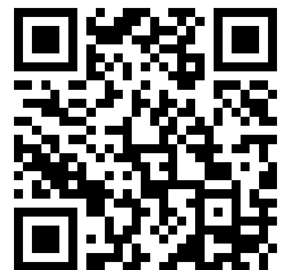
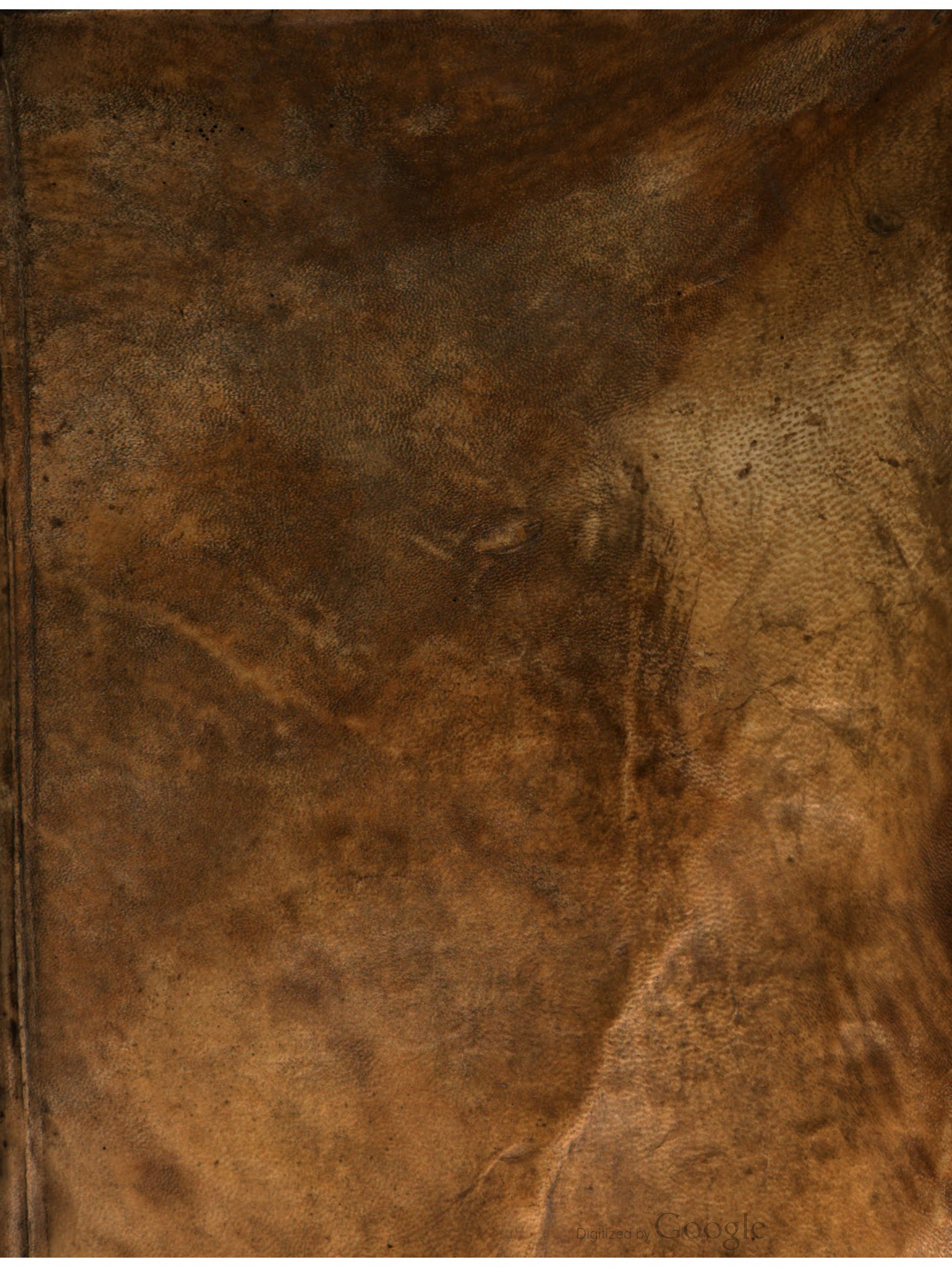




seulement nous f... pour une guerre contre l'Autriche. Ce ne sont pas, monsieur, des vues d'ambition qui dirigent la politique du roi; Sa Majesté ne recherche dans les acquisitions sur lesquelles elle a jeté les yeux, qu'un simple intérêt de préservation. elle ne fait que satisfaire à la nécessité et au devoir qui lui est imposé de pourvoir, autant que les circonstances le lui permettent, à la sûreté de son peuple, de sa capitale, de son trône.

« Lorsque la guerre se faisait par de lentes combinaisons, et que la rigueur des saisons en suspendait chaque année la poursuite, le roi pouvait voir sans inquiétudes entre les mains d'une puissance étrangère, une province telle que la Belgique, aussi rapprochée de sa capitale, mais qui était alors ouverte, sans défense, séparée par de longs intervalles du centre de l'empire dont elle dépendait. Aujourd'hui tout est changé; la guerre se fait par des invasions subites et impétueuses dirigées contre les capitales; à la place d'une province détachée de l'Autriche se trouve un royaume compacte, guerrier, défendu par tous les travaux de l'art militaire. La Belgique, l'Allemagne, le Piémont se sont couverts de forteresses qui augmentent la confiance d'une armée envahissante en lui offrant des refuges en cas de revers; une armée prussienne, campée à soixante-dix lieues de Paris, une armée belge qui peut en quelques instans devenir une armée anglaise et être soutenue de toutes les forces de la Grande-Bretagne n'en est qu'à soixante lieues.

« Dans cet état de choses, le roi ne saurait penser à des conquêtes éloignées. Sa Majesté ne peut vouloir et ne veut que sortir de la situation très défavorable où le Congrès de Vienne nous a placés.

« Ce sont des considérations que vous aurez à faire valoir auprès de l'empereur; vous pourrez d'ailleurs faire connaître à ce prince que le désavantage même de notre position, nous a fait plus vivement sentir la nécessité de nous ménager des moyens de défense; le roi aura avant trois mois, s'il est nécessaire, une armée de deux cent mille hommes disponible pour faire valoir ses droits ou garantir l'exécution des arrangemens établis par lui. »

NOUVELLES IMPORTANTES DU TEXAS.

Le steamer *Colombie* a apporté à Londres des nouvelles importantes du Mexique. Le président Santa-Anna ayant réussi à lever une armée de 14,000 hommes, il avait fait envahir le Texas par surprise. San-Antonia s'était rendue. Les dernières nouvelles disent que les Texiens s'occupent en toute hâte de prendre des mesures pour chasser les Mexicains de leur territoire. On ajoute que les femmes elles-mêmes travaillent à fondre des boulets pour l'armée. Le président Houston a publié plusieurs proclamations engageant le peuple à entrer dans l'armée pour concourir à la défense du pays. On ajoute que 10,000 hommes se préparent à prendre les armes contre les Mexicains.

Voici ce que porte à ce sujet le *Galverston Givilian* :

Nous avons appris dimanche que San-Antonia s'était rendue le 5 mars aux Mexicains sous le commandement du général Vasquez. Suivant les renseignements que nous avons pu recueillir, la force totale de l'armée mexicaine est de 13,000 hommes. Le général Burrelson est à Gonzalès avec 2,000 hommes; il reçoit chaque jour de nouveaux renforts.

Le président Houston a quitté Galverston le 6 mars pour se rendre à l'armée; si c'est nécessaire, il aura réuni, avant un mois d'ici, 10,000 hommes sous ses ordres. Le steamer *Laffitte* et trois sloops, tous propriétés particulières, ont été équipés et armés par les habitants de Galverston, et sont partis le 6, sous le commandement du capitaine Clarke, pour Capano et la Braso San-Jago. Le pavillon texien sera planté dans cette dernière localité, et la première chose à faire sera de prendre Matamorre. ... éral Houston.

Nous apprenons ... probable que ce pays va se trouver en g... nta-Anna ayant refusé de rendre la libe... dans l'expédition de Santa-Fé, nonobst... ernement de l'Union. L'affaire a été port... es législatives américaines et ... sans délai. Le gouverne-

...
pour ... vu for... dinaire. ... pas tombé ...

A quelqu... ment de vent ... mène est ordinai... trombe.

Aujourd'hui le temp... mais la chaleur a dimin...

CHAMBRE ...

Séanc...

Nous revenons sur cette séanc... les dispositions du projet de loi adoptées.

La discussion est ouverte sur l'... rapportent.

M. Verhaegen votera pour le ... tion du canal de Zelzaete est ... L'état profite de l'associatio... toutes les parties ... pouvoir également au bien ... pipe est aussi un obje... dont il profite. Le canal de ... sultat d'enrichir l'association générale, puisqu'il aura p... M. Verhaegen sera prêt à voter l'exécution lorsque les demi-province. ... études en seront terminées.

« L'orateur repousse les amendements, dont l'adoption serait le rejet de la loi. Accorder un subside pour la construction d'une partie du canal, c'est laisser dans le doute l'exécution de l'autre partie; il faut que ce doute soit dissipé.

MM. Van Hoobrouck de Fiennes, de Muelenaere et Angillis, parlent encore en faveur du projet de loi et contre tous les amendements.

M. Cogels défend de nouveau son amendement; il déclare n'entendre rien préjuger en ce qui concerne la construction de la partie du canal de Damme à Zelzaete.

M. D'Hoffschmidt dépose un nouvel amendement aux termes duquel le mot *Damme* serait substitué au mot Zelzaete.

L'article serait en conséquence ainsi conçu :

« Il sera construit, aux frais de l'état et avec le concours des propriétaires un canal de Damme à la mer du Nord, pour l'écoulement des eaux des Flandres. »

L'orateur développe les motifs de cet amendement; ce qu'il veut surtout, c'est ne pas engager prématurément l'état.

L'amendement est combattu par MM. Delehaye et le ministre des travaux publics.

M. Dubus aîné demande une explication sur la portée de l'art. 1er qui ne lui paraît pas complet; il ne lui paraît pas résulter de cet article que les propriétaires concourront pour moitié dans la dépense.

A propos de concours des propriétaires, continue l'orateur, permettez-moi de vous dire un mot que j'emprunte au rapport de M. Vifquain. Je l'ai trouvé au bas d'une page, et celui qui a fait l'extrait qui nous a été distribué a jugé à propos de supprimer ces trois lignes, probablement pour économiser les frais d'impression; la part contributive des propriétaires pour la construction du canal de Damme à la mer est évalué à 200,250 francs, les propriétés intéressées embrassent 26,000 hectares, d'où il résulte que les propriétaires paieront pour chaque hectare et par annuité, en vingt-cinq ans, 60 centimes par an. Les propriétaires pourront se racheter de cette redevance et ils pourront le faire moyennant 8 francs.

M. le ministre des travaux publics. Que les propriétaires paient 60 centimes par hectare pendant vingt-cinq ans ou qu'ils paient un franc, peu importe, quand il est effectivement vrai qu'en réunissant ces 60 centimes par hectare, il se trouve, qu'en définitive, les propriétaires auront payé le quart de la dépense. Ce que vient de dire M. Dubus prouve seulement que le système de paiement est le meilleur

Bottelgier

Rés.

Jan bottelgier heeft
dit boeck gemaect.
gheheeten somme ruyrael. sprekende van
allen rechten Ghecorrigeert ‖ bi eenen
experten practizijn aduocaet inden
hoghen raet des conincs vā ‖
Castilien. Garnaten. ꝛc. te Mechelen
residerende :. .: .:

[Houtsnede]
Wapen.

Een goed exemplaar bij Leighton, Catalogue of German, Dutch and flemish Illustrated books, XV-XVII cent. [Maart 1914], n° 145. — £ 4/4/

maekt
Somme
ende van

Tafel: = 770

Hier begint een dezen tom
woordigen saeke die ...
...
...
...
Daerna volgt ... cap. 3
Daer na volgt ... cap. 4
Daer na volgt ... 5
Hier na volgt te seggen wat ... cap. 6
Hier na volgt wat ... cap. 7
...
Daerna volgt ... cap. 8
Daer na volgt ... cap. 9
Daer na volgt ... cap. 10
... cap. 11
Daer na ... contumacie cap. 12
...


BIBL. UNIV.
GENT



¶ Hier eyndet die tafel.

¶ Bi desen tegenwoordighē vocabulaer salmē bevindē dat verstāt eñ bediet int lange verclaert vā alle de vreemde of valsche termē die in desen boeck vā bottelgier staē / om te bat tverstāt vand materiē te hebbē die welck ghesedt zijn in ordinantie bi. A. B. C.



Akremētē is te verstaē aē te nemē eē pces in sulkē state alst bidē voorsaters ghelaten is Affirmatie is te verstaē temāt toe te seggē eē sake waracht. Appliceert dz is (tichtsijn eē woort bidē āderē voegē dat bi een dient. Advoe is een voecht oft ghemachticht.
Assigneert bewijst. Appesemēt dach vā beraet. Assise dat zijn dindagē. Adverse is tegē partie. Adheritage is yemāt voor recht in een erve te settē Arbitres zijn dadirlieden Adiorcte zijn psonē bigevoecht of geenicht Auctoriseren is macht tegevē.
A veue tot ghesicte van een yeghelic.
Aboli / dats te niete doē enich crime of delict
Arrest is een sentencie gegevē bidē overstē rechter daermē niet af appellerē en mach.
Atte diose swaerlic oft verdrietelick.
Ames is nyemant.
Arierfiess is leensleen.
Articulert bi article te settē eē sake of materie. Accōmodatie is eē toeuinge. Arrable is als een wt zijn ppoest wat ands seit daer toe nz dienēde. Alligemēt is verlichtinge vā enigē lastē Appaeulx appellatiē Collectoers vergeerdrs. Advoyeren vestigē oft approberē.
Appostatē dat zijn de ghene die dwalen oft dolen van goede wercken.
Accessoers zijn die gheleerde mannē die de vonnissen makē vandē rechter ongeleert.
Actie is eē recht of toesegge te hebbē tot eē sake. Apprehenderē is aenvaerden.
Attribueeren is aen hem betrecken.
Adoptijf is eē aē te nemē eñ te houdē oft zijn kint wasr. Abortijf is eē dracht die doot te werelt coemt Abcises dats eē kint gesnedē wt zijns moeders lichaem.
Aulmousnir is een aelmissen gever ofte die aelmissen distribueert.
Amplieren dat is verbieden.
Acceptilatie is een maniere van een cōtract ende voorwaerde.
Accessore is een sake die wtē anderē sprutet Ayeul is een groot vader.
Arbitrale is een wtsprake oft seggē vā arbitres oft segslieden.
Atroce iniurie / seer groot oft swaer iniurie.
Bayl is een voecht oft regierer vā vreemde likē goeden.
Bournen erfpalen.
Baroen sijn als ghenotē oft banreheren.
Bigame die twee huysvrouwē ghehadt heeft oft een weduwe getrout heeft.
Calumnieux is eē wettelike valsce sake te intenderē oft verantwoorden.
Cōparuit is als yemāt eē betrect voor recht ende niet en coemt / dan neemt die ander cōparuit.
Contumace is verwonnen te wesen die ghedaecht is eñ niet en coemt oft compareert
Comparteren is hem verthonen.

Consequēte is quade gewoōte te latē gebru
ken Calūpnia is als bouē Cōpetēt redelic
Confiscatie is v̄boernisse van goeden
Ciuile is een sake die bloet noch lijf en ruert
Criminele is eē sake diet lijf of lit aengaet
Curatoer regierer. Cōpositoer zijn dadinx-
lieden Cōtumax is die dē rechter v̄smaet
en inzen coēt Cōsidererē tsamē gelouē ofte
v̄bindē Caucie borchtochte te stellē Ciuile
sake dz is waerlike sake Canō geestelike sa-
ken Contremanderen wederbieden. Cede
rē dz is dz eē zijn recht eenē āderē ouergeeft
Cōstituerē machtigē of stellē yemāt in zijn
stede Collusie is als een zijn recht eē ander
ouergeeft eñ wed brieuē neemt dat hij daer
aen ghe ē recht en heeft Cōtētiose een saeke
daer geschil af is Coniure besworen.
Collaterale die ter sidē aengeuoecht is oft
beiteet Constant volstandich
Circonstantie die gelegenheit
Crime misdaet Clandestine heymelick
Competeert aengaet
Consigneren dat is een in handen te geuen/
oft bewijsen eenich pant voor scult
Cas in sake Corroboreert gesterct
Contract voorwaerde.
Conseruatie beschermenisse Cōpēsatie
is v̄likende deen scult oft deen sake of vōnis
se oft cost oft scade te setten tegens dandere
Conspiratie is een opset te makē om quaet
te doen tegens den oppersten die regierer
Corrupcie is ghifte te geuē den rechter om
tot zijnder meyninge te comen
Cōplices zijn mede doenres oft medegesellē
Chāberlage is trecht vander cāberlinck
Contenderende is te v̄claren in sinē eysche
tgheen daer hi toecomen wil.
Concluderen is een slot eñ eynde te maken
van eenigen saken Concedeert ouergifte
Cituacie is staende husinge eñ erue
Committimus is beuelinghe

Diligenterē is sake te benaersten
Default is in gebreke te vallē vandē
beteekende dach te recht te comen.
Desanoperē dz is af gaē oft niet approberē
Diuortie is mā eñ wijf te scheydē mz recht

Defloratie dats een vrouwe te ontsettē vā
haerder eerē Deffereren appellatie is yē
mant te ontfangen ō te appellerē Deffal
lent is die gene die in gebreke valt. Domi
celle is woōstadt Declinate is te decline-
ren eñ te brenghen vanden rechter daer hy
voor te recht betoghen is segghende dat hy
daer niet sculdich en is te recht te staen
Dilatorie is die sake te v̄strecken of te ver-
thoenen die voor recht hangt Declareren
is te verclaren Delict is mesdaet
Delay. is wtstel. Decisore is te v̄staen
een einde van een sake delinquantē. zijn
mesdadige of broeckinge af ouertreders.
Dependeert dat is comende oft spruytende
wt een sake Difficulteit, dat is verschil
gelijc als tusscen swart eñ wit dedolo. is
bedroch Dimineū. is te verminderen eē
somme van costen iudiciale of andere De
tentoer. is die gebruicker van enighen goe-
den Disines. zijn thienden. Defectijf.
dat is gebreckelic depost is yemant pen-
ninghen of goet in bewaernisse te gheuen
Distractie dat is vercopinge van eenigen
goenden dyffereren. is wanneer men eē
sake laet te doen om anders wille so differe
ret hi Deceptie is bedroch delibererē
dats te versinnen wat een doen of seggē wil
Decideren. dats een sake te einde bringhen
Detalio. dat ic ghelijc defurt is dieste
diffamatore. dat is vermaken eñ een quade
fame sprekende
Dauboudant is so veel meer oft eē ouer
coren waer Desisteren is dat een af-
laet van tghene daer hi recht toe pretēdeer
de Douarie is dyelijftocht oft goet te
huwelicxse voorwaerden ghegheuen.
Discontinueert is niet veruolghens
Detencie is een dinck onder te houden dat
ander van hem met recht eyschet
Delinquant dat is een mesdader.
Depositie is zijn goet onder yemant te leg-
gen in bewaernisse Debi-
liteit dat is cranckelt Dedicare ghesticht
Deserte is binnen den behoorlijcken
tijt die appellacie niet te veruolghen.

Exclum wtghesloten
Euocatie is een sake te betreckē vādē rechter die de kennis toe behoort seggē de dz dē rechter hē teghens waer eñ gunstich zijn wedpartie Enfraynte is gebroken seker hede oft dz recht misbruyct. Executie dz is tgewijsde te voldoē. Excōmunicatie dat is indē ban. Exeibee is in recht ouer te geuē
Escange is wisselinghe.
Executoer is die eē sake exerceert of bedient
Expireert verschenē oft dē tijt is ouergaen.
Emolumentē zijn de profitē oft vruchtē vā
Edictū is eē generael gebot. (eenre sakē
Erreur is een dwalinge Esclaude/ onere
Esclissement is verscheydinge.
Emtio is eē copige Extractiē is wtgetogē.
Emācipacie is eē zijn eygē vrecht te makē
Espaue is eē diemē nyen weet waē hi is oft wie tgoet toebehoort Euidēte dz is kēlick
Enquesten getugenissen te horē oft te doen
Egal ghelijck Equipolle gelijcken
Emunite dat exempt oft vrij is.
Edificie is timmeragie oft huysinge.
Effect is een sake mettē werck tē volbrēgē
Eminent dat is bouen schijnende.
Exploytieren is bi eenigen sergant of stat dienaer te doen betalen.
Faustre te vorgheefs.
Furiose crancsinnige persoonen.
Furple is loosheit oft bedroch.
Feodale heergewade oft leenrechten.
Fayte is wāneer eē stelt zijn sake in fayte dat hi be wijsen wil tghene dat hi voorstelt.
Fraude is bedroch oft daer bedroch in is.
Furtiue dieflick.
Flasert is geteekent biden rechter.
Friuolle is eē lichte sake eñ in hem seluen
Furteux voldoen (neghe-
Faulsonnerie is eē sake daer valsch3 in is
Fermer een pachtenaer
Fiscus is de gene die sherē recht bewaert als procuroer oft aduocaet.
Fatalia dat zijn die daghen om een appellacie te mogen veruolgen.
Gedecideert eñ ghetermineert is een sake ten eynde gebrocht bij sententie eñ vonnisse Garant is waerscap Garnie bewaert of besorcht te zijn Gerelieueert ōtlicht Geuētileert de sake te vmanē oft disputerē Gourle dargent bigordel vā gelde.
Geperpetreert her fayt gedaen.
Hosten zijn waerdē van herberghen.
Herberguagie recht vā herberge die sōmige leenē sculdich sijn. Heresie ongeloue
Hostieulx zijn heerscappē van eenigen ambacht ofte werck.
Hallos zijn pooten oft willighen.
Impetreren vercrighen.
Internerē van waerdē wesen tghenie datmen vercregen heeft eñ van waerden gewijst oft bekent te zijn.
Interuenieren voor eē ander eē sake te aen-
Inthimeerde dāt is dat partie (veerden.
oft de ghene die niet gheappelleert en heeft met tvonnis gewonnen heeft.
Innoueren is een sake ander werf beghinnen oft te vernieuwen.
Interdict dat verbodē is.
Intēdit is dē principael meininge vanden
Inthimeren is laten weten (eyscher
Imposeren is voorsetten oft aenseggen.
Interrupt te veruallen van rechte
Intenteren aenlegghen oft beghinnen.
Interlocutore is te geuē een vonnis vā geremitteert te zijn vā eē rechter voor dē āderē.
Enuocatio is te vstaē wanner een rechter een ander rechter te helpen roept.
Inepte is onbequaem oft niet dienende.
Inpertinent onbequame ten propoeste.
Interest schade oft achterdeel.
Iniurie is diffamatie oft scoffierichept.
Inuasie is eē in te varē met grāmen moede
Ingratitude is een ondancbaerheit
Imputee hem te wijten.
Illegitisme ongetrout als bastaerden
Iteratiue is wedō te seggē dz eēs geseit is.
Iuratore dat is bi eedt te gelouē te betalen tprincipael eñ costen.
Inaduertencie onwetenheyt.
Importun te doen naerstich.
Lapsbeloop van tijde.
Locale gemeyn castume.

Liticontestie is wanneer een eyscher eysch daer die v weerer toe seyt ic en ben v niet scul dich ontkennende die scult/so contesteren si liten
Legatarie dat is die gheene diemen wat bespreect oft maect bi testament
Legitisme is ghetrout.
Lese maieste teghens den heere misdoen
Legaet een dinck dat bi testament ghe maect ende ghegheuen is
Molesteren dat is te moyen
Mueren vanderen Mobile roerende.
Margheeren kercmeesters
Mise de fayt hantstellinghe van recht
Mainteneren is tonderhouden
Mixte dat is een sake ghemenghet
Monopole is wanneer eenighe van eeny gher neringe oft ambachten maken een meuyt onderlinghe huer goet niet min te gheuen
Manechier dreyghementen
Manifeste openbaer
Mutilacien dat is vermengt in eenich let
Notoire dat is openbaer
Nombre is ghetal
Namptiseren dat is eenich ghelt met rech te te moeten verschyeten
Nychete loyaerdie
Nampt dat is tgene dat in pande ghesetis
Negatijf is een sake dyemen ontkennen mach
Obserueert is onderhouden oft na ghe volcht Obtineert vercregen Opera cie wercken Obligacie is een verbant spruytende wt cracht van eenighe contract
Oppressien druckinghe
Ostentacie is een thoeuinghe.
Orphanen die kinderen sonder vader
Peremptoire dat is exceptie die de sa ke alheel te nyeute doet/als te seggen ic en ben v niet schuldich
Presenteren is verthoenen voor den rechter.
Preciose/costellichs Preiudicie achterdeel
Promocie is een die een ander voort stelt of vor dert Positifs zijn articulen dye een eyscer of verweerer doet van zijn voorstel
Proprietaire is eyghendom
Prescriptie dat is yoet ghecocht oft anders duerdelic vercregen ende beseten te hebben.x.xx. xxx.xl.iare.van eest goet prescribeert.
Postulacie een begheerte.
Priuere heimelic of secreet.
Parchonier te hebben bi testamente een le gaet oft ghifte voren wt
Prophane is een plaetse onghewijt dyemen nochtans niet vercopen en mach
Prorogatie wtstellinghe oft verlenginne
Postremes is dat wterste van een sake
Prodicie vergaderinghe
Patricide is vader moeder suster broeder oft eenich van sinen bloede te dooden
Proposeert dat is voort te stellen
Pertinenten is behoorlic
Petitore is een sake intenteren inden gront
Possessore is besit of gebruyckenisse.
Procederen is voortuaren met rechte
Preuencie is wanneer een rechter die eer ste kennis heeft en si die ander daer aen niet comen en mach Permissie toelatinge oft consent
Postmis kinder die nader doot vanden va der gheboren zijn
Precedent voorgaende Perturbeert ver storet Predecessoer dat is een voorsater.
Presumptie vermoeden
Parage maecschap
Participacie mede deelactich
pupilles wesen onder haer iaren
Productie dat is bi tuyge of anders te doen blicken van zijn voorstel.
perpetuele eewelic oft ten eewigen daghen
patentes openbaer
Querele beclachte oft questie
Quinteren quiitschelden Quan timinorum ende quantiplurimum dat zijn leden ende specien van actien also in rechten gehieten.
Reproses zijn die ghetuyghen te we derlegghen
Rescriptie zijn brieuen geimpetreert van den paeus om yemant te verdachuaerden
Reintegre weder ghestelt int ghene dat he ofhandich ghemaect was
Rappelleert wederroepen
Refuseren weygheren
Referendares rechters die biden gheeste liken rechte ghestelt zijn

Renuoy eest wederkeren der gheere die aē gesproken zijn anders dan voor haren rech= tere/ende daer af begheertmen renuoy
Redebitore is met recht weder te eyschen tghene dat vercocht is mits heimelic gebrec
Recreancie dat ist gebruyc vanđ sake daer questie om is so langhe alst proces gheduert
Redemptie is lossinghe
Restabilis weder ghestelt int siine
Reconuencie dat is wanneer een beclaget den ghenen die hem in rechte betoghen hadde voorđē seluē rechter. Rapt berouinge
Rapoort ouer te brenghen
Rauetissement dat zijn makinghe die mā ende wijf malcanderen doen.
Restringere dat is eē sake oft gewoonte dz te breet was te stringeren eñ te v̄minderen
Ratificere van waerden houden
SOuueraen dat is die opperste
Subiect dat is ondersate
Souffissant bequaem of seker ghenoech
Sauegarde is wāneer een prince yemāt neemt in zijnre bewaernis
Specialic heeft veel manieren maer bi zō der eesghemeyn Sommacie maninge.
Serue eyghen
Subrogues is een die in dye plaetse van een ander gheset wort
Surreptie is wanneer dat een vercrijcht brienen v̄swigēde die waerheit vāder sake
Successie besterfnis
Stipulatie ghelosten van twee lieden
Surseor veruallen oft voorsitten
Succumberen een proces te verliesen
Sorteren zijn natuer volghen
Supposeert onder setten.
Suffragant is een wijbisscop
Saisine besit.
Significerende dat is betoykende
Sensibile v̄standenisse eñ wetenheit
Satisfactie volden
Siccarie is een los die ordineert hoe datmen rechten sal dootslaghers oft die ghe ne die yemant vergheuen
Sacrilegie is wanneer men kerckelijcke oft heylighe dinghen steelt

Sortilegie is toueuerie Seditio is een beroerte eñ cōmotie onder die ghemeyn te te maken teghens die ghene die regieren.
Sodomite dat is werck tegen v̄ natueren
Subrogues eē anđ in zijn plaetse te stellē
TRibūnale. is die stoel daermen recht doet Transporteren. is een sake den anderen op te draghen.
Triumpheren een proces te winnen
Transactie is compacte te maken oft ouer comen van saken die in recht hanghen
Tutoers zijn voechdē oft regieres vā weezen Tangibile ghevoelēde oft ghevoelen mach Tabellioen zijn secretarisen ofte notarisen vanden here oft coninc
Turpitude leelic oft lelicheit
Tricherie bourije
Termineren eynden
Consure cruyne
UErtificatie is van een sake te doē bliken bi tuyghen oft anders
Uacant is een officie onbedient
Uenditie vercopinghe
Utiliteit oerbaer
Uiolencie ghewelt
Uentileert is een van eē materie bi mōde te openbaren voor een rechter
Uehemente is een blijckende eñ openbaer suspectie oft vermoeden
Uiuelotte dat is den nootorft vandē vrouwen om te leuen.
IGnoreren is vander sakē nie te weten ypoteque is enich goet dat welcke dat tot eenighen renten oft sculden verbonden wort.



Omme ruael wert hier beghonnne inden name der heiligher drienuldicheit. Ick Jan boetelgier hebbe gheset in sōme dit teghenwoerdighe boeck Eñ is geintituleert sōme rurale. om dattet allē leeken dienende is. Eñ ic Jan alle manierē vā wegen ghenegē wesende totter edelre practikē des stijls des waerlics hoofs merckēde dat die menschelike natuer in mi seer cranc is So heb ic versaemt eñ geset in ruraelsce somme tgheen dat ic heb onthoudē van wijsen clercken in waerlikē eñ gheestelikē rechten van veelrehande. eñ in waerlike houen also int parlament als buyten. Ic jan voorscreuen bidde oetmoedelic alle m[...]en die dit boec lesen dat si corrigeren tgheen dat ic qualic ghescreuen hebbe Capittel. I.

O Heliker wijs als geseit is bidē philosophen dat practike is die tweeste cō ste vā philosophiē eñ die oec de werelt meest leert eñ onder wijst om wijslic te leuē. so wil ic bewijsen die fundacie der practiken Dye welcke is forme eñ wech hoe hem een yeghelic mensche die hem tot aduocaetscap oft postulacie des waerlijcs hoofs gheuen wil. eñ stellen hem seluen reguleren sal dat is te weten dat pracike is die tweeste conste de welcke bewijst eñ leert wanneer de mēsche spreken sal eñ wanneer niet. Eñ ten eersten soe wijst si den mensche eñ leert eerbaerlic te leuen eñ te doen duechdelike wercken eñ hem te wachten van scanden. Eñ dit toebehoert allē menschen van eeren die hem reguleren willē bi manieren van iusticien Ten tweesten leert si dē mensce hoe dat hi tsijn bewaren sal eñ leuē sal bi reden eñ maten. eñ hoe datmē een huysgesin regeren sal. eñ die kinderen leerē sal eñ in leyden totter practijcke lucratiue op dat si bider practijke mogen comen tot perfectiē Ten derden practike leert den mensche spreken eñ ordineren sijn redenen bi beken der talē eñ die te modererē. Te wetē sijn saken te setten in terminis bij maior minor. eñ conclusi consonanten. eñ om te sustineren eñ beschermē oft defenderen sijn propos bij argumentē van logikē die welcke leren proberen sinen eysch eñ propos het si bi dialetica oft sophistria. ooc so leert si eñ bewijst bi consten van gramatike wel te lesen eñ te scriuē sonder vicie vā barbarisme. die welcke sijn seer notable tot die conste vā practiken. Ten vierden soe leert si den mensen volc steden eñ lantscappen regieren eñ onderhouden dat volc van eenen lantschap oft stede in eendrachticheit eñ iusticie Ende leert ooc mede hoe die wonachtighe van eē der stede sullē onderhoudē eñ bewaert worden een yegelic na siin doē. Te weten om te settē auys op alderhande hant wercke. dat daer gheen bedroch in en gheschiede Op die comenscap. dat die goet sijn eñ wettelic Eñ ooc op die stedē. eest dat sij rijck sijn oft arm dat si dat voorscreuen regiment daer in gebruken willen dat die practike dē wisen leeret. op dat sy dat volc eñ die steden leeren eñ raden mogen hoe sij hem bewaren sullen in rechte eñ in iusticie. want also die wijsemā scrijft. wat baet dat die stedē goede rechten loepen eñ costumen hebbē als daer niemant en is die de selue onderhout. A Om welcke dingen te doen behoeftmen te wetē die rechten. die castumē. die ghewoentē. der steden eñ pleckē. eñ ooc die deelen der iusticien. om welcke te weten eñ te bewisen. Also dat waerlic hof ordineert eñ begeert eñ als ons meesters seggen in haer lieder bēginsel

B Te vergheefs trect hi ter costē oft ter practiken die niet en weet dye voorscreuen deelē biden welcken dye conste oft practijke diemen begheert haer openbaert Eñ ō te beghinnē dat ierste deel eñ postulacy der practiken vandē waerlikenhoue. so wil ick segghē eñ bewisen die deelen eñ leden die daer toe versocht sijn. deē nae dandē. eñ eerst wat dinc dat iuuicie is. De reg. iur. So suldi weten. dat iusticie na gescreuen recht is een vaste eñ eewige wille die welcke een yegelijc gheeft dat sijn is C Hyer nae wil ic v bewisen wat dinck dat recht is eñ welc

A Inaniū est lex in ciuitate. nisi ie aert q̄ legē tueret

B Qui nescit partes inuanū tendit ad artes

C ff. de iusti. et iu. l. iusticia

ke die gheboden des rechts ſijn.

Capittel.ij.

DIe ghebodē van rechtē ſijn eerbaerlic te leuen hem ſeluē te wachtē van yemant tonrechtē te ſcaden. eñ een yegelijc tſijn te gheuen A

¶ Hier na volcht wat recht is Recht is iuſticie te doē alſo wel den cleenē als den groten den vremdē als den bekendē Eñ een rechter in wat plaetſe dz hi te rechte ſit. is ſculdich die figuere gods voor hem te hebben. op dat hi meer ontſien ſal god dan die menſche.

B ¶ Daer nae volcht hoe menich proper namen het ſijn vā rechten Daer af ſuldi weten datter veel manierē ſijn van rechte. Te weten natuerlic recht. gheſcreuen recht ongeſcreuen recht. hatich recht gemeē rechte. recht totten dingen. eñ recht indē dingē C

¶ Voort weet indē ierſten wat natuerlick recht is Natuerlic recht is. recht der vrijheit eñ vā liberteyt twelcke mannen eñ wijuen eñ alle manieren vā beeſten hebbē vā natueren datſe dat gebruken mogen van hare cōdicie wegen. alſo wel bider lucht als bijder aerden oft bidē zee Ten waer die ſeruituyte die welke die menſche ſelue geuondē heuet. hem ſeluen obligerende bi enigerhande ghe uangeniſſe alſo wel op die menſchen als op die beeſtē wāt die vrijheit die hem gegeuē is vander natueren hem bidec voorſcreuē ſeruitute ghenomen woort D

¶ Recht beſcreuē dat is dye edele cōſtitucie der rechtē die welcke ſijn gemaect eñ gepaſſeert biden keiſeren eñ bi dat heilige cōſiliū eñ bidē raet der ſenatoren Eñ die heilige decretalē ſijn gemaect vau onſen heilighen vader dē paus geheetē gheeſtelike rechten Eñ die rechten ghegeuen biden keiſeren heeten waerlike rechten E

¶ Ongeſcreuē recht dat is een caſtume dye in eē lanſcap gewoenlikē is. eñ openbaerlic gehoudē eñ geobſerneert is eñ is gelijc eē beſcreuen recht eñ wet bi approbacien vandē outſten vandē lande in dien men biden tegēwoordigen ter contrarie niet geſien en heft

I Ius ad rem & ius inre.

F ¶ Recht dat h atich is dat is recht. Dat bi caſtume vandē lande cōtrarie is den geſcrenen recht geliker wijs ſijn ſakē van retrait die welcke die gemeyn caſtume hiet int recht ſaken vā beloftē of ander ſakē die den recht contrarie ſijn Eñ nochtans die caſtume ghehenctſe lijtſce eñ approbeertſe.

G ¶ Ghemeyn recht dat de wiſe ſeggen is een recht dat hem accordeert met ten gheſcreuen rechten eñ tot caſtumen van den lande. Ende dat die twee ſijn ſamē conſonantē. ghelijc als geſcreuen recht is gelijc ghemaect den caſtumē vanđ plecken. want dan iſt gemeyn recht eñ caſtumē tollerabel.

H Recht totten dingen dat is Hoe wanneer dat yemant heeft dat vſufruct vā eeniger proprieteit. eñ die proprieteit of eygendom hoort eenen anderen toe. eñ oock ſo wanneer yemant gheleent heeft een ſekere ſomme van penningen op pandē. eñ die panden een ander toebehooren Ende deſe voorghenoemde dinghen ſijn twee. dat eē is vſufruct ende tander proprieteit oft eygendom

¶ Recht inden dingen dat is recht te hebbē inder proprieteyt oft eygendom en reale ſaken. of in dat propepāt of ander roerlic goet

I ¶ Daer na volcht wat dinc dat waerlike hof is.

Capittel.iij.

OM dat ick bin ghеſtelt inder gewoechten der practiken ſo wil ick bewijſen wat waerlike hof is Het is een plecke die de rechter houe in ſinen landen tot ghewoenlikē dagen om dye ſaken te kennen. waer af hi ſchuldich is recht te doen tuſſchen die partieu bi gheſworen mannen oft ſcepenen oft ander Ende inder waerheit dat hof is ghe heten waerlijck dat welcke ghehouden woort bi waerliken ende tijtliken heren Ende dat hof is ghеheten gheeſtelic. twelcke bi geeſtelike heren. als biſſcopen ende officialen ghe houden wordt. ende om gheeſtelike dinghen want tot eenen yegheliken der voorſcreuē hoouen toebehoort te kennen die ſaken dye hem lieden toebehorē als van harē onderſatē. oft ſakē vā naturē hē toebehorende na de

iſti. de iuſti
ſ. iur. p̄cep
.l. p̄dcā. ff.
l. G
nrta illud
cñ. nderp̄
culis habe
e debet & eq
utē. l. qđ ſi e
heñ. §. in ſu
na. ff. de eo
qđ certo loco
C Prim⁹
uctor h̄ nō
in dicit ſuriſ
conſult⁹ eni
iuū q̄ cogita
rit ſic diuide
re ius in ſep
tē p̃tes vt h̄
facit ſed diui
dit in ius na
turale & i ius
gētiū. l. i. ff. de
inſt & iur. & i
ſti. de iure na
tu. gēti. ff. de
inſt. & iur. l.
ius ciuile. D
Inſti. de iur
na. gen. & ci.
p̄no & ci. E
Vt iuſti de
iur. natu. gē
r. & ci. §. ꝯſtat
F Inſti. de
iur. natu. gē
ti & ci. §. ex nō
ſcripto G
duoū. C. de
cōtra ep. H
Iſtud dictu
non videt ali
bi ſūmat ūcū
dicit ius cōe
eē p̄ cōſonat
concordat cū
cōſuetudi clo
cali nā illđ oē
dicit⁹ ius cō
q̄ ſcriptū ha
bem⁹ q̄ ꝙ cōe
dicit⁹ q̄ ſp̄ ē
in viridi obſ
uātia. l. ariā.
C. de rei
& mabine

scriftuře selt. A

¶ Daer nae volcht te wetẽ wat dinck is castume vãder plecken. ¶ Cap.iiij.

Castume vander plecuẽ nadẽ oudẽ van den lande / is een stãtnãsticheit gehouden eñ geobserueert bidẽ outstẽ vandẽ lande daer toe eendrachtich / gheconformeert ende gesterct als nader geleghentheit der plecken Oft het is een dinck gepasseert bi lanchz van tijden twelck bi castume voorscreuẽ gecomẽ eñ geconfirmeert mach zijn ende is sculdich ghenoech te wesen. Eñ oec is differencie tusschen die castume / wãt daer is een heymelijcke castume eñ die is sorchlic om twijfel der pbatiẽ Eñ daer is oec openbaer castume eñ die is lichter dan dander / want si probeert haer seluẽ. Soe ist behoorlick eer dat een costume gescreuẽ sal zijn / dat si eerst bi .xij. vandẽ outsten vandẽ lande oft meer gheapprobeert si. op dat haerlieder vonnisse vetuolch daer af hebben mach. Eñ vã desen vonnisse heeft geappelleert geweest in vtlantsche houẽ / van welcker appellaciẽ heuet geiugeert geweest wel ghewesen ende qualic gheappelleert geweest. B

Noch is daer castume geheeten openbaerlic die welcke is so openbaer dat mẽse voor gheen twijfel hebben en mach / geliker wijs veel dinghen zijn soe openbaerlic gheviseert ende ghehouden in eenighen landen / dat zij een yeghelick kenneliken zijn / ende van alsulcker costumen machmen hem wel ghedraghen tot der discretien vanden houe / also verre als die wederpartie niet en stelde in fayt der contrarie ende daer om is ghesedt die differentie onder die twee castumen / dats te weten die heymelijcke ende die openbaerlijcke / soe sal hem een wachten dat hi niet voort en stelt die heymelike / wãt si is swaer eñ starck te proberẽ. So weet dat na gescreuẽ rechtẽ castume ghehoudẽ .v. iarẽ is van waerdẽ / ist dat sij ghelijc is den gescreuen rechten. C

Eñ om te stercken tghene dat gheseit is bi hostien. D Eñ dat meer is so wil dat gescreuen recht dat de castume van weerden si / de welcke geobtineert eñ gehouden is vi twee vonnissen. E Noch seggẽ die decretalen dat castume en behoort nyemãt toe gewesen te zijn na tsegghen des ghemeyns volcs niet wetende wattet si / mer na tghene dat de wijse wetachtige mannẽ daer af seggen gheapprobeert te zijn bi vonnissen eñ approbacien. F

¶ Hier na volcht wat vsus stijl oft gemeyne obseruancie is. Capit.v.

Hengesiẽ wat dinc dat castume is so is te weten wat vsus is / so suldi wetẽ dz ter luttel differencie is tusschẽ vsus / stijl ende gemeyn obseruãcie / al ist dat die aduocatẽ sulke maniere van namẽ hen geuẽ / al oft sij zeer schelende warẽ die eene vandẽ anderẽ / nochtans om properlic te spreken Usus eñ stijl is een gewoente eñ ordinancie gewoonlic ghehoudẽ int hof van somigen dingen bi drie manieren van regulen / geliker wijs in een hof is men gewoonlic gheen diffaut of orlof te geuẽ voor .xij. vren eñ in een ander hof voor noene Eñ des gelijcs vã ander gewoonlic dingẽ tot eender pleckẽ / eñ ander tot ander pleckẽ Wãt die gewoonten der houen die en zijn niet ghelijc oft consonanten / al ist dat die openbaer of heymelike castume daer si. Eñ vsus wort int hof geapprobeert bi drie wegen. Die eerste als prescribeert is die tweeste als bij vertual gheiugeert eñ gheconfirmeert is. Die derde alst so openbaer is dat die rechter houdt voir gheuest oft geconfirmeert eñ dat openbaerliken gebruyct.

Stijl is een dinck dwelck bi lanchede van tijden is int hof so gheregelt dat niemãt int hof en is wonende oft frequenterẽde daer af twifelen mach / als hier ten houe ghewoonlic is. Wanneer mẽ deffault hebben wil oft orlof tegen zijn wederpartie / so moet hi doen bliken zijt actie / anders en sal hijt niet obtineren oft hebbẽ eñ des delijcs vã veelrehande exẽpelẽ /

¶ Gemeyn obseruancie dat is een vastinghe die welke die here is des lants heeft geuest in zijn hof bouen die stijl die daer is Daer õ wãt het somwijls vã node is dat die rechterẽ maken nyeuwe vestinge om de quaethz der cloeker lieden te beletten / die welke altoos stude

A
Redde dei…
sũt dei & ce…
ri q̃ sũt cesa…
B
Hic forte a…
tor dixit s…
suetudinẽ…
cõsuitauin…
fuitq; sm…
requiritur…
s̃z posiictud…
iudicari.l.…
fine C. de…
aud ij. rõri…
qd s̃m. eã …
cetur in cã…
pellatiõis…
ad minus…
C
C. de vet…
cõ.l. neq;…
missum
D
Cõsuetud…
vsus rõna…
cõpeterẽt…
scriptis…
sur. §. Ex…
scripto ad…
iq̃iu si. C.…
cpĩ. audi.…
in. §uõ ex…
pro sup ve…
naz diutu…
supra alle…
E
c. de. l. co…
F
Vult hic…
pet dicere…
pbãda p…
tudiestand…
dictis peri…
mag' quã…
is simplici…

ren om te comē ofte doē teghē die usancie oft stijl der voorledē tijdē. Ghelijker wijs oft een rechter ordineerde datmē des een daechs pleiten soude die criminael sakē Eñ des anderen daechs die ciuile sakē eñ dat soude de rechter doen houdē bi gemeeñ obseruantie/alsoe als die gescreuē wet dat hebben wil. A

Hier na volcht te seggen wat dinck dat iurisdictie is. Cap. vi.

Iurisdictie dat is een waerdicheit dye welcke die heeren hebbē om iusticie te doē vā misuallē of clachtē die gheschiet zijn in haren landē. B So suldi weten dat iurisdictie gedeelt is in driē/die een is ordinarijs die ander natuerlike/die derde is bi cōmissie of gegeuē. Die iurisdictie ordinaria is die welcke die prince heeft eñ houdt in zijn lant/wāt hi en heeft bouē hē niemāt dan god alleē/eñ daer ō mach hi iugerē oft doē iugerē bi zijn beuoelē ō pleckē na cōscienciē/ gelijc als de coninc doet bi zijn parlemēt of bailiuwen daer toe geset.

Natuerlike iurisdictie is die welcke de heren hebbē vā haer heerscappiē waerdich als van haren leuen oft anders/gelijc banreheeren houden in harē baroenscap die hoge iusticieren eñ de borchgrauen die middelbaer iusticie die officieren die houdē die lange iusticie/ want een yegelic naden sinen heeft iurisdictie eñ macht/eñ behoort recht te doē van saken in sinen lande ghescheit wesende. alsoe verre als zijn iurisdictie begrijpt/ nochtans en hebbē si gheē iurisdictie ordinarie. want het is vā node dat si haer vōnis vā anderē laten doen dan bi hē te wetene bi harē leenmānen oft haren bailiuwē of stedehouders ende hebbē ressoert tot harē ouerstē. te wetē tottē prince die welcke heeft iurisdictie ordinarie haer te corrigerē na cōsciencie eñ anders niemāt en heeft dat ouerste ressoert mer middelbaer ressoert mogē si wel hebbē. C

Die cōmissie oft gegeuen iurisdictie is/de welke gegeuen is het si bi prince oft bi ander die macht heeft dat te doen/ geliker wijs een prince of eē andē heer stelt oft settet tot eniger pleckē yemāt zijn bailiu of maerscalc te wesē om iusticie te doē indē naē vā hē/het si bi warachtige besegelde brieue of andēs met sulcke macht iusticie te bewarē eñ te executerē als de prince selue doet Geliker wijs eē prince geuet somige stedē preuilegiē om wettē eñ iurisdictiē te stellē eñ dat bi brieuē/des so en moegē si bouē dē inhoudē harer brieuē niet doē. D

Hier na volcht wat dat assise is. Ca. vij

Assise is een vergaderinge der wiser rechteren eñ officierē vandē landē. die welcke hout oft doet houdē die ouerste vāder prouincien. Ende daer sullen wesen alle bailiuwen stedehouders sergantē eñ andē officierē vandē iusticiē eñ procurerē reael op die boetē ist sake datse gheē wettelike excusacie en hebben. Eñ die assise is sculdich gecōdicht te wesen door alle stedē geleghē onder die voorscreuen assise die beuele vandē ouerstē baeiliu eñ bidē sergant eñ oec die stede eñ dach ō presentacie. Eñ die bailiu bi coninclijker ordinācie is schuldich die assisen te houdē vā .iij. maēdē in drie maendē/ende int einde vā elcker assisen sal hi cōdigē die assisen om dat een yeghelic wetē mach hare eñ wanneer hi procederen sal/ wāt inder assise ist proces seer scarp. Wāt so wie daer niet en comt of hē en presenteert den dach vāder presentaciē die doet deffault sonder remedie. Eñ daer ō salmēse te vorē cōdigē. Inder assise sullē alle processen ghedecideert zijn/ist datment duechdelic doet alle bekende misdadē sullē sijn gecorrigeert eñ alle bannē veruult wordē. Eñ mē sal ant woordē personaliter of in proper persone/eñ een iegelic is sculdich gehoort te wesen in sine clachte het si op edel of onedel/op officieren sergantē oft andere/wāt gheē officieren oft dienaren en sijn sculdich inde voorscreuē assisen gebrekelic te sijn. als voorscreuē is sonder wettige excusacie. Eñ bider assisen is te verstaen purgacie oft correctie van allen misdaden ghedaen inden lande/eñ wanneer inden assisen de herē vanden lande eñ oeck die wise vergadert sijn/so machmen neeuwe costitucien eñ ordinancien maken eñ stellē/eñ die ander die scadelic sijn te niete brengen ende tot ghenen anderen tidē. ende si moeten also ghecōdicht

A
pectat q
a ordiat in
iudicio cō
ită fore fa
quā q stra
ē scriptaz
cat

B
a. ā dr e
iciūindic
cōuabilt et
h? mor? in
e ordnādo
iudōnar ab
uendos ab
uit penaa i
gitur remit
deneganu
s. denegat
ncede da. cō
dit facie da
cit ē m q de
t.

C
ff. de off.
cuimā est
ur. q iurisdic
o sine modi
hertiōe est
nilla.

D
diligenter st
i io qi. fines
i io aci. sunt
iligenter cu
odiendi

zijn datse nyemãt ignorerẽ oft niet wetẽ en mach/eñ alsoo en machmense nẽmermeer reproberen. ¶ Voort so en salmẽ in gheennẽ lande assise houdẽ dan indẽ lande vanden ouersten/biden welckẽ die assise gehouden is eñ heeft iusticie sonð middel/ wãt in anderẽ landen so en machmen noch en is die ouerste baeiliu die voorscreuen assisen niet sculdich te houdẽ/eñ is oec sculdich die voorscreuẽ assisen te houdẽ totter ouder pleckẽ daer si ghewoonlic zijn te wesen/eñ oec en salmense nz houdẽ in vreemde pleckẽ maer in gemeynen plecken/wãt alsulcke notabel hof eñ iusticie salmen openbaer houden.

¶ Hoemẽ verdachuaert zijn weð partie int hof/hi si vrij oft anders. Capit.viij.

A Engesien dat hier voor is geseyt dye manier des waerlics hoofs. So wil ic v leeren eñ wijsen hoe die eyscher zijn weð partie sal doẽ dagen eñ comeuiren te hooue Eñ om dattet parlemẽt is dat ouerste hof/so wil ic v wisen hoemẽ int voorscreuen parlement die wederpartie sal doen dagen.

¶ So suldi weten dat wie een anð wil doẽ dagẽ int parlemẽt/het zij in realẽ sakẽ of criminale sake/hy behoeft te hebbẽ mandemẽt vãdẽ conine/inhoudende die cause waer om Eñ sal dat voorscreuẽ mandement geadresseert oft gesciet zijn aẽdẽ eerstẽ sergant baeilliu of stedehouð Eñ is die materie zwaer als in criminael misdadighe saken so sal hi eerst informacie doẽ eer hi hẽ doet dagen.

¶ Ist in saken vã penninghen oft van schulden so machmẽ daghẽ sonð informacie precedẽte Also soude hy doẽ in sakẽ vã nyeu wichz oft vã simpele sazinẽ oft reale/eñ is vã node dat hy verdachuaert si tot redeliken daghen te wetẽ als dat hi.l.milen geseten is van parijs/so sal hẽ die sergãt verdachuaerdẽ om hẽ te presenterẽ eñ dach beteykenen ten minstẽ van.xi.daghen eñ alsoo voort na ghelegenheyt des lants.

¶ Soe suldi wetẽ dattet parlemẽt alle iaer des anderẽ daechs na sinte martijn indẽ winter voor deerste presentacie. Eñ des anderen daechs daer na die tweeste presentacie, Eñ daer ð wie eẽ anð wil doẽ dagẽ int voorscreuẽ parlemẽt dat moet te minstẽ gesciẽ.xi.daghẽ voor dẽ voorscreuẽ dach vãder presentacie oft anðs dẽ dach en sonde niet redelic zijn eñ so sult ghijt verstaẽ vã allẽ bailiuscappẽ gelegẽ onð dat voorscreuẽ parlement.

¶ Itẽ oft geschiede dat yemãt buytẽ diẽ daghe woude yemãt van sinen baeliuscap doẽ dagen/hy mach dat doẽ in extraordinariẽ daghen/nochtans ist van noode dat die citacien oft parlement daer op veruerven inhoudẽde zij/datten dach was beteykent in ons voorscreuen parlemẽt niet tegẽstaẽde dattet proces daer behoort eñ bi redenẽ/eñ dat ist mandement sculdich in te houdẽ/eñ dẽ dach vãdẽ citacy sal redelic wesen/also alst geseyt is eñ na stile vanden parlement. A

¶ Voort so en mach gheẽ officier yemãt int parlemẽt dagen vã zijns selfs auctoriteyt of macht van wat saken dattet si ten waer dat hi sonderlinge mandemẽt daer toe hadde/eñ waert dat hijt sonder mãdement dede/so en ist van gheenre waerden. B

¶ Itẽ ist dat die officier een mãdemẽt heuet om yemant te daghen in saken vã misdaden inhoudẽde te cõparerẽ personalike oft in proper persone/so moet hi seluer comẽ/eñ houdt dat mãdemẽt alsoo nz so mach hi eẽ procuroer stellẽ. Eñ ist dattet mandemẽt inhoudẽde is selue te comẽ/soe salmẽ hem verdachuaerdẽ waermen vindẽ can. Eñ ist datmẽ hẽ niet en vint so salment condigẽ tot zijnre woonstat oft totter pleckẽ daer hi meest verkeert of ter plecken daer die misdaet ghedaẽ is/eñ ist om een simpel misdaet so ist ghenoech tot zijnen huyse oft ter pleckẽ Eñ ist om heerlike sakẽ so salmẽ verdachuaerdẽ op die pleckẽ des krijs eñ tot sinen huyse. C

Itẽ ist om clachte vã nyeu wicheit so behoeft men twee adiornamentẽ oft citaciẽ te weten die eerste om partie te verdachuaerdẽ de welcke men doet verdachuaerdẽ op die plecke cõtensiose om die clachte te siẽ interinerẽ eñ daer toe behoort eenen bequamelikẽ dach nader gelegẽtheit ð pleckẽ/maer ist een stede so ist vertoef van.iij.dogen lanck ghenoech.

A
Eñ volum
eri nõ obl
p nostrũ se
at plamẽtũ
gratia spe
li et ex cau

B
Idẽ teuet
iu.l.cũ cleri
C.de epi.
ri.niñ cõsue
do curie eẽ
cõtrariũ
eñ bal.i.l.fi
C.de testi.

C
Idẽ tenet
cu.iti.de ac
sa.§.i.
l.inter accu
in.ij.colũ.
ij.q̃tiur.ff.
pub.iud.

¶ Item waer dat sake dat die gene die te ꝟ
dachuaerden is woonachtich waer butẽ dz
conincrijc of heerscappie eñ hy ꝟdachuaert
waer om misdadige saken oft om selue te cõ
parerẽ eñ die misdaet int conincrijc gedaen
waer oft in heerscappie vã eenigen heren so
ist genoech datmẽ hẽ condicht op dye plecke
daer die misdaet gesghiet is oft op die palen
des conincrijcs daer hi woont sonđ anđ bete
kenis wart sorchlic bi hẽ te gaẽ/maer waert
sonder sorghe so waert goet datment hem de
de te weten.

¶ Itẽ waert dat yemãt laghe in een stede of
op een sloet/so dat de officier hẽ niet en dorste
dagẽ om sorge vã sinẽ liu ?/so ist genoech dat
hi zijn exployt doet aẽdẽ draepbooin eñ daer
toe sal hi met hẽ leydẽ.ij.of.iij.mannẽ te min
sten om zijn exployt te sien volbrengen.

¶ Item waert om te dagẽ die woonachtige
des lants in vreemden steden/ so ist genoech
datmẽse ꝟdachuaert totter stedẽ daer si alđ
naest gelegẽ sijn/eñ daer sal hi op eenẽ merct
dach int openbaer sijn exployt doẽ eñ dan sal
hi die wete vã sinẽ exployt metter relaciẽ va
ste makẽ aẽ die poorte vãder stede daer hi de
heren oft liedẽ ꝟdachuaert heeft/ so dat wie
bi hẽ liedẽ gaet oft reyst mach hem doẽ wetẽ
hoe eñ in wat manierẽ dat exployt gedaẽ is
eñ om hẽ liedẽ copie te geuẽ ist dat zijt begee
ren. Ende men salt laten gheuesticht aen die
poorte also lange alst dueren mach/also heb
ic sien doẽ tot sonder getal/also wel om herẽ
wonende in Henegouwe als in Vlaenderen
daer die dachuaerdẽ afgheschieden te/Door
nike om dattet was een stede naest gelegẽ op
die palen vandẽ conincrike/eñ die dachbrie
uen waren vast gemaect aen die poorte daer
mẽ ghinc in henegouwẽ alst daer te doẽ was
eñ alst in vlaenderẽ te doen was desghelijcs
Eñ ooc also tot veel sloten eñ casteelen na ge
legende die exploy ten a endẽ barrieren.

A
n citatiõibꝰ
ciẽdis cõtra
itatem dicit
ar.iu.l.i.C.
e iure reipu
li.xi.q debẽt
tari admis
atores ciui
tis nec quic
nã đt dc con
regãda ciui
te q istđ eẽt
norosi citã
ne forte si sci
rẽt se eẽ citã
os vellẽt cõ
enire iuui
ẽ iõ videtur
n.bar.q ad
istratores ci
entur.

¶ Vanden genoten vã vrancrijcke soe suldy
wetẽ dat si onder gheẽ recht ghesetenen zijn
dan alleẽ onder dẽ coninck of zijn perlement
eñ daerõ wordẽ si gedaecht bidẽ doninc eñ de
coninc geeft sondlinge mãdemẽtẽ daer hi se
bi daecht Seggende Adiornamus vos.&c.
twelck mãdemẽt is dẽ naestẽ officier beuolẽ
dat hi dẽ gnoot voorscreuen sal doẽ wetẽ tin
hondẽ vã sinẽ mandement eñ den dach die hi
compareren sal int parlement/wãttet die co
ninc also wil/eñ hier af sal die officier zijn re
lacie doen.

¶ Vanden prelaten

¶ Prelatẽ verdachuaertmẽ alsmẽ ander lie
den doet ihet si in realẽ sakẽ of personalen.

¶ Vandẽ capittelẽ verdachuaertmẽ den de
kẽ eñ capittel eñ doetse ꝟgaderẽ soe vele dat
harer genoech is/eñ houdẽ daer harẽ raet eñ
deliberacie/eñ dien geuẽ si in gescrifte.

¶ Vandẽ monikẽ eñ nonnẽ prijst hi datmen
doet comẽ den abt eñ conuent eñ datmen die
clock luydet eñ capitel hout so datter redelic
getal der monikẽ si om te concluderen. ¶ Eñ
des gelijcs vãdẽ nonnẽ verdachuaertmẽ die
abdissen eñ tcõuent daer af sullẽ si scriuen.

¶ Vandẽ gerecht vã eender stede salmẽ ver
dachuaerdẽ de baeiliu die meeste mannẽ en
de scepenẽ na dat die gezworen der stede ghe
ordineert zijn õ te ꝟgaderẽ in camerẽ/te we
ten in pleckẽ daer si harẽ raet ghewoonlijck
sijn te houdẽ so veel vã hem liedẽ datter ghe
noech si/eñ daer ouer te scrijuen. A

¶ Item waert datmẽ een gemeynte ꝟdach
uaerde dat seldẽ gebuert dat salmẽ doẽ open
baer. ¶ In cas van oppellacien prijst hy dat
men doet verdachuaerdẽ dẽ here daermẽ af
geappelleert heeft eñ zijn baeiliu of stedehou
der eñ dat is genoech in sakẽ vãđ iusticie van
dat officie dz de baeliu of stedehouđ daer tõõt

¶ Item eñ waert datter geappelleert waer
vandẽ rechterẽ die welcke iugierẽ of verwi
sen tot vermaningen vãdẽ here als leenman
nen scepenẽ/ censiers/ oft andere dye welcke
iugieren bi de cõsciẽcie des herẽ oft zijn bail
iu of stedehouđ of meeste vãdẽ gerechte weet
dattet genoech is datmẽ ꝟdachuaert de here
baeiliu of stedehouđ/mer sondlinge prijst hij
datmẽ ꝟdachuaert de gene die dat vonnisse
gegeuen hebbẽ/het si leenmannẽ oft scepenẽ
oft cenciers oft anđ Eñ die redene is wãt als
de rechter alsulcke dingen iugieren dat ghe

schiet op haer cost eñ boete / daer haer lieden here niet in gehoudẽ en is. Ende is dat die here in cas van appellacien niet en compareert so verre als hi v̄dachuaert is oft zijn baeiliu vã sinen rechters so weet dat hi daer anders gheẽ scade bi en lijt / dan hi ghenẽ eysch doen en mach oft die sake niet weð hebbẽ en mach al waert dat zijn rechters wel geordelt hadden / eñ daer om ist van noode hẽ te presenteren eñ cõparerẽ / want hoe soude hy zijn recht vercrigen daer hi nyemant en heeft die voor hẽ eyscht / wãt mach die mensche eñ die rechter den eysch niet doen so en moghen die rechteren niet houden tegens den appellant wãt waert qualic gewesen oft geiugeert dat soude die scade zijn vandẽ ghenen die geiugeert hadden eñ niet des herẽ vã wien si rechterẽ zijn / eñ waert dat de rechters haer nz en presenteren dat en soude des heeren schade niet zijn noch op zijn boet of cost mer die appellacie soude te niet gedaen zijn totter sorge van sinen rechterẽ eñ sonder preiudicie des herẽ gesien dat hi compareerde.

¶ Mer het is een ander vã een rechter die iugeert vã hẽ seluẽ sonder medehulp vã rechterẽ / wãt dan moestmẽ dẽ heere of sinẽ baeiliu properlic verdachuardẽ oft zijn stedehouder waert dat eenich vã hem de sentencie ghegeuen hadde / eñ die redẽ is wãt de here is rechter van hẽ seluẽ eñ vã hẽ is gheappelleert ende vã anders niemant eñ daer õ moet hy verdachuaert zijn Eñ al waert al also dz de bailiu of stedehouð de sentencie gegeuẽ hadde vã dẽ welckẽ het geappelleert si / nochtãs moet men verdachuaerden den here met sinẽ bailiu oft stedehouder om dat die sentencie gegeuen is indẽ naem des heren de welke also geiugeert af wijst. Exempel. ¶ Die regent vã Risel of sinẽ stedehouder heeft een sentencie gegeuẽ vãder welker gheappelleert is / weet dat in saken vã appellacie soe moet de graue vã vlaenderẽ verdachuaert wesen vãden coninck bi se kerẽ brieuen oft andere ghestiert van des conincs wegen tto eenigẽ coninclicken rechter / maer vã coninclikẽ rechteren so en machmẽ niemãt v̄dachuaerdẽ dan alleen die sentencie gegeuẽ heeft õ dat hi ordinarie eñ dagelics iugeert eñ die partie de appelacte wetẽ doet ist dattet des lants ghewoonte is / eñ ist in gescreuẽ recht so prijst hi datmẽ v̄dachuaert die partie ende den rechter dat te weten doet.

A ¶ Eñ ist dat eenige partie v̄dachuaert si int parlemẽt / eñ si haer presenteert by procuruer / eñ tgebuerde dat om enigerhande saken hangende die eerste dachuaert cesseert So ist genoech datmẽ den procuroer v̄dachuaert die welcke hẽ gepresenteert heeft in de principale. sake vandẽ beghinsel des daechs vandẽ baeiliuscappe tottẽ einde vã diẽ Mer waert bi also dattet parlemẽt gebrake voor tiaer soe moetmẽ verdachuaerdẽ dẽ meester om te dienẽ van sinen processe dat nacomende parlement.

A De hac ma riavit Inn in c. & si spec li extra de. pell. & bar. l. i. ff. ad tu insi.

¶ Itẽ so suldi wetẽ dat in saeckẽ vã appellacien die dachuaert sal zijn gedaẽ binnen drie maendẽ eñ niet meer en machmen verbeydẽ maer corter machmẽt wel doẽ tot diẽ eynde dat daer si eenẽ bequamẽ dach alst ghesept is wãt in voorledẽ tijdẽ mochtmẽt doẽ binnẽ dẽ taer of. vij. maẽdẽ. B Bider ordinãcie vã dẽ perlemẽt so ist also v̄bondẽ / de welke was gemaect anno. xxiiij.

B Vt C. de tẽ appell. l. fi.

¶ Item so suldi weten ist dat eenige sake hãgende int perlemẽt niet geexpedieert en is dz voorscreuẽ perlemẽt duerẽde so wortse gecõtinueert int anð perlemẽt bi de gemeyn regele des perlemẽts ende daer en behoeft gheen dachuaert meer af te zijn.

¶ Item oft geuiel dat een appellant na sijñre appellacie hadde bequamelic tijts genoch als vã. xi. oft. xij. dagen totten naestcomende perlemẽt toe / eñ hi v̄beide om te v̄crigen een adioernement of dachbrief eer dat perlemẽt begonnẽ waer / ende die rechter daer en bonẽ heeft die partie doen weten. Posito dat dat nader appellacie die gedaen was tottẽ dage des dachuaerts toe noch gheẽ iaer en was. So dat bi dien schijnt daer gheẽ interrupcie te zijn. Maer weet dattet adiornamẽt ofte dachuaert gerekent is voor niet / eñ tvolck vã der appellacie is desert. ¶

C Ita fuit dict p arrestũ ar xxiij. p step no de pedio trabertrãd demarcstan

¶ Waer in sake van sekeringhe so coemt mē altijts genoech om te vercrijgen een adioernement positio oft aēgesiē dat de sake waer om die versekeringe begeert was waer ghe schiet int iaer voorledē nochtans in sulckē saken so is een mēsche tot allē tijdē daer toe ꝟbondē sekerheyt te geuē niet tegēstaēde eenige exceptie welcke datse sy. A

A fuit dictū arrestū āno ui. per eū in lo. cit.

¶ Vandē ionge so wie verdachuaerdē wil die te ionck zijn vā dagē so ist noot datse voorsien zijn tutoers als voechdē eñ curators eñ ist dat si gheē en hebben so prijst hi datmē by den rechter diet toebehoort hē liedē tutoers oft voechdē maken. Eñ tis orber dattet mandement vanđ dachuaert dat inhoudt eñ dat die exploytierer vāden mādement of daechbrief dit laet doē Dit gedaē wesende so prijst hi datmē verdachuaert dē kinderē properlic eñ oec die voechdē eñ dat te relaterē of anđs die dachuaert soude te niete gedaē zijn B.

B e iure tūsfert ... o valet ata ... fcta contra ... morē vidic ... r. in l. i. § sūt ... itē dea omi ... strā. cura.

¶ Vanden dullē eñ wtlantsche eñ ꝟdoudersdōde liedē so prijst hi ist datmēse ꝟdachuaerden wille datmēse voechdē geeft eñ datmēse gelijc daecht hem liedē eñ oec haer voochden oft anđs soude die dachuaert voor niet zijn.

¶ Ghi sult wetē dat die sergant die zijn adtoernement doet al ist dat hy daer af beueele heeft eñ vā des conincs wegē daer toe gesedt is/ so ist behoorlic ist dat hi dat doē wil in lande van anderen rechterē dat hi toespreke den here onđ wien hi dat doē wil eñ ꝟdachuaerden zijn ondersate of den baeiliu of stedehouder op dat hijse vindē mach eñ vint hijse niet neme dē sergantē vāder pleckē / eñ alle neersticheit van hem gedaen wesende ist dat hijse niet en vint eñ hi soude moeten reysen sonder adiornement / so mach hy roepen dye naeste gebueren eñ in haer tegenwoordicheit bewijsen hoe dat hi nyemāt vā des heren wegē geuondē en heeft eñ daer om eñ bi haren ghebreke doet hi zijn exploeyt aen hen lieden.

¶ Item waert sake dat die heere oft baeiliu hem ghenen sergaet leenē en woude so mach hi daer af get..genisse nemē vanđ sommacy des heren baeiliu eñ stedehouders.

¶ Nochtans suldi wetē waert dat sake dat hy den heere seluer verdachden soude/ soe en behoefde hi ghenē sergant te leenē om zijn exployt te sien doen/ wāt die sergant en is daer tegen weordich niet geroepen inden landen van sommigen herē dan om te wachten dat daer gheen onbehoorlike dinghen en geschieden ende dat die here niet ignorerē en mach oft daer yet teghens hem gheschie of tegens zijn ondersatē / op dat hi hem oposeren mach ist datmen hem ouerlast doet oft tegens zijn iurisdictie

¶ Vā herē die iusticie hebben. Ist datmē die here verdachuaerdē wil van zijnre iurisdictien wegen om saken die hi zijn stedehouder oft zijn baeiliu ghedaen heeft. Oft ist dat die sergant in saken van officien heeft ghedaen dinghen daermen hem omme verdachuaerden mach. Weet datmen hoort te verdachuaerden den proper die here eñ zijn baeliu of stedehouder oft sergant/ bi wiē dattet zij dat die saecken toeghecomen zijn oft anders die dachuaert en soude vā gheenre waerdē zijn

¶ Ende waert in saecken van appellacien en de men gheappelleert hadde den baeiliu/ soe behoeft men te verdachuaerden den baeiliu ende here. Ende die reden is want mē behoef men te verdachuaerden den ghenen die vrij here vanden dingen is / ende dye properlijck daer in mach winnen oft ꝟliesen oft anders en doechtet niet ten waer in anderen saecken van corruptien oft ander voorgesette quaetheit tegen den voorscrenen baeiliu stedehouder oft sergant/ want dan soude een yeghelic zijn last dragen.

¶ Voort is te besiene dat ghene / welcke behoef is te doen naden subiecten houen eñ castunen der plecken ghelijker wijs coninclike houen ghelegen onder tperlemente/ soe eest noot datmen die verdachuaert bi cōmissie in houdende die saecken alst voor gheseit is/ ende gescieder wat in pleckē die bi eenich middel oft anders ghehouden zijn/ dye here daer dat onder ghebuert en is niet sculdich onderdanich te wesen. Ende die saecke ghehouden inder cōmissie die en mach die here niet weigheren onderdanich te wesen.

¶ Maer waert heerscapie bij gehoudē eñ sonder middel vandē conincse en waert gheen behoef dat die cōmissie die saecke inhoudende ware. Mer het waer genoech te antwoordē op sinē eysce. Eñ behoort te hebbē enē bequamen dach Te wetene dat hi sal hebbē vandē dage dat hi verdachuaert is tottē dage van zijnder presentacie. viij. dagē of andsdē dach en soude niet bequaē zijn na somighe plecken maer in personale saken ist genoech vā. v. dagen/ eñ ist reale of heerlike saken. xv. daghen eñ in criminael saken so ist van. iij. dagen. in iij. dagen/ eñ van. xv. tot. xv. dagē nader somacie so machmē procedrē tottē ban eñ daer bouen is te verstaen vanden parlement so ghescreuen is. A

¶ Itē in houen van subiectē heeren soe suldi wetē dat in personalike sakē die here ōdachuaerde zijn volck vā des morgēs totten auent eñ vādē auent tottē morgē/ mer nv om dat de werelt genegē is ter appellaciē vā harē herē so prijst hi datmē eenē bequamen dach beteekent te weten vā. viij. dagen alst geseit is. Eñ ist in cas reale/ soe prijst hi datmen hem dach beteekent van. xv. dagen binnē der vrijer octauen eñ si sullen ōdachuaert wordē op dye cōtensiose plecke eñ mē salt te wetē doē zijns selfs psone of tot sinē huse eñ in diē dattet ware in cas reale het soude moetē gesciedē biden here dats te wetē bidē bailiu of sinē stedehuder. Ist in cas feudael of vā leen bi mannē/ eñ ist in lande cotiere het behoort te wesen bidē prouoest/ meyere of stedehuder eñ bi schepenē mannē cottiers/ inwonēde of rechters.

¶ Item waert dat in saeke dat uwē ondsaet ware vā eenē anderē here dan vā u/ leenman ware vā eenē anderē here dan vā u/ ghi moecht hem doen dachuaerdē als uwē ondersaet eñ als kaerle sonder te bewarē oft te houdē die regule die toebehorende is dē leen mannē. Eñ in diē uwe ondsaet verdachuaerdet wort van eenen anderē here om sake van erue dat hi vā hē houdende ware. Weet dat na dat hi hē hadde doē dachuaerdē op dat erue hi soude hē mogen inthimerē op uwe heerlicheit/ eñ ghi soudt schuldich wesen obedientie te doen.

¶ Itē waert dat yemāt fugetijf of wechloopende ware eñ liep in een kercke/ daer ō en sal men niet latē men sal hē ōdachuaerden in die kercke voor zijn misdaet/ want de dachuaert is goet bequaem eñ vast. B

Itē eñ of yemāt wech liep eñ men niet en wiste waer mē hē vindē soude/ sa ist genoech dat men hem ōdachuaert int openbaer eñ in dye kercke. eñ voort so salmē hē draghē totter castumen der plecken/ want daer is differencie tusschē die plecken.

¶ Item bider castumē vandē waerlikē houe ende plecke. Ist dat ghi yemant verdachuaerden wilt in criminale saken eñ nwe wet si bi gesworen mannē mē moet der wet clagen eñ daer na verdachuaerdē voor den heere/ ende die mannen in die kercke op eenen sondach of op eenen anderen bequamē heiligen dach ende daer af salmen relacie doen opten dach als men pleit ende alsoe salmen. iij. daghen doen ende tvierde toecomēde oft anders en doecht tet niet.

¶ Item so suldi weten so wie yemāt ōdachuaerden wilt in een lantscap van eenen here die welcke dat lant hout bi middel vanden here die doet verdachuaerden/ weet dz hi prijst dat die sergant die de dachuaert doen sal coeme eerst tottē here ond wiē hi dachuaert doē wil of sijn baeiliu of stedehouder/ ist datmen se vindē mach. Eñ ist dat hise niet gheuinden en can/ so mach coemt die sergant bidē heere subiect oft middelbaere. Ende ist dat hy dien niet en vint soe mach hy roepen die ghebuerē ende bewijsen hoe hi noch heere noch baeiliu stedehouder noch sergant en can gheuinden. aenden welcken hy zijn exploeyt doen soude. inden lande vanden Heere aen zijn ondersaten. Ende daer omme by haer ghebreecken so roept hy die ghebueren/ ende van als doet hy voor hem lieden zijn exploeit/ ende daer af sal hy relacie doen/ ende alsoe is sijn exploit van waerden/ Ende eest dat hij anders doet. soe en ist niet ontfanckelijck oft van waerdē. En de alsoe eest gheordineert bi conincliker constitucien/ die welcke zijn ghemaect bi coninc Philippus tijden. Ende oock soe willent also

A
l. ßfcenti p? p? C. de his q̄ a eccl'rousu.

B
Yoe Emcōsu tudinē nā ju ure scripto citatiōe per protadanti rrr. dies se mel st.p fug la citatione dies. l. pper duē C. d iu. v. tres C. quō qñ iud. v. p. emgtorū c seq. ff. de in hodie aūt d tur. p. r. rrr auc. de ling col. viij. §. o nem

hebben de geſcrenen rechten. A

¶ Daer na volcht hoemẽ eẽ dachuaert tegẽ gebiedẽ mach of ontſchult te bewijſen/ waer om hi niet comen mach.

Capittel.ix.

A
ñ vi.l.mẽḃ
ſt cũcti.⁊c
⁊ lexbical.
il loqᵗ deri
õe ⁊ nihil
it ad ꝓpoſi
ũ allegat
ꝯ q̄ ibiha
tur locoꝛ
ns cõuenie
i q̄re v ide
ntellectuꝫ
chꝛe ꝓbar
in.l.memi
it.

TEgen geboten is anders niet dan te v lengen dẽ dach om dat den menſche toe gecomen is ſiecte oft geuãgeniſſe of bi dachuaert van ſinẽ ouerſtẽ.of bi bedeuaert begõnẽ vooꝛ die dachuaert/ want anders gheẽ teekenẽ en mogẽ ſi bewiſen dat die dachuaert vã gheẽre waerdẽ en ſi.ſo ſuldi weten/ dat ſoe wie wil vooꝛſetten ontſchult vã cranchet iſt in parlement te doẽ/ſoe iſt noot dat hi dat bewijſe by bꝛieuen van ſinẽ cureit die hẽ gebiſiteert heuet in zijn crancheit oft bi die ghene die hẽ in ſiechede geſien heeft cranck weſende/ eñ dat hi dat betuycht met woozdẽ oft met ſinẽ eedt of anders en doochtet niet.Eñ iſt dat dit ghe ſchiet int hof ſubiect ſo pꝛijſt hi dat hi dat pꝛo beert bi yemãde de welke dat certificeert geſchiet te ſine/ eñ hi daer mede gelaſt is dat te ſeggẽ.eñ en wiltmẽ niet geloeuẽ ſoe is hi bereyt yemãt te leydẽ tot ſinẽ bedde daer hi ſiec leyt/ eñ iſt dꝫ ghi mi nꝫ gelouẽ en wilt ſo ſi mꝫ mi yemãt geſondẽ op die coſtẽ vã ongelijc vã dẽ ghenẽ die mi niet gelouẽ en willẽ eñ alſoe ic ſegge alſo iſt mi beuolen.

B
habetur.l
ij.⁊ iiij.ff.ſi
caut.aiũd

¶ So ſuldi wetẽ dat in locael houẽ zijn dꝛie ontſchuldẽ eñ dit vierde toecomẽde/ gelikerwijs of ghi v dachuaert bi v ꝑtie voordẽ rechter/ den eerſtẽ dach moet ghi v ontſcult ſenden des gelijcs dẽ tweetſtẽ dach eñ dẽ derdẽ dach moet ghi ontſcult ſeudẽ van uwẽ lijue / want na de ontſcult vã ſinen liue en derf mẽ gheen ander ontfangẽ om dattet nader caſtume dat ſonderlincſte is.

¶ So wil ic bewijſen welcke ontſchult ontfanckelic zijn Tẽ eerſtẽ onſcult vã ſiecte/ tẽ anderdẽ vã geuangeniſſe ſonder bedꝛoch/ dats te wetẽ dat hi hẽ ſeluẽ hadde doẽ vangẽ van opſette auys Of onſchult vã dootlike oozloge oft ontſcult vã bedeuaert gheſpꝛotẽ vooꝛ die dachuaert of õtſcult vã dachuaert in conincs hof of vã ſinẽ pꝛince/ of ontſchult vã ſijns vaders of moeders ſtaluichꝫ oft vã ſinẽ bꝛoeder dien dach oft dẽ anderen daer na. Oft van af liuicheit vã kinde.dwelck ghestoꝛuen ware bi eenighen ongeual geliker wijs of een kint v bernt v woꝛcht of v dꝛoncken ware.oft ontſchult vã zijnre huyſ vꝛouwẽ die in dien dach benallẽ ware vã kinde of ſtoꝛue/ of dat ſi in harẽ arbeit is.oft ontſchult vã eẽ vꝛouwe die hi beſlapẽ ſoude of die aſſiuich ware.of onſcult in ſakẽ vã erffeniſſen butẽ dẽ houe vã ſinẽ here/ die welcke int hof vã ſinẽ here ſoude oeck dach beteykent weſen om erffeniſſe want hy meer pꝛijſt onderdanich te weſen ſinen here dan eenen anderen. Weet oeck dat onlede oft ontſcult ſtat gruypt in perſonẽ gebannẽ buten den landen oft iuriſdictie daer hem dach ghe ſeit was. B

¶ Ghesien die ontfanckelike ontſchult ſo wil ic bewijſen die niet ontfanckelick en ſijn ende weet waert datter yemãt quame eñ dede onſcult vã ontſcult oft vã weder gebodẽ te zijn nader vꝛe geingeert oft geweſen int hof.hi coemt te laet Item ſo wie zijn excuſacie doet vooꝛ die vꝛe vander pleytc die doetſe te vergeefs. Item ſo wie ghenẽ dach van teghens partie wegen beteeckent en hadde eñ hi zijn onleden oft excuſacie doen woude / vooꝛ den dach/ ſoe en ſoude dat niet dooghen ten ware dat hi des anderen daechs ter vꝛe van playts weder quame. Item in veel houen die excuſatien oft ontſculden en zijn niet ontfanckelick ten ſi da tſe geſterct eñ geaffirmeert warẽ bi redẽ dat ſi warachtelikẽ die onſcult vooꝛ warachtich houdẽ. Item ontſchult ghemaect buten dat conincrike na ouden houen en zijn nꝫ ontfanckelic. Maer die clerckẽ ſoudẽ ter contrarie ſegghen waer die conſte warachtich. Nochtans ſoude in veel houẽ alſo ghe weſen zijn eñ ſi zijnt alſo gewoonlic. ¶ Eñ hoe wel dat die ontſcult ontfanckelic ſi/ die partie ſal nochtans neerſtich weſen om deffault te eyſchẽ behoudẽ ſijnre onſcult/ want in dat einde vandẽ onſcult ſo iſſet behoeffelic dat die ontledigher doe tuſſchen der partie zijn onlede goet weſende/ iſt dat die partie hem dat niet ver=

dragē en wil oft anders en sout nyet wesen sonder clachte A

¶ Wanden eedt die de ontscult doen sal nae recht te sprekē so wil ic v bewisen dz hi scul dich is bi sinen eedt tē affirmerē oft te sterc ken drie dingē Dat eerste is dat die ontscult die hi seit si warachtich eñ goet Tē tweet= stē dat hi sondlinge belast is om dat te doen Ten derden dat die ghene voor wien hy die excusacie oft ontscult doet hē properlic daer mede belast heeft ¶ Item onlede vancranc heit sal bewesen sijn met brieuen vā sinē pa stoer Ende onldē van gheuanckenisse bi des herē brieuen die hem gheuanghen hout Eñ ontscult vā sterflijke oerloge sal tusschen dē edelē ge warachtich sijn in houdende die sa kē eñ tegē wiē de oorloge sijn eñ waer hi hē houtō die voorscreuē oorloge ghebiedēde hē also haest als de oorloge geeynt is oft bestāt gegeuē is die ontschult te proberē eñ waer te make in behoorliken tiden. Eñ in teyken der waerheit heb ic desen brief besegelt mz mijnē seghel. &c. ¶ Ende this van node dye te reueleren bi cōmissie hier op ghegeuē vā= den rechter. ō dit waer te maken binnē dye naestcomēde daghē vā pleitē nadē pays oft bestant oft sekerheit dier ghegeuen sijn. eest dat hi redeliken dach hebben mach Ende ist dat hiis niet doen en mach. so mach hij den rechter diligēterē. oft gracie vā hē impetre ren oft verweruen dat te doen den naestco= menden dach vā pleyte alsmen doet in ont= scult van siecten.

¶ Daer na volcht geen ontscult te doen vā sijnre dachuaert Capittel. x.

Na gescreuen rechten al eest datter ye mant verdachuaert si tē houe bi sijn re wedꝰ partie tot eenē sekeren dach op wel ken dach hi en ontbiet. noch en ontsculdighe noch en wedꝰ gebiet om sekere sakē die hi he uet op dien dach so is hi schuldich versteken te wesen vandē clachten vā dier dachuaert ia al waert so dat deffault tegens hem ghe geuen waer so en mach hi van rechts wegē niet wesen ghereueleert ō de saken die hier na volghen, na dat recht seit. B

Te wetē waert dat die ꝟdachuaert is wa= re in toeringe ō te gaen tot sijnre dachuaert eñ in die dachuaert quamen toe die sakē eñ redenen die hier na volgen. Dat die wegen also bedect warē met sneeu dat mē dē wech niet vinden en mocht sondꝰ sorge vā sinen lij ue Onwederē dan re blixem gebroken brug gen oft gebroken passagien also dat mē niet wel andꝰs sins en can passeren ō wassinghē der waterē. oft om ghebroken diken. oft ō ri uieren die wt haren rinagen geuloeyt zijn. die welcke men nyet passeren en mach sondꝰ dangier vādē liue so en machmen nyet voor der gaen Gehouwenisse van gheuangenisse optē wech. oft genomē te wordē van sinē vi anden oft vanden vianden vanden heere bi dese voorscreuen sakē eñ redenen mach dye gene die ꝟdachuaert is gheexcuseert sijn te houe. mer des sal hi doē blikē also wesēde op tē dach dat mē hē ꝟdachuaert ō te sien iuge= rē eñ wijsen tprofijt vandē deffault. datter tegen hē genomen is. Noch wil dat gescreuē recht dat weesen benedē haren iaren furiue sen oft rasende die geuallen sijn in crāchept sullen geexcuseert zijn ten si eat mē mz haer liedē heuet doē dachuaerdē haer voechden. anders en gheeft mē geen exploytē tegen hē

B Vide de hoc l. diuꝰ. ff. de in integ. rest. ti. gñali q dicit qꝰ 9tumax adhuc indicē personaliter veni compa rans restitu itur ad appel landū. Ultra posse nihil.

C De hoc. bar. in. li. §. suffi cit. ffde admi nistra. tuto.

C ¶ Daer na volcht vanden deffaultē ende contumacien. Ca. xi.

Die deffault en is niet te compareren bi hem seluen. oft bij procuruer ghe= noech gefundeert int hof opten beteikenden dach. so wil ic bewisen bi hoe veel deffaultē machmen tot zijnre clachten geraken so sul di' weten na stijle vandē parlamēt in waer like oft ciuile actiē. eest dat die ꝟwerer niet en comt optē iersten dach die hē beteikēt is. die partie eyscēde sal obtinerē deffaulte eñ cōmissie vā nieus. tē andꝰdē perlemete daer na volgende. om te comē tot die ꝟdachuaer dinge eñ horē iugerē die profiten vandē sel uē deffaulte eñ te procederen tot querelle na der redelicheit Eñ eest dat ten seluē andꝰden parlamēte noch die verwerer niet en comet die eyscher sal ꝟwonnen hebben vā alle ver weringe eñ defencie Eñ wedꝰ omme binē dē

seluen anderden dach ꝟ weret ꝟdachtuaert sijn te comē hoten iugeren die profijten van beide deffeaulten Eñ ten derden dachtuaer dinge so sal die eyscher geraken tot sinen eysche op die verificatie en sekerhedē die daer op gedaen sullen sijn biden voorscreuē houe. Eñ hoe wel dat hi ten betreikenden dage ten houe niet en quame. so en soude nochtās dat voorscreuē hof daer om niet laten te iugerē oft recht te wisen eñ te doen op die voorscreuē deffaulten. mer men soude iugeren recht eñ vōnisse wisen oft hij daer te hooue eñ ter verdachuardinge inder tegenwoordicheyt gecomē ware A In ghemeyne sake.

¶ Die deffaultē in ghemeine saken is te weten dat so wāneer die here souuerayn oft opperste rechter doet ꝟdachuaerdē yemāt subiect onō eenige ander hereu subiect vanden selue here souueraen. eñ die gedaechden hē laet veruallen in deffaulte ten houe vā sijnē souerain. weet dat om dē yersten deffaulte hi eñ die here daer bi onder geseten is die hē weder ropen soude willē in cas vā ten voy verlorē eñ sijn veruallē bi sijn absencie van allen recht aengaende tren voy voorscreuē Eñ daer toe verliest die diffailant alle declinacie voor de eerste deffaute Item dē anderden deffaulte verliest hij alle dilatorie eñ exceptie die hi hebbē soude mogen behaluē de continuacié. Item ten derden deffaulte ꝟliest die deffaulte alle peremtorie' eñ na costume van sommighe houen is den eysch den eyscher toe gewesen bi deffaulte Eñ nae costume vā sommigen houen is die eyscer sculdich te visitereneñ te proberen sijnen eysch Mer die deffailant is exclusys eñ ꝟsteken vā allen weren wederseggheu ofte reliquen.

Na den eysch ghedaen.

¶ Item waert dat na den eysch ghedaē in presencie vandē verwerer oft vā sinen procuruer in actie personale. de selue verwerer ofte procuruer ten dage hē beteikent niet en quame so soude den eysch vāden eyscher ghe approbeert eñ ghenoech betuych wesen B

¶ In cas van appiel

¶ Item in cas vā apeil en is niet meer dan een deffault Waer bi eeñ die rechter. hi verualt van sijnre sentencie eñ indē boeten. Eñ ist bi pertie geinclineert. hij verualt vā den profite vāder sentencie. eñ isset bi partie appellant. hi verualt vāder appellacie eñ boetē. Item bi deffaulte ꝑsonale voor die ierste deffault is mē versteken vā alle weren ofte verweren Ten anderdē deffaulte vā peremtorie. eñ is die informacie gehoudē voor inquisitie. op dat die boete gheincorporeert sy. in der commissie vander deffaulte eñ der sake ghedeclareert inder commissie eñ verdachuaerdinghe ghedaen aenden persoon oft domicilie ¶ Alsoe wort gheordineert int parlament anno. M.ccc.xlvij.

¶ Deffault gheobtineert tegens anderen

¶ Item so wie obtineert eenige deffault tegens andere eer hi voorder in saken procederer optē principael. hij behoort te doen iugerē die profiten vandē deffaulte geobtineert oft anders hi soude verliesen. C

¶ Van yemāt te dagen die nader dachinge voor den dach afliuich wort.

¶ Item oft gebuerde dat eenighe verdachuaert wort. eñ binnē der tijt afliuich wordt so dat hi mits dien niet en cōpareert tot sinē beteykendē dach. weet dat die eyscher nochtans hebbē soude deffaulte eñ cōmissie te horen iugerē die profite vandē seluē deffaulte mer die cōmissie soude iustificerē opposicie. Eñ waert dat niemant en quame ten dage die alsoe beteykent ware. dye eyscher soude hebbē cōparnit eñ anō cōmissien te verdachuaerdē die erfgenamen vanden afliuighen te comen horen iugeren de profiten vnnden seluen cōparuit Eñ en woudē si niet anōs cōpareren noch bi comen si soudē ꝟdachuaert worden weder aen te nemen ofte laten dye arremente vanden proces D

¶ By hoe veel manieren men mach wesen ghecontumaseert.

¶ Item so wel na recht vanden parlemente voorscreuē als in andere houē subiecten. mach een in seuen manieren generalē scōm innocentium quintum gecōtumasseert sijn in sijnre saken dats te weten. E Eerst

A Et ita fuit ordinatū in parlamēto. xpmo nū edicti ordinatū. Anno dñi. millesimo nonagesimo vicesimo secundo.

B Ita fuit ordinatū in ꝑlamēto āno dñi. ꝑcō ꝑ dño io āne de sacre motte

C Ita fuit ordinatū in plamento anno xxij. pro epō nouiomen ꝯtra abbatē sancti eligij i cā nouitatis. et ē ratio qr q̄dpe cijt nō habebit cū statu re pugnet neca liū pecijt. D Ita fuit dcm āno M.lxiiij pro dditu ari o uille tornacensis cōtra heredes ioānis gallant.

E In nō veniēdo ꝑ ut dictū ē in nō respōdendo obscure respōdendo In nō exibē do In nō iurā do In nō recedendo et in recedendo.

In non ueniendo. dats te weten niet te comē of te compareren ten dage beteykent. als bo uen ghescreuen staet in die rubrike ¶ In nō respōdēdo dats te wetē eest dat iemāt dach heeft in sake te antwoerden. eñ niet en wil de antwoerden hy is als gecontumasseert. ¶ In obscure te antwoerden Dats te wetē als yemāt heeft te antwoerdē in sakē. eñ hi antwoert duysterliken sonđ declaracie souf fisant te doen. hi is weerdich ghecontumas seert te wesen. A ¶ In nō exhibē do. Dats te wesen. dat so wie tot eenē betei kendē eñ tot eenē sekeren dach beteykent is eñ tijt ghegeuē eñ gheset ende geordineert is sijn saken eñ sijn proces. eñ sijn scripturē. indē houe vādē perlemēte eñ indē rechte dē ghenē die te rechte sittē ouer te leueren eñ te genē. eñ hi dat niet en doet. hi is contumax eñ verliest die beneficie eñ profite vā diē da ghe eñ behoert versteken te wesen van sijn re scrifturen. eñ die scrifturen van petie cō parant sullen daer alleen bliuen. B ¶ In non iurando Dats te weten. ist dat ie mant sculdich is te sweren inđ sake oft te af firmeren. oft te antwoerden totter sake. eñ hi tot sinen beteykenden dage ghebreckelijc valt. hi behoert te veruallen vanđ saken. ist te sweren inder sake. eñ oft ware te ātwoor dene ten articulen vā pertie aduerse. dye ar ticulen selen wesen eñ bliuen onghe affirme ret eñ niet geātwoort Dats te wetē so wie gebreckelic valt te comē sien open doē. oft af firmeren articulen. oft antwoerdē tenseluē articulen voor cōmissariē ten dage daer op gheordineert. die articulen vanđ pertie dili gente behoren gehouden te wesen voor ghe wraect. Eñ alsoe behoort geapponiteert te wesen biden rechter Eñ die pertye diligen te is sculdich te betuygen sijn saken. als ghe wraect bi tuygen En wes hi betuygē mach dat sal ongewraect wesen eñ bliuen Maer die ghene die niet ghecomen en is sal by def faulte verloren hebben eñ versteken wesen van alle replicquen ofte weder segghen. en de en sal niet gheroepen noch gheappelleert sijn om te sien oft horē wisen sweren dye tu ghen van sijn wederpertie. ten si dattet der pertie belieft Voort sal hi gecondempneert wordē indē costen vā sijn wederpertie van den dach daer hi in gebreclic waer. die costē vandē commissarisē. clercken. aduocaten oft procuriers. die cōmissie. rescriptie. ver dachuaerdinghe daer op ghedaen. eñ in die costē vandē dage die dienēde is om te siē eñ horen ingeren eñ weder stellen die sake aen commissarissen &c. Eñ dese rubrike is gehou den eñ geobserueert int perlemēt mz reden. Eñ hebbē litiscontesté z per consequent ghe antwoort inder sake in faite contrarie. En de daer om men moet betuyghen die tot sijn re saken wil gerakē. eñ rechtuerdige vōnis se vercrigen Want den eedt gelijc als in āt woorde eñ affirmacie en is niet meer dā ee nē eedt in calumnia. Dats te verstaē dat ee nē eedt is te hebben goede cause oft sake. eñ is ooc geen eedt of sake dat die pertye hē ghe draghē si totten eedt van sijn wederpertye. dat welcke en is gheen veruallen van saeke eer die litiscontestie ghedaē si. eñ redene con trarie gheordineert op dat ghene dat voor screuen staet. eñ bescreuen recht wil dat die eyscher tottē eedt voorscreuen sijn saeckē be tuyghen sal met seker tughen. Eñ daer ō sal pertie diligente ofte teghen woordich obti neren. eñ also vanden verwerer C ¶ In non restituendo. dats te wetē. est ghe ordineert oft weder gheuen bidē rechte dat die partye restituerē sal seker sake contenci ose eñ de partie dat niet en doet ten dage hē beteikent. hi valt in deffaulte so dat hem die rechter mach doē executeren tot sijnen coste eñ daer toe veruallt hij inden boeten om dat hi niet ghedaen noch volbrocht en heuet die ordinancie oft beueel vanden houe. D ¶ In recedendo. dats te wetē oft yemandt dach hadde tē houe. hoe wel hi daer present ware. eñ vertoge wten houe eñ dat hi nyet en ware inder rollen als hi geroepen woort. hi waer ghecontumasseert eñ veruallen vā der beneficien oft profite van dien dage. E

¶ Naden dach van besien.

¶ Item wie niet en coemt nadē dach vā be

A ff. de iterro dictio. l. i. de etate. §. taci tis. §. inter

B ff. de appel. l. a rdiro. §. Iussus &c. z in spe. inti. de contuma cia. §.

C C. de inter. z pter calū dā l. cū z iudices &c.

D Vt. ...de re ueudi l. qui restitue.

E C. quō z qñ iudi. l. cōsēta dū vbi bar. z bal. i spe. ti de cita. ō illa q̄ oparuit et cūdē spe. i ti de cōtumati a. §. cōtumax est illeq; cum agitur excep tio.

ken hi verliest ten ierstē deffaulte thesit. eñ tot somighe plecken die gheheel sake.

¶ Te sien interineren oft aenleggen beclachte van nyenwitheden.

¶ Item so wie niet en coēt ten dage gheassigneert totter plecken ō te sien interinerē eē beclachte vā nyenwichede. die sargāt oft te dienre behoozt bijden seluē deffaulte sijn clachte te interineren so verre alst hē mogelijc is Eñ om des te sien iugeren eñ cōfirmeren is hi sculdich dach te assigneren indē houe daert aēhāgēde is. eñ te assignerē partie hoe dz hi bi sijn deffaulte heeft geiterineert die beclachte eñ dat te bescriuē Eñ die rechter behoozt des bi sentencie te confirmerē.

A ¶ Nader oppositie

¶ Item so wie niet en coemt naō oppositie eñ valt in deffault in beclacht vā nyenwichede. hij ōliest die sake ten eersten deffault.

¶ Bi manieren van memozie.

¶ Item so wie valt in gebzeke in gescrifte. te geuē bi manierē van memozie. hi en valt in gheen perikel vanō sake. wāt na dien dat tet is te bedzagen bi memozie hi mach hēbe dzagen ter memozien vādē houe / eñ daer op nemen recht ¶ Per interdict

¶ Itē so wie is in deffaulte te rapporteren per intendit ten dage beteikent eñ gheassigneert. hi ōliest eñ ōbuert de sake vā deffault

¶ By ghescrifte.

¶ Itē so wie is in deffaulte te rappozteren ofte ouerbzengē ten eynde vā tpzoces. oft in der sake sijn scrifturen. hi ōliest de beneficie ofte pzofitē vandē dage gelijc voozscreuen staet indē articule In non exhibendo getelt. by. ij. B

¶ In cas van opposicie eñ beteykēdē dach

¶ Itē om een deffault allene in cas van oppositie tē dage expzesselic geassigneert. als voorscreuē staet hi verliest sake oft state eñ beneficie dien dach dienende. C

Die rubzike wilt seggen. dat wie gebzeclic valt als voozscreuen staet in cas van oppositie. eest op bzieuē vā executie. ghelijc bzieue van obligatie onder seghel reale. oft anō daer eenige garnissement oft nampte i cas van oppositie toebehoozt weet dat ō een deffault allene men verliest alle weren of verweringe Mer eest op bzieuen vā euocacion dier gelijc men en verliest ō de ierste deffaulte niet vā declinacie. eñ vooz die andere deffaulte dilatozie Eñ vooz die derde deffaulte alle ō weren eñ die sake. eñ na castume van somige pleckē woz t dē eysch ter executie geseit sonō meer teikinē daer afte hebben Eñ ist na dē eysch gedaē mē ōliest declinatozie eñ dilatozie. eñ men sal pzocederē op peremtozie. ¶ Recht aen te hozen

¶ Item so wie nz en coemt ten dage hē dyenende. trecht of die sentencie te hozen. het si vooz hem of tegens hē. dair om en sal trecht of die sentencie niet achter bliuē wtgespzokē of gepzonūcieert te sijn als behoozt / op dz de ptye des beteykent is geweest te comē tē dage cōpotēt ō recht te hozen. weet dat dye partie diligēte om rechtelic te gerakē tot sinē pzopoost eñ eysch. sal terstont sinē eysch ouer geuen p intendit. eñ die ptie absente sal geozdineert sijn. sijn sake ouert e geuē per litiscōtestacie alleen eñ optē voozscreuen intē dit salmen inquisitie doen eñ besoecken die waerheit. eñ daer op salmē recht doē Mer na stijle vandē huyse geheeten recht vandē quaden huse vā amiens. op dat den eysch in arguacie gestelt ware ten iersten deffault so soudemen ten anderē tweē deffaulten daer aen iugerē partye sinen eysch sonō vozder inquisitie te doē Also eest ooc in veel anō houē mer die beste na redene is die stijl vādē parlamente / ¶ In houē subiectē eñ localen.

¶ Item in somige houē subiectē eñ localen daermen recht doet bij vermaninge vandē baeliu. so moetmen hebben dzie deffaulten eñ die vierde toecomēde Maer de vierde en dient niet dan te hozen oft te sien iugerē die pzofitē vanden dzie deffaulten geobtineert biden eysscher. eñ tē voozscreuen vierden deffaulte salmen iugeren of wisen den eiscer sinen eysch al bi deffaulten eñ cōtumacien Eñ ist in cas reale de eischer sal gestelt sijn i possessie Ende eest in cas van roerende goeden so sal hi geset sijn i besit eñ administracie of

A Ita fuit dictū p cōsultū Joānī canart aduocatū regis i plamēto cetiā indicatū p arrestū pro ciuicate tornaceñ. cōtra dūm abbatem sancti amādi in pabula

B Ita fuit ozdinatū in plamēto p arrestū ānol xxvi pro iacobo de le. ruelle cōtra ptē ex alterapte

C Cōstitutū ē ordinatū fuit p arrestū curie anno lxx p quādā appellatiōez factā a ppōsito de mō di dni mi ptes ibidē pcedētes.

handelinge.eñ ten is vā genē doē dē eyscher sinen eysch and̃s te approberen oft te betuygen.noch den deffaillāt meer te doen dagen om te horen trecht wisen.oft anders. A
Eñ in cas criminele .de gene die ware in deffaulte.soude wesen bi contumacie ꝟwonnē vand̃ sake eñ gebānē wten lande eñ sijn goeden geappliqueert eñ verbuert aendē heere.

Int parlement ofte hoghe houen.

Item die ꝟdachuaert is in hoge houē als parlementē of hoge houen ond̃ plemente.oft hoge houen vand̃ prouincie oft dier ghelijck Weet ist dat hi nieten coemt of en cōpareert so sal die deffaulte geingeert eñ gewijst wesen tegēs hē hoe wel hi gepriuiligeert waer vā sekere priuilegiē.waer bi die rechter die deffaulte voorscreuē geeft niet en soude mogen kennē of wisen op hē.ō dat hi ten daghe hē beteikēt niet ghecomē en ware sijn preuilegien allegerē. wāt geē preuilegie en helpt eest dz hi ꝟdachuaert wort voordē rechtere vand̃ prouincie.tē si dat hi ten daghe coemt allegeren sijn prenilegien voorscreuen Wāt preuilegie is een sake ꝟworuen.eñ niemant en is met preuilegien geborē Eñ daer om is een yegelic sculdich sijn preuilegyen in dyen hijs gebruken wil tē comē allegerē als voorscreuen staen. B

Item ghi sult oec weten eest dat saecke dat dye eyscer niet voort coemt totter ꝟdachuaert te houe eñ hi valt in deffaulte die ꝟwerer heeft oerlof eñ consent vādē houe vādē plamēte.eñ costē.ist dat sake dattet gesciet is eer dat den eysch opengedaen si.eñ op dz die ꝟwerer mach doē blikē eñ te kennē geuē dat hem ten seluen dage dach betekent eñ gheassigneert ware .eñ en mocht hi des niet te kennē gheuen oft oec daer toe comē mochte.dat hijt soude doē blijkē.hy en soude nz hebbē dā cōparuit.eñ op de selue cōparuit soude hi hebben cōmissie sijn ptie te doen daghen.om te comē horen ingerē profite vandē deffaulte tegens hem gheoptineert.dye sulc wesen soude.dat den oorloue eñ costen soude den ꝟwerer toe gewesen sijn eñ waer na den eysch ghedaē so soude die eyscher ꝟuallē sijn vand̃ ꝟdachuaerdinge van den rechtdach der sake wed̃ gebrocht tot fayte van al dat ghene dat hi tot dien daghe toe daer af gedaen of geworđert soude hebbē nz ten costē vandē dage Eñ die gedaechde soud̃ hebben oorlof.Eñ dits tprofite vand̃ deffaulte in sulcke saken in dient geschiede voor der litiscōtestacie.so soude die eyscher wed̃ mogen aenleggen and̃ weruen bi nieuwe ꝟdachuaerdinge.mer na die cōtestacie nz. want hi waer al heel ꝟuallē vā sinē eysch eñ en sonde daer toe nz meer mogen gherakē of te comen

Van deffaulte te doen na delay genomen ende eysch ghedaen.

Item weet eest dz die ꝟwerer nadē eysch tegens hē gedaē delay neemt.eñ dach wed̃ te comē.het si ō auijs oft raet daer op te nemen eñ hi ten seluen daghe nz en coemt hi verliest alle declinatorie eñ dilatorie eñ sal wed̃ ver dachuaert wordē pemtorie.daer hi sculdich wesen sal te antwoorden.Eñ waert dat hij noch in deffaulte gheuiel ten selu en dage hē beteykent ō te antwoorden.hi soude ghecōdēneert wordē indē eysch eñ indē cost.Eñ of hi nadē eysch gedaē tegēs hē als voorscreuē is dach name te antwoorden.eñ ten seluē dage viele in deffaulte.hi soude worden gecondēpneert indē eysch.wāttet dach te āt woorden is vand̃ natueren datter niet meer en is dan een deffaulte alleen. want waer dat hy quame .hi soude moetē antwoorden pemtorie.of and̃s soude hi ꝟuallē indē eysch Alsoe is ghebseert int parlement.

Op sekerhede bestant oft pays

Itē of eenige ꝟdachuaerdinge ghegeuen worde tot begheerte vā ptie om te hebben sekerhede bestant of pays na castume vād̃ plecken.eñ dat die sargāt daer toe gecōmitteert relateert of scriuet dat hi den gedaechdē gesproken heeft.eñ hi daer op viel in deffaulte voor die eerste deffaulte behoort die sekerhede gepronuncieert te wordē met recht eñ vōnis eñ bi brieuē geintimereert eñ gecōdicht der partie met een sargant ⁊c.Eñ of die ghedaechden nyet geuonden en worde. deffault sal gegeuen sijn eñ cōmissie te horen ingeren die profiten vandē deffaulte Eñ binnen dier

30 C.l pror dū uobis. et in spe. de pimma §.olc.in pi

G l.ij.ff. ō qs in diciū uon oi tēp.

ttijt sal ge imposeert eñ geset sijn tusscē ptyē
sekerhede op peyne vā cõfiscatie eñ op h aer
lijf Eñ isser daer na enich gebrec die deffailā
ten selen gecõtumasseert wordē bij twe def-
faultē sonð meer. Daer bouen selen si gheap
pelleert oft geroepē sijn te rechte vādē conic
vā drie dagē in drie dagen ⁊c. eñ ghebannen
vāden conincrijc oft landen in dyen sy niet te
voorschijn en comē Naeð opinien van somi
ger eñ bij anð opinien en behoorter mer een
deffault. ist gedaen eñ gecõdicht aēdē psone.
eñ eest so niet ghedaē. so selen daer wesen. ij
deffaultē eñ dā behoortet geiugeert te wezē
vānð sekerhede. eñ dat condighen op peynen
daer op gestelt. die welcke sijn capitales ⁊cõ
fiscabiles Eñ dit meest also gebseert nae co-
stume tegen woordicheyt.

M
.de testi.
ten. ff ali
is ab ali
io cõtra le
m. vẽ.

¶ Te sien sweren eñ belien tughen.

¶ Item so wie dach heuet voor recht oft cõ-
missarisen te horē sweren of belien getuygē
tegēs hē Eest dat sake dat blijct vandē dach
daer op geassigneert bi relacie vanden door
waerð. eñ niet en coemt. die getugen sullen
gehoort eñ beleyt sijn in sijnre absencie sonð
die nemmermeer te mogen wraken. ten wa
re dat int beginsel vanð audiencie dye ptyē
te vredē waren te horen die tugen belien ge
daecht. of ongedaecht. in absencie also wel
als in presencie. A ¶ Hoe dye pcuroer
vandē conic niet vallē en mach in deffaulte.

¶ Dats te wetē dat na stijle vandē plemēte
in cas vā sauuegaerde en fraynte gheen def
fault ghegeuē en wort tegens dē procuroer
vandē voorscreuē coninc hoe wel nochtans
dz met hē geen partie adiuncte en waer. Eñ
die redene is dese als dat in cas daermē trac
terē soude vande demayne vanden conynck
geen deffault en mach ghegeuen worden te-
gens den voorscreuen procuroer vanden co-
ninc om dat hij niet en mach vercorten noch
ðminderen de demayne vādē coninck voor-
screuē. mer hi machse wel bewarē eñ bescer-
men Eñ hoe wel dat die ptye geiniurieert i
sauuegaerde en fraynte hē daer geē ptye op
makē en woude nochtā en souden dye boetē
eñ reintegraciē vandē vreede daer om nyet
ongewesen eñ ongeiugeert bliuē. mer si sou
dē hē toe gewesen eñ geiugiert sijn al waert
dz hise nz hebbē of aēnemē en woude. so wor
det gedaē per arrestū. tegēs le cõte dõpt mar
tijn. ð eē arm mā die hi hadde doē iniurieren
die welcke was in die sauuegaerde vādē co-
ninck ā no millesimo. ccc. lxxiij. eñ dat in sulc
ken saken men en gheeft gheen deffault

¶ Vanden presentacien. Capittel. xij

P Resentacie is hē te cõparerē in perso-
ne. oft met procuroer indē houe tē da-
ge he geassigneert ten tidē eñ wilen die rech
ter sittēde is in tribunael eñ houe met man-
nē oft anðs allst behoort Ist in houe daer men
ð wijst bi ðmaninghe vandē here oft bij den
rechter. eñ ist in houē souuerayn. ofte hoghe
houen. het is ghenoech dat hi hē presenteert
voor dē griffier dair toe gecõmitteert te we-
tē int plamēt. welcke es thoochste hof vādē
conincrijc sal mē hē presenterē tē daghe vā si
nen baeiliu seneschalsē aēdē griffier met eē
cedulle wel ðstaēde. aēdē griffier in ciuile sa
kē in cas ciuile eñ a ēdē griffier crimineel in
cas crimineel eñ aen elc sijn cedel geuen van
sijnre presentaciē. Eñ soe wie indē dagē vā
presentaciē vandē baeiliages na regule vā-
dē plamēte eñ na tbort gehangē voor die ds
re vandē seluē plamēte hē nz en presenteret
weet dat hi te laet coemt Itē waert dat de ð
dachuaerdinge gegeuē eñ geassigneert wa-
re ten dage extraordinarie of ongewoõlic dz
is te seggē oft ware buten daghe ordinaries
vādē baeil liages als voorscreuē is. so soude
men nochtan moetē presenteren ten dage ge
assigneert sonð ðbeidē ādere ghewoõlike da
gē mz cedule vā ðsentacien als voorscreuen
staet. ¶ In cas vā appeil te presenterē

¶ Item waert in cas vā appeil so soude die
rechter daert afgeappelleert waer. eñ die p
tie inthimee hē moetē presenterē tē dage ge
assigneert of anðs die ptie soude hebben def
faulte Eñ of die rechter dair afgeappelleert
ware hē niet presenteerde. eñ die ptye inthi
mee haer presēteerde die deffaulte sal gege-
uen sijn optē rechter voorscreuē. tot sulcken
profite dat die appellacie te nyete wesen sal

Waert int parlemēt ō dat die coniclike rechten nz en sustinerē geē appellacie Mer wair die rechter subiect hi soude amenderē of ōbeteren die appellacie. Eñ also soudt wesen in houen royale vandē rechter subiect Eñ dye p̄tie inthimee soude sustinerē sijn saken inden houe. wāt in sulcker saken en behoort gheeren voy Eñ waert dz de p̄tie ithimee hē nz en presenteerde hi soude vallē bidē deffaulte. van sijn sake die gheinterineert waer. eñ die rechter in dient hē beliefde soude sustineren sijn vonnis. A ¶ Ghepresenteert te sijn eñ niet te compereren ten daghe.

¶ Itē weet hoe wel dz p̄tie behoorliken gepresenteert waer tē voorscreuē plainēte eñ tē dage dat sijn sake gedinget soude worden nz gepresenteert en ware. als hi in die camere inde rolle geroepē soude wordē. deffaulte soude tegēs hē gegeuen sijn. in dien hi selue personelic sijn sakē bewaerde en presenteerde, mer wortet bewaert eñ gepresenteert bi procuroer eñ die procuroer ten daghe dat hy voirt geroepē waer also voorscreuē staet nz en cōpareerde, eñ hi des anderen daechs allemē dinget quaē eñ bewees dat hi ouermits sekere nootsakē of onledē tē dage voorscreuē nz comen en mochte. dat hof is wel costumelic te leueren die negligencie vandē p̄curoer wanttet te hart ware dat partie bi negligēcie vanden procuroer hoer sake of querele ōliesen soude eñ vallen in deffault. aenghesiē dat si daer gheen scult hebbē en soude B

¶ Vanden appellant niet te presenteren teghens sijn partie.

Item of partie appellāt tē dage gheassigneret in cas vā appell haer niet en presenteert of die sake eñ materie vā appel niet en vuolt also wel teghens partie die winer ghe weest heeft als tegē dē rechter daert af gheappelleret is Weet dat hi sal wesen gereputeert geē appellant eñ sal gebodē wesen die sentencie eñ vōnisse ter executien te leggen. Want na alle ghescreuen rechten een appellāt die sijn appel binnen den behoorliken tijt te wetē binen dertich daghen na die geestelike rechten oft binnen iaers na die waerlike rechtē wel ken tijt wort ghenoemt fatalia niet en vuolget is infaem. eñ wort ghehouden eñ ghereputeert gheen appellant. C

Mer die partie appelleerde oft die in die sake ghetriumpheert heeft. gedaecht wesende en is niet schuldich te compareren oft die sake te veruolghen in dient hem belieft Want sonder hem ghecontumaseerdt wesende dye rechter die sake ende materie van appel wel mach tracteren eñ termineren. D

¶ Dat die verwerer niet ghehouden es te procederen voor den eyscher.

¶ Itē die ōwerere is nz sculdich te procedēren hi en wilt voer dat hē gebleken is hoe eñ in wat manieren oft cōdicien die eyscer gep̄senteert staet eñ is tegēs hē. wāt bi min dan sufficāte p̄sentacie mach dē dach ōcregē sijn dē ōwerdere eñ dē seluē wordē gegeuē oorlof vandē houe eñ die costen. eñ daer ō behoret hi hē te presenterē specialiken tegēs alle de gene daer hi tegens te doen mach hebben bi naeme eñ bi toename Eñ isset in sake van appellacie die p̄sētacie dz behoort i te houdē

¶ Van hē te presenteren teghens eenen yegheliken bi name.

¶ Item oft gebuerde dat eē mā oft sijn procuroer hadde te doē tegens veel personen te presenteren al op eenen dach ten waer nz genoech dat hi hem presenteerde tegens een by naē eñ tegēs allen anderē daer hi op dien daghe int hof tegen souden hebbē Mer hi behoret te declareren alle die gene daer hij tegēs te doene heeft als voorscreuen is eñ elcke sake bisonď eñ bij presentacie besonder oft anders die presentacie en ware niet souffisant Also isset wtgesprokē it parlemēt tot auuēs te laon. te sinte quinten eñ elders.

¶ Van houen daermen recht doet bi ōmaninghe.

¶ Item hebt ghi te presenteren in houē daer men recht doet bi ōmanige eest eē clerc ofteē poorter vā eniger stedē. hi behoort te presenteren bi aduoe. also soude mede doen een weduwe vrouwe oft iōcfrouwe oft anďs dye p̄sentacie en waer niet souffisant Die redē es ō dat clerckē poerterē oft weduwē gebruken

Ita fuit o
natū in p l
mento an
M.ccc. xx
stra gner
dū mesla p
heredib? n
rie lamba
G
Et ita fuit
dinarum p
vno stoie a
bicñ āno. M
ccc. vicesin
quinto.
C
Vt noiat in.
ff. §. fi. & vl
C. de tep. a
pc. extra. c
D
l. vlt. §. illō
eo.

priuilegien.die clercken cruynen.dye poorte
ren vā vrijheden eñ priuilegiē vandē landen
steden eñ weduwē haer recht vandē wedui
ken slaet dat sulc is Als die opperste die in be
waernisse heeft.of souuerayn here tē poreel
eñ si sijn oeck in die hoede vandē bisscop.son-
derlinge als die waerlike rechter hair soude
willen molesterē of bij gebreke van rechte in
waerliike houen.Eñ daer ō ist gheordineert
dat clerken poorters eñ weduwē hē presen-
teren sullen bi eenē aduoe dye gheen poorter
noch clerc enis op dat hi in hē seluē geen van
den voorscrenen priuilegien oft rechten heb
ben en sal'mer hi behoort ondsate te sijn van
den here ond wyen dattet gebuert. op dat in
diēt enich ghebrec waer indē seluen persone
daer hi aduoe voor waer dz die here dz aē hē
mach ōhalen eñ sonde gehoudē sijn dat te be
teren Daer ō behoren si wel voer hē te siē die
voor een and aduoe sijn.eñ daer ō presenterē
si hem bi eenē aduoe eñ men behoort te regi-
steren die presentacie van bouen ghescreuē
bi aduoe.eñ die namē eñ toenamē vandē pre
sentant.eñ die namē eñ toenamē vanden ad
uoe.Eñ si sullen presenteren in sulcken houe
bi cōsent vādē here.eñ biddēde daer na dē hē
ren oft rechters die te rechte sitten.of si die p̄
sentacie houdē vā waerdē gedaen bi hē eñ si
nen aduoe de welcke hē behoort te presente
ren tegens allen.eñ alle de gene oft wat pso-
nē daer hij op diē dach tegēs te doē mach heb
ben indē houe. daer hi hem presenteert eñ te-
gen den genen daer hem dat hof kent op dien
dach aen te doen hebben.Eñ sonderlinghe te-
gens die of dese eñ behoortse te noemen ende
die rechter in ōmahinge vāder wet behoort
se te houden voor ghepresenteert.

¶ Voor eñ eer dat hof open is.

Itē so wie hem presenteert eer dye rechtere
heeft op gedaen sijn hof oft vierschale eñ ge-
presenteert ist ōofficie ten waer van gheen-
rē waerdē noch oec na die vre eñ tijt datmē
die vōnisse wijst eñ wtspreect of dat de rech
ter opghestaen waer vanden stoel tribulael

¶ Die procuroer indē naem vā sinē meester

Item als procuroer hem presenteert hi beho
ret hem te presenteren inden naem van sinē
meester.of ten is van gheenre waerdē wāt
dede hijt in sinen name sijn meester waerge
houden eñ gereputeert.als ongepresenteert

¶ Van die daghen te wachten. Ca.xiij.

Item sinen dach te wachten eñ te be-
waren int hof is te compareren ten da
ge geassigneert.eñ na die presentacie gedaē
verbeiden datmen geroepen si inde rolle vā
den papier daermen dinget bi gescrifte of bi
presentacie gheregistreert.Ende als dan be
hoortmen voort te cōmen eñ dyenē ten dage
na dat die sake eyschet op dat partie aduerse
daer ghepresenteert si.Eñ is des niet soe sal-
men den dach bewaren properlic.dats te we
ten.eest dat die tegē ptie niet en coemt of en
wort gepresenteert bi procuroer solnent soe
behoortmen dyen dach te wachten.eñ te be-
waren.eñ seggen eest in houen daermen din
ghet bi ōmaninge des rechters Heer rechter
ic bewaer al hier mijnen dach in desen houe
op heden tegens dese.ꝛc.die ic hadde doē ver
dachuaerden ō deser saken als blijcken mach
bider relaciē van uwen sargant.eñ bij dē mā
nen die daer toe tegēwoerdych warē. waer
hij tegenwoordich ghecomen ic soude tegēs
hē minen eysch doē eñ want ic hē nz en verne
me of yemāt vā sinen weghen.ic bewaer mi
nē dach ter tijt toe dattet tijt is.dz ic deffault
mach hebben tegens hem .eñ wt crachte vā
den seluen deffaulte geraké tot minen eische
die ic in sijnre absencie doe.in deser manierē
ꝛc.Eñ behoort te declareren sinen eysch endē
doen si cōclusie eñ segggen bi welcker conclu
sie ic behoor te gheraken op minen wed ptie
eñ so veel geuordt sijn als dat hof seggen sal
ic make daer op mijn clachte rechtelike eñ be
gheer recht Daer op behoort die baeliu te ō
manen den houe dz si daer of recht seggē Eñ
die rechters ofte mannen behoren te seggen
op die deffaillant rechtelic eñ bi eē doer wair
der voor die dore gheroepen sal sijn. endē eest
dat hi niet en coēmt. noch nyemant genoech
ghemachticht heeft van sinent weghen bi p
curacye in dyent men nyet procuroer beley-
den mach nae die relacie daer af ghedaen int
hof,den eyscher behoort te seggen Heer rech-

ter eñ v mijn heren die rechterẽ sijt. ghi hebt gehoozt dye relacie vã uwen doer waerdẽ eñ mannen. hoe dese rc. behoozlijc geappelleret eñ voozt gheroepen niet en coemt noch en cõparere t nyemant van sinen weghen en hebt gesien hoe dat ic rechtelic minen dach beware t hebbe tegens hẽ ter vze cõpetent. eñ noch ben ic bereyt te doen nader vze ist van noode Waer om ic v bidde dat ghi mi met recht die vze segt eñ toe wijst Dan behoozt die rechter die mannen of scepenen te vmanen Eñ si behozen te seggen eñ met recht na dat de epsce sinen epsch niet en doet dã vã cateelẽ oft roerẽde goedẽ. eñ die actie is psonelic Het is tijt te gheuen deffault eñ wi wisent hẽ toe. Dat gedaẽ sijnde na dat die deffault mi is toe gewesen ic begeer so geuozdert te sine bi crachte vã minẽ deffaulte dat mijn conclusien mij toe gewesen wozden bi v eñ die ptye deffaylant daer in gecõdẽneert. eñ bedwõgen met condẽnaci vandẽ costen of alsoe veel als ghi met recht wisen eñ seggen sult dat ic behoor geuozdert te sijn Daer op die mannen oft scepenen tot vmaninge vandẽ rechter seggen sullen Ist vooz den iersten dach dat si niet en weten wat nootsakẽ of onleden dat die deffailant ghehadt mach hebben. eñ daer õ nae stijle vandẽ houe salmẽ hẽ wed dach leggen ten vierthiensten daghe eñ binnen behouwelike vze. als op sinen andden dach. ende dien dach behoozt die rechter hẽ te assignerẽ in psencie vandẽ rechters of scepenẽ daer wesende int hof. wãt andere vdachuaerdinghe en behoozt gedaẽ te sijn eñ also wesen geprocedeert eñ behoozt te sijn tot die vierde vdachuaerdinghe dye welcke dient om te hoozen dat recht iugeren eñ wijsen die profijten vã den deffaulten eñ vanden daghen voozscreuen Tot welcke vierde vdachuaerdinge oft xiiij. dagen hem te presenterẽ te houe ter vzẽ competent wãt als dan en behoeftmen geen dach te bewaren tegens ptie andd dã õ trechte te hozẽ. wãt cõtumaciẽ is trecht eñ mẽ itt den epscher schuldich toe te wisen op sijn conclusie Eñ daer om behoozt alle epscheren ten iersten dage dat hi deffault sal hebbẽ sinẽ epsche eñ cõclusie ghedaen te hebben op dat hy daer op mach bewaren alle sijn recht dagen eñ hebben si deffaulten als na epsch in recht gedaen wãt andds en waren die deffaultẽ nz van sulcker excellencien ofte crachten. ende dit is eẽ die notabelste pointe van aduocacie

Ghi sult weten dat bider manierẽ voozscreuen behoozt den dach bewaert te sine te houe isset in epsch van pecune oft van delict ciuile eñ dye vze en behoozt mẽ nyet te wisen voozden middaech ist in houẽ daer men dinget vooz den middaech Eñ ist in houen daermen dinget naden middage. die vre en behoret niet gewesen of geiugeert te wesen voer die vespere wt is in allen tiden. want in tide van somer behooztmen dan eñ is tijt tegaẽ spacieren. eñ in tide van winter dã isset tijt te gaen eten.

¶ In cas van reele.

¶ Item waer den epsch reele. so ismen schuldich die vze te wachten eñ te bewarẽ ter tijt toe dat die sterren aendẽ hemel sijn oft dyergelijke vze. al waert datmen te houe dingede voozden middaghe oft naden middaghe. want dier tijdt toe moetmen sijnen dach bewaren. eñ e nsullen vooz dier tijt gheen deffaulten vercregen noch ghegeuen sijn.

¶ Van epscher deffailãt niet cõparerẽde

Item eñ of die epscher ware deffailãt dye vwerer sonde bewaren sijnen eersten dach alleen totter vze behoozlijc. eñ dan in manierẽ voozscreuen van sijn dach te bewaren sonde hẽ oozlof vãdẽ houe. eñ die coste toe gewesen sijn op dat hi dede bliken dat hẽ doẽ dach betekent waer.

¶ In cas crimineel.

Item of den epscher waer in cas crimineel. men behoozt sinen dach te bewaren tot dz de sonne ondd ware. het waer in appeil van. iij. daghen in dzie daghen of in die eerste vdachnaerdinghe.

¶ Dyet na volgẽ daghen van aduijsdagẽ vã apensement dagẽ vã beraet of dagen õ absencie vã beraet. Ca. xiiij.

Dach van aduijs van apensement vã beraede. oft van absencye. Van berade en is anders nyet dan partyen comparerende te hoone ende dye epscher sijnen epsch open ghedaen heuet. dye verweerer mach

met recht eyschen eñ hebbẽ delay. eñ begerẽ eenẽ anderen dach daer op eer hy schuldych is te antwoordẽ ten waer in cas gheprevilegeert. Daer ōme so wil ic thonẽ die manierẽ aengesiẽ dat ic die sake gethoont eñ bewesen hebbe bouẽ gescreuẽ die al bi regule vā wairlike houen sijn prealables deeẽ nadẽ anderen.

¶ Dach van aduijs.

Itē ghij sult wetē dat dach vā aduijs is een delay dat de v̄weerer mach eñ behoort te hebben int hof Wāt dach vā aduijs en muteert of en v̄andert dye state vand̄ sakē nz want om dach vā aduijs te hebbē de eyscer en heeft gene profijt eñ na stijle vādē plemēte dach van aduijs en is ands nz dā te sien cōmissien rescriptiē eñ and̄ erremētē. dair op de v̄weerer v̄dachnaert is eñ men hē v̄uolgē wil Eñ hoewel dat zomige argueren dat den v̄weerer sculdich is te v̄weren eñ dattet is vā sijn fayte eñ daer ō geen delay en sal hebbē Die redē is nz goet mer sal hebben dach vā aduijs om daer na te procederen als na redene behoren sal Wāt als voorschreuen is dach vā aduijs niet en v̄andert die state vand̄ sake eñ dair om en behoort niet meer dan eens gegeuē te wesen inder sake.

20 iceriaz ca et de iure i ciuili secus criminali .l.fi.ff.de .p.z dila.

¶ Dach van berade

Item dach van berade is vā and̄ cōdicien eñ edelre natueren Eñ weet dat soe wie eischet dach van berade in sijnre saken na stijle van den plemente eñ van and̄ houen dye welcke stijle is gewoōlic eñ notoorlic gehouden. hij behoort te hebbē ten naestē dingedach daer aen volgende ten welcken dage hij schuldich is te ātwoordē bi pemtorie op die sake eñ eysce daer hi sijn beraet op geeyscht heeft wāt ands en ist nz dach vā berade daer op. dan te antwoorden perētorie opten eysche ghedaē kennēde oft ontkēnēde. wāt daerna en behoret gheen declinatorie noch dilatorie. want vā allen is hi geexcludeert eñ ofghesct als hi dach vā beraet geeyscht heeft. eñ ands te ātwoordē en waer nz ontfanclic Eñ daer ō behoeft die aduocaet hē wel te bedenckē eer hi dach vā beraet eyscht

¶ Dach van compāruit of apensement.

Itē dach vā apensemēt is eñ dient sonderlige in cas daer mē v̄dachuaert is ō te āēveerdē of te latene die sake eñ erremētē vā een pces daer die ptie eyschēde of v̄werēde waer c fl. uich gewoordē eñ die ptie die te liue gebleuen waer woude tproces voort veruolghen. twelc hi nz en soude mogē doē. hi en dede eerste dachuaerdē die erfgenamē vād̄ doot sidē te houe daer dat pces aenhāgende waer. in wat state dz de sake eñ proces gebleuē waer ten dage dienēde. Als dā soude de eyscher indien hi dē erfgenamē hadde doē dachuaerdē seggē dz si aen namē dz pces eñ sake indē state dairt hoer voervad̄ gelatē haddē eñ voort pcederent e daer op als behoorē sal. eñ dā mogent die erfgenamē wed̄ accepterē oft aē nemē in diēt hē belieft Eñ oft sijt nz wed̄ aē nemē en woudē nochtans en sal die eyscher nz laten te achteruolgen eñ voort te varē mzalle diligēcie sijn proces als dat behoorē sal. eñ behoort na zōmacie gedaē aendē erfgenamē tproces wed̄ aen te nemē of te latē varē de pcuroer eñ die rechter en sullē daer ō niet latē voort te varen inn̄d sake ter begeertē vā ptyē Eñ wat daer na gedaē eñ gewesen sal woordē die erfgenamē vandē dodē sullen des ghehouden wesen te volbrengen die executie vā iusticie.

¶ Hoe men mach eñ behoordt te doen dachuaerden den erfgenamen vādē doden. te comen. wed̄ aen te nemen of te latē die erermenten van een proces begonnen tegens een die ouerleden waer. Cap. xv.

Oft gebuerde dz int pces hangende eenich vanden ptien ofliuich woort. eñ dz die v̄weerer ware die eyscher soude moeten doen dachuaerden in diēt int parlamēt hāgēde waer die erfgenamē vādē v̄werer binēs iaers te comē wed̄ aen te nemen of te laten die erremētē vandē pces vand̄ sake. in state daert bidē bode gelatē waer. of ands en waret nz te tide gedaē. eñ dz pces soude blijuen frustre eñ interrupt Eñ waert in andere houē royale mē soude die dachuaerdige moetē doē tē eerstē assise in diēt proces in die assise waer. eñ waert proces buitē assise het soude moetē gedaē sijn binē eēre maēt of. xl. dagen na stile eñ costume vādē houe/ of daer mocht interruptie of cauillacie in vallē. nochtā ō te pcederen dē dach dienende inder saken beho

ret partie leuende tē bewaren eñ nemē cōpa
ruit tegēs den dodē. eñ daer op doē verdach
uaerdē dye erfgenamē te ātwoordē. eñ also
en mach hy geen interruptie of belet hebben
Eñ na stile vā somige houē cōparuit speciali
ken de eyscher behoort te hebbē deffaulte ten
dage dienēde eñ ignorerē dz ptie aduerse of-
liuich ware eñ hebbē cōmissie die te doē dach
uaerden Eñ dese sargant sal scriuen hoe dz hi
die dachuaerdinge nz en heeft mogen doen ō
dat die partie afliuich is eñ dair op sal geno
mē wesen cōparuit. ¶ Vanden eyscher ge
storuen. ¶ Itē waert de eyscer die ghe-
storuen ware. weet dat die ōwerer mach to
mē ist in parlemēt binnēs iaers. eñ specialic
kē ten eersten dat hij can of mach in dien sijn
dagē noch geduerē vā sijn baeilliage of sene
schalchie Eñ is in andere houen royale binē
den assise. ist proces van assise als voorscre-
uen staet of binnē dē dagē dienende ten houe
Eñ isset buten assise. tsy in houen royale of ā
dere ten eerstē dingdage naō doot vā partie
eñ dat proces weō aen te nemē metten erre-
mentē vādē seluē indē staet daert was tegēs
dē erfgenamē vandē dodē eyscher eñ daer af
nemē brieuē inhoudēde dēstate ō tonōhoudē
vāden pces. op dat daer geen interruptie in
en valt. eñ daer op voort pcederē nae dat be
horen sal. Eñ na opinie vā somige ist dat dye
eyscher nz eñ coēt die ōwerer sal nemē cōpa
ruit inhoudēde hoe dz vādē dodē die erfgena
mē weō tproces aēnemē sullē eñ dz hē lieden
doen cōdighen hoe dat dese &c. veruolcht dat
proces begonnen bij desen &c. hoer voersater
als eyscer eñ dz hi ōwerende pcedeert inder
saken Eñ dese opinie voorscreuen is de recht
uerdichste ō of te doen alle twiste. Eñ dz par
tie gheen sake hebben en mach te ignoreren
Wāt de redene eñ gehenget nz dz yemant ge
cōdemneert sal wordē in sake sonō hē te ap-
pelleren. dan om absencie van rade. A

¶ Dach om absencie van beraet

¶ Itē dach ō absēcie vā beraet is noch vā ā
dere naturē eñ cōdicien. eñ en is nz so precise
als dach van beraet. wāt dach van absencie
is sulcke dz ptie eyschēde eñ ptye ōwerende
dye hebbē mogen eēs duerēde tproces eñ nz

meer in wat state dat die sake si. het si nae li
tiscōtestacye of daer voren. eñ men mach hē
die nz weigheren. hoe wel nochtans dat die
partie die de absencie eyschende ware. bi hē
hadde sinē raet eñ aduocaet eēn of meer. B

¶ Hier na volcht wat personen eyschen mo
gen doen in waerlike houen. Capittel .xvi

Na dat ic bewesen eñ geopenbaert heb
be hoe eñ in wat manyerē mē sal doē
ōdachuaerden eñ tehoue betrecken sijn weō
partie. hē te presenterē eñ sinē dach te bewa
ren Ic wil thonē wat personen int waerlijc
hof ontfangen sullen sijn of niet eysch te ma-
kē tegēs sijn ptie ¶ Eē mā vā ōuzie condicie
¶ Ghi sult wetē dat als eischer in waerlike
houē mē nz ontfangē en sal eē mā van serue
cōdicie tegēs eē mā van vrie condicien hi en
ware bi auēture geautoriseert vādē pzince

¶ Ghebannen bi criminale fayte.

¶ Itē men sal nz ōtfangen eē man die bi fai
te criminele sulcke waer hi gehoudē dat hij
sijn lijf ōliesen soude oft dat hi bi cōtumacie
daer ō gebannē waer vanō pleckē. ten ware
dat bi sinē pzince souuerayn dat faite hē wa
re ōgeuen. eñ hē weō gheset in sijn goede fa
me ptiē gehoort eñ geappelleert. eñ daer op
sijn gracie gheintinireert bij rechter die des
machtich waer. ¶ Die ghene die inden ban
is vander heyligher kercken.

Itē men en sal desgelijcx nz ōtfangē een dye
inden ban of excōmunicacie is eest datment
claerlic mach proberen eñ doē blijken dattet
also is bi brieuē vā excōmucacie eñ anōs nz.

¶ Vrouwe inder echt of ghehout.

Itē eē vrouwe die inō echtē is en salmen oic
nz ōtfangē tē wair dz si geautoriseert waer
vā harē mā of vā harē pzince eñ daer af brie
uē hadde van interinaciē ptyē geappelleert
daer op bi recht cōpetēt ¶ Furiosē eñ weesē
Itē mē ne sal nz ōtfangē een mā furiose ghe
duerēde sijnre siectē sonō curatoer. wāt wat
hi dede gheduerēde sijnre syectē tē waer vā
geēre waerdē. mer anōs waert i diē hy butē
ō siectē ware. hoe wel dz hi nochtās somtijs
weō daer i viel Itē mē en sal ooc nz ōtfangē
enigē weese. tē sij mz sinē voechdē die hē mz
recht cōpetent gestelt eñ gheordineert warē

A

Nā fm iur
merita cār
ptiū asserti
ne pādiuitu

B

Ita dictū fi
it p arrestū
plamēto a
M.ccc.lxx.
ter duas pa
tes q̄ erāt d
viro mandi
i causa appe
lationis.
Vt etiā hab
tur p inno i
i. vt lite. nō c
testa.

¶ Van clercken

¶ Item men sal oec geẽ clercken ontfangẽ by en sal eerst borghe oft caustie gestelt hebbẽ by eenen waerliken man onđ die iurisdictie vā dẽ rechter daer die saken hangen soude te re stituerẽ die costen eñ vonnissen te volbrengen in dient vā node si. ¶ Vā meynedige mā nen ¶ Itẽ men en sal nz ontfangen eẽ mā die met valschz heeft voor recht sijn trouwe v̄swoꝛẽ eñ dair af is gecōdẽneert oneerbaer openbaer. ten waer dat hij met sijn prelaet daer af gedispenseert waer eñ bi sinen prin ce gerelateert eñ weđ geset in sijn goede fa meeñ daer of hebbẽ breuen vā verificatien partiẽ geappelleert eñ daer op gehoort voer rechter daer toe gecōmiteert eñ competent.

¶ Van ketters eñ ongelouige mannen

Item mẽ en sal niet ontfangẽ die van kette rien openbaerlic geteikent eñ gediffameert is tẽ si dat hi bi sinẽ prelaet weđ gedispense ret is eñ weđ geset in goede fame Item men en sal ooc nz ontfangen enige ioden of onghe louige personẽ teghens dat heylighe kersten recht ihū christo. ten si dat hi ō des te doenge antoriseert si van sinen prinche.

¶ Van procuroers

¶ Item ghij moecht weten des gelijcs also mẽ die voorscreuẽ personẽ nyet ontfangẽ en sal datmen oec nyet ontfangen en sal eenige procuroers voor hẽ noch geen procuroers de van sulcker condicien waren. A

¶ Vanden ghenẽ diemen ontfangen sal oft ontfanclic sijn ¶ Item weet datter contra rie men ontfangen sal alle die ghene die van vrie cōdiciẽ sijn in waerlike houẽ also wel ĩ eysch als in v̄weren het si bi hem of bi procu roer in dien si sijn tot haren dagen gecomen eñ haers selfs voecht eñ en sijn si haers selfs voecht niet bi haren voechden Eñ die wtlā dich ware bi curatoer eñ daer om wil ic tho nen om te procederen in ordinancie vanden procuroers. eñ daer vanden voechden. ende daer nadie curatoers. B

¶ Vanden procuroers. Ca. xvij.

Een procuroer is na bescreuen recht te ghenen wien die sake vanden consti tu ant beuolen is te doen eñ te bewaren met p curacie. oft anders macht daer op ghegeuen Oft anders en salmen die procuroers niet ōt fanghẽ. want so wes bi valsche procuruers oft niet ghenoech ghefundeert gedaen ware en sal vā gheenre waerden sijn eñ die sentẽ cie daer op geheuẽ en soudemen nz executerẽ ten si dat alsulc procuroer stelt cātie dat sijn meesters constituant sal houden vā waerdẽ eñ ratificerẽ tghene dat bi hem is eñ woort ghedaen. C

Ende oeck sal die procuroer bi corruptie oft quaethede sinẽ meester gheen preiudicie hī der oft schade doẽ wetẽs die meester en sout aen hem v̄halen in dien hi goet hadde aen te verhalen. Eñ daer ō en behoort eẽ wel voor hẽ te siẽ wiẽ hi pcuroer constitueert. D

¶ Hoe veel manierẽ vā pcuroers men vint

Item ghi sult weten datmẽ vint. iij. manie ren van procuroers. Die eerste is die procu roer generael diemẽ hiet in waerlike houen die procuroer officij Die āderde is die procu ruer ad negogia dats te weten die bij procu ruer exerceert die sake van een ander. Ende daer in behoert die procuracie in te houden. eñ specialiken die sake v̄claren Die derde is een procuroer a litigie. dats te weten een p curuer ghemachtich generaliken te eysschen eñ te v̄weren tot allen saken ghemeyn. En de daer toe is genoech een generale procura cie. Eñ in cas criminale en heeft procuratie gheen stadt E ¶ Dat niemant in eysch ontfanghen en wort bij procuracie ten si bij brieuen van gracie. ¶ Item gheconside reert dat voorscreuen is. is te weten dat nie māt nađ stijle vāđ crone vā vrācrijcke in ey sche ōtfangẽ en wort bi pcuroer te si bi brie uẽ vā gracie vādẽ conic welcke brieuẽ nyet langer in waerdẽ en bliuẽ dā eẽ iare tẽ wair dat binnẽ sia ers die sake aẽghelept waer so soudense geduerẽ tẽ eynde toe vāđ sake. F

¶ Costume van Henegouwen

¶ Item na regule eñ vsancie van henegou wen en wort nyemāt in eysch ontfanghẽ by procuruer mer men moet selue in persoone dat proces aenleggẽ oft anđs en waer hij nz ontfangen. Mer this in vrancrijc een ander gewoonte. wāt die procuruer woꝛđ ontfan-

gen in elsch alle keerkē catedzaulx collegien stedē die ghemeene hebbē pzelaten eñ digni- teyt Item so mach een procuruer ontsculdi- genden dach die hi heeft vooz sinen meester, op dat hij daer te vozen getoent heeft pzocu- ruer te wesen int selue hof Want het waer onredeliker dan om die redelike onledenvā dē pzocuruer dye meester sondē sake oft scult hebbē soude enige scade oft pzeiudicie. mer hi is sculdich te doen blijcken sijn nootsakē.

Te verargerē die saken vā sinen meester.

Itē een pzocuroer en mach dye sake van sinen meester niet verargen. tsy bi onbehoer- like terminē te houdene te transfigurerē oft ander cōpactē sondē cōsent vā sijnen meester te makene vozdere dan de pzocuracie begri- pet

Van pzocuracie die niet en ware onder segel autentelijc.

Itē weet dat pzocuracie de niet en ware onder segel autentelic die en waer van geē re waerden of ontfanclijc. ten ware dattet ware onder tseghele van eenighen eedelen man die welint hof bekent waer gelijcherē oft vrouwē iusticie oft heerlichede hebbēde in dient te doen ware indēhoue vā sijn sou- uerayn mer waert int hof vā sinē heere het waer genoech ondē een goet mans seghel.

Van een vrouwe die pzocuruer ware

Itē weet dat geen vzouwe van wat sta- te dat se is ōtfanclic en is in pzocuracie si sy gehuwet oft nz vooz enigen psone wie hi sy

A Want haer is verbodē alle fay ten vā wapenē eñ vā pzocuracie om die re- dene van calcifurna al wast dat si die wijs- te eñ cloecste was dā eenigē ander nochtās en conde si gheē mate houdē. eñ sy ouerliep eñ molesteerde den rechter om dat hi gheap pointeert of gewesen hadde tegēs haer opi nie waer om zc. B

Vanden genē die niet ontfanclic en sijn.

Itē generalijken en salmē niet ontfangē vooz pcuruer alle die indē capittele oft arti cule pcedēte gedeclareert sijn nz ōtfanlic te wesen in epsch i waerlikē houē wtgeseit eē clerc wāt eē clerck is wel ōtfanclic in pzocu racie op dat sijn pzocuracie behoozlick ende wel ghefundeert sy.

Hoe een procuruer wel ghefundeert is.

Itē so wil ic tonē hoe een pcuruer mach sijn wel behoerlic gefūdeert Eerst weet dat pcuracie gepasseert in gheestelijken houē nz en doech oft ōtfanclicen is in waerlikēhouē tussce psonē eñ sakē waerlikē. mer waert i geestelike sakē oft geestelike psonē so waer die pzocuracie goet eñ ghestadich C

Dat geē riddē ontfāclic en is in pcuracie.

Itē weet dz geen riddē ontfanclic en is in pcuracie eñ wilde hijs hē ōdē winē so mach die ptie hē wzakē nz met repzoche oft ōdē wil- te mer ō sijn edel digniteit vā riddēscape dye sult is dz hē nz en betaēt te ondēwinē vā eni- ghe sake vā pcuracie die welcke gehoudē is tusschen die clerckē quasi vili opus Noch de rechter is sculdich na opinie van somigē hē tontfangē. wāt terstōt waert dat hē beliefs de so soude sij hē willē behelpē vā bñficie of pziuilegie vā riddēscap. eñ also houtet die be screuē recht. D

Dz geē monikē ontfāc lic en sijn

Item ghi moecht weten dat gheē monikē en sijn ontfanclic i waerliken houen si en hebbē specialike cōmissie vā hue renpzelatē des specialikē te doē Eñ hoe wel hi die cōmissie hadde dat waer in geestelijc ke oft werclike sakē want andēs waert onre den eñ tegen die decretale die seit E

Wat sakē eñ pūtē behoozt inhoudē oft te begripē een pcuracie is. Cap. xviij.

Weet dat in pzocuracie behozen. vij puntē oft sakē begrepē te wesen dat is te wetē wie die pcuratie constitueert eñ vooz wiē dattet gesciet eñ dattet sij eē psoō vooz wiē mē dz wel doē mach gecōmitteert of machtich vā digniteit eñ dz sijn segel der aē geset si eñ dz die pcuratie inhoudē sal in eisch en i ōdē werē eñ geē daer mede die pcu- ruer hē bi cracht vā diē behelpē wil. wāt nz meer machts en heeftde pcuruer dā die p curacie hē en geeft dat st te wetē i cas debege ren sondēlinge macht gelijc in pcura cie dye ghemaect sijn ō negoces bi pcuroer te doen wāt dair begerē of behoozt specialbeuel of macht als i huwelic te makē diese bi procu- roer m. ikē w. lof te eruē eñ tōterhē oft eē

A ff. de regulis iuris l. ij. z C de pcu. l. alie nā suscipere defensionē

B De hereditate l. i. §. serui ff. de pcul. l. Et generali oneopūrobi ci pro pcu ratore vide spe. de pc. ir §. i. et ij.

C Ita fuit ordi natū in pla mēto parisi tū curie āno dñi. m. ccc. lxvi.

D ff. de pcur. l. Filiusfa. §. veterā. l. mi litē. C. eo iu diciū et si mi les in princi pio nō fuerit repulsus ab officio procu ratoris sz pos test miles eē procur. in rē suām. l. stipē dia C. eo.

E c. i. vij. extra ne. cleri. vel mona.

anders lant of heerlicheit te regeren te bewaren baeliu oft officiers te makē. tontfanger daer of te sine and te setten in possessie van officie In die sake bouen geroert behoort de procuracie in te houdē die sake specialike bi sonder Mer in procuracie ad lites ō in rechten te dingen eñ in houē te procideré dee pertie tegens dādere. en behoeftmē mer die generaliteit vā ghemene procuracie in houdē de tegens allen eñ enē yegelikē. wāt waert tegens een alleen ten soude niet mogen dienen tegens eē ander. Eñ so wat bi eē vandē procuroers begonnē oft gedaē is. dat die ander sal mogen voort veruolgen eñ voldoen. Eñ specialiken salt inhoudē dat ghe wijsde of sentencie te betalē in dient vā node si. Eñ dat die constituant in die procuracie sal verbinden sijn lijf eñ goeden Eñ daer ō so moet de procuracie gedaē eñ gepasseert sijn voer mannen. voer wiē datmē hē mach obligerē Ten waer dat sake dat hij selue eenen segel hadde sulcke dat hi hem seluē daer mede obligeren mach eñ dattet van waerde si ende goet geuonden mach wordē. Eñ also soude die procuracie eñ die obligacie van waerdē eñ goet geuondē wesen onder siuen segel gelijker wijs als voorscreuen staet. Eñ dit sijn die pointen specialen vā een procuracie hoe wel dat veel and pointen int generael daer in begeert wordē. als ic v dit exempel tonen sal bi procuracie ghefoormeert int generael. Waer bi men allen anderen maken sal moghen in speciale. A

¶ Procuracie in forme. Ca. xix.

Allen den genen die dese tegē woerdighe letteren sullen sien oft horē lesen salupt. condt eñ kenlic si eenen ygeliken dat voor mi in propere persone gecomen is dese ꝛc Die welc bi sijn liberale eñ vrie wille gemaect eñ geconstitueert beuolen eñ gemachticht heeft. ende bijden inhouden van desen maect machtich cōstitueert eñ beueelt dese eñ dese ꝛc. sinen procuroes generale eñ speciale eñ elc van hem bi sond eñ voor al willēde dat die conditie oft macht vanden eenen niet arger oft mind en si dā die andere. mer so wes deen beginnen aen liggē doē oft aennemen sal oft ghedaen begonnē oft aenghe|leit oft aengenomē sal hebbē dat die andere sullen mogen voldoen vuolgē eñ beleyē ten eynde in alle sinen saken negoces eñ querelle die hi opgedaen of geroert heeft oft op doē eñ roeren mach eñ voor hem oft tegens hem in eysch oft in ꝟ weren tegens alle personen van wat state datse sijn. in wat hof. of voer wat recht dattet si geestelic of waerlick oft horen stedehouder. Allē cōmissarissē gecommitteert oft te cōmitteren allē arbitres ofte arbitroers eñ milike ꝯpositoers gedeputeert oft te deputeren. eñ voor allen anderen hebbende macht vā kennisse oft administracie. van saken si sijn referenda res oft niet. Tot welcke eñ elck bij sonder eñ voor al in dient noot si die voerscreuen cōstituant heeft ghegheuen eñ biden inhoudē vā desen geeft volle macht autoriteit eñ beueel speciael te sijn eñ te cōparerē voor hem eñ in sinen naē ten dage geassigneert oft te assigneren het si in baeliuscape i senescalchie in assise buten assise in pleytē vā. xv. dagen oft vā. viij. dagē. oft andere pleiten ten dage geassigneert of te assigneren het si in iugementen oft buten iugementen. hem te presenteren te onledigē oft tōtremāderen eens oft meer. te verificeren eñ goet te doen sinen onledenof contremand of contremandē in dient noot si te reprochierē oft tegen seggē ten onlede oft contremand gedaen tegens hē in dient noot sij. tpelite of pleytē. het si in eysch oft in ꝟ werē tegens allen eñ eenē yegelikē die hē vā doen ware ontginnē beginnē middelen eñ beleyden tē eynde dachuaerdē eñ ꝟ dachuaerden preponerē seggen eñ pronūcieren bi monde of bi gescrifte alle formē eñ manierē tsy bi libelle oft tegens libelle in cas vā proprieteit of anders tsy bi articulen bi replicacien oft duplicatiē. het si bi redene vā rechten of bi fayten cōtrarie of bi intendit. Het si bi maniere van memorie of van litiscontestacie. proposeren antwordē ten propositien. affirmerē articulen. te antwoorden die articulē tsy bi monde oft bij gescrifte. te accepterē cōmissa

A Casus speciales q̄ debēt inseri i procuratio nūerātur p. g. i. e. q̄ ad agendū extra. li. vi.

rissen een oft meer te betrecken. eñ admini-
streren tuyghen so veel dats ghenoech si die
te doen sweeren eñ andere tegens hem beto
gen sien sweren te doen reproces saluacien
protestaciẽ. eñ redenen van rechte. accorde-
ren eñ hebbẽ namẽ eñ toenamẽ vanden tuy
ghen tsy int eynde vand audicie oft anders.
Te gheuen breuen instrumenten ende alle
munimenten. in forme van thoen. te swerẽ
inder sielen vãden constituãt te doẽ alle ma
niere van eeden dat redene eñ castume van
rechte begheert te aduoerẽ eñ te desaduerẽ
te eyschen eñ te begheeren garand oft waer
schap sommaci vã waerscap of participacie
van gheselscap van sake oft van querelle te
eyschen of doen monstrance vand plaetse of
plecke. te intenteren berlachte of berlachtẽ.
in cas vã saisine of besit eñ van nieuwiche-
de of anders te cõpareren ter plecke oft plec
ken contenciose eñ daer van te opposeren in
dient vã node si te doen. te proposeren eñ te
alligeren alle manieren van exceptien decli
natorien dilatorien of pemtorien wed aẽ te
nemen eñ te resumeren tproces eñ erremen
ten vant proces of te renuncieren in diẽt vã
node si. te concluderen in recht eñ recht te ey
schen eñ te horen bi sentencie arrest appoin-
temẽt interlocutorie of decisorie te appelle
ren de selue of reliueren. veruolgen eñ belyẽ
eñ te renuncieren in dient noot si. te eyschen
eñ te begheren die costen. dye te doen taxerẽ
diminneren. eñ daer van te begheren execu-
cie die te veruolgen ten eynde toe te pacefie
ren comprometteren. transsigneren quijdt-
schelden vergeuen wederlegghen relaxerẽ ce
deren eñ obligeren. bi geloue. bi peyne ende
tot daghen bi brieuen of sonder breuẽ te ac
cepteren voor hem eñ in sinẽ name. erue. oft
sijn proper erue doen passeren in vest oft vel
vest eñ decreet brieuen of gescriften daer af
te geuen. eñ die penningen daer van comen
die te ontfangẽ quittancie of quittãciẽ daer
af te geuen. Dat te ghelonen eñ te briẽ eñ te
bewaren. eñ daer op te obligeren ofte verbi
den hem eñ alle sijn goedẽ het si erue of pach
ten of lenen of eenighe andere goeden In te
halen. te begheren. te hebbẽ te veruolghen en
de te eyschen schulden. of eenige ghelden. of
leenghelden oft pacht of renten of incomin-
gen van ghelden. of andere sculden dyemen
den seluen cõstituãt schuldich is of mach we
sen. die te ontfangen den sculdenaer daer af
te ontlasten eñ quijtancie daer af te geuẽ te
iugieren met sinen mannen. sijn leen ofte le
nen te regieren te bedienen. eñ alle manierẽ
van iugementen oft vonnissen te doen bij dẽ
mannen te houden pleyte of pleyten in houe
van iurisdictien. te coniureren of te vermanẽ
die mannẽ eñ te doen of te doen doen nauol
gende haer vonnissen alle executien eñ exer
citacien van recht eñ van iusticie te doen eñ
constitueren baeiliu eñ sarganten te begerẽ
twederkeren of renuoy vã sinen ondersatẽ.
of van saken van sijnen ondersaten te tredẽ
in possessie. in trouwe eñ hõmage oft hul de
eñ andere houdinge. tsy in erue oft lijftocht
te vercrigen besit possessie eñ prescripsien vã
tijde te geuen in erue oft in pachte. tsy erflic
oft in lijftochte sinen eruen oft landen. ende
daer op brieuen geuen eñ decreet daer op te
gelouen die te brien. eñ te waren eñ daer op
te verbinden sijn erue eñ goeden. te doen al-
le oblegacien eñ renunciacien genralen. eñ
specialiken te ontfangen hõmaige eñ hulde
ende dat quijtscelden. eñ ander weder te set
ten in dient van node waer Adueus ⁊ desa-
ueus preuilegien van heren eñ poorteriẽ. te
substineren eẽ of meer hebbende sulcke gelij
ke macht als voorscreuen staet. Ende gene-
ralic eñ specialic te doen alle tghene dz voor
screuen is. eñ dat die constituant selue soude
mogen doen in dien hi in persone present eñ
tegenwoordich ware hoe wel die sake noch
tans begheerde meere eñ vorder macht dan
in allen saken of enich van hem besond hyer
bouen begrepen is Soe belooft die selue con
stituant bi sijnre trouwe eñ op die obligacie
eñ verbande van alle sijn goedẽ erue roerẽde
eñ õroerẽde die hi dair õ verbonde eñ geoblige
ret heeft te houden goet vast ghestadich end
van goeder waerden tot eewighen daghen
alle tgeent dat biden procuroer of pcuroers

of substitutenof bi enich vā hem in alle tge
ne dat hē aengaet of toe behoort. gedaen ge
procuroert eñ geordineert sal worde eñ tge
wijsde oft vōnisse te betalē eñ volbrengē tsi
met hē of teghens hem soe verre alst redene
wesen sal eñ van node si. des te orconde ꝛc.

A
.l.ij. de pro
c.l.neqz tu
tro.neqz pro
cura.

¶ Datmen in procuracie niet en behoort te stelleu dā de pointen diemē daer in behoeft

Capittel.xx.

OHi sult weten dat die forme vand ꝓcuracien hier bouen gescreuē sijnde hout alle leen of saken vā procuraci. mē mach daer afnemen tgheent dat ten sake daermē in is dienende eñ behoeflic is. Wāt ten en is niet expedient al te settē in allen ꝓcuracien. Eñ so wāneer men cōstitueert procuroer, die ꝓcuracie behoort in te houdē dat die ꝓcuroer mach substituerē een of meer ꝓcuroeos. oft substituten welcke substituten bi crachte vā procuracie of substitucie hebbē sal alsulcke gelijke macht als die substituant. Mer eer die substituant hē sal mogen behelpen te hone vā zijnre substitucie het behoort dz de princip ale ꝓcuracie si annex. of gehecht aen dye substitucie. eñ ond segel autētelic of anders die substitucie en waer vā geenre waerden

B
de procura.
si qs in. rē ꝛc

C
Euū qnoqz
. ait ꝓtor et
.c.i auertra
e muta peti

¶ Van procuroer van eenigen wesen.

Item bi gescreuen rechte moechdi wetē dz voechden vā wesen hoe wel dat si nochtās bi auctoriteyt vā rechte geordineert ende gestelt waren. niet en mogen doen cōstitueren eenigen ꝓcuroer voor hē in sake der weesen aengaende. si en moeten eerst dat ꝓces als voechdē aengeleyt hebbē eñ litiscōteste in ō sake. mer soude die selue weese bi auctoritz vā sinen voechdē den ꝓcuroer selue cōstitueren. oft anders hi en waer niet genoech ghefundeert A

D
ff.de procura.
ñ item cōse
quentibus

E
C.de procur.
. nulla dubi
tatio ꝛc.

¶ Van ꝓcuroer ghemachticht aen wien men ghifte gheeft

¶ Item oft gebuerde dat yemāt gheeft een and eenighe ghifte. eñ om meer actie te hebbē totter ghiften. die gifter wil makē sinen ꝓcuroer dē gene dien hij die gifte ghegeuen sal hebben om die selue ghifte te hebbē wel so mach hijt doen hoe wel dat inder waerhz die sake si den procuroer int secreet. B

¶ Vanden procuroer getratteert te zijn bi die partie daer hi tegens procedeert

¶ Item het is inde bescreuen rechte. ist dat sake dat die ꝓcuroer eysch doet te houe voor sinen meester tegēs yemāt eñ die genē daer die ꝓcuroer voorscreuen den eysch op doet eenige sake heeft te eyschen den voorscreuē ꝓcuroer. Weet dat hi dat wel eyschē mach voor den seluen rechter daer die voorscreuē ꝓcuroer dē eysch voor gedaen heeft voer sijnen meester eñ en mach daer af niet declineren al waert dat hi ooc waer vā yemāt anders subiect. mer soude die ꝓcuroer moeten antwoordē om zijnre saken ciuile oft andrs die rechter soude mogen interdiceren of wedersegghen die fayte vā zijnre ꝓcuracie bi redene inden seluen houe Eñ die clerckē hieten dese peticie mutuam petitionem C

¶ Hoe een procuratoer here is vander sake de litiscontestacie

¶ Itē bi bescreuē recht als die ꝓcuroer dye sake bi crachte vā zijn ꝓcuracien soe verre gebrocht heeft. dat in die sake is litiscōteste hi is here vand sake eñ die cōstituāt of de gene die hē gemachticht heeft en mach hē niet vā zijnre macht ōsteken ten beliefde dē procuroer ten waer dat si viandē wordē mortele deen tegens dādere. oft dat die procuroer sieck worde eñ die sake niet en mochte vuolgen of bi eenige andere occasie eñ ghebreke die daer tegens ontfanclic waer. alsoe soude die cōstituant vandē ꝓcuroer moghē maken eñ machtigen anderen procuroer ende anders niet D

¶ Dat die procuroer na die litiscontestacie die sake mach voort veruolghen.

¶ Item ghi moecht wetē dat een ꝓcuroer die de sake heeft begonnē eñ specialiken litiscontesteert mach die selue sake onderhoudē ende veruolgen tot in decise. al waert dz die constituant oflijuich geworden waer hāgende dies so en ware de vigoer vā zijnre machte niet gemindert of ghearcht eñ hi en soude in die sake niemāt mogen constituerē. Ende also wilt dat bescreuen recht. E

¶ Eñ die costumiers zijn van opinie, dat so

wanneer die cõstituant afliuich wort. dz die macht vandẽ procuroer expireert eñ te nyete gaet na trecht die sett. A

¶ Vanden procuroer die sinẽ meester scade doen soude bi sijnre schult

Item ghi moecht weten dat soe wat procuroer sinen meester bij sijnre schult ignorãtie oft versumenisse scade doet. indẽ saken dye hi voor sinen meester dvolcht dat hi des gehoudẽ is te beteren bi actie van beuel. tẽ ware dz dye schult of versumenisse sulc waer dat het nz mogelic en was des te weten of aduiseren en mochte bi jden memorien oft bewisinghẽ van sinen meester B

¶ Van procuroer sonder procuratie

Item dat mẽ genen procuroer sonder procuracie ontfanghen en sal Eñ soe wes hij hem ghedaen eñ geprocedeert waer ten ware vã gheenre waerden Hoe wel dat die sake gheprocedeert eñ ghebrocht waer totter sentencien. ende dye sentencie ghegheuen ware. so waert inutile want daer en waer gheẽ partye tgheent dat in trecht behoordt. dat te weten eysscher endẽ verweerder. anders en mach gheen recht stat nemen. C

¶ Hoe eẽ mach v̄weren die sake daer hij in bestorvẽ of ersghename of is sondẽ pcuracie

Item na bescreuen rechte so is dat de gerechte ersgename vanden ghene die te houe verdachuaert waer wel soude moghen verweren die sake om sijn voorvader sonder procuracie op dat hi stelde caucie endẽ borchtochte soluent dat ghewijsde te betalen. D

Mer in landẽ custimiers en wett dit nz also gheuseert of onderhouden Wãt niemant en wort daer ontfanghen in eysch noch in v̄weren bi procuroer sonder procuracie

¶ Vanden procuroer generael. of vanden coninck of andere Capittel. xxi.

PRocuroer van officii of generael is degene die te houe is pmotoer of machtich hem partye te maken teghens alle delinquanten dye inden landen of iurisdictie van dẽ here daer hi onder is gebrocht hebben het si bi partie adiũcte of niet op dat ter iformacie si vãder sake precedent eñ anders niet en behoort hijs te doen eñ te tracterẽ te bewaren eñ te beschermen dat erue heerlicheit eñ demaine van sinen here. want sonder procuroer van officie. en behoordt eñ en machmen niet tracteren noch doen eenighe confiscacie voor den here ghelijc men sien mach int parlament biden procuroer vanden coninck.

¶ Item weet dat van die edele diensten vã den procuroer van officie niet en behoeft sulke solempniteit van procuracie als in andere procnracye als voorscreuen staet. wã het is ghenoech dz hi sommierlic gheinstitueert eñ ghecommitteert si vanden heere onder sijn seghel om alle sijn recht querellen eñ saken te bewaren. want als die heere so machtich is dat hij heeft sulcke houen heerlicheyt ende hoge iusticie sijn segel is soluẽt genoech dat te doene.

¶ Item ghij sult weten dat alle procuroers generael of van officie sal moghen bij informacye precedent. al waerre andere partye dan hem doen verdachuaerden eñ betreckẽ in recht tegens hem alle partien die hij bi sekere informacie sal doen bliken sculdich verdachuaert te wesen sonder informaci ghedaẽ eñ den rechter des ghethoent te hebben so dz hem daer af commissie ghegheuen si eñ sondẽ die aduocaet vander officie en mach hi noch en behoort geen partie te doen dachuaerden noch voor recht betrecken. E

Anders soude dye sentencie werdẽ geresandeert eñ van onwerden. F

¶ Hoe een procuroer generael hem roeren mach horende die dingetale van partien.

¶ Item oft ghebuerden dat partyen pleyteden of dinghheden voor recht deen teghẽs dã dere sonder dat dye procuroer generael van ghene syden als partye in adiuncte waer. eñ die procuroer hoorde inder saken datter enighe cas of sake ware die hem ende sinen diẽste aengaen mochte so mach hi segghẽ Heer rechter ick hebbe hooren dinghen verclaren ende ventileren bi sulcke partie sulcke saken dat ick te roden hebbe my te porren Ende mĩne cõclusie ende meyninge is. ist dat dese partye obtineren teghen dese zc. te gheraken eñ

A
Morino ... datore exp... rat mãda... zc. qñ illõ... ligit te iu... garsecũdũ... scriptũ z i... te cõsuet... narij igno... tes iurã... le allegãt. ... qr. ff. de iu... mi. ind.

B
C. manda... procurator... zc. z. l. etia... strariã z. l. ... pcuratore

C
C. co. l. cau... o rati. habit... onis z c. z. l. ... cet i principi...

D
C. li. ij. rub... eade pcurat... rib z. l. exige... di a filio tu...

E
C. de aduoc... tis fisci. l. ci... nales. princ... te reis c.

F
l. si fis c. ff. ... iur. fis.

te hebben sulcke boeten om die officie.
¶ Item des ghelijcs mach segghen teghens de partie aduerse of wederpartie doende cō clusie van deen side eñ van dandere. hoe wel daer gheen informacie of en waer. eñ dat hy van eersten niet adiunct en waer met enigē vanden partien. na dat hi heeft horen ventyleren eñ verclaren tgheene daer hi hē op porren mach Want die wil gheboert dat die procuroer generael is met eñ teghens beide den partyen. eñ mach hem gheuen adiunct met elc vander partyen. A

A
a fuit ordi
rū in parla
ento p ioā
flamingi.
ic romacē
actore con
dñm ab
tē scti amā
in pabula
bitationis
isdem āno
u. M. ccc.
iiij.

¶ Item ghij sult weten nyet teghenstaende die edele officie vanden procuroer van officie ende dat hi hem mach porren bi adiūctie of ghelijck voorschreuen is ende doen alle conclusie ciuile ende criminele. want in sommyghe houen daer een procuroer generael is en behoordt hem nyemant te vorderen een conclusye crimineele te doen. dan dye procuroer alleene. die welcke mach wt crachte van sijnen dienste contenderen tot allen eyndē wāt een partie die welcke contendeert oft neemt conclusie crimineelc na die oude rechten soude veruallen tot peyne. gheheten pena talionis dat is soe dye veruiele van sijn veruolghe te draghen sulcke pine alsmen wil doen draghen den gheneñ diemen veruolcht B
Ende daer om is dye procuroer van officye ghestelt op dat hi contenderē mach tot allē saken sonder pericule van partye adiuncte. op dat alle mesdaden moghen comen tot kennisse. want daer en is niet veruallen oft succūberen van partie adiuncte nyet dan boetē ciuile ende costen. Nochtans in sulcker saecken noch van so hooghe materie en mach hy noch is schuldich te adiungeren oft in te uallen sond informacye precedent. ende sonder auctoriteit vanden rechter.

B
ii. C. ad tur
ii, C de accu

¶ Dat die procuroer generael wel mach vallen in deffaulte.
¶ Item ghy moecht weten dat nyet teghenstaende sinen diensten. eest dat hi procedeert bi fayte teghens andere partie. daer enighe appointementen te houden sijn Ende te verificeren het si voor commissarisen oft anders ende die procuroer faileert te dienē tot siinē daghen die hem ghegheuen ende gheordineret sijn. Hoe wel eenighe partie adiuncte mz hem ware. so mach hi wel vallen in deffaulte teghens hem. Ende men mach also wel teghens hem nemen exployt. als teghens andere partie. Ten waer dat hi van sijnen dienste hem mach relieueren. want bij crachte vā sijnre officien in dien hi mochte bewisen ende thoonen sijne onleede dye hy ghehadt soude hebben in cause van sine officie in wat manieren dattet waer soude hij hē mogen doen releueren Maer of die partie die met hē adiunct waer nyet en quame. ende vyel in deffaulte sonder die schulde vanden procuroer voorschreuen. hij en soude niet ghereleueert worden int ghene dat hem aenghinck maer soude die weder partye gheraken ende gecrighen alle exployten dienende ten seluē dage. Maer waert dat dye selue procuroer te doē hadde ter cause van sinen dienste aengaēde die lande heerlicheit oft demayne van sinen prince oft heere. men en soude teghens hem niet mogen nemen exploypt. ende hij en mach die heerlicheit oft demayne van sinen heere nyet minderen noch vercorten oft belasten. maer machse wel meeren wāt in sulcker saken ware die prince oft here in sijnre iurisdictien als minoer Ende daer om en mach geē exploypt daer op ghegheuen worden.
¶ Dat in sauuegaerde of vrede gheen deffault ghegheuen en wort.
¶ Item die wijse willen segghen dat in cas van sauuegaerde ghebrecke oft misbruyct gheen deffault ghegheuen en wordt teghēs die procuroer generael. Ende die redene is. om dat als die sauuegaerde gheuondē wort ghebroken behoort te wesen reintegree. hoe wel nohtās die partye iniuries hem nyet en woude porren noch doen eenighe faytē van rechten noch anders Daer om en soude de procuroer niet laten te vuolghen die boetē voer sinen here ende om die reintegracie ende oic souden vander sauuegaerden die boeten par

tie toe ghewesen wordẽ in haer absentie ter cause vãder reintegracien die welcke hi ne-mẽ mochte oft nz in dient hẽ believde

¶ Vanden brenghers des briefs.

Capittel .xxiij.

Brenger des briefs dat de clerckẽ hie-tes portator litterarum is die geene die hem partie maect van eenige actie of be-loften vã brieuen. als houder des briefs. eñ om dat die inhoudẽde die principale of hou-der des briefs. so moecht ghi weten dat om des wille dat ic ghetoont hebbe wat p̃sonẽ men ontfanghen mach sonder procuroer oft met p̃curoer. wil ic thoonẽ eñ bewisen hoe men sonder p̃curacie intenderẽ mach eysch hoe wel die brieuen eñ obligaciẽ opten ghe-uen niet ghemaect en waren dye den eysch oft veruolghen dede. Soe mach die houder vanden brieue den eysch ende veruolch doẽ ghelijck oft die brieuen tot zijnre behoef. oft op hem ghemaeckt waren. want soe wie is houder des briefs. ende dat hi die brieuẽ bij hem heeft hi is here vander sake. Eñ mach daer op ordineren quiteren cederen eñ trãs-signeren tot sinen wille. eñ die gheene daer die brieuen ende obligacien op gemaect zijn ende principael is vander saecken en heeft daer aen ghen toeseggen ten waer dat hij woude argueren ende bewisen eenighe ge-breken oft deffaulten teghens den houder des briefs ende dat hi die brieuen qualiken ghenomen ende gheereghen hadde. Eñ wa-re die houder des briefs voorscreuen bi goe-der trouwe en bi die wille vanden principa-le. ende hi als houder des briefs gheintemp-teert hadde eysch teghen den gheobligeert oft sculdenaer bi crachten vandẽ seluẽ brie-uen ende doen verdachuaerden ten hoone. nemmermeer en mach die principael comẽ noch doen teghen ghene dat die houder des briefs voorscreuen ghedaen of begonnẽ sal hebben. noch en sal in gheenre wijs daer te-ghens ontfanghen worden. Mer tghene dz bi hem begonnen ende gedaen sal wesen sal bi hem worden beleit ende veruolcht tẽ eyn-de toe met hem eñ tegens hem ofte van zijn procuroer. Want na dat hy seluer dye saecke aenghelegt ende begonnen sal hebben mach hi wel constitueren procuroer. mer niemãt als houder des briefs. want wanneer bij dẽ houder e der briefs dye saecke aengheleyde ende begonnen is. het mochte bijden seluen brengher wesen ghedecideert. Ende daer õ-me zijn sij sculdich int beghinsel vander sa-ke oft proces haer brieuen int hof ouer te gẽ-uen waer bi si ghehouden eñ bekent wordẽ voor houders des briefs. ende en behorẽ de niet weder te hebben tot dat die sake ghede-termineert oft gheeynt sy. op dat nyemant anders van dien brief oft brieuen hẽ en mach vermetẽ. of wesen houder des brieues wãt het en waer niet goet dat veel personen hem mochten van eenen brief maken houder.

¶ Van brengers briefs daer die prin-cipael afghestoruen waer.

¶ Item ghij moecht weten. eest dat eenige brieuen van obligacie inhouden op brenger op houder des bryefs. Ende dye ghebrocht werden by yemant te houe daer dye princi-pael daer den bryef afghemaect is afliuich waer. Ende men daer omme soude wyllen segghen. dat dye houder des briefs in rech-te niet ontfanckelijck en ware als houders briefs. Weet dat hy ontfanghen soude wor-den. ende dye sculdenaer dye soude moeten antwoorden. ende en soude daer tegen niet mogẽ segghẽ. hoe wel die principael gestor-uen waer als voorscreuen is. Maer waert dat die erfgenamen vandẽ principael wou-den segghen ende argueren te houe dat hi niet en ware rechtuaerdich houder s bryefs ende dat die voorseide brieuen ghecreghen heeft met loosheit sonder wille ende ghe-ba de vanden oflyuighen. oft sonder wete van hem lyeden. dye erfghenamen sijn vanden principalen ende dat hy gheen tytel en heeft die te hebben waer bi hi niet seggẽ noch be-wisen en mach dat hy is rechtuaerdich hou-der des briefs. oft dat si hem ghegheuẽ sijn het welcke behoort te wesen in sulcker saec

M
Itasuit ord
tum per ar
finm curie p
menti inter
dñm comiti
dõ marti ex
vna p̃te & v
pauperem
mlñ q̃ erat
in sauegardi
a. & q̃ fuerat
vulneratus
famulos dicti
comitis Et q
defectus sin
cõtumacia
dabatur ãtr.
p̃curatoiẽ o
ficij i tã salu
gardie. Pr
sunt dictũ p
restũ dicte c
rie p̃lemẽti
ter iacobũ d
re seruiẽtẽ a
morũ ex vn
parte & inter
iacobũ a. cypl
stede to maec
ex altera. an
no dñi. M.
lxxiij.

de. ende oeck en machhi niet segghen noch bewisen testamentuer te wesen vande principael oft voer testamentuer gheinstitueert nochoet dat hi die brieuen oft briefgecocht heeft van yemant dies machtich was te vercopen. oft dat hi die heeft bi transactie of manghelinghe van andere schulden oft om actie die hi hebben mochte opten principael oft in eenighe andere maniere Ende daer vbliict dat hi die brieuen heeft sonder titel oft redene. ende behooren weder te comen aen die voorscreuen erfgenamen Weet dat tot dese contredict oft teghenseggen souden ontfangen worden die erfgenamen vanden principale. ende met die schuldenaer noch nyemant anders Ita fuit ordinatum et consultum in parlemento per maiores consulatores et aduocatos in vna causa que erat inter petrum de la boye ex vna parte. et viduam sire simon ab alia parte. et fuerunt consultores magister i. anchen mgr andreas de monlinis. inde petra et al.

A i. in prin. ff. de exer. act. l. in prin. ff. de instito. ac.

Vanden institutores ende exercitores Capittel. xxiii.

B C. de institut. et exer. acti. l. cetimus tu? ac et. l. ex contract. ib? seruitii ff. v. l. institutoria ac. et. li. iij. l. v si a muliere. C. de in. li. v exer. ac.

Item institutores ende exercitores zijn die familien die die coopliede hebben in fayte van haren comanscap so wel te watere als te lande ende diet fayte beleyden ende gouuernieren van haren comanschap soudt dat de coopliede daer in presencie zijn. so moechdi weten. dat die oec ontfanclijck zijn te houe sonder haren meesters in fayte van hare comanscap sonder ander procuracie of brieuen te hebben. hoe wel dat die sake hem lieden niet aengaet anders dan als knechts en de regieres vander comanschap ghelijc als dinen knecht bi di is ghestelt ende ghecommitteert te helpen ende te bueren dijne comanschap ter zee. Ende daer in enich ghebrec valt bi coopen. bi leenen. oft bi ander contracten ofte sake die hem vallen oft op comen mach in zijn comanscap. weet dat hi daer toe ontfanclijck is. ende ghi en soudt niet mogen refuseren oft teghens seggen ghi en soudt moten voldoen ende volbrengen dat bi hem ghedaen ware. gelooft gheaccordeert ofgheordeert vbonden oft toegeseit. het waer in rechte oft buten rechte. Ten waer dat inden knechte geuonden waer eenige fraude of collusie teghens v. ende alsoe soudt ghi hem moghen desauoeren A

C C. de instito et exercitoria. l. si a muliere. In hoc casu creauit prim? compilator huius operis de exercitoria actione. q. exercitator est qui aliquem magistrum naui preposuit ad que prefecti cotidianus peccat vt d. l. i. ff. de exerc. ac. q. etiam a muliere fieri ut. l. uanem habeat in hoc allegauit. si a muliere.

Vanden knechten dye comanschap helpen oft regieren

Item ghi moecht weten ende verstaen dat het also is vanden knechten dye comanschap te lande voor haren meester helpen B

So suldi weten wat differentie datter is tusschen actie institore ende exercitorie So eest dat institorie is properlijck dye schade. dat bi den coopman ghestelt ende beuolen is den knecht. Ende exercitorie is die sake dye ghecommitteert ware biden vrouwen die coopwijf ware C

Vanden conchiergen. Capittel. xxiiii.

Conchiergen zijn die ghene die ghecommitteert zijn biden heeren te bewaren ende te regieren huerhof oft huys dueren de ter wijlen dat si vten lande zijn. ende dit huys of hoff in haer bewaernisse oft ptexie hebben. So moechdi weten dat die voorscreuen conchiergen oft bewarers van somighe houen oft huysen ontfanclijc zijn te houe. om die saken ende necessiteyt oft gebreke den huyse aengaende. sonder ander procuracie oft brieuen voerder te hebben van hueren meester. op datter der conchiergerie aengaet mach doen dachuaerden ende men mach hem doen verdachuaerden. Ende den here vanden huyse oft houe souden moeten van waerden houden tghene dat biden conchergie in fayte oft sake vander conchergerie gheda en soude wesen. Ten waer ghelijc voorscreuen staet inden rubrike oft artikel voorscreuen dat den heere mochte bewisen oft thoonen eenighe faute oft collusio teghens hem. Voort meer so soude men bij reden moghen verdachuaerden den here vanden huyse aenden persoon vanden conchergie ende aen zijn conchergerie voor andere saken wesende vander iurisdictie van

der plecke ℭ Welcke die conchierge sinē meester oft here mach doen cōdighen ende laten weten in dien hi sinen meester oft heerscap soe lief hadde. eñ in deser manieren ist wel gevseert in landen castumieren. als die heeren wt zijn ende die sake aengaet den landē die totter voorscreuen conchiergerye ende hoff dependeert zijn. Ende alsoe eyschet dat bescreuen recht. Want onghelijc ware dat ō die absencie vandē heere die dicwil langhe wt zijn schuldenaren daer si teghēs te doen hebbē vertoenē mostē die wedercoemste vā dē heere dat dicwils ōlanghe valt. A

ℭ Vanden tutoers eñ curatoers
Capittel. xxv.

Tutoers eñ curatoers zijn dye gheene die biden rechter eñ bij cōsente vandē vrindē vandē weesen gestelt zijn regierers ende voechden ouer dē weesen onder haren iarē. Eñ weet dattet differēcie is tusschē tutoers eñ curatoers. Wāt die tutoers zijn die ghene die voechdē ghestelt zijn ouer dē weesen onder harenbaren. Ende dye curatoers zijn die ghene de regierers gestelt zijn ouer dē furiosen. eñ die hem seluen nyet regieren en konnē. oft den ghenē die wtlandich oft in cranchedē zijn. Soe zijn die voorscrenē tutoers eñ curatoers om saken aengaende dē ghenē die si te regieren ende te bewarē hebben ontfanclijckē het si eysch oft in verweren. Hoe wel dat si gheen andꝰ procuracie of macht en haddē. dā vā haer voechdie of tutelle het waer ghenoech. hoe wel dat dye sake huers selfs persone niet aen en gaet Eñ dye macht van hare voechdie geduert also lāge tot dat die kinderē gecomē zijn tot harē tijt. Dat is te wetē de knechtkijns tot haer. xiiij iarē. eñ die meyskēs tot harē. xij. iarē B

ℭ Eñ die macht vanden curatoers die gheduert totter tijt toe dat die furiose wedꝰ ghecomē zijn in behoorlike state. eñ die wtlādighe weder ghecomē zijn ten lāde of daer mē warachtich verneemt dat hi doot is. oft van den ghenē die bouen huer tijt oudt zijn so lāghe als si leuen. Eñ niemāt en mach tutoer oft curatoer wesen. hi en sal abel eñ ōtfanclijc te houe hebbēde. xxv. iarē gepasseert C

ℭ Ghelijc als ghi gehoort hebt in die rubrike daer af mencie makēde oft sprekēde. Eñ si moeten fundacie van rechter oft gerecht die des machtich is te doen oft anders alle tghene dat si ghedaen haddē. en waer van gheenrē waerden. D

ℭ Van weesen die gheen voechden en hebben

ℭ Item of ghebuerde dat eenighe weesen geen voechdē en haddē. eñ mē die betrecken woude in sake oft recht. so soude die rechtere oft gerechte daer si ondꝰ warē hē voechdē settē. eñ dit mach gescien ter begeerte vandē ghenē die soude willē betreckē in rechte. of andꝰs en soudemē op hē liedē geē actie mogē intēderē. eñ dz gerecht soude ghebieden daer toe naeste vriēdē van vadꝰ eñ moedꝰ die welcke dz nz en soudē mogē weygerē tē ware dz si bewisen mochtē sekere ōledē of noot sakē die ōtfanclic warē Eñ daer en behoort niemāt andꝰs toe te wesen dā die magē van hē in diē mēse gecrigē mach. eñ en mach mēse nz gecrigē. so sal die rechtere yemāt andꝰs ordinerē daer toe nut eñ dienēde E

ℭ Dat een man gheen voecht en mach zijn van sinen wiue. ℭ Itē ghi moecht wetē dat die bescreuē recht ōbiedt dat hoe wel eē man behoort te zijn curatoer oft mōber van sinē wiue. eñ hoer goedē te hebbē in zijn bewaernisse oft regimēt Nochtās oft gebuerde dat die vrou weghe uiel in state dat si behoofde curatoers of regierers te hebbē. hure mā en soudes nz mogē wesen Die redē is om des wille. dz hi lieuer zijns selfs pfijt vā zijns wijfs goedē hebbē soude. dā die pfijte vā zijns wijfs erfgenamē. in diē sij vā hem geē kindꝰ en hadde. mer soude haer curatoer om haer te bescuddē in recht wel mogē zijn F

ℭ Wie voechdē wesen mogen

Itē noch moecht ghi wetē dz stōmē. douē. blindē. noch ridderē die fayt vā wapenē volgē. noch psoonē die nz en zijn vandꝰ plecke daert gebuert. eñ die gene die nz en haddē sekerhz te doē. of die nz souffisant en waer ouermits zijnre snoethz of facultevt die gheen dye ey

B
Justi. q̄ mo. tute. fini. § nr̄a aūt maiestas

C
C. ubi de cri. a gi. opor. l. i. et C. autem. q̄ in prouincia et c

D
ff. § de se. tu.

E
C. de. cōfir. tuto. l. i. te st et mento miis et

F
C. q̄ petūt tutores et c. l. i. et l. ij. et lege sifi lius ac bitorio.

G
C. q̄ dare tuto. vel cura. l. maritus et si rebus.

ghen is. noch die ghene die die weesen schuldich. noch die gheene die antwoort verlorē heeft. te hone noch die rechter in zijnre provincien Alle dese voorscrenen personen en behooren gheen tutoers oft curatoers te wesen. Mer een stiefuader oft een stiefmoeder mogen wel monbers oft voechden zijn van hoere lieden voorbroederen A

A
.de coñ. in
. C. q̄d ar.
to. l. humani
us. C. v legi
us sequen.

¶ Van leeninghe die die vocht oft reglerere den weesen leent

¶ Item oft gebuerde dat eenighe voechde leende van sinen goeden int nootsaken den weese. dat soude die voorseide monber van des kints goeden weder hebbā in dient quame tot profite vande voorscreuen kint ofte weese. ende waert dat hijt anders dede oft geleent hadde vanden goeden des weeses. en̄ begonde eenighe proces oft querelle dye niet en quame tot p̄fite vanden weese sondē cōsent toe doen en̄ aduijs van des kints magen van vader ende van moeder. weet dattet waer tot pericule vandē tutoer oft curatoer diet anders ghedaen hadde B

B
.de admi-
uto. si impt?
.nō est igua
ū. v añi. uo-
lissime

¶ Van appiel te doen bi den voecht.

C
C. de admini
tra. tut. l. si
ionam.

¶ Item noch suldi weten waer dat enighe voecht oft voechden enighe pleyte of proces hadden voor de weesen en̄ die sentencie gegeuen wordt teghens hem hi mach appelleren. mer hi waer ghehouden dat te doen biden rade ende goetduncken vā des weeses vrienden ende maghen beyde van vader en̄ moeder. oft anders het waer op zijn pericule ende last Ende waert dat hi niet en appelleerde ende die weese namaels vonde. dz hi reden ende sake ghehadt hadde te appelleren: hi soude dat moghen verhalen aen den voecht oft voechden. oft aen haren erfghenamen. Want het is actie opten goeden vā den tutoers. Ende waert die tutoer of curatoer appelleerde en̄ hi gheen diligēcie dede te veruolgē die appellacie. dat waer ooc op zijn pericule en̄ last. Want die redenen ende bescreuen recht dat also begheert C

D
C. de admini
tra. l. tuto-
res. v. l. sanci-
nus.

E
C. de admini
tra. l. pro. offi
io admini.
trac. v. l. si
utores et. l.
uratores
iones.

¶ Van quitancie ghegeuen bi dē voecht oft voechden.

¶ Item oft een tutoer eyschet dē schuldenare die dē weese daer hi voecht af is sculdich is. ende die schuldenaer wien die schult geeyscht wort. begheert vanden voecht sekerheit te hebben dat hi of sijn erue namels gene hinder oft schade en heuet vanden weesen voor die schult wel mach die schuldenare vanden tutoer oft curatoer behoorlijcke quitancie van tghene dat hi als voecht betalen sal. en̄ dat sijn voechdien daer in gein corporeet sy. wāt anders is die voecht sculdich eenige sekerheit te doen. En̄ die quitācie is also seker dat de weese nemmermeer noch nyemant van sinent weghen daer teghens comen noch doen en mach D

¶ Van rekeninghe te doen bi den voecht oft voechden

¶ Item oft gebuerde dat eenighe vanden vrienden ende maghen van eenighen weese begheerden ende wouden rekeninge hebben vanden tutoers oft curatoers vā alsulcken goeden. als sy van des weesens ond en̄ handelinghe afghehadt hebben eer dattet kint of kinderen ghecomen warē tot haers selfs voechdye. ende hoer rekeninge seluere eyschen mochten. weet dat sy niet sculdich en zijn te hebben. voor dat kint self mondich is. En̄ oft ghebuerde dat die tutoer hē qualic regeerde. en̄ dat hi zijn selfs goet oft des kints goet qualijck wech brochte. daer des weesekens goeden bi ōdoruē oft ōmindert souden moghen worden. dat behoort bi den vrienden den heere oft rechter te kennē ghegeuen zijn. ende daer in voorsien te wesen met remedie voor den weese G

¶ Van besprock ende ghifte ghegeuen oft besproken eenighen weesen

¶ Item oft die tutoers of regierers wisten oft mochten weten dat eenige ghifte oft besproc waer gegeuē of besprokē bi enigermanierē. en̄ dz hi des ōslapte bi negligencie oft simpelhz. so dz die weese daer bi hinō of sca

de heeft. Weet dattet waer tot perikel vāde tutoers oft van huerē erfghenamen in dyen si asliuich waren. aenghesien dattet actie is dye dalen mach op hueren erfghenamen als voorscreuen staet. A

¶ Hoemen in voechdie treden sal.

¶ Item weet dat dat bescreuen rechte eñ oec die beste redene begheerdt ende eyschet. dat so wanneer een is ghestelt ende ghemaket tutoer oft curatoer ouer den gheenen die in voechdie behoort te staen. Hi terstōt schuldich is die ruerende goeden toebehorēde dē weesen te doē bescriuen met rechte. ende dat te inuentariserē ende daer ouer te roepē dye maghen vanden weesen van vader end van moeder. ende vanden inuentorie te gheuene copie den vrienden. Ende sijn daer eenyghe verderflijcke goeden hij is sculdich die te vercopen ten dierstem. ende dat ghelt beleggē aē renten ten profite vanden voorscreuen weesen. oft die bescreuen rechten of sommige gehenghen datmen vanden pennynghen vanden weesen courtoisie oft hoesche date nemē sal. als thyene van hondert / ende daer beneden. ende dat om dat die weesen van hueren goeden leuen moghen sonder die te verminderen ten minsten dat moghelijc is. B

¶ Dat gheen voecht en mach ontschult doē van voechdie.

¶ Itē oft die tutoer of curatoer nyet binnēs lants en waren als si gecoren worde tutoer oft curatoer ende si weder ghecomē waren exercederende vanden saken der weesen aēgaende gheen nemende excusacie. eñ sij hem daer nae vander voechdye excuseeren wouden. Weet dat hi geen excusacie doē en mach die stadt hebben sal. Want nae dat een parsoon ghecooren ende gheordineert wordt bij den rechter of gherechte. bi begheerte vandē vrienden. hi is in dienste of nyet. is schuldich aen te nemen sonder eenighe excusacie Ten waer soe groote dattet gherechte bleecke eñ goet dochte dattet redene waer des ontslegē te wesen. C

¶ Dat in somighe plecken gheen voechdē en sijn die naeste maghen.

¶ Itē ghi sult weten dat in sommighe landen custumiers anders gheen voechdē ouer den weesen en sijn dan dye schepenen vāder plecke ende die rechters dye int lant sijn nae dat si ghenaemt sijn. ende die nemen die weeseu ende huer goeden in bewaernisse sonder ander prouisie van voechden Maer weedt dattet is grote perikel ende last voor hem lieden. Want alsulcke last alst voorschreuen is. vanden voechden hoe dat sij schuldich sijnde weesen te regieren ende huer goedē noch es die last meerd vanden rechters die des doen want met redene sijn si schuldich rekeninge te doen daer af voor den souuerain of hoechste rechter vandē lande als die kinderen dan ghecomen sijn tot hueren iaren Oft anders die rekeninghe en waer van gheenre waerden. ende en waer niet wel noch behoorlijck ghedaen ende die reden is dubbel. Want nyemant ontfanghet goeden of saecken van yemant anders hi en is schuldich daer af rekeninghe te doen voor de geen daerment schuldich is te doene. ende die rekeninghe corrigeren ende wederseggheu mach in dient vā node si. Ende die schepenen dye die rekeninghe te doen hebben. en moghens nyet doen aen hem seluen ende moghen geen rechters wesen van haer selfs saecke. het waer ouredelijck die redene waer om. &c End die beste redene is. dat si prouisie doen van voechden ouer den weesen vanden maghen. Eñ ofmen se inder plecke niet ghecrighen en conde. soe salmen biden gherechte andere cōmitteren. die daer toe nut sijn.

¶ Die differentye vanden pupillen eñ van den orphanen oft weesen.

¶ Item weet dat nader opinie vanden wijsen ende van bescreuen recht differētie is tusschen pupillen ende orphanē oft weesen. Te weten dat pupillen sijnde gene die geē moeder en hebben. Ende orphanen sijn die gheene die gheen vader en hebben. Nochtans so wat kinderen sijn onder haer iaren sond vader en moeder. die sijn genaemt pupilles oft minder van iaren.

¶ Vanden voechden sonder causie of borch

A ¶ C. de adm. strantu. li. tutores vel curatores &c. p officio

B ¶ C. de admi stratio. l. tutores & curatores. l. lex que tutores

C ¶ C. de admi stra. l. tutor. certalbus

tocht te stellen. ¶ Item oft ghebuerde dat
eenighe tutoers oft voechden gestelt worde
ouer weesen om te doen tprofijt vanden we
sen eñ en hadden geen causie oft borchtochte
ghestelt eñ daer op yet deden eñ exploitierde
enighe saken den weesen aenghaende weet
waert dat sake dat sij daer na woudē redar-
guerē of afgaen tghene dat si gedaen haddē
of noch doen wouden. dat sonden sii moghen
doen specialiken dē weesen. Want voechdie
sonder causie oft borchtochte en is nyet souf
fisant of wel gefondeert Eñ alle tghene dat
ghedaen wort bi administratie niet profite
lic gefundeert en is van geenre waerdē A

¶ Van brieuen van voechden in forme alst
behoort. Capit. xxvi.

21 h ue satis ei cura. Allen den genen dye dese presente let
teren sullen sien of horen lesen. N. sa-
luyt Weet een yegelic also als tot allen rech-
te van goeder iustitien behoort versiē eñ toe
ghesien te wesen totten pupilles ofte weesē
beneden haren iaren bi sulcker formen ende
manieren. dat si eñ hoer goedē eñ saken mo-
ghen bewaert ende gheregyert wesen tottē
meesten oerbaer ende profijte vanden voor-
schreuen weesen Ende wel waer eest dat on
lancx sijn afliuich ghe worden die eñ dese va
der eñ moeder vanden welcken of welcke is
ghebleuen dit kint oft kinderen weesen onð
haren iaren Waer om wi alsoot ons ter cau
se van onser officie of dyenste eñ iurisdictye
toebehoort die bewaernisse vandē orphanē
of pupillen of weesen onder haer iaren eñ an
der sijnde in onser iurisdictie. dye hē nyet en
mogen noch en konnē regierē sonder onse be-
hoerlike puisie. hebbē ter bede begeerte van
desen, die hem seit sake eñ actie hebbēde te i
tenderen. eñ te doē eysch tegen dye voorscre
uen weesen onð haer iaren. Doē verdachuaer
den eñ tot ons comen tot sekeren dagen dese
ende dese maghen vanden voorscreuen wee
se kindere so wel van des vaders side als vā
des moeders side. om bi hem lieden te kiesen
den ghenen die best nut eñ oerbaerlic sijn tu-
toers te wesen. dye welcke ghesamenð hant
daer op belast wesende. ghecoren hebben de
se van des vaders syde. Ende deese van des
moeders side als voechden te wesen ouer dē
voorscreuen weesen seggende. dat die alder
oorbaerlicste sijn voechden te wesene dat ge
hoort hebbende. hebben wi ghecommitteert
gheordineert ende ghesteldt ende met desen
teghenwoordighen bryeuen. bi macht ende
auctoriteyt van onsen dienste betrouwende
die sinnen ghetrouwicheyt ende dyligentie.
van hem lieden committeren ordineren endē
stellen tutoers voechden eñ regierders van
den voorscreuen weesen ende van haerē goe
den. hem lieden macht gheuende. ende volco
men auctoriteyt ghelijck als tot goeden ghe-
trouwe tutoers voechden ende regierers be
hoort ende schuldich sijn te hebben. om te re
gieren ende te admynistreren in allen saken
negoces ende andere nootlike saken dē wee-
sen voorscreuen toe behorende aenghaende
mach gheduerende den tijt eñ ter tijt toe dat
si selfmōdich sijn. ende dat also wel in eysch
als in verwerē Eñ waer af dye voorscreuē
voechden eñ dese gedaen hebben in onsen hā
den den eedt castumelic te doen in sulcker sa
ken in presentie vanden voorscreuen magen
ende vrienden. dye hem lyeden daer toe ghe
kent hebben ende ghehouden goet eñ soluent
wel daer toe dyenende als voorscreuen is.
Ende daer toe hebben sy ghesworen ende ge
looft te gheuen eñ te doen goede ghetrouwe
rekeninge ende bewijsinge voor ons of voor
den voorscreuē weesen in tijde eñ ter plecke
alst behoren sal Des te ghetuyghen. &c.

¶ Hier na volcht van baeiliuwē ontfange
ren eñ ander officiers die ō haer officie te ho
ue ontfanclick sijn.

Capittel. xxvii.

Allen baeylinwen ter cause van harē
baeiliuscap moghen doen verdachuaerdē te
hove. ende sy moghen verdachuaert worden
om huere officie ende sij en behoeuen anders
gheen procuracie oft macht dan die brieuen
van haer baeiliuscape. Ende daer om in sijn
der voorseider baeiliuschape ter cause vā of-
ficie est in lande locale. eñ daer gheen procu-
curoer generael in haren houe en is mach hij

doen verdachuaerden ende betrecken in sake alle personen ende is ontfanclick. het si in criminele of in ciuile. na dattet die castume vander plecke begheert. Want si sijn differē ten eñ diuerschē. want in plecke eñ in hooue daer een procuroer generael is de baeiliu en behoort niet te hebbē vā die cōiure oft vmaninge van rechte.

℄ Van renuoy vā den houen

Item ghi moecht weten dat die baeiliu sonder verdachuaert te sijn mach wel in ander houen gaen. begeren eñ eyschen trenuoy van sinen ondersatē aengesien dz hi gefundeert is metter macht vā sijnē baeiliuscap. die welcke behoort in te houden dat te eyschen. eñ daer af hebbē bij dien speciael beueel eñ macht. anders en soude hijs niet wed gecrigen Eñ oec op dat die baeiliu heeft in sinen houe sulcke recht. dat hi die sake berechten ende die kennisse daer af hebbē mach. eest in houe daer hi subiect af is Eñ ist in houe vā buerē. hi behoort met hē te nemē sinē here hebbēde die macht of hoocheit sulcke sakē te berechten eñ tsamē begerē tvoorscreuen die welcke hē lieden behoort gedaen te wesen. ten si dat die geuangen gehouden eñ vbondē si te antwoordē. of dat die geuangen gewe est si metter mesdaet oft fayte in welcker en behoort geeen renuoy

℄ Wat saken begeert zijn in renuoyen

Item weet dat in renuoy nad opinie vā somige behoren drie saken Te weten here die renuoeyeren mach eñ here die renuoy beghert eñ subiect of ondsate die vā sinen here begeert gerenuoyeert te zijn. of āds renuoyen en behoort niet te geschien.

℄ Van renuoy in houe

Item hoe wel dat nae regule van rechte eñ nae rade vanden raets heeren vanden perlemente die subiect oft ondersate gheen renuoy en begheert. ende daer sake si renuoy te begheren vanden heere subiect oft souueraynhere. dats te verstaen vanden here daer die subiect onder is. soe is schuldich ende gehouden die here van trenuoy begheert is te renuoyeren. ende om die negligencie oft simpelhede vanden subiect. en behoort die here die bi middel zijn diligencie doet niet te verliesen zijn rechte.

℄ So moecht di weten. dat die baeiliu in allen saken dienende eñ aengaende sinē dienste van baeiliuschap mach ende is schuldich te dachuaerden. eñ ghe dachuaert te zijne. end hi moet antwoorden duerende eñ alsoe lanGhe als hi leuende is. mer als hi doot is. so is die actie geexpireert wāt zijn erfgenamen en waren niet gehouden te antwoordē Itē ghi moet verstaen dat in sulcke forme eñ maniere ist mede vanden stedehouders vanden baeiliu wē royalen ende hoer stedehouders hoe ende in wat manieren si sculdich zijn te sweren van hueren officien

℄ Brienen van constitucie vanden baeiliuwen in forme behoorliken Ca. xxviij

Allen den ghenen die dese letterē sullē sien salupt doen te weten dat wij wt sonderlinghe betrouwen vā sinen ghetrouwichede ende goede diligencie vā onsen wel gheminden. dese. die selue gemaect ghecōmitteert eñ ghestelt hebben Eñ biden inhouden van desen maken cōmitteren ende stellen onsen baeilin ende bewaerre te wesen van onsen rechte heerlicheit appēdances ende toebehooren. die wij hebbē in onser stede laude castelerynscap eñ heerlichede van sulcke plecke etc. op sulcken rechte weddē, pfitē eñ emolumentē gewoelike eñ daer toe behorē also lāge alst ōs beliefT. eñ van onsent wegen wij hē gegeuē eñ mits desen geuen volle macht auctoriteyt eñ beueel speciael te doen te bewarē. exercerē eñ ondhoudē voor ons eñ in onsen name die voorscreuē officie vā onsen bailinscappe eñ al dz eenē goedē baeilin behoort eñ mach cōpeterē of aēgaen eñ toebehorē Te doē te houdē. eñ te bewarē ōsen gedingē voor ōs eñ in ōsen naē te vmanē eñ te cōiurerē rechtelic ōsen rechters. eñ mānē in ōsen houe eñ hoer vōnissen te exercerē eñ volbrengē eñ te begerē wedkerē eñ renuoy van hone vā allē sakē eñ querelles ōs in cause vā der voorscreuē officie aēgaēde eñ toe behoorende eñ onsen ondsaten vand voorscreuen plecke tot allē tide eñ wāneer des van doen

ℭ It affuit cō... tum p cōsu... res & adno... tos paribu... in plamē to... dño epo to... uacen. ad ... sue iurisdict... uis de wer... inter ioāne ... wadripont... burgū. torn... ceñ. ex una ... te & ioāne ... senbie etia... burgens to... nacensem ... altera pte ... eo q quēstio e... rat pro here... ditatiu9 pēd... tibus &c. q̄ cā der agi... ubi heredi... tas est de q̄ ... tēditur. l. vni... ca. ℄ ubi de ... here. agi.

is eñ die sake begeert. eñ generalic also wel te doen voor ons eñ indẽ name vã ōs in de sake voorscreuen. als oft wi daer present ende tegenwoordich waren eñ doen segghen. begerẽ eñ volgen soudẽ mogẽ Soe geuẽ wij inmãdement eñ beuel allen onsen mannẽ officieren eñ ondersaten vandẽ voorscrenẽ lãde eñ plecke. dat si onsen voorscreuẽ baeiliu sinen stedehoudꝰ gecõmitteert ende gedeputeert. obedieren eñ ꝟstaen diligentelijck oft neerstelic inden seluẽ dienste. doen de bewarende eñ exercerende sonꝰ difficulteit of enighe faulte. bidden eñ begeren seer vriendelikẽ in hulpe van rechte. in dient van node si allen anderen rechters ende officiers of hare stedehouders gecõmitteert ofte ghedeputeert eñ ondsaten te samen. eñ elc vã hem bi sonder in dient noot si. dat si onsen voorscreuen baeiliu sinen gecõmitteert of ghedeputeert indẽ voorscreuẽ dienste willẽ eñ hẽ belieuen te lenen. rade. hulpe. bistant eñ vangenisse in dient noot si. eñ daer vanꝰ socht worden. ontbieden voort onsen rẽtmeester vander selue plecke nv siende eñ naemaels sal worden moghẽ. dat hij den seluen onsen baeiliu betaelt eñ opleit sonder weder seggen die weddẽ daer toe geordineert. tẽ ter mijnẽ geassigneert eñ gewoelic Eñ so wes hi den voorscreuẽ baeiliu daer voor geguẽ eñ betaelt sal hebben mits quitãcie vanden voorscreuẽ baeiliu brengende met deser tegenwoordige copie daer af autentelijc dat sullen wi van waerden houden eñ passeren in zijnre rekeninge sonꝰ eenige wedseggen des te getughen.

¶ Vandẽ ōtfangers Capittel. xxix

Ohi moecht werẽ dat ontfangers zijn die gene die gecõmitteert eñ ghedeputeert sijn te ontfangen te regieren eñ onderhouden tontfanc van eenigen heren steden of kerckẽ eu die daer af hebben macht bi brieuẽ gheordineert eñ beueel van haren here. weet dat dese ontfanclic zijn te houe ter cause vã hare officie souder ander procuracie noch beuele speciale te hebben. Eñ moghen ter cause van haren dienste doen dachuaerdẽ te houe allen persoñẽ de in recht zijn ontfanclic. het sy ꝟ tractate van comanscap of contract. het si om renten onbetaelt oft andere sculdẽ. oft afterstal. hoe wel datter onder hẽ noch in haren tijt niet gescheit en is. mer daer te vorẽ op dattet dẽ dienste vã haer ontfangerscap aengaet oft aengaẽ mach. eñ mẽ soude moeten antwoordẽ in die sake gelijc als aenden here Want daer toe sterct hẽ dye mach van der ontfangerscap. Wtghesept in cas die de heerlicheit oft demayne vandẽ here aẽginc want daer toe soude die here of procureer ꝟ des te doen gemachtich metten ontfangher of sonꝰ den ontfanger cõpareren ¶ Itẽ die ōtfanger mach oec te houe ꝟdachuaert sijn ter cause van sijnẽ dienste. eñ hi is sculdich te antwoorden. eñ zijn here en soude hẽ daer in niet mogen desauoeren. dat is waken Eñ die selue ontfanger mach commissie geuen onꝰ sijn segel. om hem te doen betalẽ. aengaende sinen dienste. in dien datiet si in plecke sulcke macht hebbende Eñ vandẽ sergant oft dienre van sinẽ here maken collectoer die welcke hem belieft Eñ mach oec geuen quitancien vã alle tgene dat hi ontfanghen sal die welcke bliuen sullẽ tot eewigen dagen in werden Eñ zijn here en mach daer tegens niet segghẽ. op dat zijn mach daer in gheincorporeert eñ begrepen si En hi mach geuen in pachte verhueren eñ arrẽderen dẽ tijt van negen iaer of daer benedẽ. Eñ daer op geuen zijn brieuen. die welcke goet eñ vã waerden sullen houden Eñ hi mach ꝟcopẽ dat cooren. hout. visch eñ andere emolumenten oft goeden sinẽ dienst aengaẽde de. welcke. van waerden zijn sal Eñ mach cõstituerẽ ontfanger eñ ontfangers ende daer op gheuen zijn brieuen enꝰ macht die welke goet ende van waerdẽ wesen sal voor allẽ recht want aen hem hanget ende aengaet tfayte ende exercie vanden voorscreuen dienste vã out fangerschap ende niet aen hem alleene mer aen sinẽ erfgenamẽ mede. wãt het is actie die op den erfghenamen daelt. in dien in sijn rekeninge eenich gebrec of faulte geuonden wort. Eñ daer om is hem gecõsenteert

te doē eñ cōstitueeē officiers tot zijnre believ ten. want het is op zijn perikel of schade eñ sulc es die officie vandē rentmeesters eñ ōtfangers. Eñ daer om seggē die wise datter groot perikel is officie vā ontfangerscap te hebbē. want het gaet op harē erfgenamē eñ voorts op dē erfgenamē van harē erfgenamen also lange als die sake geduert eñ mach zijn ghecomen oft ghebuert ofte oock in toecoemendē tidē weder gevondē Eñ zijn oeck gehoudē rekeninge te doē vā allē harē sakē. werckē ontfanc wtgevē. distributie gescrifte oft cōprobatie van die gebodē van haren here. van allē nyeuwen wercken oft fayte. van comanscappe. daer op bi vuolginge oft vvierenna dat die redene begeert. eñ oec de brieuen daer op gemaect. hoe eñ in wat manieren eñ voor wien dattet geschiet is. wāt anders en behoort niet gepasseert te wesen noch daer af oec ontlast te zijn. want in fayte van ontfanc en behoort geen sake ghepasseert te zijne sonđ verificatie eñ sonder brieuen. als die somme grooter is dan. xx. scellinghe of daer bouen. eñ sulcke is die regel van den rekeningē vandē ontfangers

A ¶ Hier na volcht die macht vanden ontfanghe Capittel. xxx.

Allen dē genen ꝛc. Saluyt. doē te weten eenē yegelikē. dat wi wt sonderlinge betrouwen als volcomelick gheinformeert van sinē getrouwichede eñ goede diligēcie van onsen wel gemindē desen. ꝛc. die selue geordiueert gemaect eñ gestelt hebbē eñ biden inhoudē van desen teghen woordigen ordineren maken eñ stellen onsen rentmeester generael eñ speciael vā al ōsen lāde iustitie eñ heerlicheit incomingen explōytē emolumentē eñ ꝓfiten. die wi hebbē eñ hebben mogen. N. Om bi hem tontfangen. ordineren. heffen. vercopen. verhueren oft in erf geuen aen een of meer. eñ op tghene dꝫ daer af bi hem gedaen woort. brieuen van obligacien eñ vā vbonde of quitācie te makē. ende cōstituerē ōtfangers een oft meer in zijn stede daer hi nochtans af hebben sal die sake eñ fayte. collectuers eē of meer. eysch ende vervolch te doen vā allen sakē den voorscreuen dienste toebehorende eñ aēgaende. eñ die te belien tē eynde toe eñ decisie in diēt noot si. gelijc wi seluer soudē mogē doen in dien wi seluer tegen woordich warē mits ons of onsen gecōmitteert of gedeputeert goede ende getrouwe rekeninge doende. vandē welckē hi gedaen heeft sinē eedt in ōsen handē. ghelijc als tot sulcker sakē behoort So gheuen wi in gebodē allē officiers eñ ondsaten. dꝫ si hem in sakē vā sinē dienste obedierē neerstelic eñ hem geuē. rade. hulp. eñ bistant in diē noot si. eñ bi hē begeert wort. des toercōde.

¶ Hier na volcht tinhoudē vander macht van een sergant oft exploitiere in forme. Capittel. xxxi.

Allen dē genē ꝛc. Saluyt doen te weten dat wi wt sondlinge betrouwē eñ goede diligētie eñ getrouwichedē vā desen. N. den seluen gemaect gestelt eñ beuolē hebbē eñ biden inhoudē van desen makē stellē ende beuelen onsen sergant oft exploitierer in onser heerlicheit eñ iusticie vā. N. ende vandē toebehoorten den seluen op sulc recht proffite eñ emolumētē daer toe gewoenlic wele ke officie is nv ter tijt vacant bider doot vā dese. N. eñ vā welckē dienste vā sergātscappie die voorscreuen heeft gedaen dē eet ghewoonlic dat wel eñ getrouwelic te bewarē te exercerē eñ bediēnē so lange alst ons ghelieft So geuē wi in mādemente eñ beuel ōsen baeliu vanđ plecke oft sinē stedehouder eñ allen onsen anderē dienres eñ officiers biddē eñ begeren allen anderē dat si onsen voorscreuen sergant doēde si in officī vā sergantarie willē doen eñ leedē alle manieren van rade hulpe bistant eñ vāgenisse indien tnoot si. eñ si des bi hē vsocht wordē welke sergant wi vbiedē met desen brieue alle kēnisse van sakē Gegeuē ꝛc. weet als die sergant doot is dat die actie vā sinē exployt in fayte van sinen dienste niet en valt op sinen erfghenamen van in tgheen dat hi in execucie ontfanghen hadde

¶ Hier na volcht vanden marglieren of kerckmeesters Capittel. xxxii.

Hic finis non iuris sed pa re cōsuetudi

DIe welcke zijn die gene de in bewaer
nisse hebbē die goedē eeniger kercken
toebehorende. eñ die aelmissen eñ die rentē
daer toe behorende ontfangen eñ die wtghe
uen eñ distribuerē als dat behoorlic is. Pro
uisoren zijn geheten die gene die ooc gestelt
sijn te bewaren eñ te ontfangē die goedē dē
gemenē armē toebehorēde. als heilige geest
meesters eñ hem liedē administrerē die goe
den eñ aelmissen die hē gegeuē eñ besprokē
sijn oft besprokē worden So moechdi wetē
dat in beyde dese officien die gecōmitteerde
daer toe moghē ter cause vā hoer officie ver
dachuaert zijn eñ daer doē dachua erden in
waerlike houē. men is sculdich teghēs hē te
antwoordē. eñ si moetē oec antwoordē son
der anď procuracie of beuel te hebben dan die
macht of beuel vā harē dienste voorscreuen
Eñ si sijn sculdich als si enige sakē aēleggē
willē gefondeert te zijne vā hoer macht wel
ke macht behoort gedaē eñ gegeuē te zijn bi
cōsent vā die meeste ptye vandē ondsaten. so
wie dat aengaet. eñ dat die macht ghecōfir
meert si bidē here daert ond gelegē is eñ dz
bi behoorlike brieuē patente dye voorseyde
officiers wt cracht vā haer machte moghen
vercopen. verhueren. verpachten. eñ arrenderen
alle emolumentē eñ goedē daer toe behoren
de behaluē die principale eñ daer af gheuen
brieuē daer in hoer macht si begrepē eñ ge-
incorporeert die welcke goet si eñ vā waer-
den wesen eñ bliuē sullē. Eñ weet dz desen
dienst daelt optē erfnamen. om dattet is ac
tie eñ maniere vā ōtfanc eñ administracie
of handelinghe. Eñ daer ō en behoortet nye
māt geestelic te wesen hi en si soluēt eñ vast
genoech Ten waer dat hi in sinen tijt reke-
ninge eñ bewisinge gedaē hadde voor dē ge
nen die daer bi sculdich zijn te wesen. ende
daer af quitācie ghepasseert voor den heere
daert onder te doen is. eñ oec daer of brieuē
nemēō hē oft sinen erfghenamē daer mede
te mogen weeren in dient noot waer A

> A
> Et q actio
> illa descendit
> ad heredes
> est etiā in. l. in
> he?. C. de sa
> cro sanc. eccl.
> et vocat mal
> picrē in iure
> oeconomi cui
> s ecclesiastica
> reo gubernā-
> da mādatur
> l. predicta

¶ Hier na volcht tinhoudē vandē dienst vā
den kerckmeesters Capit. xxxiij

ALlen den ghenen dye dese letterē zc.
saluyt. Doen te wetē dat gehoort hebbēde
dat rapport eñ cōsent vā onsen wel ghemin
den ondsatē die in woūēde eñ ondsatē vā d-
ser stede. N. daer ō vgadert bij onser licēcie
eñ bi een gheroepē oft die meeste deel vā hē
liedē seggēde dattet castumelic is eñ vā no-
de ind voorscreuē stede ō opēbaer weluaren
der seluer stede eñ gemeente daer vā te ma-
ken cōstitueren eñ ordinerē bi ons nae hoer
aenbrengē eñ electie seker personen margli
soers. regierers. eñ administratoers vandē
goedē toebehorēde der kerckē der seluer ste
den. het si aelmissen oft ander pfiten. ende
emolumentē gecomē gegeuen te comē. eñ te
geuen op datse te bat moghē wesen eñ wor
den geregiert eñ ondhoudē die welcke bidē
aduijs eñ cōsente vā onsen ondersatē voor-
screuē ons zijn cuer gegeuē aengebrocht eñ
geaffirmeert. N. z. N. voer die abelste nut-
ste eñ souffisante nv ter tijt daer toe dienen
de. eñ des te doen regierē eñ ondhoudē ons
biddēde dat wi dat cōsenterē gehengē latē
wesen eñ affirmerē willē. Ende hem volle
macht eñ auctoriteyt gheuē dē voorscreuen
dienste te doē exercerē eñ ondhoudē eñ daer
af geuē onse behoorlike brieuē Daer ō ist dz
wi gehoort hebbē die relacie accort end con
sent vandē voorscreuen onsen ondsaten die
voorscreuē bouen genoēt van onser macht
auctoriteyt eñ heerlicheit nadē eedt van hē
genomē vandē seluē dienste wel eñ getrou
welic te exercerē na hoer beste sinnē weten
scap vmogē eñ diligēcie d welc sij gesworē
ende gelooft hebbē te doen. hebbē ghecōmit
teert gestelt eñ gemachticht. ende biden in-
houdē vā desen tegēwoordighē cōmitteren
stellē ende machtig hē regierers eñ admini-
strateers te sine vandē goedē rentē incomi
gen pfiten ende emolumentē d voorscreuē
kercke comēde ende toebehorēde te comen
ende toe te horē om bi hē te doen disposeren
ende te ordinerē het si bi eē iaer oft meer tē
meestē pfite eñ orbaer dat moghelic wesen
sal. willē cōsenterē eñ ordinerē dat alle tge
ne dat bi hē also gedaen sal worden goet vast
ende gestadich wesen sal ende sullē daer aff

moghen geuen eñ accorderē brieuē vā seker heden eñ vā verbande die welcke sullen ver binden die goedē vanden voorscreuen kercke. eñ sullē mogen doen dachuaerdē in houe eñ in rechte also wel gheestelic als waerlic die sculdenaers die den voorscreuē dienste sculdich wesen sullen Eñ belien eñ anleggen saken tsij in eysch of in verweren ten eynde toe. Maken eñ cōstitueren procuroes. eē of meere. eñ al te doē of doē doē dat regule vā rechte eñ proces eyscht eñ begeert. eñ te verbidē dz gewijsde te betalē in dient noot si. het si mz hem of teghens hē inder sake of dienste voerscreuen Des sullen si gehoudē wesen goede rekeninghe eñ bewisinghe te doen van alle tghene dat bi hem ghedaen sal wordē Dese voorscreuē tegenwoerdigē brieue vā macht te gedueren tot onsen wederseegghen oft tot wederseggen vandē ingeseten eñ ondersatē voorscreuē eñ niet langer Des te getuge zc.

Eñ si moeten in cas vā eysche bi hē hebben hoer brieuen vā machte eñ oec brieuen van gracien vanden coninc

¶ Vanden testamentoers eñ subrogue ez. Ca. xxxiiij.

Noch machmē wetē dat testamentore of subroguerde testamēt te voldoē sijn ontfāclic te houe na dz si gefundeert sijn bi testamēt rechtelic Eñ si en behoeuē anders gheen macht vā dat testamēt ō te eyschen eñ te verweren eñ daer ō heb ic dit al hier it cort ghesetal daer ic spreke vandē genē die te houe mogen doen dachuaerden ō dat te thonē bi regulen. want elders op die rubrike sal ic daer af volcomelic spreken

¶ Hier na volgē die exceptien die de ghenē die te houe vdachuaert sijn hebben teghens haer partye Ca. xxxv.

Na dat ic ghethoont hebbe hoemē doet eñ mach doen dachuaerden te houe. eñ wat personen moghē doen dachuaerden of wat persoonē niet. het sij in horen name particulier oft indē name van yemant anders. bi procuracie of tiltre van officie gecōmitteert eñ ghedubiteert te doen als voorscreuen staet. ende hoe veel actien sijn daer saken wtsprinhen So wil ic v thonen hoe ghi te houe die verdachuaert is mogen verweren teghens partie aduerse bij exceptiē eer ghi schuldich sijt te antwoordē bi peremtorie die welke is periculose of sorgelicken. want het is te antwoordē in kennen oft ontkennen die de laetste term vander sake is. Wāt dese antwoorden ghedaen en behoeftmen int kennen nyet dan executie. eñ int ontkennē probacie Eñ daer om wil ic vthonē hoe eñ hoe veel exceptien mē vint ende sculdich sijn te gaen voor peremtorie Eerst so sijnder drie exceptiē dz is te wetē Exceptie declinatorie. exceptie dēlatorie eñ exceptie perētorie. die welke sijn eñ mogē worden gheproponeert te houe in eēre saken in dient inder saken behoort oft die nende is oft anders so mogen si verscheiden wordē dē eersten sonder den lesten oft die leste sonder die eerste. Eñ alle proponeerders vā dese exceptien sijn sculdich te wetene die hē daer mede behelpē willen dat sij eerst schuldich sijn te proponerē die declinatorie in diē si stede heeft ō inder saken te proponeren eñ dan daer na dilatorie in diē si stede heuet eñ daer na peremtorie. in diē si ooc stede heuet. of die ghene die best inder sake dienen soude eñ meest vā node waer op dattet sij nae der regule voorscreuen Mer wie dat hem vanden laetstē eerst behol pe dye eerste en soude gheen stade hebbē ende en soude niet ontfanghen wordē Eñ daer om salmen hē behelpē elc na regule vanden seluen. als voorscreuē is. Eñ behoort te segghen die proponent ist dat dese in minre saken niet en dient. ic segghe eñ protestere dat dese mi goet wesen sal Ende ist noch dat dese mij niet goet en is ick segghe eñ protestere sonder te scheiden van den eersten of vanden anderen in dien si ghe proponeert waren anders dan op protestatie voort te gaē mijn recht ghehoort eñ bi regule voor allen wercken. ende daer ōme moeten die proponeren ghelijc voorscreuē staet/ die redene is dat mē niet en varieert i waer like houen dan eens contenderende tot eenē eynde om elc een vanden voorscreuē exceptien. ghelijc dat soe wie ant woorde van sommighe saken peremtorie eyschende dye sake

A
niã q̃ tacet
entire vide
e Nõ tñ cõ
it sed virũ
ũnõ nega‑
.l q̃ tacet.ff.
regu.iur.
.de l. inuit⁹
.de ꝓcura.
B
xceptio aũt
a recusatio
is debet op
onẽ añ litis
stat⁹.l.aptis
ni C.de in.
. imo debet
ꝑ̃ma q̃ñ i
a cã ꝓ̃edat.
õ possꝫ redu
re ad eã q̃ꝓ
ppositioneꝫ
lterius exce
ptionis viderẽ
õsessisse in iu
icẽ ꝑ bar. in
.q̃õ cõsulebat
ff.de reg.iur.
C
Quia vnusq̃s
q̃ habet ꝑ̃uile
gĩũ suuꝫ alle‑
gare.alias iu
der habꝫ neg
ligere De iur̃
añ scriptoclerĩ
cus citat⁹ co‑
rã iudice laico
non tenet cũ
parere ad alli
gandũ priuile
gĩũ suũ vt ha‑
betis ꝑ albar.
in.c.si diligẽti
er trade for.
cõpet.in vltal
ṽ q̃ao.
D
Ita criã inde
iure.C.vbi in
rẽ act.l.si.

hoe sal hij daer na mogen declineren of hem behelpẽ met di latorie dat en soude niet moghẽ wesen Eñ daer bi mocht ghi ṽstaen dat also als voorscreuẽ staet moit geproponeert sijn.eñ mẽ mach groot profijt nemẽ tot wel ken partie niet en antwoorde. Want bi ghe woentẽ bliuense notore voor geapprobeert A

❡ Exceptie declinatorie.

Eñ om te declarerẽ de saken voorscreuen. ic wil v thonẽ wattet is exceptie declinatorie naden rechte eñ gewoõte vã allen houẽ. eñ declinerẽ is hem te keren eñ te stellen vã den rechter daermẽ voor ṽdachuaert is In dien men voelt datmẽ ghehindert soude wesen in eenigẽ saken oft manyerẽ op datmen sorteren mach aen een ander rechter. B

❡ Voor recht daermen onder gheleghẽ is.

❡ Nv wil ic thonen hoe datmẽ hẽ behelpen mach te houe met deser exceptiẽ vã declinatorie datste wetẽ woort gi ṽdachuaert voer rechte daer ghi niet onð geseté en sijteñ mẽ v enigẽ eysch doet ghi en sijt niet sculdich te antwoordẽ ten beheeft v dã õ twee sakẽ. Te wetẽ of ghi gheuangen waert metter fayte vã mesdaet oft dat ghi ṽbonden waert met brieuen waer bi ghi ghehoudẽ soudt wesen te antwoordẽ voor allẽ heren oft rechteren Maer waert ghi geuangẽ butẽ die .ij. pũtẽ onð enighe anð heren oft rechten.ghy moet aduoeren eer ghi verbonden sijt te antwoorden eñ doẽ begheren bi v wẽ here renuoy eñ alsoe moecht ghij declineren vanden seluen rechter Tẽ waer in saken geprenilegeert of in saken van preuencie die elders wel in an der articulen ghedeclareert sal wordẽ/ wãt in die saken en is gheen renuoy. C

❡ Bi preuilegie van tonsure oft clergie.

❡ Itẽ mẽ mach declinerẽ bi preuilegie van cruyne eñ bij monicie daer op ghedaẽ maer waer die ṽdachuaerdinghe gedaen aen per sone die decliacie is sculdich seluer te comẽ allegieren sijn preuilegien oft anders soude deffault ghegeuen wordẽ tegens hem.eñ al soist met anderẽ preuilegien in dien hem yemant daer mede soude willẽ behelpen. het waer bi preuilegie vanden coninc van poerterie of andere C

❡ Vanden sarganten van wapenen

❡ Item moghen alle sarganten van wapenen declineren alle rechters in vrancrijc wt ghesiet die conestable die wele is hoerẽ rechter. Ten waer in cas reele. Wãt in cas reele moetmen antwoor den voer alle rechteren daer onder dat die realiteit is gestitueer. D

❡ Vanden muntslagers vanden coninc.

❡ Itẽ noch mogen wel declineren alle mũtslagers vã des conincs munte .alle rechters in vrancrijc wtgeseit die prouoest vanð mũte vãden coninc Ten waer in cas reele. of in cas vã enige comãscap die sij gedaẽ mochtẽ hebben want daer af moeten si antwoordẽ voer den rechter locale in fayte vãder seluer comãscap. sy si goet oft quaet oft vãdẽ schulden daer van eñ anders niet.

❡ Van poerterien ghepreuilegeert

❡ Itẽ noch mogen poorters vã enige poorterie gepreuilegeert declinerẽ op dat si niet ṽbondẽ en sijn bi antwoorde litiscontestant õ actie van pecunie of dat si geuangen sijn in cas van delict metter mesdaet gelijck voorscreuẽ is wtgeseit die voorseide actie reele

❡ Die officiers vanden coninc.

❡ Itẽ mogen declinerẽ dye officieren vãdẽ coninck van allen saken bi hem ghedaen in fayte van hore officie. Wãt daer af en sijnse niet ghehouden te sorterẽ of te antwoordẽ dan voor hoer recht royale. mer van anð saken souden sij ghehoudẽ wesen te antwoorden voor den gherechte vanð plecke daer si gheseten waren.

❡ Die studenten van parijs.

Die studenten voorscreuen mogen declineren van allen rechter locale wtgeseit vandẽ conseruatoer van parijs die hoer conseruatoer is. Want daer voor sijnse sculdich te ãtwoorden eñ voor niemant anders.

❡ Vanden brieuen besegelt metten segel vanden chastelet van parijs.

❡ Itẽ men mach declineren van allen rechteren inden conincrijc van brieuẽ onder tsegel vanden voorscreuẽ chastelet .wtgeseyt prouoest van parijs wãt anders gheen rech

ter en behoort die kennisse te hebben.

¶ Vanden marcten van champaygne ende van brie.

Item men mach declineren van allē obligacien ende gelosten ghedaen inden voorscreuen marcten. Want anders gheen rechter en behoort dye kēnisse daer af te hebbē indē coninc rike dā die meesters vander seluer marcten

¶ Van heeruaerden

¶ Itē men mach declinerē alle rechters inden coninckrijc wtgeseit die prouoosten van den maerscalcken vā vrancrijc. die vā allen saken in heeruaerden die kennisse schuldich zijn te hebben ende vanden prouen der seluer

A Van rechters buten hoer bedriue.

¶ Itē mē mach declinerē van alle rechters die buten hoer bedriue hē vorderen kennisse te nemen van eenighen saken.

¶ Vā rechters die gheē iurisdictie of macht en hebben vanđ sake kennisse te nemen

Item men mach declinerē van rechters dye sulcke iurisdictie of macht niet en haddē die sake te kennen daer questie om waer. B

¶ Van rechters ghelijc den ghedaechden

Item men mach dē rechter declinerē dye ghelijc is den gedaechden na bescreuen redene.

C ¶ Van rechters hebbende ghelike sakē den verdachuaerden.

Item men mach declinerē nae somighe rechter hebbēde gelike saken als die gene is daer of hi doet voor hē dachuaerdē indē prouincie. voor andē rechter daer die casum e gelijc soude wesen D Ende daer om dz hi lichtelic genegen soude wesen sentēcie te geuen die zijn sake profitelic ende gelijc ware supra ea .l.

Van hatighen rechter.

Men mach declineren vā rechter dye op hē hatich ware ende sonderlinge lijflike hate Ende bidē voorscreuen declinatorien met andere die subtile aduocaten daer toe vinden ende adionsteren mogen. machmen hē behelpē bi declinacie die welke is die eerste exceptie diemen eerst proponeren sal int rechte E

¶ Excepti dilatore

Exceptien dilatori is te vindē wegē ende manieren van delay ende dz proces te doen delaieren so lange ende so veele alsmē mach by veele manieren Eerst salmē siē op die ōdachuaerdinghe. Want so wāneer dē dach gheassigneret niet cōpetent en waer als voorschreuen staet inden capittel vanđ ōdachuaerdinghe so soude men die sake mogen delayeren ende te niete doen voor die reyse ende soude den eyscer van nyeus doen dachuaerden

¶ Dat die ōdachuaerdinghe rechtelicē ende behoorlic ghedaen sy.

Item dat die ōdachuaerdinghe behoorlijke ghedaen si ter plecke ende domicille bi sargant die des macht heeft te doē / ende dattet gedaē si in tide ende bi dage gelijc als indē capittel van dē ōdachuaerdingen begrepen si oft anders en waert van gheenre waerden.

¶ Als den eysch bi sonder ghespecificeert is

Als den eysch niet ghespecificeert en is dat is te weten dat niet ghenoech en is te seggē Ic ōdachuaerde v tot alle tgheent datmē v sal connen eyschen eest dz den eysch niet en is ghespecificeert. sulke ōdachuaerdige mach men dilayeren ¶ Als tot die ōdachuaerdinghe gheen relacie en is.

Item als in die ōdachuaerdinge gheen ghebreec vā relacie vandē doorwaerđ is oft sargant of bi mōde of bi ghescrifte. Itē ten is niet ghenoech in sware saecken aēden procuroer vā een baroen of prelaet. maer men is schuldich te gaen ter plecken ende beteikenen den here of sijn domicille die dachuaerdinge. oft aē den ghenen die voor hem sijn.

¶ Verdachuaerdē voor twee cōmissarissē.

Item wanneer die ōdachuaerdinge is voer twee rechters cōmissarissen oft andere ende die eē deffailliert ende die anđ verset wort vā officie bi souuerain oft anders dat machmen delayeren ¶ Van twee heeren houdende heerlicheit in eenre iurisdictien.

So wanneer twee houden ouerdeelt eē iurisdictie. ende de eē vandē rechters deffailliert dan machmen delayeren.

Van dachuaerdinghe niet ghedaē ter plecke.

Item so wanneer dye ōdachuaerdinghe in cas vā erue niet gedaen en is ter pleckē sonderlinghe alst die verweerer niet en consenteert

A
Quia e
extra ri
in dicent
ne non p
l.fi.ff.de.
sumi.ind

B
Et iurisd
o finemo
cohertiō
la est. l.fi.
off ei' cu
est iuris.

C
Et y imp
nōh: imp
l.nā mag
tus.ff.de
pt.arb.v
rē cogr
pt.ff.inf
eet possu

D
Et iudex
bēs simile
cause ibi c
misse a
o repellit

E
De ... d
natorijs
late .y.spe.
indi deleg.
v ltimo.

¶ Van ꝟderdachuaerdingē te signifierē ā-
den here.
A ¶ Als enige ꝟdachuaerdige gedaē wort eñ
. vñ vi. l. die here vanō plecke bijden expolitiere nyet
eminerint daer bi geroepen en ware oft sijn baeiliu oft
neci stedehouō vandē baeiliu in sulcker sakē sou
de die ꝟdachuaerdinge wesen defectijf. A

¶ Als die commissie ghebreckelic valt
¶ Oft die cōmissie gebreclic ware. oft datsi
niet en ware na die sake of dat si in hout teꝟ
dachuaerdē in psone daert simpele sculdich
B is te wesen of dattet si bi gebodē executorie
. de dilati. eñ nz en behoort tesijn dā euocatorie ofdatt z
quoniā ple- is sonō cōmittimus in andere iurisdictie te
umqz executerē hoe wel dat die iurisdictie daer dz
wesen soude subiect ware bi middele ofte ꝟ
dachuaerdē een leēmā die op sijn leen woen
achtich waer ō sakē sijnē leē aēgaēde of den
toebehorē der seluer tot corter dagen dan te
xv. dagē eñ dat buten octauē of een anō geen
leenmā wesende butē dagē cōpetent na den
stijle vādē houe of vanō plecke. of dat die cō-
C missie of mandemēt. ist bi mandement gheē
. de dilati subiect en hout dā soudemē mogē delaieren.
quoniā ple- ¶ Dat die sargant abele si des te doen.
umqz. Item dat dye sargant abel wesen sal des te
doen. eñ dat hi die termē vā sijnre cōmissien
niet en excedeert Item ist dz hi niet en bescri
uet onō sijn segel of en relateert bi monde. in
dien in plecken sij daert bi beuel gedaē wort
sonō cōmissie wāt niet en behoortmē te exce
derē die gebodē gedaē bi mōde dā bi relacie.
oft meer te scriuen oft te relateren dan hi ge
daen heeft daermen relacie vseert te doē het
si bi minre souffisant presentacie vā ptye ad
uerse het si bi beuelē dach vā aduijs of dach
D vā alle te sien of dach van absentie oft dach
C. de iudici- vā bedincken het si dat die eyscer nz ontfanc
is. l. pperan- lic en is bider forme so hi procedeert het si tei
dum schē declaracie vādē dinge of stucke begeert
in veruwe in nōbre in ghewicht in ponden.
in prijse in dagen in plecke in psone. in tijde
het si bi eyschē die plecke te besiē oft bi eyscē
grand te drien toe het si bij geselscap te eyscē
inō sake het si bi respijt vā betalinge of dach
oft tijt onuersceenen het si biden aduocaet vā
der sake het si iterdict die postulacio ꝛ aduo-
catio. of den procuroer in fayte van procura
cie te exercerē het si dat die eyscher wil cōclu
derē ten eynde in pertinente inder sake ende
breeder dāt behoort eñ weō treckē wille tot
cōclusie pertinēte of datter geproponeert si
enige sake niet dienēde ten saken oft gescrif-
ten meer of vorder dā daer ghedinget waer
¶ Om te eyschē ꝟtrec vā beclachten of van
eysche ¶ Itē te hebbē dye hant geheuē vā
den liue oft vandē goedē in dient daer op ge
stelt is eermen behoordt te antwoerden tot
der sake ten si in cas criminele

Item tegens gheuangen in ander houe.
¶ Itē bi gebreke van siecten van oorloghe.
van vrouwen kint dragende ten seluē dage
van vader of moeder doot ten seluen daghe
verdachuaert te wesen met meer andere. eñ
si met alle en comen behoort gedelayeert te
wesē of dat hij proponeert affirmatiue voor
negatiue Et ecōtra Of dilatorie voor inter
locutorie. daermē of int recht gewesen wa-
re binnen drie maenden als dā soudemen hē
mogen betreckē aenden souuerayn oft hoech
ste rechter. B Item van den
thoen of productie niet gedaē binnē. iij. maē
den Eñ oft enige vandē tugē wtlandich wa
ren binnen. vij. maendē dan behoortmen hē
te betreckē aēdē souuerain oft hoochste rech-
ter. C ¶ So wanneer dat proces
is in rechte eñ der rechter differe ert Itē wā
neer dat proces staet in rechte eñ de rechter
differeert die sentencie diffinitiue te geuēlā
ger dan. ij. iaer in cas ciuile eñ in cas crimi-
nele langher dan drie iaren. D
Eñ excepcie dilatorie voorscreuē met dz ge-
ne dat subtile aduocaten sullen moghen ad-
iongeren eñ hebben mach sijn ghedifferereert
eñ geuarieert in proces die welcke exceptiē
men sal ten anderdē mael proponeren ende
recht ghehadt op die interlocutorie die daer
af comen ende spruyten mogen en mach mē
veel accidencien van variacien eñ appella-
cien niet ghecrighen. soe moet men doen eer
men coemt tot peremtorie die welcke is dye
leste dier valt so hier na volcht.

¶ Exceptie peremtorie.

Exceptie peremtorie is eē excepci die al geheel eñ al quest oft te niet doet den eysch aen den eyscher sonđ dattet bekēt oft ghelochent sij te eyschen mer te antwoorden by forme vā perētorie wort gedaē daer mede te niete den eysch van pertie Ghelijc als te preponeren betalinge respijt quitācie ghifte of transactie oft prescriptie van tide vsucaptio surreptio inuocatio vā brieuē of makinghe van seghel of dat die eyscher niet ontfanclic en si of dat den eysch is inepte eñ veel anđ manieren alle dienēnde in rechte. gelijker wijs als hi exceptie de dol oft surple dye hem in veele manierē ingenereert bi deceptie. bi sansonie rie bi tricerie of bedriech eñ bi obligaci ōmogelic of tegēs die openbaer sake oft teghens generale obseruancie eñ castume vandē lande of in gelike manierē. Item te eyschē meer dā die obligacie oft schulde bedragen of sakē die nz gelooft en si te eischen eer den dach geuallen si of in andere plecken dan men schuldich is of te eyscen bi indiuis oft onuerdeelt gelijc of tot somige cōiunctiue waer eē dinc gelooft eñ die een alleene dat woude eyschē. of bi geloften ongehoudē oft niet volbrocht. of te nemen starcker garand of adueu oft by andere dan vanden eysch na dien den eysch ghedaen te houe te sijn ꝟwonnē het si p contumaci of anđs bi interruptie van proces of bi armenten van proces niet gereliueert oft bi beneficie vā recht velliani dye welcke nz en gehenget dat vrouwen haer mogen obligeren of ꝟbinnen voor yemant of obligacie van weesen oft van knechten famyliere oft van furiose duerende sijnre siecten oft vā eyghen of persone bedwongen bi gheuangenisse oft van vrouwe ꝟbondē metter echschap sonder auctoriteit van haerē mā of prince of vā vrouwē inđ echtschap ō sake van hoerre duwarie sonđ beneficie vanden recht velliani diese daer op souden moghen kiesen. A Oft van quittañ niet gheextimeert of vā pecune niet genōbreert of onbetaelt. oft vā conpromis sonđ dach sonđ trouwe eñ sonđ peyne of van brieuen die niet en houden of en begripen die sake waer ō die cōcluderen oft die gecancelleert waren visiosen oft geraseert in somme in name of in termen oft tijdē suspect ō seghel onbekent of niet autentijque of niet exequitorie Item bi dese exceptiē moech di v noch behelpen tegens allen den ghenen die met recht verloren hebbē antwoorde in waerlike houen of die abel sijn in recht te sijne specialijken in eyschen het si bij eysch frustte of inepte die welke niet ontfanckelikē en is het si bi eysche ghedaen tegens den kerstē rechte of bi sakē ongodlic of teghe ns god oft tegens edict vanden prince het si tegēs brieuen prescribert vā. xx. iaer in actie personele of van. xxx. iaren na bescreuen recht of vā. xl iaren in actie van ypoteqne Het si bi p̄scriptie in cas reelet vā. x. iaren tusschē dē teghē woordigen of vā. xx. iarē tusscen den absenten het si van brieuen of respiten vanden coninc dat ouer tiaer vā horen datum geleden waer het si in cas vā restitutie van minores of weesen na dattet iaer ouer hoer self mondichz geleden waer het si tegens castume locale de niet prescriptelic en ware vā ses iaer oft meer want daer benedē en sijnse niet ōtfanclic/het si in cas vā vsucaptio bi min dan drie iarē want anđs en waert niet ontfanclic/het si in beclacht van nieuwichede oft in decūciatie vā nieuwe iniuriee oft ghebreke na dattet iaer geleden waer die welke daer na nz notfanclic en ware/het si in pecune on genōbreert ouer dē tijt vā. ij iarē wāt dair ouer en waert nz ōtfāclic het si in sake geloeft bi brese cōstāt oꝟ tiaer wāt dair na en wairt nz ōtfāclic het si in actie de dol ouer. ij. iaren de welke daer na nz ōtfāclic en waer het si in actie redebitore ouer dē tijt van. vi. maendē wāt daer na en waert nz ōfāclic het si inactie vā iiurie ouer dziaer het si in actie de quā timinoris of de quāti plurimi puer tiaer/het si vā sculde gedaē i gemeē sakē ouer. xv. iarē het si in actie de bael binē. xiiij. iarē vanden minoer het si in cas van successi e welck nae bescreuē recht gesciet moet sijn binnen drie maendē eñ na castume binnens iaers/Het si in cas van testamēt butens iaers / wāt nz lā

A
Hic etiā zer...
ranit q̄ ipse
voluit dicere
casus in q̄b9
mulier nō iu...
uatur vellia...
no immo te...
neut scd ma...
le recitat qua...
re dic istos v...
sus casibus i...
seuis mulier
spond ēdo te...
netur p liber...
tate p dote r...
nūcie decipi...
at p̄ciū cape...
at caue acq̄
ij. Et ponunt
a hij duo mō...
q̄bus mulier
tenetur inge...
ff. z in cn. ad
velli.

gher en gedueert die macht vanden testamē-
toers Het si bi executie gedaē ouer tiaer gele
den Want in allen den voorscreuen tiden so
wie die laet expirerē eñ ouergaē en zijn dair
na niet ōtfanclic Het si vā sentēcie geappel-
leert eñ niet gereliueert i behoorlike tijt Het
si tegēs of ō minoer of weese sond tutoer het
si tegēs oft met furiosen oft cranc vā sinnen
sond curatoer eñ dz die voechdie si souffisāt
gedaē biden rechter of gerecht die desmach
tich is te doē. Het si bi procuroer vā hē te con
stituerē. hij en is gecōstitueert vādē minoer
oft wesen bi auctoriteit van sinen voechden
Het si te substituerē van hē eer si inder saeke
hebbē litiscōtistacie Het si in cas van paisbe
stant oft sekerhede gegeuē bij rechter royale
want andś gheen rechter en behoort dye kē
nisse Het si vādē gebannen vandē conincrijc
wāt andś gheen rechter dā vanden coninck
en behoort die kennisse. Eñ bij dye exceptien
voorscreuen behoort int leste gheuarieert te
sijn in rechte met andere die subtile aduoca-
ten daer toe sal connen adionkerē of bij bren
ghen om te differeren den eysche.

A
...st p restit...
...ues plc...
...ti ordina...

B
...e anniex
...l. ad. hec

C
...be i integ.
...itu. mino
...n. l. co. rpe
...C. de tep.
...integ. rest.

Laps oft verloep van tiden Ca. xxxvi.

NA bescreuen recht vintmen. xxix. ma-
nieren vā laps van tidē bidē welcken
trecht van somighe actie experiert wāneer
te houe eer dz in enige vādē voorscreuē laps
vā tide hē soude laten vuallen of vloopē het
welc gepasseert wesende en is in waerlijke
houen niet ontfancbaer in eenighe actie.

Van mandement gheimpeteert.

Dierste maniere is dz so wāneer men heuet
een mandemēt geimpetreert vandē coninc.
om eē andś te doē dachuaerdē op sekere actie.
eñ dit mandement niet en si begonnē te inte
rineren binnes iaers Weet dattet is geexpi
reert eñ en sal nz gheinterineert wordē bi e-
uocatie noch andś eñ des gelijcs machmē ō
staen vand gracië eñ remissien vande salue
gaendē zc. A Istud cap. seruat i practica.

D
...de pscrip-
...n. temp. l.
...post notā.

Van obligacie brieuen met eēs te betalē.

Die. ii. maniere vā laps is in brieuen
van obligacie die voor eens of tot een termi
ne sijn te betalen, het si in obligatie persone-
le. of in obligacie vā ypoteque. Dats te weten
in obligacie personele moet hi weten dat de
obligacie brief daer af op gedaē daer geēque
stie of eysch gedaen en sy rechtelic voer rech-
ter cōpetent binnē den tijt van. xx. iaren ex-
periert eñ gheprescribert is. Eñ waert dat-
men daer op actie of eysch doen wonde. men
en soude nz ōtfangē wordē in somige houen.
Eñ in actie van ypoteque binnen den tijt van
xl. iaren. Mer nae regule vanden bescreuen
recht die welck is die edelste daer hem die wi
se meest aen houden. Weet dat obligacie per
sonele ghelijck voorschreuen is niet en expi-
reert of en is prescribeert van. xxx. iaren ōme
ghecomē Eñ in obligatie ypoteque. xl. iaren
Eñ so wanneer dye voorscreuē iaren vleden
sijn en salmen niet ontfanghen worden.

B Vanden weesen onder hoer iaren

Die. iii. maniere van laps is binnen wel-
ker tijt die weese vand saeke in sijnre ionchz
geboerde daer hi af vuallen waer soude ghe
reliueert wordē nadē tijt dat hi tot sijn iarē
ghecomē waer. bi actie diemē hiet restitutie
in integrū. Weet dat of de gene die in voech-
die geweest heeft hē vint bedrogen in eenige
sake die hi in sijnre ionchede gedaē eñ gepas
seert heeft. oft dat sijn voechdē gedaē hebbē
daer hi af vuallē eñ bedrogē is. daer of mach
hi hē doen reuelerē binnen vier iaren na dat
hi tot sinen iaren ghecomen waer. C

Bij lancheit van tide.

Die. iiij. maniere is bi wat prescriptiē by
houdinge vā langētide vand saken daer men
in possessie of is mach vcregen sijn in saecke
reele So weet dat binē den tijt vā. x. iarē te-
gens dē tegen woordigē mach possessie pscri
beren. Eñ binnē dē tijt vā. xx. iarē tegens dē
absentē Eñ so wie nadē voorscreuē tijt daer
tegens questie soude willen maken hij en sou
de niet ōtfangē wordē Dats te weten vandē
tegenwoordigen de gene die dē voorscreuen
tijt gewoōt hadde in de selue cōtree eñ tussē
den absent daer den ghenē die eysch intende
ren soude willē gewoont hadde buitē dye sel
ue cōtree Want die sijn gehoudē voor absent
eñ gheen andere. D

Van den differencie van contree.

Noch moechdi weten dz op dese rubrike iste weten dat so wie den laet prescriberen teghen enighe preuilegie biden tijt van .xl. iaren dat is te weten datmen die contrarie gheuseert of ghebruyct heeft vanden preuilegie bi den gebuete ongepreuilegiert teghen die preuiligie Weet dz die preuilegie is daer i aboliert en te niet So ist ooc hoe wel dat die gepreuiligeert niet en heeft teghen hem die dair af ter contrarie vseert. het si biden tijt van .xxx. iaren verliest de gepreuilegeert sijn preuiligie A

C De vsucaptio

Die .v. maniere is bi welcker tijt actie vsucaptio hem mach sorteren en stede hebben So weet dz binnen den tijt van .iij. iaren heeft actie vsucaptio stede te weten in saken mobilen soe wie die possessie den tijt van drie iare tot rechtuaerdigen titel heeft gehadt. en na den drye iaren ismen niet ontfanclic B

C Van castume locale

C Dese seste maniere is bi welcken tijt castume locale mach prescriberen. so weet dat als een castume gevseert is. en gecastumeert i somighe plecken biden tijt van ses iaren dye welcke si consonant te bescreuen gherechte passe retgelijc castume locale en wortgeexscribeert Van beclachte van nieuwichede.

Die .vij. maniere is binen wat tide datmen beclachte van nieuwicheden doen en intenteren mach. Te weten so wie hem voelt gehindert van nieuwichede in possessie diemen doen wille op sinen eruen hi is sculdich te clagen met beclachte van nieuwicheden binnens iaers .ofte anders na den iare en soude hi hem dair mede niet mogen beclagen en en waer nz ontfanclic C

C Denficiate van enigen nieuwen wercken

Die .viij. maniere is binen welcker tijt denunciacie van nieuwe wercke teghen den wille van een persoon gemaect sculdich is ghedaen te sijn So weet dz so wie hem voelt gehindert te sijne van enigen nieuwen wercke diemen teghens hem doet. ende in sijn preiudice of achterdeel hi is sculdich eer dat werc volmaect is comen op dat werc en daer bi hem roepen sekere personen als tugen en nemen eenen steen in sijn hant en segghen Dit werc datmen hier maect en begint ic voele dat ic daer bij gehindert ben en ic laet v weten en vermane v dat ghi des aflaet en ontmaect en repareert al dat ghi daer af gedaen hebt inden iersten en behoerlijcke state en in dien ghi des niet en doet ic protestere dz tet biden rechter die des behoort te kennen al gerepareert en in sinen eersten en behoorlijcken staet gestelt sal worden ten costen perijkel en boeten vanden ghenen die dit werck doet of doet maken en in ghetuge van dien behoort hi den steen die hi in sijn hant heeft te werpen it werc also verre als hij voelt dattz gerecht is. En dat gedaen ist dat daer na eenige werc meer gedaen wort behoirt gerepareert te sijn en gestelt i behoorlike state biden rechter tot veruolge en beclachte vanden ghene diet werc denuncieert. En waert dat hij verbeide tot dat tet werc gedaen ware hij sonde dat moeten doen bij beclachte of denunciacie van nyeuwen werc binnens iaers want butens iaers en soudemen niet ontfanghen worden D

C Van pecunie onghenombreert.

Die .ix. maniere is binnen wat tijde actie van pecune ongenombreert of onbetaelt behoort ende sculdich is stede te hebben So suldi weten dat so wie hem soude willen beclagen van pecune diemen hem sculdich ware en hem nz ghenombreer ten ware. oft datmen woude seggen dattet tot sekeren dagen te betalen ware of dattet betaelt ware. en den ghenen niet ontfangen soude daer teghens seide In sulcker twisten salmen niet langher beiden dan .ij. iaren sonder actie te maken voor rechter competent want soe wie langer beide hi en soude niet ontfanghen worden E

C Vreese vander doot

C Dye thyende maniere is binnen welcker tijt eenighe saecken ghedaen wt vreese vander doot mach ende behoort gereliueert te sijne bi restitutie van sorghe ende vreese vander doot. so suldi weten eerst dat yemant wt dreyghement ende vreesen vander doot ghedaen oft verleden heeft eenige saken oft ghelooften die hem hinderlijc sijn op dat hy des daerna sonder dreygement en vreese nyet en confirmeert of en ratifiert hi mach dat veruol

A De preuilegi is vqliter priuilegiu finiat vide spe. de instru. edic. §. nuc aut vide du v puilegio meretur eriu theode abutit C. priuilegiu xi. q. iij.

B Instit. de vsucapti. §. Res vero immobilis p longi tpis possessione v. sn capitur iut pntes h est decennio. int absentes spacio xx. annoru. §. supra eo.

C C. vlt. .vi.l.ff. et .l.i. §. annu ff. eo.

D ff. de noui ope nuntia l.i. et bar. in .l. de pupillo. ff. eo. q ponit quo p iacul inhibere possum nouu opus

E C. de no nsiera pe.l. iij. con tractib iprio.

ghe aende rechter binnē s iaers eñ daer af actie maken niet te houdē noch te volbrengen tghene dat wt vreese eñ anxte gedaē eñ gheloeft ware mer na dat iaer en soude hij niet ontfangen worden. A

❡ Actie de dol dat is van bedroghe.

❡ Die .xi. maniere is binē wat tide actie de dol of vā bedroge behoort eñ mach stede hebbē So weet dz so wie enige cōtract maect ōder forme vā goeder trouwe vā zijn partye aduerse eñ heeft daer i dol deceptio of bedroch moet in sulcke cōtract die hē vint gehindert oft bedrogen vuolgen eñ betrecken zijn pertye in rechte binē .ij. iaer. op dat hi vandē bedroch eñ excepti mach gerelineert sijn Eñ ist dat hijs binnē dē voorscreuē .ij. iarē nyet en doet hi en sal niet ontfangen worden B

❡ Actio redebitore.

Die .xij. maniere is binnē welker tijt actio redebitore behoort eñ schuldich is gheintenteert te zijn So weet dat so wie enige saken oft goedē ghecocht hadde die hij niet leuerē soude mogen oft nyet leueren en woude ten daghe dat hijt schuldich waer te leueren eñ die coper verbeide na den dach .vi. maendē zōder daer sa eysch rechtelic te doē voer recht cōpetent hi en soude daer na geē eysch daer af mogen doen die ontfanclic ware noch enighe restitutie daer af hebben. C

❡ Actio de quanti minoris.

❡ Item die .xiij. maniere is binnen welker tijt actio de quāti minoris stat heeft So wetet dat so wie eenige sake gecocht hadde die na dē coop geuondē ware minre of argher dan die vercoper te kennē gegeuen had waer sculdich en gehoudē daer af te doen eñ intērē actie vā restitucie rechtelic. eñ voer recht cōpetēt binnē s iaers eñ of hijs binnē s iaers niet en dede. hi en waer daer niet ontfanclken D

❡ Van iniuriosen woerden

Item die .xiiij. maniere is binnen welcker tijt actie vā iniuriosen woorden mach of behoort geintēteert te zijn So weet ist dz binnens iaers gheen beclachte gedaen en wort vā iniuriosen woordē voor rechter cōpetēt. die actie is daer af geexpireert. eñ en waer nz ontfāclic. E

❡ Actie i cas vā rekenige

Die .xv. maniere is binnē welcker tijt actie vā rekeninge vandē ōtfangerscap vā somige ontfanclic is So weet dat in cas vā rekeninge van eenigen ontfangerscap dye actie niet en expireert noch verscribeert bij ghenen tijt eñ so wie ōtfanger is vā yemāt hoe lāge tijt dz gebiet waer die ontfanger eñ zijn erfgenamē souden gehoudē zijn altijt goede rekeninge te doē in dien geen rekeninge cōpetent daer af gedaen en ware in voorledē tijden F

❡ Van openbaer wercken

Die .xvi. maniere is binnē welcker tijt actie vā enigen gemeinē wercke dz is indē sake gemene mach eñ behoort geintenteert te zijn. So weet dz i diē beuolē eñ geordineert wordet bidē administratoers vādē stede oft lāde te makē of tedoen makē enige wercke. het si in metserie oft timerage oft andē edificie op enige erue so behoort gemaect te zijn so vroome als om ewich te dueren. Eñ dat behoort al so gedaē te zijn daer ō ist geordineert bidē factoers vandē rechte dat si wel toe sien sullen de ghene die der werc makē. eñ specialikē de administratoers daer toe gestelt Want waer daer eenich gebrec geuōdē binē dē tijt van .xv. iarē nadē wercke gedaen sij waren gehoudē of horē erfgenamē daer of goede rekeninge te doen. eñ nadē .xv. iaren is die actie daer af tegēs hē geexpireert eñ geledē G

❡ Dilatorie.

Die .xvij. maniere is binnē welcker tijt die actie geintenteert per dilatorie mach eñ behoort te zijn determineert So weet dz de actie geproponeert voor recht mach eñ is sculdich gedecideert te wesē tot sentētie binē dē tijt vā .iij. maendē. of in diē des nz gedaē eu woort. men mach hē betrecken aenden souerain eñ mē mach dair bi al geeuoquier wordē voor den souuerain om de selfde deffault

H ❡ Vanden sakē ghestelt in enqsicie.

Itē de .xviij. maniere is binē welcker tijt die sakē gestelt ienqlicie eñ cōmissarisē sculdich is gecōcludeert te sijn i rechten eñ ongebrocht te houe ō te wisē totenē behoirlikē eide weet dz binnē dzie maēdē behorē gheconcludeert

A .de his qui l' met' cau ff. sūt. l. ij. p m l'metum onis.

B .de dolo. alo. l. nō po ...it tibi ob eē a. et melius ti. C eo

C .. de delict. ctio .l. cū pro onas seruū uem apud

D C. de. d elict. ctio l. cuz p onas.

E C. de inin. l. i nō conuitij.

F C. de nego. gest. l. curato rem tibi Male allega uit prim' auc tor ij ad propo situ̅ sn̄u. l. cu ratorē q̄a de iure ciuili cer tū est quacū q3 actionē ex perri ip sona'ē xxx. annis. l. ois C. de pre scrip. xxx. āno

G C. de operi. pub. l. oēs qui bus

H C. de dilacō. l. quoniam

ende tē eynde vā audicie gebrocht te zijn om dat recht te horen. in dien die tugen binnēs lants sijn. of dat mēse gecrigen mach Eñ in dien si waren buten dye prouincie oft lande. weet et dat binnē ses maendē behoort te we sen Ende waren si ouer zee binnē .ix. maenden ende niet langher. A

¶ Wanneer tproces is interrupt.

¶ Die .xix. manier is binē wat tijt tproces is interrupt. so weet dat proces hangēde in waerlike houen tusschē partiē. mach eñ behoort te zijn interrupt gehoudē. in diē dz na litiscōtestacie enige diffault ghebuert int voolch ordinarie. wāt voor die litiscontestacie die diffaulten zijn alle geordineert ende gelimiteert. Mer na litiscōtestacie. eñ dat die sake behoort te wesen in cōmissarisen is ser dā enige negligēcie eñ specialikē aendē eyscher. eñ dz hi zijn sake niet en voolcht eñ laet ouer lidē die drie maendē van prouixie sonder yet te doē vā prouixie eñ laet ouer liden tiaer in alle te seggē. daer in machmē mert kē perfecte interruptie vandē welckē mē niet en sal gereliueert wordē. ten si bi intēcie vā geuangenisse. dat dē eyscher mach gehadt hebbē in vreemde cōtreye. twelc hi nz en heuet mogen laten weten B

Vanden querelles oft sakē hangēde int recht

¶ Die .xx. maniere is binnē welcker tijt de saken of querellen hangende in rechte behoren gedecideert te zijne bi sentēcie diffinitiue So weet dat die sake oft querelle hangēde in rechte behoort te zijn gedetermineert eñ beleit tot sentēcie in dien die sake ciuile is binnē drie iaren. Eñ is die sake criminele binnē .ij. iarē. of in diē des nz en gebuert. so salmē mogen die sake betreckē eñ euoquerē voor dē souuerain bij faulte van goede rechte. ten si bi groote nootsaken C

¶ Van seruagie.

¶ Die .xxi. manier is binnē welcker tijt prescriptie in seruagie stat heeft so weet dat gelijc in cas vā proprieteit .x. iaer is voor den tegenwoordigē. eñ .xx. iaer voor den absentē. so hebbē oec stede in actie vā seruagie tegēs dē tegēwoordigē in .x. iarē. eñ .xx. iaren tegens dē absent Eñ bij sulcker tijt machmen vercrigē prescripsi vā seruage op somige plecke oft somige lāde. als wegē te hebbē door eēs anders lant. sinē drop te hebben op eens anders erue. oft zijn door riden oft door varē D

¶ Vā tide de bail. ¶ Die .xxij. manier is binnē welcker tijt de bail vā enige minor experiert So weet dz so wāneer die minor gelevē heeft .xxiiij. iaer te vollē. hi mach weder comen tot sinē lande of erue noch die bael en heuet daer geen seggen meer op E

¶ Vā erffenisse sonder die schult te betalen

¶ Die .xxiij. manier is binē welcker tijt mē moet apphenderē in erfnisse dye hebbē wil sonder vreese of perikel vādē sculdē vādē dodē te betalē So weet dz so wie apphēderē wil enige erue eñ successie vā iemāt sonder perikel vandē sculdē te betalē vandē doodē wel soe mach hiit doē. op dz hi binē eēre maēt. na dz tet testamēt vādē dodē geopēt sal wordē. of na dztet hē ter kēnisse gecomē sal wesen dz die dode gestoruē is daer hi af eruē wil doet makē inuētorie vā alle mz bñficie vā rechte die welcke behoort te wesen binē .ij. maēdē daer na alsoot sijnt .iij. maēdē tijts na dz testāmēt opē gedaē wort of nader doot. eñ so soude hi sekerlic apphēderē bi caucie weder te keren in diē daer enige sculdē geuondē wordē die approbeert warē of wordē. mer men en soude hē nz voorder mogē appsserē of bedwingē dā die inuētorie draecht eñ beloopt Eñ in diē hijs binē der seluer tijt niet en dede en sal daer nz ōtfangē wordē bi deser forme F

¶ Vā testamentē ¶ Itē die .xxiiij. maniere binē welcker tijt dz testamēt behoort vol daē eñ gedaē eñ volbrocht sijn So weet dat so wie aēneēt executie bi forme vā testamēt hi behoort volbrocht te hebbē binē iaers Of in diē des nz gedaē en wort die erfnamē vā dē testamētoer mogē it nemē eñ hebbē met rechte mits borgē stellēde dz testamēt te volbrēgē G ¶ So wie mz recht in enighe ghifte comē wille. ¶ Item die .xxv. maniere is binnē welcker tijt mise de falt stadt heeft so weet dat so wie inghifte legatarie hē wil settē met bñficie van mise de fayt hy

¶ C. de dilatō l. quoniam

B

Et actor itra āni spaciū veniens non audiatur nisi re fusis expēsis si iterato scalsentat cadit a iure suo auct. qui semel. C. quoniam et qu. iud.

C

C. de iud. l. properandum Idem est vero de iure ciuili. sicut de iure cano. vt est etiā in .c. pe. extra de iudi.

D

C. de serui. et aq. sicut vsufructu. l. cū ta lis q̄stio

E

C. de testa. tutel. l. si tutores vt iusti. q mo. tu. fi. lec? si a mi. ce con [illegible]

F

C. de iure de lib. l. scimus iā duas esse

G

C. de fide co mis. anten. hi amplius Sed expensa funeris oc es alienum excedit

A
Istud nõ pro-
cedit de iure.

is dat sculdich te doen binnēs iaers na da t-
tet testamēt is geopent eñ te voorschijn ghe
comē. oft na dē iare en soude hi niet ontfan-
gen worden bi deser manierē. eñ also ist van
den douarien binnēs iaers. na dat dye man
doot is A ℭ Vā erfnisse aen te nemen

ℭ Item de. xxvi. maniere is binnē welcker
tijtmen behoort te apprehenderē erfnisse of
anders de here of de sculde naers soudēt mo
gen aentasten met rechte So weet dat so
wie apprehēderē wil die successie vā yemāt
als erfgenamē vā besien eñ niet in die rech-
te linie dat behoort hi te doen binnen. C. da-
gē eñ hi en mach niet langer differerē na be
screuē recht. wāt waert dat hi lāger toefde
die heere mach daer op stellen zijn hant als
aen onbesetē goedē. oft die sculdenaers mo-
gen hē te recht betreckē eñ begheren dat die
goedē geinuentariseert wordē om hē liedē
betaelt te wordē also verre als si die sculdē
deden bliken. Eñ of die erfnamē nadē voor-
screuen hondt dagē quamē si en souden niet
ontfangen worden. maer het soude gedaen
bliuen datter afgedaen ware. B

B
C. ad ... [illegible]
... [illegible]

ℭ Mer die castumers seggē dat daer toe be
hoort den tijt vā een iaer eñ. xv. dagē Eñ in
dien die here alst iaer geledē is dz aē hē niet
en trecket. of dz die schuldenaers niet en be
trecken als voorscreuē is. so mach die erfge
name als dan comen eñ apprehenderēt C

C
C. iure de de
lib. a. l. licet in
continenti

ℭ Van appelleren

ℭ Die seuenēt wintichste is binnē welcker
tijt mē mach eñ behoort te appellerē vā sen
tencie cōtrarie So weet datmen appellerē
moet ter stont alst tot zijnre kennisse coēt in
dient present ware. eñ so wie datter niet en
ware so geringe alst totter kennisse comen
soude vanden ghenen die hem soude voelen
vercort te wesen bid voorscreuē sentēcie. eñ
hi is sculdich als hi die tidinge ghehoort he
uet ter stont te comē aendē gherechte eñ ap-
pellerē Eñ eest ter plecke daer hij niet comē
en mach. so sal hi te minstē binnē. viij. dagē
na dat die sentencie ghegeuen waer comen
voor notarijs eñ daer appelleren vand sen-
tencie die tegens hem gegeuē waer bi sulc-
ke gherechte in sulcken vone. op sulcke sakē
op sulcken dach. Eñ vā dier appellacie is hij
sculdich te heffen instrumēt op dz hi hē daer
mede behelpē mach voor den rechter souue-
raien daer hi zijn appeel behoort te relieuerē
eñ dat ghedaen zijnde. so sal hi dat ter stont
doen condigen of doen significeren dē rech-
ter oft gerechte daer hi af gheappelleert he-
uet bi brieuē patētes. op dat de rechter daer
hi af geappelleert heeft nz en attēpteert in
eeniger manierē op die sake vandē appeel.
Eñ dit mach al geschien eñ ghedaen zijn bij
procuroer Eñ in dien niet gedaen en wordt
binnē den tijt vā thien dagē ten waer daer
na niet ontfancliken eñ die sentēcie soude se
rieren huer effect eñ mogen ter behoorliker
executie ghestelt te worden. D

D
De iure. l. in
d auc. x. dies
connumeran
dũ a tpe fint
late. in. auc.
hodie de ap
pell. C. Ita ẽ
o.dinatũ p ca
meram parle
menti & sic te
net in curijs
regis

ℭ Van appel te relieueren

ℭ Die achtēt wintichste maniere is binnē
welcker tijt men mach eñ is sculdich te relie
ueren zijn appeel. So weet dat so wie ghe-
appelleert heeft vā somige gerechte die son
der middelen resorteren int parlement. Hy
moet zijn appel relieueren inder seluen ple-
ment binnen den tijt van drie maendē nae
die appellacie ghedaen. Eñ oft dē appel soe
cort waer gedaen voer die daghen vander
baeiliuscap of senechalscap die sculdich zijn
te dienen int plement voorscreuē dē gheenē
aen wien den plement gedaen is. in dien hi
gerelieueert mach zijn vandē dach cōpetēt
voor die presentacien int parlement vandē
baeiliuscap of seneschalscap van daer dē ap
peel gedaen is. hi is sculdich te doen oft zijn
appellacie ware deserte Eñ is in deser ghe-
houden dach cōpetent. den tijt van. xij. dagē
tusschen dē dach van dachuaerdinghe eñ
tusschen den dach vā presentacien indē voor
screuen parlemente inden termen indiē dat
tusschen parijs eñ die plecke daer die dach
uaerdinghe gedaen wort. hebben soude vā
instancie. xl. milen. Eñ also moechdi verstaen
van meer meer ende van min min. Ende in
dien den dach van appellacie totten daghe
van presentacie int parlement soe cort wa-
re. datter ghenen dach competent en moch-

te wesen na die instructie vooꝛscreuē vā souden men moeten impetrerē ꝟ dachuaerdinghe vā relief binnē dē dage of eer in dlēt gelghien mochte ēn dā soudemē die ꝟ dachuaerdinghe doē binnē drie maēdē daer aen volghēde/hoe wel dat dē dach geuiele buytē den daghe van bailiuscap of senescalscap vā daer die partiē warē/ēn dattet in dagen warē extraoꝛdinarie/ēn in dient anders gedaē ware/ten waer van gheenre waerden/ēn die appellacie wa re diserte. Item oft de appiel is te reliuieren vooꝛ gerechte die assise houden gelijc als de rechters royalen doen. Als de bailiu van vermendois ēn den bailiu vā amiens ēn somige andere/weet datmen releuieren moet sijn ap piel binnen den eersten assise die den rechter souuerain vandē gerecht daert op geappeert is sal sijn te houdē van dage competent vooꝛ die pꝛesentacie van assise/ēn en woꝛtet so nz gedaen die appellacie waer deserte. Item of te releuieren waer vooꝛ gherechte die ghe en assise en houdē die appellacie behooꝛt gerelieueert te sijn binnē dē tijt vā .xl. daghē ēn tē dage geassigneert cōpetent of anders die appel lacie waer deserte Ēn of dē dach so coꝛt waer datter gheē dach cōpetent en mochte wesen ten dage vanden assise so behooꝛt commissie geimpetreert te sijn ten eersten datmē mach binnen die pꝛesentacie vandē assise/ēn daer op den dach assigneren ten anderē assise daer na volgende. A

Vandē appellatien te reuocierē.

Die .xix. maniere is binnē welker tijt men reuocieren mach van appellacie bij hem oft vooꝛ hem gedaē So weet dat soe wie nader appellacie gedaen van somigen gerechten re uocieren wil vāder appellacie die salmē mogen doen binnen acht dagen na dat die appel lacie gedaen naden recht van somige plecken Maer na bescreuē redenē het behooꝛt gedaen te sine binnē thien dagen naden dach vander appellacie/ēn soe wie langher vertoefde het waer te laet te reuocieren ēn men soude moeten relieuezen die appellacie of daer af te vervallen. B

Ende ghi moecht weten dat nae den wijsen ende den constitucien van parlement/so wie verbeit te appelleren ten achstē oft den thiensten dage naden dach van die sentencie gegeuen/ende daer nae raet heeft ten appiel te re uoncieren/so weet dat aen den reuonciacie te doen so veel daghen sijn als aen die appellacie/soe weet dat hi heeft twee .viij. oft twee .x. te reuoncierē vāder appellacie/dats te weten twee .viij. dagen te reuoncieren indē lande daermen heeft acht dagen te appellerē Ēn twee .x. daghen te reuoncieren daermē heeft tē dagen .x. appelleren. C

Exempel oft appiel.

Sententie woꝛt gegeuen tegens mi ten saterdage/ic en was daer niet tegenwooꝛdich ende ic en hebs niet eeer ghe weten. Ēn daer om te appelleren quam ic ten achsten daghe. ende appelleerde vanden rechter die tegens mi die sentencie gegeuen hadde. Ende vooꝛt so verbeyde ic andere acht dagen daer na dat waren vijfthien dagen nader sentencie. Ende mi woꝛde geradē te reuoncieren van mijn appellacie. Ick quam reuoncieren ten anderden achte dagen/ende ick quam in tijts. ende also sult ghi verstaen van twee .x. daghen in lande daerment vseert van thien daghen te reuoncieren ghelijck vooꝛschreuen staet. Ita fuit consultum per sapientes consillarios parlamenti Maxime per dominum pꝛesidentem et plures alios dn̄os parlementi in cā que ꝟtebatur inter philippū de chāsin ex vna parte et Joannē de cāpis ex altera parte per quā dā appellationē emissam ex parte Joannis de campis.

Van erroer op arrest van parlement.

Die .xiij. maniere is binnen welcker tijt erroer op arrest van parlement behooꝛt ende is sculdich ghedaen te sijn. So weet als dat errest van perlement niet en mach gheappelleert zijn. Ende daer om hietment arrest/welke so gearresteert ēn ghegeuē is bi sentencie datter gheē appiel en behooꝛt of geschie/met wie hē daer af voelt ghehindert hi mach binnen dē tijt vā eē iaer ꝓponerē erroer op die arrest tegēs hē gepꝛōsieert ēn daer op doē requeste bi gescrift aēdē requestes vādē coninck ēn

A Ita videt er vtitur iū ... curia ... Tarum ...

B Extra de sen ten. et re. iud. c. cū inter vo.

C Mod. et ... gis ... narū quan ... turis

geuen die erroer diemen wil proponerē. En-
de oft di e erroer ontfanckelic is/die heren vā
den reqecstes vandē coninc sullē seinden aen
den he re vandē parlemente die begheerte en
de errorē geinformeert bi articulen met een
mandement inhoudēde dat die requeste met
ten voorscreuē errorē geuisiteert wordē eñ
ontfangē eñ gebodē vandē parlemente voir-
screuē/eñ te sien eñ tontfangē/so dat die par-
tien mogē daer op gehoort sijn/eñ dat hof vā
den parlemente sal selue dat berechten. Mer
eer die errorē ontfanghē wordē sal die partie
die proponerē wil moetē nāptiserē in handē
vandē voorscreuen houe. C.xx. pont/ten eer-
sten om die boetē in dien die proponent van-
den voorscreuē erroers veruiele/ dwelcke hi
soude moeten betalē van boete eñ costen van
partie aduerse. A

¶ Hier na volcht sinē eysch te forme-
ren te houe. Cap.xxxvij.

ʒ er ordinati ē curie ple enti fictene r ꝯ cōserua r sine qu- a.

TE weten hoemē mach variērē in wae-
relike houē voorkennen oft ontkennen
inder sake so wil ickt thonen hoemen mach eñ
is sculdich te doen sineu eysche in waerelijke
houen/tsi bi monde oft bi ghescrifte. Soe dat
wie wil doen ende intenderen eysch tegens
yemant/hi is schuldich te doenē eñ te informe-
ren behoorlic/eñ dē eysch moet inhoudē drie
saken/dats te wetē maior/minor eñ cōclusie/
Maior/gelijc dat in cas vā delict doet inten-
derē eysch oft supplicacie dat also veel is dye
moet hebbē in haer seluē maior ghealligeert
vā rechter castume/gebodē of edict vā lande
notoorlic bewaert. ¶ Exempel.

¶ Heer rechter dese N. de welke is beswaert
is voor v betogen tot mijnre begheerten op
tghene dat waer is dat in uwer iurisdictien
is recht eñ castumē de welke bescreuen recht
is concordant oft gelijc de welcke inhoudē en
de willen. Ist dat yemāt bi sinen wille eñ son
der redene wacht eñ beuicht eenighe andere
voorsien wesende van verbodē wapenen/eñ
hi hē daer op iniurieert oft quetst tot effusie
van bloede eñ bloetstortinge vualt inden pey
ne eñ boeten daer op gestelt eñ geset/eñ in die
beteringe van partie. N v ist dese maior ghe-
proponeert waer dat die voorscreuen N. vā
onbehoorlike eñ verdoemelike wille onlanges
of tot desen dage sonder te hebbē saeken noch
redenen wel toe gemaect eñ ver wapent met
sterckē eñ verboodē wapenē hē stelde in wacht
met wille eñ meyninghe eñ voorsichtichs in
sulcke plecke daer hi wel wist dat ic lijdē sou-
de eñ ge woonlic was te lidē mi besprongē eñ
beuochten heeft/eñ geiniurieert seer ontame
liken tot effusie van bloede daer ic mi af hou-
de seer grotelijken geiniurieert eñ bescadicht
van minen liue eñ goeden/eñ tot lachtere vā
mi/minen state ende miin eere eñ oec van mi
nen vrienden. Ten si dat bi uwer goeder iusti
cien daer in voorsiē wort met rechtelike pro-
uisie/so ist dat ic contendere eñ cōcludere tot
desen eynde tegens den voorscreuē. N. in diē
hi kennen ende belien wil dat tet alsoe is dat
hi bi v eñ vwer goeder iusticiē gecōdemneert
sal worden dat te beteren tegens v als de he-
re/ende teghens mi als partie gheiniurieert
van alsulcker boeten/beteringhe ende pugni-
ciē also wel eerlikē als profitelikē. Eñ dan de
clararen die selfde boeten eñ cōclusie nae der
vsancie eñ castuyme vāder plecke. Oft sulcke
boeten eñ pugnicien als die discrecie vanden
houe sien sal dat tot redene eñ recht behoort.
Voe dē eysch vā allē dē costē scadē en in inter
resten/in alle dat veruolge vāder sakē totten
eynde toe offerende thoon vā mine faite ont-
kent die getugen behoeuen also veel dats ge-
noech sijn, sal tot mijnre conclusien te coemen
ende te geraken/oft also veel als ic daer af be
tugen mach. Also heb ic gethoont maior mi-
nor eñ conclusie in eysche. Ende alsoe moech-
di weten eñ vstaen van allen anderen. Soe
suldi weten dat noot is te seggen. oft in sulke
boeten als den houe &c. Daer om dat soe wie
sinen eysch soe precise doet/dat hi daer in niet
en sedt oft en betrect die pointe eñ hi dan pro-
perlic allen sinen eysch bi tugen niet en ghe-
raect/die rechter en mach daer af niet wisen
dan na tghene dat gealligeert oft ghetuycht
sal wesen. Noch die rechter en mach niet vor
der wisen dan partie allegeert/eñ daer ō eest
van doen te segghen oft also veel alst hof &c.

Item desgheliics moetmen segghen en̄ ghe stringeren also veel als ic betughen sal mogen. want so wie he̅ v̄mate alle dinc te betuygen of tot eysch p̄cise en̄ met al en betugende volcomelic. na somige opinie ware perikel in sinen eysch. en̄ daer om eest expedient te seggen. of also veel als ic betughen mach Item tis oec van node te eysche̅ de coste̅. scaden. en̄ interrest. want wie sinen eysch heeft te formeren. en̄ dat nz en eyschet hi en mach daer niet meer toe comen noch hij en mach se daer na niet eysche̅ of eysch daer af te doe̅ die ontfanclic ware.

¶ Eysch op twist va̅ iusticie in plecke daer men niet en vseert van co̅missie.

Capittel. xxxviij.

Heer rechter ic heb doen v̄dachuaerde̅ voor v op dat ic tot deser plecke. N. hebbe de iusticie hoghe. middele. en̄ langhe. soe verre als tot middele iusticie mach ende behoort toe te horen alleen en̄ voor al sonder dat nyemant anders daer en heeft noch en behoort te hebben enige heerlicheit prise clam noch arrest per indiuis noch and̄s En̄ daer of ben ic in goede besit en̄ possessie bi mi ende mijn voorsaten wien god genadich si en̄ wien ic representeerde in deser partie van so lange̅ tijt dat geen memorie en is ter contrarie en̄ dat genoch ghehoort te sijn tot goede possessie en̄ iuste tijtle en̄ tot wete en̄ gesichte van eenen yegeliken of vande̅ ghene̅ diet hebbe̅ willen sien oft weten Niet te min die selue N. is he̅ geuordert bi hem. of bi and̄. alst ware is bi semblabelic te trede̅ op minen voorscreuen lande oft heerlicheit. en̄ iusticie. en̄ hem horderen. daer op te vangen exploytuten oft arresteren en̄ daer af die kenisse willen hebben tot mijn groote p̄iudicie in die̅ daer in niet voorsien en wort met rechtelijke p̄uisie en̄ remedie. so co̅cluderde ic tege̅s hem dat hi ten iersten bedwonge̅ worde mi te repareren alle tgene dat hi daer af gedae̅ heeft bekennende dat hijt gedae̅ heeft tot o̅gelijc en̄ sonder dat hi daer enighe recht oft sake hadde des te doen en̄ oec geconde̅neert te zijn daer toe tegens v te beteren va̅ wien ict houdende ben en̄ die mi sculdich zijn te bewaren. en̄ tegens mi sulcke boete̅ of beteringen. in die̅ dat hi dat lijdt en̄ kent gedae̅ te hebben En̄ eest dat hi dat ontke̅t soe hope ic so veel te doen en̄ bewisen. dat ick sal mogen gerake̅ te mijnre co̅clusien oft also veel als ic betughen sal mogen doende eysch va̅ den costen. scaden ende interrest

¶ Eysche op infractie van iusticie in plecke daermen niet en vseert van commissie

Capittel. xxxix.

Heer rechter ic hebbe dese. N. doen v̄dachuaerden voor v op dat in mijne iusticie en̄ heerlicheit hoge middel en̄ lage die ic hebbe in sullike plecke. N. daer dat ic hebbe houe en̄ gedinge. baeiliu mannen feodalen en̄ sergenten. gelijc als tot hoge iusticie mach end̄ behoort te co̅peteren aengaen en̄ toebehore̅ daer af ic ben in possessie en̄ besit sonder contradict. hinder oft letsel van yemant En̄ wel ist waer dat die voorscreue̅. N. onlancs ghe vonde̅ is in mijnre heerlicheit en̄ iusticie en̄ wort daer geuonden in tegenwoordichz va̅ der mesdaet. doende sulcken delict zc. Ende om totter seluer sake te remedieren ende te voorsien gelijc alst recht begeert en̄ bewijst mijn sergant stelde zijn ha̅t op he̅ en̄ dede de hem gebode̅ dat hi zijn lijf geua̅ge̅ geue̅ sonde om te beteren zijn misdaet. Niet te min hi zijn ongehoorlike en̄ verdoemelike wille in desen stucke di zijnre cracht of macht. En̄ puere ongehoersamheit rebelleerde tegens mijnen sergant. en̄ also veel dat iniurierende he̅ grootelijc en̄ v̄smadende en̄ fraingierede die hant vand̄ iusticie die op he̅ bi zijnre mesdaet geset was als voorscreue̅ is. hij ontgic en̄ wechliep en̄ seide wt mijnre iurisdictie̅ in groote esclande en̄ v̄smadenisse va̅ mijn voorscreue̅ iusticie en̄ in mijn p̄iudicie. Ten si dat bi v die mijn ouerste sijt en̄ die mi sculdich is te beware̅ daer in voorsie̅ wordt met rechteliker prouisie en̄ remedie. So co̅cludere ic tege̅s he̅. dat in dien bi ke̅ne̅ en̄ lijde̅ wille die saken boue̅ gescreue̅ hi sal die waerheit kenne̅ ghi sult hem constringeren en̄ bedwingen weder te come̅ en̄ te doe̅

Quia fn legata ... l. ilicitas. ta iudica̅ veritas. ... off. p̄ses.

obediencie eñ hem mij wedd te seyndẽ ĩn mij
nen houe daer vandẽ sake die kennis behoort
te wesen aengesien dz de delinquãt is mijn
geuangen waer hi si.om recht te doẽ nader
sake Ende in dient hij tontkẽt ic beide alsoe
veel ꝛc. ¶ Eysch op twist van seruage

Capittel.lx.

Heer rechter ic heb dese doẽ dachuaer
den voor v daer om dat also lange tijt ghele
dẽ is. dat geen meõrie en is ter cõtrarie. Ic
hebbe so bi mi so bi mij voorsaten daer ic sa
ke tijtle eñ iuste actie af hebbe besit eñ posses
sie ter cause van mijn iusticie eñ heerlicheit
die ic hebbe in deser plecke. N. dats te weten
te hebbẽ serfs taillables.tot mij eñ tot mijn
voorseiden iusticie van iare te iare eñ te ne
men ende te exigeren ter cause vander voor
screuen mijn heerlicheit op een yghelijc van
mijn serf.eñ specialiken opten voorscreuen
N. sulcke bede die tot anderen tiden eñ iarẽ
hi oft sijn voorsaten mi hebben vredelic be
taelt eñ voldaen ter cause van mijn recht iu
sticie ende besit proprietaire So eest dz die
voorscreuen. N. hoe wel dat hi niet ignore
ren en mach noch en is sculdich met redene
dat recht voor mi hier bouẽ gealligeert noch
tans tegens redene vordert hem te excede
ren.eñ bi loosheit hẽ vordert te nemen nieu
we adueu van anderen herẽ.vã de welcken
hi hem wilt houden ondersate tegens rede.
ne eñ recht vandẽ coninck. eñ specialiken te
gens bescreuen recht.die niet en henget dat
niemant van serue of eyghen condicie hem
mach exempt maken sonder die auctoriteit
van sinen here in dier saecke Eñ in dien hiit
doet hi is sculdich weder gebrocht te wordẽ
totter iurisdictie van sinen here vã wien hi
serf.oft eygen is. eñ sijn here mach hẽ clame
ren eñ begeeren weder te hebbẽ. waer hi hẽ
weet.ende also betrect hi hem in groote pre
iudicie vã mi des te doen.in dien bi v die mi
ne heere sijt daer in niet versien en wordt.
met behoorliken remedien. So concludere
ic tegens den voorscreuẽ. N. dat hi bi v sy be
dwongen ende ghecondemneert te laten zij
nen lesten eñ nyeuwen adueu,ende mi te be
keren tghene dat hi daer af gedaen heeft.eñ
aen mi te vallen aen mijn heerlicheit gehou
den eñ bewaert.eñ daer toe in mijnre bede
daer om geordineert.in dien hi dat bekẽt al
so te wesen.eñ in dien hi dat ontkent ic biede
alsoe veel te doen eñ bewisen.dat ghenoech
sijn sal om te gerasten tot mijnre conclusie.
oft also veel als ic betughen mach doen den
eysch van costen ꝛc.

¶ Eysch op twist vã simpel besitter plecke
daer men niet en vleert van commissie

Capittel.xli.

Heer rechter ic hebbe de. N. doen ver
dachuaerden op dat hi mi endẽ minen
vooruaders daer ic sake tijtle eñ iuste actie
of hebbe in besit eñ possessie vredelikẽ hẽ eñ
hebbe geweest so lãge iarẽ dat gheen memo
rie en is ter cõtrarie oft so lãge dattet mach
eñ sculdich is genoech te wesen goede posses
sie vercregen te hebbẽ eñ te houdẽ ten gesich
te eñ wete van alleu dẽ genen die des hebbẽ
willen sien oft weten.eñ specialiken vandẽ
voorscreuẽ. N. te nemen tontfangen ende te
hebben alle iaers te deser tijt ꝛc. op sulcke lã
de eñ erue dat die voorscreuẽ. N. hout. ghe
bruyt.eñ posseseert hondt scellinghe tornoys
iaerlixse rente.ofte sulcke schuldẽ ꝛc. dattet
mach wesen sake op allen seruagien diemẽ
op eens anders erue hebbẽ mach Eñ hoe wel
dat die voorscreuẽ. N. heeft menige iarẽ eñ
tiden mi betaelt binnen mijnre ende mijner
voorsaters tijt daer ic sake af hebbe in deser
sakẽ.niet te min hi heeft zeder desen tijt we
derseit te betalen onrechtelic tot grootẽ on
gelijc eñ sondẽ reden oft sake.tot mijn groote
scade eñ achterdeel. Ten sij dat bi v daer in
vorsien wort.bi remedie vã iusticie.so segghe
ic eñ concludere tegens den voorscreuẽ. N.
in dien hi bekennẽ wil die sake bi mi gepro
poneert warachtich wesende.dz hi de waer
heit kẽnẽ sal eñ sal bi v gecõdẽneert ende be
dwongẽ wordẽ mi vã v voort aẽ te voldoen
eñ betalẽ mijn voorscreuẽ rentẽ met alle dẽ
achterstalle daer bi geuallẽ eñ op gelopẽ. de
selue rẽte wedd te bekennẽ eñ te beliẽ mi scul
dich te wesen,eñ op sulke plecke of erue daer

tes obligeren eñ ypotequieren grondelic. en
de mijn saisine oft besit daer op. verlien wa
rachtich wesende eñ tot iuste title tot ewigē
daghē voor mi. mijnen erfgenamen oft sake
van mi hebben. Eñ in dien hi dat ontkent oft
wederseit, ic biede so vele te betugē. dz ic ho
pe te geraken tot mijn voorschreuen conclu
sie of also velē als ic betugen sal mogen doē
de eysch vanden costen. ⁊c.

¶ Eysch op nieuwichede daermen niet en
vseert van commissie

Capittel. xlij.

Heer rechter ic hebbe voer v doen dach
vaerden. N. op dat bi mi eñ mijn voorsaten
dair ic sake titel eñ rechte actie of hebbe te de
clareren eñ te bewisen in tijde eñ ter pleckē
in diēt van node sy. in goedē besit eñ posses
sie ben. vā also langē tijt dat geen memorie
ter cōtrari en is. eñ dz genoech is eñ behoort
te wezē tot goed possessie verkregē te hebbē eñ
te houden. Eñ aengesien dat ic ben een man
abele eñ waerdich tot allē rechte van posses
sie eñ besit te vercrigen. eñ bidē laetsten iaren
eñ bijden terminen te nemen tontfanghen.
eñ te hebbē bi mi of bidē ghenen dye van my
sake of macht gehadt hebbē. die welke ic ge
hadt eñ wil hebben voor goet eñ van waer
den. op sulcke plecke dat die voorscreuen. N.
nv ter tijt hout sulcke rente. of sulcken wech
leidinge of terraige of redeuante. Eñ van des
te nemen eñ tontfangen ten tiden eñ termij
nen ghe acastumiert hebbe gebruict eñ gepos
sesseert bi mi eñ biden ghenen die sake vā mi
ghehadt hebben tot ghesichte eñ weete, van
allen den ghenen diet hebben willen sien oft
weten. ende specialiken vanden voorschre
uen. N. die nv ter tijt daer in set twist eñ ge
schil tot groot ongelijc ende sonder sake on
behoorlick ende vannyeus. Ten sy dat by v
daer in voorsien wort bi remedie vā rechte.
protesterende. of ic in enichsins geseit of ge
roert hebbe saken die roeren of aēgaē mach
proprieteit. dat en is anders niet dan alleen
om te conforteren mijn besit. So concludere
ic dat in dien hy bekennen wil die saecken bi
mi gheproponeert warachtich wesende dat
bi v geseit eñ bewesē si voor recht. dz hi met
ongelijc eñ quade cause was eñ is gheppro
poneert. eñ dz ic met goede eñ iuste cause ge
claecht hebbe. Eñ dat die hant van iusticie
oft recht die hier voorscreuen oppositie ge
stelt eñ ghesett is op dye sake contentiose. te
nyete ghedaen si tot mijnen profite Ende oft
mē proces daer af soude moetē doen. dat my
die recreancie aen ghewesen si met possoire
ende principael doende alle cōclusien dienen
de eñ ptinente tot beclachte vā nyeuwiche
de met condemnacie vanden costen.

Eysch op twist eñ gheschil van pprietetyt.

Capittel. xliij.

Heer rechter ic hebbe doen v dachuaer
den dese, N. op tghene dat ic segge eñ propo
nere dat wilen adam de vos mijn vad i sijn
leuē heeft gehoudē eñ was in besit ghebruic
ende possessie. van een plecke eñ woenstadt.
ghebieten die woenstede vandē bosche gele
gen inder prochien. ⁊c. Eñ tot welkē woen
stede behoort eñ behoort lant eñ rentē ⁊c. eñ
daer in hadde de voorscreuē mine vader alle
recht vā heerlichz eñ vā proprieteit. eñ was
in hulde eñ hōmaige vādē here in goeden be
site eñ possessie, gelijc als vā sijn proper sake.
hem ghecomē eñ geuallē bij sijnre legitisme
eñ natuerlic successie. eñ heeft daer af gehad
dat besit eñ possessie sijn leuē lanc rustelic eñ
vredelic. eñ daer in gewordē afflinich sonder
dat hi hē of bij yemāt vā hem sake hebbende
eenige sake gedaen si. Waer bi dat hi of syne
erfgenamen mochtē. of behoorden verloren
te hebben recht van proprieteit. eñ also si dz
bi generale custume daer die dode erft den le
uenden nader doot van mijnen vader voer
screuē. op mi als sijn recht oer eñ outste kint
alleen. eñ voor al succedeerde quam eñ erfde
die voerscreuē woonstedē. lande. ende toebe
hooren Ende dat ic daer bi ben eñ behoor te
wesen van alle in goede possessie. Ende heb
be eñ behoor te hebbē alle recht van proprie
teit ten sake voorscreuen. ten si dat ick dede
eenige sake waer bi dat ic daer af verurement
oft vernoerdert mach sijn of behoor te wesē
Niet te min die selue, N. sonder sake of titel

redelike. is hē geinordeert eñ gheset int voor screuen huys woenstede lāde eñ toebehooren. eñ occupeert besit eñ exploitiert die p fiten ende emolumenten dat ic niet en mach daer in bziken noch possesseren met grotē on gelijcende sonder sake. eñ heeft also gedaen bi seker iarē in mijn grote preiudicie hinder eñ scade. Eñ ōdupsteren de eñ becōmerende dat recht vā mijnre proprietept eñ successie naturele Ten si dat bi v daer in voersien eñ geremediert si bij faite eñ remedie vā recht eñ iusticie So maec ic mijn conclusie tegens dē voorscreuen. N. dat bi uwer goeder sentē cie si ghesent eñ determineert die voorseide woonstadt lande eñ toebehoren. welc blijuē ende behoren sal aen mi. als aenden rechten eysscher eñ possessoer. eñ daer in hebben alle recht vā proprieteit als tot mijn goede erue alleen eñ voor al. eñ dat hi si wtgeslotē eñ ō steken gheheelick sonder daer aen te hebben recht. titel. sake. oft actie tgheene. eñ oic dz hi bedwōgen si werd te gheuen eñ te restitue rē alle die profiten eñ emolumēten daer af ghecomē eñ gheuallen eñ dat bi goede regu le eñ regimēt daer of mochte eñ behoorde te comen. oft gecomē wesen tot iuste estimacie de quantiplurimi Ende dat hanghende dat proces daer om ghedaen eñ te doē soude mo ghen comen en vallen bij sijnre. torchōniere occupacie si versteken vā alle besit ende pos sessie daer op vercregen als qualic vercreghen. in dien daer enighe waren. als sonder sake titel. reden noch actie die hē waerdich si oft waerdich mach sijn eñ mi alle gekeert te sijn tot pure eñ retradicie oft leueringe. eñ daer toe gecondēneert te sijn indē costen eñ inter resti. &c. biedende te betugen. eñ maken ptestacie van desen tegenwoordigen eysche in diē daer cōtredict ontkent of geopposeert sy dat volcomeliker te declarerē corrigeren vē meren eñ diminueren in dient van node sy. eñ bi gescrifte doē eñ ouergeuen het si bi ma nierē vā libellē oft anders Protesterende noch dit alle te doen proponeren. seggen maintene neren. het si bi monde of bi gescrifte ghelijck in sulcker sakē toebehoort eñ sculdich is ghe dae te sijn na wijse. oft gemeyn obseruantie vanden houe mijn onthouden behaluen tot ten eynde

¶ Hier na volcht vanden eyschen int speciale. Capittel. xliiij.

Na dat ic ghethoont hebbe vanden eysschen ende der werē int generael. soe wil ic seggen eñ thoene n daer af in speciale Eñ eerst beginnen in cas van simpele besidt die sulc is. waert dat yemāt die enige twist oft becōmeringe stelde in possessie van andere. eñ die ghene die des becōmert daer af he uet gebruyct eñ gepossesseert den tijt van eē iaer oft meer. eñ die gene die hem hout voor gehindt. remedie vā rechte hebbē wil. hij behoort eñ is sculdich beclachte te doen aen dē rechter. daer of die sake cōtenciose gehoudē is eñ doen den detentoer vdachuaerden enē doen comē voor hē het si bi cōmissie. of bi ge bode van monde. na dat die castume vander plecken is tot sulcken eñ so behoorlikē dage als in cas realē mach eñ is schuldych toe te horen Ende dat ghedaen. sijnen eysch opē te doen van simpel besit tegens den detentoer in deser forme.

¶ Van simpel saisine oft besit. eñ vā idel besit. Capittel. xlv.

Simpele besyt is te ghebruycken vanē saken fonsiere of grondelic bi thien iaren tusschen den teghenwoordighē eñ twintich iaren tegens den absenten na bescreuē recht eñ nae die castumen. xxi. iarē Eñ nochtans so wie tghebruyc ghehadt heeft vāder saken fonsiere langer dan een iaer ende mē hem wil becommeren of belettenrechtelijck weet dat hi dan van besit daer hi in gheuōden wort ghebruycken sal duerende dat proces. ende also langhe tot dat recht hem daer af versteken sal Mer so wie den tijt van pre script thesit gehadt heeft. ghelijc als vandē voorscrenen tiden. ende specialicken van tenent wintich iaren naden castumiers heuet hijt ghebruyct sulcken tijt bi iuste titel gelijc als van ghifte oft emptie oft successie. Hi he uet iuste actie van simpele besit. ende en behoort daer af niet versteken te worden.

¶ Item ydel besit is te gebruken vander sake sonder met recht daer in geset te wesene eñ sonder ghescrifte te hebben als die sommighe segghen souden teghens een andere Het beliest my dat ghij hebben sult dat besit van desen huise. eñ v em daer af den sloteleñ geuen. ¶ Ten eysch in simpel besit suldi vinden die maniere op dye rubriche ende capittel van. xl. opten twist van seruatge. want anders niet en is simpele besit dan twist in seruitute onbetaelt. gelijc als sijn twij ende ander tailles sculdich wesen de ende weghen ghearastimeert. Eñ weet dat niet tegenstaende den eysch van ptie aduerse in dien de detentoer tegens den eysche wil seggen hangende dit proces. hy salt ghebruycken vander sake contenciose eñ dye reden is daer om dat hij in possessie ghevonden wort vander sake cotenciose bi een iaer of meere en is hi niet sculdich noch en mach ontseken worden om gheen saken die ptie segghen soude voor kennis vander sake. ende by sentencie daer op ghegeuen. eñ en valt daer geen recreancie noch establissement van alle tot een reyse. dat bi sentencie diffinitiue daer op geordineert si. partie ghehoort daer op in alle forme van proces ordinarie in sulcker saken. eñ behoort die beclachte gedaen te wesen bi comissie. bi ghescrifte die sake inhout. Ende daer om wil ic thonen bij exemple die forme dat te doen bi maniere de formulaille.

¶ Commissie van simpel besit.
Capittel. xlvi.

Tristam van de bosche rydder eñ raden vanden coninc here de famechon eñ van tincenael baeliu van vermondois. den eersten sergant vanden coninc inden voorschreuen baeliuscap die daer op versocht sal worden salupt. vander sijde van ian van forest. is ons te kennen ghegheuen beclaghende. hoe dat bi hem ende sinen voorsaten daer hi sake af heuet heeft geset in goede possessie eñ besit van gheleden tijt te hebben wech ende vindinge door den lande ende velde van colart du vyuier Ende van dier possessie ende besit heeft de seluen beclaghende eñ sijn voorsaten ghebruyct eñ gebseert vredelijcken in voorleden tijden. ende tot onlancs ten ghesychte ende wete van allen den ghenen die hebben willen weten of sien. voor hem sijn volc oft ghesinne te gaen te comen te voet ende te paerde met waghenen oft met karren ende in alle andere maniere soe veel ende tot allen tijden. als hem des ghelieft ende van node ghe weest heeft in des vserende eñ possiderende bi so lange tijt dat gheen memorie ter cotrarie en is. of ten minsten bi so lange tijt dattet mach ende sculdich is ghenoech te wesen tot goede possessie vercreghen te hebben ende te houden tot warachtige ende iuste titel te declareren in tijde eñ ter plecken in dyent van node si. Niet te min die selue ian du viuier bi sijn onbehoorlike wille in deser saken bi hem of bi sinen gebode heeft den voorscreuen wech oft wegen also becommert op ghedoluen en de ghestopt datmen daer niet ghaen noch riden en mach te paerde noch te voete Eñ dat meer is. hem voordert daer op te planten ghe boomten eñ tunigen. op dat daer ghenen wech nemmermeer en si in dient hijt beneme mochte. eñ daer toe mede quade woorden eñ bi fayte dat wedseit eñ verbiet daert hem mogelijc is so dat bi sijnre becomeringe van woorden eñ faite men daer nu en mach gaen noch varen de welcke is tot groten hinder preiudicie eñ scade vanden voorscreuen beclagenden hem belettende eñ becomerende in sijn voorscreuen possessie eñ besit. onbehoorlike eñ sonder sake als hi seit biddende ons wi daer in voersien willen mz behoorlike remedie. Daer om ist ons wi v beuelen eñ ontbieden in dien noot si. ons gheappelleert den genen diemen sculdich is te appelleren op die plecke cotenciose in dient vblijct alsowe sonde als voerscreuen is ghi hout eñ bewaert die selue clagende in sijn voorscreuen possessie eñ besit. ende daer af hem doen eñ laten besitten ende vseren vredelijcken afnemende de becommeringhe daer in ghedaen oft ghe stelt teghens den voorscreuen vanden forest ende in cas van refium. contredict oft opposicie gheeft ende betekent den refusandt ende opposant dach behoorlic voor ons oft onsen

N ¶ de. ptral ento. l. no. circa.

stadthouder in des coninchof tot sinte quin
tinū te proecederen eñ voort te gaē in de voer
screuē opposicie refuz.eñ wedseggen circun
stances eñ toebehoren eñ voort alst behoren
sal Certificerēde ten daghe daer op gheassig
neert bi uwē bescriuen van alle tgheent dat
ghi daer af gedaen eñ geuondē hebt Eñ des
te doen geuē wij v volle macht onthiedende
eñ beuelen allē ondsaten vandē coninc eñ in
allen anderen dat si v of uwē deputeerdē dit
doende helpen eñ obedieren naersteli cgege
uen onder onsen segel.xc. So moechdi we
ten dat in deser cōmissie behoort te hebbē op
posicie Ghelijc alst blijken mach indē inhou
den bouen gescreuē Want anders en waerse nz
gheiustificeert of rechuaerdicht Want in be
clachte van sijnre sake en is niemant te ghe
louē. Want of die ptie woude opposerē die op
posant soude blijuen possessoer ter tijt toe eñ
duerende dit proces eñ dat hi daer wt rechte
liken ōsteken waer om des wille dattet que
stie is vā simpel besit eñ nz vā nieuwicheде
Wāt als dā sou de in cas opposicie die sake cō
tenciose genomē eñ gestelt wordē in hādē vā
iusticiē tot dat ptie gehoort die recreācie aen
geseit ware dē gene die de claerste recht heb
bē soude Mer in deser materie en behoort nz
geset te sine in hādē vā iusticie noch recrean
cie dā aenden genen die possessoer geuonden
wort Wāt bi natuere vand sake toebehoort
totter decisien eñ pleyte metter prouen den
possessoere na bescreuen recht. A

A ostideo qa stideo .l. co possessorez de petihe

Hier na volcht hoemē formeren eñ arti
culeren sal sinen eysch bi gescrifte. ca.xlvij.

Na dien dat ic ghetoent hebbe die ma
niere vā doen eñ reformerē sinē eysch
bi monde in waerlike vonen. So wil ic tho
nen hoe datmen des mach eñ is schuldych te
doen ende articuleren bi ghescrifte de welke
is eē die notabelste sake eñ practikeliste vā
der aduocacie So moechdi eñ sult wetē dat
bi drie manieren mach sijn geordineert sinē
eysch te articuleren bi gescrifte dat te weten
bi manier van memorie.bi intendit ende bij
faiten contrarien.

By manier van memorie.

Item bi manier van memorie.gelijcals in
den eysch gedaen biden eyscer eñ in die ōwe
ringe vandē ōweerer ghee faiten contrarien
en sijnmer men mach hem bedragē vā rech
te eñ in discrecie vādē rechter Alsdan en be
hoeftmen nz te articulerē dā bi maniere vā
memorie.dats te segghē ind waerheit te ō
staen dat gheen noot en is ō te declarerē dat
recht te examinerē enigen tuigen. Want het
mach gedaen worden op die scrifturē alleē.

By intendit.

Itē per intendit is so wanneer den eysch
sulc is dat ptie verweerende ontkent alle die
faiten gepropponeert bidē eyscher dan mach
men eñ moet articulerē dē eysch bi forme vā
intendit Eñ en behoeft daer geen antwoor
de vā partie aduerse wāt daer en behoort te
wesen nz dan eē litiscōtestacie die welke be
hoort gevuecht eñ ōenicht te wesen ten arti
culē vandē eyscher. Eñ ick sal hier namaels
seggen wattet is vā litiscōtestacie. Eñ tē is
geen doen in deser sake of partie te horen enic
ghen tugen vā vandersidē vanden eyscher.

By faiten contrarien.

Itē bi faiten contrariē is wāneer dat die
een partie of dandere proponeren of alligie
rē in sinē eysch faytē positifz eñ cōtrariē deē
van dandere eñ dz sijt settē in faiten diemen
hiet faitē cōtrariē ō dat elc vandē ptien hiet
sijn saken te proberen Eñ dan moet elck van
den partien articuleren sinen eysch ten eyn
de ghedinget.ende maeken articulen posi
tifz dats te seggen te exprimerē sijn maioer.
sijn minoer ende sijn conclusie ghelijc als ick
v hyer bouen hebbe ghethoent ende daer be
hoort te wesen responsifz.dats te wetē arti
culen die antwoordē ten positifz vā ptye ad
uerse.eñ diese doē eñ ontdoen.ende dit hiet
men faite contrarie So suldi weten daer op
dat int scriuen de eyscher behoort eerst te ar
ticuleren dye conclusie van sijnen eysche bij
forme van intendit.ende daer in verkyesen
alle die eynden daer hi toecomen oft conten
deren wil. Want anders die articulen dyer
nae volchden souden ghetreken sijn ende en
souden niet ontfanghen worden. Ende dan

articulerẽ sinen eysch eñ hem funderen van eenige maioer van recht oft vã castume dye tot zijn sake dienende ware. eñ die begerẽde si zijn cõclusie. Eñ men behoort te doen eñ te stellen die cortste articulẽ diemẽ doẽ mach. Want hoorietelijc eñ moylijc zijn de so lãge articulen. so wel voor den rechter als voor die tugẽ Eñ elc artikel behoort in hẽ seluẽ te concluderẽ zijn substãcie of anđs en waer hi niet wel gefundeert noch ghearticuleert eñ sijn propositif gedaen eñ geconcludeert in hẽ seluẽ so wel bi hem als na tgeent datter na volgen sal ten eyndẽ dat die cõclusien sullen hẽ sculdich zijn aenge wesen te woordẽ Daer na behoort te volgen die responsify die sculdich zijn te antwoordẽ tot elcken vandẽ articulen positif vã partie aduerse eñ die te destrueren eñ te nyete te doen. het si bi argumẽten van fayten het si bi argumentẽ vã castume of bi argumentẽ van rechte. eñ also procederen totten tween lesten articulẽ toe. de gemeenlijc gheset zijn int eynde van allẽ articulen Dats te weten die sake bi mi geproponeert zijn warachtich claer enđ notoers. eñ heuet ptie aduerse die bekent eñ beleden warachtich wesende in als of eens deels elc. eñ en behoren niet gelatẽ te sine hoe wel dat tet dunct datse gemeent ijn Want het is die wil gesien dat ptie proposant bi getugẽ dye twee articulen of een van diẽ geraect heeft sijn cõclusie so en behoort oec niet vergeten te sijne te setten in articulen cõcluderende als bouen bediedende te betugen van minẽ sakẽ rc. eñ ontkennẽde die faiten van ptie aduerse die ontfanclic eñ hinderlic moghẽ zijn tegens dẽ mijnẽ tottẽ welckẽ ic niet en hadde soe volcomelic geantwoort datse geheel eñ al mochtẽ gedestrueert eñ gecancelleert sijn want ic hebbe gesien vliesen sake om dat in den articulẽ niet en ware int eynde ontkent die faiten hindelic van partie aduerse rc.

¶ Hier na volcht hoemen articulen sal indẽ eysch responsiue ten eynden ende conclusien contrarien. Capit. xlviij.

Op dat bi v mijn heeren die mannẽ iugieren inden houe vandẽ casteel inder castelerie van mortaigne op dye schelt ghe seit eñ ghe wesen si voor rechte eñ tot profijte van hoge eñ mogende here mijn here vã conchy graue vã soisson here eñ bewarer vã wegen des conincs vandẽ casteel castelerie iusticie eñ heerlicheit vã mortaigne mz zijn toebehoren tot dye pvincie eñ vermaninghe van sinen baeiliu ter saluer plecke ter cause vanđ officie Tegens edele mijn here alard. die hem seit here van locron ridder Dat die voorscreuẽ van locron onwijslic eñ in bedriege vanđ iusticie tegens eñ in preiudicie van der plecke hẽ is geuordert onlancs eñ onder dersele vanđ iusticie die hi seit te hebbẽ indẽ voorscreuẽ lande van locron te vercopẽ. oft te vaesten bij exployt vã iusticie eñ heerlichz eẽ hupstinge eñ erue gelegẽ in die selue heerlicheit van locron aen nemẽ noch aen hẽ attribueren inde selue heerlicheit sulcke noch so hoge iustici noch kẽnis bi hẽ noch bi enigẽ rechter die hi heeft nochen behoort te hebbẽ in die selue heerlicheit. noch beclachten. bestellingẽ. vbuerten. pepnen. ghiftẽ. noch seruere oft diensten van here ontfanger bi faute van contracten noch anders hoe wel dat tet waer tusschẽ sinen ondersaten noch specialiken van andere. daer hi geen houe of kẽnisse sculdich en is of te houdẽ Noch oec inde voorscreuen heerlicheit te hebbẽ anđs geen iusticie of heerlicheit dã iusticie fonsiere die niet en henghet noch en behoort dat te doen noch te hebbẽ na die castume notore vandẽ lãde Eñ i also veel als hi voorder gheuordt eñ gesterct is bi hem ende nyemant anđ in sinen name van meer noch ander iusticie eñ heerlicheit nemen noch hebbẽ. dã tegens dẽ voorscreuen here van conchy als sinen here inden name alsbouen. bi zijn bedriege heeft verbuert alle die voorscreuen heerlichz van locron. oft sulckẽ iusticie ende heerlicheit fonsiere. oft ander die hi seit te hebben als ghe confisquiert ende gheappelijcquieerdt aen die demayne ende heerlijcheit vanden voorscreuen castele vã mortaigne. Ende si mach dan zijn reconsolideert totter tafel proprietept. van dye selue hoghe iusticie. ghelijck

sake gecomen en̄ gevallen vand̄ voorscreuē hoghe heerlicheit als voor ōboert vā bedrie ghe vā recht. tegens zijn gerechte here van wiē hi hout en̄ schuldich is te houdē de voorscreuen heerlicheit van locron En̄ oft hi dat voorscreuen lant niet en had ōboert twelc also is dat hi ōboert sal hebbē alle die iusticie en̄ heerlicheit. de welcke hij hadde ende mochte hebbē en̄ dz hiis niet en hout dā simpele als gaste en̄ ondsate vandē voorscreuē here van mortaigne En̄ of des niet dz hi gecondēneert sij inden boeten van. xl. ponden paresijs aengesien dat hi edel is en des ghelijcs dat die materiē contētiose dat eyschet oft in sulcke boetē oft ōboertē als ten discrecie vanden houe bi v mijn voorscreuē heren rechters in deser sake gheuonden sal wordē die voorscreuen heere vā locron misdaen te hebben en̄ dat des rechters hant daer ō gheset opt voorscreuen lant van locron ende op die iusticie en̄ heerlicheit der seluer om den bedroch bouen gescreuen. hout en̄ werdich si tot indiffinitiue ter conseruacie vā rechte der sake contenciose. en̄ oft ghi in eniger manierē seit datse ware oft behoorde te sijn gegeuen ter begheerten vandē voorscreuē heere van locron. dattet niet en si anders dan bij mannē van recreacie sonder meer. si dē voorscreuē baeliu indē naem van wien hi pcederet tegens dē voorscreuen van locron tot alle sinen eyndē en̄ cōclusien faiten en̄ propoesten bi hem in deser sake gehoudē en̄ gheponeert wel ontfanclic hebbē iuste sake tijtle. en̄ waerachtige actie des te doē en̄ te eyscē en̄ dat niet en si werdich aendē voorscreuen van locron die exceptie noch ōweringhe bi hem gedaen. noch geseyt ter cōtrarie. maer daer af volcomelic veruallen. En̄ om te comen en̄ te geraken ten faiten en̄ conclusien voorscreuen. oft sulcke als met redene behoren sal ten discretie vandē houe seyt en̄ pponeert die selue baeiliu inden name voorscreuen. die faiten sakē en̄ redenē hier na volgēde protesteren volcomelijc te seggen ende te ōclaren in dien doot si. begherendē daer op recht. en̄ dat bi regule mits cōdemnaciē vāden costen scaden en̄ interrests gedaen oft te doen in dien ōuolge vand̄ sake ten eynde toe

Eerst is waer dat die voorscreuē heere van conchi ter cause vā bewaernisse hē gecōmitteert en̄ geordineert bi dē conic vandē castele castelerie landē iusticie heerlicheit en̄ toe behorē van mortaigne die welcke dē conick toe behoort gelijc als zijn demayne en̄ conicrijck So eest dan dat indē voorscreuē lande dē voorscreuē vā conchy toe behoort alle iusticie en̄ heerlichz en̄ niemāt anders. wtgeseit die cas vā ressort toe behorēde dē coninc oft sinē cōmissraissen en̄ officiers. Item totten welckē castele van mortaigne hout is vā gedinge en̄ dinge dagē prefix en̄ determieeert opēbaerlic gehoudē en̄ bewaert van. xv. dagen te. xv. dagē en̄ heeft dat selue hof ressort kennisse vā alle die voorseide landē vā mortaigne also verre als totter iusticie manierlijc behoort en̄ mach behorē Itē en̄ inden seluē houe zijn somige en̄ veel edele tēnemens so wel in genotē als in edelē leenē en̄ hōmages alle gehoudē en̄ kerende ten seluē houen vandē voorscreuē casteel in hulde in pachte bi mōde of bi handē aendē voorscreuē heere van mortaigne. als aen horē warachtigen en̄ gerechtigē here ¶ Itē tusschē welcken tēnemens leenē en̄ genotē voorscreuen. dye voorscreuē van locron hout in trou en̄ in hulde vandē voorscreuē casteel en̄ heerlicheyt van mortaigne indē name als bouē. de voorscreuen landē van locron dalēde vandē voorscreuē casteel sonder middele Item in welcke lant en̄ leen van locron heeft of gehadt heeft iusticie sonsiere. bi dē welckē bi sinen hostes cottier of in wonēde daer hi afghemaect heuet oft maecte iugien hi heeft oft hadde iusticie sonsiere die niet en begrypt eenige kennisse dan vandē desynes oft aines vandē lāden en̄ eruen gehouden vanden voorscreuē lande van locron en̄ hem te doen betalen oft sinen hostes houdende renten ghelijc als tot castume van grondelike iusticie mach. ende niet meer noch anders

¶ Item dat die voorscreuē saecken gheproponeert warachtich zijn ende notores ende

dat die voorscreuen van locron niet en mach noch schuldich en is te ignozeren noch par consequent attribueren noch aentrecken tot hem die iusticie en heerlichept vā zijnen gerechten here. Wel is waer dat die voorscreuen vā locron onder decsel en beruwe vā grondelijcke iustici die hebben mach ter seluer plecke in bedziego vand seluer iusticie / aenmenende dye iusticie recht en heerlicheit vā sinen gherechten heere daer hi dat voorscreuē lant van locron in trou en in hulde / oft houdt hi hem gevoordert en onder woime heeft te vercoopen oft doen vercopen oft verhaestē voor simpele gelofte vā schulde en sekere husinge en erue gelegen indē voorscreuē ambacht vā locron die welcke toebehoorde colart portier.

¶ Itē dat heeft hi onwijslic en ontbehoorlick gedaen / en doen doen bi hem sijn hostes ende cottiers / dwelk hi niet schuldich en was noch en behoorde te doen ter begheerten van eenē geheeten Jan de baiunout sonder dat hi dede blijkē dat hem bi sinen souuerain of ouerste geaccordeert oft getroyeert was daer te mogē doen noch dattet hem ontboden was. Welcke vercopinge beliep ter sommē toe van .xxx. ponden oft daer ontrent. Itē noch is bi hem daer na geuordert die voorseide husinghe en erue den coper daer in te vestigen en te eruen gelijc oft hi gehadt hadde hogē iusticie / en sulke dat hi dat mochte doen en ghewen decreet / dwelck hi niet doen en mach noch en behoort te doen meer dan dandere iusticiers hebbēde gelike condicie ten si bi gebreghe van rechte en heerlicheit van sinen here gelijc voorscreuen staet. Item noch perseuererēde van quade tot arger die selue van locron niet content daer of hem is gheuordert te bekennen / ende te willen bekennen bi hem zijn ondersatē ende mannen clachte te ontfangen vā contracten coop oft schulden onbetaelt en daer af te doen vermaninghe aen zijnen voorschreuen rechters en iugien bi hem sijn meyer oft sinē stadthouder en daer af doē wijsen vonnissen houdende houe daer op en doen exploept van rechte / dwelck hi niet doē en mach noch en behoort. Item noch bedriegende en voorder in quade perseuererende die voorscreuē van locron hoe wel dat biden voorscreuen baeiliou van mortaigne als sinen heere hē hadde ontboden gewe est / en doē wetē voor die voorcoepinghe vanden voorscreuen hupse bi hem onbehoorlijcke ghedaen als voorseit is / dat die hant van minen here van conchi als de ouerste hant gestelt was op die goedē vādē voorseydē collart portier op groote pepne gegeuē opten seluen collart en op sinen goeden / tē versoecke van thomas aubzon ter cause vā seker clachte die hi aenden bailiu daer op ghedaen hadde als rechter die des schuldich en machtich was te doen / en daer dat veruolghinghe op bleef sonder interruptie van proces en soo dat die voorscreuē heere van Locron niet en mocht noch schuldich en was te ignozeren. Item dat noch meer is comēde ende attempterende tegen zijnen here is hem de voorscreuen vā locron geuordert wt alre sijnre macht tegens reden ende sinen heere te kennen ende tontfangen beclachte op die penningen vander voorscreuen vercopinge vandē selfdē huise ende erue ter begheerte van een geheeten Jan die ouerste die welke dat arger is niet en is sijn subiect noch ondersaete eenichs sins. Item en also niet tegenstaende eenige geboden oft andere wete biden seluen baeiliu van mortaigne als sinen ouer heere / daer op vādē voorscreuen van locron gedaen. Ende dat hē die penningen van die selue vercopinge woude setten en consignerē indē handen des voorscreuen baeiliouis als ouerste hant / om daer af te ordineren alst behoren soude. Des gelijcx noch heeft die selue van Locron tot meerder misdaet inder seluer sake vercocht ende verhaeste meer sonder eenighen blijken dan die somme contencio se bedroech / dwelck hy niet schuldich en was te doen. Niet te min heeft des weigherende gewe est seggende dat aen hē als rechter toebehorende die detentie kennisse bewaernisse en gewijsde ter cause van sijnre heerlicheit van locron. Itē waer ō aenghesien tgheent dat voorseit is die beclachte daer om biden bailiu ghedaen verdachuaerdinge dach bewaert en ondehoudinghe daer

op gedaen en alle dat recht vsancie castuime en reden begheert en tghene dat v mijn heerē die rechters zijt daer toe sellen moghen ende schuldich zijn porren behoort geseit te sijn en ge wesen totter intencie meininghe en eysch van den bailiu inden naem als bouen/niet te genstaende eenige redens geproponeert vsancie oft castume gheallegeert biden seluen van locron/op welcken antwoort solueert en verweert de voorscreuē bailiu so bi tgheent dat voorseit is en geproposeert als bidē antwoorden hier na volgende. Inden eersten op tghene dat die voorsreuen van locron seit dat van zijn proper erue is heere vanden selfden ambacht van locron hem ghecomen en ghedaelt bi natuerlike successie/en biden rechte dat de doode erft den leuendighen. Ende alsoe ist hē gecomen van grootvere ende vadere. In welke ambacht hi heeft en behoort te hebbē iusticie en heerlicheit fonsicre oft grondelick sulke als in moghen kennen bi hem en sinē rechters ter vermaninge van hem oft van zijnen meyer of stedehouder vanden seluen meyer. beclachten vanghinge bestellinghe den vijfsten penninck ende peynen tusschen wat personen dattet si ende te doen iugementē en exploitē/en daer af is in hoede possessie en besit van so langhen tijt dat gheen memorie en is ter contrarie. Antwoort die seluen bailiu inden name als bouen dat bi oerlode vandē proposant en sal hem van gheenre waerden sijn noch en sal stadt hebben. Want hoe wel sonder preiudicie die voorscreuen van locron zij erfghenaeme bi successie vanden voorscreuen ambacht van locron en daer heeft eenighe iusticie ende heerlicheyt als voorscreuen is en daer om en ist niet behoorlick noch vallen en mach in begrip vā verstant naturele dat onder decsel van grondelike heerlicheit of iusticie hebben mach in die selue plecke sulke noch so hoghe iusticie om te mogē kennen beclachten vanghinghe bestellinghe en peynen tontfangen om gebreck vā contracten bi brieuen oft anders noch meer doen aennemē noch kēnen dat voorseit is. Ende dat aen grondelicke iusticie mach of sculdich is te horen. Item onder decsel van die selue iusticie binnen acquesteren noch apprehenderen en mach tot hem eenighe possessie of besit die hē mach oft sculdich is goet noch waerdich te wezē tegēs of in preiudicie vā sinē gherechtighē heere bi veel redenen.

Item die eerste redene is dat hoe wel sonder preiudicie de voorscreuen van locrō bi hē oft sijn voorvader vercregen hadde eenighe possessie als hi seit dwelc de voorscreuē bailiu hem niet en bekent/soe en soude hē dat niet waerdich wesen noch eenich profijt dragen nv ter tijt in dese sake/want het is tegens den coninc onsen here die opperste here is vander voorscreuen heerlicheit van mortainge daer de voorscreuē heerlicheit vā locron of coemt/ en en mach niemant hem vorderen besitten de possessie te vercrigē die hē waerdich mach sijn ten si bi gracie wete ende consent vanden coninck ende daer af behoorlike brieuen ghemaect ende gegeuē sijn/makēde expres mencie vander ghifte niet alleē tegēs den coninc ter cause van sijn edel conincrijck/die welke mach maken en institueren rechten en nyeu statuten stellen/ende die oude vernielen ende te niete doen in dient hem belieft als here en beleyer des rechts tot zijnre edele prouise en discretie sonder dat iemāt anders mach noch en behoort te hebben eenighe interpretacie. Ende daer om tegens die beleyder des rechts ende der castume gheē castume en mach noch en behoort prescriberen noch per consequent possessie vercrijgen noch besit die hout noch waerdich si sonder zijn auctoriteit ende consent. Item nv ist also in deser saecken. Want die selue van locron teghens de selue heere vā conc hi sijn gerechte heere presenterende den persone vanden coninck in deser saecke noch bi hem noch bi sijn voorvaerders die hy ghehadt heeft niet en mach noch en heeft mogen vercrigen sijn besit of possessie contrarie der voorscreuē heerlicheit van Mortaigne van wien die voorscreuen heerlicheit van locron gehouden is als voorseit is waer om etc. Itē in onderstant die voorseide saeken bidē voorseiden baeliu gheproponeert laboreert dat

dat bescreuen recht voordē voorscrenē baeil iu eñ ten ppoeste. waer ō hi pcedeert tegēs den voorscreuē van lacron bi dē redenen ō dat so wie nemē of vercrigen wil possessie tegēs andere het behoort te wesen vandē eē gebuere ten andere hebbende rechtuaerdige title eñ dz hy abele si des te doen oft andē ten ware vā gheenre waerden oft en soude hē nz comen tot genen profite Item ooc en mach dye voorscreuen vā lacron nz segghē noch maintenerē bi reden. dat hi gebuere si vādē voorscreuen here vā mortaigne Maer bi cōtrarie redenen of argumenten. is rechte subiect aēgaende die voorscreuē heerlicheit van lacrō daer geschil is vandē iusticie eñ bi consequent en mach noch en behoort te hebbē enige besit noch possessie die hē sculdich is waerdich te sijn tegens sinen heere waer om. ⁊c.

Item so en mach hi ooc niet seggē noch maitenerē bi redē dz hi des te doē heeft iuste noch rechtuaerdige titel sulcke die hē sculdich is te vcrigē besit oft possessie ten waer dz hijt specialikē thoēde. twelc hi nz ghedaen en heuet noch en is hē des vmeten eñ bi cōsequent possessie noch besit bi hem gealligeert en is sculdich te hebbē stede Want bi redene eñ recht vstant moet de minoer of comē vādē maioer. noch de minoer en mach niet cōprehēderē dē maioer Nv ist waer dat die voorscreuē heerlicheit vā lacron afcoemt als minder vāder voorscreuen iusticie eñ heerlichz vā mortaigne als van sijn maioer. waer ō besit of possessie. in diē hi enige vcregen hadde tegēs den maioer sondē titel. en waer hē vā geēre waerden. noch en soude hebbē stadt tot preiudicie van sinen here noch van sijnen maioer.

Itē en hoe wel dz sonder preiudicie de voorschreuen here vā lacron bi hem oft sijn voorvaders vercregen hadde possessie of besit vā meerder iusticie dan fonsiere of grondelijcke ondē decsel vandē seluen fonsiere so en waert hem vā geenre waerdē noch bi andere redene aengesien dat hi andēs geē titel en bewijst of en thoent als voorscreuē is want dan soudet moeten wesen clandestine eñ nae dattet clandestine waer soe en waert nochtās hem vā gheenre waerden tegens sinē heere so en soudet ooc doē bi stercke redene tegēs gebuere particulier. waer om. ⁊c. ¶ Item want na bescreuen recht warachtich is dat possessie vercregen van drie weghen. die eē is subtile eñ en is nz waerdich dat s te wetē clādestine bi crachte of per prijere. Nv ist dat i diē hi enich hadde aengesien dat hi geen titel en thoēt of cōsent vandē here als voorscreuē is. dat is clandestine de welcke diemē niet en behoort noch en is schuldich te sustineren.

Item op tgheent dz die voorscreuē van lacrō seit dat hi kennē mach indē voorscreuen heerlicheit vā lacron de clais bestellinge peinē. ⁊c hy is als voorscreuen is in possessie eñ besit. ten gesichte eñ wete vādē here vā mortaigne eñ van allen anderen de welcke hebbē willen sien of weten ⁊c. Ant woort die voorscreuen baeliu iudē name als bouē dat bidē oorloue vādē voorscreuē proposant die cōtrarie waerachtich is Eñ hoe wel sonder preiudiciē pet daer af wesen mach daer die voorscrenē baeiliu nyet af een weet. Soe ist te wetē dat indē waerheit dz gewe est soude hebbē bi priiere of bede i welcke sake gelijc als voorscreuen is. possessie daer of vcregen nz en soude houden. noch en waer waerdich voordē proposant want daer bi soude hi tonen claerlic dz hijt sonder bede niet en soude moghen doen.

Itē want in rechte eñ warachtige vstāt nyemāt en mach dencken dat enige here tegens hē sondē sijn cōsent of wille soude willen henghen of consenterē enige possessie te vcrigen Eñ of hi dā bi sinē wille des doet dat is bi bede twelc nz waerdych. en is als voorseyt is. Eñ oft vā waerdē weesen soude dan souden daer af brieuen moeten bliken makende mēcie daer af. dat in dese tegh en woordige sake niet en blijct. waer om. ⁊c. ¶ Item confortende tpropoest vandē seluen baeiliu. die propoest vādē voorscreuen vā lacron is nz waerdich want hi hem niet en vmeet dan van besit sondē enige titel eñ specialiken sonder te allegeren dat recht vā proprietept dat hi heeft bi hem of bi andere Eñ daer om dz hi niet en heeft noch en vermeet te hebben dan simpele

besit alleen so bewijst hi dat hi niet en hadde
noch en heeft recht van proprieteyt Eñ aēge
sien dz hi geen recht vā proprieteyt en heeft
eñ dat hi hem dies niet en ōmet so en behoor
tet hem niet toe ghewesen te sine want met
rechte en ismen niet sculdich meer te geuen
dā ptie en eyscht. waer bi het blijct dat aēge
sien den besit daer hi hē af ōmet minre sy dā
soffissant gelijc als geuondē sal wordē bi tge
ne dat voorscreuen is Eñ en is hē nz behulpe
lic van recht van proprieteit hi en heeft sake
tijtel oft actie die hem waerdich sijn mach.
mer behoort daer af al ōsteken te wesen Jtē
des gelijcx dat die voorscreuen vā locron hē
niet en ōmet van tiltre honorable oft eerlijc
gelijc als van coep van mangelinge vā heer
licheit of esclissement die hem mach gheuen
noch attribuerē besit of possessie tollerabile.
of speciale op die termen daer hi hē op ōlaet
Mer hi en ōmet hē niet dan vā succesie son
der declaracie. die welke sake niet en is te on
derhouden noch ontfanclijc. ten eynde daer
hij toe pretendeert

¶ Jtem sijn die voorscreuen saken bouē ge-
proponeert notores eñ clare ten ppoesite eñ
iurencie vandē seluen baeiliu. Eñ is daer of
ghemeen mare indē seluen lādē vā mortaig-
ne eñ daer om trēt eñ heeft partie aduerse de
bekēt eñ beledē warachtich wesende oft so-
mige partie so veel dat dye menichte vandē
voorscreuē baeiliu mach eñ behoort genoch
te sijn. So cōcludeert dye selue baeiliu indē
name als boghen tegen den seluen vā locron
ten eynden eñ cōclusien bouen gegeuen ende
geroert. ontkennēde dye faitē geproponeert
in deser saken bi dē seluē vā locron. tottē wel
ken die voorscreuen baeiliu niet en hadde so
veel of tot volcomelike geantwoort of gesol
ueert dat ō te meten eñ te ōnpelen. eñ dat hē
waerdich sijn mach noch preiudicie dragen
aendē voorscreuen baeilin Biedēde die te be
tugen van sijn saken of faitē de hē ontkēt sou
den wesen so veel als tot sijn cōclusie te mo-
gē comē of also veel als hij daer af betugē sal
mogē doēde protestacie in diēt noot si cōtra-
rie tot allen protestacien die ptie aduerse ge-
daen heeft. die doē of dragē soude moghē pre
iudicie enichsins gedaen ten eynde toe.

¶ Daer na volcht bi faiten contrarien
Capittel. xlix.

Ohi moecht eñ sijt sculdich te wetē dat
bi faiten cōtrarien behoort mē te setten eñ te
articuleren sinē eysch bi ptie ōwerēde. Eñ ō
des dz ic v getoent hebbe hoe die eyscer mach
eñ behoort te articuleren in maioer. minoer
antwoorde eñ cōclusie. So weet dat alle in
ghelike forme eñ maniere sculdich is te arti
culerē ōwerrer. die specialikē wel ōstaende
dz hi alsdā maect alle sijn eyndē cōtrariē. vā
dē eyscher eñ die faiten articuleren cōtrarie
ter faiten vādē articulē vādē eyscher. eñ sijn
cōclusien cōtrarie ō cōclusien vandē eyscher
Eñ die redene is dat in dien de eyndē niet en
waren cōtrarien de welcke die eerste sake is
die visitacien doet dē pces. het en waer niet
gelimiteert in faiten. ende daer bi soe soude
daer faite wesen eñ mē soude moetē amēde-
rē die faitē vandē intēdit eñ dat arger is het
soude moetē wesen in preiudicie vādē simpe
lē. die simpelike gescreuē hadde Daermē dic
ke mede ōliest die sake. Eñ daer of sal geuon
den wordē op die rubrike geteykent alle ghe
articuleert ¶ Daer nae volcht bi ma-
nieren vā memoriē te articulerē sinē eysche (Ca. l.

Articuleren sinē eysch bi ma
nieren van memorie. is eñ valt in cas
wāneer partien gehoort in iugementē bi dē
propoesten vand eenre side noch vand ande-
re niet en proponeert is enich faite cōtrarie.
Mer valt alle in rechte eñ in discrecie vandē
rechter. eñ alsdā is sculdich die rechter hē lie
den te appointeren. te scriuen bi maniere vā
memorie elc sijn propoesten eñ cōclusien So
moecht di eñ sijt sculdich te wetē dat die ma-
niere vā articulerē bij memorie is gelijc dye
maniere vā faitē cōtrarie wt geseit dat int
eynde vā intēdit daermē seit in faitē Eñ ō te
comē totten cōclusieu voorscreuē ꝛc. segget
Jc hebbe geproponeert tot allen tijdē die fai
ten eñ redenen die hier na volghen ꝛc. Men
moet seggen wanneer bi maniere is vā me-
morie. Ende cm te comen totten conclusien

voorscreuē seit eñ proponeert bij maniere vā memorie die redenen die hier na volgen Ende daer na articulerē sijn maioer. zijn minoer. zijn posicien eñ zijn antwoorde sond' te settē in ghene faitē cōtrarien dan al in rechte eñ narracie vand' sake eñ also te articulerē tot den tween lesten articulē diemē castumeltic is te doen in faiten contrarien diemen sept. Item eñ dat die saken voorscreuen warachtich zijn eñ heeft partie aduerse dz bekēt ꝛc. want als dan behoortmē te articulerē in de stede. So cōcludeert die voorscreuē ꝛc. dz āē gesien dye saken voorscreuen geproponeert die claer zijn eñ notores in rechte So cōcludere ic als bouē doēde ꝓtestacie hoe wel dat ic nyet en v̄staē anders gescreuē te hebbē dan bi maniere van memorie eñ also alst rechte onderwijst te doē die in deser sake laboreert eñ arbeit Waerom in dien ic geraect oft geset hadde enichsins sake die faite begeert dz si sonder preiudicie van mijnre sakē doende noch protestacie. dat in dien die discretie vā dē rechter sage. dz die sake nz en mochte ghedaen zijn sond' fayten dat oft god belieft wē sen sal vorder te mogen proponeren declareren ondhoudē seggē eñ betugē indient noot si Eñ also mach ic mi lidē van vord' oft mere te articulerē ō te thoonen formulare dair op want bidē formulare vandē articulē dye ic hier voren hebbe ghethoont mach redelic tot allen v̄staen wesen daer in te sien end' te weten hoemē articuleren mach bi maniere vam memorie.

¶ Hyer na volcht te articuleren bi maniere van intendit Cap. li.

Articuleren per intendit. so valt wāneer dat die eyscher sinen eysch ghedaē heeft te houe tegēs dē v̄werer eñ die v̄werer niet en antwoort dā bi ontkennē allene eñ hē niet en set in andere faiten noch redenen ter cōtrarien So moecht di eñ sijt sculdich te weten dat alsoā volcht. dz de rechter behoort te ordineren dat de eyscer sinē eisch beginnē sal bi intendit gearticuleert by maioer minoer eñ cōclusie allee want alsdan en behoeft geen antwoorde. So suldi wetē dat ment articuleren moet indē manierē hier na gescreuē. Voor v dese. N. v̄staet die fayte te betugen eñ stellē in waerhede sulcke. N. tegēs sulcke. N. die faitē hier na gearticuleert bij forme eñ maniere vā eysch cōtenderēde ten eynde alle te betugen. of also veel als hy daer af betugen sal mogen dese. N. si bi v gecōdēneert eñ bedwōgen hē te voldoen sinen eisch dair toe gecondēneert indē costē gedaē eñ te doen int vuolch vā deser sake dye taxacie gereserueert tot v. Eñ ō te gerakē tot de=sen eynde seit eñ proponeert dye voorscreuē N. dat hier na volcht Eerst. ꝛc. articulerē synen eysch gelijc als ic getoont hebbe hyer bouen. Wāt dit mach alle v̄staen sijn byden exempel precedēt die instructiē daer op wel v̄staen die daer na volgen. So wil ic mi vor v̄ te formulerē aengesien dat bij eenē exemple mogen alle andere verstaen sijn vanden ghenen die verstant hebben.

¶ Hyer na volcht te formeren sijn litiscontestacie. Capit. lij.

Litiscōtestacie is te ontkennē den eysche vā partie bi eē ontkennen voor= alle v̄werige Eñ daer ō hietmē litiscōtestacie. die litiscōtesteert bi generael ontkēne op alle dē eysch eñ en soect geē decliatorie noch dilatorie anders dā peremtorie dats te ontkēnen puerlic dē eysch diemen hē doet door al=le v̄weren. Wāt voor dē ontkennē en is dye rechter geē here vand' sake dye voor hem is gelitiscōtesteert. eñ daer te vorē mogen allewegen sijn geproponeert mer na die litiscōtestacie enige en behoren noch en mogen geproponeert sijn Eñ daer ō is als dā de rechter here vand' sake. Wāt recht moet bi hē nemen decisoire want alle interlocutorie sijn geledē Wāt litiscōtestacie na deser euē recht en is ānders nz dā te doē eysch principael op sekere questie voor dē rechter Eñ op welkē eysch de partie aduerse ghedaen heeft antwoorde in belien of specialijke in ontkennē den seluen eysch na die saken des briefs vā ian. ꝛc. A.

Litiscōtest. o ē negociū cipalis hinc inde a prim iudice facta narratio ꝛ a eā secuta r ponsio vt C de. litiscont l. i.

¶ Wat litiscontestacie sculdich is te houdē.

Hoe moechdi wetē dat met recht litiscōtes=tacie behoort principalic in te houdē drie sa

ken Dats te weten ontkennē abſolucie van eyſch condēnacie vandē coſten Eñ oft enige van dien drien ghebrake ſi ware niet ſoufficiant Eñ die rechter en is niet ſculdich die te ontfangen. Wāt in deſer ſake diſcrecye van den rechter behoort dair toe te voorſiē. Wāt dickent die ſubtijl v̄werer na dat hi anv̄sns en heeft dā v̄tkennē voor allen v̄werē geerne

M ne ſaghe dat dye proces ware defectijf. v̄ te

…nia rei eſt reprolongieren die ſake. A Maer dye

…ugera rechter behoort tot ſulke maleficie of ſubtijlheit toe ſien om ducht vā appeil Soe ſal ick v thonen die maniere te maken ſijn litiſconteſtacie bi gheſcrifte.

Litiſconteſtacie by gheſcrifte.

Capittel liij.

HEer rechter op dat bi v ſi geſeit gewesen eñ geordineert voor recht voorde ſe tegens deſe dat dē eiſch met recht gedaen voor v in rechte op welckn ghy hē hebt geordineert te rapporterē bi intendit tegēs my bi litiſcōteſtacie. ſet die voorſcreuē. N. in v̄tkenne al den eyſch vandē voorſcreuē eyſcer begerende dat niet getuict weſen ſal. of god gheliefٖt vā dien eyſch te ſijn quijt ontſlagen eñ geabſolueert doēde eiſch vandē coſtē. ſcaden eñ interreſt dye taxie ghereſerueert tot uwer diſcrecie Eñ weet datmē daer nyet en behoeft meer of andere ſcrifturē te doē noch allegerē eñ oft gedaen ware ſo behoortet de rechter te v̄ſtekē eñ niet te v̄tfangē. Wāt het waer ſake in pertinente eñ niet ontfanclijc

Hier na volcht van verweringe in ſaken

Capittel liiij

ANgeſien dye manieren vādē eyſcen vādenobligacien vāden actyen. eñ vanden peynē die alle ſijn ten propoeſte te doē ſinen eyſcer na der doctrine vande wijſe vouē gheſcreuē. So wil ic thonen die maniere vā hē te v̄weren in ſaken v̄dachuaert eñ geeyſcte houe. Eerſt totten eerſtē eyſch die ic ghedaen hebbe in die rubriche vanden eyſchen van catheel oft tilberhauen.

Verweren op eyſch ghedaen

So moechdi wetē dat ghi eerſt moecht repeteren in corſte die ſake vandē eyſch eñ cōcluſie Tot welcker eyſche eñ inpeticie ic antwoorde doende cōcluſie dat hi tot ſinē voorſeiden eyſch niet en ſal ontfanghen worden Eñ waert ontfanckelic dat niet en is dat hi geen cauſe tiltre noch actie hebbē en ſal dye hem waerdich ſy tot ſijnre intencie of meyninghe. mer daer af al heel wtgheſteken ende veruallen. ende per conſequent dat ick ſy quijt ontſlaghen ende gheabſolueert van ſynen concluſyen. ende dat hi gecondēpneeert ſi inden coſten bi mij gedaē eñ noch te doē in deſer ſake tot taxcye vanden houe. eñ om te comen tot deſen eynde oft eynden. ſegghe ic ende proponere dat hier na volcht Heer rechter ſo wie proponeren wil eiſch tegens andere in iugemēte hy behoort te formerē ſinen bi ſulcker manieren datſe inhoudēde ſi ſekere ſaken eñ declaracie die welcke ſulc ſi datſe mach genereren eñ voorts brengē vā naturen ſake van actie vā contract oft van maleficie oft ander ſaken ſulc dat ſekere cōcluſye daer of behoort of mach volghen totten welcken dye eyſcher mach pretenteren dat die obligacie bi contract of bi maleficye als voorſcreuē is goet eñ vā waerden ſy nv en is ſoe niet in deſer ſake. Want daer die eyſcher ſinen eyſch doet dat ic an hem ghehouden ben inden ſomme van. xxx. pont ter cauſe van winen gebrocht ⁊c. hi en heeft niet gedeclareert van wat winen. noch van wat tiden noch dat ic hem daer of gelofte ghedaen hebbe per ſtypelacion vā obligacie ſekerlijc noch anders noch dat ic hem ghelooft hebbe weder te gheuen noch te betalen tot ſekeren daghen waer om ick concludere als bouen. Ende oft hy ontfanckelijck ware dat niet en is ſoe ontkenne ick ſijnen eyſch ende peticie. Waer omme ick concludere als vooren gheſeit van nyeus ende oft van minen ſaecken eenighe in tuyghen gheuiele. ſoe wil ic alſo veel betugen als om te comen tot mijnre cōcluſien Proteſterende oft ic niet al en betuyghede dat ſoe wes ick daer af betuyghen ſal mogen mi waerdich weſen mach. ⁊c. Eñ of die ſake ſulck niet en ware ſo moechdi wetē

eñ verstaen dat ghi naeder sake moecht nede sculdich zijt te formerẽ uwen eysch eñ côclusie/ wât niemât en soude mogen ignorerẽ tot gelike bi proper exẽple. Maer nae bescreuen recht vã sake sembables oft gelike schijnt gelike iugement A

¶ Verweren op eysch van ruerlike dingen. Cap.lv.

IEerst gerepeteert dẽ eysch vã partie. &c. hi verweet doẽde côclusien contrarien eñ vãnietontfanghẽ/ ick antwoorde dat soe wie sinen eysch doet in houe teghens andere eñ doet finale côclusie tegẽs partie verdachvaert tot zijnre begheerten hi behoort te doẽ garnir den partien wiẽ dat aengaen mach/ sekerlic dat iugemẽt daer op mach volgende cisore oft anđs en ist niet waerdich/ eñ en is niet te sustineren wât iugemẽt op onseker en is niet waerdich/ mar behoort verstekẽ te wesen na dat hi is op peremtorie eñ nyet gedaẽ en heeft côclusie per peremtorie/ waer om ic segge dz desen eysch bi redene eñ bi zijnre naturẽ is sulke dz se aẽgaet also wel eñ also verre aẽ dese N. als aen mi die welke hi niet en heeft doẽ verdachuaerdẽ. sonđ de welke ic niet en behoor noch en mach pcederẽ in dese sake Waer õ ic behoor te hebbẽ orlof vãdẽ houe tegen den voorscreuen eyscher met condemnacie vanden costen op protestacie dat oft daer tegens geseit waer te begherẽ garand na dz die sake eyschẽ sal oft anders voort te pcederen inder sake geeyscht/ gelijc als nae redene behooren sal recht gehadt/ eñ op elckẽ eynde eñ bi reghne met allẽ anderẽ côclusiẽ pertinẽtes.

¶ Verweerre vã houe ghenomen op eenigen doode. Capittel.lvi.

IEerst repeterẽ dẽ eysche van partie &c. Ic antwoorde dat gehoort dẽ eysch vã partie om die te vernielẽ waraeh is dat ic bẽ int recht/ dat de dode erft dẽ leuẽdẽ in rechte beuondẽ bi besit eñ possessie te hebbẽ eñ te apprehenderẽ als rechte erfgenamẽ legittime eñ natuerlike successoer vã dese. N. Eñ daer bi hebben gehadt warachtige eñ rechtuaerdelike tijtel te nemẽ eñ te opprehenderen alle die goeden daer den afliuigen gebruyck af hadde eñ possessoor die ten daghe van siren ouerlieden. Eñ also si dat mijn voorvader te dage van sinen ouerlieden gebruyct of possesseerde vredelic daer af dat de eyscer nv eisch doet/ van welcke sake ic ben in tijtel voorscreuen getredẽ in die possessie eñ besit/ eñ hebbe daer af althans tgebruyck eñ possessie gehat tot noch toe/ die waerdich is sake van vsucapacio. Eñ ist saeke reele dat waerdich is prescripcie/ eñ voor sulcker tijde dattet genoech behoort te zijne tot goede possessie te hebben eñ rechtelic. Waer om ick concludere gesien die conclusie te voren gealligeert/ dattet ghenoech behoort te wesen in al.

Nota ill de similib mite eñ i um.

¶ Verweerẽ in actie reele. Cap.lvij.

IEerst repeteren vandẽ eysche van partie aduerse eñ sonder conclusien contrariẽ declinatorien eñ dilatorien gheleden eñ corroborees. Ghi moet eñ zijt sculdich te eyschẽ dach dye plecke te besien/ die welke is vã dier manierẽ als ick v hier na inder rubrike daer toe dienẽde declarerẽ sal. Eñ daer na garand dat die clerckẽ heetẽ euictio/ dwelck is sulcke als ic v inder rubrike daer toe dyeenende declareren sal. Eñ dese sake presupponeert/ ghi v moecht in dese partie verweeren by houdẽ vã lange tijt oft intenderẽ beclachte vã nieuwicheden daer op. Eñ weet dat ghi in deser partie hebbẽ moecht ander verweeren bi beclachtẽ van nyeuwicheden/ maer daer en behoort gheen dach vã besien gheeyscht te sine noch garand van hẽ te beclagẽ binnẽs iaers als voorscreuen staet.

¶ Verweerẽ in actie mixte oft personele Capittel.xlviij.

IEerst repeteren den eysche eñ conclusien van partien declinatoriẽ eñ dilatoriẽ geledẽ mach geschiet zijn ten paremtorien is wars dat om te vernielen dye conclusien eñ partie aduerse/ ic ben met iuste tijltre vã possessie of tot iuste tijtele vã gifte of tot iuste tijltre eerlick van coop in besit eñ possessie te heffen/ te ontfangen eñ te nemẽ die bi mi oft bi andere van minent wegen die vruchten van sulcker plecken contentioes/ ende dat eysche opghedaen wort teghens mi/ oft van sulcke partie oft porcie/ Als my aenghaen mach ter cause

voorscreuen tot besien ende wete vā eenen yegeliken/ende specialiken vandē voorscreuē eyscher die ic houde op sulke pleck ende die ic houde per in diuis tegēs dese. N. Nv ist warachtich dat dese N. nv ter tijt mi daer eysche oft doet/ende en toont noch en alligeert tijtle noch en proponeert sake die hem tegens mi waer dich mach wesen/waer ō ic cōcludere als bouen doēde eysche vanden costen.

¶ Verweren op simpel besit dat die clerckē hieten seruitute van possessie.

Capittel.lix.

Verweren op simpel besit/dat de clerken hieten seruitute vā possessien. So ist van persone tot persone vā sake tot saeke/oft van persone totter sake te diuiderē/ wāt deen is personelic ende dander reele/de personele is vsufruis oft vruchtē ende molumenten vā eewighe possessie te hebbē bi continuaciē/dwelck gheeft actie van simpel besit. Die reelen sijn als te hebbē possessie op zijn gebueren vā zijnen dorp of waterganck bi cōdutē oft anders oft wech wegen ende wtgangen ouer tlant oft erue vā zijn ghebuerē oft te hebbē possessie te setten/te leyen/te timmeren oft te muerē/ende daer om hietmēse seruitude om dat si aēgaē grondelike sakē. ¶ Op simpel possessie

¶ Itē simpel possessie is/die een psone heeft op andere ende is geheeten prestacio de possession/als die een ander sculdich is enige dagē te saeyen oft te mayen of te varē oft paerden te leenen ende veel ander sulke manierē vandē possessie/die geheeten zijn prestacio/daer op dat se tot persone ghedaen worden/so moechdi weten dat dese possessie vercregē wort bi cōtumacie binnen.x.iaren tegens den tegenwoordigen/ende binnen.xx.iaren tegēs den absenten. Ende daer ō machmē in deser sake verweren bi deser manierē. Eerst ver weerē tot alle declinatoriē ende dilatoriē mach zijn ghe-

N e rei. ven partum arguеert/dat hi tot desen eysche niet en behoret ontfangen te zijn/oft te minsten gheen sake en heeft. Wāt vā niet te hebbē wegē door dat lant gedeclareert bidē eyscher/dē verwere dye recht here is vandē gronde vāden seluē lāde ende dat coemt by natuerlike succesie ende directe/ende heeft daer af gebruict ende gepossesseert sond dat daer eenige wegē of doorgāgen geweest hebbē bi.i.iaer.ij.iij.iiij.v oft bi x.iarē of meer tē besiē ende wete vā eenē yegeliken/ende vādē seluē eyscher sond wedeseggē noch datter yet meer geeyschet was noch begeert wegen noch doorgangen. Waer ō gesiē ende gecōsidereert mijn possessie tot iuste ende goede tijltre ende dat hi hē nyet en vermeet van brieuē noch gescriftē te hebbē die daer of mēcie makē dan vā simpel besit/vandē welcken hi betrect tot seruitute op minē erue/de welc keis sake infauorable. So cōcludere ic als bouen doēde eysch vandē costē. ¶ Verweren in cas vā possessie. Cap.lx.

Verwerē in cas van possessie/dat anders geheeten is seruage vā persone. Tot desen verwerē machmē ende is schuldich te allegeren faitē contrarien tegen partie eyschēde gelijc als te seggē. Ic vermete mi vā als de cōtrarie. Wāt ic ben in goedē besit vā mi te houdē ende te dragē vrilic sonder bede/noch ongelde of dienste sculdich te wesen noch betalē bi mi noch bi and vā minent wegē/so en dede mijn vad noch mijn moeder. Ende daer in heb ic geweest ende ben so langē tijt dattet genoech mach ende behoort te wesen tot goede possessie vercregē te hebbē ende te houdē daer in/aēgesien dat ic abel ben dies te mogē verigē na diē dat ic gepossesseert hebbe daer in ten besiē ende wete vā eenē yegelikē/ende specialikē vādē eysceer biē.xv.iaer ende meer vredelic. Ic die vrij persone ben concludere.rc. ¶ Vā eyghen hoe dat bi hē vrijt bi possessie.

¶ Item oft seruitude ware op eenigē psone in cōdicie. So mach zijn verweert/ic ben in besit ende possessie mi te dragē vrij als de coninc want mijn moeder was een vrij wijf gelijck als de coninc/ende niemāt en heeft deel tottē coninc dan theilige cruys vā Orliens ende sinte Agnes vā Bersi/soe behoor ic te sorterē ende ben vā nature vandē lichaem.

N Ende vander doot van mijnre voorscreuen moeder heb ick geweest insticiable vanden Coninck.xxij.iaer ende meer tot besien ende wete vanden eyscher ende vādē

lande/waer om ic segghe dat ic behoor te blijuen in onderdanicheit vandē coninc/seggende dat lange houdē vā eyghen/waerdich is aendē possessoer/wāt vrijhede is tot nature ontfanckelic/eñ en behoort niet weder roepen te zijn nae dattet vercregē is vā yemant de regulis iuris. A ❡ Item ende of de eysscher argueert vā prestacie/so mach daer tegens zijn geseyt eñ verweert. Al hebbe ic betaelt eenige sake dat heeft geweest bi schulde die ic sculdich was oft bi bedwanghe van faite oft bi vreese constant vā der macht van dese. N. die gecastumeert oft gewoonlic was te heren vā feite. Oft het is geweest bi ignorancie eens eñ niet meer. ❡ Waer om ic concludere als bouen. &c.

❡ Verweeren gedaē bi gescrifte te articulement. Cap. lxi.

Opten eysche gedaen tegē dē heere van Locron biden baeiliu vā Mortaingne gegeuen ten houe bi feiten contrarien mach men verweren eñ ouerbrengen by gescrifte bider manieren hier na volgende gegeuē ende gemaect bi exemplen contrarien den redenen voorgescreuen/op dat bi v mijnen heeren die mannē houdēde in leen vandē seluē castele van Mortaige/rechters in deser saken tusschē eerbare eñ wijse Jan bottelgier baeiliu vander castelrie eñ heerlicheit vā Mortainge inden name dat hi procedeert teghens edele heer Alard du Lucron ridder/zij geseyt eñ ghewesen met rechte tot profite vandē voorscreuen van Locron eñ tegens den seluē baeiliu/dat die voorscreuē baeiliu niet ontfangen en sal wordē te doen die conclusien eñ eyschē die hi gehadt heeft. Ende oft hi ontfanckelic ware dat niet en is/dat hi gheen sake noch actie en heeft/ende oft hy eenighe hadde/datse te nyet ghesept worden/ oft sulcke datse van gheender waerden en zijn totten propoeste die voorseyde van Locron hebbende goede ende iuste actie ende sake hem te verweeren ende dat hi gheen boeten verboert en heeft noch cōfiscatie en sal op hē mogē baten noch behooren eñ heeft wel ende rechtelic gedaen eñ exploiciert by hem oft sake van hem hebbende baeiliu meyers eñ rechters in zijn voorseyde heerlicheyt vā Locrō vā alle grondelike heerlicheit eñ viscōterie of borchgraefscap eñ also als tot sulcke heerlicheyt mach eñ behoort toe te horē sonder enich bedroch begeert ghehoudē eñ bewaert te zijn in zijn goede rechte possessie eñ besit/vā sulcke iusticie als voorscreuen is te hebbē eñ te houdē ind voorscreuen heerlicheit vā Locron om te coemē ende te gerakē ten eynde bouē gescreuē/die faiten saken eñ redenē hier na volgende begherēde recht geordineert te wesen. B Indultum. de l. long. tē. prescrip. l. ij.

❡ Eerst seyt ende proponeert de selue vā Locron/dat na dē recht dat de doode erft den leuendigen/so wie is recht oer eñ erfgenaē vā enigen maghē legitisme hem toebehoort dye successie rechte eñ heerlichz die zijn voorvader pprietalic houdēde eñ possesserēde was tē dage dat hi aflijvich wort. ❡ Item eñ bidē seluē recht machmē cōprehenderē alle rechtē vā besit eñ possessie sulcke eñ also directe als zijn voorvader gedaē hadde/eñ heeft gepresenteert dese selue sake recht eñ actie. B C. de cōdi. f. deb. l. iij. r. l. ignorantia

❡ ❡ Item eñ bi vromer redene heeft noch in die selue sake de voorscreuē erfname als voorscreuē is trecht vādē besitter als geheelic vercregē bidē rechtē daer de doode erft dē leuendigē als voorscreuē is Eñ daer toe is waerdich eñ laboreert ten profite vandē voorscreuē erfname/die nature vāder successie die sulc is/dat van tghene dz hy beseten eñ gebruyct ghehadt sal hebben bi so langhen tijt by die selue tijtle/het is ende behoort genoech te wesen tot goede eñ iuste possessie te hebbē eñ te houdē. ❡ Itē desgelijcs dat die gewees is in gesichte eñ tot wete vandē ghenē die daer na hebbē willē settē daer in of doē eenigē cōmet oft letsele de welke niet en hebbē geweest wesen oft wtlādich dē tijt geduerēde daer si of hebbē oft pretēderen mogen ignorancie. C Iusti. de fid. here. §. ret tua r §. sequ

❡ Item so ist waer dat dye saecken ghe proponeert dye waerachtich claer ende notore zijn/dat dye voorschreuen van Locron/is recht ende legitisme oer of rechte erfgename gebleuen/van wijlen mijn heer Jan van

locron sinē vader/die welke daer of gebruyct eñ ghepossesseert is in dē selue heerlicheit te mogen kennen bi hem eñ zijn saeckweldighe gecōmitteert eñ bailiuwen meyerē eñ offici ers van allen beclachten ghiften peynē eñ an der diensten van iusticiē. Eñ daer af te doen oft doen doē executie sondē middele te vercoopē te verhaesten vā zijn iusticie goedē eñ eruē nae dat bi vonnisse van sinen mannē gheiugeert was ende geseit.

¶ Item eñ int selue recht vredelijc gehoudē eñ gepossesseert heeft die voorscreuē heerlic heit van locron zijn leuē lanck sonder difficul teyt negheene/ ende daer in worde allijuich. Waer by die sesue van Locron dye nv ter tijt is recht hebbēde vā wilē sinē vader als voor screuē is met redene is sculdich int selue nae tuerlic recht te blijuen.

¶ Itē eñ dat meer is/ troostēde dat recht vā successie vandē voorscreuē vā Locron niet al leen aen hē ghecomē noch ghedescendeert en is bi zijn voorscreuē vader als hy seyt/ maer noch bi meer redenē ist hē gecomē van groot heit eñ alsoe vā predicessoers in successoers sonder eenigē middelē tot desen dage/ eñ dat die voorscreuē vā Locron is houdēde eñ ghe bruyckēde tottē seluen tijltre die heerlicheyt hier bouē geallegeert.

¶ Itē eñ vande selue heerlicheit heeft gepos sesseert eñ tbesit gehadt vredelick soe wel by zijn voorvadȣ als bi hē/ daer hi sake af heuet als hi seyt tot gesichte eñ wete vā alle dē ghe nē diet hebbē willen wetē eñ sien ende princi paliken vandē voorscreuē here vā Mortaigne bailiu oft stadthouder wiese geweest zijn sonder difficulteyt.

¶ Item van welcke possessie ende besit met tet recht vā proprieteyt vā alle die iusticie eñ heerlicheyt die de voorseyde vā Locron niet en heeft geuseert noch gepossesseert clandes tinement/ et exercende openbaerlic hebbēde meyer/ rechters eñ houdēde vā hē serganten eñ andere officierē vā iusticie pleyte in open houē eñ gedinge vā .xv. dagē tot .xv. dagen bi vermaninge oft bezweeringe vā hē oft sinen voorscreuen meyer oft stadthouder.

¶ Itē daer of eñ tot diē tyltre is man vā feo del oft edel leenman vanden seluē casteele en de castelrie van Mortaigne sittende in iuge ment vandē houe mettē anderē mannen feo dalen ten ghesichte eñ wete vandē seluē bail iu van Mortaigne mannē eñ genotē sonder wederseggē oft letsel hē te doen noch daer in te stellē. Itē waer om eñ geconsidereert tghe ne dat voorseyt is/ die voorseyde van Locron mach seggen ende sustinerē dat die voorscre uen bailiu niet en sal ontfangē wordē tegēs de iusticie besidt eñ possessie van proprieteyt vāden voorscreuē vā Locron/ eñ of hi ontfanc lic ware dat niet en is/ hi en heeft sake recht noch actie/ maer behoort te houdē zijn posses sie/ aengesiē dattet is claer eñ notorie tgene dat die voorscreuē vā Locron stelt in fayte in dient noot si. Itē eñ alsowel bi zijn nae tuerlike proprietarie recht vā successie eñ pa trimonie hē gecomē eñ geuallē als voorscre uen staen/ als oec dat hi tot diē tyltre daer of gepossesseert eñ tgebruyc gehat heeft .i. .ij. .iij. .iiij. .v. .vi. .vij. .viij. .ix. .x. .xx. .xxx. iarē eñ meer Eñ bi sulcke eñ so lange tijt dattet mach ende be hoort genoech te wesen verccregē te hebbē goe de eñ iuste possessie/ ya recht fonsiere gronde lic eñ proprietarie behoort geseyt eñ ghewe sen te zijn ten propoest vādē seluē vā locrō eñ tegens den voorscreuē bailiu/ niet tegēstaen de sake geproponeert bidē bailiu Tottē welc ken antworde de voorsreuē vā locron inder manierē hier na volgēde. ¶ Tottet gene dat die voorseide bailiu indē naē als voorgeseyt eñ geproponeert heeft in substācie dat de voor screuē heere vā conchy die bewaernisse heeft vādē voorscreuē casteel/ om eñ indē naē van dē coninc mach eñ behoort daer bi te vseren inde partie oft prouincie vā sulc rechten eñ we te/ als den coninc oft sinen officiers in iusticie Eñ dat recht vāder voorscreuen castelerie be warende/ willēde daer bi concluderē/ dat te gens sinē here/ eñ bi vromer redene teghens dē coninc nyemāt en mach vercrijghē possessie Daer tegens antwoort eñ solueert die selue vā locron dat bydē oorloue vandē proposant in der saecke niet en mach noch en is alsoe te

verstaen. wãt hoe wel sonder preiudicie dz de voorscreuẽ vã cõchy heeft nv ter tijt die bewaernisse vã mortainge. gelijck ander voortijts gehadt hebbẽ. daer õ en mach hi noch en behoort tontdoẽ noch vureemden recht vandẽ ondsatẽ vãdẽ seluer herlichz vã mortainge sonderlinge vand voorscreuẽ feodalẽ. eñ edele herlichz. houdẽde gelijc als de voorscreuẽ vã locrõ aendẽ welcken hi heeft gelooft gelijc als aẽdẽ anderẽ edelẽ eñ gesworẽ goede bewaernisse eñ te wesen goede here. eñ hẽ liedẽ te houdẽ iut rechte. waer õ nz meer dã die herẽ voormaels en behoerdẽ te pticnlerẽ. trecht vandẽ voorscreuẽ vã locrõ indẽ welckẽ hi hẽ geuondẽ heeft ghelijc als die ãdere gedaẽ hebbẽ die voor hẽ geweest hebbẽ. waer om ꝛc. ¶ Itẽ eñ tottet gene dat die voorscreuẽ baeiliu seggẽ wil. dãt tegẽs die souuerain eñ ouerste is vand voorseide heerlichz van mortainge niemant en mach vcrigẽ possessiẽ Antwoorde de voorscreuẽ vã locrõ dat tegẽs dẽ coninc hoe wel hi ouerste is vã mortainge. hi en heeft vcregen possessie negheene. wãt hi en heeft ghebruyct noch begeert and recht dã van patrimonie dat op hẽ coẽt eñ daelt als voorscreuẽ is. sond voerder aennemẽ begrijpẽ noch clamerẽ. welc recht hi heeft gebruyct ghevseert eñ zijn voorzaeds daer hi sake af heeft Eñ hoe wel dz enige possessie bi hẽ oft zijnẽ voorzaeds vcregẽ sijn. so en mochtet noch en behoordet te argeren noch hinderẽ dẽ voorscreuẽ van locron. mer cõforteren helpẽ eñ vorderen bi veel redenen die hier na volgẽ. Dierste is dat bescreuẽ recht niemãt en accepteert. dz so wie recht van possessie eñ besit vcregẽ heeft bidẽ tijt vã. x. iarẽ tusscẽ dẽ tegẽwoordigẽ eñ bidẽ tijt vã. xx. iarẽ tusscẽ dẽ absentẽ bi also dat hi is besitter vã goeder trouwẽ eñ dz hi abel si tot recht vã possessie vcrigẽ dz hi nz en mach vcrigẽ eñ oft hijt vcregẽ heeft dz en sal nz houdẽ noch werdich sijn. waer om ꝛc. ¶ Itẽ eñ oft ghearguëert dattet si voordẽ conic tegẽs welke geẽ besit en mach vcregẽ sijn So seit die voorscreuẽ van locrõ. dat in d sake die conic hoe wel hij si ouerste here vã mortaigne. so en is nz van den demaine van zijn coninerijc. mer is eñ was vcrecht ende vcoegen heerlichheit biden coningẽ voortijts. wien god ghenadich si. Eñ hoe wel dat tegens zijn demayne possessie oft besit vcreghen en mach wesen daer õ en is niet. ten mach wel vcregen zijn tegẽs coop bi hem gedaen. waer om ꝛc.

¶ Item die anderde redẽ is. dat bi dẽ voorscreuẽ rechter niemãt eñ mach in sake noch in materie vã coop oft vcrijch hebbẽ meerder noch beter recht dã vã sijn voorzaeds. waer vã dat hẽ die sake valt eñ neder daelt A

Eñ hoe wel nochtans dat die conic heere sy erflijken eñ grondelijkẽ vã mortaigne bij acquest alst voorscreuẽ is eñ indẽ tide vã zijn acquest hi geuondẽ heeft dẽ voorscreuẽ van locron of zijn voorzaeds machtich van recht eñ van possessie bi hem gealligeert. also behoort hi met redene hẽ te latẽ gebruykẽ. aẽgesien dat niemãt dan de here en cõtẽdeert als te setten twist oft belet. waer om ꝛc.

¶ Item die derde redene is. dat vã sinen eruen niemãt en mach noch en behoort te sijn excluz. noch vsteken. tẽ si dz hi bi briuẽ vã contract daer toe si vbõdẽ eñ geobligeert. ende daerna v wõnẽ bi mesdade capitale bi hem geppetreert eñ gecõdẽneert vandẽ liue end cõfiscatie vã goedẽ. ¶ Nv en ist also nz in deser sakẽ. wãt die voorscreuẽ vã locron en is nz vbondẽ noch geobligeert in enige sakẽ noch en heeft nz mesdaẽ in peyne capitale. noch ptie en vmet huer des nz Waerõ hi behoort in zijn herelichz nz te bliuẽ Waer õ ꝛc.

B ¶ Item eñ tottet ghene dat die voorscreuen baeiliu mainteneert dat de voorscreuen vau locron heeft gedaẽ abuz of bedroch van iusticie. waer om ꝛc.

¶ Antwoorde die voorscreuen here van locron. dat bi den oorlone vanden voorscreuẽ baeiliu van mortainge. hi niet en heuet gedaen bedroch delict noch ongehoorsaemhz in deser sake Maer heeft bekent met rechte hem dierechtelijck toe behoorende ter cause van zijnre iusticie van locron. ende daer of hi vseert eñ gewoonlic is te vserẽ bi hem

A Regula iuris nemo plus iuris i aliũ trãsfert quẽ sibi concedere dinoscat extra li. vi. c. nono

B Quia q̃ bmc. um est sine facto meo a me euelli non potest.

eñ zijn voorvaders als hi seit sond' weer te hebben gedaẽ nochtaen genomẽ vã hẽ mogelick oft sculdich was te doen. Waer om ꝛc.

¶ Item eñ tottet gene dat die voorscreuen baeliu vã mortaigne seit eñ mainteneert dat of die voorscreuẽ vã locron heeft in dye voorscreuẽ heerlicheit vã locron recht eñ besit te kennẽ vã allẽ beclachtẽ peynẽ ꝛc. Soe is des ghe weest besit vã clãdestine of besit vã bede die nz en zijn te sustinerẽ. Waerom ꝛc.

¶ Antwoort die voorscreuẽ vã locron dz bi den oorlove vandẽ voorscreuẽ proposant. de voorscreuen baeliu in deser sake argueert met soffissante argumentẽ wãt dat besit eñ possessie. daer die voorscreuẽ van locron hẽ of ãmet. is besit eñ recht pprietare. pscript vã. lx. iaren eñ meer. hij hẽ eñ zijn predecessoers oft voorsaters die nz en mach ãstaen wesen. desit clamdestine of ghenomẽ. soe en macht oec niet zijn bi bede vã enige here dz hi daer om gedaen heeft. noch dat hem noch sijn voersaters vã node ge weest is. Mer hẽ ãmet van besit heerlike eñ proprietare als voorscreuen is Waer om ꝛc.

¶ Item eñ tottet gene dat die voorscreuen baeliu manteneert. dz die voorseide vã locrõ supponeert dz hi teghens zijn ghebuere mach ãcrigẽ possessie so en mach hi nz tegẽs sinen here ꝛc. ¶ Antwoort die selue van locron. dat hi wel weet eñ bekẽt. dat hi geen gebuer en is. noch dat hij die selue heerlichz vã locron. vã ghebuerscap vã mortaigne nz en hout. mer is daer subiect eñ ondsate. endẽ die here vã mortaigne is zijn here vã wien hi houdẽde is ende bekent te houdẽ die voorseide heerlicheit vã locron Waer om hi seit dat hi des doet tot sinẽ propoest wãt zijn here met rechte hẽ behoort te houden eñ te bewaren in rechte gelijc zijn vasale A Eñ des heeft hi gelooft bi sinẽ eede als rechtẽ here aẽ wien hi õ de voorscreuẽ heerlichz gedaẽ heeft hulde So begeert hi dz hi hẽ in recht vã besit pprietare wil houden eñ bewarẽ. niet dat hi hẽ ãmetende sy van nyeuwe possessie of besit ãcregen Waer om ꝛc.

¶ So concludeert die voorscreuen vã locrõ aẽsgesien dat voorseit is. ten eynde vã ghescreuen ãcoren. seggẽde die sakẽ faitẽ eñ redenen bi hẽ geproponeert warachtich ende claer wesende Eñ desgelijcs heeft se ꝑtie aduerse bekent warachtich te wesen alle of zõmige so vele dats genoech si. õtkennẽde alle faitẽ geproponeert bi dẽ voorscreuẽ baeliu cõtrarie of hindlic tegens dẽ voorscreuẽ vã locron eñ die zijne faiten bietẽde te betugẽ. eñ ãsekeren so vele dats genoech si. onthouden gedaen ten eynde toe

A
[..]t y aleg. ff. l.
ff. de in ius
vocan. c. dñs
e fen. rn. si
e fen. fue.
on. inter do.
t ag. vas. Et
.i. q̃ v⁹ can. do
pp:le p̃ue.
p̃dñs tene
ur seruare si
ẽ vasallo si
ut vasallus
ño per pan.
e ibi supra

B
fic sti. de obli.
in princi.

¶ Hier na volcht vandẽ obligaciẽ eñ hoe vele manieren die zijn Capit. lxij

Na dat ic ghetoent hebbe dye maniere te maken eñ te articulerẽ sinẽ eysche. Soe wil ic v thonen waer oft dat eysche gedaen behoort te zijne eñ mach wtspruyten. Soe moecht ghi wetẽ dz ghi niet en hebt noch en moecht hebbẽ sake te doen tot yemãt enigen eysck. hi en si tegens v ãbonden oft geobligeert. want anders en sout ghi geen actie hebben. eñ daer õ wil ic v thonẽ wat obligacie is Obligacie is verbande van rechte die bedwinct dẽ persone te voldoen daer of hi verbonden is B So zijn twee principael manierẽ van obligacie Die eerste is obligacie vã cõtract. die andere bi maleficie So ist te weten dat obligacie cõtract haer divideert in obligacie vã cõtract. eñ in obligacie gelijc of als bi cõtract. so doet oec obligacie bi maleficie So ist te weten dat obligacie bi maleficie haer divideert in obligacy maleficie. eñ in obligacie gelijc als bi maleficie Ende also zijn. iiij. manierẽ van obligacie. mer die twee eerste zijn principale. y

¶ Van obligacie bi contract

¶ Obligacie bi cõtract haer divideert i vele manierẽ als bi woorde. bi geloofte. bi consent. bi copinge oft vercopinge. bi trãsactie. bi ghifte. bi ghebieden. bi consignacie. bi depost. bi leeningen. bi verhueringhe. bi bewaringhe. bij contract verhale. oft bij brieuen. bi operatio. bi redemptio per rei vendicatio bi iugement. bij valsche weghen. ende oeck bi veel andere die int recht vallen. die te langhe waren te vertrecken. Mer ick hebbe ge-

noemt die behoeflike. eñ dye meer vallen in waerlike houē, alsο als bi cōtract Obligacie gelijc als bi cōtract, is i hē te hebbē materie in der saken het si bi anđ of sonđ andere. ghelijc aen hē seluē, gelijc alsmē sakē hebbē soude tegens andere bi materie die sulck ware eñ so redelic datse also goet ware als gelofte. eñ gelijc ware als cōtract gemaect. Wāt dic wil gebuert dat een mā nз en is volcomelijc bi woordē of bi brieuē ꝟbondē tot eē andere. eñ nochtās met redene eñ rechte ꝟstāt hi is gehoudē te doē tegēs hē sekere sake. die sijn mach. gelijc als of ic gedaē hebbe yemāt enigē dienst. hoe wel dз hi mi nз en hadde beuolē te doen oft dat ic daer toe niet ꝟbonden en si par cōtract. nochtās na dat ic gedaē oft gelaboreert hebbe voor hem. hi is mi gehouden eñ ꝟbondē gelijc als bi cōtract Wāt nyemāt en mach noch en behoort te houden dat weldoen vā anđ sonđ renumeracie. Eñ alsο sult ghijt verstaen. want in veel manieren mach jenereren obligacie. ghelijc als bi contract ❡ Obligacie bi maleficie

❡ Obligacie bi maleficie is. ghelijc rapine eñ dieste. ongelijc mesdaeñ iniurië van mesdaet of van woordē. oppressie. scadē, leet exactien. distractien wroegen. tegens termijn van rechte. moort te gebieden oft dootslach mutilacien. deeyghemēt. inuasien. verspien eñ alle andere scaden gedaen bi maleficie Obligacie p maleficie is ghedaen die maleficiē of mesdaet. of scadē voorscreuen doē eñ dragen bi subtile weghen. eñ bedecte manieren. daermē af heuet of mach hebben obligaci gelijc als bi maleficie tot obligacie vā maleficiē So sal ic v thonen vā elcx sonderlinghe eñ claerlijc hier na. ghelijc allt comen eñ vallen sal deen propoest naden anderē. wāt alsdan salt weder comen te pas te tracterē va n elcx volcomeliker eñ breeđ in stede ō cortelic oft incorte te mogen begripen tverstāt vā elc op hē seluē Ut insti de obligatio ex maleficio. Weet dat gelijc als goeđ trouwe houdelijc is ter contrarie obligacie vā maleficie vā quader trouwe en is niet houdelijc. wāt in onmogelijc en mach hem niemant obligeren of ꝟbindē dat stede hebben mach

❡ Item obligacie a turpitudie gelijc so wie geobligeert waer yemāt te slaen ofte doden of noen. of seggen andere lelike sakē of iniurie. sulcke en is niet waerdich noch ontfanclic noch sculdich te onđhouden. A

❡ Item obligacie tegens goede sakē als soe wie gelooft hadde te inciteren die mannen vā religien of geestelic te doen tegē haer oerden oft andere geestelike sakē. dese en io niet te houdē noch ontfanclic ❡ Itē obligacie die ware tegēs die weet gods en is nyet houdelic. noch die gene de waer tegēs de heilige kerke ❡ Item obligacië tegens dē geboden vanden prince ofte tegens gemeyn recht. sulcke en sijn niet te houden

❡ Item obligacie van repugnans oft cōtrarien deen den anderen op een geestelike sake en sijn niet te houden B ❡ Itē obligacie tegens natuerlike duechden oft medeliden en is oec niet te houden. dats te weten te gelouen nūmermeer duechden of goet te doen sinen kinde oft sinen maghen. sulcke obligacie en is van gheenre waerden.

❡ Item obligacie van eens anders sake en wetelic en is niet waerdich.

❡ Item obligacie van ghemeyn saken sonđ auctoriteit vandē prince en is niet te houdē Wel mach sijn datmen noch soude vindē ander manier vā obligacie die niet en sijn houdelic noch ontfanclic na dat de sake gelegen is oft gebuert diuers dз niemāt en soude moghen bescriuen. mer die meeste partie heb ic ghethoent. ende en machmē geen soe breemde vinden. men salt bi een vandē bouen ghescreuen wel moghen verstaen nae bescreuen recht die seit ❡ Vādē obligacie i speciale

❡ Ick hebbe nv ghethoent van die obligaciē die int generael moghen oft behoren ꝟstaen te wesen. Ende daer nae soe wil ic v thonen vanden obligacien die int speciale gemaect moghen worden.

❡ Obligaci in speciale is bi woordē expres ende om sekere saken ghedaen van deen partie den andere bi contract willichlijc. Ende weet dз nadē wisen obligacie speciale gepasseert eñ gaet eñ is waerdich voor dye ghale

A l. pacta. ḡ. de par. l. iurisgentiū. §. gñaliter. ff.

B Immo non siā pacta sernanda v pacta non siā. C. de pac

C De amissibus demem iud i citum ꝛc.



gelijc of ic ꝟbōdē eñ gheobligeert hadde alle mijn goedē generalic tegens enigens ꝑſone. eñ daer na tegens eē andere geobligeert hadde enich lant of anđ goedē gheſpecificeert by ſonđ Weet dat die obligacie int generael nz eñ is waerdich tegens die int ſpeciaele eñ en ſoude daer om niet laten te doen ꝟcopen ofte executeren ō die generale dē genen die hebbē ſoude die ſpeciale op dat die geobligeerde geuonden ware in poſſeſſie. Ten waer dat die rechters hant daer op ierſt geſet waer So en ſoude mede de gene die geobligeert waer hi en ſoude niet mogen ꝟcopen ſomighe of eens deels vā ſinen goedē. niet tegēſtaende die generale obligacie. ten waer dat de ghene daer hi tegēs geobligeert waer int generael daer op recht begōnē eñ aēgeleit hadde vooꝛ die ꝟcopinge Alſo iſt geiugiert eñ geweſen i ſomighe houen eñ tot ſomighe reyſen eñ alſoe begheert dat vooꝛſcreuen recht A

A
...d de. ſuſ ...to nō ꝑ ...ꝑ .l. q ge ...alic. ff. qs ...ins pig. ...v.l.gña. ...C. eo q .ll. ...ct op gña ...ligationi ...noris non ...ogat ſpe ...is ſe q̄s ge ...alem

S
...ib in re ꝑ ...ff. de eq.

Op roerlick goet

So weet dat obligacie op haue niet en bedwinct noch en ꝟbint dē geobligeerde. hy en blijft in poſſeſſie van ſijn goeden ſonđ dattet ſi bi auctoꝛiteit vā recht. eñ bi inuētoꝛie dair op gedaen datſe alſo ſijn weđ geleent die geobligeert machſe ꝟcopen oft obligeren tegēs andere dieſe ter ſtont moghen ꝟdꝛagen wtē handē vanden ghenen aen wien datſe ꝟbonden waren. Mer ander ſake waert van lant of erue. in dienſe geobligeert oft ꝟbondē ware met rechte of ypoteque indē lande daermē vſeert van ypoteque. Ende indē lande daermē des niet en vſeert. ſal die rechter hāt dair op geſtelt woꝛden bi vōniſſe vā rechte. want als dan geduert die obligacie tot datſe voldane is. Item weet dat in menich obligacie geſeit woꝛt. dat die ghene daermen aen verbōden is geloeft ſal ſijn vandē coſten. bi ſijn ſimpel wooꝛden. ſonđ andere getughen daer aff te doen Weet dat des niet waerdich en is eñ is valſch eñ ſijn ꝟlozen wooꝛden. Want nae beſcreuen rechte nyemant in ſinen ſakē is geloofſlick. waer om des niet en dient noch en is goet inder obligacie B

C
...iffer ētia in ...r res feuda ...s v res q̄dā ...r in emphi ...oſim q feu ...les nā ꝑūt ...ligari ſine ...nſenſa dñi ...i ff. feu. ru ...phitalie ...n ꝑ ferderi ...c. iperalic. ...i. res vo in ...nphiteoſim ...ic obligari ...emphiteo. ...i v. ꝑ ſali. C. ...e iur. ephi. ...ij. ve q̄ro an ...ño irreq̄ſito.

Op lant oft erue

Obligacie op lant oft erue

Weet dat ghi niet en moecht noch en behoorret te obligeren noch verbindē dijn erue dat waerdich ſi ſonđ den here daert onđ gelegen is. eñ dattet gedaen ſi met rechte noch ghifte noch ꝟbande die anđs gedaē ware. en waer niet ontfanclic Mer die vꝛuchtē daer af moghedi wel ꝟbijndē dꝛie iaer lāc. eñ niet lāger ſonder den here. Eñ ofte ghi die langer ꝟbinden woudet. dat ſoude moeten geſchien metten here. oft anders ſo en waert van gheenre waerden C

Dat die erue gheobligeert nz en mach ꝟcocht ſijn. mer vꝛuchten

Item oft een erue oft lant waer geobligeert vooꝛ een ſeker ſomme van penninghē bi bꝛieuen gemaect eñ gepaſſeert vooꝛ den here. eñ gerecht daert onder geleghē is. in dien daer na enich gebꝛec viele inđ betalinge. ſo en ſoudemen niet mogen ꝟcopen dat erue ō die ſculden te betalen. mer men ſoude wel mogen ſetten in handen vandē heere om tontfangē dye vꝛuchten daer aff die ſculden gheuerifiteert ſijn totter tijt toe dat die vꝛuchten vandē ſelue lande oft erue ontfanghen ſal woꝛdē ſo vele dat die ſcult oft obligacie voldaē ſal weſen eñ anders en machment noch en iſment ſculdich te doen. ten waer bi alſo dattet lant oft erue gerappoꝛteert of gedꝛaghen waer indē handen vandē here om die ſculde. Eñ in dien dan inder betalinghe gebꝛec ware. ſoe ſoude men die erue moghen ꝟcopen en anđs niet.

Soe weet dat deſe regule ſulck niet en is. in cas daermen geobligeert waer onđ ſeghel royale. want daer machmen obligeren ſine erue ſonđ die wete vandē here daert onđ gelegen is. na dat die bꝛiuen ghemaeckt ſijn eñ verleden. ende daer bi ſoudemen vercopen b rechter royale daermē aenvallen ſoude. mer den heere daert onder gelegen is. ſoude daer van gedient weſen van ſijn recht. ende ſoude bi hem gheerſt woꝛden tot commiſſie vādes rechters royale.

Vanden mercten in campainge

Item ſo wie geobligeert wāre inden mercten van campainghe weet dat met dier obligacie men ꝟcopen ſoude dat erue vandē ghe-

obligeren. iae bi stercker eñ vromer redene. Al waert bi andere obligacie of sake vcocht so soudemē wedʼ recouuereren te profite vā de die gene die obligacie vandē marctē hadde. Wāt geē obligacie en procedeert de voerscreuen obligacie ondʼ seggel royale vanden castellet vā parijs noch andere. Wāt dese bouen alle gaet. al waert datse ionger eñ daer na gemaect waren. Wāt also zijn preuilegiert die marcten van coningen voormaels van so langen tijt dat gheen memorie ter cōtrarie en is. eñ also wortet onderhouden.

¶ Vanden here gheuanghen te sijn vanden vianden des gheloues

¶ Item oft gebuerde dat enige here gheuāgen worde vandē viandē des geloues. eñ hy niet en hadde hem seluen mede te lossen sondʼ hulpe eñ bistant zijnre ondʼsatē mē soude mogen daer om vcopen erue oft lant van zijnen ondʼsaten. dat onder hē gelegē waer in dien die ondʼsate niet en hadt andʼs aen te gaen eñ dat hijs niet helpen en woude Eñ die redē is wāt al vandē here coemt, eñ het waer ōmogelic datse niet en soudē geholpen worden in sulcker noot van tgene dat hem coemt

¶ Ghemeyne sake

¶ Item noch nae opinie vā sommighe voor die conseruacie nootlike vnnʼ sake ghemeyne vā enigen steden daermē woēachtich ware. eñ ō dye meeste profite eñ vtiliteyt vāder ghemeente. behoofde te hebbē sekere finācie diemen niet gecrigen en mochte sondʼ eenige erue oft lant te vercopene of datmē die erue ō die reparacie vandʼ stede behoefde af te werpen eñ te niete te doen Weet dattet geschien mach ō sekeren prijs niet tegēstaende. dattet niet en ware die wille of cōsent vandē genē diet toebehoorde Ende also ist gedaen in vele plecken eñ veel reysen. eñ des accordeert. ende ghehenghet dat bescreuen recht

¶ Obligacie van ypoteque

¶ Obligacie van ypoteque is wāneer enige vbint bi forme vā ypoteque alle zijn roerēde goede. eñ specialiken lant oft erue. ō die gheloofte te volbrengen van enigen cōtractē of gheloof ten daer hi hē in vbijnt. Eñ als hi heuet also vbondē zijn lant oft erue. en is dese ypoteque niet gehindʼt noch vmindʼt bi enigē obligacien die hi daer op doen mach. mer zijne goedē principale zijn erue of lant blijft geobligeeert eñ geypotequiezt des te voldoē eñ te betalen. Mer dese ypoteque en heeft geen stede in allē landē. Want veel stedē eñ pleckē zijn daermen des niet en vseert. als in vmendois in amienos eñ in die castelerie van risele. in tournesis in die heerlicheit vā mortaige. eñ sine amāt. mer in dē lande vā caimpainghe van brie ende daer omtrent heeft dye voorscreuen obligacie bi ypoteque stat. Wāt ter stont als eē man is geobligeert ypoteque heeft zijn stat A

¶ Item in die stede vanden voorscreuen ypoteque vseertmen een andʼ maniere van des rechters hāt te stellen opten lande of erue diemē also obligeert tot cōseruacie van betalinge. eñ specialiken eest des conincs hant. eñ men geobligeert sy bi obligacie royale. Wāt alsdā blijft eñ gaet te bouē alle obligacie Nochtās hoe wel dat des coninc hāt daer op geset waer als voorscreuen is waer des middelen herē hāt daer te voren op geset daert erue oft lant ondʼ geleghen ware. die soude stat ende voortghanck hebben voor des coninc hant. maer des conincx hant waer executore. eñ des herē hant waer euocatore Ten waer dat des vbondē erue in des herē hant opgedragen waer. als voorscreuen is om die voorseyde sake. Want als dan waert executorie

A
Finis h?
dit ō iur
ciuili mli
lcō nā cre
na nō sʼ
tecat aco
q̄ qs obli
nisi hoc fi
pssum fal
certis cas
vbi ypoth
ta tacite p
gitur ꝛc.

¶ Obligacie van doode panden.

¶ Obligacie van doode pande is te obligerē eñ vbindē een erue eñ die te setten in handē vā yemant om die te houden so lange. dz dye gene die die erue toe behoort met rechte ghelouet sal hebbē om eenē sekeren som van penningē die hi daer op gehadt eñ gheset heeft ō te houden te possesseren eñ te gebruyken alle die vruchten eñ molumenten daer van comēde. te heffen eñ tonfaughen biden genen diet alsoe is ouer ghegeuen eñ gheordineert sonder defalquier of af te slaen. gheduerende also langhe als hi gherembourseert. eñ de erue weder ghelost sal worden met alsulcke pen-

ningen als daer op staē sullē. Eñ dese obligacie hietmē morgage dats te vstaē. dat die pāde nie of en slaet noch en lost hē seluē. mer mē neemt daer af eñ vrij wech draecht tgeē dat ter op comen eñ wesen mach So weet dz dese forme vā obligacie niet en behoort noch en is ooc sculdich ghedaen te wesen. dan tussē broeders eñ gesusters bi ordinancie van makinge vanden vad'. ō die vorderschap van eenigen van sinen kinderen. gelijc of een leē oft edele heerscappie die met rechte natuerlijke gaē soude aen dē outsten. eñ hi heeft sonen of dochterē ionger die niet hebbē en souden dan tvijfstedeel indē edelē heerlichedē oft ābachten. So weet dat hi wel mach ordineren eñ laten tot .j. of .ij. vā sijn dochteren of and' ionge kinderē een leen of ander heerlichz sulcke alst hem belieuen sal voor sijn kinderē die dz leen oft heerlicheit houdē sullen tot een dode pande. so lange als den outsten des sal hebbē gelost vā also veel penninghen als die vader daer op stellen eñ ordineren sal. A

Hoe wel hi daer op ordineerde eñ stelde also veel of meer dan die leen of heerlicheit waerdich ware in vcopinge. eñ en sal nēmermeer wed' keeen tottē outsten. totter tijt toe dat hi dat vand' voorscreuē somme wed' gelost of afgecocht sal hebbē hi of sinen erfgenamē wāt zijn erfgenamen soude mede bliuen in sulcke laste. eñ ooc die erfgenamen vanden ghenen diet besit in manieren voorscreuen. bliuen in dat recht. eñ sullēt houden also wel als huere voorvads Ten ware dattet quame aen dē outsten of aen sinen erfghenamē van rechter afcoemste. Eñ daer bi dat dye selue die des also hout anders gheen erfgename en hadt die hem naerder ware.

¶ Obligacie van doden pande op kercken.

¶ Item nae opinie van sommighe dese obligacie mach gheschien ende gheuallen tot eenigen kercken bi aduijs of ghifte van aelmissen. ghelijc te assigneren een somme van penninghen eeniger kercken eñ dat te verbyndē ende oblegheren op een stucke lants bi doode pande. om die te houden lange als die erfgename vanden ghenen diet also hadde verbonden dat afghecocht eñ ghelost sal hebben als voorleit is. Mer na opinie vā sommige dese obligacie en mach niet geschyen dan tussen broeders ende susters. Ende ghy sult weten. dat in dien daer eenighe lant arable of ackerlant oft woonstede in pande gheset is die enighe vruchten wtgheeft. ende men dye wil afcopen. of lossen. op dat des dode pande te niet sy Men is dat schuldich te doen. eest op lande arable oft ackerlant als dat corē af gemayet ende wech ghevoert is Ende eest op ander erve nae dat die vruchten daer af sijn. ende anders niet nae castume locale.

¶ Vanden obligacien int particulier
Capittel. lxiij.

THesien die obligacien int generael ende int speciael. Soe wil ick v thonen int particulier So weet oft twee persoonen. of mere geobligeert sijn ō een somme te samen zonder diuisie of verscheyt noch dat ghedeclareret si voor wat partie oft deele elck belast is. weet dat die saecweldige diemen des schuldich is sal moghen eyschen den genen diet hē belieft eñ die sal moeten eñ gehouden zijn te antwoorden met recht eñ die schulde betalen niet tegenstaende eenighe ergumente ter cōtrarie. Exempel Jan ende iacob sijn gheoblgeert aen thomas om die somme van hondert pont pa. by ghemeyne obligacie. ende ten was niet elcxs voor sijnen aendeel. noch elcs een voor al. Het ghebuert dat iacop arm wordt. ende wordt vlyende. thomas siet dat den dach van betalynghe ghecomen is ende dat dye voorseide Jacop niet en heeft mede te betalen maer iā heuet ghenoech soe spreect hij ian aen ende begheert betalinghe vander obligacie Jan die antwoort dat hi gherne sijn aendeel betalen sal maer niet voor iacop voorseyt. Thomas die antwoordt dat hy hem gheoblighteert is in de somme van hondert pont. eñ dat hij dye schuldich is te betalen. Jan die seyt dattet also niet en is elc een voor al eñ dat hi niet vorder verbonden en is dan in dye helft aenghe

A Aut hic locus dicit h in ... videtur ... cē iiquū ... natu. ... de iu ... ut coll ... succes ... p mīta ... semp de ... dari feu ... comō ... etiā ... cōce ... qu ali ... phibe ... ē tol ... sed ō ... prēm ... one ... in aliq ... quātitate ... feud. in ... pl ... credo oide ... i cap ... cōsue ...

sien dat si niet meer en waren dan hē twee daer ō en is hi nz sculdich dan. l. pont Die an der antwoort dz hi is tegens hē vbondē vā C. pont. eñ dat hoe wel inð obligacie niet be grepen en is elc een voor al. so en ist oec niet elc voor zijn porcie eñ aēdeel daer ō ꝛc. Alle gesienen gehoort het woort gseit bi vōnisse dat iā gehoudē was in alle die voorseide sō me. eñ dit accordeert dz bescreuē rechte. A

Vā somige geobligeert der die eē betaelt Itē die sculdē also vbōdē bi zommigen ghe buertet dat die een betaelt. al die anð vbon den sijn daer of ōtslagen. Wāt die sculde eēs betaelt en mach nēmermeer wesen geeiscet eñ so wie daer na des eyschte hi soude vual lē i peyne de quadruple na bescreuē recht. B

Van obligacie pre.

Sommige vragen wattet is obligacie pre So wil ic v thonē daer ō dat ic in obligacye generale daer of int corte ghesproken hebbe So moechdi wetē dat obligacie pie is eē ob ligacie sonð cōtract of sonð stipulacie brieuē Maer wordt gedaen als bi contract Ghelijc of een sone ware geuangen vā sculden of ge uangen vanden vianden eñ gherasonneert ware eñ des niet en mochte betalen enð sijn vader lossede vanden geuanckenisse of peri kel. weet dat als hi weder ghecomen soude wesen die soen die also is gelost van sijns va ders goedē ghehouden eñ gheobligeert is te gens sinē vað bi obligacie pye hē weð te ge uē die penninghen die hi voor hē betaelt sal hebbē Eñ also sult ghijt vstaē van eenē broe der aenðē anderē of vanden eenen neue aen den anderen Hoe waert oec vanden eenen neue aenden anderen op dattet waer bi ma niere van pye dats te seggen wt cōpassie eñ medelidē eñ sonð enige fraude Wāt alsoe en waert geen obligacie vā pye. mer van frau de diet te houden en waer. ghelijck als voor screuen eñ ghetoent is Eñ die settet dz recht tusscen dē vað eñ tkint want mē en siet niet gebueren sulcke cōpassie tusschen anð. C.

Obligacie bi consent van partie niet teghen woordich.

Itē obligacie mach gescien bi cōsent als die partien daer niet tegen woordich en sijn eñ dat vā genen node en is datse daer tegen woordich zijn Eñ obligacie mach ghedaen zijn bi brieuē oft bootschappē als pcuroers of noch bi beslotē brieuē onð bekende segel D

Obligacie bi maniere speciale

Het is te weten dz na dat voorseit is ob ligacie mach gedaen zijn bi speciale manie re bi. v. wegē. Dierste is bi wege vā leenige de welcke is eē minnelike eñ dz die rechter behoort te hebbē fauorable. Die anðde is bi sculde gelooft ter cause van sekere eñ recht uaerdige geloofte. want daer faulte geuon den ware dat en is niet te houdē Die ðde is wanneer enige dinc is gestelt in bewaernis se in handē vā yemāt die des aēneemt te be waren. Wāt alsdā is hijt gehoudē te bewa ren eñ weder te geuen eñ of hi des ontkēde hi soude vallen in grote peine in dient tegēs hem betucht waer. Die vierde is bij pande geset eñ gestelt in nampte of in onderpande vanden schulde te betalen. Die vijfste is bi mutuele actie E

Obligacie op termine oft terstont

Het gebuert tot somtijdē dz die geloften die ingenereren eñ waerdich zijn obligacie zijn gemaect tot terminē oft terstot. ghelijc of ic geloofde weð te geuē. x. pont sonder tijt oft tot zijnē wille. Het is te vstaen dat dese sculde is ter stont weder te geuē. dats te we ten binnē. x. dagen na bescreuē recht. Want het en is niet te vstaen dz die sculdenaer sijn ghelt reet heeft ter stont te betalē. mer na. x. dagen mach zijn bedwongen met recht

Obligacie die gemaect is op terminē. ge lijc als ic geloue schuldich te wesen. xl. pont te betalen tot sint iansmisse naest comende. eñ obligacie tot sekerē dagen gemaect wor den. weet dat si die. xl. pondē sculdich zijn tē daghe als men die ghelooft doet te betalen. Mer eysch en mach niet ghedaen zijn voor sint iansmisse Ende daer om schijnt dat soe wie recht heeft a ender sake ten daghe dat tet gelooft wordt hi heuet recht den dage dat tet verschijnt. Eñ also schijntet vadē vruch ten vandē oecst geset in pachte. Hoe wel dz die pachte daer niet sculdich en is voor licht

A
Et pres … obligari q… insolidū ter… Immo cō… iiū ē de iu… scripto q2 … o rei prom… tēdi nō ten… in solide iu… expssū fuer… in obligati… vt. C. de du… rus. ꝛ sci. p… mit aūc. ita… pactū et ibi… p bar.

B
Adde Iu… da duob. rus… ꝯ in vtroq; … qꝫ vex ħ dis… tū qui totū … uit hꝫ regre… sū q3 correu… g. est iu. aūc… hoc ita. C. d… duos rus

C
Et pr… pie succurre… re nato Ad… De hac oblig… hoc noie … ta nō heb… iure si pr tū… soluat p fili… in pre consu… to nō est actio… nata cū ibi … si pr obliga… turs; fr p fr… ueg. gesto. ꝛc.

D
Insti. de mād… C. vt. ff. eisdē… titul. ꝛ insti. de kā. ob. C… C. si. cert. pe… et insti. qb. m… re. contr. ob.

misse daer aen volghende. A

¶ Te gelouē een dinc.ij.oft meer personen

Het gebuert somtidē dat eē dinc gelooft is enen oft meer persōnē oft somtijts meer psonen gelouen eē dinc eenen oft meer. So eest te wetē dat een dinc is somtijts geloeft enē oft meer persōnē Wanneer die gene diet geloeft ant woort nadē eysch teghens den ghenen dien hijt gelooft ghelijc of eenige. oft somige of twee eysthēde waren tot een ander ghelooft ghi dat ghi ons geuen sult thiē pōt eñ de gene diet allso geeyscht is āt woort Jc gelooft eñ ic salt geuen deen of dand van v. Want ist dat hijt allso gelooft elc van hē beyden wien hijt also gelooft heeft des te geuē macht hem eyscen eñ het sijn twee obligacien oft ghelofte. eñ en behoort des niet vstaē te wesen eē gelofte alleen gedaē tot tween

A de vb.obli. § is stipulatio ū.g. adde.l. coerc dic. ff. le vb.obliga.

B .i.ff.de duo r.

B ¶ Van twee of meer sculdenaers te wesen. ¶ Noch gebuerter dicke dz twee of meer sijn sculdenaers van een saecke gelijc als ofmen vragede tot ian. gelooft ghy mi te gheuē vijf scellinghe. eñ eē and eischet tot een and die daer bi is. gelooft ghy my te geuen die selue. v. scellinge eñ elc ant woort voor hem seluē ic geloefse te geuen eñ te betalē. Weet dat bi sulcke woorden is de sake gelooft tot elc van hem. eñ zijnt sculdich elc vandē genē diet gelouen al gheheel hoe wel totten eenē eñ totten anderē gelofte gedaē en is niet dā een vbande eñ of deen oncfanct de schult. hi schiet dē schilt. eñ of deē betaelt hi heeft gequijt eñ geuriet den andere C

C .ij.ff. de duo rc.insti.eo. §. duo plures

¶ Van partie niet tegen woordich

¶ Item weet dat obligacie de gedaē woort tot yemāt niet tegē woordich daer toe noch comēde. Eñ oft gebuerde datter brieuen of zijn die tughen dat die partien tegen woordich waren totten obligacien te doen weet dat die voorscreuen brieuē behoren daer af niet geloeft te wesen. ten waer dat de gene die seggen wilde dat hi daer bi nieten was dede blikē behoorlike eere dat die obligacie cesseerde dat hi elders was ten dage dat de obligacie gedaen woort. D

D l. optimā. C. de cōtrah.stip

E Insti.vb.more cō.obli.per totum

¶ Item bi leeninge nāpte oft bewaernisse

¶ Item van obligacie die gedaen woort by leeninge oft bi nampte eñ bij bewaernisse. bi leeninge gelijck oft ic leene yemāt eenige dinc het is van nombre oft ghetale oft dinck bi gewichte of bi mate. wāt dicke ghebuert datmen niet weder en geeft dat selue dinck Ende daer om behoort mē weder te geuē in sulcke gewichte of in sulcke mate of in sulcke getale. Eñ en is daer gheen excusacie ten moet alsoe weder gegeuen zijn voor enigen verliese van brande of ander auōtuere. Eñ dit hietmen properlic leeninghe wanneere dat dinc minlic geleent is sonder yet daer af te gheuen ¶ Bi nampte ghelijc oft een dinc ghegeuen si in onderpande eñ die ghene diemē sculdich is des af neemt voor sculde alsdan is hi sculdich dat te bewaren vā allen auontueren. Mer eest dat bij dat in ondpande neemt bij maniere minlic daer om dat hi ter bede van enige heuet eenich dinc daer op geleent hi is gehouden vrij van sulcken dinck. ist dat bi fortune verloren woort op dattet si sonder die schulden van hem eñ dat hi des niet en heeft moghen verhoeden. Ende daer om en soude hy niet laten zijn leeninghe te eyschen

¶ Item bi bewaernisse of yemāt sedt in bewaernisse eenige dinck tot een ander ist dat vlozen woort inder bewaernisse vandē ghenen die des aengenomē hadde te bewaren. hi en is niet gehouden des wedē te gheuen in dien sonder zijn saken si oft sculden ende dat hi des niet en heeft mogen beteren noch verhoeden op datter gheen bedroch in geuondē en si. ende dat hi daer gheen loon af en heuet om die bewaernisse. Wāt so soude hi gehouden zijn dat weder te geuen. Mer of de gene die dat dinc toe hoerde begeerde eñ bade dē bewarer dat te bewarē ende bij auontuerē woort verloren dat is tot perikel vandē ghene diet allso begeerde datmēt hem bewaren soude. Want zijn ongeual en behoort niet te wesen tot preiudicie vanden genen de daer om niet en dochte. Wāneer hi daer af gebodē woort te betalen E

¶ Castume van henegouwe.

Item vandē obligatie na castuyme vā henegouwe moecht ghi weten datter .ij. manierē siin van obligaciē die eents hem te vbinden bi opdracht vā erue gedaē ē gheleden rechtelic eñ daer die here of gedient ware of dattet gedaen si tot siinre beliefte sulke forme vā obligatie is executore in henegouwē so geringe alsinē daer me de recht pleechtet eñ men doet vcopē die erue also op gedragē met recht/ die ij. maniere is wanneer een leenman hē obligeert onder ziin segel oft wanneer mē hē obligeert voor leenmannē des graflicheits of wāneer mē hē obligeert voor die scepenē vander stede gepreuilegieert. Alle sulcke obligaciē en ziin niet dan euocatoriē/ eñ men en soude niet mogen vcopē die erue vandē gheobligeerdē/ mer men soude executerē die vruchtē vander erue eñ den huysraet vandē geobligeerdē eñ niet meer noch andere executie en soude men daer af hebben.

¶ Hier na volcht hoe mē formerē sal obligacie bi gescrifte bi maniere vā formulare

Capittel .lxiiij.

ALlen dē ghenē die dese letteren sullen sien oft horen lesen. N. salupt. Doen te weten eenē yegeliken dat voir ons. N. als voor rechte ziin gecomē eñ gecōpareert in properē persone dese. N. de welkē. N. woonēde in sulcke plecke. N. als hi seit bij ziin puere eñ liberale wille/ bekennēde dat hi vcocht hadde eñ vercochte tot iuste eñ rechtuerdige cope eñ in goeder trouwē dese. N. wonēde. N. als hi seit de somme van .xx. muddē corens totter mate vā dese stede. N. sulke eñ alsogaet corē als tot .x. der tournois na de beste elke rasire/ mits betalende eñ opleggēde om de voorscreuē coop de somme van .xl. goudē gulden geheeten francken vander munte eñ teekē des conincks/ van welcke somme de voorscreuē. N. hē gehoudē eñ bekent heeft/ hout eñ bekent wel eñ volcomelic voldaē eñ betaelt te wesen in gherredē penningen bi hē eñ tot sinē profite ontfangen eñ wel getelt eñ vāde voorseide sōme vā penningē heeft hi quijt gescouwē eñ quijt schelt dē seluē coper ziin erfgenamē oft sake vā hem hebbēde/ mits welke coop die voorscreuē vcoper bel oosde bi siinre trouwe daer op gesworen wel eñ getrouwelic dē voorseidē coop eñ die voorseide .x. muddē corēs geleyē eñ leuerē op ziin perikel eñ costē binnē sulkē dage. N. in der stede vā. N. in behoud hāt/ daer wagē eñ kerre sal mogē varē in sulker placke of strate als de voorscreuē cooper des wil hebbē gheheel uert sond and termine dage exceptie noch delay des te leuerē te nemē noch beghērē/ want hi hē nv ter tijt hē hout voor gesommeert geintimeert eñ vmaēt des te doē betalē eñ leuerē binnē dē voorseidē dage. Consenterēde eñ ouergeuēde bi sinē vrijē liberalē wille dat al sulke sommatie eñ vmaninge vā waerden si hebbēde alsulcke macht als oft ghedaen ware met allen recht daer toe dienende gedaen te ziin. Eñ daer toe tot dien eynde des te doen houdē eñ volbrengē heeft die voorscreuē vercoper geobligeert eñ vbondē alle ziin goeden huysraet eñ erue roereede eñ onroerēde generalic eñ specialic/ bi wege eñ forme van ypoteque van gebode vā recht ontfangē demain assise eñ van allē wegen eñ manierē vā stipulacie of dat obligacie van recht eñ bescreuen recht eñ castume toebehoort eñ hondert schellingen te vbueren oft den vijfsten penninc bi forme van peyne van alle die somme oft datter onbetaelt waere/ welcke peyne oft vijfste penninck als dat best belieft aenden cooper te ordineren oft die houder des briefs/ aen welken alle macht eñ actie van desen tegē woordighe obligacie is beuolen bi consent ende beliefte vanden voorseyden partien/ welke peyne oft vijfste penninck in bient verbuert worde al oft een deel biden vcoper eñ hi daer om bedwongen wort voor wat here dattet waere geestelic oft waerlic bidē coper oft houder des briefs geloort heeft op hē eñ op ziin goeden te geuen eñ te betalen metten principalen/ sonder des te minderen/ eñ alle costē scadē eñ interrestz daer op gedaen eñ tot meerder sekerheit eñ op nemmermeer te comen tegen tghene dat voorseit is/ die vercoper heeft gheobligeert eñ vbondē ziin proper persoon tot detēcie vā geuangenisse beslotē in dient daer gebreek waer in tgheent dat voorscreuen is/ eñ

is geobligeert hē te mogen vangē eñ onthou dē waer eñ in wat plaetse dat hij gheuonden wort buiten tgewijs de ō so lange geuangē te bliuē niet tegenstaende dat op sijn goeden eñ eruē recht gedaen of geuordert ware of geno men of gearresteert/eñ dat exployt totter vol cominge vanđ obligacie voorscreuen gedaen wordē missions costen scaden eñ interrest/dz welcke hij ghebrocht heeft totten viguere oft crachte vander obligatie voorscreuē/eñ dair toe renūcierende tot allen saecken hoedanich die zijn generalen eñ specialen so wel vā rech te als van vsancie eñ ghewoente die hē waer dich waren of te hulpe eñ bate soude moghen comē tegens den rechten ōstant eñ inhouden van deser tegen woordiger obligacie ende dē voorscreuen cooper oft houder van desen me nichsins of saken bi enige wegen of manierē soude beletten mogen hinderen of retarderen noch den inhouden van desen eñ die volle be talinge achter stellen eñ te nyete doen.

A
.de noua
de legatio
ebiti.

¶ Renouacie oft ōnieuwinge vā sculden.

O Ernieuwinge die enige doē in horē scul den wāneer si hē presenteren vandē ee nen sculdenaer optē anderē/eñ daer af sprect dat bescreuen recht meer dan die custumiers Eñ seit/aensiet die keringe eñ vernieuwinge dat die een sculdenaer doet totten anderē vā enigen sculde wanneer hij hem geeft sijn scul denare in zijn stede dat en is niet wel moghe lic te gescien/tēsij dat die sculdenaer daermē op wil aengaen die sculde daer teghen woor dich si eñ dat hij des consenteert eñ ghelouet die sculden te betalen totten sculdenaer vā si nen schuldenaer Eñ dat die ghene daerment also aen geloeft te betalen hem bekeer eñ aen gaet opten sculdenaer van sijnen sculdenaer of anders en waert vangheenre waerden.

B
sup co. ti. l.
legatō. Mo
l. nois. C.
her. vel ac
di l. noia. ff
l. i. C. de
et ob. Cet
actionū e
in inuitū
ri pt. l. i. C.
noua dū
ō nō ē i po
tio rem. C.
li. pot ē i l.
de alie. in
ut. ca. fac s
lega. inui
debitoū si
i nō pt p li.

A ¶ Van sijn sculden te vercopen

¶ Itē daer en bouē seit dat bescreuē recht te bouē gealligeert/dz hoe wel mē niet en mach zijn sculden bekeerē noch vernyeuwē vandē eenē sculdenaer optē anderē/sonđ cōsent ende wete vandē ghenē diet sculdich waer/d welc redelic is/nochtās moech di wetē dat des niet tegēstaēde een yegelic mach ōcopē zijn schul de/eñ daer in actie geuē dē ghenē diet hem be lieft/welke sake goet eñ gestadich si Eñ mach dē coper bi dier schulde doē eñ intēderē actie vādiē aēdē sculdenaer telkē dat hē belieft. B

C
. de nouati
i soluere tū
pecunia.

¶ Van sinen sculde te veranderen

¶ Ghij moecht weeten dat nyemant en derf noch en is sculdich tegens sinen wille eñ con sent bekeren te betalen eenen anderen tgeen dat hi een sculdich is Als of ian eñ iacop scul dich zijn robert/iacob en mach sonđ den wil le vā ian niet die sculde ōanderen/dat ian ro bert sculdich is/want reden is dat elck houdt zijn stede tot hem seluē ōandert te zijn tegēs sinen danck C

¶ Van sijnen brieuen te innoueren.

¶ Itē na opinie vā somige coustumiers is ō andert somige ghelofte eñ somige obligacye oft ouerdracht dat enige hebben totten ande ren bi ōnieuwē som wijlē dē dach vā betalin ge dye geloeft is of geobligeert inden beloftē het si bi brieuen oft anđs Ghelijker wijs of eē mā geobligeert eñ ōbondē is tegens yemant in een somme vā penningē tot sommigen da gen eñ hi henget vanden eē paymēt bij delay tot eenē anderē/het schijnt dat hi verandt eñ veruyeut heeft zijn brieuen eñ zijn obligacie eñ dat daer bi die ouerdracht oft dē brief van obligacie zijn ōnyeut eñ ōandt vā zijnre eer ster waerdē eñ also sustinerent de wijse Soe sal ic v wijsen daer op dat die nieuwe rechtē bewijsen eñ thonē te houdē eñ seit die keyser Justiniaen in zijn boeck daer oft/vā wien lesē werf wort gedaen eñ gepasseert bi sinē rade Wij willē verbeterē die boekē die sprekē vā der ōanderinge der actiē hoemē die ōwisselt oft verandert vā deen op dander/eñ willē de clareren die oude twijffelē vā rechte die daer op waren obscure ende duyster. Ende stellen dat in dien eenighe schuldenaer die eenige an der met hem heeft/oft die sinen eysch veran dert vandē eenē tottē anderē of die pande ōt fanct op zijn sculde/of dat hi ōmeert of ōmin dert zijn sculde/oft dat hi stelt tijt oft condicie in betalinge/oft dat hi ofneemt oft wisselt oft ontfanct brieuen vā minder ghelt dan te vo ren hē gelooft was of gedaē eenige andere sa

ken waer bi die oude stelres vā rechtē seiden dat obligacie gemiteert eñ verandt was. Wij niet en willen dat daer bi si of mach sijn verandert enige sake vandē eersten aligement. maer sal bliuen die eerste obligacie in haerre waerden Eñ sal so veel geaugmenteert ende vermeert sijn/ ten waer dat die ptiē aē beide sidē daer op specialic vclaert hadden eñ gelaten die eerste obligacie vā geenre waerdē te sijn bidē andēē eñ andēs niet Wāt wi wisten eñ het is redelic dat die vanderige vādē obligacien die ter goeð meininge ghedaen sijn nz en wozdē veranðt of vnieuwet. Ten si dat bij speciale of sonð lange cōsent ghedaē si eñ vernieut bider kercke oft simpel maniere eñ van wozden capcieuses eñ niet met rechte tē ware bi also dat die partiē seggen expressselic eñ declarerē des allso te sijn So dattergeen fraude noch deceptie en wozt geuondē noch ghepsumeert A ¶ Bi hoe veel manieren innouaci mach ghedaen sijn.

¶ Na opinie vandē ouden rechters eñ eerste boec Innouacie of vanderinge mach gescien in veel manieren/ gelijker wijs als te veranderen die terminen vanð betalinge begrepē inder obligacie vā bozge te nemē nader obligacie die obligacie niet te eischē of vervolgē binnen .xxx. iaren na beschreuen rechte In ypotequē binnen .xl. iaren eñ na die custumiers vā piccardie .xxi. iaer Van vrouwe die waerlic wesende geobligeert waer eñ daer na ghinc in relygie eñ doen professie ten waer dat dye obligacie inhout eñ begrijpt also wel binnen religie als buten Alle dese condicien innoueren obligaciē/ gelijc als voozscreuen staet/ tē si dz bidē ptien gedeclareert si/ dat so wes mē daer of doet dattet is sonð preiudicie te dragē totter obligacie B ¶ Hier na volcht vanden actie. eñ hoe veel manieren die sijn

¶ Capittel .lxvi.

Actye is dat recht dat dē eyscher heuet eñ mach hebbē tegens dē v̄weerer te intenteren sinen eysch in rechte ptie geroepen nae bescreuen recht. C Na dat gethoont eñ geseit is die forme vander obligacien wil ic v als thonen vandē actien, want sonder obligatien en mach niemāt hebbē sake noch actien. Eñ daer ō hieten die rechten obligatien moeð vanð actien wāt vā hē sijn alle actiē gesprotē D So moechdi wetē datter zijn ij. souuerainen of opperste actien eñ principale vanden welken alle ander wtspruyten eñ dalen Dierste is actie psonele. en die .ij. is actie reele wāt hoe wel dat somige noemē veel manyeren van actien nochtans van dese .ij. spruyten eñ vallen alle ander E ¶ Ten eersten ō te spreken vā actie personele moech di weten dat actie personele is dat recht dat mē heeft eñ mach hebben in alle saken vā delict eñ van allen contracten in alle obligacie het si bi cōtract of talso als bi cōtract het si bij malefici of anders als bi malefici Die andð is reele eñ vspreit haer in allen eyscen die op erue of landē gedaen worðē/ eñ sijn van proprieteit eñ dat sonð destegeraken nz en mach de libereren of decidereē. Wāt bið redē vā actie reele/ het moet wesen dz dē eysch si gestelt op proprieteit of op oude becōmeringhe oft op nieuwe twij. gelijc als ic hier na tracteren eñ seggen sal alst behoozt bi regule/ eñ daer ō wil ic weð ōme kerē tot dierste actie psonele de welke haer diuideert in veel formē eñ manieren na de gelegenthz vanð sake. ¶ Vā iniurie

¶ Eerst ist gheheetē actie van iniurie of van quade dadē bi violente ¶ Van geboden

¶ Daer na ist ghebeeten actie van geboden als of yemant ghebiet bi sinen brieuen of anders tot een ander dat hi hem maecken sal of doen maken sulc werck. zc

¶ Van gheloften F ¶ Daer nae hietment actie van geloofte als of yemant bi wille eenige saeke geloefde dat isnien sculdich te houden alst title is legitisme G

Stipulaire.

¶ Daer na ist geheten actie stipularie gelijc als die obligacien zijn diemen maect het si bi brieuen oft anders daer trouwe in gelooft is eñ antwoozde van consent.

¶ Norale.

Daer na hetet actie noxale/ gelijc dz wāneer eenige eygē vā eygē cōdicie misdoet yemant/ ende datter boete oft betetinghe toe behoozt

¶ Redebitoze

Dan hietmẽt actie redebitore/ ghelikerwijs wãneer na eenigẽ coop gedaẽ mẽ vint datter gebzec is of fraude ind sacke eñ vandẽ redebitoze. A

¶ Seruiante.

¶ Daer na ist gheheetẽ seruiante gelikerwijs als te eyschẽ eenige dinc dat vercocht waer eñ men houdẽ soude in huueringe.

¶ Bi actie contrarie.

¶ Daer na hietmẽt bi cõtrarie actie vã gebodẽ/ geliker wijs als te eyschẽ de sakẽ die eenige houdẽ soude geobligeert eñ als bi acty contrarien. C

¶ Actie vã gebode.

Actie vã gebode geliker wijs als pcuroer te zijn voor yemãt/ in sake vã appiel daermẽ tegens hebbẽ soude/ op dattet niet en si bidẽ sculde of gebzeke vã pcoroer/ alsdã mach de pcuroer begeerẽ op sinẽ meester tgheẽ dat hi aender sake gescit soude hebbẽ. D

¶ Institoze

Actie institoze, is wãneer die knechte vã een coopmã die zijn comescap voert of beleit leẽt enige pẽningẽ voor sinẽ mester/ alsdã is de mester daer in gehoudẽ. E

¶ Executoze

¶ Actie executoze is wãneer yemãt hebbẽde een scip/ stelt op selue scip eenẽ gouuerneur of be waerder die wozt genaẽt gubernatoz nauis. Eñ die ghene die tscip toebehoozt is ghenoẽpt exercitoz nauis eñ is gehoudẽ in alle cõtractẽ eñ comescappẽ die de voozseide mester doet. F

¶ Actie quantiplurium

¶ Quantipluriũ is/ so wie sculdich is te leuerẽ corẽ tot eenẽ sekerẽ dach eñ hi daer in ghebzeclic valt bi somige iarẽ/ die coper mach eyschẽ te hebbẽ die waerde vandẽ corẽ tottẽ besten pzise vandẽ iare vandẽ faulte dat hi niet en sal betaelt hebbẽ/ eñ also is hijt sculdich te hebbẽ. G

¶ Quantiminozis.

¶ Daer na hetet actie quãtiminozũ/ geliker wijs als eenige vint zijn comescap die hi gecocht heeft na dztet geleuert is arger eñ minre dãt hẽ ind comescap doẽde gegeuẽ was te verstaẽ eñ geseit was vãdẽ genẽ die daer af tscreet wel wiste/ alsdã is de vercoper sculdich te beterẽ die faulte de welke hi wel mochte ghe declareert hebbẽ eñ dat wel wiste eñ verstonde

H ¶ Vice de litigie.

¶ Daer na vandertet in actio vã litigie/ gelikerwijs so wie vercoft eenige sake die hangende waer in pces dat en machmen noch en behoozt mẽ niet te vercopẽ eñ oft vercocht ware so soude ment weder moeten settẽ in sinẽ eersten staet/ eñ de vercoper waer gehoudẽ des te beteren tegẽs dẽ here vã alsoe veel als den prince dzagẽ soude eñ de ghene diet cochte indiẽ hijt wiste soude verliesen zijn gelt/ eñ dẽ coop waer te niete. I

¶ Actie de dol.

¶ Daer na ist geheetẽ actie de dol/ gelijc als in eenigẽ coop daer mẽ af vuolgẽ wil dẽ gheobligeerdẽ of verbondẽ fraude geuondẽ wozt. Eñ dese actie en gedueert niet lãger dan twee iaer na dẽ cope ghedaẽ. Wãt soe wie hẽ binnẽ dier tijt daer af niet en behelpt daer na en ist niet ontfanckelic. K.

¶ Cõpẽsacie.

Compensacie heetet actie vã cõpensacie die de clerckẽ hietẽ recõpẽsio/ gelijc te seggẽ/ tusschen crediteures een somme teghens anderen/ wanneer recht vã cõpẽsacie des mach onderhoudẽ. Wãt in waerlike houẽ en heeft dese actie gheẽ stadt daermẽ useert vã castume locale/ dats te seggẽ in lande castumiers/ maer bescreuen recht henget dat cõpensacie gedaẽ si in saken die dependerẽ of spzutẽ deen vã danderen/ gelijc oft .ij. coopliedẽ warẽ vergadert in fayte vã comanscap/ eñ si haddẽ verstrekert deen totten anderẽ in huer rekeninghe/ daer mach cõpensacie stat hebbẽ in gelike sakẽ. L

¶ Vanghiften

¶ Daer na ist actie geheetẽ vã ghifte de welke geschiet in dzie manierẽ/ geliker wijs ghifte tusschẽ dẽ leuẽdẽ/ ghifte legataire eñ ghifte om sake vã huwelic. Dese .iij. ghiftẽ bewijst dat bescreuẽ recht eñ niemãt anders. M

¶ Rei vendicatio.

¶ Daer na hietet actie de rei vendicatio/ gelikerwijs als yemãt onthout ees anders dinc sonder eñ ouer dz cõsent vandẽ ghenẽ diet toebehoozt/ õ die wed te crigẽ machmẽ intẽderẽ actie rei vẽdicatiõe/ wãt die wil en wilmẽ niet clamerẽ of seggẽ de sake als gestolẽ om crisme eñ vzeese die daer af soude mogẽ volgẽ/ nochtãs is dit een gelike substancie oft sake/ maer

pponas. edi.li.act c.decpto.v iniano inc .i v inst. ő §. fina. C ff. sup al. D mã l. etiã si carià E de exer. et ti.ac.l.i.er. F in pnci. ff. er cer. ãcti. de q ad h actio insti alocuh eat a reqrũ et iertercito scripci mi eris pecu i in eã tam q e ppositi? pste r tacite am q sciat ppositũ in tãt etiã q eo loco mu es ubi reo tua pecu a cõparãda perit. l. i. C exec. insti. l. vinũ. ff cr. pet. H delicij atti. istic. I de ling. l. cõ aus. K de dol ma il. L ide q spẽ tio de iure ipto byllo etiã si debi sint inuicẽ dũ negotionib? seu usis. Leri. ide gmissũ pociter fru si cõstat cõpensum. Insti. de iam pnci.

die refuendi tacie is graciose oft hoessce ende en beleit geen crisme ten si dat de rechter siet datter diefte bi si A ¶ Vā cōtributio

¶ Daer hietet actie vā cōtributio. dat dye somige hietē cas vā desconfiture. gelijc of eē geobligeert is tegēs somige eñ dz hi te rechte gebodē of ontbodē si vandē ghenen die hi sculdich is eñ dat si tusschē hē liedē geschills hebben wie daer eerst betaelt sal worden. daer om dat elc seit dat hi behoort te precederē in betalinge om vreese dat die goeden niet en sullē mogen die sculden betalē Weet dat in dien daer soe veel goeden niet en zijn als om al te betalē alsdā sal cōtributie stadt hebbē eñ sullen betaelt worden ter marck dats te weten also veel als dandere. B

¶ Usucaptio

¶ Daer hietet actio de usucaptione gelijck als of yemant gehadt eñ gebruyct heeft die sake of huysraet vā een andꝰ tot iuste tijltre bi drie iaer of meer het mach hē toe behoren bi actie de usucaptio die haer nz en vsprept dan op roerende goet C ¶ Prescriptio

¶ Daer na ist gehietē actie vā prescriptio. gelijcker wijs of yemāt vā erue eñ possessie vā enige sake reele gehadt hadde dz gebruic eñ possessie tot iuste tijtle bidē tidē vā .x. iarē tusscē dē tegēwoordigē eñ vā .xx. iarē tusschen den absent hem behoort die ppͥetept vandꝰ sake bi actie van prescriptio. D

¶ Actie van emctie eñ garant.

¶ Itē bi actie vā emctie geliker wijs als te appellerē enige daermē of gecocht hadde eenige erue die naeder hant eñ naedē coop becōmert waer eñ die coper eyschede zijn waringe. hi is sculdich te hebben. bi deser actie hoe wel dz die vcoper des nz geloost en hadde te warē E ¶ Vā actie proximitept

¶ Vā actie vā proximiteit geliker wijs oft yemant vcocht sinē erue tegēs yemāt vreēt of yemāt vā sinē geslachte. weet dat binnēs iaers na dat die vcopinghe gedaen sal zijn die naeste vā sinen bloede sal mogē eyschē dz lant oft erue also vcocht ōsulcke penningen alst sondꝰ fraude vcocht sal zijn op dz hi coēt vandꝰ side daer die erue af coēt eñ vandē vcoper getomē is eñ andꝰs nz ¶ Trāsactie

¶ Actie vā trāsactie geliker wijs als te settē zijn sakē eñ actiē diemē heeft in rechtē in dē hādē vā eenē āderē ō ptiē te accorderē F

¶ Vā restitutie Actie vā restitucie gelijc als die weesen comē tot horē iarē volmaect eñ vindē dz sij behindert eñ bescadicht hebben geweest in horē sakē vandē gene diese hont bi cracht vā deser actie si sijn sculdich de weder te hebbē op dat si binnē vier iarē na dat si getomē sijn tot hueren iarē dat eyschē Eñ also is vā een die opēbaerlijke saken hadde wtlandich geweest binnens iaers. G

¶ Actie van dotale oft duwarie.

¶ Actie vā dotale is die actie van duwariē die de vrouwē behorē te hebbē op die leē eñ landē de hoer mā hoer bewijst voer die trouwe ¶ Actie de dos

¶ Actie de dos is dz recht dz die mannē hebben in tgeene dz de vrouwē brengē in huwelic eñ dat si in voorledē tidē plegē te donerē bi recht de dos voor trouwe gelijc nv doē de mānē eñ daer ō is differētie tusscē dos eñ donarie. wāt dos is voor die mannē eñ donarie is voor die vrouwen. H

¶ Van fideiussio ¶ Actie van fideiussio dats te vstaen wāneer yemant is borge gebleuē voor eē andꝰ eñ hij bedwongē is te voldoē tgeen daer hi voor geloeft heeft dat salmē eñ mach vhalē optē gene daer hij borge voor is. mer eer hi antwoort indꝰ sake of yet betaelt. sal hi hē doē dachuaerdē. wāt daer na en waer geen vhalen aendē principale I ¶ Actie in sake

¶ Actie in sake gelijc als recht te hebbē in ppͥetz vā somige of eenige erue daer eē andꝰ de vruchtē of neēt bi deser actie heeft eñ hebbē mach sake te vwerē trecht vandꝰ ppͥetz sondꝰ te nakē of te rueren andꝰ fructuarie oft vruchten ¶ Actie totter sake

Actie totter sake geliker wijs dz mach hebbē de gene die hout de fructuarie of vruchtē vā enige erue i lijftocht oft tot seker tijt sondꝰ enich recht te hebbē indꝰ ppͥetz. Bi deser actie behoort hij te houden dat recht van zijn usufructuarie oft vruchten noch de proprie

A C. de vē. p tu. B l. fi. C. trib. act. C. bo. auc. in. pos. C Insti. de usu. §. i. C. de usuca. trā. l. vni. Adde pres mobil. usuca. tri. uis imobilis vero lōgo tre bona fide mala fides interrū. pit pscriptio. D C. de q̄ dm. scrip. E Lic. v. dito. li nō obligat se de ectione tri ex natura cōtract. tenetur l. nō dubitat C. de euicti. F Vt. C. de trāsact. p to. G Adde m dat cōtiuc. q̄ dictū l. f. C. de in. integ. resti. anno C. de tpe in integ. resti. peten. et ubi etiā q̄bꝰ caus. ma. l. fi. C. de dōa an nup. l. fi. I Adde q̄ nō sit vex qui pncipal po venie qm fideiussor p eo soluit. C. actōe mādati ner pt fideius. cōueniri pūre et potēte pn cipali auc. pn. C. de fideius. Etsi ples sint fideiusso. q̄ in solid tenentur tn velit pūe obicere beneficiū diui adri §. ples in sti. de fideiuss.

A
ff. de cō. ꝛ
di. §. pcinm

taire en is niet sculdich daer in te rakē noch aenden n costē eñ oncosten. mer hij is sculdich in rake te houden die woningen

¶ Van ꝟcopinghe

B
re actio hꝫ
ā locū ꝑ a
ꝫ reb⁹ ācm
ꝫ serno

¶ Actie vā ꝟcopinge. gelijc of yemāt ꝟcoft hadde enige dinck op datret si bi cōtract vā goed trouwe wāt weet dꝫ allsdā hi sculdich is bi ꝟcopige so seker te wesen dꝫtet bi mid dele si vā pecune geestimeert eñ genōbꝛeert of anđs de ꝟcopinge en soude nꝫ houdē A

¶ Actie van restitucie

C
.de edelic
ti. l. cū ꝑpo
is adde
nd vlt. no ē
ꝑ de iure
ꝫ actio hꝫ;
cū cā ꝑ reb⁹
nobilib⁹ ſi
ꝑ mobili
⁹. l. i. ꝟ. ij. C.
e resti. vēdi.

¶ Actie vā restitucie. dats te restituerē die ꝟcopinge vā enigen coop gedaē daer dye ꝟcoper hē vint behaelt of bedꝛoghen ouer die helfte vanđ waerdē. wāt bi deser actie m en mach zijn gerestitueert eñ die coop behooꝛt gedaen te zijn te nyete. Dit is op roerende goedē. mer op erue of lāt niet ouermits dat sulcke coop gedaen woꝛt bi rijpe eñ lāge declaracie vā rade eñ daer en valt geē surple.

B ¶ Actie van edelicio

D
C. de vectig.
ij. neq ꝫomis
num ꝛ aliis ꝛc

¶ Van actie de edelicio dats wāneer dꝫ yemant ꝟcopt ~~een hert~~ die sulcke vā cōdicie is dat hi niet en mach op eē stede bliuē of ꝟtoenē daer die coper bi sinē coop oft bedꝛogē is bi deser actie behooꝛt te wesen reintegree.

C ¶ Actie vectigale

E
C. de locato.
. dñs. ꝛc.

¶ Vā actie vectigale gelijc vādē gebellē geoꝛdineert bidē oudē cōstitucie gecōfirmeert bidē pꝛincē bij deser actie valtmē in groote boete vā transgressiē sonđ des te kondigen.

D ¶ De locatio

F
C. de depoſi.
. i. et aliis ſe
quētib⁹. l. fi.
C. de cōpenſ.

¶ Daer na hietet actie de locatie gelijkerwijs als te ꝟhuerē enige dinc tottē welckē scadē oft periculē dat behooꝛt te zijn. Weet dat of de gaerderobe is gehuert eñ te dingē die welcke de daer inne zijn ꝟloꝛē woꝛdē bi dienē bi bꝛekē of deluen die vooꝛseide garderobe sonđ dꝫtet is bi sculde vandē gene diet ꝟhuert bi recht ꝟstane het is sonđ zijn perikel. Mer of anđs geuondē woꝛt bi negligencie vanđ doꝛe oft veynstere dattet geen violencie of en bleke het waer tot perikel vanden genē die de garderobe toe behooꝛde Also moecht ghi weten eñ ꝟstaen van anđ dingen hegeuen in huyꝛ ware E

G
C. de suffra. l.
unica

¶ De dops.

¶ Daer na hietet actie vā dops gelijc als te settē eñ cōsignerē in bewaringhe eñ depost yemāt enige dinc. weet dat bi deser actie de gene diet bewaert en is daer of nꝫ gehoudē rekeninge te doen in diēt bi sake vā foꝛtune of ongeual die hi nꝫ en heeft mogē ꝟhoeden ꝟloꝛē zijn noch de erfgenamē en sullē gehoudē zijn daer af rekenige te doen. Ten waer dat int aēnemē die erfnamē behoerlijc daer af belast haddē geweest eñ dꝫ si gelooft hadden des te bewarē eñ anđs geen sake en heuet daer of dꝫ hi hē mach of sculdich is te excuserē met rechte eñ mē hē des eyschet wed te hebbē hi is sculdich wed te geuē sonđ cost noch daer en valt geen recōuencie oft ꝟhalē mer men moet yem toerlijc wed geuen F

¶ Actio suffragant

H
C. de fini. re
gūdo. ij. ꝛ. l. ſi
cōstitue. et. ff.
determinet
. i. ij.

¶ Daer na hietet actie suffragant gelijkerwijs als vandē arbet eñ laboer dat enighe aduocaet gedaen heeft inđ sake vā yemant te helpē. datmē hē noch sculdich waer. wāt bi deser actie behooꝛtet hē voldaen ende betaelt te wesen bi taxi vandē rechter. na der sake naden ꝑsone eñ nadē aduocaet. G

¶ Finium regundoꝛum.

¶ Noch hietet actie finiū terre. dats te wetē te settē eñ te stellē palē opten lande eñ erue ō te scheydē die differētie optē landen eñ eruē deen vandē anderē bi een gelegē Ende wat peine of ꝟborte daer valt die se valscelic verset so weet dat bi deser actie behoert daer toe geremedieꝛt te sine. eñ gaet op wege de furt. eñ geuoelt nature vā criesme

H ¶ Actie van saken ghedaen

¶ Oeck hietet actie vā saken gedaē gelikerwijs oft ic doe enige sake vooꝛ eē andere absens die hē ꝑfitelic is in zijnre sakē hoe wel dat hi mi des niet beuolē en hadde eñ bi mine toedoen of dienste daer enige ꝑfijt si. bij deser actie is hi gehoudē mi wed te geuē dꝫ gene dꝫ ic geleit eñ ꝟteert sal hebbē in zijn sakē te doē. mer naedē recht waer vader oft moed die des dedē inđ sake vā hoꝛē kinderē deser actie en soude geē stat hebbē mꝫ hē liedē wāttet natuer alsoe bewijst te doen met re-

dene vã õtfermhertichz eñ vadlike natuere.

A ¶ Actie mutuele. Hier na hietet actie mutuele.gelikerwijs wãneer yemant heeft enige doẽ dachuaerdẽ voor recht eñ de gene die vdachuaert is doet voor den seluen recht den ghenen die hem heeft doẽ dachuaerden om tegens hem te antwoorden.

B ¶ Actie van gheselschap

Daer na hietet actie van geselscap gelijkerwijs als twee zijn te samẽ in eẽ geselscap in comẽschap Weet dat die een mach settẽ ofte vutsetten die penningẽ eñ die andˀ dẽ sinnen. eñ de arbeyde die comẽscap te helpẽ eñ noch tans bi deser actie heeft die eene also veel pfijts eñ vlies als den anderen. C

¶ Vanden dingen gecocht eñ vcocht.

Hierna hietet actie vã dingẽ gecocht eñ vercocht gelijc of yemãt vcocht hadde enige dinc tsi in erue of andˀs. Weet dat wãneer dz dinc vcocht is bi eẽ coop de coper heeft actie alleene vandˀ zõme vandẽ prijse eñ geen ãdere. eñ ist in erue des gelijcs en mach de vcoper niet meer eyscẽ dã die zõme vãdẽ pẽningẽ bij also dat die coper daer inne geepscht sij. D

¶ Actie simpele Hier na so hietet actie simpele wãneer die gelofte simpele is datter gene stipulacie en si dã simpel gelofte of voorwaerdẽ gelijc als enige dingẽ te gelouen sondˀ stipulacie andˀs dan vã ant woorde van sulcke gelofte en is geen actie. E

¶ Actie van vochdie Daer na hietet actie van voechdie. als wãneer yemant valt in voechdie eñ bi dẽ gerechte hẽ zijn ghegeuen voechdẽ die sijn goedẽ regierẽ eñ sijn sake bij deser actie is hijt sculdich te doen. F

¶ De curatio. ¶ Daer na hietet actio de curatio als wãneer yemãt is wtlãdich .of furiose of crãc vã sinnẽ so dz hij hẽ nz en mochte helpẽ. alsdã behoort hẽ ghegeuẽ te sijn by den recht cur atoers die sijn goedẽ regyerẽ mogẽ weet dat hijt bi deser actie wel doen mach.

G ¶ Actie de bail. ¶ Daer nae hietet actie de bail gelijkerwijs als so wãneer yemãt valt in voechdie die leen heeft hẽ toebehoren de. alsdan en behoort andˀs gheen voecht dan die naeste vandˀ side. daer dat leen of coẽt dye dẽ kinde in bael of i bewaernisse eñ regimẽt hebben sal eñ bij der actie mach hijt eñ is sculdich te doen H ¶ Actio de populare. ¶ Item het is te weten dat tussen andere actien is een actie ghehieten actie populare de welke is seer nootlic eñ behoeftich tussen dẽ anderẽ. eñ is sulc dz oft gebuerde dat in enige stede enige rechte valt dat toebehoort den ghemenen profijt vãden volcke. so weet dat een of meer daer of mogẽ doen eñ intenderẽ actie eñ also wel wijf als man. eñ daer om dattet hem seluen aengaet in proper scade soe sonde mede eẽ weese dat ste verstaẽ sinen voecht voor hem Eñ in deser actie copulare eyschende ende veruolghende mach sijn veruolch bi procuroer op dat die eyscher ware preiudice ert in sijn proper saeke eñ bescedicht. Mer in cas daer hi nz en ware geprejudiceert oft beschuldicht/ eñ en hadde geen actie populare vniuersale noch pticulare. hi en soude niet ontfangẽ woordẽ bi procuroer Mer hi soude selue sinẽ eysch moeten vuolgẽ in psone oft psonen. in dyen daer meer dã eene waer eñ vwerer si dat die eyscher in deser actie sake heeft particulare oft vniuersale vã populare is dã ontfanclijc bi pcuroer eñ en is actie populare nz vstaen om die pticulier vã enẽ ambacht of vã eẽ collegie. of vã een stede. mer moet die actie aengaen op allẽ generalijc. eñ daer õ ist geheten actie populare. want also wel aengaet den cleynẽ als den grotẽ. eñ also wel is ontfanclic die cleine als dye grote. eñ een alleene als meer. I

¶ Actie de furtiue.

Hier na hietet actie de furtiue gelijc als yemãt vcocht heeft gestolẽ goedẽ. hi is sculdich die weder te keren eñ wedˀ te gheuẽ sondˀ weder te hebben die penningen die hi daer õghegeuẽ heeft. men vliestet bi deser actie K

¶ Actio de posthnmus.

Hier na hietet actie de posthme gelijck als yemãt geborẽ is nadˀ doot vã sinẽ vadˀ of ghesneden wort wten lichaem vã sijnre moeder eñ niet geboren en wort. heeft hi natuerlijcke leuen daer om en ist nyet hi en sal bi deser actie erfghenaeme wesen. ende breeckt dat testament die sijn voorseide vader ghemaect heft na sijnre doot. op hoope dat hij gheen kinder-

A ¶ C. de neg[...] is gest[...] vc.
B ¶ C. de proc[...] l. actionẽ c[...]
C ¶ C. pro soci[...] i. v. insti. de [...] cie. §. nã. v [...]
D ¶ C. de acti. i[...] et vẽdi. l. i. [...] ẽptor hz ac[...] nẽ ẽpti ad [...] quãcmitp[...] dã a vẽdit[...] C. eo. ti l. fi[...] tradictio
E ¶ C. de loca. [...] cõduc. l. i.
F ¶ C. de testa. [...] tella. et alij[...] rubricis et l[...] gibus
G ¶ C. de cura. f[...] rio. l. i. et. iij
H ¶ C. de admi[...] tu. l. tutores [...] q̃ cũuõ loqt[...] de feud.
I ¶ C. de popu[...] actio. l. i. l. q[...] poplari. adi[...] q̃ anctoꝛ h[...] actionẽ p p[...] curatore cr[...] cere nõ poss[...] vt ẽ etiã in l. [...] pupillari. v[...] de pop. act[...]
K ¶ C. de fur. e[...] ser. corri. iij. ciuilẽ re[...]

ren meer en hande dan leuendich waren A

¶ Actie de mise de fait

Daer na hietet actie de mise defait geliker wijs als yemant heeft enige ghifte legatarie daer hi af tgebruyc hebben sal nader doot van den legator oft ghifter. en hi wreest die becommerheit. biden seggen vanden keyser Adriaen die dit recht heeft geordineert. hi heeft actie hem te doen stellen oft te setten in zijn ghiften van aelmissen bi deser actie en rechte Desgelijcs heeft een vrouwe of ioncvrouwe in huer do. narie. nader doot van hueren man. en bi deser actie mogen si daer in bewaert en gehouden sijn met rechte B

¶ Van condicie onsekere

¶ Daer na hietet actie van onsekere condicie want so niet en volbrenget die condicie. hy en is niet sculdich te hebben die ghifte bi deser actie C

¶ Actie van nyeuwinghe

¶ Daer na hietet actie van nyeuwinge. dat is wanneermen nyewt en ouerset zijn schulden van eenen sculdenaer opten anderen. oft wanneermen na die obligacie ontfanct eens deels vanden schulde. oft wanneermen gheeft gracie of delay van enigen vanden paeymente. Weet dat om sulcke nieuwinge die cracht van obligacie niet en is vandert. want dye obligacie hoer niet en vandert mz recht. mer bi consent vandert. en also dat die obligeerders niet en consenteren bi woorden. dat die een obligacie si vandert bi die andere. dye eerste blijft in haer stede. en en vandert niet. D

¶ Actie van solucie oft deliberacie

¶ Daer na hietet actie de acceptilatio. dz is te doen quitancie en quijtscheldinge vanden gheloofte oft vande die de een heeft opten anderen. dwelcke geschien mach bi veel wegen. ghelijc als ghi vinden moecht in die rubrike. E

¶ Die bi seer edel ende proper maniere daer af tracteert. F

¶ De doptio

¶ Hier na hietet actie de doptio dat is wanneer yemant gheen kinderen en heeft. en hij een ander neemt voor zijn kint. dat moet wesen bi auctoriteyt van sijnen prince. en dattet hij aennemen wille si noch inder macht en onderdanicheit van andere. want van een kint dat gehuwelict waer en machment noch en ismen niet schuldich te doen. G

¶ De emancipacione

¶ Daer na hietet actie de emancipacione. dz is so wanneer enighe setten wille zijn kinderen wt hoer onderdanicheit en regiment op dat se doen mogen mansdaet. en dat hoer gelooften ghehouden en van werden sy H

¶ De ingratitude

¶ Hier na hiet actie de ingratitude of onderdanicheyt. dat is wanneer yemant in onderdanicheit neemt tgheen dat hem is gegeuen wt gracien. oft daer na vertoornt den genen die hem die ghifte wt gracien gegeuen heeft Weet dat die ghifte als dan mach sijn weder roepen biden ghifter. I

¶ Van actie copulare.

¶ Daer na hiet actie copulare gelijker wijs wanneer dat yemant heeft ghedient enigeomte hebben loon oft hueyre of dat hi si waerdich hueyre te hebben. en sijn meester van sekeren tijt betaelt hadde sekere hueyre. en daer nae hem niet en woude betalen voor dye anderen tijt Weet dat na bescreuen recht hi beuonden is hem te belasten van alsulcke hueyre onden anderen tijt. als hi hem betaelt hadde vanden eersten tijt Ten si dat tusscen hem beiden eenige voorwaerde of condicie expresse gemaect si.

K ¶ Van onbehoorlike condicie.

¶ Oocisset actie van onbehoorlike condicie dat die clercken hieten condiciones indebite ghelijc als so wanneer yemant op enighe condicie betaelt bi ignorancie of onwetenschap meer dan hi sculdich is bi deser actie is hij sculdich weder te hebben tgheene dat hi meer betaelt heeft. L

¶ Actie sonder sake.

¶ Item noch hietet actie sonder sake gelijker wijs als yemant een ander geeft eenige dinc in bewaernisse. en den ghenen diet alsoe ghegeuen is wederseit des weder te ghenen alle oft eens deels by deser actie machment weder vercrigen. dats te weten al gheheelic. tgene dat hi hem in bewaernisse gegeuen en ghestelt hadde M

¶ Actie mixte

¶ Daer na hietet actie mixte ghelijc dat soe

A de posth. edib. ... li. B de co co di adiu a. tol. l. ult. C de codicio. er. l. i. D de noua. ... a. nouacio m. E et. ff. F de accepti. G de adopti. i. li. fi. ... rogatur ... iuris est. rogo ... meus ne ... opto ... H de manci. librorum per ... I reuocado per totum K l. legem. C. loca. ... L ... ff. de ... c. l. i. ... rcs indeb. ignorat ... M de condi. ... ca. l. i. et l. ... infert.

wanneer die sake ruert eñ aengaet actie pso nele eñ reele daer bi datmē eyscē soude te hebbē vā.ij.of.iij.iarē of meer / die vruchtē vā eenige erue of lant sonđ yet te eyscē aēdē grōde eñ nochtās soudemē moetē ruerē aēdē gronde eñ dattet neđ daelde vā eenighe die tandere tijde gerecht geweest of gehadt hadde. A

¶ De seruitude de possessio.

Hier na hietet actie vā seruitude vā possessie gelijc als te hebbē recht vā wegē of wech door dē lande of erue vā yemāt oft recht van drop op eens anders erue of recht te leenē of timmerē op eens anđs muer eñ ander saken dier gelijc. B

Van seruitude vā prestatio.

Oec hietet actie vā seruitude de prestacio gelijc als is recht te hebben dat yemāt is gehoudē te doē eenige wercken als sinē mersch te hoepen of in sinē bosch af te houdē eñ ander gelike wercken. C

¶ Item vanden actien reelen. Cappittel.lxvij.

Actie reele heeft toe gesichte tot erue of lant eñ gronde vāder proprieteit vā somige sakē als recht te hebben van successie bi coop bi ghifte of bi anders vcregē inder pprieteit van somige erue / hi si feodael of erflike / gelijc als die eruen die van heeren in pachte gehoudē wordē. Noch soe moecht ghi wetē datter ander eruen zijn die niet gehoudē en worden in leen noch in erue ghelijc als eruen zijn die geseđt zijn in vrij alleens die welcke niet gehoudē en worden van eenigen heeren dan vā god eñ dat van dien erue gheē inganck eñ wtganck gemaect en wort dan byđē ghenē dye dat erue toebehoort / de welke coemt ter plecke in presencie van somige daer ōm specialic als tuygen geroepen eñ seyt. Dese erue die ic houde van god sette ic inden handen rc. ende make hem daer ouer here tot zijn vrij eyghen eñ van zijn erue tot eewigen / om een sekeren coop die ic bekenne daer af tegens hē gedaen te hebbē mits de somme. N. daer ic mi af houde voor wel eñ volcomelic voldaē eñ betaelt Ende geloue tegens dese vercopinge nēmermeer te comē / eñ ic geloue hem brieuen daer af te geuē onder mijn segel oft onder segel autentijcke. Eñ dat nader castume lant of erue van die natuer wort anders gedaen eñ bi ander manieren die so vrij ghehoudē zijn eñ bezwerren deen den anderen sonder dē here oft somme der vmaninge. Eñ alsо onterft hē die vcoper eñ hi erft dē copere / eñ gheuē daer af brieuen onder hueren seghel. Eñ ghi moecht weten dat dese actie reele haer diuideert in drie manierē / dats te wetē in actie proprietarie / in actie van nyeuwichede eñ in actie vā simpel besidt.

¶ Actie proprietaire.

Item tē eerstē actie pprietaire is sulcke dat die proprieteit coemt bi successie naturele geliken bi successie vā rechte oeyre oft bi oeyre collaterael / dat is te verstaē vā vader eñ moeder laterael / gelijc als broeders eñ susters collaterael / ghelijc als bi oomē oft neuen.

¶ Actie van nyeuwichede.

¶ Van beclachtē vā nieuwichede gelijc als gebruyct te hebbē vā eenighe erue bi iare eñ vandē lestē exploytē. Dese actie vā nyeuwichede spreydet haer in seuē manierē. Deerste is vandē generalē Entredis / gelijc als wanneer yemāt doet deluē onđ die muerē van andere oft plantē eenigē boom daer dye wortel daer aen hinderlic si. Hier toe behoort bi dese actie geremedieert te zijn. D

¶ Daer na volcht actie vā nieu wichede / die welcke goedē die de clerckē hietē / quorum bonorū. Gelijc als eenighe erue valt eñ verschijnt een ander bi oirye collaterale. eñ men hē daer op settet eenigē cōmer bi deser actie mach eñ behoort daer toe geremedieert te sijn eñ wesē op dat hi binnē een iaer nađ doot vanden gene daert hē af gecomē is des doet / want nae dat iaer en soude dese actie gheē stat hebben eñ en soude hē niet waerdich zijn. E

¶ Daer na volcht actie van nyeuwichede. welcke die clercken hieten / quorum legatorum gelijck als oft yemant eescht te hebbē dye ghifte die hem in testament gegeuen is bi eenige oflinige / op dat hijt binnens iaers eyschet na der doot vandē ghenen die hem besproken heuet / want anders en soude gheē stadt hebben dese actie. F

Insti. de ... §. appel

B ff. de Fu... urb. pred...

C ff. de sur... lib. l. ... op...

D C. de inē... tis. l. i. ... qz h pona... hic interdi... actiones ... sunt tū p... les h sunt ... scripta.

E C. quorum bo... rū. l. i. ... y.

F C. quorum leg... torum.

¶ Daer na volcht actie vā nieuwichde van crachte gedaē/dat die clerckē hietē vñ vi/gelijc als yemāt neemt met crachte erue of lant of eenige possessie. Bi deser actie vā nieuwichede mach daer toe versiē eñ remedieert sijn op dat binnens iaers nadē cracht gedaē men coemt tot remedie. A

A
.viij.vi. rce.
.3.ij.3.ff.de
3 vi ar.

¶ Daer na volcht actie vā nyeuwichede by turbacie optē wtlandigē/gelijc als yemāt becōmert dat recht vandē ghenē dye om rechte sake welandich is/want bi deser actie die de clerckē hietē si per vim alio mō turbatus fuerit absens posse ꝛc. mach ende behoort te zijn daer in voorsiē aendē wtlādigē/op dat hi binnens iaers nae zijn wedercoemste hē daer af wil behelpē oft anders niet. B

B
.C.si p vim.
adde q̄ nec
uctoritate ꝑ
rípti nec au
toritate iur
patione. sed
tiāpt nō cita
us de posses
sōe repelli. l.
C. si per vim.

¶ Daer na volcht actie vā nieuwichede/als ghi hout dat die clerckē hietē/ uti possidetis/ als elck vā partien hemetē op een erue te hebbē die leste eñ rechtuerdichste possessie. Eñ dese actie is de ghemeynste/dwelck dicke valt/ wāt elck seit te hebbē die leste exploytē oft possessie comende vā hē seluē. Eñ bi deser actie mach daer in versiē worde die ghene die claghende is in dien hy bewijsen ende thoonen mach die leste exployten bi hē vercregē/maer des te doen binnens iaers dat hi hē voelt ghehindert/wāt anders en waer hem dese actie van gheenre waerden. C

C
.C. vn. possi
detis.

¶ Actie van simpel besidt.

¶ Daer na volcht actie vā simpel besidt/gelijc als yemāt vanden recht proprietaire die hy heeft in somige erue/hē is latē deffaillier bi possessie genomē vā eenige sonder iustesake of iuste tijltre/daer die possessoer heuet gebruyct langer dan een iaer/soe dat beclachte vā nieuwichede daer geē stat hebbē en mach dā moet hi daer toe doē remedierē bi beclachte vā simpel besidt. Eñ nochtās blijft de besitter in die possessie/duerēde dē proces/eñ bi beclachte vē nieuwichede en besit niemāt dā de ghene die thonē mach die leste exploytē/hem toebehorende.. ¶ Vā actie criminele.

D
Adde/vt p h
in l. si quis nō
icā rape. C.
le epi ꝛ cleri.
t. l. is qua cū
elo. C. de sic
a.

¶ Capittel. lxviij.

Actie criminele is sake te hebbē te veruolgen yemant van faite/daer hy af sculdich is peyne te dragē vandē doot oft van ledē te verliesen oft op banninghe van stede oft lande tot peyne vanden doot oft van leden of gheset op die caeck/oft wesen flastri oft geteykent te zijn eñ openbare teekenē oft geuonden te zijn ongelouich oft tegēs zijn gherechte lants here of maker vā valschē brieuē of segelē/wāt alle dese faitē zijn geheetē crismes/so weet dat crisme si gediuideert in twee/dats te wetē crisme capitael eñ crisme nonpitael.

¶ Crisme capitael is om faiten daer bi men verliesset tlijf eñ ontfanct die doot met recht in dien men ghehouden wort geuanghen oft ismen niet geuangē/datmen daer bi draecht sulke banninge die der doot waerdich is dat welcke is teyken ghebannen te sine op peyne vāder doot in diē men gehoudē wordet/wāt alle dit wort gheleken bi peyne capitael. So moecht ghi wetē dat crisme capitale haer diuideert in. xix. manieren/ dye alle zijn gherekent capitale.

¶ De lese maiestatis.

¶ Die eerste is crisme op tractaet te doē/doē laborerē eñ machinerē hoe dattet si tegēs de eedele maiesteit vandē coninc/wāt vā alsulcke delict oft misdaet nyemāt hoe hoge iusticier dat hi si/en mach daer af kennisse draghen oft hebbē anders dan de coninck eñ rechter alleene oft de ghene die daer gecōmitteert ware eñ anders niet.

¶ Prodicio.

¶ Die andere is prodicio dye ghedaen wort bi eenighe tegens sinen here oft tegens eenighen persone teghens sinen here/in wat manieren dattet gheschiet/volcht crisme capitale/ten waer dat bi preiudicie doot slach volchde oft so quaet als doot/gelijc als bider prodicie van eenige den hantdadighen ghequetst hadde/om ter doot te brenghen den ghenē die ware prodit ende verspiet/eñ nochtās waer ontgaē vāder doot hoe wel dat die doot daer af niet en volchde/nochtās die ghene die ghedaen hadde sulcke prodicie waer geuallen in crisme capitale van prodicio/want het en is nyet by zijnen schulde dat dye doot nyet ghevolcht en is. D

¶ Moort.

Die derde is moort ghelijc te doden ende te
slaen enige persone specialic om tsine te ghe
crighen int heymelic of int bedect. alle alsulc
ke sijn crisme capitale van moort. Eñ
daer en staet geẽ remissie toe vã prince noch
vrihede van kercken noch andͦ vrihede die si
hebbẽ mogẽ. Ten si dat sij clercken sijn daer
of si mochten gebruycken eñ vseren dat pre-
uilegie van clergie eñ genondẽ in tonsure
A ¶ Rapt.

Die vierde is rapt ghelijc als te vercrachtẽ
vrouwẽ hoedanich si sijn wãt die rechtẽ wil
len. dat gheen vrouwẽ van wat state dat sy
sijn. tegẽs huerẽ danc oft wille getrauilleert
en sullen wordẽ, ten si op crisme capitale de
rapt. B. ¶ De aucis.

Item de. v. maniere is te doen crisme de an-
cis. dats te vstaen. te slaen of te gerakẽ vrou
wen die kint dragen bi sulcker manierẽ. dat
die vruchte vã haren lichame daer af vlorẽ
ware. want van sulken faite valt mẽ in cris-
me capitale de aucis. C.

¶ Van scerpclerie of violencie

Item die seste is crachte die men in normen
die hiet scerpelerie of tot anderẽ plaetsen vi
olence. ghelijc als yemant te nemen tsijne in
weghe bi den velde. ende in heimelicke stede
tegens sinen dãc hoe wel hi niet geslegen en
woort of ghequest aen sijn lichaẽ. nochtãs en
ist niet tẽ valt in crisme capitale eñ scerpele
rie eñ hiet deprecatoere agrorũ. eñ behoort
nz te hebbẽ refuge noch enige vrihede vã ker
kẽ noch elders. D ¶ De siccare.

Die. vij. maniere is crisme de siccaire. ghe-
liker wijs als te doẽ dontslach in somige per
sonen bi glauien swaerdẽ of andͦ wapene. bi
steenẽ of bi andere maniere alle dese dootsla
gers veruallen in crisme capitale de siccaire
E ¶ De patricide.

Die. viij. maniere so is de patricide. ghelijc
als te vradẽ of ter doot te brengẽ sijn vaden
de moeder. Wãt bi gescreuen recht dese cris
me en ghelijct ghenen anderẽ eñ is andͦs. eñ
bi ander manieren te corrigeren eñ behoren
te vliesen die. iiij. elementen eñ haer leuẽ eñ
steruẽ sondͦ elimenten bi diuerse manierẽ ge
screuẽ indẽ rechte F ¶ Sacrilegie.

Item die. ix. maniere is crisme van sacrile-
gie ghelijc als te gelouen tegens dat heilige
kersten ghelone iesu christi gheestelic te spre
ken Sacrilegie is te doẽ te seggen te comẽ te
gens die ghebodẽ vanden coninc of vã sinen
prince. want daer tegens te doen machmen
vallen in peyne capitale. G

¶ Sortilegie.

Die. x. maniere is crisme de sortilegie gelijc
als te doen touerie om den volcke te hinderẽ
seggẽde. vmaninge van heilige woordẽ gee
stelike. eñ daer om doen eñ aẽbedẽ den duuel
eñ dien te doen comen. want alle alsulke fay
ten vallen in crime capitale de sortile. H.

¶ De heresie.

Item de. xi. maniere is crisme de heresie. ge
lijc te doen gelouen eñ argueren van allẽ din
ghen die sijn of wesen souden tegens dat hei
lighe ghelone van onsen here god. x andͦ kerc-
ken eñ vanden geboden der seluer. eñ vandẽ
heilighen canon eñ alle des te onderhouden
I ¶ Sedicio.

Item die. xij. maniere is crisme van sedicio
ghelijc als yemant meut oft doet tegens sinẽ
prince oft rechte lants here. om te tracteren
of brengẽ andͦ tot haren wille. õ te wedseggẽ
te tracteren sinẽ here of sijn gemeynte bi we
ghe die tumulte. welke sake is criminele. eñ
begheert pugnicie sondͦlinge extraordinarie
eñ daer men af valt in criesme capitale de se
dicio. K ¶ Monopole.

Item die. xiij. is crisme de monopole. gelijck
so wanneer yemãt hẽ vordͦt te doẽ. in een lã-
de of stede vergaderinge vã volke. seggende
Wi behorẽ allso getracteert eñ beleit te sijn
eñ behoorẽ van sulken ambacht te hebbẽ sul
ke vrihede eñ sulcke winninghe. eñ en beho-
ren daer vorẽ nz lãger te werkẽ eñ õse were
latẽ te sulker vrẽ ꝛc. Twelcke valt in sulker
mesdaet. dz hi vualt i crisme capitale de mo
nopole. L ¶ Vã conspiracie.

Itẽ die. xiiij. maniere is crisme vã conspira-
cie. geliker wijs te doẽ meutacie tegẽs die or
dinãcie oft gheboden vanden prince. õ die te

A ¶ C. de sicc... is. i. i. ff. e... l. iiij et nul.
B ¶ C. de rap... virgi. l. ra... res.
C ¶ l. si qs ne g... di. C. de si... Adde ꝙ in... ta istud ve... vir ob cã ... mulierẽ e... mit percusse... vt fetũ per... ret q̃ in pte... prous fue... tis al. e nõ... dere eũ m... te plectẽdu... aut quẽlib... aliũ argum... to. l. i. ꝙ. l. eũ... C. de sicca i... mo simile a... ortũ infant... procurauit n... dãnatur ad... morẽ natu... ralẽ s3 in ex... liũ mittetur... m l'rm. ff. eo... l. cicero de p... ff. et de extr... ord. i. l. diuu...
D ¶ C. ad. l. iuli. de vi. pu. l. o... debitũ. ꝙ l. se... ꝙ. ff. de his... vi. me eã fa... l. extraedicti...
E ¶ C. de siccari... is. l. i. n. m.
F ¶ ff. ad legẽ põ... pe de parici... prima.
G ¶ C. de crimi... sacri. l. i. ꝙ. ij
H ¶ C. de malefi... ciis. l. multi magicis. adde ꝙ q̃ de magos inuocãt s' ymagines cereas incãtant puniuntur. l. õ dic. a
I ¶ C. de heret... et extra de hereti. p totum.
K ¶ C. de sediciõibus. l. i. ꝙ. ij.
L ¶ C. sup de sedicio. et. l. i. C. de mono...

verderuen eñ te destruerē bi faite vā gemeē te.eñ daer is differencie hier in.hoe wel dat tet dūct wesen al monopole. Wāt monopole is tusscen die ghemeente eñ sake die sonderlinge dies aēgaet/ Eñ cōspiracie is te vergaderē den volcke voor sake die de prince aengaet. eñ nohtās en ruert nz aēdē lijue vandē prince als doet sedicio eñ alle sulcke sakē vallē i crisme capitale vā cōspiracie. A ¶ Delatio

Item die.xv.maniere is crime de talio ghelijc als so wāneer yemāt hē voordt te ingerē of te excuserē enige vā crime hoe danich die si bi partie geformeert eñ gecōcludeert dz hi ter doot wort gecōdēneert na bescreuē rechte.indien hi vualt vā sulcker cōclusie.hy behoort te dragen sulcke peine.eñ dits gehietē crisme delacio Mer nv ter tijt ist bidē wisen geaduiseert ꝛ ĩ geordineert te hebbē in houē vā rechte procuroer van officie of generael de welke maect die cōclusien criminelē bi informacie precidēte.die afneēt dese manier van actie de talio. Wāt partie mach passerē bi cōclusie ciuile.eñ die procuroer doet die cōclusie criminele de welke hi doē mach zōd perikele vā boetē bi redene van sijn officie.ende alsoe mach gepasseert en gedaē sijn die officie vā iusticie.eñ weert die rigoer of strēgicheit de talio. B ¶ Itē die.xvi.maniere crime de furt.die waerlijcke hiet diefte. Maer nochtās grote differencie is tusschen furt eñ diefte Wāt furt is sake gestolē.gelijc als te houdē yemāts goet te missakē eñ te ontkēnē die sake.van welcke diefte gheen crisme capitale na en volcht.dan int furt. C

¶ De vespertilio.

Die.xvij.manier is de vespertilio.ghelijcker wijs wanneer yemāt is so qualic doende dz hi hem stelt tot veel maleficien of mesdadē. als te moordē eñ te stelē eñ veel meer ander sulke maleficien oft mesdadē daer hi af vermaert si indē lande Alle man behoort te sijn sargant eñ vanger ō te vangen sulcken mesdadigen.eñ die te brenghē aendē rechter .eñ daer valt grotelic crime capitale de vespertilio.die niet en horen in steden geprevilegiert noch emunite vā kerckē.noch gheen andere dan van clargie.in diē hij inden habiten oft clederen eñ tonsure gheuangen si. D

¶ De corruptio.

Item die.xviij.maniere is crime de corruptio.gelijc als enige officier of rechter ōd decsel van sinē dienste of anders wiist yemant ter doot sond sake eñ laet den ghene die dē doot verdient heeft eñ die keert bi dissimulacie oft anders tot onslach sulcke peyne is criminele capitale de concussio E ¶ De zodomite

Die.xix.maniere is crime de zodomite.ghelijc als te doē tegens alle fayten van naturen.eñ dat geē man of wijf natuerlijc toe en behoort te doen. F

Vā crime oncapitale ¶ Capittel.lxix.

Crime oncapitael is alle misdadē dye criminele sijn.mer nz capitale gelijc als voorscreuē is inden beghinsel van deser rubricke. eñ si sprept eñ diuideert haer in.ij.manierē.

¶ Van valscheit.

Dat is te weten in crime van valscheyt ende crime oncapitael So moecht di weten dat crime vā valscheit dat die clerckē hieten crimen falsi.is crime ō misdade van valscheyt. gelijc als valsce brieuen. van valsche segele gecōttefait. vā valsce procuroers.eñ vā sulke gelike saken Om welke crisme geen peyne capitael en behoort.mer peyne arbitrale na discrecie vanden rechter. G

¶ Op trouwe te lieghen.

Crisme oncapitale is eñ valt op trouwe te liegē.op corruptie van rechter of van anderen officierē oft dienrers.op simpele dyefte/ oft furte/daermen niet om en vliest dan dyre of bannige. oft vā quade eñ ōbehoorlijcke eedē vā welkē daermē of geset wort op de cake/ōbehoorlic te sprekē vādē conic of vā sinē prince/dairmē af wort getekēt mettē tekēdes rechts vā te cōtrefaitē yemāts tekē of hāttekē vā notarisen/ vā comescap of vā ābachte/ of simpel toueringe. daermē af geset wordt op die caeck eñ veel anō ghelike sakē eñ niet dadē die criminele sijn.eñ niet capitale.

Vādē peinē vandē misdadē bouē ghehoort. ¶ Capittel.lxx.

NA dat ic geset eñ ghethoont hebbe die actien ciuilen ende criminelen/ ende hoemen mach doen en

A C.vt sup de edicto? .l.i. ε.v.l.i.C.de monopo. B C.l.ix.de his accusare l. crimē vde ac in.s.v inscript volt. C C.de fur.au en.noua ... e. D Notahic q̄ nūū allegat ... nō ... aliqd cri ... E C.ix.l.ad iul. ... F C.ad l.iul.de adult.l.cū vir ... G Nde q̄de iure scripto c crimē falsi sit capitale ... exilium.

de fozmeren den eysch in waerlike houen /het
si bi monde of bi gescrifte. daer na wil ic seggen
en thonen vanden peynen die behooren en volgen
op die misdaden voorseit gedaen en geperpre-
teert bi yemant. So moecht di weten dat peyne
van rechte is biden ouden geaduiseert om te ver
hoeden en tegen die quade wille vanden qua-
den en ander willende quaet doen oft mes doen
en die te hinderen bi huer quaet. Hoe wel dat
die peyne alsdan behoort biden rechtere ver-
staente wesen/niet op scarpste. want naeden
wesen recht sonder ontfermherticheyt is te scarp
en misericordie sonder recht is slappe. En daer
om behoort men daer toe te hebben voorsienich
heyt en middelen bi wisse en diepe discrecie van
rechte. En daer om wort geordineert vanden wi
sen acht manieren van peynen. A

Van cause van persone.

Die eerste maniere is ter cause vanden per-
sone gelijc dat so wie misdoet enige geestel i
ke personen of van digniteit of van officie sonder
linge om sinen dienst of eenige vredelike perso
nen sonder behoorlike redene/of vrouwe of ionc
frouwe/weet dat die peyne of correctie ende
misdaet meerder is en behoort te wesen dan
tot andere personen gelijc deen den anderen oft
die gewoolic sijn scumers oft ruyters te zijn.

Ter sake vander plecke. B

Die anderde maniere is ter saeke vander
plecke gelijc so wie misdoet in heilige oft ge-
wide stede/oft in plecke daer de rechter ende
iusticie stat hout of inden houe of huise van sinen
here of in mercten of plecke daer die coopliede
comen om comanscapen die welke is in hoede en
bewaernisse van iusticie daer die merct af ver
stoort en belet is oft in presencie vanden here
of sinen stathouder die welke behooren ontsien
en gheeert te wesen. Weet dat men meer tot
sulcker plecke misdoet dan in ander plecken
Want die quaet wil doen nae den wisen hy be
hoort te minsten te doen alsoe secretelic alst hem
moghelic is. C

Om sake vander tijt.

Die derde maniere is om sake van tijt ge-
lijc dat so wie misdoet bi dage oft op heylige
dagen of op andere hooge daghen ghelijc inder
hoochtide van paesschen/van kersmisse van pinx-
teren of ander hoochtiden geboden bider heiligher
kerken geviert en geeert te wesen in allen ker-
stenrijck/en in sulcken dagen en behoren die ghee
dach van batalie te nemen en wes misdaet als
dan geschiet staet tot groter peine dan op an
dere daghen.

Instit. de iniurys. §. pena autem iniuriar. vsque Ad op in ista ter non potuit pena iniuriarum sed loquitur pena argumentando loci.

Om sake van qualiteit.

Item die vierde maniere is bi saecken van
qualiteit gelijc te misdoen bi leelike en onbeta
melike manieren in sulcker wijs datmen daer
in niet en ontsiedt gode/die iusticie noch nye-
mant/en dat noch luttel gedaen te hebben ende
datmen daer blide om is/en waert noch te doen
datmen doen soude/want niemant en behoret te
begheren quaet te doen. En alst wt heeten toor
ne gedaen is so behoort men daer af berouwe te
hebben en begheren dat te beteren en niet arger
te doen/gelijc als so wie misdoet ende dat wil
misaken oft loochenen/dwelck is twijfele van
moort en behoort meer ghecorrigeert te sijn
dan dandere.

B Inst. de iniu. §. atrox iniu. a.

Om sake van quantiteit.

Die vijfste maniere is bi sake de quantiteit
gelijc misdade ongenadelic te quetsen den per
sone inden aensichte hem oft te slaen handen of voe
ten bi aduise/en begheren die also te schenden
dat hi nemmermeer gheen eerlic man en si/ want
veel groter is sulke misdaet dan den ghenen die
wt thoren en heete van bloede ter auonture ghe
daen wort/ en hoe wel dat daer af gehouden
waer been oft arm. D

C Insti. eo.

Om sake van intencie

Item die seste maniere is bi saeke van inten
cie/gelijc als so wie misdoet bi voorsichticheyt
wachten bi propest en aduijs/veel meer mis
doet hi dan oft haestelic gedaen ware/ want
nyemant en behoort te nemen wraeke van sijnre
misdaet die hem gedaen waer/ maer behoort te
keren aenden rechter/en daer om zijn alle oorlo-
gen en wraken verboden anders dan totten heren en
niemant en behoort noch en mach des doen/hy
en valt in veel meerder peyne dan in heeten
dade en vertorende moede. E

D l. v. lcui q alle nerar C. ad. l. corn. de sicca.

E C. de adult. grac. l. ff. ad l. corne. de sic. ca. §. etiam dui adua.

Om sake van castume.

De. vij. maniere is bi castume gelijc als ter

nige die castumelic zijn te vechten tegen den volcke/ eñ sijn bi naturen schumers. Eñ sulcke personē behoorē so gecorrigeert te zijn dat tet exemple si van allen anderen. A

A
o.l. ful.
ntu. l. ut
i uni? me
: mitouz

¶ Om sake van auontuere.

¶ Die .viij. maniere is bi cas vā auonture gelijc dat so wie eenē anderen misdoet in ongeualle eñ onwetens/ daer ō en salt niet bliuen ongecorrigeert/ wāt met recht en mach men nyemāt hinderen noch quetsen/ daer en valt correctie toe/ eñ interrest aendē partije na bescreuē recht hi vualt in peyne. B

B
ad l.eme.
l.a.l.i.z.l.
j z.ff.ad .l.
.item si ob
er. §.offili
et.l.sequ.
lud? quoz
ci? in cul-
est.

Maer in deser sake behoort de peyne gracioser te wesen dan oft anders gedaē waere/ eñ nochtās behoorter correctie toe. Soe moecht ghi wetē dat alle peine mach eñ behoort verstaen te wesen datse wesen sal bi eenige van dē voorscreuē acht manieren in generale oft speciale. Mer de declaracie en mach noch en behoort gescreuen te wesen/ wāt een man vā verstant in deser practike mach eñ behoort genoech te weten eñ te verstaē wanneer hi declareert die castume vāder plecken die so diuerse eñ veelrehāde sijn dattet niemāt en soude connē bescriuē. Eñ nochtans so wie frequenteert of hantiert die plecken/ si zijn lichtelick te wetē eñ te verstaē. Niet te min ic sal daer af hier na declinerē vandē hoochsten oft meeste peynen oft correxiē nae dat elcke rubrike toebehoort bisonder. Eñ na bescreuē recht en behoort niemāt hoe oudt dat hi si verdregē te wesen vanđ peyne of correctie capitale/ in diē hi in sulcke tijt is dat hi die misdadē doē mach.

C
.de pēis .l.
agnitas de
ti.z. ff.ad l.
ne. de sicc.
nfaus

D
.de penis.l.
nrim? me-
ff.ad.l.cor.
.de sicca.l.
t.ff.de.vi.
ura.l.iij.ff.
o arg.l.ii me
§.ii plures
abem et.ff.
e vi bonoū
ap.l.ij.§.si qs

C ¶ Itē wanneer datter meer is dā een tot een misdaet/ eñ die somige des doē eñ dye ander niet de welke zijn culpabile eñ gehouden vāde faite of misdaet. Capit.lxxi.

Aengesiē dat dicke gebuert dat tot een misdaet zijn sommige personen daer die somige sijn saeckweldige eñ die anđ niet so is te wetē dat se alle sijn hantdadighe die totter misdaet te doē geuē pine of arbeit/ het si in rade of in dade of in onderstant of in ghebode vā des te doē het si in wisen of institueren des te doene of deelachtich te wesen/ gelijken of daer toe te leenen paerdē/ knechtē harnas/ wetelic om des te doē/ het si in belein oft diuiseren vāder faite te doē/ het si bi dreyghement precedente. Alle sulke zijn gehoudē complices of mede gesellen/ gelijc de hantdadige na bescreuē rechte. Maer andere zijn die tot een misdaet mogen wel doē gheselscap ende nochtans en sullē si niet ghehouden worden voor cōplices noch voor hantdadige/ gelijck die huysgesinne of gebuerē vā somige oft die die wil vgeselscappen sonder yet vāder saeke te weten of gelijc sijn die somige die tusschen den delinquantē gaē om te scheydē eñ te verhoedē dat quaet dat daer geschiē mochte sonder te gaē met misdadighē. Wāt so wie hē sekerlic wil houdē sonđ cōplice gerekent te wesen die en sal niet gaē mettē misdadighē hoe dattet si/ wāt met hē liedē te comē is suspicie wāt sulke gaet met een ander dat hi sijn meyninge niet en weet. Mer met hē weder om te gaē en mach niemāt ignorerē. Eñ met recht en sijn si geē cōplices die met wetēscap noch metter daet niet en zijn behulpich totter fait

D ¶ Te antwoordē eñ affirmerē articulen. Capit.lxxij.

Aengesien dat ic gethoont hebbe de forme te articulerē so wel in eysche als in verweren die biden exēple voorscreuē mach doen eñ geuē exemple in allen saken so moechdi wetē dat in forme vā proces behoortet accoort eñ alleens te zijn/ dat alsoe gescreuen si als gedinget eñ oft des niet dattet ghene dat anders gescreuen waer sy gecruyst of ghe teekent van intendit of articule accorderen. So moechdi weten dat daer cruice is in intendit dat is inder discretien vanden rechter te appointeren. Eñ oft inden articulen cruyce wa re/ dat blijft inden eede vanden aduocaet/ in dien hijse affirmeren wil gedinghet te hebbē oft in substancie/ eñ allso mogen die cruycē ordineren eñ die redenen wesen ghecōcordeert oft ghediscordeert. ¶ Vander affirmacie eñ antwoorde vanden articulen.

¶ Itē dat ghedaē noch moechdi wetē dat hi behoort te affirmeren eñ antwoordē ten arculen/ so wel vāder eender partie als vander andere biden manieren hier nae volghende.

¶ Item van vijf cödicien vandē articulen.

Het is te wetē dat alle articule valt in rechte of in faite of in suppositio of in negacio oft in cödicio. Eñ niet meer forme vã articulē en vallen/eñ isset articule van rechte/so en valt daer anders gheen antwoort dan die wegē van rechte. A

Eñ of die articule is vã faite cötrarie/soe behoort mē te antwoordē ic en gheloues niet Eñ of dan die articule is suppositijf/eñ daer bi niet antwoordelic eñ daer faitē warē antwoordelic so en geloeft hijs niet. Ende alsoe moechdi eñ zijt sculdich te antwoordē vãden cödicionele articule. Eñ vandē negatiue en behoort anders gheē antwoorde/de articule is negatiue. Eñ daer bi en vallet daer gheen affirmacie of negacie van mijnre side of partie Eñ daer af faitē warē preiudicibile aendē mine/ic en geloues niet/men sal antwoordē Want men dicke heeft gesien querele verliesen sommirement. Item als te affirmerē die articulen inder manieren alst behoort dat de affirmant daer af betrecken mach eenige saken in dient hem belieft. eñ daer na en soude hi niet mogen trecken nemen noch geuen Eñ moeten bi articulen so bliuen ende dat recht daer op gedaen si/noch recht noch commissaris en mach daer of niet betrecken/eñ inquisitie daer op gedaen examinacie van tughē op die faiten onbekent inden voorscreuen articulē/mach alsdan recht daer op stadt nemen.

¶ Capittel. lxxiij.

¶ Vanden reden en van rechte.

Ghi moecht eñ zijt schuldich te wetē dat in alle prossessen hoe wel dat si zijn bi faiten cötrarien bi tugē vãder eender side of vander ander waer op recht mach gewesen worden. Nochtãs nae bescreuē recht eñ nae vsancie eñ stijl van waerlike houen in wat state dat de proces si/na dat die articulē ouer ghegeuen zijn totten beteykenden daghe om recht te horen zijn ontfanckelijke redenē vã rechte eñ ghescriften daer gheen faitē en souden wesen die in tugen vallen souden soe wel vander eenre siden als vander ander ende te setten ende bestedē inden proces/hoe wel dat die proces ware gecöcludeert in recht tusschē die partiē eñ sake gesloten eñ gesegelt eñ ouer gebrocht te houe/niet tegenstaende/so mogen als dan redenē vã recht ontfangē wordē/het si dat een vandē partiē alleene die geuē wil of beide die partiē. Wãt vã gheē vandē voorscreuē partiē en behoren se geweygert te zijn totter sentencien te geuē. B

¶ Die forme te articulerē redenē vã rechte.

¶ Capittel. lxxiiij.

Om te weten eñ te geraken ten eynden vanden conclusien gedaen eñ ghecoren bi dese N. eyscher inder sake hangēde voor v mijn heren die schepenen van sulcker plecke. N. tegens dese. N. verweter. Ende dat bi v mijn voorscreuen heeren die schepenen de selue conclusien hem moeghen aenghewesen worden ende confortërende die proces daer op gedaē ende ouergheseydt voor v noch meer ende om meer ende volcomeliker te hebben ende te geraken die waerheit vander saecke/gheeft ouer seyt ende proponeert de voorscreuen. N. die redenen van rechte dye hier nae volghen begheerende dat alle ghesien hem recht ghedaen zij.

¶ Eysch in cas vã een camp van batalie.

¶ Capittel. lxxv.

Concluderēde eñ begeerēde te veruolgen altijt mijn materie vander voorscreuen practikē bi mi begonnē. Na dat ic ghethoont heb eñ gestelt in memorie hoe mē mach eñ behoort te doē formeren eñ articulerē sinen eysche. het si bi monde oft bi gescrifte/so wel in cas vã delict in cas criminele/als in cas van contact vã besit eñ vã proprieteit/so wil ic v thonē die maniere te dingen eñ vreemde saeke tusschē andere eñ diuers die niet dicke en valt/eñ daer om wil ic exemplerē so wel in eysche als in verweeren bi det manier hier nae volgēde. ¶ Heer rechter. ⁊c. Ic hebbe voor v te proponeren voor dese. N. tegēs dese N. die ic daer sie seker sakē eñ redē zijnre eere grotelic aengaende ende gerakēde/eñ daer om het verdriet eñ mishaecht mij seere dat ict seggē moet. Maer inder waerheyt ende bijden eede die ic hebbe ende behoor te houden totten

A
ff. de prob
ca pap te

B
C. sentēti. rescindi no
se. l. petoria
exceptioni
Mode op e
ptio pētori
pt opponi
sentētia q
cöclusur fu
cā no poss
niß ope re
tucōis in u
grū rōe cta
sit appell
rune post se
teuciā in cā
pellatiōis
oppōi excep
o petoria. l.
ligata ⁊ c. c
iohēs extra
de fi. instru

rechte totter aduocatie/doē radē eñ ondhou-
den eñ waer toe ghi mi hebt bedwonghē son
der des te seggen eñ te rakē inder sakē vā mi-
nen meester/ic en soude mi niet mogen lijden
om dat zeer expresselic dienende sijn in zijnre
natueren. Eñ daer bi begheer ic oetmoedelic
aende partie aduerse eñ aen sinē vriendē dat
si mi daer of houdē willen ontsculdich eñ ghe
excuseert/wāt inder waerheit het en is nyet
om te iniurieren sinē persone noch sinē vrien
den in dient in ander materie diende/ mer ic
ben daer af expresselic gelast te seggen/ wāt
ic hem soude willē dienē eñ sinē vriendē van
allen minen cleynē vermogen. Eñ alsoe doe-
tet mi mijn meester seggen. diet mij gegeuen
heeft bi memorie eñ daer af heuet hi mi ghe-
loeft te aduoeren bi sinen beseghelden brieue
met segele auctentijt ꝛc. Hoe blijctet hoe dat
men in sulcker sake niet schuldich en is te din
gen sonder te hebbē bi memorie ghegeuē in te
ghenwoordicheit vandē ghenē dye des doet
doen eñ geloeft te aduoeren in presencie van
goede mannē/om dat die saeke is te groot eñ
aengaet die eer vā eenē eedelē eñ vā vriendē.
In reparabile in dient gheschiet/eñ daer om
behoort de aduocaet daer af te hebbē acquijt
eñ ontslach ꝛc. Want het is te wetē sekerlijck
dat ic des niet en soude willen doē seggē noch
mainteneren/ ten waer dat ick daer toe van
mijn partie versocht ware eñ vā v heer rech
ter beuolē eñ bedwonghē. Eñ daer om bidde
ic v aenden voorscreuē. N. eñ aen zijn vrien-
den dat si hē liedē niet belgen en willē/eñ aē
v heer rechter dat ic bi uwer licēcie eñ oorlof
mach seggen eñ argüerē tghene dat mi beuo-
len is te seggen om die saken van minen mee
ster/eñ dat ic daer aen niet misdoen en mach
Tot dien behoort die rechter te antwoorden
Proponeert uwe sake na dat ghi dēct getrou
welic dat die materie van uwen meester be-
gheert. Eñ wachtet v wel te segghē iniurie
yemant dye nyet en dient tot uwer materie.
eñ en doet geuoelē inder sake vā uwē meester
want dat hof verbietet v/belast eñ bedwinct
op te veruallen in alle peynen daer toe intro-
duit oft dienende ende ghi misdoen moecht,

Eñ daer toe behoort de aduocaet te antwoor
den. Mijn herē ic en sal en god belieftn z seg-
gen tē si mi gegeuē bi memorie eñ dat mi niet
inder waerheit en denct/datse dient ind fay-
ten van minen meester/eñ waer oft ick bi hē
sal zijn gesterct eñ aduoeēn ic sal mi na mijnē
vermogē bewaren eñ wachtē van misseggen.
Dat gedaen zijnde die aduocaet behoorette
seggen eñ proponeert zijn sakē na dat die ma
terie begheert onderhoudēde die sake so gro-
telic alst hem mogelic is eñ dan vallē tot sijn
re conclusien inder manierē hier na volgēde
waer om alle gesien ic mach contenderē tot
desen eynde eñ concluderen dat dese voorsey
de N. bekent eñ belijt die saken bi mi ghepro-
poneert warachtich zijnde/hy sal die waer-
heit bekenne eñ sal daer af ontlastē zijn cōsci-
encie die daer af gequetst eñ belast is/ eñ bi v
sal hi gecōdemneert wordē verbuert te hebben
zijn lijf eñ goet eñ die cōfiscacie daer toe behorē
sal. Eñ ghi sult hē doē executerē ter doot also
als de castume in sulker saken begeert ꝛc. Eñ
oft hi des ontkent ic segge voor minen meester
ende om te geraken die conclusien bouen ghe-
screuen oft sulcke als die castume wijst eñ be-
gheert dat mijn voorseide meester. N. dye by
tughen noch bi brieuen des niet en soude mo-
gen betugen/maer bi hem oft bi sijnen aduo-
caet hi salse betughen ende biedē so veel daer
af te betugen oft god wil dat zijn goede recht
teghens den voorscreuē. N. die ic daer aenlie
in velde beslotē als eedel man mach ende be-
hoort te doē te paerde met wapenē eñ vā alle
andere nootlike sakē dienende eñ behoorēde
eñ profitelic wesende tot pande vā batalie in
sulcke saeke als edelheit begheert eñ ouerle-
uert daer af die hantschoen oft gaige tot een
onderpande protesterende so verre eñ so veel
te doē als dat hof seggen sal dat hi ghehoudē
sal zijn te doen om zijn eere te bewarē eñ tot
sijn cōclusie te gherakē.

Ꝯ Vier weren van onderpande.

Ꝯ Itē tot verwerē vā onderpande vā campe
van batalie moechdi wetē dat by den rechtē
decretale is verboden dat in batalie doende
nyemāt en sal ontfangen worden/maer si be

tuycht of opēbaert bi tugen of brieuen den ei
sche of andꝰs bi ordinancie van proces extra
ordinarie In dië dē rechter blijct dattet van
node si eñ die sake criminele si / eñ dat hi iust
te eñ redelike presūpcie heuet des te doē noch
anders niet. A ¶ Itē dat niemant in
cāpe en sal ontfangē woꝛdē dan ō .iij. saken.
En nadē rechte vandē heiligen decreet die
sulc sijn als voorscreuē is hoort mē te weten
dat daer op geordeneert bi den edelen conin
gen vā vrancrijcke keyser in hoer conicrijck
eñ maker eñ beleyer des rechts dat niemant
en sal ontfangen woꝛdē in cāpe dā om .iij. sa
ken dats te weten ō mooꝛt. ō rapt eñ ō brant
stichtige van husen Die welcke sijn drie sakē
die ghesleept begheeren te wesen met rech
te Eñ noch dat die sake si gesciet eñ niet ghe
dacht te doen eñ niet gedaen / eñ dat daer af
meer sij bij presūpcie die mach eñ behoort te
porren eñ andꝰs niet Mer ō dies dat die faite
gedaen geweest is so moordadelic eñ so ma
liciose voorsichtelike niet tegenstaende de p̄
sumpci. so en soude hi des niet moghen betni
gen volcomelic met tuygen Eñ daer om is de
campe ontfanckelic ō te geraken die waerh3
bedect eñ heimelic Eñ behoort die ghene di e
dēs begeert sake te hebbē dat te doen eñ te ei
schen gelijc als bij ō doot eñ vraderscap van
sijn vader oft moeꝰ van sinen broeder oft sus
ter. van sinen soen oft dochter vā sijn oem of
moeye. van sijn susters oft broeders kint / oft
van sijns oems of moeyes kint. Eñ voor sijn
gherechte lantsheere in dien die sake valt in
actie populare / dat is te weten oft van sake
is die hem aengaet te spreken oft te verant
woorden gelijc of eē edel man die nyet en is
vā des conincs huisgesin causeerde van vra
derie tegens dē conic hi en waer niet ontfāc
lic in campe betaelie want ten is n3 actie po
pulare die eē ghemeē man behoort te verant
woorden. ⁊c. Noch ooc so en mach noch en be
hoort geen cleerc te vechtē in campe van ba
taelie ten si dattet hē belieft eñ hi hē doet we
der roepē / noh man onmachtich si in zeleden
specialic van ledē pꝛicipale gelic als van ho
ren van gesichte, van arm van hande oft vā
voet of van siecte caduque / of na opinie van
somige eē man die furiose geweest hadde eñ
daer af belast waer. ¶ Van cāpe te paerde
Die manier te presenterē dē campion of die
gene die den campe doē sal gewapēt te paer
de Mijn heer die cōnestable of die gene daer
toe gedeputeert hier is dese. N. die voor v is
als voordē heer wiē des behoort gedaē te sijn
⁊c. die hē presenteert m3 paerde eñ wapenē
in state eñ habite sulke als tot enē edelē man
als hi is mach toebehoren gelijc als ō te gaē
indē cāpe eñ beuechten eñ doē sijnē camp te
gēs dese. N. indē naē gods eñ ō heiligher ma
get maria eñ van sint ioris goods ridder / eñ
vā allē heiligē In wille eñ bereit te doē tge
ne d3 hi sculdich is voor hē eñ sijnē aduoe op
tgeēt d3 hi heeft doē seggē eñ pponerē i rech
te tegēs dē voorseidē. N. bidē welken pande
van bataelye geingeert is geweest tusschen
dē partiē bidꝰ forme eñ maniere, dattet hof ꝰ
stāt heeft d3 hijt sculdich is te doē ō sijn rech
te eñ eer te bewarē eñ als castume i sulker sa
ke begeert v oetmoedelijc biddēde dat ō sijn
recht eñ eer te bewarē metter hulpe gods bi
hē of sinē aduoe indiēt noot sij ghi hē houden
wilt in vaste eñ beslotē cāpe eñ daer in hē le
uerē eñ doē hebbē sijn wedꝰ ptie in sulker vro
eñ tot sulker tijc als tot sulker sake toebehoort
sondꝰ voor dese noch andꝰ sake te hebbē dan hi
bi redē sculdich is te hebbē het sij in wapē of
andꝰs Eñ ic ptestere so wel ō hē als ō sinē ad
uoe dē seluē aduoe te hebbē te willē paerde
eñ harnas het si voor hē of sinē aduoe. of ō si
nē paerde / of voor dē paerde vā sinē aduoe of
te gaē eñ wedꝰ op te sitten te stiuen eñ te slap
pen eñ te widē te vechtē te voet eñ te paerde
het si nadē wedꝰ op sittē of daer te vorē / hē of
sinē aduoe te behelpē vā alle sijn wapene eñ
vā elc te latē dē genen die hi genomen sonde
hebbē of nemē soude. eñ te nemen andꝰ in dye
stede andꝰ also genomē te laten eñ wedꝰ te ne
mē die cortste eñ adꝰ indiēt noot si eñ hē te moe
te coēmt Eñ he3 te behelpen vā alle eñ vā elc
ke vāden seluen wapenen int begintsel iden
middel eñ it einde eñ duerende alle dien dach
oft dagen die he3 gegeuen souden wesen tot

M Ut iusti. pu[...] et wl. ? in [...] de deri[...] indue. [...] bip[...] duellum [...] monomachi[...] a. ij. q. v. c. [...] uomachia.

alle sinen wille. eñ moede dat god eñ sint ioris. hem sal willen in alle des te doẽ sijn recht eñ eer bewarẽde laten hebbẽ eñ geuẽ. Protesterende nach te spreken te begerẽ rechter indient van doen is hẽ te ŏhalen eñ aduiserẽ eñ te dragẽ hẽ of sinẽ aduoe weŏ te bespringhen ingressieren eñ oplopen so veel eñ so menich werf als god eñ sint ioris hẽ daer af geuen sullen macht Eñ van alle des eñ daer in so veel te doen als tot warachtige eñ getrou edel man om sijn goede recht eñ eer te bewaren mach eñ behoorlic is te doẽ Protesterende noch dat indient alsoe wares dat hi sijn tegens partie nz ŏwinnẽ en mochte bi dage cõpetẽt twelc hi sal of god eñ sint ioris gelieft dat hi mach cõtinueren sijn bataelie des ãderen daechs of tot sulken dage of dagen als dz hof ordineren sal. Protesterẽde noch te seggẽ te hebbẽ eñ te doen bi hẽ oft sinen aduoe alle saecken generalic of specialick. dat in sulcke sake mogen eñ behoren gedaẽ te sijn na vsancie. castume of stile daer toe gheordineert eñ dat nootlic eñ profitelic mach wesen hẽ of sinen aduoe eñ dat sijn tegens partie niet versien en sal wesen noch gewapent vã andere wapene noch harnas dã hi na castume van den houe mach eñ behoort te hebbẽ Eñ of hi enige stockẽ brochte lẽmere of swaerdẽ dagge glauie scilde noch anŏ gheẽre hãde swaer der noch anŏs gedaẽ dant behoort te sijn dat die hẽ genomẽ si. eñ dat hi in die stede geẽ ander hebbẽ en sal. mer daer af bliuẽ onuersien Begerẽde oetmoedelic dat ghi alle protestaciẽ ocuẽ ghedaẽ eñ alle anŏ pertinẽtẽ in sulcker sake õtfangẽ wilt eñ die bedẽ bi hẽ gedaẽ cõsenterẽ.

Protestacie vã den werer.

Item behoort die tegen partie te doen haer propositien gelijc na dattet dienen mach ende behoort den ŏwerer hẽ alsdã te wachten dat hi nz en seit dã in ŏwerẽde eñ dz hijt also presenteert eñ continueert alle sijn propoost sonŏ yet weŏ te seggẽ noch allegerẽ. A

Die forme vanden presentacien eñ protestacien van campe te voet.

Vengesiẽ die presentaciẽ vãdẽ cãpe te paerde so volcht daer na die presentacien te doen voor den cãpuechter te voet. Eerst dat gesupponeert al gedinget totten rechte vãden cãp te geuen eñ wisen. eñ alle excepcien die daer toebehoren õ dẽ cãpe voor dẽ eyscher eñ õ geẽ cãpe voor dẽ ŏwerer eñ na datter cãp sal wesen so salmẽ seggen eñ thonen die protestacien dier behorẽ tottẽ cãpe te voet. die sulc sijn vnts te weten dẽ cãpe die behoorter. Ic protestere te hebbẽ tijt eñ dach cõpetent eñ dach beteykẽt. hangẽde welker tijt ic mach worden onŏwesen tot alle tgeent datter diẽt eñ behoort in allen faite vã cãpe vã bataelie te hebben meester eñ instructoer daer toe dienẽde stede plecke eñ huse te hebbẽ vitaliẽ eñ ordinãciẽ daer toe nut eñ cãp gheordineert eñ geslotẽ vã sulcker lancte eñ vã sulcke breete als daer toe mach eñ behoort te horẽ. na vsancie eñ stijle vãdẽ houe. dits voor dẽ eyscer Eñ voer dẽ ŏwerer in sulcker maniere wtgeseyt beslotẽ cãpe. wãt hi wel woude dat dye cãp also groot waer als alle de werelt ꝛc. Te hebbẽ den voerscreuẽ cãpeer die sonne ghelden Eñ of die ŏwerer binnẽ ŏ tijt nz en quame dat hi gereputeert waer als cõtumas eñ dẽ ŏwerer geraect eñ gecõdẽneert vãder sake te hebbẽ een stoele eñ eẽ plaetse õ dẽ stoele te hebbẽ aduoe voor hẽ die soe veel doẽ mach als hi selue soude mogẽ doẽ in dient van noode waer sijn lijf te hebbẽ geordineert eñ toe gemaect als in sulcker sake betaẽt met curatche die beste eñ ten besten dat hi sal mogen te stiuen eñ te slappen in dient noot si behoorlike schilt eñ gebõdẽ nader vsancie ghewoonlic ten besten dat hi sal cõnẽ de selue te stellen eñ of werpẽ in diẽt hẽ belieft die weŏ aen te nemẽ of te latẽ als hẽ goet dũckẽ sal. stocke behoorlike na vsancie eñ castume vandẽ besten hout dz hi sal cõnẽ vinden vã sulcker lãcte eñ vã sulcker dicte also scerp eñ also gehecht vã sulcker ordinãcie te houdẽ of te nemẽ metten arm oft metter hant alst gewoonlic is eñ tẽ besten dat hi sal mogen die selue of te settẽ eñ of die geuallen ward weder op te nemẽ also menich werf als hem goet duncken sal Hem te stellen op een knye oft op twee of opter aerden. Ende hem weder op te heffen alst hem

A
…scilicet quã est
…cõsuetudie
…pueniatis
…quã aduo-
…us ad aliq̃s
…nẽ aliq̃ ppo
…at debz dice
…q̃ sequunt
…nis & retẽ-
…s rõib? nris
… desẽ nõ sb?
…me vl p ad-
…ocatũ meũ
…ponẽdis cõ
…a pposita &
…tra me alli
…ata ad finez
… ibi non ca-
…at duellũ p
… dictũ est

geliekt te spreke̅ tegens sine̅ meester in dient noot si ghebuert te zijn/ in dien hi den rechter spreken wil oft aende̅ rade. Hem te rusten te drincken te eyschen/ te hebbe̅ in dien noot si te proposeren en̄ begheren vander vre he̅ te ver trecke̅ nader vre met recht. Te vechte̅ bi aduoe indien hem siecte op quame dat oft god wilt niet en gebuere va̅ prolongacie van daghe in dient van noode waer. En̄ generalick en̄ specialic va̅ alle die protestacie̅ die aen regule van campe van bataelie toe behoore̅ te doen sonder eenich late̅ noch te renu̅cieren/ ne̅mermeer gheeyscht en̄ begheert in tijde en̄ in wile gelijc als of bi woorden expres gedeclareert en̄ alle geseit en̄ begheert waren en̄ oec ghenaemt/ en̄ als behoort en̄ mach toebehoren in sulker sake die eeden te zweeren inden campe als hier na geseit sal zijn/ wa̅t al so veel en̄ alsulck ist inde̅ eene̅ campe als inde̅ andere̅/ dats te ꝟstaen inden campe te voets als te paerde.

¶ Antwoorde van partie aduerse.

¶ Capittel. lxxvi.

Van die tegens partie behoort gheproponeert te sine ter contrarie ten waer bi also datter niet en mochte zijn gearguueert inden premissien ten eynden van niet te ontfangen op datter gheen bataelie en behoort te gescie̅ en̄ tot allen anderen declinatorien/ dilatorie̅ en̄ exceptie̅ ꝛc. Ende daer na salme̅ verweeren bi faiten contrarien en̄ speciale altijt contenderende datter gheen bataelie en behoort te gheschien en̄ sonđ bataelie niet geliden en mach dan behoort hi te seggen. En̄ in die̅ dat ghi heer rechter sien sult dat gehoort hebben de die redene van partie ca̅pe va̅ bataelie geschie̅ moet en̄ dattet anders niet passeren en mach/ dwelck sal alst ons dunct recht daer op gehadt en̄ bi regule die ꝟweerer ontkeet alle argume̅te̅ ghelede̅ als voorseit is behoort te segge̅ eer hi de̅ pande of hantschoe̅ weđ geeft Mijn here die rechter in deser sake/ ic segghe dat van alle tghent geheelic dat dese. N. dye aen dander side is heeft doen seggen bi sinen aduocaet en̄ proponeert tegens mi welke sake hi heeft gevestichte en̄ daer op getoghe̅ zijn pande oft hantschoen tegens mi. Ic segge en̄ de antwoorde teghe̅s he̅ daer op dat hi heeft geloge̅ in des te wille̅ segge̅ en̄ mainteneren als valsch en̄ quade als hi/ en̄ ic ontkenne alle̅ tgheent dat hi geseit en̄ gheproponeert heuet het si bi he̅ oft bi ander voor he̅ segge̅de in die̅ ghi wijst en̄ iugiert datter camp va̅ bataelie̅ behoort te wesen ic sal mi ꝟwere̅ als een edel man goet en̄ getrou als hi is en̄ ic ben/ en̄ als de gheen die tege̅ he̅ ꝟwere̅de goede en̄ iuste saeke heeft. En̄ hi sal he̅ wachten dat hi niet en seit dat hi he̅ ꝟwinne̅ sal anders dan he̅ te ꝟwere̅/ waert dat hi he̅ voorder vermate hy waer ꝟbo̅de̅ als de̅ eyscher dat he̅ te hart ware/ wa̅t als ꝟweere behoort hi alle zijn co̅clusie en̄ ꝟweringhe te doe̅/ wa̅t het waer ghenoech dat hi and's niet en dede inde ca̅pe om sine sake te gerake̅ dan ꝟwere̅ so dz zijn tege̅s ꝑtie he̅ niet en ꝟwonne. Ite̅ te̅ behoort niet ꝟgeten te zijn dat also als inde̅ premise vande̅ eyscher geseit is dat die aduocaet he̅ behoort te excusere̅/ en̄ de sole̅niteit die daer toe diene̅de is sulcke behoort se te seggen en̄ te doen die aduocaet vanden verweerer ende alsoe diligentelick.

¶ Hoe datmen inden campe wesen sal.

Capittel. lxxvij.

Na dat die twee campvechters inde̅ ca̅pe bi presentacie̅ gheordineert behoore̅ ghebrocht te zijn die euangelie̅ va̅ god en̄ de̅ missael. En̄ alsdan behoort de eyscher te neme̅ bi der luchter hant de̅ ꝟweerer en̄ hem houde̅ op die heylige euangelien seggende die woorde̅ hier na volgende. Ghi die ic houde bider ha̅t bi god de̅ schepper en̄ bi sine̅ heylige̅ ic hebbe v geroepe̅ op goede saecke en̄ iuste querele die ic tegens v hebbe/ en̄ dat ghi gedaen hebt sulke saecke ꝛc. daer ick v af beroepe. Ende ic en hebbe ghesteente noch crude op my/ waer by ick hebben mach oft vercrijghen mach hulpe teghens v dan die hulpe Gods sinte Joris va̅ mijn wapen ende van mijn goede rechte. Ende die verweere daer nae houdende die hant op die heylighen behoort te segghen in deser maniere. By God en̄ by zijn heylighen ic hebbe goede sake en̄ recht tege̅s v/ ende ghi hebt

mi beroepen qualic eñ valschelic eñ ghi hebt quade sake tegens mi eñ icken hebbe brieue ghesteente noch crude noch anders waer by ic v ôwinnē mach dan bider hulpe gods sinte Joris mijn wapē eñ mijn goede recht dat ic tegens v hebbe. A

Soe moechdi wetē dat soe wie eyscht bi advoe van wat sake dattet si hi si edel ofonedel hi moet hē presenteren ende wesen met zijn advoe gewapent eñ toe ghemaect inder manieren als den advoe. Eñ oft die edel man allegeert van valsche eede den kaerle eñ camp daer of si geiugeert eñ gewesen/ Die edel mā en sal niet comē gewapent als de kaerle mer als een edel man met zijn campuechter/ wāt also behoortet hē toe inden lande castumier. Ende wort also gewesen biden connestable van bonlonois. Die geduerde eenen valschē eedē tegens hem ende tegens eenen anderen edelen heere van woudijn. Item ghi sult weten dat eysch ghescheit ter cause van valsche eeden tusschen edel mannen in dieñ saecke is van kateel. wel mach gedaen zijn bi gemachtige als voorscreuen is. Maer naden daghe vanden eysch tot alle die dagē die campvechters behooren te coemen alle ghewapent ende op gheseten met hueren campuechters gelijc als om te vechten met hueren campuechters. Die reden is dese/ want ghelofte vā bataelie des begheert eñ behoort dat die bataelie si gheiugiert in wat manieren dat si sculdich zijn te vechtē maer also geringe alst ghesèit sal wesen biden mannen dat die betaelie behoort te zijn te paerde. Die campuechters en sullē hē daer niet meer blikē. Eñ te paerde behoortet geiugeert te zijn ter eerē vandē edelen/ eñ dit al wesende voor catheel wantet also gesēyt wort bidē voorscreuē heere vā wendijn.

A
cōcedēdū est q
tor licz pte-
u⁹ fuerit de
sup premis-
z. put supi⁹
ctū est tñ de
: descendere
mutare e-
iū. l' alias fa
repossit ēm
suetudinez
alicanātñad
ersari⁹ siue-
: poterit euz
it ficere i de-
fēdēdo. l' euz
cite gtra ire
aut melius
oterit nō ob
ātib⁹ prote-
atiōib⁹ suis
b⁹ nō teneet
eferre et o-
ntet in gtra
iū protestati
efensionē. ꝛc.

❡ Van beclachte van nieuwichede. Capittel. lxxviij.

Beclachte van nieuwichede dat de clercken hieten interdict by veele manieren mach dat gebueren. Want weet dat in alle die maneieren dat ghi zijt ende sult worden belet inder saken daer ghi af zijt in besidt van possessie bi v oft andere daer ghi sake af hebt. Ende van deser possessie ende besidt tgebruyct gehadt hebt bi sulcker tijt dattet mach ende behoort ghenoech te zijn tot goede possessie ende iuste titele vercregen te hebbē eñ te behouden/ ghi moecht v daer of beclaghen in nyeuwichede op dat ghijt binnens iaers doet na dattet belet eñ hinder daer af gdaē si. Wāt oft ghi na den iare geleden verbeidet v te beclaghen tot deser nyeuwichede en soudt ghi niet ontfanghen worden/ maer soude moetē gheschien bi simpel besidt als voorseit is. Ende oft waer in turbacie oft belet van seruitude oft prestacio/ oft dattet ware van erue het soude moeten geschien bi beclachte in cas vā proprieteit/ gelijc als ic hier na seggē sal. Ende daer om differeren die saecken van simpel besidt eñ van nieuwichede eñ vā proprieteit Want simpel besidt en behoort gheen statte nemē dan op turbacie oft belet van seruitude ende van proprieteit op saeke van erue ende gronde proprietaire/ eñ op beyde mach stadt nemen beclacht van nieuwichede/ wāt daer op generalic eñ op alle andere turbacien hoe dan ich si zijn/ het si op sake roerende persoonle/ reele/ gheestelic/ waerlic na die possessie is creghen bi behoorliken tijt ende biden lesten iare dat besluyt eñ cōfirmeert/ want in dient biden lesten iaer daer af waer ongecontinueert die nieuwichede soude afghetogen zijn Ende waert biden lesten iare ghecōtinueert die nieuwichede soude houdē eñ blijuen/ ende soude die besitter duerende den proces hebben die recracie vāder sake cōtensiose/ want ghi moecht eñ zijt sculdich te wetē/ dat of beclachte van nyeuwichede stadt neemt op een sake het moet gesproten zijn vander saecke in maioer vanden turbacie ende beledt dat van nyeus daer op ghestelt sal zijn/ belettende des met onrecht ende sonder cause onbehoorlijke ende van nyeus bi dye selue woorden eñ dat die cōmissie si iustificeert vā opposicie/ want anders gemissende tot die termen sout quaet wesen. Noch is van node dattet begrijpt dat in cas van opposici dye sake conteuciose ghenomen ende gheset si in handen vanden rech

ter eñ iusticii om dẽ geschil vã partie eñ dach te beteekenẽ op die oppositie te houe. Eñ sal die sake cõtenciose hangende die pces gehouden zijn in handẽ vandẽ here/ eñ gheregeert ter tijt dattet gebleken sal woꝛdẽ vã een vãden partien dat hi des heeft gebꝛuyct vandẽ lesten exployten biden laestent iare als vooꝛscreuen is/ eñ die partie behooꝛt geiugeert eñ ghewesen te zijn de creancie/ dat is te weten dat die sake cõtenciose hẽ sal in handẽ gesedt zijn ter tijt toe dat vandẽ pꝛincipael gheoꝛdineert sal zijn bidẽ rechter partien daer op gehooꝛt Eñ daer om behoeftmẽ in beclachte vã nyeuwichede te dinghẽ al teffens declinatorie eñ dilatoꝛie indiẽ ment heeft eñ specialic op die recreancie eñ optẽ pꝛincipale/ wãt dicke gebuert dat mach zijn al getermineirt tot een reyse/ eñ daer õ behooꝛt ment also te dingen/ oft anders men soude verstekẽ woꝛden van tgheent datmẽ gelatẽ hadde te dinghen

Want weet dat possessoꝛe is die cas oft sake van nyeuwichede/ eñ die petitoꝛe is die sake vã pꝛopꝛieteit Eñ dit mach wel al beleit zijn vooꝛ een rechter oft gerecht/ eñ dit al daer bi getermineert sij/ mer eerst behoꝛet bekent te zijn vandẽ possessooꝛ/ eñ na dat bidẽ petitoꝛe de sake gewonnẽ waer oft verlegẽ/ die executoꝛe vandẽ petitoꝛe soude pꝛocederẽ aenden executoꝛe vanden possessoer. A

¶ Eñ men moet expresselic seggẽ indẽ beginsel van sine sake te dinghẽ/ eñ eermẽ daer af gehadt heeft zijn beclachte dat oft enichsins geroert ware int dingen sake die begeert of ruert tot realiteyt dat niet en is dan alleẽ eñ anders niet dan om te sterckẽ zijn besit eñ possessie eñ die redene is dat alle tghene dat geroert waer vã grõde eñ realiteit die beclachte soude moetẽ wesen in foꝛme vã realiteit/ de welke is die leste wege eñ foꝛma vã iusticie in sulke sake/ eñ na dat mẽ se ruert of raect gheẽ ander en heeft stadt/ wãt het is die sommiere eñ leste wege te pꝛocederẽ in sulcke sake/ eñ anders die õwerer soude eyschen die piecke te sien/ eñ bi also soude die nyeuwichede ofghenomẽ zijn/ eñ de actie waer pure pꝛopꝛietarie/ eñ daer om soude moetẽ ghescien dat den eyscher sinẽ eysch dede/ wãt hi en soude niet geintẽpteert hebbẽ zijnẽ eysch eñ beclachte bi foꝛme daer toe behooꝛlic/ wãt mẽ behooꝛt in pꝛopꝛieteit sinẽ eysche te doẽ bi libelle/ eñ daer toe antwooꝛdẽ bi libelle/ gelijc als hier na geseit sal zijn in die rubrike getekẽt met tẽ getale vã .lxxxiij. Eñ dit en behoeft men niet in beclachte van nieuwichede So weet dat na tgeent dat vooꝛscreuẽ is op welke sake beclachte van nieuwichede stat neẽt int generael/ het behooꝛt ghesien te wesen/ op wat sake int speciael. So ist te weten dat in ses manieren beclachte van nyeuwichede stadt neemt int speciael/ dat de clercken hietẽ cas interdict.

Dierste manier is vãdẽ nieuwichede vãdẽ bome/ of andere gelike sakẽ die hinder eñ onrecht doet zijn gebuerẽ bi zijnre tackẽ of woꝛtelen die de gebuere scadelijc zijn/ eñ daer af mach intẽderẽ beclachte vã nieuwichede.

B Die anderde maniere is is te onderhoudẽ die goedẽ vandẽ doodẽ tegẽs dẽ rechten erfghenamen die gheerft zijn biden redene daer den doode den leuenden erft/ eñ daer af machmen intenteren beclachte van nyeuwichede. C

Die .iij. manier is te õhoudẽ de goedẽ legates of eenige gegeuẽ eñ bleẽt eñ daer mach mẽ af intẽderẽ beclachte vã nieuwichede.

D Die .iiij. manier is te belettẽ yemãt in zijn besit of possessie ghewoõlic eñ daer af machmen intenderen beclachte vã nieuwichede/ wãneer dattet met fuerte eñ crachte õtnomẽ is. E Die .v. manier is te beletten den absenten in zijnre possessie eñ besit eñ daer af machmen intenteren beclacht van niewichede op dat hi binnens iaers nae zijn coemste des doet. F

Die seste manier is yemãt te belettẽ in zijn recht besit eñ possessie Eñ daer af spꝛuit dye ghemeine foꝛme eñ manier vã niewichede.

G ¶ Van renuoy op beclachte van niewichede

¶ Item ghi moecht ende zijt sculdich te weten dat ghelijck als dese beclachte van nieuwichede stadt neemt in allẽ saecken als vooꝛseit is wel mach mede ghe

A C. uti possi. l. unica. l. ordinarij iuris C. de re vẽd.

B C. de iurdic. l. cũ pponis radicijs.

C C. quo bon l. hereditate

D C. quo lega. l. unica.

E C. vñ vi. l. rei te possideut pma vnde vi vim vi repellere l3 cũ moramine eñ inculpatetutele

F C. si p vi l' ali o mõ. l. iudi ces absentiũ.

G C. uti possid. l. uti possidet. fũdũ de qagit

ſcië eñ ſtat nemē tuſſcē gebuerē dcē tegēs dā
der ſo macht me geſciē tuſſcē dē herē eñ ſub-
iect of ſubiect eñ herē de bi middelē houdē eñ
de beclachte ſoude comē vandē ouerſtē/maer
oft de here middele des begeert/hi iſt ſculdich
weð te hebbē recht doēde op de beclachte/ eñ
deſe renuoy heeft hi bi digniteit vā ſijn iuſti-
cie eñ heerlicheit/wāt tuſſcē allē anderē de-
ſe ſake en wort nz gerēuoyeert mer blijft inð
kēniſſe vādē ouerſtē indiē mē hē daer eerſt be
trect om dattet is ſake vā preuencio.

Exempel.

Dat alſo ſtat nēt beclachte vā niewichede tu
ſſcē ſubiecte eñ here eñ dat de renuoy daer af
mach eñ ſculdich is te geſciē/ic hebt ſien iuge
rē bi arreſt vādē plemēt tuſſcē dē ſcippers eñ
doornic/die hē beclaechdē vandē ſcepenen ð
ſeluer ſtede/de welke ſijn haer rechters ordi-
narie/de beclachte was gegeuē vandē coninc
eñ in cas vā oppoſicie begeert wort int parle
mēt dat renuoi eñ bi arreſt worde de ſake ge
renuoyeert aendē ſcepenē voorſcreuē.

Erempel eñ arreſt.

Itē noch wortet ſo gheſeit om die ꝓuoeſt eñ
geſworē vanð voorſcreuē ſtede vā doornic te
gens dē vleeſchouders ð ſeluer ſtede die bi be
clachte vā niewichede gegeuē vandē coninc
de welke haddē doē dachuaerdē bi opinie dē
voorſcreuē ꝓuoeſt eñ geſworē int parlemēt
de renuoi geeyſcht de ſake wort gerēuoieert
vandē plement aenden voorſcreuen ꝓuoeſt
eñ geſworen haer rechters.

Arreſt van gelike ſaken.

Itē ic heb noch geſiē vandē edelen here vā
lignen teghens den ſeneſcal van henegouwe
die op die tijt was here vā mortaigne opter
ſcelt van des conincs wegen/eñ die voorſcre
uen here van lignen was houdēde ſijnē leen
van mortaigne eñ dit was daer op dat hi hu
dende was de beclachte van nienwichede de
voorſcreuē ſeneſcal begeerde die ſaken weð
te hebben recht doēde aen mijn here den bail
iu vā vmendois voor wien de ſaecke was bi
oppoſicie/de voorſcreuē bailiu iugeerde dat
hijs niet ſculdich en was weder te hebbē om
die beclachte van niewichede was ſake ghe

preuilegieert/die voorſcreuē here van ligne
appelleerde daer op int plement/ het worde
geſeit wel geappelleert eñ qualic geiugeert.

Exempel vanden procuroer vandē coninc
van arreſt.

Dat oec beclacht van nienwichede mach
vallē vādē ꝓcuroer vādē coninc tegēs eenige
ſubiecten eñ onderſatē/wel iſt waer dat indē
houe royale tot peronne in vmendois wordt
gedaē een beclachte vā niewichede biden ꝓ-
curoer vandē coninc tegens den poorterē eñ
onderſaten vanð ſtede vā doornic opt gheen
dat die voorſeide ꝓcuroer ſeide dat ter cauſe
van betalinge vā peronne of tribuit de conic
was in poſſeſſie eñ beſit te nemē eñ te heffen
die rechten vandē voorſcreuē tribuyt op alle
die daer doorlidē vā wat plecke datſe zijn ꝛc
Eñ de voorſ. vā doornic ſegghē eñ cōtrarie ꝛc.
Itē ic ſach beclagē in beclachte vā niewiche
de de ꝓuoeſt eñ geſworē vanð voorſ. ſtede vā
doornic tegens dē tribuyt vā elckē wonende
in tourneſis/tot welke beclachte de ꝓcuroer
vādē coninc oppeneerde/ eñ alſo heb ic tande
ren tidē ſien beclagē tegens den coninc.

Hoe dat in beclachte elck verſtaen is ey
ſcher eñ rechter.

Item oft gebuerde dat eenige waerlike per-
ſone hē beclaechde in niewichede vā eenen ꝑ
ſone geeſtelic daer ō en ſoudt niet blijuen die
geeſtelike perſone ſoude moeten eñ waer ge-
houden daer op te procederen metten clagen
wāt om zijn clergie en ſoude hi hē daer tegēs
niet mogē werē hi en ſoude moetē ant woor-
den totter clachte/eñ die reden is dat alle be-
clachte van nieuwichede heeft ſake reele hoe
wel dattet volcomelick niet en ſi reele. Ende
mach een yegelic in deſer ſake eyſcher zijn ð
ſtaen als tot eyſch eñ ð were/want elck van
hem allegiert van zijnre ſide die poſſeſſie vā
der ſaeke cōtencioſe te hebbē aen hē gewesen
met die recreancien Ende dit zijn die conclu
ſien die daer toe dienen. Ende want dit zijn
alle gelijc alſo wel aenden verwerer als aen
den eyſcher verſtaet die recht dat een yegelic
ſi eyſcher gereputeert/ende alſo wortet ghe-
leit ende ghewesen in een ſake van nieuwic

hede om dye ioncfrouwe van bullimont tegens den pastoer vanden madelene in doornic bi minen heere den baeiliu van vermendois in beclachte vanniew wichede daer die voorseide pastoer verwerende was. en die capitle van doornic was met hem

¶ Van beclachte op nieuwe turbel en ghescil van iustici en arrest der seluer

¶ Item en of die voorscreuē beclachte gheuiel op nieuwe turbel en ghescil van iusticie tusschē enige en oppositiē geuiele. weet dat in deser ptie recrācie geen stat en heeft noch vander eenre side noch vand and mer blijft die sake cōtenciose in handē vandē heere vā wien die beclachte is gegenē de welcke daer af macht heeft te kēnē En in sulcker sake en is geen recrācie en die reden is dz iusticie so edel sake is datse behoort te bliuē aēdē ouersten die niemāt en berooft ouermits dattet vā hē comt en daelt. en dz hijt heeft te bewaren tot in decise vand sake En dat recht seit wie dat behoort te hebbē Also wortet geseit bi arreste vā parlemēt ō dē bisscop vā Doornic tegens dē prouoest en gesworen der seluer stadt in een beclachte van nieuwichede tusschē den voorscreuen bisscop clager en dē prouoest en gesworen opposantē in cas van iusticie

¶ Beclachte in cas geestelike ende arrest der seluer

¶ Itē dat beclachte vā nieuwichede mach vallen en stadt nemen op sake geestelike Eē exempel gebuerde daer of optē iaren. M. ccc.lxxiiij. ind stede vā chalons Dat enige personen quamē de welcke seiden dat si hē niet houdē en mochten vā dansen bi mirakel vā god en woudē comē ind stede van chalons En om dat te wedstaē die bisscop ordineerde datmen pcessie dragē soude bi sommige collegien En dede gebode alle sinen ondersaten. dat si tot dier pcessie wesen souden. end desgelijcs ordineerde hi dat die capitle van der voorscreuen stede van chalons daer comen souden Die voorscreuē vandē capittel waren des weygerēde. seggende dat si daer in subiect en niet gehoudē en waren mer deden andere pcessie van hē seluen en vā hoeren ondersaten en ordineerdē dat si daer alle comen soudē Daer op de voorscreuē bisscop hē seide ouerste impetreerde eē beclachte vā nieuwichede seggēde dz hi was die ouerste vandē capittel etc. Die voorscreuē vandē capittel seggēde dattet beclachte daer op vallen noch stat nemē en mochte en daer en bouen dat si waren exempt vā allē saken van dē voorseidē bisscop. Daer op gheordineert wort bi arrest dat dye beclachte stat nemen sou en daer en bouen dat si scriuen soudē ten eynd van besit A

¶ Exempel in gelijcke saken en arrest.

¶ Itē bi āders en starcker redene dz beclachte vā nieuwichz stat neēt en valt op geestelike sakē. weet dat tusscē. ij. pastorē wt normā die geuiel eē beclachte van nieuwichede op dat ghene dat die een seide. dat siin prochie geduerde en strecte tot sulcker plecke En de andere seide die cōtrarie en dz hi was in besitte gaen tot dier plecste visiterē en berechten en administrerē die sacramētē aē sinen ōdersatē En daer op dz die eē vēdē voorscreuē pastorē daer op hadde berechte En die ander impetreerde beclachte vā nieuwichede En die and pastoer daer tegēs opposeerde. Daer op wordē dagē geassigneert indē parlemēte. en word geproponeert dz beclachte vā nieuwichede daer op en behoorde geē stede te hebbē En bi partie aduerse wordt gheseit dattet wel wesen en gescien mochte etc. Alle ghesiē het wort gheseit bi arrest dat beclachte vā nieuwichede daer op wel mochte en behorde stat te nemē en dz si scriuē soudē ten eynde vā besit etc. En die sake worde gestelt in handē vandē coninc. en daer bi en mach niet vstaen wesen dat dat corpus domini wort geset in handen vanden coninc

¶ Van beclachte op ghifte legatare

¶ Itē weet dat beclachte stat neēt op gifte legatare na dz die gifter gelatē soude hebbē en gegeuē sake daer hi possessie af ghehadt hadde i ziinē leuēdē liue. en daer in waer of liuich geworden En also wortet gewezē in plemēte ō een poerter vā riemē. dye welcke seide te hebbē bi gifte legatarie recht en pos

Mode. q n
est dubiū q
iterdcā ha
at locū iute
sonas spūa
les imo tore
die nihil cl
mat aliō fo
ecclīasticū
tra de cā po
et pri. de r
sti. spoli. p t
tū est tū dā
aliqb? ut p.
sepe cōtingi
extra de re
spo.

sessie in sekere plecke bi dẽ rechte daer dẽ do den erft den leuendẽ Die erfgenamẽ vandẽ ostiuigen seggende ter cõtrarie eñ dat si selue wãrẽ in rechte van possessie eñ bi dẽ rechte daer dẽ dodẽ dẽ leuendẽ erft. want si warẽ rechte erfgenamẽ vandẽ voorscreuẽ ostiugẽ ergo &c. eñ dat beclachte vã nieuwichede tegẽs hoer rechte eñ natuerlike successie en behoorde geen stat te nemẽ niet tegẽstaẽde die gifte legatarie die dẽ eyscher manite neerde &c. Alle gesien het wort geseit bi arrest dat beclachte vã nieuwichede stat daer op nemẽ soude. eñ wort geordineert te bescriuen &c.

A
urta illud
possideo q
ossideo. l. co
i. possessorẽ.
de peti. he.

Van beclachte op mandemẽte royale ende arrest daer op

Itẽ dat beclachte van nieuwichede wel mach dat nemen op mãdemẽt royale eñ arrest geimpetreert op somige sakẽ na die mãdement geinterineert tot verdachuaerdinge Weet dat mijn vrouwe vã amboise hadde geimpetreert een mandemẽt vandẽ coninc op rechte te moghẽ gecrigen optẽ lande van bordes dat houdẽde was de here vã bordes eñ was gebodẽ dat si met faite daer in geset eñ rechtelic gehoudẽ soudẽ wordẽ indẽ voorscreuẽ lande eñ in cas vã opposicie dach beteykent wordẽ in plemẽt hangende welcke sake die voorscreuen here van bordes impetreerde een beclachte van nieuwichede seggẽde hoe dat hi was in besit &c. Daer op oppositie gesciede indẽ plemẽt ghepropon eert wort bið voorscreuẽ vrouwe dat beclachte tegẽs hoer mandemẽt niet en behoorde stadt te nemẽ. eñ dat si was preelable eñ eerst geimpetreert &c. Daer õ recht daer op behoorde eerst gedaẽ eñ geseit gewesen eñ geordineert Het wort daer tegẽs verweert ter contrarie Alle gesien het wort gheseit bi arrest dat die voorscreuẽ beclachte was sake ghepreuilegiert eñ sulcke dat vã zijn recht niet en behoerde gedifferert te wesen eñ dat beclachte wel stat nemẽ mochte niet tegẽstaẽde dẽ voorscreuẽ mandemente. eñ dat eerste van nieuwichede bekent soude wesen Ghedaen int iaer M.ccc.lxxv. inder maent &c.

B
possessor ma
e fidei. nullo
ge prescribit

C
C. uti possessi
l. uti possiden
tis fundũ de
quo agitur &
ff. qđ ui aut
clam.

Recreancie te hebben op sake arrest

Itẽ ghi moecht wetẽ dat in beclachte vã nieuwichede so wie thoonẽ mach met besit brieuẽ vã title rechteuoert behoort hi te hebben dye recreãcie sonð anð tugen. Eñ alsoe wortet geseit bi arrest vã plemẽt õ meester gillis le tourne archidiaken van doornic tegens dẽ bisscop õ seluer stede op een beclachte vã nieuwichede geimpetreert bidẽ voorsceuen archidiaken. tegens dẽ voorscreuen bisscop daer op dat die voorscreuẽ archidiaken seide te hebben sekere cõpositien mettẽ voorscreuẽ bisscop of zijn voorsaters De selue bisscop seggẽde ter cõtrarie bi opposici de sake geuentileert int plemẽt. Die voorscreuen archidiaken toende op zijn titel die brieuen besegelt vanden voorscreuen bisscopen Rechteuoert die recreãcie worde geiugiert eñ toe gewesen aendẽ voorscreuẽ diakẽ. eñ also hebbe ic dat sien wisen van andere ghelike vonnissen in veel saken

Vã niet te declarerẽ de titel in beclachte

Itẽ ghi moecht wetẽ dat in beclachte vã nieuwichede en is van gene node te declareren titele hi en wil als tottẽ eynde van possessie besit eñ recreãtie Maer in diffinitiue is genoech te hebbẽ iuste titele als tottẽ principale Mer als totter recreancie. het is ghenoech te hebbẽ eñ te betugẽ besit A

Eñ niet te min seggẽ die voorscreuẽ rechten. dat in warachtige besit behoort te wesen iuste titel oft anðs en ist vã geẽre waerdẽ na bescreuẽ rechte B

Te vercrigen possessie clãdestine bi crachte of met bede

Noch willen die rechten distinguerẽ possessie bi drie ander manieren Dats te wetẽ bi possessie vercregẽ met crachte eñ bi possessie vercregen bi bede dat die clercken hietẽ clã vim pretoris. want bi geen vandẽ voorscreuen manieren possessie ghecreghen en heeft geen actie van possessie. maer behoren daer af versteken te wesen sulcke detentoers. C

Van possessie vercregen teghens den coninck.

Item possessie vercregen teghens den coninc en hout geen stede bider redene vã sijne digniteit ende oec van zijnre maiesteyt im-

perialc/want hi cōditoer is van recht Ende
daer om dat recht om eñ bi hem ghedaen en
behoort hem niet tegēs noch cōtrariete zijn
want hi en valt in geen exēple tegens ande
re/noch geen sake en behoort hem te gelikē.
Eñ daer ō en mach tegens hē niemant recht
hebbē vā sinen ondsaten Nochtans sietmen
dicke dat die procuroer vandē conic hem dic
ke beclaecht in beclachte van nieuwichede.
van sinen ondsaten eñ so doen oec die onder
saten vandē coninc eñ daer bi schijntet dat
beclachte daer op valt eñ stat neemt. ia in ā
derē saken dan in zijn demaine ende coninc
rijc maiesteit. want daer in en valt geen be
clachte van nieuwichede.

Van vercreghen possessie tegēs weesen/
oft wtlandinghen.

¶ Itē noch mochdi wetē dat tegens weesen
tegens expatriees of wtlandigen noch tegēs
furiosent of crancke van sinnen duerende ha
re siecte/besit en mach noch en behoort ver-
cregen te sijn op dat binnens iaers na dat de
weese ghecomen sal zijn tot zijns sels mon-
dicheit of dē wtlandigē wed gecomē oft dē
furiosen weder ghekeert tot zijn moraliteit
of sinē beclachte gedaē wort bij dē delayant
na bescreuen recht. A

¶ Van besit te vliesen bi niet te besitten.

¶ Itē ghi moecht wetē dat also wel alsmen
possessie vercriicht bi besittē indē n[illegible]me vā an
dere om dē ghene in wiēs name men possesse
ret/also wel wortet verlorē bi andere die laet
te possesserē vā tgeent dat hi heeft eñ behoo-
ret te hebbē in bewaernisse voor andere Eñ
daer ō om wijslic te vserē niemāt en behoort
te vercrigē possessie tegēs hē/ wāt gehengenis
se es onterffenisse na de castumiers eñ na be
screuē rechte/ende noch is meer ghetroost dit
recht. B Vandē gedaechden
gebrekelic te vallē tot sijn dage.

¶ Itē ghi moecht wetē op beclachte vā nie-
wichede de vdachuaerdige behoort eerst ge
daen te sijn op de plaetse cōtenciose tot seker
eñ behoorlikē dage om te sien interinerē die
beclachte eñ om te seggen eñ allegieren daer
op oppositie in diēt hem goetdunct/eñ oft hy
tot dien dage niet en cōpareert bi hē oft bi p
curoer die beclachte wed gebrocht tot fayte
als tot executie bi den clager/eñ daer op def-
fault begeert/de executoer behoort te seggen
dat also verre als hi des mach eñ sculdich is
te doen hi weert die turbel eñ geschille/ende
hout eñ wederstelt den eyscher in sijn posses-
sie eñ besit bi crachte vandē deffaulte eñ om
des te sien toe wisen cōfirmerē eñ decreterē
bi zijn rechter behoort vā alle des te scriuen
aendē rechter/eñ dat gedaē die clager behoo
ret te nemē cōmissie om te doē dē seluē deffa-
illant dachuaerden tot sekeren daghe om te
sien wijsen die profiten vanden voorscreuē
deffaulte eñ die executie vandē deffaulte cō-
firmeren ende decreterē indiēt hē goetdūct.
Ende dat ghedaen die rechter behoort te wi
sen en de cōfirmerē tgheent datter gedaē ge
weest is bi dē sergant/ten si dat de ghedaech
de so sonderlinge onlidē tot diē dage gehadt
heeft datmen rechtelic vstaē mach twelcke
een sware sake is des te allegierē eñ te thoo
nen/eñ mach wel tot diē dage makē onleden
glouēde des goet te doē/ende niet te min de
sergant en behoort niet af te latē te doen sijn
exploite behaluen die onleeden/ende daer op
dach te assigneren aen die partie voor sijnen
meester tot welken dach die onledē geuerifi-
ceert/den rechter mach eñ behoort te geuen
cōmissie iteratiue op die sake te wesen op de
plaetse contenciose/om te sien partie cōparā
te die vorscreuē beclachtē te interinerē ende
of die partie niet en verificeerde zijn onledē
die beclachte soude wesen gheinterineert bi
cōtumas/als dē eyscher te houdē eñ te bewa
rē in sijnre possessie eñ besit eñ soude deffaul
te ghegeuē sijn bi dē executoer aendē deffay-
lanten dach beteekent te hoone voor dē rech-
ter om te sien iugeren die deffault bi dē rech-
ter vandē executoer/eñ oft die onlede waer-
dich waer sond cōmissie iteratiue/ in vollen
houe soude die oppositie moeten gheschiedē
naden onleden geuerifiert. om te allegieren
op die plaetse contenciose ende daer op proce
deren ghelijc of ware op de plecke na dat die
partien des accordeerdē of toeliet Also wor

A C. si p vim v[i] aliu mō. l. i.

B ff. de acq. po[ss]. l. possideri. c[i] C. vñ vi. l. vi posses.

det ghewesen int plemēt om durpn de lipwe/
tegēs ian canne die ghewees was in deffaul-
te/op die interinacie van een beclachte van
nieuwichede. ¶ Hoe veel tugē zijn
op recreancie van nieuwichede.

¶ Itē ghi moecht wetē dat in beclachte vā
nie wichede op de recreācie gedaē ist te betu-
gen vā wat partie daetet si daer en behoort
af eñ is sculdich te hebbē hoe veel articule dz
daer op zijn/meer dā.ix.of.x.tugē om elcke p
tie. Eñ of de materie waer zeer hoge/eñ secr
beliep tot grotē prise/so en behoorter nz mee
re te zijn dā.xvi.tē alre hoochstē Eñ alsoo wor
det geseit eñ geordineert bidē plemēt/eñ ge-
ordineert eñ bewaert allen statuten.

A Hoc indictū duplex ē et hi ūq? cōpetit et actores et rei sunt. l. si duo. § hoc indictū ff. uti possi de.

¶ Van garant oft waringhe in nieuwiche-
de ende arrest.

¶ Itē noch moechdi weten dat in cas vā nie
wichede geen garant oft waringe en is/ die
redene is des wille/dat so wāneer datter op
posicie op valt/elc seit exscher te wesen/ bi te
willē seggē selve int besit te wesen. A

¶ Eñ alsoo wortet ghesiet bi arrest vā parle-
ment indē iare. M.CCC.lxxii. Presidēt doē
ter tijt heer gielis vā bescout. Die paragra-
phe wil segghē dat hoe wel dat in beclachte
vā nieuwichede adueu vā waringe gheē ste
de en heeft eñ en is oec niet ontfanclic/ Niet
te min oft gebuerde dat iemāt gecocht hadde
eenige erue eñ binnēs iaers dat hi gecoft heb
bē soude/vserēde eñ cōtinuerēde vandē besit
vanđ sake die hi gecoft soude hebbē tot titele
vā sinē coop yemāt hem beclaechde daer op
in nieuwichede rechtelick. Weet dat nae die
bescreuē beclachte comen soude binnē dē eer
sten iaer dat de coper des begōnē hadde te ge
bruken eñ vserē vandē besidt eñ possessie die
hi houdēde waer/gecoft eñ vercregē te hebben
wel soude hi mogē hebbē actie te eyschē sijn
garant of waringe/dwelck is siuē coper/oft
de sake vā hē hebbēde/mer in diē dat iaer ge
ledē waer na de vercopinge dat hijt gecoft sou
de hebbē als voorscreuē is/ eñ men dan daer
op beclaechde beclacht vā nieuwichede /als
dan en soude daer gheē waringe vallē om de
redē dat de beneficie van nieuwichede gheē
terme oft tijt en heeft dan dē tijt vā een iaer
eñ ouer dat iaer in forme vā beclachte/ dē vc
coper en heeft noch en is gehoudē gheē warin
ghe te doen/ maer andere saecke waertet in
forme van simpel besidt oft van proprieteit/
want alsdan waringe soude stadt hebbē/ so
verre als tot forme van waringe mach eñ is
sculdich toe te horē eñ warē getrouwe coop
gelijc als daer volcomelic ghedeclareert sal
wordē inder rubrike vander waringe getee
kent opten getale van.lxxxvi.

¶ Dat inhoudē van een beclachte van nieu
wichede in gescrifte.

¶ Capittel.lxxix.

Die forme te maken sijn beclachte vā
nieuwichede is sulke bi manierē van formu
lare als hier na volcht.

¶ Carle bid gracie gods coninc vā vrācrijck
aendē eirstē doer waerđ of sergāt die daer op
versocht sal zijn/saluyt vanđ sijde vādē pvoest
geswore/ eñ scepenē vā onser goeđ stede van
doornic/is ons geexponeert eñ gethoōt in be
clachte/dz so wel bidē oudē rechtē eñ vsantie
vā onser voorscreuē stede/als bi seker andere
iuste titele te declarerē in tide eñ ter plecke in
dient noot si/eñ anders behoorlike. Si ghe-
weest hebbē eñ noch zijn in goede possessie eñ
besit/te nemē/te ontfagnē eñ te hebbē op elc-
ken stoop wijns/vercocht eñ versleten in onser
voorscreuen stede eñ vrijhede der seluer/ van
wat persone/van wat state/ambacht of van
wat dienste dat hi si.vi. penningē tournoys
van exijse/eñ vā allen anderen drancken ver
cocht inder voorscreuē stede sekere andere ex
ysen na dat van diē bi onsen cōsence gewoon
lic eñ geuseert is te nemē eñ te hebbē/eñ wel
ke exise is gekeert eñ gestelt indē nootsakē vā
onse stede/is noch de selue ōse stede in besit eñ
possessie te bedwingē eñ doē bedwigē om de
voorscreuē exijse te hebbē eñ te ōtfāgē tot ha
rē pfite alle degene eñ dē genē die daer ō be-
horē bedwōgē te wesen so veel eñ menicwer
uen als die sake gebuert is Eñ vā deser posse-
ssie eñ besidt hebbē de voorscreuē clagers ge
bruyct ende geuseert vredelic bi hē/harē volc
ke /officiers/ontfanghers /ende andere daer

toe gecõmitteert eñ gedeputeert bi sulcke eñ so langẽ tijt dat geẽ memorie en is ter cõtrarie/ ten minsten dattet ghenoech is eñ wesen mach tot goede possessie vcregen te hebbẽ eñ te behouden. Niet te min ian de manecier hẽ seggende nv ter tijt be waerder vã onser mũte in onser voorscreuen stede van doornic bij sinen onbehoorli kẽ wille in deser partie als die clagers seggẽ. Hem is geuordert te vcoopen oft doẽ vcoopẽ in onser stede eñ vrijhede derseluer grote quantiteit vã winẽ int grot ꝛc eñ ander opẽbaerlick eñ notoerlick sonder daer om te willẽ voldoẽ oft betalẽ dẽ exijse/ hoe wel dat bij veel reysen hẽ des vmaẽt eñ beuolẽ is geweest/ mer is daer af gheheel eñ al tegẽs segghẽde/ hoe wel dat bi declaracie hẽ is geweest gethoõt de quantiteit eñ somme van dẽ wijnẽ eñ vandẽ waerdẽ die mach eñ sculdich is waerdich te wesen de voirscreuẽ exijse bedragende ter somme vã. C. pont/ of daer ontrent/ behoudelic goede rekeninge eñ declaracie te doẽ als des noot si/ Welcke is in grote hinder preiudicie eñ scade vandẽ voorscreuen clagers/ de selue belettende den rechter van hueren rechte/ besitende eñ possessie met ongelijc eñ sond sake onbehoorlic eñ vã nyeus als si seggẽ/ begeerẽde zeer oetmoedelic daer op vsien te wesen bi remedie graciose eñ behoorlike/ waer õ wi die vsien willen eñ geuen remedie van iusticie in allen saken daert behoort ontbiedẽ wij v/ eñ om dat tet is sake vã preiudicie/ daer die kennisse õs af behoort/ cõmitteren indient noot si/ dat in dien appelleert die voorscreuen mannesiere eñ andere die van node zijn te appelleren ter plecke contenciose/ v blijct also te zijn Houdt eñ bewaert de voorscreuen clagers in huere voorscreuen possessie eñ besit. Ende vã dien doet eñ laet gebruken eñ vseren vredelijcke/ werende eñ afnemẽde alle belet daer op ghestelt ghebode eñ aenden seluẽ clagers oft aen huer gecõmitteerde eñ deputeerde/ hẽ bedwinget te voldoẽ eñ te betalen de voorscreuen exyse/ om den wijn also bi hem oft zijn factoers vercocht om de somme eñ extimacie bouẽ gescreuẽ Eñ in cas van opposicie dit belet van nieu wicheden af doet/ eñ restablissement ghedaen eerst eñ voor allẽ werck/ realick eñ defait vand voorscreuẽ somme ende extimacie vand sake cõtenciose/ genomẽ ende gesedt in onsen handẽ/ als in handẽ vãdẽ ouerstẽ/ daer om dat die voorscreuẽ clagers bij preuilegie van ons gegeuen niet en pleyten dan in onsen houe van parlement van parijs om de sake ruerende ende aengaende onser voorscreuen stede/ gheeft ende assigneert dach sekere ende competent dẽ opposantẽ in onsen houe vandẽ parlemente te parijs/ niet tegẽstaẽgedattet valt tegens dẽ clagers om te procederen eñ voort te gaẽ indẽ voirscreuẽ oppositiẽ eñ voort so wel optẽ principael als op die recreancie/ alst redelic wesen sal/ certificerende onsen wel gemindẽ ende ghetrouwe/ den volcke houdende onsen parlemet vã alle tgene dat ghi geuondẽ eñ gedaẽ sult hebbẽ/ aenden welken wi ontbiedẽ dat die partien ghehoort si doen goede corte expedicie van rechte/ want ons allo ghelieft ghedaen te wesen gegeuen ꝛc.

¶ Eñ bi deser cõmissie moghẽ sij alle andere vstaen ende gedaẽ na dat de sake eyschet eñ betaemt/ accuserẽde daer mede zijn niewichede eñ zijn termẽ/ in maioer minoer ende in cõclusie. Eñ also behoort ghijt te vstaen van den anderen toecomenden.

¶ Van werck gedaen in preiudicie ende hinder van ander/ in diẽ de ghene die gehindert is/ claghet.

¶ Item ende oft ghebueree dat yemant dede maken eenich werck/ dat welcke ware in preiudicie van andere/ ende die ghene dye ghepreiudiceert ware/ hem beclaechde bi beclachte van nyeuwichede opten ghenen dye sulck werck maectẽ oft ghemaect hadden en de dach beteekent ware aendẽ wercklieden/ te wesen op de plaetse cõtenciose/ Weet dat oft die wercliedẽ des seluẽ nieuwen wercks waer om si also verdachuaert sijn/ wouden hebben waringhe van harẽ nyeuwen wercke/ daer si om verdachuaert zijn/ Het is van node tẽ seluẽ dage datmẽ wesen sal ter plaetse contenciose/ dat sij doen brengen die ghe-

nen die hẽ des heeft doẽ doen oft doẽ maken
eñ in presencie vandẽ executoer/ behoort te
cõpareren die gebied vandẽ werck/ eñ hẽ oppo
neert mettẽ wercliedẽ vãdẽ nieuwẽ werck
eñ dẽ werc aduoeren eñ aennemẽ de fayte eñ
d weren vand oppositie. Eñ of optẽ seluẽ da
ge niet allso gedaẽ en ware/ eñ de wercliedẽ
vandẽ nieuwẽ wercke sond te brengẽ huerẽ
A meester opponeerdẽ eñ accepteerdẽ dẽ dach
vmmo ꝙ pl⁹ bi hem seluẽ sonder harẽ voorscreuẽ meester
ẽ possessoriuz of besteder des wercs nade opinie vandẽ wi
et petitoriũm sen si en soudẽ daer na niet mogẽ comã daer
ex q̊ sit cõtinẽ toe/ eñ en soudẽ niet ontfangẽ worde Eñ sou
tia tãc diuidi den de wercliedẽ vandẽ nieuwẽ wercke ha
non debent. l. re oppositie moetẽ sustinerẽ/ dat fruste ware
nulli. C. de in want vã haer faite en hebbẽ sij gheẽ besidt/
di. l. vnica C. waer bi si anders niet en zijn dan wercklie
vti. possi c. s. den sonder ander titele/ eñ daer om behoort
de cã pos. z p versien te wesen dat in tide de meester of be
pie. steder des wercs si geappelleert.

Verlorẽ te hebbẽ de possessore eñ te recou
uereren op petitorie.

Ghi moecht wetẽ dat bi bescreuen rechte
in dient geualt dat iemãt d bliest die possessie
oft possessore in cas vã nyeuwichede voor ee
nigen rechter die daer af kẽnisse mach hebbẽ
als men hẽ eerst daer af betrect/ oft die gene
die opponeert begeert aẽdẽ rechter die daer
of behoort te kennẽ/ dat hi bedwinct zijn we
der partie die de voorscreuẽ possessoer heeft
gewonnẽ te doẽ cause in recht te zijn voor
hem op die proprieteit daer af de gene die d
loren heeft die possessore hem wil d uolghen
voor hem/ weet dat hi sculdich is te doẽ de ge
ne die den possesseer eyschte te winnen/ eñ in
dien hi des niet doẽ en wilt/ die rechter beho
ret weder te geuẽ zijn possessore den gheren
diet daer te vozen hadde/ eñ dat behoort ge
daen te sine eñ begheert als die rechter daer
voor dat de possessore is geintẽteert bi preuẽ
cie nz en waer vãdẽ rechter petitore/ eñ om
dat bi middelẽ vã anderẽ herẽ is gehoudẽ eñ
allso behooretet gedaẽ te zijn eñ begheert diet
sonder twifelẽ doẽ wilt indẽ beghinsel vãdẽ
proces vande possessore/ of anders de rechter
en waer niet sculdich te ontfangẽ den clager

wãt bi bescreuẽ redenẽ die possessore eñ pe
titore mogẽ bi eenẽ rechter alleẽ determene
ren. A Ca. Werẽ
in beclachte van nieuwichede.

Capittel. lxxx.

Totte d were in beclachte vã niewic
hede is lichte sake te doẽ/ wãt vã noode is te
doẽ alle faite cõtrariẽ eñ cõclusiẽ cotrariẽ eñ
allegierẽ vã zijn tegẽs partie possessie eñ be
sit eñ die leste exploytẽ/ maer nochtãs is van
doẽ dat die opposant restablir tẽ exployte tẽ
minstẽ bi teykẽ biedẽ die selue, teeken goet te
doe n/ oft anders die executuer en soude niet
ontfangẽ die oppositie/ mer soude ꝓcederẽ in
zijn exploit/ eñ daer op te opponerẽ tot allen
eyndẽ/ eñ en behoort daer anders niet tot de
exploytẽ te doẽ. Eñ oft waer sake die begeer
de wederkeeringe/ die niet en warẽ in termẽ
te wederkeerẽ/ gelijc oft ware edificie vã hu
singe die voldaẽ eñ volmaect ware of ander
sake die om te wedẽkerẽ vã node waer/ datse
geheel eñ al te niet eñ afgeworpẽ wordẽ tot
grote coste/ weet dat alsdan de executoer hẽ
mach lidẽ sond wedẽkeringe/ andes dã bi wed
keringe vã teekẽ/ gheloueñde voerd daer in te
doẽ ten goetdũckẽ vandẽ houe. Eñ al gesedt
in des conincs hant als saeke cõtenciose/ wãt
bidẽ stile vã procederẽ in sulker sake weet dz
den opposant niet en behoort ontfangẽ te we
sen in oppositie seggẽ noch ꝓponerẽ eer dz hi
gedaẽ sal hebbẽ restablissemẽt te houe bi ordi
nãcie vandẽ rechter Eñ daer en bouẽ cõtẽde
ren tot allẽ eyndẽ cõtrariẽ/ want alle tghene
dat voor een gethoõt is eñ bi wijst is eñ dient
voordẽ anderẽ in deser sake Eñ daer bi mach
eñ behoort genoech te zijn vã tgene dat voir
screue is/ wãt aendẽ eyscer selue waert ghe
noech te wederbrẽgẽ zijn beclachte tot faite
wãt het maect libelle eñ eysche.

Van beclachte in cas van prepzieteit.

Capittel. lxxxi.

Beclachte in cas vã ꝓpriteit is de leste
maniere eñ forme vã recht te beghee
ren op eenighe erue daer men bi langhen tijt
of ghe weest hadde verureemt. So ist te we
ten dat na datmen hadde bi verureemtheit

verlozen zijn beclacht vã nieuwichede. So
machmẽ weõ treckẽ tot desen. Want die he
uet eñ mach recht hebbẽ i possessoze. die ets
en heeft in petitoze Eñ daer om so moechdi
weten dattet is differẽtie tusschẽ possessoze
eñ petitoze Wãt possessoze en street nz vooz
der dan aen die possessie. dat enige genomẽ
mach hebbẽ op enige possessie eñ sake. eñ ds
hietmẽ recht van possessoze. Eñ petitoze is
trecht datmẽ heeft opten gronde vanden er
ue of lant. bi successie of bi coop of bi gifte of
ander rechtuardige titel Eñ sulc recht hiet
men recht de petitoze Eñ mach desen eysch
oec gedaen wozden tot allen tiden teghens
den besitter ten si dat die besitter vercregẽ
heeft recht vã prescriptie bi iuste titel. Wãt
het waer seer veel waerdich aendẽ besitter
in dient des daer te vozen gewеest hadde in
tegẽwoordicheit vanden petitoze Eñ noch
tans in dien die besitter bi iuste titel vã pos-
sessie des niet besetẽ en hadde nz tegẽstaẽde
dẽ tijt vã prescriptie. die petitoze soude seer
daer tegens mogẽ vechtẽ. om te õnielẽ zijn
possessoze. bi petitoze Niet te min die besit-
ter soude daer af besitter bliuẽ dẽ pces duе-
rende Wãt seer edele sake is vã prescriptie
gelijc als ic hier na thonẽ sal in die rubrijke
daer af mẽcie makẽde, get eykẽt biden geta-
le. C. xxix. Eñ daer om dat beclachte vã peti
toze behoozt gedaen te zijn na die rechste re
gule van pcederen in sulcken sake bi gescrif
te eñ bi cõmissie inhoudẽde expressclic de sa
ke daer ic v die regel af thonen sal. eñ fozme
eñ maniere oec hoe dattet gedaen mach. eñ
behoozt te zijn. Wãt seer preciose sake is tus
schen den wisen. te doen eñ te fozmeren een
beclachte op petitoze eñ seer pcioselijc moet
men hem wachten int makẽ. dattet alle ge
maect si op petitoze sonð yet te gheraken of
te rueren van die possessoze. ghelijc bi exẽpel
hier na v thonen sal

Dat inhoudẽ vã een cõmissie in cas van
petitoze eñ vã ppzieteit Capit. lxxxij

COmmissi in cas vã petitoze eñ vã p
pzieteit mach gedaen zijn eñ fozme-
ren in sulcker manierẽ Tristan vãdẽ bosche
ridder heer vã famechon eñ vãn rinscheual
raet des conincs. eñ baeliu van vmendois
den eerstẽ sergant vandẽ conic vanð baeliu-
scap die daer op versocht wozt Saluyt vanð
side vanden edelẽ here bozgne van sinte sy-
mon ridder. is ons te kennen gegeuen becla
gende eñ seggende dat hi recht heeft van p-
pzieteit te hebbẽ alleene eñ vooz alle iusticie
hoge middel eñ lager inð stede van tollirij in
wonẽde eñ ondsaten ð seluer. Eñ also si dat
als van zijn heerlicheit die hi heeft ter sake
van zijn recht van ppzieteit gebseert eñ ge
woonlic is te bseren so wel bi hẽ als bi sijnẽ
voozuaders daer hi sake af heeft soe langen
tijt dat geen memozie en is ter cõtrarie. oft
dattet ghenoech is eñ behoozt te wesen tot
goedẽ rechte vã ppzieteit vcregẽ te hebben
eñ te behoudẽ Eñ behoozt daer te hebbẽ alle
hoge iustici middele eñ lage. gelijc als bi hẽ
hier bouẽ is gealligeert allene eñ vooz al tot
iuste eñ goede titele. te declarerẽ daer ende
wãneer des noot zijn sal. op een seker plecke
eñ woonstede gehietẽ. N. staẽde inð stede vã
tolliri Niet te min die abt eñ cõuent van on
ser vrouwen kercke van breteul seggẽde te
hebbẽ besit vanð iustitie op die selue plecke
bi beclachte vã nieuwichede. bij hẽ daer op
geobtineert alleẽlic. eñ vozderẽ hẽ. te wijlẽ
op die selue beclachte obtinuerẽ possessie
A Ende en willen niet gehengen den
voozseiden clagher te vseren van zijn iusti-
cie. mer hebben hẽ daer ghehindt eñ belet te
gens den recht van zijn ppzieteit. gelijc als
hi seit Begerende daer op vsien te wesen bij
behoozlijcke remedie van iusticie. Daer om
eest dat wi v ontbieden ende beuelẽ dat ghy
dachuaert den seluen regulieren vooz ons te
compareren op dye plecke contenciose. En-
de indient v blijckt vanden saecken boouen
gheschreuen. by confessye oft bekennen. van
parthyen oft anders behoozlijcken. bedwin
ghet die voozseyde religiose te cessezen ende
af laten vanden turbel ende belet by hem lie-
den ghedaen. oft ghe set inder saecke conten
ciose. eñ of te laten tbesit. dat si seggen daer
op te hebben tegen dat recht vã pzopzieteyt

A Hoc taceatur in q possessio nõ eẽt acqsita per causam nouitatis.

vanden voorscreuen clager eñ hē latē gebru ken eñ vseren zijn recht vā ꝓprietept. Eñ of die religiose of anđs voor hē die tot opposicyōtfanclic zijn.hē opposerē ter cōtrarien. oft zijn delayerende of wedseggēde.ghi sult die dagē tot sekere eñ behoorlike dagē voor ons of onsen stadthouđ indē houe royale tot sinte quintijn.tegens dē voorscreuē claghe om te seggē allegieren.eñ tegēs die sake vā huer oppositie of wedsegghē of cōtradict te antwoor dē aendē voorscreuē here beclagē de in cas vā ꝓprieteit daer Eñ tot alle tghe ne dat vandē sake voorscreuē hē liedē sal eñ willē geeyschet wordē.eñ te ꝓcederē voort alsi na redene behoren sal Des te doen geuē wi v macht ontbiedēde eñ beuelen aen allē den onderfaten vandē coninc inde voorscre uen baeiliuscap.biddē eñ begeren aen allen anderen.datse aen v des doende.eñ aē uwē deputeerden obedieren eñ ṽstaen nerstelijc Ghegeuen ꝛc. ¶ Instructie hoemē be hoort hier op te procederen.

Eñ om dat partien ṽdachnaert te houe by cōmissie eñ die selne cōmissie weđ gebrocht tot faite bi forme vā eysch dat genoech ghe scien mach.want die cōmissie gedaen eñ sake geeyscht.die ṽweerer eer hi antwoort in geenre manieren mach eyschē in ghescrifte te hebbē eñ bi libelle.dē eysche tot eenē sekeren dach.eñ noch daer op weđ te keren eerst gedinget op die ṽdachuaerdige.of ōbehoerlijc gedaē waer.eñ of daer in ware yet van declinatorie of dilatorie Eñ of dies nz. libelle behoort daer op geeyschet te wesen.eñ die rechter behoortet te doen geuē tot sekerē dagen.eñ het is die ꝓper forme te dingē in sulcker sake.die rechtelic daer in wil ꝓcederen eñ diet anđs doet hi doetet simpelic eñ en behoort niemant te antwoorden in sulcker sake.sonđ libelle eerst geeyscht te hebbē eer hij antwoort totter ꝓprieteit of petitore Wāt om der side vandē eyscher.mach zijn groote difficulteit te formerē zijn libelle. want ghelijc als cōmissiers extract te doen.eñ beginnen eysch.so is mede die libelle in forme van ꝓprieteit eñ petitore.Wāt om een woort al leen van gebreke.waer te niete cōmissie eñ libelle.indiē si andere termē inhoudēde waren op alle op recht eñ ꝓprietept sonđ yet te begripen vā besit.noch daer af te ruerē.dan alleen recht van ꝓprieteit Wāt dat besit is ṽloren aen dē voorscreuē eyscer eñ ṽcregē ōden ṽweerer Eñ daer ō en behoort die eyscer in dier sake niet te ruerē So wil ic v thonē bi forme van maniere vā formularie de stijle te maken eñ te formerē zijn libelle in cas van ꝓprieteit. Wāt bi tghene dat ic hier bonē hebbe geformeert.eē beclachte in cas vā ꝓprieteit.wāneer dat ghebuerde dattet besit eñ possessie ṽloren waer bi cas vā possessore.Mer eer ic wil v thoonen die maniere te doen een beclachte eñ cōmissie in cas van ꝓprieteit.hoe wel datmen vā nieus woude maken beclachte tegens den possessore ende mach geformeert zijn bi deser forme cōmissie in cas van proprieteit generale

¶ Dat inhouden van een cōmissie in cas vā proprieteit generale

¶ Chaerles.ꝛc. aendē iersthē doerwađ van onsen parlement.oft onsen sergant die daer op ṽsocht wort Salupt. Vander side vā iā vandē bosche wonēde ꝛc.is ons te kennē gegeuen seer clagende.dat wilē adam sijn vader.of desesinē oem ꝛc.al sijn leuen lanc ghe houdē heeft eñ possesseerde vredelic eē seker plecke eñ woonstede gehietē. N. of sulke lande of sulcke iusticí.ꝛc. of sulke renten.ꝛc.staēde tot sulcken plecke.ꝛc. met aldē profitē eñ emolumentē aencleuende daer toe behorende.eñ daer in hadde alle recht van heerlichz van propriteit.of van proprieteit indiēt gene heer lichz en hadde als vā sijn goede rech te hēgecomen eñ geuallen.so bi die generale castume.daer die dode erft dē leuēdē de welke is natuerlike recht eñ legittime of behoorlike successie.of bi behoorlike coop bi hem gedaen ende verereghen in tijde. hoe wel dat hijt bi enighe manieren of weghen heeft gediscontinueert bi in aduertencie oft anders het welc ic wel mach vercouuereren oft achterhalen bi redene ende iusticie.ꝛc.

Ende alsoe sy dat biden rechte hier bouē geallegiert aen den seluen clagher allene.ende

voor al is eñ behoort toe te horen al de voor
screuen woonstede lande eñ toebehoren als
aen die naeste erfgename natuerlijc gebleuē
vandē voorscreuen wilen sinen vader oft vā
den voorschreuen wilen zijnen oom ꝛc. of te
seggē als aen dē gene diet in voorledē tide he
uet gecregen behoorlic sonđ dat hi ye daet af
dede/ waer bi hi trecht van proprieteit daer
af verloren mach hebbē hi en is daer af ghe-
bleuen eñ behoort te wesen recht erfgename
grondelic eñ heer alleen/ eñ voor al of vā sul-
ke partie ꝛc. die te declarerē. Niet te min ro
bert des camps wonēde in sulcker plecke ꝛc.
N. bi sinen onbehoorliken wille in deser sake
eñ tot onrecht eñ sonder redene oft saecke/ so
heeft hi daer aengestelt eñ stelt hinder eñ cō-
mer vā faite of anđs onbehoorlic hē ghestelt
in die detencie vanđ seluer pleckē / eñ woon-
stadt lande of toebehoren vanđ voorscreuen
iustitie eñ heerlicheit ꝛc. of vā de voorscreuē
renten eñ bi sommige iarē eñ terminē heeft
die gegeuē eñ genomē tot grootē onrecht eñ
sonđ sake/ eñ noch voordert hij hē te doē van
dage te dage sonđ dat hi hē des ōdragē eñ af
laten wil/ daer op behoorlic begeert eñ ōma
net is geweest/ de welke is tot grote preiudi-
cie vā dē voorscreuē calger eñ hē frauderēde
in zijn recht grōdelic eñ proprietarie/ ghelijc
als hi seit/ ten waer dat daer in ōsien waer
met remedie/ waer ō wi die willē eenē yege-
lic houdē eñ bewarē in zijn recht/ v ontbiedē
de/ beuelēde in dient noot si dat ghi ghebiet
dē seluē robert/ dat dē cōmer die hi gestelt he
uet eñ stelt/ af doet stellen vā die selue plecke
woonstadt eñ aencleuinge. etc. of lant of ren
ten. etc. cesseert eñ aflaet vā allē/ eñ daer af-
laet gebrukē eñ vserē vredelic dē voorscreuē
clager/ als vā zijn sake tot zijn goede recht p
prietarie toebehorēde/ wedergeeft eñ weđ-
keert al tghene dat hij daer af geheuen ende
gehadt heeft/ bedraghēde ter somme toe van
C. pont oft daer ontrent/ behoudelic iuste ex
timacie volcomeliker te declareren in dient
noot si/ hem daer toe bedwingēde eñ alle an-
dere die daer ō behoren bedwongen te zijn bi
alle behoorlike wegen eñ manieren redelick

Eñ in cas vā oppositiē weđseggēde oft con-
tradictiē ōdachuaerdē dē opposantē weder
seggeñ oft weygerēde tot sekerē dagē in ou-
sen parlement te parijs/ niet tegēstaēde dat
ter valt totter voorscreuē oppositie/ weyge-
ringe oft weđseggē/ antwoordē aen dē seluē
clager in cas reele eñ proprietarie als na re-
dene behorē sal / ouerscriuēde tgene dat ghij
hier af gedaē sult hebbē/ des te doē. etc.

Die manier te formerē libelle in cas van
proprieteit bi generael forme.

Capittel. lxxxiij.

Voor v mijn heerē de baeiliu vā ōmen-
dois of u wē stadthouder/ eñ de mannē
vanden coninc ingerēde in sinen houe vā mō
didier die ghene of dē ghenē dien de kennisse
daer af behoort/ seggēde eñ proponeren indē
rechte religiose personen eñ eerbare/ die abt
ende couuent vander kercke onser vrouwen
van breteul/ eyschers in cas van proprieteyt
teghens manaciet de la mare/ verwerer in-
der seluer sake. Dat die voorscreuen religio-
se zijn in hoofde ende in leden met haren goe
den inden sauegaerde speciale ende protexie
vandē coninck/ eñ ter cause van haer kercke
zijn sij zeer hoogelic eñ edelic gefundeert vā
veel edel possessien die si houden eñ hebben.
als gheamortificeert vanden demayne van
der kercken ende van outđs ende so langhen
tijt/ soe wel in die voorscreuen stede van bre
teul als elders eñ tusschen den anderen rech
ten ende possessien die si hebben. Wel waer
eest/ dat si iusticie hebbē ende heerlicheyt in
sommighe steden vander stede van breteul.
ende als bi accoort ouer langhe tijde gedaen
van eens deels/ sommige vanden heren van
der stede/ ende andere. van andere sijde / als
tot sekere eñ iuste title te declareren/ in tij-
de eñ in wile in dient noot si/ dese religiosen
hebben gehadt inder stede van breteul recht
alleen ende voor al te hebben oeuē groot en
de cleyne. van welcke oeuen dye voorscreuē
religiosen hebbē haer backers indē name vā
hem heffen eñ nemen/ ende behorē te heffen
ende te nemen alle die profiten ende emolu
menten dye daer af comen moeghen, Ende

tot welcken ouen alle die inwonēde d seluer stede van breteul/ eñ haer woonstadt zijn banieren eñ betogen van banierē in sulker manieren dat gheē vandē ingeseten noch ander dan die voorscreuē religiose en mogen makē in haren huse nach hebben plecke noch husinghe binnē dstede noch inden toebehooren der selver ouen groot noch cleyne sonder die licēcie eñ goetdunckē vandē seluen religiosen eñ en mogē noch en zijn sculdic de selue inwonēde noch eenich van hem te backen noch te doē backen broot / vladen/ taertten/ pasteyē noch ander dingen tot anderen ouen/ dan tottē oouen vanden religiosen. Ende oft eenighe van den voorscreuen inwoonende oft andere inder seluer stede hadde oouen groot ofte cleyn oft dat hi ghebacken hadde broodt oft ander dinghen tot ander oouen dan totten hoouen vanden religiosen/ dye voorseyde religiosen hebben recht weder te nemen eñ te hebbē tghene dat also ghebacken ware oft te dragē om te backen/ als tegens hem verbuert eñ te bedwinghē die misdaders vandē boetē daer toe ghewoonlick eñ gheordineert ten profite vanden voorscreuen religiosen ter cause van haer iusticie ende heerlicheit/ eñ te breken de voorseyde oouen cleyn oft groot also gedaen in die voorscreuen plecke sonder haer auctoriteit. Eñ oft eenighe heeft oouen groot ofte cleyne inde voorschreuen stede oft lande van breteul/ so ist ghebuert oft is vanden auctoriteit oorlof eñ goetduncken vanden voorscreuen religiosen/ eñ mits seker profiten eñ iaerlicse sculden die si daer af geuen den voorseyden religiosen/ welke sake is bekennende die voorseide banniere iusticia eñ heerlicheit eñ recht van proprieteit die daer in hebben die voorseide religiose/ daer si af geuseert eñ tgebruyck ghehadt hebbē bi sulcke eñ so langhen tijde/ dat gheen memorie en is ter contrarie/ oft ten minsten bi sulcker eñ so langē tijt/ dat ghenoech is tot goede recht van proprieteit te hebben/ te bewaren eñ te houden met alle heerlicheit eñ iusticie daer toe dienende ende sonder eenich belet teghen woordich/ welcke rechten zijn claer eñ notores/ ten lande ende plecke eñ is daer af stemme eñ gemeen mare eñ heeft partie aduerse des bekent eñ beledē warachtich wesende eñ notores alle of eens deels/ ende des niet teghenstaende die voorscreuen manassier inwonende eñ ondersate der seluer stede van breteul zeder drie iaren herwaerts oft dat ontrent heeft gemaect of doē makē in sinē huyse inder voorscreuē stede van breteul een oouē indē welckē hi bact ofte doet backē continuelic zeder den tijt voorscreuen broot / vladē/ taerten/ pasteyen eñ ander dinghen tot zijnre belieften eñ sonder die licens oft orlof vandē voorscrenen religiosen/ teghens harē wille ende consent nemende eñ betreckende tot hem des doende dat recht vā den profite dat dē seluē religiosen behoorde/ oft behoort toe te hooren ter cause bouen ghescreuē. Welck profijt mach waerdich zijn eñ dragen om elck iaer ter sōme vā .xl. pōt paresis/ eñ dat is sculdich toe te horen den seluen religiosen/ als van huerder recht proprietarie daer af dat ghebruyct ende hem voordert te vseren die voorscreuen manassier de la mare/ ende hem seyt daer af gheeyghent te zijn/ bi een sentencie die hij seyt ghehadt te hebbē inden dinctalen van mondier op een proces/ ghesproten wt cas van besidt ende nieuwichede daer op tusschen den voorschreuen partien.

Welke sakē zijn eñ hebbē gedaē bijden voorscreuen manassier in grote preiudicie hinder eñ scade vandē voorscreuē religiosen/ hē lieden belettende eñ becōmerēde in huer recht vā pprieteit als voorscrenē is/ so cōcluderen de selue religiose tegēs dē voorscreuē manissier/ dat gesien tghene dat voorscreuē is/ eñ dat die discrecie vandē houe sal behooren eñ mogen vstaē/ dat geseit si gewijst eñ ghepronuncieert/ alle die rechten voorscreuē wesende ende toebehorende den seluē religiosen al leen/ eñ voor al ende hem lieden wesen ghedeclareert ende toe gewesen hem lieden toe behorende in volcomē recht vā proprieteyt eñ heerlicheit met de possessie ende besit die daer op hoort eñ mach volgen tot recht van proprieteit/ ende si die voorscreuen mannes

Ista clausula non hȝ locũ in forma cõi ꝺoũ possessionõ est acquisita.

ter versteken ende vervallen van sijn besidt ende possessie die hi seit te hebben inder sake ende die weder te geuen tot profijte vanden religiosen daer toe si bedwongẽ weder te geuen ende restitueren den seluẽ religiosen om den tijt dat hi also tegens recht ende redẽ heuet ghehoudẽ/eñ aengenomẽ die sake cõtenciose die waerden dat behoordẽ te heffen eñ te hebben de voorseide religiose oft de waerde bouen gheclaert van .lx. pont parisies/oft die iuste taxaci vanden houe/ ende den ouen vanden voorscreuen manessier si afgeworpen ende te niete ghedaen biden auctoriteyt vanden voorscreuen religioosen/oft anders also dat behorẽ sal Dit capittel en scijnt geẽ stat te hebbẽ Daer om dat die verwerer had de possessie vercregen in cas van besit eñ daer viter tijt toe dat hi daer af verstekẽ sal worden/ sal hi daer of gebruken eñ dat die voorscreuen manuessier ghewesen sij om die fayten werken ende vorderinghe bouen gescreuen/om elcke reyse dat hi gebacken heeft oft doen backen inden ouen bij hem ghedaen of doen maken als voorseit is iii.lx.pont/paresijs van boeten of sulke als dat hof seggẽ sal/ ende in allen anderen boetẽ ende conclusien behoorlic ende nootlic totten voorscreuẽ religiosen Dit capittel en gheeft geen stat/om dat hier bouen gheseit is die possessie vercregen dat wech draecht ter tijt toe dat die proprieteit sal gedetermineert wesẽ si daer toe die voorscreuen manessier ghecondemneert inden coste scade ende interrest/ ghedaen ende noch te doen in desen veruolge/bidẽ voorscreuen religiosen biedende vander side van den religiosen van haren faiten oft saecken. so veel te betugen dattet genoech sijn sal om te obtineren in haer conclusie bi ꝓtestacie dz so wes si daer af selen mogen betughen hem waerdich si/ende stat houdt stellende in ontkenne ende versake die faiten van partie aduerse cõtrarie of hinderlic ten faitẽ vã desen tegenwoordigen libelle/ ende tot alle tgene dattet hof soude mogen verstaen die hij doẽ soude ten propoestẽ vanden voorscreuen religiosen/eñ tot haer conclusie die vanđ side vanden voorscreuen manessier soudẽ wesen ghepooponeert in dien hise proponeerde ontfanclikẽ Ende doende protestacie van desen tegenwoordigen libelle biden voorscreuẽ religiosen/of bi andere voor hem meerderẽ minderen/amenderen/corrigieren ende declareren volcomeliker indient noot sij. Ende alle andere protestaciẽ die de selue religiose sijn van node te onderhouden. gedaen ten eynde toe in behoorliken manieren ende ghewoonliken/die libelle in cas van proprieteyt/ghedaen eñ ghefor meert/als gheexempleert is hier bouen/alle andere mogend of sõmieren na dat die saken sijn het en is geen boec dyet al begripen mach/eñ daer om is genoech eẽ exempel op een sake/eñ ic will thonen die verweren die daer in is dienende ende behoorlike.

¶ Verweren op eysche in cas van proprietelyt. Capittel lxxxiiij.

VErweren in cas van proprieteit opeẽ eysch die int generael geseiẽ mach biden manieren hier na volgende Eerst te digen op die verdach uaerdinge/of soluent/eñ behoorlic gedaen is/of daer in dz bi practike van aduocatie van als mach sijn verweerdt om te niete te doen die dachuaerdinge Daer na declinatorie eñ dilatorie daer op te were ghestelt/indien daer enighe sijn oft ghecrigẽ mach die waerdich sijn/behoort daer op eysche ghedaen te sijn ende commissi weder gebrocht tot faite/te hebben bij ghescrifte ende libelle den eysch op eenen sekeren dach Ende dat hiet men libelle/eñ behoort also geeyscht te sijn bi sommighe redene Die een is dz seer nauwe eñ difficele sake is te doen te makẽ ende formeren sulcken eysch bi ghescrifte/als voorscreuen is/ende daer om vintmen dicke voordeel in die materie te varierẽ Die .ij. redene is dz tẽ dage dat wed gebrocht wort de libelle/noch machmẽ daer hebbẽ anđ daghen vã aduijs op die libelle / Eñ noch op dyẽ dach int wedkeren/indien hi nz en vint te wedseggen aendẽ libelle/eñ dattet inhout alle tgene dattet schuldich is in te houden soe mach de eyscher eyschen dach dye plecke te syen/ Dye welke is also nauwe ende difficile sake ende

moeylic te doē gelijc als ic v hier na wel seg ghen sal. ¶ Na dach van besien / indiē men daer in niet en vindt te varieren/mach noch die verweerer eyschē garāt of waringe de welcke is oec sake seer difficile/eñ daer be hoꝛen veel induces ende manieren van vari mentē/eñ noch weder omme hebbē dach die plecke te besien Eñ daerom ten iersten sal ic v thoenen van dē pleckē te sien eñ hoemē dat doet eñ mach doen/ wāt het is een sake pꝛea table/ wāt so wie ān wooꝛde op die sake voer den dach van besiē/hi soude te laet comen eñ en soude gheen garant mogen eyschen.

¶ Van besien eñ ostentacie der plecken.

¶ Capittel.lxxxv.

Besien der plecken is wanneer de ver- weerer eyschet dese induse dat den eysch geho ret is dwelck is pꝛopꝛietarie reele op hy pꝛo= perlic mach weten op welcke erue desen ey= sche valt hi mach eyschen besiens der plecke cōtenciose welke sake de eyscher is sculdich te doen met rechte binnen den dingedage/eñ niet opten dinghedaghe. Eñ behooꝛt daer te wesen here eñ mannē/ so alst genoch si recht te seggen indient noot ware/ den eyscher en de den verweerer tegen wooꝛdich eñ die vooꝛ screuē gecomē ter plecke ten dage eñ tijt ge= seit. De eyscher behooꝛt te seggen eñ doē sijn gesichte eñ demonstrancie in deser manierē Heer baeilliu eñ v mijn heren die mannē. Ic segge ende besie dese erue / waer op wij hier sijn ghecomē eñ die mi toebehooꝛt van daer tot hier/eñ van hier tot daer Eñ gaē op elker siden vander plecke Eñ gelijck als dese erue begrijpt/int lange/in die bꝛeede/ eñ int mid- dele eñ make daer of aendē partie diet geey- schet heeft in uwer pꝛesencie eñ sijn gesichte eñ ostencie tot uwen seggen eñ belifte. Ende ick segghe dat tot minē rechte eñ mi toebeho ret al heel op dese erue dat besitte hebben/en= de exploytieren daer op alle pꝛofiten eñ emo lumentē toe behoꝛē/comēde eñ wassende op deser erue/soe veel eñ telcken dattet behooꝛt eñ tijt is/eñ daer af doē possesserē/onderhou den eñ regieren gelijc als van mijns selfs sa ke daer ic af ben in goede possessie eñ besit eñ mijn vooꝛsaters daer ic sake af hebbe. Ende make desen besiē bi pꝛotestacie / die voerder te doen indient dat hoff seit eñ also toebehoꝛē sal/eñ sculdich sal sijn te doen tot wisen van den mannen ende vanderi houe indient van node si/eñ also verre alst is sculdich toe te ho ren ende gedaen te wesen.

¶ Te doen op eenen huyse.

¶ Eñ waer op huyse dattet besien ghesch ie de men behooꝛt daer inne te gaen/eñ gaē bo= uen eñ benedē/eñ seggen gelijc als hier bouē geseit is. Ende met behooꝛt te cloppē aen de doꝛe/eñ die clincke vander doꝛē laten geluit geuen eñ raken aen die balcken eñ gaen ront omme ten besten datmen mach eñ seggē ghe lijck hier bouen is gheruert.

¶ Besien vooꝛ baeilliu royale oꝛdinaire.

¶ Item het is te weten dat na die houē roy= alen/ ist vooꝛ baeilliu royale oꝛdinarie dat is te seggen dat hi rechter si in hem seluen. Het is ghenoch dattet geschiet vooꝛ t wee cōmis= sarisen/die hi cōmitteert eñ sergāt om die ex ploten te doen/ indien daer enige vallen eñ dat si doen mogen relacie aendē houe vā tge ne datter af ghedaē is ten eersten dinghe da= ge daer aen volgēde. Eñ als dā mach daer si ne op die realacie vandē mannen vandē fay ten der cōmissarisen ten daghe daer aen vol ghende gedinghet dat goet dunct. &c.

¶ Exempel.

¶ Ic sach eē geschille op een schouwē om dat de gheene die den aenschouwen dede/hadde tendaghe te houe na die schouwinge sijn sa= ke weder willē bꝛengē tot faite sonď begeer te te hebbē aen de partiē noch aen de rechter of sijn schouwinge was gehoudē vooꝛ soluēt oft niet daer die verweerer hē begreep/ als om suffissantelic gedaē te sijn. Eñ daer bi so dat oerlof vanden houe wooꝛt ghegeuen. &c. Die de beschouwinghe dede maintenerē eñ seide/dat hi gedaē hadde sulcke schouwinge dats genoch was/en eñ hi des begripē wou= de/hi soude dat wederstaen als redelic soude wesen/ende dattet hem van ghenē noode en was anders dan te onderhoudē sinen eysche als de eyscher behooꝛt te doen/dwelcke hē be=

hoorde toeghewesen te zijn. in dien dat die verweerer anders niet seggen en woude Allegesie. het woort gheseit biden houen vanden conine in tournesis. daer waren .xx. leenmannen seer notable. en dit geraden bi sommighe ander custumiers. dat t den gene die den aenscouwen dede niet en hadde des te begheren ten waer dattet hem beliefde en en hadde anders niet dan te ondhouden zinen eysch principale. na zijn aenscouwinghe gedaen ¶ Mer als dye aenscouwinge bi hem ghedaen. ware verifyet biden verweerer. als dan soudet hebben de eyscher te ondhouden en daer op hebben de vonisse vanden mannen. eer hi opten eysche principale behoort te procederen En wordt die eyscher versteken van deser interlocutorie.

¶ Aenscouwinghe naden houen vanden parlemente

¶ Item naden houe vanden parlemente. tot deser beschouwinghe te doen dye erue daer men des op doet. en die bescouwige dye daer afgedaen wort wort al geset ingescrifte en worden daer af ghedaen ghescriften die dair ghehouden worden inden houe vanden parlement. om daer op te mogen ordineren. En exemple ghefigureert en betogen na die situacie en scine vanden erue. ten besten datmen mach om bat te verstaen biden heren. die scouwinghe en die sake So moecht ghi weten dz so wie parfectelic en sonder faulte dat doen wil. hi behoort te seggen daer toe. en habunderende tgeene dat voorscreuen is van hyer tot daer. ende van daer tot hier. den middelle ende alle also alst begrijpt indie breete en in die lancte. en soe verre dat goede bepalinge my toe gheeft als voorscreuen is. Hier toe en mach gheen faute wesen in die scouwinge te doen So sal ic v thonen die exemple Proces begonde ende gheuiel tusschen den prior van plumeoisen bi hesdin eyscere ter eenre en den inwonende vander stede van daulphine. verweere ter ander siden. om sekere weylande die de voorscreuen prior woude aen hem betrecken ter cause van sijnre prioerscap als hem toebehorende alleene en voor al sonder dat de voorscreuen van daulphine daer mochte brenghen of leyden haer beesten te weyden. Dye voorscreuen van daelphine seggende ter contrarie Op welken geschille die scouwinghe worde gheeyschet biden voorschreuen van daulphine Die prior dede de scouwinge alst behoorde Na die scouwinge gedaen Die voorscreuen prior dede maken graften ront omme also hi zijn scouwinge gedaen hadde so dz de beesten der voorscreuen stede van daulphine nyet en mochten comen weyden als si ghewoonlijc waren te doen. en dat haren tijt gheduerde. En dat meer is hadde dye voorscreuen prior doen wechuoeren dat hoy vanden voorschreuen weylant die hem lieden int ghemeyne toebehoorde. So begeerden si dz si daer af wesen souden gerepareert. en die graften geslecht oft afgedaen en weder gestelt in behoorlike state Biden meester worde geantwoort. dz op die plecke nye en was om dye scouwinge gedaen noch biden scouwen en mochte dye plecke vander graften daer in niet verstaen wesen noch begrepen. noch die scouwe en hadde sniet begrepen noch gedeclareert bi designancie van woorden noch van ostentatie Daer op wort gheantwoort dat bi oorlone vanden proposant schouwinge was gedaen van daer tot hier en alsomen daer goede palynge behoort te hebben recht daer toe gehadt Daer toe gereplicquiert wort. dat bi oorloue vanden proposant goede defrens hem lieden noch nyet en hadde verscheiden. Waer om. &c Alle gesien het woort gheseit. dat bi scouwinge ghehouden soude sijn in suspens. in dien die partien hem wouden daer op verthonen. tot dat defrens hem soude willen ende hadde oec daer of verscheyden.

¶ Van waerschape oft waranderinghe van vercochten dinghe.

¶ Capittel. lxxxvi.

Waringhe dat de clercken hieten actio de euictione is vanden vercochten dinghen waeren ende te leueren biden vercoper aen den coper den coop gedaen soe verre als goede trouwe ordinancye van recht macht en behoort ghehengen en biden sculden vanden vercoper. of in zijn tijt ware gebuert die sca-

De ista pl
cauisionis
de. l. si repe
ubi per do
Ex quo u
nota q in
ctis oculo
dicis c qua
batoindicis
c officiu iu
cis de finib
pulceuis
mittere agr
me lore a d q
tioue firma
dam vel pe.
sona in ioci
accedere ex
pen uigau

op vercocht goet A Somoechdi weten dat so wie eyscen wil garant of waringe hi behoort te eyschen in rechte. so vroech eñ tot sulcker tijt eer dz hi inđ sake yet geantwoort heeft tegen den eyscher. eñ dat die saeke noch is gheheel. want anđs soe soude hi hē vā steke vā zijn garāt of waringe. noch de vcoper en soude nz gehoudē zijn te antwoorden in dye. hi vint de sake ergents of geuozdt. die hēdza gen mochte preiudicye totten vweren vanđ sake Eñ behoort genaēt te wesen den genen diemē eyschet tot waringe. of ten is vā geen te waerden. B Eñ behoort geprotesteert te zijn dat of hi coēt of nz die eyscher sal doētgeen dat hi sculdich is vādē pces te onđ houdē tegens sijn weđ ptie of daer waer perikel i n d. en dye garant nz en quame datmē niet weder en soude mogē comē des te seggē int proces. mer mach sijn geeyscht dach van aduijs dach van declaracie. vā declinatorie of dilatorie. die niet roeren en soude peremptorie noch litiscōtestacie dach vā besien wāt alle sulcke votsette of dilacien en roerē nyet of aen en gaen die pemptorie Eñ den garant geeyscht ten houe. mē behoort te noemen. eñ die rechter behoordt hem te ordineren eñ te doē dagē tot eenē sekeren dage. eñ behoort alle proces te vthonē ofte scorssen tot dat tgarant gheeysche eñ geroepē si of gecontumasseert bi drie contumacien in diē hi nz en quame Eñ hem ghecomen te houe hi mach eñ behoort te zijn also ghecontumasseert.

M ff. de acti. ēpt. vendit. l. et ff. traditio ⁊ seq. C. eo.

G Adde q̄ de iure scripto pōt emptor etiā post snīam latam ptra se C. euicti. l. q̄ remit. Itē lic; ptor non possit agere ptra venditorē de euictiōe nisi denūcient sibi litem motā potest tn̄ agere ⁊ tra venditorē ad interesse revendidit q̄ erat ypotica. l. fitmi. ⁊. ff. ēptor fidi. C. de euicti.

¶ Te sommerē garant gecomē in rechte oft iugement. ¶ Ic hebbe v doen dachuaerden in desen houe. daer ō dattet waer is dat deese. N. mij vuolcht ter cause van erue. N. die ic van v ghecocht hebbe. eñ seit datme hē sulcke rente. N. daer op sculdych is. daer hy af heeft gedaen eysch op die voorscreuē erue eñ en wil hē daer of nz vdragē Eñ ghi weet dat inden coop dier gesciede tusschen v ende mi om die voorscreuen erue. ghi daer af niet vmaendet. dwelc wesen soude in mijn grote preiudicie eñ scade ten waer dat ick daer af waer gewaert eñ quijt gehoudē alst redelijc is. Eñ daer ō ic vermane v in presencie van rechte behoorlic dat ghi zijt ten voorscreuen dage tegens dese. N. om bi v aen te nemē de laste vāden pces. eñ tottē vweerē van sake ter wile dattet geheel is. eñ i state te vwerē bi alle behoorlike wegē Eñ in diē ghi des nz doen en wilt ick ptestere terstont in rechte ō of vliese ic eenige sake bi uwē gebreke daer op v te vhalen in tijde eñ in wile. eñ dat ghy mi geuen sult alle tghene dat tot vweren behoort eñ sculdich is toe te horen. in dien ghy enige sake hebt dye ō toe goet eñ waerdich si Eñ vā deser denūciacie behoort brieuen te nemē. eñ vandē antwoorde die de gene doet die op waringe geroepen is. hem daer af te behelpen in sijn proces eñ sake. ¶

C Adde q̄ citatio sup euictiōis cā ⁊ practica q̄ fundat in. l. emptor fūdi C. de euicit.

¶ Van waringe te contumasseren.

¶ Eñ of diē gedaechden int stuc van waringe niet en quame hi behoort te zijn ghecontumasseert bi drie dingedagen. eñ bidē vierdē daer en bouen met intimacie Eñ dat ghedaē die eyscher behoort te begheren. hē toe gewesen eñ gheseit te sijn. dat biden deffaulten teghens hem geraect alsulc recht hem si wtgenomen dat sulcke vweren als hi sal moghen doen eñ comē teghens sinen eyscher van dye voorschreuen rente daer hi af begheert hem waringe eñ contumas gheerne sal hi dz doē eñ ten besten dat hi sal connen ende moghen doende protestacie. dat in dien hi verlyes oft schade ghecreghe dat hij dat mochte betrecken ende verhalen opten voorseyden contumasseerden ende op zijn goeden. mits die coste. scade eñ interrest Ende van deser protestacie behoort brieue te nemen. of anders hy ware ghescapen te verliesen sijn verhael eñ waringe. Eñ indien hijt also doet ende hem schade gheuiele bij ghebreke van waringhe dat soude hi moghen verhalen op sine garande.

¶ Van waringhe of gheen waringhe

¶ Want hoe datmen seit ghemeēlijc dat men niet en waeret die en wilt biden oerlone vanden ghene die des seit mer men mach wel segghen. datmen gheen waringe aen en neemt. mē en wilt. Niet te min behoort bi dese regule bouen gescreuen twederkeren van

warige altijt bewaert te sijn optē vercoper indiē hi behoerlikē des vmaent wort/ A

¶ Van garant of waringe comparant

¶ Eñ of die garāt coemt te houe soe behoort hē den eysche vnien met worden/ als voorseit is/ op dat hi aenneēt die waringe/ eñ wacht v wel dat of hi eyscht dach van besiē dat ghy daer tegens sijt so lāge als ghi moecht eer hi aenneemt die waringhe/ want hij en soude daer na niet willē aennemē/ hoe wel hi sculdich is aen te nemē gelijc als hier nae geseit worden sal.

¶ Waringhe ghelooft te doen.

¶ Nochtans willen seggen die wijse die de rechten gemaect hebbē dat de vcoper/ ten si dat hi geloeft waringe properlic eñ specialikē vandē vcochte dinge hi niet gehouden en is tot waringe properlic/ mer nochtās de coper heeft eñ mach hebbē actie optē vcopere te eyschē onbescadelic te sijn vā al tgene dat hi hē nieten heeft gedeclareert eñ vclaert in sinen coop/ eñ dat hi hē vswegen heeft tghene datmen hem nv eyschet o welcke ghegenereert eñ gesproten is voorden coop.

¶ Van borghe van waringhe.

¶ Itē ghi moecht wetē eñ sijt sculdich te weten dat oft gebuerde dat in eenigen coop ware gelofte vā waringe bi den vcoper, eñ noch daer toe borge van waringe/ eñ men belaste of belette dat erue also vcocht, eñ die coper had de vmaent dē vcoper ō waringe/ eñ daer op waer te bredē/ eñ die vcoper hāgēde dies aflijuich ware of gerekent tot armoede/ so dat hi niet en mochte waeren sijnē coop/ eñ dan die sake ontogen ware vanden coper/ weet dat die coper hem soude mogen betrecken eñ gaen opten borghe van als/ al en had hi is nz ghesommeere of laten weten den voorschreuen borghe. G

¶ Item datmen behoort te sommeren den garant of vercoper.

¶ Ghelijc als hier bouē geseit is in deser rubrike dz also geringe als die coper veruolcht wort vā d sake die hi gecocht heeft hi behoort te sommeren sijn waringhe oft sinen erfgenamen eer hi yet beghint int proces perēptorie of anders hi set in perikel dat verhael vā der waringe de hem behoorde ghedaē te sijn eñ en soude die vcoper niet ghehondē wesen noch zijn erfgenamen noch zijn borghe daer toe te antwoorden. D

¶ Vanden vercoper te vermanen eer mē die penninghen betaelt.

¶ Item oft gebuerde dat indē vcochtē dinghe ware eenige twist of swaricheit eer die coper geledicht hadde sinē handē vandē penninghen vanden coope Weet dat eer men bedwinghē mach dē coper die penningen te betalē/ men mach eñ behoort te vmanen garāt aenden vercoper/ of aen sinen erfghenamen Tensi bi also dat die vcoper dede goede vsekeringe vanden penninghen weder te keren indien daer enigen cōmer of belet geschiede bi den sculde vanden vercoper. E

¶ Dat waringe gheen sake en heeft in sake ghe confisquiert die vercocht wort.

Item oft ghebuerde dat die here dede vercopen eenighe erue die hem ware gheraect eñ ghebuert. Weet dat daer toe gheē waringe en valt/ want geen regule begrijpt dye heere. F

¶ Noch seit die bescreuen recht/ Dat wanneer die vercopinghe is voldaen/ alle die profiten behoren toe den coper/ ende so doet mede alle tsurplus vanden profiten ende schade/ want die vercooper en is ghehouden nae dye vercopinghe ghedaen om saecke die vallen mach op die vercochte saecke ende gheleuert ten waer dat die becommeringhe ende beledt diemen daer op doen soude quame bij occasie ende saecke vanden vcooper/ oft van saecke dye voor die vercopinghe ghesproten ware vandē saecken die begheren te hebben waringhe. Ende dattet ghesommeert sy/ ende doen weten aenden vercoper oft sinen erfghenamen oft sijn borghe/ indien daer eenyghe waren G

¶ Van waringhe in cas personele.

¶ Item dat in ander manier van in vercoopinghe van erue valdt waringhe.

Marginal notes:

A
l. nō dubiū C. de euict.

B
C. de euict. l. nō dubitatur.

C
C. de euicti. l. auctore lauda to.

D
C. de euict. l. ēptor fūdi z. l. si 𝔤troner sīa

E
C. de euitt. l. si post pfectām venditionem

F
C. credi. euic. nō debere. l. i. z C. de qui e pscripto. l. i.

G
C. de pieu. et cōmo. rei ven. l. i. Nodc qz etiā locū hab; euictioīu aliīs 𝔤tractis q̄z venditore nā hab; locū in contractu donatoris. ita demū qñ est pmissuz l. ij C. de euict. z vide. l. arist. ff. de dōa. etiā in pmratore C. eo. l. si permutationem.

Ic macht wel wyzē bi exēpel/ voor minē hee
redie baeilin van Tomēdois. dede die iusticie
eñ scepenen vā doornic den prouoestē eñ ge-
sworen der sezuer/ bi een mandement roya-
le dachuaerdē op tgheene dat die iusticie ter
cause vā een tribuit die die selue iusticie hou
dende ware vanō stede/ ghehadt hadt grote
scade/ daer bi dz die scependom geweest had
de bij langē tijt ghepermueert eñ handt. eñ
begeerde daer vā te zijn gerecompenseert van
ō somme vā C. pont. xx. Die procuroer vanō
stede cōparēt eñ tegen woordych doē ter tijt
te houe declareerde eñ seide. dat vanō saken
vanō stede behoorde gedinget te wesen voor
de voors. prouoest eñ gesworē/ of in plement
bi preuilegie die si daer af haddē/ eñ begeer.
de gerenuoyeert te sijn Die voorscreuē iusti-
cie seggende ter cōtrarie. eñ datse haddē cō-
mittimus vādē coninc expresselic inhouden
de die sakē waer om. ⁊c. Eñ dz aendē puoest
eñ gesworen nz en soude gherenuoyeert zijn
want si en behooren nyet te wesen rechters
van haer saken nae dat die selue waren ver-
dachuaert/ want si en mochten niet begeren
aen hem lieden selue gherenuoyeert te sijne.
Het woort gewesen datter geē renuoy af we-
sen en soude/ eñ begeerde die iusticie dat si de
clarerē soude/ waer bi dat sij ghehadt hadde
dat gebrec/ eñ van wat tide. Die iusticie sey
de vādē tijde dz si die tribuit gehoudē hadde
eñ bi faulte van scepenen die niet en hadden
vol getal. Eñ dattz was declaracie genoech
Die procuroer seggende dattet was onsouf
fissant declaracie Eñ dat si waren gehoudē
te declareren dat iaer eñ der maēt eñ bi wat
scepenen dattet geweest hadde/ het woort ge-
wesen dat de iusticie gehouden was te decla
reren dat iaer eñ die maent/ eñ die naē vādē
scepenē die in gebreken geweest hadden Eñ
dit was wel gewesen So gheringe als dye
voorschreuen procuroer hoerde noemen dye
voorscreuen scepen bi name hi begheerde te
hebben garāt eñ waringe op hem liedē voor
die voorscreuē stede/ eñ dat hi dach hebbē sou
de ō hē lieden te doen dachuaerdē op warin-
ghe Die voorscreuen iusticie daer tegens sey
de/ seggende datter ghéen garant en behoor
de stat te nemen na dat sij begonnen hadden
die gedinge ende procedeert in declinatorie
eñ peremptorie/ eñ daer op begeert recht eñ
vonnisse Ende ghehadt recht ende vonnisse/
so dat si nemmermeer om gheen garandt in de
ser sake eysch doē en mochtē Die voorscreuē
procuroer segghende ter contrarie eñ dat sij
noch niet en hadden gheprocedeert in perēp
torie ne gheenre/ noch a litiscontestacie noch
also dat die sake yet was gearcht om die wa
ringen indiense van node warē. ⁊c Het woort
gewesen dat die procuroer dach hebbē soudē
om zijn garant te verdachuaerden. Eñ wel
wast ghewesen Die scepenen gheroepen eñ
gecomen ten houen si argueerden tegens dē
procuroer vander stede/ diese tot garant ver
dachuaert hadde/ dat si niet gehoudē en wa
ren te procederen met hem daer op noch wa
ringe doen/ wāt te laet heeft hijse doē dach-
uaerden/ daer hi alreede hadde teghens den
ierstē eyscher geprocedeert/ a declinatorie et
dilatorie/ eñ dz die sake was geiugiert daer
te bliuē/ sonder te appellerē/ dat iuste sake de
clinatorie. ⁊c. Die voorscreuē procuroer seg
gende dat declinatorie noch dilatorie en ar-
get die sake/ noch en gheeft occasie/ dē garāt
en mach wel die sake annemē eñ ō werē son
den van yet te wesen geperturbeert Het woor
de geiugiert dat dye procuroer heeft te laet
garāt doē dachuaerden/ eñ dat si niet gehou
den en waren te waeren. Van welcken von
nisse geappelleert woort bidē voorscreuē pro
curoer int parlemēt Welcke sake ghedinget
in cas van appeel Het woort geseit bidē hous
vanden parlemente/ dattet ghe weest hadde
qualic geiugiert eñ wel geappelleert Eñ vā
nu voort an die voorscreuen proces soude vā
der voors. iusticie tegēs dē voorsciden scepe
nen gheappelleert worden tot garandt ende
dat hi vroech ghenoech dye hadde doen ver-
dachuaerden want declinatorie ende dilato
rie ende declaracien noch bescouwinghe en
hindert niet mē en mach daer na wel eyscen
garant Ende die reden is/ dat die verweerer
als dan weet properlic waer om eñ waer op

hi verdachuaert is eñ woꝛt de stede geset bu ten dẽ pꝛoces.ꝛc. Eñ daer macht wel blijken dz declinatoꝛie noch dilatoꝛie/declaracie/bi besconwinge/noch andꝰ induces niet en ge-nẽ noch en hynderen/men en mach daer nae wel appellerẽ sijn garãt na dat aenen pꝛincipael anders niet en is gepꝛocedeert Hoe wel dat daer te vozen geseit is datmẽ eerstmoet appelleren sijn waringe vooꝛ allen werken dats te weten.eer dat aenden pꝛincipael sy pet pꝛocedeert of dat die sake sij arghents in ghearcht/om den genen die t waren soude.

¶ Hoe veel waringhen men mach hebben

¶ Jtẽ in waringe te eyscen machmen eyscẽ tot dꝛiẽ toe/eñ niet meer/ eñ mach elc hebbẽ den delayer.dat een alleen mach hebben dẽs na dander. A

¶ Te noemen zijn waringe bij name

¶ Jtẽ is gehoudẽ de gene dye garant eyscet te noemen zijn garant/of anders hi en behoret niet en hebben bijden stijle vanden parlemente/eñ andꝰ houẽ royalen die daer aẽ hanghen. B Mer naden stijle vanden parlemente/eñ die chastelet van parijs/ ten is ghern noot datmẽ noemet/dã seggen/ Jc heb waringe te appelleren of te eyscen/so begeer ic geappelleert te hebben Jtem of die ꝟdachuaerde niet en woude aennemen dz garant daer om en eest nyet/ dye ꝟdachuaerde sal doen de protestacie daer toe dienende eñ behoozende als vooꝛschreuen is.

¶ Dat inhouden van een cõmissie. te doen dachuaerden zijn garant.

Capittel.lxxxvij.

DAerna wil ic thonẽ die foꝛme eñ maniere te maken eñ te foꝛmeren die commissie te doen dachuaerden zijn garant bi foꝛmulere. Tristã du bosch/ridder here vã famechõ/ eñ van rinscenal/raet des conics eñ baeiliu van vermendoys den iersten sergant vandẽ coninc inden vooꝛscreuen baeiliuschap/dier opꝟsocht sal werdẽ saluyt Vander side van N. is ons oetmoedelic gebeden eñ begheert dat hi tot titele vã coop dwelc is iuste titele eñ iuste ermenten/heeft ouer langhe ghecocht eñ vercregen een sekere plecke eñ woõ stadt ghelegen/in sulcker plecke N. houdẽde N. eñ daer af hi ze der tgebꝛuyckt eñ possessie ghehadt heeft vꝛedelic sonõ contredict of belet hem gedaen is ge weest van yemãt Niet te min is nv ter tijt vooꝛt ghecomẽ dese. N. die seit te hebben daer op rente.of iaerlickse sculden/vanden welcke hem dair niet afgheseit en was in voerwaerden vanden seluen coop/als hi seit Eñ daer om heeft hi hem doẽ dachuaerdẽ te hooe/die welcke exposant gehooꝛt hebbende den wech vandẽ vooꝛscreuẽ N. ons heeft gebeden ter willen dat die sake is ghehele/dat wi hem willen doẽ dachuaerden/ende vooꝛt roepen zijn garant/ daer op aengesien dat vooꝛscreuen is/ ons biddende daer opꝟsiẽ te wesen bi remedie van rechte ende iusticie Waer õ wi considererende dat vã remedie eñ recht hẽ des schuldich zijn/ eñ mogẽ doẽ eñ met recht v ontbieden eñ cõmitterent indient noot si/ dz ghi v transpoteert vooꝛden vooꝛscreuen. N. dat die vooꝛscreuẽ exposant in recht heeft genaẽt verclaert eñ beghert/eñ rechtelic daghet tot sekerẽ eñ behooꝛliken dage vooꝛ ons oft onsen stedehouder indes conincs hof tot sinte quintijn tegẽ den vooꝛscreuen exposant om aen te nemen dat ꝟ weren eñ garant vanden pꝛoces eñ belet die daer sedt eñ hem voꝛdert te setten die vooꝛschreuẽ. N. op dat erue bi hẽ vercoft eñ geleuert aendẽ vooꝛscreuen exposant/tegẽs eñ ouer tgene dat hi seit dat hijs hẽ niet verclaert en hadde indẽ contract/eñ coop gedaẽ vandẽ vooꝛscreuẽ erue duerende dat de sake is goede eñ ge heele eñ sulcke als in sulcke sake behooꝛt met alle alsulcke bꝛieuen ende ꝟweringhe als hij daer op heeft mach hebben/ weet/ende alle bewaert ende ꝟsien van tgene dat daer toe mach eñ behooꝛt aen te gaẽ/ eñ toebehooꝛen Hooꝛen ende ontfanghen daer op vander zijden vanden vooꝛschreuen exposant/alle sommacye/intimacie/begheerten/ ꝓtestaciẽ eñ andꝰ als tot sulcke sake is. sculdich toe te hooꝛen/eñ sijn bi vsancie/ stile/endẽ castume locale behooꝛlic te doen ten einde vã waringe/ant wooꝛdẽ tot allen circunstãces/ ende dependantes daer op/ende pꝛocederen-

A Ita fuit obtinatũ i plemento p dño ioãne de biaulie. cõtra ioannẽ belle carm. anno dñi.m.CCC. xxxviij.

B Ita fuit in parlemento anno dñi.m.ccc.xxij.

eñ voort gaê als redelic wesen sal/ Certificerende onsouffissantelick bi uwen ghescrifte tgeent dat ghij daer afgedaen sult hebbê. tê daghe dat ghi daer op beteykent sijt ô te pcederen als redelic wesen sal. Des te doen ghenê wi macht/ontbiedende alle ondersatê vâ den coninck inde voorscreuen baeiliuschape biddende eñ begheeren alle anderen. ⁊c.

A C. de euicti. l. êptor hitatis.

B C. de euicti. l. si côtrauersia

¶ Hier na volcht die verweringhe in cas van waringhe ¶ Cap. lxxxviij.

C Adde q; tenetur de euictiône ubi ê pmissa euictio nô ê alt ubiq; tenetur ac tore ex vêdito ut in. l. nô dubitatur q; si el ser stipulator êptor euictionê tûc vêditor ex stipula. ant alia actore tenetur. l. š. alle

Verweringe in cas vâ waringe dz is weet dz na bescreuê recht mê mach hem verweren in waringe die niet ghelooft en heeft. A Eñ na die waerlike houen. hi en waret niet hi en wil. mer het is eê sake diemen niet schuldich en is te onderhouden. wât in alle coop rechtuaerdige ghetrouwichede behoort daer in vstaen te sijn. eñ dâ na dat vandê coop diemê vcocht sal hebbê eenige sake na volcht die welcke is spruitende op die sake die inden coop wel vclaert moch te geweest hebben. die vcoper eñ sijn erfghename is daer toe in gehoudê Mer vâ tgeene datmen seit. dat mê niet en waret mê en wil mach also sijn vstaen datmê nyet aê en neêt vweringe te doen vâ waringhe mê en wyl. mer ofmen dair op is gesommeert eñ vmaêt met recht als voorscreuê is. hoe wel dz hi de waringe niet aen neemt. nochtâs sal hi moeten int einde antwoorden van costen eñ scaden. die bi sinen sculde of gebreke. sulke coop te leueren als tot getrouwichede behoort nz geleuert en heeft/ eñ dat hij sijnre faulten eñ sculde is ghecomen. B Eñ om al te seggen mach hi wel comen te houe/indien hi om sijn waringe geroepen wort. Eñ ghehoort hebbende den eysch van waringhe antwoorden na allen wederseggen/eñ na twee defaulten eñ ander exceptien eñ induces/eñ seggê ic heb wel gehoort tgeene dat begeert is van desen. N. in cas van waringe tegens mi. Jc sal mi wachten misdoen eñ niet meer en dencke ic daer af te antwoordê nv ter tijt eñ men comet vroech ghenoech voerder procederen wanneer die partye weder aenleyt nae die pleite ghedaen tusschen die twee andere partiê Eñ als dan sijn daer noch al nieuwe induces ende weder segghen/ende is hoe die partie heuet onsouffisantelijck gheprocedeert eñ na aenscouwinge noch besien noch ander waringhe. Want tot allen eynden waringe en behoort niet aengenomen te sijn soe lange alsmen daer teghen mach. Ten waer datmen hadt seer euidente saecke die te wederstaen ende te waeren. C

D C. de euicti. l. auctore.

E C. supeo. l. êptor. fûdi. ⁊c. et l. si cû q̃stio ei bi. et. l cû si ccessores.

F C. de euicti. l. si obligata predia.

G C. eu. supr. dicta. l. si p° perscaz vêditionê

H C. eu pôcta. l. si fûdû sciens.

¶ Van hem te betrecken aen die borghe vanden garande.

¶ Item wel mach hem betrecken die coperê aenden borge die heeft vanden coop te warê want die borghe is gehouden die waringhe te doen na dat hi gelooft heeft Hoe wel nochtans dattet hem niet ghesommeert en ware wien men soude willen nemen. D

¶ Van sijn garant wete te doen.

¶ Nauolgende een ander die seit Dat so geringe men op stelt querelê opten coper de waringhe hebben wil. het behoort dat hijt sal laten weten met recht aen sinen garant/of anders die gharant en waer daer aen niet ghehouden. E

¶ Van garant oft waringe in saecke geprescribeert.

¶ Ghi moecht weten dat indien de coper heuet gehouden bi prescriptie/ende daer na hê ghebuert gedinge of belet daer hi af eyschen mach garant optê vercoper of op sinen erfgenamen/oft op sijn borghen/weet dat daer in gheen waringhe en is. F

¶ Van waringhe ongheloofr te doen.

¶ Voort begeert dat bescreuen recht dat of yemant heeft gecocht eenige erue. eñ hem nz gelooft en is waringe te doen bi vergeten of te anders/weet dat hi niet en mach bedwongen worden die penningen wt sijnen handê te laten gaen ter tijt toe dat die vcooper hem ghelooft sal hebben te doen waringe souffissance ende rechtelic. G

¶ Jtê ten is geen twijfel dat indiê die coper heeft gecocht sake die hi wel weet dattet andere toebehoort dan den vcoper. of dattet sy dul of fraude daer en is gheen waringe. H

¶ In wat manierê eñ hoe crimê behorê ghe

corrigiert te zijn eñ hoemē hem mach formeren partie in cas van crime ¶ Ca. lxxxix.

NA dat gheseit is vādē actiē psonelē. possessorē eñ reelen So volcht daer na te thonen vādē crim inelē Hoe wel dattet bouē gheseit is hoe veel manierē zijn van crimen Noch wil ic v thonen in wat maniere crisme mach eñ behoort te zijn gecorrigiert eñ ghepugniert. eñ bi wiē. wair eñ hoe eñ hoemē hē mach formeren ptie denūcierende Het si i ptie formerende. het si ter cause vā officie ter begeerten vāden pcuroer vā officie of biden rechter So moech di weten dat naden wizē men vindt vier manierē vā crisme. die bi iustitie behoren gecorrigiert te zijn Ghelijc als bi denūciacie bi present vandē misdaet bi accusacie vā partie geformeert. eñ bi opēbaer mare daer enquisitie eñ informacie precedēte af gedaē is Bi denūciacie gelijc als so wāneer yemāt hē nz en wil makē ptie noch formerē te zens yemāt vā enige crime nochtās toēt hi eñ geeft die iusticie des te kennen eñ biet te administrerē of noemē tugē Die rechter behoort als dan te cōsideren die maniere vāden aēbrēger zijn psoē. of hi is geloofllic of nz. of hi is mā hatich. wat sake af redē die hi heeft des te seggē of dat hi is vanden bloede vādē geque stē. of hi arm is of rike. eñ in alle des. die maniere vādē aēbrenger. den tijt eñ plecke daert was. eñ alle die circūstāces B Eñ of hi vint dat hi mā is gestātich van geloue. eñ daer mē geloue aē setten mach so behoret die rechter te arbeidē eer hi hē porret. dz hi daer af hebbe voergaēde ifomacie op die denūciacie eñ aēbrengē. Eñ in diē hi daer in gerakē can ter cause vā zijn officie op dye denūciacie. wel mach hi hē porren tot vangen. eñ interrogacie aēden gheuangē daer op. eñ na die manyere vandē geuangē pcederē tot questie vā faite. na dat hi bi ifomacie pcedēte of stille waerheit sien soude. dat dye saeke begerē soude. eñ anders nz Eñ of hij nz en woude bekennē of belien. so mach wel ghepzocedeert zijn. ō weluare vand iusticye vā officy tegens dē geuāgē na dz de rechter siet dz bidē getugē die hi gehoort heeft in zijn ifomacie hē soude mogē behelpē in enqstitie tegens dē ōtkenne. die dē geuangē doē soude in zijn aentasten op die sake op hē gheseit in rechte eñ ō na recht doē Na beschreuē recht vrou we en mach nz wroegen. noch daer toe ontfangen zijn ten si voor haer seluen oft voor haer kinderen. op dz si warachtighe moeder sy. C

Itē eē broed en is niet ontfāclijc in wroegen tegens den anderen D Die vader macht doen. in diē die soen hem had willen vermoorden eñ ware in accusaci ontfanclic. E

Een dye van crime gheaccuseert is en mach gheen ander accuseren. F

Die dienstknecht en mach sinen meester niet wroegen daer hi familie af is. noch de eyg n sinen meester noch sinē heere. eñ of hijt dede hi behoort ghecorrigiert te sijn de talyo. G

¶ Bi tegē woordichz vād misdaet moech dy weten dat die rechter hē mach eñ is sculdich te porren ter cause. van zijnre officyen tegēs den broeckers eñ hem aenseggen die fayte. eñ hem aentasten van peine capitale van zyne officie alleene. sonder ander denunciatie. noch in formacie precedente. Eñ in dien dat die broecker des bekent die correctie daer aff behoort te iugeert te zijn nader sake als hier na gheseit sal sijn in die rubrike subsequente Eñ in dien hij ontkent. ende dye saecken lichtelic si te betuygen die rechter of de pcuroer generael behoort te offeren te betuygen. Eñ dat betuycht. pugnicie behoort na te volgēn. eñ of daer geē tugē en warē bereit na dat de saecke is in tegen woordichz des rechters de rechē mach eñ behoort te stellē tot qstie of pyne ō te gerakē die waerhz zōd yet te sparen ō rechtelic te gerakē eñ ō misdaet te corrigerē bi ptie geformeert mach eñ behoirt alle rechter de vā crimiele sake mach eñ behoirt te kēnē. ōtfāgē enē yegelikē die i houe ōtfāclijc is. gelijc als voors. is inō rubrike daer af mēcie makende. ghetekent metten capittel. viij. te maken partie tegēs den geaccuseerdē eñ nemē eñ behoudē den gheaccuseerden in besloten vangheniss. op dat die rechter spoock te bouen vādē aenbrengher. op dien hij veruiel van sinē vuolge. dat hij mach weder gheuen

B Per spe. i de denūt. a ōe §. hs deu cia possit.

C C. haccu. n pos. l. de crim ue quod pub couum.

D C. dicto. l. si magnum.

E C. ti. iā dict i. propt' insid as.

F Criminosus criminosū a cusare nō pō ff. de accu. l. q accusare v. ij q. i. pzibend l. negendi.

G C. q. accu. nō pos. l. si qs er familiaribus

die costē eñ boeten nae dye castume vander plecken. Want in sommighe plecken eñ nae bescreuen recht. periculose sake eest hē tefor merē eñ maken partie tegens yemāt crimi= nelic. Wāt wie daer of dualt hi dualt na be screuē recht in alsulcken peyne eñ correctie als diegene is sculdich te dragē eñ te hebbē dien hi duolcht. dat dye clerckē hyetē peyne de talion. dat is te seggē sulcke gelike peyne als hi concludeert eñ duolcht tegēs de gene die hy aēgebrocht heeft. dwelcke is geuōdē ontsculdich met rechte. A Mer men vint luttel rechters oft houen daer dit recht sigehoudē want het wair seer swaer te cor rigerē ter doot den ghene die nyet en hadde misdaen. dā recht besoeckē vādē gene die hy meende of hielt. dat zijn magen ghesllaghen hadt. Eñ nochtās op bleke dat die wroeger hadt aēgebrocht bij valsce accusatie wetēs weet dat hi seer sware peine sculdich ware te draghen als van valsche wroeger B

A
l. accusatiōis ordiū. C. de accus.

B
C. de calūp. l q nō p valse crimē q̄s intē dit et, C. q ac= cusa. non pos l. crimis accu sationem.

¶ So moechdi weten dat na opinie van zō mighe na dat een geuangen is bi accusacie vā partie ghefoormeert eñ in rechte ghestelt daer na behoort hi niet geset te zijn in peine vā questie. mer behoort dat proces gedaē te zijn ordinarie tegens dē geuangē ten waer dat die rechter geopenbaert wort dat de sa ke worde moordadelic seer ōbehoorlic eñ p iudiciose. so dat die tuygē claer waren. Wāt nadē rechtē in crisme. die tugē behorē te we sen also claer vanden pposant ō sake. als dē clarē dach blinckende opten middage. C Eñ dair ō of de rechter wort ge ware de sake also moordelic. eñ die gheuangen soe subtijl ware dz hi niet en woude bekennē bi seggē de woorden. eñ die faite waer meer kenlijc dan niet Ist een rechter die macht heeft wel te examinerē. mach hijt doē ō dē misdaet te geraken eñ corrigerē na dat hi verrighen mach vehemēte presūptie. Eñ ist eē rechter die sulke macht nz en heeft als te examinerē so behoort hi daer af te spreken mz zijn ouer ste here eer dye warachtichz nz geweten en soude wesen op dz die moordenaer mach co mē ter kennisse vā iusticie Eñ ic en rade ghe

C
Testes dñi es se luce clārio res C. de pb. l. sciat cuncti.

D
Illicit as. §. vi cas. ff. de offi. pres.

E
l. accusatore §. ad crimē. ff de publ. iudi.

ne rechter dz hi in sulke sake pcedeert tot ex aminacien. te si dat hi selue si souueraen oft ouerste. Want daer is perikel van twifele. ¶ Bi gemeyn mare diemē hiet i waerlicke houen bi informaci precedent. oft anders by gemeyn fame eñ opēbaer mare. gelijc als of yemāt wair sodmaert in dē lāde dz hi waer moordenair eñ troller optē wege eñ dz clair eñ bekēt waer enē yegelikē dattet alsoe wa re. Bi dese mesdaet eñ sake mach gedaē zijn duolch vā crisme bi iusticie sonō anō ptie of bi officie. of bi dē procuroer vā officie Eñ die rechter mach wel doē tot zijnō begeertē ter cause vā zijn officie So moecht ghi welē dz cas vā crime opēbaer diuideert i twee. Wāt deē is notorie vā rechte. eñ dāder is notorie vā fait Die notorie vā recht is. gelijc als die gene die gecōdēneert is vā crisme mz rechte die nz geuāgē en is eñ daer ō nz gerecht en is mer wort gebānē op zijn lijf. eñ specialijckē wtē conicrtijc wāt alle sulke zijn geuallen in crisme capitale opēbaer eñ zijn te corrigerē zonō anō pces Die notorie vā faite is gelijc geseit is. dat bi officie vā iusticie mach eñ be hoort gecorrigeert te wesen. Eñ nochtās in diē die rechter nz en mach apprehēderē of vā gē sulc misdaōs so is sculdich die te recht te roepē eñ cōtumasserē i diē sij nz en comē. eñ bi cōtumacie bānē op haer lijf. op dat die cri me die was notorie vā faite. of daer in valt euocatie. worde mach crime openbaer van rechte. vallende in executie. Wāt die crime o pēbaer mz rechte. draecht zijn sentēcie voor hē. eñ dat en doet nz die crime vā faite. D Itē weet dz in cas criminele en is niemant ōtfanclic bi procuroer. eñ of dye pcuroer hē des vorōde te pcederen. so en sal hi niet ont fangē wordē. mer is sculdich te pcederen in state. na dat behoort te dyenē. nz tegēstaēde begeerte vā pcuroer daer op willēde dienē. E Eñ also wordet geseit bi arrest vandē p leinēte ād c pcuroer vanō stede van doornic eñ ian vandē kercken met hē. tegens ian flo rijn. op dat gene dz del voors. vā florijn was duachuaert. op cas van brede gebroken na dē recht der seluer stede vā doornic crimine

lick. Als dan de selue ian florijn wonde ant-
woordē bi procuroer/het wort geseit dz niet
ontfanclic en was den procuroer / eñ worde
deffault gewesen tegens den voorscrenē Jā
florijn Dat wort geappelleert int plemēt het
wort geseit wel gewesen eñ qualic geappel
leert. ¶ Wat die rechter te doen heuet
tegens die accusacie. ¶ Capittel.xc.

THesien hoe eñ bij hoe veel manieren
men mach veruolgē dē genen die ge-
accuseert oft gewroecht is vā crime Thonē
wil ic dat die rechter te doē heeft daer op/op
die excusacie So moechdi weten dat in dien
de gewroechdē niet en is vander iurisdictiē
vanden rechter daer hi geuangen sal wesen
om vrese eñ duchte vanden afscriuen eñ ren
uoyen/hi behoort vuls te stellen tot examina
cie met woorden. Ende indien hi
nyet en bekende die sake of iguoreert mē be-
hoort hem subtiliken te interrogueren wāt
bi subtile interrogacien oft ondersoeken dic
ke kennen eñ ontkennē eñ so geringe als des
gedaē is nemmermeer en behoort daer afge
daen te sijn renuoy Eñ of hijs niet kennē oft
ontkennen en wil/so behoort de rechter hem
te naken van hem settē/ of te bedragen open
quisicie vā sinē lāde Wāt in dien de rechter
subtijl is qualic sal hi mogē vā een vāde .iij.
pointen ontfangen / hi en bekent oft ontkent
oft hem stelt in inquisicie van sinē lande En
de van welckē vandē drien/daer af dat hi ge
uangen wort nēmermeer en valter renuoy.
Ist dat hi hem set in enquisicie men behoort
hem te eyschē of hi voelt te wesen eē goet mā
dat hi niemāt en behoort te ontsiē die hē kēt
die tegens hem wil of behoort te deponeren
op dat hi hem sedt in alle enquisicien van al
len tuyghen. Want in dien hi also doet hi en
mach nemmermeer daer tegens segg en En
de of hi seide/ic en wil mij niet bedragē inde
deposicie van een yegelick Alsdā ismen scul-
dich te vragen van wien eñ waerom want
indien daer waer veete oft hate/die en beho
ren tegens hem niet gehoort te sijn. Noch so
moechdi weten na dat die geuangen ghesett
is in enquisicie nēmermeer en behoort hi ge

set te sijn in questie vā faite want men hē oñ
gelijc doen soude eñ hynderen/ want questie
en behoort geen stat te nemē als die sake sulc
is/ datter geen tuygen en sijn noch geuinden
en can/ eñ nochtans is die saecke presumpti-
oes als daer af in formacie blijct.

¶ Castume van artoys.

¶ So weet dat bi die castume vā artois/eñ
van sommige pleckē Een edel man en sed thē
in gheenre enquisicie/noch en is sculdych te
setten/noch worden bedwongē hem daer in
te setten tē si dat hijt begeert Eñ hoe wel dat
tet gedaē waer buten sinen weten eñ cōsent
so en behoorte t hē niet te hinderen ten sij dat
hi hē daer an bedraecht bi sinen wille/

¶ In wat plecke of plecken crime behoort
gecorrigiert te sijn. Cap.xci.

NA die vsancie vā waerlike houē/eñ so-
derlinghe na bescreuē rechte/daer die
crime gedaen eñ geperpetreet sijn daer horē
se gecorrigeert te sijn Eñ hoe wel datse geuā
ghen ware in andere iurisdictien daer om in
dien hi geantwoort heeft in kennen of ontkē
nen/oft geset in enqsicie daer salmen die sa
ke determineren want nadē rechte daer die
pleitē of gedinge sijn begonnen/daer behorē
se gheeynt te wesen. A

¶ Van crijme gedaen ond' hoghe iusticie eñ
hi wech loopt inden bedriue van eē and' rech
ter. ¶ Eñ oft ghebuerde dat eeni
ge gedaen hadde eñ geperpetreert eenige cri
me inden bedriue vā hoge iusticie/eñ daer ge
uangen si, eñ dat die fait hem opghestelt die
gheuanghen des ontkende weet dat hoe wel
dat die here onder wien hi des ghedaen had-
de hem begheerde weder te hebben/hi en be-
hoortes niet weder te hebben/ want hi is ō-
bonden van ant woorden/ende of hijt ontkēt
als voorscreuen is Ende de heere die hē ver-
uolcht oft doen veruolgen betuighede dat die
gheuangen ghedaen heeft die fayte in sijnre
iurisdictien/die welcke is criminele/eñ daer
om dat hi hem tegen woordichlijc veruolcht
tot daer toe/ hij ist sculdich weder te hebben/
mer de kennis hem weder te gheuen oft niet
behoordt aenden rechter dye hem alsoe ghe-

A C. ubi de cri- mi. agi. opor. auc.q̄ in puin cia.

uangen heeft op sijn bedriue Eñ of hi tegen woordich eñ inde hitte niet geuangẽ en wa re alsdan en behoort hijs niet weder te hebben. Want nae sommighe noch en soude hy niet weder hebbẽ ten waer dat die ghene die hem veruolcht sijn hant op hẽ gheleit hadde

¶ Van een here weder te hebbẽ sijn subiect in cas van crime.

¶ Item na sommighe opinie oft ghebuerde dat enighe baroen gheuangen hadde eenige misdader rechtelic te berechten aen een and baroen of aen here hebbẽde hoghe iusticie eñ die hielt voor cas van crime/ eñ die geuãgen seit/ dat hi voor hem niet en wil antwoordẽ wãt hi here heeft die hij sculdich is te noemẽ eñ vandẽ seluen here begheert te sijn weder te hebben hi behoerten weder te hebben om daer af recht te doen nader sake/ ten waer bi also/ dat hi geuangen geweest hadde in tegẽ woordicheit vanden misdaet/ alsdan en wa re daer gheen renuoy.

¶ Van weder te hebbẽ sinen in woonnedẽ.

¶ Itẽ oft ghebuerde dat enige wonende on der enige hoghe iusticier misdaen hadde eni ghen anderen/ dye niet comen noch gaen en mochte onder die iusticie vanden seluen hee re voor crime/ ende die voorscreuen here vin den mochte den ghenen die hẽ misdaen had de/ onder andere hoghe iusticie eñ hẽ daer de de gheuangen nemẽ sonder hem daer te ver binden te antwoorden noch anders ende be gheert ware van sinen here onder wien hij woonachtich is hi is sen schuldich weẽ te heb ben Mer de here dien weder hebbẽ soude be- hoort te assigneren aen den ghene die in sijn iurisdictie oft bedrijue niet comen en mach. Stede seker eñ eerbaer ende hof om dẽ gene die partie makẽ wil recht te hebben eñ hem ghele ye gheuende gaende eñ comẽde om diẽ dach daer toe dienende eñ so veel dat daer af recht ghedaẽ si/ eñ die misdaet gecorrigeert

¶ Vanden officiers royale.

¶ Ende oft gebuerde dat enighe hoghe iusti cier ander dan die coninc gheuangen hadde in sijnre iurisdictie of bedrijue officier of ser gant vanden coninck om cas van crime/ die hi in sinen bedriue misdaen eñ gedaen had de Weet dat hi daer of niet en behoort te ken nen mer soude weder hebben de recht royale om doer af te doen sulcke punicie als ten sa ke behoren sal/ want vanden officiers van den coninc sonderlinghe van cas criminele behoort te bliuen die kennisse aendẽ coninck ende aen sinen officiers Ende na sommighe niet/ ten waer in hueren dienste ende officie doende.

¶ Vander plecke daer eenighe belast van crime hem lieden mogen suyueren. ¶ Capittel.xcij.

Ende of eenighe waren die om twijfel hem stellen in rechte suuerẽ als inno centes vander sake op hem gelast oft tegens haer lijf verwerẽ of om te wederstaen andẽ appel of voert roepinghe aen sijn ouerste he re Weet dat van drien plecken mach hi hem stellen in die een. Ende in welcken vanden drien daer hi hem set dat behoort hem waer dich te sijn eñ st adt houden tot suueren of hẽ te ontslaen van die voertroepinghe, vã sijnẽ heere/ oft ander die hem om dier sake souden willen in rechte betrecken ende setten in vã ne Den eersten daer hi hem onder behoort te setten is die coninc inden baeliuschap van preuosteyt onder wien hi woonachtich wa re Den andere den here daer hi onder woon achtich waer indien hi hoghe iusticie hadde Den derden den here daer de fayte onder ge schiet is/ wãt onder wien dattet si vãdẽ dri- en mach ghenoech sijn ende is waerdich die suyuerheit bi hem gedaen partie daer toe ge roepen Noch mach gheuraecht sijn oft enige vanden voorscreuen tween herẽ onder wiẽ dat ghedaen geweest hadde dats te wetẽ de here onder wien men waer woonachtich of de here onder wien de faite gedaen geweest hadde niet en hadden hoghe iusticie aen wiẽ men dan behoren soude te gaen suuerẽ weet onder den coninck want hi beuanget al. En de of een vanden tween hadde hoge iusticie hi soude daer moghen gaen Wãt aendẽ ghe ne van beiden diet si is waerdich Mer die be hoorlicste is te gaen onder sinen here na dat hi hoghe iusticie hadde Ende tot wat hoone

mē hem sedt men moet appelleren dye pzye gheiniurieert/dats te weten die naeste van den dooden. eñ den procuroer vandē baeliusacp indient ghesc hie indē houe van een van den voorscreuen heren Eñ indient gescie onder sinen here met partien eñ den procuroer vandē coninc soudemen moeten roepen den here ond wien des gebuert eñ geschiet ware Eñ also behoortet gedaen te zijn tussē allē herē want alsdan moetmen roepē partie eñ die iusticie vand eenre side eñ vā dander. eñ ander suueringhe en is niet waerdich. ten si vanden clercken dye aen haer ordinaire. etc.

Van een woenachtich onder den coninck te supueren.

Dit gebuerde dat een woonachtich ōder dē coninc te suueren dede dootslach inden bedriue van een baroen of here eñ niet geuangen en ware. eñ daer of gheroepen ware op ten bā. eñ hij cōtumas gebānē wert vanden bedriue op zijn lijf. eñ daer na hē set i rechte in houe royale bi remissie. weet dat den ban te niet geset soude zijn / mer het soude moetē ghescien dat den exploypt vanden baroen oft here eñ sijn costen weder gegeuen warē eer hi wter gheuangenisse comē soude so waer hi ooc ontfanclic in purge bij remissie vandē here daer hi onder woeachtich ware nae dz hi hem sette in houe royalen. Eñ wel ist redene dat beter eñ starker is dat hij inden houe vandē ouerstē hē purgiert of suuert. dā indē houe vanden subiect. Eñ nae dat die subiect des mach doen bi starcker reden. macht dye coninc eñ ist schuldich te doen.

Een exempel vander sake.

Het ghebuert dat die sone van minen here vā souastre in artois eñ den sone heer ian vā belle deden eenen dootslach te monchy i artoys Om welcke sake sij hem purgeerden te beauquesue ond dē coninc eñ deden voert roepen den ghenē die sculdich warē gheroepē te wesen Ten dage dienende cōpareerdē die officiers van artois seggende tegēs dye suueringe eñ dat si voert geropen ghe weest hadden bi hem lieden eñ gebannē vandē houe van artois om die sake allegierende veel redenen tot dien einde. Die geuangen seggē de ter contrarie Alle gesien biden houe royale die voorscreuen banninge vā artoys worden te niete ghedaen die deffaulten betalen de biden voorscreuen gheuanghen.

Hoe dat die rechter behoort geuangen te nemen den ghenen die hem purgheert.

Ghi moecht eñ zijt sculdich te wetē dz soe gheringe als een man geset is in rechte ond rechter die des mach doē weet dat hi terstōt hem behoort gheuanghen te nemen in bewaerden gheuangenisse eñ doen kondigen bi besegelde brieuen eñ patētes aendē rechter dye daer om hem dede roepen het si den coninck of andere dz hi houdē de is sulcke. N. sijn geuangen ō te doen recht. tot recht van allē sakē eñ specialijken van sulcke saken. N. daer hi hem of gestelt is. eñ ouer gegeuen in rechte eñ dz of yemāt weet of hē wil eyscen eenige sake om die voorscreuē sake of andere. hē cōpareert tot sulcken inden gedinghe die hij van hem houden sal/ eñ sal daer af doē al tgene dat dyt goede iusticie mach eñ behoort gedaen te zijn na der sake. eñ ouermits de iusticie also gecondicht behoort te cesseren vā allen aenspraken/ eñ van allen veruolghe dat inden houe begonnen hadde te doen. of meerde te doen mits hem wedergeuende dye exploiten van sinen deffaulten eñ cōtumasses. eñ behoort ouer te scriuen aenden rechter vāder purgacie hoe dat hi ontfangen heeft sijn brieuen patentes op die detencie van dese. N. eñ suueringe of purgacie van dese eñ dat hi daer af gaerne doen sal al tgheent dat tot hem behoren sal. eñ niet meer en behoort hy daer af te scriuen maer nochtans behoort te cesseren alsdan/ ende daer nae en behoort hi niet vorder te procederen.

Van wat saken men niet en behoort ontfangen te wesen tot purgacie. Ca. xciij.

Om dat voorscreuē is eñ gethoent hoe men hem settē sal eñ behoort in recht eñ purgacie Het is vā node te syen van wat saken men niet sculdich en is tontfangē tot purgacien in waerlike houen. So moechdy weten datter zijn veel sakē die niet ontfang

kelic en zijn tot purgatie/ghelijck als moort brant vā husen vercrachters vā vrouwē/strossers inde wegen dat de clerkē hietē depredatores populorū/verraders ongelouige burgeren/sulcke en zijn niet ontfanclic in recht vā purgatie. Eñ die redē is dat mits dat sulcke misdaet is so onbehoorlic eñ leelic/so wil de vsantie vā waerlike houen niet datmē hem daer af stellē mach tot purgatie/ wāt purge en begeert niet dan sake diemē betugē mach indien de partien hem dā woudē besculdigē eñ sulke crimē en mogē nz betuycht zijn dan bi proces extraordinarie met gemeene mare/ daer ō datse gedaen zijn allso heymelic eñ bedectelic alsmē mach/ eñ daer ō en valter geē purgatie/ wāt partie hoe wel si geappellert eñ geroepē ware en soudes nz cōnē noch mogen betugen dan bi auōturen eñ presumptie Waer ō des en behoort nz te vallen in purgatie/ wāt indiē si alsdan bi purgatie mochten ontgaen si soudē alle ontgaen. Wāt na dat die persone geset wort tot purgatie men hē niet stellē en mach dan in proces ordinarie. Eñ die sake bouen gescreuen behoren gesedt te sine in proces extraordinarie Eñ daer om is seer grote differentie tusschē die saken die ontfanclic zijn in purgatie eñ die ander dye niet ontfanclic en zijn. Eñ wel behoort dye rechter hem daer af te wachtē/ want grotelic soude hi daer of mogen begrepen worden eñ vallē in twifelē vā rechte/ mer hi en behoret hē niet te porren sonder iuste informatie precedente eñ sonder vangenisse van tegenwoordicheit des misdaets.

¶ Dat inhoudē vanden brieue van eenighe tontfangen tot purgatie.

¶ Capittel.xciiij.

DJe maniere te maken eñ te formeren dē brief vā purgatie/ dese te seinden aendē here daert behoort geseit te zijn/ aendē hogē eñ mogendē here mijn here de baeiliu vā vermendois of aen sinē stathouder/ dese rc. baeiliu vā mortainge op die scelt Saluit in onse heerlicheit lieue eñ eerbare heere/ v wil ghelieuen te weten dat wij des dinxdages.xx. daghen in iunio int iaer. M.ccc.lxx. als baeiliu eñ rechter vāder voorscreuē plecke van mortaingne ontfangē hebbē in rechte in presentie vandē leenmannē vand voorscreuē plecke/ dese de welcke bi zijn vrie wille is gecomē hem geuangē geuen als aen zijnen here vā wien hi ondersate of is om te verbeydē trecht tegē een yegelic van allē sacken daermen hem af soude mogē veruolgē/ sij waren criminele ofte anders eñ sonderlinge vā deser sake. N. datmē op hē vermoedē mach sonder saecke als hi seit. Eñ daer ghij hem af doet appellerē eñ roepē tot recht vanden coninc als hi verstaē heeft. Soe certificeer ick v dat ic hē geuangē houde eñ bi gewijsde van recht/ waer ō ic behoor te significerē dat den eersten dach wesen sal inde houe vā mijn here ten voors. plecke vā mortaingne optē .xij. dach vand maent vā iulio/ de welcke dach is van gedinge ten voors. plecke eñ tot allen anveren daert behoort af gedaen te zijn. Ende wie eenige sake tegens den voorscreuē gheuangen soude seggen willen protesterē allegieren oft tegens die purgacie die hi in meyninge is voor ons te doē. Weest/ indiē v goet dūct ten voors. dage oft dagen daer aen volgende die op hem sullen zijn beteekent ende gaerne sal daer af gedaē worden al tgheent dat met redene behorē sal. So begeer ic aen v dat ghi des cōsidereert eñ wilt latē cesserē eñ doē cesserē die voertroepinghe bij v daer op begonnē/ eñ alle tgeent dat ghi daer afgedaen sult hebben tot deser tegenwoordighe weete/ beghcerende oetmoedelic dat bi v also gedaen si.

¶ Om wat saken men mach setten een persone op pinen oft examinacie.

¶ Na dat geseyt is van wat saeke men niet ontfangē en wort in purgacie oft suueringe So volcht te sien hoemē van dier saeken eñ van andere gelikē men mach setten tot questie van pinen/ om te weten die waerheit vā der saken bi haren monde eñ bi proces extraordinarie. So weet dat hi behoort ghesedt te zijn tot questie van pinen de ghenen die bi informacie precedēte sulke eñ die welke doē warachtige eñ sekere suspicie vander saken

daer om hi is geuangen ende dat hi die saeke
ontkende die welcke informacie eñ saecke eer
hi tot questie gheset si den geuangen behoort
gethoent te zijn aēdē rade vādē houe eñ dēge
uangen horen hoe hij de sake ontkent tegens
die informacie die teghens hē werct zonđ dat
die informacie hē si gethoont/eñ bidē rade eñ
ordināćie vandē rade des hoefs gesien dye in
formacie Behoort geseit te zijn dat de geuan
gen geset si tot questie ordinarie sonđ dat hy
anđs geset si tot pinen ō te wetē die waerheit
vanđ sake Eñ dat behoort de rechter te doē in
der presencie vā drie of vier ten minsten van
dē voorscreuen raetsman vandē houe. Eñ of
dē geuangē ō dye eerste questie niet en wil si
ne sake bekēnē. Die rechter behoortē of te set
ten tot des anderen daechs eñ dan roepen die
raetslieden eñ hē thoenē hoe dzō die waerhe
de te wetē hi ge pcedeert met questie tegens
dese. N. die niet en wil bekennen. te wetē ist
wat hi daer af voert behoort te doen Ende die
raetsliedē behoren te seggē dat noch si onder
socht den geuangē of hi die waerheit sal wil
len seggē. Eñ is des nz dat hi weđ geset wort
tot questie ander werf eñ also als dan bij rade
eñ ordinancie vandē raetsliedē des hoofs tot
drien vier of vijf reisen indient noot si. op dat
tet si bi also veel dagē ter tijt toe dat de waer
heit gewetē si indient mogelic is Eñ dies nz
die gheuanghē is meer te setten tot ontslach
vā ter doot Maer wel sal hē die rechter wach
ten dat hi sonđ consente vandē raetslieden hē
niet en settet tot questie. eñ dat zijn questie si
sonđ vier of sonđ sulcken laste als dat zijn le
den niet en zijn noch en worden gebroken tot
crepel of mutelacie. wāt het waer tot perikel
vanden rechter/hoe wel nochtans dat hij be
sculdicht geuonden worde Eñ sal hē ooc wel
wachten die rechter dat alle tgeent dat welc
ke hi daer of doen sal also gheseit zij eñ gewe
sen biden mannē of bidē gerechte of bidē raet
slieden als voorscreuen is/eñ bij hem seluē hē
niet en settet tot questie. wāt hijt doen soude
tot sinen grote perikele van liue eñ vā goede
eñ dat hi des doet al biden clerc vanden houe
Eñ telcken tgeent dat daer af gedaen sal wor
den maken proces verbale daer de mannen die
rechters eñ raetslieden in ghenaemt si. Welc
ke proces verbale geset si inden papier vanden
houe/of in cedule besegelt vanden vorseydē
rechters eñ raetslieden Eñ alle dz tgeent dat
die geuangen bekennen of seggē sal in questie
of pinen of daer butē Ende of hij vandē eenen
dach totten anderē twiselē sal in ppoest wāt
dat is seer te considereren ō totter waerhēde
te gerakē. Eñ of al des niet en helpet die rech
ter is sculdich weđ te setten dye geuangen in
hoessche eñ brede geuangenisse. so dat hi weđ
also gheset si dat die questie of pine dair aē nz
en schijnt. Eñ als dan behoort hem dē rechter
wel te wachten dat hi hē niet en ontslae in ō
behoorliken state want het soude wesen tot si
nen perikel om dattet schijnē soude dattet zō
der cause hē gedaē ware mer hem bredet zijn
vangenisse tot zijn weđ seggen of tot weder
seggē vandē houe Eñ alle dē pces wel be wa
ren daer op gedaen eñ specialikē die informa
cie op dat indien daer af enich verwolch geuiele
dz hē den rechter daer mede verweren mochte
Eñ thoenē tgeent dat hē geroert hadde deste
doen ō zijn eeren eñ officie te bewaren. Eñ dat
also behoorlic geconserueert den rechter en be
hoort niet te differeren des te doen. noch geen
appeel dat dye geuangen daer op mach doen
na dat hi also procedeert als voorscreuen is.
en sal van geenre waerden wesen. wāt rech
telic eñ sonder perijkel mach hijt also doen eñ
anđs niet Eñ of te doē ware in houe van rech
ter die iugeerde bi vermaninge vā mannen de
welcke na somige castumē niet en willē noch
en behorē te wetē vanđ questie of pinē. Wāt
bi questie en soudē si geensins wisen so verre
als sij dat wisten. Weet dat oft ware in houē
daer die mannē wijsden bi haer vsancie ende
recht si en behorē nz te iugierē bi bekennen of
belidē vā questie of pinē. wāt sulcke rechters
en hebbē geen macht te stellen of te doen stellē
yemāt tot enige questie of pine. noch en mogē
iugieren. ten si dattet voor hem bekent is vā
partie. sonder stat van eenigen swarē tormē
te of pine. of ten si dattet betuycht si bi behoor
like tuyghen. Eñ also begheert die vsancie vā

onderdanighen houe.

¶ Dat inhouden vanden brief vanden heere die bekent wesen sal vanden gheuanghen die hem sal willen purgeren. ¶ Capi.xcv.

Die manier om weder ouer te scriuē bidē here oft rechter de welke des is gecondicht eñ latē weten is dese Tristan du bos ridd here vā famechon eñ van rinsceuael raet vandē coninc eñ baeiliu vandmendois. Hedē wisen eñ eerbaren dese. N. baeiliu van mortainge opter scelt salupt Wi hebben ontfangē uwē brieuen patētes. bi dē welckē ghy ons hebt latē weten eñ hecondicht dat ghi in uwer geuangenisse hebt eñ hout dese. N. dye om die suspicie vā dese. N. daer hi af was v. maert hē gegeuē uwē geuangē ō te vbeyden recht vand voorscreuen sake. oft anders daer men hem of soude moghen connen of eyschen Ons biddende dz die voorscreuen roepinghe bi ons opter voorscreuen sake begonnē of an ders wi cesseren willen eñ oflaten/ende van meer daer ō tegens hem te procederen. Weet dat gesien uwe brieuen daer op transcriptes wij gaerne daer af doen sullē alle tgheent dz ons toebehooren sal te doen ter cause van onser officie Des te oercōde onsen segel. daer of wi vseren inden voorschreuen dienste ghe set op desen bryeue Ghedaē eñ ghegheuē den xv. dach vander maent. N. āno. m. ccc. lxx. ꝛc.

¶ Den eysch van partie tegens den genē dye hem ghe set heeft tot purgacie of suyueringe. ¶ Capittel. xcvi.

Den gheuangen ghestelt in houe die tegens partye cōparāt teghens hem mach allso seggē Heer rechter ic aēsie dese. N. die ghi geuanghen hout ō recht te doen vā hē na dat be horen sal tot goede iusticie die ic weet eñ bēkere dat ghi sijt eñ wilt wesen sond fraude eñ sond hate/eñ alsulcke hebt ghi altijt geweest eñ noch oft god believt so sult ghi wesen in deser sake die welcke is so lelic eñ verdoemlick van hem seluen als ic hier na seggē sal biden adueu van minen meester die mi allso in ghe. gheuen heeft eñ gegeuen bi memorie Bijden welcken ic hebbe ten besten dat ic hebbe connen eñ mogen interrogueren. Mer ind waerheit ic geloue sekerlic dat hi recht heeft eñ dat zijn conscientie hē porret recht te soeckē Om die welcke te hebbē ende te ghecrigen. eñ dye mis daet ghecorrigiert te wesen Ic segge dat dese. N. die welcke is daer uwen geuangen als recht is in sulcker sake tot sulcken daghe/ ende in sulc iaer of daer omtrent eñ in sulker stede of daer bi. met quade propoest met faite wacht met voerdachte in moort ende quade faite/hem vorderde te wachten eñ verbeidē dese. N. Eñ dat meer is aduiseerde dat hi hē vinden mochte in heimelike stede eñ wten gesichte eñ bekennē vanden volcke dye welcke was eñ is eē seker teken van moert van quade eñ lelike faite gelijc als de gene die bi sinē quade wille om anders geen sake wt en was noch en dochte te doen. eñ daer sonder sprekē heeft hem beuochten ghequetst ende geslegē met wapenen so veel dat hi hē ter doot broch te dat welcke is teghens eñ in versmadenisse vanden weluaren vander iusticie/van mijnē meester sinen natuerliken soen eñ van alle sijne vrienden Ende daer toe van alle ende een yegelic de hem inder bewaernisse des weluaren vā iusticie betrouwen te bliuen ende te leuen Ten waer dat bi v daer in voersien wort met remedie van iusticie Soe concludeer ick van indien die voorscreuen. N. ō die voorscreuen sake is gheuanghen gehouden. kennē wil die saken bi mi geproponeert hi sal dye waerheit kennē. ende bi v eñ uwer vonnissen sal hi ghecondemneert worden ter doot eñ geexcuseert so dat ghesleept te zijn aen die iusticie of galge openbaer tot dat hi doot sij eñ geworghet. Ende indien hi ontkent mijn meester bydt soe veel te getuyghen alsom te gherakē tot sijn conclusie.

¶ Verweringhe om gheuangen in cas van crisme. ¶ Capittel. xcvij.

Vander side vanden gheuangen mach eñ behoort te zijn d weert tot allē eynden. het zijn declinatores of dilatores of and excepcien stadt hebbēde Eñ eerst die geproponeert eñ voort ghestelt behoort te zijn gedinghet/ten eynde dat dye eyscher behouden sigeuanghen die tot sulcken eynde eñ sake conten-

deert Eñ dat hi hebbē sal sekerhede te wedke ren eñ antwoorden van costen eñ boeten in= dien hi gfaliel. gelijc als hi sal of god wil daer na voort ghestelt worden of hi is ontfanclijc in recht na tgeent datter voren ghetohēt is inder rubrike die geteykent is biden ghetale daer af mensie makende alle saken gheconsi= dereert Te weten of die geuangē staet heuet op preuilegien daer hi hem of behelpē mach. ende selue houe ō te differeren totter iurisdi= ctie der seluer Wel mach hijt doē indiē hi twi felt in hē seluen vander sake Eñ of hij niet en heeft aēdē exceptie eñ dat hi sculdich is te āt= woorden aendē voorschreuen eyscher. Noch behoort hi te nemē indices op sinen eysce eñ eerst repenterē den principalen eysce eñ daer op nemē alle ō werē behoorlic anders dan ken= nē oft ontkennē die welcke bij exceptie mogē die sake prolongieren ō langen eñ uutstellen indient mogelic si/sond te tredē in peremto= rie. vā kennē oft ontkennē gelijc of hi niet ge= daen en hadde declaracie van sijnen propoest die hi setten soude in faite eñ die te tuigen be gheren souden so behoort men te eischen des te hebbē. Wāt in allen saken daer tugen beho ren daer behoren mede declaracien gelijc als van tijde vā plecke van dage van persone oft anders den eysch is onsuffissant/ eñ daer om mach zijn ō weert totten tegenwoordigē ep sche Eñ na alle variomenten vā exceptiē pri maulx men behoort te segghen. Heer rechter totten eysche die ghedaen heeft partie aduer se bidē welcken ouermits die premissien dye hi gearguecrt eñ voort gestelt heeft. hij heeft ō uolcht tē einde dat mijn meester in deser sa ke de welcke is eē man van ghetrouwichede van goeden leuen / fame eñ vā goeder hantie ringe ghehoudē eñ ō maert Eñ alle die gene die hē kennē eñ met wien hi om ghegaen he uet hem daer voor houden. Noch nie en was hij geuangen noch ō maert ter cōtrarie āders dan biden gene diet tegenwoordichlics doet ende maect hem partie tegens hem eñ ō uol= ghet dat hi si ghecondēneert ter doot etc. Om te veruolgen eñ te hebben saken contrarien. dat is te weten dat mijn meester si vri quijte eñ ontslaghen vandē cōclusien vanden voor= screuen eyscher eñ innocent ghevonden sond sculde vanden faiten bi hem voort gestelt en= de daer af ontslaghen si ende gheabsolueert. de voorseide eyscher sij gecōdemneert in boe ten van valscende quaet wroeger in sulcke sa ke als in peyne detalyo of t andere sulcke als bijden castume vanden houe sculdich zijn sal te draghen daer toe si gecondemneert in eer lijke ende profitelike beteringhe tegēs minē meester ō die lelike iniurien die hi op hem ge= stelt heeft sonder schult alst blijken sal mitos cost scade eñ interrest gedaen eñ noch te doē. Eñ om te obtinueren al dat voorscreuen is. eñ alle andere behoorlic tot discrecie vanden houe seit eñ doet mi mijn meester segghen dē welcken ic hebbe met alle minder macht on dersocht op die sake/om te gherakē dye waer heit vander sake eñ vander materie by oor= loue vanden houe die mi daer op ghegeuē is ghe weest Dat ghesien eñ geconsidereert den eysch van partie aduerse eñ zijn premissie bē den welcken hi coemt eñ doet zijn cōclusie in welcke premissie hi geset eñ gedeclareert he uet bi sinen wille eñ wel heeft hi daer in ghe daen want hi was met redene dat ghehoudē te doen Hi heeft gheseit eñ voort ghestelt dat tot sulcker tijt tot sulcken daghe eñ tot sulker plecke mijn meester ghedaen heeft dye fayte ende moort daer om hi zijn conclusie maeckt Waer om eñ om rechtelic te antwoordē bi re gule. ic mach kyesen eñ segghen voor mijnen meester exceptie sulcke eñ so eerlic dattet wel mach al heel te niete doē den eysch eñ conclust vanden voorscreuen eyscher. Want het sal in der waerheit beuonden werdē. dz mijn mee= ster ten daghe eñ tijt dat hi seit. die voorschre uen moort gedaen te wesen was soe verre eñ in sulcke ghelegentheyt vā lande dat in geen re wijs nz en mach noch en behoort gedacht te zijn dat hi ten voorscreuen dage ende plec ke was noch wesen en mochte. Want tot den seluen daghe eñ tijt was hij inder stede van= N. de welcke is vander plecke ō claert biden eyscher verre van daer. xx. milen oft daer om trent die welcke is alibi souffissant ende sulc

dat mijn meester biet te betuyghen eñ hy set-
tet in fayt dat hy gheenen verstande en soude
moghen gheseyt zijn dat mijn meester hadde
oft hebben mochte eenighe scult ten faitte ge-
allegiert biden voorscreuen eyscher/waer bi
indien mijn voorscreuen alibi wil kennen eñ
belien hi sal die waerheit bekennen mijn con
clusie sal mi toe gewesen worden. eñ oft hijt
ontkent ic bye daer af so veel te betuyghẽ als
om te comen eñ te geraken tot mijnre conclu
sie protesterende/dat recht daer op ghehadt
tot desen einde eerst eñ al vorẽ voert te pcede
ren als na redene behoren sal. Mer õ des wil
le dat ic verweerer ben eñ aen allen õwerẽ
is promis bi bescreuẽ recht te vseren van al-
len exceptien eñ recht te hebben tot elcke sake
bi regule na dat sijt begheren. Noch weder-
seit noch geweigert en behoort hem lieden te
wesen Jc make expres protestacie te vseeren
van allen exceptien behoorlic tot mijn õwee
ren. eñ elc bi sondẽ eñ daer op recht hebbẽ eñ bi
regule onthoudende voor minen meester als
nv zijn onthouden op protestacie weder te ke-
ren ten faite principale als tijt eñ wile is of
mijn exceptien niet waerdych en waren tot
ontslach dat so zijn sal indient gode ghelieft.
ende mijn goede recht.

¶ Van bestande te setten op sekerhede tusscẽ
die partien die te houe zijn. Ca.xcviij.

WEet datter noch is een ander manie-
re vã crisme daer actie ende eysch dic
wil of coemt de welke is seer nootlike om die
weluare va ndẽ vrede te stellen tusschen den
volcke. eñ wel behoort tot dienste van rechtẽ
Dat is te doen eñ te stellen tusscen partiẽ dye
zijn in twiste. het si tot begeerte vã partie of
van officie die vreede. bestande of sekerhede.
Want weet datter is differencie tusscen dese
iij. wãt die bestande niet langer en gheduert
dan een iaer of eenen dach. Die vreede oft se-
kerhede duert ewelic Noch isser differẽcie te
eyschen bestant oft pays of sekerhede ghelijc
als ic v seggen sal Bestant te eyscen mach ge
daen worden om presumpcie diemẽ heeft vã
vreese van wat persone dattet sij Eñ oft is in
houe daermen recht doet bi õmaninghe van
dẽ here bi võnisse vã mãnẽ. Weet datmen dat
moet beclachte voor recht eñ bi vermaninge
vãdẽ here/eñ bij võnisse vã mãnẽ behoort ge-
seit te zijn dat die eyscer behoort geset te zijn
in bestãt vandẽ tenint/of vandẽ here of stede
die sulcke vrijheit heeft bi hãtueste oft ãders
eñ plus behoortmẽ te doen condighen dattet
bestant is gegeuẽ mz rechte tusscẽ dese. N. eñ
zijn vriẽdẽ eñ vã dese. N. eñ zijn vriendẽ Eñ
men hoertse te noemẽ Eñ datter niemant en
si duerende die selue bestande die malcande-
ren mesdoen op te vuallen in peyne vã moert
eñ õraderie indien hi geuondẽ ware Eñ des
niet gebannẽ te zijn vten lande tot ewigẽ da
ghe als verrader Eñ dat die eyscher dat laet
weten aen alle zijn vryendẽ op alle tgeent dz
hi verbueren mach eñ oec behoort te õcrighẽ
aendẽ sergãt dat hijt cõdicht vã sheren wegẽ
aenden vryenden vanden partyen op dat i n
dien si yet seggẽ woudẽ met recht. dat alsdan
die bestant duerende dach betekent si tegens
den eyscher Dat ghedaen die baeilin behoort
te vragen den mannen of den sergant so veel
gedaen heeft dattet bestant behoorlic ghege
uen is Die mannen behoren te seggen ya. op
dat hi voldoen mach tsurplus Ende dat ghe-
daen twelc waerdich is sake eñ bestande ge-
daen eñ bledẽ met recht eñ vonnisse behoren
te sien gheregistreert inden houe die dagẽ p-
tien eñ sergant die den exployt gedaẽ sal heb
ben eñ die mannen die de vonnisse ghegeuen
hebbẽ. Anders isset van payse of sekerhede te
hebben. Want het is van node diet hebbẽ wil
te doen dachuaerden die partye vã wien mẽ
dat hebben wil tot sekeren daghen voor rech
ter die des geuen mach. Dats te weten oft in
houe waer daermen vseert bi commissie. het
moet ghescien bi cõmissie inhoudende die sa-
ke. Ende indient sij in houe daermen vseerdt
bij vermanynghe van mannen sonder com-
missie het moet gheschien bi beclachte gedaẽ
aen de mannẽ Eñ die mannẽ behoren te seg
gen dat die partye van wiẽ men dat begeert
verdachuaert si by sergant eñ bij mannen tẽ
veertiensten dage eñ buiten octaue van pais
te gheuen of sekerhede op tgeent dat daer of

begeert wort Eñ beteikenẽ dat bidẽ houe/ eñ
met rechte is geseit eñ geordineert dat hãgẽ-
de den dach daer op beteikẽt. sekerhede beho-
ret te wesen tusscen die partyen cõtenciosen
magen eñ vrienden vander eenre siden eñ vã
die ander side op te vuallen in capitale peine
endẽ op allet ghene datmen mesdoen ende ver
bueren mach.

Item hem lieden gecomẽ ten daghe betey
kent partie die vdachuaert is mach allegerẽ
dat pays of tsekerhede niet en mach noch en
behoort te begripen eenighe die saec weldich
zijn. men behoren te bliuen buten payse bestã
de of sekerhede Eñ noch na somige custumie-
res na dat hi niet en doet aẽspronck noch aen
vechten de rechter behoort daer toe te verliẽ
sonder daer te stellen swarer state dã sekerhede
Niet te min alsser yemãt is die pays begeert
bestant of sekerhede in houe behoormense te-
geuen wtgeseit dẽ saec weldigen eñ hantdã
digen deẽ tegens dẽ anderẽ/ vã wat state dat
die personen zijn. of in wat plecke dat die sae
ke gedaẽ si eñ specialiken hoe wel dat te houe
die partiẽ malcanderen vondẽ sondẽ verdach
vaerdige. ya hoe wel dattet begeert waer vã
een vrouwe/ so soude zijt moetẽ geuẽ vã haer
eñ vã harẽ vriendẽ Eñ also wortet gheseit bi
arrest vandẽ plemẽt eñ gedaẽ voor eenẽ mã
die daer tegen woordich sach eẽ wijf nz tegẽ-
staẽde enige sake of redene die die vrouwe cõ
de alligieren. noch aduocaet voor haer dat sy
niet en was daer toe sculdych bedwongen te
wesen bi redenen So worden geseit dat si ge
uen soude sekerhede Hoe wel ooc dat die ghe
ne vã wien men begeerde die sekerhede wa-
re vã andere iurisdictie. ya al waer hi van buy
tẽ des conincrijcs eñ daer bi woude seggẽ dat-
mẽ hẽ nz doẽ noch bedwigẽ en soude so soude
hi dz moetẽ geuẽ Eñ noch hoe wel dat de ghe
ne op wiẽ men begeert die sekerhede priester
waer of clerc simpele so soude hi gehoudẽ we
sen te gheuẽ die sekerhede bi zijn ordinarie of
renuoy vã dẽ rechter sondẽ citacie eñ also wor
det geseit met võnisse bi mijn here dẽ baeliu
vã Amẽdois in des coniñcs hof tot mare in tor
zelis. õ mijn here vã lãnoy eñ heer willẽ van
souetur priester canonic van doornic. õ welckẽ
sake twist was tusscen den partien Alle gesiẽ
biden rade vã parijs het wort gheseit dattet
wel gewesen was biden voorscreuẽ baeliu
Mer so gerige als die waerlike rechter wort
ghewaer dat sekerhede beheert is op priester
eñ die priester hẽ behelpt op zijn priesterscap
die waerlike rechter met zijn hant heeft dese
auctoriteyt endẽ macht in desen stucke op den
priester dat niet teghenstaende die clerschap
hi mach hem houdẽ gheuangen eñ hẽ doen lei
den ten coste vandẽ clercke tot zijn ordinarie
of behoorlike rechter eñ in zijnre presẽcie doẽ
gheuen sekerhede aenden waerliken die des
begeert Eñ also wortet gedaẽ telcken dattet
die sake begheert int parlement eñ in allen co
ninckliken houen Itẽ oft gebuerde dat geen vã
den partiẽ en begeerdẽ bestande of sekerhede
aẽ dẽ rechter. daer õ en soudt nz bliuẽ die rech
ter en soude wel mogen doẽ. eñ sculdich is te
doen vã wegen zijns diensten. eñ daer toe be-
dwingẽ den principalen wien dat aẽgaet/ eñ
alle die maechscap vã der eenre side eñ vandẽ
andere. Eñ also ist geordineert dattet in allẽ
coninckliken houe gedaen wort telckẽ dattet
die sake begeert Maer andere sake isset vã se-
kerhede. want õ eten noch om drinckẽ noch õ
communicacie noch om geen andere nieuwe
sake die sekerhede niet en archt noch en ver-
mindert. mer die sake blijft altoes criminele
die dat breeckt of daer ouer doet hoe wel dat
een andere dan die enfrayngant des sweeret.
Want so wie dat dat sweert hi ist ghehouden
dat te tide alle zijn vriendẽ te laten weten oft
anders hi setse in perikel vã crime waert dat
zijt niet en wisten Soe moech di noch weten
dat pays gesworen bi verenicheit van vrien-
den of vã arbitres is houdelick op peyne van
crime/ want het is soe edel sake vã pays ende
vã sekerhede dat na dattet gegeuen is eñ ptie
daer op haer verlaet als redelijc is. ende met
redene doen mach behoort dattet ghehouden
si. oft anders nemmermeer goet man en sou-
de bliuen in vreede.

Dat inhoudẽ van
een commissie in cas van peyse of van seker-
hede.

Capittel. xcix.

DIe manier te formeren eñ te makē die commissie in cas van peyse ende van sekerhede is dese Tristan vanden bossche ridder here van famechon eñ vā rinseuael. raet vandē coninc. eñ baeiliu van vermendoys dē eersten doorwaerder vanden coninck/ in dye selue baeyliuschap. dye daer op versocht sal werden saluyt Beclachte is hem teghens onse here lasterlijc dese. N. seggēde dat hoe wel dat hi is een man van payse eñ sulke begeert hi te leuen eñ cōuerseren sonder te doen noch aen te halen gheschil. noch vechtelic teghens andere na zijn vmoghen. eñ of bi enighe aduertencie bi hem. of oec eenighe andere by hē enigē weđspoet ghescil of vechtelic gheboerde so wil hi daer of wt wesen. eñ begheert regule van rechte eñ wil hem bewaren eñ versien met recht als een vredelic man. die by regule van iusticie hem wil regieren Eñ alsoe si dat dese. N. sonđ redelike sake die hi hebbē mach te willen comen op hem noch opten sijnen. is onlancx geuordert met woordē of mz wercken hē te doen vrese eñ dreygemente vā woorden in liue eñ in goede eñ vrese grotelic dat indien bi remedie vā recht daer toe nyet voorsiē en ware met behoorlike prouisie dat ter quaet na volgen soude op hem op zijn goeden of opten sinen So heeft hi ons ootmoedelijc ghebeden van onser prouisie daer op ende dat hi vanden voorscreuen. N. ende vādē sinen mach hebbē de sekerhede vandē coninc om te leuen eñ te bliuen in vreden. Daerom is dat wi v ontbieden eñ beuelē indient noode si. dat ghi terstont eñ sonder vtrect v trāsporteert en trect totten voorscreuen dese/ N daer ghi hem vinden moecht inđ macht vander voorscreuen baeiliuscap in gewide stede of daer buyten eñ of des niet tot zijn woonstede indiē hi een heeft/ of des niet ter plecke of plecken daer hij meest hantiert eñ vkerendes in openbaer wtroepynghe. indyent sy in plaetsen daer wtroepinghe behoort Ende of des niet tot luydē vanđ clocken inđ prochien van daer hi is indien ghi hem niet vinden en moghet doende diligencie openbaer daer op. op dat hi des niet en mach ignoreren noch wederseggen hi noch sinen vrienden Eñ den seluen verdachuaert te cōpareren in persone tot behoorlicken daghe voor ons of onsen stedehouder in des conincs hof tot sinte quintijns teghens den voorscreuen claghet om hem te doen geuen bi ons oft onsen stedehouder goede eñ getrouwe sekerhede als behoren sal/ eñ dat hij binnen den voorscreuen daghe nyet en misdoet. noch en doet misdoen bij hē noch by andere zijn magen eñ vrienden in eniger maniere in gheenre saecke noch in goeden op also veel als hi verbueren mach in lijue ende in goeden ter tijt toe dat hi bi ons oft onsē voorscreuen stathouđ ten voorscreuen dage daer of gheordineert sal zijn als behoren sal. Eñ des te doen gheuen wi v macht ontbieden eñ beuelen alle den ondersatē vanden voorscreuen baeiliuscap dat si v eñ u wen ghecommitteerden eñ ghedeputeerden daer in doen hulpe eñ bistandicheit eñ geuen troest eñ rade indien ghi des te doen hebt. Eñ van alle tgeent dat ghi daer af gedaen eñ ghehoudē sult hebben ons ouer scrijft ten voorscreuen dage sekerlic Ghegeuen tot welcken dach betekent. indien de gedaechde coemt die sekerhede behoort gegeuen te wesen. Eñ of hi niet en quame. eñ dat in gebreke van zijnre coemsten deffaulte gegeuen worde sonder te obedierē aē die cōmissie ghesien dat ouerscriuen vanden sergant deffault sal tegens hem gegeuen sijn tot sulcken ꝓfite dz die sekerhede behoort gepronūcieert eñ wtgesproken te zijn te houdē eñ stat hebbēde Eñ daer op vrieuē te genē by dē welkē behoort ōtbodē te wesen aēdē eerstē sergāt of doorwađ dz de voorscreuē sekerhede is bidē deffault daer op vcregē toe gewesē eñ zōmerē dē voors. deffailāt. dz hi eñ dē siinē dat houdē op te vbuerē eñ te vuallen in allen peinē daer toe gestelt Jtē eñ daer op behoret gescreuē te zijn bidē sergant eñ dz gedaen is waerdich sake gepasseert met vōnisse ghelijc of proces gedaē ware Want also ist geordineret ōtegens te staē den quadē eñ andere. dye biden langē proces diemen daer van plach te doen dic wil biden subtijlen die hem lieten cōtumasseren namen delay ende onleeden. ꝛc.

¶ Die constitucij vanden coninck sinte lodewijc diemen hiet die veertichste vandẽ coninghen. ¶ Capittel. C.

OM te scouwen die grote quaden eñ geschillẽ dye vã dage te dage sprotẽ ende geschieden in vrancrike bidẽ wrake die voortijts plagen te gescien eñ gedaẽ te wordẽ deẽ tegens den anderen eñ dick opten ghenen die daer of niet en wistẽ. eñ die daer toe geẽ scult enhadden. Eñ dicke gebuerde dat eẽ fayte vã hete vergaderinge opstont tusscen dẽ sommigen daer een ptie of bleef gequest eñ gewont. Eñ om hem liedẽ te wreeken sij aduiseerden nadẽ vriendẽ vandẽ hantdadighẽ die daer of niet en wisten eñ hẽ daer af niet en wachten eñ gingen dye oplopen eñ quetsen dat welcke inder waerheit moort was ende quade faite Eñ daer op wort geordineert bidẽ coninc sinte lodewijc dat vã nv voirt aen nae dat eẽ faite ghebuert was tusschen welcke:1 partyen dattet ware vã dien dach of dat des ghedaen ware tot dat. xl. dagen daer na om ghecomẽ waren soude wesen bestant bidẽ coninck dye welke mẽ hieten soude die veertichste. eñ dat tet beuaten soude de voorscreuen. xl. daghen alle die vrienden van beyden siden wtghenomen die hantdadighe. bi sulcker maniere dat die hantdadyge die hẽ vorõden. dat ware in moort eñ quade faite/ eñ soude vuallẽ die gene die des doen souden in peyne capitale/ sulcke als van moort eñ in confiscatye van harẽ goeden. Soe weet dat hoe wel dat dit is ghe ordineert ghe weest met recht ende edict vã den coninc. gelijc als hier bouen geseit is/ die welcke is conynck eñ keyser in zijns selfs conincrijck/ eñ die daer mach maken recht eñ edict tot zijnõ believte Daer õ willen dicke die officieren royalen seggẽ. wãneer infractie of gebrec vandẽ. xl. dagẽ voors. ghebuert in dye heerlicheit vã enige hoge iusticieren. op deccele vã dat si seggẽ dat aẽ hẽ liedẽ behoort. die kennisse/ eñ õ dattet is edict royale. ⁊c. Noch tans moechdi weten dat bij deliberacie van seer groten rade te parijs is gedebiliteert. dz indiẽ de sake gebuert is inde heerlichz vanõ hoge iusticier die daer af neemt die kẽnisse te doen. eer die officierẽ vãdẽ coninc daer toe comen/ weet dat aen hẽ als hoghe iusticier sculdich is te bliuen Mer indiẽ die voorscreuẽ officiers vãdẽ conic beginnẽ eerst daer op haer exployte eñ kennisse/ weet dattet hẽ liedẽ toe behoren sal. Eñ dit recht is meer geuseert eñ gedaẽ indẽ lãde vã piccardiẽ aen deser sijden vanõ sonen. ¶ Nota dat naeõ opinie vanden wisen. die nz en valt in bescreuen recht noch dz vãdẽ veertichstẽ nz en volcht. tẽ si datter si geslagen. wãt õ woordẽ die voors. veertichste niet en gesciẽ.

A Eñ is daer enich vechtelic. hoe cleine dattet si/ hoe wel datter gheen bloetstortinge en ware/ so valtet in de voors. xl. daghen/ op peine vã moort die dat breeckt.

A
Iusti. de in sti. & iur. §. ex nõ scripto.

So moechdi wetẽ dat die. xl. dagen voorscreuen niet en begripẽ dierste hantdadige want tusscẽ den genen die bi castume mogen veete houdẽ die ierste hãtdadighe en vallen niet in de. xl. dagen deẽ tegens dẽ anderẽ. soe en souden haer andere magen eñ vrienden die dierste hantdadige met hẽ nemen souden. tegens haer eerste partie hantdadighe/ hoe wel dattet ware in wrake. Mer indien si op andere ghinghen dan op die eerste hantdadighe/ als dan souden die veertich daghen ghebrokẽ wesen Ende die redene is/ dat die andere niet en waren totter ierste faiten ende moghen ende behoren te ignoreren die eerste faite ¶ Ende daer om worden die veertich daghen gheordineert biden coninck sinen conincric/ want soe gheringhe als een fayte is gheuallen men en mach niet ghaen wreeken aenden ghenen dies niet en wisten/ dan op dye hantdadighe dies niet ontkennen en moghen.

B
Et de a furtũ quod ẽ ob scurũ quia ob scure seu ab scõuse fit hoc opus.

¶ Van crime van diefte.

¶ Capittel. C.i.

OHi moecht ende sijt sculdych te weten dat diefte is een crime die furtiuemẽt gedaẽ is bi nachte/ ende daer om eest verbooden soe wel bi ouden rechte als biden nieuwen.

B So weet dat nadee wijsen custumiers men vindt twee manieren van diefte/ dat is te weten manifestes of clare/ ende dyefte onmanifestes eñ onclaer Diefte claer of blikẽde

dat is ghelijc als een gheuonden ware in fay
te of dat hi geuõdẽ waer metter diefte lopẽde
of de genẽ die de geſtolen goedẽ in bewaerniſ
A ſe gegeuen waren of tegens den genen daert
...deñ de insti. ouer getuycht ware oft dẽ genẽ dyet huyſde
...de fur. §j totũ of hoofde. wãt nadẽ rechte die raet geuerseñ
hulpers zijn gereputeert als die dieuen ſelue.
Diefte onblikelic of duyſter is een ander ma-
terie ende manier vã difte. gelijc als ſake te
lochenẽ of te ontkennẽ die geleẽt ware of die
gehouden ware. nae datmẽ wetẽ wient beho
B rede. oft andꝰs doẽ ongelijc eñ ſcade ſondꝰ hẽdꝫ
...de ser. fu te kennẽ te geuẽ. oft leenẽ op een andꝰs goet ee
...i. ancsed no nich gelt. na dat die gene diet behoort des ge
...o iuř cũ glo. weten hadde Wãt alſdan ſoude hijt mogẽ vꝰ
uolgen als zijn gheſtolen goet. A Eñ deſ
gelijcs is gehoudẽ voor onbekẽde diefte. alle
manierẽ vã eẽs andꝰs goet te hebbẽ eñ te ondꝰ
houdẽ ſondꝰ openbarige Eñ oft ghi mi vraget
wat furte is. als voorſcreuẽ ſtaet. Het is pro
C perlic te declarerẽ. alle dyeften dye geſtolẽ eñ
Et in vsu feu gedaen zijn ſonder dꝫ de gene wiẽ die ſake toe
...oris de pace behoort des weet eñ die ſake genomẽ ſi inder
...nenda. C. ñ bewaerniſſe vandẽ genen diet toebehoert of
...niqꝫ solidos vandẽ gene diet in bewaerniſſe heft Eñ dief
te ſondꝰ furte is een andꝰs goet te behoudẽ ſondꝰ
die weder te geuẽ. of ſonder te ſeggen oft doẽ
weten So weet. ij. manierẽ van dieftẽ. dats
te weten van openbaer eñ heimelijke diefte.
D Die openbaer diefte dye des doet. hij valt in
...de. fur. z ß. peyne capitale. gelijc als te hangẽ. als de dief
...rrupto. l. iij. te groter ware dan. v. ſ. B Eñ der bene
...ũ qui ex nau den hij behoort te verlieſen zijn een ore. C
...agio. Iſta Eñ of hi ander werf geuangen waer een cley
...x nõ vñ h al ne diefte dats te wetẽ ondꝰ. v. ſ. hi valt in pey
...gatur ꝑ intẽ ne capitale gelijc als ghehangen te zijn.
...ie actoris h? C Itẽ ſo wie valt in heimelike diefte hi beho
...brih ꝫ emali ret gecorrigiert te zijn vieruout als die ſaeke
...caſũ vt clare waerdich is tegẽs den here eñ wedꝰ geuẽ dẽ ꝑ
...atebit inſpi- tie zijn goedẽ of ſaecke diet waerdich ſi. mits
...enti. coſt. ſcade. eñ interreſt. of hi behoort geſlagen
te zijn int openbaer indien hijs niet weder te
geuen noch te betalen en hadde D Soe
ghebuert dicke dat geſtolen ſake wort geuon
den ondꝰ den gene die totter diefte geen ſcult
en heeft Ghelijc als ſo wie gecocht hadde ghe
ſtolen goedẽ ende nochtans die ghene die zijn
goeden bekent hadde die aẽ vaerdeſe als ghe
ſtolen. Weet dat die gene in wiens handẽ des
geuonden ware. ſoude vã node weſen te vin
den zijn vercoper. of andꝰs die rechter en ſoude
hẽ nꝫ laten in vreedẽ vandꝰ diefte. Wãt waert
ſo niet. een yegelic ſoude mogen ſeggen dꝫ hij
ſe gecocht hadde Eñ die diefte ſoude te veel vꝰ
wen hebbẽ van beſcermeniſſe. twelcke iuſti
cie niet en mach gehẽgen. want tot ſulcken vꝰ
moede iſmen ſculdich te corrigieren met ban
nen. daer om dattet ſo lelike ſake is. eñ groot
quaet. ten ware datter ſo ſere in voerſiẽ wa-
re bi remedie van iuſticie eñ te veel leech andꝰs
ſouden hem ſtellen eñ vallẽ op ſtelẽ. ſonder ã-
der yet te doen Eñ wedꝰ om desgheliijcs alſoet
wel redene is dat die meſdat gecorrigiert ſy.
ſo iſt oec redelijcke dat duechde ontfanget ha
re loon Eñ daer omme eeſt wel redene dat of
diefte gheuonden wort in handen vanden ge
ne diet ontſchuldich is. eñ men hẽ daer af wil
veruolgẽ. dat hi mach daer op hebbẽ verhael
indien hijt vinden can of weet. Eñ willen die
wiſe ſegghen. dat hi hebben mach verhael dẽ
ghene diet alſo begheert So is te weten dat
int ghene dat voorſcreuen is vã verhael in cas
van difte is tot vſancie van ſomighe plecken
mer naeder vſancie ghewoonlijck herwarts
die riuiere vander ſomme. iſſer yemãt die ge
cocht heeft enige ſaeke in volle merct tot goe
der trouwen. eñ niet wel en kent den vercoo-
per / ende daer na gebuert dattet wort bekẽt
van yemant als gheſtolen goeden Ende alſo
om des weder te hebben. hem betrect te recht
ſegghende ende thoenende. dat doẽ hijt laet
ſte ſach. dattet zijn was. Ende die ghene dye
ter goeder trouwẽ als voorſcreuẽ is gecocht
hadde / ſeide dat hi coper ware. ende ſeide dꝫ
hij daer af anders gheen verhael en wiſte te
vinden dã zijn buerſe oft dan hem ſeluen die
warachtighe coper was ende dat hij anders
gheen verhael en ſoect als geſeit is Weet dat
of die eyſcer niet en doet blijken teghens den
coper. dat hi ſelue die ſake gheſtolen heeft die
verwerer ſoude verlieſen tghene dat hi daer
aen geſet heeft ſondꝰ andere peyne ſcade noch

interrest te hebbē noch sonđ anđ vhael te v=
sien noch te eyschē ien is dat hē belieft / mer
indiē hi zijn vhael wiste te halē of te vinden
hi waer vri vandē eyscher / wāt hi de partie
voldaē soude vanđ sake eñ vandē penningē /
die dē coper daer af betaelt hadde. A

¶ Deerste particulier.

¶ Noch vintmē anđ diefte die specialic doē te corrigerē / gelijc so wie stelt aē de sepulture vandē dodē / wāt mē heeft dicke geuondē dz enige na dat de dodē warē begrauē hē namē haer bloc / daer sij in laghen eñ haer doot cleet daer sij in gewōdē warē / oft die beeldē oft die crucē sulke dieften zijn capitale.

B Itē daer is noch eē anđ diefte die te corrigeren is sonđ vdrach / gelijc als eenige die stelē anđ kinderē om te vercopē oft in andere onbehoorlike manierē / of wie steelt een anđ eygē om te betreckē butē de vsancie eñ de bedrine vā harē here / eñ sulkē diefte hietē diefte plagians. C

¶ Itē noch zijn anđ dieftē / die grotelic zijn te corrigerē / gelijc als die subtile dieuen die bij vuaernisse doē wech lopē die beestē vādē velde ter tijt toe dz dē hoeđ daer af vliest dat gesichte / eñ dā stelēt bi harē gesellē die daer bi sijn / eñ hietē die recht sulke crimē ōtscaect

D Van henghers oft de ghene die diefte henghen.

Item willen alle die rechten ciuilen dat soe wie cōsenteert deelachtich eñ vswijcht diefte het si mā of wijf / dat hi si gecorrigeert criminelic sonđ vdrach / dats te wetē ō de grote diefte vā peyne capitale / eñ de cleyne diefte / te wetē vā .x. s. of daer benedē dz hi si ghecorrigeert vā crime oncapitale gelijc als vā een ore. Eñ of daer enige suspicie is sonđ volle tuge dat hi si gecorrigeert metten banne.

E Eñ vandē recht vādē ontscakers voorscreuē die bewisen dat recht de abige.

F ¶ Van vrouwen die haer dingē wechbrengen.

Item eñ oft geburde dat een wijf gehuwelict haer vorderde te stelē eenige sake vā haren huse sonder die weete van haeren man. Weet dattet dz recht nz en wil dattet geheeten si diefte. noch dz dye mā mach veruolch doē vā restitutie / mer daer hij die goedē wiste hij behoertse weđ te hebbē hoe wel datse yemāt gecocht hadde / of daer op geleēt eenige penningen gelijc oft gestolen waer. dat ī deser sake niet en valt correctie van diefte

G ¶ Van diefte bi armoede.

So weet dat nadē recht canon ō diefte niemant en behoort te dragē correctie capitale eñ sondlinge alst gedaen is wt armoede eñ die sake weđ gegeuen si / eñ die misdader dz kent na den decretale. H

¶ Van doot te slaen den dief stelende

Noch zijn ander decretalen die seggen dat die geē die doot slaet dē dief stelēde en hoort nz te dragē correctie noch vliesen die cōmunicatie vanden outare. of dat hi daer af ghebiecht ware. Ende dat meer is. so seer haet trecht dyē. dat om den dief stellende doot te slaen. niet en wil dat recht dat mē god vor die siele bidt naden decretale. I

¶ Noch wil dz recht ciuile. dat so wie doot slaet dē dief stelēde dat hi tot geē peine daer af en si. eñ specialiken alst bi nachte is. K

Bi dē statutē des rechters vāđ .xij. tafelē eñ daer mē of vseert nade castumie vādē castelz vā parijs eñ bi dē puoest eñ dz geuseert is ī vrācrijc dz of enige geuāgē wort. ō enige cleine diefte die meer gedaē is bi tekē vā armoi de dā ō quade wille eñ die tāderē tidē nz begrepē en is gewest vā anđ diefte hi behoirt gecorrigiert te zijn bi bānē vāđ plecke / eñ of hi tāderē tidē daer af begrepē geweest hadt dats te wetē of hi gebānē ware vā enige plaetsen / of daer hi afgeteikēt geweest hadt / vā ore of vā anđ tekē vā iusticie / hi wair waerdich te hangē So wie steelt paerdē of meriē vādē ierstē diefte / hi is waerdich te hangē. So wie stelt in husen daer hi ī woōt / of gheherbercht is tē ierstē diefte hi is wairdich te hāgē. So wie steelt sinē here of sinē meester tē ierstē diefte hi is waerdich te hāgē. so wie in kercke stelt het si groot of cleine tē iersten diefte is hi waerdich te hāgē Eñ tussē alle de voorsc. sakē. so wie stelt dz yser vā eē ploich ten iersten diefte is hi waerdich te hanghen

A Adde h quantū dā cōsuetudinē louanien. q mechanici res furtinas bōa fide emētes si eas p tres dies nūdinales exponātq si dñs rei tpe pēdēte nō veniat āpli9 cri ā si pbauerit snā cē nisi exsoluerit pciū nō audie dñs nec obligetur ēptor rei furtiue ad restituē dū. De iure vō nō spē nec eē mōstrare furē vt euitet pēa furti vtqs suū auctorē ostendat vel tū q qs tūtur rē restituere qū pbatū ē ḡ eū p actorē cē rē suā. Et āpli9 bōc fidei ēptor nō puitur q rē restitua nō rē si furto pcio v ad illā rē rstituē dā tūtur. c de fur. l. in ciuilē tū aliqs cōrouā. G C. de sepul. viola. l. si q se pulcr cū l. seq. Adde q añct. h9 o pis h nou bñ dt nā certū ē q statuitur alia pēa sepulcri violatoribus. quā pēa furti vc. s3 tñ q aliqd furto subtrahuntur nō puniūtur vltio supplicio

s3 in .x. pōderib9 anri. l. q sepulcra C. de sepul. viol. si atqs mortuū extraxerit puitur huil fortūo vltio supplicio honestiores in vsulā deponātur. l. fi. ff. eo. C De plagitarijs q puniūtur vltio supplicio aliqñ. aliqñ nō qñ sed nō sc assueti tale crimē exercere. l. qm v. l. fi. c. de plagia. D Hic nō bū dt q crimē abigeatus nō ē capitale v directe ḡ. l. in. §. pe. ff. de abigeis. E C. de his q latro. eos q secū. F C. l. i. insti. de obli. q ex deli. nasc. §. interdū G C. de furtis. l. qñis v meli9 ff re āmo. p totū. H C. si qs ppter necessitatē de fur. extra. I Fures v latrões. de fur Adde h q nō occiditur fur diurnus d'pa nocturn9 vo sic. K C. de sicca. i. si vt allegas et decreta dī ōici. c. si pfodiens.

dat is ghelijc als een gheuonden ware in fay
te of dat hi geuōdē waer metter diefte lopēde
of de genē die de gestolen goedē in bewaernis
A
se gegeuen waren of tegens den genen daert
Dē ĥ de īsti. ouer getuycht ware oft dē genē dyet huysde
de fur. §j totū of hoofde. Wāt nadē rechte die raet geuersē
hulpers zijn gereputeert als die dieuen selue.
Diefte onblikelic of duyster is een ander ma-
terie ende manier vā difte. gelijc als sake te
lochenē of te ontkennē die geleēt ware of die
gehouden ware. nae datmē wetē wient beho
B
rede. oft anđs doē ongelijc eñ scade sonđ hēdz
C. de ser. fu- te kennē te geuē. oft leenē op een anđs goet ee
gi. an sed no nich gelt. na dat die gene diet behoort des ge
uo iur cū glo. weten hadde Wāt alsdan soude hijt mogē ṽ
uolgen als zijn ghestolen goet. A Eñ des
gelijcs is gehoudē voor onbekēde diefte. alle
manierē vā eēs anđs goet te hebbē eñ te onđ
houdē sonđ openbarige Eñ oft ghi mi vraget
wat furte is. als voorscreuē staet. Het is pro
C
perlic te declarerē. alle dyesten dye gestolē eñ
Et in usu feu gedaen zijn sonder dz de gene wiē die sake toe
doris de pace behoort des weet eñ die sake genomē si inder
tenenda. C. si bewaernisse vandē genen diet toebehoert of
quiqz solidos vandē gene diet in bewaernisse heft Eñ dief
te sonđ furte is een anđs goet te behoudē sonđ
die weder te geuē. of sonder te seggen oft doē
weten So weet. ij. manierē van dieftē. dats
te weten van openbaer eñ heimelijke diefte.
D
Die openbaer diefte dye des doet. hij valt in
C. de. fur. z ſ. peyne capitale. gelijc als te hangē. als de dief
corrupto. l. iij. te groter ware dan. v. s. B Eñ der bene
eū qui ex nau den hij behoort te ṽliesen zijn een ore. C
fragio. Ista Eñ of hi ander werf geuangen waer een cley
ex nō vñ ħ al ne diefte dats te wetē onđ. v. s. hi valt in pey
legatur p intē ne capitale gelijc als ghehangen te zijn.
ōe actoris h? Itē so wie valt in heimelike diefte hi beho
libri hz em ali ret gecorrigiert te zijn vieruout als die saeke
i casū ut clare waerdich is tegēs den here eñ weđ geuē dē p
patebit inspi- tie zijn goedē of saecke diet waerdich si. mits
cienti. cost. scade. eñ interrest. of hi behoort geslagen
te zijn int openbaer indien hijs niet weder te
geuen noch te betalen en hadde D Soe
ghebuert dicke dat gestolen sake wort geuon
den onđ den gene die totter diefte geen scult
en heeft Ghelijc alsoo wie gecocht hadde ghe
stolen goedē ende nochtans die ghene die zijn
goeden bekent hadde die aē vaerdese als ghe
stolen. Weet dat die gene in wiens handē des
geuonden ware. soude vā node wesen te vin
den zijn ṽcoper. of anđs die rechter en soude
hē nz laten in vreedē vanđ diefte. Wāt waert
so niet. een yegelic soude mogen seggen dz hij
se gecocht hadde Eñ die diefte soude te veel ṽ
wen hebbē van bescermenisse. twelcke iusti
cie niet en mach gehēgen. Want tot sulcken ṽ
moede is men sculdich te corrigieren met ban
nen. daer om dattet so lelike sake is. eñ groot
quaet. ten ware datter so sere in voersiē wa-
re bi remedie van iusticie eñ te veel leech anđs
souden hem stellen eñ vallē op stelē. sonder ā-
der yet te doen Eñ weđ om desghelijcs alsoet
wel redene is dat die mesdat gecorrigiert sy.
so ist oec redelijcke dat duechde ontfanget ha
re loon Eñ daer omme eest wel redene dat of
diefte gheuonden wort in handen van den ge
ne diet ontschuldich is. eñ men hē daer af wil
veruolgē. dat hi mach daer op hebbē verhael
indien hijt vinden can of weet. Eñ willen die
wise segghen. dat hi hebben mach verhael dē
ghene diet also begheert So is te weten dat
int ghene dat voorscreuen is vā ṽhael in cas
van difte is tot vsancie van somighe plecken
mer nae der vsancie ghewoonlijck herwarts
die riuiere van der somme. isser yemāt die ge
cocht heeft enige saeke in volle merct tot goe
der trouwen. eñ niet wel en kent den vercoo-
per / ende daer na gebuert dattet wort bekēt
van yemant als ghestolen goeden Ende also
om des weder te hebben. hem betrect te recht
segghende ende thoenende. dat doē hijt laet
ste sach. dattet zijn was. Ende die ghene dye
ter goeder trouwē als voorscreuē is gecocht
hadde / seide dat hi coper ware. ende seide dz
hij daer af anders gheen verhael en wiste te
vinden dā zijn buerse oft dan hem seluen die
warachtighe coper was ende dat hij anders
gheen verhael en soect als geseit is Weet dat
of die eyscer niet en doet blijken teghens den
coper. dat hi selue die sake ghestolen heeft die
verwerer soude verliesen tghene dat hi daer
aen geset heeft sonđ andere peyne scade noch

interrest te hebbē noch sond and̄ v̄hael te v̄-sien noch te eyschē ien is dat hē belieft/ mer indiē hi zijn v̄hael wiste te halē of te vinden hi waer vri vandē eyscher/ wāt hi de partie voldaē soude vand̄ sake eñ vandē penningē/ die dē coper daer af betaelt hadde. A

¶ Deerste particulier.

¶ Noch vintmē and̄ diefte die spetialic doē te corrigerē/ gelijc so wie stelt aē de sepulture vandē dodē/ wāt mē heeft dicke geuondē dz enige na dat de dodē warē begrauē hē namē haer bloc/ daer sij in laghen eñ haer doot cleet daer sij in gewōdē warē/ oft die beeldē oft die crucē sulke dieften zijn capitale.

B Itē daer is noch eē and̄ diefte die te corrigeren is sond̄ v̄drach/ gelijc als eenige die stelē and̄ kinderē om te vercopē oft in andere onbehoorlike manierē/ of wie steelt een and̄ eygē om te betreckē butē de vsancie eñ de bedriue vā harē here/ eñ sulkē diefte hietē dief-te plagians. C

¶ Itē noch zijn and̄ dieftē/ die grotelic zijn te corrigerē/ gelijc als die subtile d ieuen die bij v̄uaernisse doē wech lopē die beestē vādē velde ter tijt toe dz dē hoed̄ daer af v̄liest dat gesichte/ eñ dā stelēt bi harē gesellē die daer bi sijn/ eñ hietē die recht sulke crimē ōtscaect

D Van henghers oft de ghene die dief-te henghen.

Item willen alle die rechten ciuilen dat soe wie cōsenteert deelachtich eñ v̄swijcht diefte het si mā of wijf/ dat hi si gecorrigeert criminelic sond̄ v̄drach/ dats te wetē ō de grote diefte vā peyne capitale/ eñ de cleyne diefte/ te wetē vā .x. s. of daer benedē dz hi si ghecorrigeert vā crime oncapitale gelijc als vā een ore. Eñ of daer enige suspicie is sond̄ volle tuge dat hi si gecorrigeert metten banne.

E Eñ vandē recht vādē ontscakers voorscreuē die bewisen dat recht de abige.

F ¶ Van vrouwen die haer dingē wechbrengen.

Item eñ oft gebuerde dat een wijf gehu welict haer vorderde te stelē eenige sake vā haren huse sonder die weete van haeren man. Weet dattet dz recht nz en wil dattet geheeten si diefte. noch dz dye mā mach veruolch doē vā restitutie/ mer daer hij die goedē wiste hij behoertse wed̄ te hebbē hoe wel datse yemāt gecocht hadde/ of daer op geleēt eenige penningen gelijc oft gestolen waer. dat i deser sake niet en valt correctie van diefte

G ¶ Van diefte bi armoede.

So weet dat nadē recht canon ō diefte niemant en behoort te dragē correctie capitale eñ sondlinge alst geda en is wt armoede eñ die sake wed̄ gegeuen si/ eñ die misdader dz kent na den decretale. H

¶ Van doot te slaen den dief stelende

Noch zijn ander decretalen die seggen dat die geē die doot slaet dē dief stelēde en hoort nz te dragē correctie noch v̄liesen die cōmunicatie vanden outare. of dat hi daer af ghebiecht ware. Ende dat meer is. so seer haet trecht dyē. dat om den dief stellende doot te slaen. niet en wil dat recht dat mē god voer die siele bidt naden decretale. I

¶ Noch wil dz recht ciuile. dat so wie doot slaet dē dief stelēde dat hi tot geē peine daer af en si. eñ specialiken alst bi nachte is. K

Bidē statutē des rechters vād̄ .xij. tafelē eñ daer mē of vseert na de castume vādē castelz vā parijs eñ bi dē pruoest eñ dz geuseert is i vrācrijc dz of enige geuāgē wort. ō enige cleine diefte die meer gedaē is bi tekē vā armoide dā ō quade wille eñ die tāderē tidē nz begrepē en is geweest vā and̄ diefte hi behoirt gecorrigiert te zijn bi bānē vād̄ plecke/ eñ of hi tāderē tidē daer af begrepē geweest hadt dats te wetē of hi gebānē ware vā enige platsen/ of daer hi af geteikēt geweest hadt/ vā ore of vā and̄ tekē vā iusticie/ hi wair waerdich te hangē So wie steelt paerdē of meriē vādē ierstē diefte/ hi is waerdich te hangē. So wie stelt in husen daer hi i woōt/ of gheherbercht is tē ierstē diefte hi is wairdich te hāgē. So wie steelt sinē here of sinē meester tē ierstē diefte hi is waerdich te hāgē. so wie in kercke stelt het si groot of cleine tē iersten diefte is hi waerdich te hāgē Eñ tusscē alle de voors. sakē. so wie stelt dz yser vā eē ploich ten iersten diefte is hi waerdich te hanghen

F Adde q̄ quāttū dā cōsuetudi-uē louanieñ. q̄ mech arii-ghi res furti-nas bōa fide emētes si eas p ters dies nūdinales expo-nāt q̄ si dñs rei tpe pēdē te nō veniat āpli⁹ cri ā si pbauerit snā cē nisi exsoluerit pciū nō audit dñs nec obligatur eptor rei furtiue ad restituēdū De iure vo nō sp̄ ē nec eē mōstrare furē vt euitet pēa furti vtq̄s suū auctorē ostendat vt tū q̄ q̄s tūc rē restituere q̄n p-batū ē p eū g actorē cē rē sui ā Et āpli⁹ bōe fidei eptor nō puitur q̄ rē restitua nō rē sti tuto p̄cio ad illā rē rstituēdā tūtur. c de fur. l. in ciuilē tū alq̄s cōrouā. G C. de sepul. viola. l. si q̄s sepulcr cū l. seq. Adde q̄ añet. h⁹ opis h nouū vt nā certū ē q̄ statuitur alia pēa sepulcri violatoribus. quā pēa furti vc. sz tñ q̄ aliq̄s furto subtrahuntur nō puniūtur vltio supplicio

A sz in. x. pōderib⁹ anri. l. q̄ sepulcra C. de sepul. viol. si āt q̄s mortuū extraxerit puitur huil fortūo vltio supplicis honestiores in vsulā deponātur. l. fi. ff. eo. C De plagitarijs q̄ puniūtur vltio supplicio aliq̄ñ. aliq̄ñ nō q̄ñ sed nō sl assueti tale crimē exercere. l. qm v. l. fi. c. de plagia. D Hic nō būi d̄t q̄ crimē abigeatus nō ē capitale v directe p̄. l. in. §. pe. ff. de abigeis. E C. de his q̄ latro. eos q̄ secū. F C. l. i. insti. de obli. q̄ ex deli. nasc. §. interdū G C. de furtis. l. q̄uis v meli⁹ ff rc āmo. p totū. H C. si q̄s pp̄ter necessitatē de fur. extra. I Fures v latrōes. de fur Adde h q̄ nō occiditur fur diurn⁹ d̄pa nocturn⁹ vo sc. K C. de sicca. l. si vt allegas et decreta. d̄ ōici. c. si pfodiens.

¶ Hoe dat actien spruiten het si bi maniere natuerlic of ciuile. ¶ Capittel C.ij.

A — Insti. de rerũ diui. § de reli. ca.

DAt in houdẽ vanden saken bouen ghescreuẽ. eñ hoe dat actie mach zijn ingheset geformeert eñ gearticuleert. het si ciuile of criminele. der na volcht te wetẽ wair of actien spruitẽ. het si bi natuerlike maniere. of bi accident. dat die clercken hietẽ de rerũ diuisione. dats te seggen. vand diuisie oft onderscheet vander saken gelijc als te wetẽ waer om. aen wien eñ hoe. Daer af spreket institutis. twelc is dat eerste boec van allen ciuilen rechten Eñ seit also. dat alle sakẽ des werelts maect distinctie of onderscheit sulke dat die een zijn ghemeyn ende, die ander particulier. die ander corporele. die ander incorporele. dander natuerlike. die ander gemeẽlic niemant aengaende. A

B — Institu. de re. diui. § quidẽ naturali. § flumina aũt.

¶ Vanden saken tot alle ghemeyn.

¶ Van ghemeyne saken zijn de lucht. lopen de riuierẽ. die riuieren der zee. die plaetsen. die regiens. eñ dye gemeyn straten. wãt het en mach niemãt toebehorẽ bi gemeyn recht dat mẽ hyet dat recht ten volcke. alle mogen si daer af vseren bij actie gemeyne. eñ mach elc visscen inden wateren eñ gemeyn hauen sonder misdoen Ende of dat water eñ riuier ouer vloeyt bi ouervloedich water. ende verspreyt in verre lande tot die gheboemte tuyninghe eñ eruen van eenighen here daer bij woonachtich. weet dat die scuyten eñ scepẽ daer mogen comen drijuẽ totter riuier daer si haer spreit. eñ daer se einde neemt. eñ butẽ haer scepen. het si aendẽ bomen oft stakẽ oft anders ten besten dat sy moghen gheduerẽ de den tijt dat die vloeyt gheduerẽ sal Mer daer om en ist niet. of dat water weder vertrect die rechte vanden eruen en blijft aendẽ here in die waerde daer te voren in was. eñ duerende die vloeyt hebben si dz voordeel. so heeft ooc dat ghemeyn recht. eñ die gheenen die daer wercken dat also aen te comẽ eñ binden haer touwen. haer netten hanghen. eñ doen haren oerbaer daer toe dienende.

C — C. de sac sanc. eccl. l. sacimus.

D — Cu semel deo dicatũ &c. extra de reg. iu. li. vi.

E — Extra de con ner. cõ iuga. c. cũ his predict.

F — Pro redẽptione captiuorum Insti. de rer. di. § nulli? ãt.

B ¶ Dat gheen kerckelike saken en behoren vercocht te zijn.

Item ghi moecht weten. dat die heilige reliquien. noch saken behorende ten heilighen dienste noch gewijde sakẽ en behoren niet vcocht te sijn noch beswaert õ gheen saken dã om de redemptie eñ verlossinge der kerstenẽ die gheuangen souden wesen vanden ongelouigen. dat die clercken hieten pro redemptione captiuorum. C

¶ Te wijden kercke of plecke.

Eñ oft gebuerde dat yemãt ordineerde enige plecke õ te wijdẽ Weet dat of hz en ware geauctoriseert eñ geamortificeert vãdẽ prince eñ gewijt vãdẽ plaet tẽ waernz geboudẽ ghewijt Maer daer õ en waert niet tẽ wair plecke tot gewijde gegeuẽ. noch nẽmermeer en behoort et weder te keren aen die waerlike hant. want een sake eens gegeuen oft gevoecht tot god en mach nẽmermeer dyenen/ noch toebehoren een ander. D Eñ wel ist redene want. nae dat die sake gegeuen eñ gekeert is tot god waerlic of geestelic en behoort nẽmermeer te dienen noch te behoren eenẽ anderen. Als oft een man of wijf gode genegẽ zijn bi religie. eñ geprofessijt zijn nẽmermeer en mogẽse andere toebehorẽ. noch wordẽ waerlic. so en soude oec sake enigher kercken toebehorende. eñ die tot enige kercke gedient hadde. nemmermeer en behoort dienst te doen aen anderedan aen god. E

Eñ bi gelike reden. so en doet geẽ and sake Eñ nae datse inden name gods gecocht zijn het si proprieteit of andere possessie. nẽmermeer en mogense noch en behorense wed gestelt te zijn tot vsancie waerlike Eñ hoe wel datse niet ghewijt en waren of en mogẽ wesen nochtans en behorensẽ anders niemant toe te horen. Eñ zijn sulcke plecken ghehietẽ orphanes. daer om datse nẽmermeer en mogen gekeert worden tot ander saken. ghelijc als die weesen F Eñ oft gebuerde dat enige hadde geordineert een gewide stede. hem of zijn vrienden specialijc verclaert Het en behoort niet dat enighe ander mogẽ eyschen noch recht daer in hebben te begrauen sonder consent vandẽ ghene dye, daer af here is ende ouerste Mer of een stede of plec-

ke is om te begrauen een gheslachte wel mo
gen eñ behozen daer voordeel te hebben alle
die vanden gheslachte zijn sonder ander oer
lof te hebben A ℭ Wā natuerlike saken

Item biden natuerliken rechte moechdi we
ten/dat die wilde beesten ende voghelen die
nestelen inder lucht/dats te segge in gemey-
nen velde/eñ oock dye nestelen in ghemeyne
aerde/bi gemeinen rechte behozense den ge-
nen diese nemen mach.daer in en is geen dif
ferencie ofmense vanget op zijn erue/oft op
eens anders erue want waermense vanget
bider selue redene eñ rechte behozense dyese
eerst mach vanghen. B

ℭ Van te iagen op eens anders lant.

ℭ Mer nochtans enighe maken differencie
te hebbe die proye of wilt op zijn erue of heer
licheit.eñ die te iage tot op een andere/so we-
re als hise sie mach/die selue behoozt et toe ō
rede vande vuolge Eñ also willent die custu
miers tegen woozdige Mer bi die oude rech
te de iure geñ.het soude blijuen aēden ghene
dien geuangen hadde Eñ weet dat bide sel-
uen rechte oft gebuerde.dattet gene dz bi ee
nige also geuangē ware/ontginc vander be-
waernisse vandē ghenē diet houdē soude eñ
eē anđ daer na dat vangē mochte het en sou
de niet meer behozen dē gene diet bewaerde
mer soude wesen aendē geene diet anđ werf
genomen hadde Eñ die reden is/dat so wā-
neer een beeste van sulcker condicie is ōtgaē
si coemt eñ valt op haer vzihede natuerlijck
eñ men vanget in also vzij cōdicie eñ natuer
lic recht alsmēt anđ werf vanget.als ofmēt
int wilt gheuanghen hadde .noch die ghene
die eerst geuangen hadde en soude sake noch
actie hebben die te nemen. C

ℭ Vanden byen die den honich maken

ℭ Eñ biden seluen rechte weet dat die byen
die dē honich makē Oft gebuerde dat de ge-
ne diese bewaert eñ opuoet i zijn eruē eñ die
wech vliegen in anderen plecken. eñ vallen
op dinen boem of elders op dinē eruen. weet
dat si v nz en behozen. vooz dat ghise ontfan
gen hebt in uwen corue. eñ geset in u wer vzi
hede/wāt duerēde datse i de lucht zijn. eñ op
haer vliegē zijn si zijn sonđ meester eñ sonđ
heer/eñ zijn gekeert in hoer selfs vzihede. eñ
daer ō de gene diese also ghecrigen mach. is
daer af here bi gemein recht Eñ also sult ghi
dat ōstaen vā allē anderen sakē eñ gemeyne
vogelen. Mer so veel differencie is na datse
gecomē zijn op haer erue/ghi moecht een pe-
gelic daer op ō werē eñ iaghen vā u we erue
tē waer bi also dz die gene vā daerse ontgaē
warē die vuolchde met gesichte en met roe-
pē of luidē of geluyt thonende claerlijc datse
vā hē bi sinē weete of dattet hē wel kenlic is
datse ghesceidē zijn. wāt anđs soude hi daer
af ōlozen hebben die kennisse eñ vzihede.

A Insti.l.ij.de re.di. §.ñ qs §.religiosum locum. ff.de mor. infe.l.ij. & de rligio. et sūpti.fine.l.i. & l.is q intulit

B Insti. de reru diui. §. singu lor. ff.de acq. re.dol.l.i.

D ℭ Van pauwen eñ duyuen.

Itē ghi moecht wetē dat van anđ vliegēde
vogelē gelijc als pauwē eñ duyuen hoe wel
datse scinē proporlic vā eenē huyse/gaēde eñ
kerēde dagelicx vliegē Niet te min bidē rech
te bouē gealligeert zijnse gehoudē eñ ghere
puteert wilde vogelē als die byē zijn daer ic
te vorē afghesprokē hebbe. want of sulcke
pauwē of duyuē zijn ghenomē buyten haer
bewaernisse eñ lāde/si behozē de gene dyese
nemē mach/als voorz. is/ten si dat hijse ver
uolcht mz gesichte geluit of roepē als voorz.
is. E Van hanē hennē eñ capoenen

C Insti.de reru diui. §.illō qū tū & § sequēti & ff. de acq. rer.do.l.iij.§. quādo aūt.

Itē daer tegēs moecht ghi wetē dz de hanē
hennē/capoenē/gansen. tāme vogelē en zijn
gehoudē vā sulker cōdiciē. eñ niet wilt. daer
ō of sulcke vogelē gesceidē zijn vanđ bewair
nisse eñ ōsceidē butē dē lande eñ heerlicheit
vādē geene diese hadde/en ist niet/dat waer
dat si zijn oft gaē/si en bliuē warachtelic hē
toebehozende/wāt sij nz en zijn vā natueren
gemein/mer singulier/eñ mocht die weđ ha
len eñ begeren/eñ eyscen waer ghise wetet.
Eñ so wie die onthout indien hi weet wiese
toebehoozt hi vualt i heimelike diefte/gelijc
hier bouē geseit is inđ rubrike vāder dyefte
de welcke is getekēt bidē getale vā. C.i. F

D Insti. d e. rer. di. §.apiū quo qz era.

E Insti.d e.rer. diui. §.pauo nū quoqz.

F C.i.insti.de re.diui.§. gal linarū quoqz

ℭ Van wilden gansen eñ entuogelen

ℭ Mer ander sake so is vādē gansen/wilde
entuogelen eñ vādē faisanē/ wāt wanneer
die ōtgaē mogē vā hair bewaernisse/si kerē
weđ tot hair vzi nature gemeine/eñ behozē

den gene diese daer na ierst vanghē mochte
So soude mede een mā die vri is/ indient ge
buerde dat hi geuange ware vā sinē viandē
eñ hi niet verbonden en waer met woorden
Want die persone hē v̄bint niet woordē. eñ
anders niet daer hij hē niet wel afontbindē
en mach eñ weder comen tot vrihede/ eñ hy
mach ontgaen van sinē vianden/ eñ vanden
banden der vangenissen. Weet dz hi weder
keren soude tot sijn natuerlike vrihede. A

A Insti. de re. di. §. Itē ea q̄

Vanden edelen ghesteenten.

Itē weet dat die edele gesteenten behorēse
dē gene diese vint/ wāt het is eē sake vā geme
ne vrihede eñ die daer wed̄ keert bidē geme
nen rechte dat die clercken hietēde iure gēti.
B

B Instit. de re. diui. §. Item lapilli.

Van dinghen ghecomen of ghedre- uen tot andere lande.

Eñ oft gebuerde dz bi vloede vā water eēs
deels van dinen erue wech drijft eñ v̄scheypt
van dinē erue / het si bomē oft huysen eñ dat
andrijft in andere lande daer dat water dz
aēbrenct weet dz daer ōm en sal toebehorē
dat dinc also aēgedreuē tot andere lande aē
dē geē diet erue wesen soude/ tē waer bi also
dattet daer bleef so lange dat wortel naē aē
dat lant daert aen gedreuen waer. wāt dan
soudet toebehorē dē gene diet lant behoorde
daert aen gedreuē waer. Eñ noch in andere
maniere Oft gebuerde dz enige dinc quame
v̄enigen aen din lant/ eñ telcken cleefde aen
dijn lāt. eñ name wortel/ hoe wel dattz coēt
van een anders erue. weet dat sulke aē was-
singe v̄ toebehoort biden gemeynen recht.
C

C Insti. de rer. diui. §. quod si vis fluminis et. §. preterea

D Insti. de rer. diui. §. quid si vis fluminis & §. q̄ si naturali alueo

Vanden vloyden.

Eñ oft gebuerde dat een water liet sinē ge
rechten eñ gemeynē loop eñ dede eenē ande-
rē loop/ die gene die dat water hantieren sul
len oec mogē eñ hebbē recht te volgē dē nieu
wen loop so lange als die riuiere daer lopet.
Eñ oft wed̄ coemt tot sinē eersten loop alsoe
mogē eñ zijn sculdich wed̄ te comē die geene
die hantierē dat water eñ dat velt Eñ oft ge
buerde dz al dz velt oft veldē ouerulоeyē dat
eñ souden nz v̄anderē die nature vandē velde
want dat water v̄trect. eñ dz velt blijft aen
dē genē diet velt toebehoorde Mer duerēde
des/ de ghene die hantierē dat water eñ dat
velt/ nemē daer hu er coers eñ hantieringhe
vā scepinge eñ visscerye gelijc als tot vloede
van water toebehoert. D

E Insti. de rer. diui. §. cum ex aliēa materia

Van eēs anders goet eenihc werc te laten maken.

Eñ oft gebuerde dz iemāt eenich werc ma
ket vā eēs anďs goet weet of dat werc mach
gebrocht zijn tot zijn eerste natuere die gene
die te voren dat goet toebehoorde soude we-
sen biden gemeinen rechten here vandē din-
ge/ gelijc of eē maecte eenē cop vā eens anďs
gout of siluer/ de geē die dē cop gemaect had
de/ en soude daer af geē here wesen/ maer de
geē die gout of siluer toebehoorde. Eñ die re
dē is. wāt ofmē dē cop smolte. dz gout oft sil-
uer soude wed̄ comē tot sijn ierste nature/ eñ
daer bi die here vād stoffe is daer af geblenē
here wāt dz dinc is wed̄ ghekeert tot sijn na
tuerlike recht Mer soude anďs wesen enige
dinc gemaect te hebbē vā andere goedē. dat
nz wed̄ kerē en soude mogē tot sijn eerste eñ
natuerlike vriheit/ wāt alsdā soude daer af
here bliuen diet gemaect hadde/ gelijc als so
wie gemaect hadde wijn van enige druyuē
nēmermeer de wijn mach wed̄ kerē tot druї
uē Eñ daer ō die gene diet maecte blijft daer
af here Eñ die heere vanden druuen sal daer
af hebben zijn interrest oft scade. E

Te makē enighe dinc eensdeels met sijns selfs goet eñ eensdeels met een anders goet

Item oft gebuerde dz enige gedaē of gema
ket hadde enige dinc eēs deels met sijn goet/
eñ eēs deels mz eēs anďs goet Ghelijc als of
yemāt gemaect hadde vā sijnē wijn/ eñ van
eēs anďs honich of suker/ weet dat dye gene
diet gemaect heft behoort der af here te wo
sē Eñ die redē is/ dz dye maker nz alleē daer
aē geset en heeft eens deels vā zijn goet mer
oec zijn costē eñ arbeyt/ eñ daer ō ist recht eñ
redene dat hi daer af here blijft/ wāt hi daer
aē meest geset eñ toe gedaē heeft Mer daer ō
en ist niet dat die anď die daer toe ghedaē he
uet eēs deels vā der materie/ hi en sal hebbē
sake weder te hebben interrest van sijn ma-
terie ofte goeden/ of dye waerde daer af enď
vandē winsel indien daer eenich is oft van-

den verlies bi portie comanscap. A

¶ Van tabbaert te maken vā sijn volle.

¶ Nochtans willen die rechten dat so wye makē soude oft gemaect hadde een tabbert vā sijn selfs wolle/eñ al opghemaect/eñ om dē tabbert te vchieren. bij een anď daer aen gemaect wort van siluer of vā goede of van brodure of anďs/soe dat nochtans dat voorscreuen werc beter waer datter op geset ware dā den tabbaert weet dat daer bi niet wesen en soude dē tabbaert en soude toebehorē dē gene die ierst gemaect hadde vā zijn wolle ō wien ierst die tabbaert gemaect ware i hoer grote/hoe wel dat opsetten van goude of vanden siluer beter ware dā den tabbaert Mer die gene die dat werc daer op geset eñ geleuert heeft hi sal hebben dye interrest eñ scade vander materie. B

¶ Van husen te maken vā eens anďs stoffe.

¶ Itē oft gebuerde dat ymant van eens anders stoffe maecte enige huysinge op zijn erue. weet dattet huys behoert toe te horē den ghene diet erue toebehoort/mer daer ō en ist niet die here vanď stoffe en heeft sake eñ actie verhalen zijn stoffe sonď dat hi mach doē of breken dat huys/mer mach wel zijn verhael hebbē aen die voorseide stoffe dye helft meer dant waerdich is bi actie die gehyetē is acceptaci van bedriech. C

¶ Van te timmeren een ander te naer.

¶ Itē oft gebuerde dz yemāt int timeren sinen huyse settet sijt muer te nae vā eēs anďs huse of muer weet dat na bescreuen recht nz en behoort of gedaē noch of gebrokē te wesē na dattet werc volmaect soude wesen Wāt in gheen rensins edificie gemaect en behoort of gebrokē te wesen sonď grote sake Mer is actie van dubbelt weď te geuen vandē ghene die des ouergaet tegēs de gene diet doet. Eñ also moecht ghi wetē eñ sijt schuldich te vstaen vā gelike sake/ want men dye niet al in ghescrifte setten en mach. D

¶ Item te potē of planten eenē anďs boem op zijn erue. ¶ Itē die gene die eens anďs boē plāte op zijn erue en is daer af geen here tot dz de boē heeft wortel genomē mer so geringe als hi genomē heeft zijn wortel alsdā is hi daer af here. Eñ also dē boem die ghenomē is geweest sonď die wete vādē gene die n toebehoorde. het is actie van rouē eñ diefte Eñ oft gebuerde dat eē boem gewortelt ware ī de aerde die ī sledē toebehoorde het soude wesen gemeyne. eñ die redē is. dat na dat ic recht inď sake oft erue hebbe. soe heb ic ooc aen die wortel die daer aen wast. E

¶ Te scriuen in eēs anďs stoffe of te schilderen op een anders tafele of bert.

¶ Itē weet dat so wye scrijft in eēs anders francijn of stoffe. die heerlichz is eñ toebehoert dē gene die dat francijn eñ stoffe toebehoorde geliker wijs als dē gene de edificeert in eens anďs lant. mer anďs waertet van eē tafel gemaect met scilderiē. wāt die heerlichz vāď tafel soude toebehorē aēdē gene diet gewrocht hadde. eñ die redē is daer ō dz dye mere deel behoirt dē wercmā vā arbeit wāt alsdā is de tafel ōnient noch de gene die die tafel toebehoorde en soude die tafel nz mogē gecrigē sonď die scilderie te betalē eñ dē scilderere idiē hi ouolchde hi heeft ꝑsitelike actie tegēs dē here vāď tafel. eñ daer af here bliuē mits die tafel betalēde tot iuste taxatie. F

¶ Een stuc lants te vercopē tegens die ghene diet diet niet toe en behoorde.

Eñ oft gebuerde dz yemāt in goeď trouwe cochte vā yemāt eē stuc lants tegens yemāt die daer af geē here en waer. eñ die coȳmeēde dattet hē toebehoorde/ weet dz die vruchtē die hi daer af nemē sal/so lāge eñ ten tijde toe dat hi daer af vsteken sal wordē metten rechte/ of bi sinē gebode sullē hē toe behoren bidē recht vā getrouwe coop. Mer of hijt in ontrouwe gecocht hadde. wetēde dattet eē anď toebehoorde. hi soude gehoudē wesen alle tghene dat hi daer af ghebruyct eñ vercregen hadde weder te keren. G

¶ Te steruē eer de goldē optē velde rijp zijn

¶ Item ghi moecht wetē dat met redē ende bescreuē rechte de ghene die de vruchten van eenē velde heeft tot sinen liue. ende hi sterft voor dat die vruchtē rijp eñ of ghesnedē zijn zijn erfgename en hebben daer toe gheen re

A Insti. de re di §. cū quis ex sua materia

B Insti. de re. di. §. & cū alienā purpuraz.

C Insti. eo. §. cū in suo solo

D Insti. eo. §. cū in suo solo

E Insti. de re di §. si ticius alienā plantam

F Et cōtinetur insti. de re di. §. littere quoq; aurec. v. §. & si in alienā tabulam.

G Insti. eo. §. & si a non dño

dene/des textschen. A

¶ Van den ionghen caluen lammeren. en ander diergheliic.

M ¶ Noch moechdi wetē dat die werpelinge vandē beesten die ghi hebt in voedenisse. eñ daer ghi die vruchtē of hebt sijn uwe na dat ghi hebt de beestē in hē waernisse eñ te regierē Also sondt mede sijn vandē beesten kerēde tot hoer natuerlike vriheide. als bouē geseyt is in dese selue rubrike die is inden beginsel van dien eñ also willent oec dye beschreuen rechten. B ¶ Van schat te vinden

Inst. eo. §. is vo ad quem vsufrē.

G ¶ Ghi moecht wetē biden seluen texte dz of yemāt vint in sijn erf enigē scat die behoort hē toe te horē/ eñ oft waer op eēs anders erf hi behoert daer of te hebbē die helft eñ die and helft de gene diet erue toebehoort Mer na opinie vā sommige. indient ware fortune vā goude. het sonde den coninc toebehooren. eñ waert fortune van siluere/ aenden gene die welcke diet geuonden hadde/ gelijc voorscreuen is. C ¶ Van den boem te vallen op eens anders erue.

Insti. eo. §. in pecudū fructu.

E Insti. eo. §. thesauros qs qs.

¶ Eñ oft gebuerde dat een boē braec eñ viel op eens anders erue/ hoe wel dat de gheene daert op vallē sal daer hadde iusticie/ daer ō en blijft niet dat die gene daert op gewassē sal zijn eñ daer die wortel wtspruite en is nz sculdich te hebbē den geheelē boem mits betalende aen sijn gebuere daer dē boē geuallē sal zijn die scade die den boem hem ghedaen heeft metten vallen op zijn erue/ wāt het en is niet voor vreemde gehouden alsmē weet eñ siet wiet toebehoort. sonderlinge alser ie māt is diet eyschet eñ mach bewijsen sijn te wesē Eñ mach de gene daer dē boē op geuallē is claghte doē met recht/ dat binnen seuen dagē sijn erue si geruymt/ eñ dat die scade hē weder gheheuen si die hem ghedaen is. bi taxacie van rechte/ eñ vanden genen die hē des kennen. Eñ also behoortet ghe wesen tt zijn eñ dat te doen weten aen sijn persone/ of aen sijn domicille/ indient hijt heuet/ ende des nz aenden eersten ende naeste ghebuere vāder sake contenciose. Ende of in. vij. dagen niet ghedaen en worde/ behoort dan ghedaen te

D ff. de acquirē. rer. dol. l. seb hec meis §. arbor radicitus ecūta.

E ff. si quadrū. pau. feci. dic. l. i.

zijn tot sijnen costen. Ende daer bi weder te hebben sinen boem indient hem belieft. Ende, en wil hijs niet weder aennemen het blijuet aenden here Ten waer bi alsoe dattet al so langhe laghe op dat erue vanden gebuere dattet van ene vā sinen tacken wortel genomen hadde in dye aerde/ wāt alsdan soudet behoren den gheene die tat erue toebehoret daer op dattet gheuallen waer/ eñ en soude den here daer af niet hebben die kēnis in dier saecken. D

¶ Vanden scaden die eenige beesten mogē doē/ eñ wie dat daer af gehouden is.

¶ Capittel. C. iij.

Waer om dat naden rechte niemāt en mach sin bescadicht noch geiurieert bi wat manierē dattet si. hi en si daer af gerecōpenseert. Hoe wel nochtās dz die scade hē gedaē ware onwetēs/ of bij auontuere/ of bi beeste die yemant slaet/ so wil ic v toenen in wat saken sulcke auontueren moghen vallen of comen/ ende hoe dat iusticie wil dat daer inne voorsien worde/ dat welcke die clercken hieten/ si quadrupes pauperiem fecisse dicatur So weet dat na beschreuen recht verboden is/ dat niemant en hout in plecke/ beerē/ wildes winen/ stieren/ leeuwen/ honden/ hertē/ simmen/ noch andere geliike beesten die niet ghemeyne en zijn te wesen tusscen den volc/ wilt of tam dan die grote heren vander plecken die eerwaerdich zijn/ eñ die groote plecke ende groote houen hebben/ eñ wient toebehoort ter cause van huer digniteyt. Ende noch of si snicke dieren houden/ so behorense die te houden in stercke plecken/ op datse niemant en mesdoen/ ende also sijn si ghehoudē te doen. E

¶ Van te spelen tegens een beeste.

¶ Eñ eft gebuerde dat yemant teghens een beeste speelde/ eñ die toornich maect of andrs so na quame dat hi daer af ghequetst worde bi aueutueren. Weet dat die ghequetste daer af niet eyschen en mach met recht aendē here noch aen die beeste/ ende die reden is/ wāt die here heeft gedaen dat hij sculdich is van

de beeste wel te bidē eñ is daer af vri wāt de beeste volcht sijn natuere Eñ daer ō die wijs is en behoort hē niet te vorderen noch bi sul ke beeste comen.

¶ Van een beeste die ghebroken heeft sijn woonstadt

Itē eñ oft gebuerde dat bi auonture de bee ste brake sijn woonstadt of sijn bande. dat nz en waer bi sculde vādē here of bi gebreke vā stercke bewaernisse eñ dz de beeste wechliep eñ ontquame sond wete vandē huisgesinne. eñ yemant queste. noch en soude die heere nz verbindē. of die beeste mede. wāt die waer dicheit vādē here is wel waerdich te houdē sulckē beeste dye welcke so onuersiens wech gelopen is Eñ also gheringe als die beeste is buten slote. si is weđ gekeert tot huer natue re eñ vrihede eñ en behoert niemāt toe noch en is niemāts eygen als hier voren wel ghe seit is Eñ daer ō behoertse eē yegelijc te scou wen. op datse niemant en quetset. ende daer naer en vallet geen boete noch beteringe in sulker sake bid redene bonē gescreuen want in sulcker sake mesdaet en heeft gheen recht

A ¶ Van scapen rammen weeren end ander beesten.

Item oft gebuerde dat yemant hadde scapē weerē. verckēs. rāmē ossen koeyen paerden ezelen oft ander dier gelike die geordineert sijn tot elcken sijn werc ende substanti te doē eñ te gheuen om den voetsel vanden menscē eñ datse so rebel waren so dat bi huer rebel licheyt eñ vette natuere si rebelleerden end wtsloegen wter matē eñ yemandē scade de den oft quetsten. oft dattet waren grote bees ten die ghewoenlic waren te biten oft wt te slaen of die hadden andere rebelle becōmeri ge Eñ die here ond wien des waer daer geē remedie en stelde ten minsten diligētie dede die te houdē eñ te bewarē by bewaernis oft stallagie oft anders. weet dz in dien si doē ye mant scade bi sulker rebelle. de here wiense toebehoren sal gehouden wesen te beterē de scade bider beeste also gedaē op dat die here bekende die beeste sijn te wesen dye de scade gedaē hadde Eñ oft gebuerde dz die here dye beeste ontkende weet dat die beeste nae opi nie vandē custumiers eñ ghewoente locale. eñ oec bi bescreuen recht soude bliuē in han den vanden heere. om te beteren partie ghe quetst bi hē ghedaen voor alle wercken End die eerste soude bliuen op die confiscacie van den here.

B ¶ Van te manen den here vander beeste. die de beeste toebehoert.

Mer oft gebuerde dat die here vander bees te hadde vmaent gewe est bijden rechte vād plecke. twelck is recht ordinarie van officie hoe wel datter geen partie en waer diet be gheerde eñ toende dat hi beesten heeft diege woenlic sijn te biten of wt te slaē. eñ so rebel le dattet perikel is aenden ghebuerē. voer hē hoer kinderē. eñ hoer beesten. eñ dat hijt soe be waert dattet niemāt gen scade en doet of dat hi daer af niet en scheypt weet dat als dā oft dye beeste yemant scade dede die here vā der beeste en soude daer af geen onschult mo gen doen hi en waer gehoudē in scade eñ in terrest totten wille vandē rechter na bescre uen recht. Dando pronoxa.

¶ Vandē beestē die te quetsen and beesten

Item oft gebuerde dat beeste die nz gewoen lic en waer te biten oft wt te slaē Eñ die bee ste also gequetst sloech bete eñ doot sloech die beeste die hoer also queste. weet dz die heere vand beeste die also aenghevochten wort nz en vbuerde om des wyl dat also wel tusscen de besten als tusscen den volcke mach wesen twiste Eñ nochtans moecht ghi weten bi re dene gheordineert weder om ter contrarye dat niemant en mach andere scade doen als voorscreuē is. sonder weder te gheuen. wāt die beeste sonder enighe verdiente. in dien se scade doet. die here vand beeste is daer in ge houdē in dien dat hi die bekent sijn te wesen eñ des niet bi ordinancie van iusticie salt v cocht wordē voer so veel alst ghelden mach. Want ten eersten als voorscreuen is. partye behoort te wesen gebetert eñ dat surplus be hoert te sijn tot confiscacie vandē here wel ke sake die clercken hieten dando pronoxa.

C ¶ Van te spelen tegens de bees te die wtslaet.

¶ Ende tis te weten als hier bouē geseit is

M Insti. si. qt paupe. fe dica. Sden si v usus. § pauperies

B Hoe de ... nō ... ri.

C Insti. si. q... paupe. fe. d... ca. in pricip...

vandē beeſtē angeuochtē alſo moechdi wetē eñ verſtaē vādē ghene die quetſte of ſloeghe of die ſeer dē beeſte belaſte. en waer niet ghe houdē tot beteringe. want wie alſo leit enige beeſtē bijden weghe. eñ is vuaert eñ nyet geaccaſtumiert. eñ die dien beruaerde eñ be laſte onbehooꝛlic. eñ de beeſte doet als eē bee ſte die niet en weet watſe doet mz redene eñ de menſcē die redē heeft behoertſe te leyē eñ te regierē redelic. wāt meer behooꝛtet gheeyſchet te weſen den perſone dan den beeſtē

¶ Van eenen man ſcade doende eenē ander

¶ Oft ghebuerde dat yemāt dede ſcade een and man onwetens. Daer ō en iſt niet die ghene die des doet en is gehoudē beterige te doē vandē ſcade alleen eñ vand iniurie niet. gelijc of ic laet makē eenē put ō daer wt te hebbē cley eñ and nootlijke ſakē. eñ daer in valt die beeſte vā minē gebuere ſo datſe doot vallet. of anders woꝛt geſchent Weet dat ic ghe houdē ben te beterē die waerde vādē doden beeſte mer die doode beeſt ſoude mi toe behoren mits betalēde die waerde daer af. tē pꝛiſe dat ſi waerdich was alſe leuendich was. Eñ alſo verſtatet van andere ghelike ſaken

¶ Te ſegghen iniurie op een ander.

Itē eñ of yemāt dede of ſeide iniurie teghēs een andere onbehooꝛlic of enighe ſake te ſeggen Weet dat hi des ſculdich is te beteren bi dē diſcreci vandē gerechte mer op dz die iniurie niet en ſi openbaer by andere betuycht o penbaerlic. ghelijc als ſo wie ſeit iniurie tegens andere vooꝛ rechte ſeggēde dz die gereputeert waer vā valſche trouwe oft anderē tiden begrepen eñ gecoꝛrigiert geweeſt hadde vā dieften of dat hi waer baſtaert. ⁊c Weter dat daer ō die ghene diet ſeide niet verbueren en ſoude nae dattet waer openbaer ſake eñ warachtich dienēde totter ſake gelijc als hier vozen is gethoent inden declinatoꝛie dilatoꝛie of andere exceptie inden rubꝛike ghe teikent biden ghetale vā. xxxv. Mer ſoe wie butē ſaken end ſonder redene dat dede daer valt beteringe toe na die faculteit qualiteyt end quantiteyt. So moechdi weten dat wel ſijn iniurie daer geen beteringe en behooꝛt hoe wel datter waer in ver wite oft anders ghelijc als ſo wie noemē ſoude eē man lazaris diet ind waerheit waer eñ den ghene de alſo genoemt ware dz wedꝛ iep voer rechte. als vā iniurie. weet dat daer om geen boete of verboerte weſen en ſoude. wāt het is eē ſake die aēgaet die gemeyn weluare Wāt een yegelic mach dat ſcuwen eñ openbaren bire dene gheoꝛdineert eñ gheſcreuen. Ende alſo moecht ghijt verſtaen van andere ſaken dye gheraet ſijn eñ teghens die gemeyn weluare. gelijc als of yemant wiſte een menſce ongelouich of hereſes of dat hi ware conſpiratoer vanden gheloue. alle ſijn ſi ghehoudē te accuſeren naden bibel A

¶ Vanden beeſten eenen man doot te ſlaen.

¶ Item den bibele wilt dat of eenige beeſte ſlaet man of wijf ſo dz die perſone daer af of liuich woꝛt dat die beeſte ſij gedeſtrueert eñ geſlagē eñ datmē dat vleeſch niet eten en ſal eñ dz hi vꝛi ſi die de beeſte toebehoerde tē ſij bi alſo dat die beeſte gewoonlic waer te bitē te ſlaen eñ anders. ⁊c. Eñ oft alſo waer men behoert te gebiedē dē gene die de beeſte toebehoert dat hi hout ſijn beeſte geſlotē ſo dattet niemande en mach meſdoen Eñ of daer nae die beeſte yemāt meſdede gelijc als vooꝛſcreuen is ſi behoert gecōdēneert te ſijn in executie ende die ghene diet toebehooꝛde diet alſo gebodē ware. eñ dat nyet ghedaen en hadde behoort oec gecōdēneezt te wezē totter doot Mer ſo veel remedie daer wel is dat ſijn lijf ſtaet tottē wille vandē here die ouerſte vanden lande.

¶ Van beeſte die een eyghen doot.

Eñ oft gebuerde dat enige beeſte doot ſloege een eyghen van enigen here die ghene die den beeſte toebehooꝛde behoert die here wiē den eygen is te gheuen dertich ſilueren penninghen ende deſe beteringhe om des wylle datter dertich geſlachten quamen vā caym noes ſone die welcke noe vermaledide Eñ die beeſte behooꝛt gedoot te ſijn als voirſcreuen is in die ſelue rubꝛike.

¶ Vander caſtume van pyccardien hoe dat die heren moghen onderſoecken vandē meſ-

A
nd.c.cõſir
itur p.leñ
:.ocentm
zinci.ff.de
u.r.et fa.l.

daden sonđ tegenwoordicheit van partye.

Capittel C.iiij.

Noch moechdi weté dat in piccardyē
eñ sonderlinghe inder castelerie van rijssele
van donay van orchiers van crysolong van
tournesis van mortaygne ende ooc vanden
aencleuinghe der seluer.is een castume van
te ondersoecken die waerheit vā enigen mis
daden het si criminele oft ciuile bij officie vā
iusticie eñ dat als die waerheit gheuondē is
gheproten is ende gheuallen actie aendē he
re Te doē veruolch eñ eysche tegens den de-
liquant of misdader eñ dē gheuangē te hou
den ghelijc als inder waerheit te kennē ghe
geuen is behoert ghedaen te sijn bi deser ma
nieren Weet dat also gheringhe als een fay
te criminele of delict is gebuert in de heerlic
heit van sommighe rechteren ende die mes-
daders niet gheuangen en worden in tegen
woordicheit vander mesdaet daer geen par
tie en is gheformeert die hem beclagen wil
noch maken partie in recht. Die heere en sal
daer om niet laten te veruolgen den misda-
der. mer sal vermanen sijnen mannē ō recht
te segghen ende sal clachte doen hoe dat sulc-
ke mesdaet is ghedaen in sijn bedriue endō bi
dese Eñ nae ghemeene mare Waer om. om
te hebben kennisse eñ die waerheit te ghera
ken opten mesdaders. eñ om weluaert en der
iusticie sal hi sijn clachte doen te hebben den
voorscrenen misdader ende mesdaders. die
waerheit gehouden ter plecken daer dē mes
daet gedaen sal ghe weest hebben ten naestē
dat mē sal moghen ende behoort met redene
te doē. op dat correctie met rechte daer afge
schien mach sulcke als tottē sake behorē sal.
Eñ om te ghecrijghen behoert hy sinen man
nen te vermanen. Dye mannen behooren te
segghen tot vermaninghe vanden here Hee
re gehoert uwe beclachten biden welckē ghi
ons hebt vermaent recht te seggen. Wij seg-
ghen v dat opten voorscreuen faite ghi doet
opten sonnēdach naest comende oft op ander
apostelen dach nuncieren eñ kondighen in-
der kercke vander prochie daer dat faite ge-
schiet is daer ghi beclacht of gedaē hebt ter
hoechmissen tijt dat alle in wonēde vander
heerlicheit v toe behorende inder seluer pro
chie sijn ten derden daghe daer nae of ten da
ghe die ghi daer op beteikenen sult in sekere
plecke die ghy hem lieden doen sult verclarē
te condigen ten naesten vanđ plecke daer de
misdaet geschiet is als dat moghelic is enđ
tot sulker vre. rc. om daer op te produceeren
warachtighe ghetuyghen om die faite vā u
wer beclachte ende ten daghe daer aen vol-
ghenghe in dien dat niet gheschien en mach
op eenen dach die ghij hem beteykenen suldt
ende dat niemant mā of wijf daer in gebrec
kelijck en sij op die boeten van tzestich schel-
linghen Ende dat behoert alsoe ghecondicht
te wesen inder saecke bi twee mannen ende
een sargant van rechte die hoer broeders en
de mede ghesellen daer of moghen doen rela
cie in dient noot si Item den dach der waer-
hede gecomen die here verselscapt met drye
mannen vandē recht ten minsten/ eñ dye ser
gant behoert ter plecke te comē ō de waerh;
te houdē Eñ die inwonēde gecomē wesende
tēn dage eñ ter plecke hem lieden gheassigne
ret De here behoert hē lieden alle. het si man
of wijf doen heffen hoer handē ten heilighē
eñ sweren dat si deposeren eñ seggen sullē so
verre als sijt weten van tgheent dat die mā
nē vandē rechte die daer sijn hem lieden vra
ghen sullen om te ondersoecken dye waerh;/
van sulcker faite gebuert tegens dese. N. en
de dese. N Ende dat gedaen behoren die mā
nē int heimelijc te ondersoecken dye waerh;
aenden ghetuyghen deen voor ende dander.
nae ende alle doen beschrinen hoer peposicie
na dat si wesen sullen besworen. Ende dye
waerhede ghedaē eñ voldaē Die mannē be
horen te vraghē teghens den here of hij mee
re tuyghen wil doen horen of behen in t fay-
te vander waerheit. Die heere in dient hem
goet dunct mach seggen dattet hem wel ge-
noecht Ende dat ghedaen die mannen beho
ren te sluyten ende te seghelen die waerheit
met haer zeghelen. ende dat ouerbrenghē te
houe ten dingedage oft andere in dient dye
here believt, Ende ten versoecke vanden he

re behoert te sijn geexposeert die wairhede gelesen eñ geseit aendē here alle die faite op dz hi wetē mach wat hi te doen heeft vangē of vdachuaerden na dat dye sake begheert.

¶ Vandē onledē die de vdachuaerde tot die waerhede hebben moghen.

Item dat die gene die verdachuaert sijn mogen hebbē drie onledē. of drye deffaulten. eñ ten vierden indien si niet en comen die heere neemt vierde defaulte bi cracht welke voorscreuē deffaultē hi heeft sinen eysch geraect Item eñ of de gedaechdē coemt den eysch behoorthē ghedaen te wesen in rechte endaer op heeft sijn v weren. Ende behoort te hebbē die posicie vandē tuyghē int ouerlupt eñ int lange gelesen woorden sond te horen de namē vādē tuygen die ind waerheyt getuycht hebbē in dient ware in cas ciuile dan vandē genen die hem aengaen of profitelijc sijn eñ of die sake waer ciuile. als dā behoort hise te hebbē bi name eñ toename eñ hoir deposicie mede. Wāt int lesen vandē deposicie mē niet en behoert te noemē die ghetuygen bi name mer een man of een wijf so oudt seide eñ ghetuychde by sijnen eede daer op vsocht ꝛc. En de daer na so behoort mē te lesen dye getuygenissen int langhe. Eñ dan dat al ghedaen men behoort hem te gheuen name eñ toename int ghescrifte Om dat te wederseggen in diē hi des doen wilt Eñ also isser gewijst inden sale van rijssele eñ elders daermen vseret van waerhede bi so veel reysen dattet gene twifel en is ter contrarien. ꝛc.

¶ Vanden drien waerheden ghehoudē om specialiken saken. Cap. ¶ C.v.

Weet dat van allē saken ghescyet in die heerlicheyt van eē hoge iusticier de here mach daer af houdē eñ doen eē waerhede. het si i cas ciuile of criminele. eñ telckē dz die sake gebuert Voert it generael moech di weten dat hoe wel datter geen saecke en si speciale So mach ende behoort dye heree eēs des iaers houdē de waerhede in sijn heerlicheit diemen hiet drie waerhede d welc vatet alle saken ciuile of criminele die binnens iaers mogē gheuallen. eñ behoert sijn in sijn heerlichzeñ bi de drie waerhede mach dair of doē accie eñ vuolghe van officie sonder te hebbē in partie gesommiert noch gheuangē in tegē woerdicheit vād misdaet. Mer daer op moechdi wetē dat dye here die geen hoge iusticie en heeft niet en mach houdē die drye waerhedē noch andere waerhede dā ō tege rakē dye boeten van .lx. scel. eñ daer benedē Eñ of die hoge iusticier hout drye waerhede in sinen bedriue eñ bi die selue drie waerhede hi geraect of beuint enige in wonende vā den laghen iusticier. oft vanden myddele eñ daer bi hem betrect tot sijn ghedinge. Weet dat die middele iusticier behoirt te hebbē dat renuoy eñ kennisse vā sijnē ondsaten indien de boete groot si eñ bedraget .lx. scel. of tdair beneden mits wedergeuende aenden boghē iusticier die costē vandē waerhede ge houdē inder heerlichede vādē middelē iusticier soe verre als tot porcie eñ aēdeel mach eñ behoeret te behorē Eñ also woetet gewesen te rijssele eñ te mare in tournesis ō die middele iusticiers diemen inden lande hiet borchgrauē so menich werue dat sond gelate blikelic is.

¶ Hoe dat bi die castume vā rijssele. ꝛc. de here niemant en mach vangen voor criminele sake dan om drie manieren.

¶ Capittel C.vi.

Weet dz bi dye castume vā rijssele vā donay vā orechiers van tournesis van mortaigne opter scelt vā sinte amāt eñ vādē toebehorē ō seluer de here en mach niemāt doen vangen ō cas criminele. dā ō drye manieren of bij die eē daer af dats te weten bij sake vā tegen woordigē mesdaet bi wairhede gehoudē bi mannē van rechte op die sake of bij partien die hem in rechte partie makenopter saken tegens sijn partie Eñ bi eē van dese drie saken mach die here doen vanghen den mesdader telcken dattet gebuert Eñ daer op doē recht eñ vōnisse op tgeēt dat i geuondē woort

¶ Hoe die gene die ō criminale saken geuāgen is inde voorscreuē plecken anders dā voer seit hem mach ontsculdighen van crime met hem seuenestn ten minsten.

¶ Capittel C.vij.

Ende oft yemãt anders gheuangẽ wa re bi eenigen here meer õ sake van crime vã in tegen woordicheit vãder misdaet. of bi waerhede dair op gehoudẽ of bi ptie geformeert Weet dat die geuangẽ biden castume vã rijsseele. van douay. van orchiers vã tournesis vã mortaigne vã sinte amant/ eñ vandẽ toebehorẽ der seluer mach hẽ trecken bi maniere hier na volgende. Dats te wetẽ eer hi in rechte ant woort in kennẽ of ontkennẽ hi mach seggen Heer ic bẽ in lãde van castumier/ so begeer ic aen v dat ghi mi recht doet naõ vsancie eñ castume vã desen houe. dats te wetẽ dat ic wetẽ mach wie hem partie tegens mi maect tot welke begeerte ghy mi hebt moghen doen vanghẽ Soe make ic daer af clachte in rechte/ eñ ic segge dat ghy mi dat seggen behoort/ Eñ daer af begeer ic recht bi protestacie voert te gaẽ als na redene behorẽ sal. Die mannen behoren te seggẽ rechtelike bi õmaninghe vandẽ rechter dat mẽ hem behoort te thoenen sijn partie indiẽ hi enige heeft andõs den here eñ des niet. Eñ dat hi anders geen partie eñ heeft dan dẽ here. alsdan behoert noch te seggen die geuangen Here na dat ic anders geẽ partie en hebbe dã v/ ic bidde v dat ghi mi segt of bi waerhede ghehouden op mi ghedaen rechtelijck ghi mi geuãgẽ hebt eñ ic make daer af clachte rechtelijcke segghende dat icket behoer te hebben op recht Die mannen behoren te seggen tot vermaninghe als bouen. Dat die here hem geuangen heeft bij wairhede gehoudẽ op hem dat hi dat seit eñ toent indẽ rechte indien hi dat heeft geliker wijs als voor screuen is Ende des niet. die geuangen mach begheren segghende also Heer nae dat ghi my gheuanghen hebt/ ende mi wilt veruolghen criminelijc alst blijct dat ghi mi niet gheuanghen en hebt in teghen woordicheit des misdaets noch ic en hebbe gheen partie gheformeert teghens mi noch bi waerhede gehouden tegens mij. Jck segghe dat ic reeder ben van mi te purgheren vander saec die ghij op mi segghet als onsculdich dan ghi sijt mij te belasten dye gheen redene daer of en hebdt. die v daer toe porrẽ mach bider castume vãder plecke ende specialick van desen houe. Ende ic presenteer mi te purgeren eñ te reynighen vander saecke mi aengheseit met mĩ seuende ten minsten na dat ict bi vsancie ende castume vã desen houe mach ende behoere te doen eñ dat castumelic ende ghewoonlic is te doen. So segghe ic dat ghi tot deser purge bi der seluer mi sculdich sijt te ontfanghen Ende ghi sijt hier teghen woordich tuygenal bereit na mi te sweeren mannẽ waerdich van gheloue soonen ende dochteren der heiligher kercken En daer af make ick clachte in rechte op dat ick daer ontfanghen woorde. Weet dat niet teghenstaende enighen redenen die de heere weet daer teghens te segghen de gheuanghen behoort ontfanghen te worden tot deser purge bij der castumẽ bouẽ ghescreuẽ ten waer bi alsoe dat die gheuangen verbonden waer bi bekennen oft ontkẽnen/ of bij dien dat hij hem bedraghen ware aen enquisicie oft in waerhed eghehouden. Want alsdan en soude niet moghen comẽ tot sulcke purgacie/ eñ anders en mach men hẽ nyet benemen die voorscreuen purgacie.

¶ Van peyne de leenmã verbuert die sinen here slaet of die here sijn vassal.

¶ Capittel. C. viij.

Daer spruyt noch een ander maniere van actie. daer men of maeken mach groote questie in waerliken houen. Het si de here tegens sinen ondersate of die ondersate tegẽs sinen here dats so wanneer de heere set sijn hant op sijn vassale of op sijn leenman. of de leenman op sinen here bi maniere vã gramschap So moech di daer af weten. dat oft gebeurt dat een man van leen steldt sijn handt op sinen here bi toornicheit. Weet dat de gene die des doet behoort te verliesen sijn leen ende mach die here daer af clachte doẽ voor sijn ouerste. De. ff in libro feu. ti. q̃s mo. feu. amit. x. §

¶ In oorloghe te gaen tegens sijnẽ here.

¶ Item of de ondersate ghinc in oorloge teghens sinen heere met den ghene daer hi niet aen en houdet. of dat hy hem opsedt in wapene tegens

sinē here. Weet dat desgelijcs daer op spruit die actie voorscreuē Itē of een persone hoer. de roepē sinen here daer dē here niet teghen woordich en waer na opinie vā somige sou demē vā hē doen gelijc als voorscreuen is in dien dat de ondsate hem niet en verweerde eñ presenteerde daer voer te vechten indiēt van node waer.

A De ii li. feu. vbi sup. x ru. ij. q. mo. feu. amit. c. i. x. l. iij. feu. ti. q pā cā vñ amit. c. i. §. porro.

¶ Van niet te bescutten sinen herē.

Itē of die edel mā is ter plecke daer hi mach sinē here bescuddē vā sinen vianden daer hi of geuangē ware/ eñ hij des niet en dede oft sette arbeit des te doē na zijn vmogen weet dz daer af spruit actie te vliesen sijn roerēde goeden of huysraet tot profite van sinē here

B De ii. l. feu. q lit dñs pperta te puetur. c. i.

A Te hebben valsche maten

Item desghelijcx oft hi set valsce maten in zijns herē heerlichz of dat hi sinē here ōtseit. of dat hi vischt in sinē bedriue/ of dz hi steelt sinen coninen in sijn waranden/ nae opinie van somige van alle dese saken ismen inden wille vanden here als voerseit is.

C Hec ratio nō ē bōa nā qbi noc: ne cetrū public: cū nemo sit dñs mē bror suor. l. li ber. ff. ad. l. acqui.

¶ Van een simpel man sinen here te slaen

¶ Item of die simpele mā sloech sinen here wt toerne tē ware dat die here hē eerst gesla gen hadde. Weet dat daer af spruit actie die hant te verliesen totten wille vanden here Eñ of hi nz geuangen en waer hi behoort ge bannē te zijn tot ewigen daghen vā die heer licheit des herē op zijn hant bi sulcke redenē

¶ Van een here te slaen sinen leenman.

¶ Ghi moecht weten dat oft gebuerde dz he re slaet zijn vassal of leēmā in toerne. Weet dat de here vliest sijn anhoudē dat die vassa le of leenman van hem houdende was eñ keret aendē ouerstē here Eñ is tot ewigen da gen die vassal of leenman exempt eñ oft ghe togen van dien here ende van sijnre iusticie eñ blijft de leen eñ leenman tot ewighen da gen aen sijn ouerste here so lāge ale hi leuet. Eñ daer spruit actie tegens den ouesten he re van. lx. pont daer ō dat hi edel is eñ die sae ke is openbaer sonder twifel in allen houen. Eñ also wortet gewesen inder saken tot rijssele ō die graue vā vlaenderen teghens robbert massellier eñ zijn wijf die hoer hant ge set hadde op harē heer daer si af vlorē dz leē dat si hieldē van hoerē here Eñ in somighe saken heb ict sien wisen. eñ in somige houē. bi so veel exempelen dat sonð getale is. B

B C. li. ix. ru. de bōis eor. qui mor. sibi cōsci ne. l. eorū de mū bōa Et. l. eor q inre atu

¶ Vanden ghenen die haer seluen verdoen eñ doden.

¶ Capittel. C. ix.

Wel isset waer datter noch actie spru tet bi sake vā dootslagers die enighe doen in haer selue bi manier vā wāhope So wil ick toenē dz de bescreuē recht seit eñ ghi sult we tē dat bi. ij. manierē hē mogē man of wijf v doen Die eerste is bi siecte eñ raserie oft by enige sulke subtile wegen ghelijc als ō den v lies vā sinē wiue vā sinē kinderen oft van si nen goeden die hem haestelic op coemt Ende weet dat bi dese. ij. manieren so wie valt in wanhope hoe wel dat hijt lijf vliest hi en be hoort nz te vliesen zijn goedē noch dē lichaē en behoort niet gerekēt te zijn tot executi vā crime gelijc als gehangen te sijn noch geset tot openbaer gerechte wāt de lychaē en heft tegēs iusticie nyet mesdaē mer aē hem seluē

C Eñ hoe wel dat in sulke sake na dat ye mant gheuondē waer doot. hi en mach noch en behoort gegeuē te wesen sonð dye weete eñ cōsent vādē here. eñ alle zijn goeden beho rē geset te zijn in hande vādē here ō te wetē die waerheit vanð sake waer ō dz hi proper lic zijn lijf vlorē heeft nochtans dye waerhz ge wetē eñ bekent bið manieren hier bouen gescreuen hoe hi gestoruen is eñ noch bi con sente vandē here de lichaē mach eñ behoort begrauen te wesen bi rade der heiliger kerc ken Ende daer en is anders gheen confisca cie van goeden om den here. Dye en moghen wel comen ende eruen aenden rechten erfge name Ende dat na bescreuen rechte D

¶ Te verdoemen op eenighen personē van sulcker sake.

Mer oft gebuerde dat yemāt waer vmaert of gheuanghen of gewroecht om eenighe sa ke daer hi om in vreese waer te verliesen lijf ende goet. of ware gediffameert sonder mo ghelijc nemmermeer te verhalen Ende han gende die sake hi hem verkeerde in wanho

ørēñ hē ōdede bi wat wege of manierē dat
tet waer weet dat na bescreuē recht hi beho
ret alsdā geuoirt te zijn eñ volbrocht tot iust-
titie/eñ dē lichaem hoe wel dz hi doot wair
bringē eñ leueren tot sulcken exēpele ghelijc
als of hi leuēde ware ō wōnē eñ besculcht vā
ō sake/eñ die goedē ōbuert aē dē here/gelijc
als of hi mz recht gecorrigiert geweest had
dein zijn leuēde liue/eñ die redē is dz hi zijn
wāhope is hē bekent eñ bescnldicht vandō sa
ke. Eñ somige willen seggē dat hoe wel dat
bescreuē recht niet en executeert den lychaē
vandē persone die hē bi wāhope ōdoet noch
daer en set geen confiscatie van goedē/aēge
sien dat die wanhope niet en is i perikele vā
zijn lijf te ōliesen of eere van misdaet tande
ren tidē eñ dat hi daer af nz en is gewroecht
gelijc als voorf.is.niet tegenstaende tgeent
dat daer af seit die bescreuē recht Die waer
like rechters na dat si vinden dat yemant hē
stelt eñ brengt ter doot in forme van wanho
pe/bi wat wege of sake dattet si/sy houdē dz
se vallen in executie van crisme eñ doen dye
setten tot executie Om des willen dat hij hē
seluen gemoert heeft eñ dootslach gedaē vā
zijns selfs lichaem eñ nemē confiscacie van
goeden so verre eñ so veel als hij hadde doen
eñ ōbueren mogē in sinen leuende liue bi an
dere doot te slaen/bi moort te doen of gedaē
te hebben A Ende also wortet geradē
aenden prouoest eñ ghesworen vā doornic ō
een wijf die in haer vāgenisse was om dyef
te/die welcke haer verdede bi wāhope. So
wort gheraden/dat na dat si dootslach ghe-
daen hadde datse behoorde verbrāt te wezē
Ende also wortet ghedaen bijden rade van
parijs.

¶ Van wanhope gedaē in waerlike houen

Item weet dat bidē rechte eñ vsancie van
waerlike houen is daer af gedaen ende geu-
seert meer eñ seer perikel/wāt na dat de mē
sce hem verdoet bi wāhope Dye waerlijcke
rechters wisen alle verbuerte hebben tegēs
dee here eñ leidē den lichaē ende gherechte
als verwennen ende verwesen.

¶ Die maniere van wanhope

Item weet dat nadē wissen die manier vā
wāhopē is dese Dats so wie bi.x.dagē taer
af seer siec eñ gequelt geweest heeft eñ hi we
ōgeseit heeft berecht te zijn vā zijn sacramēt
hoe wel dattet hē gebodē is geweest/eñ ster
uen in sulcker manierē mer daer ō en ōlyesē
haer kinderen niet haer successie/noch de lic
haem en wort niet gerecht na bescreuē rech
te Want het en is niet dan bi raserie accidē- A
tale bi siecte die daer is Itē noch isser eē andō Cod. demus
wāhope vā raserie die nz en wort volbrocht bōa fisco vēdi
mer die wille is daer af begonnē eñ niet vol cantur que ad
brocht daer hē leet toe is Gelijc of geboerde missi crimis
dat yemāt wille hadde hē te ōdoen eñ te do- metuq; fatu-
dē eñ nochtās de faite en soude nz volbrocht re sniē man⁹
worden/of dat hi bestede een andō te slaen eñ sibi intulerit.
dattet hē na leet ware Weet dat hoe wel dz C. de bōis eo
tetquame totter kennisse van iusticie eñ ken rū q̄ mor. sib-
de dat aengenomē hebbē te doen nochtās dz cōsci.ser⁹ si p-
hem dat beroude indien de crime nz gebuert pt. dolorē ali.
en ware Hi en soude niet sculdich zijn te dra cui⁹ delicti.
gen peyne capitale/mer waer te corrigyerē
ciuile. B Ende oft wa
re in wille van hem seluen te verdoē eñ niet
volbrocht/mer hem berouwede Weedt dat B
dat valt in biechte ende berou van ghestelij- ff. de pe. l. co-
ke raet ende in gelike penitencie. gitationis ar.
contra. C de
¶ Van dootslaghers. epis. & cler. l. si
q̄s nō dicā ra-
¶ Capittel. C. x. pe. vbi vidi i
glo.

Na dat voorscreuē is.ende dat ick v ge
thoent hebbe die manier van hē te ōdoen eñ
die vā hē seluen dootslagers zijn Soe wil ic
v tonen dat dye gene die dootslagers zijn vā
andere So weet dz na bescreuē recht so wie
eē andō dootslaet daer spruit wt actie crimi-
nele so wel bi officie als bi ptie geiniurieert
Ten si dat die hantdadige mach hebbē voor
hem excepcie eñ recht van zijn lijf te verwe-
ren Dat die clercken hietē Ui vim repellere
of bi camp van bataelie of bi sake van auon
tuere tot ontschult dienende Of om den sinē
te bewaren oft te bescutten vanden dieuen/
ende principalijck bi nachte So wil ick v to
nen tgheendt dat tot elcke saecke voorschre-
uen toe behoort Soe weet dat van god gebo
den is dat so wie een man mettē swaerde ō

slaet mettē swaerde sal hi verslegen wordē het is te ūstaen bi iusticie Want god noch iustitie en begeren noch en eyscen geen wrake Eñ ooc die bescreuen recht vanden ytalianē dat soe wie dootslach doet hij behoort te steruen bi iusticie. A Noch en is geen excusatie waerdich ten is bij een vanden wegen bouengescreuē Dat is dattet si op zijn lijf te ūweren gelijc te zijn besprongen vā yemāt. soe datmen niet en mach ontgaen sonđ perikele vanđ doot/eñ in hem te ūweren wijslijc Het gebuert datmen queste den aenuechter. oft aenuechters daer hi af si gestoruen. Die bescreuen recht wil dat van deser occasie die verweerer si vri eñ quijt v ander peine criminele oft ciuile. Eñ dit hietmen properlic lijf ūweren eñ en is niet waerdich dat die sommige seggen datmen mach eñ is sculdich after te treden .ix. voet eñ toenen ende seggen dattet is om mijn lijf te verweren.rc. Want hoe wel dat hijdt segghen ende thoenen wel mach hijt doen/mer daer en is gheen belanghe aen Nochtans in hem wijslic te verweeren vanden aenuechters het si bijden voorscreuen recht verstaen. B

A C. de sicarijs l. is qui cum te lo.

B Vi vim C. de sicarijs .l. is q aggressiōe vl quē cūq3 aliū 3 l. si vt allegas.

¶ Op campe van bataelie.

¶ Itē aen eē dootslager is solucie wanneer dattet is in campe van bataelie geweesen vā here die des doen eñ wisen mach eñ dye met vonnisse van recht is geseit om die sake tusscen die partien tot sekeren dage/eñ tot sekeren tijt gelijc als ic v hier bouē ghetoent hebbe inder rubrike vandē campe van bataelie die welcke geteikent is biden getale van .li. Want alsdan om dē dootslach en valt ghene peyne/mer die winner heeft zijn costē eñ die verwonnen is gheexcuteert capitale.

C ff. ad .l. acquil. l. si putator et i sti eo. ti. §. itē si putator 3. c. ad .l. cornel. de siccal. cū q alleuerat.

D C. de sicarijs l. vt si allegas latrocinātē ing

E ff. ad .l. iuli. de adul. l. marito 3 C. eo. ti. l. gracchus.

F C. ad iuli. de vi publi. l. qm multa facinora c. miles cum se. xxiij. q. v.

¶ Van dootslach bi ongheualle

¶ Item in cas van auenture oft ongeual en valt in dootslach geen peyne gelijc of ic dede neder werpen eenē boem eñ int vallē de boē viel op yemant. alst niet en waer in gemeine wegen. eñ die man doot byel/weet dat daer af de gene dye dē boem af gehouwen hadde en viel in geen peine van rechte Eñ oft wair in ghemeine wegen eñ die af houder vandē boem daer geset hadde een teyken oft dat hy seide ouerluyt wacht wacht den boem valt. Eñ dattet gebuerde dat nz tegenstaēde dē teken geset ouer dwers of dē roep die dē afhouder dede viel op yemant/weet dat die afhouder daer af behoort vrij te wesen van peyne criminele eñ ciuile Eñ also mocht di wetē eñ ūstaen wanneer yemant doet wercken op sinen huyse/eñ hi daer teyken geset heeft/datter niemant en lide onder den huyse oft ūder dat werc. Ende ghebuert datter yemant lijdet eñ daer yet op hem valt eñ daer af starft Weet dat dat werc noch d te meester vandē huise en soude daer af gheen peyne draghen criminele noch ciuile C

¶ Dootslagher vanden dieuen.

¶ Itē so en soude oec enige die vinden soudē datmen den sijnen diflike steelde bij nachte. Ende om dat te bescutten des doende hi den dief dootsloech dair om so en soude hi nz dragen peine criminele noch ciuile/mer anders soudet wesen/indient bij daghe gheschiede. Want alsdan en mach hijs niet doē/noch en behoort te slaen/mer hi behoort hem te vanghen eñ te brenghen aenden rechter. D

¶ Dootslach op fornicacio.

¶ Itē so en soude ooc mede de gene de welcke eē andere vinden soude geleghen bi sinen wiue of bi sijnre dochter. Want alsdan bijdē toerne die hi heeft mach dootslaen haestelic terstont eñ sonder toeuen dengheenen dien hē also vinden soude/en sonder te draghen criminele noch ciuile peyne. E

¶ Vandē dootslagers bi gebode van rechte

¶ Item so en soude mede een die biden gebode vādē rechters hebbēde daer af machtgebieden soude zijn sergantē eñ ander vandē ondersaten dat den ghebannen uten lande om crime die welke hem vorderde weder te comen inden lande in ūsmadenisse des rechters/eñ daer om gheboden waer die te vanghen leuende oft doot/indien hi niet obedieren en woude. Want in sulcker sake die ghene die des doen. en behoren te dragen peyne noch boete criminele noch ciuile. F

¶ Dootslagher op een bastaert

¶ So wie doot slaet eñ bastaert die pais be
hoort daer af ghedaen te wesen aenden here
souuerain oft ouerste na somige castumē Eñ
sonderlinge na castuyme van henegouwe en
behoort die pays niet gemaect te wesen dan
aenden graue van henegouwe noch ghēē ma
gen si sijn vā vader oft van moeder en mogē
daer aen roeren. Eñ die pays gedaen aendē
graue niemant en mach hē daer na nemmer
meer roeren op thooft te verliesen/eñ de gra
ue sal den hant dadigē daer af pays geuen in
dien hē belieft/niet tegenstaende die vrien-
den of magē mer so veel hebbē die vriendē/si
sijn van vader of moeder dat of si dat veruol
gen willē/wel so moghē sijt doen bider voor-
screuen castume. Maer in dien de graue hem
niet eersten roerde die vrienden en soudē hē
niet mogē roerē of porren ten waer opt hooft
noch die here en mach hemliedē niet bedwin
gen te veruolgen ten si dattet hē liedē belieft
aengesien dat si hē daer af niet roerē en wil-
lē Eñ wort dese castume sulck geapprobeert
inder vorscreuē graefscap bidē bastaert van
dē coninc de vilagē wort bi iacquemart four
mēt int iaer.m.ccc.lxxv.op onse vrouwē dach
te lichtmisse. Itē eñ hoe wel dat in vrācrijck
aendē coninc behoort de pays vādē bastaert/
nochtās behoort hi mede gedaē te zijn aendē
vriendē vāder moeders sijde om die interest
vā huerē magē/wāt warachtige sake is van
der moeder in vrancrijc meer dan aenden co
ninc Eñ also ist mede indie graefscap vā vlaē
deren wāt niemāt is bastaert vā zijnre moed
maer in vrācrijc niet dan aendē coninc. A

¶ Van vrouwe trachters.

Capittel. C.xi.

Die rechten verbieden op peyne capitale
te scaeckē eenige vrouwe vā wat state dat si
is si sij geestelic of waerlic Eñ dat alle de ge-
ne die des doē sullē dragē peine capitale niet
alleē die misdaders maer oeck alle die ghene
die des doen hem liedē geuē hulpe eñ bijstant
Eñ dat si noch met peyne capitale verliesen
alle huer goeden. Noch willen de rechtē dat
niet alleē die scakers eñ cōplices mer oec alle
de ghene die daer toe behulpich geweest had-
den. ¶ Itē noch willē die rechten dat alle
sulcke dragē die voorscreuē peyne het si noch
tans dat die scakinge gedaē si bidē danck vā
der vrouwē na dattet niet en waer vandē cō
sente vandē vriendē waer mede eñ waer bij
si huer behoort te beradē om te huwelijcken.
Eñ die redene is daer ō datter gheē te sware
peyne en mach geschiē noch geseit wordē in
sulcke sakē nadē rechtē/wāt waert dattet nu
wel ontsiē en waer/dat wijf nēmermeer vā
huer seluē sonder rade vā hueren vriendē en
soude huer vorderē dat te doē/ eñ daer om is
dat recht daer op so scarp.

¶ Van te cōsenterē eñ te gehengē scakinghe
biden vrienden.

¶ Itē eñ ost gebuerde dat die vriendē vāder
vrouwē na wiens raet si haer behoort te be
radē eñ te huwelikē cōsenterē sulcke scakin-
ge of datse vāder ontscakingen eñ veruolghe
haer diligencie doē bi iusticie. Weet nae den
recht si behorē gecorrigeert te wesē als gehē
gers vād sake/eñ in diēt waer eyghē man oft
wijf si behorē gecorrigeert te sijn mettē vier
B

¶ Vandē ionge maechdē in bewaer-
nisse van voechden.

¶ Itē oft een ionge maecht is in bewaernis
se vā voechdē eñ dat gebuert dat die voechdē
oft eenich vā hē die ontscakē. Weet dat na be
screuē recht si behorē te dragē die peyne bouē
gescreuē. Eñ nadē somigē om die bli iscappe
so behoren te vliesen alle huere goedē eñ we
sen gebannē eñ viaget wt dē lande tot eewi
gen dagē op haer lijf/in dien si tegēs huer bā-
ninge weder quamē/wāt alsdan soudē si dub
belen brueken/die een voor den misdaet/en-
de die andere om ouer te tredē die gebodē vā
dē rechte dat welck is seer quaet eñ verdoeme
lic tegens den rechte. C

¶ Vā bewaernisse van ionge maechden.

Item nae die castume locale oft gebuert dat
eenighe edele man oft andere van state in be-
waernisse hebbē eenige maechdē die hem be-
uolen sijn bi eenigen here of vrienden ende hi
die ontscaect of gehenget te ontscaken oft dat
hi bi huer slaepteñ vleeschelic bekēt/weet dz
hi behoort te vliesen sijn leen/eñ in diē hi geē

A
Mode qu
b eiure co
ri? succedi
ē vulgo
p officiali
sic ex pte
trisuull?
gittimus
mīrellet il
tris tuu c
succedit c
gittimo
tē eēt bal
d?er nep
rio coitug
t? videtu
sit remou
a success
matr ut ia
gmo.na.
legit. §. vl

B
C. de rap.
ginū. l. ra
res virgin

C
C. li. ix. ru
qs eā c? tu
et si nito
pillam vi

leen en heeft te vliesen sijn goet uaden wille vandē here na gelegentheit vand sake waert bi wille eñ cōsente vāder vrouwē als si seluer bekennē soude. Eñ oft ge wetē wor de / datter waer of ge weest had met crachte hi behoort gehangē te zijn na bescreuen recht. A

M l. suꝑ alle feu. quib? amitt. vi o. §. item si rlis cuiur aner it. do iuum

Uanden here te ontschakē die dochter oft wijf van sijn leen man.

Item ghi moecht wetē eñ verstaē bider re dene voorscreuen dat oft gebuerde dat die here sliep met ten wijue vā zijn leenman of met sijn dochter / in diē si maecht ware of sijn nicht te / weet dat die leenman behoort tot eewigē dagen exempt eñ getogē te sijn vādē here en de wederkerē aen sijn hooft oft ouerste heere vā sijnd heerlicheit eñ sakē. Eñ ter cōtrarie / in diē die leenmā sliep mette vrouwē of met ter dochter vā sinē here in diē si maecht wa= re / weet dat de voorscreuē leenman in des te doē vliest sijn leen eñ behoort te vliesen tghe ne dat hi houdēde is vādē seluē voorgenoem= dē here. Eñ oft waer een man die sijn ondsae te waer / so behorē sijn goedē ond dē voorscre uē here gelegē gestelt te sijn indē handē vā si nē here / gelic als vrader eñ valsch tegēs sinē here. Uan een vrouwe te ontscakē ende daer na haer consent te hebben.

B her q̄ suꝑ die a sūt hūt lo ñ de mī ciui l. l. alle g. sde ure canoni o mis rapta iōt in be e aptor vr er r de rapto. vl ꝫ. c. placu t. xvi. q. iiij. L

Itē wil noch die bescreuen recht in diē dat hoe wel yemāt ontscaect eñ daer na soe vele doet dat hijse gecrijcht tot eenē wijue. Ende dattet wijf daer na seit dattet is ge weest by hueren wille / eñ dat seit voor dē recht. Daer om en ist niet / die voorscreuē ontscaker en sij gehouden te dragen gelijc als voorscreuen is weet na bescreuen rech e ghee vrouwe en is te ontscake noch te hebbē bi crachteliken wil le / wāt het waer alte quaet maer staet te hu welikē aendē vriendē vā haer eñ of si dat be= letten bi looshz om die successie die hē daer af comē soude mogē alsdā behoort daer toe te v sien de here vādē gerechte ond wiē haer goe den gelegē warē bi dē wille eñ cōsente vandē anderē magē eñ vriendē vā haer Eñ op dat tet meer blijct datter recht ciuile seer haet de ontscakinge van vrouwen / weet dat biiden recht ciuile na dat yemāt ontscaect heeft eni ge vrouwe die hi daer na troude / ende dat de vrouwe des cōsenteerde Niet te min dz recht en henget niet dat sulke trouwe waerdich sī noch dat die selue man ontscaker sal mogē ge bruken eenige sakē of goedē die vā harē we= gen comē. Eñ si en sal daer af niet behouden dan om huer onderhoudenisse. B

Uan moort. Capit. C. xij.

Nader vsancien vā waerlike houen het is geuoech ge weten eñ een yegelic opē baer die hē onder winnē des rechtes / hoe dat vā moort ende vā vraet behoort gedaē eñ ge ordineert te zijn / wāt so wie is gheaccuseert vā crime vā moort eñ geuangē vā hoge iusti= cier daer is hi schuldich te antwoordē / want om gheen preuilegie die hi hebbē mach van enigē waerlikē herē / het si te wesen muntsla ger vā des conincs munte / het si te wesen ser gant vā wapē of te zijn vandē huysghesinne vā sonige heren. Uan deser materie en wort gedaen gheē renuoy noch en niet ontfancke= lic in purgacie noch in remessie die hi daer af soude willē doen / mer hi soude hem wel moe gen setten in allen enquestes oft ondersoeck / eñ daer toe waer hi wel ontfanckelic. Eñ of die wroeger is een man vā geloue ende ouer geeft verwe dienende tot zijnre accusacie. Alsdan en is gheen doē te settē die sake in p̄ ces ordinarie / mer behoort geseydt te sijn in p̄ ces extraordenarie / op dat die waerheit si eñ mach sijn ge weten bi sinē monde eñ bi tormē te van pinen / want sulcke faite en mogē hem niet dicken betugen / wāt die misdaders des doen so heymelic eñ bed ectelic als si mogē eñ daer ō so gheringhe alsmē heeft opēbaer pre= sumptie eñ warachtige ghelikenisse men be hoort te wetē eñ te ondersoekē bi alle behoor like wege moghelic aendē rechter / ende en be hoort niet te vallen int verstant van yemant dat daer toe recreancie behoort of mach toe= behorē eñ behoort dē wroeger wel toe te siē Eñ oft hi niet wel en is bekent / men behoort hē te houdē geuangē of vā hē hebbē goede se= kerhede / op dat ghee wroeger en si fond scult eñ valscheit.

Uan rapt eñ ander straetrouers.

Itē in alsulckē maniere moechdi weten eñ bstaen vā rapt eñ andere wāt bi gelijke forme behoert gedetermineert eñ ghëregelt te sijn die peynē daer toe dienende die welcke sijn eē peghelic wel kēlic. wāt bi ij bescreuen recht si behoiē te blie sen hoer lijf eñ bi waerlike castumē sondlinge vandē conic vā vrācrijc. si behoiē ghesleept te zijn totter iusticie eñ gehangen so dat si stin doot eñ gewoiget eñ hoer goedē vloien Eñ bider castume van henegouwē eñ van vlanderen si behoiē ghe set te zijn ter plecke van gerechte op een rat verheuen ende hoer goet verloien A

¶ Te antwooidē in houe in cas criminele.

¶ Eñ weet dat ō sulcke sake na dat die ghewroechdē bi ptie is gewioecht in rechte. hi behoert eerst te antwooidē vā hē in kēnē oft ontkennē bi hē of bi aduocaet. want in sulcker sake en valt gheen exceptie declinatoire of dilatoije die sake en si gheraect eñ bekent so volco nelic alsmen mach ō die weluare eñ eer van iusticie

¶ Vandē verraders Capittel. C. xiij.

Ghi moecht weten dat soe wie een and doet dachuaerdē ō crimē vā braet. ō dattet is sake so onbehooilic eñ so felle indient ware tegens dē conick niemāt en soude daer aff hebben die kennisse in zijn conincrijc van hē van wat sake dattet wa er. noch vā wat cōdicie die gewioeget wāre hoe wel dz hi noch tās waer clerc prister of religiose Mer ō ander braet vā teghēs dē conic en soudet alsoe niet wesen. Want indien si clerckē warē sy soudē wed gebiocht woiden tot hoien rechter. Eñ vā and heerlicheit subiect soude dye kēnisse bliuen aendē here daer hi ond geuonden waer. noch daer en waer gheen renuoy purge noch remisse o ndsoeck vā lāden noch and forme te pcederen als in ander crime. Want van dese is te wetē ende te ondersoeken die waerheit bi andere forme ende maniere dā enige andere sakē om dattet bi ander manierē gedaē woit. eñ behoert daer in te wesen geprocedeert bi pces extraoidinarie seer naerstelic eñ grotelic Eñ so geringe alsmen heeft enige accusacie eñ presumpcie mer men behoert wel te sien wie den wroeger is eñ wāt hē poiret des te doen. hoe dat hijt gewetē heeft eñ is des gewaerge wordē of daer enige hate is bi hē of bidē sinē Eñ dese sakē ouer gemerct indien men geuoelt den wroeger vā goede presumpcie te wesen men behoert seer naerstelic te ondersoecken van die waerheit. Eñ wel behoert men den wroeger eñ den gewroechden te bewarē. eñ ō opten gewroehdē niet beuondē of betuyget en woit die fayte dē wroger bi bescreuē recht behoert gepinicht te wesen gelijc als dēn gewroechdē ō te wetē waer ō sulcke accusacie hē poiret te doen eñ vā wiē hij toe gemaect waer. wāt het is periculoes ende sorgelic sake te wrogē. Eñ of hi beuōden ware valsche wroeger hi behoert gedoot te wesen. eñ na somige opinie gelike peyne. want in sulcker sake dientet pperlic naden rechte vanden keyser Constantijn. B

¶ Vanden gehengers onderhouders of raders vanden verrader.

So weet dat dese crime so seer gehaet is dz indien yemāt waer die hier in consenteerde of raet gaue. of daer of wiste eñ hi dz niet te kennen en geeft ter stōt aendē herē daert behoert tegēs. wien zijn volc of zijn lāde waer weet dat die waerdich is vā peyne capitale als brader. Eñ dat meer indient ghe weten mochte woidē dat yemāt dat gedacht hadde sulckē misdaet te doen hoe wel dat die sake niet geschiet en ware. weet dat hi oec is waerdich te dragē peyne capitale als brad C

¶ Vanden kinderen vandē verrader.

¶ Noch bi starcker redē so moechdi weten dat naden rechte of yemāt gheuondē waer besculdicht vā sulcke crime na dattet waer tegens den prince oft gerechte lantsheere Weet dat niet allē en behoien die verradf peyne capitale als verrader te dragen ghelijc als gerollet in een tonne of geuietēdeelt of geuilt ende al hoer goedē verlorē eñ getogen aenden here mer oec hoer kinderē indiē si eenich hebben behoien mede ghekeert te zijn tot exil. ende te niete bi behooilike doot Eñ die reden is dat so vreeslic eñ onbehoo-

A ¶ de sic. l. k ter tuus p

B ¶ ad. l. iul maiestatis si qs alien etiam ex h causis

C ¶ c. hip ca quisquis

lie is die crime vandē verader dz bi zijn natu
re hij besmet zijn saet. Eñ daer ō behoort te
niete gedaē te wesen de wortel. dē buyc. eñ
dat saet. eñ diet alsonz en dede eñ soude den
kinderē dz niet latē specialikē dē knechtkēs
daer hoer vader of besmet ghe weest hadde
Eñ daer om so behoren si geexcuteert te we
sen tot so scandelikē doot ō dat si dz niet ghe
denckē en mochtē. Eñ of waren vander na
turen wrakelikē. als dat si hē pinichdē enð
arbeydē in eeniger tijt om te wreken horen
vader indien si mochtē Hoe wel datmē wel
enige vindē mach dat na dat hoeren vader
doot is ende executeert mz rechte si sijn goe
de ende getrouwe horē here Eñ daer ō seyt
die wise dat geen regule en is si en is wel ge
breecklic eñ dat na bescreuen recht. A

A .ad A. nulla aie ff. l. si qs cū milit̄ib? ddc ep filij ns q̄ omisse iniue lese maiestatis ō debēt mo si puniūtur ijs pēi s. vt i t. q̄s ijs §. filij o e? si careāt is modo pac o si ē ppria ō aūt puniū ur corpaliter per ea. l.

¶ Noch vanden kinderen van verrader

¶ Itē eñ of gebuerde dat bijð doechsamhz
vandē prince die kinderen vā sulcke misda
ders warē ontgaen vanð doot Daer om en
ist niet haer goedē zijn geapplicquiert eñ ō
buert aendē here. alle tgheent dat vā horen
vader soude mogē comē. eñ behoren te bli
uen al hoer leuē tot scāde eñ oneere ō dē mis
daet vādē vað. eñ behoert hoer leuē gehaet
te zijn Eñ in dien datter dochterē zijn sy be
horen gedeylt te zijn eñ te hebbē vā des moe
ders goedē dat vierēdeel Eñ die redene is ō
dat si niet en vallen in quade leuē. Eñ dat si
niet gekeert en worðē tot vlozen leuē. daer
om seit dat recht dattet niet en is te vmoe
dē dattet wijf soude hebben soe cloecke ghe
dachte te doen so vreeslic fait als crime van
veraet om die crācheit vā hoer natuere Eñ
of si gehouden wort des besculdich alsdā en
waer daer geen remedie. maer si soude heb
bē so sware pugnicie oft meer dan die man.
Wāt het onmenschelicker eñ lelijcker sake is
een vrouwe te denckē tot sulcker sake. B

B C. l. v. hip allegatā. §. ad finas

¶ Vā valsche munters eñ billoen dragers.

Capictel. C. xiiij.

T'Egheene die hē vcloeckē eñ vorde
ren te slaen valsche munte eñ te con
trafaytē. die munte vandē prince oft de pri
ren sonð sijn auctoriteyt ende dat si daer aff
briene hebben weet dat si vuallen in peyne
capitale gelijc als gesoden te wesen. Eñ in
dien eenige riddere of andere die sulc volck
wisten eñ si dat den prince of zijnre dienres
niet en condichdē si soudē pvallē inðe wil
le vandē here vā liue eñ vā goede Eñ oft ye
mant des condichde hi behoert te hebbē pñ
te ende vsien te wesen vandē here. Eñ is eē
yegelic ghehoudē sergāt te wesen in sulcke
sake op dz hē niemāt daer af en derf ontscul
digen die dat wetē mach vindē of vnemen.

¶ Van vermoeden op sulcker saken

¶ Eñ of yemāt waer daermen op vmoede
tgheent dat voorscreuē is so behoort hi ghe
set te zijn op questie vā faite of pijne ō daer
af te wetē die waerheet eñ zijn medegesel
lē oec Mer ghi behoort te wetē dz die wisse
laers niet en zijn besculdicht vā deser crime
als die gene diet maken. gelijc als die ghene
in wiens huys dat gedaen ware Eñ allso set
tet die bescreuē rechte hoe wel dat in ande-
re crime gelijc als vā diefte van moort ende
van vraet. die stelt in gelijke peyne. ten wa
re bi allso dat eenige na dat si geuangē warē
dien holpe wter geuangenisse. alsdan willē
die rechtē. dat die wisselaers hoer hoefdē v
liesen Nochtans willen die rechten. dat in-
dien die gene die des onderhout in sinē huy
se of in zijn bedrine. eñ waert een ridder. dz
hi vliesen sal zijn huys ende zijn lant ten sy
dat hi dat cōdicht so geringe als hi dat weet
mer of hi dat niet en wiste of andere in gelij
ke saken si en zijn alsdā gehoudē voer ōtscul
dicht Want inder waerheit te verstaen nie
maent en waer gehouden voor ontsculdich.
diet wel wisten sonder te kondigen. Daer ō
so is hier expresselicker gesproken vandē rid
ders dan van eenige andere. Daer om dat-
tet geen gelikenisse en is dat die ridderē oft
volc van sulcker ordinancie in hoeren huy-
sen hadden yemant die sulcken werck dede.
of diet dorste doen sonder hoer wete eñ con-
sente Mer wel soudet mogē wesen vā cley-
nen volcke die niet en hebben sulke wijsheit
sulcke naersticheit oft macht

¶ Vanden weduwen huysen of weesen

¶ Item ende of sulcke sake gebuerde inden huyse van eenighe weduwe of weese of vā een wonende alleen wtten wege Die rechtē willē dat si daer af ontsculdich gehoudē wordē tē waer dattet loos hz waer tusscē hē liedē dats te wetē indē weduwē huys. dat si bi hoer loosheit hē sustinerē Eñ in boechden van weesen wāt het behoort hē liedē toe te wetē dat regiment vandē saken den weesen aengaende. Eñ aen hē lieden soude mēt ṽhalē eñ niet aendē weesen noch aē haer goedē Eñ die rechtē setten dese distinctie expres ō dat in ādere crime die cōplices alst gescreuē is A Mer tot deser articule is dese recreācie eñ differencie bi bescreuen recht. B

¶ Te cōtrafaiten munte vā anderē heren

¶ Noch willē die bescreuē rechte dz so wie contrafait munte van enige anderen heren sonē die auctoriteit vandē ghenen die daer af macht hebbē. eñ behoert te hebbē bij zijn waerheit dat hi gecorrigeert sal wordē vā peyne capitale van crime als ṽrader tegēs sinen here. of tegens den here daer hi af contrefait die munte Mer daer is differētie tusschen te contrefaiten die muntē soe wel int slaen als in sculpter als of te geuen verwe wāt alsulcke zijn alle gehoudē als makers eñ fabriqueurs vanē mūte. Eñ tusscē dē genē diet tot sulcke liedē halē eñ cōpēt ō voert te ṽcopē als sijt wete wāt sulcke en sijn geē valsche mūters. mer si zijn geheitē na dsancie van waerlike houē dieuē eñ valsche mūten. Want op sulcke en valt geen crime vā ṽraet alst geseit is opten genē die des maken ende daer en valt niet dan crime van diefte noch niemāt en behoort daer om op verwe van brieuē dat hi geweest is geautoriseert te zijn vanē muntē vandē coninc of van anē heren hebbende munte. Noch te zijn willelaer hē te vorderē dat te dorē doē noch mūte te slaen. Wāt alsdā soude hi brekē die beneficie vā zijn brieuē ende soude seer swaerliker gecorrigeert wordē dan een anē C

¶ Dat in sulcker sake geen renuoy en is.

¶ Ende van dese crime en wort ghedaen eenige renuoy noch purgacie ghemene. Want die kennisse en behoort niet dan aendē here Mer dieuē van munte gelijc voorscreuē is mogen bliuē ter. kennisse van allen hoghen iusticiers So ist te wetē. dat bidē coninc is ṽboden so ist mede bi allē princen de muntē hebbē van horē here dat niemāt en draghet munte noch wit siluer noch swart. in scalen coppen. iuwelen eñ anē dier gelijc gebrokē om int vier te settē het si in gout of in siluer wit of vergult. dat is te wetē in mūte anēs dan die gene die loep hadde ter tijt indē lande. in vassiele of anē metale vā goude of vā silueren vergult. oft ṽsiluert. oft wit ten sy gerekent voor billoen eñ ṽboden sake. Ende behoert gecocht te zijn eñ geset in handē vā den here tot sulcker peyne dat die goedē ṽloren zijn eñ gecōfisquiert aendē heere eñ dye lichame eñ die goedē ten beliefte eñ genade arbitrale vandē here soe wel criminelic als ciuilic. Want die ṽbuerte vāder sake is sulc. So ist te weten dat so wie gehouden is dragende sulcke munte ṽboden oft ander metale vergult als voorscreuen is van goude vergult oft wit siluer oft ṽgult Weet dat indiē hi geuondē wort des dragende. dē rugge gekeert gaende teghens die naeste munte van den here onē wien hi geuondē wort hi valt indē peyne eñ in boetē bidē here daer of onē wien hi geuondē wort. eñ is dat goet alsoe op hē geuondē betogen aendē heere. Eñ zijn lijf eñ ander goede soe verre eñ soe veele als hijs heeft behoren den here onē wien dz geuonden is. isset onder den heere die de heerlicheit heeft munte te hebben. ende ist geuōden onder een ander here die gene munte en hadde so soudt hebben die ouerste heere onē wien dat geuonden ware in zijn heerlicheit Want van sinen munte en heeft niemāt dye kennisse dan hi. ende oft geuonden waer in heerlicheit van eenen ander heere dan onē den ghene die naeste munte hadde so soude de die ouerste dat nemen ende aen hem soude die kennisse behoren.

Exempel daer of

¶ Het ghebuerde indē iaren. m. ccc. xci. dat Jan clocluē poorter vā ghent was ghetoest

A Argētes et sencientes ripēa pu

B C. de falsa mo. pma a qm nonnu monetarij

C C. ru. de fal mo. l. secunda ās si qu nūmos et a sī qs sup cu do Vide ha cōstitutioni quā de cē cō oib⁹ prījs si iectis prīr. fabricar. in netam

inder stede vā doornic die welke is hoghe iusticie om dat hi geuondē wort dat hi dragēde was den rugghe gekeert vand munte vā den coninc tot doornic.siluer soe wel in ghebroken scalen coppen gebroken riemē ende and metale vā siluer vergult ter somme van xl.marc siluers of daer ōtrent.hi wort mettet voorscreuē siluer becōmert ō dat hi gheuondē wort dē rugge gekeert vand mūte vā doornic.int riden buten der stede. hi woude doen fayte cōtrarie eñ dat hi daer af ontscul dich was bi zijn proces eñ questie Die sake quā ind camer vandē herē vād mūte tot parijs Alle gesiē het wort geseit bi deliberacie vand voorscreuē camer eñ bidē rade vandē anderē camerē so wel vāder rekeninge als vand scat dat die goedē warē verbuert eñ geconfisquiert aendē conic eñ dz vierde deel aē dē sergant die hē geuondē haddē Eñ als vā den boeten vandē liue eñ goedē.die conic dede hē gracie mits.C.pont die hi daer om betaelde wt gracie. Eñ wort hē geseit dattet was mits dat hi wilde te scheidē dz gout vā dē siluer Mer daer open dorste hi hē nz meere verlatē dat hi voert aen niet meer en soude geuondē wesen in alsulckē state.wāt nēmer meer en soude hē alsulcke gracie geschiē bij en waer indē wille vandē conic vandē liue eñ vandē goeden. Eñ also behoertet verstaen te wesen vā allen anderen.so heb icket horē iugieren in cas bi arrest vanden voorscreuē billoen so wel inden conincrijck als elders daer die prince munte heeft.

A C.de cōmercijs et mercatori.l.nō solū barbaris.

B C.se maleficiis et mathe.et ceteris similibus.l.nemo aruspex.

C C.supms dic.l.nemo arus.pic.cōsularis et.l.ij.

Van asschen vander munte

Noch is te weten dat assche vā munte in diense geuondē wort also gedragen dz valt in cōfiscacie eñ is gehoudē voor billoen. Eñ also wortet geseit eñ gewesen bi mijn herē vāder camer vand mūte tot parijs tegēs iā vandē watere die welcke dede op die riuiere vāder scelt voerē in vlanderen een tonne assche in een sceepken.het wort geuondē bij den sergant vandē conic eñ weder gebrocht tot doornic.na die besettinge gedaen Twist reeser tusschē dē mūtmeesters van doornic of hi vallen soude in boetē of niet. Welke sake gebrocht wort inder camer vāder munte tot parijs Alle gesien het wort geseit dattet viel in boetē van billoen Eñ en is dit nz ghedaen noch gheordineert alleen biden constitucien vandē princē. Mer oec bidē bescreuē rechte diet also wil eñ bewijst A

Vandē gokelaers ende nigromantē dye den duuel beswerē Ca.C.xv.

Gheen gokelaers of geen vandē genen die den duuel dienē tot sulc werck en behoren te cōuerseren noch hanterē noch ōtfangen worden tusschen die conuersacie oft hanteringhe van andere volcke noch en behoert mense niet te laten comē in eens andes huys die van goeder fame is. eñ van goedē leuen.noch bij te comen der doeren vanden huyse. want hoer sinnen eñ consten zijn valsche eñ duuelike. Nochmen en behoert met hē liedē geen vrientscapte hebbē.mer behoren verstekē te wesen van die communicacie van anderen volcke Eñ oft si daer of begrepen worden eñ dat si niemant quaet doē oft proeuen hoer conste si vallē in crime capitale van touerie.die welcke begeert correctie vandē vuer.eñ die genen die hantierē behoren gecorrigeert te zijn. Eñ die ghene diese wroegen zijn waerdich geloent te zijn B

Item niemant en behoert te gelouen gokelaer noch gokelaers noch gheen waersegers Eñ indien yemant is diese gelouet vserende van horen raet sonderlinge om eē anderte hinderen van zijn goeden of van zijn gesontheit.hi is waerdich van peyne capitale als van crime touerie C

Item men vint sulcke eñ so cloecke gokelaers.datse hē niet en ontsien te beruerē oft te verstoren die elementē bi gokelerie eñ doen daer bi die liedē steruē. Eñ roepē die duuelē eñ vermanēse om te volbrēgen hoer wille. eñ te verderuen hoer viandē bi des duuels werc eñ conste. Eñ op sulc volc hebbē geordineert die rechten vandē keyserē.dat alsulcke gokelaers wordē swaerlic ghecorrigeert eñ dat niet bi enigē sterflikē mēsche. wāt si en zijn niet waerdich dat enige menschē hem rechten sullē.mer dat si ouer gegeuen worden te

vernielen den wildē dieren of beestē. Eñ die reden is om dat si doen tegens dē geestelikē geboden tegens der natueren eñ tegens den menscheliken geslachte A

¶ Vanden dromen

¶ Noch verbiedet die bescreuen rechte, dat niemant hem en ondwint te exposeren dromen noch doen proeuinge noch ondsoec hoe wel dat si warē van genoechte noch ādere sulcke sake die is tegens dē godlikē gebodē Eñ so wie gheuondē, sal wordē des doende of yemāt daer toe brengē hi behoert gecorrigeert te wesen m3 recht vā sortilegie oft touerie. eñ hebbē zijn lijde eñ dē lichaē getormēteert met yserē priemen. noch ō puilegie die hi hebbē mach vā enigē waerlikē heere en behoert daer af vdragē te wesen. wāt in diē die mesdaders zijn waerlike psonē aēdē here, vādē lādē mach wel behorē de kēnisse.

B ¶ Itē niemāt en mach hē ontsculdigē dat indien hi weet enige gokelaer omtrent hē hi en is sculdich die te nemē eñ brengē aē den rechter eñ of hijs niet vangē en mach so behoert hi de te kondigē aendē rechter wāt si zijn viandē tot alle sterflike personē. Eñ oft beuondē wort dat se yemāt vswege oft ondhielt hi behoert gehoudē te zijn eñ gereputeert vā hoer cōste eñ behoert te dragē sulke peyne als vā touerie die welcke is vandē vuere daer om dattet is tegens alle mēschē als voorscreuen is C

¶ Vanden rechte vandē valschers die sommige hieten cornelye ¶ Ca. C. xvi.

Dese capittel spreect vādē rechte cornelie die vbiet alle valschede eñ ordineert wat peyne die si sculdich zijn te dragē eñ te hebbē die ghenē die dat testament valschen brieuen instrumentē of dē brienē van den prince eñ hē vorderen daer af te vieren. Ende seggen die rechten daer op gedaen of gemaect dat indien enige sculdenaers gheroepen worden om sculdē te rechte eñ ō te ōtgaen die betalinge vand sculde stellen ende impetrerē indē brieuen daer oft. sy vuolcht wordē sake eñ valschede teghens zijn crediteur ō te differerē eñ delayerē vand betalinghe. weet dat hoewel die somige zijn vā opinie cōtrarie het behoert bidē bescreuē rechte dat die sculdenaer bedwongē si te namptiserē of in ondpande te stellen alsoe veel als die somme vander schult bedraecht behaluen die sake vander valschede, daer eerst af behoret gekent te wesen D

B c. supius dict. l. certa. al's multi magicis artibus

¶ Het is wel redene dat sulcke personē dragen grote peyne van groote tormēt die van sulcke valsche brieuē vserē bi ingeuē dat sy vanden princē sulcke brieuē vuolcht hebben eñ geimpetreert Eñ het is meer cloecheit te vserē in fayte van valschede de ond veruwe van brieuen van princē dan van anderē eñ in als valt crime van valschede. Ten waer bi also datmen hē daer aff betreckē mochte bi tonen dattet gedaen waer sonder yet ghe weten te hebben van valschede. Want daer toe is men ontfanclic ō te roepen eñ te betrecken zijn acquijt naden recht eñ die sake eerst betuycht waer op die brief is geuonden sal gheuriet zijn. E

C c. supius dict. l. quicunq; malificior. v. l. si c[...] cepta

D c. ad. l. corne. de fal. l. satis agre diuor.

¶ Ghi moecht weten dat die sake vand valschede niet en mach noch en behoert oft ghedaen te zijn bi prescriptie van tide van bi exceptie van steruē of ghifte van testamēt van langē tidē als van twintich iarē ende nyet min also gelijc in ander crime. F

E c. xx. supius dicta. l. maiorem seruitut[...]

¶ Soe wie die testamēt of t ander brieuen heymelic onthout, oft diese wech steect so d3 die rechter vandē ghene diet behoert te hebben biden brieuen of bidē testamente verafterert si hi doet crime van valschede seer grotelick. ende daer bi verdonckert ende vernielt eens anders recht. G

F c. l. v. xx. supi[...] dictis. l. quart[...] la falsi.

¶ Niemant en macht hebbē gerechte besit in sakene gene de hi heeft met valschede. eñ of ghi thoenen moecht dat yemant hout oft besit v lant bi valsche brienē oft bi valschede. ghi moecht hē betreckē voor dē rechtere daer t of gehouden is oft voor den ouerste in cas van reformacie. Ende die valschede gethoent. v landt behoort v. gherestitueert te sijn H

G c. li. v. xx. preal le. l. eum qui celauit

Dit selue boec seit dat die brieuē vuolcht eñ vercregē vandē keyser die subreptices of v-

H c. xx. dicta. l. ex inicis falsi.

swegen zijn vans waerheit of bi qualic te v staen te geuen Eñ die inhoudē valschede eu behoren niet te ontreckē dat recht vā enigē heren subiect noch vā partie. Die sake beget van subiect here eñ van partie aendē coninclikē rechte aen wiē die sake is beuolē biden brieuē also geimpetreert. Mer weet dat die impetrāt des briefs nz en doet i des impetrerende crime van valschede in dien daer geen andere quade fraude oft valschede en waer. eñ daer de accusacie vā valschede dē tijt van .xx. iaer gelijc in andere crimi nele saken A

A
C.ƙ.ix. rubri ca supi?dicta L.nec exēplū.l q̄rela falsi. C.eo

¶ Vandē valsche libelles eñ brieuen van oneeren op andere.

Capittel. C.xvij

Hier na so volcht van valsche libelles die welcke zijn een manier vā cedullen die eenige geset hebbē biden wegen om een ander te blamerē of te onteeren bedectelic Ende daer af seit die bescreuē rechte. In dien yemant si die eenige brieuen vint ghestropt of geworpen biden wegen op dattet volck des sien mach daer inne gescreuen sy oneere eñ diffamacie van enige andere. Wetet dat die gene diese eerst vint die behoorse te schoerē ter stont eer datse yemāt anders vint noch weet noch siet Eñ hien behoert de nemmermeer te seggen noch daer af te segghen noch daer af te spreken tegēs yemant. eñ die reden is Want die gene diese vintmē op hem vermoeden soude. dat hijt seluer gedaen hadde ende geuonden bi loosheit ō dat hijt eerst beuint want ist dat hijt hout thoēt den volcke of aendē here hi en behoort daer of niet ghelooft te zijn na dat hij alleen was. eñ om dat hi thoont om te diffameren Ende daer om willen die rechten dat ter stont dat sulcke saken gesien worden op geheuen bijden wisen. eñ ist dattet op geheuen si eñ gelesen tgheent datter inne staet na datter is om yemāt te diffamerē eñ te onteerē terstōt si dat gescoert dat daer geen mencie of ghedaen si Eñ ist dattet alsoe niet gedaen en is die rechten willen dat die ghene diet voort brengen sal si gecorrigeert als dē hantdadigē d sake eñ vā crisme capitale vā valscede

B
C.de famo. li bellis.l. si q̄s famosum li bellum.

C
.qui accu. nō poss. q̄ crimē publicum.

D
C. supra ad cā.l i magnum & capitale

B ¶ Ende also moech di verstaen eñ weten van valschede inden brieue Eñ nadē castumen seggen si inden brieuen ghebreck te sijn als inden name in somme eñ in datum. en aen andere raserie leyt cleyne macht ten waer bi also dz die brief valsch waer in maioer in teyken eñ indē segel. Eñ dats te verstaen in name toename in datū in teeken oft in seghel. dat welke terstont mach betuycht sijn inden rechte

¶ Vanden accusacien van crisme.

Capittel. C.xviij

Na dat ic ghethoont hebbe vanden crymen int speciael So wil ic v thoonen vandē accusacie die daer op mogen gedaen worden eñ bi wien eñ hoe. Eñ weet dat soe wie yemāt wil accuserē nadē rechte hij behoort te geuen in gescrijfte die sake daer hij hē of accuserē wil. eñ alle die maniere vander faite. eñ noemē so veel tughen alsdā als hi meest mach. daer hi hem toe verlaten wille Op dat die rechter sien mach of hi sake hebbē sal hē te porrē eñ den misdadigen te vangen. Eñ als dē rechter sien sal dat hi hē sculdich is te porren bider sake also ouergegeuē hi behoort borge te nemē vandē wroegher dat hi veruolgen sal zijn dagē of sake ten eynde toe. eñ of hi daer in gebreckelic waer bij drie reysen te veruolgen zijn proces. hi behoorte veruallen in sulcke peyne als de rechter siē sal dienē de wesen na der gelegentheit vander sake. eñ indē costen vanden sake C

¶ Ende nae opinie vā somige daer behoort peyne de talio daer ick hier nae aff spreken sal inden anderden boeck inder rubrice van den peynen

¶ Item so en henget die bescreuē recht niet dat een broedr mach den anderen accuseren van crisme daer hi zijn lijf om verliesen mochte. Mer willen die rechten dat die broedr die also den anderen wroecht voelt eñ draghet groote peyne van exil D

¶ Item en ghehenghet die rechte niet dat die soen mach accuseren oft wroeghen sinen vader vā crisme. Mer wel mach den vader accuseren zijnen soene bi alsoe dat hij

hem gewacht oft v̄spiet hadde om hē te slaē eñ anders niet Ten waer dʒ die vaderlijke ontfermenisse hē bedwāc eñ weder riep zijnē toerne A ¶ Eñ noch moechdi weten dat na dē rechte dattet ghecōsenteert is dat vrouwe die vuolgēde ware die doot v̄ā horen man vā horen soen van horē broeder oft van horen naesten magen sal ontfangen worden maer wel behoort te vallen ind̄ discretie vandē rechten aengesien die state vā der vrouwē hoer discretie eñ wie haer porret die te wrogen eñ of si vast is in woorden ende in propoesten. wāt lichtelic en behoert si niet ontfangen te wordē noch geloeuet by horen worden souder aen te sien conjecturē ende presuppositien dat si warachtige moeder of suster is of seerna magen vandē gene die si wroeget Ende oft die crime daer si of wroeget is sulcke dat vrouwē daer toe ont fanclic zijn. eñ of enige andere dā si dʒ mochte of woude wroegē eñ des nʒ. si en behoert daer om niet te gemissen recht te hebbē wāt seer harde sake soude wesen of niemāt and̄s en wroechde of hem pertie maken en woulden dā si. dat si daer ō geen recht en hadden.

B ¶ Vandē actien ciuilē eñ eerst vā cōpacten Capit. C. xix

Op die state vā dat voorscreuē is eñ gethoent vādē actiē crimmelē so wel it generael als it speciael. so wil ic seggē eñ tonē int speciael vādē actiē ciuilē eñ hoe si wt spruytē. eñ ierst vā cōpactē eñ voorwaerdē weet dʒ cōpact is accorderige of cōsenterige die gedaē wort bi. ij. psonē of meer i accoert bi belouēde eñ obligerēde des te houden. eñ daer ō moechdi wetē dʒ gelofte eñ cōpact bi enigē psonē abele te doen cōtract redelic eñ behoerlic i goed̄ trou behoert gehondē te sijn eñ zijn die geobligeerde daer toe te bedwingē bi alle behoorlike wegē ¶ Eē exēpel

Het gebuerde dʒ eē goet mā hadt. ij. sonē de eē was geheten iacob eñ dand̄ iā Die vader maecte sijn testamēt ordinācie ende vterste wille dʒ sijn erue eñ lāt bliuē soude aē sijn. ij sonē. als aē sijn pper erfnamē in sulker manierē dʒ of die eē storue sond̄ witachtige geboerte de eruē wed̄ comē eñ eruē soudē optē anderē. tgebuerde dʒ die vad̄ sterf die. ij. kinderē gebleuē. na zijnre doot dedē eē cōpact tsamē dʒ iā de welke sculdich was sijn eruen te besteruē op iacob indiē hij storue sond̄ oer hē soude geliē terstōt dʒ ō dēdeel vā sinē eruē eñ voert vā tsurplus soude hi doē sinē willen a dese sakē alsō gedaē d̄s voors. iā hadde eē soē eñ die voors. soē crech noch eē ād̄ soē eñ wort ofliuich de soē vandē voors. iā welke iā oude vad̄ bleef vādē lestē soē. Welke leste soē quā tottē keyser seggēde. hoe wel dʒ sijn oudevader ō hadde geordineert bi sijn testamēt dʒ sine erue bliuē eñ comē soude aē sinē broed̄ iacob bi cōdicie indiē iā storue zōd̄ witachtige kinderē te hebbē dye voors. erue soude wed̄ comē aē iacob. nochtās en was niet gestoruē dye voors. iā sond̄ oer te hebbē. mer was daer of gecomē zijn vad̄ waerō die voors. gifte dye de voors. iacob eñ iā gebroed̄s gedaē haddē en behoorde geē stat te hebbē. mer behoerde wed̄ te hebbē dʒ derdē deel dʒ sijn oudevoorvad̄ gegeuē hadde mʒ cōpact iacob sinē broeder als ōgedaē sake. wāt zijn vad̄ nʒ en was gestoruē sond̄ oer. Op welke questie wordt geāt woort bidē keyser dʒ die cōpact de ghedaē wort tussce dē. ij. gebroed̄s als voors. is dats te wetē v̄ā iacob eñ iā nʒ en was ōbehoorlic eñ onwaerlic ō dʒ iā kinderē hadde wāt ten was nʒ sekere dʒ hij kinderē hebbē soude of nʒ. eñ ō dʒ die sake nʒ seker en was wort debiliteert bidē keiser eñ sinē grotē rade dʒ de cōpact geweest had rechuerdich eñ behoorde ond̄ te zijn. eñ dattet derdē deel bliuen soude aē dē kinderē vandē voors. iacob

¶ Een exempel van een man

Een mā hadde. ij. sonē. eñ maecte zijn testament bi welcken testamente hi begeerde eñ woude dat so wie ofliuich worde voer dē anderē latē soude zijn deel aen dē āderē Die vad̄ doot wesende. die kinderē maectē cōpactē tsamē dʒ hoe wel die ordinācie vā horen vad̄ begeert heeft dattet erue vandē eruen wed̄ comē soude opten anderē nae dattet yemant anders an en ghinc dan hem beydē. sy waren te vreeden dat elc sonde mogen zijn

A C. en. supsti. a. l. pptea dias.

B C. en. dicta de crimine

C C. antigonus epūs de p ff. de pactis i. et. C. co. l et seq. uen.

brie wille doen vā zijn deel. eñ dat beloefdē si deen den anderē. Die een gestorūē. die erf
A ghenamē vanden anderen maecten daer op
ff. de pac. l. cū ghescil eñ woudē hebbē die erue vandē doo
proponas den also als biden vādhoer voorūād hadde geordineert geweest Die erfnamē vandē lesten doode seiden daer tegēs eñ quamen tot ten keyser. het wort geseit bidē keyser dz de cōpact vādē twee gebroedēs behoordē gehouden te zijn eñ dz die eē vandē erfnamē geen reden en hadde te eyschē dat aendeel vandē erue oft lande. A

¶ Exempel van twee ridders.

¶ Item twee gebroederē ridderen togē in bataelie eñ maectē cōpacten deen mettē anderen dat die gheene die leuēdich outcomen
B
ff. de pac. l. iij soude erfname wesen soude vandē genē die
iter. puatos inñ bataelie bliuen soude indien daer enich bleue. geschille daer af gebuerde tusscē eenighe vandē anderē broedēs Eñ wort dē keyser geuraecht of dese cōpact vā waerdē wesen soude Bi dē keyser wort geantwoort eñ biden rade Dat hoe wel dat tusschē andē personen sulckē cōpact niet waerdich en waer want niet en had cracht vā ghifte gedaē in
C vterste wille. gelijc als hier na inden rubri
ff. de pac. l. cū ke vandē gifte geseit sal wesen geteykēt bi-
proponas den getale vā. cc. xlv. Noch het en was geen cōpact beuoer waert tot iuste eñ sekere titele die sulcke sake behoert te wesen tusschen gelofte en eñ cōpacten Niet te min om dattet was tusschen ridders eñ in sulcker sake enñ dat die eē dede gelijc eñ sulckē cōpact als die andere tusschē riddēs ende in sulcker sake behoerdet onderhouden te wesen B

D
ff. de pactis. l in actionē le gati. cū glo. ¶ Exempel van drie gebroederen

¶ Item drie gebroeders warē Die. ij. storuen eñ si lietē alle hoer erfnisse aen eē vreemde persone eer dz dē derdē gebroedē gestorūē was Daer rees clachte tegens dē ghene die dat erue hadde vā zijn gebroedēs eñ soe veel dat si tsamē een cōpact maectē dat sy deylen souden die eruen half eñ half die een tegens dē anderē. Eñ mits dien die broedē soude hē verdrāgē vā dien eysche Dat gedaē die ghene die also vandē eersten hadde die erfnisse was gebroedēlic te volcomē die cōpact eñ en woude niet houdē die gelofte die si tsamen gedaē haddē Die broedē begeerde aendē keyser vā sekere goedē de zijn broedēs hieldē die hē behoerdē toe te horē na dat hi die cōpacte tusschē hem beiden ghedaen niet en woude onderhouden of dz hi bedwongē soude wordē te houdē die cōpact tusschē hē liedē ter goedē trouwe gedaen. Eñ die keyser dede daer op antwoordē bidē rade Ghelijc als ghi sijt int besit vanō sake eñ uwē wedē partie v des eyschet ghi moecht v werē bi actie cōpact enō gelofte. mer indiē v wedō ptie hout eñ is int besit eñ ghi des eyscht hi heeft tegēs v exeptie vā naer te cōpact ō dat tusschē den cōpacte en is geen stipulacie. eñ van naecten compacte en spruyt geen actie dye gehoudē is te volbrengen ten si dattet hem belieft. want men en mach niet bedwingen. C

¶ Een exempel van een man.

¶ Een mā dede of maecte zijn testamēt. eñ liet zijnre huysvrouwen seker goedē eñ deelen. Van welckē man bleuē waren vier erfgenamen Het gebuerde dattet wijf bi hoer ghelieften liet eñ quijt scoude twee vanden voorscreuē erfnamē alle tgheent dat si hem liedē eyschē mochte ter cause vā hoerē man Die and twee erfgenamē dat wistē eñ wouden oec quijtsceldinge hebbē vā hoer aēdeel eñ seidē dat si warē vā gelijke cōdicie Ende aengesien dat si die een quijtsceldinghe gedaen hadde si behoerde ende was ghehoudē die andere mede quijt te schelden. want het quam al van een generacie. Den eysch quā voor dē keyser het wort geseyt dat daer om niet en behoerden die ander quijt te wesene want die vrouwe was vrouwe ghemaect van hoer ghifte bi ordinācie vā hoerē man. die t alsoe begeert hadde. Eñ daer om mochte si haren wil daer af doen D

¶ Een questie

¶ Ghi moecht ende sijt sculdich te weten dat die compact bij sommighe gheordineert ende gedaen tusschen hem lieden dat die een of die andere twee soudē betalē alle die sculdē vandē dodē bi sekere cōtracte dye

tie vandẽ crediteers vandẽ dodẽ tegens een
vandẽ ghenẽ die erfname was vanden voor
screuẽ doodẽ als successoor segghende datter
een was vandẽ erfname die schuldich is die
sculde te betalen bij sekere gelofte eñ cõpacte
die si te samẽ haddẽ waer bi hi daer aen niet
gehoudẽ en was mer de ghene diet gelooft he
uet. Den crediteer antwoorde dattet hẽ niet
aen en ghinck wat cõpact dat si te samẽ had=
dẽ/ wãt aẽ hẽ als erfname hijt eyschẽde was
Ergo ⁊c. Geuraecht wort tegens den keyser
wat daer af wesen soude De keiser antwoor
de bidẽ rade dz die gelofte die de erfnamen te
samen gedaen haddẽ/ den crediteers niet en
were noch vandert dẽ eysch noch actie vãdẽ
crediteer die gedaẽ is sonđ sinẽ cõsent. want
bidẽ rechte elck is sculdich sinẽ aendeel te be
latẽ sonder scult oft sculdẽ. A

Ander questie.

Het gebuerde dat een mã maecte compact
met een ander met lichte wille eñ seide. Ick
sal v geuẽ elc iaers .x. põt eñ heeft die betaelt
bi eẽ iaer oft twee Eñ daer na en woude hijt
niet meer betalẽ / mer was des weygerende
aendẽ ghenẽ dien hijt gelooft hadde. Hi toech
aendẽ keiser eñ versocht al daer raedt. Daer
op seide de keiser. In diẽ indẽ cõpact die ick v
hore seggen ander stipulacie oft brieue en is.
ghi en hebt gheẽ actie vorder die .x. pont te ey
schen dan hijse betalen wil. Wãt ghi en hebt
op hem anders niet dan dijn actie naects son
der brieuẽ van sake noch van redẽ / waer om
hi v die geloeft heeft te betalẽ. Want wt ghe
noechte heeft hi v des geloeft eñ sonder brie=
uen eñ tot sijnre geliefte mach hijt wel laten
te betalen / want waer om en soude hijs niet
laten te betalen tot zijnre geliefte / aengesien
dat hi bi proper stipulacie dat niet gelooft en
hadde te betalẽ eñ om seker sake. Eñ die sake
niet rechtuaerdich en ware / eñ of hijt ter goe
der trouwẽ of bi sekere sake des geloeft had-
de / soe soude hi daer af vrij wesen met rechte
in dien hi daer afclaecht, dz / waer om dan als
hi tot zijnre simpel geloef gelooft heeft eñ son
der sake gealligeert noch sonder brieuẽ en sou
de hi daer af nz quiit wesen tot sijnđ geliefte

B Vã cõpacte op toecomẽde sake.

Een questie rees. ⁊c. Om te wetẽ wat dat
recht seggẽ soude op tgheent dat twee of mee
re hope hebbẽ te gecrigen bi successie dat erue
vae eenige daer si ergenaem af zijn / in diẽ die
oflinich worde sonder dat te ordinerẽ tot sij
nen wille / dwelck hi doẽ mach so lange als hi
leeft. Het gebuert dat die voorscreuẽ erfghe
namen cõpact maectẽ tusschẽ hẽ liedẽ vã diẽ
eruen vercochtẽ eñ verbonden alle tgheent dat
hẽ daer af comẽ mochte. Die keiser seyde bij
den rade dat sulcke gelofte is onseker ende te
gens goede sedẽ vã cõpact te makẽ op tgeent
dat noch inden wille vã andere is. Ende dat
niet geweten en is of mẽ dat hebbẽ sal of niet
Ende daer om ordinerẽ wi dat alsulcke com-
pactẽ niet waerdich en sullen wesen. Want
die rechten en hengen gheen compactẽ te ma
ken op andere saken sonder die wete vanden
ghenen wie die toebehoort. Ende bi stercker
redene en henget trecht niet dat hoe wel dat
den ghenẽ die noch leuendich is die dat erue
houdt daer af maecte tot desen eynde cõpact
te latẽ na zijnre doot ten waer met recht eñ
cõsent vandẽ here. Eñ oft waer met recht so
soude hi dat weder mogẽ roepẽ telckẽ dattet
hẽ beliefde. Daer õ wat cõpact dat daer afge
daẽ wort en is niet werdich nae dattet we-
derseit is. C

Een exempel in compact

Die huwelicte een vrouwe die ic op ghe-
voedet hadde in minẽ huse / eñ ic gaf haer C.
pont met cõdicie dat of hi storue sonđ gebuer
te dat icse wed hebbẽ soude. Ick maecte dese
cõpacte bi mi seluẽ sonđ dat yemãt mi des ge-
loefde weder te geuẽ noch te volbrenghene.
Het gebuert dat dit wijf sterft sonder oor. Ic
dede eysch vanden hondert ponden weder te
hebben teghens hueren man die ick hem ghe-
geuen hadde. Huer man was daer teghens /
segghende. Wij toghen totten keyser eñ sey-
den den keyser biden raedt dat dese compact
was alte naect die van mi ghedaen was tot
mi alleene / want als voorscreuẽ is / partie is
die consent van sommighe in een conclusie.
Ende hier en is oeck gheen consent / dan van

A
C. vt snp. [...]
bitor pac[...]
b3 an. l. se[...]

B
C. de pacti[...]
& certis an[...]

C
C. de pacti[...]
de tali q[...]
sioue.

den allee bi hē eñ sonder eenige brieuen. Eñ daer om sprupt gheē actie vā sulcken cōpact. Want ic en hebs niet gedaē noch ghegeuē bi forme van recht noch bi forme vā ghifte nae dat ict weder hebbē woude. Eñ oec en hadde ict niet gedaen bi leeninge na dat ict weder hebben woude/ mer ic haddet ghedaē bi com pact om dat weder te hebbē. Eñ niemāt en ge loofde mi weder te geuē Daer ō ꝛc.

A Die rechtē willen dat die leste com pacten wordē ghehoudē eñ bewaert. B

¶ Exempel eñ arrest daer op.

¶ Een man die was mi sculdich seker pēnin gen/ ic dede gelofte daer op det ic hem niet ep schen en soude/ eñ daer bi was hi sculdich on gemoeyt te bliuen/ eñ ick en soude hē niet epschen. Jc dochte hoe dat ic soude mogen igno reren desen compact bi nieuwen compact op dat die eerste cōpact soude te niete wesen Eñ ic volchde so lange dat ic tracteerde met hem eñ hi geloofde mi dat indiē ick hem epschede die penningen hier bouen/ hi en soude hē niet behelpen vā eenige exceptie van betalinghe Dese leste compact dochte mi dat se ignoreer de die eerste die ic hem gedaen hadde/ dat ick hem niet epschen en soude. Eñ daer om won de ic betaelt wesen/ ende hebbe hem betogen in rechte. Hi verweerde hē eñ proponeerde de compact bouen gescreuen eñ gealligeert dat ict hem niet epschen en soude als voorscreuē is. Eñ daer bi begeerde hi ontslagē te wesen Jc ōweerde mi bidē rechte die de laetste cō pact houdē soude eñ niet die eerste. Eñ dat hi tegens mi hadde cōpact gemaect eñ gheloeft dat hi om die schulde nēmermeer en soude hē behelpen/ mer exceptie van betalinge teghēs mi noch vā andere. Hi was meynēde des niet te houdē/ eñ daer af vrij te wesen bi dat ic hē des niet epschen en soude als voorscreuen is. Jc settede hem te voren/ dat hi hē niet en sou de verwerē noch behelpē van gheenre excep tie eñ dat hi niet en mochte proponeren noch betoghen betalinghe/ dat welcke is de puere eñ warachtighe maior. Eñ dat inder waer heyt sonder te thoonen van schulde warach tige quitācie/ men niet differerē en mach ab

A

de cp ante sti? opisti o err.uit sse dt otta gē halle. gis int eu dicere ta nā ētū ē s rū eēt uu simp.r nō titū rei iu nentu tūc ctū nullu: .s sic nou ul ūsimpli er imo vel nr rei intēr tu ser pem a quā iu do dedit ipse e alūne.

B

pa tanouis ma C.co.

C

C.de pac.l. sacra nouissi na.+.l.s.vu? s.pac ne pe cru.ff.co.

D

ff.eo.l.in bō? iori contrac ibus

solucie. waer om. ꝛc. Daer op so worden wij gesonden aenden keyser. Die keyser seit bidē rade dat ic weder om keeren mach tot minen eersten epsch/ eñ dattet redene was dat hi be talinge thoonen soude. Eñ dat die eerste com pact te niete was so wel bidē anderdē cōpact als met redene eñ iusticie de welke willē dat satisfactie gedaen si van tghene datmen ge trouwelic schuldich is. C

¶ Noch cōforterēde eñ in onderstant vā tghe ne dat voorscreuen is seit dat anderde recht dat na comt. Dat in alle comāscap die gedaē wort bi cōtract vandē eenē persone totte an derē/ het moet ōstaen wesen dattet si cōtract dat eenige ter goeder trouwe oft contract vā rechte daer af volcht dat int contracte wae rachtich oft eenige compact si die ghedaen is ter goeter trouwe in die comanscap. Bi dese compact is gesproten seker actie eñ ontfanc kelic/ mer ist gedaē sinder den coope Ic t die cō pacte niet en spruit dan exceptie ende niet ac tie. D ¶ Dat cōpact gedaen op erue ende sonder beneficie vā recht niet en houdt. ¶ Een exempel daer op.

¶ Een goet man hadde eenen soene ende een dochter/ eñ hi huwelicte sijn dochter eñ gaf haer die huwelijcse goedē die inden huweli ke toe gesedt eñ gesloten waren. Eñ voortde de hi gelofte ende compact aen sinen swager dat in dien hi storue/ hi woude dat sijn dochte re hebben soude die helft van sijn lant oft er ue bouen tghene dat hi daer ghegeuen hadde in huwelike. Ende in langen tijt daer nae die vader die also sijn dochter gehuwelict hadde woude maken sijn testament/ eñ bi sijn voor screuen testament woude wech gheuen al oft eens deels van die voorscreuen erue ouer die helfte die hi geloeft hadde als voorscreuen is ende willende daer of ordinerē al heel tot sij nen wille. Die man van si;nre dochter seggeñ ter contrarie/ dat hi van die helft vāde voor screuē erue niet en behoorde te ordiuerē noch maken testament tegens noch in preiudicie vander gelofte vanden cōpact die hi hē daer af ghedaen hadde inden huwelic. Die vader seide ter cōtrarie eñ dz genoch redelike hi ge

geuen hadde zijn dochter van sinē goedē. eñ so veel dats genoech was na sinen ōmogen wāt of hi enige cōpact alsdan gedaen hadde so en wast niet sulke. als datte hem ōbindē mach noch en behoordt. hi en mach van zijn goeden legateren na sinen wille Alle gesien het woort geseit biden keiser in sinen raet. dz de vadr bij sulcke cōpact nz en was ōbonden so dat hi vā zijn eruen daer hij of was vri he re eñ int besit eñ possessie vredelic. en mocht wel ordinerē eñ specialic legateren tot sinē wille. A

¶ Een ander exēpel daer op.

Het gebuerde dat eē mā die twee sonē had de maecte zijn testament. Eñ ordineerde by sijn testamēt. eñ maecte sijn twe sonē erfge namē van alle sine erue bi cōdicie/dz als die een storue/dye erue of lant wedr comē soude opten anderen. indien hi geen witachtige ki deren en hadde. Het gebuerde dat die vader sterf/zijn twee sonē haddē alle sijn erue/eñ deeldense half en half bij die condicie bouen gescrenē Eñ daer na auiseerden dat si te sa mē makē soude cōpact aengesiē dat si warē vri heren vander saken Eñ desgelijcs ouer= mits dat si gheen kinderen en hadden. si do den dye ordinancie van haren vader/eñ dat cōpact dz hi daer af gemaect hadde. eñ wou de dat een yegelic van hem mochte sijnē wil le doen van sijn aendeel des erfs. die sij van haren vader haddē So quamē si aenden kei ser vragē of sides mostē doē Die keiser seide dat ʒijt wel doen mochten aengesyen dat sy. waren rechte heren vander saken B

¶ Van sommighe te maken cōpact.

Eñ oft gebuerde dat sommighe maectē of dedē gelofte tegens een andr een scult te beta len. Eñ hem daer toe obligeren elc een voor al. Eñ dan een vand ēgeobligeerdē gint aē den crediteur/betalen sulcke aendeel eñ por tie als hem mochte aenlopen te betalen. ghe lijc als oft niet en waer elc eē voor al/eñ dye crediteur dat ontfanct/gelijc alsmen is som tijts begeerlic ghelt te ontfangen. Weet dat daer na den crediteur niet en mach die schuld den eyscen dan op porcie elc van hē liedē sijn aendeel/noch specialiken aenden ghene dye sijn aēdeel betaelt heeft. eñ is daer mede ge doot eñ te niete. die cōpacte van hem elc een voor al bider betalinge die hi daer af ōschei de ontfangen heeft/want daer is ghelijc als nyeu we cōpact. eñ mutacie of ōanderinghe van compact. C

¶ Vanden cōpacten die niet te houden en zijn ¶ Capittel C. xx.

Daer zijn oock cōpacten hoe wel datse sekerlijc geloeft sijn te doen/so en be horense niet gehouden te zijn nae bescreuen recht Ghelijc als oft gebuerde dat yemāt ge loefde te doen eenighen dootslach. of te doen enige diefte. of te doē enige ōraet. of yemāt slaen of iniurieren. of bescadigen in fayte. of in woorden. Weet dat sulcke conpacten niet te houden en zijn. noch trou noch peine noch stipulacie daer toe ghestelt eñ ghedaen en is niet waerdich. Maer behoren daer af gecor rigiert te sijn die gene die begerē des te doē. D

¶ Noch moecht dy wetē dat soe wye ghelooft hadde dat hij nēmermeer en soude enighe ōuolgen om mesdaet die hi ghedaen soude hebben/ dat begheren soude pugnicie van rechte. Weet dat sulcke compactē niet te houden en sijn want die rechten niet en wil len dat eenighe mesdaedt blijft onghecorri giert. E

¶ Item so wie compact maect eñ hē verbin det tot onmogelike saken weet dat sulcke cō pact niet en is te houdē want die rechtē niet en willē dat hē yemant ōbint tot onmogheli ke saken die hi niet machtich en is te houden F

¶ Noch so wie compact maect tegens goede zeden. noch teghens die ghebodē des keysers. dats te wetē van zijn ouerste heere dat die clercken hietē plebissita Noch dat ye mat scadelijc si. Weet dat alsulcke ghelof ten en zijn niet te houdē/noch obligacie daer op ghedaen en is niet waerdich. G

¶ Item oft gebuerde dat yemant ondwijst eenē anderē compact te macken bi dol oft be droch/noch dat daer eenige dol mach wesen Weet dat sulcke compacte nyet en is waer= dich noch is te houden. H

Item na den decretale alle geloften vā goe

A C. de pa. l. pac tū quod dotali B C. de pa l. cū ppōa. C C. de pa ctis. l. sicredito res vrōs. Ad de eū &c. ist. cal? positiōe nō bn dicere uā & insolidu qlsq debitorū tācur hz sp re gressū ad debi torē q ptē sol uit nec prode rit ei & pactus nihil ex ꝑsse ac tū sit vt nō cō ueniatur āpli us al's & al. soluēdo nō es sent posset cre ditor ad eū re dire. D C. de pac. l. pacta q̄ 9 & ff. de vbo. ob. l. i. gñaliter cū se. E C. de pac. l. pacta & inc lius ff. eo. ti. l. & vn?. § pacta F l. impossi biliū ff. de. re. iu. l. nō mortu rū C. de 9tra. stipu. et extra de. re. iu. c. nēo pōt. G C. de pac. l. pa cta. q̄ contra & melius. ff. eo. t. i. l. iurisgenti ū §. p̄tor ait. H C. de ex cep. & ꝑscrip. l. aduersus. l. & vn?. §. illd nul la pactiōe effi cipt ne dolus mal? ꝑstetur ff. de pac. l. pac ta q̄ 9. c. eo. & l. gñaliter & l. & plagij. ff. de v bo. ob. l. i.

der trouwe duechdelic eñ eerlic de gheloeft zijn te houdē bi maniere vā goed trouwe hoe wel dat daer niet en ſi cōt ract oft ſtipulacye of verbande expꝛes/ tis te houden. A

A
D.e.pactiões fctē a nobis. & c.i.de p.act. ex tra. insti. de in utili. sti. §. ſi qͥs alium.

¶ Item cōpact gemaect tot anđ meyninge en is niet te houden. wāt eens anđs ſake en mach men niet obligerē of ghelouen dat dye gene die daer aen gehoudē ware ſoude houden indient hem beliefde. B

B
ff de vbor. ob ligatio. l. ſtipu latio iſta §. ne mo.

Item bi cōpact gemaect van toecomenden tidē Men en behoozt gheen rechter te vindē die hē daer af behoozt te onderwindē ten ſy dat daer ſekere ſtipulacie of vbāde ſi. makē de expꝛes mencie vanden tijde. vanđ plecke. vanden daghe/ eñ vander ſake C

C
C. de vſuris. l. i. l. cõnis

¶ Vanden actien de dol.

¶ Capittel. C. xxi.

D
Vt ſcrin ſuma azonis. l. ij ru. de dolo & ma lo.

Dol nadē redē is wāneer ſurple of ar gelist geuonden woꝛt in eenige cōtract of in eenige ſtipulacie/ oft in enighe quitancie oft geloften geloeft ter cauſe van reconuencio. of in enige tranſactie gedaen ter cauſe van remuneracie. Ende is geſeit dol van valſce machinachien dat bi looſheyt ſommige een ander doet inde voozſcreuen ſake of dier gelijcke ſake verſwigende die waerheyt indē contratt te doen. D Eñ ghy moecht weten dat actie de dol en behoozt nz gheallígeert te zijn/ ſo lange alſmen hebben mach anđ actie dē ſinē te vhalen/ wāt lelike ſake is dol aendē pꝛopoſant/ indien hij daer af vuiele/ eñ het is een lelike ſake te ondhouden. Eñ de recht ſonder blikelijke conìecture en behoozt es niet te ontfangē Eñ of daer eenige conìecturē zijn. daer of behoozt eerſt gekent te weſen voor die pꝛincipale ſake Wāt indien daer dol geuonden woꝛdet/ die pꝛīcipael ſake is te niete om den eyſcer. Daer om behoozt eerſt daer af gekent te weſen. E

E
C. de do. ma lo. l. de dolo ac cio.

F
l. ſi. C. de do. malo.

G
l. i. ff. de tranſ.

H
C. de tranſac tiõib9. l. cũ ꝓ ponas

¶ Noch moechdi weten/ dat ſo wie allegieren wil actie de dol/ hij behoozt te intenterē voor den rechter die daer af kennē mach binnen dē tijt van. ij. iarē. Eñ of hi lāger beyde. ſonđ te hebbē geintenteert of aēgeleyt actie voer rechter cōpetent hi en waer daer toe nz ontfanclic F ¶ Vanden tranſactien

¶ Capittel. C. xxij.

Tranſactie is vā twifelēde ſakē eñ onſeker of vā ſaken ongheeynt of nz volbꝛacht. makē cōpact eñ ſeker accoozd. of anđs tranſactie is pmutacie oft vanderinge van die eē plecke in danđ/ eñ daer ō behoozt mē te thoenen wat tranſactie is/ want deen daelt van den anderen So moechdi weten dat int generael te ſpꝛeken valt eñ woꝛt gemaect trāſactie in veel manieren gelijc als oft gebuert dat twee partien zijn in pces deen tegēs dē anderen voor recht/ Eñ om die coſten te ſcouwen maken accoozt eñ verenigen te ſamen bi ſulcker manieren/ dat die een gehoudē ſal bliuen tegens den anderen in ſekere ſomme van ghelde of andere ſakē/ eñ daer af makē obligacie te ſamen. Dats te weten ſoe wye dattet ſy die hem vbint te gheuen eñ te betalen tgene daer ſi af veenicht zijn. Deſe ſake is nadē rechte gehetē trāſactie. ō dz dē eyſch dye dē eyſcher plach te doē vā te ſegge voor den rechte/ dat hi actie hadde van eyſcen teghens den vwerer die ſake is te bekennē/ eñ heeft dat gebꝛocht eñ gheſet in ſekere ſaken Dats te wetē in bekende ſake en ſekere.

G ¶ Een exempel.

Ic hadde een ſuſter dye queſtie teghens my maecte voor dē rechte ō ſekere erue die ſi ſeyde haer toe behozende. Eñ daer ō dat ic woude ſchouwen materie van pꝛoces/ ic maecte compact teghens mijn ſuſter van. x. pont pareſijs/ ſo dat ſi mi in vꝛeeden houden eñ latē ſoude die welcke ic haer beloefde te betalen eñ te gheuen Daer na gebuerdet dattet my berouwede. om dat ic wel wiſte ſekerlic dat ſe ongelijc hadde des te eyſcen. eñ ic en woude haer niet betalen die voorſchꝛeuen thien pont alſo gheloeft. Si betoech mij in rechte voor den keyſer. alle ghe ſien. het woꝛdt gheſeit. dattet ghene dat ic ghelooft hadde ōuerſe van pꝛoces was te houden nae dat ſi daer af ghecelſeert ware vanden pꝛoces eñ daer afghedaen hadde tranſactie bi middele vā den thien ponden als voorgheſeit is.

H
¶ Een ander exempel

¶ Noch volcht hier nae een ander exempel op die forme eñ maniere vā trāsactie Eē ionghe hadde voechden eñ regieders Hi ghecomen wesende tot sinen dagen. betoech zinre voechdē eñ regierers in sake. om te hebbē rekeninghe van sinen goedē Twist eñ proces dair of gheschiede om te weetē alle materien van proces. si maecten tegens den iōgē trāsactie vanden gescille Eñ hi sceldese quijt vā al tgene dat si aen hem gehoudē mochtē wesen. om dan seker somme ghelts de si daer af geloefden te betalen Eñ daer af deden seker cōpact. eñ alsso dede hi van tgene dat si tegēs hem gehoudē waren bi actie van gemae cte saken eñ sette weder in transactie van nyeuwe ōbande of brieuen. dz welke dat de clercken hieten stipulatio aquiliana. dat is te seggen Van saken onsekere. setten in sekere obligatie met woorden. het ghebuerde dat die voechdē corts daer na storuen ende ōsiinich worden. Jc auiseerde dat si noch hadden vā minen goden te hem waerts. also dat icse betoech voren rechte Die erfnamē woudē hē daer tegens weeren biden transactien voorseit. eñ seide dat icse om en sōme ontslagē eñ geuriet had Jc antwoorde dattet wel waer was dat icse quit ghescouwen hadde vā dat se mi geregiert hadden in ontfanc. mer van tghene dat si van mi hadden in weelen oft andere ghelike saken niet Si seiden daer teghens. ende dat die quitancie was van allē saken int generael Op dit ghescille si woordt ge seit biden recht dat de quitancie gesien en de ghethoent soude wesen. eñ indien si mencie maecte dat ict vanden in weelen ghedaen hadde quitancie of des ghelijcs so generalic ende specialic. dat si daer in mochten begrepen zijn ende verstaē. die quitancie waer vā waerden. eñ des niet. dē eysch waer ōtfāclic

A ¶ Binnen welker tijt van exceptien mach zijn gheintenteert in tide van transactien.

¶ Eñ oft gebuerde dat bijden voecht na die trāsactie gedaēde minoer of ionghe bedrogen waer Eñ dat also wort gheuondē. partie ghehoert. oft die ionghe dat mochte thoenen binen twe iaren na die trāsactie. noch waer hi daer toe ontfāclic Eñ of hi langer beyde niet naden nachte eñ sondē te proponeren deceptie of bedroch. eñ dat te tonen tegens de transactie en waer den iōghe niet ontfanclike.

B

¶ Van veranderen erfnisse bi condicie.

¶ Jtem twe ghebruederen waren erfgenamen van hueren vadē alleen eñ voor al. welke vader gemaect eñ gheordineert hadde by testament. dattet lāt oft erue die achter latē soude sinen twe sonen bij sulcker cōditie. dat of die een storue sondē witachtige kinder te hebbē. dat die wedē comē soude aendē āderē broedē Die vadē gestoruen. die twee sonen ghebrueders eñ erfghenamē van hueren vader bi hueren vrien wille quijt schouwen eñ ōtsloeghen malcanderen vā deser ordinancie. van hoeren vader eñ mae ctē transactie deē deen anderen daer op dat elc sou de mogē doē zijn vrien wille vanden lande of erue hē toe behorende bider doot van hueren vadē Tghebuerde dat een tijt daer na een vanden ghebroederen wort cliuich sondē oer eñ maecte eñ ordeneerde vā sinen erue Eñ dē andē broeder die gebleuen was. woude copen teghens die ordinancie van sinē broder. Eñ seide dat zijn vader gheordineert hadde. &c. eñ dat gi daer bi niet en mochte gemaect hebbē eenige transactie. die voden mochte die ordinancie vanden wtersten wille van hueren vadē vāden ghiften. die zijn broder gestoruē ghemaecket hadde bi zijn testament. Die erfnamē seiden ter contrarie. eñ dat die ordinancie van den vader biden wille vandē twe ghebroeders was verandert eñ getransigneert int ghenē dat elck mochte zijnen wille daer af doen als voorscreuen is De broeder leuende seggēde ter cōtrarie. eñ dat of trāsactie gemaect ghe weest hadde tusschen hem liedē. so was hi bedrogen. ende biden seluē rechte compact gemaect in deceptie of bedroch niet en is te houden noch transactie die daer of volcht. Welcke lijes na dat binnen der tijt van twee iarē mē daer af maect actie ende veruolghe. Op dit ghescille wort ghesiet biden vonnisse vandē keyser bi zijnen rade dat die transactie gedaē

Margin notes: ¶ C de tr. āsactioib?. l. age cū gemiano

C. de trāsactioib?. l. actō administrat p h ē 9. in l. ctone C. de trāsac. vult cere si setis se lesuz rest tut' qū pba dolū intra t pora iur' q d ff. pbari pō

tusschen den twee gebroeders. was te houden ende te conserueren Hoe wel nochtans dat de een vanden twee een ionge ende in voochdie ghe weest had als de voorscreuen transactie gedaen was Want si was versekert ter goeder trouwen ende dat die een niet en begherde die doot vanden anderen noch daer in was gheen deceptie noch bedroch. A

A
C. de transl. l. . . . fide commis . . .

¶ Van transactie ghedaen buten erfnisse.

¶ Na bescreuen recht so sult ghi weten dat al so grote macht behoert te hebben de transactie met rechte gedaen tusschen eenige partien als doet de sententie gegeuen vanden rechter Want gheen sake en behoert vromer te wesen dan dat recht vanden mannen te houden ende te onderhouden tghene dat sy gheloeft hebben Ende om dat eenighe seiden dat die transactie die ghedaen was aenden minoer buten tide niet en was te houden Weet dat dese questie ghestelt voer den keyser. het worde geseit biden rade dat de transactie gedaen ter goeder trouwen is te houden. wanneer ende tot wat tide dattet gedaen si noch gheen sake en behoert te beroeren die vrie consent van een man die abeel is compacte te maken rechtuaerdich ende die iaren heeft hi en ist wel machtich te doen. B

B
C. de transl. l. . . . ad minorem . . . auctoritatem.

C
C. de transl. . . . ea que transactionis.

¶ Van transactie dit welcke ghescheit bi gheueynsticheyt.

¶ Item tgheboerde dat een man eyschede een huys tegens een andere die dat weder seide so dat si transactie maecten bi middele van .xx. pont. dat den verwerer gaf den eyscher. op dat hi hem verdraghen soude van sinen eysche Ende om sekerliker te maken hoer compact so stelden si in conditie. dat huys bliuen soude aenden verwerer als in coop. Ende daer of so soude ghemaect worden brieuen. die welke in houden souden van coope om een seker somme verclaert inden brieuen voorseit Een tit geboerdet dat dye eyscher woude eyschen den prijs die inden name vanden cope inde voorseyde brieuen begrepen was daer hi niet af betaelt ghe west en hadde noch voldaen als hy seyde Die verweerer seide dat hoe wel dat den brief mencie maecte van titele van coop. ende vanden prijse verclaert Niet min wast waer dat bi selue transactie. ende by middele van .xx. pont. dye selue huysinghe was gebleuen aenden verweerer als zijn proper erue hoe wel dat daer in titele van coop verclaert sy om sekerliker daer in te doen Op desen twist die sake wort gebrocht voorden rechter. gheseit wort bi grote deliberacie van rade. dat om niet eyschet die eyscher den prijse begrepen inden voorscreuen brieue. dye daer in bi gheueynstheit gheset wort. Want naden rechte tgheene dat ghedaen is geueinstichlijc. behoert te zyn als niet ontfanclic.

D
C. de transl. l. . . . intentio creditorum.

D ¶ Transactie op erfnis

¶ Item het gebuerde dat een man meynde erfghename te zijn van een ander ende daer om betaelde hi enige van zijnen schulden Ende als hi sach dat hi also veel schuldich was. om te scouwen die scade maecte hi transactie aen die creditores ende betaelde hem luden eens deel vanden schulden so veel dat si te vreden waren. Ende hij dedet om dat hij meynde erfgename te wesen van den dode: ende gecrigen bi successie alle die reste van sinen goeden Het gebuerde dat een ander quam die naerder was. ende wort gheseyt erfgename Als de gene diet also betaelt hadde sach dat hi gheen erfgename wesen en soude. hi woude weder eyschen ende hebben tghene dat hi betaelt hadde gelijc als voorscreuen is. Die ghene die des ontfangen hadden seiden. ende dat hi bi transactie van betalinge hem lieden betaelt hadde tghene datmen hem schuldich was. ende daer om niet en waren ghehouden dat weder te gheuen met dat hi hem betrecken soude aen den erfghenamen die daer af vri bleuen Den eyscher seide daer tegens Dese sake wordt ghebrocht voor den rechter het wort geseit by deliberatie van rade. nae dat hi nae die transactie dat gedaen hadde ende betaelt wel so hadde voor hem gesien. want hi dat niet weder hebben en mochte rechtelijck. om dat hij des als borghe niet ghedaen en hadde noch oock als bedwonghen met crachte. D

¶ Van transactie ghedaen bi weesen

¶ Item tghebuerde dat een weese aensprac zijnen voecht. om te hebben rekeninghe van den sinen De weese ghecomen to zijn iaren ende dije playte begonnen om saecke van voechdie Daer nae ghebuerdet, dat hi hem bedach

te dat hi niet gedaē en hadde eysch vā al dat gheē daer zijn voecht voorscreuen in handelinge afgehadt hadde. Eñ hi dede nyeu wen eysch/eñ betooch hē in recht. Eñ dye voecht heeft hē beloopē van zijn transactie die ghedaē was tusschē hemliedē eñ seide dat hi behoort ontslagē te wesen vā alle dese voirscreuen voechdie ꝛc. Die voorscreuen weese seggende daer tegens. Eñ oft in huer rekeninge erroer waer/soe behoorde hi daer of ghereliueert te wordē/wānt contract noch compact noch transactie a dol oft surple niet en is te houdē tegens goede zeden noch teghens die waerhede vander sake ꝛc. Eñ daer om oft ic in eysch trede den eersten dach/eñ dat ic niet en wiste alle tgheent dat mi behoorde toe te horen/eñ ghi mi daer af niet en seidet/maer ōswheghet daer ghi ijt wel wist oft mocht weten tegens v eñ uwer preiudicie. Eñ is de interpretacie te doen/waer om ꝛc. Die voorscreuen voecht seggende ter contrarie. Het woort geseit bij vonnisse vandē rade des keysers/als dat den weese tot goeder memoriē vā rekeninge mochte eñ behoorde te coemen eñ dat alle deceptien behoordē ōsteken ende achter gestelt te wesen. A

¶ Transactie bi stipulacie aquiliane.

¶ Item hier na volcht een gelijc recht eñ op gelike sake. Ick pleytede tegens een man om sekere sake die hi vā mi hadde tusschē sommige andere sakē. Eñ om te scouwen materie van ꝑces bi middele vā minē vriendē maecte ic vrede eñ veenige van dier sake aenden seluen voorscreuen/midts sekere transactie die wi te samē maectē bi acquiliane stipulacie die hi mi daer af geloofde te geuē. Ende midts dien maecte ick hē quitancie eñ ic geloofde hē dat ic hē niet eyschē en soude/ ende gaf quitancie so generale dat ic niet en seide noch en ōclaerde inde quitancie dattet was om die selue sake/ mer ic seyde dat ic quitancie dede eñ gaf van al tghene dat ic hē mochte oft wiste te eyschē/eñ een tijt daer na gebuerdet/dat ic hē eyschede om sekere andere sake die ic tegens hem te doen hadde Eñ dat hij vanden mijnen ontfangē eñ ghehandelt hadde ende betooch hem daer om indē recht Hi verweerde metter quitancie die hi vā mi hadde segghende. Hoe dat hy seker transactie ick hem gheghenen hadde die voorschreuen quitancie/waer om hy segghen woude/ datse sulcke was eñ soe generale/ Als dat hij hem nemmermeer niet meer eyschen en soude moghen. ꝛc.

¶ Ende ic antwoorde dat ic hem quitancie gegeuen hadde bi contract van sekeren contracte/die welke die wi te samē gehadt hadden op alsodanige sake daer wi af warē doē ter tijt voorden rechte/eñ daer voor gaf ick hem quitancie. Ende hoe wel dat die quitācie spreect dat ic hem niet meer eyschē en soude nochtans en hadde hi nie ander tractaet tegen mi dan vā dier sake/daer wi af doē ter tijt waren in questie/ noch oeck en hadde ick nie ghedaen eysch van eenigher ander saken dan van dien. Waer om volcht dat in diē ick thoonen mach dat hij van andere saecken in mi ghehouden si/dat ic daer toe behoore ontfanghen te zijn/ende en behoort zijn quitancie hem niet waerdich te zijn dan van dier sake/daer wij op dien tijde gheschil af hadden want alsdan is men ghereliuieert in erroer van rekeninge. Alle ghesien het woort geseit bi vonnisse vanden rade vanden keyser/ dat te eyschen rekeninghe vanden anderen goeden ende saecken ick ontfanckelick was/niet tegenstaende de quitancie/aengesien dat in die selue niet en was specialic verclaert die sake oft eens deels. B

¶ Van transactie sonder stipulacie.

Drie gebroeders waren gebleuē sonder vader eñ moeder/daer den outstē af houdende was sekere lant oft erue die welke die de .ij. iongen eyschten te hebbē voor rechte. Tgheschille was schijnende langhe te gheduerē eñ daer om maecten zij transactien te samē dat deen pleyte oft geset woort bi sekere middele/dat die outsten hem liedē geloofde daer af te doē/eñ daer toe haddē sij gedinge tegēs hem om dat als huerē outstē hi geweest hadde hueren voecht eñ eyschten hē rekeninghe van huer goeden.

A C. de tran[s.] & de certa [...]

B C. de transac. & de certa re[...]

¶ Int cort si maectē eñ gauen hē quitancie van als op hope/eñ om des wille dat hi geen kinderē en hadde/eñ dat hi hē liedē na sijnre doot laten soude sijn erue sonder eenige andr ordinancie daer of te makē als hi hē lieden gelooftde In seker tijt daer na si wordē geware dat hi sijn erue elders ordinerē eñ maken woude/so dat si hē daer ō betogen voir recht Seggende dat si bedrogen waren/eñ dat de voorscreuen quitancie te niete ware/oft dat die gelofte hem liedē gehoudē wort. Die outste broeds seggende ter cōtrarie/eñ dz bedroch niet en mochte wesen ind sake de welcke die men betugen mach inden cōpact gedaen Eñ oft hi hē liedē gelooft hadde sinē eruē na sijnre doot te latē/soe en was daer gheē stipulacie of brieue/noch met redene en mochte hijs niet gelouen bi simpelē cōpacte/de welke die naect is/eñ alsulke en is niet waerdich noch te houden. Waer om. etce. Die voorscreuen broeders seggende ter cōtrarie/ende dat zij gegeuen haddē de quitancie ter goeder trouwen/ende op hope dat hi houdē soude zijn gelofte. Waer om in dien hi des niet schuldich en is te houden.

A ¶ de transl. cū donationis. Adde qp in. l. ō hū pōit casus sz nō solū ēm illā. l. donationes fris ipi du o nō fuerīt de ccpti ut h sum enat. sed ē ibi decisio cōtraria huicuā dubi qp fēs ex q fu erūt scientes nō pūt allegare dolū sed tenet stare trāsactioni. ut ibi.

Sij bedrogē warē/wāt cōtract bij bedroch niet en is te houdē. Alle gesiē nadē texte van den bescreuē recht. Die keyser daer op wijsde dat bedroch gheē stadt en neemt op gheen sakē die nie bedeckē mach/indē cōtract doende noch sake naectelic gelooft specialic op eruē niet en is te houdē bi bedwanck. A

B ¶ de cōtra. et cōmit. stip. l. si fiue sue videt stipiari sibi ipt

¶ Van stipulacie int generael.

¶ Capittel. C.xxiij.

Stipulacie/de welke is een generacie van obligacie/ende van ghelofte van voorwaerden die gemaect wordē met woorden ende bi antwoorde vanden eenen ghelouende den anderē Dats te wetē hē verbindende met woorden willichlijck/sonder dat daer saecke si/waer om men hē vbint die daer te voren niet geschiet en is.

C ¶ C. sup eo. l. si cū tuā pecuniam.

¶ Een exempel.

¶ Het en waer niet properlic obligacie bi stipulacie of ic yemant scade oft hinder gedaen hadde/eñ om hem te recompenseren eñ te beteren/ick mi teghens hem obligieren eñ verbindē soude in eenige saeke/maer het is obligacie/wanneer ick segghe teghens een andere/ic beloue v te betalē telckē iare. x. pont Eñ oft de ghene dient alsoo ghelooft is eyschet ende seit. Ghelooft ghi mi des te betalē. Eñ die gelouer antwoort/ya/ want in stipulacie behoort ghelofte ende antwoorde/eñ dit is properlick stipulacie die welcke hem verbint eñ obligeert bi compacte Ende daer om seyt die wise dat compact sonder stipulacie is naecte eñde niet en genereert actie/ geliker wijs als bi saecke hier na gheexempleert blijcken sal moghen. Ende oft ghi doet uwe dochter bi yemant gelouen in forme van stipulacie/ dat hi haer geuen soude een seker somme vā gelde. Weet dat hoe wel dat dijn dochter in dijn onderdanicheit is/daer om en is niet stipulacie en houdt eñ is van waerdē. Maer uwe dochter so lange als si is in uwer macht/ en macht niet geschiē/mer ghi moecht et eyschē veruolgen hebbē ende opheffen bi crachte vander voorscreuen stipulacie/ Ende aen v soe behoortmē te antwoordē/want v aengaende is. B

¶ Van stipulacie de welcke die tot anderen niet in presencie oft tegēwoordich en is.

¶ Oft gebuert dat yemant doet ghelouen die alsso veel waerdich is inden woordē als gelofte tot yemant/ die dē ghelde die hi hem gheleent heeft/oft diemen hem sculdich is te geuen aen een ander die daer niet en is tegēwoordich/weet dat sulcke stipulacie niet en is wel seker noch en heeft niet volcomelic actie die ghene dient also ghesert is te eyschen Ende nochtans oft ware betaelt aendē ghene dient also gelooft waer/so soudet mogen wederroepen die ghene diet alsoe hadde doē ghelouen aen den ghene diet ontfangē hadde bi die stipulacie by actie vanghedaen saecken. Ende hi waert sculdich met rechte weder te hebben. C

¶ Van stipulacie wt breefe.

¶ Noch moeghdi ende zijt schuldich te weten dat stipulacie ghedaen bij breefe van der doot van eenigē tormente constant/ niet

en is te houdē/mer in diē ghi hē des geloofde
wt vreese/op dat hi v niet en wroegede van
eenigē misdaet die ghi gedaen hebbet/ of dz
hi v daer af woude wroegē in diēt warach=
tich waer. Weet dat sulke stipulacie is goet
eñ te houden/mer oft ware in cas criminele
dat de accusacie tegēs v vallē mochte/ weet
dat alsulcke stipulacie niet en is waerdich.
Want in cas criminele transactie noch stipu
lacie en nemē noch en houdē gheen stadt/ die
wroger mach alsdan wel weder coemen oft
accusacie doen. etc. A

¶ Van stipulacie ter goeder trouwe.

¶ Die bescreuē recht wil dat alle stipulacie
ter goeder trouwe gedaē gaet eñ waerdich
si totte eruen oft erfghenamē/het sij vander
eenre side oft vander ander.
Dats te wetē totte erfghenamē vandē ghe=
ne die gelooft heeft/ende dat si ghehoudē sul
len zijn te voldoen/het si voor den erfghena=
me vanden ghene diet ghelooft was dat zijt
veruolghen mogen/hoe wel dat in die voor=
screuen stipulacie ofte belofte begrepen si of
niet/ want waer om en soudē sij niet mogen
doen tghene dat haer vooruaders ghelooft
hadden te doen. Eñ niet tegenstaēde die sub
tijlheit die de oude geseit hadde/ dat na dat
den persone doot is zijn erfghename niet in
der sake doē en mochte tghene dat zijn voor
vader in diē hi geleeft hadde gedaē mochte
hebbē/ want het was tegēs goede zedē/aen=
gesien dat de stipulacie oft gelofte is sekere.
Eñ wi en willē niet dat dese exceptie vā nv
voort aenstadt hebbē sal. B

¶ Stercker redene ist naden rechte indē sti
pulacie/ eñ seit also Dat indiē yemant maec
te transactie van eenige sake/ daer inne si sti
pulacie/ het sij sekere oft onsekere mach zijn
geeyscht oft veruolcht. C

¶ Vanden stipulacien die niet en sijn te houden.

¶ Capittel. C.xxiiii.

NA dat geseit is vandē stipulacien die
te houdē zijn eñ te cōseruerē Daer na wil ick
seggen eñ thonē vandē ghene die niet te hou
den en zijn. Soe weet dat stipulacie die ye=
mant doet wesende onder zijn iaren/niet en
is te houden. D

¶ Vā stipulacie in tractaet vā huwelic.

¶ Noch verclaert die rechten stipulacie die
niet en is te houdē/ want oft eenige huwelic
waer getracteert eñ gelooft te doē eñ op dat
te hem daer of niet berouwē en machmen
der gelooft hi sekere peyne bi een sekere som=
me van ghelde Eñ het gebuerde dat eenighe
van hem tsi die man oft wijf hem berouwet
vandē huwelick/ eñ niet voort en wil gaen/
weet dat soe wat stipulacie oft ghelofte dat
daer si tusschē hē beydē noch oec wat sake dz
daer of gelooft si en is niet te houdē/ wāt die
huwelike behoorē te zijn bi vrije eñ liberale
wille/ eñ niet bi bedwange. E
Noch bi sulcker stipulacie oft ghelooften en
spruyt tet actie negheene. F

¶ Van stipulacie tot persoone niet tegenwoordich.

¶ Hoe wel dat sommige zijn vā opinie dat
men wel gelouē mach eñ verbindē aen per=
sone niet tegenwoordich het si in die ander=
de of derde persone. Niet te min seit die be=
screuen recht dat stipulacie niet en is waer
dich noch te houdē/ghedaē totten ghene die
niet en is tegēwoordich/ wāt in stipulaci of
gelofte behoort te wesen persone diet gelooft
te betalē/ eñ die persone die de ghelofte ont=
fanct eñ die seit gelooft ghij also te geuē eñ
te voldoē. Ende geuer antwoort ja als voir
screuē is Eñ dat hietmē stipulacie. G
Want tanderē tijdē so heb ic v dit ghetoont
in een ander rubrike daer toe dienēde eñ oeck
mede inder rubriken precedente.

¶ Van stipulacie van wiē dattet noch te v schijnen ware.

¶ Ghi moecht weten dat stipulacie of gelof
ten gedaē op erue die noch te vschijnen is in
den wille vanden ghenē die des vrielic ghe=
bruyct niet en is waerdich nochen is niet te
houden bi redene dat nadē rechten ghelofte
ghedaen tegens goede zeden niet en is te hou
den. Eñ dese stipulacie waer directelijck te=
gens goede zeden/ergo ghelofte daer op ghe=
daen en is niet te houden. H

A C. pe alle. ff. l. quidē zcu...

B C. ut sup. l. veteris iuris edicationis

C C. sup eo. l. scrip. debuisti.

D C. de inuti. stipu. l. Adde q illud nō ē supplici ter. l. virū imo stipulacio. fca amiore teu:. c de cōtractiōi l. neq; tutores insti. de inuti. stipu. §. pupil.

E Iusta illō matrimoniū solo consensu cōtrahitur.

F C. sup eo. l. libera matrionia extra de sponsa. c. gemma

G C. ru di. l. viter absentes. l inter stipulantē. ff. de vbo obli. insti. de inuti. stip. §. alteri. x. §. si qs alium.

H C. ru dic. l. exes instrumento. ff. lvit. de pactis.

¶ Te stipuleren oft te glouen meere dan men sculdich is.

¶ Eñ oft gebuerde dz yemāt dede stipulerē eñ glouē yemāt breed dan hi ghelēent hadde in goed trouwē Weet dat so wes glofte mē daer ŏdede eñ dat hi niet eñ mochte hebbē exceptie ter cōtrarie biden selven stipulacie ter quader trouwē diens en is te houden telken datter surple gesciet A Eñ alsoe moecht ghi wetē eñ ŏstaē vā alle stipulacie oft ghelofte / ŏbande / cōpacten eñ cōtracten want so geringe als daer surple geschiet so weet dat al des nyet en is waerdych / noch te houden

A C. ru. actā. l. si auia vrā et. l. dolo vel metu adhibito

¶ Van sommighe te samen verbonden eñ elck een voor al.

B C. de duobus reis stipu et p mit. l. creditor prohiberi non potest

Capittel. C. xxv.

O Hi moecht weten of dat gebuerde dz somige te samē zijn ŏbondē eñ geobligeert oft elc een voor al tegens yemāt / den genen diemen sculdich is mach de sculde eiscē wiē dat hē gelieft / eñ die eest hē gehouden na bescreven rechte te voldoē eñ te betalen Maer de rechter in dien die obligacie begeert mach helpē eñ vorderen dē gheobligeerdē dat hij mach roepē zijn garant oft zijn gesellē ŏ hē te helpē eñ ontscadigē eñ betalē haer portie eñ aendeel van dier sculde Nochtans na opinie vā somige wisen / eñ specialikē nae somige castumē locale / het is vā node dat de ŏbondē also bedwongē si ten eersten dat hi betaelt of ant woort inŏ sake doet voert roepē of dachuaerden sijn geselle oft gesellen ŏ hē te helpen eñ te vrien vā dier scult of allegieren dat si also verre ghehondē zijn als hi is / aengesien die obligacie also gedaen eē voor al geliker wijs also als voorscreven is.

C C. ru. p̄ asse. l. exprimere

D Aucten̄tica. ru dictā hi parti. fuerit speciale vide. hic bar.

B ¶ Item mer oft gebuerde dz elc waer geobligeert eñ ŏbondē in speciael voer zijn aendeel / dat waer een anŏ sake / wāt alsdan so en soudemen elc nyet meer mogen eyscen dan zijn aendeel. C ¶ Soe suldi weten opten voorscreven rechte als dat elc geobligeert alleen ende voor al is te bedwingen voor die geheel schulde. Ende wel mach hi soeken zijn ghesellen / maer die keyser seyt een autentijc / die daer op ghemodificeert is ende seit dat wel blijct ende ghenoech te eyschen op een als die andere oft anderen nyet en is noch en zijn indē lande / eñ zijn soe arm dat aen hē niet te ŏhalē en is noch te gecrigē die schulden / wāt anders en behoortmē niet te vallen op die een alleē / om dat inder waerheit te verstaē men gheē borge en neemt vā om sorghe vā quade betalinghe. Eñ men en sedt niet meer dan een om die vreese dat die een alleē niet en waer solvent. Eñ oft die een gebrake dat die ander mochte voldoē eñ vol brengē / wāt niet meer dan eēs en mach noch en behoort een scult betaelt te zijn / eñ en ware vā ghenē doen borghe te hebbē / in dien die schuldenaer solvent ware. Eñ daer om corrigeert die auctentijc die strengicheit vanden rechte inder manierē voorscreven. D

¶ Van rei vendicatio.

¶ Capittel. C. xxvi.

R Eivendicatio is een actie diemen behoort te hebbē teghen den ghene die eenighe dinck houden soude teghens den danck vanden ghene de des toebehoorde sonder iuste titele / gelijc als so wie houdē soude mijn goet bi diefte / eñ dat hijt gesedt hadde inden handen in bewaernisse van sulke daer ict onder vonde. Oft wie vanden sinen gheedificeert hadde op eens anders erve. Oft so wie ghedaen hadde eenighe beteringhe oft nyeu wedificia op eenige goeden diemen in bewaernisse hadde eñ administracie / eñ de gene die de goeden toebehoorden sulck waere dat hy niet en soude willen hebben noch die costen rekenen dattet ghecost hadde / weet dat dye ghene die des hadde doen maken bidē rechte van reivendicatio soude moghen of breken wech nemen ende wech draghen dat ghene dat hi daer hadde doen maken op dat hi wederstelde eñ ordineerde die goedē inden state als te voren was / eñ also solvent. Oft sake geleent bi hoofscheit / ende die ghene dient geleent ware dat ghinck versetten daer om en is niet dat die ghene die dat hem geleent hadde als voorschreven is en soude weder hebben bi rechte van reivendicatio sonder te betalen dye voorseyde leeninghe daer op ghe-

leent Eñ also moecht ghijt verstaen van al-
le gelike saken die ghebueren souden.
¶ Exempel te edificieren op yemants erue
¶ Item exempel van reiuendicatio te doen
in cas van edificie op yemants erue
¶ Ic hadde een stuc lants daer op was eē be
ginsel van een muer. mijn gebuerte de naet-
ste ghelegen der seluer edifierde. so dat hi stel
de zijn balcken geheelic op minen muer Hoe
geringhe als ic des gewaer word ic seide al
mijn te behoren tghene dat oop mijn muere
was eñ op min erue. Mijn ghebuer seide ter
cōtrarie. eñ dattet ghene dat geedifiert was
soude bliuen geedifiert. maer wel woude hij
des beteren bi seggē van wercluden Wāt e-
dificie was vā sulcker cōdicie. na dattet ghe
maect is het en behort niet af gebrokē te zijn
hoe wel nochtās dattet waer in geschil bi be
beclachte vā nieu wichedē. twelck sake ghe-
preuilegiert is na bescreuen rechte met mer
ander reden die hi seide. etc.
Opten ghescil van partie alle gesiē het wor-
de geseyt bi vōnisse vanden keiser inden rae-
de. dat gesticht op mijn goedē behoert my toe
te horen. also lāghe aist also staet gheedifiert
mer indien die edificie wort gebroken. alsdā
soude wed keren die sake biden recht van re-
iuendicatio aendē ghene diet hadde doē ma-
ken. hoe wel dattet gheedifiert waer in goe-
den trouwe oft anders. ten waer dat de ghene
diet hadde doen maken bi wille des te gheuē
want also soude bliuen metten erue. A
¶ Van reiuendicatio ghedaen oop zijn erue
die vercocht waer bi sulcke die daer aen niet
en hadde.
¶ Een ander exempel mach ick v thoenen vā
reiuendicatio. op possessie die v toe behorde
de welcke vercocht waer bi enighe die ghen
recht en hadde des te vercopen. Hoe datmen
des mach eñ behoert te reiuendiquieren op-
ten ghenen die dat gecocht hadde. hoe wel dz
hijt getrouwelic ghecocht hadde Eñ daer op
den keiser wijsde bi cōsilie vā bescreuen rech
te eñ seide Ghi moecht eñ zijt sculdich te heb-
ben recht vā reiuendicatio. tegens den gene
die uwe eruen cochten hoe wel dat si gecocht
hebbē in goeder trouwe eñ dat si meinden dz
de gene die des vercochte dat mochte doen en-
de wederkeren aen dinē eruen vrilic. op dz ghi
so lāghe niet en verbeyt dat die coper hē mach
behelpen bi possessie vā langē iaren eñ dz hij
recht heeft van prescriptie. B
¶ Te sayen of te planten in eens anders erue.
¶ Item oft yemant sayt in eens anders erue
of potede enige poten bomen of hagen Weet
dat na dattet saeyt oft poete also geplāt ghe-
nomen hadde die wortel dat soude behooren
eñ bliuen aenden ghene dien dat erue waer.
Meer bidē recht vā reiuēdicatio of de saeyer
of de planter dede sinē eysch vā zyn saedt. oft
vāden arbeit die hi daer toe gedaē hadde en-
de oec die plāter van ziin poeten ende arbeyt
weet dat hijt sculdich is wed te hebben of die
waerde vandē saet oft potēdattet waerdich
was ten dage doet gesaeyt eñ ghe plant was
met hueren arbeit. gelijc alsmē seit iuden lā-
de custumier. hi is schuldich weder te hebben
saet eñ arbeit. C
¶ Te houden eens anders erue daermē mz
vonnisse af versteken waer.
Eñ oft gebuerde dat enige hout eens anders
erue daer hi af versteken waer met rechte. de
ghene die obtineert. heeft sake van reiuendi-
catio eñ behoert wed te hebbē alle die vroch-
ten vandē tijt dat de andere ghebruyct heeft
zijn erue. mer of hi hadde enige titel vā gifte
vā coop. of vā successie of vā transactie. daer
ō dat hi possesserde hoe wel dz die versteke wor
de mz recht. daer ō dz de gene vā wien hi hou-
dēde was dz erue. daer aē geen recht en had-
de Weet dz hy alsdā nz gehouden en is vandē
vruchtē te keren. dan vand tijt dat die proces
tegens hem begonnen is biden rechte die seit
possideo quia possideo Noch van andere tij-
de en behoert weder gekeert te wesen. D
¶ Exempel op eens anders goet ghelt te lenen
¶ Item of een anders dinc een ander geleēt
of in bewaernisse ghegheuen vercocht waer
of verset die here weten des is mach dat rein-
endiqnieren. eñ aen hem trecken tot zijn rech
te. eñ in wat manieren des mach gescien sal
ic v daer of toenen een exempel ¶ Eē burger

A
C. de rei vēd. l. si inferiori cū seq. x. lij. coti.

B
C. ex dicta. l. aduers? eos

C
Ar. giruetne C ex. dictā. l. si qs sciens

D
C. ex. dictā. l. certū est qr malefideip? sessor tenet de fructib? p cepti? percipi edis bone fi. dei de extāti b? si p? litē cō testatā de oi b? l. alle.

van parijs hadde doen dragen in een bleyc-
kers huys een stuc lakens õ te bleyken Tghe-
bůerde dat die bleycker ghelts te doen hadde
eñ droech dat selue laken tot een iode woeke
naer eñ leende daer op eẽ seker somme gelts
Seker tijt daer na de burger woude weder
hebbẽ zin laken. die bleycker een mochtes nz
weð geuen wãt hijs niet en hadde Eñ tẽ eyn
de als die burger wiste dat zin laken was tẽ
lombaerde totter iodẽ Die voorscreuen bur-
ger vã parijs die en mochte niet betreckẽ in
rechte dẽ voorscreuen bleycker. wãt hy was
gheuloen eñ wech gelopen õ zijnen sculdẽ vã
vreesen. õ dat hi des burgers laken tẽ lõba er
de totten iode gedragen hadde. eñ daer õ de-
dede burger betrecken dẽ iode voor den pro-
uoest dwelc is rechter eñ cõseruatoer vandẽ
iodẽ. eñ dede eysch van zyn laken De iode be
kende te hebbẽ dat laken. mer hi hadde daer
op ghelt ghelent. soe dat hijt gebrocht hadde
binnen zinen huyse. eñ ghaerne soude hijt hẽ
weð geuen mits tghelt daer op gheleent en-
de dat opgelopen ghelt De burger seyde. dat
aengesien dat hi bekende te hebbẽ dat stuc la
kens. hi wolldet betuyghen dattet zine was
eñ dat hijt sulcke gegeuen hadde õ te bleyken
eñ en hadt nye daer of enige sake gedaen ten
behoorde zyn te wesen eñ te bliuẽ Waer om
dat hyt sculdich was weder te hebbẽ. sonder
yet te betalen vandẽ principale noch vandẽ
opgelopen ghelde. ꝛc. biden recht reiuendi-
catio Die iode segghende ter cõtrarie eñ dat
hijs niet ghehaelt en hadde binnen denhuy-
se vandẽ bleyker. mer haddet hẽ gebrocht bi-
nen zinen huyse dat hi was woekenaer open
baerlic eñ kenlic Ende des te doen was hem
oerlof gegeuen vãden coninc. waer oom dan
die penninghen hem behoerden betaelt te zy
ne sonderlinge als hi niet en seit die sake ghe
stol en te wesen. ꝛc. Die voorscreuen burger
seide ter contrarie dat angesien dat hi wiste
waer zijn goet was. hi behoerde des weð te
hebben Ende int ghene dat die iode allegier
de zyn sake van woekerie hi alligierde turpi
tude. tot welke hi nz ontfanclic en was wãt
het is een sake verboden vandẽ gheesteliken

A Hic pbat p. l. in ciuilẽ re ꝛ p. l. ciuile. eñ C. de fur

rechte. eñ en was hem van ghenẽ noders te
alligieren als gestolen want met recht wast
ter plecke daer hijt wel mochte seggen hẽ toe
behorende biden recht reiuendicatio. na dat
hi geuonden hadde dattet was zijn goet. oft
dat te seggen zijne als ge stolen aengesiẽ dat
hi ierst gecoren hadde dat recht van reiuẽdi
catio was hi ontfangen eñ behoerde weder
te hebben zin goet cõcluderende tot dien eyn
de Die voorseide iode repliquierde dat hy iꝰ
de was eñ dat hi sulc woude wesen eñ dat hi
zin recht tfayte van woekerie was betuicht
eñ gecõsenteert. eñ special iken biden conick.
na dat hiise laet wesen. eñ wonen in zijn lãt
eñ dat sy zin in zinre bewaerenisse ende hoe-
de Allegesiẽ eñ gehoert. het wort geiugiert
biden prouoest van parijs. dat de burger we
der hebbẽ soude zijn laken. sonð te betalẽ dye
principael leeninghe daer op ghedaen. noch
den opgelopen ghelde Eñ daer of was die io
de gecõdemneert / indẽ costen die taxacie gere
seruert Van welke sentencie worde gheap-
pellert vandẽ voorscreuen iode int parlemẽ
te Die sake vanð appellacie gerelinert eñ ge
dinghet Het wordt geseit bi arrest wel geiu
giert of gewesen biden prouoest eñ qualic ge
appellert biden ioden eñ hi wort ghecõdem-
neert inden costen eñ in boeten vã quade ap-
piel. A

Een anð exẽpel

Item een exempel van ghestolen sake. wa
rachtich was dat bi een borger vã doernick
wort beuondẽ dat een pansier dat hi stolen
hadde was indẽ huyse van eenen oudẽ cleer
coper in die selue stede Eñ daer heeft hi geuõ
den zin yser dat hi stolen hadde. Hi eyscedet
als zin goet wordẽ rechter Die coper seijde
dat hijt ghecocht eñ betaelt hadde tegẽs enẽ
persone dieth em brochte te cope eñ om diẽ y
ser hem gaf zijn pennigen Waer õ seide dat
tet yser zin was. eñ of die burger des woude
weder hebbẽ hi hem sculdich was weð te ge
uẽ tghene dat hij daer af betaelt hadde aẽge
sien dat hi seide dattet niet gestolẽ was Dye
burger seide ter cõtrarie eñ dat bidẽ recht vã
reiuendicatio dat hij zyn yser gheuondẽ had
de hi behoordes weder vrij te hebb en ende hi

en hadde nye geen sake daer af ghedaen. ten was eñ behoorde sijn te wesen Waer om hy bidē rechte van reiuendicatio dat schuldich was weder te hebben Die voorscreuē coper seggēde ter cōtrarie eñ dat bi opēbaer castume aengesiē dat hijt niet weō en eyscede als gestolē. hy niet en was ontfanclic Eñ ten anderē indiē hi ontfanclic ware/eñ dat hijt behoorde weō te hebbē. so behoortz te zijn mits also veel weō geuende alst hem gecost hadde want bi castume locale. na dat hijt nyet als gestolē en eyschede also behoordet gewesen te sijn Eñ die custumiers daer op beradē seyden. dat na dat hijt niet en eyscede als gestolen. dat hi behoorde die costen te betalē. Dis gherechte hē daer op beradē heeft tot parijs Alle gesien het woort geseit. dattet recht vā reiuendicatio soude sorteren eñ stat houdē. niet tegenstaende custume ter contrarie die welcke in deser sake niet en was tollerabile tegēs den bescreuē rechte/eñ die constitucie vanden prince/die macht heeft biden bescreuen rechte. A Eñ also die borger behoorde weder te hebben sijn yser niet tegenstaende custume noch redene gheproponeert biden seluen coper sonder cost. Ghedaē eñ geraden biden notabelste aduocaten eñ raedsliden vāden parlemente sulke. als meester Jā canaert mijn here vandē mares. meester iā anchier eñ meester ian van habancourt/ eñ meester eustasse de la pierre Ende naden bescreuen rechten. B Eñ also moecht ghijt weten eñ verstaen vā allē saken die ghelijc waren aenden voorsc. Want niet al en macht sijn ghescreuen noch geexempleert/mer van gelike saken ghelijcke vonnissen behoren te volgen na bescreuē rechte die seit de similib⁹ idē eñ iudicium. C

Capittel. C. xxvij.

Van compensacie.

Compensacie is een recht eñ actie dye spruyt. wanneer een schuldenaer doet dachuaerdē eē anō voor recht. eñ de gene die gedachuaert is/wil in betalinge bekerē tgene dat de andere hē sculdich is Ghelijc alsge seit is nadē rechte. D Weet dat nadē stile vā waerlike houē. Cōpēsacie dz de somige hietē recouētio. eñ dye rurals hietent cōtrepēnoz twelcke als eēs is. Maer na dye clercken sijn rechte name is cōpensacie. eñ en woort gedaen om gheen brieuen Maer het is behoorlic dat dien dat die een indē anderen gehoudē si/dat voor elcke sake si geāt woort op hem seluē/eñ daer op doen dachuaerden. Voor den rechte of anōs mē en waer niet ghe houdē te antwoorden die daer om ghedachuaert waer Eñ also ist geuseert in waerlike houen Mer in geestelike so ist anōs geuseert want aldaer in somige manieren woort ghedaen eñ heeft stadt. cōpensacie. eñ oec mede so begheert die keyser alexander/dat cōpensacie stat hebbē sal in somige manierē in houē de welcke ic v hier na declarerē sal om dz hem yemant daer van behelpen mach. het si bi exceptien of anders. Eñ die wil behoeftet dat die rechter daer op vertoeft. Eñ daer op moet hi weten na opinie vanden keyser iustiniaen die op allen rechten daer te voorē gedaen vanden anderen keyseren die gheordineert hadden dat compensacie stadt hebben soude na datmen toenen soude mogē. Maer om dies dat soe veel fraudē daer af quamen ende dat dickent wanneer dat sculde bekēt was voor den rechter die ander partie woude haer alsdan beghinnen te behelpen van cōpensacie/ende begheerde daer toe ontfangē te worden ende also verlangeden si den processen bi ghescille ende cauillacie/ die welcke niet en waren te onderhouden. Daer om so wordt daer in voersien bij een recht vanden voorscreuen keyser iustiniaen/ die welcke die alsoe begrijpt alle dye andere/eñ seit hoe wel dat onse voorvaders makers des rechts hadden gheordyneert dat in alle eyschen mochte ghedaen zijn compensacie/ by bescreuen recht sonder eenyghe differencie van actie inder sake/sy zijn personele oft andere/om te schouwene die frauden eñ loosheit diemen daer inne dede.

Wy willen ende ordineren dat compensacie nyet en sy ontfanghen inden rechte, ten sy van eender saecken comende van

A ff. de principi. placuit. leges habet vigorē.

B C. si. cer. pe. l. re tua apud aliquē et ve. ff. de cōti rē ppam necessitas offerendi p̄cius non incūbit l. si mancipium C. de re. ven.

C I. nō p̄iit. ff. de legib.

D C. de cōpensa.

eens selfs sake. gheliker wijs als of enige .ij. personẽ geselsap hebben inder comeschap te samen/ eñ geset haer ghelden/ eñ dair aen besteet bi sulker manierẽ/ dat die een beleit die comescap/ eñ de anđ mede/ of die eẽ coopt die anđ vercoopt/ eñ in haer rekeninge vanden eenen totten anderẽ wat gebrec is. hyer mach verstaen zijn cõpensacie Of indien ghi eenighe erue coopt/ diemen v vri vercochte. eñ dye meer belast si dan inden coop v te kennẽ gegeuen wae Hier mach verstaen zijn cõpẽsacie Oft dat ghi ghe weest hebt voecht van eenighen weesen of administratoer vã yemãt eñ int zijn te ontfangẽ eñ sijn sake doẽde ghi vã den uwen daer geset of gheleent hebt. of dat hi v sculdich is inder seluer saken. Ghelijker wijs of ghi verdient hebt eenigen loen eñ in dier rekeningen ghi v woudet behelpen van compensacie Hier mach zijn verstaen cõpensacie Ende also moechdi oeck mede verstaen van anderen gelike saken. want alle en moghense niet bescreuen zijn. mer nochtãs willen die rechtẽ dat die rechter seer si discutãt hoe wel dat hi ontfanghen sal compensacie. dats te wetẽ die sake waer õ mẽ des begeert het si van een gelike sake sprutẽde als voorscreuẽ is/ eñ dat die cõpensacie gheeyscht sy inden beginsel/ eñ begheert eer die litiscõtestacie ghedaen si inder sake/ want onredene waert dat nae dat de eyscher sal hebbẽ sijnẽ eysch so gheuordert bi proces als dat hi ghedaen sal hebben litiscontestacie. eñ sal mogẽ bi auentuere hebbẽ sinen proces so verre ghebrocht als totten betuygen te behoren. eñ so na als totten einde vander materien. eñ ghedaen grote costen eñ veel moenissen. õ waer te maken sinen eysche dat alsdan men sonde doen stateren sinen proces bi cõpensacie. alsdan begheert. Eñ dat die warachtige saeke waer ghestaket om die onseker sake. noch dz comdemnacie van rechte cesseerde. eñ of lyete om compensacye te argueren dye welcke noch waren te bekennen Ende daer om soe begheren eñ willen de bescreuen rechtẽ. als dat die rechter. den welcken des toebehoort hem daer op niet verthoenen en sal ende dat hijs niet en ontfanct. ten si dat hi syet of des begheert is om ontfanelike sakẽ in rechte in tide ende in plecke behoorlike eñ tusscẽ personẽ daer toe inrecht ontfanclic. eñ in die sake accordeert wel die bescreuen rechte compẽsacie ontfanghen te worden. eñ anđs niet.

A
C. de cõpẽsa. l. si cõstat pecuniã. l. si ppter fruct9. l. qm̃ liber fũdñ. l. in uice debiti. et l. cõpẽsatiões vl. Ponit h̃ in effectũ casũ l. fi. ꝫ vide de materiã recõuẽtõis pcão in c. po. de imũ. peti. plegistas in. l. cũ ꝫ papi/ an9 et. añc. et gñr C. de sen. ꝫ inclo. oim iud.

G
Insti. de dõa. in prin. ꝫ. §. sci endum qu si

A

Van ghiften. C Ca. C.xxviij.

Nae bescreuẽ rechte so zijn drie manieren van ghiften. Dat is te wetene ter cause vãder doot. of ter cause van suspectye des doots. ghifte tusscen den leuenden ende ghifte voor brulosten. ende niet meer titelẽ of saken van ghyften en vintmen daer mẽ of vseert in houen. ende die in rechte ontfãclijc zijn.

Om sake vander doot

Item het is te weten dat die eerste ghifte voorscreuen. die welcke is ghehe ten om saecke vander doot. is ende behoort ghedaen te zijn ende verstaen. Wan neer yemãt gheeft of achterlaet eenighe sake een ander bi ghifte van testament ende uterste wylle. Ende behoort dese ghifte vastelike n ghehouden te zijn. indien die ghifter asliuych ghe worden ware Want in sijnen leuende lijue en mach daer of niet gheeyscht zijn. Daer om dat een ghifter dat mach wederroepen so lange als hi leeft Ende noch so willen die rechten dat of die gheene dien den ghifte ghegheuen is. asliuich wordt voor den ghifter. dat de ghifte te niete sij. Hoe wel nochtans dat die ghifter des niet weder en riep Ten waer bi also dat die ghifter dat in zijn testament besproken hadde dat hi hem des gheeft/ of aen sinẽ erfgenamen. Noch vã sulcke ghyftẽ. dat dye clercken hieten lay. en moghen sprupten geen actien voor de doot vanden ghifter. eñ noch nae alle sculden vanden ghifter betaelt. Ende is gheseit ende ghehieten alle ghiftẽ ghedaen ruerende die doot oft vreese daer van. dattet is ghegheuen om te heffen na der doot vanden ghifter Ende sulke ghiften zijn ghehieten lay.

B

Ghiften tusschen den leuenden

Die anderde maniere vã ghifte is ghehieten ghifte tusschen den leuendẽ als voorscreuen is Ghelijker wijs als alle ghiften die ghe

daen worden bi liberale wille. ¶ Eñ alsulcke ghiften die welcke die gedaen worden tusschen den leuenden. en moghen nyet wederroepen worden na dic castumē. Maer nadē recht wel mogē se wederroepē wordē na sommigē manierē. gelijc als naden ghifte ghedaē de ghenen wien dis ghifte ghegheuē ware. worde vandē ghifter wāt als te ō uolgen sinen doot. hem te slaen. hē te wroeghen. hem te ōmaren vā oneerlike saken oft van scande. etc. A

¶ Ghiften voor huwelic.

¶ Die derde maniere van ghifte is gehietē ghifte voordē huwelic eñ om sake vā huwelic. So moechdi weten dat dese ghifte alsoe gedaen nyet en is te houdē om wat gelofte dat daer af gedaen si. ten si bi also dat dē huwelic ware die om die ghifte gedaen wort volbrocht metter heiliger kerckē. Eñ daer ō eeñ properlic ghehetē ghifte voorden huwelic of brulofte / also dat moet gedaē zijn daer te vorē. want naden huwelic ghedaen sulcke ghifte en heeft geen stat. eñ en spruit dair af gheē actie want dat niet en hout noch en is waerdich. B ¶ Ghifte van huwelike na sommighe castumen.

¶ Ghij moecht eñ zijt sculdich te wetē dz op dese ghifte zijn sommige rechten eñ sommyge castumen in diuersche landen. Eñ daer ō eeñ vā noode daer af te thoenen. eñ setten in effect de somige. So weet dz na die castume vandē casselerie van rijssele of daer ōtrent / eñ herwaerts die riuiere vād somme idē meesten deele. Als een man neemt een wijf in huwelic eñ het gebuert dat die man maect sijn wijf eenige bewisinghe oft sekerhede voor die ondertrouwe van een seker somme van penningen Ende dan gheburt dat die man eer alsulch wort sonder kint of kinderē te hebben wettachtighe Weet dat die mā en mach noghetans behalsen die sekerhede vā sinē vrouwen of om die proper sculde die si tesamen ghehadt hadden tūghebrocht biden wille eñ consent die een eñ vanden anderen.

¶ Van sekerhede of bewijsinge op erue die de here aen hem soude willen betrecken.

¶ Item ende oft geburde dat eenige vrouwe waer gesekert in cas van huwelic op eenige erue ende die here van wien dat die erue gehouden waer maecte auctoriteyt met rechte op die voorscreuen erue. om dye selue erue tot hē te betreckē / eñ aen hem te nemen tot zijn tafel bi faulte vā rētē onbetaelt oft bi andere sake. Het si in cōfiscacie of anders Weet dz daer om niet en sal die vrouwe hare recht ōuliesen vā huer huwelike gauen ō sekert op dat erue. mer sal daer of gebruyckē al hoer leuen. C

¶ Van een wijf van haren man teghaen.

¶ Itē of eē man eñ wijf vergadert sijn in huwelic. eñ also sy. dattet wijf tanderē tidē gehuwelict geweest sij. eñ noch houdēde is eenighe ghiften vā hueren eersten man Eñ oft ghebuert dat bi eenighe wegen dat wijf sceidet vā huerē mā. Hoe wel dattet waer nochtans ouermits quade leuen. Weet dat daer ō nz wesen en soude die vrouwe en soude hoer lijftochte hebbē op die voorscreuen ghifte eñ bewisinghe Eñ also heb ic sien wisen in sommige houen. Eñ die redene is dattet wijf nz en behoort gebrec te hebbē bij tghene dat vā haer coēt Mer wel behoort et voersien te wesen na dat si haer keert wt goeden rade bidē here eñ bij hoer vrienden.

¶ Van een wedewenaer die weder huwelict kinderen hebbende.

¶ Item bider castume vā sommige plecken specialike vanden castelerie vā rijssele ende van tournesis O keen wedewenaer weder huwelict / weet dat hi niet en mach ghifte in huwelike noch sekerhede doē tot sinen wijue van eenich kint noch renten die hi heeft bi also dat hi eenige kinderen heeft van sijn eersten wijf / ten si bi cōsente vandē voorscreuen kinderē / eñ oft hi des doet / het en waer niet waerdich. D

¶ Van cōpactē in huwelike of bedroch.

¶ Het gebuerde te rijssele dz eē ionchvrouwe quā totte rechter eñ seide dat si wt gegeuen hadde in huwelike eē vā haren dochterē. eñ hadde haer gegeuē idē huwelic sekere giftē bidē welckē dye dochter eñ haer man haddē

A
Insti. de dōa. § scrīdū tñ est qd ñ. C. de reuocan. do. l. ñ ponīt cause reuoca. dona

B
C. de dona. ãñ nup. l. i. cū sequtibus Et nota q tal' donatio ppe' nuptias gstante matrimōio vz et de h expsse ptra § vē aliā insti. de dōa.

C
C. de bo. prescrip. l. ñ quis post hac.

D
Ista cōsuetudo ē satis conformis iuri scripto qūo cauetur quo qui hūs liberos ex priore matrimonio nō pōt pl' dare secūde vxori q̄z vni ex filijs suis prioris matrimonij. C. de secun. nup. l. hac edict. al.

quijtgescouwē alle de succeſſie eñ beſterfnis
die vā hoer comē mochte. Si ſeidē dz des nz
en was waerdich eñ dattet cōpact was vā
bedroch. Want ſi warē bedrogē eñ in decepcie
oft bedroch behoort reſtitucie/ Waer ōſi ſij be-
hoorden weder te comen tot inſte eñ getrou
we deelinge eñ huwelijke haue aengheſien
der rijcheit ōſelver ioncfrouwe / eñ dye gauē
die ſi gedaē haddē haer andē kinderē. ꝛc. Die
voorſeide ioncfrouwe ſeide ter cōtrarie eñ dz
bi ſekere tractate vā huwelike voerwairdē
die ſi mz liedē hadde. dz ſi haer quijt geſcou
wen hadde eñ in huerē hādē wedō gelet alle
ſucceſſie/ eñ beſterfniſſe eñ dat andēs nz ghe
ſciet en was noch en hadde hē hoer dochter
nie gegeuē. ꝛc. Alle geſien eñ gehoort bijder
voorſcreuē ioncfrouwe die ghiftē eñ cōpactē
bouē geſcreuē het woort geleit eñ gewesē tot
ter intēcie eñ menige ōſelver ioncfrouwe. A
rrādē caſtumē vā parijs. orliens eñ augi.

Item bi caſtume vand̄ borchgraeſſcap vā pa-
rijs/ vā orliēs van augē eñ van thourayſien.
Weet dat eē edel mā hout ſijn leuē lanc alle
ghene dat hem met ſijnre huyſvrouwen in
huwelic voor die kercke ind̄ trouwē gegeuē
is nad̄ doot vā ſijnre huyſvrouwē indien hi
daer af geen kinderen en hadde of dat hi vā
hoer ſone gehadt heeft die ter werlt leuē ge
hat heeft/ eñ dat wet wijſ hē voor maect gege
uē ſi/ wāt indiē hij ſe wedewe geuonden had
de of opēbaerlijc gediffameert gheē maecht
te weſen/ die gifte en ſoude na huer doot nz
houdē Eñ nadē voorſcreuē ordinanciē Oft ghe
buerde dat eē edel mā hu wlijcte ſijn dochte
r eñ quaē voor die kercke voor ō trouwe of
die moed in diē ſegeē vad̄ er hadde/ oft eē a
der die des machte doē eñ ſeide Jc geue v in
huwelike deſe ioncfrou we nz ſo veel vā mi
nē goedē/ als hi daer vēclaerde. ꝛc. dat ic v ge
uen wil eñ in weerue. indiē ghi enige ghecri
get in vorderinge deſer huwelic/ indiet alſo
gebuerde dat ſi kinderē cregē eñ die vad̄ af
liuich woort/ eñ die moed̄ die leuēdich bliuet
wed̄ huwelicte daer kinderē af quamen na
welke ſake deſe moed̄ oc aflijuich woort/ eñ de ki
derē vādē laetſtē mā begerē aēdē outſtē kin-
derē vandē ierſtē huwelic deel te hebbē vā
dē lāt dat gebleuen is vā hueren vad̄ Eñ die
outſte kinderē āt woordē. wi en ſijn nz gehou
den v yet daer af te doē/ noch het en behoret
v niet/ Wāt dat lant wart gegeuē minē vad̄/
eñ mijnre moed̄ eñ aē den kinderē dye vā hē
beidē comē ſoudē Eñ des bē ic bereet te betu
gen eñ te thonē indiē noot ſi. Weet dat of de
ander kinderē des ōtkennē als des betuiget
is. die gene diet betuycht/ dat is te ōſtaē dat
eerſte kint of kinderen de ſullē des behoudē.
Eñ of ſi des nz en betuychdē dz derdendeele
vādē voorſcreuē lande of erue ſoude bliuen
aēdē kinderē vandē laetſtē huwelike vā des
vads wegē Mer die outſte kinderē vanden
ierſten huwelike die ſoudēt winnē i parage
Eñ oft alſo gebuerde dat vandē ierſtē hu
welic andēs niet achter en bleue dan dochter
Eñ ſi mochte betugē tgeen dat voorſcreuen
is/ weet dz alle die goedē haer weſē eñ bliuē
ſoudē eñ de gene die daer naer geborē warē
en ſoude daer af niet hebbē/ eñ of ſi des nz be
tughē en machte/ die outſte ſone oft meer. in
diē daer enige meer warē ſoudē daer aē heb
bē den twedēdeelē/ eñ ſi dat derdēdeel eñ nz
meer. Mer hi ſoudet houdē i parage/ eñ ſou
de daer of doen hulpe indient behoorde ghe-
daen te ſijn als die caſtume vand̄ plecke dye
wt wiſē ſoude Jtē na de meeſte caſtumē loca
len/ die ghiftē gedaē bi huwelic indiē lant ſi.
eñ die pſonē afliuich wordē ſonder wetach-
tige geboorte/ weet dat die wed̄ gaē aē dē ſi
de vā daer ſe gecomē ſijn Itē waer bi alſo dz
die caſtume gehengede dz aendē leſtē leuen-
de daer of eēs deels bleue/ die helft dz derden
deel/ of die vierendeel. eñ dz roerēde goeden
wordē gedeelt half eñ half. Eñ alſo wordet
gebſeert ghemeenlic Eñ daer om van ſulckē
ſaken moetmen hem regulleren na die caſtu-
men vand̄ plecken/ Wāt het en mach hyer nz
al beſcreuen ſijn/ ghelijc als volcomelicker
gheſeit ſal worden in die rubrike vandē hu-
welic eñ vand̄ ghifte die indē huwelijcke nz
geſcien en mach indē anderdē boec inder ru
brike ghetekent metten ghetale van. xxx.

Van ghiften na beſcreuen recht.

Capittel C.xix.

D Aer nae volcht vanden seluen bescreuen rechten bi exempel. Soo weet dat oft gebuerde dat yemant in hope te hebben dese dochter oft niet en geeft den vader ofte den moeder/ of den oom hebbende macht die dochter te huwelijcken/ eenigen dingen en die dochter bij eenige wegen daer naer en wil hebben in huwelic den ghenen die also gegeuen sal hebben/ weet dat de ghifte also gedaen niet en is waerdich noch en is niet te houden/ om dat die sake waer om hi des geeft/ niet en wort ghehouden noch volbrocht. Ende in sulcke saken ghifte van huwelic/ ten si dat volcomen wort/ en is niet waerdich. A

Van ghifte te geuen een vrouwe in de trouwen bi andere dan bi haren man.

Item na bescreuen recht moecht ghi weten dat tghene dat gegeuen is een vrouwe inder trouwe bi andere dan vanden ghenen dye haer man behoort te wesen indien dat gegeuen sij bij sulker condicie/ dat naden huwelic gedaen de sake also gegeuen si weder geuen aen den ghifter weet dat sulcke ghiften niet en zijn waerdich geseit te zijn ende gehouden condicie van ghifte. B

Vanden ghiften voor dye ondertrouwe ende trouwe.

Om dat ghi segget dat u wen man maecte sijn pel ghifte ende twifelachtich/ het mach zijn dat hi v maecte sulke ghifte inder trouwe oft inden huwelic. Soe suldi weten dat dese questie nu is ende behoort also verstaen te wesen. Dat oft de ghifte gedaen was/ dat wijf noch wesende in haren huyse/ dat behoort verstaen te wesen dat dat gedaen is voor die trouwe/ mer oft dat wijf waer gegaen ten huse vanden man dat behoort verstaen te wesen datse alreede is als sine wijf ende daer om die ghifte en is niet waerdich na bescreuen rechte. C

Een vrouwe te geuen voor die trouwe ende de ghifter oflijuich wort voor die trouwe/ op hope dat huwelic te volbrenghen.

Item ende oft ghebuerde dat die man hopende te hebben eenighe wijf in echtscap gaue de selue eenighe ghifte voor die trouwe ende daer na ghebuerde dat eer den huwelick volbrocht wort hi oflijuich wort In hope te perseueren ten voorscreuen huwelic/ weet dat daer om niet en waer die ghifte en bleue van waerden/ want bi ghebreke van wille des niet te doen noch ander sake contrarie den huwelic en waert niet achter ghebleuen. D

Te geuen voor die trouwe daer den huwelic soude worden gescheyden.

Ende oft gebuerde dat de moeder gaue haer dochter eenige goeden oft den brudegom voor den huwelic sonder condicie des te wederroepen biden seluen rechte stelt si hem int besit vanden seluen goeden also gegeuen. Ende nochtans oft gebuerde dattet selue huwelic also gedaen worde gescheyden bi eenige wegen bi vonnisse der kercken daer om en ist die ghifte en sal stadt houden ende niet verscheyden worden. E

Te geuen der vrouwen voor die trouwe daer die eene oft ander aflijuich worde.

Item ende oft de brudegom geeft der vrouwen eenige goeden oft enige ghifte voor die trouwe ende het gebuert dat die man oft dat wijf aflijuich worden voor die trouwe. Ist gebuert dat si te samen gehadt hebben soe veel ghemeynscap ende vrientscap dat tusschen hem beyden gegeuen si een soen. Weet dat die rechte willen dat die helfte vander ghifte also gedaen bliuen sal aenden lesten leuende als het hem belieft/ ende die leste helft sal weder keren aen die erfgenamen vanden doode/ Ende de leste leuende van hem beyden doet/ het sal al heele weder keren aenden erfgenamen vanden ghifter. Mer oft daer gheen cussen of soene geweest en hadde/ weet dattet al weder keren soude aenden erfgenamen/ daert met rechte sculdich waer te gaen/ ende waer die ghifte te niete. Mer anders soudet wesen oft dat wijf voor de trouwe gaue den brudegom eenige dinck of goeden tghene dat niet dicke en gebuert/ want alsdan hoe wel dat daer een soen of cussen geweest hadde/ indien tewijf aflijuich wort voor de trouwe/ alsdan souder wedercomen op haren erfgenamen/ want die condicie cesseert vander vrouwen naden recht bouen gescreuen. F

Dat man ende wijf malcanderen niet geuen en mogen.

Ghi moecht weten dat hoe wel dat expresselic verboden si dat de man geduerende den huwelick niet en mach geuen sinen wijue noch sijn wijf

D C.de dona. impt. l. sps

B C. li. v. ru. de dona. ant. nu. p. go. spouse.

C C. m. d. ea. fi. te. [illegible]

D C. r. u. dict. l. [illegible]

E C. r. u. [illegible] dea. l. [illegible] ita fili [illegible] sponsa.

F C. ru. de ea. l. si a sponso. [illegible] sponsa.

hē. Eñ dit wort gedaē bi grootē eñ ripē rade die de keyserē daer toe geporret hebbē / wāt al te seer soudē die vrouwē genegē wesen harē man te geuē om hē te gelieuē / oft om bedwan ge die dicke mochte gebuerē oft bij motiue vā luxurie. Eñ daer om gheē redenē en mogē hē daer toe geuē dat te consenteren. A

Nochtās willen die bescreuē rechtē eñ gehengē dat of de man heeft deuocie enige dinc te geuē sinen wijue / eñ hii dat in zijn wterste laet eñ cōfirmeert bi vterste wille / sulke ghiften mogē stadt hebbē / wāt het schijnt dattet meer is om minne / eñ bi dattet cōscientie also begeert / eñ dat hi daer meer aengehouden is dan anders. B

Castume van henegouwe daer op.

Itē die castume vā henegouwe / weet dat de man geuē mach wie dat hē belieft die minste helft vā sinē erue het si in leen of ander lāt Dats te wetē dat in diē daer is .l. pōt tsiaers aē lant of meer oft min / hi mach daer af geuē de .xlix. pont .x. pont .s. bi cōdicie dattet van hē gehoudē sal zijn in dient leengoet si / eñ behaluē die cōsent vā sinē here. Eñ oft hi die rechte helft wech gaue / dz en waer vā gheēre waerdē / om geen possessie diemē daer of hebben soude dē erfname oft dē gifter en mochte wel daer aē wed comē indiē hē geliefde. eñ oft ge weten worde bi sekerē tijde dat na dat de gifne also gedaē als voorscreuē is geschiet ware bij enige wegē om gelt oft ands / eñ dattet nz en waer ō pure ghifte / dye sake also gegeuen soude ōbuert wesen aenden here daert afgehoudē waer of dattet mochte gewetē of ōnomē zijn dat daer te vorē dē gifter of sinē erfgename daer af een sekere deel gegeuen hadde so dat al geset eñ gekeert aē eē. die in voorleden tide daer af gegeuen waer mettē teghenwoordigen ghifte meer bedroch vā de helfte vādē leen daer mē die ghifte of gedaē hadde weet dat des gecomē ter kēnisse vāden erfname / eñ bi hē daer of rechtelike beclaecht / alsulke ghifte soude te niete zijn / eñ die erfgename soude weder comen aen alle zijn eruen.

Vanden ghiften eñ rauestillementē die geschiē tusschen man eñ wijf.

Capittel. C. xxx.

Rauestillemēt dat is een maniere vā actie die gecōsenteert is met recht / dat die man eñ wijf gedurēde huer huwelic mogē malcanderen ōbeterē eñ besprekē bi gelijken besproc wāt anders en soudt gheē stadt hebben eñ en waer van gheenre waerdē tgheē dat tusschē hē liedē geschiet eñ gedaē ware. Eñ hier toe accordeert castume locale / dwelcke wil dz oft mā eñ wijf die gehuwelict zijn eñ die geē kinderē en hebbē witachtige / weet als dz si wel ghifte mogē makē eñ beteringe bi gelike manierē Dats te wetē dat si wel moghē maken malcanderē / gheliker wijs als te latē dē laetstē leuende so lange als hi oft se leuē sal / alle de ruerende goedē eñ huysraet / de welcke die sij te samē gebrukē / eñ alle de erue of lant te houdē so lange als die laetste leuēde leuendich is / Eñ na der doot vā diē / die erue of dat lant soude weder comē aen dē rechtē erfgename daer si sculdich warē te kerē eñ met recht wed te comen. Eñ die laetste leuēde mach vandē ruerende goedē eñ vandē huysraet doē sinē wille So ist te wetē dat in deser ghifte eñ ōbeteringe vā rauestillemēt / behoort te wesen estimacie vā hoe veel dat elck mach eñ sal mogē makē testament. Eñ alsoe veel sal moetē maken deen als dander / wāt het behoort te wesen al gelike / eñ dit henget dat bescreuē recht. C

Nochtās seit dz bescreuē recht dattet is werdich eñ dattet also is gecōfirmeert bidē testamente vandē eerstē gestoruē. D

Eñ so doet mede castume locale / op dattet gedaē si eñ geledē voor recht tot sulker manierē alst die plecke begeert. eñ dz brieuē daer afgemaect zijn voordē rechter dat die erue oft lāt afgehoudē si / daer den rauestillement afghemaect soude wordē / eñ hoe wel dat daer nae eenige erue vercocht wordt in dē lande eñ onder den heere voor wien des gedaē ware / soe soude inden rauestillement begrepen wesen alle tghene dat daer nae bijden man eñ wijf vercregen wort / gheduerende den tijt dat zij te samen leuen. E

Dat inhoudē vandē brief vandē rauestillement.

Capittel. C. xxxi.

dedonaīnt
r z vxor.l.i.
.ij.seq. G
de dōa.int
z vxo.l.do
tiōis q̄s pa
ntes. C
.li.v.rii. de
a.añ imp.l
cōstāte iiic.
c.siuā necess
ibidē posita
C.li.u
.de dōa int
r z vxo.l.si
arit9 qu ou
vxoris tue
Adde q
e h c.mirant
nā putāt il
io pcessisse
e male inte
ctu legñ er
arie .xi. del
ōa int vir z
r.q̄ caue q
r aut vxor
ō pñt cōstao
rimōio dōa
e z c.q.ii.h
cñ qñ a iead
gñ ex eo ef
cerct pau
io rāt qñ nō
sanir in viti
na voluntate.
.in qb9 dna
9 casib9 ē phi
tū dōare ve
irmo Eucsta
ictū z pcedit
nō liceat do
are i vltima
oluntate vt
z ducius vi
ēs. possideat
ōa tñq certe
ou vñ pr dici
auestamētū
t videtur veo
i sonare nā
coi iure cōce
ir vxp9 mortē
a.iqd sap cdū
el uqtur ra
uestamētū āt
ir ēst rutio co
rā.l.rcā z nō ē op9 restitutiōe aut meli9 loq̄m cōcess.ō especiali cū h cōi iure cōcedit r. §. iste p cess z h z male interptatōe iuris

ALlen den genen die desen tegē woer-
digen brief sullē sien of horen lesen
die scepenē van doornic. saluyt Weet een ye
gelijc dat ghecōpareert eñ voor ons geconiē
zijn ten dage vander date deser tegen woor-
diger brieuē inder halle te doornyc in hoere
proper persone dese. N. eñ ionckrou. N. zijn
getrou we wijf de welke bi huer vrie eñ goe
de wille eñ bi warachtige verstant van me
morie cōsidereren dz si geen kinderē en had-
dē gheborē noch gewōnē bi hē liedē leuende
bi warachtige minne eñ ghelike beteuige eñ
besproc die si deen den anderen maken wil-
lē. hebbē ghemaeckt in onser presencie. als in
presencie vā rechte maken deen den anderē
wel eñ tot alle behoorlichz vā rechte alle de
roerēde goedē eñ huysrade als sij hebben eñ
hebbē sullen mogen te samē waer dese zijn.
of in wat plaetse datse gelegē sijn. verregen
ofte verrigen Eñ daer toe alle die eruē eñ lā-
den die si hebbē eñ te samen verrijgen sullen
mogen. indē begrijpe eñ aenhouden vanden
voors. scependō bi sulcker manier dz so wye
hi si van hē beiden die eerst aflinich sal wor
den / mach eñ sal mogē geuē ō gods wille / eñ
doen zijn wille vanō somme van. N. pondē
eñ niet meer te nemē in huer ghereetste rue-
rēde goedē vā hē liedē gebleuē mits die scul
de eñ dootsculde betaelt vā die selfde goedē.
eñ mits des al gedaē eñ volbrocht alle dat o
uerschot van hoeren goeden sal bliuen eñ be
horen dē lancste leuēde sonō enyge deelinge
te doē tegēs enige andere personē dye recht
vā successie eñ besterffenisse daer aen eiscen
of hebben mochte ten waer dese teghē woor
dige auestissement. Eñ of hi of si van hē bey-
den die eerst aflinich woort nz en gaue ō gods
wille die voorseide somme of min. soe sal al
heel bliuen aendē lesten leuende sonō deelin-
ge teghens yemant te doen als voorsept is.
Eñ van hueren eruen. die gene of de gene die
den anderen ver lenen sal. sal hi houden ghe
bruken eñ posseseren vredelic zijn leuē lanc
mits de rēte betalēde eñ getrou we eñ recht
naerdige onōhouwinge i rake eñ in dake. eñ
nadē ouerlidē vādē lestē leuēde alle die voor
screuē erue of lant also gehouden sal wedke
ren daert behoort te comē met recht eñ vsan
cie des pleckes. Dit verstaen dat dye voorsce-
uē mā eñ wijf so lange als sij te samen leuen
sullen mogen die voorscreuē erue alle of eēs
deels vercopen of wtgeuen verlijden oft ō gods
wille geuen. eñ daer af hueren wille doē. op
dattet si bi liberale consente vanden eenē eñ
vanden anderen te samen. Eñ of die eē van-
dē voorscreuē. s. mā of wijf / d ēlāde oft erue
comende van zijnre sijde woude eenichsins
gheuen vercopen of veranderen / wel soude hijt
mogen doen mits reseruerende dye lijftocht
vanden anderē Eñ dat recht van desen tegē
woordigen rauestissement Eñ die eerste afli
nich geworden / so sal mogen eñ mach die lest
te leu ende vanden aendeel vandē lant of lā
den comēde vā zijnre side ooc doen zijn wter
ste wille sonō te betalen eenichsins dat lant
of erue vandē eersten afliuigen Welke raue
stissemēt also gedaen eñ met rechte als voor
screnē is de voorscreuen versament woude eñ
willē dattet vast eñ van goeder waerden si.
tegens alle ende eenen yeghelijken Ten wa
re bi also dat hi hoer consent en de wille voor
scepenen nv wesende oft namaels wedō roe-
pen veranderd of vernieu wet waer. ons bidden
de / dat ō die meeste sekerhede / eñ als sake ge-
daē eñ geledē voor recht / wi hē willē geuen
accorderen eñ verleenen brieuen tot [illegible]
vanden voorschreuen te gadere versament
wi hebbē alle die voorseide rauissement ont
fangen gedaē gegeuē eñ rechtelic verleent / eñ
daer af verleent eñ gegunnet tot huere begeer
te brieuē op dattet si eñ mach wesen vast eñ
perpetuele memorie. Ghedaen eñ gemaect
in twee brieuen daer wij den eenen of geno-
men eñ besloten hebben / in onsen scependōs
kiste / ende den anderen hebben wi ghegeuen
eñ geleuert inden handen vanden voorscre-
uen gherechten Ende dit al ghedaen bi goet
duncken van schepenen daer dye mannen of
zijn. N. N. Int iaer ons heren. M. C. C. C.
lxx. den twaleffsten dach vander maent Ja-
nuario.

¶ Van contributie.
¶ Capittel. C. xxxij.

Contributie is/ wanneer dat eē perso-ne verbonden eñ soe veel sculdich is vele sculdenaers dz tot voldoen een yegelic vā tgheent vā dat hi hem sculdich is dye goedē vandē sculdenaer niet en soude mogen beta lē Eñ alsdā willē dye rechtē eñ redenē. Dat oft gebuert dat die sculdenaer aengesprokē si om zijn sculde met rechte/ hoe wel dz die ꝟdachmaerdige vādē hove iudiciaire wil dat die eerste sculde eerst betaelt wordē so verre als si bliken Niet te min wil dat recht vā cō tributie dat so geringe alst bliken sal dat soe veel sculde eñ sculdenaers wesen sullen dat die goeden vandē sculdenaer niet en mogen voldoen eñ al betalen eenen iegeliken tgeēt datmen hem sculdich is/ dat alle die goeden zijn hebrocht in eē somme vā penningen/ eñ vā dier somme sal betaelt wordē een yegelic vādē sculdenaers dats te wetē dē ghenē die dē sculdenaer sculdich is also wel die leste co mēde als dē eerstē na dye aduenāt vanð scul de op dattet also si begeert bi wien dattet si vordē sculdenaren. Eñ dit is gehieten recht vā contributio Eñ mē en sal also niet t wise= lē ten sal gedaen zijn indient begheert wort Hoe wel nochtans dz dē ꝟbondē ō wter van genisse te comē begeerde dat contribucie op sinen goedē ghestelt waer. want nz meer en souden die sculdenaren moghen eyscen noch vanð bedwigē mer soude daer af geledē sijn eñ ontslaghen vā zijn sculdenaers. Eñ alsoe wortet geseit bi exemple bi arrest vādē par lemēt tusschen meester ian blanckaert secre tarius vandē conic eñ een vrouwe vā religi e die gebleuē was erfname vā eē van haren broeðs die so veel ꝟbondē was in zijn leuē= de liue tegens den gene dien hi sculdich was dat alle zijn goedē nyet genoech en warē te betalē Waer om gheseit wort datse alle ver cocht soudē wordē. eñ die penningen ghecon tribueert elc vandē sculdenaers na aduenāt vander scult so verre als die somme vanden goeden soude mogen strecken eñ daer bi sou de vrij bliuen die ꝟbonden Eñ was alsdā p̄= sident mijn here van corbie gedaen int iare m.ccc.lxxi. den.xx. dach van februario Ende

A
ff. q in frau. credito. l. pu pillus.

B
Qui por est tye prior ē iu re. C. eu. q potis in pig no. l. si fundū pignoris. l. pri or q̇dez credi tor. v. l. sigña liter.

C
ut C. de sacro sanc. ecll. auc. q̄s actiōes q ē fit ut a sup l. vltia dici titu li.

D
Ver q serui possidere non pōt noie ꝓpo sed dño possi det.

desghelijc heb ict siē wisen in somighe ondanige houē. zonð te appellerē in twijsele. A Sommighe wijsen willen ꝟstaē eñ seggen dat dese cōtribucie warachtelijc stat neemt op die sculdenaers Hoe wel dz si vrieuē hadden dat si hem niet betooghen te zijn te rechte die een eer die anderen ō betaelt te sine. Mer aēdē genē die ierst recht gesprokē hadde om betaelt te sijn die warē schuldich inder betalinghe voor te gaen naden rechte

B De prescriptio ❡ Capittel. C. xxxiij.

Prescriptio twelc de clercken hietē te ꝟcrigen eñ te houdē possessie is wanneer yemāt tot iuste titele gehoudē heeft enige possessie bi so langē tijt dattet behoort eñ sculdich is hē toe te horē Dats te wetē tē wete eñ gesichte vādē gheenē die daer of recht willē eyschen of clameren/ die indē lande tegen woordich zijn biden tijt van. x. iaren Eñ tusscen den absens bidē tijt vā. xx. iaeren Eñ dese houdige is gehietē prescriptie de welke ꝟwerft recht vā houdige of vā possessie rechtuaerdich die also geuondē wort tot iuste titele bidē voorscreuē iaren gebrukende vander sake reele oft erue. Eñ tegens der kerckē ꝟcrijcht mē possessie bidē tijt vā. xl. iarē Eñ tegens die kercke vā romē bidē tidē van. C. iaren eñ anders niet. C So geuet die beschreuen recht of modificacie daer of eñ so doet mede custume locale in sommighe manieren. ende daer om wil ick daer af sommighe thoenen.

❡ Wat personen mogen vercrigē possessie eñ besit biden recht van prescriptie.

❡ Item ten eerstē naeden bescreuen rechte moechdi eñ zijt sculdich te weten dat so wie ꝟcrigen wil prescriptie om besit eñ possessie te vercrigen eñ te houden hi moet wezē vrē persone eñ abel sulc recht te ꝟcrijgen te houden eñ te bewarē. Wāt yegen en soude des nz mogen doen. D So en soude ooc eē ander die houden soude eenige tegens hē in voechdie. Noch tegens den gene die hy in bael houden soude Noch teghens den ghene voor wien hi bedienen soude eñ noch alle andere dier ghelike saken. Want tot genen ein-

de prescriptie tot quad trouwe niet en wort vercreghē die waerdich sy noch niemant en mach vercrigen besit of prescriptie sonder sijn wete Dats te wetē of niet en hout die sake tot warachtige weete eñ dz hi des hout als sine in sulcker meninge. Want wie houden soude bi in aduertēcie eñ sonder wanē te houden daer in en soude vercregen wordē eenige possessie die mochte of sculdich ware goet te wesen tot sijn profite. A Itē tot desen voorscreuē recht mach si in sulcke twiffele of enige gaue tot enighe weese eenige possessie. eñ hē stelde in possessie eñ yemāt daer of voor hē gebruicte eñ vseerde bi lāgen tijt Te wetē dat onder wil dat de weese nz en verstaet of hijt hout i possessie ō dattet dūct dz hi noch geē discrecie en heeft daer ō soude dūckē dz hijt nz vercregē en mochte noch prescriptie weet dz nadē wisen papiniā die welke was seer wijse beleyder des rechts/ dye weese en mach noch en behoort te vercrighen possessie/ Mer die keyser die veel rechtē verbeterde bydē boec vā codex de laetst werfgemaect werdet eñ weerde bijdē seluē boec veel twifelen die vā outs warē eñ ordineerde dz dē weese aen wiē rechtelic gegeuen warē eenige possessien of gelatē bi successie of anders mach by yemāt in sinen name vercrigen prescriptiē op dat die weese mochtē bewaert wordē i rechte. B

Besit te behouden bi corage oft wille.

Noch seyt dat bescreuen rechte dat hoe wel datmen niet en mach possessye wel vercrigen bi corage alleen. niet te min mē mach wel behoudē bi corage of wille gelijc als of ic hadde een stucke lants of erue die ic gewoonlic was te gebruicken/ eñ te eerē eñ te saeyen /eñ doen vruchten draghen /eñ die af winnen Eñ om vreese van mijn vianden of anders ic dat lant laet te ghebruiken ende dattet blijft ongebaeut Weet dat dair ō niet en blijft dat om den tijt dat ickt alsoe gelatē sal hebben ic niet verliesen en sal mijn rechte besit daer op. of possessie diemen ghelijck hiet/ want alsdan hebbe ic meyninge eñ wille weder daer op te comen als ic eerst sal mogē Eñ daer ō bi meninghe. eñ wille mach ic continueren en bewaren mijn besit ende beghe renmer vercrighen niet. C

Van lant oft erue ghecocht sonder geset te zijn in behoorlike possessie.

Itē ghi moecht wetē dat of yemant cofte enige lant of erue eñ hadde dat ghelt betaelt eñ bi hē seluē hē sette in besit van der sake sonder auctoriteit vā rechte/ dē voorscreuē vercoper nyet tegens seggēde/ weet dat daer i nz vercregen en waer iuste besit/ ten waer bi also dattet waer vā eē huys/ eñ dye vercoper daer ofghegeuen hadde den slotelen want ware is/ dat hi nēmermeer daer af die slotelē gegeuen en soude hebben ten hadde geweest bi sijnen wille eñ wete dat also waerdych is als tradicie van possessie daer bi contrarie opinie qualic mach vercreghen worden possessie eñ besit van eenigen erue. D

A C. de acq. & re. possess.

B C. eu. dicta. l. donatas rex

C C. eu. dic. l. licet possessio nudo animo.

Van twee manieren van possessie.

Item bi die cōstitutie van bescreuen rechte eñ vanden wijsen ende eedelen keysers makers des rechts men vint twee manierē vā possessie Die een is diemen outhoudt inden sinne of wille Die ander is datmen hout corporelic Vā dese twee possessien mach geseit zijn recht op datse ghefundeert zijn tot iuste titele eñ datse verleden of prescripten zijn vā verleden tijt van besit vā. x. of van. xx. iaren op dattet si dat hijt noch houdende is corporelic of bij meininghe. E

Noch is sekerlic geconfirmeert bijdē bescreuen rechte die haer daer toe accordeert ende castume locale/ dat soe wie bi iuste titele heuet gepossesseert biden tijt van. x/ iaren tusschen den tegenwoordigen eñ biden tijt van xx. iaren tusschen den absent/ hi behoordt te wesen eñ is rechte here vāder sake Eñ of hē belet daer af gedaen wort bi yemant dat behoort hem verclaert te wesen ende ontslagē ten waer dat die ghene die den twist daer in ne stelt/ hadde iuste saeke van restitutien sal zijn ghesetet inden tweesten boeck die ghetey kent is biden ghetale va.i / want nēmemeer sulcke prescriptie behoort wederseit te zijn. F

D C. li. vij. rubrica. l. nec ex b a venditione.

E C. li. vij. rub. pre alle. l. uro ābigit. &c.

F C. de prescrip. lōgi. tpe. l. cū p. motam vi.

Te ghebruycken bi ghehengenis.

¶ Eñ oft gebuert dat yemāt eenen anderen
laet eñ gehenget te gebꝛuken eñ vseren van
enigen eruen swijgēde om dat hi se meēt te
M wesen zijn erue. eñ hi en heeft hē anðs in ge
¶ ru. pa ste. l. diutina possessio. ne besit gestelt eñ ghes et vanð sake Eñ daer
na so coēt yemant die welke die daer aētwi
ste set. eñ hi weet daer aē meer rechts dat er
ue te eyscē die stat heeft. Weet dꝫ sulke houdi
ge niet en is te houdē eñ niet en is waerdich
tot iuste petitie. A

¶ Van coop gedaen bi surple of argelist.

G ¶ Dat recht en mach niet gehengen dꝫ of ye
¶ ru. ꝑalle. l. si fraude de dol. v. l. ij. co. ti māt vercreghen heeft besit van houdinghe bi
langē tijt vā tgeent dat hi ghecocht heeft bij
loosheit weet dat niet tegenstaende besit vā
langē iaren indien yemāt is diet wedsegget
ter cause van sulc besit en is niet waerdich.
Wāt besit vcregen op coop ghedaen by loos
heit en behoort niet waerdich te wesē/noch
onðhouden te zijn. B Een twifel mach
C gheschien tusschen den wijsen te wetē dat ō
¶ ru. ꝑalle. l. vi. des wille dat dye rechten willē/dattet besit
van. x. iaren waerdich si tusscen den teghen
woordigē. Hoe eñ in wat manierē sal vstaē
wesen die presencie vandē possessoer eñ van
dē eyscher. of dat si beyde behoren woenach
tich te wesen in een contree of in een lant so
salic v daer af thoenen tgeent dat die rechtē
D daer af thonē in horen texte Weet dat vā ge
¶ ru. di. autētici male fidei possessore. ne node en is ō te onðhouden dat die ptien te-
gen woordich zijn dats te wetē de eyscer eñ
den possessoer aen wien men eyschet. Dat si
woonachtich zijn in eē stede of stadt. Mer is
genoech dat si woonachtich sijn in eē cōtree
so datmen nꝫ en mach houden dē eyscer voor
wtlandich ghelijc alst wesen soude in vranc
E rijc in lomberdie oft ouer zee of in andere sul
¶ de quadri. ꝑscrip. l. oēs q̄ v. i. bū. a zenone. ke landen/dat hij niet wel en mochte weten
die state vanð sake daer hi hem of soude wil
len behelpen vanden rechte vanden wtlādy
gē gelijc als ic inð rubrike daer af mēcie ma
kende vclaren sal alst tijt eñ vā node wesen
sal getekēt bijdē getale vā. cc. viij. Eñ ten is
vā gene node dꝫ die sake cōtēciose eñ die pos
sessoer eñ die eyscer beide sijn in eē lātscap ō
hē te behelpē vā besit vā. x. iarē die welke is
dat besit tegēs dē tegen woordigē op dat die
possessoer die dat besit heeft eñ die eyscer die
seit recht daer an te hebbē zijn in eē anð lāt.
eñ daer ō en soudt nꝫ bliuen dat den besit vā/
x. iaren als tusscen den tegen woordigen en
soude stadthouden/maer so geringe als dye
een vandē ptien bliuen soude butēs landes.
alsdan soude mē hē dā moetē behelpen vā be
sit van. xx. iaren die stat heeft tusscen den ab
sent of anðs die possessie waer te vsteken. E

¶ Waer i mē behoeft pscriptie v ā. xx. iarē.

¶ Itē bi eē recht nieuwelic gesticht in eē au
tentijc vā codex is geseit dꝫ of dye possessoꝛe
die gepossesseert heeft op quader trou hē ver
vreemt vādē lande mꝫ de sake gepossesseret
alsdā cesseert die pscriptie van langen iarē
Dats te wetē vā. x/iarē tusscē dē tegē woor
digen. eñ vā. xx. iaren tusscen dē absentē. Ja
of dē gene die is. eñ behoort te wesen rechte
heere vanð sake des nꝫ en weet eñ dat sin sa
ke aldus vureemt is. Wāt alsdā soude dē pos
sessoer dat moetē gehoudē hebbē. xxx. iarē in
dien hi hē woude van pscriptie behelpen in
dier sake Mer of de rechte here vāð sake wi
ste die vureemtheit vander sake/ eñ daer af
swieghe onder die. xx. iaren hi en soude nyet
broech genoech comē dat te wederroepen ō
uer die prescriptie vcregen. D

¶ Van ghifte van keyser of van prince.

¶ So wie possesseert bi ghifte van keiser of
vā prince machtich te gheuē in sijnen lande
weet dattet is warachtige eñ iuste titele te
vcrigē possessie eñ dat te bewarē eñ houdē
prescriptie tegens eē yegelic tot dien titele.

E ¶ Vā besit tusscen broeders eñ susters.

¶ Item susteren eñ broederen deen tegens
den anderen en mogeñ niet vercrighen pos-
sessie noch besit die waerdich is die eē in p-
iudicie vanden anderen.

¶ Beut tegens wtlandich.

¶ Noch tegēs wtlandich die rechtelijc sijn
wtlandich men wil segghen naeden rechte.
Die wt waren om die gheboden des herē of
om weluaren vanden lande of dat si waren
ouer die zee in oerloghe tegens die onghelo-
uighen, of in bedeuaert van romen oft ouer

zee/oft ten heiligē graue oft in bedeuaert tot sinte iacob te cōpostelle/want niet meer bedē uaerdē en recōmādeerē die heylige scriftē meer die custumiers houdē alle wtlandige/waer dattet gedaē is wtē cōtrea als voorscreuē is. Eñ dē wtlandigē weder gecomē/eñ hi binnē .iij. iaers nā zijn wedcoēste hē daer af beclaecht vandē besit tegens hē ōcregē voor rechter die des behoort tekennen. A

¶ Item die custumiers vā rijssele eñ van doornic willen seggen dat tot prescriptie te ōcrijgen/sonderlinge tusschē dē tegēwoordigen so behoren .xxi. iaren te wesen.

¶ Item van houdinge die welcke ghesciet ter cause van pachte.

¶ Eñ na bescreuen rechte oft eenighe geuetter goeder trouwe zijn lant tegens een ander in pachte/die de sommighe hieten vastichept oft winninge. Eñ de ghene dient alsoe ghegeuen is dat houdt hi langē tijt/het si bi .x. iaren oft bi .xx. iarē oft meer eñ noch hadde den ghene diet hout allo af gecoft of afgeloft die houdinge van huerē rentē of andere sculden diet dē here sculdich waer so dattet bicant bleke dattet toebehoorde properlic den ghene diet houdē soude in pachte oft winninge als voorscreuen is/eñ noch hadde die rechte here van der saken zijn brieuen verloren die hi daer op mochte hebben/oft dat die pachtenaer hē des hadde subtijlic ontcomē Weet dat daer ō niet en waer waerdich dē ghene die de houdinge also houdende ware dat die rechte here waer allsdā eñ bleef rechtuerdige here/eñ en ware die ander niet waerdich gheen houdinge die hi tot dien titele gehadt hadde. B

¶ Te houden per indiuis.

¶ Noch seit de bescreuen recht dat ofter twe zijn die eenige goet houdē bi indiuis hoe wel nochtans dat bi tijde vā prescriptie die eē allēē dat hielt/eñ daer ō en soudt niet blijuen die een en soude wed comē aen zijn partie so gheringe als hi daer af clachte dede/eñ die saeke ware aendē rechter/wāt de exceptie vā tlant te deelen niet en cesseert om lange houdinge/men en mach altijt daer af wel gerakē so gheringe alst voor recht geeyscht is. C

¶ Van ghelt geleent of goet in bewaernisse.

¶ Itē prescriptie en heeft gheen stadt in ghelt noch in sake gestelt in bewaernisse die rechte here vand sake en behoort daer aen wed te comē so geringe als hi daer af clachte doen sal. So en heeft oec tegens den gene die geuangē warē om de orloge vanden prince hi en ware wed gekeert tot sinē huse/eñ naden custumieres om wat vangenisse dattet waer. D Eñ vādē weesen. E Eñ vāden wtlandigen om dē heere. F ¶ Vandē coninc van dē prince vand kerken eñ gemeente.

¶ Itē daer is een recht die expresselic sept eñ declareert dat prescriptie nī ōcregē en wort tegēs dē gifter/dats te wetē tegēs dē coninc/noch tegē dē prince vā en lāde bi eenige zijn subiect. Die somt twifelē bi herē/bi middelen bi cōsequent tegen dē here vā somige subiect/noch tegens ō kerkē die gesticht eñ gefūdeert sijn bi orloue vāden here/noch tegens de sake vand gemeente vā eenre stede of stat vā outs gegeuen eñ gewoonlic eñ rechte eñ vtilitept der seluer gemeente eñ van die gemeen saeke noch tegens weese noch wtlandige bi die wtlandicheit dye de bescreuē rechten betughen Eñ dat meer is wil dat bescreuen rechte/dat of yemant waer die tegens hem lieden cofte eenige sake hoe wel dat tot titele vā diē coop hi ōcregen hadde prescriptie van tijde/ten si dat den coop geuondē wort seer rechtuerdich eñ dat des gewe eft is bekeert in seer groot profijt om de kercke oft om den coninc oft den gemeente. Ende oft andere officieren daer nae coemen ende sij moghen thoonen dat des ghedaen ghewe est is ten minsten profijte vandē voorscreuen/oft van nv ter tijt des profijtelijk waer totter kercken/ten Coninck oft aen den Prince oft een ghemeente huer sake weder te hebben/in dien de cooper ghrecompenseert sij totter redelichept tot goeder mannen segghen. Want dye kercke/dye Coninck/dye Prince ende die ghemeenten hebben allsdan gheinterineert restitucie/om hem eñ hear saken. Ende daer om soe wie coopt teghens den Prince/wel mach hij voor hem sien/Want allsdan salt die Prince weder hebben om zijn

A ¶ et. ff. ex ca. maio. rorum.

B ¶ ff. vo. en. i. qb? causis c. sac lōg. tps ff. sc. p. l. ff. s. ci

C ¶ C. cu. d. l. vn indiuiduum

D ¶ C. qb? nō obijcitur lōgt tēporis pscriptio l. ff possessio v. l. ab hostibus captus.

E ¶ l. nō eñ incognitum.

F ¶ l. tps expedi. tiōis. xl. cu. g absentiā cuius

profite so sal die kercke mede / ten si dattet sy geconfirmeert vā huer ouerste / so soude mede die gemeente / tē waer geconfirmeert vāde prince souueraen / eñ dat dat gedaē geweest is om huer openbaer profite / eñ dat sij souden moetē gedaē hebbē arger coop tot preiudicie vandē gemeyne saken. A

Van vsucaptio. Cap. C.xxxiiij.

Nsucaptio is die possessie die yemant heeft eñ mach verigē op sake vercocht vā houdinge oft op ruerēde goedē als vā goude of vā siluer of ander pandē / eñ nae sommige weet dat trecht vā besidt vā vsucaptio verzegen wort bidē besidt vā drie iarē / op dattet si op iuste titele / want alsdan behooret tot iuste titele ghedaē te wesen oft anders des en is niet waerdich / maer tegēs kerckelike goedē weet dat bi ghenē tijt en wort verregē vsucaptio so en soudt oec mede tegēs dē goedē vādē coninc vandē prince noch tegēs dē weese noch die sake vāder gemeente van eender steden. B

Te vercopē eens anders sake op decsel vā vsucaptio. Cap. C.xxxv.

TE vercopē eēs anders sake of eens anders goedē onder decsel vā houdinge vā vsucaptio dats also te verstaē bidē bescreuē recht of de ghene die houdēde waer eens anders goet eñ hi daer af eēs deels vercocht eñ dāder onthilde te hē waerts na dat de vercoper des onrechtelic houdēde waer / weet dat die rechte here vand sake des mach alsdā eyschē eñ wedercopē. Eñ is gehoudē dē ghene diet also hout des weder te geuē met alle de vruchtē die hi daer af gehadt heeft. Eñ dat stuck dat hi daer af vercoft sal hebbē mogē desgelijcs eyschē teghens degene diet houdēde is / eerst gekēt of hi wiste als hi des cochte dattet een ander toebehoorde / weet dat hijt sal moetē wederkeerē eñ sal dat ghelt verliesen ō dier redene vandē argelist dat hi dede vā wettelic des te doen eñ te copē goet dat hi wel wiste dattet nz en was of toe en behoorde dē gene diet vercofte mer nochtās om ghierichz of ō eē anders te bedriegē eñ te fraudere heeft hi dat gecocht. Eñ of hijt ter goeder trou wē cochte eñ dz hi meēde dattet waer eñ toebehoorde dē genē die des vercofte daer ō en ist niet de rechte here vās sake eñ macht wel wedercopē / mer dē gene diet ter goeder trouwē gecoft heeft sal weder hebbē sijn gelt vāde gene daer hijt af gecoft heeft / eñ oec niet trachte genomē waer / het en behoort nz te houdē noch werdich te wesen tot besit vā vsucaptio noch tot coop die daer of gedaen ware. C

Te vercopen onder pande.

Itē oft yemāt eenich goet in pande geleydt hadde tot een ander eñ die ghene diet in onderpāde hadde des vercoft / weet dat de rechte here vāder sake mach des als dā wedercopē eñ weder eyscē / eñ hi behoort tet weder hebbē / want trecht van vsucaptio en wort verregē bi gheen surple oft argelist / eñ hier is die surple / want de vercoper des doēde was die eerste heimelic. D

Van gegeuen sake.

Itē anders ist oft waer van gegeuē sake hoe wel dat de gene die des gaf tot iuste titele vā ghifte dat gehoudē hadde bi sulker tijt als tot besit vāde teghēwoordighē of absentē mach toebehorē / weet dat ghi alsdā daer of here gemaect soudt wesen / eñ ghi sout v mog hē verwerē bi exceptie vā lāgē besit eñ soudt bliuen in possessie vand sake tot indiffinitiue / want ghi ghee possessoer en sout gemaect wesen tot quader trouwe in diē dat ghi wel meendet dat de ghifter daer af rechte eñ warachtige here was / mer na opinie des rechts. E

Tot iuste sake en moecht ghi niet houdē eens anders goet na dattet coemt tot kennisse. F

Vā eē exceptie geheetē meer te eyschē dan mē sculdich is. Cap. C.xxxvi.

MEer te eyscē is eē exceptie die spruit bi vier manierē dz de clercken hietē de pluspeti. Eñ die de eyscer verliest sinē eysch bi een vā dē vierē. Die .J. weet bi de eysser mach verliesen sinē eysch is bi cause. Die .ij. is bi sake. De iij. bi plecke. Die .iiij. is bi tide. Nv wil ick v thonen eñ verclaren elck bi hem seluen.

Eerst bi cause.

Eñ indē eersten die eerste die ghesciet bi cause / ghelijker wijs of een man geloeft .ij. sakē of dingen int generael / eñ die gene wien des geloeft is daer af die eē eischet int speciael weet dat sijnen eysch niet en is waerdich noch en is

A
C. ne rei dñi/
c.l. vniuſas c
as q̃ a colõis
ñ ſeq. G
C. de vſu. cã
rõ.l. cũ ne
iuſti. de vſuca
prõ p⁹ pu.
C. C. de vſu
p empt.l.ſi p
ẽ poſſeſ. B
C. xv. di.l. ca
it pbatũ Ad
e q malepo
ſit ...
... pbarũ ...
ſi in ipõ de ...
... geratran
... cẽ ... et
... adiũpigno
ri q̃ caſu ſi de
btor vendat
nõ pſcribit ẽp
torp hãc.l. Jt
te aũt iutelli
git hãc.l. i ipõ
creditore ven
dẽte pigns ...
nõ ... mittitur
tũ q̃n ſalte ve
dit cũ ſolẽpni
tate.l. a dño
pio.ff.de reg.
iur.xl. ſi rõue
nerit. ff. de pi
gno. act. ...
tor ãe ...
...
creditor ...
didit furtũ ...
mittit l. i acti
one. §. q̃re. ff.
de fur. E
Cũ iuſtũ e.
petito. Hic p
m⁹ auctor etĩ
ar errauit di
cẽs q aliõ eẽ
iu re dõata et
aliõ in re vẽ
dita ſine ipig
nore vẽdito p
ipz debitore q̃
erat dño nar
quãtũ ad vſu
captiõẽ; nihil nã q̃ fidẽ habuit vſucapit dõatũ ita etiã ẽptor vſucapit vi de.g.in.l.ſit pbatũ C. de vſu.pro.empto. F C vſuc
p donato.l.fin. ſi fuerit dñs.

niet ontfanclic. Want hi is een bruijt ins vryheit vanden gelouer te seggen en te verclaren de welke van beiden hi verstaet in deser stucken. A Exempel te geloofde tan te geuen een rijpaert. Weet dat tot desen einde die voorscreuen Jan niet en is ontfanclijken. want het is noch inden wille vanden gene de welcke diet geloeft hevet te verlaren. vanden welcken van beiden hi sal willen gheuen of den ros heynsteoft dat rijtpaert / en vanden genen die welcke hem best geliest sal hi hem mogen vryen. en anders ghenen eysch so en mach hem daer af ghedaen zijn

℄ Bi saeck

℄ Item die ander maniere van meer te eisten is bi sake Geliker wijs of ic sculdich ben .xx. pont en hi .xxx. pont eyschet. En alsoe bi meer te eyschen dan men sculdich is verliest de eischer sinen eysch En daer om die wisen eyschet die behoort te maken en te formeren sinen eysch ten naesten vanden waerheyt en rechtuaerdicheit also als hi aldaer seker licke can ende best mach En hem bedwingen van so veel als hij thoenen sal mogen. B ℄ Bi plecke

℄ Die derde maniere van meer te eyschen is bi plecke gelijc als so wie geloeft hadde te betalen enige dinc of saeke te doen betalen tot een plecke en men des woude eyschen in een ander plecke. Gelijc als te glouen tot parijs en men des eyschen woude tot orliens Weet dat sulken eysch niet en is waerdich noch en is nyet ontfanclick C ℄ Bi tide.

℄ Dye vierde maniere van meer te eyschen bi tide gelijc als so wie geloofthadde te betalen tot kersmisse. en men hem des eyschede tot alre heiligen dach Weet dat tot desen eysche en is den eyscher niet ontfanclijc. D

℄ Bi tricherie.

Nu moecht ghi weten dat den bescreuen recht seit en wil op dese materie dat of iemant is die bi bedroch of uit ghierichz hem vorderte eyschen meer dan men hem schuldich is ghelijck als voorscreuen is. Weet dat na dat des coemt tot kennisse des rechtes en dat hi also verlooflheit en bedroch heeft dat gheeyscet Niet alleen en is hi sculdich te vuallen van sinen eysche. ouer dat hi meer eyscet dannen hem sculdich is mer behoort te veruallen van alle tghe eent dat hij daer af eyschen soude mogen / gelijc of hi eisce de biargelikke tot alre helligen / tgeent datmen hem niet sculdich en waer voor kersmisse dat hi behoort te vuallen / dat hi nemmermeer tot dyen eysch comen en mach noch ontfanclijck wesen en sal En also sulken ghieft verstaen vanden anders saken van meer te eyschen. &c. Ten ware bi also nochtans dat die eyscher naden eysche begonnen te doen en eer dye verweerer hem beholpen si van der weringe voor den rechte hem begrepen van sinen eische. en bekende die waerheyt vander sake of sculde alsdan en behoort hi niet te veruallen in schade. En alsdan gheen daer op gemaect worde eenige apointement tusschen den partien Die rechter behoort sonder vooteu des toe te laten. E

℄ Vanden vernieuwinge van sculden.

℄ Capittel. C. xxxvii.

Vernieuwige van sculde is die vernieuwige die enige doen in horen eysch wanneer hi gaet vanden eenen sculdenaer totten anderen. en daer af spreeect die bescreuen recht meer dan die custumiers doen en seit also Die verkeringe of vernieuwige die die een doet den anderen van enige sculden / wanneer een gheeft sinen sculdenaer in zijn stede / en dit en mach niet rechtelic geschien ten si dat die sculdenaer daer menop wil gaen daer tegen wordich si en dat hij dat consenteert en geloofft te betalen die sculden aenden gene de welcke dye aen hem gewijst is en dat dengenen diemen also geloofft te geuen en te betalen hebbe dat aecht en bekeert aenden sculdenaer voorscreuen of anders dat en waer niet waerdich te houden F Item voort so seyt die bescreuen recht dat hoe wel datmen niet en mach sijnen sculde bekeren noch vernieuwen vanden enen sculdenaer opten anderen sonder den wille en consente vanden genen diemen sculdich is te betalen so ist reden. G ℄ Datmen mach vercopen zijn sculden

Nochtans moecht dy weten dattet daer om niet en blijft dat enige sculdenaersen mogen wel hair sculde vercopen en geuen haer actie een andere sulke als hem gelieuen sal de welke sake hout en is van waerden. En mach den coper om deser sculde maken en intenteren actie vander verboden sculde telcken dattet hem beliest, H

A Insti. de act. §. hic aut qui loco.

B Insti. eo. ti. §. plus aut quatuor modis.

C Insti. eo. §. loco plus.

D Insti. eo. §. tpe veluti si de bar. iu. l. unica C. de plus peti. q. solui. § sed hodie vel tripli insti. de acti.

E C. de plus pet. l. ediosas contrahentium calliditates

F C. de nova. & legat. l. delegatio debiti delegatio uni co debitore fieri non pot. sed iurium cessio bin eo inito.

G C. de pac. l. de bitorum.

H C. l. si delegatio. §. nois aut de novat.

¶ Te veranderen sinen sculde sonder partie.

¶ Ghy moecht weten dat nyemant en mach noch en is sculdich tegens sinen wille en co sente te wesen bekeert oft gewesen te betalen yemant anders tgheent dat hi eenen schuldich is Gelijker wijs of ian sculdich is iacob en iacob is sculdich robert iacob die en mach nu vanden van sijn sculden sonder den wille van ian dat ian robert sculdich si. want die redene wilt en begeert dat elc houdet zijn stadt aen hem seluen sonder verandert te wesen tegens sinen wille. A ¶ Dat bij simpele woorden men niet en verandert eenen brief.

¶ En na die opinie van sommighe custumie res lichtelic is verandert sommighe gelofte of sommige obligacie die de ene hebben a den andere bi ignoreren somtijts den dach vanbetalinge die gelouet of verbonden is in de gelofte het si dattet si bi brieuen of anders Gelijc als of een man is geobligeert tegens eenen andere van een somme van penningen tot sommygen dagen te betalen en hi henget van een van den dagen bij delay oft wtsettinghe te geuen totten anderen dach het schijnt dat hi heuet verandert zijn brieuen en obligacie. en dat die compact of brief van obligacie daer bi si verandert van sinen eersten waerden. en alsoe onderhoudent sommighe wisen So sal ic v daer op thoenen tgheent dat die niewe rechten daer af wisen En seit die keiser also in sijn boec van tghtent dat lest werf ghedaen was. en ge wesen biden rade Wi willen verbeteren die brieuen die van vernieuwinge spreken vanden actien hoemen die verandert vanden eenen persone totten anderen en willen declareren die oude twifelen vanden rechten die daer op waren seer obscuer of duyster En ordineren dat of eenige sculdenaer si die andere met hem stelt of dat hi verandert sinen eysce vanden eenen op ten anderen/of die panden ontfanct op sculde. of vermeert of vermindert die sculde/of set tide of condicie inder betalinge/of dat hi vernieuwet of afdoet/oft ontfanghet brieuen van minre ghelt dan hem eerst ghelooft ware of doen eenighe andere sake. Waer om die oude rechters seyden dat dye obligacie verandert was/wi niet en willen dat daer omme verandert mach zijn eenige sake vanden eersten obligacie mer sal die eerste obligacie in huer waerde blijuen. en sal de eerste van so veel ghesterct en verhoecht zijn. Ten waer bi also dat die sculdenaren en dye ghene diemen sculdich waer specialic seiden en declareerden daer op. die eerste obligacie van gheenre waerden te wesen bi die ander de/en dat of gingen en anders niet/want wij willen en tis redene dat die veranderinghe vanden obligacien die ter goeder meininghe gedaen sijn niet en worden verandert noch vernieuwet ten sij dat bi sonderlinghe ende rechtuaerdige consente gedaen si en niet by lichte of simpele woorden en oec nu met rechte ten si bi also dat beide die partien des verclaren ende verlien expressélic also te wesene so datter gheen fraude noch bedroch geuonden en si. B

¶ Die manier te veranderen obligacien.

¶ Ende na opinie vanden outsten stichters des rechts en eerste boeck Innouacien mach gheschien bi veel manieren Te veranderen die terminen vander betalinghe begrepen in der obligacie Te veranderen die somme geloeft daer af te maken nieuwe contract tegens tinhouden vander obligacie. Te nemen van de vanden sculdenaer die obligacie nu te vervolgen binnen. xxx. iaren tot sommige plecke binnen. xl. iaren. en in piccardien binnen. xx. Van vrouwe die in wedunwe state waer geobligeert. en daer na weder huwelict oft in religie of clooster gaet en professie doet. inde obligacie ten waer bi also dat die obligacie inhoudende waer in religie of daer buten. etc. Alle dese voorseide condicien vernieuwen obligacie ghelijc als bouen ghesegt is Ten si dat bide partien verclaert si/dat so wes men daer af doet sonder preiudicie van die eerste obligacie. etc. C

¶ Van solucie en delliberacie van sculden. ¶ Capittel. C. xxxviij.

Solucie en delliberacie van schulden is hem te vernoegen van eenigen sculde of ghelofte bi betalinge of satisfactie van partie so

A C. rubrica si certa. l. si soluere tibi pecunias.

B C. in. alle. l. nouationum nocentia corrigentes.

C Quod ei qui hoc non precedit de iure scripto quia non sit nouatio istis modis de quibus hic dicit nisi expresse dictum sit ut partes quod voluntatem nouationem fieri isthis modis C. xl. § all. & insti. quib. mo. tol. obligati. § Preterea nouatione.

datter met redene behoort genoech te wesen Eñ na dië dat ic ghethoent hebbe vanden obligacië eñ vandē mutacien of v̄anderinghe/ vandē sculdē So wil ic thonē vandē solucien So moechdi wetē dat of eenighe sculdenaer yemant sculdich is veel sculdē ō veel saken eñ tot veel stonden eñ hij betaelt die een sonder inō betalinge te seggen ō wat sake oft ō wat sculde Weet dattet is totelecti of koere vādē ghene diet betaelt. die betalinge te bekeeren voor wat sculde dattet hē helpt. Mer of hy daer af niet en seide of en v̄claerde ider betalinghe. Eñ daer nae die schuldenaer ostiuich worde sonō des te seggen of te v̄claren so ware die electie of koere aenden ghenē diet ontfangē hadde Eñ of si beide ostiuich wordē eñ daer af geen v̄claringe aē niemāt gedaen en haddē. waer si die betalinghe bekeeren wouden eñ die ernamē daer gescil ō haddē/ weet dat si aē beidē sijden gheen electie hebben en soudē die betalinge alsο gedaē te bekerē voor enige vandē sculdē int speciael. Maer soude ghekeert eñ gerekēt worden in betalinge vā den outsten sculden. die den sculdenaer dē anderen sculdich ware. A

Te betalen eens anders sculde

Het is te weten dat geen actie en spruit tegens anō crediteur daer om dz ghij hē biet dz gheent dat u wē sculdenarē hē schuldich zijn Eñ dat ghi wilt eñ begheert dat hi v gheuet dat recht vanō obligacie die hi heeft tegens dinen schuldenaer/ wāt dat recht en moecht ghi niet hebbē/ ten si sake dat ghy die sculden ghecocht hebt vā hē Hoe wel dat na bescreuē recht indiē yemāt si die betaelt aēdē crediteur tgheent dat een anō hem schuldich is. Bij dier betalinge moechdi weten dat die obligatie ontslagen eñ gheuriet is op dat hi ō des te doen verclaert die betalinge die hi doet. B

Te consigneren zijn sculde.

Item of die sculdenaer biet oft wil gheuē dē ghene dien hi sculdich is tgheent dat hi hē sculdich is. eñ die anō des nz en wil ontfangē bi enige subtile wegen die sculdenaer mach cōsigneren eñ stellen die gheldē in seker plecke bi onwijs eñ cōsente vandē gherechte Eñ dat gedaē ghi sult we ten dat sonō twijfel de sculdenaer mach daer bi ontslagen eñ ontlastet wesen eñ is wt allen perikel daer of.

C Te scriuen die betalinghe optē rugghe vanden brief.

Oft gebuerde dat yemāt verbondē of ghe obligeert si met brieuen. eñ dat betaelt eñ asquite die schulde. weet dattet meere sekerhede is/ dat te scriuē opten rugge vandē brieff dan den brief te scoren of weder te geuē wāt bi auontueren mochte dē brief v̄maect worden vandē notarisen of ghenondē in sijn prothocole in toecomēde tiden. mer als optē rugge vanden brief betalinge gescreuen is men en mach daer na gheen v̄uolge meer doen.

D Dē brief of obligacie weō te hebben.

Item eñ oft gebuerde dat dē brief van obligaci daer mede eenige v̄bondē waer tegēs een anō weō gegeuen worde dē ghene die also v̄bondē waer tegens dē danc of wete van den ghenen diement sculdich waer weet dat des niet en waer tot preiudicie vanden ghene diemēt sculdich waer/ noch ten soude die obligacie geen cracht noch recht benemē noch hinderen Eñ daer ō ist dattet v also bekent of ontkent/ eñ dē rechten dat weten mach hij is sculdich v te doen betalen ghelijc als hi te voren gedaen soude hebbē of behoorde te doē/ nz tegenstaende dat de sculdenaer hē wilde behelpen dat hi den brief van obligacie bi hem of te hem waerts hadde. E

Te betalen voor andere.

Item het is waer dat of yemant die schulde betaelt daer ic in v̄bondē ben hoe wel dat ic niet tegenwoordich en waer inder betalinghe/ weet dat die obligacie daer ic mede verbonden was is te nyete eñ doot/ aengesiē dat de ghenen dye ick also sculdich ben in sulcker manieren des ontfanghet. F

Van possessie ghegheuen in betalinghe.

Die keiser antwoorde mi alsoe ic hē raets vraechde eñ seide Also ghi segt dat ghi gegeuen hebt een erue in betalinghe vā eē somme van penninghen die ghij sculdich waert den gene die v dz geleēt hadde wāt als hi u we erue gehoudē hadde een seker tijt eñ die seer v̄-

A. C. de solu. & liberа. l. in potestate. eius est

B. C. rub. dicta. l. nulla tibi aduersus.

C. C. eu. di. l. obsignatiōe toti pecunie.

D. C. eu. singulis dictā. l. pecunie soluto.

E. C. eu. di. l. qui debitori tuo. Et debitor dz probare cirographum sibi redditū nob testib nisi in duob casibus

F. C. eu. di. l. manifesti iuris. & l. nulla tibi aduersus in fine.

A C.ru.di.l.cnz p pecunia. B C.ru.ß i inter prentuū.ec. Adde ep ß ere plificat ſcaſu l.inter c.c.de ſolu ₰ l.ß qd.c. de traſac.nā ſi traſac.ſit p p te in totum ā plior pecunia perinon pot C C.de excep. pſcrip. ß pactū inter ceſſerit ꝯō bñ ß allegat ſz pt allegari.l.gña liter C.de nō intrapec.nā pt excipere inter xxx.dies cre dito: dicēs ſibi ſolutū nō eſſe. D C.ru. di.l.ß ex maio re. E C.de ſolu.₰ l.ſi be.l.ß int' pre ximū. F C.de accepti latiōb?.l.iā ti bi reſcrip ß poſ ſe ₰.l.ß dōati ōis grā cū ſeq ß ie.meli? alle garetd.l.ß pa ctū ₰ multū al legat circa fi nē de pēa iu ßigēdā negā. ti.ppiā ſcrip turā ita: alle garet aucteti cā ꝯ q. ppona C.de nō iniā. pe.ue.c.ē pēa q dupli. ut ß dt ſed dupli.

betert ouermits ſinē arbeit eñ naertichz / eñ daer om als ghi geſiē hebt dattet erue beter was dā doe ghi hem des ouergaeft begeerde uwe erue wedˀ te hebbē eñ dat ghi bedrogen zijt / weet dat ſinen arbeit eñ ſinen ſin die hi daer toe geſet heeft en ſal hi niet verloren heb bē mer het ſal hē wordē geintegre / wāt wa ret ond ſijnē handē geraect ghi en ſoudt des niet begerē wedˀ te hebbē Eñ daer ō iſt rede= ne indiē ghi uwe erue wedˀ hebbē wilt eñ hy dat in betalinghe hout ghi ſijt ſculdich hē te betalē ſijnē arbeit eñ zijn ſinnen die hi daer aenghelcit ſal hebbē. Eñ of hi des hout ende dat genomē heeft in betalinge eñ daer inne gheerft is. daer eñ behoort gheen reſtitutie wāt al heeft hij dat erf verbetert het is verlorē dat wedˀ te begeren. A Exempel.

¶ Of dijn vadˀ niet en maecte tranſactie aē ſine ſculdenaers vā wien hi dingende was na dat die pleite begonnen was vā ſake dye in twifel was maer bekende dat hij betaelt was vā alle. eñ hij mer eens deels en hadde noch hi en ſcelde nz quijt die eerſte aendē ge nen die aē hē verbondē waren Eñ hi en hadde noch genen wille die reſte te geuen Weet dz daer om niet en blijft. men en mach wel dye eerſte eyſchen. B

¶ Van acceptilacie. Capi.C.xxxix.

Acceptilaci is die quitāci die enige doē vā den ſculde diemē hē ſculdich is / eñ die quijdt ſceldige die ſi hoer ſculdenaers doē. eñ kēnē wel voldaē te zijn So moechdi wetē dat of yemāt bi zijn looſheit eñ bedriege dede dz hi quitancie ghecrege vā dier ſculde die hi ſcul dich waer. weet dz niet tegenſtaēde die qui tancie alſo gedaen die ghene die alſo bi ſub tijlheit bedrogē wair mach repeterē eñ wedˀ roepē de ſculde eñ gelofte van quitancie ge= daen bi looſheit of bedroch / eñ en is nz waer dich tegens goede rechtuaerdicheit Want van een rechtuaerdige gelofte behoort rech tuaerdige acquijt of onſlach. C

¶ Een ſculde te betalē eñ nz alheel ō wetēs.

¶ Eñ oft gebuerde dz de gene die v ſculdich is. xl pōt eñ noch. xl. pont. eñ ghi hē alſdan in onwetenſcap quittancie geeft vā alle. indiē dat ghi hē moecht eyſcen / eñ hi des alſo hou dē wil Weet dat ghi wel eyſcen moecht tge ne dat hi v ſculdich is niet tegenſtaende die quittancie voorſcreuē die ghi hem alſoe ghe daē hebt in onwetenſchap eñ verſumeniſſe. Eñ of hi hē seluē wil behelpen tegens v van der quitancie die ghi hem gegeuen hebt ghy moecht v ſeluen daer tegens behelpen vā be droch eñ dz ghi in des doēde bedrogē waert eñ hier inne ſuldi ontfangen worden. D

¶ Van quitancie in onwetenſcap.

¶ Weet dat quitancie in onwetenſcap niet en is betalinge gelijc als of yemāt ontfāget vā eenigen ſculde of obligacie eens deels eñ daer bi bekēde dat hi alheel betaelt waer eñ hi inď waerheit nyet dan eēs deels ō tfangē en hadde eñ dz hi int verblidē niet en heeft bekē net al heel betaelt te weſen mz gerekē eñ ge telden gelde voor goede mannē eñ dz hy geē wille en hadde die reſte te geuē bi teſtamēte oft anders. weet dz die quitancie niet en es waerdich E

¶ Vā rechtuerdige quitācie

¶ Item ghi moecht wetē dat quitancie ghe maect bi weeſen of bi furioſen duerēde hoer ſiecte. of quittāci gedaē met cracht of wt vre ſe op dat hijs daer na niet en ratifierdt ofte quitācie gedaē bi bedwāge vā vāgeniſſe of quitancie bi bedroch als voorſeit is of quitā cie in onwetenſcap / deſe en behoermen nyet te houden. Eñ ter cōtrarie / alle quittācie ge daen ter goeder trouwen eñ goede ſinnē. eñ wt goede ghedachte en ſijn niet tegens te co men Eñ ſoe wie daer tegens coemt hi beho ret gecorrigiert te weſen de quadruplo. In diē hi yet heeft aē te verhalē nz zijn lichaē F

¶ Om erue aen te ſpreken bi faulte van rē te onbetaelt. ¶ Capittel. C.xl.

Bi faulte van renten onbetaelt mach de here dat erue alſo van hem gehou den aenſpreken bi der manieren hier na vol gende. Eerſt behoort die heere of ſinē baeliu clachte te doen rechtelic van onbetaelde rē ten / eñ daer toe behoort geantwoort te we ſen met recht dattet erue geſet ſal wordē in des rechters hant bi beſtellinghe Ende men ſal verbyeden inganc ende wtganc op ſeker

boeten eñ datte doē condigen den ghene die
dat erue hout oftē naeſten huyſe in dien op
die plecke geē huys en ſtaet die de rentē ſcul
dich is. eñ hem te doē dagen den eerſten din-
ghedage. Den dingedach gecomen de heere
of de baeiliu vooꝛ hē behoort hē te pꝛeſente-
rē tegens den gene die dat erue houdende is
eñ weđ bꝛengē zijn clachte in rechte Seggē
de dat hi ſinē dach bewaert tegens deſe. N.
tegens wien hi dach heeft. ſo dat biden man
nen eñ ſergant mach blijken daer ſy ofſchul
dich zijn relacie te doē of den ſcepeneu indyē
ſcepenē zijn Eñ dat ghedaē behooꝛt hi te ſeg
gen = Jc clage teghens deſe. N. daer dē dach
op huden dient ō ghebꝛeke vā renten van de
ſer. eñ vā ſulcker tijt onbetaelt Cōcluſie doē
de teghens den vooꝛſcreuen. N. indien hy al
hier is/ dat indien hi bekennē wil dat hi die
vooꝛſcreuen erue houdēde is mits die. vooꝛ-
ſeide rente betalende hi ſal die waerheit be
kennen eñ ſal mijn rente vooꝛſcreuen ſchul-
dich zijn. mi toe gewesen ſijn betaelt te woꝛ
den vā alle den vooꝛſcreuē iaren. eñ van elc
ke termine als vooꝛſcreuen is metten coſtē.
eñ boeten daer toe ghewoonliken. ⁊c. Eñ in
diē hi des ontkent ic ſal ſo veel thonē ſo wel
bi beſit bi tugē als bi bꝛieuen dats ghenoech
zijn ſal. ⁊c. Eñ of de gene die dat erue houdē-
de is. niet en quame ten daghe geaſſigneert
eñ beteykent ſo behooꝛt nochtās den dach te
gēshē bewaert eñ gehoudē te zijn totter vꝛe
gewesen. Eñ als die vꝛe gewesē is. de clach
te behooꝛt ōnieut te wezē als vooꝛſeit is doē
de clachte hebbē ſinē eyſch op ſulckē pꝛofite.
vidē defaulte als den houe ſeggen ſal Het ge
hooꝛt geiugiert te zijn de eerſte deffaulte eñ
den erfhouđ weder te ōdachuaerden ten an
deren vierthien nachten op ſinen anderden
dach Eñ alſo bewaert die vooꝛſcreuen vier-
tien dagē. eñ hem dā weđ te ōdachuaerden
ten derdē xiiij. daghen als op ſinen. iij. dach
Eñ diē dach bewaert ſo behooꝛt hij weđ ver
dachuaert te weſen ten vierdē viertien da-
gē. om te ſien wiſen eñ iugieren die deffaul
tē vanden dꝛien viertien dagen Ten welkē
behooꝛt gheſeit te zijn als dat den rentenier

wel gheraeet heeft ſinen eiſche van zijn rēn
ten/ ende ooc mede vanden boetē die welcke
daer toe dienende zijn. Ende die houder des
vooꝛſcreuen erfs indiē hij dat erue tot hē be-
treckē wil ſo ſoude hi alſdā moetē doē nyeu-
we clachte dair eñ vā nieus dat erue ſi relat
ſi eñ doē condigen als vooꝛſcreuē is. eñ dꝛye
xiiij. dagē daer op ghehouden na die clachte
weđ gebꝛocht daer op to t ſake. Eñ den dach
betekēt bi dꝛie. xl. dagen. Eñ ten leſten dach
weđ dach te ſtellen ten iare gerekent vandē
dach of vandē eerſten. xiiij. daghen vanđ be
clachte vā dat erue weđ aē hem tē betreckē.
Dat iaer gecomē noch behooꝛt men dē dach
te bewarē te houe Eñ alle die dagen te bewa
ren tot dat die ſterren aenden hemel zijn al-
ſo wel dje. xiiij. dagē als die. xl. dagen. aēge-
ſien dat des aengaet die gronde vā dꝫ erue.
Mer die. xiiij. daghen vanden renten aente
dingen en behoeftmen niet te wachten nadē
ſterren. om des wille dattet den gronde niet
aē en gaet Mer nochtās ſalmē hē daer af re-
gelē nadē ſtile vā dē houe/ wāt die ſommige
houdē dat erflike rentē aengaende den gron
de/ eñ ſommighe ſeggen contrarie eñ willen
ſeggeu dattet niet en is dan pecune daer op
geſet/ ende daer om en iſt niet grondelic/ hoe
wel dattet op lant is Ende daer om ſalmē v
ſeren nadē ſtile vander plecke daer des ghe-
boert Ende als dat iaer bewaert is/ als vooꝛ
ſcreuē is. behooꝛt dat erue gheſtelt ende beto
ghen te zijn aenden here Mer indien dē hou
der des erfs betalen wil binnē dier tijt de rē
ten ende coſten/ hi ſal weder comen tot ſinen
eruen. ¶ Bi hoe veel manieren pꝛeuenciē
in beclachte vooꝛ den rechter ſouueraē ſtadt
neemt daer geen renuoy of en gheſchiet.

¶ Capittel. C. xli

Weet dat bi thien manierē ſtat neemt
pꝛeuencie in beclachte vooꝛ den rechter ſou-
ueraen vanden welcken ende van elcken bi
ſonder die rechter ſouueraen vooꝛ wien des
boert niet en is gehouden te renuoyeren aen
ſinen rechter of den rechter diet begeert wel
ke ſaken zijn deſe Eerſt in cas van nieuwic-
hede. C. uti. poſſid. l. i. ⁊ C. vbi de poſſeſ. age. de pol. l. i.
Ten tweeſten in cas

vä ghifte in huwelijc. Ten derden in cas vä ghifte in testament. A Ten vierden in cas van douarie Eñ dese leste twee percelen machmen formeren bi mise de faite Ten vijfsten ghelijc als van dinghe ghestelt in bewaernisse van yemant. indien men actie eñ eysche daer af doen moet het is sake van preuencio eñ die kennisse daer af blijft aendē oppersten rechter. na datmen eerst dye visoect. B Ten sesten als saeken vä sekerhede of vrede begheert die een tegens den anderen. Want alsmen des eerst begherende is aendē rechter royale so behoirt hijt te geuē eñ daer toe dwingen de partyen om twelaren vä payse Soe soude mede een ander rechter. Hoe wel dat die partie daermē den vrede of sekerhede of begeert te hebbē clerc waer eñ specialic ghehuwelict. C Ten seuenden indyen eenyghe vrouwe of ioncfrouwe haer betooch voorden rechter souueraen om sake diemen haer met cracht eñ gewelt verongelijct hadde oft van haren erue verstekē want alsdan en behoort daer af geē renuoy ghedaen te zijn Nochtans hoe wel dat de sake ware reele of van erue. ya seggē die rechten indien si hoer betoge totten gheestelijkē rechte bi preuencie so en soude hi daer af gene renuoy doen Eñ of dat saec waer dz daer geen cracht of gewelt gheschiet en waer alsdan en soude daer gheen preuentie verstaen wesen / mer behoorde die sake gerenuoyeert te wesen aenden rechter daer sy onder geseten ware D Ten achsten in cas van fiscus Dats te verstaen van allen schulden toebehorende den demayne vanden coninck. of den demayne oft heerlicheit vander prince of vander stat. of gemeene saken aengaende Ende dese sculde is properlic geheeten schulde fiscal Ende behoort bi haerre naturē toe te horen der camer vander rekeninge des conincs vanden prince vander stat oft stede of vander ghemeene sake daer des gebuert oft toebehoort. Ende aenden oppersten rechter behoert de kennisse alsmen des tot hē betrecket ende aen niemant anders. noch gene rēuoy so en mach noch en behoort daer af ghedaen te zijn. E Ten negenden in cas van portdarmes. die welcke is saeke van preuencie. eñ so gepreuilegiert dat dye kennisse behoort aenden rechtere royale / eñ aen sinen officiers eñ aen genen anderē rechter Ten thienden in cas vanden sauuegaerde vanden coninc / of vanden sauuegarde vä den prince daer de kennisse of toe behoort dē coninc of prince eñ aen hueren officieren eñ andere Ende gheen renuoy en behoort daer of ghedaen te wesen aen genen rechter wie hi zij. Aenghesien dattet is vanden eedelen demayne vanden coninc. F

¶ Van erroer van rekeninghe.

¶ Capittel. C. xlij.

Erroer van rekeninge dat dye clercken hieten de errorecalci. is. Wanneer in enige rekeninge of in enige transactie. oft in andere sake erroer is het si in rekeninge. oft in daghe. of in gescrifte Eñ daer af seggē die rechten gebreke van rekeninghe van een sake en doet geen preiudicie aen die waerheit te gerakē. ten moet weder gekeert zijn vä erroer tot goede rekeninghe ende totter waerheyt vander sake hoe wel nochtans dat die sake of rekeninghe ghedaen ende gherekent gheweest hadde meer dan eens. Ende dat daer laps van langhen tide waer in erroer opgelopen vanden beghinsel vander sake ten daghe toe vanden eysche. die rekeninghe behoret te wesen recalculeert ende die erroer bekent. oft datter si laps van tide vanden rekeninghe tot ander. ten waer bi also dat die rekeninghe ghedaen ghe weest hadde eñ gepasseert oft ghegheuen voor rechte cōpetēt ende behoorlijc Ende daer op recht begheret ende bi sentencie waer ghedecideert vander rekeninghe sonder appiel. &c. Want alsdan en waer daer gheen erroer nemmermere. often waer dat tusschen die partien daer af eenighe transactye ghedaen ware inder sake eñ daer af brieuen bliken. G

¶ Dat laps van tide gheen stat en nemet in erroer.

¶ Noch moechdi weten dat in erroer vä rekeninghe laps van tijt gheen stadt eñ heuet

A C. vbi fidei cōmis. peti' o' por. l. i. l. qd legat. ff. de indi

B C. de deposito. l. si qs Iūc

C Ita fuit dcm̄ parrestū curie plementi p iohanne ꝫ qt burgēn. tournacen̄ ꝫ dn̄m gerardū; de heldin anno m.ccc.lxxvij.

D Decret. l. ij. r. de forō cp̄tēti. c. ex tenore stay ꝫ decre. Ex pte.

E ff. de iure. fis. l fisc' ꝫ. l. anfertur cū glo. mel i' fa. C/o bi can. fisca. l. ad fiscū cū se.

F C. de vete. iure enucle. l. i. vbi dr̄ oia nostra facim' q' b' auctoritatē nr̄am imptimur.

G C. de errore calculi. l. i.

men en coemt altijt tot goede rekeninge alst niet gepasseert en ware bi vōnisse als voor screuen is/hoe wel dattet geleden waer .xx. iaer of .xxx. of meer. Want geen laps en heft stat soe lange als die partien leuen in dyent in andere sayte of saecke si dā in ontfangerscap wāt, dat moet tot allē tidē weder comē tot goede rekeninge Eñ hoe wel dat die ontfanger doot ware so soudē zijn erfgenamen goede rekeninge daer af moeten doen. Hoe wel dattet niet en waer vā horen tijt. nz te min si souden daer af ghehouden wesen na dat si gheapprehendeert eñ ghenomē hebbē successie vanden ontfanger verleden. A

¶ Van proces op erroer.

¶ Noch moechdi wetē dat in faite van rekeninge indien daer om eenige gheschil is. die valt in faite van tuygen/eñ die tuyghen daer om werdē gehoort/ dye produysanten moghen eñ behorē te horen die deposiciē vā den tuyghen Eñ die reden is/dat si sulcke saken mochten seggen dat van node waer dat de produysant daer op dede tercōtrarie wāt die deposant soude mogē tuygē .dat hi daer of niet ghehadt en hadde tgheent dat hij gehadt soude hebben Ende also souden si deposeren ende tuyghen tot sinen profite .rc. Ende also wortet gheseit bi arrest vanden parlemente om den procuroer eñ ontfanger vā der stede van doornic int iaer .m.ccc.lxxij.

¶ Van eens anders sake gedaen hebben sonder den gebode vanden gene diet behoorde te doen ¶ Capittel .C.xliij.

Saken gedaen sonder den gebode van den gene diet behoort te doē is te doē eñ te solliciterē die saecken vā yemāt die absent waer sonder beueel van des te doē/ mer die ghene die des dede sout doen als mage eñ vrient/oft als vrient sonder dattet gheschiedet in proces noch voor rechte daer gheschil ware/wāt aldaer en soude niemāt hē mogē onderwinnē vā eens anders saken sonder procuracie/mer waer nemē tot eens anders sake wt vrientscap sonder procuracie mach wel geschien met redenē. Eñ tgheent dat bi alsulken vrient gedaen sal wordē voor een ander behoort geaccepteert te wesen vandē ghenē die dat also vint tot sinen profite. eñ is schuldich eñ gehoudē weder te geuē den ghenē die hem sulcken dienst ghedaē sal hebbē de costen die hi voor hē int veruolghe redelic ghedaen eñ geleent sal hebbē. eñ daer is hi gehoudē bi den rechte van gedaē saecken dat die cleerkē hietē de negotijs gestis. Eñ daer om wil ick v daer af bewijsen eñ thoonē sommige exempelen die kennisse geuen allen anderen om te hebben declaracien vanden rechte van ghedaen saecken. B

A
C. de negoci. gest. l. curato. rē tibi v l. ad lus cos.

¶ Exemple vādē eerstē sakē vā dit recht.

¶ Ic eñ mijn broeders warē erfgenamē vā onsen vader die sculdich was veel sculdē dye te betalen waren van mi eñ van minē broeder daer om dat wij te samen sijn erfgenamē waren. Mijn broeder was buten s lants die goeden van minen broeder waren geoppresseert eñ bedwongē dē sculdenaers te betalen Waer om bi rade vandē wijsen mannē ende om te scouwē eñ te vliē die scadē eñ interrest ic betaelde die sculdē vā minē broeder. Mijn broeder quam weder thuys/hij en woude nz cōtribueren tgheen dat ick betaelt hadde/soe wel voor hem als voor mi. Jc seide dat hi betalen moeste zijn porcie eñ aendeel bi dē rechte eñ iugement vā gedaē sakē. Hi seide ter cōtrarie Alle gesiē de keyser seide bi aduijs van sinē rade dat hij sculdich was te betalē tgeēt dat hi voor sijn aendeele betaelt hadde bij dē rechte vā gedaen saken. C

B
C. de nego. gest. l. sue pro fratre.

C
C. de neg. gest. l. sue pro fratre

D
C. ra. dic. l. negociū gerētes . . . capsm nō ē cōtra. l. allegatā nā nisi pactū sit nō tenētur negocior. gest. tor de casibus tuitos de hac. l. negociūm.

¶ Vandē scade die gebuerē mochte den ghenen die eens anders sake veruolgē.

¶ Den ghenē die ander liedē saken doen In diē gebuert dat in des doēde opcoemt eenige scade/weet dat si daer in gehoudē zijn/ ten si bi also dat so wat auenturen daer op comē sy gehoudē zijn weder te geuen. D

¶ Vandē saken des weeses.

¶ Vandē kinderen is geordineert bi bescreuen recht dat in dien eenige weese eenige saken heeft die tegens zijn profijt gaē eñ hi geē voechdē en hadde eñ wt vrientscap enige vā sinē vriendē zijn sakē vuolcht/ soe dat bi zijn veruolch eñ diligencie die weese daer profijt

aen heeft/hoe wel dat de gene die des doet nz en is sinē voecht. Nochtans na dattet keren sal tot profite vandē weese/weet dat hi de costē die hi om tberuolge vā diē ghedaē sal hebben de welke gekeert sijn indē pfite vanden weese voorseit bidē recht vā gedaen sakē sal weder hebben geheelic. A

A C. eu. singulis dcā. l. cōtrarii ... peruheres.

Exempel.

Een wijf hadde kinderen daer die vad off gestoruen was die noch warē in ioncheit eñ haddē voechdē eñ regeerders. Si word de geware dat die voorscreuē voechdē niet en dedē die pfite vā harē kinderen eñ brochte dat den rechter aen/eñ versochte dat sij mochte hebbē ander voechden/eñ bi den gebreke van den voorscreuē voochdē si so veel versochde/dat dē voorscreuē weeskinderē geordineert wort aād voechdē te hebbē. Die moed bleyde de costē daer na eyschte eñ de costen wed te hebbē op de goedē vandē weesen/de voechdē seidē ter cōtrarie/eñ oft si voor hē yet gedaen hadde si wast sculdich te doē. Eñ daer ō eñ behoordese daer af niet wed te hebbē/die moeder seggeñ dattet tgeent dat si gedaē hadde was om pfite vā haren kinderē Allegesien het wort geseit biden keiser bi aduijs vandē rade/dat oft die moed gedaen hadde eenige costen om haer kinderen eñ om haer pfijt/si wast sculdich te doen bider redenē vā moedlike minne/eñ en waren die goeden vanden weesen daer in niet gehouden. B

B C. eu. superst... dcā. l. cū hij... res filiorū ... rum.

C C. eu. d. super cuntiam tuā

Exempel

Een man die genaemt was iulian eyschte gelt vā ian/welke ian tgelt schuldich was iacob/eñ ian betaeldet eer iacob wie dat gelt behoorde tontfangē des wiste/hi quā tot iuliaen eñ vraechde hē waer ō hi ontfangē hadde zijn gelt. Een seker tijt daer na iacob woude wed hebbē zijn gelt vā iuliaen/die welcke des weygherde te betalen/so dat den geschil quā voor den keyser/hi seide bi aduijs vandē rade dat iacob hadde actiē op iuliaen bijden recht van gedaen saken. C

E C. eu. dcā. l. si patuo asū.

Een ander exempel.

Ghi hadt stiefkinderē vā v wijf/de welke ghi onderhout in u wen huse ale wel selfs kinderē/eñ oft ghi vad daer af waert eñ deet hē liedē leerē haer ambachtē gelijc als oft v kinderen waren/eñ des also gedaen in tijde naemaels/ghi eyschet op de voorscreuē saken uwe costen gelijc als oft si vreemde warē/die voechden vāden voorscreuen kinderē seggende ter cōtrarie/eñ dattet tgheent dat ghi gedaen hebt eñ daer ō gegeuen/dat is ge weest als stiefuader ter cause vā haer moed v wijf eñ bi natuerlike redenē ter cause van haer voorscreuen moed ghi haer kinderen gelijc den uwen ghedaen hebt. Eñ daer ō en behoortet v niet wed gegeuē te worden naden wijse mā die seit. D Eñ ghi stiefuad segt ter cōtrarie/eñ dat bidē recht vā ghedaen saken ghi sculdich zijt wed te hebbē tgene dat ghij daer ō gedaē eñ gegeuē hebt/sonderlinge aēgesien dattet gekeert is tot haer pfijt/waer om etc. Alle gesiē het wort geseit bi aduijs vā den rade vandē keyser/dat in diē de stiefuad int aennemen vandē kinderē mencie of voirwaerde maecte/dat so wes hi verleggē soude in hemlieden te voeden eñ te doen leeren/weder woude hebben/ende daer af maecte voorwaerde oft protestacie aenden voechdē vanden kinderen voorseit/hi ist sculdich weder te hebben tot iuste extimacie. Eñ in dien hi des niet en besprack/eñ aennam den kinderen om zijns wijfs wille/haer moed om des wille dat wanneer ghi haer trouwet/sij die kinderen bi haer hadde/geliker wijs als eē moeder behoort haer kinderen te hebben Ende ghi zijt als stiefuader die tweetste vader vanden voorscreuen kinderen/ende ghij dat also gedaen hebbet ghi en behoortes niet weder te hebben. E

Tegens voochden.

Item weet dat actie tegens voechden eñ regierers en expireert noch en verlijt nz om haren doot men en heeft eñ behoort te hebbē actie na haer doot ter cause van haer voechdie die si in handen ghehadt hebben aen haer goeden eñ een haer erfghenamē. Ende haer erfghenamen sullen ghehouden zijn te antwoorden eñ te geuen rekeninge indien haer ouders dat in haer leuende liue niet gedaen

en haddē eñ dat bidē recht vā gedaē sakē. A

¶ Watmen veruolgen sal met recht.

¶ Na bescreuen recht die actie van gedaen saken en veruolgen niet die sakē ghedaen eñ gesolliciteert biden ghene diet volcht / maer volcht die persone om wien men veruolcht eñ ghedaen heeft eñ hem behoortmen aen te spreken eñ niet aen die saken biden recht vā gedaen saken. B

¶ Dat laps van tijde gheen stadt en heuet in gedaen saken.

¶ Item oft een man wtlandich is bi langen tijde / eñ het ge buert dat een zijn goede vriēt duerende dien tijt procureert eñ veruolghet die saken opten costē vandē ghene die wtlandich is / eñ daer na die weder ghecomen rekeninge hebben wil van zijn saken oft van sinē goede / eñ die ghene die zijn sake ghedaen sal hebben weder gheseit rekeninge te geuen vā zijn saken eñ goeden bi exceptie van langhen tijt. Weet dat in sulcker saken laps van tide gheen stadt ee heeft / maer moet rekeninghe ghedaen worden teghens den erfghenamen vanden ghenen die sulcke saecken ghedaen hadden. C

¶ Van moeder die eyschen soude de houdinge van haren kinderen.

¶ Itē de moeder die haer kinderē geeft tetē eñ die onderhout so lange als si out zijn / dan gebuert dat si op hemliedē eyschē wil de houdinge die si gedaen heeft. Weet dat si des niet doē en mach / want liefte eñ ontfermhertich heyt vāder moeder behoortet te doē / maer in dien si in andere maniere haer saekē daer si liedē profijt af gehadt haddē ghedaē hadde / dat soude si mogen eyschen. D

¶ Vā sakē gedaē bi crachte oft wt vreese.

¶ Capittel. C. xliiij.

Bi cracht of wt vrese na bescreuē rechten en behoort niemant gebrocht oft bedwōgē te wesen te doē of te geloué eenige sake. E ¶ Eñ oft allso gedaē ware ghi moecht wetē dat des niet waerdich en waer noch en is niet houdelic. Eñ oft gedaen waer so soudement noch mogē wederroepen eñ weder hebben bi den recht van restitucie interinee. Aenghesien dat des ghedaē ware wt vreesen constant / dats te segghen als die vreese eñ cracht daer op gedaen / gedaē ware bi so sterckē persone teghens so simpele / dattet bliken mach te wesen vreese constant. Gelijc alsoft een cleen re dan it in crachte / in persone eñ in geslachte mi dreygende eñ bi mijn re simpelhede wt vreese van hem ic sinē wille doē / want het behoort dat een man hē thoonen ende hart hebben sal / ende hoe wel dat ic vromer ware dan hi is eñ die dreyghemēt niet seker en is / eñ dat hi it om simpel dreygement doet, weet dattet niet en is vreesē constant. Item hoe wel dat die sake gedaen wt vrese vā vrouwe als totter gelofte / weet dat indien die gelofte sonder vreese oft bedwanghe betaelt wort / daer en valt nemmermeer restitucie / want also te doen is die vreese wt. Soe sal ick v daer af thonē sommighe exempelen om te badt die saecke te verstaen / want bi geliken rechtes behoort dat andere verstaen te wesen.

M
C. cu. dic. l. curatores etiam successores

G
C. eu. dic. l. negotijs gestis

C
C. de neg. gest. l. curatorē tibi & ladiuius eos.

¶ Exemple

¶ Het gebuerde dat een man sterker dan ic mi bedwanck hem te betalen een somme vā penningē met crachte / den dach gecomē ic betaelde hē om des wille dat ic dat niet en dorste laten / wanneer ic de somme betaelt hadde / ic wort de beradē dat ic treckē soude tottē keyser daer ic remedie vindē soude vā restitucie So als ic quā tottē keyser / hi seyde mi hoe wel dat ghi gheloeft hadde met crachte die ghelooftte en is vā gheenre waerdē / indiē ghi alsdan ghecomē haddet om remedie van restitucie / men soude des wel beter versien hebben.

¶ Maer na dat ghi hē betaelt hebt daer nae sonder crachte / ghi hebt bewijcht eñ volbraē die betalinge / want inder betalinge niemant en heuet v cracht ghedaē oft be wesen / eñ dat en was gheen vreese constandt. Aenghesien dat inder betalinge gheen cracht en was al so wel als in gelouen / want doe die cracht eñ vreese v gedaen was / waert ghi sculdich te comen om remedie. F

D
C. eu. di. l. all mēta que mq filijs.

E
C. de his que v. me. ve cau. si. g totum

F
C. eu. di. l. cuz te non solum

¶ Item van eenighe erue te vercopen bi crachte of bi ghewelde of wt vreese

¶ Eē man hadde eē grootuader die gedwōgen worde met crachte zijn erue te vercopē. Desē coop gedaen/ die grootuad worde aliinich eñ worde die selue man zijn erfgename. Die man siende dat hi erfname was eñ zijn grootuader. Hi sechte raet hoe dat hi weder gecrigē soude mogē dat erue/ eñ hi vant hoe dat de ghene die vā zijn grootuad dat erue gecocht hadde met crachte of wt vreese dz hijt voort vcocht hadde eē andr eñ hi sochte voort raet wat hi daer op soude mogē doē eñ eisch te dē keyser vrienē vā restitucie. Hi seide mij ghi sult hebbē nadē rechte vand plecke mits weder geuēde dē prise dat die anderde coper daer af betaelt heeft/ die welcke cooper was rechtuaerdich/ eñ in goed trou wē na u wē aē brengē. Also suldi gerestitueert worde vādē erue die u we grootuad daer ghi erfname af zijt met crachte vcocht heeft/ maer siet wel toe dat de leste coper die rechtuerdich is dat erue so lange gehoudē eñ beseetē heeft in tegē woordichz vā u dē tijt vā .x. iaer/ eñ in u wer absens dē tijt vā .xx. iaer/ wāt also en soudet ghi niet mogen weder gecrigen. A

C.ru.di.l.si vi vel metu.

B

C.ru. dcā.l. si q vim vel metum mortis. Modo qd actio q metuscā in tra ānū dat ad qdruplū si res nō restituatur p⁹ annū vo ad simplū si alia actio nō cōpetit. l. sā alle.

C

C.ru.dcā .l. accusationis.

D

C.ru.di.l.metum.

¶ Exempel.

¶ Itē twee broeders waes houdende een erue. Het gebuerde dat een machtich man die si haddē tot gebuerte hē liedē dede vcopē dat erue met crachte eñ wt vreese die si haddē van zijn dreygement eñ dat hijse in geuāgenisse leggē soude als hi seide. Dat gedaen die twe broeders togē tot dē keyser eñ begeerden daer op prisie dat se mochtē wedcomē aen hare erue die si also wt vreese vcoft hadden/ hem liedē wort geseit dat indien sijt veruolgen deden om restitucie binnēs iaers/ het behoorde gedetert te wesen de quadruplo vā alsoe le gheltr als si gehadt hadden van haren erue. Eñ in dient zijt vuolchden dat iaer eens/ eñ al voorē bekent vanden crachte eñ vreese/ ghi sult restitucie hebben vā u we sake allee als die prise daer af weder ghegeuen is als voorseit is. B

E

C.ru.di.l.si p impressionem

F

C.ru.di.l.venditiones dōatione transactionis.

¶ Te vercoopen om sake van crisme

¶ Een man die begeerlic was te hebben een erue die welke ic hadde/ dreychde mi seggende dat hi mi accuseren eñ wroegen soude aen den rechter vā eē doots lach eñ dede mi daer om vele moeynissen/ eñ wt vreese vercochte ick hem dat erue/ op dat hi mi niet accuseren en soude. Ende daer na woude ick weder gerestitueert worden van minen erue/ ende dede daer af begheerte aenden keyser. So worde mij ghesept da mijn begheerte was onredelijck/ want het niet gedaen en was om redelike saecke. C

¶ Exemple zijn erue te coopen.

¶ Een baeilliu was tegē eenen man die wonachtich was in zijn baillīuscap de welcke vnaert was daer af/ eñ wt die vreese vcochte hi hē een erue die hi niet en soude vcocht hebbē ten hadde geweest om vreese vāden seluē bailliu. Dat gedaē die mā hadde daer na raet te trecken totten keyser. Eñ tooch aldaer eñ eyschte daer op remedie. Die keyser ordineerde dat dē bailliu bedwōgen soude wordē dat erue weder te geuen dat hi also vanden man diet toebehoorde gecoft hadde/ eñ dat de selue bailliu vliesen soude alsoe veel als hi daer af betaelt hadde tot profite vāden here/ hoe wel nochtans dat die baeilliu voorstrenē subtilijc een ander daer in hadde doen setten/ al waset zijn wijf. ende behoort den baeilliu gepriueert te wesen vā sinen dienste. D

¶ Wat vreese niet waerdich noch niet te houden en is.

¶ So moechdi wetē dat so wie hē behelpē wil van restitucie bi vreese hi moet die betugē gedaē te wesen bi fayte constāt eñ niet bij simpele eñ ydele of oachtsaē woordē vā dreigemēt allee wāt anders dē rechter en soude nz daer op thonē. E ¶ Eñ bi cōtrarie redenē in diē de vreese is vā faite sule als dē rechter daer op ruszē eñ toeuē mach/ weet dz alle tgeēt dz daer bi gedaē is/ het si bi ghifte bi vcopinge bi trāsactiē bi pactē of cōpacten nz en is waerdich noch en behoort nz onderhoude te wesen. F ¶ Uā argelist. Ca.C.xlv.

Argelist dat die clerckē hieten de dolo malo is/ wāneer in enige cōtracte of

coop ghesciet eenighe fraude bedect dyemē hiet dol tusscē die practisienē in houē. so mo ghet ghi wetē eñ verstaen dat so gheringhe als partie die ghedaen heeft eenige contrac ten of coop op pactiē gheuoelen datter is dol eñ furple So mach hi alsdā comē tottē rech ter eñ begeeren eñ obtineren als dat hi ver= sien mach worden op dye dol eñ furple daer hi af bedrogen is bider subtilen list van sine partie inde voorscreuē coop twelc hi wel wi ste. So sal ic v daer af thonen eē exempel in cas van rechte.

¶ Een man was borge voor een ander dye welke met zijn borchtochte om seker daer af te wesen dede den schuldenaer setten sekere pandē in zijnē handen in sekerhede. De bor ge dede den voorscreuen panden bij subtijle wegen vercopen bi andere dan bi hē eñ sonđ dat die sculdenaer noch hi mede bedwongē en wordenō die sculde. mer wt gierichz had de hi die vocht ō minre gelt dāse waerdich waren eñ hi haddese doen vcopen sonđ auc toriteit van rechte Die sculdenaer des vnā eñ dede daer af clachte tegens sinen borghe De keiser seide biden rade dat die voorseide borghe qualic gedaen hadde eñ dat hi schul dich is weđ te geuen die panden sonder dye costen. A Eñ also moechdi vstaē vā al= len coop daer dol is eñ furple. die gene die be drogen is sal gerelieueert worden op dat hi die dol behoorlic doet bliken binnen den tide van twee iaer nadē coop gedaen eñ niet na datmen des wort gewaer. Want trecht de dol niet vorder en strect te eysce dan .ij. iare. Eñ dye daer na eysce dede ten waer bi alsoe dat hi wtlandich waer bi rechuerdige noot saken hi en soude niet ontfanghen worden.

B ¶ Van penninghen die niet ghenom breert of gegroot en zijn in vcopinge vā erue

¶ Capittel. C. xlvi.

Oop te maken vcopinge transactien of een ander partiē bi middele vā penningē daer brieuē of gemaect wordē eñ inde selue brieuen niet genombreert of verclaert en is die sōme vādē pennigē/ waer ōme specialic des ghesciet, of gedaē wort, eñ dat de verco per vlijt dat gehadt eñ ōtfangē te hebbē/ en is nz waerdich/ eñ is al die cōtract te repete rē sonderlinge so geringe als die sake verou det eñ dat des valt in actie op dē erfgenamē vandē vcoper die de sake heeft te ignoteren die falte die niet verlaert en is alst rechte be= wijst. &c. Eenige seggen dat hoe wel dat hy vcocht heeft eñ geleuecrt eenige sake of ghe looft te doē of weder te geuen eñ daer of ghe maect eñ gegeuē heeft brieuen in sekerhede, eñ ghi nz betaelt en zijt vanden penningē de ghi daer af hebbē sout noch dē brief en maect daer af geen mencie dattet ghelt v gegeuen eñ betaelt was Weet of men daer na wilge krupken vander sake. het is van node te tō nen betalinghe eer si bedwongen mogē wor den biden brief vander vercochte sake. of ge looft te leueren noch te geuen. oft anders die contract en waer vangheenre waerden.

C Ic dencke of yemant geobligiert is bi brieuen in een somme van penninghen weder te geuen bi also stercke obligacie alst mogelijc sal wesen Eñ indier obligacie niet ghenombreert si die somme vanden ghelde/ eñ dat ghi bekent hebt ontfanghen te hebbē in penninghen ghereet wel getelt. Weet dz of de ghene daer ghi tegens verbonden eñ ge obligheert sijt daer af v veruolghen wyl hy moet betuighen dat hi v gheleuert heeft die penninghen wel ghetelt eñ bi v ontfanghen oft daer sal vonnisse tegens v ghegeuē wor den voor hem. D

Ende alsoe moechdijt verstaen. indyen ghy minre ghelt ontfanghen hebt dan den brieff van obligacye begrijpt. Want alsdan soude hijt moeten betugen oft ten waer hem van gheenre waerden. E Mer in dient alsoe niet en waer als voorscreuen is. ende ghi begonde te betalen eēs deels daer af eer dat ghi clachte dedet vanden rechte vanden pecune onghenombreert. weet dat ghi te ty de niet comen en soudt. ende ghi ij sout moetē altemael die sculden betalen. F

¶ Te comen teghens tgheent dat wel ke dat gescreuen waer van sijns selfs handt

¶ Ghij moecht wetē dat oft ghebuerde dat

A C. de do. ma. l. si fideiussor.

B C. si q. de do malo. l. uō pos sūt ob eē v. l. si supsti. c. cū. iij. seq. h actio do li. deb; hodie infra bienniū moueri v tra ctari als ipso iure tollitur ab tps abiūi vigno ātione nit

C C. de nō nu me ra. pec. l. si pe cuniā tibi nō esse.

D C. rn. dict. l. si ex cautōe tua

E Eo. ti. l. minō rē pecuniam.

F C. rn. dic. l. eñ fidē cautiōis

yemant hem behelpē woude van pecunie ongenōbzeert tegens den gene dien hi sculdich ware ende hi ghescreuē hadde die obligacie met zijns selfs hāde weet dat dye obligacie hoe wel dattet nz in en hilde die getale vanden penningen en waer hē vā geenre waerdē die exceptie teghens tgeent dat hi met zijns selfs hant gheschreuen hadde/ eñ of hy voor recht daer teghens quame/ hi soude ghecondemneert worden te geuen dubbelt ouer. Tē waer bi also dat hi bi sinen eede bekende die waerheit alsdan en waren daer gheen voeten op dattet ware eer ander tugen daer of ghehoort waren. A

A C.xu.di.aut. cōtra scripturā

B C.xu.detā. li contra actiōis

C C.li.iij.xu.de usu z habita. l.si pri tuo.l.si usufructu.vl. eū ad quem

D C.xu.dicta.l. neq3 fructuariū ad obtinē dum.

E C.xu.di.ad.l. ambiguitatē cū.ij.pceden

¶ Vanden tide vander exceptien van pecunie onghenombzeert.

¶ Om dat sonderlinge geordineert eñ geinstitueert is ge weest, als dat of yemāt waer de welcke die hem behelpē woude van exceptie van pecune ongenombzeert of vā enigē saken ongehouden, die soude moeten sprekē binnen der tijt van vijf iaren of ten was vā gheenre waerden eñ was daer af die exceptie gheexpireert eñ verleden/ weet dat bidē nieuwen recht gheordineert biden rade des keysers men ghecort heeft den voorscreuen tijt van vijf iaren tot twee iaren in welcker tijt eñ iaren men des doen moet die hem behelpen wil metter exceptie van pecune ōgenombzeert. B

¶ Vanden vsufructuarien of vandē vruchten. ¶ Capittel. C.xlvij.

Vsufructuarie is die gene die in hāden heeft in onderpande in coop in ghifte. of anders eenige erue of possessie/ daer hi afnemē ende heffen mach zijn leuen lanc oft eē seker tijt die vruchten vanden erue die hi also houdende is. So is te weten dat die vsufructuarie behoort te ghebruycken van alle dye vruchten des erfs duerēde zijn leuen of sinē tijt. Ende doer omme of dinen vader gelatē zijn die vruchten van eenigen possessien soe geringe als hi doot is ghi en hebter niet aen bidē ghemenen rechte. Ten waer bi also dat ghijt specialic behoordet te houdē na zijnre doot. wāt vruchtē kerē tot hoer proprietept also gheringhe alst moghelic is. Maer niet indyen dye heere vander proprietept storue wāt daer ō en soude die vsufructuarie niet verliesen zijn recht. Eñ dye vsufructuarie oft de gheene die de vruchten heffen is gehoudē die plaetse te houden ende te onderhoudē in rake. Ende behoort die sake weder te geuen in also goede state alst was alst hē geleuert wort eñ daer of is hi gehoudē borge te stellē eñ hi is sculdich daer in te treden bi inuentorie of anders mochtet keeren of comē tot sijn preiudicie. C

¶ Van prescriptie in vsufructuarie

¶ So moechdi daer op wetē dat so wie heuet vsufructuarie van enige sake de som the sit vā langgen tijt die hi alsoe hebben mach tot dien titele hi en verechicht ghen proprieteit. noch actie van proprieteit. D

¶ Ve gheuen vsufructuarie.

¶ Eñ oft ghebuerde dat yemāt die vsufructuarie van eenyghen erue oft huyse mijnen kinde gheeft so langhe als hij ghecomen sal wesen tot zijn iaren. Dats te verstaē tot zijn xxv. iaren ende indien hi aflinich worde binnen dier tijt noch hebben die somige twifele dat die erfgenamen souden houden die vsufructuarie tot dat de. xxv. iaren volcomē souden wesen nader doot van minen soen. Wāt het schijnt dat de gifter meer behaechs had de int volcomen vanden iaren dā inder doot Ende daer om behoort te ghaen ten naesten vanden wille des ghifters. Andere seyden dat aenghesyen datter kindt doot was, dye ghifte was te niet wāt hi niet weder comē en mochte om te voldoen sijnen tijt. zc. Op dit ghetschil worde ghesert biden rade vanden keyser dat die vsufructuarie behoorde te cesseren bider doot vanden ghenen dient gegeuen was. want alsdan is die ghifte te niete mer niet bider doot vandē gene diet gegeuen heuet. E

¶ Te verhuerē die vsufructuarie tegens een ander

¶ Item noch isser een twifele in vsufructuarie dats te weten. Oft den ghene diet heeft des voert mach verhueren eñ een andere in handē settē duerēde dē tijt dat hijt sculdich

te te houden. oft houdē mach Want sommighe seggen dattet nyet wt gegeuen en is dā om bewaert eñ gehandelt te wesen vādē genen diet ghegheuen is of gelaten eñ anders niet Andere seggen dat dat ghelaten is ō den gene zijn profijt te doen dient gelaten is Eñ is daer af here gemaect duerēde den tijt dat hijt houdē mach. ⁊c. Het wort daer op geseit biden keyser indē rade dat die gene die here ghemaect is vander vsufructuarie. dat wel mochte voert v̄hueren. op dattet ondhoudē sy. eñ bewaert in sulcker saken als hijt schuldich was te bewarē. Wāt also moet mē dit v̄staen hoe wel dattet niet en si die cōsente vā dē gene die de proprieteit toe behoort. A

Vandē vsufructuarie te nyete te wesen.

Hoe wel die vsufructuarie mach zijn te niete eñ weder v̄eenicht metter proprieteit Seggen die bescreuen rechtē dz bi veele manieren mach die vsufructuarie te niet e sijne eñ weder kerē totter proprieteit/ eñ wed v̄eenicht wesen in eē Ghelijc als bi d doot van den gene diet houdēde is of dz hi permuteerde of v̄andde zijn lichaē vā waerlikē state i religie hi soude doot wesen inder werlt Eñ daer ō wortet geordineert bidē vroedē te setten indē brieuē vādē lijftocht i clooster of dare buten. ⁊c. Oft dat hi gebannē waer wten lande vandē line. Wāt alsdā behoort hi ghehouden te wesen voor doot Eñ daer ō setten die vroeden inde brieuē vanden lijftocht in wat state of conditiē datse zijn. ⁊c/ Of dat dē sake oft erue daert op bewesen is te heffē gedestrueert si wāt alsdan wort v̄lorē die vsufructuarie Eñ en is die proprieteit of de ghene die dē gronde toebehoort niet ghehouden dat weder te keren of dat den vsufructuarie quame bi zijn sculde vā vrijhede in onurijhede Bi alle die wegen voorseit keert die vsufructuarie weder aenden proprieteit. B

Noch seit die bescreuē recht dat oft gebuerde dat vsufructuarie v̄cricht die proprieteit bi eenige manieren so gheringhe als die vsufructuarie here gemaect is vā d proprieteyt so is die vsufructuarie daer bi doot eñ te niete eñ wed betogē aendē pprieteit/ Wāt daer en mach gheen dubbelde actie wesen. C

Vanden vruchten vanden water

Het is te wetē dat of yemant hout in vsufructuarie dat water oft viuerē vā yemant tot tide oft in lijftocht Eñ dz gebuerde dz die vsufructuarie ofliuich wort of dē hueyrmā eer dat water of viuer geuischt wort. eñ dat daer bi die pprietaire of die den viuere toebehoort seggen wilde dat die visch behoort sine te wesen als geuonden goet op zijn erue Weet dat die wise custumiers geseit hebbē dat die ghene diet also tot tide of in lijftochte heeft. sonderlinge indien hi dat iaer nyet en heeft gheuischt den water oft viuere/ zijn erfnamen sullent mogē visscen. als die visch coemt/ mits bet alende den pacht oft hueyre die hi daer af behoorde te betalen/ op dat die voorscreuen viuer onderhoudē si nadē voorwaerden vandē coop daer op gedaen Eñ dit accordeert trecht dat selue seyt/ dat beclachte van nieuwichede daer op stat nemē mach op dat die hueyrman aenden vsufructuarie gehouden si in rechte te heffen eñ te visschen sinen visch die hi daer in geworpē heeft/ Eñ die erfgenamen vanden vsufructuarye zijn hem des sculdich waerdich te waren. D

A. C. xu. dic. l. cū antiquitas dubitabat.

B. C. xu. actā. l. corruptione usufructuum

C. Insti. de usufruc. §. finitur autem.

D. ff. de loco publico. l. §. cor. ait. ⁊ xu. ut in flumine publico l. i. §. plane.

Vanden palen eñ erfscheidinghe.

Capittel. C. xlviij.

Palen zijn die tekenen ende differentien of verscheydinghe vanden lande van deen ghebueyre ende dander. Ende behoort te gheschien bijden gherechte partien gheroepen ende alle die oude persoonen vander plecke tot enen sekeren dach te wesen ter plecke daer ghescil of is Ende alsdan behooret die ghene die de pale eyscht te seggen ende te wisen/ tot waer toe hi hout ende eyscet dz zijn erue streect Ende die ander partie des ghelijcs behoort te seggen ende te teykenen tot waer toe zijn erue strecket daer tegens. Ende of si niet eens en worden Dat gerechte behoort te vermanen den ouden ende doē daer op sweren elck op die heilighe euangelien van gode dat si segghen ende wisen ten besten dat sij konnen oft moghen/ nae dat sy ghesien hebben in voorledē tide dat recht vā

dat erue dat elc als eysceer eñ ðwerer eysceet
enð vanden mannen al daer wesende te heb
ben in huer hant een cleyn stocrken ende dat
A inder aerden steken al daer si weté dattet er
C. fin. regum do. l. si constite rit eñ q finale. ue van elck gaet eñ strecket. Ende aen die sij
de aldaer die meeste stemmen vallen dair be
hoozt bij vonnisse van scepenen geset te we
sen een pale eñ tot een ghetuyge behoozt elc
vanden scepenen te werpen inden putte / al
daer den pale ghesel sal wozden een steen en
de dan daer op stellen eñ te sluté die pale/ op
dat inteocomenden tijde die steenen thoené
B hoe veel scepenen geweest hebben om die pa
C. xii. vctã. l. quinq3 pedum le te wisen eñ te setten Eñ dat ghedaen beho
ret gheseit eñ gheroepen te wesen dat vã nv
voert aen nieman en ruer noch en belet die
pale voozscreuen/ op te verualle n in crysme
van diefte.

¶ Als die partien eens zijn te setten ende
C te stellen palen.

C. xii. di. l. cũctis molitioni bus. ¶ Item eñ oft ghebuerde dz die partié eens
waren te setten palen eñ erfscheidinghe tus
schen hem lieden/ wel mogen zijt doen /sonð
te roepen dé gerechte noch andere dan haer
ghebueré sulcke alst hem lieden ghelieué sal
eñ nemé eñ geuen vã haren erue deé den an-
deren alsó veel alst hem liedé gelienet/ op dz
si niet en doen dat welcke dat dé heere tegés
gaet van zijn gerechte eñ iusticie/ gheeliicker
wijs of sy gebueren eens zijn te setten eé pa
le tusschen hem lieden Wel mogen zijt doen
op dattet niet aen en gaet den here of den ge
meynten/ want alsdan so waert van noode
daer toe te roepen den here eñ den ghemeen
ten. Ende die pale alsó ghesel metten gebue
ren mach wel gheschien/ maer daer en sullé
gheen stenen onder wesen als tuyghen van
scepenen/ om datter geen scepenen toe gero
pen en zijn.

¶ Te geué deé den anderen eenighe erue.

¶ Item oft gebuerde dat dye een ghebuere
metten anderen eens wozde te setten eé pa-
le sonder tgherechte eñ by enige manier die
een den anderen gauen van sijnen erue goet
willich eñ aldaer setteden den palen Eñ dat
van daer nae wozde vernomen dat sijt alsó
malcanderen ghegeuen hadde sonð die wee
te vanden here/ eñ om te scouwen sijn rechte
Soe sonde die here hebben dat recht van al
so veel erfs als dat waerdich waer tgenedz
alsó ghegeuen waer ouer trecht dat die pale
ghesel is vozder dant behoozde.

¶ Van twist op palen.

¶ Item oft gebuerde dat eenighe op ghehe
uen hadde ghescil teghens zijn ghebuere en-
de bi erfscheiders of bi vonnisse van tuygen
hi daer af veruiele metten boeten vadé here
daer hi in ðualt mits te eyscé dz erue vã siné
ghebuere. welcke boeten sijn. lx. pont parest
is. indient eyghen lant oft erue is in. x. pont.
Hi is sculdich te verliesen alsó veel lants als
hi eyschet dat welcke behoozt te wesen tot p
fijt vanden here/ ende die costen van partye
tot taxacie vanden here. A Hoe
wel dat bi den ouden rechte. dat so wie nz en
eyschede op zijn ghebuere meer dan. v. voet
daer en vielen gheen boeten af Maer by dat
nieman recht om dz die loosheit ende schalc
heit inde werelt so seer ðmenicht is het woz
de voozsien op die boeten so geringe als dye
een opten anderen eyschende is. B

¶ Dat houdinghe van palen niet en is waerdich.

¶ Item houdinghe van langhen tide en he-
uet gheen stadt tegens trecht vanden palen.
noch daer tegens en ðcricht men gheen rech
te in. x. iaren bi. xx. iaren. noch so en doet me-
de nieuwichede. wãt tot allé tidé als erfsceet
dinghe gheeyschet wozt/ en behoozt niet ge-
weyghert te zijn /eñ en is daer teghés waer
dich loosheit/ ten sal al achter gestelt werdé
biden rechter so gheringhe alst tot sinen ken
nisse comen sal. C ¶ Soe moechdi we
ten hoe wel dat hier bouen gheseit is dat soe
wie eyschet eens anders erue hi valt in boe-
té hoe wel dattet waer in erfscheidinge. ya
indient alst gheeyscet wert bi erfscheidinge
Niet gheseit noch geprotesteert en waer by
den eyscher/ dat hi des eyscet alsoe verre als
bi erfscheydinghe mi toe gheseit sal werden
toe te hozé ende niet veerder. Want hi bi de
ser maniere hoe wel datmen veruallt insij-

nen eysch/men en soude niet beualle in ghee
voete groot noch cleyne/mer anders so soude
mē vualle gelscker wijs als voorscreuē is.

¶ Die forme van landen te meten.

¶ Die forme vādē matē vandē lāds is te we
ten die quātiteit dat elck stuck lāts hout/ofte
een stucke weylants of houtlāt of waterlant
eñ dat gesteet bi veel diuerse mannē in sōme
vā matē/gelijc als die gewoonte vandē plec=
ken sijn. Wāt in somige pleckē sijn de maten
geheten arpens in ander iournelē/in ander
mēcaudees/in ander maten eñ in ander bon=
niers/eñ nochtās het wort al gemetē bi geta
le vā voetē gebracht tot roedē/ tot welke roe
de mē behoort te hebbē.xx.voetē int viercant.
Eñ daer is in een bonnier al daermen bi bon=
niers rekent.xvi.C. die welcke is een bōnier
Eñ indē lande al daermē rekent bi cleen bon
nier is.xiiij.C. eñ het behoort te houdē elc.C.
xxv.roedē Aldus is te wetē dat inde roede is
xx.voet/eñ int hondert.xxv.roeden. Ende in
den bonnier .vi.C. Alsosijn indē bonnier van
alle getale van voeten acht dusent Ende hoe
wel dat in diuerse plecken die namen vanden
maten is differencie ende onderscheet/gheli=
kerwijs als van arpens/iournelen/mencau=
dees/maten.&c.niet te min sijn altoos ghere
kent vier hondert/voor die cleyne maten/als
vooren ghesept zijn/dye arpens. iournelen.
mencaudees.etce.Ende altijt comen die vie
re manieren van maten tot een bonnier van
lande.

¶ Van geselscap inder comescapen.

¶ Capittel.C.xlix.

Gheselscap inder comanscap mach ghe
daen sijn in sulcker manierē/ als dat die een
dat ghelt inleit/ eñ die ander dē arbeit daer
toe doet. Item noch so geschiet in ander ma=
nieren/dat die een inleit meer ghelts dan die
ander/eñ die ander meer sinnen ende arbeits
Want nadē rechtē geselscape inder comesca
pe/en is anders niet dan eē vergaderinge vā
personen die welcke gedaē wort bi vereenich
hede ende vergaderinge van pecune ende by
deelinge van eenige saken/om te winnen en=
de tot meerder profite ende winninge te sa=
men te brengen/want also veel is in deser sa
ke gepresen de sinnen den arbeit ende moeie=
nissen als dat ghelt. A

¶ Te ordineren inden rechte op perticipacie
van comanscap.

¶ Soe moechdi weten dat in participacie
van comanscap behoort na redene eñ bescre=
uen recht altijt genomē ende verstaen te we
sen rechtuaerdicheit/wāt die wils de cooplie
den en doen haer dinghen niet oft voor waer
den voor mannen voor rechte oft voor ander
tugen Mer si doēse te samē onder malcande=
ren ter goeder trouwen Eñ daer ō indiē daer
afgebuert eenich ghescil binnen haer leuen
de lijf/oft daer na biden erfgenamen vanden
coopliedē/om die deelinge oft participacie
vander comanscap. Weet dat de rechter scul
dich is te procederē ter goeder trouwē tē nae
sten na dat de sake eyschēde is ter warachtic
heit Eñ nauolgēde diē te makē appointemēt
tusschen den partien. B

¶ Van deelinge gedaen op participacie van
comanscap.

¶ Eñ oft gebuerde dat coopliedē die in gesel
scap zijn te samen in comāscap gedeelt hebbē
haer goedē bi egal partien eñ daer afghema
ket hebben brieuē/ende daer eenich van hem
ostiuich wort sonder ander ordinācie of testa
ment te doen. Weet nochtans dat die partici
pacie die hē lieden also ghedaen sal blijuen in
waerde ende vasticheit. C

¶ Den tijt dat perticipacie geduert in co
manscap.

¶ Op partipacie seit dat recht dat so langhe
als coopliedē tsamē zijn in participacie eñ v
gaderinge vā comāscap so lange duert actie.
Want indiē si die actie willē doē cesserē. Het
si vā node dat si deelē de participacie eñ reke
ninge tsamē ghedaē zijnde. Eñ die participa
cie vā diē dach af cesseert oft anders die actie
geduert altijt. D

¶ Van somige coopliedē te coopen comēscap oft waren.

¶ Somighe twifelē of participacie van co=
mescap gedaē soude mogē wesen duechdelick
tusschē coopliedē dz hoe wel dat eē groot here
quaē in eē lātscap gelijc als eē keiser oft eē an

A ¶ C.p soc societati eo.§.uā

B C.ru.di. in societ cōtractib cietate g datrāsei heredes

C C.en.dcā societas

D C.ru.dcā diu socie durat.

der machtich here of prince quame in een lāt eñ somige coopliedē costē veel comescap om meerdō winninge te doē opte coemste vanden here/oft des soude moge geschiē sondō misdoē weet dat dat recht daer op geordineert heeft dat participacie vā comescap puerlick mach geschiē eñ ondō cōdicie/so dat die wille vaden ghenē die hē daer toe obligeren eñ verbinden willen vast eñ bewaert si. A

A. l.rn.di.l.de cietate apu eteres

℞ Rekeninge te eyschen tegens een dye onabel ware.

℞ Eñ oft gebuerde dat yemant de welcke in participacië vā comescap ware hē yet op quame/so dat hi onabel ware meer indō participacie te wesen weet dat zijn medegesellē hē mogē latē eñ eyschē rekeninge vā hē. Eñ na dien dach behoort te cesserē die participacie. Ende of die een dol werde oft furioes/soe behorē zijn medegesellē te vuolgē aēdē gerechte om voechdē/eñ tegens dē voochdē rekeninge doē vā hare comāscap/wāt ter tijt toe dat zijt also gedaē sullē hebbē/sal die participacie ghedueren eñ in waerdē blijuen. B

B. l.rn.dicta.l. antim? vete um.

℞ Van restitucie in participacie van coemanscap.

℞ Het gebuerde dat een vādē mede gesellen deelachtich wesende indō comescap wtgesondē wert om die faite vādē anderē. Hi wert geuāgē vādē viandē des lāts eñ geset tot rantsoen/eñ daer bi ontquā hi vā zijn viandē. hy woude hebbē vā zijn mede gesellē hulpe van zijn rantsoen eñ pine/eñ dat si daer mede deelen soudē. aēgesiē dz hi also wel wt was om haer sakē als om de sine. Zijn mede gesellen antwoordē dat si daer aen niet gehouden en warē/eñ dattet hē vā ghenē noode en was te setten in perikel/aenghesiē dat hi wel wiste eñ mochte wetē die oorlogen vādē lande. die opēbaer eñ kenlic warē/eñ en was niet te geliken/gelijc oft hi geuangē geweest hadde vā moordenaers daer hē niemāt af hoedē en can. Eñ oft hi geuāgē was/so was hi bi sine vreese of vuaernisse in cōstant gesedt op rantsoē. om meer dan hi behoorde na zijn faculteyt eñ vmogē om eer vāder geuankenisse ontslagen te wesen/waer om ꝛc. Item so was hi oec gesedt op meerder rantsoen/om dat hi vmaert eñ bekent was voor eenē rikē man/hebbende grote goedē eñ possessiē buten ende meer dan haer participacie van dē comescap. vā andere grote comescappen die ge meēlic hanterende was/waer om si niet gehoudē en warē te cōtribuerē of te geldē aen zijn rantsoē noch aen den pinen de welke hi om zijn vuaernisse ghehadt heeft. daer hi hē haestelikē wt geholpen eñ vlost hadde. Eñ ist sake dat si daer aen ghehoudē zijn/so en ist niet dan na discrecie eñ onderscheit vandē rechter eñ vander participācien vāder comāscap eñ also veel als dat dragende is ꝛc. ℞ Die ander was replicerēde eñ seide/dat of de orloge opēbaer was/si wistēt wel als si hē wtsondē inden voorscreuē noot saken/want het en was gheē sake haestelick opgecomē. eñ aengesien dat si des wistē eñ sij hem daer op wtsondē. ontschult en is hē lieden niet waerdich. Eñ oft hi vuaert is ghe weest dat waer redelic eñ cōstant/wāt het was op die perikel vā sinē liue ꝛc. Eñ of hi riker was si wistent wel/eñ si hebbē hē wtgesondē als voorscreuen is int faite van haer participacie eñ om anders gheē comescap. Eñ aenghesiē dat si hē wtgesondē hebbē/daer om sijn si daer aen gehoudē. Alle gesiē/het wert geseit bi vōnisse vādē wisen dat alle de participātē eñ deelders gehoudē warē te contribuerē eñ mede gelden na quantiteit vā hare comescap die si te samē deden.

℞ Van depos dat men heet te geuen in bewaernisse.

Capittel. C. l.

Depos dat die custumiers hieten in bewaernisse te geuen ende in conseruacie van yemant eenich dinck oft saecke het si hāysraet of ghelt ten eynde dat wedō te hebbē vrij/ten ghelieftē vandē ghenē die t also te bewaren geeft. Ende daer af seit dat ghescreuen recht. Dat in dien die saeke oft dinck ghestelt in bewaernisse verloren is biden schulde vanden bewaerder/weet dat die bewaerder daer aen gehoudē is. ende zijn erfgename in dien hi doot waer. Ende oft hi fortune onbegripelic verloren waer/hi en soude daer aen

hyet gehoudē wesen noch zijn erfgenamen.

A ¶ Van hem te behelpen vanden ghelden die hem in bewaernisse gheset waren.

¶ Oft eenich mensce in bewaringe gheset hadde een seker somme van gelde aē een ander/ eñ dan die ghene die dat bewaerde hem daer mede behulpe/ so dz die gene die dat toe behoort des niet weder en can ghecrijgen iñ zijn nootsakē/ eñ hi daer bi scade heeft/ weet dat die gheene die hem daer mede also behelpet is gehoudē wed te genen die scade eñ interrestz. Eñ is sulcke houdinge na bescreuen simpele diefte. B

¶ Van compensacie egheen en valt van saken ghestelt in bewaernisse.

¶ Ghi moecht wetē dat vand saeken gestelt in bewaernisse/ gheen compensacie en valt. mer het behoort weder gegeuen te zijn so geringe alst gheeyscht wert vandē genē diet in bewaernisse ghestelt heeft. oft van sinen gemachticht Ende weet datter noch geen compensacie vallen en soude hoe wel dat elc ghe set hadde in bewaernisse de een totten anderē eenige saken Ghelijc oft iangheset hadde in bewaernysse tot iacob eē seker somme vā gheldē. oft and saken Eñ ian desgelijcx mede gheset hadde in bewaernisse totten seluē iacob een ander somme ghelts Die saken alsoe ghestelt in bewaernisse in dien eenych vā hē lieden hem excuseert segghende dat hij Jan gaerne zijn goet weder gheuen sal wanneer dat ian mi weder ghegeuen sal hebbē tgene dat hi van mi heeft te bewaren So weet dz so wanneer geweten wert dattet bewaringhe is/ elc is gehouden weder te geuen voor allen werckē die sake die hem aldus te bewaren gegeuen is. Ende dan dat gerechte sal ordineren vanden surplus op die peticie vandē partien. C

¶ Van interrest dat weder behoort te hebbē die ghene die de saken oft dat goet verlozen heeft.

¶ Item weet dz so wie in bewaernisse heft eenige saken eñ specialijc ghelt/ eñ hi maect eenige difficulteit dat wed te gheuen/ als hi daer af v͛socht wert vandē genen dyet hē te bewaren gegeuen heeft. oft bij gemachticht van hem Weet dat indiē eñt bi sijnder schult achter blijft bi loosheit. oft dz hij hē daer mede beholpē is/ of dat hi dat verlozē heft ongeuallijc bi quade bewaringhe hoe wel dattet hem ghestolen waer bi qualic te setten eñ dz zijn huys oft sijn camere niet en waer gecasteert oft ghebrooken Ende dat hi daer mede niet en waer vercracht bider wege Weet dz hi gehouden is weder te geuen die scade eñ interrest de daer om hebben sal die gene diet hem te bewaren ghegeuen heeft/ oft sijnē gemachticht/ ten dispositien vanden gerechte op dat hi dat in eyschen weder te hebben dye principael saken daer af hi die eysce gedaen heeft Eñ oft hi des niet en eyschede/ eñ die sake ghestelt in bewaernisse hem toe gewesen werdt/ eñ daer na woude eysch doen vā zijn scaden eñ interrest/ hi en waer daer toe nyet ontfanclick/ want men behoort al teffens te eyschen met eenē eysche/ hoe wel nochtans dat principael alder eerste behoort te sijn gedetermineert D

A
C. depo. l. si cursu latroni ħ adūte ... sitari? nō tene tur de leui ... pa vt insti. ... mod. cōtra ob §. pterea. et ... apud quē.

B
C. ex. di. l. si de positi. expiar ... Illud ē vz quī i ... nito deposito re peciiā con tractauit.

¶ Vanden saken oft dingen die een gaste in zijn herberge te bewaren gheeft als hi al daer geherberghet is/ oft inder herberghe ghecomen is. ¶ Capitel. C. li.

OAende altijt bi regule voert in mijnre materien Eñ gesien vanden depos of bewaernisse So volcht daer na te segghē eñ te thonē van tgene dat geseit is ind bewaernisse eñ laste vanden waert wanneer datmē coemt in een herberghe oft in een tauerne of cabaret. oft wanneer men gaet in een schip opter zee. oft in een riuier vanden eenē lāde int ander Want dese bijf puntē voorseit sijn alle van eene cōdicien in rechte alst gegeuen gestelt is in bewaernisse als voorscreuen es So ist te weten dat alle waerdē die opēbaerlic houdē herberge/ so gheringe als yemant tret oft coēt in haer herberge alle tgene dat si daer brengen eñ setten in bewaernisse aē dē waert hi behoort te bewaren nae zijnder macht tegens een yegelic Eñ die saken ghebracht biden gasten inder herberge. zijn wt der bewaringhe vanden waert. als die gastē opē camer genomen hebben inder herber-

C
C. ex. d. l. si qs vl' peciias. de cōpens. l. vlt. in fi. vide casum

D
C. ex. dict. l. si posita.

ge/eñ daer af genomē dē sloten eñ met hē ge-
dragen oft doen dragen bi haer knecht. Wāt
wanneer een den slotel neēt/hi neēt aen den
A laste vā sinen goedē die in die camer zijn. eñ
ff. nau. caupo stabule. l. de ret. §. Item si pdiderit z C. de lo. z cōd. l. i. ontlast daer af dē waert eñ zijn huisgesinne
Mer indien dye slotel ghebleuen waer aēdē
waert/eñ indē camer verloren waer enige sa.
ken hoe wel dattet niet getoent ghewéest en
hadde indē herberge aendē waert of huisge
sinne/so waer dē waert gehoudē des wedē te
geuē bidē slotel die in sinē handē eñ bewarin
ge gebleuē waer/eñ die gaste soude ghelooft
wesen bi sinen eede indiē hi ware eē man vā
geloue eñ vā eeren eñ vā goedē famen Eñ al-
B l. i. C. comodi. so ist mede van saken die buten der cameren
wesen souden/het sij paert oft paerden/indiē
sij gheherberghet zijn.

¶ Vanden gasten die den slotel vander ca
mere mede ghenomen heeft/eñ daer na wedē
ghegeuē den waert/

Eñ oft gebuert dat die gast hadde vā eerstē
C C. de cōmoda l. ea qdem in. fi. gl. mo. re. satis. genomē dē slotel vāder camer eñ hij diē daer
na wedē gaue dē waert oft waerdinne eñ hi
se oft zijse op hingen aen eē nagel/ op dattet
ghewéten mochte werden vā meer andere
die mede inder camere gelogiert sijn/oft om
des wille dat die waert oft waerdinne dair
inne veel hebbē te doē eñ daer i yet verlorē wa
re/dat waer op perikel eñ scade vādē waert
want geliker wijs als voorscreuen is/ wan-
D C. eu dil. l. de Ectiucō rcb?. neer den slotel blijft in de laste eñ bewaernis
se vanden waert oft van zijn gesinne/dat pe
rikel eñ scade staet op hem.

¶ Vanden huysghesinne vander herberge
diefste te doen.

¶ Item of dat huysgesinne vanē herbergen
eenige dinc gestolen hadde vandē gasten enē
dattet also geuondē waer/dat waer op peri
kel eñ scade vandē waert/want hij behoort
voor hem te siē. wat huisgesin hij op slaet in
zijn huys.

¶ Vander cameren ghebroken biden dieuen.

¶ Eñ oft gheboerde dat dye camer ghebro-
ken waer oft doorstekē. dz en soude niet zijn
op perikel vanden waert/ mer indyen datse
in quamen bider doren oft veynsteren open
geuondē waer/dat soude wesen tot perikele
vanden waert. Mer indiē mē beuint datter
mede ghestolen zijn van des waerts goeden
alsdan soudet blijkē datter waer sonder die
sculde vanden waert. A

¶ Van accommodacien/datmen hiet le-
ninghe bi vrientscap. ¶ Cap. C. lij.

Accomodacie dat die custumiers hye-
ten leeninge gedaen wt vryentscap
vā eenigen dingen es een sake die met recht
ingenereert eñ spruit actie des wedē te hebbē
eñ te eyschē sonder wedē te seggen met scade
eñ achterstal Eñ daer ō moechdi wetē dat al
le dinck dat minlijck gheleent is behoort te
zijn wedē gegeuen so wel te passe/dz die gene
diet hem also geleent heeft daer bi geē scade
en lidet. Ten waer dat die gene dient geleēt
waer hadde rechtuaerdige sake van excusa-
cie. Ghelijc als oft ghi mi leent minnelic eni
ge dinc/eñ dat mi met crachte genomē wert
oft ghestolen Weet dat ic alsdan niet ghehou
den en ben in eenige scade oft interrest/ten si
also dat int ontleenen ic gheloeft hadde des
weder te gheuen op allen sorgen die daer op
souden moghen comen eñ vallen. B

¶ Exempel.

¶ Ic ontleene tegen mijn gebuer een paert.
dat welke mi ontnomen wart biden viandē
des lants Weet dat ic daer aen niet gehoudē
en ben/ten si dat ic int anneme dat paert aen
genomē hebbe op perikele eñ scade van allen
fortunen. C

¶ Item te leenen eenighe saken om te versetten.

¶ Indien ghi leent enighe saken oft dinc ye
mant wt vrientscap ō die te mogē versetten ō
hē daer af te hebben eenighe financie die hij
alsdan van node heeft/eñ die finācie die dair
op geleent was/betaelt eñ voldaen is/bycāt
al heel oft dat meere deel/weet dat ghi hebt
actie tegens den geenen dien ghijt gheleent
hebt of sinen erfgenamē te begeerē dijn dinc
bi actie vā leninghe eñ ghi zijt sculdich wedē
te hebbē bi correctie opten ghenen dien ghijt
gheleent hebt. D

¶ Van cōpensacie van gheleende dingē.

¶ Item weet dat geleende dinc es van sulc-

ke actie gepreuilegieert dat oft die gene diet
gene dient geleent yet sculdich is dē genē diet
geleēt heeft/hoe wel dattet sr geleēt ghelt/eñ
dē ghenē diet geleēt heeft dat woude weder
hebbē/weet dz de gene dieēt geleēt is nz makē
en mach cōpēsacie/mer hi moet die geleende
dinc weđ geuē voor allē wercken. A

Cōdicie vā dingē diemē niet sculdich en is
Capittel. C. liij.

Condicie vā dingē diemē niet sculdich
en is te betalē meer dan men sculdich
is/ō welck valt in actie vā ontsculdige saken
dat in gegenereert recht eñ actie te repeterē
eñ wederroepē die dinc also betaelt bouē tge
ne dat mē sculdich is. Daer af seit die keyser
in zijn heilige cōsilie. Daer en is gheē twifel
dat indiē enige psone bi inaduertencie eñ bi
misrekenē sculdige dingē die de clerckē hie-
ten/de cōdiciōe indebiti. Ten waer bij alsoe
dattet betaelt waer bij vonnisse eñ met rech
te also gewesen/ want alsdan en waer daer
gheē repeticie/eñ die actie soude alsdan cesse
ren van cōdicie van ontsculdige saken. B

Te glouen yemant eenige sculdē die men
niet sculdich en is.

Dat recht seit noch op dese rubrike/dat oft
gebuerde dat yemant daer toe genegē wert
te glouē eenige seker sculdē die hi niet scul-
dich en waer/maer soude dye ghelouē om te
ontlastē eenē anderē vā sijnē sculde sonđ eni
ge trāsactie of gelofte/weet dz ghi nz en mo
get hebbē ōtslach of ōhael vā dē genē daer gi
also voor gelooft hebt/aēgesiē dz ghijt met u
wē vrie wille gedaē hebt/ mer ghi moet vol
doē eñ volbrengē uwe gelofte. C

Te betalen bi argelist.

Itē nochtās willē die wijse seggē dat soe
wie gelooft eenige sakē te betalē bi inaduer
tēcie/hoe wel dat hi daer inne ōbint mz brie
uen. Niet te min aengesiē dattet waer doen
blikē gedaē te wesen bi surpie/hi heeft actie
vā ontsculdige sakē/eñ men mach hem daer
mede verweren bi desen rechte. D

Itē hoe wel dat de rechtē willē dat int be
talē argelist enige sōme mē al recouererē eñ
ōhalē mach bi actie vā cōdicie vā ōtsculdige
sakē/niet te min moechdi wetē dz oft yemāt
betrect in sakē eenē ādere voor tgerecht eñ
om te scuwē dē eysch vā partie oft ōtkēnē vā
meer te eyschē dā mē sculdich is om vreese vā
rechte/eñ hi daer ō betaelt of gelooft enige sa M C. xu. dic. l. si.
kē/weet dat hi daer ō geē recht en heeft te re
peterē/mer sal vast houdē tgeē dz hi gelooft G
of daer af betaelt sal hebbē/wāt also cesseert C. de cōd. ide
daer inne actie vā cōdicie vā ōtsculdige sakē bi. l. pecūie in
Men seit dat so wie enige sakē gelooft in sur debite prima.
ple oft om vreese vā rechte oft om dz hē gheē
recht gebuerē en sal/dese condicie cesseert eñ
en heeft gheē stadt/wāt daer inne en is gheē
vreese noch crachte noch ongheloue. E

Te betalē bi wanē of menē sculdich te we
sen. Oft ghi betaelt een seker somme C
gelts/die ghi waendet sculdich te wesen/eñ C. xu. di. l. si c
ghijt nz sculdich en waert dat ghi sekerlic nz tra vll ā trāsac
wistet daer of/eñ dat ghe des betugē moecht tiouē Adde q
voor recht/de ghene die des ontfangē sal heb pm̄ auctoruō
bē sal bedwōgē werdē weđ te geuē tgene dz bū intellexit,
ghi daer af betaelt sult hebbē bi ō actie vā cō h allegatā q
dicien van ontsculdige saken. F alieno credito
Eñ int gelijc ist oec of ghi betaelt enige giftē re pmittit p
in testament oft legaten. G debitore h cō
ditionē inde
biti cōtra deb
torē p h pmi
sit vi de pōicta
lex dt cūvrūq
tenet soluere
creditori cui e
delegatus.

Vā cōdicie bi leelike sakē. Cap. C. liiij.

Condicie bi leelike saken is te glouen
of te ōbindē tot yemāt enige sake/ op
dat hi doē wil enige leelike sakē of werkē/de
welke onrechtelic eñ leelic gedaē warē/geli
kerwijs als te bedwinhē af hem te ōbinden D
yemāt te slaē of doot te stekē/eñ ghelijc als te C. xu. dic. l. cu
ōcopē sijn wijf/sijn dochter of sijn nichte/oft p soluta indebita.
tegens die eere eñ wet der heiliger kerckē of
tegēs goede sedē/oft tegēs dat weluarē van
dē rechte/oft te dragē valsche getugē eñ veel C. xu. dic. l. ea
anđ onredelike eñ lelike sakē die dier ghelijc q p ificatiouē.
sijn/de welke niet alle hier gescreuen noch ō
claert en mogē wesen/eñ alle sulke beloftē en F
sijn niet waerdich noch te onderhoudē/noch C. xu. dic. l. si p
en ingenererē gheē actie aen dē eyscher/mer ignorantiam.
nochtās of ond dē decsel vā diē yet ghegeuen facta.
ware/eñ dē ghenē diet gegeuē waer daer af
here gemaect eñ int besit waer/ weet dat hi G
daer af nz soude weđ hebbē al waert gegenē C. xu. dic. l. si
ō lelike sakē/wāt in dit stuc de besitter heuet dei cōmissum vel legatum

dat beste recht hadden rechte die seit. A

¶ Te geloue eenige saeke aende ghenen die men zijn goet ontnomen hadde.

¶ Item oft gebuert dat yemant geeft of gelooft seker somme ghelt om weder te geuen tghene dat hi hem ontnomen hadde/ en om dat hi veriaecht hadde die beesten vanden veld/ op dat sij comen mochten inden stricke van sinen medegesellen/ om die te mogen nemen en ontscaken/ oft bi ander lose wegen bi hem ghedaen/ op dattet tot gheenre kennissen coemen en soude. Weet dat hi gehouden sal wesen weder te geuen tghene dat hi daer af genomen heeft/ om te schouwen die kennisse eerst en voor alle wercken. En nochtans daer na sal hi gecorrigeert werden vanden misdaet biden rechte die daer af die kennisse behoort. B

¶ Van locatien so wel van husen als anders.

¶ Capittel. C.lv.

Locatie is te verhueren een huys/ lant oft ander possessie/ en hoemen daer aen gehouden is oft niet. En die clecken hieten dese rubrike De locato en conducto. Soe weet dat die here garderobe die des verhuert heeft yemant om daer inne te setten eenige dingen in bewarenisse. Oft gebuerde dat die goeden die daer in gehuset werden in bewaernis oft in ander verhuerde plaetsen verloren werden by dieuen die den garderobe hebben gebroken sonder de schulde vanden here diet verhuert heeft/ dat en is niet tot sinen perikel oft achterdeel/ maer in dient sonder cracht bi der dooze of bepnsde verloren waer/ dat waer op perikel vanden ghenen diet verhuert hadde. C

¶ Van huisen te verhueren.

¶ Indien ghi een huys verhuert van yemant op sekere prijse/ en ghi betaelt hebt de huere. Weet dat hi v die termijn niet betrecken en mach vanden huyse. Ten waer bi alsoe dat hi daer seluer woude woonen of dattet van grote node waer dat huys te vertimmeren/ soe dat men daer om moeste wt trecken. En naden custumers of de ghenen die thuys toebehoorde/ des drochte/ of met renten wtgaue tegens een ander. En dit henget dat bescreuen recht. D

¶ Vanden goeden wesende inden gehuerden huyse.

En ten is van ghenen node aenden here van den huse oft zijn huere is soeken ander borge dan de goeden die int huys zijn ghebrocht biden huerman/ want alle tgheent dat daer inne is/ behoort en is verbonden voor de huys huere/ en niemant anders en mach daer aen spreken voor dat hi voldaen sal wesen van sinen huere. E

¶ Te hueren lant tegens een ander.

En oft yemant huert een stuck landts midts betalende alle iaers een seker somme ghelts of corens/ en inde huere niet en waer besproken/ dat oft enige tempeeste oft onweder op quame van donre/ blixem van droechte of van heruaer den openbaer dattet waer op zijn perikel/ weet dat oft hi bi deser manieren scade hadde bi sekere iaren duerende die huere/ en daer inne niet geuallen en zijn iaerscaren dat hi na discretie daer bi begroot mach wesen/ weet dz ghi redene en actie hebt te eyschen restoracie van den scaden die ghi bi sulcken ongeual ghehadt hebt/ en het behoort allso ge wesen te zijne/ in dien daer of gescl. hi valt. F

¶ Te bliuen twee hueren op een plecke.

¶ Item oft yemant gehuert hadde een huys of erue bi seker iaren om sekeren prijse elc iaer/ en het gebuert dat hi sonder weder te hueren daer in bleue ouer die iaren genaeckt inder huere. Weet dat daer om niet en waer hi en waer gehouden voor elck iaer te betalen die hi meer daer in bliuen soude ouer die huere/ allso veel als hi te voren betaelt hadde tsiaers. En de huysheere en soude nu meer mogen eyschen ten waer datter geloften gedaen waer. G

¶ Een ander voort te verhueren sijnen pacht geduerende.

¶ En oft gebuert dat yemant gehuert hadde enige erue of lant/ ende hi dat voort verhueren woude eenen anderen on sulcken tijt als hijt in huere hadde/ weet dz hi wel voort doen mach met de here vander saken en heuet gheen actie dan opten eersten huerman/ ten waer bi also dat de huere oft voorwaerden sulck waren dat hijt een anders wel mochte verhueren. H

¶ Te vercopen een huys dat verhuert is.

N. In turpibus cāis melior est cōditio possidē tis C. ru. de cō ditio. ob turpi caus. l. cū te p[ro] pter turpē cau sa; Pro toto iſ ro titulo so[m]. B[m]. ē de tribus casib[us]. sc; aut ē turpitudo ex ē utrinsq[ue]: sc; dantis & recipientis & tūc fiscus repetit p[er] traditionē ā ex ē dant; tātū. tūc sil'r nō repetitur. l. idē. §. sed qb[us]. K. eo aut ē turpitudo ex ē acci pientis tātū & tūc repetitur. B C. ru. die. l. h. cius accipient & l. cū q ob rei tuenda & l. ob restituēda qui bus. C C. ru. d locato & conducto l. dūs horreor piculū D C. l. iiij. ead. l. edē quā conducta. Adde. l. epto. C. loca. E C. ru. di l. certi juris ē. F C. ru. di. l. licet certi anni. G C. ru. d. cōduc tionis. l. legē q[ue] dē l. itē q[ue]ritur §. q. impleto. ff eo. H C. ru. dicta ne me phibetur.

¶ Ende oft gebuerde dat dē here vā eenē huyse vercoopt dat selue huys/ de ghene die dat huis gecoft heeft en is nyet ghehoudē de huere te houdē ten si dattet hē belieft/ ten waer bi also dat inde vercopinge daer of voorwaerde ge maect waer die huere te houden. A

¶ Te verhueren teghens een/ ende daer nae een ander.

Item oft gebuerde dat yemāt gehuert hadde een huys of anders lant eñ daer na de ghene diet gehuert heeft dat voort verhuert eenē anderē al heel of eensdeels/ weet dat die here vanden sake heeft alsdan sijn exceptie oft verhael aen den eerstē huerman. Eñ oft gebuerde dat die eerste huerman waer in gebreke vā betalinge/ so mach hi aenspreken dē anderē huerman als tot sine goedē die hi vindē souden in sijn huys oft op sijn lant also verhuert/ want aen de goedē heeft hi actie/ eñ niet aen dē lijne vādē anderē huerman noch aen sijn ander goeden voor dattet recht daer op gewesen is partie geappelleert oft geroepen.

¶ Te leenen huys oft erue.

¶ So wie geeft bi leninge een anders sijn huis oft sijn erue te houdē sonder forme van cōtract weet dat hier gheē actie en is te recouuerē rē of te verhalē eenige huer waer of loon op tē ghenē diet also gehoudē heeft/ noch aen den ghenē diet voort vā hē gehoudē hadde tot sulker cōditie/ want bi leeninghe noch bi bede en genereert noch en spruyt gheē actie van huere noch die goeden en sijn niet te veruolghen noch te bedwingē die gevonden souden voor den opten erue. B

¶ Te hueren eenighe saeke vanden ghenen diet en lijftochte haut.

¶ Oft yemant ghehuert heeft eenich huys/ vandē ghenē wie dat huys toebehoort tot sinen liue Eñ dē viagier oft lijftochter ofliuich wort eer die termijn oft tijt gecomē si. Daer om en blijft niet die huerman en blijft inden huse eñ erue sinē tijt eñ iaer dat hijt gehueret heeft midts betalēde die huere/ op datter niet en si dan dat iaer dat dē lijftochter ofliuich is/ want al hadde hijt langer gehuert die ghene die dat erue oft huys toebehoort en soudes niet houdē/ ten waer dattet hē beliefde. Eñ also vā eenē meersch oft hoylāt machmē despolierē of die vruchtē daer af nemē ... betalende die huere vandē iare eñ niet meer Eñ so van eenē boomgaert te huerē eñ te nemen die vruchten die binnen dat iaer vandē huer waer rijpe wesen souden ende die ontrijpe niet. En also van eenen viuere op dat dye huerwaer oft huerman des ghelaten hadde hi soude moghen visschen in behoorlijcke tijt midts betalende die huere van die iaerschap hoe dat die lijftochte ghestoruen waer in saison oft tijde. C

¶ Van actie die de clerckē hietē amphiteosis te settē sijn erue oft lant in winsel.

Capit. C.lvi.

Te sien vandē locatien daer na volget te stellē sijn erue oft lant in winninge/ dwelcke gheē sake en is in vercopinghe noch in huerwaer noch in coop. So machmē wetē dat somige setten huer erue ofte landt tot winsele tot yemāt of huer beeste daer bi dat si hebben die helfte vandē profiten eñ die winnes dier op doet alle costen om die ander helfte/ so dat die beesten sijn gepresen ende die cōquest oft winsil daer af wert ghedeelt half ende half den ghenen diet wtsedt te winnen/ eerst hebbende sijn principale. D

¶ Van fortuynē op sulcke saken.

¶ Item weet dat oft in sulcke sake dat de clercken hietē te stellē sijn goedē tot winsele/ ghebuert eenige fortune/ so dat al verlorē wordt bi fortuyn oft ongeval van orloghe/ van tempeeste of van wedere tghene dat den winner niet en hadde mogen verhueden/ dat behoort al heel te vallen opten ghenen diet wtset tot winnen ende niet opten winner. Maer ofte daer eenighe fortune op quame bi fayte van sayson oft tijde waer bij eens deels vander saecke verloren waer ende niet al/ dat waer op pericule vanden winner die de saeke houdende waer/ ende niet vandē ghenē diet wtgegeuen heeft. Ende van sulken coop of voorwaerde behooren ghemaect te sijn brieuē of te den coop oft voorwaerde ware in twifele en niet houdelick. E

A C. eu. d. l. ēpto rē quē fundi.

B l. i. ff. de preca.

C ff. de loco pu. li. frue. l. i. ff. in stu. publi. l. §. plane.

D C. de iur. ēpt. l. i. v. ij. §. ad eos iusti. locat; male h ōt ꝙ ius ē pericorariū cōstituitur hoc dicendo si michi dederis medietate fructuū ut l. alle.

E C. li. iiij. eu. de iur. emphiteocariū. male hic distinguit de dāno illato

A C.rn.di.l.in e phiteocariis. l.ij.

¶ Te gemissen op sulcke voorwaerden ofte ghelofften. ¶ Item oft gebuerde dat sulcke coop oft voorwaerdẽ gedaẽ zijn bi brieuẽ/daer gebreck is indẽ beloftẽ de niet gehoudẽ en werdẽ vand eend sidẽ oft vand and dat ingenereert actie de amphiteorique dwelck mach vuolcht zijn tot iuste tijtele/te volcomẽ die beloftẽ begrepẽ indẽ gescriften daer op gemaect. Eñ mẽ mach dẽ ghebreker daer af bedwingẽ hẽ eñ zijn goedẽ. A

B C.rn.di.l. en dubitabitur.

¶ Hoe datmẽ de winre niet en mach vercoopen zijn winsel oft verbeteringe.

C C.de.actõ pin guo.l.creditor qui predium

¶ Item die rechtẽ segghẽ dat die winre die sulcke voorwaerdẽ heeft aẽdẽ wtsetter niet en mach vcopẽ eenige vbeteringhe die hi behoort te doẽ oft te hebbẽ optẽ lãde alsa gegeuẽ oft optẽ beestẽ sond dẽ cõsent vãder wtsetter. Eñ oft hi des dede die wtsettere soude hẽ mogẽ vuolgẽ met recht eñ hẽ doẽ bedwingẽ dat also behoort gedaẽ te zijn. B

D C.rn. dcã. l. si creditor sine vlcis.

¶ Te pande te setten zijn goeden

¶ Capittel. C. lviij.

E C.rn.dctã.l.q fortuitis casibus.

In onderpande te settẽ enige sakẽ is te settẽ enige goedẽ of huysraet in handẽ vã yemant totter tijt toe dat hi voldaẽ si/eñ betalet si tgeent datmẽ daer op leent op hope oft meeninge/dat als des is betaelt wed te hebbẽ zijn pande. So seit dat recht also/ tghene dat die creancier hout in ondpande enige sake oft erue daer hi af ontfangẽ heeft de vruchtẽ/weet dat alle die vruchtẽ na dat die sacke gestelt is in ondpande behorẽ te zijn gerekẽt inde betalinge. Eñ oft di e sake hadde in sinẽ tijt/so is hi oec gehoudẽ des te beteren bi actie van onderpande. C

F l.creditor.c.eo

¶ Te verliesen die onderpande.

G C.rn.di. l.creditor

¶ Eñ oft die creanchier wien eenige pandẽ ten onderpande in hande gesedt is vliest dat pant dat hi hadde in onderpande sonder zijn scult. Weet dat hijs niet en is sculdich oft gehoudẽ wed te geuẽ/mer in diẽt andsgeuõdẽ wert/weet dat hi daer aen ghehoudẽ ware gelijc als hier bouen is gheroert inden capittel vanden locacien. D

H C.rn.d.l.q minus fructuũ l. nec creditor.

¶ Van saken van auenture op pande.

¶ Noch suldi weten dat op pande ghebuert cas vã auẽture diemẽ niet en mach vhueden. Gelijc als vã brande of vã oploep vã dieuen af vã ander gelike sakẽ. Weet dat de gene die daer af heeft bewaernisse en is daer in nz gehoudẽ in dient vlorẽ wert. Eñ daer om en is die schuldenaer niet ontslagẽ vãder scult/ tẽ waer bi also datter warẽ eenige voorwaerden tusschẽ hẽ liedẽ/sulke dat of de pande vloren waer bi sulker sake vã fortune/so en ware die sculdenaer niet quijt vander scult. E

¶ Datmen niet en behoort te argeren eenige onderpandt.

Daer is bescreuẽ dat recht dat de ghene die in onderpant hout eenige sakẽ hi en mach nz vcopẽ noch in pande stellẽ. Eñ in dient husen oft ander eruẽ zijn/so en behoort hij des niet te argẽ/noch af te houdẽ bomẽ/tuningẽ noch anders/eñ of gebuert waer/ so behoortment weder te kerẽ eñ te beterẽ. F

¶ Vandẽ creanchier yet te doẽ makẽ op die saken hẽ gestelt in onderpande.

¶ Item eñ bi ander redẽ/in diẽ de creancier sedt eenige sake eñ maect eenige refectie oft vbeteringe van onderhoudenisse hi behoort weder te hebbẽ optẽ schuldenaer/want hi en is niet gehouden die saeke te houden in state alst hem ghegeuen is/eñ die vruchten die hy daer af ontfanget/zijn ghereekent in betalinge vander schult. G

¶ Dat in onderpãde en is gheẽ prescriptie.

¶ Itẽ weet dat om langhẽ tijt dat de creancier hout enige sakẽ in ondpande daer om en mach hi nz vcrigẽ possessie noch prescriptie/ wãt also de vruchtẽ die daer af ontfangẽ sijn bidẽ creancier moetẽ gerekẽt zijn in betalinge/eñ hi moet dat pant weder geuẽ dẽ sculdenaer so geringe alst betaelt ie in behoorlijcke state/eñ oft des niet/hi ist sculdich te beteren aendẽ sculdenaer bi goetdunckẽ vandẽ rechter. H ¶ Van somige goeden gegeuẽ tot somige creanchiers.

¶ Itẽ oft eenige goedẽ behorende eenen die sculdich is/gegeuẽ zijn somige creãchiers die hi sculdich is met onrecht clamerẽ oft seggen si die goedẽ hẽ liedẽ toebehorẽde/ten si bi also dat si specialick verbonden sijn/ wãt anders

Indiē daer enighe anđ sculdenaers zijn weet dat si hebbē sonde ŏhal mede aen die goeden eñ sullē moeten bekeert sijn tot aldē crāciet / oft sculdenaers/so verre als die strecken/

A ¶ Hier na volcht vā actie exercitoze eñ institutoer ¶ Cap. C. lviij.

ACtie excertoze eñ institoze is trechte twelcke enige knechtē vanden coopmās hebbē in comēscap tegens den meester/dye doen eñ excercerē die saken vā harē meesters in comāscap doende tsy te lande of te water Ende daer af seit tbescrenē recht Oft ic enige voerwaerde make aēdē rigierŏ des scips ŏ die sakē des scips oft ŏ de comanscap die daer in is weet dz die meester so wie hi is/is gehouden des goet te doē eñ hebbē actie tegēs hē om de gelofte vā sinē knecht/gelijc als die gene die ŏ die faite eñ comāscap vā enighe bidē meester vanđ sakē gestelt eñ gemaect is. B

¶ Van ghelt geleent den coopknecht.

¶ Oft dijn knecht int beleiden van dijnre comāscap leent eenich gelt voor v/eñ dye bekeeret werdē in dinē oerbaer. daer v dye knecht rekeninge af gedaen heeft/weet dat ghijt behoort weder te geuē/ gelijc als oft v geleent waer. C ¶ Vandē knecht des wissels

Actie ynstitoze is wel geuesticht bidē bescreuē recht Dz ŏ die gene die gestelt heeft enich gelt indē wissel vā enigē openbaer wisselair bi cōsignacie behoorlic/wels gelt geset wair aēdē knecht/zijn meester daer nz teghē woordich zijnde/na diēt gedaē waer inden name vandē meester. die meester soude moetēgoet doē al tgene dz bi sinē knechte gedaen waer sonder daer teghens te differeren. D

¶ Van tgeen dat gehouden is rechtelic wanneer dattet gheconfirmeert is. Ca. C. lix

DAt beter is eñ mzrecht gehoudē/ alle dz gene dz gedaē is eñ geconsenteert vādē ptiē gesamētlic/eñ daer getuigē af sijn zŏđ gescrifte daer op gedaē dā dat gene dz bi looshz of surple blikē soude gedaen te zijn /eñ daer gescriften af warē sonđ anđ ghetuighē Waer af spreect dz recht in eē rubrike dat die clerckē hieten Plus valare qŏ agitur q̄z q̄ simulato cōcipitur Eñ seit alsoe Die waerheit vā enigē cōtract behoort gehoudē tsijn eñ bewaert rechcelic vā tgeē dz bi getugē blikē sal gedaē te sijn in goeđ trouwē/bal dā datgene dz bi gescrifte blijct sonđ getugē bi suspectie oft twifel vā argelist. E ¶ Van ghetugē tegēs brieuē ¶ Oft enich mensce bi fātasie dede scrijuen tgene dz hi doet oft ooc tghene dat hē eē anđ doet/eñ daer na hē daer afbehelpen tegene yemant. Weet dattet gheene dat geuonden sal werder gedaē inđ waerhz beter is dā alle dz gene dat gescreuen sal sijn bi fantasie. F ¶ Te doen dubbelt vstant teghens eenen brief. ¶ Oft dijn procuroer dede maken ghescrifte tegēs tgene dz ghi hē geuraecht hadt te doen ŏhuerē enige vā dinē eruē oft lāt Eñ aenden genē teghens wien bi gecomāscapt hadde dede scrijuen in dijn gescriften oft brieuē anđs dan die comāscap gedraecht oft gedaen was. eñ ghi noch uwē pcuroer nz en doersaget die gescriften bi die grote cōfidentie of betrou. die ghi hebt aē ptie. Weet dz bekēt de waerhz daer af. het behoort geseit te zijn dē coop te niete. Wāt in coop oft voor waerde vā goeđ trouwe behoret te sijn de cōsente vā eenē yegelic gehoudē eñ bewaert /of des en is vangeenre wardē.

G Van litigie diemen seit vandē saekē die niet en behoren ŏcoft te sijn den pleite oft gedinge hangende ¶ Cap. C. lx.

LItigie is wāneer yemāt ŏcoopt sakē daer gescil of gedinge af is die de clerkē hietē vitiū litigiosi Eñ dā seit dz bescreuē gerecht. Wi ŏbiedē eenē yegelikē. als dz si nz en ŏcopen die saken daer gedinge oft ghescille af is tot wat persone dattet si. want al waret ghedaen. daer om en soudet also niet blyuen. die pleyte oft ghedinge soude voortgaen ghelijck als oft nye vercocht en waer. eñ souder forteren die sentencie daer op ghegheuen sijn effect. ende soude des beteren die vercooper eñ die cooper mede. diet also wetens soude copen Die vercoper die also vercochte die saken hanghende int proces. soude ŏuallen in boeten. van also veele als die saeke waerdich ware ende soude die vercopinge te nieu le ghedaen werden Ende die cooper. indyen

A C. de bo. aūt. iud. posti dē. l. p debito. B C. li. iiij. de exer. z insti. act. seru. tu. Hūc ti. posuit i pricipio z errat h in pricipio. uā putat eē has actiões qū ipi suī mutuāt a liqo dñis suis h bū st iu fine

C C. rū dic. l. cū cōtractib. Eun rū. ff. de insti. ac l. seruus tu.

D C. li. iiij. rū. di l. ynstitoriari biadulus Na tap etiā mn tenētur institoria z exercitoria. l. z si a muliere. e eo etiā ex contractu frō cu pertratore spē cialī datur cōtra dñz vellis actio institoni al. vi. z s. ā. eo.

E C. plz valere qŏ agitur. l. i.

F C. rū. dict. l. s qs gestum

G C. rū. dict. . l. l. falsum instrumentum

hi wiste dat die sake waer ligitiose oft in ge
dinge soude verliesen also veel/als bedraghen
soude die coop ten profite vande here Eñ oft
die coper dat niet en wiste/dat die sake was
litigiose hi en soude niet verliesen/noch en sou
de niet wesen in enige scade/mer soude wel
hebben zijn ghelt/eñ die coop soude wesen te
nieute. Eñ die vercoper soude beterẽ tegẽs dẽ
here vã also veel als die coop bedraecht. Eñ
also moecht ghi dat verstaen indiẽ die sake li
tigiose waer bidẽ vercoop gegeuẽ yemãt an
ders diet ontfangen hadde/weet dat alsdan
de sake genomen soude wesen om te hebben
die boeten die voorscreuen zijn. A

¶ Item te geuen in testament dinc litigiose

¶ Oft yemãt laet in zijn testamẽt dingen li
tigiose tot andere/hoe wel dattet wair andẽ
here/oft tot enige anđ machtich õ te stellẽ in
stercker hant Weet dat dair õ die ghifte also
gelaten dẽ genen dien dat gegeuẽ is niet en
is ontfanclic int recht õ te recouuererẽ of te
eyschẽ die sake litigiose Mer die erfgenamẽ
vandẽ dodẽ moetẽ aennemẽ die erremẽtẽ.
eñ voldoen querelle/noch ãdere en zijn daer
niet te ontfangen. Maer õ te volcomen dye
meyninge vandẽ dode haren voorsãter beho
ren dat te geuen den genen wiẽ dat dinc liti
giose was gegeuen oft besproken. alsoe veel
als waerdich is tot iuste estimacie oft prisin
ge/eñ die profite oft auẽtuere vanden dinge
litigiose sal bliuẽ aenden gerechten erfgena
me Eñ also sult ghi verstaen vandẽ schulden
twijfelachtich oft litigiosen. B

¶ Daer coemt eẽ auctentijcque die verbetert
eñ suppleert oft vuolt tottẽ rechtẽ voorscre
uẽ/eñ dat feit also/dat hoe wel dattet rechte
heeft geordineert dz die erfgenaẽ vãdẽ ghif
ter gehoudẽ sal zijn dat te geuẽ dẽ ghenẽ diẽ
dat gegeuẽ is also veel als waerdich sal we
sen de sake litigiose die gegeuen is eñ aendẽ
erfgenaẽ sal behoren dat vuolch Weet dz de
erfgenaẽ vandẽ ghifter gehouden sal zijn de
sake litigiose also gegeuen te ontfanghẽ eñ
voeren oft belciẽ dat gedinge daer op begõ
nẽ tot decisie tẽ costẽ vãdẽ goedẽ des ghifter
eñ of die pleite gewonnẽ wert bidẽ erfgenã
men de sake gegeuẽ behoort te gaen ten profi
te of orbaer vandẽ genẽ die dat gegeuẽ is zo
der costen Eñ oft hi die sake gegeuẽ verloren
wert bidẽ proces vandẽ erfgename. den ghe
geuẽ niet en sal hebben te eyscen to ttẽ erfge
namẽ. Wãt het schijnt met redene dattet dẽ
ghifter niet gegeuen en heeft dan ter auẽtu
ren vandẽ sake/dat indiense gewonnẽ wert
inden proces dat die ghene dient ghegeuen
is des hebben sal/eñ oft verloren waer/dat hi
niet hebben en sal die sake noch dye waerde/
mer die auontuere. C

A: C. de litigio-sis. l. lite pẽdẽte. & l. cẽsim?. vt si qs lite. l. pe. & vl.

B: C. eo. di. l. qcũ q̃s rẽ litigiosã. Illa lex q̃cũq̃z corrupit ur p auct. mensi. heres.

C: C. eo. di. auct nũc si heres.

¶ Vanden vercopinghen eñ copinghen dye
ghedaen werden bi middele van penningen
of gheldt. Capittel. C.lxi.

Vercopinge eñ copinge werden gedaẽ
bi middele van penninghen/dier om
ouerdragen eñ gheaccordeert is bidẽ middel
der veranderinge oft wisselinghe die daer õ
gedaen wert/het si van lande teghen lande/
oft van sakẽ roerende teghens landẽ/oft vã
landen teghens saken roerende/oft van roe
rende saken tegens ander roerende sakẽ/oft
van arbeyt eñ loen gedaen teghẽs lande oft
erue of teghẽs roerende saken Eñ weet dat
tet van gheen node en is te wesen op die sa
ke vercocht/oft op dye plecke daer dat is/als
totten voorwaerden vanden coop te doene.
want daer om en soudet niet bliuen die sake
eñ vercopinge en waer vast eñ geinterineret.

D ¶ Hoe dat vercopinge gesciet.

¶ Noch seit dz bescreuẽ recht dz coop eñ ver
coop es gedaẽ wãneer die .ij. ptyẽ accorderẽ
tẽ prijse vãdẽ coop/het si dz dẽ prijs te beta
lẽ si op to ecomẽ de dagẽ/oft terstont/ofte dat
daer gescriften van memoriẽ afgemaet sijn
oft niet Eñ nochtãs gehenget dat bescreuen
recht wel dat of daer of memorie bi gescrift
is dattet hẽ noch mach berouwẽ sonđ scade
ten waer bi also dattet erres ghegeuẽ waer
bidẽ coper aendẽ vercoper/tẽ eynde õ te houdẽ
den coop Eñ oft die vercoper berout so behoort
hi te verliesen de helft meer dan die erres/endẽ
oft den coper berout so en verliest hij niet dan
die erres alleen. E ¶ Vã vercopin
ghe pure oft onder condicie.

D: C. de ptra ẽp tio. l. vendit. & si alio loco Ad de ptr & nõ põit drãm int emp tionẽ vẽditio nẽ & p mutati onẽ tñ in drã q̃ ẽptio fit pe cũia numera ta p mutatio d re ad rẽ. ff. de ptrah. ep. & vẽ di. l. i. & si. insti. eo. ti. & ptiũ n̄ q̃z ad. §. cũ ãt ẽptio. C. eo. ti. l. ẽpti. fides. l. i de ẽpti. & vẽdi.

E: Insti. de emp & ven. in prin.

¶ Noch seit dat rechte dat coop is gedaē oft puerlic of onder cōdicie puerlic/ghelijc als ab solutemēt. Ondō cōdicie/gelijc als te seggē. Jc vcoope v een sake om. x. pont/op dattet ghenoech waer binnē sulker tijt ꝛc. A

¶ Vā vcopinge vā eenē man die dul is.

¶ Weet dat in vcopige behoort te wezē rechte cōsente of anders en ist niet houdelic. Ende daer ō dat in eē furioes of die dul is ghee consent en is cōstāt/sulkē man en mach gheē vcopinge doē de waerdich si oft te houdē is/mer so gheringe als die raserie vā hē is/hy macht als dan wel doē/op dat hi si in behoorlikē tijt oft selfmondich3/eñ is te houdē eñ waerdich ghheē dat hi bouen zijn foursonnerie doen soude. B

Van vercopinghe eñ ghiften te samen.

¶ Ghi moecht weten dattet is dubbelde actie vā vcopinge eñ ghifte/eñ daer om in dien bij ghifte v eenige saken ghegeuē zijn/ghi en moecht noch en zijt nyet schuldich te neemen daer inne wegen van vcopinge/wāt ghi soudet cōtrarierē vandē eenē ten anderē/dwelc niet wesen en mach/wāt zijns selfs saecke en mach men niet copē. Eñ bi arrest vā parlemēte heb ic dat siē wisen eñ seggē tusschē dē kinderē van mijn here hu wedailli/here van rume ter eenre side/eñ mijn here vā lanuay ter ander side/om somige ghiftē die de voorseyde van ailli ghedaen hadde tot somige kinderen bastaerdē die hi hadde/welke ghiften hy gegeuen hadde op die heerlicheit vā rume in tornesis. Eñ daer om te cōforteren huer actie eñ eysch die si deden teghens die voorscreuen vā lanuay. Eñ seidē oec dat si haddē titele vā ghifte eñ coop/welcke sake niet en mach sustineren dat bescreuen rechte. C

¶ Van vercoopinge sonder voldaē oft betaelt te zijn.

¶ Oft eenige vcopinge ghedaen wert bi consente eñ toelaet vandē vcoper eñ cooper/gelijc als voorseit is/eñ dat die prijse vandē coope si genaemt eñ vclaert, eñ daer si die vcofte sake gegeuen oft in hande geset vandē coper/weet dat hoe wel dat die prijs die ghenaemt is inden coop niet betaelt en sij. Daer om en ist niet/die coop en is vast eñ en mach den vcoper niet eysschen dan den prijs bi actie van vercopinge/eñ niet weder keren aen die saeke n vercocht. D

¶ Van vcopinge gedaen bi prijse.

¶ Die sake vā desen artikel seit dat de prijs moet zijn genoēt eñ vclaert/wāt dhi zijt sculdich te wetē dz in wat vcopige die gesciet ist dat daer geē prijs en in si genōbreert vā pēnigē dat bedraecht/dē coop en is niet te houden ist dz hi daer bi wil reprochierē. E

Vā vcopinge sonō brieuē te makē noch waringe.

¶ Noch seit dat rechte dat die vercoopinghe niet en is onuaster om dat die brieuē ter stont niet gemaect en sijn mer werdē geseit te maken. Ende dat waringe vander sake werdet gelooft/want de ghene die is in zijn besidt bi den consente vanden vcooper/dat besit is hē waerdich ende houdt stat. Eñ hoe wel dat de prijs niet en waer noch en is betaeldt/daer ō en is die coop niet te onuastere dat de cooper oft die vcooper hem berouwen ten waer dat si beyde waren te vreden/dat de coop si te niete ende ongedaen. E

¶ Van vercopinge gestelt inden wille van een ander.

¶ Item oft inden coop oft voorwaerde van een vercopinghe te doene/die sake ghestelt is inden wille vanden vercooper oft cooper wetet dat bi dit die obligatie vander vercoopinge/in dien daer eenighe waer te niente is/in dien dat een van beyden seyde in die vercoopinghe niet eens oft gheaccordeert en ware. Ende bij bescreuen rechte/nyemant en is bedwongen noch en behoort te wesen zijn wille vcopinge van erue te geuen/ten waere dat hi specialic eñ bi obligacie executore daer toe geobligeert waer.

C. ru. dicta. l. in vendentis et ementis.

¶ Eñ oft die ghene wien den coop is ghestelt te taxeren den prijs taxeert. Alsdan moet mē die vcopinge vast ende van waerden houden ende oft hi des niet en wil taxerē/dye coop is te niete. F

¶ Van procuroer te vercopen eenige saeken om schulden fiscal.

A
Insti. ru. d. ēptio tax su condicione

B
C. ru. d. l. ē onē ꝛ vēdi

C
C. ru. dic. l. res tibi do taxv. l. sī do tionis cau

D
C. ru. d. l. ē fides acuē

E
C. ru. ꝛ. l. p̄.

F
C. ru. d. l. n id circo mi es. insti. co. §. itatū:

G
C. ru. d. l. si rebus vcn dandis.

¶ Eñ oft gebuerde dat die procuroer vandẽ coninc oft vã eenighẽ here of prince ter cause vã officie of diẽste dede vercopẽ eenige goedẽ om sculde fiscal of om andere schuldẽ toebehorende dẽ here dat zijn ondersaet sualle waer tegens hẽ/weet dat wel behoort voor hem te sien die coper/wãt oft die eruẽ alsoe vcoft sculdich waren eenige schulde oft die ghene voir wien mẽ vercoopt die ghene die des copẽ soude waer gehoudẽ te betalẽ die sculde die sculdich soude wesen dẽ ghenen daer men of vercoopt die goedẽ daer dat erue in gehoudẽ wa re/eñ die meester vã wiẽ des vercocht waer. wãt de here die cõfisquiert neemt sondẽ te betalen oft te ontlastẽ eenigẽ laste/maer is wedẽ te soeckẽ aen die creanciers optẽ coper eñ tot zijn pericule Eñ also is daer geusecrt bidẽ coninc in zijn coniucrisie Eñ ic hebt siẽ wisen bi arrest vã parlemẽt tusschẽ die dekẽ eñ dat capittel vã doornic op die goedẽ vã eenẽ geheetẽ Johan bosquet poorter vã doornijcke. Eñ den procuroer vandẽ coninc. Eñ alsoe henghet dat bescreuen rechte. A

¶ Hoe dat die vercooper heeft alle actien tot sinen coop.

¶ Item het en is gheen twifel dat die ghene die coopt eenige erue om dat selue erue hi en heeft alle actiẽ die dẽ vcoper hadde/hoe wel dat na die opinie vanden wijsen makers des rechts het geliefde dat de cooper hebbẽ soude recht bi zijnẽ coop/eñ tot die selue titiele tegẽ dẽ sculdenaer des erues/eñ dat hi vã alle zijn preuilegien hẽ behelpẽ mach in diẽ hi eenige heuet mettẽ rechte vandẽ coop na dat hi in possessie is des erues. B

¶ Te vercoopen zijn schulde.

¶ Eñ oft yemãt vcoopt zijn sculde eenen anderẽ. Weet dan dat die ghene die die schulde coopt niet en heeft die heerlicheyt des sakes die geobligeert was om die schulde ten waer dat bi procuroer gemaect waer vãdẽ vcoper of anders hi en mach hẽ niet behelpẽ indẽ sakẽ/dan van zijnẽ coop alleene. C Nae dat tet rechte gehenget datmen mach engagierẽ oft in handẽ settẽ die actien diemen heeft tegens den sculdenaren seker sake is geordineret dat na dat de sculde die geobligeert was/vercocht is/die cooper behoort te hebbẽ zijn actie tegens dẽ ghenẽ die ander sakẽ ghehouden zijn. Eñ bidẽ cracht vã sinẽ coop heeft alle tghene dat hi daer op rakẽ eñ hebbẽ mach. met redene. D ¶ Eñ tbehoort te hebbẽ die ghene die de actie coopt vã een ander zijn recht indẽ sakẽ eñ heeft daer af macht eysche te doẽ telckẽ dattet hẽ believt. wãt het is al een recht/recht te hebbẽ totter saken oft recht te hebbẽ inder sake. E

¶ Welcke dingẽ niet en mogẽ vcocht zijn.

¶ Capittel. C. lxij.

Des gelijcs wil ic nu thonẽ/welcke dingen dat niet en mogẽ vcocht werdẽ aengesiẽ dat ic geseit hebbe vãdẽ dingẽ diemẽ vcopen mach/wãt bi een exemple so moechdi weten eñ vstaẽ vandẽ anderẽ na dat bescreuẽ recht dat seit. F Wãt ten is geẽ boec die tal begripẽ mach noch inhoudẽ vã te vstaẽ die eẽ bi dẽ anderẽ. So weet dat te obuierẽ tẽ fraude vã somige subtilen begeerlic. het is vbodẽ te vercopen eñ te verzuwẽ purpuer het si dattet is in side of in wolle dat gheheetẽ is blace ost oligace oft tainture. Eñ oft eenich zijn die vcopẽ die wolle vã sulcke verwẽ hi sal inde boeten veruallẽ te verliesen zijn goet eñ lijf sal wesen indẽ wille vandẽ here Eñ weet datter andere verbodẽ gedaẽ zijn bidẽ princen. elck in zijn prouincie na dat de sakẽ gheordineert zijn si sijn precioes oft vreẽdẽ daer die prince eerst af hebbẽ wilt eñ begeert die kennisse dz welke met goeder reden eñ rechte geschiẽ eñ wesen mach. G Ghelijker wijs als in enige landẽ daer marct is opẽbaer eñ gemeyne. Die here vbiedet dat somige preciose comescapẽ niemãt en coopt voor dat hi daer af gehadt heuet zijn coere of believte/eñ also moget ghi wetẽ eñ verstaẽ vã veel ander saeken die te copẽ zijn/dat wel is indẽ princẽ te vbieden tot harẽ wedersegghẽ bidẽ bescreuẽ rechte. Ende niemant en behoort hem daer af te verwonderen/want het is van des keysers rechte. H

¶ Te vercoopen teghens den vianden vanden prince.

A ff. de her. vel actio vẽdi. l. i. ideo qz h ler ... Item C. eo. ti. l. in exceptionẽ & tn. ... ff. de hered. vel act. vẽdi l. ex ... et doc. in hac lege.

B C. eo. ti. l. ep. ... hereditas.

C C. eo. ti. l. ex ... vis emptore.

D C. eo. tit. l. te ... actionum & post.

E C. eo. dictã. l. ... certi et indu ... utati.

F ... de similibus ... simile est iudi ... um.

G ... portionib. nõ possu ... ẽ pares.

H C. que res vẽ ... nõ possunt l. ii. et fi.

C Noch macht sijn woode te vercopē noch te dragen aenden viandē des princes. Wijn olye, meel, corē, noch eenighe andere liquerē oft sustentatie vā lijftochte oft anders, eñ sonderlinghe gheen saken van verweringe gheliker wijs als hantboghen, voetboghen bossē, noch eenige andere artelerie, oft wapenē, noch gheenderhande saken oft dingen daermē hem af soude moghē sustēteren by eenighe wegen oft manieren dattet sy op te vervallē in die indignacien vanden princē. eñ op te verliesen dat lijf eñ goeden. A

C Te vercopen sijn kint.

C Item noch isset verbodē dat geen kint v cocht en wert bi vad. noch bi moed. noch by andere ingeenre manieren gheuen noch te pande setten. Hoe wel nochtans dat die ghene wien dat waer vercocht noch in pāde geset, niet en wiste dattet kint ghestolē waer. daer om en soudet niet blijuen die boeten en souden vallen op den ghenen die dat gestolē hadde of topten vercoper oft opten coper arbitrarie tot discrecie des rechters. Tē waer bi also dat die vader bi gebreke ende armoede eñ vā honger versette sijn kint indē dienste vā eenigheu. redelikē als dā soudet houden. Ende daer en vallen geen boetē in dier saken noch vādē vader noch vanden coper. Eñ die vader soude als dā sijn kint weder hebben oft ander vā sijnen vriendē. hoe wel dat int versetten daer af niet ghesept oft bevoorwaert en ware. B

C Hoe datmen ontmaect den coop die gemaect is. C Capittel. C.lxiij.

TE ontmaken die vcopinghe die ghemaect waer is wanneer gheuondē waer. oft datmē siet datter is indē coop doede loosheit of bedroch, oft valsch verstāt. of vā minre prijs. dan die helft dat dye saecke waerdich is. of dattet nz geleuert en mach wesen Ende daer af seit dat rechte. Ofagh i vercocht hebt die sake die vā groten prise is om minre prise dan dat waerdich is tot estimacie vā min dā die helft dat waerdich behoort te wesen. Weet dat in diē ghi daer af veruolch doet aendē rechter ghi sult daerop recouureren biden rechte bi sulcker manierē, om dat die rechten willen. Eñ het waer deerlike sake dat eenige by ignorācie mach sijn versteke vā sijn rechte, men en sal daer toe voorsien in dien t compt totter kennisse vanden rechten. Twe manierē van prouisien sijn daer op gheordineert oft ghemaect Dat is te weten dat oft ghi vercocht hebt eē erue, eñ ghi wed genē wilt die prise die ghi daer of ōtsangē hebt daer ghi v af beclaecht die coper salgehoudē sijn v weder te geuen. die saken bi hē ghecocht biden discrecien vā den rechter Eñ daer om dat een sake eēs geconcedeert oft vercocht, behoort gehoudē te sijn na dat recht dat seit. C Eñ oft hy dat onthoudē oft behoudē wil, dat mach hy doē. mer hi sal gehouden sijn te beteren teghens den coper die sake bi hem ghecocht, ouer dat ghene dat hi te voren ghecocht hadde. so veel alst geprefen sal werdē bi goeden wisen mannen. hem daer toe kennende seggen sullen. dat bouen den coop waerdich is, eñ also mach hi dat behouden. D

C Van hem te behelpen vanden beneficien des rechts.

C Eenige menschen onsdat deesel vanden rechte, willen hem behelpen vanden beneficie vā rechte eñ begerē aendē rechter na dz si haer erue oft lant vercocht hebben. dat sy wel behoren te wetē mit redē wat dz waerdich is, eñ dat hi di alls verstant dat ghe geuē heeft om minre prijs dā dat waerdich is ende dat hi daer op versien werdt. Weet dattet recht wil, om des willen, datter nyemāt en behoort te comē tot ignorancie dats vergetelheit vā sijnerue waerdich is wel mach hi hem beraden int vercopen. Wāt in dien indē coop gheen deceptie en is, daer en is gheen verhael om actie van min dan dye helfte van iusten prijse biden redenen voorscreuen. Wāt niemant en behoert te wesen so ignorant vā sijnen erue, hy en mach wel wetē wattet waerdech is, hi en si furioes of weesi, eñ daer om en heeft hi ghes repeticie E

C Van vercopinghe of bedroch

C Eñ daer teghenē soe mach hi weten dat

A C.ꝫ. rem ex pollari. ut ī ber. l. all barbaricū trāsf rendi ꝫ. l. nemo aliamige num.

B C. de pat. filios distra. re. l. si qs ppt nimiaꝫ paupertatem.

C C. de transactio... [illegible]

D C. de rescīdē. vēdi. l. rē maioris pretij

E C. ... l. ab ... ditione. l. si do lo aduersarij de ceptū ... deceptio ultra ... dietate insti... p. rescin di cōtract. ...

A C.ru.di.l.nō st ꝓbabilis

die vercopinge dieghedaen is op goed trouwe van erue sond eenich quaet. eñ daer nae die vercoper wil ontmaken sijn vercopinge bi te willē wed geuen die helft meer dā hijt vercocht heeft/ weet dat daer ō dē coop niet weder roepen noch outmaect en mach wer dē mer moet dat ghene dat ghedaen is bijdē partien eñ sonder bedroch vast/ en vā waer den houden. A

B C.ru.di.l.pe ῃ causa

C C.ru.di.l.hi impossita

¶ Oft die penningē niet en waren gegeuen in betalinge ō eenige vcopinge eñ ind stede van betalinge sijn ghegeuē beestē oft wolle oft wineott and comanscapē/ weet dz daer ō niet en blijft/ den coop en blijft vast na dat tet was bi den consente vanden vercoper.

D C.rud.l. de ꝑiū auri nar renti.

B ¶ Vandē officieren te vercopē haer saken bedectelick.

E C.li.iiij.de ꝑsi rulo.z cōmo dorciuēdite. ꝑ? ꝑrcāmvē sitionem

¶ Itē weet dat die gene de dienaers oft officieren sijn in eenige stedē oft landē ō vrese eñ vuchte van harē officie willen wech trecken af absenteren/ eñ bedectelic ruymen eñ daer ō vcopen haer goeden bedectelic weet dat sulcke vcopinge niet en is weerdich/ eñ sal met recht al wedroepen werdē/ eñ de gene die des ghecocht sullen hebbē wetēs sullē vliesen tghene dat si dair aen besteet hebbē eñ die vercopinge sal te niet gherekent sijn.

F ...mdia sua cul. lib z ē nocina

Mer in diēt ghewetē mach werden inder waerheit dat sy vā siinre scheidinge wech gāc niet en wistē si en sullē niet verliesen dz ghene dat si daer ō ghegeuen hebbē/ mer sullent wed hebbē eñ de coop sal te niette wesē

G In cōtractic? bōa fides cō adyibenda.

C ¶ Vādē officierē te copē enige dingen.

¶ Eñ oft die officierē vandē princē hē vord den te copē enige dingen ind stede oft inden lande vā harē here/ specialic clederen iuwelē/ oft and huysraet dat vcocht wert bidē onder satē vandē here/ weet dat di e coop geen stadt hebbē en sal. eñ die copers sullē vliesen tghene dat si daer ō ghegeuen sullen hebbē.

H C.di.l. dolus auctoris bōe fidei.

D ¶ Vanden scade oft profite vander vercochte dinghen.

I C.ru.di.l. cū in ex emptō rem.

¶ Die scadē oft ꝓfite vand vcochte dinghē is te wetē na dat die coop gedaen eñ voldaē is met goeder trouwe alle de scade behoort toe dē coper/ ten sy dattet sy enighe sake dat tet eenige actie spruytet. de begeert waringe/ dat dye clercken hieten emctio/ want in sulcker saken behoert te sommeren eñ te appellerē sijn garand die gehoudē is des aē te nemē. eñ in allen anderen sakē/ weet dat die vercoper niet gehoudē en is. noch om saken die spruyten mach om dinc vcrocht oft ghecocht.

E ¶ Van vercopinghe ghedaen van eenighe dinghen.

¶ Itē weet na dat die coop gedaē is vā eenigen saken oft dinghē daer dat gebrec van leueringe niet en is aendē vercoper mer aēdē coper. weet dat dye sade die daer af volgen mach behoort den ghenen diet ghebleuē is. ghebreckelic te volbrenghen den coop/ het sy biden coper oft vcoper. nae dē recht die seyt

F Exempel van vercopinghe

¶ Itē wanneer die gheloftē oft voorwaerdē gemaect sijn tusscē den vcoper eñ den coper om sekerē vaten wijns/ in diē die coper gheen vertrec en neemt te ontfanghen den wijn/ die scade vandē wijn die verarcht es. en behoort niet te wesen opten coper/ mer ō des willē dz ghi allegeert/ dat alle de wijne die indē kelder was/ vcocht was sond mate eñ dat de slotelen vandē kelder gegeuē werden den coper na dat die coop gedaen eñ gemaect was. weet dz die scade die dair ō ghevalt vandē wijne behoort den coper daer by dat hi die slotelē als sake hem geleuert ontfangen heeft Eñ also moechdi vstaen vā allē anderen saken. Ghi moecht weten so wel bidē bescreuē rechte als bidē redenē natuerlic dat sekere sake is dz i alle cope behoort te wesen goede trouwe/ naden rechte die seyt

G Ende daer om so weet dat die cloecheit of loosheit oft die bedriechlicheit des vcopers en soude niet hinderlic noch scadelic sijn den coper van goeder trouwen H

¶ Van vercopinghe sonder ghescrifte.

¶ Eñ hoe wel dat die saeke vercocht waer ter goeder trouwē voldaen is eñ gheleuert hoe wel dat die gescrifte daer af niet gedaē en sy. daer om en ist niet dat perikel of scade en blijft ende is aenden coper als aenden here vander saecke. I

¶ Van saken vercocht verloren.

Eñ oft die sake vercocht verloren waer by fraude oft bi ander ongheualle / weet dat die scade daer af soude bliuē aendē ghenē op wiē dat ghebreck ware A

¶ Vandē actiē die spruytē vandē vercoopen eñ coopen. ¶ Cap. C.lxiiij.

Vanden actien dye welcke spruytē vā den copen eñ vcoopē moechdi weten datse zijn in twee manierē. Dats te weeten oft om recht totter sakē oft om te hebbē rechte totter sakē. Eñ daerom moechdi wetē dat ghi moecht pleytē tegēs dē ghenē / wien ghy v lant vercoopt oft uwe goedē / wāt na die vcoopinge is / ghi en hebt gheen actie dan te vervolghen den cooper om den prijse dattet vercocht waer / eñ de coper daer om schuldich is oft om die reste eñ niet om te wederkeerē aē die vercochte sakē want ghi daer af die actie verloren hebt. B ¶ Te vercopē sijn erue eñ daer af te behoudē tbesit.

¶ De ghene die vcoopt zijn erue / maer daer af behoudt besit tot hē eñ en erft daer in niet den vercoper / weet dat hi noch blijft here vā der sakē / maer nochtans hi mach werden bedwongen te doē dat onterf / eñ dē coper te eruen vāder saken in dient erue is oft sinē handen te ledigen in dient roerēde dinck is wāt die waerheit vanden coop en behoort niet te wesen verscheydē Maer in diē de sake die vcocht is waer meer oft min belast dan dat gesept was inden coop doēde / als dan spruyt actie te reputerē op die vercochte dingē of gelt vandē prijse van meerder laste minre ghelt eñ van minrē laste meer gelts. C

¶ Vā niet te leueren den coop oft comanscap gedaen oft vercocht.

¶ Itē het is claer een yegelic dat na bescreuen recht cōfirmeert dz so wie niet en leuert dē coop die hi gedaē eñ vcocht heeft in tijde eñ plecke eñ die coper daer neemt eenige scade bidē faulte oft gebreck vandē vercoper / de vcooper is gehoudē vanden schade teghens den cooper ten taxacie vanden rechter na dē rechte. D

¶ Vā vercoopinghe van witte beesten

¶ Die vercopinge vandē beestē oft scapē diē voldaē is / hoe wel datse niet en zijn geleuert eñ des geduerēde / sy phaonneren oft lammeren onder die handē vandē vercooper. Weet dat die lammerē zijn aendē coper / midts dat die scaden die gehadt sal hebbē die vercoper bidē voetsele oft houdinge der beestē behoort wedergegeuē te zijne die vercoper bidē copertē si dattet gebreck van leueringe der beesten coemt biden vercoper.

E ¶ Vandē coope gedaē indē naem vā anderē. Cap. C.lxv

Te copē in eens anders name of om yemant anders ghelde / watmē daer af doen mach indien daer questie af geuiele oft sprote. Ghi moecht wetē dat of dijn vad cofte lant oft erue vā sinē penninghē indē name eñ voor zijn moeder eñ daer af ghesedt waer in possessie / weet dat sy daer by vrouwe ghemaect is. Maer oft ghi die erfghenamen zijt van uwen vader eysche doen wilt vanden penninghen die daer om waren bi dinen vader betaelt om dijn aendeele / ghi moecht des eyscen voor den rechter ende ghi zijt daer toe ontfanckelijck. F

¶ Te copen erue eñ daer af ghesedt te zijn in besidt.

¶ Oft ghi ghecocht hebt een erue ende daer af zijt gesedt in bisit also sonder twifel wert ghi gemaect heere hoe wel dat dye name vā dijn wijfs moeder gheset is inden brieue die vanden coop ghemaect is om somige redenē weet dat ghi daer om niet en behoort te twifelen dat om den brief die si daer af heuet / eñ haer daer mede wil seghē vrouwe te sijn ghi daer af moecht versteken wesen vā uwē rechte / wāt die rechter bekent vā der saeckē sal v doen blijuen inden rechte. G

¶ Te setten den name vander vrouwē indē brief vanden coop.

¶ Ende oft ghi coopt eenige erue met uwen ghelde / ende by eenighe saken ghi dedet scrijuen indē brieuen die daer af werden ghemaket inden naē van uwē wijue ende ghy haer die hebt ghegeuen te bewaren / ende daer om so wil si haer daer af vrouwe houden. Ende

A Iurta illud mora sua cui bet eñ nocim C. eo. dic. l. ci specie vēdita

B C. de acti. ep et vēdi. l. ad l; eñ cui agri

C C. eo. dic. l. pē tu; v. l. seq

D De pēi ptu. C. eo. dic. l. ve di. actiō v. l. f cut piculū v ni mutati.

E C. eo. dic. l. p p fctā inuend tionem.

F C. si qs alte vl sibi sli alt nomie. l. i.

G C. eo. dic. l. nis instrum to

waert dat ghi seidet daer tegẽs/ eñ al waert sake dat ghi haer inden brieuen haddet doen setten dat was om haer liefte te doen eñ niet om dat si daer af vrouwe sonde wesen allẽ ende voor al/ eñ om harẽ wille daer mede te doen. Eñ daer om dat si sach datmen daer te gens segghen wilde/ sy gaf haer dochter den brief eñ dat recht dat si daer aen hadde. Het wert gebraecht aenden keyser trecht daer af Hi seide bi rijpheit vanden rade dattet wijf haer is geporret tegens redene/ want zij en mach u uwe goeden niet geuẽ sonder uwe wete oft consente Eñ die rechter sal sculdich sijn v weder te doẽ geuẽ uwe erue mettẽ vruchtẽ daer op gegeuen. A

A .xu.dic.l.cũ ia pecunia

B .xu.di.l.nisi interesset.

¶ Te copen bi v seluẽ oft bi uwen wijue.

¶ Grote differencie is of hi betaelt dat gelt vander saken die v wijf gecocht heeft de welke haer gegeuen oft in handen geset is of dat ghi den coop in uwen name ghedaen hebbet ende dan dedet inden brieue scrijuẽ dẽ name van dinen wiue/ gelijc als oft si ware cooper want bi een maniere spruyt eẽ actie daer inne/ eñ bi ander maniere spruydt actie contrarie. Eñ daer om oft dijn wijf des cochte in harẽ name/ weet dat ghi hebt actie te reconuereren den prijse eñ niet die sake daer om ghy daer af armer zijt ende si rijcker/ om dat ghy voor haer dat ghelt hebt betaelt Mer oft ghi die sake seluer ghecocht hebt/ eñ v dat waer ouer gegeuen oft in die handen gesedt eñ alleen den name van dinen wiue gescreuẽ ware indẽ brief/ weet als dat meer is waerdich die waerheit vander saeke van desen brieue Maer hier leyt een eerlike eñ notabile redene/ want oft in dien beghinsel ghi wout doẽ die sake vã uwẽ wijue eñ cochte in haren name/ weet dat si daerom niet en wint actie vã coop noch voor v noch voor huer/ wãt ghi en hebt voor v niet ghedaen ende voor huer en moecht ghijt niet doẽ buytẽ huer tegenwoordicheit oft auctoriteyt. Eñ daer om die ghene sal hebben tbeste recht inder saeke vander heerlicheit/ wien die here vãder sake des geleuert sal hebben. B

C .xu.di.l.q a en a pecunia

D C.de reb? ali. nõ alienan. l. si quid i. iniucie. ... istrahente marito.

E C.xu.dict.l.si duum cuius

¶ Te coopen van eens anders gelde in sinen name.

¶ So wie coopt van eens anders penningẽ eenige sakẽ in zijns selfs name daer om en ist niet hi en wint actie vã coop/ eñ de gene wiẽ die penningẽ zijn en heeft aen die ghecochte saken niet te eyschẽ oft te clameren.

¶ Exempel.

¶ Oft dijn vader cochte eenige sakẽ metten penningen die gemein waren tusschẽ hẽ eñ v eñ questie daer af zij/ ghi en hebt gheen actie dan te eyschẽ oft te verhalen v penningen eñ niet die saecke. C

¶ Hier na volcht vã tghene datmen niet en behoort te vercopen noch te geuen.

Capittel. C.lxvi.

Datmen niet en behoort te vercoopen noch te geuen eens anders sake noch hureen den Oft uwe man vercochte v sake oft erue die uwe was sonder uwe wete oft consente. Weet dat hoe wel dat ghi biden ontsich vã uwen man beseghelt hebt dẽ brief vander vercopinge oft bi ander subtijlheit vã uwẽ man eñ dat hi v gaf quade oft valsche informacie Alle des en heeft gheẽ sekerheit aendẽ coper ten si bi also dat de coper dat drie iaer gehouden heeft ist roerẽde goet oft erue bi prescriptien/ want het en is niet waerdich/ het sy hy huysraet oft erue. D

¶ Oft dijn vader vercocht heeft dijn erue sint dat ghi ghe weest hebt vut zijnder macht sonder dinẽ wille/ eñ ghi niet en waert zijne erfgename/ daer bi dat hi ver vreemt oft gegeuẽ heeft zijn goedẽ/ ende die cooper niet en heeft gehoudẽ die sake bidẽ tijt vã vsucaptie oft vã prescriptie/ weet dat ghi hebt actie te verhalen uwe saken. E

¶ Noch moecht di wetẽ dat oft op eenighe sake/ het si huysraet oft erue gemaect eñ gheordineert inden testamente by den ghenen dye daer af here was dat nae zijnre doot niet en si vercocht noch bekeert in andere vsancie vã die ghifter gheordineert hadde bi sinen vtersten wille/ Weet dattet nemmermeer en behoort vercocht te zijn noch anders belast dan die ghifter gheordineert heuet. Ende oft ghedaen waer so behoort te wesen weder ghe-

biacht indē state vand'ordinarie vandē ghif ter/indiēt v'socht wert aendē rechter. A

¶ Die een te vercoopen opten aendeel vanden anderen.

¶ Oft sommige hebbē deel te samē op enige sake/eñ die een vcoopt op dat deel vandē anderen. Weet dat ghi optē coper hebt actie te eysschē v'aendeel/ten si bi also dat de coper gehoudē heeft die sake bi tijde vā vsucaptio in roerende saken bidē tijt vā drie iarē oft bi.x. iaren bi prescriptien op sakē reele. Eñ oft hij bi sulcken tijt geuondē heuet/alsdan soe is hi daer af gemaect here. Maer daer nu moech di recouuereren oft verhalē uwe sakē opten ghenē diet vercocht heeft/d'welck hij niet en was sculdich te doen. B

¶ Te vercoopen eens deels vāder sake tusschen sommighe biden participanten oft bijden procureer.

¶ Item wetet wanneer differencie valt opt ghene daer twee erfgenamē sijn met vin eē sake gemeenlic/vercochtē si die saken oft een deel daer af sonder vconsente/oft dattet dye procuroer vanden prince vercoft hadde/wāt oft die erfgenamē sonder dijn wete des vercocht hadden/si en soudē v niet mogē cōprehenderē noch verbinden/maer oft die procuroer gedaen hadde/dat soude waerdich zijn eñ vast ghehoudē/noch en waer die coop niet te ontmaken om des wille dat hijt sonder uwen wete gedaen heeft/om die gebrekē vandē anderē/oft ecnich vanden anderē indiē de sake niet en waer deelbaer/mer v deel sal be waert sijn aen ghelt. C

¶ Dat eē mā in sijn doot bedde niet en mach doē vcopinge die van waerden si.

¶ Capittel. C.lxvij.

By costume locale so weet nae dat een persoon is beuallē sieck te bedde/daer af dat hi sterft ter wilen dat hi sieck is/weet dat hy niet en mach doē ghifte transporte vcoopinge noch vanderinge van sijn erue tot preiudicie van sinen erfgenamē die waerdich sij. Hoe wel dat hijt dede voor dē here eñ gerecht te daert erue af gehoudē waer/eñ dat de mā nē seidē dattet wel eñ rechtelic gedaē ware.

¶ Exempel daer op eñ arrest.

¶ Het gebuerde inder castelrie van douay/dat gherijt van aubi vercocht seker lant dat hi hadde in leen tegens mijn here monton de verfees/inerfdē daer inne met rechte/mer hi dede des nae dat hi beuallē was in sijn doot bedde. Eñ om te bidt eñ behoorliker te mogē doē dat onterf daer af/cleet hi hē/eñ alsoe in presencie vandē gerechte passeerde/dede eñ bekēde die voorscreuē vercoopinghe/eñ dat onterf vandē voorseiden leen. Dat gedaē hij quam vandier siecte ter doot. Sijn erfgename relieueerde eñ belette de voorscreuē vercopinge eñ seide dattet niet en mochte onderhouden wesen met redene/wāt hi en hadde niet in state gedaen dattet waerdich wesen mochte tghene dat hi daer af dede in preiudicien van sinē erfghenamē/na dat hijt gedaē hadde duerende sijn siecte. Die here van verfees seggende ten contrarie/eñ dat hi was in behoorliken state gaende biden weghe ende ghecleet manne bij die vanden sinē mochte doē sijn believe/waer om tgheent dat gedaen wert/aengaende die vercoopinghe sonder fraude mochtet wel ghescien eñ met redene ghehouden wesen. Die erfghenamē seiden ter contrarie/eñ dat die vercoper niet en was in behoorlihen state/sulck als om te mogen vercoopen sijn erue dat houden mochte. Eñ oft hi ghecomē is voor den mannen/het en was niet in behoorlicken state/want hij was ghecleet tot cautele om die vercopinge te doen/ende opghestaen van sijn doot bedde ende ter stont weder gaen ligghen/daer nae hi corts gestoruen is. ende ten was hem van gheen doen te vercopen bi armoede noch om te besteden aen meer lants/noch bij consente van sinen erfghenamē en hadde hijt niet gedaen/eñ oft die mannen daer bi ge weest hebben als gerechte oft de here so veel hebben sy te meer misdaen oft misbruyct/nae dat si hē in sulcke pointen wissen eñ sulcken onterue ontfingen. Na veel redenē vander eenre side eñ vander andere/om dat die mannen voor wien des ghedaen was als rechter hielden datter wel ghedaen was. Eñ die erfgenamē

A C.ca.a.l.la dimus.

B C. de com. ver. alie. l.i.

C C.eu.dicta.l mitti in inter.

seggende ter cōtrarie. Die sake wert betogē int parlement Het wert geseit bi arrest dz de vercopinge gheē stat houdē en soude eñ dattet die erfgenaem weder hebbē soude. Eñ de here eñ die cooper die des geledē eñ gepasseirt hadden / werdē gecondempneert in die boete vanden coninc. Item also wertet geiugeert in des conincs hof tot mare in touchelis voir agnes vandē dale teghēs de kinđ vā phā uelde templaine in dossemer / daer af dat de voirscreuen kinder appelleerdē indē parlemente In welken houe die sake gehoort aen deen side eñ aen dander / eñ dat ꝓces daer op gesiē / het wert geseit bi arrest wel ghewijsde ghewijsgeert ghewesen eñ qualic gheappelleert bidē voorscreuen kinderē / eñ werdē ghecōdemneert in de costen eñ boeten ꝛc.

¶ Hoe dat men vercopen mach zijn patrimonie.

¶ Ghi moecht wetē bi castume locale hoe dz een man mach vercoopē zijn patrimonie eñ erue die hē vā vader eñ moeder gecomē is So weet dat sonder die cōdiciē die hier na volgē een man niet en mach vercopē zijn erue die hē bi vader eñ moeder coemt / dats te weten bij drie cōdicien. Die eerste is bidē cōsente ende toelate van sinē erfgenamē. Die anderde is bi armoede / iñ diēt warachtich waer / eñ na der vsancie vā somige plecken in leengoeden hi soude moetē met hem derdē sweeren dattet also waer Die derde cōdicie is om te besteden in meerre of beter erue. So ist te weten dat so wanneer yemāt vercoopt biden toelate eñ cōsent vā sinē erfgenaē of bi armoede oft om te bekerē in beter erue bi wat wege dattet si / so moetmē die erue op dragē die vercoft is indē hādē vādē here bi teekē vā recht eñ dz de cooper oec daer in met wegē vā rechte geerft si. Eñ in des doende gheseit si / oft dat erue ergents belast oft bez waert si / eñ dat dye vercooper hem daer af houdt aenden penningē voor vernoecht eñ wel betaelt. Eñ dat hi gelooft eñ zweert dat hi nemmermeer tegens die vercoopinghe comen noch doen en sal / bij hem noch bi andere / dat die heere hem houdt voor voldaen van sinen rechte / eñ de mannē van haren salarijsen ende dattet si na vsancie eñ castume vādē plecke / behoudē eē yegelic sijn recht / eñ alle dese solēniteit specialikē bewaert / de aduest vādē erue mach eñ behoort gedaē te wesen naē vsancie vāder plecke.

¶ Vandē petillagiē die de coopliedē houdē in comanscap.

¶ Capittel. C. lxviij.

PEtillages dat de castumisaē hietē ordinanciē eñ castumē die welcke die de cooplieden hebben eñ houden in haren comescapē eñ vandē tollē daer af. Eñ ghi moecht weten / als dat daer af is een tijt gheacastumeert / dat die coopliedē houdē tusschē hēliden / dat na dat. v. iarē geledē zijn cōtinueren de een sake in fayte vā haer comāscap / dat is hemliedē castume oft geacastumeert / tē ware bi also dat daer af geschil ware ghewees voor die. v. iarē pleyte oft gedinge begonnen want alsdan dese castume en soude niet verliden bi prescriptie.

¶ Hoe dat die tollen ende ander settinge op ghecomen zijn.

¶ Item weet dat naden rechte vanden keyser tollen werden op geset / doe die rechten eñ statuten gemaect werdē aenden ghemeynen volcke eñ was om die onderhoudenisse van dē sakē die opter gemeynte behoorde ghenomen te zijn. Eñ op datmē wetē soude watter passeerde van dē lant int ander / dat die herē vander pleckē mochtē werdē gheauiseert eñ daer af gedient eñ bekent werdē. Eñ werdt geordineert dat dit zeer scerpelic ghehouden soude werdē sonder eenich inbreck / op te vervallē in seker boeten nae dat die comescapen zijn / eñ die stedē eñ pleckē. Eñ men wert dat nz geordineert om die comanscapen die gedragen eñ verdragen werdē in eens selfs landt / mer die gedragē eñ geuoert zijn vā deen lāt of heerlicheit in dander / op dattet niet gedragen en wort vut eē heerlichz sondē die wete vā dē here. Eñ oft ghi segt datmē nv ter tijt heuet tollē oft settinge in een lant / weet datter is om dat die landē zijn also vercregē aē een here / wāt als des wert geordineirt en was des niet al vā eenē here gehouden.

¶ Wat goeden oft personen tollen betalen.

C. de vecti. galib'. l. i. et l. neqꝫ ꝯmissus Nobe ꝙ aut- tor h' ꝯgis h̄ mul'tū errant ꝯ putē dit pōne re casū leg' h̄ alle. sed nō vi dea quō pōit ... casū naꝫ ... est singl'ari casus ꝙ ei trā- ... uit non solū ... to vectigali' a liquā ciuitatē ꝓdit merces. ꝛc. s'm formā legis ꝯmissus ff. de vecti. nā ... es cadūt in ꝯmissum ꝛ applicāt fisco ... tū p' h̄ quu. ꝯ nēniū trāsi. ... erit fisc' ex- cludit ā vendi catiōe h̄ dicit h̄ lex neqꝫ cō- missum

¶ Item so weet dat die goeden van eenē he re niet schuldich en sijn tollen. Die goedē vā den clercken van die vniuersiteit van parijs Die goeden vaen eenen ridder/ op dat hi geē coopman en si vander sake/ noch teghens dit en sijn waerdich eenige preuilegien diemen heeft/ men en moet betalen die tollen/ ten sij dat die here vande tollen seluer des gheuet. Eñ noch is daer een recht die niet en wil dat die waerlike ridders daer af vri sijn/ si en be talen de tollē gewoonlic/ eñ oft gebuerde dz die gemeynte of ondersate vandē here sendē eenighe ghiften aenden here/ dat en is gheen tollen sculdich. A

¶ Vandē tollē oft settinge vanden soutte.

¶ Item weet dat vandē beghinsel vanden cōstitutiē des rechts wert geordineert te ne men die tollen vandē soutte/ eñ bi sulker ma nierē dat die prince ordinerē mach solderen van soutte/ eñ doen verbieden dat nyemant en cope sout dan aen sinē solder op die boetē te verliesen tsout eñ den prijs die hi daer voor betaelt soude hebbē/ indiē hi elders ghecocht hadde. Eñ tsout dat also ghecocht is behoort toe te hooren den ghenē die de solders houdē van des heren wegen. B

¶ Itē ghi moecht wetē dat so wat brief die geimpetreert mach werdē vanden prince te gens trechte vandē tollē/ daer aē en behoort niet geobedieert te sijn/ ten sij dattet coemt biden speciale gebode vandē prince diet also hebbē wil vā sijnre cōsciencie/ eñ specialijck datter af si gebleken behoorlic Eñ die rechten die geordineert sijn indē stedē om de gemeen weluare dat die gehoudē werdē vastelick eñ bewaert. Eñ so ist oec geordineert indē stedē datter niemāt af vrij en si/ nae dat hij inder stede resideert oft woont. C

¶ Dat neemāt en behoort op te stellē of te or dinerē tributē oft tollē dan de prince.

¶ Het is gheordineert bidē recht vandē key ser dat niemant soe cloeck en si die opstelt of imposeert nyeuwe tollē oft settinge sonder die wete eñ cōsente vandē prince Desgelijcs de prince en behoort niet op te stellē noch or dineren sonder grote sake eñ dattet si om die gemeene sakē/ eñ om te scouwē meerdē scade of incōuenient. Eñ des te doē is verbodē/ op te vuallen in die indignacie vanden prince/ eñ opsinē wille arbitraire. D

¶ Niemant en heeft meerdē tollē oft insettin ge dan vā ouds geordineert is op te vuallen in die indignacie vandē prince/ vā lijf eñ vā goede. Eñ de rechter onder wiē des ghedaen waer in dichi daer gheē remedie en sedt. eñ hijt wiste op gelike boeten. E

¶ Te dragen billoen.

¶ Item tis oec seer scerpelic verbodē dat nye mant en draghe billoen noch verboden mun ten vanden prince binnen sijnen lande op te vervallen in die indignacie vanden Prince van lijf ende van goede. Ende die rechter on der wien des ghedaen ware/ in dien hi daer gheen remedie en stelde/ eñ hijt wiste op ghe like boeten. F

¶ Dat die rijcke niet en copen.

¶ Noch is verbodē bi tbescreuē rechte dat die rike mannē vanden steden niet en doē comā scap dat teghens dye ghemeyn profijt si van den cleenē volcke/ ende dat si daer af niet heb ben en moghen om die rijcheit ende grote co manscap vandē machtigen/ noch dat si niet en heffen so veel comeschappen teffens dat si doen vallen die sakē in grote preiudicie van den cleynen volcke. G

¶ Te vercopē yemants erue bi executie ofte anders. ¶ Capit. C. lxix.

Wenich werf gebuertet dat bidē crachte van somige obligacie bi gebreke vā be talinge oft cōtract/ of bi sentēcie/ of bi arrest vā plement/ dat erue vā somige vercocht wert bi executie van iustici/ hoe wel dattet ware tegēs dē wille vandē genē wiē dz erue toebe hoorde/ na dat de gene vā wiē mē coopt daer toe is verbondē/ wāt sonder des en behoort dz erue van niemant vercocht te werden.

¶ Vā erue vā eēn weese ¶ Eñ of gebuer de dat yemandt gheobligeert hadde sijn er ue tot vercopinge voor sculde eñ daer nae oflı uich wert eñ vā hē bliuē kinderē ondē haer ja ren/ daer om en soude niet bliuen/ men en sou de dat erue vercoopen bi middele van rechte

A C. de vectig. l. vniuers. x. l. oē b? militibus. l. oi in rerum

B C. eu. dict. l. & ḡs siue gsona

C C. eu. di. l. ḡe nō cōtra vectigales x. l. seq.

D C. vectig. noua instit. nō pol. l.

E C. eu. dict. l. & prouincialium

F C. de cōmercijs et merca. l. non solum

G C. eu. di. l. ne bilones ugbiles.

eñ vã boechdẽ of regierdẽs/ wãt die minori teit niet en helpt aen dẽ weesen. dã op dat si niet bedrogẽ worden eñ niet andẽ te bedrie gen noch te houden in onrechte Eñ of hij nz geobligeert en ware aen die vercopinge mẽ en soude des niet mogẽ v̄copẽ mer de vruch= ten salmen setten in betalinge/ bi also dat die weese af te leuen hadde/ in diẽ hi anders niet en hadde.

Die manier te settẽ een erue tot v̄coopen.

Item alst coemt te v̄copẽ eenighe erue het behoort dat die sergent die dat exploy t doen sal hebbẽ sal des te doẽ cõmissie/ in dient si bi rechter royale subiect/ eñ indiẽt si bi plement oft castelet dã mogẽ si daer af geuẽ eñ doẽ de- creet vã hẽ seluẽ/ mer is vã node des te doẽ eñ cõfirmerẽ haer decreet bi brieuẽ vã dẽ coninc Eñ of is bij cõmissie van rechter subiect dan mogen si doen die v̄copinge totten decreet te geuen aen haren rechter Eñ die sergent heb= bẽde die cõmissie behoert te comen tottẽ scul denaer/ eñ hem signeren dat hi is tot hẽ ghe- sent/ waer õ/ indien hi betalẽ wilt tinhoudeñ vand cõmissie/ oft dat ge wijsde daert af mẽ cie maect/ hij sal daer af doẽ makẽ quitancie. Eñ oft des niet hij moet zijn cõmissie interi- nen/ eñ daer om so stelle ic de landẽ oft eruen geobligeert eñ gheipotiquieert inder obliga cie in handẽ vandẽ here/ eñ dat si tot v̄copin ge gerekẽt sullẽ werdẽ/ ten si dat hi voldoet. Dat gedaẽ die sergant behoort te condigẽ in der kerkẽ/ dat oft yemãt is die coopẽ wil sulc- ke erue/ die come tot hẽ/ eñ hi salt v̄copẽ bi ex ecutie eñ bi verhoghinge/ eñ geerne sal hi õt= fangẽ den godspenninck. Eñ dat gedaen we der te comen aen dẽ sculdenaer eñ significerẽ hoe dat hi ontfangen heeft den godspenninc om sulcken prijse op zijn erf/ eñ of re hijs niet en wil copen om sulcken prijse/ hi sal voort p cederen na behoorte. wãt in dien hi noch wil de coopen zijn erue. hi soudet noch mogẽ doẽ opten prijse oft om te betalen die sculde met ten costen. Eñ oft hijt niet coopen en wil/ die sergent behoort te procederen tot vercoopin ge alsdan bi verhoghinge eñ nae den custume vander plecken/ die altijt behooren bewaert te sijn. Eñ nadẽ godspenninck ontfanghẽ/ in dien hem v̄hoghinge comẽ/ hi is die sculdich te ontfangẽ/ eñ die voorseide erue behoort tẽ eersten sondage daer aen na die v̄copinge be gonnen/ roepen eñ subhasterẽ inder kercken vander prochien daer dat erue ondẽ gelegẽ is bi cedulen oft gescriften. eñ behoort te expose ren die v̄copinghe eñ dẽ prijse/ den godspen- ninc eñ die v̄hoghingen/ in dien daer eenige zijn. Die geleghentheit des erues aen wient gelegen is die laetste/ eñ wat iaerlijcke scul- den diet sculdich is. Eñ oft is die eerste of die anderde oft die derde/ ende alsoe doen bi drie sondagen/ eñ tot elcken nyeu wẽ cedule die in houdt die state vander vercopinge in; wat sta te dattet is/ eñ wat verhooghinghen datter zijn ten dage dattet geschiet. ende alle te be- waren op dat den decreet daer af mach men cie maken. Eñ die sergent oft die vercoper be hoorde die drie wtroepingen altijt te ontfan gẽ godspenningẽ/ indiẽ daer yemãt is diet ge uen eñ verhoogen wil.

Die forme vander cedule vander v̄- copinghe.

Men laet v wetẽ vã des coninc s weghen in dient vercoft werde bij officier royale/ eñ ist bi eenige andere te noemẽ den here naden custume des pleckes/ dat alsulcke erue of lant staende tot sulcker plecke/ liggende naest de- se met sulcker laste is vercocht met recht soe veel. N. Eñ daer zijn so veel godspenningen N. welke v̄copinge geschiet bi v̄hoghinghe Eñ isser yemãt die meer wil geuẽ/ die coemt tot desen sergent N. om te copẽ eñ te v̄hogen vã sulcke v̄hoghinge tot sulkẽ profijt/ eñ men salt gheerne ontfangen/ eñ is op huden de eer ste wtroepinghe/ ende van huden in acht da- ghen die anderde/ ende in deser kercken ter hoochmissentijde/ ghedaen tot sulcken dage etce. Ende alsoe behoort hi te declareren den dach tot elcker wtroepinghe die drie wtroe pinghen/ ende hoe wel verhooghingen daer zijn. Ende in dien daer nyemant en zij/ dye binnen die voorseyde wtroepinghen verhoo ghet/ die coop behoort daer te onder houwen wesen/ ende te bliuen aen dẽ gheuen die daer

lest gheboden heeft ende behoort al te gesciē binnen die drie wtroepingen. Die seluē geleden die executoer behoort vā nyeus te comen aenden schuldenaer / hem sommeren eñ seggen Ic heb vercocht uwe erue om sulckē prijse / op alle verhoghinge ende wtroepinge gedaen / noch vermane ic v in dien ghijt coopen wilt voor alsulcken prijse / ghi moghet doen. oft des niet / ic laet v weten dat ick procederē sal voort in mijn vercopinge te doen ende te gheuen decrecie aenden cooper. Ende desgedaen so behoort die sergant executoer van alle des ouer te scriuen aen sinē meester de welke gesien die rescriptie behoort dē sergent te geuen iteratiue commission / biden welcken die coper behoort bedwongē te zijn / zijn handen te ledighen vanden penninghen die den coopbedraecht indē handē vanden sergent. Ende dat die cooper ende die ghene daermē af vercoopt verdachuaert werden tot sekerē daghe om te sien geuen aenden coper die possessie ende erf vanden coop met intimatien dat de ghene van wien men vercoopt coemt oft niet / men sal procederen alst behoren sal / Tot welcken daghe alsoe behoort gedaen te zijn / ende daer op te gheuen die gros aenden coper executoer. Hoe dat die rechter vā wien die erue ghehouden is behout zijn rechte / ende een yegelic set hem daer inden erue / eñ mogē daer af makē gescriftē daer die decreet in geincorporeert si eñ anders niet.

C Den sculdedaer die comen aenden decreet te geuen.

C Het is noch te weten dat oft int geuē van den decreet aenden coper die sculdenaer quame metten ghereedr penninghen / noch soude hi weder hebbē zijn erue midts betalē die oncostē / dats te weten den godspenninck ende exployt vā iusticie alleene eñ niet die verhoghinghe.

C Vanden oppositien

C So moechdi weten dat oft ghebuerde die voorseyde wtroepinghe ende eer die decrete ghegeuen si als voorseit is In dien yemant oppneerde segghende recht te hebbē oft eenighe schult opten erue. Weet dattet die sergant niet en behoort te ontfanghen tot opposicien noch dach op dye opposicie te assigneren eer dat zijn meester hem ontfangē heuet want aenden sargent en behoort die kennisse niet dan vanden geobligeert alleene / mer daer om en sal hi niet cesseren van zijnen exployte te doen / maer sal voortgaē totten eynde ende die reden is dat oft die opposant veruiele van zijn opposicie / het hadde simpelick gheceffeert ghe weest. Ende of hi obtineerde sijn opposicie / alsdan soude de rechte mogen versien totten rechte vanden opposant. Ende alsdan setten te niete die exployten ende wtroepinghen daer op gedaē ten costen van onghelijck / maer tis wel te weten dat dnerende die opposicien oft die wtroepingē voldaē warē / so en behoortmen niet weder te proceeren ter tijt toe dat die oppositie ghedetermineert sal werden. A

C Item so mach hē mede opponeren die ghene daermen dat erue af vercoopt bi onscuffisante wtroepinge oft exployten by onsouffisante significatien eñ bi sommige ander manieren die eer den decreet ghegeuen moeten werden gedetermineert.

C Exempel van ghelike saken.

C Een exempel wil ic v daer af thoonen dat ghebuerde inden parlement int iaer duysent driehondert ende .lxxvii. tusschen mijn heere rochi dufay ter eenre sede ende Jan van venderesse ter andere / die doē eer tijt was baeliu van senlis. Het geuiel dat wt crachte van seker arresten daer in die voorscreuē dufay was gecondemneert tot executie vā erue om een seker somme vā penningē tegēs den voorscreuē van venderesse. Hi dede hessen cōmissie executorie om te executeren den voorscre uen dufay tot vercoopinghe van erue gaende aen sekere serganten / die sergent voorderde hem te stellen tot vercopinghe die erue oft landen vandē voorscreuē dufay. Ende begonde die te executeren bi ghebreke van roerende goeden oft huysraet / want nae den regule vante procederen, Men en mach nyet ver-

B
Ita ordina
fuit in p̄lam
to ãno dñi.m
ccc.lxxvij.p
dño de veni
resse cõtra l
minũ du fa

ropen die eruē oft landē/soe verre alsmē vin-
den mach eenige ruerēde goedē oft huysraet
tē waer sake dat hi geobligeert waer bi brie
uē inhoudēde detēcie vā zijn persone niet te-
gēstaēde dat hi ruerēde goedē oft eruē hadde
so machmē houdē die persoon geuāgē tot dat
executie gedaē si/op dat gheē faulte en si inō
betalinghe. Eñ alsdan heb ict sien wijsen int
perlemēt. Alsdan presidēt was mijn here ar
nout vā corbie. Het gebuerde datter executie
vādē sergant die des dede. Die voorseide du
fay opposeerde bi somige reysen/eñ die oppo
sicie quam int parlement. Tottē welkē dach
geassigneert wert bidē voorscreuē dufay/ ge
seit die sake vā zijnō oppositie bi veel redenē
Die een was dat die officier gedaē hadde on
souffissante wtroepinge/bi tgene dat de eruē
die hi sette tot vcopinge warē gelegen in so
mige prochiē eñ hi dede zijn wtroepinge niet
dan in die een/wāt in diē hi zijn wtroepinge
gedaē hadde in alle dē prochiē daer de eruen
gelegē warē als hi sculdich was te doē/ vele
meer cooplièdē soudēt ge wetē hebbē. Die an
derde sake was dat die voorseyde sergant nz
gedaē en hadde die declaracie in zijn wtroe-
pinge vādē stucke vādē lāde oft erue/ dier ve
le warē eñ aē wiē die gelegē warē/ eñ waer
datse gelegē warē/ welcke sake inder vercla
ringe toebehoort. Die derde sake was dat de
sergant niet en hadde ge weest op elckē stucke
lants als hi die exployt dede/eñ die settē indē
handē vandē coninc. Die vierde is dat inden
decreet of indē cōmissien iteratiue niet en de
clareerde die wtroepinge noch dē dach welc
ke sake vā node was met redene/eñ die inter
uallen tusschē elcke wtroepinge daer op we
sende/cōcluderēde daer bi eñ bi ander redenē
daer af dalēde dat alle die exployt wert gere
kent te niet. Die voorscreuē vā vēderesse seg-
gēde ter cōtrarie eñ dat daer die opposāt sey-
de als dattet qualikē gedaen geweest hadde
int gene dat inde eruē vāder vercopinge die
veel warē niet en haddē wtgeroepē geweest
dan in een kercke/eñ waren ghelegen in som
mighe plecken/daer by datter vele stuckē wa
ren/want met redene behoordē si wtgheroe
pen te wesen in also veel prochiē alser ghele
gen warē op dattet meer liedē wetē mochtē
wert geant woort bidē voorscreuē de vende-
resse dat bidē orloue vādē proposant hadde
wel gedaē geweest eñ ten was gheē doē dat
mēse wtroepē soude dan in ee n kerke/eñ son
derlinge inō kerckē daer dat hoofleen vāden
vcochte lāde gelegē was/ wāt si warē gehou
dē vā een leen/eñ aēgesiē dat si inō principa
le plecke wtgeroepē warē/het was genoech
Itē tot dat ghene dat die voorscreuen dufay
seggēde was dattet qualic ghedaē ghe weest
hadde int gene dat die executoer niet vclaert
en hadde die stuckē eñ waer datse gelegē wa
rē/ant woort de voorscreuē de venderesse dat
bi orloue vādē proposant/ wāt na dat die exe
cutoer gedeclareert oft vclaert hadde eñ ghe
seyt dat hi vcocht sulckē leen ghehoudē vā de
se met sulke rentē alst sculdich was eñ waert
gelegē was houdēde soe veel ꝛc. Het en was
vā genē node expresser declaratie te doē wāt
andere sake ist dā oft waer vā eygē landē oft
erue gehoudē vā diuerse herē Itē tot dat ghe
ne dat die opposant seide dattet onsouffissan
telic gedaē geweest hadde daer by dat in diē
decreet hi niet en declareerde die wtroepin=
ge tot wat dagē datse gedaē geweest hadden
eñ wtroepē Eñ wat distancie datter tusschē
de wtroepinge was/ant woorde de voorscre
uē de vēderesse dat hi qualic seide Wāt na dz
die eerste wtroepinghe is vclaert eñ vā dien
dach in acht dagē eñ vā diē in.xiiij.dagē/het
is ghenoech sonō meer anders te noemē noch
meer te verclarē die voorscreuē wtroepinge
Waer om ꝛc. Alle gesien het woort geordine-
ret bidē houe vādē plemēt e om dat de partiē
hē warē vmetēde vanō costumē vādē pleckē
daer die wtroepinge gedaē ghe weest haddē
eñ die vercochte sake ghelegen was dat dat
hooue vernemen eñ ondersoecken soude van
der castuyme vander plecke eñ soude daer af
recht doen/want bi constitucien royalen hoe
wel dat eenighe executie werde ghedaen by
Sergāt royale/ Noch tans soe moet de voor-
seyde Sergant zijn exploytē doen na der ca-
stume vander plecke. Eñ also wertet geseyt

bi arrest vā parlemēt inđ voorscreven sake / om die voorscreuēde vēderesse Eñ wert geseit. in diē daer ruerēde goedē warē die souđē eerst werdē vcocht voor den erven oft lāden. eñ gemuentauriseert bi gescrifte / daer toe gheroepen dē here vanđ plecken. Eñ ist dien daer geē roerēde goedē en sijn Als dan salmen gaē tottē voerscreuē erue eñ die selue gestelt oft geset indē hādē vāden coninck daer toe eerst geroepē dē sergāt vanđ pleckē bidē gebode vā sinē here. eñ gaē vā stucke te stucke vā lāde. eñ die hāt gestelt al eermē dz exponeert tot vcopinge / eñ dā de significatie en voorscrenē oft anders ist ghedaen onsouffisantelic

¶ Vā cas proximitept. Ca. c. lxx.

Cas proximiteit dat die clerckē hietē cas vā betreckinge nadē castumen localen ist / wanneer yemāt vcopt erue die hē opcoemt vā successie oft besterfnisse / eñ sommige vā harē magē vanđ siden daer dat erue afcōt dat weđ hebben willen ō sulcke pēninge alst vcocht was So weet dat so wie des doē wil hi moet gecomē eñ gedaelt wesē vanđ side daer af dat die vcochte erue af comet eñ daelt / eñ dat die naeste vanđ side vā den erue also vcocht eyschen wil bi maechschap

¶ Dat die naeste heeft proximitept

¶ Eñ in diēt gebuerde dat eē mage eyschede weder te hebbē eenighe erue bi maechscap / eñ binnē dien tijt dat hijt eyscē mach bi castume locale / een anđ maghe dye naerder ware vādē vcoper vander side des erues quame te houē / om te eyschen dye selue promixteit / weet dattet de naeste hebbē soude met rechte / mer in diē hi verbeide dē tijt te eyschē die promixtept na castume vā der plecke geledē waer hi soude te spade comen. eñ dye eerste eyscer vander voorsceuē proximitept soudt hebben.

¶ Hoe datmen eyschen sal proximitept.

¶ Eñ om des te eyschen diet behoorlic wil doē / mēmoet des doē binnen dē tide da t de castume vanđ plecke eñ houe / daer dat erue afgehoudē is dat begeert te doen / oft hi soude te late comen / eñ men moet daer af clachte doē rechtelic / in diēt si inđ pleckē daer mē vseert bi vermaninghē van rechte / eñ ist in houe daer men vseert bi commissie / mē moetēt doen bi commissie / ende bi verdachuaerdinghe tot sekeren daghe / tot welcken dage men behoert weder te brengen sijnen eysce tot fayte / ende bieden sulcke penningen als die coop ghedragen heeft vanden erue alsoe eyscht hi maechscap in penninghen gereert. Wāt also begheertet die castume daer toe introduceert oft ghesticht anders soudet sinē eisce wesen onsouffisantelic weđ gebracht tot fayte / wāt die coper en behoort niet veerder te gaen ō sijn penninghen te hebben dan int recht al daer tē sy dattet hem belieft / eñ die beclachte gewesen met rechte die voorscreuen eyscher behoort te doē rehtelic ostētatie vandē erue oft lant gheeyscht vā stucke te stucke voor die octaue dat die partie behoorte sijn verdachtuaert tē. xiiij. dagē eñ buytē octaue Ende behoort alle fraude daer af betoghen te sijn / ende alle dol ende exceptie / om des te bat te gheraken / eñ datter ghene frande gheuonden en si. Oft de ghene die eyscht die proximiteit begheerdt int rechte dat die coper eñ vercoper wer den bedwonghen bi eede te seggen die waerheit vander forme vanđ vercopinge / si behoren te swerē behoorlic / ende seggen alle die waerheit op dat die eyscher vander voorscreuē proximiteit / mach sien ende wetē die forme vandē coop / ende alle tghene dat daer af gedaē is / Ende werde dit gesticht om die malicie oft loosheit van sulcke vercopinge / die om af te nemen de proximiteit des te doen / die eē tot lijftocht eñ daer na die grondē / wāt indiēt des geuonden is / gedaen bi eē goodspēninc eñ bi een persone daer es fraude inne / om te benemen die proximiteit Oft noch die grōt tegens eē anđ / na dattet geuondē ware dat dat also ghedaē ware bi ecn mā alleē in cōclusie te bliuē lijftocht eñ gronde Mer i diēt beuondē wert dattet gedaē wert bi. ij. gods penningen. eñ tot twee personē / die eenđ dē lijftocht / en danđ ō den grōt elc op hem seluē eñ sonder fraude Sulcke coop is geseit sonder fraude eenđ is te houden ende en is daer

gē proximiteyt te eyschē als lijftocht. Mer daer sonde proximiteyt vallē optē grōdt die et eyschet te nemē nadē lijftocht also ghedaē sonder fraude als voorscreuē is. Wāt dz recht vādē proximiteyt wert gesticht. op dz die lā den oft eruē niet en werdē sureemt vā hare rechte oft maechscap ō de vercopinge vā den possessoer. als daer eenige maghen sijn die hebbē willen voor alsulcke penninghē als vercocht is. alst vandē gront eñ proprietet Wāt in lijftochte en is gheē promixteit ō dz tet niet vercocht en is dā een tijt. eñ die tijt ge leden die proprieteit mach weder comē aēdē rechtē erfghenamē Eñ daer om op lijftocht en is gheen promixteyt Eñ also wertet ghe ingiert indē parlamēt tusschē sekeren partiē inden iare. M.ccc.lxxx. Eñ dit wert bescreuen bi bescreuen rechte.

¶ Castume van doornick.

¶ So ist te wetē dat naden castume locale vā tournesis den tijt te eyschē die proximiteit indē lande ghehouden te leen. is binnēs tsiaers. na dz die coper daer inne gheerft is met rechte Eñ ist vā eygen lant het moet geschien binnē die wtroepinge die daer af geschiē eñ anders en soude hi niet comē te tijde Eñ die redē is. daer ō dat een leen goet niet wert wtgeroepen. eñ daer ō is daer dz iare. Wāt binnen siaers nyemant en behoert te ignorerē Eñ int eyghen lant moetmē comē binnen die wtroepinghe. want sulc lant en mach niet werdē vercocht. noch dye cooper daer in geerft tē si dattet wtgeroepen si binē drie sondagen inñ kerckē ter hoechmissē tijt. eñ die promixte ghebodenaendē erfghenamē oft sijt hebbē willē. eñ daer om datsy binnē die wtroepinge niet en comen. soe comenst te laet

¶ Castume van cysoing

¶ Itē bi die castume vander baronie vā cysoing. weet dat in leengoedē binnēs tsiaers eygen lant binnēs iaers. eñ in scependō binnen .xl. iaren. Item nadē castume vā gheent eñ vandē steden die resorteren tot gheendt eñ tot dendermōde. in leengoedē binnē dē tide vā drie wtroepingen die daer af gescien binnē drie .xiiij. daghen eñ niet meer. Eñ in eygen lant andē drie wtroepinge die daer af geschien bi .iij. sondagen aen een eñ niet meer

¶ Castume van henegouwe.

¶ Item nader castume vāder graeflicheyt vā henegouwe In leengoet en is geen tijt van proximiteyt/ eñ in eygen lant een iaer.

¶ Castume van leuse ¶ Mer nader castume van leuse/ eñ omtrent valencijn en is gheen tijt van proximiteyt dan om den here in dien tijt eyschen wil. om te betrecken. tot sijnre tafele ende anders niet.

¶ Castume van rijssele

¶ Item weet dat na die castume vāder sale van rijssele In eyghen lant ist een iaer so ist mede in leengoedē behaluē dē landen eñ pleckē ghehoudē vāns graeflicheit vā saint pol. hoe wel datse resorteren vander sale vā rijssele/ nochtās inden eygen lande en ist niet meer dan .xl. dagen/ ende inden leengoeden een iaer.

¶ Castume van doornic

¶ Itē inder stadt vā doornic en is geē proximiteyt. noch in allē stedē die userē vandē rechte der seluer/ eñ daer te rade comē. Mer in leengoeden ist iaer eñ dach

¶ Castume van sinte amand

¶ Itē na die castume vādē lande vā sinte amandt inden leengoeden is den tijt vā een iaer/ eñ in eygē lant is dē tijt van .xl. dagen alleen.

¶ Castume van mortagne

¶ Itē nadē castume van mortaingne/ in leengoet is dē tijt vā een iaer. eñ eygē lant nadē erfgedaē aendē coper/ so moet die coper dz condigen aen sijn naeste magen/ binnen dē eersten woēsdach eñ marcdach die daer wesen sal tot mortaigne na dē erfghedaen. Eñ ist dat hijt hem condicht also behoorlic dat die mage des niet en mach ignoreren Eñ of binnē dien marcdach die mage niet en neemt die proximiteyt/ oft andere naerder maghe daer na en comt hy niet te tide Eñ in diē dat niet ghecondicht en woert die magen hebbē dach te eyschē also lange als hem beliefte/ etter tijt toe dattet hem ghecondicht sal werden gelijc voorscreuē staet/ hat hy een iaer .ij. iaren .x. iarē oft meer/ binnen welcken iarē si behorē te hebben in dien tijt eyschen mer

rechte: noch anders en zijn si niet daer af vste
ken. eer die vercopinge hem gecondicht is ge-
weest. Eñ alsdan indien sijs niet en eysceden
binnen den eersten merct dage si zijn daer af
versteken

C Castume van douay eñ orchies

Itē na dē castume vandē castelerie vando-
uay eñ orchies vandē leengoedē binnē eē ia-
re eñ vandē eigen lande also veel Eñ van or
chies des gelijcs Mer daer is in dese. ij. plec-
ken / so wel in douay als in orchies seker plec
ken daer nieu vseert vā wisselen oft māgelin-
ge. tot welken lande die also gehouden wor
dē proximiteit is vā. xl. daghen Eñ in ander
pleckē so wel tot rijssele als in andē castelerie
hier bouen gescreuen is geacustumeert dz of
eenige renten zijn op eygen lant. oft op huisē
ondē rentē wesende / eñ die gene vryen de ren
ten toebehoren dat vcoopt / weet dz de gene
wie dat lant oft huis is dz weder mach heb
ben gelijc als de proximiteit biden redē / dat
die grōt hē toebehoort / eñ is ō hē te ontlastē /
eñ te vrien zijn erue Eñ hoe wel dat die rē-
te vcoft waer aen een neue oft mage vandē
vcoper / so sout nochtans wedō hebbē de gene
diet erf toebehoort / bidē redenē bouē gescre
uen ō zijn erue te vriē Itē eñ oft in die graef
licheit van henegouwen is vcoft eenich leē.
daer en is geen proximiteit ghelijc als voor
seit is. Mer die graue vā henegouwe heeft
daer sulcke heerlicheit dat indiēt hē belieft
dat leen aen hem te houdē / hi macht wel doē
om alsulcke prijse alst vcocht sal zijn / eñ sal
daer af doen sweren den vercoper eñ den co-
per vanden prijse die vercocht sal zijn sal hij
mogen af rekenen zijn recht dye sulc is dat ō
also veel. xx. scel. als den coop bedraghet. die
graue van zijn recht heuet daer aen die. x. eñ
xx. scel. eñ. vi. penningē. eñ dye vcoper en sal
daer niet meer af hebben dā also veel reysen
vi. penningen. alsser is. xx. scel. indē voorsey
den coop. Ende indien hi gracie doen wil / dz
mach hi wel doen. mer en derf niet doen Eñ
ten meesten so en neemt hi vanden vercoper
niet / dan den vijfsten peninc / nochtans soe
mach hi dat surplus nemen indiēt hē belieft

Item oft ghebuerde dat eenige ionckfrou die
gehuwet waer woude wedō hebben eenych
goet oft eygen lant bi proximiteit die vā ha-
re side quame / wet dat si dat wel doē mach
vā haer seluē / sond dat si ō des te doen geauc
toriseert si van haren man / eñ mach daer af
clachte doē rechtelic / biedende de penningē,
om wedō te hebbē eñ te betrecken die voorsei
de proximiteit / eñ al des te doen eñ ordinerē
vā haer seluē / ter tijt toe datter wedsseggen
of oppositie valt vā partie / eñ dattet schijnt
datter proces eñ costen wt spruiten moghen
Want so geringe alsser wedersegghen valt
te houē eñ proces / alsdan moet die ionckfrou
wegheauctoriseert zijn van harē mā / oft an
ders die proces waer inutile.

C Dat inhouden van een commissie exe-
cutore C Capittel. C lxxi.

TE maken eñ formerē een cōmissi exe-
cutore. die manier is dese / om datter
is tbeginsel vand vcopinge wil ic v toenē bi
formulaire / hoe datmen die formerē mach.
Tristan vandē bossche heere van famechon
eñ van renseual. raet des coninc eñ baeliu
vā vmendoys. aenden eersten sergent vādē
coninc indē voorseidē baeliuscap aen wien
dese cōmissie eerst coēt salupt. Wy hebbē ge-
sien een obligacie beseghelt metten zeghele ro-
yale geordineert eñ ghecōmitteert biden co-
ninc binnē voornic eñ lande der seluer biden
welcken ons es ghebleken / dat Jan vanden
berge was geobligeert regens Jan vanden
dale verclaert in die selue obligacie ind somme
me van. x. muddē corēs. op. vi. d. de rasiere
naden besten te geuē eñ te betalē vidē voors.
vanden dale / bi sekere forme eñ maniere be-
grepen inden voorscreuen brieuen obligato
re Van welcke somme voorseit / die voorsey
de vanden berghe is daer op ghebreckelijck
ghevallen tot groote preiudicie ende hinde-
re vanden voorseiden vanden dale begherē-
de daer op / bi ons versien te wesen met iusti-
cie. Ons dienende voor den coninck vander
peyne begrepen inden brief voorseit van. xl.
scellinc tournois. daer in die voerseide vādē
berghe veruallen es bi zijn ghebrec. Eñ hop

dat ghi dese obligacie hē doet interinerē ē volbringen alst redelic wesen sal. Daer ō ist dat wi v ontbieden ē beuelē dat die voors. vandē berge genaēt in die voorseide obligacie / indiē hi nz tuwer zōmacie ē vmaninge en wil voldoen / ē betalen die voorseide obligacie. ē wil volbrenghen rechtelijc ē behoorlijc / ghi executeert ē bedwinct hē rigoroeselijc sond delay. of sond eenich vertrec te betalen biden voorseiden vanden berge. aen den voorscreuen vanden dale. dye somme begrepen inder obligacien. Uanden welchē hit den voorscreuen vanden dale / v sal werden gebleken dye intinerende na haren inhoude. met die boete gegeuen den coninc bi crachte van diē. des doēde bi aentastinge ē vercopinge vā sinē goedē ē eruē / het zijn roerēde goedē oft huysraet oft cateelen / ē dat hi oec mede si gestelt tot detencie vandē lichame / aengesien dat hi daer toe verbondē es / ē in cas vā opposicie / die hāt bewaert sijn geconserueert vand waerde vand obligacie voor allē. Weken / assignerēde dach aendē voorseidē opposant oft vweerder i des conics houe tot doornijc voor ens / tegens den voorseyden vandē dale / ō te seggen de saken ē fayten vādē oppositien. daer op te procederen ē voort te ant woordē tegens den voors. vādē dale / als redelic ē behoorlic wesen sal / ouerscriuēde ten voorseidē dage alle tgene dat daer af gedaen zijn sal. Des te doen ē te volbrenghen gheuen wi v macht ontbieden ē beuelen aē allen ondersaten vander voorscreuen baeilliscap ende heerlicheit / bidden aen allen anderen als dat si v des doende obedieren naestelijcken / Ghegeuen. ꝛc.

¶ Dat inhouden vandē ouerscrijuen vandē sergant daer op ghedaen.

¶ Capittel. C.lxxij.

Daer na volget die forme vandē ouerscriuen daer op bi maniere van formulaire. Aendē hogē edelē ē mogende mijn here die baeilliu vā vmendoys / oft aē sijnē stadthoud in tournesis mijn here ē meester Jan vā rē ti sergent vādē coninc in tournesis / ē uwer eerbaerheit dienst reuerēcie ē onderdanichz. Lieue gem inde here ē meester v belyeue te wetē / dat bij crachte van uwer cōmissie aen mi gecomē / daer die welke dese mijn relacie es gehecht Jc ō dieselue te interineren ten versoecke vā ian vādē dale i mijn cōmissie optē xvi. dach in iunio int iaer. M.ccc.lxxxiij. mi transporteerde ē toech ind stat vā doornic Eñ ō te sien doē mijn exployt / so begeerde ic aenden prouest gheheetē heer peter vā musy dat hi mi verlenē soude eē sergent ō te sien doē texploit / die ic in meininge bi uwer cōmissie was te doen Die welke heer peeter vā musy mi verleende ian cardō sergent vand stat van doornic / hē beuelēde dat hi mi obediēcie soude doē hebbē ē vercrijgen al ō bidē subiectē vāder voors. stat inden voorseidē exploit doende ē intenderēde Eñ inder presencie der seluer / icquā tē huse vandē voors. vandē berge. ē aen zijns selfs persone de welke ic al daer geuondē heb / ē gesomeert geseit ē getoēt. hoe dat aen mi als aendē sergēt royale was gecomen sulcke cōmissie mettē brieue vā obligacie die welcke ic hē dede lesen Eñ dz indien hi betalē woude de voorseide obligacie ic soude hē daer af doē hebbē behoorlijke quitācie Eñ ō des willē dat ic hē geuondē heb die layerende des te doē in presencie vandē sergent / ē and assistens heb ic genomē eñ ghestelt bi juiste inuentorie indē handē vandē coninc alle die goedē roerēde die ic in sinē huse geuondē hebbe / ē elders daert mi gewesen was hē toebehoorende Eñ daer ō dat bi rade daer toe geroepē / ē des kennēde ē beliēde. mi gebleken is / als dz dye roerende goedē nz en soudē mogen volbringen noch betalē dat inhoudē vanden voorscreuē obligacie In presencie vanden voors. sergent stelde ic in handē vandē coninc eē huys ē erue gelegē binnē ō stat vā doornic ind strate vā maruis vā een re sidē houdēde aēdē huise vā gillis darbitte ē vā die and side / aendē huyse vā ian vāder meersch / welc huys toebehoorende den voorscreuen vandē berge / alsoe alst begrepen is / die vier eynden ē tmiddel hebbe ic ghestelt indē handen vandē coninc / om tē inuētaui seren al dat selue / soe verre als totter volco-

ninge vanõ obligatie Eñ alle des heb ic ge-
significeert eñ gecõdicht dẽ seluẽ dach aẽdẽ
scepenẽ vã doornic in wiens iurisdictie dat
voors. huis gelegẽ was / hẽ liedẽ beuelẽde vã
wegẽ des conics dat si vã n v voert aẽ dz we
sen en sullẽ tot belastinge of vcopinge / die de
voors. vandẽ berge soude doen willẽ van sij-
nen goedẽ of eruẽ / totter tijt toe dat mijn ex
ploict alreede begonnẽ wesen soude geinteri
neert eñ voldaẽ Welcke scepenẽ mi ãtwoor
den eñ seidẽ / dat si hẽ wachtẽ souden vã mes
doẽ Eñ õ te vollẽ te interinerẽ mine cõmissiẽ
aengesien dat dye voors. vandẽ berge was ī
pure gebreke vã betalinge eñ vã voldoen Ic
en presencie vandẽ voors. sergant mij geghit
eñ vleent dẽ .xij. dage vanõ voors. maent / in
vollen marcte / eñ openbaerlijc heb ic gestelt
eñ geexponeert tot vcopinghe bi vhoginge
die goedẽ roepẽde vanden voors. vandẽ ber-
ge / so verre alstmi gewesen eñ ghetoent wa
ren eñ icse gheuindẽ cõde / eñ elc stuc op hẽ sel
uen na zijnre waerden eñ prisinge / eñ bi .iij.
roepen op elcken stucke / also dat des bi allẽ v
hoginge gedaen eñ ghepasseert is / tot sulke
castume eñ vsancie als tẽ plecke toebehoort
te doen Die vcopinge en beliep nz meer dan
xx. pondẽ tournoys / ghelijc als bi die vcopin
ge die ic hebbe bi gescrifte auctẽtique tegẽs
den voors. sergant bredermach blijken eñ v
staen wesen Eñ dat gedaen hebbe ic ghecon-
dicht aendẽ voors. vandẽ berghe de voors. v
copinge / eñ wat sake eñ õ wat prijse / eñ dat
ĩdien hi binnẽ .iij. dagen des nyet en lossede
oft en weder cochte voor dien prijse / het sou-
de bliuen vcocht aenden copers Welcke der
den dach geleden õ des willen dat die voors.
vanden berge niet weõ en sochte enyge sakẽ
ic declineerde eñ gaf ouer aenden voors. co-
pers tgene dat si ghecocht hadden / mits be-
talende die penningen vandẽ coop / welke pẽ
ningen ic genomen heb / eñ houde mi daer af
voor genãptiseert tottẽ pfite vã mijn voor
screuen executie. Itẽ eñ õ te ondhoudẽ mijn
voors. executien / eñ dat ghebrec datter noch
gebrac aen die voors. obligacie / ic inõ presen
tencie vanden voors. sergẽt mi geleent tson

daechs optẽ .xviij. dach vanõ seluer maẽt in
der kercken vã saint brice in welcke prochie
dz voorseide huise gelegen is Exponeerde ic
tvoors. huise tot vcopinge / significerende eẽ
yegelic dat indien yemant waer diet tvoor-
seide huis woude copen / die spreect mij toe.
eñ bi vhoginge sal ict vcopen / met .xij. scelli-
ghe vã rente / die mighe seit was dattet iaer
lẽcx sculdich was. Eñ ic exponeerdet bĩdõ pri
singe vãdẽ mãnẽ daer toe geeedt inõ voors.
stede tot .ij. hondert franckẽ vanõ munte vã
den coninc / õ den eersten godspenninck / eñ õ
elcken godspenninc die gegeuen soude wer-
dẽ vã vhoginge .xx. scellingẽ / daer af die .xv.
bliuen soudẽ tot profijt van vcopinge. eñ dã
der .v. tot profite vandẽ vhoger. Dat gedaẽ
quã tot mi ian vãdẽ velde de welc hi coop ge
maect ten besten dat hi mochte / bi rade van-
dẽ geswornẽ makelaers õ voors. stat vã door-
nic / vã mi cochte tvoors. huis õ die sõme van
C. xl. francken. eñ vi. pen. tot god. vã vhogin
ge die hi daer sette. Welcke vcopinge ic lyet
wetẽ dẽ voors. vandẽ berge: eñ oft hijt weõ
copen woude mits betalende de sõme die de
coop bedraecht / eñ ooc mede die vhogige eñ
dẽ godspennic / somach hi dz selue huis weõ
aẽ hẽ nemẽ Die welke mi antwoorde dat hi
wel gehoort hadde tgene dz ic seide Op welc
ke ãtwoorde / õ datse nz en was souffisãt tẽ
sake pcederẽde op mijn voors. executie / ic dẽ
sondach daer aẽ .xx. dagẽ inõ voors. maẽt de
de roepẽ inõ voorsc. kercken van saint brice.
ter vren daer toe gewoonlic / die voorscreuẽ
vercopinge / eñ bi cedule inhoudẽ tghene dat
hier na volcht ¶ Die forme vanden cedule
Men laet weten van des conyncs weghen
dat ian van renti sergant vanden coninck bi
crachte van sekere commissie aen hem geco-
men vanden baeliu van vermendoys / oft sij-
nen stadthouder in tournesis / om dye interi
nacie van sekere obligacie daer in die voor-
screuen ian vanden bergheghehouden was
tegẽs dẽ voorseydẽ iã vandẽ dale / heeft den
voors. sergẽt vcocht eẽ huys eñ erue gelegen
inõ voors. stede vã doornic / inder strate van
maruis. legghende aen deen sijde naest den

huyse vā gillis darbite. eñ vā vand̄ side aen dē huyse vā ian vand̄ meersch / geliker wijs als dz erue vandē voorſ. huyse begrijpt voor eñ achter. die vier einde neñ tmiddeltot. xij. scel. te rente iaerlicx eñ erflijc tot. ij. terminē te betalē siaers dat is te weten die een helft tot ker ſauōt / eñ die and̄ helft tot sint iā bij cō dicie / dz indiē daer noch meer rentē op geuō den waren dat soude wesen in ð minderige vandē gelde Eñ indient min sculdich were. dat soude wesen in ð meerderinghe vanden voorſ. ghelde ten goetdūcken vander gesw orenprisers Eñ daer is voordē eerstē godspē ninc. C. xl. goudē franckē vand̄ munte vādē coninc. tot ses pēningē vā ð hoginge daer op ð hoecht. eñ op huydē is die eerste wtroepin ge / eñ vā huden ouer. viij. dagē ter hoechmis se tijt die and̄ / eñ vā huiden in. xv. daghen twelc wesen sal dzie weken ter hoechmissen tijt salt die derde wesen Ist er yemant die si ne pfijte daer i voelt / eñ die daer meer afge uen wil die mach comē biden voorſ. sergent hi salt geerne ōtfangē alst redelic eñ behoor lic wesen sal Lieue eñ wel gemīde here / alle tgene dat voorseit is certificere ic v warach tich te zijn bij deser mijn rescriptie gesegelt met minen segele / gedaen eñ gescreuen optē dach ende inden iare voorscreuen.

Dat inhoudē vā een cōmissye iteratijue. om vercopinghe van lande oft erue.

Capittel. C. lxxiij.

Die forme te makē eē cōmissie bij cas vā ð copige vā lāt oft erue is dese. Tristā vā bosse ridder here vā famechon eñ vā rinche ual. raet vandē coninc. eñ baeiliu van ð men dois Aē iā vā renti sergant vandē conic indē voorſ. baeiliuscap. saluyt Als bij crachte vā eē seker cōmissie bi ons gegeuen eñ aen v ge comen ten ð soicke vā iā vandē dale. ō te inte rineren eñ te stellen tot executie de obligacie indē welckē hi ð bondē was in eē seker sōme vā coren ope voorſ. ian vanden berge. tegēs die voorscrenē vanden dale / gheſtelt hebt eñ geexponeert in ð copinge bi ghebreke vā toe rende goeden / vandē voorſ. vandē berge. die niet en mochtē volbringen die sōme. eē huys eñ erue toebehorende den voorseiden iandē vā dē berge. als aendē meestē ghebot eñ laetste ð hoginge / is dat voorseide huys gebleuē aē ian vander meersch ō dē prijse eñ somme vā rr. gonden franckē. gelijc als ons breder ghe blekē is bij uwer rescriptie daer op gemaect. biden welckē ons oec mach blikē / dat alle de voorſ. ð copinge gedaen eñ gepasseert is son ō wedseggē oft oppositie negene Waer ō aē den voorseiden coper behoort te bliuē tvoer seide huis gelijc als zijn proper erue Ontbie den eñ beuelē v. dat ghi v transporteert tot tē voorseiden coper eñ doet hē ghebot dat hi die pēnigē die bedragē die voorseide ð copin ge in uwē hādē stelt / of in hāde vādē willele in uwen name. eñ daer toe hē bedwinct bij al le behoorlike wegē / indiē hi weygerēde wa re. eñ dz gedaen hē ð dachuaert voer ons oft onsen stathoud tot sekere behoorlike dagē / ō hē te decreteren van sijnen voorſ. coop. inti merende aenden voorſ. geobligeret vā wict ð cocht is / dat hi si ter voorſ. plecke / indient hem goetdunct / ō te sien doen wederroepen eñ alligieren tgeent dat van redene behoorē sal / mits intimatie / dat indien hi coēt oft nz men sal procederen alst met reden behooren sal Deste doen gheuen wi v macht. ōbiedē eñ beuelen wient behoort / bidden eñ begerē aen allen anderen dat si aen v des doende o bedieren naerstelic. ghegeuen te doornic dē iij. dach van iulio int iaer. m. ccc. lxxiij.

Dat inhouden vanden rescriptie vanden sergent daer op gedaē Capit. C. lxxiiij.

Den hogē edelē eñ mogēdē heere mijn here die baeliu vā ð mēdoys of sijnē stadthoud in tournesis / ian vā renti sergent vādē coninc ind̄ voorseid̄ baeliuscap / eñ van uwer eerbaerheit in allē diēste eere eñ reue rencie eñ met alle obediēcie mijn lyeue here eñ meester v wil belieuē te wetē / dz bi crach te vā uwer cōmissie iteratiue aē mi gecomē aēdē welcke dese mijn rescriptie is gehecht eñ om te interinerē / ic ter begeerten vā Jan vādē dale begrepē ind̄ cōmissien dē. xiiijsten dach vander maent iulio Int iaer. M. ccc. lxxx. ic mi transporteerde ind̄ stede van door

nic. eñ om te sien doẽ mijn exploit begeerde
ic aendẽ prouoest pieter vā muysi. dz hi mid
lenẽ soude eẽ sergẽt ō te siẽ doẽ dẽ exploit die
ic bi uwer cōmissie in meyninge was te doẽ
Welcke prouest mi verleende ian kardō sergẽt
vanđ voorl. stede. hẽ gebiedende. dat hi mi ō
bediencie soude doẽ hebbẽ al ō vandẽ ōdersa
ten/ indẽ voorseidẽ exploit doende Eñ in pre
sencie vanden voorl. sergent quā ic tot iā vā
der meersch cooper van eenen huyse eñ erue
die ic bi uwer cōmissie hẽ ꝟcoft hebbe/ ter be
geerten vanden voorl. vandẽ dale/ toebeho-
rende ian vanden berghe/ ter cause van eẽ se
ker zōme corens. daer in ꝟbonden was dye
voorl. vandẽ berge tegens den voorseidẽ vā
den dale Die welcke ic ghebođen heb vā des
conincs wegen dat hi in mijnẽ handẽ stellen
soude die zōme van. CC. francken/ of op den
wissel in minen name dz die voorseide coop
ghedragen heeft Welcke voorl. ian vanden
meersch terstont mi gegeuen heeft ō dẽ voor
screuẽ coop. dair af dat ic mi houde voor wel
ꝟnoecht eñ genācifeert. eñ dat ghedaẽ ic in
die presencie vandẽ sergẽt. dẽ voorl. dach ge
intimeert hebben aendẽ voorl. vandẽ berge
dat hi quā voor v oft uwen stadthouder ten
voorscreuẽ plecke van doornic indyent hem
goet dachte. eñ vādẽ dixdage daer aẽ in viij.
dagen tegen den voorscreuen vandẽ dale/ ō
te sien maken die decreet vandẽ huyse eñ we
dercopen/ oft alligieren tgheen dat redelick
wesen sal. mits intimaciẽ dat indien hi coẽt
oft niet men sal procederẽ gelijc alst redelijc
eñ behoorlic wesen sal. eñ dat ic hem te dien
dage doẽ soude goede rekeninge/ eñ relyqua
van alle tghene dat ic ꝟcoft hebbe van sijnẽ
goeden. die welcke ick seide mijn lyeue here
eñ meester van alle dat voorl. is. ic certifice-
re v warachtich te wesen bi dese mijn rela-
ci gesegelt met minen segel gedaẽ optẽ dach
eñ inden iare voorscreuen.

¶ Forme te maken een obligacie.

¶ Die forme te maken eñ te formerẽ eẽ obli-
gacie op sekere coop oft cōtractaet is dese. bi
ō forme die ghi vindẽ sult geformuleert indẽ
rubrike vanden obligacien ꝟclaert ende ge-
teikent bi den getale. lxij. eñ daer om passere
ic die te maken.

¶ Dat inhouden van een decreet. op die vercopinge vā eenige eruẽ.
Capittel. C. lxxv.

Die forme eñ maniere te maken eñ te
formeren een decreet op eenighe ꝟcopinghe
van erue gedaen bi executie vā iusticie is de
se. Tristan vanden bossche ridder heere van
famechon eñ van rinseual raet des conincs
eñ baeilliu vā ꝟmendois Allẽ ghene die dese
letteren sullẽ sien oft horẽ lesen saluyt. Cōdt
eñ kenlijc sij allẽ liedẽ dat ian vanđ meersch
heeft onlancs gecocht bi executie royale. een
huys eñ erue gelegen. rc. die ꝟcocht is bi ian
den sergent vanden coninc bi crachte van se
kere cōmissie executore. hẽ bi ons ghegeuen
oft van onsen stadthouđ ō te interinerẽ eñ te
stellẽ behoorlike executie sekere zōme vā pe-
ningen. daer inne dat ian vādẽ berge gehou
den was tegens ian vandẽ dale bi seker obli
gaciẽ. gesegelt mettẽ segel royale. vāđ baeil
iuscap vā vermendois Eñ is dat voorl. huys
gebleuẽ aendẽ voorl. ian vādẽ meersch. als
aenden laetsten ꝟhoger begerẽde bi ōs daer
af te wesen gedecreteert eñ ghecōfirmeert.
geliker wijs alst redene. eñ die stijle vander
plecken dat wt wijsen sal. gesien die rappor
ten eñ bewisingẽ daer op gemaect eñ gescre
uen. daer dat inhout hier na volcht Eerst vā
den voorl. brieuẽ vā obligacie inhoudẽde dẽ
forme die hier na volget Allen dẽ ghenẽ. rc.
Om welcke brieuen te setten tot executie be
hoorlic commissie executore is daer op gege
uen. daer af dat inhouden hyer nae volcht.
Tristan vanden bossche. rc. Om dwelcke te
volbringhen. eñ om te stellen die voorscreuẽ
cōmissie tot executie behoorlijc. die voorscre
uen vanden dale heeft gebracht tot ian van
renti sergant vandẽ coninc/ die welcke van
dẽ exployte daer op gedaẽ/ ons heeft ouer ge
screuen vā dẽ manierẽ hier na volgẽde Aen ho
ge edel eñ mogende here. rc. Welcke rescript
behoorlijc eñ ō voort te procederẽ eñ doende
voorscreuen ꝟcopinge tot den volcominghe
vanden voorscreuen brieuẽ vā obligaciẽ eñ
tẽ ꝟcoepe vandẽ voorscreuen vanđ meersch

coper wi op de ſelue reſcriptie gegeuē hebbē
onſe cōmiſſie iteratiue. daer dz inhout hyer
na volcht Triſtan vādē boſſe. ꝛc. Na welke
A cōmiſſie iteratiue. eñ de ſelue geinterineert
C. de acti. ēpti. ꝛ vēdi. l. vēditi. acti. na hair forme eñ inhout nadē vſancie vanð
plecke eñ naß caſtume al dair bewairt eñge
obſerueert zoð wedſeggē gelijc als na die re
ſcriptie iteratiue ōs der op geſeint mach bli
kē daer dz inhoudē hier na volcht Aē hoge eñ
mogēde here. ꝛc. Op welke exploitē gedaē eñ
voleynt/ aē ōs als aēdē rechter ſouueraē ou-
geſcreuē eñ ouergeſeint is als tot ſulcker ſa
ke toebehoort Die geſiē eñ naerſtelic geexa-
mineert/ eñ aēgeſiē dat ꝛ ſond wedſeggē of
oppoſicie gedaē geweeſt is eñ beleit. de caſ-
tume ſolēniteit eñ rechtē vādē pleckē gehou
dē eñ bewaert dz gelt vanð vcopinge geſtelt
B in ōſen hādē. gekeert eñ beleit ī dē acquijt eñ
C. de pien. et ꝯmo. rei. vēd. l. i. ꝛ l. cū ſpecie ꝫ vēditā. In. ſti. de ēpt. ꝛ vēdi. §. cū āt ēpt. §. ſꝫ ꝛ ſi pꝫ ēptionē betalinge vanð voorſ. obligacie Eñ gecōſide
reert alle tgene dz ōs ſculdich is eñ mach por
rē na ſōmacie te gedaē aendē voorſ. vandē ver
ge/ dat wi op hudē geuē ſullē dair op decreet
eñ volcominge/ vandē exploitē bouē ghescre
uē/ eñ dat hi dat ſoude cōmēſiē doē indiē hē
goet dochte mits intimacie de welke nz geco
mē noch gecōpareert en is. Eñ daer ō aendē
voorſeidē coper. wi dē voorſcreuen cope/ eñ
die exploitē daer op gedaē bi anſer ſentencie
eñ ō recht. lonē. cōſenterē. ratifferē. eñ ap p
berē. accorderen eñ geuēde den voorſ. copre
C die poſſeſſie vandē huyſe/ voor hē eñ voor ſi
C. ru. di. l. bo' ſi actoris ꝛ l. cū inter ēptore ꝛ vēditorē. nē eruē eñ ſakē vā hē hebbēde alſ ſijn proper
erue/ eñ behoudē allē rechtē So geuē wi in
gebode dē here vanð pleckē/ vā wiē ghehou
den is/ dat ſi den voorſ. copere mits onſen de
creet eñ cōmiſſie executore daer op geuē dat
erf vanden huyſe eñ erue voorſ. / mits ſaſfac
tie van haren rechten/ eñ daer op geuen ghe
ſcriftē eñ brieuē ſulc als ſi ghewoōlic zijn bi
harē rechte ten coſtē vanden coper/ indien ſy
daer af vſocht werdē/ die welke ſi ſtellen in
haer forme als vanden coop/ alſo gedaen be
hoorlike is te doen. Des te getuge. ꝛc.

Vanden ſaken vercoft die te niete gaen eer
datſe gheleuert werden.

Capittel. C. lxxvi.

Die rechtē ſeggē dz ſo wāneer enigen
coop gedaē nz copē eñ vcopē eenigē
ſakē/ ſo geringe als dē priſe geaccordeert is.
eñ die godſpenninc gegeuē dye vcopinge en
mach nz ontmaect werdē/ tē waer bidē cōſē
te vādē coper eñ vcoper/ eñ niet dye een ſond
danð/ wāt al waert dat deē hē des berouwe
de/ ſo en ſoudet nz mogē geſcien tē waer dat-
ſe beide eens waren Eñ daer ō als dz cōtract
gemaect wert tuſſcen. ij. partien. tmoet nae
beſcreuen rechte ghehouden zijn als vaſt eñ
van waerden A So is dat hoe wel dz
die coop gedaē is. gelijc als voorſ. is. eer dat
beſit proprietaire daer af gheuen ſi vandē
vcopere aendē copere met rechte/ als die caſ
tume vander plecke dat begeert te doen. In
dient gebuert dat bi auōtuere van brāde. oft
vā tēpeeſte. oft vā heeruaert van prince dye
ſake die vcoft waer vginge te niete oft ver-
dorue werde ſond dye ſculde vandē vcoper.
Weet dat die ſcade daer af inden coper/ hoe
wel dat hi nochtās niet betaelt en hadde de
penningē vā die vcofte ſaken/ oft dz hij ī poſ
ſeſſie niet geſet en waer als voorſcreuen is.
eñ nz tegenſtaende dat die brieuē vander co
manſcap nz gemaect noch geleuert en warē
mer indyen dat gebrec vandē cope te leuerē
waer aenden vercoper/ eñ daer op ongeual
quaē/ die ſake vcoft ſoude alſdan weſen op-
ten vercoper eñ niet opten coper. B

Van ſake mobile oft roerende

Itē in roerende goedē indiēt gebuert dz de
vcoper gedaē heeft coop expres tegēs dē co-
per/ eñ dz gebrec van die vcofte ſake te leue-
ren niet en is aendē vcoper. weet dat indyē
die vcofte ſake arget nadē coop dat ſal weſē
tot perikel vandē coper eñ nz vandē vcoper.
Eñ waert enich goet dat mē leuert bij matē
eñ die coper nadē coope gedaē aēneēt dye ſlo
telen eñ die bewaerniſſe vāð vcofte ſake. in
dient na die coop argherde dat ſoude weſen
tot perikel vandē cooper eñ niet vanden vco
per. Mer indien die bewaerniſſe oft die ſlote
len die coper niet aen en name dat ſoude we
ſen tot perikel eñ ſcade vandē vcoper C

Van een ſake vercoft bi executie.

Eñ oft gebuerde dat die sake dye vercoft sou de wesen bi executie vā iusticie / dats te wetē bi wtroepinge eñ verhoginge / dat huis oft te sake vercoft verginge te niete bi brande bi ongeval / bi tempeeste oft bi oorloge / wāt dat niet tegenstaende. dat die comāscap vanđ vercopinge gedaen waer bi seker prijsse eñ godspēnic gegeuen / twelc dunct te wesen contract van goeden wille / gelijc als voorseit is Nochtās ō dat die coop niet en is vast of ghesloten om datter verhoginge ghescien / eñ datmen noch niet en weet aen wien dattet bliuē sal / noch wie die leste verhoger wesen sal / die prijse vā die vercofte sake blijft op die sake eñ niet optē coper / ter tijt toe dat die wtroepingē al ghedaen eñ gheleden waren / eñ dat cōmissie iteratiue behoort geheuen te sijn / om te geuen die possessie aenden coper / eñ hem doen ouergeuen die penningen die de vercofte sake bedraecht / ten waer dat bidē vercoper oft bi sijn sake waer gescil / oft oppositie. indē vercofte sake / want duerende die selue / eñ ter tijt toe dz daer af gedetermineert waer / dat waer ten perikel vanden vercoper / eñ niet vandē coper Eñ indien vanđ sijde vandē coper quaem dz weder seggen oft oppositie / ende tot daer of ghedetermineert waer / tsoude wesen opten coper. Eñ also wertet geradē bijden wijsen aduocaten eñ procuroers vanden parlemēte / eñ specialic bi mijnē here die cancelier vā bourgongen / geheeten mijn here ian canart

¶ Wie die vruchten vander vercoftē sake behoren toe te horen:

Ende oft gebuerde dat inder vercofte sake eenighe emolumenten oft andere profijten gheuielen te heffen eñ te ontfanghen naden comanschap vanden coop ghedaen tot die leueringhe vanđ possessie proprietaire gelijc voorscreuē is / weet dat indiēt coop is gemaket bi pure eñ liberale wille eñ consente vanden vercoper eñ coper alle die profijte comēde na die vercopinge vander sake. behoort aen den vercoper. hoe wel dat hi daer in en wair gheerft / oft possessie corporeele / noch breuē daer afghemaect / noch gheleuert / maer indient ghedaen waer bi vercopinghe die ghemaect waer bi executie van iusticie ende by verhoghinghe / alsdan en soude niet toebehoren die emolumenten aenden coper / ter tijt toe dat die decreet ghesegelt ghegeuē waer aender coper. eñ die possessye mits betalende die penningen vandē coop. A

C. de acti. ēpti. et vēd. l. fructus ...

¶ Exempel

Den derde .i. dach of daer omtrēt voor sint iansmisse een huys si vercocht bi liberale cōsente tusschen vercoper ende coper voor die wtroepinghe vander voorscreuē vercopinghe / sint ian smisse comet eñ verschijndt dye huyere vanden voorscreuen huyse. oft behoret betaelt te zijn / dye coper wil dat hebben om dat hi seit dattet hem toebehoort / als na der vercopinghe eñ comanschap ghedaen bi goeden wille Die vercoper seit ter cōtrarie eñ dat hi noch niet en heeft hem dair inne ge erft noch possessie ghegheuen. Het wert gheseit bidē wisen castumiers vanden parlemēte / dattet den cooper toebehoorde / maer waret gheschiet bi verhooghinghe / eñ bi executie vā iusticie niet / ter tijt toe dat alle die wtroepingen geleden soudē wesen ende den decreet ghesegelt / ghelijck voorscreuen is. nae dat die emolument gheeyschet wair geweet den na den dach vander vercopinghe mer indient waer eenyghe saecken in weesen. ten daghe vander voorscreuen vercopinghe dat soude bliuen ten profite vanden coopere. gelijck oft waer van eenen wijnghart dye vercocht waer.

C. de acti. ēpti. et vēd. l. tradicio rei.

¶ Oft een boomgaert met vruchten ghevladen / oft een velot ghelađen met zijn behoorte / die geheuen eñ gesproten waer wter aerden / alsdan soude des bliuen aenden copere. hoe wel dattet bi verhoghinge vercoft werde want ten daghe vander vercōpinge. dye sake in weesen is toecomende. B

¶ Item ghelijc als voorseit is. dat die schade toebehoort den coper alst bi dē vercoper niet en bliuet. dat die saecke nyet gheleuert en is binnen behoorliken tijt. so moechdi weten dat indiē daer profite is. dat behoret toe dē coper also wel als die schade. C

De regul. iuris. Qui sentit onus sentire debet commodū. C. de acti. ēpti. et vēd. l. sicut periculum.

Van cooren hauer gherst saet eñ ander dyer ghelike goeden ꝟcoft op dagen.

Item dat bescreuē recht seit dz in dien bijdē ꝟcopers sculde is / dat die sake ꝟcoft nz gheleuert en is tē dage geseit. die scade blijft optē ꝟcoper hoe wel dattz waer grane die op sloege nadē dach vāō ꝟcopīge / tottē dage toe dz tet behoort geleuert te wesē Indiēt geleuert wert ten dage voorscreuē. daer en soude geē actie vallē de quātiplurimi / mer nadē dach indient niet gheleuert en waer / alsdan soude daer vallen actie de quantiplurimi A

A
C. xii. di. l. vltra modū triti ci. l. ij. C. de pi. cu. v¹. pmo. rei vēdi. v. l. si tra dicio ē de acti. epti. v vendi.

Van beesten vercocht

Item dat bescreuē recht seit / of die beestē die vercoft zijn te leuerē op daghen. of si eer datse geleuert werdē iongē crigē / die iongē soudē toebehoren aenden coper mits den iersten coop. B

B
C. l. pe. ꝑfectā vēditionē. C. de pieri. v pmo rei vendi.

Vanden brieuē spreken de op andere name dan opten coper.

Eñ oft gebuerde dz yemāt cofte mz sinē pēnigē enige goedē / eñ int makē vādē bryeuen yemāt anōs daer inne wert genaēt coper te wesen die dē brief hadde vanden coop / eñ hy daer bi woude seggē here te wesen daer of. ō dat hi hebbē soude dē brief tot hē Weet dat daer niet en blijft met recht die ꝟcopinge en sorteert effecte. eñ dat de gene die dē penningen daer af betaelt heeft en blijft here vanō sake. ten si datter anō cōdicie oft voorwaerde tussē hē liedē si. C

C
C. si ꝗs al. l'ā bi sub alteri. nomi. l. cū propria pecunia.

Van huyse die duerende die ꝟcopinge te niete gaet.

Itē of gebuerde dattet huys gestelt tot ꝟcopinge eñ wtroepingē / keerde tot ꝟdernisse eer dz die coper dat mochte hebbē in sinē hādē Weet dattet daer ō niet bliuē en soude die ꝟcoper en soude moetē aētastē dz huys voor sijn eñ die penningē betalē Mer indient gheuiel sonō sijn scult dē ꝟcoper waer gehondē dat weō te stellē in sulckē state. alst was ten dage doe de godspēnic gegeuē wert / of hi soude also veel mi gelts betalē / alst geseit soude wesen bi wise mānē hē daer toe kennēde / dz daer na gearcht waer / eñ indiēt waer bi sijnē sculdē oft weōseggē. oft opposiciē. of bi sine cōtradictie oft weigerige / daer hi redene toe hadde des te doē so soudt also wesen. Eñ oft waer bi zijn weōseggē eñ daer af ꝟuielt hij en soude daer af geen restoor oft beteringe hebbē eñ hi soude moetē betalē die penningē Eñ also wertet geseyt eñ gewesen bij arrest vā plemēt tegēs eē poorter vā doornic gehietē hue moutō / die inō seluer stede gecoft hadde eē huys twelc seer ꝟuiel / duerende die wtroepīge bi opposicie die de somige daer dedē sonō die sculde vādē coper Het wert gheseit dat ō die voors. erue / hi betalen soude die pēningen vandē coop / mer mē soude weō stellē dat huys in sulken state / alst was ten daghe dat die godspenninc daer af gegeuē werde. of hi soude daer af betalē so veele te min. ten seggen van wise mannen. D

D
Insti. de epti. et vēdi. §. cuꝫ aūt emptio.

Te ꝟcopen bi insticie ō meer gelts dan de somme bedraecht begrepen inden brief van obligacie. Capittel. C. lxxvij.

TE ꝟcopē bi executie vā iusticie meer erue dā de somme bedraecht begrepē inō obligacie Het gebuerde indē iaer. m. ccc. lxxxiiij. dat eē riddō vā amiēs was geobligeret inō somme vā. cc. pont tegens eē poorter ō seluer stede onō brieuē vā baeliuscap Die ridder was weygerēde te betalē waer ō die voors. borger vā node was te doē executerē den voors. ridder Het gebuerde dz die sergēt aē wiē die executoer quā hē voorderde te ꝟcopē. ij. stercke huysen die de riddō hadde gehoudē vā een leē eñ vā eenē here. eñ dye haer nz ꝟsceidē en mochtē Eñ die voors. ꝟcopige beliep ter sōme vā. ij. m. pōt eñ die riddō en was nz meer sculdich dā. cc. pōt Als die riddō sach dat mē zijn husen ꝟcofte tot so groter somme vā. ij. m. pont ō. cc. pont die hi sculdich was hi opponeerde tegens die ꝟcopinge. eñ daer bi dede hijt al cesserē Eñ dit dede hi bi mandemente daer of dat die opposicie ghinc indē parlemente Ten dage beteikēt die riddō sustineerde sijne oppositie. seggende. dat redene niet en mochte ghehenghen. dat om die somme van. cc. pont. vercocht soude werdē twee huysen eñ dat landt daer toe behorende. dye wel waerdich waren twee duysent pōt oft meer. ende dat hi also onterft soude werden. eñ wt gestekē vā sinen lande die hem quam

vā zijn patrimonie. Waer ō. ꝛc. De sergēt eñ
zijn meester sustinerēde haer executie seggē
de dattet mochte gedaē wesen/eñ gesciē mȝ
veel redenē. Die eerste was/dȝ bi die obliga
cie brieuē de seluelandē oft eruē daer in wa
rē vbōdē Waer ō. ꝛc. Die andͦ redē is, dattet
al was eē leē eñ vā eenē lychaē allēē vā eere
houdinge vā eenē vsoecke vā eere manscap
eñ vā eenē here ghehoudē. Want daer bi en
mochtet nȝ gediuideert noch vscheidē wer-
dē noch nȝ en mochte daer af betoghē wesen
geen deel vsceidelic/noch rente noch be wijs
daer op doē bidē redenē dattet leē goet was
Waer ō gesien dat die voorſ. riddͬ nȝ en had
de andͦ lāt oft erue dieme mochte vcopē noch
huisraet dȝ hi te voorscijn bringē oft wijsen
wilde Trecht wilde dat de executie daer op
begonnē volbracht eñ geinterineert werde
nȝ tegenstaende die oppositie daer op gedaē
Die derde redene is dȝ die sergent hadde dē
riddͦ gesōmeert tot alle die solēniteit der exe
cutien/dats te weten of hi betalen woude tē
eersten godspenninc ontfanghē oft hijt wedͦ
copē woude ten eerstē vtroepige/oft hij yet
meer woude seggen/eñ nȝ tegenstaende alle
des/die voorſ. riddͦ hadde altijt geuseert eñ
latē lidē sondͦ andͦ sakē te seggē/dā oppositie
friuolle. eñ noch meer heeft die sergent hē ge
sōmeert eñ vmaent dȝ indien hij yet seggen
woude dȝ hijt seggen soude/oft indiē hi andͦ
saken woude wisen vā sinē goedē dat hi dat
seggē soude. Eñ die sergēt was altijt bereyt
aē te gaē aē wat goedē dȝ hi hē soude willen
wisen/hē toebehorēde ō te benemen dat die
voorſ. eruen/dair ō hi geproponeert was. nȝ
en werdē vcocht. Ofdes niet die voorſ. ser-
gent oft zijn meester seyde dat die executie bi
hē liedē begonnē behoorde voort te gaen eñ
volbracht te wesen/nȝ tegenstaende opposi-
cie gedaen bidē voorſ. ridder Vandē welkē
hi behoort te zijn vsteken mits cōdēnacie vā
den costen eñ boeten/als qualic geopponeert
Die voorſ. ridder dupliceerde eñ seide ter cō
trarie. ꝛc. Alle gesien het wort geseit bijden
houe vandē plenitēte eñ bi arrest. dat die exe
cutie begonnen volbracht soude werden. eñ
dat na de voorſ. ridder gesōmeert eñ vmaēt
ge weest hadde eñ dat de voorſ. leē haer niet
en mocht diuideren oft verscheiden vcoft sou
de werden aenden meesten byeder eñ laetste
vhoger. Eñ dat ouerscot vāder vcopinge dē
crediteur betaelt met redelijken costē/soude
werden wedͦ gegeuē met goede rekeninghe
aendē voorſ. ridder. Eñ werde die voorſ. rid
der gecondēneeert indͦ en costen. ꝛc. Waer ō
het schijnt dat indien men hadde andͦ goedē
mogē vindē oft dattet erue vsceidelic waer
ge weest/mē en behoort noch en mach vcopē
niet meer dan ō te hebben dye somme geobli
geert die wijslic doen wil. Eñ also hebbe ict
sien wisen nadͦ opinie vā alle dē wijsen/ dyē
icker af geuraecht hebbe Wāt also luttel als
men mach salmen bescadigen dē sculdenaer
nochtans moet satisfactie gedaen zijn gelije
als ghi voren gehoort hebt/ Wāt om fauear
en behoortmen noch en ismen niet schuldich
yemant te houden in onrecht solucie eñ beta
linghe behoort gedaen te zijn/nae dattet aē
den rechter begheert wert.

Vanden heren die hebbē willen die heer-
like rechtē vandē eruē vcocht/eñ nyet erfen
is oft geen onterf ghedaen

Capittel. C.lxxviij.

Somtijts gebuertet dȝ na dat een cope
gedaen is van enighen erue. hoe wel dattet
onterf niet gedaen en is/so willen die heeren
daer af dat die eruen ghehoudē zijn/ hebben
haer rechten/also wel als oft onterf gedaen
waer bi hem eñ bi haren rechter Eñ daer ō
dat dese materie daelt/eñ volcht die rubrike
vandͦ vcopinge daer hier bouē afgeroert is
eñ geteikent biden getale vā. C.lxxvij. Hoe
wil ic v thonen wat ic v daer af geroert heb/
eñ gesiē bidē wisen so wel int recht ciuijl als
int recht canon. So weet dat na tbescreuen
rechte eñ nader redene tot welcke sake alle
saken redelic consoneren/oft anders waert
corruptile eñ nȝ castume tollerable. of alsul-
ke voorwaerde oft coop vā erue is ghedaen
of ghetracteert hoe wel dat die godspenninc
daer af ghegeuē is/ende die coop ghelooft te
doē nochtans dat erf eñ onterf niet ghedaen

en is vandẽ erue/noch bekẽt voor dẽ here om
dẽ coop alsoo gedaẽ eñ beuoorwaert die he-
re en heeft daer af nz te eysscẽ voor die tijt dz
tet onterf eñ erf gedaẽ si voor hẽ eñ sijnẽ mã
nen/ wãt daer te voren so en ist anders dã co
pe beuoorwaert noch voor dẽ tijt dat des ge
daen is geweest met iusticie. So en is dat geẽ
erf geweest aen dẽ cope Eñ oft gebuerde dat
de coop is beuoorwaert eñ also gedaẽ gelijc
als voors. is sond te zijn bekẽt voor dẽ rechter
oft gerechte/ eñ die ptie hẽ berouwede van-
dẽ coop eñ dat sij nz en wuo[.] pcederẽ it erf
te doẽ/ daer õ en soude die here hẽ liedẽ nz mo
gẽ betreckẽ tot boeten noch tot haer rechten
want si des mogen aẽgaẽ indient hẽ geliest
ter tijt toe dattet voor den here bekent is/ eñ
daer te voren en mach noch en behoort hij te
eysschen eenich recht ter cause van zijn heer-
licheit. ❡ Exempel. Het gebuer-
de dz een gehietẽ iã vandẽ steene vã splechin
A in tournesis/ vcofte eẽ gehietẽ co[.]rt du bois
De h vi de p iij. bõnierẽ ackerlãts ter mate vãd plecke eñ
salecrũ i.l. vl. werdẽ eẽs vandẽ prise eñ betalinge/ eñ dye
C. de iure em godspenninc was gegeuẽ/ eñ so veel daer op
phi' ppe. ff. võ gedaen/ ptien geaccordeert dat die here ver
q̃ro ab extra. socht wort õ te doẽ dat onterf vandẽ voors.
lãde oft erue/ eñ dz hi aen dẽ vcop soude wil-
lẽ houe doẽ welke sake gedaẽ wert Tgebuer
de dz die ptiẽ twistẽde warẽ vandẽ voors. co
pe eñ en woudẽ nz voort õ daer in gaẽ Eñ als
die here des sach hij woude zijn rech[.] hebbẽ
vã wtgãc eñ ingãc/ eñ alle alsulke recht als
oft dat onterf eñ erf daer af voldaẽ geweest
had/ seggẽde dattet bi sijn gebreke nz en was
dz de coop daer af gedaẽ was. aẽgesiẽ dz die
godspẽninc daer op was õtfãgẽ bi dẽ vcoper
coop gedaẽ/ genaẽt e[.]clared daer op. eñ de
ptien veenicht/ eñ õ dẽ berouwe eñ gescil vã
ptiẽ hi en behoerde nz te vliesen sijn recht/ eñ
de here dede der af voor recht beclachte Die
ptiẽ seggẽde ter cõtrarie/ daer bi dz si seiden
aẽgesiẽ dz daer af geẽ onterf noch erf gedaẽ
en was mz rechte/ hoe wel dz dẽ coop getrac
teert geweest hadt als voors. is. gecõsẽteert
eñ geaccordeert vandẽ partiẽ Nochtans en
hadde daer af nz gedaen geweest voor recht
daer die here oft mannẽ pẽ ouer af onledich
geweest hebben/ noch gedaen vermaninghe
vã rechte. Waer õ die here onrecht daer af be
clagende is/ eñ met õrecht dat eyscht. Allege
sien het wert ghesegt bi dẽ wijsen clercken in
rechte/ eñ bi wisen custumiers vandẽ lande
Die sake wel gecõsidereert eñ gestelt inden
gescille vã somige. hoe dat somige herẽ hem
die wil warẽ gheuordõt te doen betalen haer
rechtẽ in gelike sakẽ/ dat die here daer toe en
hadde redene noch recht negene. Eñ na dien
dz si nz en waer gecomẽ tot õterf eñ erf/ dye
here en mochte hẽ liedẽ nz eysschẽ Mer õ des
willẽ/ dz tot haer begeerte Die mãnẽ vandẽ
houe vgadert geweest haddẽ/ si behoordẽ te
hebbẽ haer dachgelt indiẽt hẽ liedẽ geliefde
sulc als si gewoonlic zijn te hebbẽ wãneer si
geroepẽ werdẽ butẽ dagẽ cõpetẽt of behoor-
lic te houe Eñ indient waer bi behoorlike da
ge te houe si en behoren daer af niet te hebbẽ
eñ daer af warẽ gehoudẽ die partie bi wiẽs
gebreke dattet achter ghebleuen waer/ ten
waer sake dat si daer af eens waren. A
❡ Exempel van recht ghecõposeert aenden
here eñ daer na niet te doen dat onterft.
Exempel op die rubrike bouẽ ghescreuẽ in
veel stercker redenẽ Het gebuerde dat een ge
naẽt vincẽt vã comẽ vcofte lant oft erue dat
hi leggẽde hadde ond den here vã rume i tor
nesis/ tegens eẽ gehyetẽ iacop vã geesberge
die coop gemaect eñ die godspẽninc gegeuẽ
tusscen die selue ptien die voors. vincẽt vcop
õ te hebbẽ beter coop vã des herẽ rechtẽ/ trac
teerde eñ cõposeerde tegens dẽ here so dz vã
xvi. põt die de here dair af behoorde te hebbẽ
hi hem quijt heeft gescouwen õ. vi. pont. eñ
daer op so waren te vredẽ die voors. here/ eñ
die vcoper Tgebuerde dat die partiẽ oneẽs
worden ende die coop ghinc te nyete Die he
re siende dat die coop vanden voorseydẽ par
tien nyet gheraect en was. heuet betoghen
te rechte den voorseyden vincent vercooper
om te hebben die ses pondt/ daer hi met hem
af ouercomen was/ om te doen erf ende ont-
erf vanden voorseiden erue oft lant/ eñ daer
af hem aensprac bi twee reden. Die eẽ was

beden generalē rechts die hi daer in seyde te hebbē/ dat coop vā lande vā hē gehouden gedaē eñ geledē was. eñ die godspenninc gegenē tussē dē ptien/ waer ō hi sculdich was te hebbē zijn recht supuer Aēgesiē dattet so vre is indē cōtract. eñ dye ptiē behoordē daer af bedwongē te zijn te sweren/ eñ sonderlinge die vercoper vanden prijse/ daer hi af sculdich was te hebbē zijn recht vādē tienstē pennic. Die andō redene was/ als dat die voors. vincēt daer af cōtract eñ overcomē was mz hē specialic/ eñ gedaē seker voor waerdē indō zōme vā. vi. pōt. daer af dat die here hē gedaen hadde veel graciē/ waer ō hi daer aen geobligeert eñ gehoudē was. &c. Die voors. vincēt vercoper seggēde ter contrarie/ eñ dat bij veel behoorlike redenē Wāt al wast dat sake dat enigen coop daer af gemaect ghe weest had de tussē dē ptien/ so en wast nz gheledē met rechte/ noch ōterft noch erf gedaē waer ō dz de here enich recht daer in hebbē mochte. eñ al had hij getracteert eñ gecōposeert met hē daer ō indō zōme vā. vi. pout so was des ghe weest hopēde dat die coop voortgāen eñ vol brocht soude werdē rechtelic met onterf eñ erf. dz welc nz gesciet en is/ waer ō dye here mz onrecht hē betogē had te recht eñ behoorde daer af quijt eñ ontslagen te wesen eñ die voorseide here gecōdēneert indō costē Alle gesien het werdt geseit bi sentencie indē voorseidē houe vādē conīc in tournesis bi mijn here dē baeliu vā [illegible] dz die here vā rume daer toe geen redē en had Eñ hoe wel dz dye voors. vincent tegens hē overcomē was vā. vi. pont. so wast indō waerhz te vstaē dattet was indien de voors. coop passeerde bidē here eñ bi die mannē. wāt andōs en behoort die cōtract niet te wesen bidē recht vā onbehoorlike cōdicie Eñ werde de voors. here gecōdēneert indē costē. &c. Het wort also geradē by den wijsen advocaten vanden palayse van paris dingende int parlement. A

C Vanden riuieren lopende door dat landt van eenigen here Cap. C. lxxix.

HEt gebuert in sōmige pleckē dat door tlāt vā enigē here iusticier hoge middel of lage. lopē eñ harē ganc hebbē enige riuierē si zijn clene oft groot of middelbaer. so istte wetē dat alle riuierē loopende doort cominertje/ toebehoorēde dē conīnc/ eñ aldē loop vādē water/ eñ mē houtse als wegen royalē gelijc als die riuier vāō seyne/ die riuier dōise/ die riuier vāō zōme/ die riuier vanō marne/ die riuier vanō schelt/ eñ andere die daer zijn/ met die here doer wiēs lāt die riuierē lidē haer lāt eñ heerlicheit gaet tot int water toe/ eñ hebbē dz af houdē vādē geboōtē/ indiē daer enige sijn of wassen daer die zeylen vā dē scepē nz en mochtē passerē/ want so grote geboōte en behoort mē daer nz te latē. eñ indiē sijt nz en dedē. dye scippers soudē mogē doen af snidē Eñ of die riuier meere werdet bi haren loop vandē water/ het meeret aēdē conīc Eñ indiense mindō wert dat is tot voordeel vandē here/ door wiens lāt datse loopt. als voorseit is Eñ vandē cleinē riuierē die geen scepen en dragen/ eñ dye alsulcke nz en zijn/ geliker wijs als de ghenē die welcke bovē genoēt zijn/ die toebehoorē den heren door wiēs heerlicheit eñ lāt datse lopē/ mer die ingelanden die leggē aēdē voors. riuieren die hebben haer erfuen tot int water toe/ eñ alle die geboōten dye daer wassen/ wtgenōmen dat die riuier behoort gehoudē te zijn ī haer oude grote eñ breete Eñ indien die ingelanden daer af enich belet oft hindō dedē/ latēde die riuier swollen of benemēde haer lope/ de herē mogē hē daer af beclagē mz rechte. dat tet belet wech gedaē si eñ weō gerepareert binnē. xl. dagē op die boeten Eñ die middel riuierē behoorē te hebbē eñ breet te wesē. xiiij. voetē. te nemē die vij. voetē int middele vā ō riuierē Eñ die cleine riuierē vij. voeten te nemē/ die vierdalue voet int middelt vāō riuierē Eñ heeft de here eñ zijn ōdsate ooc sulc recht als voors. is/ eñ die ondersate en mach daer geen sluse maken noch belet/ dye riuier en moet hebbē harē rechtē lope op die boeten ten waer bi alsoe dz hi daer af gracie eñ remedie crege vandē here/ vā de welcke here dat die riuieren gehouden werden Ende die al der minste loop van watere hoech ghelijck

N
p. l'etroet.ā

als die loop oft slotē vanden fonteinē de wel ke behoort te sien derdalf voet bi dye ordinā tie bouen gescreuen

¶ Hier na volcht die differencie vādē huys raet cateelen eñ eruen oft lant

¶ Capittel. C. lxxx.

Angesien dat ic gethoent heb vandē eruen oft landen/ eñ van die copinghe eñ vercopinge der seluer/so wil ic v voort tcenen endē seggen vandē huysraet eñ castelē naē custume van waerlijcke houen Soe weet dat dye wijnpersen eñ alle tgene datter toebehoort dat inder aerden vast is. grote wijncupē die welke diemen niet wt doen mach sonder in stucken te breken/die zijn erue. Eñ indiē die persen zijn buyten der aerden/eñ die cupen. so datmense wech dragen mach sonder breken si zijn gehouden voor huysraet.

¶ Vanden bomen vrucht draghende.

Item weet dat alle bomē dragēde vruchte zijn erue. wtghesteit kers bomē vā boschage/ eñ mispelerē die niet en zijn geplant/die zijn gehouden voor huysraet/ pruymbomē/ peerbomē/ kersebomē/ die grote kersen draghen mispelerē geplant/ wijngaerden hallos dye zijn verclaert te wesen erue/eñ alle ander bomen het si in boomgaerdē/oft daer buytē sijn gehouden voor huisraet.

Vādē boscagen die af te houden zijn.

Alle estallōs in boschen na datse out zijn. xl. iaer of meer zijn huisraet/eñ daer benedē ist erue. hout of te sniden van. vij. iarē als amē ois. hagen vā. v. iaren/ cōpillen vā hallos vā drie iaren/ akerē eycken bomen zijn erue Eñ eycken die gheen akeren eycken en zijn bouē vijf iaer tot. xl. iaer zijn huysraet/eñ onder vijf iaer eñ bouen. xl. iaer zijnse erue.

¶ Vanden visschen

Item weet dat alle visschen van viuerē oft andē graften omtrent een slot zijn gehouden voor erue Eñ alle ander visschē die niet en zijn van graften van omtrēt een slot/zijn gehouden voor huysraet/oft roerende goet.

¶ In wat tijt visch ghehouden is voor huysraet oft erue.

¶ Noch moechdi weten dat visch van viuere is gehouden voor huysraet zeder dye midmaent van septem ber tot dye halue maerte toe/daer om datttet is vischtijt sonderlinge wanneer alst is in viuerē diemen afslaet by sluyse

¶ Castume van henegouwe.

Eñ indient waer inder graefflicheit vā henegouwen. hoe wel dattet waer indē vysch tijt als voorscrenē is/soe en soude geen vysch gehoudē sijn voor huisraet/ten waer dat de sluyse gelopē hadde inder seluer tijt/oft begōnen te lopen/maer soude bliuen erue Eñ hoe wel dat in anderen tidē die selue sluyse gelopē hadde/daer om en soudet gheen huysraet wesen/hoe wel dattet waer ō te visschen. eñ die redene is dattet geen tijt en is te visschen.

¶ Van coren hauer eñ ander saet

¶ Vā wrassons suldi wetē dat cooren groene hauer. har wetē. rc. eñ alle alsulcke saedt ter wijlē dat et is an die wortel behoort aē den erue. so lange als niet ghesneden is/ hoe wel dattet noch waer op dat lant. het is als van huysraet op dattet gesnedē is in tide behoorlic/ghelijc alsmen somtijts doet om beesten/men soude dat moeten beteren aenden erf houder. die daer quame indē erue/ tē ware enige sake dye groen behoort gesneden eñ ghegeten sijn/ghelijc als drauiere Ende bi der castume van henegouwe tgroene corē is gehouden voor huysraet/nae der castume vā bergen eñ van valenchine so eest gherepeteert voor erue

¶ Vandē fortetessen eñ van tgene dat daer in is.

¶ Vandē fortetessen so weet dat casteel slot oft huys beslotē met water eñ alle tgene dat binnē dye mureren is van een slot oft beslote huis. behoort toe totten huyse. eñ alle gebodē daer in wassende zijn ghehouden voor erue Ende also zijn oeck die graften die des besluten ende drie voeten rontomme den graften/eñ alle tghene dat daer af wallet. Eñ in dien daer in waer eenighe artillerie soe soudet bliuen metten erue. soe soudē oec die wapenen oft harnas vandē here. toebehorende der bewaernisse vandē slote Ende oft in een beuanc waren twee plaetsen al beslotē met graften na dattet niet en waer dan eenē wt

gancellingen [illegible] en souden yet vallē van een plaetse daer die hooftstadt [illegible] sonde. Ende als ouer tet ghesait [illegible] van parlemente tusschē dē graue van artois [illegible] sijde, eñ den graue van [illegible] ander sijde. Eñ [illegible] mijn here van [illegible] eñ [illegible] cause vā haer [illegible] eñ [illegible] bi sententie vā [illegible] in [illegible] vā lens in artoys.

C Vanden [illegible] timmeringhen van plaetse te huysen.

C Item so verre als die paue van eenē huse strecket. Dats te seggen vander sale eñ vander cameren [illegible] porte / die dore eñ dat duyshuys is erue. Eñ [illegible] als [illegible] eñ ander timmeringe zijn gehoudē voor huysraet / [illegible] oft gehuerde [illegible] eygenaer. [illegible] dat die ghene diet gros heuet vandē huse / dats te seggē dat erue behoort te hebbē al le die erue [illegible] voor huysraet gehoudē zijn [illegible] prijse als [illegible] daer toe bekende dat prijsen sullē [illegible] dich te ver sen [illegible] te dragen.

C Vanden wintmolen.

C Itē ghi moecht wetē dat die wintmolē eñ al tghene datter roeret eñ wendet / [illegible] molē is huysraet / eñ alle tgene dat [illegible] wendet / dats te seggē die stake vāder molen eñ tcruce diet draget is erue.

C Vanden watermolen.

C Vandē watermolen moech [illegible] dat alle tgene datter wendet is huysraet eñ alle tsurplus is erue / eñ thuys [illegible] sen dient / eñ warē daer ander husinghen [illegible] als [illegible] camer oft [illegible] voor huysraet / weet dat [illegible] maken en mach sonder oorlof van sinen here maer nae datter ghemaect is / het en [illegible] meer van ghenē node dat die ghene [illegible] den molē toebehoort [illegible] neemt vā den molen te vermakē of te onderhoudē indiē se verualt / want het blijft altijt molen eñ erue aendē ghene wie dat erue is / so langhe als die sake recht blijft als tottē wintmolē eñ tot ten watermolen die sprancke. Eñ in dien dat [illegible] dat die here vāder molē en soude dat niet [illegible] maken [illegible] dē danck vā sinē here / hi en soude vervallen in boetē daer toe ge ordineert.

C Vandē duyuē ende duyfhuysen.

C Item dat duyfhuys vā eenē huse is erue eñ die duyuē die daer in woenē hoe wel datse vā dage te dage vliegē inde veldē / si moghē gheeyscht sijn voor erue / mer nae beschreuē rechte vandese gelatē [illegible] te comē drie dagē aē een inde duyfhuys / si en souden niet meer gerekent werden voor erue. Ende die here vandē duyfhuyse en soudese niet meer voor sijn goet mogen houden.

C Vanden ouenen van eenen huse

Itē na opinie vā somigē die ouē vā eenē huse is gehoudē voor erue / eñ dat dac daer bouē dienende om den ouen te bedecken.

C Vanden beesten.

C Item alle die beesten vā eenē huse sijn ghehouden voor huysraet. Eñ alle ander vlieghende [illegible] als duuen vandē duifhuse wtgeseit dat paert vandē leenman. eñ wtgeseit na opinie van somige die twee swanē vā eenē viuere / op datse geteekent sijn mettē teekē vandē ghenē wie die viuere toebehoordē. Eñ na der opinie van sommige in dient sijn die swanen die hem transporterē oft vlieghen van deen plecke in dander / sonder bi [illegible] te cōtinueren inden viuer daer bi datse gheteekent sijn Item alle ander iuweelē / si sijn vā siluer oft van goude oft van ander materie / lijne laken oft [illegible] laken ende alle ander saken / si sijn vā coper oft eer werck / van yser vā tinne / vā loot oft van houdt / sijn huisraet / wtgeseit aen die outste sone dz harnasch voor sinē liue eñ voor sijn paert. Eñ [illegible] die vrouwe oft te ionckfrouwe een habite tot harē liue / den tre [illegible] eñ [illegible] die voor wt toebehorē dē outsten [illegible] eñ daer sijn se gherepiteert tot conditie van erue.

C Van artillerie.

C Angijnen eñ artillerie van eenen slote oft huse / eñ die steenē toebehorende oft dienende ten angine sijn erue. Itē alle vruchten nemende wortel sijn erue.

C Van siluer oft gout ghemunt.

¶ Itē gemunt siluer of gout comēde vaner-
ue eñ vā die vercopinge vā erue die noch gestelt
waer in depos of bewaernisse ter cause van
accidencie vā erue is gehoudē voor erue.

¶ Vander verrijghinghen

¶ Somtijts gebuertet dat twee gheechten
bi echtscap oft hu welic copē eenige lijfrentē
haer beyder leuē lanc/eñ die laetste leuēde vā
hē beydē al te houdē/so isser twijfel/te weten
oft die eerstē offlinich die letste al behoudē sou
de sijn lijftochte oft zijn erue/soe macht alsoe
geschiē eñ is also gheuondē. Dat deerste assi-
uich om des willen dattet gerekēt eñ vercregē
is voor huysraet/gecocht vā haer beyder ghe
meene goedē/die erfgenamē vandē doodē be-
hoorē daer af te hebbē de helft/geduerēde al-
so lange als die letste leuēde in leuēdē liue is.
Ten waer bi also dat die voorscreuē gheech-
ten bi natuerlike ghiftē oft bi ghiftē vā testa
mente/daer af geordineert haddē. Eñ dat zij
wildē dattet weder quame na der doot vādē
eenē optē anderē/wāt in sulker sake/hoe wel
dat geseit is dat gheechte inđ echtscap malcā
derē niet en mogē besprekē/nochtās mogē sij
dat doē na tghene dat voorscreuen is/gelijck
als in rauestissemente oft besprock/eñ als by
ghifte vā testament deen aen dander/op dat
die ghifte si egal oft redelic/eñ op dattet niet
en blijct onbehoorlike saueur oft surple/ende
dat die een also veel doet oft maect als die an
der/eñ alsdan en waers niet te houdē ter cau
se van liefde als totten man/ oft ter cause vā
vreese oft anxt/als vander vrouwe.

¶ Castume vander baeiliuscap van
Rijssele

¶ Maer na der castume vanđ bailiuscap vā
rijssele/die laetste leuēde gebruyct vā allē dē
rentē na dat indē brieue begrepē is/de laetste
leuēde al te houdē/mer in ander castumē niet
eñ is daer in bewaert dat recht vanden lijf-
tochte. Eñ weet dattet also geuiseert is vā al
len acquestē oft vercreghē goedē/duerende dat
hu welic vandē gheechten/na der doot vandē
eenē/so zijnse te deelē gelijc als huysraet/ ten
waer also dattet leengoet waer/ wāt dat sou
de bliuen aendē ghenē die daer inne ghesedt
waer met recht oft aen sinē eruē. Itē ghi mo
ghet wetē dat hoe wel eenighe erue vertre-
gen bi betreck van ghelofte na die opinie van
somige sonder schijnē dattet waer oft behoor
de te wesen acqueste om dattet is gecofte sa-
ke vandē ghemeyne goeden vanden gheech-
ten inder echtscap/ ende dat daer bi deelach-
tich wesen soude aenden ghemeenē erfghena
men na datter gheē kinderē en ware/noch ist
geseyt bidē wijsen custumiers van artoys eñ
vā tornesis dat des niet en is acquest deelach
tich als acquest die bi gelofte niet en ware ve
toghē/maer soude gaen bi successie aen die si
de van daer dattet comē soude bider naturē
vandē rechte vander ghelofte bidē welkē dat
tet ghecomē es aender side van daer tghecoe
men eñ ghedaelt is/eñ also behoortet weder
te gaen/niet tegenstaende dē coop die de ghe-
ne daer af ghedaen heeft diet bider gelofte be
treet/wāt daer bi so hiet met gelofte dat we-
der coemt aendē naestē vandē gheslachte/eñ
dattet also behoort weder te gaē. Mer somi-
ge wijse onderhoudē dat die helfte vā also ve
le ghelts als die gelofte ghecost heeft behoort
weder ghenomē te zijn optē anderen vanden
huysraet vanden ghene die ghelofte heeft in
dient si tusschē den partien daer dē huysraet
deelachtich is /eñ tusschē den partien daer se
niet deelachtich en warē niet.

¶ Vanden lijfrenten.

¶ Vanden lijfrenten/so weet dat se zijn ghe
houden voor onroerende huysraet ende incor
porele. Alsoe wordet gheseyt int parlement
bi arrest indē iaer du p̄sent driehondert .lrr.
om die scepenē vā sante amand teghens den
bisscop vā doornic eñ eenē ghēheeten Jan de
la boue/welke ian gewéest hadde gecōdemp-
neert bidē voorseydē scepenē in seker senten-
cien daer of dat hi appelleerde int parlement
eñ worde geseit/wel ghewesen qualic geap-
pelleert/eñ wort die voorscreuē ian ghecon-
demneert indē boetē van .rl. pont/ om quade
appiel. Om die welcke te executeren bijden
sergent royale worde die voorschreuen de la
boue bedwonghen/ende hi worde clerck/ die
sergent gheraecte aen seker lijfrenten die hy

hadde op dat cloester van sint amandt ende heeft die ghestelt tot vercopinghe. Den voorscreuen Jan Woude des verbieden nz sijn clerc scap als clerc. Daer tegens wordе geseit. Die sake ghecomen int parlement het woort geseit dat hoe wel dat die voorscreuē Jan de la boue gheuondē was clerc, niet te min sijn rente soude wordē vercocht als gheen huysraet om dattet is sake incorporeele eñ onroerende. eñ die niet volghē en mach den lichaem vanden clerc. Eñ dat huysraet anders niet en es dan tgheent dat den lychame volghen mach eñ draghelic is. Eñ nochtans daer om en blijuet niet dit en wort ghedeelt biden erfghenamen als huysraet om dye redens dattet ghoet erue en is grondelic noch proprietaire.

¶ Vander differentie diet is tusschē huysraet eñ gheen huysraet.

¶ Eñ daer om setten sommighe wijsen tusschen huysraet eñ chatelen differentie. gelijc als die sommighe segghen in obligatie huisraet catheelen roerende eñ onroerende eñ erue. So weet dat huisraet ende chateelen sijn van eenre efficacien ghelijc als huysraet dye men wech draghen mach vand eenre plecke in dander eñ die den lichaem volgen moghē. Onroerende goeden sijn saken die den lichame niet en moghen volghen noch bleyt wesen vand eenre plecke in die andere. ghelijck als huisen eñ bosschagen wassende die niet ge houden en sijn voor erue. Catheelen begript se alle beide dats te weten roerēde eñ onroerende eñ alle tgheent dat gheen erue en is.

¶ Vanden coninē vanden bosschagen.

¶ Item ghij moecht weten dat die coninen vanden coninen berghe erue sijn aenden here wie den berch toebehoort. Ende also wortet ghe weten inde casteel van leens om den erfghenamen van minen heere chambala in tornois. Hoe wel dat na bescreuē rechte alle beestē die in dat velt wassen niet en moghen gheeyghent sijn. mer behoren toe te horē dē ghene diese eerst vanghet. Eñ also vandē anderen beesten.

¶ Vanden Utensilen

¶ Capittel. C. lxxxi.

Utensilen sijn tgheent dat gemeenlic achterhuyse da gelijc gaet. ende daer yemāt hem van daghe te daghe mede behelpē moet ghelijc bancken stoelen potten pannen tafelen scraghen bancpuieren siluer werck linde waet. cussens plattelen scuttelen. tinnepottē tafelaken. dwalen. dekenen. oercussen. hooft doecken. silueren schalen. ende siluer lepelen also veel als totten huyse toebehoort eñ niet meer. Eñ en soude niet ghehouden voor vtensile ander syluer werck heeselen cronen noch sulcke iuweelen noch eenighe cleederen noch beesten oft paerden. Noch so sijn oec mede vtensiles scrijnen kisten cofferen custoden hetsy wapencassen, oft andere saken. betsteden candelaren. lantaernen. ende alle andere vtensiles oft huysraet.

¶ Vanden makinghe de welcke die yemant sinen kinderen doet.

¶ Capittel. C. lxxxii.

Besproken oft maken den kinderen mochede. Weten dat oft een eedel mā veel kinderen heeft sonderlinghe dochterē. eñ hy die eenighe ghifte maken wil. om hem liedē voert te setten ende te vorderen tusschen hoer broeders die bi naturē vrij wech draghen al dat leengoet wel moghent sijt doen bider maniere hier na volghende. Eñ daer om nae dat ic ghethoont hebbe vanden huysraet ende chatheelen. so wil ic thonen hoe dat die vader eñ moeder mogen vorderen horen kynderē doē meer dan dand bi castume van waerlike huuen. So weet dat oft een eedel man kinderē heeft die hi vorder en wil. hi macht doē bijdē consente eñ goetduncken van sijnen outsten sone. Ende wes also ghegheuen besproken en de ghemaect is bi vader ende moeder aendē susteren vanden outsten soen soude stadt hebben ende van waerden blijuen daer toe gheroepen den vrienden vanden vader eñ moeder hoe wel dattet daer te voren wair op dat tet tenemen waer nader doot vandē vader ende moeder want daer te voren en soude al sulcke vorderschap van gheenre waerdē wesen ten waer dat den here daer of gediēt ware. gelijc als oft ghescbiede tusschen den vriēden eñ men en macht niet doen dan tusschen ff. de. supel lega. l. iij.

sinen kinderen. So weet dat indẽ lande vã
henegouwe is die castume seer onderhoudẽ
eñ heeft stadt eñ is daer af dickẽt ghebseert.
ẽ dat dye ioncste kinderẽ nyet en hebben dan
vijftendeel inden leengoeden. Wãt op ander
lande dat gheen leengoet en is. dese custume
en heeft gheen stadt eñ en is nyet vã ghenen
node die consent oft wille vandẽ outstẽ soen
daer toe te hebben. want het is inden vader
eñ moed des te doẽ tot haer believste daer toe
gheroepen die vrienden ende magen vã bey
dẽ siden. sonder dat die here daer aen eenich
recht heeft van na haer doot. Eñ oft die out-
ste soen woude seggen ter cõtrarie naẽ doot
vanden vader so soude hi bedwonghen wor-
den met recht te onẽhoudẽ eñ te volghen die
makinge eñ bespreg vandẽ vader het ware
inden houe royale oft inden houen van sinen
here op dat hi daer af waer veruolcht.

¶ Exempel daer op.

¶ Het ghebuerde dat dye vader vã boudijn
pont celet ghemaect eñ bespoken hadde seke
re bespreg sijnre dochter op sijn heerlichz vã
beauinez van een sekere somme van pennin-
gen biden consente van boudijn voorseit sijnẽ
outsten sone Eñ na dat die vaẽ afliuich was
die broeder belette sijn suster te geuẽ tgeent
dat haer gemaect was Si dede hem te rech
te betrecken voor den baeilliu van atrecht be
gerende te hebben hoer makinghe Die broeẽ
seggende ter cõtrarie. eñ al waert dat hoer
vaẽ hair gemaect hadde seker bespreg so had
de sijt õbuert om dat si haer seluen gehuwe
lict hadde buten sinẽ danck. eñ tegens sinen
danc eñ consente ende niet so behoorlic als si
wel behoorde. waer om ꝛc. Die voerseide su
ster dupliceerde dat se niet gehoudẽ en was
te huweliken bi sinẽ danc ten waer dat haer
beliefde. Wãt al en hadde hoer broeder haer
niet willen huwelijcken daer om en was sy
niet gehouden onghehuwelict te bliuen aen
gesien dat si niet gehuwelict en was bij qua
den wille Eñ hoe wel dat sijt alsoe ghedaen
hadde soe en was si niet schuldich te vliesen
die ghifte van horen vader ꝛc. Alle ghespen
het worde ghesept bij vonnisse van mannen

M
et etia; sue
ide iurescri
o.l.i.in fine
.de colla.
ac. sequen.

inden houe van artoys dat die voorseide sus
ter soude ghesct worden in haer ghifte eñ be
spreg. ende dat die broeder ghehouden was
des te doen en de haer betalen ende woldoen
die voorseide gifte mits die achterstallẽ dair
op geuallẽ eñ voort gecõdẽneert indẽ costen.

¶ Te ghenen sinen kynderẽ deen meer dan
dandere eenighe ghifte.

¶ Item of eenighe kinderen sijn van een va
der of van een moeder ende alsoe sy dz die va
der ende moeder ghemaect hebben den som-
mighen eenighe grote ghyfte meer dan den
anderen So weet dat nae sommighe custu-
men. ende sonderlinghe bider custumen van
rijssele in dié die vader ende moeder oflijuich
worden de ghene die also gehadt hebbẽ ghif
te ist dz sy deelen willen hoer andeel indẽ suc-
cessie van horen vader ende moeder. eñ met
hoer ander broeders. si moeten weder in brẽ
gen alle tgheent dat si te voren wech gehadt
hebben ende van als eenen hoop maken en-
de dan also te deelen ghelijc eñ broederlijck.

A ¶ Van hem seluen doot te
maken voor sijnẽ soen.

¶ Item mach die vader in dien hem belyeft
noch vorderen sinen outsten sone vandẽ leen
goet dat welcke dat hi houdẽde is bi deser cõ
dicien ende manieren. Dat is te verstaen in
dien hem beliest ende dunct goet te wesene
hi mach hẽ seluen daer af doot maecken voer
dien here vanden welken dat hi des houde n
de is Ende hi sal segghen voor den seluen he-
re. Heer vandẽ leengoet. N. de welcke ic hou
dende ben van god ende van v. tot sulcker con
dicien ende relief oft versoecke die na mijnre
doot comen soude bij successie natureele aen
dese. N. die hier tegenwoordich is mijn out
sten soen ic make ende houde mi daer of rech-
teuoert als doot ende consenteere dattet mij
nẽ soen dye daer af rechte erfghename is sal
houden ghelijck als hijt na mijnre doot hou
den soude moghen ende behoren. Ende dat
hi die ghelijck oft ic doot waer van v verhef-
fen ende versuecken mach als aen sijnen hee
re ende daer af doen eede ende hulde als van
sins selfs leen ende erue. Vanden welcke ic

ni verdrāghe eñ desistere ghelijck als doot Ende de heere behoert hem te ontfangen bi der manieren voorscreuen midts nemende sijn relijf alleene ende hem ontfangē in trouwe ende hulde oft manscap Maer indiēt de vader doen woude aen een ander kint dā aē sijn outsten sone de heer en soude hem n3ont fan ghē tē waer dattet hem beliefde sonder te hebben ander recht. dan oft ghegheuē wa re in pure ghifte. Ende wel mach die oudtste sone voor hem sien. die also aē neemt die suc cessie van sinen vader. Want wanneere dat hi alsdan veruolcht waer vā sijns vadsstul den hy sondese moetē betalen gheliker wijs als oft die vader doot ware hoe wel nochtās dat die vader noch leuendich warē ō dat hy alsoe doot gemaect waer / ende dat die soēal soe gheapprehendeert ende aengenomē sou de hebben sitcessie van leengoede die hi ver socht soude hebben als voorscreuen is Wan neer vader ende moeder vorderen willē een oft meer van horen kinderen bouen den an- deren Weet dat sijt wel moghen doen inden huisraet ende inden eyghen landen oft erue bi also datden tide dat die vader eñ moeder cstiuich worden alle die kinderen ghehuwe lict sijn want indien daer eenige waren on ghehuwelict ende die gene die gehuwelijct wareneyschten te deelen teghens den kinde ren ongehouwelict Degene die gauē of vor- deringe ghehadt hadden inden huwelic sou den dat moeten weder in bringen indē hoep ende van als maken dye deelinghe also veel aen deen als aen dander. Ten waer dat dye vader ghegheuen hadde den ghene die hy al so woude vorderen dye vorderscap voor wt ende datter brieuen af waren Maer op leen goet en mach geen bespreg ghescien ten wa re bi coñsente ende toelaet vanden gene dye dat leen eruen soude / wāt leengoet en mach men niet belasten buten den consente van si nen here Ten si dattet si in cas van dode pā de tusschen broeders eñ susters / eñ niemant anders Ghelijc als voorseit is inder rubrijc ke daer af mencie makende ghetekent met ten ghetale van.

C Vandē deelinghen

C Capittel. C. lxxxiij.

HIer na volcht vanden deelinghen vā den eenen erfname totten anderen die kinde ren sculdich sijn te doen die deelachtich wil- len wesen indē eruen dye hem opcoemt van horen vader eñ moeder. Nae dat ic ghesegt ende ghethoent hebbe vanō makingen ende vanden vorderinghe dat welcke dye vader ende moeder maken willen horen kinderen Soe volcht hier na te weten hoe dat die kin deren gehouden sijn weder in te brengen ho re vorderinge oft ghiften indien si mede dee len willen met horen anderen broeders endē susters So moet hi weten hoe wel dat som mige custumieren maintenerē dat van rech te redene ende custume den kynderen scul- dich sijn ende behoren te doen rapport of we der bringhen inden gemenen hoop tgeent dz si voor wech gehadt hebbē oft verbetert ge weest hebben vandē vader eñ moeder bouē die ander kinderen / indien si deel hebben wil len metten anderen Het is te weten dat hier behoert declaracie dat is te verstaen C Ten si bi also dat die vader gheordineert heeft bi sijn testament dat sijn wille es dat so wes hi ghegeuen eñ geordineert heeft dese. N. dat tet si voor wt eñ dz hi daer om niet en wille dat de geue wiē hijt also gheordineert heeft ōsteken oft wt ghesloten si van sijn ghemee ne deelinge / Ende also gebenget wel die cus tume ende recht bescreuen seit Dat douarie indiense ghegeuē sijn oft andere ghiftē niet ghehoudē en sijn weder in ghebrcht te zijn tot deelinghe na dat die vader seggen sal in sijn testament dat so wes hi ghegeuen heeft dattet is voor wt.

C. de colla. l. I. sic. auctētica ex testamēto.

C Vanden ghiften ghegeuen sommi- ghe kinderen.

C Ende oft die vader veel kynderen hadde. eñ aen dye sommighe van hem lieden maec te sonderlinghe ghiften die een in sijn huwe lic. die ander om te comen in der comanscap Ende daer toe hi eenige heeft emancipez oft wt sinen brode gedaen. ende ghegheuen vā den sinen ende die ander ghehuwelic. eñ oec ghegeuen eens deels vanden sinen ende dye

vader van ofliuich wordt Die kinderen alssoe emancipez ende ghehuwelict die zaneu ende bewijsinghen ghehadt haddē eñ si heb ben wouden aendeel met horen anderē broe deren ende susteru de welcke die gheen deel ghehadt en haddē Weet dat daer om dat de vader is ghestorven sonder te seggheu oft te ordineren daer van indien sy aendeel hebbē willen aen die goeden ghebleuen van horen vader si moeten wed inne brenghen alle tge ne dat hoer vader hem lieden te voren gege uen heeft inden ghemenen budel dattet alge deelt sy broederlijck

Ceo.l.si pater intestatus.

Vander vrouwe die te vreeden is met hoer huwelike gauen.

Oft die vader wt geeft een sijnre doch ter ende haer gheeft huwelike gauen Ende midts die huwelikegauen die dochter haer alsoe hout voor te vreeden ende te wesen vā hoers vaders goedē ende beloeft dat si daer aen niet meer eyschen en sal. Weet dat daer om nieten blijft indien de vad ofliuich wort sonder daer op testamentende ordinanciete maken dat hi niet ent wel dat si wed inne co met. die dochter als hoer vader dot is midts weder inbrengēde hoer ghifte die sy gehadt heuet in huwelijck sal deelen met horē broe ders ende susters inden goeden ghebleuen vā horen vader.

C.rubri.dicta.l.pactum dotali instrumento q pactum de futura successione non valet & hoc quod dicit hic in psenti.c.locū habz de iu re ciuili qñ filia non prestat iuramētum de vltra dotem aliquid petendo vt.d.l.hic alle. tamen si iura filia nō vltra dotem si aliquid petituram de bonis paternis seruare tenet iuramentū c.quamuis pactum extra de pac. l.vij.

Custume van rijssele om die ioncste dochtere.

Item het is castume openbaer inder cas telerie van rijssele wanneer eenige dochter hebbēde broeders ende susters blijft sonder vader ende moeder dat bijden recht vander ioncheyt inden woonstede ende eyghen lan de dese dochter behoirt te hebbē alle de woē stede also alst besloten is. het sy met mueren met tuynighen oft graftē om also veel lants habontant oft streckēde ander strate gehou den al van eenen heere ende tot sulcke rente. Ende oft si alsulck lant niet en hadde als vo re ghescreuen is om des te recompēseren so behoort si dat goet te doen biden seggen van den wijsen custumiers vanden lande. Item behoort te hebben die selue iōcste dochter vo re wt die helfte vanden huyse oft die pennin ghen daer voor ende alle dye hosteus die opt lant oft eruen zijn Ende den huysraet gehou den voor huysraet naeder custume van der plecke om sulcken prise als die priesters dat prijsen sullen soe is te weten dat dese prij singhe behoort ghedaen te zijn ende stat te nemē vā die eerste besluytinghe daer of dye woenstadt besloten is van muyren tuynin ghen oft graften Ende also wortet ghesept inder sale tot rijssele om dē here vā nātueyl tot lambersart. anno. M.ccc.xcv.

Vanden emancipez voor die deelin ghe.

Ende oft gebuert dat die vader sterft son der testamente te maken oft ordinancien vā sienn kinderen ende inder deelinghe van sij nen goeden daer eenige zijn buten die voech die vanden vader. hoe wel datse alle gadere daer wt waren Weedt dat om deelinghe te hebben tusschen malcanderen vanden goe den vanden vader ghebleuen ten is van ghe nen node te doen rappoort of weder in te bren ghen Ende om des willen dat elck van hem lieden ghifte gehadt heeft. het is genoech ō de ghifte aen elc ghedaen ende dat surplus die si vinden dattet vanden vader blijft. als dan deelen tusschen malcanderen Maer in dien daer eenige kynderen ghebleuen warē die niet begaeft en waren tegens den wele ken si deylen wouden. Alsdan waert van

noode dat si weder brochten die goeden inde ghemeynen hoop om te deelen broederlic.

C.li.vi.rubri.dicta.l.si emancipati.
Uide hic bartho.in hac .l.qui ponit nobilissi mā qnēcumqz hodie emancipati conferunt profecucia aduentitia non .l.vt liberis C.de eo.li.

C Uanden winninge vanden begaef den oft emancipez.

C Item oft de kinderē die begaeft zijn of te gheemancipeert eñ ghedeelt van horen va der bi ghifte oft anders bij hu welijcke ghauen ghewonnen hadden eenighe saecken of goeden nader tijt datse begaeft zijn ende na haers vaders doot si eyschen woudē deelinge mz hoer andere broeders ende susters die welcke die niet begaeft en waren ghelijker wijs als voorscrenē is Weet dat int weder inne brenghen die sij gehouden warē te doene van hoer ghifte oft bewisinge om deelinghe te hebben.het en waer van ghenen noode dat si weder in brochten inden gemeenen buydel die winninghe die si daer af gedaen ende vercregen hadden/mer dat soude hem lieden bij blijuen ende toebehoren.

C.rubri.dicta.l.hec emancipati.
Hec lex et similes intelligūtur de bonis que emancipati querunt post mortem patris alias omnia cogētur conferre que acquisierūt in vita patris vt eo.tit.l.ea demum excepto peculio castrensi vel quasi eo titu.l.filie.

C De keyser seyt in zijn recht.

C Om dat wy gheheelijc maken moghen ende ordineren op dat weder inbrengen dye de kinderen ghehouden zijn te doene die deelinghe hebbē willen vanden goeden die ghebleuen zijn vanden vader si zijn sonē of dochteren neuen oft nichteu/oft sij zijn in voechdie oft daer buyten. Wy willen adionsteren daer toe/dat so wanneer die sonen deel hebben willen vanden goeden achter ghelaten biden vader die ghestoruen is sonder eenich testamente te maken ende oft hi testamente maecte dat sulc is als dat van geenre waerden en is oft dattet is onmaect mz rechte of daer bi dattet kinderen geweest hebbē postmis die welcke vergheten waren indē testamēte oft onterft/daer om dat den testamente is vscheiden. Weet dat nae dattet gheen testament en is ghemaect dat houdelijck es de kinderen sullen da nghehouden zijn weder inne te brengen alle tgheent dat hem gegeuen is ghe weest van vader ende moeder. Ende daer inne en willen wi niet datter eenighe differencie si ten worde al weder gebrocht inden ghemyenen hoop na datter kinderen zijn in voechdie Ende oft sy alle begauet ghe weest hadden/alsdan soude die ghifte houden/ende dat ouerschot soude gedeylt worden gelijckals die voorseide rechten dat verclaren Vorder spreect ende verclaert die voorscreuen recht dat oft neue of nichte erfghenamē sijn van horen oeme/ oft van hoer moeye daer veel neuen oft nichten warē Ende also si dat die oeme oft moeye eenighe in hoer leuende lijue begaeft haddē om hem of haer te huwelijken oft anders/ ende dan dye voorseide oem oft moeye oftlijck wordt sonder te verclaren dattet tgheent dat hij gegeuen heuet sinen neue oft sijn nichte/dattet si voorwt inder succesie als voorseit is Indiē de ghene die also begaeft is van sijnen oem oft moeye deelen wil metten anderen neuen ende nichten die geen ghiften noch gauē gehadt en hebben Weet dat biden rechte bouē ghzalligeert en verclaert dē gene die de ghifte ghehadt heuet weder in brengen moet de ghifte in die gemeyne goeden gebleuen van den voorschezuen oeme oft moeye oft andere/ende dattet al gedeelt si bzuederlic oft anders en soudē hi daer af niet deelen/wāt die rechten houdense als broeders eñ susters in succesie oft besterfnisse te nemē Ende daer en behoort geen differencie te wesen tusschen den erfgenamen nae dat si alle sijn van eēre

condicien oft van ghelijcken grade Ende alsoe heb ict sien segghen ende determineerē bi veel wijsen. A

A ¶ Declaracie oft verclaringhe vanden saecken bouen ghescreuen.

C.ni.die l. vt liberis tā masculini.

¶ Item die keyser seyt noch in sijn rechtē Wi willen afnemē alle twijfelen die spruyten souden moghen inden rappoorten of weder inne brenghen dat die broeders ende susters ghehouden sijn te doen deē den anderē om deelinghe te hebben vanden goeden ghebleuen van horen vader ende moeð die ghehadt haddē eenighe ghifte oft bewisinge oft huwelike gauen oft anders. ende wi segghē ende verclaren dat of eenige storue sonð testament te maken die kinderen hadde een of meer. ende hadde eenighe kintskinderen vā enighe sijnre dochter die ostiuich waer of dz eenighe van hem liedeno ostiuich worden sonder testament te maken die sonē hadde een oft meer. ende kints kinderen hadde van eē sone oft van een dochter die ghestoruen ware ende daer of sprote enigen twifele in wat maniere dat si dat erue behoorē te hebbē wāt het is warachtich dat de kints kinderē niet hebben en souden dan die tweedeel vādē erue dat hoer vader of moeder behoordē te hebben ende dat derdendeel souden si moetē laten aen hoer oemen ende moeyē mer int weder bringen die huwelike gaue. dye dē dode ghegeuen soude hebben voor sijn soē of dochter die noch leuendich waer of voor die soon oft dochter die doot ware. ō dat sy seydē dat gheen constitucie of ordinancie daer op ghemaect en was eñ daer om wederleyden si sonen vanden persone die doot was ende seyden. dat bi constitucie vanden keyser honore et arhcade sy niet schudich en waren wedin te brenghen tegens hoer oeme broeder van hore moeð ende oec niet anden broeðs noch susters van horen vader. noch aendē susters van hoers moeders weghen Daer om ist geseit bidē keyser dat wi willende afnemē eñ verscepdē sulcke twifelen ghebieden dat de kinderen vanden sone of dochter die ghestoruen is ge houden sijn weder in te brengē die huwelike gauen die si van horen vader hadden teghens den neuen oft nichten die ghecomen sijn vanden sonen oft dochterē die doot sijn/ ende die neuen ende nichtē behoren weder in te brenhen die huwelijke gaue. die hore vader oft moeder ghehadt hebben tegens hoer oemen oft moeyen/ also dz alle dese goeden te samen ghemenget sijn mettē goeden vanden voorscreuen doode. Ende die nichtē ende neuen/ dats te verstaen kints kinderen sullen hebben die tweedelen van tgeent dat hoer vader oft moeder behoorde te hebbē ende dat derdendeel sal weder comē aendē oemen ende moeyen mettet tgheent dat si hebben vandē erue van horen vader Nochtans wil die auctentijck daer op gemaect dat het derdendeel dat die kints kinderen min hadden dan hoer vader eñ moeder behoorden te hebben si verbetert biden lesten rechte ende weder ghebrocht tot ysneletei/ wāt alle psonen sullē hebben hoer aendeel ghehelijck

B C.ni.di.l. illā merito dubitationē. Iūc. auc. sequen.

C C.ni die.l. vt memi de cetero.

D C.ni.die. auctentica q̄ fere portionis.

B ¶ Van sone ongemancipez die eenighe winninghe dede.

¶ Noch so willen die bescreuen rechten dat of eē sone die inder macht ende onderdanicheit si vanden vader ende moeder eñ bij zijn prudēcie oft naersticheit ghewonnē eñ vercreghen heeft eenige saken oft goeden die hi vergadert heeft/ eñ dan nader doot vandē vader gedaen si biden broeders oft susters eenige rappoort oft weder inbrengen als voregescreuen is. weet datmē niet en moet weder inne brenghen tgeent dat den sone wt seynde in sijns vaders oft moeders onderdanicheit ghewonnen sal hebben/ want ghelijck als de ridder oft de clerck die in sulcker state wint/ dat die clercken hietē/ de castrensy peculio en is niet ghehouden weder in te brenghen so en is oeck die sone die in sulker state is/ dair om en eest niet hi en deelt mettē broeders ende susters. C

¶ Item ghi moecht weten dat kints sone bi bescreuen recht dee it tegens sijnen oeme eñ kints dochter tegens haer moeye inden goeden eñ landen comende van dier side. D

¶ Vanden eruen comende op veele kin

deren ende vander deelinghe daer van.

¶ Capittel. C. lxxxiiij.

HEt gebuert dyc wil dat eē erue of lāt of sommighe eruen comen op veel kinderen eñ daer om moetmen si dickent deelen eñ verscheidē. het si in eyghen erue oft landt. oft anders. so wil ic v thonē eñ vertellen tgene dz ic daer af ghesien hebbe in plecken custumierē. Weet dat in dien een persone si die veel kinderē heeft. eñ hij afliuich wort. indiē daer eenighe eruen ghehouden sijn van veel heren. eñ het gheuert. dat die kynderē hem betrecken inden houe van een vanden voorscreuē heren. om elck te hebben sijn recht. hy si bi heffen oft anders. inder deelinge doende weet dat na dat sy also betoghen sijn indē houe. sy sullē also moeten doen in alle den houē daer of die eruē also vā scenen oft vā storuē ghoudē sijn. noch nēmmermeer so en macht anders gedeilt sijn dan bi consente vāden here ende van elcken here voor also veel als hem aenghaet. ende van hem ghehouden is. eñ in elcken houe doen eñ eyschen deelinghe datis te weten. aen elcken here op hem seluen. En de of daer nae een vanden kynderen woude verheffen oft voor al versoecken. so en soude hij des niet mogen doen om des wille dat elck hem alreede is gemaect erfgename in wat houe dat des is ghe weest Ende sal de here of herē mogen eyschen hoer boeten oft diensten aē elc vanden kinderee. ghelijck alst vā hem ghehouden sal sijn Also wortet gheseit oft ghewesen inā sale tot rijssel om heerlin du pont rewaert teghens den kynderen van philips maillet.

¶ Van weduwen die kinderen hebben eñ weder huwelīken.

¶ Item oft ghebuert dat een man een wijff neemt in huwelick die eenighe kinderen heuet vanden voorman. ende na dat hy die ghetrouwet sal hebben eyscen deelinge van hoeres vaders erfnisse. weet datmen behoort te maken van alle den huisraet die sy hebbē. iij. hoopen. daer of dat die eenen hebben sal dye moeder. de anderen die stiefuader. eñ de derden die kinderen. ende also wortet geseit eñ gewesen inder sale tot rijssele, om den voorscreuen heerlin tegens dē voorseidē philips.

¶ Van een man gehuwelict te vcrigē erue oft lant het si leengoet oft anders.

¶ Item eñ oft gebuerde dat yemant vercrijget eenighe eigen erue ter wilen dat hi in huwelic is. weet dz de helft dā er af toebehoort sinen wiue voor haer eñ haren erfnamen in diē si geen kinderen en hadden te samen leuēde vā witachtighen bedde In leengoet niet wāt het blijct aenden ghene dier in gheerf is of sinen eruen Mer die ghene die sculdich is te deelen in dat anā goet behoort te hebbē in alle die helfte van also veel als dat leengoet ghecost heuet:

¶ Van ghehele broeder of halue broeder

¶ Itē in dien. ij. ge broeās sijn die een suster hebbē eñ die suster vcriget eygen lant. het si in huwelic of daer buten die welcke afliuich wort sonā erfnamen te hebbē vā hoer achter ghetalen gewonnen vā witachtigen bedde. eñ die eē van horen broeders ge heel broedēr eñ die anā halue Weet dat inā besterfenisse oft successie vā horen suster die een also veel hebben sal als dander indē huysraet. wāt in erue dz recht vā besterfnisse vā vaā eñ moeder behoort bewaert te sijn. Ende also wilt bescreuen rechte. M

¶ Van leengoeden wesende oft toebehorē de veel kinderen.

¶ Item oft veel ghebrueders gebleuen sijn naā doot vandē vaā welcke vader ghehoudē hadde in sinen leuende liue somighe leengoedē de welke die alle gehoudē wordē vā eenē here Of somige of diuerse leengoedē ghehouden van dyuerse herē. weet dat of alle de leēgoeden gehouden sijn vā eenen heere als dan soudese deelen bi deser manieren. Te weten dat die outste soen soude eerst deelen eñ kiesen voor hem de besten leen. Ende de outsten daer nae die beste daer aen. Ende alsoe van leen te leen soe langhe alser eenighe sijn Ende ofmen moste weder omme keren ende dat ter soe veel leengoeden waren als dan soude die oudtste soen weder eerst beghynnen voren aen die leenen die ghebleuen sijn soe lan ghe alser eenich wesen souden Ende of daer

M ¶. e o ante | tra. q̃ etie p | tiõis dimin | to. De h | mater ia cl | us habet. | de legati. h | anc. cellãte | auc. yf fres

enighe leenen ghehouden waren van andere in heerlicheit den outsten behoort tet te hebben voor wt. Eñ oft die leengoedē gehouden sijn vā diuersche heren alsdā soudese nemen eñ wech dragen de outsten sone biden rechte van sijnre outheyt. eñ en souden dand broeders ende susters in dien daer enige sijn daer aen niet hebben dan den vijften penninck op alle die voorscreuen leengoeden te deylen onder hem lieden alle te samen.

¶ Van verscheidinghe van leengoeden.

¶ Ende in dient in lande waer daer die custumē henghet dat die leen sy verscheyden oft van also veel alst tvijften deel waerdich es. Weet dat die verscheydinghe ghehouden sal sijn also behoorlic als dye propere leen. wāt indient hoge iusticie heeft. so salt oec hebben de ghene die daer af sal sijn vscheyden eñ die broeder wien des sal sijn also verscheidē salt versoecken eñ houden vandē here daer of dat tet leengoeden is. indient hem belieft oft vā sijnen ontsten broeder indient hem belieft. Eñ die een ghenomen eñ ghecoren nemmermeer en mach hi weder keren ten anderen.

¶ In wat tide mach eñ behoort een leene te wesen quinties oft dē vijften penninc daer op te hebben.

So moechdi weten dat een leen bij custume locale niet en behoort te wesen quinties van eens binnen den leuende lijue vanden ghenē diet ghehoghen welcke leuen is te verstaen na die opinie vā sommighe bynnen. xl. iaren eens. want in dyense dicker mochten wesen ghesmaldeert metten vijften deel binnē corten tide. alle die lenen souden comen tot cleynen deelen so dat int einde niet wesen en soude noch vangeente waerdē noch incōmigen van leen. Eñ soe wat eclissement daer af wtgaet bi quintage oft vijften deel Weet dat hi ghehouden is van also grote verheffinge oft versoeck als tgros vanden leen.

¶ Hoe dat leen niet en mach weder climmē

¶ Item so en mach noch en behoort leēgoet te climmē in deelinghē vā successie vā sijsiere naturen. mer moet dalen van maechtale tsy trecht of laterale mer ghi moecht wetē dattz wed climmen niet en is te wedkeren aēden ontsten mā of wijf in diē daer geen mā enis. gelijc als oft twee broeds sijn of. ij. susters. eñ die eē of dādere eē kint heeft. eñ een vā beidē eē leen heeft in dien hi afliuich wort dz leē vschijnt eñ deelt aen sijn kint sond twifel Nv nemē wi dat dat kit afliuich wort sonder te hebbē eñ achter te latē enige witachtige kinderē van hem Weet dat dat leen vscinen sal aendē oem of aē die moeye in dien daer geen oem eñ sy vand syde daer dat leen af coempt eñ sal daer op comen voer den neue oft oems kint. hoe wel dat hij waer een volle oems oft moeye kint in dien daer enich sij Eñ die custumiers en houden niet dattet si wederclimmē want het en gaet niet wed aend maechtale daert of coemt.

¶ Van ghehuwelicste dochter die welcke begaeft geweest heeft te eyschen tvijftendeel vanden leen.

¶ Eñ oft gebuerde dat een dochter gehuwelict waer die begaeft geweest hadde indē huwelic eñ eyscede te hebbē tegens hoer outste broed tvijftendeel vādē leen die horen broed opgecomē is bid doot van horen vader. Wetet dat die vrouwe oft ioncfrouwe de welke die des doet eñ eyschet teghens horen broed behoort al voren wed inne te brengē also vele als dz vijftendeel vādē voorscreuē leē soude waerdich mogen wesen op dye ghifte vā horē huwelike. eer dz si mede deel mach hebben eñ trecht met horen broeder inden voorscreuen vijftendeel So moechdi weten ende verstaen dat is alsoe te segghen op dattet also sij dat die vader vander vrouwe oft ioncfrouwe die des eyschet opten leen die van horē vad gedaelt is gehadt hadde bider ghifte eñ ordinancie van horen vader ghifte of andere bewisinge dant tvijftendeel dz haer behoorde toe te horen op dat leen comende van horē voerscreuē vader Want na dat si ghifte oft ander bewijs daer af ghehadt hadde. eñ dan nader doot van horē vader. woude hebben oft eyschen trecht van dat voorscreuen vijftendeel si soude ghehoudē wesen weder in te brengē die ghifte die si ontfangē hebben soude bidē ghifte eñ ordinācie vandē vader.

¶ Item vanden vader sijnre suster ghifte te gheuen of te gelouen sonder quijt te schelden huer bijsten deel vanden leen.

¶ Eñ oft eenige dochter waer die welke die gheen ghifte noch bewijs ghehadt en hadde van horen vader. eñ daer na die sone die hoer broeder is wien dat leen opgecomē is bi sinē properē wille gaue sijnre suster eenig ghifte oft bewijs sonder dat die suster quijtschelt huer ghifte vā t bijsten deel des leens of ghifte/daer om en soudet niet blijuē na die ghifte oft bewijs ghedaē aengesien dat si niet quijt gescoudē en hadde das recht van huer bijsten deel/si en mochtet wel eyschē eñ si behoortet te hebben.

¶ Van gheschil sprutende op eenige bijsten deel te eyschen.

¶ Eñ oft eenighe vrouwe oft ionckfrouwe eyschet te hebben t bijsten deel vanden leen teghēs huerē broeder eñ gheschil daer af hadde tot proces coemt. Weet dat i den proces gedurende die vrouwe oft ionckfrouwe behoort ge sedt te zijn in possessie midts dat sij stellen sal behoorlike caucie oft borchtochte rechtelick weder te geuen eñ restitueren alle tghene dat si daer af gegeuen eñ ontfangē sal hebben/indien si buielē eñ daer aen gheē recht en hadde. Eñ also wortet geordineert eñ ghesesit inder voorscreuen sake tot rijssele bi sentencie/om die rechters van mijn vrouwe van antoing. dat deelinghe ghedaē bi vader eñ moeder/eñ bi ghemeyn vrienden van beyden sijden houdelick ende waerdich was/alteeft dattet niet ghedaen en was met rechte/anders dan bi dē ghemeenen vrienden/yā om den huysraet eñ catheylen. Maer in eruen oft landt/het soude ghedaen ende gepasseert moeten wesen voor recht/in dien men woude dattet vast ende van waerden houden soude van erfghename tot erfghename.

¶ Custume van rijssele.

¶ Item na die custume van rijssele/ oft man ende wijf inder echte te samen eenighe kindt oft kinderen hebbē/ende den man eenich lant heeft dat van zijnre sijden ghecomen is indien den man aflijuich worde ende dat wijf weder huwelict. Weet dat sij heeft ende behoort te hebben recht van haer lijftochte inden landē oft eruen van hueren man ende die kinderen dat ander. Ende oft ghebuerde dat die kinderen aflijuich worden/ Weet dat die moedere verliesen sal haer lijftocht/eñ dat erue gaet weder bij aenden erfghenamen vanden kinderen van hoers vaders weghen. ende indien zij gheen kinderen en hadden dye eruen van landen gaen weder aender side van daer dat se ghecomen zijn. Ende alsoe eest vandē man Ende des ghelijcs eest in Tornesis/die vrouwe die sonder kinderen blijft en heeft ghenen aendeel inden eruen die van huers mans weghen coemen/maer zij deelt in die helfte van allen vercreghen goet/ende in die helfte vanden huysraet met huer wedu welke recht die sulcx is/als elders ghesett sal wordē inden capittel vanden weduwen hier na volghende ghetekent biden ghetale van.cc.xxvij.

¶ Custume van doornick.

¶ Item bij der custume vander stede van doornic die welcke van beyden eerst aflijuich wordt/hoe wel dat se gheen kinderen en hebben die leste leuende heeft die helft vandē huisraet/ende van allen eruen tot eewighen daghen legghende inder vrijheyt der seluer stede oft stadt. Ende indien eenige kinderen achter blijuen die vader doot ende die moeder leuende/dye moeder sal ghebruycken van allen den huysraet ende eruen soe langhe als sy ongehuwelict blijuet. Ende in dyen sy weder huwelict die kinderen die si heuet een oft mere indien si willen eyschen haer aendeele teghens haer/sy behoorent te hebben van dye helfte vanden erue ende huysraet Ende des gedaen die moeder vander helfte die haer bliuen sal inder deelinghe/mach doen haer propere wille vercoopen oft gheeuen tot eewighen daghen Ende in dien die voorseide kinderen gheen deelinge en eyschen als die moeder weder huwelict twelcke sij doen oft latē moghen/die moeder blijft inden goeden huisraet ende erue so langhe als si leeft/mer vandē eruē en mach si niet vercopen noch veran

deren hoe datter si dat nae [illegible] voor alle sal
comen naer hare kindere [illegible] meer indien si
se heeft so veel deren als vanderen. En [illegible]
raet voortgedeelt nader [illegible] hal
ue tegens den man. [illegible] moeder weder
hu[illegible] als voorscreuen es/ oft si kinderen he-
uet van hueren anderen man/ die kinderen sal
len deelen tegens die eerste kinderen/ [illegible]
weten die eerste kinderen souden hebben die
helft vanden erue ghecomen van hueren vader
om die besterfenisse comende van hueren vader
voorseit/ en die ander helft soude worden ge-
deelt broederlic/ deen also wel als vandere. En
also behoort het gedaen te zijn van die eerste kin
deren tegens die andere kinderen [illegible] co-
mende vanden anderen man nader doot/ tegen
den kinderen beyden selue hare man ende haer
huysraet/ half en half.

Vanden exceptien te nemen yemants be-
sterf oft goet.

Capittel. C. [illegible]

Het is te weten dat so wie apprehende-
ren wil besterfenisse van yemant [illegible] hi duch
te die aen te nemen om den schulden vanden do-
den/ weet dat hi heeft [illegible] oft tijt voer
te doen eer hi behoort aen te nemen [illegible] dat
ter hem belieft den tijt van een iaer. En noch
ten [illegible] voor-
ben wil op die goeden [illegible] vanden voor-
screuen doode bi [illegible] en [illegible]
eenige [illegible] goeden ghebleuen
vanden doode oft [illegible] oft sacke
van hem hebbende/ ende [illegible] dagen den
erfghenamen oft sake [illegible] vanden doode
om die schulden. Weet dat die ghene die ghe-
daecht sijn als erfgename oft sake hebbende
vanden voorscreuen doode in [illegible] ap
prehendeert oft aengenomen en hadde eenige
goeden vanden voorscreuen doode bi successie oft
besterfenisse hebben [illegible] van [illegible] om
te weten of si erfgename willen sijn oft niet
ende noch tenden iaers indien si bedraghet
worden/ om te weten oft si erfghenamen we-
sen willen oft niet/ so hebben si noch veertich
dagen van bedenken te antwoorden/ oft si die
[illegible] willen oft niet. Ende indien

[illegible] wi[illegible] niet
[illegible] dat
si daer oft bi successie [illegible] oft [illegible]
[illegible] souden
niet [illegible] wesen [illegible] voorden [illegible]
doode noch voor eenighe schulden die hi [illegible]
dich waer/ maer behooren daer af [illegible]
[illegible] ende ghi moecht weten
[illegible] dien hem niemant en
[illegible] erfghename/ die goeden ghebleuen van
den voorscreuen doode behooren te sijn [illegible]
[illegible] des rechters hant/ als [illegible]
behouder hant tot also [illegible] moghe
[illegible] ghoeyen si. Ten
waer bi also dat de ghene die rechte erfghena-
me behoort te wesen vanden doode eer quame
[illegible] rechtelic/ want als [illegible] soude men moe
ten inuentariseren met rechte alle die goeden en
[illegible] betalinge der schulden vanden
doode/ bi also dat si noch [illegible] waren met
rechte [illegible] tot conseruatie van rechte en
van rechtelike [illegible] der seluer. en also
is [illegible] castelet van parijs [illegible]
de bi perlemente ghehouden en geconserueert.

A Hoe men mach erfenisse ap
prehenderen oft aennemen sonder perikel van-
der schulden.

Item oft die doode soe veel sculdich waer
dat sijn erfnamen [illegible] hem te appre-
henderen/ te nemen oft te [illegible] sijn erfenis-
se. Weet dat [illegible] inuentorie des doden mogen
in deser manieren. Men moet impetreren een
mandement vanden Coninck inhoudende hoe
datter geboden was oft [illegible]
rechter royale/ onder [illegible] die goeden gelegen
souden wesen/ dat alle die goeden ghebleuen van
sulcken doode/ [illegible] worden by
beneficie van rechte. en alle tghene dat bi die
inuentarie gheuonden sal worden/ mach en be-
hoort op borghe ghegeuen te sijn aenden ghenen/
die hem bi desen weghen maken erfgenamen.
Ende alle tghene dat bij deser inuentarie al-
so ghedaen biden erfghename ghenomen sal
worden/ dat sal vrijlic en sonder sorghe ghe-
nomen wesen/ want hoe wel dat de doode meer
schuldich waer/ dan die voorscreuen inuentarie

A Accordat lex [illegible] de iur deli

[illegible] nocht. so en soude men hē niet meer mo
gen eysschen nach bedwinghen. noch vā mee
re en waer hi niet sculdich rekeninge te doē
Ende daer bi vā alle [illegible] dat die inuentorie
bedraecht mach hij hem [illegible] erfghename
maken. [illegible] also nochtās dat mē nz en mach we
ten dat die erfgenamen yet daer af ghehadt
hebbē buten dié inuentorie Want indien sy
yet anders genomen hadden. sij souden wesen
gehouden vanden schulden/ ghelijc als zijn
erfghenamen. A

[illegible] dat [illegible] sculdich is te ap
prehenderen of aen te nemen erfnisse vā ye
mant bi beneficie van inuentorie.

Noch heeft te weten na dat ghene dat ghe
[illegible] naeden rechte apprehenderē
[illegible] bi beneficie vā inuētorie. son
der [illegible] vandē sculden te betalen die den
[illegible] sculdich was daer of dattet essda
[illegible] weet dat bi bescreuen rechte mach en be
[illegible] erfnisse also aengeuaet te wesen bi be
neficie vā inuentorie. op dat de erfname die
des [illegible] tē coemt binnen eender maēt
nader doot vandē ghene daer hy des of doen
wil en begherē aenden rechter en gerechte
als dat die goedē gebleuen vanden dode ge-
inuentariseert wordē. en op borchtochte na
der inuentorien gedaen/ mach hi dye voors.
erfnisse aenuaten oft aennemen Ende tot sulc
ker manieren oft condicien behoort hi borch
tochte te doen. dat indien die betuyghenisse
oft openbaer sculden meer bedrogen. dan dye
voorscreuē inuentorie/ so en soude hi niet ge
houden wesen voor dē rekeninge te doen dan
dye inuentorie bedraecht sonder ander sorge
oft vrese van meer te verleggē/ noch die hef
finge die hi daer af gedaē soude hebben cau-
tie. Ende moet die inuentorie biden voerscre
uen ghetechte/ en alle dat gene dat voorscre
uen is gedaen zijn binnen drye maendē nad
doot vanden voersater/ indien die erfname
oft erfnamen inden lande waren ten daghe
dat die voorsater afliuich wort. Ende indiense
[illegible] landts waren. si souden een iaer dach
hebben na die voorsceuen dode. En het is dz
[illegible] op dat die custumierē hem meest

arresteren ende verlaten gelijc als voorscre-
uen is. B

Hoe dat die naeste vandē grade behoort
te succederen in erfnisse het sij in op of neder
gaende. Capittel. C. lxxxiij. A

l. vl. C. s. ca.

Bi desen rechte tegenwoordelic geal-
ligeert sancimus/ en bij een andē sake
die seit. C Het behoort verstaen te we
sen/ dat die naeste van grade behoort te suc-
cederen in erfnisse. het si op. of nedergaende. en
si in leen. die waerlike custume niet en beho
ret weder te climmen. En oft gebuerde dat
yemant afliuich wort. dye vader en moeder
hadde. of een van hē lieden. weet dat die suc
cessie vā hem eer gaen soude aen voorscrenē
vader oft moeder. dan aendē susters of broe
ders. En indien hij geen vader of moeder en
hadde allsdan sout gaen aenden broeders of
susters vanden geheelen bedde. eer dan aen-
den broeders oft susters vandē haluen bedde.
en noch eer aenden kynderen vandē broeders
oft susters vandē gheheelen bedde. dat is te
verstaen van eenē vader en van eender moeder
dan aenden haluen broeders oft susters. En
indien daer geenen warē allsdan souder suc-
cederen opten haluē broeders en susters. en
hoer kinderen. indien dye vader en moeder
afliuich zijn. ende dese declaracie suldi vin-
den volcomeliker in somma azo

B
C. de iure de
liberā. l. scimus
iā duas esse §
C c ōia de suc
cessionib⁹. l. ad
mite cui suc-
cessisse. l. vitri
cos. l. sancimus

C
Qui prior ē in
gradu. por est
in successione

D Hoe wel dat bi custume van Waerli
ke houen. die halue broeders en susters deelen
tegen hoer heel boeders ende susters Maer
die declaracie is. dat dyt is te verstaen indē
huysraet. en inden vercregen eruen die bi cu
stume ghehouden zijn voor huysraet. ende bi
der condicie van acqueste.

D
C. cōia de suc
l. v. vi. et. viij.

Vander successie van tvijfste deel
vanden leengoet.

Item willen noch die faiten van custumen
dat oft yemāt die leē heeft oft hout veel broe
ders oft susters. heeft die trecht van tvijfsth
deel betalen. oft dat vijfstē deel niet geeischt
en is rechtelic en bi sonder verscelden op hē
seluē. ende die gene die hoer vijfstendeel heb
ben afliuich wordē/ weet dat dat vijfstedeel
of dat aendeel van tvijfstendeel die niet ver

scheyden en is Bualt aent gros vanden leen
eñ die ander broeders oft susters en hebben
daer of niet.

¶ Vander successie van een verslegen man
oft ghemoort.

¶ Itē oft gheburt dat yemant verslegen
woort oft ghemoert int heymelic weet dat bi
bescreuen rechte zijn successie oft erfnisse nz
en behoort te gaen aenden erfgenamen van
hem. ten si bi also dat die voorseide erfgena
me doet grote ende volcomelike diligentie
te doen weten den rechter wie die moort of
dootslach ghedaen heeft/ eñ dz daer af recht
ghescie/ soe verre alsmen vinden mach oft
anders het soude schijnē dat die erfgename
waer geweest gedoger oft rader des doots
Eñ oft die erfghename des also niet en doet
de here heeft redene zijn hant te stellē in dye
voorscreuen successie.

¶ Van proprietept vanden usufructuarie.

¶ Capittel. C. lxxxvij.

C. de his q̄. vt indign. l. i. & l. si ea: questio n per tot.

Het is te weten dat dicwil gebuert dz
eenighe scopen gheuen oft versetten
dye vruchten van eenen erue te houden eēs
anders leuen lanck/ Soe ghebuert oock dat
des ghescient bi ghifte of huwelike gauē eñ
bi donatie custumier. Daer om dicwil ghe-
buert dz de gene die also zijn erue besweert
is. indiē hi afliuich woort eer die usufructua-
rie diet sijn leuen lanck behoordt te houden.
te weten aen wien die successie vander pro
prieteit behoort te dalen. eñ wāneer oft aē
den genen die zijn recht erfghename is van
den proprietaire/ oft aenden ghene diet we
sen sal ten daghe van usufructuarie Weedt
dat soe gheringhe als die proprietaire die so
geordineert oft verbonden heeft sijn erue of
liuich woordt die proprietept daer afcoemt
eñ succedeert aen zijn rechte erfgename hoe
wel dat die vruchten bliuen aen die usufruc
tuarie/ geduerende zijn leuen/ eñ is dat scul
dich te relieueren oft versoecken indient sa-
ke sy die relief of versoeck toebehoort.

¶ Custume van mortaigne.

¶ Item naeder custume vāder stede eñ van
den lande van mortaigne/ Weet dat de wel
ke dattet si vandē mā oft wijf die leuen dich
blijft sonder kinderen. en heeft daer aen niet
meer dan tvierendeel/ eñ na sijnre doot het
daelt eñ coemt weder aenden erfghenamen
ꝛc. Ende indiēt een dochter waer/ die mettē
broeder is si en heeft daer aē niet als aendē
eruen oft lāt. maer als tot huysraet/ si heeft
hoer rechte aendeel ghelijc die andere.

¶ Enqueste ghedaen te rijssele.

¶ Itē het woorde beuolen bi enqueste inder
sale tot rijssele. dat eē man die gheescht had
de een erue die hem gheuallē of op ghecomē
was van een sijn moye/ op welcke erue den
vader eñ moeder beweseu hadde een van ha
ren dochteren suster vand voorscreuē moe
ye vander somme van. xl. pont. Ende welc-
ke erue een vreemt man ghecocht hadde/ en
de al rede ghehouden bi langhe iaren De ey
scher behoort weder te hebbē als hei wiselic
Ende woort gheseit dat die voorscreuen erue
behoorde te wesen disconting ieren. aēgesiē
dattet wtquā of sprote van rechten geslach
te.

¶ Van drie manieren van
besterfnisse in successie.

¶ Ende daer om moet hoi wet ē datter zijn
drie manierē vā besterfnisse van erue. Die
ierste coemt bi successie. die andde bi gracie
eñ die derde bi fortune Die ghene die coemt
bi successie is te hebben van sinē maghe. ghe
lijc als van sinen vader/ oft van sinen naes-
ten/ of t wanneer die here apprehendeert of
neemt successie bi gebreke dz die erfgename
niet en coemt. De ghene die bi gracie coemt
wanneer als een bisscop oft een gheestelijck
man heeft bi ghifte eenige goeden bīdē ouer
lijdē van een ander/ dye in zijn leuen delijne
dat ghebruicte eñ possesseerde Die gene dye
bi fortune coemt/ dats te seggen bi auontue
re/ dats also als bi huwelic/ nae die custumē
van sommighe plecken.

¶ Van ghestachte directe of colaterael.

¶ Het gebuert dicwijl dat eē erue coemt op
enige die niet en bestaen van gheslachte den
ghene daer dat erue afcoemt ghelijck als in
den lande van sinte amandt.

¶ Vanden afcoemsten van gheslachten.

¶ Item vanden afcoemstẽ van ghessach
ten moechdi weten dat de een recht is/ ende
die andere laterale. Die rechte is/ wanneer
een erue afcoemt vã rechter geboertẽ vã va
der oft van moeder aenden sonen oft dochte
ren oft aenden kints kinderen. Dat gesslach-
te colaterale daelt vãdẽ oem of vanđ moeye
van susters oft van broeders ofte vã andere
side laterale. A

¶ Custume van normandye.

¶ Item bider custume vã normandie nyeu
welicx ghehoudẽ eñ gheinstituert moechdi
weten/ dat die sone vandẽ oudtstẽ behoort te
hebbẽ die outheit/ eñ sonder hem en behoort
nyemant erue te nemẽ oft te verwerẽ/ noch
aendẽ heere hulde doen/ want hy is daer af
schuldich te hebben alsulck opcomẽ als zijn
vader gehadt soude hebben indien hi leuen-
dich geweest hadde.

¶ Hoe dat die sone representeert sinẽ vader
in goeder successie.

¶ Item waerom bi deser redenẽ het schijnt
dat de sone representeert sinẽ vader in allen
fayten van successie. Eñ noch moechdi wetẽ
dat besterffenisse van erue die niet en coemt
van rechter afcoemste tot erue/ ghelijck als
die broeder tottẽ erue van sinen broeder/ eñ
die neuen oft nichtẽ aendẽ erue van haeren
oom/ want alsulcke successien comen bi ghe-
slachte laterael. B

¶ Hoe dat besterfnisse die bi auõturẽ coemt
haer diuideert in drie partien.

¶ Item besterfniste die bi auõturẽ coemt di
uideert haer in drie manierẽ/ die een coemt
bi sterfnisse/ gelijc als een leen of ander erue
weder coemt aendẽ here bi faulte vã kinde-
ren oft erfnamẽ te hebben.

¶ Van successie bi establissement.

Die ander coemt bi establissement/ gelijck
wanneer een leen oft ander erue coemt aen
een vreemde psone bi fayte vã douarie ofte
vã weduwe gelijc als dr castuymẽ vã diuer
se pleckẽ dat wisen seer diuerselic in somige
pleckẽ/ eñ in somige heerlichedẽ eñ alsoe als
die custumen aldaer gesticht zijn gehouden
eñ expresselic bewaert.

¶ Van successie van condicie.

¶ Die derde coemt bi cõdicie. gelijc als wã
neer eenige leen vercocht is. ende ghetrans-
porteert in vreemde handẽ/ bi sulcke cõdicie
dat so wanneer de gheene in wiens handen
dattet gestelt is ost iuych is het sal weđ comẽ
vandẽ erfnamẽ Eñ die ghene diet also ghe-
transporteert heeft of bi ander condicie ge
ordineert bidẽ transpotoer/ eñ die gene diet
in handẽ heeft van lijfrenten vercregen bij
twee personen/ eñ dye lestẽ leuende vã hem
beydẽ al houdende is ghelijck als ghesept is
int eynde vãder rubrijcken vanden huysraet
daer in is hier of voerder ghetracteert Eñ is
die voorscreuen rubrike hier bouenoptẽ ge
tale vã. C. lxxx. daer af spreect vãdẽ lijfren-
ten

¶ Usancie van normandie.

¶ Item nae die usancie van normandie tot
welcke usantie somnige wijsen hem conso
nerẽ van dattet ghefundert is op bescreuen
rechts Die oudtste soẽ heeft dat leen oft erue
die vãder successie coemt van sijnen vander
ende van zijnre moeder. ende indien dye so- A
ne sterft voor sinẽ vader eñ moeder zijn out Insti. de gra-
ste soẽ daer na staet in zijn stede/ of zijn naes- cogni.
te erfghename die van dier gheboerte daelt
Ende of daer geen kynderen achter en bleuẽ
dye dalẽde zijn vanden voorscreuen outsten
sone Ende also moechdijt ṽstae eñ weten vã
den broeders nauolghende Ende of alle dye
kinderen gestoruen waren eer die vader of C
dattet gheen kinderen af gecomen en warẽ Insti. de succes
het sal dan comen opten outsten broeder of q ab insti. dese
aen sijnen naesten erfghename. dye welcke rũ. § i. & dele
die van hem gecomẽ sal zijn Eñ of die gheen gati. ag. suc. et
broeders en hadden noch broeders kinderẽ. cpg.
Weet dz die successie weder soude comẽ aẽ-
den ayeul. Eñ also isset te wetẽ eñ te verstaẽ
vanden ghenen dye van dier ghesslachte zijn
in cas van erue enđ anders nyet/ want dat
huysraet deelt hẽ seluen aenden naesten erf
ghenamen vã wat zijde dattet sy.

¶ Van successie buten rechte ghesslachte.

¶ Item het is noch te wetẽ dat oft een erue
daelt oft coemt op eenighe van zijn vader eñ
daer geen broders oft neuen en zijn dye van

der side zijn harē vader die broeders oft neuen eñ sullē niet mogē hebbē dat lant of erue want het en coemt niet vā zijnre sidē/ maer soude eer weder keerē aenden here daert oft gehoudē is/mer anders soudet wesen vāder vercregē oft vcochtē eruē/ want die souden weder keeren aendē naestē erfgename van wat sijde dattet waer Eñ in dien daer gheē broeder en blijft/dat erue sal comē opten neuen/eñ het en coemt gheē tijt aendē ayeul so langē alst vindē mach eenigen neue/die dalende is vander side daert erue af gecomen is/eñ indiē mē die niet en vint/so comtet opten ayeul/gelijc als voorscreuē is. Item dye kinderen die gecomē zijn vandē vrouwē vā een ander vader vanden voor huwelick/ die vrouwe en soude niet hebbē so langhe alser eenige leuende waer gecomē eñ gedaelt vānder sijde vanden sone. Nae die vsancie voorseyt/die erue comē weder aendē vaders wāneer alser gheē kinderē en zijn vā hē lieden gecomē. Eñ also moechdi wetē eñ vstaē vānder moeder vā ayeul/ van vader oudeuader eñ ouer oude vader. Ende bi consequent van den ayeule vanden proayeule eñ oeck vandē besayeule.

Usancie van artoys/ amyens ende vā tournesis.

Item ende inde selue naeder vsancie van artoys/ eñ daer omtrent als amiens/ vermēdoys eñ tournesis/ weet dat die sone behooret ghesedt eñ ontfangen te zijn inden erue/ daer ziin vader afliuich wort in besit/ tē ware in cas die hier na geseit zijn indē capittel vandē minorē inder rubrike geteekent bijdē getale vā twee hondert.xviij. want bider vsancie vanden voorscreuen pleckē in alle successien/ de doode erft dē naestē nae hē vander side daer dat erue af coemet en daelt. Nochtans somtijts in somige stedē eñ pleckē sietmen die contrarie/ want naden wisen de regule is sterck die niet en mist oft gebrokē en wort. Eñ dander seyt Het en is gheē regule die niet en wort gebrokē. Eñ daer om sal ick v thoonen exempel daer op hoe dat een man ghesedt wort in een erue/ dat zijn vader nye ghehouden hadde.

Exempel.

Het was warachtich dat mijn vader wittasse vā nyelle sterf in aragō/ eñ hi hadde met hē geuoert mijn here aymer sinē sone/ welcke here aymer int weder keerē vandē voors. bedeuaert afliuich wort optē wech. Mer dz was indē graeflicheit van artoys bi sijn woonstede Het was warachtich dat sijn voorscreuen soon mijn here aymer eenē soon hadde/ die genaemt was wittasse/ die daer na quā tot zijn mōdicheit/ eñ hi worde gesedt in allen den landē eñ eruen die zijn vader houdēde was. Dat gedaen hi quam bi rade inden casteele tot encle/ daer of die voorscrenē zijn oude vader zijn goedē houdende was/ eñ begeerde aendē here vander voors. plecke/ dat hi gesedt eñ gestelt mochte wordē in allē dē landē eñ erue die zijn oude vader houdende was vanden voorscreuen casteel/ als de naeste erfname bi middele vanden voorscreuen wijlen mijn heere aymer zijn vader/ eñ gheboot daer af die mont eñ die handē Tot welke begheerte gedaē bi minē heere wittasse/ wort weder seyt bi een ioncheer/ segghende dat hij was die naeste erfghename vanden voorscreuen here wittasse vā noyelle/ eñ bij die middelen behoorde hi seluer ontfangen te wesen eñ niet die voorscreuē wittasse sone vandē voorseydē here aymer. Eñ seide de voorseyde ioncheer/ dat de vader vādē voorscreuē wittasse nye en hadde des gehouden in hulde vandē here/ waer ō die also na was van dier side/ eñ bi cōsiquēt die outste van iaren behoort eer gesedt te wordē inden voorscreuen lande eñ successie dan die voorschreuen wittasse die ionger was. Den voorscreuen wittasse dupliceerde ter contrarie/ seggende dat sekere eñ clare saeke was dat zijn voorscreuē vader was die outste soone vanden voorscreuen wijlen mijn here wittasse eñ bi consequent zijn rechte erfghename/ eñ hoe dat hi butē sterf/ eñ dat indiē zijn vader hadde mogē weder comē hij gewеest hadde eñ was warachtich here eñ erfname vā zijnē vader eñ sonder difficulteit negheen had

de geset ghe weest indē lādē eñ successie daer
sijn vad of possesseerde. tē dage dz hi afliuich
wort Eñ dat oft sinen vad wed gecomē had
de hi hadde daer inne ontfanghen geh weest
Waer bi so behoordet te wesen eñ te behorē
dē sone. representerende sinen voorss. vader
Willen mijn heere aymer. Den voorscreuen
ioncheer repliceerde ter contrarie. eñ seyde
dat na dat zijn voorscreuē vad afliuich was
hi daelde een grade eñ daer by so en was hij
niet ontfanglic tegens den ioncheer dye ond
was. rc. Alle ghesien het woort geseit bi vouis
se van mannē. dat die voorseide wittasse aē
gesien die sake soude al eer geset worden in
den erue Eñ of die voorseide iōcheer daer te
ghens woude seggen eñ hem daer rechts in
vermate / hi soude alsdan gehoort sijn in zijn
goede redenen recht doende.

¶ Vanden kinderen van een edel man

Op dese materie so moechdi wetē dz die ki
derē vā een edel man nyet en mogen noch en
behoren te hebbē ondhoudē op erue die hare
vad oft moed bescijnt oft besterft vand sijde
laterale Mer si hebbēt wāneer dattet hē op
coemt van rechten ghesiachte. eñ oft dat eni
ge besterfnisse coemt optē sone vand sijde la
terale. zijn broedss oft susters en hebbē daer
aen geen besterfnisse / eñ en hebbē die kinde
ren gheen recht te eyschen dan inden leē dye
den vader eñ moeder toebehoorden ten da
ghe dat si trouden / eñ int ghene dat si vercri
ghen soudē hebbē dē huwelic ghedurende.

¶ Vandē kinderē van eē man poeste.

¶ Itē die kinderen vā eē mā poeste behoren
te hebbē deel te samē aē allē huysraet die ge
bleuen is vanden vader eñ van moeder. soe
veele aenden eenen als aenden anderen Eñ
so mede vanden eyghen lande

Hoe dat die leēgoedē nz gedeilt en worden

Itē ghij moecht wetē dattet leē nz en woort
ghedeelt / wāt die outste draechtet wech als
voorseit is inder rubrike daer of mencie ma
kende die sprekende is vanden eruē / bescijnē
de aen somige kinderen in delinghe daer op
geteykent biden getale van C. lxxxiiij. Mer
die broeders eñ susters indien daer eenighe
zijn hebben dat vijfstendeel / eñ sij en mogen
daer aen anders gheen recht hebben noch ey
schen

¶ Van doode panden

Item eñ oft si hebbē eenigen leē vercreghen.
weet dat si daer op mogen eyscen sulke som
me van gelde groot oft cleyne alst hem belie
uen sal / eñ assigneren oft bewisen op die sel
ue leen bi maniere van dode pande / so lange
als den outsten sone dat gelost sal hebben vā
der sommen daer op geassigneert Maer te
gens andere dan aendē broedss oft susters en
soudemē des niet mogen doen oft bewijsen.

¶ Van dode pande te laten der kercken

Eñ aender kercken soudement noch mogē
doen op dattet waer in ghifte vā aelmissen.

¶ Custume van henegouwe.

Item vanden seluē propoeñ na de custume
vā henegouwe Weet dat oft een man die leē
hout neemt een wijf te huwelike Van welc
ke wiue hi een dochter heeft eñ gheen sone
Die dochter sal dz leē houdē eñ oft die vrou
we eerst afliuich wort eñ die mā wed huwe
lict / eñ hi van dien huwelic eē sone gecriget.
Weet dat die sone dat leē houden eñ hebben
sal eñ niet die dochter vā sinē eersten wiue.

Te comē optē erfgename vādē erfgenamē.

Itē oft die ghene dye leen goet hout eenige
sonen oft dochteren heeft / eñ dye eerste sone
oft dochter kint oft kinderen heeft vā getrou
wedē bedde. welc kint heeft noch and kinde
rē die afliuich wordē voor sinē vad of moed
weet dattet kit dz vā hē achter blene niet en
soude holdē dz leē vā sijn grote vad. mer dier
ste kit soudet houdē leuēde tē dage vādē ouil
dē vādē groteuad oft vādē gene daert leē af
comē soude / twaer sone of dochter Itē oft de
gene afliuich wort die leē goet heeft zōd erf
namē te latē vā sinē liue / die successie van si
nē leē sal comē optē naeste erfname vā zijns
side daer dz leē af dalēde is Eñ dit selue rech
te is op die vrouwen mede indien si afliuich
wordē sond witachtige kinderē dz die vrou
wen niet en hebben dan huer douarie / oft in
den lande eñ erue van alloys Van desen ter
me vā alloes vintmen hier nae inden capit
tel vā. CC.i. Item of die man afliuich wor

t iij

de sonō kinderē Witachtighe Die weduwe
die vā hē blijft en heeft niet indē leengoeden
noch inden lande eñ erue van alloes die van
des mans sijde coemt dan haer douarie alle
ne eñ die vruchten opten ackerlande vā dat
iaer dat haer man afliuich wort eñ nz meer
Hoe wel dat dat leen oft dat lant vā alloes
ṽschenen oft bestoruen waer geduerende dz
voorscreuen huwelic of niet Want alsdā be
hoort et weder te kerē aender sijde vā daert
ghecomen is.

Uandē mā die leen goet heeft eñ kinderen

Itē oft die mā afliuich wort voor sijn wijf
eñ hi leen ghehoudē heeft. Weet dattet kint
indiēt selfmōdich is/houdē sal dat leen vā si
nē vaō.so dat die moeō niet houden en soude
dan alleē huer douarie. eñ die vruchtē in dz
ackerlant/diemen indien lande hiet lant vā
Winsele. Eñ oft dat t wijf afliuich wort voor
hare man. haer sone indien hi selfmōdich is
sal dat leen houden so dat die man niet hou-
den en sal. ten si dattet si huisraet oft vruch-
ten opten ackerlant als voorseit is/eñ in dz
selue iaer vā des wijfs doot alleen. Eñ is de
selfmondicheit ghehouden voor souffissant
die vrouwē tot .xij. iarē. eñ dye mannen tot
xv. iaren.

¶ Uan leengoeden ṽcreghen bi man eñ wijf inder echte.

Itē of man eñ wijf die ṽgadert zijn inō ech
te. ṽcregen hebbē duerēde huer huwelic eni
ge leengoet eñ het gebuert dat die man sonō
kinderen te hebben afliuich wort Weet dat
dat leen comen sal op sinen erfgenamen inō
manieren als dat leen vanden heere daer af
ghehouden is ontfanghen wordt in hulde.
Maer t voorscreuē wijf so lange als sij leeft
sal sy daer af hebbē huer leuē lanc dye helfte
vandē profite. sonder dat si gehoudē sal sijn
daer af te doen hulde of dienst aenden heere
van dat leen.

¶ Uanden landen eñ eruen van alloes ver-
creghen by man eñ wijf.

¶ Item oft man eñ wijf vercreghen hebbē
te samen inder echte landen van alloes. enō
die man voor dz wijf afliuich wort. dz voor
schreuen wijf dat sal houden alle dye voor-
screuen landen van alloes. indyen dat geen
kinderē en zijn van hem beiden gebleuē. Eñ
na der doot van dat wijf. alle des coemt we-
der aenden naesten erfnamē vanden mā. &c.

¶ Dat wijf te steruē voor haren man hebbē
de landen eñ eruen van alloes.

Item of dat wijf van wien leenē oft alloes
gecomen zijn gesuccedeert eñ gestoruen afli
uich wort voor haren man. weet dat de mā
daer af hebben mach dye bayl oft regiment
ter tijt toe dat die kinderen out genoech zijn
Ende also soudet dat wijf hebbē. indiē haer
man afliuich wort Eñ indient niet en warē
van eruen van alloes. die man oft dat wijf
soudense houden haer leuen lanck Ende oft
die man ende wijf afliuich worden/ eer dye
kinderen huer selfmondicheit hebbē/die ma
ghen van hem lieden souden hebben die bail
of regiment daer af/duerende haer ioncheit

¶ Hoe dat een man nyet en mach zijn
lande ende erue van alloes stellen in eēs an-
ders handen.

Item duerende die ionchept gheen man en
mach in gheēsins setten zijn alloes wt sijnē
handen noch zijn leengoet/ten si bi goetdūc-
ken van sinen here.

¶ Custume nae die prouae
steit van parijs.

¶ Item na die selue vsancie van dye pro
noesteit van parijs dat alle besterfnissen die
op comen aenden broeders zijn aen die out-
ste nader doot vanden vader ten si dat si sijn
vanden vader eñ moeder eñ vanden groote
vaō oft van grote moeder die gehyeten zijn
van rechten gheslachte.

¶ Te copen enighe sake te samen in er
ue oft lant.

Item oft yemant oft sommige te samen er-
ue cochtē. de ghene die lancste leuende waer
soude houdē sijn leuen lanck sinen coop ende
des ghelijcx dat wijf. indien si haer man ṽ-
leefde. Eñ na haer beider doot alsdan soude
wedercomen die helfte van sulcker cope aen
elcker side van des mans eñ wijfs weghen.

¶ Uan kinderen. &c. van poeste.

¶ Item oft eenige man ende wijf wesen

de in hu welijc eenighe kynderen hebbende poeste. soe veel hebben huer kinderen nae hē in huer successie/die eenē also veel als de an deren in allen goedē/het si in huysraet oft in erue vercreghen. oft ander landen.

Van ghehuwelicte kinderen.

Ende oft daer eenige kinderen gehuwelict waren/soe souden si daer aē deel hebbē broe derlic mits dat si weder brengen souden ha re huwelikē gauen/indien sij eenige te vorē gehadt hadden/ten waer bi also dat dat ge weest hadde lant/daer si op gheedificeert of ghemaect hadden huysen/oft wijngaerden ofte ander verbeteringen. Want alsdan sou det besien wesen bij wijse mannen/hoe wel dat die beteringe waerdich ware of hoe ve se dat lant waerdich was ten daghe dattet hem ghegheuen ghe weest hadde. ende nyet meer en waren si ghehouden weder te bren ghen in deelinghe.

Van eenen dwaes wesende tusschen dye ander kinderen.

Item oft daer eenige dwaes waer die zi sijn lant hadt laten verargheren/oft zijn ghifte oft dat vercocht hadt eens deels vā tghene dz hem alsoe ghegeuen ghe weest soude hebben als voorscreuen is. Weet dat daer ō niet bly uen en soude/hi en soude tot goetduncke van goede mānē hē daer toe kennende hebbē zijn aendeel. Mer het soude ghewaerdeert besiē eñ geprisen wesen hoe veel dat ware die ar gherscap. oft tgene dat hi daer af soude heb ben/ende daer na soude hem worden zijn aē deel ghesciet eñ gheordineert.

Ue hebbē meerre ghifte deen dan dander.

Item eñ oft ghebuerde dat deen vanden kinderen gehadt hadde meerder deel of ghif te voor die deelinge tusschen hem lieden ge daen eñ om vrese hi niet en wonde weder in comen eñ weder in brengen tghene dat hi vo re wech hadde. Weet dat die āder broeders enē susters souden moghen veruolghen met rechte te comen tot deelinghe. ende ghetrou welijc weder in te brengen inden ghemeinē hoop/wtghesetit/dat soe wes beteringhe hij daer aen ghedaen hadt dat soude hem bliuē tot zijn profite. Eñ als van voerder verela ringhe vander deelingen eñ besterffenis mē mach des ghenoech weten bijden castumen vanden plecken daer dat ghebuert. Want sy zijn differentes oft souderlinghe die een tot den anderen Ende en soude gheen clercken dat in een boeck moghen bescriuen noch nar reren/noch die affiniteyt vanden gheslach ten Eñ daer om so wil ick v daer af thoenen aen die ander sijde die figuere met recht bij den boem. diemen seyt eñ hyet den boem des ghesslachtes. nae Jo. andree. alsoe bider for men eñ manieren hier na volgende. dē welc ken die ghij sien moecht ghefigureert eñ be toghen.

Hyer na volcht den boem des ghesslachtes.

Dit es den boom vanden gheslachten

iiij. Ouer out groot heere. ouer oude groot vrou iiij.

iiij Ouer out oom eñ moeye vanden vaderlike side v

iiij Ouer out oom eñ moeyen vā moederlike side v

iij Out groot heer out groot vrouwe iij

iiij Ouer oude oom eñ moeye kinderen vi

iiij Ouer out oom ende moeye kinderen vi

iij. Out oem eñ moeye vā de vaderlike side iiij.

iij Out oem eñ moeye vā de moederlike side iiij

iiij Huer kints kinderen vij

iiij Haer kints kinderen vij

iiij kidrē vā haere kits kidrē viij

iij Out vā eñ moeie kidrē v

ij Grootheer grootvrou ij

iij Out oom eñ moeye kidrē v

iiij kidrē vā haere kits kiderē viij

ij Oom eñ moeye vā vaderlike side iij

ij Oom eñ moeye van moederlike side iij

iij Haer kints kinderen vi

iij Haer kints kinderen vi

i. Vader Moeder i.

ij Recht zweeren van vaderlike side iiij

ij Recht zweeren van moederlike side iiij

iiij kidrē vā haer kits kiderē viij

iiij kidrē vā hare kits kiderē viij

i. Broeder ij

J B

i Suster ij

iij Ander zweerē eñ ander zweerinnen v

iij Ander zweeren eñ ander zweerinnen v

ij Broeders kinderen iij

ij Susters kinderen iij

iiij Derde zweeren eñ derde zweerinnen vi

iiij Derde zweeren eñ derde zweerinnen vi

iij Broeders kints kinderen iiij

iij Susters kints kinderen iiij

ii kidrē vā hare kits kiderē v

iiij kidrē vā hare kits kiderē v

i. Sone Dochter i.

ii Soens ende dochters kinderen ii

iii Soens ende dochters kits kinderen iii

iiij kidrē vā hare kits kiderē iiij

¶ Item ghi sult weten dat die letteren dye bouen in die rondekens staen. beteykenē tghetal vāden graden na tgheestelike rechte. eñ die letteren onder. beteykenen tghetal vanden graden nae waerlike recht.

¶ Noch suldy wetē/dat het rondeken daer J.B. instaet representeert dē vadr alsmē nederwaert telt/eñ dē sone alsmen opwaert telt. Item weet dat al die persoenen in desen boom ghenoemt. sijn gherekēt eñ ghenaemt van rondeken daer. J.B. in staet. eñ als ghi wilt tellen dye gradē vā enigen persone. set deen persoone int rondeken van. J.B. ende daer na telt voert tetten anderen.

¶ Vandẽ boom des geslachts.

¶ Cap. C. lxxxix.

Den boom des geslachts dalende van abauus vã pauus eñ vã sinẽ tackẽ / vã auus eñ vã sinẽ tackẽ / vã vad eñ vã sinẽ tackẽ / vã sonẽ eñ vã sinẽ tackẽ mach blikẽ bij dẽ boom van deser figure / afdalende vandẽ eerstẽ ab aue vã perc te perc tot dat so veel vãdẽ rechten geslachte als van geslachte collaterale. gelijc als elc perc is geteekent eñ mach blikẽ Eñ die vãder side sinistrie om die afcoemste masculine / eñ die ander de side dextre om die afcoemste feminini. dalende desgelijcs van perc tot perc eñ van afcoemste tot afcoemste gelijc oec inder side dextre mach bliken bidẽ getale begrepen in elcken perc. Wtghesept dat perck die inhoudt J B. want bij dat selue perck eñ bi dat selue J B. sal elck perc geuraecht eñ ghe weten zijn in wat grade / het si in opgaẽde of nedergaẽde dat hi maech is ¶ Exempel daer op aldus. dat die. iiij. percken dat is te weten cntrent dat perc vã J B gelijc dat perc daer in ghescreuen staet broeder. Eñ dat perc daers in gescreuen staet suster zijn alle dalẽde vandẽ ghenẽ daer in gescreuen is vader eñ moeder Eñ dander perc daer in gescreuen staet sone dochter die daer onder is. Alle dese zijn van eenen grade / ende daer om is elck geteekent biden getale vã een Om dat si zijn in eenen gheliken grade aen J B. om wie ic waen dat die grade ghe eyscht zij. Eñ daer om inde perck van J B. en is gheen ghetal / want het is de ghene die seluer eyscht. Wilt ghi weten hoe vele hij is in grade den kinde van zijns broeders sone. dat die clercken hietẽ pronepos / weet dat hi h; is int vierde grade in afcoemste collaterale. hier is hoe die van J B. dye de questie eyschet / is naeste den perck vandẽ broeders in een selue grade / gelijc als bi die perckẽ eñ cellen is geteekẽt Eñ vãdẽ perc eñ celle vã broeder die is collaterael / so daelt die perck van broeders kint die geteekent is bidẽ ghetale vã. ij. eñ also blijcket dat die sijn aẽ J B. indẽ anderdẽ grade die wij heeten broeders kinderen. Ende inden perc daer aen / die welcke is collateralic vandẽ perc voorscreuen van broeders sone. daelt dẽ de rdẽ perc van broeders soens sone. dat die clercken hietẽ nieps van broeder. eñ daer om ist geteykent mettẽ getale van drie. eñ zijn dye indẽ derdẽ grade van J B / die wi hieten andde neue. Eñ noch vanden seluen perck collateralick / daelt een ander perc van proneueux. dye welcke zijn inden vyerden grade van J B. eñ daer õ ist gheteykent biden getale van vi er Want nu voerder en dalen die graden vandẽ geslachte nae die heilighe canon / daer wi ons na regulen moeten / ende also verstatet om der side senistre. om dye graden comende vanden susteren / want het is al van eenre manieren te verstaen.

¶ Nv heb ick v ghethoent bi exẽpel vanden graden collateralen / dalende van broeders eñ susters tot J B. Soe wil ic v thoenen desghelijcs bi exempelen die graden van rechtẽ geslachte. dats te weten vã opgaẽde geslachte.

¶ Exempel daer af.

¶ Te nemẽ dat perc nadẽ perc van J B. die eerste geslachte opgaẽde is dat perc van vad eñ moed Indẽ welckẽ perc is geteykent dat ghetal van een. om dat dye vyer percken dat is te weeten vader eñ moeder opgaende. dat perc van sone dochter dalende eñ die. ij. percken collateralen aen die twee sijden vã. J B dats te weten den perck dextre van broeder eñ den perc sinistre van suster / alle sijnse aen J B. in die eerste grade van vieren / sonder dz perc van vader int opgaende geslachte. dat perc vanden soen / ende nedergaẽde dat perc vanden broeder in ghesllachte van collaterale / ende van svaders weghen / ende in collaterael van des moeders weeghen / daer af volghet dat na dat percke vanden vader int opgaende ghe slachte coemt dat perck van aue die selue geslachte opgaende. ende dat selue perck is gheteykẽt met. ij. ¶ Eñ aue is vã J B. indẽ opgaẽdẽ geslachte indẽ anderden grade eñ is ghehietẽ aue / dats te seggẽ vader vã vader. ¶ Eñ die vander derde celle o perc nae opgaende is ghehieten proaues. eñ naden clercken is het ghehieten triaues. Dy

selue perc is geteekẽt bidẽ ghetale vã.iiij.eñ
is indẽ derdẽ grade vã. J B.in opgaẽde ghe
slachte. ¶ Eñ vandẽ seluẽ perc gaet op noch
een perc/de welcke is dat leste eñ dat vierde
perc/wãt het en mach niet meer inclimmen
noch oec neder dalẽ noch nedcoẽt/noch meer
gradẽ en mogẽ opgaẽ nae dẽ rechtẽ canõ als
voorsz.is.Eñ dat selue perck die de vierde is
int opgaẽde geslachte na die clerckẽ ist ghe-
heetẽ abaue/die geheetẽ soude wesen vader
vã ouer oude vader/eñ daer õ ist in dit perck
geteekent bij dẽ getale vã.iiij.wãt abaue is
van J B int opgaende gheslachte indẽ.iiij.
grade eñ dẽ kinderẽ die van hẽ quamẽ tottẽ
vierdẽ als de leste eñ vierde van hem comen
de lateralijck daer gescreuẽ staet proneueux
zijn indẽ.iiij.grade aen voorscreuen abaue.
want niet voorder en gaet tgeslachte. Ghe
sien biden geslachte opclimmende bijden ex
emple voorsz.so volcht daer na bi exemple te
sien vandẽ gheslachte dalẽde onder dat perc
van J B.

¶ Exempel daer of. Soe ist te wetẽ dat int
geslackte ons dat perc vã J B. tot een perck
dalende/die geheetẽ is dat perc vã sone doch
ter/eñ dat perc is geteekẽt mettẽ ghetale vã
i.eñ nadẽ rechtẽ canon dye sone daelt vandẽ
vader een grade/eñ daer om is dat perc aen
J B.in een grade in dalẽde geboorte/gelijck
als dat perck vã vader hẽ is in een grade op
gaẽde/wãt si alle zijn in een gelike grade aẽ
J B.Eñ vandẽ seluẽ perc daelt een anđ perc
die welke is die anderde celle vandẽ perc vã
J B.daer in ghescreuẽ is kintskinderẽ/dat
de clercken heeten nepueus/welck perck ge-
teekent is met.ij.eñ zijn die inden anderden
grade vã tgeslachte ofgaẽde aen J B. eñ is
soons sone oft dochters dochter.Eñ vadẽ sel
uen perc daelt een ander/die dẽ derde is van
den grade vã perc van J B.inde welcke ghe
screuen is proenfaus/dat die clerckẽ heeten
pronepueux/de welcke is geteekent bidẽ ge-
tale van drie/eñ is die derde grade vã J B.
int geslachte nedergaende. Daer na coemt
die.iiij.eñ leste perc dalende/eñ het en mach
niet langher dalen datmen maechscap daer
aen houdt/eñ inden seluen perck is geteekẽt
abenfans/de welke is dz die vierde grade dz
dat die clerckẽ heeten abneueux/die welcke
perck is gheteekent bidẽ getale vã.iiij.ende
daer om ist inden vierden grade vã J B.eñ
alsdan moghen zij malcanderen te huwelic
hebben.

¶ Eñ vandẽ succesie eñ besterfnisse moech
di wetenende verstaen datse alsoo bijder for-
me vã maniere dalẽ/als die gradẽ doen/die
een naden anderẽ/mer volget die castumen
vanden pleckẽ na dat die geuseert eñ gewoõ
lic is te doen.

¶ Noch sal ic v thonẽ vandẽ anderẽ graden
eñ geslachtẽ equalẽ eñ collateralen.

¶ Ghesien vanden exempelẽ vandẽ graden
des ghestachts dalẽde/eñ vandẽ graden des
geslachts climmende/vandẽ graden des ge-
slachts collaterael dalende van broeder/eñ
van geslachte collaterael dalende vã suster/
Twelcke in een is van geslachte wil ic v des
gelijcs thoonen vandẽ grade eñ gheslachtẽ
collateralẽ.Exempel vanden perc van J B
die opgaẽ wil vandẽ perck J B.moetdi we
ten dat dat perc die climmẽde is/is dat perc
vanden vader tot recht geslachte. Nv wil ic
comen opten oom van J B.gelijc aẽ geslach
te equale collateral ten perck van vader eñ
alsoo ist dan dat derde van J B.bi collaterael
inde welcke gescreuẽ is oom/ dat die clerckẽ
heetẽ patruus/ om dattet oom is vander va
der side/ende is gheseyt eñ gheheeten patru
us/om dattet ghelijck is den vader/ de welc
ke perck geteekent is biden ghetale vã twee
Ende ten ander side a dextre inden gheslach
te collaterael is gescreuẽ moeye/dat de clerc
ken heetẽ matertera/ om dat sij moeye is vã
des moeders side/eñ is geheetẽ matertera/
om datse gelijc is der moeder/welck perc is
genoẽt eñ geteekẽt mettẽ getale vã twee.

¶ Ende van desen perck vañ elcker si-
den dalende vañ oom ende van moeye daelt
een ander perck/in welcke percke aender sij
de vanden oom is ghescreuen broeder van
oom/die al vã eenẽ vader wesen soudẽ.mer
sij soudẽ alle wesen vã twee moeders/dz de

clercken hieten broeder patruus. welc perc gheteykent is biden getale vā twee te wetē hoe veel si magen sijn vā . J B. Weet dat sy hem sijn indē andē grade bidē gheslachte equals collaterale. ¶ Dats te weten oem vā desen perc so daelt dat derde grade. daer in gescreuē is oems sone. Eñ indē seluen parck is geteykēt bidē getale vā.iij.om datse zijn inden derdē grade van. J B. ¶ Eñ van die parcke vā oems sone so daelt dat vierde perc daer in gescreuen is oems soens sone Eñ in de selue is geteykēt bidē getale vā iiij.ō dat hi is inden vierden grade vā J B biden gheslachte equael collaterael. Eñ alsoe mochdi vstaē vand andē sīde vandē boem op die percken die dalende zijn van des moeders sijde.

¶ Ende hoe wel dat den voorscreuen boem opgaēde tot aue. proaue. eñ abaue. dz luttel ghebuert Dat van node sij so veel graden te hebben / want si beletten seer dat verstāt. eñ calculacie vanden graden. Eñ nochtans die perc daer inne gescreuen is aue. om verdē te weten die graden collateralen Weet dat dz perc collaterael is die ghene daer gescreuen staet out oem. dat de clerckē hieten patruus die groot / ende dat selue perc is geteikent bi den getale vā iij. om dat dye out oem is van J B. inden derden grade biden gheslachte equael collaterael Eñ vanden seluen perc comet equalijc eñ collateralijc een ander perc. Indē welcken gescreuen staet soens soen sone. getekent biden getale vā.iiij. eñ en gaet niet tot des soens sone. om des willen ghelijc als ic v hier te voren geseit hebbe dit perc is inden vyerdē grade vā J B. dat ghescreuen is sone vā hem lieden al leene Eñ indiē daer staer soens sone / het soude gaen totten vijfsten grade / t welc de rechte canō daer af wij moeten vleren ghelijc als ic v voor in dese figuere geseit ende ghethoent hebbe. Eñ daer om en mach daer niet zijn dan twee perckē i de selue geslachte equael collaterael tegēs dat perc van auen. Daer na volcht dat perc dat welc is teghens proaues Ende in die selue perc is gescreuen ouer oem eñ niet verder en macht gaen. want het soude comē totdē vierden grade. eñ daer om in dat selue perc is ghescreuen den getalē van iiij. daer ō dat dit perc is inden vierden grade van J B / eñ niet vorder en procedeert. eñ en mach nyet vorder ghaen totten gheslachte collaterale. Dat leste perc is abaue / die welcke is opperste van al ende en heeft gheen collaterael. Mer alle die ander dalen van hem. procederende vanden rechten gheslachte. ende van den geslachte collaterael totten vierden grade. ghelijck als ghij biden boem ghefighureret moecht voelen ende sien. ymaginerende van gheslachte tot gheslachte van elcken geslachte daer questie sal of gescien mogen. eñ doende voor elcken geslachte eenen boem na den buyck. ende die rechte gheslachten ende collateralen die daer af volghen Want sonder boem ende sonder figuere is sterck te rekenen eñ qualic te calculerē Mer so wie die een verstaet. behoort dat ander te verstaen. So is te weten dat so wes daelt vā perc tot perc van rechten geslachte het maect eē grade in rekeninghe van gheslachte ende in collaterael moeten wesen twee percken om eē grade dat daelt van rechten geslachte twee gelijc te samen een perc maect een grade gelijc als dye kinderen van twee gebroeders. broederskinderen zijn om datse gedaelt sijn elck van een perc / ende daer om sijnse inden anderden grade. Maer die sone vā des broeders sone en is die broeder gedaelt niet dan een perc bi gheslachte collaterael / ende daer om en is hi niet ghedaelt dan een halue grade in gheslachte collaterael / want een perck en doet nz meer vā eē haluegrade in geslachte collaterael. Ende daer om ghemeynlijck hyetment halue broederskint.

¶ Een ander materie vanden boem des gheslachtes naden keiser iustiniaen

¶ Vanden seluen naden rechte ciuile

¶ Capittel. C. xx.

VAn die selue nae den bescreuen recht ende ciuijl. In institute / l. iij. rub. de gradib⁹ cognato in prin. Die allso seit wij behoren te wetē vādē geslachtē. dat eē is gerekēt clim-

mēde ende dat ander dalende. eñ dat ander
collateral So is te weten dat die geslach-
te op gaende is die ghene dye gerekent is op
gaende vā rechtē ghesłachte/bouē die ayeul
die wi ghemeenliken hieten aue Ende de ge
ge die gherekēt is dalende. is die gheenē die
gherekēt is beneden den sone. oft die broeđs
kinderen. eñ die afcomē vandē percke het. sy
van vader oft moeder Ende zijn de geslach-
ten die comen het si in opgaende oft weđ da
lēde gherekent voor dye eerste grade. Ende
de genen die comen vanden collateral zijn
gherekent vanden anderden grade So eest
te weten dat inden eersten grade zijn die va
der eñ moeder. Jndē anderden grade zijn de
susters ende die broeders. A

A
§. pmo gradu &c. isti de. gradib9 cogna.

B
Insti. eo. §. secūdo gdu. &c.

C Itē inden anderden grade opgaende sijn
die ayeulen/dats te wetē oude vaders oude
moeders. ende in die selue grade besijdē zijn
broeders eñ susters. B

C
Insti. eo. §. tercio gradu.

Eñ inden derden grade opgaende zijn die o
uer oude vađ eñ ouer oude moider eñ int neđ
gaende die nichte eñ neue/ eñ besiden inden
selue grade. die sone oft dochtere vādē broe
der oft suster. eñ dye broeder oft suster van-
den vader of vanden moeder. C

D
Insti: de gdi. cogna. §. qrto gradu

Jnden vierden grade opgaēde zijn die ouer
ouer oude vader. eñ ouer ouer oude moeđ eñ
int nedergaende zijn dye kinderen van des
kints kinderen/ende besiden zijn die susters
oft broeders kinderē vanđ broeder oft suster
ende die broeder ende suster vandē oude va
der oft oude moeder. D

E
Insti. eo. §. qntos actau9

F
Insti. §. agnitiōis quoqz gdu.

Ende hoe wel dat die rechte canon mē nyet
meer en rekēt dan tottē vierdē grade. daert
hu welic weder mach beginnen tusscen den
genen die afcomen zijn of ghesproten vā ee-
nen buyc. nochtās die rechten ciuilen om die
successien houden voor dat ghesłachte tottē
sesten grade toe. Ende daer om moecht ghy
weten. dat de vijfste grade opgaende is die
vierde oude vader. eñ die vierde oude moeđ
ende int nedergaende van dierste lidt gheco
mē dats te seggen. die kinderen vanden kyn
deren van des kints kinderen Eñ ooc van be
syden so scijnt die kinderen vanden broeder
oft vanden suster. of vā ouer oude vader. eñ
van ouer oude moeder. eñ dye soene of doch-
ter van zijn achter kint. E

C Jnden sesten grade zijn die seste oude va-
der. ofte seste oude moeder in opgaende ghe
słachte. eñ int nedergaende die kinderen vā
dē kinderen van susters oft broeders kinde-
ren. eñ besidē die kinderē vandē kints kinde
ren vanden broeders of susters. eñ die broe-
der of suster vanden derden oude oude vađ,
of derde oude oude moeđ. eñ die gene die ki-
der zijn vandē kinderē vā susters of broeđs
kinderen. Het mach eñ behoort ghemerchte
wesen van dese declaracie. als vanden gra-
de des ghesłachtes. wāt bi tgeent dat ic daer
af ghesеit ende ghetoent hebbe magen ghe
rekent zijn eñ ghesеt in ghesłachte het sij op
gaende oft nedergaende of besidē. wāt tghe
słachte vanđ moeđ is also gherekent. als die
vader. eñ vanden seluen grade. F

C Custume na dye castelerie van rijssele.

C Item ghi moecht wetē dat nae die custu-
me vander castelerie van rijssele/die dochte
ren tegens die broeders en hebben geen aen
deel in erue oft lant die vā patrimonie coēt.
dats te wetē daer af dat die vader eñ moeđ
int ghebruyck eñ besit waren ten daghe dat
si trouweden. mer inden vercregen goeden
ende landen eñ inden huysraet deylen sy.
C Item bi de selue custume die ioncste heeft
die woonstat voor wt voor haer ioncheyt so
gheen leengoet en is C Item die weduwe
deelt die helft van alle dē huysraet. eñ heeft
voor wt. een habijt oft tabbaert tot haren li
ue. den trouringk. die crone eñ ooc die beste
len indien sy dat dien daghe heeft.

C Vanden vijfsten deel vandē leen die ghe
comen zijn aenden broeders eñ susters.

C Capittel. C. xxi.

D Aer na volcht vandē vijfsten deele
vanden leengoeden die dē broeđs eñ
susters op comē zijn teghens die ouste. Want
neer een van hem liedē ofliuich wort. te we-
ten aē wyen zijn vijfstendeel oft zijn aendeel
vanden vijfstendeel mach eñ behoort te ver-
schijnen oft te besteruen/oft aenden outsten

oft aen zijn ander susters eñ broeders/ of aẽ welcke vã beiden ¶ Weet dat een leen daer oft dat die vader oft man afliuich wordt int besit/ zijn outste soẽ met recht draghet wech eñ die ander broeds of susters en hebbẽ daer niet aen dan dat vijfstendeel vanden seluen leen. hoe veel kinderẽ datter zijn tot dat vijfstendeel te deelen tusschen hem lieden equalijken Eñ sal dz vijfstendeel ṽscheiden eñ betoghen wesen op hem seluen vã dat leen Eñ sal elck hebben eñ houden zijn aendeel op hẽ seluen also edel eñ also vrij als tgros vandẽ leen ghehouden sal wesen/ eñ elc sal mogen versoecken ende verdachuaerden te houden dat aendeel dat elc hebben sal/ het si van haren outsten broeder die dat leen hout/ oft vã dẽ here daer of dat die outste soẽ dz leẽ hout daer dit vijfstendeel of daelt Want aen hem staet die koere ende die electie te houden dat vijfstendeel. vanden welcken dat hem belieuen sal Mer alst eens versocht is vanden eenen/ nemmermeer en mach hi weder comen totten anderen eñ sal elc aendeel vã dit vijfstendeel bliuen tot sulcken versoec als tgros vandẽ leen schuldich is. of van drie iaerscharon dat beste Indien dat dat leen alsoe cleyn waer/ dattet niet waerdich en waer also vele iaerlicx alst versoec draghen soude.

¶ Leen goedẽ te houdẽ van sommige heerẽ

¶ Eñ oft ghebuerde dat die gene die houdẽde waer sommige leenẽ van sommige heren eñ afliuich wort die veel kinderẽ hadde. wetet dat om dies wille die leenẽ gehoudẽ zijn van sommige heren/ die outste sone soude alle die lenẽ nemen ghelijc als voorscreuen is. Ende die ander kinderen souden hebbẽ dat vijfsten deel in elcken leen/ ende onder elckẽ here/ also veel of se alle gehouden waren vã eenen heere/

¶ Hoe datmen behoort te eyschen zijn vijfsten deel in tijde ende wijle.

Item ghi moecht weten dat dat recht van den vijfsten deel den erfname niet toe en behoort voor der tijt dat hijt eyscet voor dẽ here vã wiẽ dat leen gehouden is/ ten si dat sij andsvereenicht zijn mettẽ outsten broeder. eñ en zijn daer of sculdych achterstalle daer op gedaen/ dã na dattet vijfstẽdeel mz recht gheeyscht sal sijn vandẽ here Eñ is te weten dat die castume is in ampens/ boulenois/ artoys/ eñ i die castelerie vã rijssele/ tournesis inde lande vã sinte amandt in peule eñ indẽ lande van mortaigne op die schel.

¶ Castume van vermendoys

Mer in ṽmendoys en is geen recht vanden vijfstendeel te hebben op leen goet dã tot lijftochte alleen eñ na aduenãt vãdẽ erfnamẽ.

¶ Castume van henegouwen

Itẽ inden landẽ van henegouwe en is geen vijfstendeel eñ en is daer niet dan aduijs oft makinge van kinderen twelc doen moghen vader eñ moeder bi goetduncken van magẽ van beyde sijden eñ is dat waerdich op alle erue oft lant inden voorscreuen lande.

¶ Castume van vlaenderen.

Inden lande van vlaenderen en is niet dan tderdendeel vandẽ leen õ die ioncste kinderẽ dats te weten ghelijc in vrancrijc/ dz die iõcste kinderen hebbẽ dat vijfste deel in dz leen gebleuen vanden vadr/ tegen den outstẽ broeder/ also als dye iõcste kinderen in vlaẽderẽ hebben int derdendeel int gros/ van dat leẽ ghebleuen van horen vader eñ die welcke si sculdich zijn te hebben also vrij alsmen heeft tvijfstẽdeel eñ tot sulcker heerscappie. Eñ alsomogẽ sijt ṽsoecken eñ houdẽ vã harẽ outsten broeder. oft vanden here van wyen dat leen gehouden is. ¶ Van sommige ionge kinderen na dat derdendeel voorscreuen

Item eñ of daer zijn veel ionghe kynderen die behooren te hebben in dat leen van horẽ vader dat derdendeel als voorscreuen is vã dit derdendeel verscheyden op hẽ seluen dye oudtste vandẽ ioncste kinderẽ mach vã hem houden die tweedeel/ eñ dander derdendeel gheuen sinen ionghe susters eñ broeders Eñ dit recht heeft hi om die redene van sinẽ outheit die hi heeft na sinen outsten broeder die dat gros heeft van dat leen.

¶ Hier na volcht die manier hoe datmen mach een leen ouersetten op een vreemde

Capittel. C. xcij.

TEsien hoe een leen wesen mach verã
der oft ouergeset aenden iongẽ broe
ders oft susters tegens die outste broeder in
lande custumiere ghelijc als ghemeyne ghe
woonte waer bi een leen mach zijn verscey
den sonđ den danc vanden here daert oft ge
houden is biđ doot vanden vađ aendẽ kinde
ren eñ tusscen gheen anderen Noch is te we
ten dat bi ander manieren machmẽ doen es
clichement of vureemderinghe van leen tot
gnđ dan aen zijn kinderẽ.alsoe alst den vađ
belieuen sal/op dat hi daer of orlof heeft van
sinen here van wien die voorscreuen leen ge
houden is Eñ mach ghescien bider manierẽ
hier na volghende.eñ bi gheen ander. Eerst
moet die gene die ouersetten wil zijn leen bi
oerlof van sinen here.opdragen geheelic vã
den handẽ van zijn voors.here metter hant.
eñ met een stoc.eñ in presencie van recht hẽ
alheel daer af onteruen. eñ dat leen geset in
handen vanden voorseiden here.Eñ alsdan
die voorscreuẽ.here die also weđ sal hebben
tvoorscreuẽ leen in zijn hant sal mogen scey
dẽ. eñ ouersettẽ alst hẽ belieuen sal.eñ daer
afmaken also veel mannẽ alst hem belieuen
sal.want sulc deel oft aendeel alsmẽ met dẽ
eygen ouercomen sal wesen.eñ dat hẽ belye
nen sal met recht Eñ die gene die dz aẽdeel
heeft afgetogen vanden voorsc.leen is daer
af leenmã gemaect aẽdẽ voors.here eñ moit
daer ō eedt doẽ aẽdẽ seluẽ here handelinge
mondelinge Eñ dat gedaen den here van to
uerscot vanden seluen leengoet behoort van
nyeus met recht daer inne te eruen/eñ doen
hulde.handelinge eñ mondelinghe noch een
ander indien dat hem belieft Eñ also sijnđ
twee mannen eñ mach veranderinghe oft o
uersettinghe ghedaen worden aenden vreẽ
dẽ eñ anders niet.Eñ daer om moetmẽ wel
hebben oerlof vanden here Want alsoe veel
rechts soude vallen daer af.als oft gheheeli
ken vercoft wort Ende noch en soude hy niet
moghen ouersetten oft veranderen sonđ oer
lof vanden here

¶ Van sommighe leengoeden gehouden
van eenen here.

¶ Item oft daer veel leengoeden waren al
le gehouden van eenen heere als voorscreuẽ
is. Die outste sone soude wech dragen dat
alder beste.eñ dan dander sone daer aen dye
beste daer aen Eñ also vã leen te leen so lãge
alsser eenighe leenẽ zijn.Eñ alsdan en soude
daer geen vijfstendeel wesen.als aẽdẽ broe
ders.om dat elc van hẽ een leen hebbẽ soude
Mer indien daer soe veel leenẽ niet en warẽ
als gebroeders.dat ouerscot vanden broeđs
die geen leen ghehadt en souden hebben.sou
den hebben dat vijfsten deel tegens die ãder
broeders eñ leen/eñ also soudet wesen vãdẽ
susters indien daer eenighe waren.

¶ Van sijn vijfstendeel versocht te heb
ben voor zijn doot.

Item dat vijfstendeel also gediuideert aen
elc sijn deel/indient geboerde dat eenighe so
wie dattet waer cõliuich worde Weet dz of
de ghene die also cõliuich is.versocht hadde
zijn aendeel vanden vijfsten deel vã sinẽ out
sten broeđ alsdan so en soude niet dat aẽdeel
van dat vijfstendeel weder keren aendẽ out
sten broeder Want dat waer weder op ghe
gaen.mer het soude weđ comen aenden out
sten sone daer aen. eñ en soude daer aen niet
hebben dan die outste broeder.

¶ Vanden vijfstendeel v'socht te hebben vã
den heere daer dat leen af ghehouden is

Item oft also waer dat de gene die oñuich
is.dat versocht hadde vanden heere vã wiẽ
den outsten soen dat leen hout.alsoan soudet
weđ comen aenden outsten broeder biden re
denen dat ghe weest soude hebben of gedaen
vanden voorscreuẽ leen daert af ghesproten
was so gheringe als dye gene die oñuich is
versochte eñ hulde gedaen heeft te houdene
vanden voorschreuen here ende daer om en
waer des niet weder opgheclommen.maer
soude gaen aenden rechtẽ ghe slachte aendẽ
outsten.ghelijc als leen behoort te gaen.

¶ Noch soudet weder keren aenden outstẽ
broeder bi also datter geẽ deelinge van tvijf
stendeel.dat dye voorscreuen dode voor zijn
aendeel behoort te hebben bliuen aendẽ lich
aem van dat leen/daer of gheen delinghe of

ghescheit en waer. &c.

¶ Hoe datmē niet en mach hebbē vijfstēdeel vā na aduenant vanden erfgenamen.

¶ Item naō doot vandē sommige ionge kinderen die nie gheeyscht en hadden recht van dē vijfstendeel die leste leuende sout eyschen of indien daer veel waren soudē eysceē recht vandē vijfstendeel tegens den outsten broeō sy en soudē niet hebbē vā haer aendeel na aduenāt vandē ghene die doot waer/ daer of dz recht soude weō gekeert zijn aē tgros vāleē.

¶ Vanden boem van affiniteyt.

Capittel C. xxiij/

Nu hebbe ic grote begheerte om te vol brengen mijn materie. Eñ daerom dat ic ghetoent hebbe vandē geslachte bi twee zeisen totter seste grade toe daer na volcht te siē vā den boem vā affiniteit Eñ eerst moechdi weē watter is vā affiniteit oft veenicheit. So weet dattet is de maechscap die cōt bi vleyscelike ghesellscap deen metten anderen/ tusscen de genē dye vā geenre maeschap en zijn nae bescreuen recht A Eñ en cesseert om die doot/ noch om copulacie affinitept of veenicheit eñ nader doot alsdan geduert ge duerende dl euen vanden ghenen die de veenicht hebbē vergadert. xxxv. q. x. fraternitatis. &c. Want nader doot die ghene oft dē ghenē daer ghi ghesellschap veenicht mede ghehadt hebt/ ghij en moecht nēmermeer hebbē copulacie of geselscap met haer nichte of neue sond oerlof vandē paus/ eñ om sake. Soe moechdi weten bi desen regule Dat of enige die mi waer inden anderdēgrade met copulacie oft veenicheit eē wijf hadde. dat selue wijf soude mi wesen inden anōden grade bi der naturere vanō veenicheit oft copulacye. ende also sult ghi verstaen totten derdengrade toe. Want die copulacie oft veenicheit ingenereert gelike graden mettē wiue de vleyscelike bekent is. B

¶ Vanden graden van generacien

¶ Item bi regule generale indien ghi wetē wilt hoe na dat dat wijf v is/ die dinen neue vereenicht is inder echtscap Weet dat si v is in alsulcken grade na de copulacie inde eerste generacie dat v neue v is. Eñ oft een anō daer na crighet dat wijf in huwelic hi. bij copulacien die hi hebbē soude mz haer. die uwē neue ghehadt soude hebben. soude v wesen inden anōden grade Ende of de ghene die also heeft bekent bi vleischelike veenicheit. de gene die uwē neue bekent heeft. daer na een ander bekent die sal v wesen indē derdē grade van generacie dat welcke verboden is in die copulaciē oft vereenicheit. &c.

¶ Van vereenicheit tusschen dye vriēdē van man eñ wijf.

¶ Ende nochtans moechdi weten dat gheē affiniteit en is tusscen die vrienden vādē mā eñ wijf/ wāt twee broeders mogen wel hebben twee sustere in huwelick/ so doet mede die vader eñ die sone metter moeder eñ dochter mer daer is swagerscap tusscen den vriēdē vā den man eñ wijf so geringe als hi haer trouwet eñ heeft vleeschelijcke bekennisse/ Ende alsoe isset mede tusschen den vrienden vandē wijf ende haer man. so gheringe alse malcanderen bekent hebben. Eñ die reden is biden graden van generacie. mer die vryenden vanden eenre zijden ende vander ander en ingenereren niet. Ende daer om wil ick v thonen die forme vā die affiniteit vandē graden/ wāt in die middelcelle is een deelle Dats te weten/ in die eerste is gheteekēt die eerste grade/ die welcke is tusschen broeders eñ susters/ die welcke zijn in twee percken aen de rechter eñ luchter side collateralick Eñ noch in die twee collateralē daer iñ is ghescreuen broeders wijf eñ is in dander susters mā Ende daer om thone ic v die figure bi die twe linien/ die dat beuaten/ als die susters man aē des broeders wijf inden eersten grade vā al sulcke generacie. Eñ bi dye percken daer aen dalende mach v claerlic blijkē datiet wijf vā des broeders soen is tegens die susters dochter inden anderden graade van generacye. ende dye broeders sone teghens dye susters. dochters man in ghelike grade/ ghelijck dye percken dalen eñ also moechdi verstaen van alle die ander perken/ die gefigureert zijn bi haer graden tot aldaer toe datse malcāderē

A
ff. de gra. affini. l. non facile § cognacōis &c

B
Extra de consag. & affi. c. l. et seque.

neme mogen in huwelic/eñ die twee perckē
die butē aen zijn die een anð rechter sijde/eñ
dander ander luchter side/zijn daer ghesetō
dattet zijn die gene aldaer die grade vā swa
gerscap van generacie wtgaet/eñ en hebbē
gheen ðweren/eñ die twe linien dye van bo
uen vaten die percken/thoenen dierste grade
van affiniteyt biden welcken moechdi wetē
eñ ðstaen alle die ander graden dalende neð
warts/nadat die clercken dat thonen eñ on
der wisen eñ die graden vā middelē oec Mat
niet vorder en moghen die affiniteit of swa-
gerscap dalen/dan die percken dat thoonen.
eñ niet vorder en geduert dye swagherscap
van generacie dā tusschen den ghenē daer die
plecken dat thonen eñ wisen. A

A
Joānis ādree in sūma sua super arbore ubi tractat de consanguinitate & affinitate.

C Te houdē in leē in hulde van eenighen he
re/eñ die manyer vā eede oft hulde te doen.

C Capittel. C. xciiii.

TE houden in leē eñ hulde van eenigē
here/eñ de maniere te doē hulde wil ic v toe
nē Indien dat ic gesprokē hebbe vandē lenē
eñ hoe datse sculdich zijn te comē of te bester
uen aendē erfgenamē vandē genē diese hou
dē na datse doot zijn So volcht te wetē hoe
die een aen wien datse besteruen/die mogen
eñ sculdich zijn te ðsoeckē eñ daer af doē hul
de aendē here vā wiē dye selue leen gehoudē
is. Weet dat bider vsancie vā waerliken ho
uen so geringe als die gene doot is. die dz leē
gebruycte eñ toebehoorde. ten dage van sinē
ouerliden. die outste sone van hem comende
vanð syde vā daer dat leē coēt toebehoortet
te versoecken binnen. xl. daghen naden dach
vanð doot vanden ghenen diet toebehoorde
van sulc versoec als dat leen bij ghewoonte
sculdich is Mā die een zijn van meer eñ die
ander vā min Eñ daer om en is geen regule
diemen scriuen mach/Eñ so wie des nie ten
ðsoect/die here mach dat leen stellen tot boe
ten met beclachte op dat leen ghedaen/eñ be
hoort te houden die selue leen so veel eñ so lā
ge in sinen handen als die erfgenaem verto
uen sal nae die voorscreuen. xl. dagen te vere
soecken dat selue leen/dat gedaen eñ ðsocht
die erfgename behoort te begheeren aen den

B
Adde q̃ dr hic de iuestitura. petenda infra xl. dies alter ē de cōsuetudie feudorū scripta q̃ vasallus p̄ annū & unū mensem ad petē ð inuestiturā ut. l. i. de feudis cu. q̃ tē- pore miles inuesti. petē. de- bet. c. i. & in die e lapsō exclu- dūtur alij non initures.

here bi personen tegenwoordich/dat hi hem
ontfanghen wil in trou eñ in hulde/van sulc
leen die hi van god houdende isende van hē
om die welcke hy byedt monde ende handen
ende te doen alle behoorlicheyt/dat tot sulc-
ker saecken naden castume vanden lande ge
woonliken is te doen. C Nv mach
ic yemant vraghen wattet is hulde/Dat is
aen sinen here ghelouen trou/hulde ende ge
trouwichede in rechtuaerdighe ende neotli
ke saken/ende hem gheuen hulpe ende rade/
hem draghen hulde ende ghetrouwichede te-
ghens eenen yegheliſken. B

C Die maniere te doen hulde.

C Die maniere te doen hulde is dese. Eerst
den man ghesuyuert/dats te segghen den ca
proen of ghedaen/ende sonder mes die wter
draecht ende sonder mantel. oft hucke/met-
ten tekē vry dat hi bereit is in recht te tredē
voor sinen here indien dattet van node si be
hoort oec sijn handen te samen te legghen in
den name vander ootmoedicheit/ende stellē
die tusschen die twee handen van sinen here
in teikē dat hi hem al vestich eñ geloeft hul
de Ende die here ontfanc hem also ende ghe-
loeft hem oec te bewaren hulde ende getrou
wichede/ende die man behoort te seggen de
se woorden Heer ic come tot uwer hulde en-
de in uwer trouwe/eñ ic worde uwen man
met monde ende mettē handen/eñ ic sweer
eñ ghelone hulde ende ghetrouwichede te-
ghens eenē yeghelijcken ende te bewaren u
wen rechten nae minen vermoghen eñ doē
goet recht tot uwer vermaningen van uwē
baeilliu nae mijn wetenschap ende helen dat
secreet van uwen houe. Ende dat ghedaen
wesende die here behoort te antwoorden en
de ontfanghen in deser manieren Eñ alsoe
ontfanghe ic v als mijn leenman/behouden
mijns rechts ende eenen yegheliken tot sulc
ken vsancie ende castume als dat leen soude
moghen sculdich wesen/ende wesen ghehou
den nae vsagie ende castume van mijnen ho
ue ende vanden lande Enð in deser belofte
in name van hulde ende van warachtige he
re behoort die heere den man te cussē ne voor

sijnen monst. &c. A

¶ Hoe veel hulde oft manscappe men vint.

¶ Ité nv ist te weté dat drie manieren zijn van manscap Deerste is gheheeté leenman die ander is geheeté man vá dienste/die derde is geheeté hulde vá pays. Daer af volcht dat die eerste geheeté leenman is dese bouen vclaert. Die ander is gelijc als somige personé die gehoudé sijn te doé eenigé dienst aen den here eñ houdé daer of possessié eñ hebbé daer of eet ende hulde ghedaen. Die derde is gelijc als mannen die gesworen hebben te doen houden ende bewaren payse aenden heeretc.

¶ Noch seggen die wijse datter noch is ander manscap/die welcke geheeté is manscap van pleiure oft borchtochte/wát die man behoort te doé pleiure oft borchtochte voor sijnen here ter eeré van hé/eñ dat is al in recht eñ redene. Eñ ghi hebbet mogé sien biden coninc vá vrancrijck die geuangé was in engelant/hoe dattet geordineert wort dat somige edelé baroené/die zijn manné waré togé in engelant inder geuanghenissé voor hé eñ verborchden hem.

¶ Ité weet ist dat pays gemaect is aenden heere/ so moet hi vstaé dat hi mach daer in verbindé zijn manné die pays te onderhoudé Die welcke zijn gehoudé des te houdé biden eede van haer manscap.

¶ Ité vander manscappe vá diéste moet hi weté eñ vstaé dat die man gehoudé is sinen here dienste te doé tot allé tidé als hi des versocht wort/eñ bidé trou die hi siné here sculdich is/en mach hijt niet weygeré.

¶ Eñ van allé desen exempelé mach mé sien ende mercken van allen den heeren die edel mánscappé hebbé/wát daer toe sijn de mannen vbondé biden eede vá haer manscap gedaen als voorscreué is.

¶ Vanden differentien vanden leenen.

¶ Het is te weté bi bescreuen rechte datter zijn twee manieré van leenen. Dats te weten dat leen van condicie feodal. eñ dat leen van condicie onfeodal Dat leen vá condicie feodal zijn alle leené die neempt eñ sorteert cōdicie feodael/geliker wijs als hulde te doene mondelinge/eñ metter hant oft ghetrouwichede te doé/in dié die here daer niet tegé woordich en waer. Eñ van sulck leen moet succesie eñ bi versoeck doen ende betalé een man wesende in possessie/ende bij hulde ende eedt ghedaen te hebben aenden heere ofte bi faute oft sekerheit vandé houe oft anders het en is gheen leen van condicie feodael ende dattet si corporele ende niet incorporele/ gelijc als een leen tangibile daer men op setten mach die handt op dat landt oft huys oft boom Ende dat selue leen en mach zijn noch en is sculdich getracteert noch beleyt te zijn dan mat recht eñ bij vonnisse van manné eñ des gelijcs houdé de in leen tot vermaninge vanden heere. Ende leen van condicie onfeodale is gelijck een sake die betogen is vá leen incorporele eñ niet tangibile/ dwelke mach ghedaen zijn ende bewijsen op den lichaem vanden leen bi brieuen/ghelijcker wijs alsmen somtijts vercoopt op zijn leengoet eenighe renten oft iaerlijcse lijfrenten/ ende die hietmen leen incorporele/ende niet tangibile. Ende dit behoort te geschien bijden heere ende biden mannen daer af dat leen ghehouden is Eñ ist er eewighe renten/de rentenier sal daer af sculdich wesen versueck/sulck als men schuldich sal wesen van dat geheel leé ende sal daer af mangelijc die coper wesen. Ende indient lijfrenten zijn so sal den renteniet man wesen zijn leuen lanc ghedurende/eñ is schuldich hulde eñ eet te doen alsoe wel als aen ander leen. Want niet en mach hem daer af verscelden ten is sculdich te sorteren cōdicie van leen Ende of sulcke renten vercoft waren als voorscreuen is opten lichame/want op een deel eñ machet niet ghe schien/ten waer bi oorloue vanden here/ en de de ghene die dat leen soude houden/soudt verboren zijn renten eñ indient hij vercochte de here en soude nemmermeer daer af hebben renten/ want men en mach zijn leen niet ontleden buyten den here. B

¶ Te renten of erflijcke wt te gheuen eens deels van zijn leen.

A l. de sue. feu. ru. de fir. fide c. i. & ij.

B l. ij. de alienat. feud. & de alie. feuui. prohibi cay feuicum.

¶ Item meer ander sake ist/ wanneer de ghene die een leen houdt een deels vercoopt voor zijn profite / ende om die vermeerderinge vanden voorscreuen leen/ wtgeuen een stuck landts oft twee oft woonstede/ wel mach hijt doen op lijf tochte/ of erflic onder zijn segel alleene ende sonder sinen here/ van wien hi dat leen houdt daer toe te roepen. Ende des doende/ hi en ontledet of en verscheydet niet dat leen/ ende men en neme daer niet of noch vandert/ maer hi vermeeret ende dat leen en is inden lichame niet ghemindert/ want de rente behoort te wesen/ ende die ghene diet in erfrente hout. Ende sal van dier tijt voor dat selue lant geset wesen tot erfrenten inder forme ende maniere als voorscreuen is/ gehouden ende geheeten erflant gehouden vanden voorscreuen leen/ ende sal beleyt worden biden mannen rentieren dalende vanden voorscreuen leen/ Ende also zijn alle landen/ dalende vanden leenen. Ende dit approbeert die bescreuen recht. A

¶ Hoe een man vrij is aen sinen here/ na dat hi in hulde ontfangen is.

¶ Capittel. C. xcv.

A De feu. l. i. t. i. l. sequente

NA dat een man ontfanghen is in hulde Hi is vrij aenden here/ ende hi hout van hem te leen vrijlic ende sonder middelen/ ende is hem sculdich hulde ende alle getrouwichede ende anders en behoort hi hem niet te wesen in pleite noch in collacien/ noch in wapeninge van heeruaerden/ noch in plecken waer hi getracteert wort vander oneere of scade vanden here / van zijn wijf ende van zijn kinderen/ ende sondlinghe van zijn outste soon. Ende oft gebuerde dat hijt doen wonde voor hem oft voor andere van zijnre virtuten/ so behoort hijt hem te seggen/ ende eer hij yet daer af doet weder senden zijn manschap oft anders soude hi gehouden wesen als verrader van sinen here. Noch tegens sinen here en is hi niet sculdich te tracteren of te doen/ ende en mach zijn leen niet ontleden oft verscheiden buten consent van zijnen here/ ende in dien hij des dede het en waer van gheenre waerden. Ende hoe wel dattet zij biden consent vanden here/ so moet die verscheydinge diemen daer of trect oft doet waerdich ten minsten twee weruen alsoe vele als dat versoec vanden here op dat geheele leen bedraecht/ want men en mach gheen verscheydinge of aftreckinge daer af doen in gheenre wijs ten sij ghehouden van alsulcken versoeck als ill lichaem vanden leen sculdich is/ so soudet oeck mede zijn vanden vijfsten deel die daer of betoghen waer/ gelijc als voor gheseit is inden rubrike daer of mencie makende geteekent biden getale. C. xci. Ende also wort et geseit inder sake tot rijssele bi vonnisse van mannen voor minen here gielon van aigremont tegen mijn heere ian coset/ ende des troostende wort dit also geraden tot atrecht bi alle die wijste custumieren van vermendoys diemen daer vergaderen mochte tot ten getale toe van. xxv. die alle ghehoort worden in fayte van custume/ ende des ghelijcs bij die wijste custumiers van vermendoys/ diemen vergaderen mochte tot sinte quintijn tot ten getale van. xiiij. toe. Noch wort dat also garaden in tournesis bi die wijste custumiers diemen aldaer mochte vergaderen om een sake die daer was die een tegens den anderen/ dats te weten mijn here van machien van lamays om een groot deel vander heerlicheit van rume tegens mijn vrouwe katherine constans weduwe van mijn here hue wilen here van rume Van welke sentencie also gegeuen ten rade vanden voorscreuen custumiers gheappelleert wort bi de weduwe katerine int parlemente. Alle gesien het wort geseit wel gewesen ende qualic geappelleert.

¶ Van leen te houden bi middelen.

Capittel. C. xcvi.

NA dat ic gesproken ende ghethoont hebbe vanden leengoeden die gehouden zijn vrijlic So wil ic seggen vanden leenen die geheeten zijn bi middelen. So weet dat een leen gehouden is bi middele in leen daermen of heeft mannen onder hem bider nature vanden seluen leene/ ende nochtans ist gehouden van ander here ghelijck als ian die here is vanden bossche daer hi iusticie heuet van borchgraefscap of grondelic ende houdet vanden here van forest die hooghe iusticie heeft. Ende ghi moecht weten dat so wie bi middele hout hi en mach van sinen leen niet doen eenighe nyeuwichede sonder sinen he-

te ,ekter.

¶ Een exempel daer op.

¶ Mijn here vã ailly here vã rume in tournesis/ woude geuẽ zijn bastaerde kinderẽ de hi hadde bi catherine cõstans die hi daer nae troude/ mer hi en mochte niet makẽ die kinderẽ ghetrouwet oft witachtich om dat die voorscreuẽ vrouwe catherine tẽ dage vanñ geboertẽ der kinderẽ eenẽ getroudẽ mã hadde leuende/ nochtãs die voorscreuẽ here van rume woude hẽliedẽ bewijsen op zijn heerlicheit van rume vã seker ghiftẽ die hi maecte elckẽ van sinẽ kindrẽ bisonder. Eñ dit soe dede hi bi zijns selfs gerecht vã zijn leenmannen iugierende in sinẽ houe van rume eñ settede hẽliedẽ in dat erf bi rain eñ stock also solemnelikẽ alst hem mogelic was/ eñ vã dier ghiftẽ gebruyctẽ eñ possesseerdẽ de voorscreuen kindere also lange als die voorscreuẽ here leuẽde was/ eñ daer na .v. iarẽ oft daer ontrent waren de voorscreuẽ kinderẽ als mannen in iugement sittende ter causen vanden leenen eñ landẽ als die voorscreuẽ here hemliedẽ gegeuẽ hadde. Eñ warẽ daer of brieuẽ gemaect/ die welcke die voorscreuẽ here eñ mannẽ besegheIt haddẽ/ ghebuerdet dat die voorscreuẽ heere van rume ostiuich wordt/ zijn erfgename legitisme geheetẽ here mathen van lamays/ relineerde eñ versochte alle dat lant eñ herlicheit van rume vandẽ bailiu van tournesis/ vandẽ welckẽ indẽ naem vandẽ coninc die voorscreuẽ heerlicheit vã rume gehoudẽ was. Die voorscreuen kinderen woudẽ onderhoudẽ huer ghiftẽ die voorscreuen van lamays daer teghen segghende dat oft die here van ailly gegeuẽ hadde bi sinen leenmannẽ eñ gerecht eenige ghifte oft eenige bewijsinge/ dat en mochte hi niet gedaen hebbẽ dat waerdich was ofte houden mochte/ na dat hi bi sinen heere eñ mannen met hẽ niet gedaẽ en hadde. Dats te weten bi minẽ here dẽ baeiliu van tournesis/ eñ bij die mannẽ vandẽ coninc iugerende ten vermaninge vãdẽ voorscreuẽ baeiliu die welcke genotẽ zijn aendẽ voorscreuẽ baeiliu here van rume waer omme. &c. Die voorscreuen kinderẽ seggẽde ter cõtrarie dat de voorscreuẽ vã ailly vrij here was vanñ voorscreuen plecke vã rume/ eñ mochte daer af doẽ gelijc vã zijns selfs goedẽ oft sakẽ geuẽ wie dat hẽ beliefde. Eñ hoe wel hi des hadde willẽ doẽ voor simpele mannẽ/ so soudet eñ behoordet waerdich te wesen sonderlinghe nae dattet was aen zijn propere kinderẽ/ ende niet aen vreemde personẽ of erfnamẽ dwelc is saeke fauorabile/ eñ die met allẽ rechters is te consentieren. &c. Waer õ. &c. Elcke sustinerende zijn faytẽ eñ anñ veel redenẽ/ alle gesien/ het worde geseit dat die ghifte niet en sonde houdẽ/ eñ wort gewesen bijdẽ mãnẽ vãdẽ coninc in tournesis/ van welker sentencie wort geappelleert int parlemẽt. Die sake vã appiel voor gesien int parlemẽt/ het wort geseit bij arrest wel gewesen eñ qualic geappelleert eñ worden die voorscreuẽ kinderen ghecondempneert indẽ costen eñ oec indẽ boeten vã quade appiel.

¶ Te houden als mansman.

¶ Capittel. C. xxvij.

Te houdẽ als mansmã is gelijc alsmẽ hout eenige leẽ bi die .ij. oft .iij. hant. Ghelijc als de here vã rume daer voor of gesprokẽ is hout de heerlichz vã rume vri eñ sonñ midde lẽ vãdẽ coninc/ eñ die heere vã calome houdt taingenies eẽ stede gelegẽ bi rume in leen vã dẽ voorscreuẽ here vã rume van sijnen houe eñ hulde vanñ voorscreuẽ plecke van rume. eñ dz hout hi vãdẽ voorscreuẽ here vã rume bi middelẽ õ dat die herẽ vã rume die zijn here was houdẽde is vandẽ conic als voorscreuẽ is/ eñ eẽ anñ hout eẽ ãñ leẽ vãdẽ voorscrenẽ here vã colome van zijn heerlicheit houe eñ hulde van tangenies welcke leste leen is mansman vanden coninck bijden middelen voorscreuen waer om en macht niet zijn geheten dan mansman Hoe wel dat sommige heten die anderde leen mansman. so soudẽ de oock dat derde leen/ maer het is behoorlijcker te hieten die derde leen mansman dã die anderde. Ende soe en mach oock die derde leenman nyet meer doen van sijnen leen

eenige transport noch nyeuwichede sonder
den here middele noch sonder zijn ouerste he
re/gelijc voorscreuē is bi exemple inde rubri
ke precedēte. Itē so wie leen hout het si vrij
middele of lage/ weet dat hi is gehoudē sinē
here te dienē tot elcker reysen dat hi daer of
vermaent wort. In twee sakē/dats te wetē
in sinē ghedinge om recht te doē/eñ en mach
hem niet excuserē sonder sonderlinge onledē
Eñ in diē hi woonachtich ware wter prouin
cien/oft dat hi veruallē waer in cranchedē
van gesichte/van ledē/van sprake oft vā sin
nen/so behooret hij te hebben eenen man die
voor hem spreeckt/ dye in sulcker saecke be-
dient zijn leē/oft anders de here mach clach
te doen op zijn leen vā boetē eñ hē bedwingē
zijnen leen te bedienē oft een man verandt-
woorde die daer woonachtich is inder heer
licheit vandē here aldaermen hē vermanen
mach ten gedinge vandē here telckē dattet
van node wesen sal. Eñ also heb ict sien doē
bi so veel exempelē eñ so veel reysen dz daer
gheē twifel aen en is. A

A. p spe de feud. §. quis super ho magiis ibi pria.

¶ Vā dienste in fayte vandē heeruaerdē
¶ Itē oft die here oft prince te doē heeft sijn
leen om sijn eere te bewarē of zijn lijf eñ om
zijn lant te bewaren/ weet dat hi hē ontbiedē
mach/die welck gehoudē is te comē indē wa
penen eñ te paerde na dattet leen sculdich is
eñ daer inne oec die here dienen bidē tide vā
xl. dagen Alsdan so soudt wesen optē costen
vandē here. Eñ oft die leenman gebrekelikē
vallet tot deser vmaningē/ weet dat hi hem
stelt zijn leen te verliesen eñ gheappliquiert
te wesen aendē here/eñ noch gereputeert te
wesen als quade eñ viant van sinen heere/
ten waer bi also dat hi alsulckē onleden had
de dattet redeliken waer dat hi voor onscul
dich oft geexcuseert gehouden si/ welcke on-
leden soude moetē seer groot eñ nootlic we-
sen. Eñ in dient waer voor so na ghemaghe
dat die leen man lieuer ghebrekeliken waer
sinen here dan zijn maghen/so is hi sculdich
hē weder te seggen zijn manschap eer dat hi
hem wapenen mach tegens sinen here/ wāt
in dien hi anders dede/hi soude gereputeert

B. Vide in li. feu ru. de milite vasallo q. contumax est.

wesen als verrader eñ ongetrou/eñ soude ver
liesen zijn leen die aendē here soude worden
gheappliquiert/noch gheē excusacie ofte on-
sculd en soude daer mogē wesen om eenighe
maechscap Ten waer dattet ware teghens
een ander here van wien hi oec leen houden
de waer/eñ daer hi had gelike ghelofte te ho
ue/ want ander excusacie en weet ic gheene
In dien de here vmaent sijn leenman te gaē
in heeruaerdē aldaer de here is eñ hi gebrec-
lic valt hi verbuert .lx. pont. Eñ oft hi hem an
der werven vmaent om een heeruaert eñ hi
noch in gebreke valt/ hi soude verliesen zijn
leen Eñ na somige daer behorē te wesen drie
vmaningē. Die eerste is indē heeruaerdē te
gaen/ wanneer den heer reysen oft sculdich
is te gaē/alsdan zijn die boeten sulc als tver
soeck vanden leen is.
Item als den here is int heer te velde die nz
en comt tot de vmaninge/daer staet toe tsest
tich pont als voorscreuen is.
¶ Itē ten derden die niet en coemt/hi verliest
dat leen eñ behoort ghereputeert te zijn als
quade viande vandē here als voorscreuē is.
Ten si dat hi sonderlinge behoorlijke onleden
heeft gedaē eñ gethoont in tijde eñ in plecke
Eñ also wort et ghe wesen bijdē custumiers
vā rijssele indē iarē vā .ccc. lxxxvi. B

¶ Te houden in maechscap.

¶ Capittel. C. xxviij.

Te houdē in maechscap is wāneer de
ghene die eenige sake hout eñ die ghene van
wient gehoudē is/gelike partien zijn of goe-
den bi redene van maechscap/eñ dat de voor
screuē houdinge vā huer vooruaders coemt
eñ coemt bi successie van maechscap/ ghelijc
inden plecken/ende sonderlinghe in norman
dien oft inden teenen van broeders coemen-
de vanden vader. Die outstē heeft dat gros
ende twee deelen/ende die ionckste hebbē dat
derdē deel biden redenen van deelinge ende
van successie. Dit stuck oft goet is gehouden
in maechscap/ want si zijn gelijc inden leen/
hoe wel dat deen grotet si dan dand eñ noch
tans hout hijt also edelic als den outstē doet
dat gros ende si zijn ghelijcke in maechscap

Ende nochtans willen die rechten dz die ion
ste hout vanden outsten in maechscap ende
gaet alsoe totten sestē grade toe vanō maech
scap die ghene wie des coēt is alsdā sculdich
te doē hulde aendē outstē dats te seggen dz hi
representeert dē outsten dye alsdan houdēde
is dat gros vandē leē Eñ aendē seuende gra
de de geē diet alsdā wil houdē is sculdych te
doen hulde eñ eede ō dat leen Eñ alsdan coēt
dat leen weō gehoudē te zijn gheheelic van
dē outsten broeō of vanden genen die alsdan
tgros vāden leē hout / eñ alsdā isset gehoudē
in māscap/eñ dā niet meer in maechscap Eñ
weet dat in die houdinge vā maechscap dye
outste heeft op dē genen die also hout die iu
sticie eñ bedwāt vā zijn rentē eñ vādē dienstē
die dē ouersten here toebehoorē vā ongelicke
oft broecke gedaen hē oft sinen volcke/ eñ vā
gheen sake meer.

¶ Usancie van orliens

¶ Eñ naō vsancie vā orliēs so wie i maech
scap hout hi heeft also iusticie alsulcke als de
outste/eñ en is niet gehouden hulpe noch dië
ste te doen/dan aendē ouersten here noch dye
here en mach daer op setten dienste/so lange
alst gehoudē is in maechscap Ueel anō custu
me zijn daer in houdinge vā maechscap mer
ō dat si so gelijc sijn ten plecke van normādie
int beghintsel daermen of vseert eñ datter al
wort gheuseert bi ghescrifte anders dan mē
elders doet in lande custumier. Jc wil dz int
cort passeren eñ procederen van te houden
in bourgayge ¶ Te houden in bourgayge
Capittel. C.xcix.

IN bourgayge te houden is te houdē lā
den pachten renten woninghen oft ander er
ue die sonō eenige leen ghehouden sijn eñ die
oec niet sculdich en sijn hulde noch manscap
pe aen ghenen here dan die renten ten termi
nen gewoonlic Eñ mach die ghene die alsoe
hout doen van sijn landen sinen wille/ verco
pen oft gheuen/mits betalende dē dienste vā
den here al ist die wille vanden here of niet Eñ
daer op setten renten/ende renten af setten.
ende dat en machmen nyet doen op den leen
sonder consent vanden here ghelijc voorscre
uen is Eñ en zijn sculdich aenden here ander
diensten noch sculden dan die renten ten ter
minen/eñ die sommighe ter doot van dubbel
de renten.

¶ Usancie van normandien.

¶ Eñ nader vsancie van normandie daer in
ne en valt gelofte noch strec/eñ hebben dye
vrouwen die helfte nader doot vanden man
nen/op datter sijn acqueste oft vercregē goe
den/ende in maechscap die susters deelen al
soe wel als die broeders/eñ na die selue costu
me van normandie so en sijnse sculdich dien
ste noch versoeck.

¶ Te houden in corterye.

¶ Capittel. CC.

TE houdē i corterie bidē vsantie vā cos
tume locale is te houdē alle eigē landē eñ pos
sessie/dats te seggen die niet gehouden en is
in leen dat ghemeenlic hiet tusscen die costu
miers eyghen lande eñ en sijn sculdich man
scap diensten noch heeruaerden dan die ren
ten aendē here ter terminē gewoonlic eñ ter
doot dubbelde renten in somige pleckē. Mer
sijn sculdich aen haren here dienste van sche
pendom want die here van sulcke erfhouders
mach maken sijn scependom ō te tracterē eñ
te belien die eruen tusscen sulke zijn ondersa
ten/eñ gehoudē te doen daer af erf eñ onterf
vanden erue te kennen eñ doen betalē die rē
ten die sulcke erf sculdich zijn eñ anders niet
ten si dat die here recht eñ iusticie heft gepre
uilegeert van sinen ouersten die sulc recht ge
nen mach gelijc als prince ouerste vanō plec
ke. ¶ Te houden in pachte.
Capittel. CC.i.

IN pacht te houdē is te houdē lande vā
eenige in pachte Dats te seggen in seker seul
den diemen hiet pacht welcke is om die sae
ke ghestelt op die landen Wantse also gehou
den sijn/ vanden heere daer af datse ghehou
den sijn. Soe en zijnse schuldich anders ghe
ne renten noch onghelden noch schepepdom
dan als dye heere van noode heeft te hebben
recht om eenighe pachten oft scheydinghe
die een tegens den andere/ ende hy mach ey
schen sinen pacht houders ende machse ver

manen te doen eñ recht seggẽ eñ si sijnt scul
dich te doen ter vmaningẽ van haren heere
Eñ en is daer anders geen scependom noch
meer dan vier oft vijf vanden mannen hou
dende in pacht/die eerste die dẽ here ontbie
den wil voor dien dage eñ en hebbẽ anõs ge
ne kennisse dã vã erf eñ onterf vanden landẽ
gehouden in pachte. eñ het en behoort oocn
ghedaen te wesen noch gewesen bi andere.

Te houden in alloes.

Capittel. CC. ij.

TE houden in alloes is lant te houden
van god alleene eñ en zijn schuldich pachtẽ
renten ongelden noch dienste versoeck noch
ander schulden ne ghene in leuen noch in do
de/mer die gene diese houdẽ/houdẽse vri vã
god eñ hebben aldaer alle laghe iusticie ghe
lijc vã trouf van clachte eñ van kennysse vã
simpele delict te wisen bi haer genoten. hou
dende in alloes dien vanõ castelrye sijn eñ
die een alloes vermanẽ den anderen sonder
here of baeiliu begherende aendẽ here souue
raen dat hi in hulpe van recht wil doen settẽ
hmer vonisse tot executie bi sinẽ sergẽt/eñ de
here ist sculdich te doẽ/dat erf eñ onterf van
alle dye alloes eñ vmanen deen den anderẽ
daer of eñ geuen daer of brieuen eñ decreet/
die houdelic eñ wairdich zijn gesegelt mz ha
ren segelen eñ in sommighe pleckẽ õ te doen
vtroepinge van zijn alloes daer en behoeft
niet dan die kennisse die den vcoper daer af
doet voor notarisen oft tabellioen eñ brieuẽ
daer op heffen oft voor mannẽ onõ zijn sege
le. indiẽ hi segel heeft dat bekẽt is daer brie
uen of ghemaect wordẽ Eñ indient gheap
pelleert wort van haer sentencie nae sommi
ge pleckẽ die vrij alloes õ werẽt indẽ wape
nen eñ anders niet/Ende naden rechten het
mach zijn gherelieueert voor goede mannẽ
Mer die vsancie vanden alloes behoordt be
waert te zijn so verre alst redene waer.

Te houden bi aelmissen.

Capittel. CC. iij.

TE houden bi aelmissen dat is te hou
den tgeent dat gegeuen is der kerckẽ bi sulc
ker manierẽ dat die ghifter also vri gegeuen
heeft dat die kercke daer af is pure gebruker
sonõ middelẽ/eñ dattet niemãt en houdt dã
god ten si bi also dat die ghifte gecõsenteert
eñ geamortificeert si vanden prince daer af
dat als ouerste gehouden is wane als dan so
en is die kercke daer of sculdich vsoec dienstẽ
noch schulden hoe wel dattet is leen oft edel
houdinge ¶ Item eñ hoe wel dat die ghifte
niet en si gheconsenteert noch oec gehamor
tificeert vanden souueraen oft ouerste daer
omme en isset niet die ghifte sal ghehouden
wesen vander heiligher kercken Mer het is
van node te hebbẽ eenen man dye ant woort
voor die houdingen. Ende moeten na zijnre
doot de gene die zijn vanõ siden vandẽ ghif
ter daer stellẽ een anõ doende die beliefte vã
den here daer of dattet ghehoudẽ is Dat is te
seggen die sake gegeuẽ oft des niet/die here
van wiẽ des is gehoudẽ bi beclachte daer bi
rechtelikẽ gedaẽ mach aldaer settẽ eñ stellẽ
die hãt vãdẽ rechte. so lãge allmẽ daer of ge
daen sal mogen hebbẽ zijn goet dunckẽ Eñ al
so macht oec gescien vã mã te man als si ster
uen so lange als biden ouerstẽ oft vanden he
re geamortiseert sal wordẽ Eñ als des ge
sciet so most daer toe geroepẽ wesẽ dye here
of ouerste daer de ghifte afgehoudẽ is/wãt
sonõ dẽ middelẽ here te roepẽ die ouerste he
re en mach noch en is sculdich te amortifice
ren eenige possessie ten si dattet vã hẽ allene
puerlikẽ ghehoudẽ mach wesen eñ ten si oec
dat de here middele wie daer heeft interrest
eñ hi oec des cõsenteert eñ dz zijn recht daer
aẽ bewaert si. Eñ indient also niet gedaẽ en
is die here vã wiẽ des is gehoudẽ mach doẽ
vcopen nz tegẽstaẽde die ghifte gedaẽ aẽ die
kercke Eñ of hijt nz en doet vcopẽ so moet hijt
hebbẽ indiẽ hi hẽ daer of nz vdragen en wil.
alle die kẽnisse op dye sake ghegeuẽ als hi te
vorẽ hadde eñ dat hẽ gelevert sij mã leuende
eñ steruende vanõ saken gegeuen eñ dat hijt
bediẽt bi dẽ oerlof vandẽ here vã wiẽ des is
ghehouden ghelijc voorscreuen is/Ende vol
daen aenden here tot zijnre beliefte. oft an
ders dye heere salt in sijnen handen houden
als in des heren hant. bi ghebreecke van mã

¶ Van den amortissementen.
Capittel. CC. iiij.

Wet dat amortissemēt is so veele te doē aendē here souuerain eñ aendē here sub iect vā wiē die sake diemē amortificerē wil gehoudē is dat si consenterē eñ ouergeuē dz die sake si eñ bliuē mach tot eewigen dagen sond sculde oft onghelde ne ghene eñ daer of brieuē hebbē vandē ouersten here/ eñ vandē consent vandē middelē here. Eñ vā dier tijt voort en valt noch en mach die here tot genē dagē daer op eyschen of hebbē eenigen recht exploit boetē noch confiscatie. Mer blijft aē die kercke. sond and' dienste noch rechte aen dē heere geestelic noch waerlic van eenigen here ¶ Te houden bi willen
¶ Capittel. CC. v.

Bi wille te houden is wāneer enyghe gheeft vā zijn leē een deels eenē anderen eñ behout selue die māscap daer of geliker wijs dat so wie. xx. pont des iaers te rente hadde op eē leen eñ dair af gaue die. xij. pont of and' partie kerēde die māschap tot hē seluē eñ be houdē die manscap voorscreuē van sinē mā Want die gene wien des also gegeuen is en doet geen eedt oft hulde. noch en is gehoudē te doē ōtgene dat hē gegeuen is Eñ nochtās hout hi die rente edelic/ want gheen sake en is ghestelt of ghewesen op leen/ het en si ter edele condicie bi den redene vanden leen daer dat wt spruyt/ ten si bi dē cōsente vādē here die des geeft/ die des mach latē in eygē rentē indient hē beliefst. Hier of en is niet al so geuseert in piccardyē/ wāt die renten dye gegeuē oft ghescoft ware soude gehouden sijn in manscap biden seluen
¶ Te houden bi digniteyt Ca. CC. vi.

Bi digniteit te houdē is te houdē enige officie in leē bi forme vā digniteit ge lijc als te houdē heerlichedē eñ and' officien. in erue eñ in leenē gelijc als erfmeyer / of te houdē in leen daermen of vrij eñ quijt is vā enigen sculdē die gemeēlic gewoōlic is te be talen indē lande eñ men niet en betaelt bi dē rechte vandē leenē daer op men woont ghe lijc als een huys vrij is van excijse vandē lā de te betalen die dat ander volc betaelt. Oft recht te hebben in oeuen oft molens bid vrij heden van leen Eñ alle andere sulcke vrijhe den die biden besitte oft houdīge vandē leen sijn aendē ghenen diese houdē eñ hebbē wāt alle alsulcke houdinge sijn gehieten houdin ghe van digniteyt ende sijn vrij ende e edlen tusschen den anderen/
¶ Vandē versoeck die de leeñ goeden schul dich sijn aenden heren.
¶ Capittel. CC. vij.

Vandē vsoec dat die leengoeden scul dich sijn wil ic spreken ō dattet vol get naeden houdingen vanden leenen
¶ So moechdi weten datter geen lenen en sijn si en sijn sculdich vheffinghe oft vsoeck So isset te wetē datter sijn drie manierē vā vsoec te betalē Die eerste is wāneer de gene die dat leē gehoudē heeft oñnich woort sijnē outsten soen is gehoudē te releuieren oft ver soecken vā sinen here vā wie dat leen gehou den is nad doet vādē ghenē dier doot is. vā sulcke vsoec ende binnen sulcker tijt als die castume vandē lāde eñ vand plecke dat wt wijst Wāt na somige pleckē men moetet v soeckē binnē. xl. dagē Eñ na somighe ander pleckē binē si aers eñ na somige binē. vij. da gē It ē na die castumen vanden plecken zijn die versoecken want die eē sy lyege die āder half lyege. Die lyege zijn sculdich. x. pont vā versoeck Die half lyege zijn sculdich. v. pont van versoec. Die sommige leenen zijn schul dich paerde bi prijse. dye ander zijn sculdich witte hantschoenen. witte spere. die ander zijn schuldich sestich scellinghen. ende alsoe nae dye castume vanden plecken soe moet men hem regulen Ende daer omme en isset van ghenen noode daer af veel te segghene. Die anderde maniere van versoeck te beta len is. wanneer die gene die dat leē heeft eñ aengaet. gaet in religie oft cloester Wāt als dan moechdy weten dat de gheene dye daer nae behout vanden leenen te possesseren. be hoort te doen ende te betalen aenden here al le versoeck ghelijc als oft die gheene dye als dan inden cloester ghegaen is doot waer.

Die derde mañiere van versoec te betalē is
wanneer als dat leen valt in regiment van
bail wāt alsdā moet die bail reliuerē of ver
soecken inden name vandē iongen of weesē
Eñ hem leenen dat versoec ter tijt toe dat hi
selfmondich is/ eñ alsdan is dat ionghe hem
dat sculdich weder te gheuē eñ niet eer Eñ
indien ghebrec geuiel biden bail dat dat ver
soec niet en gesciede in tide dat soude wesen
ten perikele vanden bayl eñ oock van gheen
ander.rc. Nochtans zijn die sommige vanď
opinie/ dz die bail sculdich is versoec ter cau
se vā zijn bail/ om dat hij treden moet inden
bayl met recht/ eñ dat hi bedient dat leen/ eñ
so doet oec die erfgename vādē leen wāneer
hi selfmondich is/ eñ dat hi eedt doet eñ beta
len dat versoec Mer ic hebbe gheuonden die
meeste deel vandē wijsen die welcke zijn vā
opinie ter cōtrarye/ eñ dat daer geen doē en
is dan een versoec dat die bail sculdich is te le
nen int ingaen oft int intreden vanden bayl
Eñ weet dat tot alle manscappē moet we
sen versoeck oft rechte/ oft anders die natuere
vandē leen en soude niet wesen geresorteert
oft volbracht Eñ daer ōme in transactie doē
de hulde ende versoeck is in een te samē ver
eenicht biden adueu eñ sculde die daer afge
daen is aenden here. want sonď des nyemāt
en mach vallen in hulde oft manschap/ mer
des en is gheen node te doen int intreden vā
den leen/ ende in manschap om die doot van
eenighe/ want alsdan en moet men niet beta
len dan versoeck eñ ghenen anderen dienste
daer om datter gheen nieuwe manschap en
is/ want het en is niet nyeuwe manscap vā
den naesten erfghename vanden doden tont
fanghen/ want hi en doet niet dat te presen
teren zijn voorsaten daer om dat de here nz
en behoort te wesen sonder man van sijnen
leen/ Ende leen bi zijnre natueren behoort
te gaen van erfgenamen tot erfgenamē/ eñ
nadē wijsen het en behoort niet wesen van
dert oft verureemt in vreemde handē tē wa
re bidē saken die int rechte zijn. Hoe een mā
mach vercopen sijn houdinge eñ zijn erfgena
mē onteruen daer of ic hyer bouen gheroert
hebbe inde rubrike daer af mencie makende
die seit hoe dat niemāt in zijn doot bedde en
mach vercopinge doen die van waerden sy.
Ende daer om noch so wie doen wil nieuwe
hulde oft manscap men moet daer of doē hul
de aenden here. ¶ Item soe wie geen
manscapheit en doet van versoec te betalen
binnen der tijt hi veruallt inden boeten ghe
woonlijc tegēs den here/ eñ die here sal hou
den dat leen sonder man. also lange alsmen
ghehouden heeft sonder heere. Dat is te we
ten soe wie leen hout van witte spere of wit
te hantscoen van versoec hij valt in also veel
boeten als dat leen lyege schuldich is. dat is
x. pont/ alsulcke boeten is sculdich dat leē te
halue lyege. v. pont. Ende weet datter geen
leen en is vā meerre dan van. lx. scellinghen
tournoys Eñ oft dat leen so cleyn wair dattz
niet waerdich en waer. lx. dyer scellinghen
iaerlicx. oft ander leen dat niet waerdich en
waer zijn versoec/ weet dat dye here behoort
te hebbē die beste vruchtē vandē leen indiēt
hem belieft/ die binnen drie iaren daer op co
men sullen ¶ Van leen vā sergēterie.
Item van leen van sergenterie na die custu
me vander sale tot rijssele en zijn niet vā op
xxx. scellingen van versoec eñ tot. xxx. scellin
ghen van dienste.

¶ Custume van mortaigne

¶ Item na die custume vā mortaygne/ alle
leenē sijn op. lx. scellingen van versoec oft vā
drye iaerscharen die beste gelijck alsser voer
screuen is. rc. ¶ Van leen van weesen
oft ionghen onder hoer iaren.

¶ Itē en valt geen weese oft ionghe onder
zijn iarē in gheen boeten om tversoeck nyet
betaelt Mer de here mach daer af beclachte
doē/ eñ men behoort hem te wisen te nemen
zijn versoec op dye incomingen vādē leē sonď
boeten Eñ also wort tet geseit eñ ghe wesen
inder sale tot rijssele om ian vadē houssiere.
onder zijn iarē ter cause vā zijn leē van perō
ne die ouerscot ghe weest hadde bij meer dā
een iaer. om den ghestil die vanden voorscre
uen leen was bi proces hangende indē voor
screuen houe Ende oft gheboerde dat nader

doot van eenige die houdende waer sommi
ghe lenen van sommige heren/ eñ achter ble-
uen sommighe kinderen van hem sonen als
voorscreuen is. Die outste soude wech drag̃
alle die leenen in dien datse gohouden waerē
van somige heren. Eñ oftse alle ghehouden
zijn van eenē here die lenē soude gaen na ad
uenant vanden sonen. Eñ daer om in dien se
ge houdē zijn vā somige heeren alle comen se
aenden outstē sone te v̄soekē van alle die he
ren daer af datse gehouden zijn. Eñ zijn se ge
houden al van eenen heere elck vandē sonen
souden versoe ken dat leen dat welke hi scul
dich waer te hebben/ eñ alsoo is de here schul
dich hemliedē te ontfangen/ eñ en is niet scul
dich hemlieden te weygherē/ ten ware bi al
so dat dese leenen gehouden van somige her
ren die ioncste sone quame om te versoeken/
eñ die outste niet en quame/ alsdan en salt de
here niet houdē tē si dattet hem belieuet om
dat hij wel weet datter een oudā sone is/ die
met redene dat leen schuldich is te houdē eñ
te hebbē/ ten si dat de here weet seker lijck en
dat sonder fraude noch sonder ander recom-
pensacie die outste cesseerde te comē v̄soekē
eñ dat die outste hē daer af niet eñ v̄draecht
om gheē sake dan om te vorderen sinē broed
die luttel goets soude hebbē tē waer dat des
geschiede Wāt anders die here soude gehin
dert oft bedrogē wesen in zijn heerlike rech
te van zijn thiende/ dwelc hi niet en behoort
te v̄liesen om gheen rekeninge noch trensac
tie die hi doet tegens den consent vanden he
re. Oft in dien alsoo niet en waer dat de out
ste soon hem v̄droege van alle die successiē
die van sinē vader gecomē was oft van zijn
re moeder in dien dat leen quame vander si
de vā zijnre moeder of dat hi niet getredē of
gegaen en waer in regule oft clooster eñ pro
fessie doen eñ aldaer bliuē/ want anders die
here en heeft oec gheē sake hem te v̄dragen/
ten si ij dattet geliefte eñ dat hē oorlof daer af
gegenē si/ oft anders het soude schijnen dat-
tet fraude ware tegens den rechte heerlike
eñ alsoo wortet ge wesē indē huus tot cisoing
om mijn here pieter van vertain tegēs mijn
here zijn outste broeder/ welke broeder woū
de v̄heffen eñ v̄soekē een leen gheheeten die
hooft/ mer die here en woude hē niet ontfan
gen/ om dat hi wel wiste datter een oudē broe
der was die sculdich was te v̄soekē. Eñ daer
om seyde die here dattet waer was blikelic
datter middel was tusschē hemliedē bi ver-
anderinge van landē oft vā ghelde/ daer om
die ioncste alsoo quam versoekē eñ die outste
swege. Daer op gheuiel proces inden houe
tot cisoing/ eñ geduerende langen tijt eñ soe
lange dattet geuonden wort biden rade vā-
den wijsen van rijssele dat die here niet ghe
houden en was ten voorscreuen versoeck te
nemen noch tontfanghē tē waer dattet hē
beliefde/ eñ moeste die wille vandē here ge-
daen zijn. Item eñ alsoo wordet mede geseyt
van een ander leen in tourne sis te houdē vā-
den here van warcoing tusschen Jacop van
wandripont outste sone van mijn heere van
wandripont eñ aert zijn ioncste broedē/ wel-
ke leen gelegē is tot esquermes. Item noch
wortet alsoo geseit vā een ander leen gelegen
tot cisoing in der manierē als hier bouē ghe-
seit geweest is.

20 Insti. de servi
Sitoe eñ ius

Vanden heer weghen eñ weghen.

Capittel. CC. viij.

Item recht van wegē daer of die rech
ten spreken so doen seck de custumeers ende
daer omme wil ic thoonen dat gheen dat ick
daer af gesien hebbe. Weet dat bi sommige
namē wordē genaemt rechtē van weghen.
Dats te weten weghe pade sentier cariere
trauers heer wegen lopēde van riuierē wāt
alle mogen se geheeten zijn weghē/ die somi-
ge sijn geheetē priuers eñ dandere ghemey-
ne oft openbaer/ Die priuers sijn die ghene/
die eenē yegelijkē niet gemeen en sijn/ gelijck
als somighe hebbē recht te lijdē doer den vel
de van sijn gebuerē om te gaē tot sijnē lande
oft erue die gheē ander wtganck en heeft eñ
die is geheetē weghe oft pade/ eñ behoort te
wesen breet der daluē voet. Eñ in desen we-
ge mach gemaect sijn brugghe oft hecken/ eñ
en behooren aldaer te liden oft te gaē eenige
beesten sonder boeten.

¶ Item sentier is b 2eeder wege eñ mogen eñ geleydet sijn beestē/eñ mē en mach aldaer niet makē brugge noch heckē mer mach daer doer geuarē zijn in allen tijden eñ behoort te zijn open ghehouden eñ behoort breet te wesen vijf boeten/oft also veel datter waghen moghen lijden. A

Justi. i. de serui. §. actus ē ius.

¶ Itē cariere is eenē wech also gemeen dat ter een yeghelic mach gaē eñ comē te voet/te paerde eñ met wagē eñ karrē sonđ yemāts wederseggē eñ en mach daer ghemaect zijn brugge noch adder belettingē/ eñ behoort te zijn thiē voetē breet ten minsten. B

Justi. de serui. ru. §. via eñ

¶ Itē travers is een wege die dwers gaet vandē eenē lande indē anderē/ eñ is gemeen aen yegelic om volck/beestē eñ om gerept oft wagē Ende ghi moecht oec wetē dat in vrācrijc behoren die dwerse weghen bewaert te zijn eñ onderhoudē. So behoort dese dwerse wege breedt te wesen als die custumieres eens zijn. xx. voeten oft. xxij. C

Justi in. dicta Juris rustico. ū

¶ Itē heer wegen zijn grote wegen die van dē eenē lande in dander gaē/ eñ vādē eenre stede in dander/eñ en behoort daer niet gedolven noch gepootet te wesen/dē wech hout. xl voetē breet op die boetē vā. xl. schellingen tegens den coninc indē conincrijc/ eñ in ander landē tegens dē prince/ wāt aendē oversten here behoort die regement ende kennisse vāden grootē wegen ende vandē saeckē die aldaer gebueren Hoe wel datse doorlidē ende dwersen inne ende door dat lant eñ heerlicheit/van een hoghe iusticier eñ so en behoort mēn niet te ackeren eenige landē die aen die grote wech gelegē sijn/ ten si in wederkeerende dat lant in zijn regule aen der sijde vā dat lant/eñ niet optē wege op dese boetē nae op dattet lant niet en wint optē wech/ ende thoonende datter is heerlike weghen op die boetē vā. xl. schellingē/ mer wel mach die ackerman zijn acker keerē eñ wendē optē wegen sonder te verbueren.

¶ Itē vā rivierē lopende die vā sulcker manieren zijn als inder rubrike daer of dienende is vclaert eñ geroert is volcomeliker geteekent bidē getale vā. N. ende daer ōlide te mi daer af breeder te spreken.

¶ Vandē ridderscap die de herē eyschē wāneer dat si huwelikē harē outstē sone oft dat hi ridder wordet.

¶ Capittel. CC. ix.

Weet dat bidē recht siegnourale ende ridderscap/die herē zijn wel gewoonlic te eyschē op haer leenmānē eñ op haer mānen houdēde in cotterie die ridderscap vā harē outstē sone. Wanneer dat hi ridder wordt eñ oec die huwelic vā haren dochter om die grote costē coste die de herē daer ō doē. Eñ gelijc die sone gehoudē is bi nature te batē te comē sinē vaō met recht heerlike die leenmannē eñ ondersatē vā eenē here die haer hooft is/eñ haer vaō in heerlicheit eñ in eere eñ in der noot behorē si hē sekerlic te bate te comē in deser sake sonderlinge alsi is om sinen outsten sone die Sheyder is haer here te worden oft bi sijn outste dochter die mochte worden haer vrouwe So is gemeenlic die hulp vādē leenmannē houdēde ligement vā. x. pont ende vandē halue liege. v. pōt eñ vandē ghenē die houdēde is in cotterie vā dubbelē rentē. Eñ also isset wel geacustumeert in veel plaetsen Mer oft ghi mi vraecht dat vā rechts wegē daer toe behoort/ weet dat de here dat niet eischē en mach bi rigoer mer ō dattet is geacustumeert also te doē eñ gehēgenisse is onterfenisse na opinie vā somigē/ wāt het volcht de mānen lidē of passerē en mogē te doē/ eñ te presenterē eēs eē hoesheit eerlic gelijc als vā eē sguldē cop of anō in welē nadē staet eñ macht vādē leenmannē eñ vandē herē/ mer diet willelic doē wil dat behoort te wesen telcke reyse nieuwe dingē/op dattet niet en keert tot gewoonte Eñ en mach de here daer af ghenē eysche doē bi bedwāc noch met rechte/maer eyschē bi hoesheit.

¶ Een exempel daer op

¶ Het gebuerde dat die here vā sinte venāt eyschede sinē mannē eñ leenmannen om den huwelic van zijn dochter eñ die ridderscap van sinē outsten soon te hebben volle dienste van leen Dats te weten te volle leen. x. pont aen halue leen. v. pont/ eñ aendē ondersaten

in cotterie dubbelde renten Die mannen vā
den here v̄gaderdē te samen eñ hem daerop
wel beradē si antwoordē horen heere datse
daer aen niet ghehouden en waren maer tot
sijnre eere si soudē gaerne doē een hoescheyt
eñ present sulc alst hem believē souden nz dat-
se anders gehouden oft v̄bōden waren noch
hoer leenē oft houdinugen Die here en heeft
des niet dākelic genomē eñ seide dat hē daer
of recht gedaen soude wesen eñ dede hem lie
den dachuaerdē voordē oversten heere inō
sale tot rijssele Die sake gehoert het wortge
seyt bi mānē dat si nyet daer of ge wesen en
hadden noch ghesien noch gehoert wiseneñ
dat si daer om gheen vōnisse gheuen en sou-
den eñ die leenmānē eñ ondsaten en waren
daer aen niet geohudē met recht Mer bi mā
nen vā rade si rieden die voorscreuē mānē
dat si bi hoescheyt doen soudē horen here tot
ter feeste van sijn kinderen enige presenthet
waer in siluer werc in wijn oft anōs eñ dat
sijt ghesien hadden also doen. mer an dersen
wouden sy daer of niet seggē eñ of si des vor
der wouden weten si mochtē trecken totter
hooftstadt dat is te wetē inō camer vander
conic om dat doē ter tijt die stede vā rijssele
toebehoerde dē conic daer die mānē iugiere
de inder sale ghewoenlick waren te gaē wā
neer si in twifele waren van eenighe saken
Noch in anderhouen en heb ict nye sien wij
sen noch hebben met vonnisse.

C Vanden leenen die sculdich sijn te heb
ben herbegayge op de plecken.

Capittel. CC.x.

MEn vint. sommige leenen oft ander
houdingē die bi hoer nature behorē
te hebbē herbegaige op die pleckē diese desig
nerē Eñ oft gebuert dattet gebrec si in eenij
ge plecke eñ datter geē herbegage en is de he
re mach clachte doē rechtelic dat alle de ghe
ne oft die gheenen dye tot sulcker woonstede
oft plecke eñ behoort genaemt te sijn willen
hebbē oft v̄meten rechts datse gemaect heb
ben beginsel vā herbegayge cōtinuerēde die
volcominghe vanden seluen. Op die boeten
daer op gestelt bynnē. xl. dagē naest comē na
datter op dē plecke gecōdicht sal wesen met
rechte eñ tot beclachte vā dē here behoort zal
so gedaē eñ gecōdicht te wesen op die plecke
Eñ indiēt binē die. xl. dagē nz gedaē en is de
here sal doē anōde beclachte te hebbē herbe-
gayge binē. xl. dagē als vā ōde reise mē hoer
tet te wisen eñ te condigē. Eñ indiēt binnen
vanōde reise oft. xl. dagē dā niet gedaē en is
mē behoortet te wisen eñ te doē derde werf
dat binnē. xl. dagē herbegayge daer gedaē si
of des niet/die here sal vierde clachte doē al
so veel te hebbē van elcke vande eerste twee
reisen dier gedaen is geweest te wisen sijne
boeten eñ mē behoort hē te wisen voor elcke
vā die. ij. reisen. ij. scelligē vā boetē/eñ ō die
derde reise. lx. scellingē vā boetē. eñ die woō
stede of plecke of huysinge geset eñ gehoudē
te wesen in sinē handē so lāge als die ghene
diet toebehoort borchtochte ghedaē sal heb-
bē/des te doē binē siaers/mer recht is te doē
tot elcke vādē deffault vā xl. dagē te wijsen
als vādē boetē sonō te v̄beidē te doē wijsen
die drie boetē te samē C Costume vander p
uoesteit vā parijs. normādie. eñ orliens.

So weet dz na die castumē vādē puosteytē
vā parijs normandie/eñ orliēs/ oft die here
vā node heeft te makē herbegayge molēs of
dāmē/eñ zijn ondsate heeft wonige oft plee
ke die hi vā hē hout/die here mach dat nemē
ō te makē sijn herbegayge/molēs oft dāmen
ō den prise/dat prijsers hē daer toe bekennē
de dat prisen souden/of ō māgelinge vā anō
lant Eñ ghi moecht wetē dz die manscap lye
ge sculdich is herbegayge van. x. pont/eñ die
halue lyege. v. pont/eñ also na die aduenant
van meer meer/eñ van min min.

Vanden erue dat die here mach betrecken
bi gebreke vā dienste of van rente onbetaelt.

C Capittel. CC.xi.

BJ ghebreke van dienste of renten onbe
taelt mach die here betreckē tot sinē demay
ne/dat die turalē hietē tot sijn tafel/die hou-
dinge die van hem ghehouden is.

C So weet dat so wanneer daer gebrec aē
is/ende die here hem daer aen beclagen wil
aē zijn gerecht/ men behoort hem te wijsen

dat hi op die plecke doet. waer om hi hem beclaecht. bi hem roepen die mannen vanden recht. den ghenen van wyen hi sijn beclachte doet. bi faulte van dienste of van renté. en de welcke sake is bouen gheexponeert seggende dat bi faulte vá sulcke dienste of van sulcke renten onbetaelt Hi clachte doet siné dienste te hebbé of sijn renten met die boeté ghewoonlijck van .lx. scellinghen oft vá .rc. oft des niet betogen te wesen tot sijnre demayne die voorscreuen erue daer op die voorscreuen renten of dienste sculdich is .rc. Eñ daer op ten clachte vanden voorscreuen heere behoort die plecke geset te sijn inden hádé vanden heere segghende of iemant is ende sonderlinge dese. N. die daer teghens weet oft segghen wil dat hi come ten .riiij. dagen tédinghe teghens die voorscreuen here ende recht dene sal hem ghescien|Ende indien ten .riiij. dagen nyemát en coemt die voorscreuen here is schuldich te hebben deffault. eñ bi nieuwe beclachte dye partie van nyeus behoort verdachuaert te sijn indé houe als voorscreuenis. te sien iugieré die deffault oft proffijt van dien geobtinueert: biden voorscreué here Ende also tot .iiij.riiij. dagen gheledé. indien de verdachuaert niet en quame Ende die .iiij.riiij. dagen geledé. de here is sculdich te hebben sijn renten eñ die boeten vá .lx. scellinghen oft sulcke .rc. Ende also doé clachte by vier .xl. dagé eñ alle tot perikele van boeten. indien den verdachuaert nyet en quame. die vier .riiij. dagen geleden. eñ die vier .xl. dagé die heere heeft geraect opté verdachuaert sijn renten eñ die boeten vá .lx. scellingé Eñ indien de gedaechde noch niet en coét die here behoort weder te beginnen sijn beclachte ghelijc als bouen. bi vier .riiij. dagen ende bi vier .xl. dagé Maer dese reyse en is hi nz sculdich te doen noch causeré geen beclachte vá ghelde dan aen hem betoghen te hebben aen sijn demayne dat erue alsoe alst leit eñ is oft was van hé gehoudé. bi gebreke van diéste of van renten onbetaelt eñ die voorscreuen .riiij. dagen eñ .xl. dagen geleden de heere behoort toe ge wesen te sijn dat erue aé hé betogé te wesen bi gebreke vádienste oft van onbetaelde renten Dats te weté alle die .riiij. dagen/ eñ .xl. dagen daer op sonder te hebbé eenige interruptie .rc.

Vanden prijse vá coren. hauer. capoenen/ hennen eñ ander saken. Capittel/ CC.rij.

Hier na volcht hoe dat coren. hauer/ capoené. henné/ hostes/ eñ tenans behoren ghepresen te sijn in prisinghe vá erue eñ ander saké dye in prisinge mogen comen na die oude vsancie Eerst is gheprefen die rasiere terwe tot vijf scellinghe ses pñninc die rasiere vá hauer tot twee scellinge negé penninge. die capoé van renten tot .ir. pénninghen Item sijn geprefen twee henné voor ené capoen Item die capoené vá herbegayge sijn gheprefen die twee voor eenen capoen van renté/ eñ behoort den capoé van renten te wesen souffisant/ eñ in diense niet en waren souffisant men behoort ter af te slaen na aduenant/

Ité is geprefen eé mályege tot .rr. scellinge. siaers van renté/ eñ die halue .r. scellinghe. Item is geprefen eé hostes tot twee scellinge/ eñ eé tenás tot .rij. pénige. eñ dye máscap lyege is sculdich herbegayge van .r. pont eñ die halue van vijf pont eñ die grote of cleine na aduenant Item indien si hadden prisinghe van lant daer casteel of slot op is. Weet dat die casteel nae die castume vá vermédoys eñ veel ander castumé behoert ghepresé te wesen also menech werf .r. pót als. dat lant behoorende aenden voorscreuen casteel menich werf waerdich mach wesen hondert pont iaerlijcr. gelijc als eé lát dat waerdich is ses hondert pont des iaers/ tot welke een casteel is daer toebehoorende/ die gestelt behoort te wesen prisinge Weet dat die casteel geset sal sijn op .lr. pont siaers Also is het gestelt ge weest in prisinge tusschen veel heren bi prisers vanden wisen daer toe gecommitteert. Item is geprefen eé hallot een pennic siaers Ende oft ghebuerde dat in eenigen ambacht heerlicheit waer Eñ iustitie daer toe behoorende waer. Weet dat die prisinge sulc behoort te sijn als tot C. pót

lants.x.pont voert Dats te wetē dat om.C. pont also gehoudē in iusticie eñ heerlichz als voorscreuē is men behooret daer te settē die prisinge vā.x.pont eer dat die heerlichz eñ iusticie behoort gepresen te wesen als ghesei is voor casteel oft slot indiē daer eenich si.

¶ Vandē kuerē eñ vbodē vandē oest.

¶ Capittel.CC.xiij/

Vandē kueren eñ vbodē vandē oest wil ic thoonē tghene dat die houē waerlic daer of doen/ gemeenlic behoorense gedaen te wesen in dingdage bi beclachte van baeilliu eñ bi vonnisse van mannē. Eñ daer nā behoorense gecondicht te wesen bi mannē of bi sergent in allē kerckē vandē baeiliuscap/ in welcke plecke men mach boete nemē Eñ de forme van geboden te makē is dese. Wij maken die geboden vandē oest bi sulckē here .N. eñ verbiedē datter niemant eñ si die in d'oest maeit vaert, voor de opganc oft nederganck van der sonne ten waer vi also dat hi gesaeyt eñ geporret waer vandē velde voor den afganc vāder sonne op die boete van.lx.schellinghen.

¶ Itē dat niemāt en gaet garue of corē binnē oft wech en draget eenige garuē voor eē andrō op de boete voorscreue te waer bi de volke die dz goet toebehoort Eñ indie bemisdaet bi nacht geuodē warē het sullē gereputeert wesen voor dieste. ¶ Itē dat niemant en gaet luragiere in iemāts boomgaert de n[?] dē sijt datse beslotē wordē/ op die boete vā x.schel. ¶ Itē dat niemāt gheen quade herberge en houdt noch en ander vont [?] oft boenen/ dobbeliers oft ander spele op die boeten van.lx.schellingen.

¶ Item dat niemāt en ghehenget te sette beeste en eens anders lant voor de tijt dat dat coren drie dagē daer of geweest is/ op die boete vā.lx.schellinge/ eñ is dē derdē dach te bestaē ghelijck oft dat coren wech ghevoert ware tl manendachs/ die beesten mogē daer gaē des woensdaechs daer aen/ welcke ordinancie gedaē wort bi mijn here sinte Lodewijc coninc van vrancrijc/ op dat die arme menschen aldaer mochten gaen rapen.

¶ Item dat niemāt en vogelt na ent voghelen voor alre heiligē dach/ op die boetē van tsestich scellinge.

¶ Item dat niemāt en vogelt na partrijsen op die boetē vā.lx/scellinge eñ in somige plecken op die boetē vā.x.pont/ eñ die netten verloren.

¶ Itē dat niemāt gheen wapen en draghet bidē custume vādē lande/ gelijc als hantbogē stralē picke/ haysten/ daggē/ besleghē stocken scarper dan vā drie duymē lanc/ besleghē voorkē/ op die boetē vā.lx.scellinge Eñ de boge op die boetē vā.x.pont eñ also vandē voetboghe na dattet gedragē waer vi inuasie eñ oec vā die harnasch verloren.

¶ Item dat niemāt en sij die eenige beesten laet gaen oft sedt te gaē tot eēs anders schade op die boetē dye hier na volgē Dats te wetē om een volē.ij.scellingen/ om een koe.iij.scellinge/ om een scaep.ij.penninge/ eñ also van elck so lange alser een is/ om een hoop gansē vi.penninge Eñ die schadē die bidē voorscreuen beestē gedaē sijn wedsgeuē ten seggē eñ goetdunckē vā goede mānnē die daer toe sijn gecommitteert Eñ in dien beestē warē die in der bewaernissen zijn vā eē wachter/ als dā en is dē hoop niet meer schuldich dan een boete alleē eñ dē scade weder gegeuen.

¶ Itē die boetē vandē beestē voorscreuē in tournesis van.lx.scellinge.

¶ Itē dat alle loop vā water onstopt sijn eñ weder gestopt tot horē rechten loop van half maerte voort binnen.xl.daghen op die boete van [?] sestich schellinge.

¶ Item dat niemāt en begraeft enige heer weghen/ noch ghemeyn op die boeten vā.lx. scellinghe. ¶ Item dat nyemant en visschet met netten van paesschē of tot bamisse/ noch met cuyelen die in allen tijden verboden zijn op die boete van.lx.scellinghe eñ netten verloren.

¶ Item dat niemant en visschet vā sinte lammisse tot paesschen toe met nettē diemē heet muschte/ die welcke is visscerie om bliecken/ op die boeten van tsestich schellinge/ en de die netten verloren.

¶ Eñ nyemant en behoort te visschē in tijde dat die visschē schieten op hondert boetē na die plaetse aldaer die visschē schieten op die boeten voorscreuen.

¶ Item is verboden in alle tijde te visschen na palinghen.

¶ Item eñ is elcke visscher niet meer schuldich te hebbē dan twee bacqueelē oft schuytken/eñ in elcke ses nettē/maer vā minre tot minre mogē si wel meer hebbē/eñ en mogen in elck scuytkē nz meer hebbē vā.viij. paling kornē eñ.xv.vrewins/op die boete vā.xl.scellinge/eñ de nettē eñ tscuytkē verloren.

¶ Itē en is nyemāt schuldich te visschē dan met nettē ten maylle vandē coninc. Dats te wetē dat door die cleyne niet en mach lijden van een tournoys pennins/eñ inde grootste een tournoyse grotē op die boetē vā.lx.scellingen eñ die netten verloren.

¶ Itē dat niemāt en visschet in riuierē rolle oft gemeene met trapsuel/tē si na sinte bauon tot lichtmisse/op die boetē vā.xl.scellingen eñ die netten verloren.

Itē dat niemāt en visscht in eēs anders viuere oft eēs anders visscherie of puttē op die boeten vā.lx.scellinge eñ die nettē verlorē Eñ bi nachte/gereputeert voor diefte.

¶ Eñ dat niemāt en houwet in eēs anders bossche oft hout/op die boetē gewoonlick ter pleckē. Eñ in dient so grof ware eñ soe lange als eēs mans lācte datmē daer in borē mochte met een boore/op die boetē vā.lx.scellinge Eñ die scade weder geuen.&c.

Eñ in dient gesnedē hout waer vā eēs mans lancte/so groot datmē die mochte boorē met eenē bore int smalste eynde op die boete van lx.scellinge. Eñ waer eenich ghesnedē hout in rolle datmē wech droech/dat soude ghehouden wesen voor diefte. Eñ oft yemāt droege eenich gesnedē hout door dat lant vandē here/eñ hi besedt wort/hi is sculdich te wijsen waer hi dat ghesnedē heeft eñ datter weder valt tot snede/oft hi sal verbuerē teghen sinen heere alsoe veel als oft hij in zijns selfs hout ghesneden hadde.

¶ Te betreckē aen hem die iusticie van sinē here onder decsel van &c.

¶ Capittel.CC.xiiij.

Te treckē tot hem die iusticie van sinē here onder decsel van eenige iusticie of heerlicheit wāneer mē heeft onder sinē heere eñ de heere hem daer af beclaecht/men sal daer of procederē in deser manierē. Oft de ondersate geuondē wort in besit vā der sake hi behoort daer inne te bliuē hangēde die quelele hoe wel dat tot clachte vādē heere die rechters hant gestelt is op de sacke cōtensiose.

¶ Mer also geringe als die subiect cōparert te houe/eñ hi begeert dat die hant afgedaen si vā sinē erue/eñ dat hi bereet te rechte te staē beydē zijn goede redene ghehoort. Weet dat die rechters hant behoort gegeuē te sijne/eñ behoort geseit te zijn a ende ondersate/dat in diē hi hē vermeet vā recht dat hi daer of heeft hantuest oft ander sake/mencie makēde van zijn recht/dat hi die te houe brenget/eñ daer op sal hem recht gedaen zijn. Eñ in diē hi tuygen heeft van mannē indē houe genoot met hem/so dat hijse noemt eñ doet horē eñ recht sal hē gedaen zijn. Eñ oft des niet/eñ hi tuygē heeft van hueren perticularen dat hijse noemet/ende de heere behoort hem houe te doen ende dach ordinarie/eñ behooret hem te lenen mannē vandē houe ten costē vanden ondersaten/eñ leyden op die plecke eñ doen ondersoeck vander iusticien/sulck als de ondersate vermeet te hebbē. Eñ in diē hijt betuyght de here behoort hē in vredē te latē/eñ accorderen brieuen van zijnre iusticie sulke als hi betughen sal/eñ in diē hi vervalt/hi veruallt inden boeten van.lx.pont teghens den heere eñ na opinie vanden sommighen so verliest hi zijn houdingen.

¶ Vanden ghenen die ouerjarich sijn ende cranck.

¶ Capittel.CC.xv.

Vandē ouerjarigē eñ cranckē moet hē weten dat na bescreuē recht bidē keyser constantijn die seit. Wi stichten bi onser ordinancie. Dat die ouerjarighe crancke en de impotentes niet bedwonghen en sullē mogen wordē bi onsen ondersatē te comē voor

ons oft onse rechters/noch wt haer castele
rie baillieuscap oft prouoesteit/en willen dat
dese regule hẽ gehouden si Dats te weten dat-
se van hare sake niet gehouden en zijn te com
pareren dan bi procuroer/hoe wel datse ver-
dachuaert waren in persone/en in dient in ey
sche water datse noch ontfangen worden bi p̄-
curoer oft bi procuratoer. Want van cura-
tuer behoren se te waert te sijn naden stile vã
waerlike houe. En of in eysch ware met brie
ne vã gracie vanden coninc naden stile vanden
coninc rike/en die prince behoort se in sijnre
bewaernisse te hebben/indien si ghetravailleert
worden met macht oft bi rigoreux rechters of
importuyn. En oft si hẽ aldaer betogen tot on
derstãt en beden klachte/weet dat aldaer sou
de die kennisse moeten bliuen vander sake. Wãt
van sulcker sake aenden ouersten behoort die
kennisse.

¶ Hoe dat in drie maniere die wtlandighe
bescermt sijn inde hueren.

Capittel. CC xvi.

Wet dat die wtlandige custumiers in .iij.
manieren sijn die wtlandige bescermt inden
hueren. ¶ Die eerste maniere is oft die wt-
landige so lange wte lande sijn dat bi lanc-
heit vã tide eenige wille herigen tegen hẽ po
nessen bi prescriptie oft vsucaptie.

¶ Die anderde maniere is vanden rechten v-
[illegible] custume of vrijheden daer of si vseerden
eer si wt togen/daer si worden hebben die posses-
sien daer bi dat in hueren name noch neck om
hem lieden niemãt daer of en heeft geuseert
duerende den tijt dat si ghewest hebben.

¶ Die derde maniere is/datse duerende den
tijt dat si wt mogen herigen recht van posses-
sie also wel al oft si tegenwoordich waren so
moet hi dat hẽ wt dat na bescreuen recht mẽ niet
meer en vint dan .iij. maniere vã wtlandich
heit die te bewaren sijn.

¶ Die eerste maniere is/indien de wtlandi-
gen wtgesonden is om die gemeyne welvaren
vã sijnen lande oft vander stede daer hi woon
achtich is/en dat biden goet duncken van si-
nen here. ¶ Die anderde manie-
re is oft hi wtgesonden is biden gebode vã sijne
prince. ¶ Die derde maniere is/oft hi wt is
inne en banden twee bedenaerden die dz hof vã
romen approbeert/gelijc als die heilige bede-
uaert vã Iherusalem oft een aflaten van rome
inden tide duere/of in die bedenaert van sint
iacob bi gelofte ghedaen. Wãt bi sulcke wt-
landicheit mach ingenereren repeticie om de
wtlandigen/en sonderlinge om die wtlandic
heit ten gebode vanden prince. A

Voort so seit dat recht dat in dien de wtlandi
ge om sijn wtlandicheit bescadicht is weet
dat hi na sijn wedercomste een iaer ontfanc
lic is tot restitucie. B Dat recht
seit duerende die wtlandicheit en die goeden
vanden wtlandigen bocht worden/hoe wel dz
tet met recht waer bocht. Die wtlandighe
sal die weder hebben/mits betalende de schult
waer om datse bocht worden/sonder ander co
sten oft ongelden. C

¶ Noch seit dat bescreuen recht dat in dien de
wtlandige aflivich woort buten des lants/sijn
erfgename in sijnen name heeft alsulke actie
van restitucie als die wtlandige gehadt sou
de hebben in dien hi weder inden lande ghe-
comen waer. D

¶ Een exempel daer op.

¶ Een goet man hadde een plancie in een
weylant/so dat hi tooch in sijn comanscap al
daer dat hi bleef den tijt vã drie iaren/ende in
dier tijt niemãt en vseerde in sijnen name vã
die plancie. Die goede man als hi weder ge
comen was eyschede en woude vseren zijn
plancie/gelijc als hi gedaen hadde eer hi wt
tooch. Daer wort tegens geseit biden laetsten
possessant oft die leste besitter van dat wey-
lant/segghende dat hij in possessie was drie
te houden possesseren/ende hebben t voorscre
uen weylant/sonder dat yemandt eenighe
recht hadde te gaen/te coemene/weghe ofte
pade te maken door dat landt/ende dattet
niet ghehouden en was van eenighe serua-
gie ofte dienste. Dye goede man dye weder
ghecomen was seyde ter cõtrarie. Ende dat
hi was bi hem ende sijn voorsaters in goede
besit te gaen tot sijn lant/sonder dat men ma-

A
C. de resti mi
litũ. l. ignora
re non debes
q̃ q̃ h dicat qui
his tribunis mi
dis tãtũmõ c̃
stituũtur abse
tes sũt cũ nũe
rabiles aliq
mõi q̃b; resti
tuuntur oẽs q
cã rei publice
ab sunt vt p̃g
to. ti. õ q̃b. cãis
ma. xxv. ã. ff.
et ex c̃a q̃uali
si q̃ mihi iusta
cã visa fuerit
&c q̃ iul. l. ff. ex

B
C. cuc. di. l. q̃d
tye milicie.

C
C. cu. di. l. si cũ
militaribus

D
C. cu. di. l. vlt.

ken mochte brugghen heckē oft dē wech bene
men oft becommeren/ en dat oft hi des gedis
contineert hadde/ dat hadde geweest ter cau
se van zijn wtlandicheit En dat alsoo gherin
ge als hi weder gecomē was/ hi wonde vserē
A zijn recht/ en hi en hadde ... niet ōbeyt
C. ex qb. caus. maio. l. idcirco iaer/ dach noch tijt/ waer om hi en behoorde
niet ōstekē te wesen vā zijn besit en possessie
Die tegens partie seide dat oft hi wtlandich
geweest hadde/ dat en was niet gheweest bi
gebode van sinē ouerstē noch om die gemey
ne sake/ noch om oorloge van sinē heere noch
vandē ongelouigē/ noch hi niet in vangenis
B C. eo. l. vlti. se gehoudē ghe weest en hadde. En en hadde
niet wtlandich geweest van tot zijnre belief
ten en ghenoechten/ tot welcker wtlandich
heit en in deser sake en was hi niet te reliuē
ren Waer omme ꝛc.
Alle gesien/ het woort ghesesit dat die wtlan
C dicheit niet en was souffisant noch oec behij
C. de rust. mi. li. l. qd tempore milicie relic/ en aengesien dat hi van sinen besit niet
gebruyct en hadde noch niemant anders in
sinen name/ dat was hem onteertfemisse ende
vander besidt.

Een ander exempel in gelijcke saeken.

Een goet man was gheboden vā sinen he
re te gaen wten lande/ om die sake vandē ge
meenē welvaren in vertowlanden het was
gebuert luttel tijts daer te voren dat een lant
ōcocht woort Dat een mage eysschte de proxi
miteit/ en diē tijt geduerēde dat die wtlandi
ge wt was/ die seluē gebruycte proximiteyt
So gebuerde dat wanneer die wtlandige
wedergecomē was die drie iaer wtge weest
hadde of meer/ hi wonde daer tegēs seggen/
bi den redenē van zijnre wtlandicheit/ en be
geerde audiencie te hore om die selue proxi
miteit. Daer woort tegens der weert seggen
de dat hoe wel dat hi wtlandich was bi ghe
bodē behoorlike/ en dat in rechtuaerdige sa
kē daer hi sculdich waer in beschermt te we
sen/ so en behoorde hijs niet weer te hebbē in
deser sakē. want hoe wel dat hi wtē lande te
gen woordich geweest hadde/ so en hadde hi
oec niet ghehadt die proximiteit. Waer om
des hē niet waerdich en is/ al heeft hi so lan
ghe ghe weest als voorseyt is. Die goede
man repliceerde seggende ter contrarie/ en
de dat hi sculdich was te coemen in tijde/ in
sulcker state als hi gedaen mochte hebbē als
hi wt tooch. Alle gesien het woort gesesit dat
die proximiteit staet houdē soude/ wāt daer
die wtlandige gereleueert zijn om sake van
huer wtlandicheit behoorlike/ dat en is niet
dan in dat ghene daer si of bedrogen of gehin
dert soudē wesen/ mer niet om een anders onge
lijcke doen oft scade niet meer dan die wee
sen en doen.

Welcke gehoudē zijn voor wtlandige.

Item die rechten willen dat hij ghehou
den si voor wtlandige de ghene die gheuan
ghen is/ het si gesloten vangheniss oft van
ghenisse bi gebode te houden op lijf en op goe
den. A

Gheuangen te wesen vanden vianden.

Item behoort gehoudē te wesen voor wt
landige de ghene die gehoudē oft geuangen
is bi dē viandē en onthoudē in vanghenisse.
Want in dien hi loopēde waer vāder bataille
van sinē here aen hē te behoorē ghe beschem
menisse oft restablissement. B

Te zijn ouer die zee.

Item behoort gehoudē te wesen voor wt
landige/ die ghene die ouer zee is tegen die
ongelouige/ hoe wel dat hi daer bi sinē wille
se gecoghē waer op dat hi niet lopende ghe
weest en is vander bataille. C

Ghebannen te zijn vanden lande.

Item behoort noch gehouden te zijn voor
wtlandige die ghene die ghebannen is van
den lande/ op dattet si in saken criminele/ daer
of hi verloren soude hebbē zijn leuē/ in die hi
gehoudē geweest hadde. Em waer hi also dz
die coninck hem weder ... ende zijn coninck
rijck/ en hē weder settede in gracie en goede
fame die hi te voren hadde ende in zijn goet
beuetee.

Maer noch in deser saken seggen die wijs
sen dat van die tuygē die tegens hē geuonden
soudē worden en soude hi niet wesen restu
blis oft bescherint.

¶ Te ihernsalem

Item behoort gehouden te sijn voor wtlandige die gene die is in die heilige bedeuaert van iherusalē. van romē of van sinte iacob oft also gebuerde datse wtbleuen langer dā een iaer.

¶ Van een wtlandighe ghebannen te wesen ter wijlen dat hij wt is.

Item oft ghebuerde datter een wtlandich binnē dē tide vā sijnre wtlandicheit gebānē woꝛt van sijnen lande. eñ als hi wed coemt woude den here te recht comen tot purge hi behoort ontfangē te wesen. alsoe wel als of hi hier geweest soude hebbē die appeill gheduerende int begintsel vander banninghe

¶ Vanden rapoꝛt oft aenbꝛengen dat de heren eyschen mogen wāneer si eerst comē op hoer lant oft heerlichept.

¶ Capittel. CC. vij.

Also geringe als een here nyeulicx comet op sijn heerlichz aldaer hi iustitie heeft hoge/ of middel. of grōdelike/ weet dz hi doē mach beclachte te recht/ te hebbē rapoꝛt of aē bꝛengē eñ getale gedaen binnen. xl. dagē vā alle die leenē eñ houdīge die vā hē gehoudē sijn op dye boeten/ eñ also behoortet hem toe gewesē te sijn bi zijn gerecht. Isset bi leē mānē die rapoꝛt behoort gedaē te sijn bi gescrifte. ondꝛ tsegel vā sinē leenmā/ vandē leē van hē gehoudē/ eñ isset in eygen lande/ het behoort gedaē te sijn bi mannē houdende in eygendō/ eñ bi hoer gewisde/ bid manieren hier na volgende. Het behoort gedaen te sijn bidē gerecht vandē voorscrenen here het sy bi leēmā/ of bi mānē vā cotterie/ dattet gerō dicht si inō kerckē vād plecke daer die heerlicheit is gelegen/ bi sonne dagen oft heilige dagē geuꝛiet in pꝛesencie vandē baeiliu. eñ mannē Dat alle die gene die houden vā sulken here/ gedaen hebbē behoorlic rapoꝛt. eñ aenbꝛengen eñ getale vā alle dye houdinge die si houden vanden voorl. here binnē xl. dagen van dien dach of op dye boeten daer toe gewoonlike/ die des niet ghedaen en hadde Eñ alsdan geassigneert die plecke daermē gewoonlic is te houden die ghedingen vanden voorscreuē here/ genoēt eñ vclaert dꝛie dagen binnen. xl. dagen/ daer tussen elcken dach te minsten sy vꝛij. vij. dagē/ dats te weten bi dꝛie sonnedagē/ eñ na somigē sald aer wesen. xv. dagē vandē eē totte anderē dats in dꝛie xv. dagen inde voorscreuē xl. dagen tot welcke dagen eñ plecken also vclaert in den condigen/ die voorscreuē here zijn baeilliu. oft stadthoud/ eñ mannē sullē wesen also veel vꝛen alst gewoonlic is gedinghe te houden Eñ so wie binnē die voorscreuē dꝛie dagen geen diligentie en doet vā zijn rapoꝛt te doen/ eñ so dat hi hē laet contumasseren bijden voorscreuen dꝛie daghen/ hi behoort veruallen te wesen inden boeten/ in dye voorl. lesten dach die vꝛe gelede/ eñ mach die baeilliu of zijn stadthouder daer afclachte doē eñ vmaninge vau recht daer op hebbē Eñ tot sulcker vmaninge behoort geseit te zijn met rechte Dat ghesten die. iij. dagen geleden bi den welckē sulcke. N. gebꝛeckelikē is te doē aenbꝛenghen oft rapoꝛt van sijn houdinghe eñ dat die vꝛe is om dien dage geleden. Die ghebꝛeckelic is gheuallen inden boeten ghewoonliken/ eñ dair toe behoort geseit te sijn dat die houdinge oft leen siinden handē van den here/ eñ so lange bi hē geregiert te woꝛden/ dat dye ondersate gedaen sal hebbē sijn voorscreuen rapoꝛt eñ ghetale. Eñ oft anders gedaen is/ daer en vallen gheen boetē. Eñ oft in leen is/ trapoꝛt behoort ghedaen te wesen bi ghescrifte onder den zeghel van den leenmannē Eñ isset in cotterie het mach ghedaen zijn sonder zeghel.

¶ Mer tis van node dat de gene die de houdinghe oft lant hout seluer die rapoꝛt in persone doet. Ende dat affirmeert sulc te wesen/ oft anđs boeten mochten daer offpꝛuyten: want een ander soude hij mogē wꝛaken Maer die leenman macht wel doē bi ander dan bi hem seluen om datter sijnen zeghel aē behoort te wesen dat welc hij niet wꝛaken en mach Ende die cotterie oft huysman mach wel doen bi monde indient hem belieuet Ende die here behoordt te hebben eenen clerc op sijnē coste die des in gescrifte sette ten voorschreuen plecke ende daghe.

¶ Item soe wie sijn rapoert dede vã mĩ dan hi sculdich waer De here soude mogē aen hē betrecken dat surplus eñ andˀs gheen boeteñ en staen daer toe Wãt hi en hout niet vandē here hij en wil ten si dat daer andˀ ꝟbãde toe sijn ¶ Item so wie sijn rapoert doet õ suffissant. het en is niet ontfanclic ten si dat tē here belieft eñ mach beslegen wesen van boetē bi onbehoorlijck rapoert te doē alsoe wel als vannz te rapoorteren of in te brengē ¶ Item so wie nyet inne en brēget binē dye voorscreuē daghē eñ binnē die vre van ghewoonlike ghedinge te houdē/ hij en brenget niet aen of en rapoortere behoorlic/ eñ mach besleghen wesen van boeten

M
Male sm sul scriptu; diffic pupillu; nam pupill⁹ est ãte xiiij. ꝫ pupilla añ. xij. an nũ s; minor ē ãnis añ. xxv. annũ cõpletũ q̃ põt restitui ꝫ. l. pu pill⁹. ff. de vb. sig. cũ sĩlibus

¶ Item ghi sijt sculdich te wetē dat so wie doē wilt behoorlijck sijn rapoert hi behoert te noemen die houdingē die hostes ende die houders die hi daer of heeft Wat iusticie en de heerlicheit hi aldaer heeft ende die laste die daer op staet eñ so wat ꝟsoeck hi daer of sculdich is ist et in leen. Eñ ist et in coorterye hi behoort te groten eñ te noemē dye stuckē watte houdē/ hoe veel houdingen daer sijn wat laste wat rentē/ eñ wat sculde/ het si ter doot/ of te leuen/ of anders/ die rapoort en soude niet wesen souffissant noch ontfanclick. ten waer dattet den here beliefde.

G
Inst, de aucto ri. iu pri vsq; ad. §. tutor ãt stamti.

¶ Dye forme van rapoort te doen

Die manier te maken eñ te formerē zijn rapoort is dese. Dit is die rapoort eñ nõbre dz N doet tegens edele eñ mogende heren. ꝛc. vã alle dat leengoet eñ houdingen/ die hi vãgode hout/ eñ van hē in sinen lande iusticie eñ heerlicheit vã sulke pleck. ē N. eñ tvoors. leē begrijpt eñ hout so veel. ꝛc. so veel mannē. ꝛc eñ elc mã so veel hostes houdende. ꝛc. tot sulckē sculden. ꝛc. eñ tot sulcke ꝟsoec ter doot. ꝛc. Welke rapoort die voorscreuen. N. ꝛc. õ te obedierē ten gebode daer op gedaen/ bi protestacie/ dat of daer meer of min waer/ dat hi des niet en weet/ so doet hi daer of eñ wilt doen getrou eñ behoorlic rapoort sonder te willen begripen ander recht. noch den sinē te laten des toerconde ¶ Hoe dat dye ghene die leengoet coopt sculdich is rapoort te doen.

Item ghi sult wetē dat indiē yemant ꝟcrighet leē oft andˀ houdige die ꝟsoec sculdich is. so geringe als hi is daer inne gheerft Het behoort hē beuolen te wesen bij den baeiliu oft stadthoudˀ/ dz hi binē. xl. dagē daer of rapoort doet op die boetē/ eñ dat behoort ghedaen te wesen tot seker dingdaghen binnē die voorscreuen. xl. dagen of hi veruallt in boeten.

¶ Vandē pupilles oft weesen

¶ Capittel CC. xviij

Pupilles sijn die kinderē die ondˀ hoer iaren sijn gelijc als sonē onder. xv. iaren/ eñ dochterē ondˀ. xij. iarē. Eñ na bescreuē recht ondˀ. xxv. iarē A So dat die weese is vã den sake te bewarē/ eñ behoort te wesen zõder ꝟminderinge vã cõtract/ eñ vã cope dye sij doet/ noch en mach doē ꝟbãde ꝟcopinghe noch coop. Dat indien hi des dede/ oft ander voor hem/ het en hout niet hij en si daer of bescermt eñ wedˀ ingeset/ eñ mach eiscē eñ hebben recht vã restitutie interinee/ nae dat hy daer in yet verliesende is/ oft bedrogen En de wat hi doet ten hout niet/ ten waer dat hi versien waer vandē beneficie vandē tutoer oft voecht. Noch en mach eñ en is schuldich die tutoer enigē sake te doē vã sinē erue daer hi in bedroghen mach zijn hij en ghecriicht daer of restitucie of de tutoer soudet moeten beterē/ wãt hoe dattet is/ sondˀlinge van hueren erue en mach gedaen zijn geē ꝟureemderinge tot haren preiudicie/ ten waer bi also dat die vadˀ geobligeert waer bi brieuen tot ꝟcopinge vã erue/ eñ allsdã soudemē mogen ꝟcopen daer toe geroepē die tutorē of voechden Noch willen die rechtē dat of weese gedaen hadde enige coop/ daer in hi niet bedroghen en waer ende hi dair op eyscede restitucie dat hi daer toe ontfangen si/ want het en is niet behoorlic te tracteren of tegens hem te coopen. B

Vanden profite vãdē weesen tot restitutie

¶ Nv mach sijn geuraecht/ oft die weese gedaē hadde eenighen coop daer hi profite, oft winninghe of hadde voor hem/ eñ dan bi sijnē wille daer af woude, hebbē restitucie, met rechte/ ende hem daer af beclaechde, te wetē

oft hijt sculdich waer te hebbē. Weet dat na dat die rechter sie soude daer int pñte voor= den weesen/ eñ die partie daer tegens waer bescadicht. In deser sake en soude hi niet wesen of gerestitueert/ wāt restitutie dē weesen wort geordineert/ om dat si niet bedrogē eñ soudē wordē/ eñ niet om harē wille of scadelike genoechte te volbrengē. Maer oft inden coop die weese niet en hadde win noch verlies eñ hi eyschte restitucie/ hi eest sculdich te hebben/ om die redene dattet so nauwe oft sterke sake is vā weesen recht/ dat in dien hē winninge nieten is in prompte/ hi heeftet als dan restitucie/ op dat hi binnen zijn ioncheit of binnen siaers nae dat hij vter voechdije is des eyschers. A ¶ Eysch vandē vāder tegens sinen sone die weese is.

¶ Noch mach zijn gevraecht of de vad houwelicke sinē soon voor zijn mōdicheit eñ hē emancipeerde vā hē seluē eñ daer na de vad eenigē coop dede tegens d' sone/ vandē welkē nadē coop gedaē die sone eyschede restitucie te weten oft hijt sculdich waer te hebben. Weet dat hijs niet hebbē en soude/ so en soude hi oec niet tegens zijn moeder om de reuerēcie paternele of vaderlike/ maer tegēs andere soude hijt weder hebbē tē. Maer dat vsancie vādē lande dat weerde/ die welke soudē moetē wesen seer geapprobeert in sulker sake ec

B ¶ Vandē weesen schijnende te hebben sijn iarē eñ niet en heeft.

¶ Noch mach sijn gevraecht oft een weese nz en hadde sijn iarē/ mer schijnēde sijn iarē te hebbē/ eñ also mainteneerde dat hi sijn iaren hadde eñ dat swoere eñ affirmeerde eñ daer op dede eenigē coop daer hi verlies in hadde/ eñ daer op restitucie woude hebbē/ te weten of hijt sculdich waer te hebbē. Weet dat na opinie vandē wisen hi niet sculdich en is te hebbē restitucie bidē redenē dat hijt gesworē heeft/ eñ hi was wel alsoe subtijl een andē te bedriegē/ of andere te willē bedriegē/ rechte en mach niet gehenghē/ dat bi cautele nyemant obtineert beneficie vā recht. C

¶ Binnē wat tijde die weese schuldich is te eyschen restitucie.

¶ So weet dat binnē iaer eñ dach dat die weese gecomen is tot sijn iaren volcomelijc. mach eyschē dat besit daer of sijn vā d' int besit was geerft oft onterft/ daer af de weesen sijnre ionchz of bureemt soude wesen/ maer of hi na dat iaer verbeyde hij en soude hē niet meer mogē behelpē vandē beneficie vanden weesen/ mer soude moeten gedaen wesen bi eysch vā simpele persoonē als vā simpele besit oft van proprieteit. D

¶ Van restitucie eñ punicie oft correctie vā der misdaet vanden weesen.

¶ Eñ daer om volcht daer na eē vrage daer op/ te wetē oft die weesen also wel gerestitueert sijn in huer misdaet als in huer profijt. Weet dat of de weese vā kennisse is te wetē wattet is weldoē eñ quaet latē/ eñ dat malicie of scalchz suppleert ac dē iarē daer en vallet gheē restitucie/ wāt in misdaet eñ sondlinge in crisme en sijn die weesen niet verdragen om haer ionchz/ wāt in misdaet niemant en is geexcuseert bi iōcheit/ ten si dat de iōcheit sulke si/ dat hi so ionc eñ onnosel is/ dat hi nz wetē oft geuoelē en mach wattet is goet oft quaet te doen. Eñ nochtās in dien hi yemant misdede/ hoe wel dat hē ioncheit eenichsins bewaerde so is hi gehouden te beterē oft weder te geuē die scade/ oft die ghene die hē be= waren/ wāt niemāt en behoret gehouden te wesen in onrecht om occasie vā andere sondē restitucie/ eñ bij arrest vā plemēte indē iare m.xciiij. wortet also geseit om een knechtkē vā .xi. iarē die geslagē hadde een ionge dochter vā .iiii. iarē of daer ontrēt om dat si hē afgetogē hadde sinē caproē/ eñ hi was sterck so dat hi seer toornich was/ ende hi sloech haer met enē steē doot/ eñ doē heeft hi hoer wet ge steke in eē risinge bid stede/ eñ ōdz hi daer in geuōdē wort maliciose of subtijl/ hi wort ge= wesen te hangē. E Vā restitucie op gewesen sakē. ¶ Noch tās willē die rechtē dat dē weese restitucie heeft vā den saken die gedaē soudē wesen soe solomlic als bi vermisse na datse daer inne bedroghen waren/ eñ dat huer recht daer in niet be waert en waer hoe wel datse aldaers haddē tegen woordich tutoers of procuroers voor hē op datse daer af

A Nota ꝙ hic ... ne dt exple ꝯ l. utrū. §. sciēd ff. de mio. naz cūdemū e i suc curritur quia pt? ē alsosecus vt i. d. §. vide d hac materia. l. vl. cū g. C. d in integ. resti. mi. z l. i. q̃. z ad uers? q̃s iteg. rsti. pos. et fi.

B C. q̃. z aduer. q̃s l. i. z. ff.

C C. li. minor se ma. dix. l. ij.

D Nota ꝙ ll ev rat ... q̃ minorānos p? ꝯ plerā immorē etat ē. l. vl. C. de tpe i integ. re. peten. z. C de tēp. i integ. resti.

M
C. si aduersus rē indicatā. l. cū; & minoris vos esse. G Adde de h. q. h. dē nihil de in rescripto caue tur putauit cū aūct. q. iuder dz h. sacē abs q. eo q. ab ip̄o pe tatur rēstitutio q. lex. dt q. iu der ex officio suo dz minorē su. in integrū restituere h. h. dz intelligi si a minore petita fuerit restitu tio. l. iiij. §. h. āt iudiciū. ff. de dā. infec. C C. de fideiuss. mio. l. i. Adde q. h. dr cōtra. l. qnā allegatuā qū q. & mino re fide iussit d eictiōe mior nō tenetur sed fideiussor q. h. actiōe mādati cōtra miorē q. mior si sup ea actiōe restitu atur q. pr ut fideiussor tene tur l. in cāe iu. p. uci. ff. de mio D C. de fili o. fami. miore l. si fili. fami. si mior & c. E l. minorib. ānis xxv. al. etiaz ē C. si tutor l' cu rato. inter F l. i. C. ē. co. G l. si credi. & l. e tiā tutorib. c. ē. eo. H C. si adū rē iu dica. l. cū & mi nores vos eē.

epsch doen voor huer mondicheit of binnē een iaer daer aen/ wāt in ghenē stade onghe like oft preiudicie en machmē hem niet settē noch laten vuallē/ so lange als si in voechdie sijn/ noch dē voecht tegen woordich en mach daer tegens niet helpē/ want si en sijn ghe voechdē dan om hē te bewarē/ eñ niet om hē preiudicie te doen. A

¶ Hoe dat die here sculdich is te epschē resti tucie voor den weesen.

¶ Mer op dit recht moechdi weetē dat oft de minoer of weese niet en epscht restitucie bin nen den tijt voorscrenē/ na dat hi tutoers oft te voechdē die sake gedaen sal wesen ende ge passeert in forme van ghewesen sake. Ende oft de weese niet en hadde voechden geordi neert om hem te bewaren ende te verwerē so behoort eñ ist schuldich te doen die officier van iusticie/ oft rechter oft die here in gebre ke van hem lieden. B

¶ Van eens weesen erue te vercopen bi hem eñ daer op borgen geuen.

¶ Eñ oft gebuerde dat die weesē vercochte eenige erue hē toebehorende/ eñ sette de bor ge van waringe eñ daer na woude dat erue reconuereren oft weder hebbē oft and voor hē onder dexsel van ioncheit.

¶ Weet dat indiē daer anders niet en is dā onmondicheit na dat dē coop hadde gewEest sonder bedroch eñ sonder deceptie/ mer sal ge weest hebbē contract ter goeder trouwē eñ dat des gedaē sal geweest hebbē bi auctori teit van rechte/ ende om die profite van den weesen.

¶ Weet dat die waringe gehoudē is om dat die coop te warē/ mer in diē daer eenighe de ceptie geuondē woort/ de weese oft die saeck weldige/ eñ de borge sijn daer af gevriet eñ ontslagen sonder scade. C

¶ Van weese/ wesende inder bewarenisse van vader oft moeder.

¶ Vandē weese die noch is in regiment oft bewaernissen vadē vad oft moedd/ moechdi weten/ dat in dien hi eenige borchtochte de de voor andere/ dat en soude hem niet hinde ren/ ten si dat hem belieft/ noch hi en behoret daer toe niet bedwongen te wesen.

¶ Eñ oft hi bi sterker redē die borchtochte dede om sinē vader/ eñ sijn vader hē hureem dede van sinē erue/ dat hi na der doot vā sinē vader niet en hadde/ so en soude hi oock daer aen niet gehoudē zijn/ eñ daer of mach hi ep schē restitucie interine. D

¶ Van tutor oft curator teghenghenden weesen te bedriegen.

¶ Eñ oft de tutoer oft voecht tegē woordich waer ten sake vādē weesen te doē eñ te ac corderē. Eñ nochtans in dien die weesē in be hoorlike tijt hebbē/ macht dat hi daer in ge weest is bedroghē/ weet dat daer om niet en blijft hi en ghecrijchter restitucie/ want als voorscrenē is/ die tutoers oft voechdē en sijn niet geordineert om die scade vandē weesen mer om huer profite te doē. Eñ oft gebuerde dat tutoer des dede bi cautele of bi loosheit oft bi simpelheide oft onwetelicheit/ is sculdich te beteren tegē den weese/ in dien daer anders gheen verhael en ware. E

¶ Wāt in allē sakē also veel teghens die tu toers als tegens die ander hebbē die weesen restitucie vā harē sake/ op dat zijt epschen in behoorliken tijt. Dats te weten binnen vier iaer na zijn mondicheit.

F ¶ Noch vercoopen/ verureem den noch verminderen en mogen sij die goe den van den weesen/ maer wel moghen zijt vermeerderen. G

¶ Van weese in sake sonder tutoer oft voecht te hebben.

¶ Oft die weese betogen woort in sake voor eenighe rechter/ eñ het ghebuert dat die rech ter den weese gheen voecht en geeft/ om zijn recht te bewarē/ weet dat alle tghen dat ge daē is teghens den weese hē niet en hindert mer waer hi bewaert oft versien vā voechden alsdan so soude die sentencie vā waerdē we sen. Mer noch willē die rechtē dat als de we se gecomē is tot zijn mondicheit/ in diē daer yet is daer gheē recht gedaē en is so dat hi heb ben mach restitucie daer op op dat hijt epscht in behoorliken tijt. H

¶ Van vercofte saken biden weese.

¶ Noch heeft die weese restitutie in die sake diehi vercocht soude hebben in dien hi enich sins bedrogen ghe weest hadde. mer in dient sonder decepcie oft bedroch vercocht ghe weest hadde ende de weese des gesworen hadde te houden alsdan en soude daer wesen geen restitutie. Want de rechte en behoort geen versaecte wesen van versweren na dattet is in contract van goeder trouwen. A

¶ Vanden eedt vanden weesen.

Ende nochtans willen die rechten dat den eedt gedaen biden weese gehouden si na dat hi is out.xiiij.iaren oft daer ontrent na dat den eedt niet gedaen geweest en haddde bi crachte wt vreese oft anxt. B

¶ Exempel op ghifte van weesen.

Een weese hadde een ionchrouwe lief ende troudese Eens ginc hi haer besien oft versoeken met sinen voecht ende gaf haer iuwelen en ander saken in teghenwoordicheit en weete vanden voecht Het geboerde dat in seker tijde daer na de weese woude wed roepen sijn ghiften en hi eyschedet weder te hebben. Ghescil daer op gheuiel Die questie quam voorden keyser Die keyser seide dat in dien de sake sulc waer dat tusscen den weese en der ioncfrou hebben mochte contract van huwelijc sonder belet van maechschap die ghifte en is nyet weder te roepen. Dubito de capittulo isto. Hoe wel nochtans dat die sake waer reele. En in dien daer belet waer daer om die voorscreuen huwelick tusschen hem beiden niet toegaen en mochte die ghifte reele waer te wed roepen mer die ghifte van roerende goeden niet.

C ¶ Exempel op ghelike sake.

¶ In ioncheit en is niet waerdich enige gifte die de weese doet hoe wel nochtans dattet ware bidem rade van sinen vader oft van sijnen voecht. Want ghelijc als voor gheseit is hi en mach sijn goet nyet verminderen sonder rechtelike sayte ghelijc als ic v bi exemple tonen sal. Een vader hadde eenen sone die weese was, ende nochtans hadde hi hem gheeman cipeert. tgheboerde dat hi hem gaf een seker gaue en binnen sekeren tijt daer nae dye vader woude geuen die selue gaue eenen anderen, ende dede sinen sone des consenteren en toe laten de welcke noch was in ioncheit onder sijn iaren Die ionge oft weese gecomen tot kennisse woude hebben van dier ghifte restitutie. Ghescil daer af gheuiel. Die keyser seyde dat na dattet ghegeuen was eens den weese de vader en mochtet hem niet weder nemen sonder sijnen wille. D

¶ Dat prescriptio noch vsucaptio niet vercregen en wort tegens den weesen.

¶ Ghi moecht weten dat tegens weesen niet vercregen en wort vsucapion noch prescription si en hebben daer af restitutie so gheringe als si des eyschen. E

¶ Van ghelde gheleent den weese.

Ende oft de weese eenich ghelt ontleent van yemant ende die ghene die hem leent des weder wil hebben oft daer of wil hebben bate oft woeker. Weet dat in dien dat ghelt niet bekeert en is inden profite vanden weese blijckelick ende dattet nyet ghe weest en is om te verteren oft wech te bringen eenichsins Die weese en is niet ghehouden des weder te gheuen ten si dattet hem belieft mer is daer restitutie inte rine en elc wacht hem van hem lieden te lenen ten si propere om sijn noot. en profite van hem. F ¶ Exempel van weese.

Het ghebuerde een salcken sake. Een dochter die weese was bestarf dat erue van horen oudeuader Om vreese vanden schulde haer wort gheraden dat si haer seluen gheen erfgename maken en soude vanden seluen besterfnisse. Daer naeghebuerdet dat hoer vader oflijuich wort en haer besterf des ghelijcx dat erue van horen vader Des ghelijcx om dat horen vader veel sculdich was si en woude niet apprehenderen dat goet noch besterfnysse van horen vader Ende dachte welcke besterfnisse si apprehenderen soude. of dye besterfenisse van horen vader oft van horen oudevader. En wortgeraden dattet erue van horen oudevader die minste belast was apprehenderen soude si woudet doen Ghescil daer op geuiel om dat sijt tanderen tide ghelaten hadde. sy seide datse eyschte trecht vanden weese ende oer die beneficie daer of. Het wort geseyt bi

A
C.si adu. ve ai.l. si min
B
C.xu.di.au teri. sacram ta pueru sequen.
C
C.si.ij.rub. adusus don l.si qres anni ptia Nam male p sui qr ista loqr de mi date qd esti gulare cu m lier sit aue sima genno. nelcin?.ff. d nego.gest.ne dubitad q res mobili dat qu e m derata don tio d.l.i.
D
C.d.l.si ite e frem tuum.
E
C.l.§.rub. adusus re pta.l.straeo q res minor imo ipo iure no currit pre scripto aduer sus minore in minore etate stitutu io non est opus resti tutione.
C.in qu. cau in reg. r sti necel.l.vlt.
F
C.si adu. re si.l.cu ipso l.sequ.

B
C. si minor ab. heredi. l. Si mā aui.tui. G
C. eu.d i.auc l oēs credito res. C
C. si ut obmis sa hered. l. mi nores. rr van ais. a. l. ad bo nor possessio nem. D
C. l. ij. eu. i q̄ b' causis iin reg. resti. nō ē necel. l. ij. & de ēp. i inte. res ti. l. ulti. E
C. li. ij. eu. di. l. si tutor tuus Ulode ep ij oi. na nō bā pole casā. l. si tutor maz lex ista dt q̄ nō ē op' re stitutiōe q̄ñ ē aliq̄d actuz p tutorē q̄ tene bat cauerē nō st cauit lz trā sierit tps in integ. resti. hic dt q̄ petenda ē restitutio q̄ simil'r C. q̄ sa. t nō de. l. i du bitā nō veit &. C. in qb. caus. i ireg. rē l. nō ē necel. l. situ tor. F
C. eu. dic. l. si. G
C. li. ij. eu qui & aduis q̄s i in teg. resti. non postu. l. i. H
C. de. his que etates ipe. l. i I C. si mi nor se maior dixe. l. ij. K
C. d ē his que nā eta. ipe. l. oēs adolescē tes & l. sequē.

den keyser Dat na dat sijt noch eyschet in be hoorlike tijt trecht van restitutie. sy behoort te hebben eñ was daer toe ontfanclick. A Mer nochtans in dien de weese dese restitutie heeft hi sal ghehouden sijn in die sculde te betalen vādē ghenen daer af hi tbesterfnisse neemt ghelijc als een ander soude die bi ionc heyt of minoriteyt niet en hadde dese restitutie. B Eñ isset besterfnisse dye coemt van processoer precedent. ghelijc als vā grote vader hoer vader deylt metten anderē susteren eñ broeders die hi hadde in dient vā node sij inder sake eñ dattet die āder. susters eñ broeders begheren hij is sculdich te doen rapport of de waerde dat sijn vadō in ghifte vā sinen vader die oudevader was aendē weese daer die sake of is op dat si alle sijn eē in rechte van successie dye ghedeylt hebben. C

¶ Van tijde van restitutie.

¶ Ghi moecht eñ sijt sculdich te weten bidē bescreuē recht dat den tijt vā restitutye ōdē weese in cas vā erue duert allen den tijt van sijn onmondicheit. eñ nochtans nae dese weghe die hier na volcht hoe dat die onmondicheit gheduert oft die weese bij hem. of synen voecht oft raet verbeide te eischen restitucie ouer dē tijt van vier iaren het schijnt dat hij daer na niet te tide comē en soude Maer dat recht vā minoriteyt oft onmondichz gaet bouen al. Eñ daer omme heb ict geset in dese sake. want somtijts is van node te hebbe eenyghe excepcien. D

¶ Vanden voecht die gheen borch en stelt.

¶ Itē weet dat alle dat ghene dat ghedaen is bi titele vā tutoer oft voecht die geē borch ghestelt en heeft vā getrouwelic te doē sinre voechdie eñ goede rekeninge daer af te doen en is niet waerdich Wāt daer ōme hoe wel dat bi sulcke voecht ghe weest hadde eenige sake ghedaē geleden eñ geaccordeert. ten en waer voor den weese oft tot profite vā hem. eñ hi daer of eyschet restitutie iterinee. weet dat hijt sculdych is te hebbē na dat hijt in behoorlijcke tijt eyschet. E

¶ Vā excepcie van pecune onghenōbreert.

¶ Eñ oft so geboerde dat tot eenyghe weese toebehoorde te eyschen rekeninge van ghelde die nyet gegruet oft genōbreet ghe weest en hadde eñ die gheloeft waer te betalen/ eñ daer of gheen behoorlike quitancie en bleke. Om welke sake is exceptie vā pecune onghenōbreert die nz en geduert tusschen dē genen die selfmōdich sijn dan den tijt van .ij. iaren Weet dattet tussen weesen altijt gheduert also lange als sy in die voechdie sijn. F

¶ Van weesen ghestelt in eenighe officie.

¶ Oft ghebuerde dat eenighe weese wordt gestelt in officie bidē goedē regimēt dat i hē geuondē waer eñ dat hi hē wijslic ghedragē hadde in sijns selfs saken eñ dat meer is dye voorscreuē dienst daer hi in geset waer waer vandē ghemeynē saken Daer ō en ist niet. in dien hi in sijn sake bedragen waer in eeniger manierē hi en mach wel hebbē restitucye vā alle tgeent daer hi of bedrogen waer. eñ dye beneficie vā onmōdicheit sonde stat hebben. G

¶ Vanden weese die veruolgende waer aenden prince sijn iaren.

¶ Eñ oft gebuerde dat eenyge weese ō te doē sijn wille. vuolgende aendē prince ō ghehouden te wesen voor iaerich eñ selfmondich en dan dede enige comēscap of coop hoe wel dz hi daer inne bedrogen waer daer ōme en soude hi niet reconerieren oft verhalē restitutie Wāt sijn malicie en behoort hē nyet te profiterē oft waerdich te wesene daer inne. noch oock in anderē manieren. H

¶ Van dē weese die gheeft te verstaē sijn iaren te hebben eñ hi die niet en hadde

¶ Oft die weese bi loosheit geeft te verstaē dat hi sijn iarē hadde cōpetent eñ nz en hadde eñ dede comenschap daer hi of soude willen hebben restitutie Weet dat hijt daer inne nz en is sculdich te hebben. want decepcie of bedroch en hadde nye stat in rechte. I

¶ Eñ weet dat dese weese die vuolcht heeft bi ghifte vanden prince sijn iaren te hebben so en mach hi daer om niet vercopen noch verureemden sijn erue sonder die auctoriteyt van den rechter onder wien hi ondersaet is op dat hijt wt dwasen wille niet en doet. K

¶ Exempel van een weese.

¶ Het gebuerde dat een bacheleer oft ionge linghe was buten des lants/in een wapeninge vā orloge eñ hē besterf een erue eer hi weder comen mochte Voter wapeninghe worde afliuich/zijn erfname eyschte te hebbē bij restitucie ter seluer tijt dattet zijn voorvader gehadt mochte hebbē de voorscreuē erue wetet dat hijt sculdich is te hebbē/gelijc als een wese of pupille hebbē soude. A

¶ Te seggen den weese diffamacie.

¶ Item oft eenige weese is ōwetē eenighe sake die schijnt te wesen aendē wese scandeliken oft dattet roert eenige materie vā verwijt van zijn persone/weet dat de bescreuen recht onderwijst dat ōdies wille dat so edel sake is vādē mā/eñ dat tutoers eñ curatoers niet gehadt en hebbē aduertencie noch en behoren te hebbē aendē lichaem/want sij niet en zijn dan op die regement vandē goedē eñ niet aen die eere vandē lichaē. Alle die materie also defamatorie aendē weese behoort te cesseren ten begeertē vandē voochdē of curatoers ter tijt toe dat de weese coemt tot zijn volle iarē eñ dat hi selue ōwerē mach zijn sake die hē roert aen zijn eere/dats te wetē dat hi.xv.iarē heeft volcomelic/eñ dat hi dat selue ōtant wooreden mach. B

¶ Eñ dit ōstant vā dit recht moecht ghi verstaē als hier nae volcht/dat so wie aenseyde een weese dat hi eygē waer eñ hij behoorde vrij te wesen of dat mē aenseide dat hi ware illegitismes of onghetrout eñ hi legittime ware eñ ander saken die roeren moghen tot verwijte van haer persone

¶ Thertichdom van normandien.

¶ Itē moechdi weten dat in die hertochdō vā normādie vādē weesen die hertoghe henet dat regemēt eñ vā haer goedē. landē eñ leengoedē ter tijt toe dat si out zijn.xxi.iarē Ende isset een dochter si blijft in bewairnisse ter tijt toe dz si is in state ō te huwelikē eñ als dā sal si ghehuwelict worden bidē rade van hare here/in dien haer vriendē daer toe niet en wouden verstaen Noch voor die tijt dat een vrouwe huwelict en is si niet wt bewaernisse noch en is gebieten vrouwe ghecomē tot haer volle iarē ter tijt toe datse out is.xx.iarē/mer in diē si eer huwelict dat huwelic geeft haer iarē cōpetēt/eñ daer ō gaet si wt die bewaernisse.

¶ Vandē man die in leen niet en hout.

¶ Eñ oft ghebeerde dat een man die niet in leen en hout eñ daer bi niet sculdich en waer bewaernisse ende name een wijf die in leene hout/eñ daer bi sculdich waer bewarenisse. Weet dat de here hemlieden houdē soude in bewaernisse tottē iarē vandē man/want aē die cōdicie vandē wiue resorteret dese custume. Eñ de herē zijn sculdich die dat in bewarenisse hebbē te houdē die emolumentē van tghene dat si in bewarnisse hebbē in waerde sonder te ōminderē eñ sonder ōureemdē eñ sonder onredelike costen.

A C. de edictio militum l.i.

¶ Vanden bailles die te bewaren hebbē die weesen.

B ff. de carbo. edic. l.i. §. fi.

¶ Capittel.CC.xix.

Na dat geseit is vandē weesen soe volget daer na te seggē vandē bailles die si hebbē eñ die in bewarenisse eñ administracie behooren te hebben. weesen die leengoedē houdē. Weet dat bi custume locale daer inne deser materie meer stadt heeft dan in bescreuen recht wel mogen si wesen baeil eñ regiere van eenē weese/eñ van zijn leen/die moeder wanner die vader afliuich wordt oft die oom/wanneer die vader eñ moeder afliuich worden oft moeye/wanneer daer gheē oom en es/oft de suster wāneer datse ouder is dā die vroeder. Eñ int cort te sprekē aendē naestē behoort die bewaernisse ende administracie vanden bail die vander sijde coemt daer dat leen of daelt C

C Additio het est ar hi locum de iur scripto ve C. de legitti. tut. l. agnatos & seq. v. C. qn mulr tutele. of fi. fūg. pt' aut. matri.

¶ Vanden bail te compareren.

¶ So weet bi costume locael die comē wille tottē regiment vanden baeil hi moet compareren voor den rechter van wien dat leen gehouden is ende doen beclachte die bail te hebben bewaernisse ende administracie vandē weese ende van zijn leen/want weet dattet leen is van soe eedel natuere ende condicie/dat so wien heeft die baiel van yemāt bij der redene vanden leen hi heeft oech die bewaer

nisse van allen anderē landē/ want dat rech
te vandē leen wilt also hebbē. Eñ daer om be
hoortet ende is sculdich dat die bail gesedt si
inden voorscreuē bail met rechte daer toe ge-
roepē die magen vander eenre side ende vā
vander/ eñ dat hi daer in gesedt sij met recht
nader vsancie ende custume vander plecke eñ
treet in hulde eñ manscap vanden heere. En
de in alle sinen tijt die bail ghedurende stelt
sekerhede ende caucie speciale/ dat hi dat we
der geuen sal den weese als hi is tot zijn iarē
sonder sorge eñ sonder laste ende sonder scul=
de ende oec sonder bande van huwelic. Ende
dese sekerhede ende borchtochte is generale
in allen plecken ende in allen costumē/ niet te
tegenstaende datter ander vsancie particu=
larie si gelijc als hier na volcht want in som
mighe pleckē ende costumē die bail heeft sae-
ke van trecht van zijn bail in allen huysrade
cateelen ende emolumenten van erue/ het sij
in een leen of in eygē lāt/ gelijc voorscreuē is
wāt de nature vādē leē is so edel datse wech
draecht alle administracie eñ mits diē dz de
bail heeft dē huysraet eñ cautelē als voorghe
screuen is/ hi is ghehouden te betalen alle de
sculden die de doode schuldich was ten dage
dat hi oflijuich wort eñ behoort te leueren dē
weese daer of al quijdt eñ vrij ten dage vā sij
ne iarē oft selfmondicheit Eñ wel behoort de
voorscreuē bail hem te auiseren of voer te siē
aen te nemē die voorscreuen bail want hi is-
set sculdich also weder te geuen Eñ daer of so
is hi schuldich borch te stellen eñ hoe wel dat
hi die sculden niet geuriet oft betaelt en had=
de/ ten daghe dat die voorscreuen weese ghe
comen ware tot zijn iarē/ so en waer des geē
laste aenden weese noch aen zijn erue/ maer
die laetste daer of soude blijuen aenden baeil
aen sijn erue eñ aen zijn goet. Want sulck is
die totale nature vanden bail. Ende daer te=
ghens oft daer veel meer goeden waren/ be=
horende aenden bail van schulde. Dat soude
alheel bliuen aenden bail sonder daer afreke
ninghe te doen/ want al gheheeliken die bail
neemt alle die heffinghē oft incominghe van
den lande/ eñ alle den huysraet eñ cateelē bi-
de cōdicie voorscreuen Eñ mach of doen hou-
wē busschen visschen op dat hi des doet in be
hoorlike tijt/ eñ gheduert den tijt vandē bayl
op de sone ter tijt toe dat hi out is .xv. iaren op
de dochter .xi. iarē/ Eñ dese castume van bayl
heeft stadt in die castelerje van rijsele van de
nay van orchies eñ van tournesis

¶ Costume van artoys ende van vermē
doys.

¶ Item bijden castumen van artoys eñ van
vermendois Die bail heeft alle die profijten
eñ emolumenten comende eñ wassende op al
le die landen aenden weese als voorscreuē is
Mer hi en heeft niet vandē huysraet/ mer bli
uen totten profite vanden weese eñ van sijnē
broeders ende susters indyen hy eenich heuet
Eñ om die redene die bayl en is nyet sculdich
of en is ghehouden vanden schulden te beta=
len ende oft hi die betaelt/ so en doet hi niet dā
hijt den weese leendt eñ mach die eñ ist schul-
dich weder te hebbē ten eynde van zijn bail/
op die goeden vandē weese/ oft so lange zijn
lant houdē ter tijt toe dat hi weder ghererein-
bourseert eñ voldaē si van als.

¶ Wat bail doen mach.

¶ Item soe wie hout in bail hi en mach niet
eyschē noch hebbē mettē recht vā bail aē ee=
nige sake daer die vader als hi sterft int besit
niet of en was/ maer oft aen den weese due-
rende die voorscreuen bail op quame eenige
besterffenisse/ wel mach hijt eyscē eñ vuolgē
so wel ter cause van zijn bail als ter cause vā
den voorscreuen weese.

¶ Te eyschen eenighe saecke aen den
bail oft weese.

¶ Ende oft ghebuerde datmen eyschede aen
den bail oft aenden weese oft aen beyde te sa
men saecke daer die vader die doot int besit
of was/ ende al hadde hijt met onghelijck ge-
houden/ Weet dat die baeil noch die weese.
noch eenich van hem niet ghehouden en zijn
te antwoorden ter tijt toe dat de weese tot si
nen iaren ghecomen is/ want van alle tghe-
ne daer af dat die vader gebruyck of hadde tē
dage vā sinē ouerlidē sonder ghescil van pro-
ces behoort den baeil te ghebruycken dueren

de sinen tijt Want bidē redenen van rechte. vanden bail hi is sculdich eñ gehouden wedō te geuen aenden weese hem ghecomē tot sijn iarē dat lant noch niet meer belast noch ver bōden dant was ten dage vanden ouerlijdē van des weesen vaders.

¶ Hoe dat dye bayl sculdich is te leenē dat versoecke dat die leen sculdich is.

¶ So weet dat de gene die dē bail heft scul dich is te leenen dat hoer die de leē sculdich is aendē here vā wien dattet gehouden is in tide soe dattet geen gebrec noch ooc scade en si aenden weese/ wāt het soude wesen tot pe rikel vandē bail eñ niet vanden weese.

¶ Vanden bail die sculdich is te leenen die ghiften die den doden ghedaen heeft in sijn dootbedde.

¶ Item ghi sijt sculdich te wetē dat de bail sculdich is te leenen die aelmissen die de doo de ghemaect heeft in sijn dootbedde ende de weese ghecomē tot sijn iaren isset hem schul dich weder te gheuē/ eñ die sepulture vandē dooden is dē bail schuldich te betalen op sijn bail Eñ ooc is sculdich die voorscreuē bail te betalē alle die costē vander Wtuaert ter cau se van sijn bail. eñ sonō die costē vādē weese.

¶ Vanden doot vanden weese.

¶ Itē oft gebuerde dat na dat den bayl aen genomē is mz rechte eñ vsancie als voorscre uē is De weese aflinich wort/ eer den tijt vā die bail wt ware eñ eer die voorscreuē wee se ghecomē waer tot sijn iaren. weet dz dair om niet bliuen en soude die rechte erfnamen alsdan vanden kind en soude wechdraghen eñ hebbē die possessie vandē erue vandē wee se niet tegenstaende dattet in bail ware. Eñ de erfname salt hebben also wel sonō sorghe eñ sonō sculden als de bail des sculdich soude wesen te gheuē aenden weese als hi gecomē waer tot sijn iaren. want die doot vādē wee se en draecht gheen preiudicie aenden erfge namen Ende also ist gheiugeert eñ ge wesen bi veel reysen. eñ om veel personen also wel inder sake van rijssele alsmen doet in artois eñ in vermendoys.

¶ Hoe die bail wechdraecht dye emolu- menten vanden leen in sijnen tijde.

¶ Ende oft ghebuerde dat duerende den tijt vanden bail. dat leen daer die bail of is sulc ke waer datter heerlicheit waer daer toebe horende biden welcken eenighe confiscacye quame aent recht vanden leen voorscreuen ghelijker wijs als totten leē toebehoorde ho ghe iusticie oft borchgraefscap Weet dat de bail mach eñ behoort te betreckē tot sijn pro fite/ alle sulcke confiscacie dz opdie voorscre uen leen gheuonden sal worden het si inden huysraet of in erue Ende in dient in erue wa re eñ die bail dat vercochte binnē des iaers dz tet geconfisqueert waer. dat soude bliuē tot sijnre profite sonō daer af rekeninge te doen Ende of hijt binnē des iaers niet vercoft en hadde dat soude bliuen totten profite vandē voorscreuen leen ende dat soude alsdan ooc weder keren aenden erfgenamen met sijnē leen als hi tot zijn iaren ende discrecien ghe- comen is.

¶ Hoe dat in eyghen lande en valt geen bail

¶ Capittel. CC.xx.

Weet dat eygen lāt en valt gheen bail mer daer behoort toe bewaernisse vā kinder eñ bewaernisse van goede eñ gheen bayl en behoort daer toe dan tot edel lant/ eñ tussē edel personen Waer omme wāneer kinderē van man die poeste die nz en hout dan eygen lant wesen bliuen/ die moeten bewaert endō geregiert zijn bi voechdē ende curatoers die welcke hebbē die sorghe eñ bewaernisse vā hem lyeden ende vā haer goeden met rechte eñ auctoriteyt van tutelle oft voechdie ghe- lijc voorscreuen staet. inden rubrike vanden tutoers endō curatoers Mer edel pupille oft weese van edele cōste eñ van edel houdingē en behoort gheē tutelle dan die bail de welc ke here is van alle duerende sinen tijt eñ son der rekeninghe te doen Ende en heeft gheen laste dan te onderhouden die huysen vanden wesen maer dat moet hi doen op zijn costen. In C. ersl. de. ad minis. cura.

¶ Hoe dat die bayl sculdich is wedō te gheuē anden weesen zijn lant in zijn hant als hi ge comen is tot zijn iaren.

W ¶ Capittel.CC.xxj.
Anneer die bail den weese wedghe
uen wil sijn lant in sijnen handen als hi ghe
comen is tot sijn iaren/ende gaen wt die bail
Hi behoort alsdan om sekerliken daer wt te
gaen dē weese doē verdachuaerdē inden ho-
ue vandē here daer die bail of gehoudē is en-
de die alder naeste magē vādē weese alsoe
wel vandē vader als vandē moeder tot seke-
ren dagen daer op geassigneert om den bayl
weder te geuē dē kinde oft weese die tot sijn
iaren gecomē is. Eñ dien dach ghecomen in
presencie vandē mannē vandē houe die bayl
behoort te seggē Here eñ v mijn herē die mā-
nen. Dit kint die welckē weese ghewest is.
tot desen daghe toe heb ic gehoudē in bail eñ
sijn goeden getrou welcliken na mijn vermo
gen eñ sond fraude Waer omme voor v voor
wien dat icket ghenomē hebbe oft voor uwe
voorsaters na die costume eñ vsantie vā de-
sen houe eñ vanden lande hier omtrent van-
den voorscreuē bail eñ administracie so wel
vanden kinde als van sijn lant ende woonste
de. Ic mij ontlaste eñ ofstelle eñ te leuert son
der sorge sond last sond vāde vā huwelike die
ic weet noch wetē mach. Ende vanden voor
screuen bail heb ic alsoe wel ghedaē als daer
of behoort gedaen te sijn nae alle vsancie en-
de costume So begeer ic daer of gheuriet eñ
ontslaghē te sijn met recht ghelijc als ict met
recht aengenomen hebbe eñ daer of brieuē te
hebbē voor mij eñ mijnē erfgenamē. Alsdan
behoort die voorscreuen here dē kinde te vra
gen of hi of eenige maghen voor hem yet seg
gen willen tegens die bail of dat hi nz gedaē
en heeft alle tgheene dat een ghetrou bail be
hoort te doen. Of yemāt daer tegens niet en
weet te seggē/ die bail behoort alle weder te
brengen met recht Dat recht vandē bail/die
hem met recht woort in sijn hant geset in han
den vandē heere rechtelic Eñ dat gedaen die
here behoort weder te settē met recht behoor
lic inde handen vandē kinde gecomē tot sijn
iaren ghelijc als sijn propere sake eñ erue Eñ
des gedaē met gewijsde vādē recht dē kinde
behoort te doen eedt aēdē here gelouē sinē ho
ue te dienen eñ te wesen sijn leenmā eñ hou-
wer om des te doē die here en heeft nz vā sijn
chambrelage/noch daer en is anders geē recht
toe dan sijn dachghelde eñ die dachghelde vā-
den mānen noch daer en behoort geen vloec
ke/ wāt om een doot behoort mer een vloeck.
eñ een hulde Ende dat gedaen het behoort te
sijn bidē gewijsde vandē mannē dat de bail
daer of so veel gedaē heeft dat wel volbracht
is die regule daer toe dienēde Eñ voort beho
ret gesept te sijn met vōnisse/dat de selue ba-
le hem is wel eñ rechtelic ontlast vandē voor
screuen bail eñ dat hi daer of geuriet behoort
te sijn voor hem eñ voor sinen eruen Welcke
costume die noch is te voldoen Voort is dese
dattet gesept behoort te wesen met vonnisse
van mannen dat om die bail ontslach te heb-
ben vanden seluen bail voor hē eñ sijn eruen.
Men sal doen roepen oft kondigen inde pro-
chien vandē naesten ghelegen vanden leen
daer die voorscreuen bail of ghehouden ghe-
weest is/ bi sonnedaghe oft apostel daghe oft
ander heilighe daghē dat indien yemāt si die
eenighe saken weet te seggē oft eyschē aen de
se. N. ter cause vanden bail die hy gehouden
heeft om dese. N. het sy ter cause vādē vader
oft moeder/oft ter cause vandē leen lant aen-
cleuinghe van dese. N. die weese geweest is.
Die comen voort en cōpareren binnen eenen
iare naest comēde na deser publicatien ende
men sal hem doen volcominghe van reden.
Ende oft binnen des iaers nyemāt en coemt
noch en cōpareert dat is op sulcke perikele so
dat hi daer na niet te tide comen en soude ei-
sche te doen daer op daer die bail oft dat kint
aenghehonden waer Ende also behoort et ge
roepen eñ gecondicht te wesen bi sergent eñ
mannen inde drie kercken voorscreuen/ en-
de bi drie dagen voorscreuen/eñ bi drie/viij.
daghen an een Eñ dat gedaē in dien niemāt
binnen siaers voort en coemt die yet aenden
bail weet te eyschē dat lant eñ leen vādē kin
de blijft daer of gheuriet tot eewigen dagen
¶ Dat die weese gecomē tot sijn iaren mach
doen dachuaerdē sijn bail in diē de bail mere
te difficulteit vā hē nz te willē settē i sijn goet

¶ Oft gebuerde dat een kinde gecomen tot sijn iaren ghescil hadde tusschen hem eñ sijn bail/eñ dat die bail hem niet en woude settẽ in sijnẽ goeden hi behoort te doen dachuaer den sinen bail voor sinen here tot sekeren da ghe vandẽ hove eñ ten dage daer op geassig neert behoort hi te seggẽ. Heer ic hebbe i bail geweest tot noch toe niet langer en behoort ic noch en wil ic daer inne wesen. Want ic heb be mijn volcomen iaren waer ō ic v bidde dz ghi mi ontfanct in uwen hulde eñ in uwen manscap eñ ic presenteer v daer vā dye mōt eñ die handẽ Eñ of die gene die gehouden he uet mijn bail oft andere wil seggen oft oppo neren ter cōtrarie Ic ben bereit te betuygen mijn iarẽ bi petre metre eñ andā so veel dats genoech sal sijn. Eñ indiē tgerecht dat nzen wedseit dē kinde behoort ontfanghen te we sen eñ die bail behoort bedwonghē te wesen hē te bedragen eñ te desisterē van sijn baileñ doē ostentatie vādē woningē hoe datse ghe houdē zijn Ende ten begheerte vandē kijnde behoort gecōdicht te wesen in drie kerckē/dz indiē yemāt yet seggen wil op die voorscre uen woenstat eñ lant als voorscreuen is. ⁊c. Eñ of die bail opponeren wil of daer tegens seggē so mach eñ behoort de here to ntfangē dē kinde in hulde eñ manscap Eñ dz behoudē een yegelic ziins rechts Aenghesien dat van zijn iaren is blikelic Want bi nature hi is si nen mā eñ vā hē houdēde/bidē recht daer dē dode erft den leuende/eñ inder forme eñ ma nierē die voorscreuen is. so wilt de beschreuen recht. A

¶ Vanden sonen adoptijfs Capittel. CC.xxi.

Vanden sonen adoptijf wil ic v seggē ende thonen nae dat ic ghesett hebbe vanden weesen/eñ van haer bewaerrers so volcht daer na te segghen eñ te wetē/hoe dz so wanneer enighe gheen kinderen en heeft hy mach nemen tot hem eenyghe kijnderen ende daer af maken sijn erfgename bi ad op cie/ende sulcke sijn ghehieten adoptijfs.

¶ Weet dat dese maniere meer valt indt be screuen recht dan in costume ende en is daer of niet veel ghewoente te vserē sonderlinge in landen costumeren.

¶ Ende nochtans trecht henghet. Ende be wijst des te doen Ende daer omme wil icket int cort segghē tghene dat ic daer afghesien hebbe ende ghehoort vanden wijsen clerckē inden rechte. So weet dat na die beschreuē recht sijn twee manieerē van adoptien Die eerste is de ghene die ghemaect is biden brie uen vanden prince oft biden geboden vandē here. Die anderde is bi auctoriteyt vādē key ser ghelijck de ghene oft dē ghenē die sijn vā haer rechtē/oft die sijn vā eenighe poeste/eñ dese maniere van adopcie is gehieten na die clerckē arrogatio. So weet dat vā deser ma nieren nae dye gheboden vanden meester so mach ghescien adopcie van wat grade dat tet sy. Dats te weten van drie graden Daer die eerste af is als sone of dochter Den ander dē ghelijc als neue oft nichte te wetē susters oft broeders kint Den derden als susters oft broeders kints kint. B Mer het is gheordineert indē statutē daer op gedaen vand suster dat so wanneer dē natuerlijcken vader sinen soen geeft eenen vreemdē bi ad opcie die poeste en gebreect daer omme niet aenden vader naturelē noch gheen sake dye hi heeft en coemt niet aenden vad adoptijfs noch hi en is niet in sijn poeste hoe wel dat bi den keyser gheconcedeert sy die poeste/te heb ben sinen erue. Indien de vader adoptijfs hē niet en laet in adopcie. C

Oft die natuerlike vader sinen kinde gheeft in adopcie aenden oudeuader vanden soens van des moeds sijde of aen sinen oudeuader vā sijns vads sijde. In deser sake met rechte natuerlic bi deser adopcie vādē vad adoptijfs die sake is volcomen met natuerliken bande D Eñ also na dz adopcie gescien soude tus schen so na magē dat bi natuerlikē geslachte die sake mochte metter doot wedcomen aen den rechtē grade oft erfgename So is te we ten dat so wāneer een sone die binnē sijn iarē is gheadopteert bi die cōcessie vandē keyser twelc ghescien mach/is tēschijne eñ equipol lēt vā adoptie. Eñ dattet wesen soude ō sake

A Cde testame ta tutel. l. si tu tepe a testame to vdehac ma teria tractat ff. de tute. l. p totum.

B Insti. rub. de adop in prin.

C Insti. eo. §. si hodie. Et de hac mate ria. l. in adop tionibus c. a. e opti.

D Insti co. ti. §. si vero.

sonder turpitude ende bi sekere condicie Eñ die aduoe vanden pupillen causie oft borcht stelt behoorlike dat of den pupille of weese of liuich worde eer hi gecomen is tot zijn iarē. hi sal zijn goeden laten anden ghenē die als dan natuerlike erfnamen beboren te wesen oft andꝰs aduotorie in dit stuck en soude niet behoorliken wesen. Eñ ghi moecht noch weten dat die ghene die den aduoe eñ dē weese hout hi en mach hē niet setten of stellē wten bail. eer dat hi ghecomen sal wesen volcome likē tot sinen iaren Eñ alsdan indien hij des doen wilt hi sal alsdan oec gehouden wesen hem weder gheuē alle zijn saken Eñ indien de vadꝰ alsdan wt sinē erue treden wil. de sone die aduoeert is van hē / sal alsdan mogen wesen wt zijn bail eñ be waeruisse. Mer hij sal hebben dat vierdendeel van sinen goedē. ouer die goeden die hi gebrocht heeft aē sinē vader adoptijf / eñ ooc bouen die ghene die hi zedert hem vercreghen sal mogen hebbē. A

A Insti. eo §. ti cum autem

B Insti. eo. ti. § minorē natu

C Insti. eo. ti. § sed et illud

So moechdi weten dat so wie enen anderē hebben wil in adopcien. hi is ten minstē scul dich te hebbē. xviij. iaren meer dā die weese die hi in adopcien nemet / of in aduoerie oft āders so en soudet dat recht niet moghen hengen want tet onbehoorlike saken soude wesen dat die vadꝰ adoptijfs ionger wesen soude dan den sone adoptie. B So macht oec genomē wesen in adoptie of aduen. wiē men wil op dattet si den wille eñ dāc vandē genen die wesen sal adoptijf oft aduoe. wāt het behoort biden bescreuen recht dat die gene die des ontfanghen sal dat hi des consenteert eñ daer omme behorēse also out te sijn dat si gheuoelen moghen eñ oec verstaen alsulcke sake te cōsenteren eñ gehengen / oft anders en isset niet waerdich Endꝰ ghi moecht noch weten dat een man die gelubbet ware niet en mach nemē enē sone adoptijf. Maer indiē dat een mā vā natuerlike cōdicie is eñ alsdā nochtans geen kinderen en heeft gheliker wijs alst dickēt wel ghebuert dattet god niet belieft oft ōdat si vercout sijn oft gedebiliteert van ontheiden. C

D Insti. eo. ti. § feminę.

E Insti. eo. ti. § apd catonem

¶ Item die vrouwē mogē oec niet accepteren noch nemen sonen adoptijf noch aduoes. wāt haer eygen sonē en mogē sij nz hebbē in haer poeste ende daer om en moghen si geen ander sonen hebben. Maer nochtans bi dye permissie vādē prince die des keisers potestaet ofte macht hadde die soudet mogē doen Eñ het soude also ooc moeten ghescien Ende na sommighe opinie. want die keyser is con ditoer van recht. D

Eñ ghi moecht wetē dat in dien enige here maecte sijn soē adoptijf van zijn eygen thz hy soude hem vrien Eñ oft gebuerde dat yemāt die selue natuerlike kinderē hadde. gemaect waer bij yemant sone adoptijfs / daer om en zijn sy gheen kinderen submis ten poeste vā den vader bi adopcie. maer zijn kinderē zijn also ghemaect ghelijc als of si waren nepu eus adoptijfs. E

¶ Vanden illegitismes oft bastaerden
Capittel. CC. xxiij.

Nadꝰ geseit is vādē weesen eñ vandē adoptijf Daer na volcht te siē vanden kinderen illegitismes / so weet dz eē illegitisme die gewonnē wort butē dē huwelic oft binē dē huwelic die niet en waer legitisme of getrout. oft datse naden huwelic volbracht gesceidē warē bi maechscap swagherscap oft gheuaerscap / mer indiē datse ōandꝰ saken gesceidē warē en si kinderen te samen hadden daer om en soudense niet ghehieten wesen illegitisme Noch de genen en souden niet ghehieten wordē illegitisme die voordē huwelic geboren waren / nae dat die vadꝰ daer nae die moedꝰ trouwede hoe wel dat die moedꝰ gehadt hadde een andꝰ man tussen die geboerte eñ die trouwen vanden vader.

¶ Een exempel daer op dat boudijn vā pasburger tot atrecht geboren wort in echtscap daer na wordē die vader eñ moedꝰ verscheidē metter heiliger kercke. eñ elck vā hē mochte huwelikē indien t hē beliefde. Het gebuerde dat na dat die voorscreuē boudijn gestoruen was dz volc vādē here vā artoys bestelde al le sijn goedē / sijn wijf daer tegens opponeerde eñ seide dz haer mā gewōnē eñ geborē geweest hadde indꝰ echt / gedaē eñ volbracht in

der echte ghedaen eñ volbracht inđ heyliger
kercke eñ daer bi behoorde te wesen eñ was
haer man ghehouden voor legitisme/eñ dat
meer was de magē vā hē haddē met recht ge
nomē eñ gehadt deylinge tegens haer naden
costume vanđ plecke als vā een man vā libe=
rale eñ gerechtige cōdicie/eñ dat hi sulck ge=
houdē geweest hadde eñ gereputeert/eñ nye
en was gewesen ter cōtrarie/waer ōme .ꝛc.
Den volcke vandē here seggende ter contra=
rie/eñ dat hi geborē geweest hadde in huwe
lic/dat was warachtich dattet was houwe
lic illegitisme alst schijnde/wāt si worden đ
scheydē vā bedde/waer ō also daer scheydin=
ge van beyde was eewige/soe datse anders
huweliken mochtē. Hi was geboudē eñ gere
puteert voor illegitisme. Alle gesiē het wort
geuondē dat die voorscreuē boudijn gheuon
den wort illegitisme. A

C Een ander exempel.

C Noch een anđ exēpel vā een geborē sonder
huwelic/eñ daer na de vadeñ de moeđ haddē
malcanderē in huwelic/maer daer was anđ
huwelic tusschē beidē. Het gebuerde dat een
man houdēde was een leen inde castelrie vā
rijssele eñ hadde een sone illegitisme vā een
ioncfrouwe ongehuwelict/eñ alsoe was die
man mede/dat de clerkē hietē de soluto et so=
luta/tgebuerde dat die mā huwelicte tegēs
een anđ ioncfrouwe/eñ hadde daer af een so
ne legitisme Daer na de ioncfrouwe moeder
vandē sone legitisme worde afliuich/eñ die
man bleef weduweneer mettē twee sonē/de
een illegitisme eñ dañ legitisme. De vader
vā dese twee kinderē siende dat de moeđ van
sinen sone illegitisme was eē goede ioncfrou
we eñ de sone een schoot kint/hi troude haer
eñ daer mede maecte hi de eerste sone legitis
me. Na dese sakē al so geschiet/die vađ wor=
de afliuich. Dese .ij. sonē/dats te wetē dē eer
sten gheborē die also was illegitisme/eñ nv
ten dage vandē ouerlidē vā sinē vađ ghelegi
tismeert daer bi dat zijn vader getrout had=
de zijn moeđ/eñ de anđ sone die geborē was
legitisme daer de moeđ afliuich af was seide
elck dat leen vandē vader hem toebehoorde.
Die eerste seide dat hi was die outste/eñ be=
hoorde te hebbē alheel dat leen eñ hem toebe
hoorde/wāt zijn vađ hadde na zijnre geboor
te zijn moeđ getrout eñ des en hinderde hem
niet hi en was getrout eñ die outste Die anđ
seyde dat leen hē toebehoorde want hi was
gewonnē eñ geborē in echtscap eer sijn broe=
der/eñ dat oft sinē broeder ouder was vā ia=
ren vā geboorte behoorde gerekent te wesen
voor niet/wāt het en was niet rechtuerdich
noch legitisme noch sulckx dattet hem geuen
mochte eenige digniteit tegens hē die gewō
nen eñ geboren was in huwelic/eñ dat zijn
geboorte als tot geboorte eñ erue te ontfan=
gē eñ tot digniteit sonderlinge i so edel natu
re als vā leen/eñ behoorde niet geseit te zijn
noch weder voor den tijt dat haer vader ge=
trout hadde zijn moeder dat langen tijt was
nader geboorte vandē ghenē die geborē was
in echtscap. Die ander broeder seggende dat
aengesien dat zijn vader getrout hadde zijn
re moeder/de soluto et de soluta/hi hadde hē
gevrijet eñ also dat hi was eñ mochte gīseit
wesen legitisme eñ die outste/noch dese ma=
ioer en mochte hem niet hinderen bi redene.
Waer omme .ꝛc. Alle gesien die wijse custu=
miers van rijssele en dorsten hem niet deter
mineren sekerlick. Eñ worde die sake geson=
den te raden te parijs/vā welkē rade worde
weder gebrocht Dat die sake geconsidereert
die een broeder alsoe veele hebben soude als
die ander/ende worde dat voorscreuen leen
ghediuideert ende ghedeylt aen twee deelen
equalen effen veel. B

A Credo male fuisset iudica tū q̄a s̄.c. inc q̄ si lȳ funte= git. Nā si vter q̄ꝫ cōiugū vel alter sit in bona fide q̄uis inter eos matrimoniū esse non potuit tū ꝑles ē legitima ꝑgod ꝟ alios lum mistas.

B Doc. i c. si ꝑte de rescript. li. vi. dicit q illo legittimatus nihil habebit s; legitime na tus totū de h tū vide. c. tan tā extra q̄ filij sit legitti.

C Een ander exempel in gelike saken.

C Een man die gehuwelict was ghenaemt
meester simon de harnaschmaker In sinen ti
de wonende te dornic/tooch butens lants eñ
was wt den tijt vā .xv iaren oft meer. Sijn
wijf bleef thuis die na dz hoer mā wech was
teyndē .xi. maendē creech eē kint Het gebuer
de datter seker tijdingē quamē dat hoer mā
doot was/de suster vandē mā quam eñ wou
de hebben die successie van haren broeder te=
ghens die voorschreuen weduwe. Die voor=
screuen weduwe seyde ter contrarie/eñ dat

si een kint hadde gewonnē in huwelic/waer om haer eñ haer kint toebehoorde/de successie van hueren man. Die suster seggende ter contrarie/eñ dat of si een kint hadde/so behoret gereputeert te zijn voor illegitisme/wāt het en was niet geborē vā sulker tijt naeden wtganc vā harē man/dat bi redene geseit of vstaen mochte wesen harē man toebehoren=de/want het was geborē.xi.maendē of meer nadē wtganc vandē man duereñ/welcke tijt die man die ouer zee was niet wed her waer der ouer en quam/noch en was niet ghesien noch gewetē indē lande dat hi mochte gewonnen hebbē t voorscreuē kint/eñ bij cōsequēt so ist redene dattet geseit wort eñ gehectē illegitisme Waer om hē behoorde toe te behorē die successie. Die moeder segghēde ter cōtrarie/eñ na dien dattet warachtich was dat si een getroude wijf was vandē voorscreuē sy mon/eñ dattet warachtich was dattet kint zijn kindt was/eñ dat de.ij.maioers niet en mochtē wesen gewraect/eñ dat den kinde geboren was/duerēde dat huwelic/met alle redene behoortet geseit te zijn legitisme/eñ bij cōsequent hebbē succissie/wāt ofte ten eynde van.xi.maendē oft van.xij.maēdē dē kinde gehadt heeft/het was mogelic eñ natuerlick want een wijf mach wel dragen.xi.maendē natuerliken. Eñ ten anderen hoe wel dattet langer was dan.xi.maendē. So wast mogelic dat haer man weder in heymelikē ghecomē was tegens haer sprekē/eñ oft hi hē niet geopenbaert en hadde/dat was gheweest om zijn sculdē dat hi niet bestelt en soude wordē want daer omme was hij wech ghetoghen/waer omme.&c.

¶ Dese questie gecomē eñ voorsiē indē parlements vand eenre side eñ vand andere inden iare.M.eñ.lxxv.alsdan president mijn here arent van corbie.

¶ Het wort geseit dattet kint soude ghehoudē wesen voor legitisme eñ erfname vā sinē vad/eñ dz de suster nz en was ontfanclick/eñ worde de suster gecōdēneert indē costē/de taxatie gereserueert/dit accordeert de bescreuē recht. A ¶ Vā kinde geborē in adultre.

¶ Itē bi cōtrarie argement mach zijn geseit dz de kinde geborē in adultre of ouerspel/het si dz de mā si bi zijn wijf of niet/behoort gehuden te zijn illegitisme Eñ nadē decretael. B

¶ Dat recht de carbonio editto bouē gheallegeert seit daer op dat de kinde behoort gehuden te sijn voor legitisme die geborē is duerēde dat huwelic/hoe wel dat die man buitens landts ghe weest is bij soe langhē tijt dattet gedacht mach wesen dat hijt niet gewonnē en mach hebbē hangēnde dē tijt dat hi wtgeweest is wil allso vstaē eñ vclaert wesen dat oft allso gebuerde dz de mā vtlādich si/eñ duerēde dē seluē tijt zijn wijf een kint gecrijcht Daer ō en ist niet dat in diē die man offliuich worde eñ dat kint leuēde blijft/weese die also geborē is daer ō dat hi indē huwelick geboren is hē so behoerde toe die successie vanden moeders mā als vā harē vad. Eñ allso is hijt sculdich te hebbē eñ geset te zijn inder successien vā sinē vad. Daer ō dattet behoorlick is geseit te sijn legitisme eñ gewōnē in huwelic dan niet. Eñ dat behoort hi te hebbē ouermits borge stellēde wed te geuē die successiē daer in dat hi gesedt wort wāneer hi gecomē is tot sinē iarē. In diē de partie cōtrarie betugen mach dat hi gewonnē is in adultre oft ouerspel dat zeer sterckelijc te betughē waer Eñ in diē dat kindt iarich waer als die man offliuich wordt/ofte dat hy daer nae aflliuich ware/oft dat die weduwe des eyschede ter causen vandē kinde daer si erfgename af ware so soude zijt hebbē ouermidts stellende die borchtochte voorscreuen.

¶ Een exempel vandē kinde illegitisme.

¶ Noch wil ic v thonē exempel vā successien vā kinde eñ vā illegitisme gehuwelict aen eē wijf illegitisme. Eñ nochtās die kinderē vā hē comēde warē gestoruē sonder te hebbē anderkinderen.

¶ Het ghebuerde in die castelrie van rijssele dat een man illegitisme trouwede tot eenen wijue een vrouwe oock illegitisme ende ghecreghen kinderen in echtschap. dye welcke waren legitismes. Daer na ghebuerde dat dye vader ende dye moeder afliuich worden

A ¶.de carboñ. edictio l.i.ij. Et ll. q̄ fa citis ad ꝑposi tū s; oñ ē text? in auc.de re stitu. ca. q̄ pa rit in.xi.mēse ꝫ·mlt vsq; ad finē coll. q̄rta q̄a ibi dr q̄ p̄t? nō p̄t extēdi vsq; ad.xi. mēsē s; posset cōderi q̄ illa auc.intelligit q̄n vir mortu? et vxor ei? p? morte suā parit in.xi.mēse hic do uō erat vir mortu? s; dūtaxat ab. sens ꝙ potuit forte secrete. reuerti ad vxorem suā vaz semꝑ p̄sumit ꝓ mr̄imonio vt.ff.q̄sāt sui l. alie īnf.l.filiū cū diffinimus de h̄ dubito ꝓ petet.illius circa mediū ꝙ in fine. s.tibi ex silio tuo

B q̄ filii sit legitimi.c. causa;

huer kinderen succedeerden. ĕ des wille dat
si warē legitismes Daer na dat een vanden
kinderen die welcke waren a[?]liuich worde.
sijn broed succedeerde i dat erue alst redenē
was ¶ Noch ghebuerdet dat desen anderen
asliuich worde die erfnamen wouden succe
deren De here ond wiē des was seide te heb
ben eñ toe te hoorten dat er f als here. eñ als sa
ke espaue Wāt hoe wel dat die kinderen wa
ren legitismes nochtans en mochten si geen
ligne oft geslachte maken. Wāt hoer vadere
noch moeder en hadden gheen gheslachte of
ligne eñ sonder gheslachte. successie en mach
niet sijn geapprehendeert. Wāt nyemant en
mochte hem seggen erfname geboren vange
slachte aenden kinderē. Want si en haddē vā
vad noch van moed nyemant die hē aengaē
mochte van ghesllachte legitisme.

¶ Dye magen seggende ter cōtrarie. eñ dat
naer dat si legitisme ghestoruen waren Die
here en hadde daer aen niet te eyschen Wāt
met redene en hadde hi niet dā aenden illegi
tismes. Waer omme. ꝛc.

¶ Eñ oft hi seggen wil dattet waer sake es-
paue. By sinen oorloue. na datmen weet wa
rachtich van wien dattet gecomen is. ten is
geen sake espaue. Waer omme. ꝛc.

¶ Alle gesien het woort geseyt bi vōnisse van
mannē. die sake wel gedisputeert dat de goe
den toebehoorden den heere. als sake espaue
ende datse nyemant aen en ghinghen/ daer
om dat de kinderē hoe wel datse legitismes
ghestoruen waren so en wasser niemant die
hē daer mochte maken erfgenamen. noch en
mochten maken geslachte. Maer hoer kinde
ren in dien sij eenighe gehadt hadden soudē
van begonnen hebben maechscap oft geslach
ten op datse legitismes waren eñ also voort
van grade tot grade.

¶ Ander exempel in ghelike saken.

¶ Het gebuerde dat eē wijf illegitisme trou
wede eē man legitismes. eñ creghen ind ech
te een dochter. welcke dochter si wt gegeuen
hebben inder echte eñ hebben haer gegeuen
grotelic van harē goede. Eñ oec dese dochter
heeft met haerē mā vercregen goeden eñ lant

Daer na de vader worde asliuich eñ die moe
d bleef weduwe. eñ daer na die dochter wor
de asliuich sond kinder achter te latē so wor
de questie eñ gescil vander successie vā deser
dochter also ghestoruen voer haer moeder. ō
te weten aē wien dese successie comen soude
of aen die moeder. of aen die here. Die moed
segghende dat hoe wel dat sy illegitisme is.
nochtās die dochter was legitisme. ende tot
haer huwelic goet hadde si haer grotelick be
gaeft Waer omme si sculdich was te succe-
derē. ꝛc. Die here seggende ter cōtrarie wāt
an illegitismes en mach geen successie comē.
ende hoe wel dat sij haer begaeft hadde. soe
mochte sij wel transsigneren tot andere. Eñ
daer om en hadde si geen recht van successie
eñ of haer dochter legitisme was daer ōeen
heeft si haer niet gheabiliteert te succederen
Alle ghesien het woort geseit dat dye moeder
niet hebben en soude die successie. noch posses
sie. mer soude bliuen aenden here. Eñ of dye
dochter gehadt hadde suster oft broed oft su
sters of broeds kit die successie soude gecomē
hebben op hem lieden na datse van ligne oft
geslachte gecomen geweest hadden. eñ alsoe
accordeert die bescreuen recht So moechdē
weten dat bescreuen recht verbyet te setten
noch te cōpareren Die kinderen illegitismes
aenden pupillen oft weesen legittismes. ge-
liker wijs als of een man heeft kinderen ille
gitisme eñ legitisme. eñ bi die subiliteit van
der moed vandē illegitisme of biden goeden
wille vādē vad. si willē hoer kinderen illegi
tismes cōpareren of. ghelijken inden goeden
als hoer kinderē legittismes, ¶ weet dz des
niet en is sculdich gehenget te sijn. noch eeni
ge ghifte. dz in dier manierē bidē vad tot sul
kē kiderē gedaē woort. en is nz te houdē naed
doot vandē vad Eñ hi en is hem niet sculdich
te laten dan cleene deel van sinen goeden na
aduenant vā sinen anderen kynderen gelijc
die: xij. deel van tgene dat hi eenē kinde legi-
tisme achter laet Noch seit dat recht. dattet
niet waerdich en is dat hē yet gelaten si mer
aen haer moeder mach gelatē zijn die. xxiiij.
deel vanden goeden vanden vader, omme

A
.de natura
ber'.l.mēel'
gittimis fi
s Et autem
a uunc soli
crí. Hic er
t pmus au
re q: putat
ter ħ alle
ita loqtur i
urijs auter
iusto coitu
u? q ssm ē.
ia: errat q
pe erstāti
filijs legit
s reliqre qō
lit.l.hūani
tis. C. eo.

B
.de natura
eris.l.ſi qs
nis cui du
tat qūi er
itu dānato
llit īpera
legitticere
abilitat ad
ccessiōez sal
cūeta nōob
ā ūtali.l auc
cōpleru C
natur.libe
c.

C
.de natura
ber Auten
ca Itē ſi qs
beros natu
ales z ancte
ca pterea q
gittimā nō
abēt prolē

D
C. vii. di. auc
ēti canoua a
ia cōstitutio.

hoer kinderen daer mede te mogē onderhou den/bi also dat sij van goede regimente sijn. Eñ dat soude die vader mogen doen. mer nz de moeder. A Mer ghi moghet weten dattet anders wesen soude van eemā die kynder hadde illegittime van solu to eñ soluta. Dats te weten van ongehuwelicten eñ sonder verbande vander hepliger kerckē. eñ dien wijf mochte hebben inder echte daer hi die kinderē af heeft. bi also dattet wijf oec si ongehuwelijckt eñ sonder bande vander heiligher kercken noch ander. Ende dat tusschen hem lieden en si gheen maseappe noch zwagherschappe. Waer om si malcanderen niet en moghen hebben in huwelic sulcke sijn ghehieten de soluto et de soluta. Ende vā sulke mach dye vader met sijn ander kynderen legitisme gheuen ende laten sijn goeden/na sijn beliefte/ende machse promouerē tot digniteit. gheestelijc of waerlijc. eñ legytimerē bi onsen ersten vader in dien hij hem promoueren wille tot gheestelike state/oft legittimeren vanden keyser/in dien hi hem promoueren wil tot waerlike digniteyt Hoe welde nu ter tijt veel daer af sijn gepromoueert oft verheuen tot waerlike digniteit. ghelijc als tot ridderschap. tot officie van iusticie. oft āndere als sijt waerdich sijn. Ende is wel ghehenget eñ geconcedeert Want een goet man en machmen niet te hoghe verheffen So weet noch dat bi stercker redene dye moeder doot vanden kinde illegitisme de soluto et de soluta. ghelijc voorscreuen is. de vader mach sijnen sone erfghenam e maken ende hem houden legitisme bi die permissie vanden keiser die welcke hem mach legittimeren ende habilitteeren als legitisme bi sijnen brieuen. eñ hem maken abel te ontfanghen dye successie vanden vader Ja die here subiect onder wiē dat des gheroepen ware.

B ¶ Van kinder de soluto z de soluta.

Dat is te verstaen als die vader eñ moed beide ongebonden sijn.

¶ Item confortērēde oft troestende tgheene dat voorscreuen is volcht hier na een autentique die also seit Dat in diē. gebuert datyemāt eenige kinderē heeft illegitismes eñ hi die heft so dat si beide ongebonden sijn ende datse malcanderen hebben mogen in huwelic eñ die moeder ofliuich wort eer si malcanderen hebbē Weet dat daer na die keyser tot begheerte vanden vader mach legittimerē die kinderen also geboren eñ mach die makē eñ dispenseren erfgename vanden vader.

¶ Noch seet die rechte dat die kinderen also gheboren als voorseyt is of de vader hē nyet en coemt aenden keyser also dispenseren als voorscreuen is. eñ hi ise noēt kinderē sonder te segghen bastaerden eñ dat hi daer in oflijuich worde. eñ daer af tuyghen oft brieuen hebben Weet dat des nae bescreuen recht hē waerdich is Maer het beste is dat si legitisme ghemaect sijn biden prince. C

Noch seit die bescreuē rechte dat oft gebuerde dat yemant hadde eenige kinderen illegitisme van eenigen serue oft eygen eñ daer na trouwede die moeder die kinderen soudē bliuen vrij eñ legitismes. D

¶ Vanden conditie vanden illegitismes.

¶ Ghesien hoe dat illegitisme mogen wesē gelegitismeert. so volcht daer na te sien vander condicie vandē illegitismes Eñ weet dz oft eenige illegitisme heeft eenige sake tēdage van sinen ouerlijden onder eenigen heere dz behoort hem toe bi sijn rechte seygnouriale biden waerlike castume Eñ of hi onder eenige ander heren hadde eenighe goeden hoewel dat hi niet en waer sijn ondsate of dz hy aldaer niet en storue Daer ō en soudt niet bliuen de here onder wien des geuonden waer en soudet hebbin eñ oec wech draghen biden recht custumier oft ghewoonlijc. Want een illegitisme en mach niet verschinen noch opcomen noch van hē en besterft aen nyemant dan aēden here onder wien eñ waer des gheuōden wort ter cause van sijn recht heerlike Ten waer bi also dat die illegitisme gegeuē hadde eenige sake tot yemant binnen sijn leuende liue gaende eñ staende byden weeghe eñ des properlic wech te draghen.

¶ Vanden testamēte vanden illegitismes.

¶ Item want na dat dye beuallen waer in

zijn doodbedde en mach hij nz geuẽ noch oec besprekẽ sake die waerdich si bouẽ .v. scellin gẽ/eñ de here en is niet gehoudẽ te doẽ meer der obseque oft vutuaert/hoe wel dat hi van dẽ sinẽ hadde bi zijn heerlichz. Maer so wes hi doet vcopẽ oft transporterẽ soude in zijn leuende liue/gaende eñ staẽde bijdẽ weghe om wech te dragẽ eñ te hebbẽ hẽ wesende in die state/soude houdẽ eñ van waerdẽ bliuen Eñ na dat hi in zijn doot bedde beuallẽ wa-re/dat en soude niet houden noch waerdich wesen. Maer bi bescreuẽ recht soude waer-dich wesen zijn testament na dat hijt in goe der memoriẽ gedaẽ hadde. A

¶ Waert geseit is vandẽ lieden die des niet en moghẽ doẽ/eñ aen allen anderẽ is tet per-mis eñ toe gelatẽ. Eñ in diẽ hi witachtighe kinderẽ heeft/ het sal al houdẽ eñ waerdich wesen wes si doẽ/ghelijc als vã een and' per sone/van drie cõdicie/eñ in diẽ sij gheẽ wit-achtige kinderẽ en hebbẽ eñ si ghehu welict zijn/alsdan die here heeft eñ neemt die hels-te van die roerende goedẽ/eñ dat wijf de we duwe blijft dander helfte.

¶ Eñ in diẽ daer lant oft erue zijn die wedu we behoort de helft haer leuen lanck/het sij leen oft ander eygen lant.

¶ Dat die here gheẽ schulde en beta elt van den illegitismes.

¶ Itẽ of de here bij zijnd' heerlicheit appre-hendeert oft neemt de erfnisse eñ goedẽ van eenigen illegitismes. Weet dat hi niet ghe-houdẽ en is te betalẽ enige sculdẽ die hi scul-dich is/mer wechdraecht die goedẽ vrij son der sculde ghifte oft besprock/hooger dan .v. schellinge/tensi dat hem belieft.

¶ Castuyme van vlaenderen/ cassele ende tournoys.

¶ Itẽ so weet dat na die castume vã vlaen derẽ vã cassele eñ tournoys niemãt en is ba-staert vã zijnre moed's side/ daer õ dat si seg gẽ dattet een seker saeke is vander moed' eñ onseker vandẽ vader eñ hebbẽ van harẽ moe ders wegẽ successie/ya als die moeder gheẽ leuende kinderen en heuet van ghetrouden bedde/ten daeghen van haeren ouer lijden.

Mer na bescreuẽ recht aenden illegitismes en coemt niet vã des moeders side Want sy sijn sculdich te houden haer reynicheit. A

¶ Vanden kinderen postmis.

Capittel. CC.xxiiij.

Postmis sijn die kinderẽ dye geboren sijn na der doot van haren vader Soe weet dat of twee personen sijn vgadert in der ech te/ende of die een/dats te weten die mã assi uich wort eñ daer bi maecte testamẽt of dat hi maect zijn ordinãcie ende vterste wylle. giften oft aelmissen/het si aen sijn ander ki derẽ. of andere so wie hi si/eñ hi swiget van den kinde die noch is in sijns moeders licha me/ende hem en maect eenich bewijs oft or dinancien van sinen goeden Hoe wel dat hy niet en weet dat sijn wijf kint draecht ende daer in ostiuich wordt ende dye sone of doch ter die in des moeders lichaẽ is coẽt tot cris-dom Weet dat die testament vanden vader bi die gheboerte vande kinde geheelijc ende al te niete is/eñ sal dye kinde also gheboren weder comẽ tot gerechte natuerlike succes-sie Ende die redene is dattet geen twifel en is/dat in diẽ hij geweten hadde dat sijn wijf kint ghedragen hadde hi en soude in gheen sins gheordineert hebbẽ dat den kinde de in sijns moeders lichaẽ was versteкẽ gewe est soude hebben van sijn rechte naturele eñ ge woonlike. B

Vanden kinderen abortijfs.

Capittel. CC.xxv.

Hier na volcht vanden kinderen abor tijfs die welcke sonder leeuen ter werelt co-men Van sulcke kinderen weet dat si gheen recht en hebben/noch niemant van huerent weghen te eyschen erfnisse Mer sijn gehou-den als gheen kinderẽ noch erfnisse en gaet hem in geensins aen. C

¶ Vanden abcisez die gesneden zijn vt den lichame van haer moeder

¶ Capittile. CC.xxvi.

Die abscisez dats te seggen die ghene die ghesneden sijn vt haers moeders lichaẽ leuendich hoe wel dat die moeder doot si eer si daer vt ghesneden wordẽ Hier af seyt die

A
C. q̃ testa. fa-
pos. l'nou p to.
ti.

B
C. ad scua cõ-
sul. orphiti a. l.
s q̃ illustris.
Illa .l. h: loiũ
in illustrib' fe-
minis uou aũt
ii alijs vl. d. l.
in p. ii. uiq3 adsi
§. sinautem

C
C. de postu.
here. insti. vel
exhere. l. s p'
testamẽtũ fa c
tum.

besereuē recht / of gebuerde dat eenige vrou we kint dragende doot viel eer si natuerlijc vandē kinde beuiel / eñ om dē kinde te behou dē mē de moed snede / eñ so dat de kinde opt deerde mochte comē leuēdich eñ mē hē sien mochte roerē vā wat lede dattet waer / met ten monde mettē oogē of mettē voetē of met ten borste / dwelck die eerste is dat hē roert / eñ datmē siet vētilerē dat vellekē op de borste vandē kinde. Weet dat hi waerdich wa re crisdom te hebbē / oft ten minstē tfaite vā dē crisdom / die die vroede vrouwe wel ghe woonlic zijn te doē in haestige sakē Eñ bi cō sequent / so soude hi gehoudē wesen voor ker stē eñ erfname naturele eñ successeur.

¶ Eñ hoe wel hi nochtās gheē geluyt en de de mettē monde dat de clerckē hieten eñ son derlinge die logecinē sonus vox. Eñ dat hi si inde forme humane.

Weet dz sulcke gehoudē zijn voir oer of erf ghename legitisme eñ oec naturele / eñ hoe wel dz haer vadgestorvē waer eer dz si ghe snedē worde so soude hi ghehoudē zijn voor recht erfname eñ soudē vscēydē die testamē te bi harē vadgedaē wesende daer si niet in begrepen en waren als voorscreuen is van den postumes.

C. li. vi. xv. de posthe. di. inst. l. vxor is ab ou tu. et. l. quod ce ratū ē z. l. qdā. cū testamentū faciebat.

¶ Vā trecht vā doarie die dat wijf hebben mach nader doot vā haren man.

¶ Capittel. CC. xxvij.

Vrouwe die wedúwe blijft in dien si gehuwelict oft wijf geweest is van een eedel houdinge hadde / dats te seggē dat hi houdende was leē goet / si behoort te hebben bi recht costumier recht vā doarie in de helfte vā allen die leengoedē / die haer man ten daghe dat si trouwedē of possesseerdē eñ daer of dat hi gebruycte ten dage vā sinen ouerlidē / eñ oec van alle die leengoedē die vā der side vandē man / duerende dat huwelick opghecomen zijn.

¶ Castume van vermendoys.

¶ Eñ waert in vmendoys de vrouwe ofte ioncfrouwe en soude gheē recht hebbē van weduwescap met doarie.

¶ Castume van amiens vāder castelrie van rijssele eñ van tournesis.

¶ Mer in amēynoys inde castelrie vā rijssele of in tournesis / die vrouwe soude hebben met haer doarie rechte vandē weduwē alst hier na verclaert sal wordē inde capittel van den weduwē geteekent bidē getale vā. CC xxxi. Eñ soude daer af bliuē in hulde eñ man scap vandē here sonder vsoeck noch schulde te betalē aendē voorscreuē here / op dat si bidē here haer heeft doē settē i doarie met rechte / wāt niet eer en heeft de vrouwe of ioncfrou doarie voir dz zij t rechtelic gheeyst heuet eñ dz si haer doet settē i haer doarie noch si en heeft die achterstallē diemē daer ō sculdich mach wesen vā dat si veyst heeft / haer te doē settē in haer doarie / eñ behoort te hebbē eē huys vā doarie na aduenāt vād waerdē eñ groothz vādē leē / dats te seggē die hofstede of sulkē huys souffisant als de waerde vādē leen mach gedragē. Eñ dat nadē castumē vā artoys vā ampens vā rijssele eñ van tournesis eñ vandē landē daer ontrent.

¶ Castume vā vermendoys.

¶ Eñ bidē castume vā vmendoys / die vrouwe oft ioncfrouwe sal hebbē bidē recht vā doarie die beste hofstadt eñ woōstadt vādē leē of vandē leenē die ghebleuē soudē wesen vā harē man / het si casteel oft niet / noch om doarie in allē castumē en sal die weduwe nz vliesen dat recht vandē weduwen / si en heeft de helft in alle die acquestē eñ vcregē goedē die si te samē vcregē hebbē / eñ sal houden bi cracht vā haer doarie die helft vandē voorscreuē leen / also vrij eñ so edelijc vandē here vā wient gehoudē is / als dē rechtē erfgename doet die dād helft heeft oft de heel leē in diē daer geē doarie en waer / eñ sal hebbē hare aedeel vādē mãscapē haer bailliu haer sergēt eñ haer hof / eñ sal vā haer gehoudē zijn ter cause vā haer doarie so lange als sij leuē sal als vandē here / het si dz si wed huwelict oft niet. ¶ Eñ of daer in ghebreck waer soe mach hi haer betreckē oft claghen aen een vanden drie heren die haer belieuen sal. ¶ Te wetē aendē here vā wie dat leen ghehoudē is / oft aendē here souueraen

oft aenden coninc ist indẽ conincrijcke / Wãt
aen welcke sij eerst trect / hij is haer daer af
sculdich recht te doẽ. Eñ indiẽ si trect aenden
coninc oft ouerste here vã voeckẽ / aldaer beho
ret alsdan die sake te bliuẽ / Wãt in sulcke sa
ke en is gheen renuoy.

Hoe dat die vrouwe renuncierẽ mach de
manscappẽ tot pfite vandẽ erfnamẽ

Eñ of gebuerde de dz vrouwe of ioncfrou
we int aennemen vandẽ doarie niet en wou
de hebben in haer doarie manscappe / eñ dat
se bleuẽ alheel aendẽ erfname mettẽ lichaẽ
vandẽ leen / si mach haer daer af wel vdra-
gen indient haer belieft eñ dat staet tot haer
Mer daer ò en salt niet bliuẽ si en sal hebben
die helfte vandẽ heerlike emolumenten / die
totter helfte vã dẽ leen behorẽ eñ vand heer-
licheit des selfs leens mach eñ behoort toe te
horẽ / wãt mẽ en machse daer af niet fraude-
ren oft hinderẽ in eenichsins / si en sij daer af
gerelieueert eñ oec mede geholpẽ / so gherin
ge als die selue vrouwe oft ioncfrouwe dan
daer af clachtich valt

Hoe dat de vrouwe renūcierẽ mach van-
den catelen vã haren man

Item de vrouwe oft ioncfrouwe die doa
rie heeft / indien si niet deylẽ en wil om te be
talen die sculdẽ vã haren man / alsdan mach
si renuncieren vandẽ huysraet eñ cateelẽ eñ
ouermits dien si blijft vrij eñ quijt vã allen
den sculden / eñ wech draecht vrij haer doa-
rie / sond datmẽ haer om die sculden vuolgẽ
mach / hoe wel dat si geobligeert ware in ti
de van haren man

Maer indiense daer aen geobligeert wa
re eñ si goet oft lãt had die gecomẽ warẽ vã
haer side die selue goedẽ soudemẽ mogẽ aen
sprekẽ vã also veel als si geobligeert waren
eñ niet meer

Van die exceptie dat dye
vrouwe soude mogen hebbẽ daer op na opi-
nie van somigen.

Noch willen houdẽ somige vsanciẽ eñ so
mige wijse costumiers dat de vrouwe daer
tegens hebbẽ soude exceptie / Dats te seggẽ /
dat si daer aẽ niet gehoudẽ en waer daer bi
dat zijt ghedaẽ soude hebbẽ bi vreese oft ont
sich van harẽ man eñ dat si hem niet versto
ren en dorste. Waer om si daer an nz gehou
den en ware.

Dat gheen vrou
we en verliest haer doarie.

So en mach noch en behoort een vrouwe te
verliesen haer doarie noch dz recht dat si daer
aẽ heft ò vercopinge noch verzeẽtheit dye haer
man vã sinẽ leenen doet / noch possessie. noch
prescriptie ter contrarie en is niet waerdich
tegens die vrouwe oft ioncfrouwe / eñ so ge-
ringe als si daer ò recht spreect. sy sal eñ be-
hoort õtfangẽ te wesen / eñ geset in recht vã
haer doarie behoudẽ eẽ yegelike zijns rechts
Eñ hoe wel dat binnẽ den leuende liue vã ha
ren man daer af quijtsceldinge gedaen had-
de eñ daer af vrieuẽ blekẽ. dat en is nz waer
dich / si en soude dair tegens ghehoort wesen
bi de exceptie die niet en ghehenget dat vrou
we oft ioncfrouwe in dyt stuck mach wesen
gedefraudeert of bedragen. hoe dattet si ten
waer dat bi sondlige wege daer op ware ge
ordineert. Dats te wetẽ dz si daer aẽ gerenū
cieert hadde / daer bi dat si ghereconpenseert
waer vã andò erue daer si vredelic int gebru
ke of is / eñ daer inne waer haer cõsent bi al
so datse wel geauiseert eñ beraden daer op
geweest haddẽ bi tide van deliberacie eñ bi
veel reisen Om dies wille dz vrouwen zijn
twifelachtich of andòs die renunciacie die si
daer op gedaen soude hebbẽ en soude nz hou-
den. A

Van vrouwe haer doa
rie quijt te scelden nader doot van harẽ man

Mer indien si naeder doot van harẽ mã quij
te ghescouwen hadde / ghegeuẽ oft ghetrans
porteert dat soude houden eñ waerdich we-
sen. want alsdan mach si daer af haren wil-
le doen. vercopen of veranderen soe soude oeck
haren man indiẽ si weder huwelicte / duerẽ-
de haer leuẽ lãc eñ niet langer. Eñ als haren
mã doot waer si soudt wedò gecrigẽ indient
haer beliefde. Wãt gelijc als voorscreuen is
si soude moghen alligieren dat si daer toe be
dwongẽ was. ꝛc / Eñ als die vrouwe of ionc-
frouwe die voorscreuẽ doarie vrij houden so
lange als sy leuen sal. eñ sal woenẽ int huys
vãden leẽ indient haer belieft sond daer wt

C. ad senatus cõsul. velleia. auc. sine a me

te scheyẽ/so lange als die erfghename haer gemaect eñ geloeft sal hebben hulinghe oft woonstede soeff(sant ma die waerde vanden leen/gelijc voorscreuen is.

Costume van tournesis.

¶ Eñ is te wetẽ dat bi die castume vã tournesis/vrouwe of iõcfrouwe die doarie behoret te hebbẽ/indiẽ si vreest voor dẽ sculde die haer man sculdich wesen mach/si mach vri lic eysschẽ sonď sorgẽ dat derdendeel vanden leen in rechte doarie/dwelck si hebbẽ sal sonder sculdẽ te betalen Eñ hoe wel dat bi somige so geuseert si om af te nemẽ die sorgẽ van den sculdẽ/nochtãs na die opinie eñ nae dye meeste deelen vandẽ landẽ costumieren ende vanden wijsen.

¶ Indiẽ de vrouwe oft ionckfrou die doarie behoort te hebbẽ/renũcieert aendẽ huysraet eñ cateelẽ/si sculdich vri te wesen vãdẽ sculdẽ/eñ haer doarie vri hebbẽ gelijc als voors. is/mer indiẽ si nz en renũcieert eñ dz si neẽt volle doarie eñ deylt de helft vãdẽ huysraet eñ cateelẽ/si is sculdich de helft vãdẽ sculdẽ tegẽs dẽ erfnamẽ. Eñ indiẽ si deylen wil aẽ den huysraet/si deylt aen alle tgene dz geheten is huysraet nadẽ castuymẽ vandẽ lande het si in wcõstede die gehoudẽ is voor huysraet eñ anďs. Wtgeseyt dat de erfname behoudẽ sal zijn hostes die ghehoudẽ zijn voor huysraet/voor alsulcke prijse alsse gepresen sullen zijn/wech te dragẽ vãder plecke.

¶ Hoe dat de vrouwe mach deylẽ haer doarie tegens den erfghenamen.

¶ Oftgebuerde dat vrouwe of ionckfrou die recht vã haer doarie behoort te hebbẽ nz ouereenigen en mochtẽ metten erfnamen te deelen die doarie op hem seluen/weet dat de iõcfrou sculdich is te doẽ .ij. deelen vã de waerde van alle die leenen oft vanden leen te nemen eñ te setten in twee rollẽ/ eñ dat gedaẽ de erfname behoort te kiesen ten eerstẽ/wat deel hi houden wil/eñ dander deel sal blijuẽ aen die doarie/duerende die leuẽde liue van den doagiere.

¶ Hoe dye vrouwe schuldich is cautie ofte borchtochte te stellen/de sculdẽ te betalen indien si neemt die helfte vandẽ huysraet.

¶ Eñ oft vrouwe oft iõcfrouwe neemt die helft of dat si deylt indẽ huysraet/si is gehoudẽ borge te stellẽ/te betalen die helfte vandẽ sculdẽ eer si enige ꝑtiten sculdich is of behoret te nemen aenden doarie.

Castume vã rijssele eñ van tournesis.

¶ So moechdi wetẽ dat oft vrouwe of iõcfrouwe neemt tderdendeel vã doarie nae de castume vã rijssele eñ vã tourneses/si behooret vrij hebbe gelijc als voors. is/eñ behoort te hebbẽ tderdẽdeel vandẽ leen op die een side eñ dattet leen ghedeylt eñ ꝟscheydẽ si in drien/welke deelinge die weduwe sculdich is te doẽ eñ te ordineren alst haer beste goet dũcken sal. Eñ dese deylen allo gedaẽ de erfname sal kiesen eñ nemẽ die .ij. deelen alst hẽ goetdunckẽ sal/eñ dat derdẽdeel sal blijuen aen die weduwe voors. haer doarie Eñ also wordet gedaen biden wijsen costumiers vã rijssele eñ van tourneses van mijn vrouwe vã valaincourt tegens ian van wercin harẽ sone voor zijn heerlicheit van cisoing.

¶ Hoe de vrouwe niet gehouden en is van enigen onderhoudenissen te doen.

¶ Item so weet dz vrouwe oft ionckfrouwe die doarie neemt niet gehoudẽ is te doẽ eenige refectie of onderhoudenisse aẽdẽ huse vã haer doarie/tẽ si dat haer believe bi gebreke van dien en machmẽ haer niet ꝟuolgen. Itẽ si en is oec niet gehouden te betalen die wtuaert of sepulture van haren man/maer behoort den erfnamẽ toe te doen eñ te betalen eñ en cõpeteert noch aen en gaet der iõcfrouwen/ten si dat haer believe.

Tander vrouwe die doarie hadde haer te misbruycken.

¶ Item of vrouwe of iõcfrouwe die doarie hadde of gauẽ/vã een ander man die si voortijts gehadt heeft/eñ si haer misbruycte eenichsins/so dat haer anderde man die si hebben soude daer in tonvreden ware/ eñ hijse wech vã hem iaechde/ weet dattet daer om niet bliuen en soude/si en soude hebben haer leuen op haer doarie ofte ghauen nae haren staet/ Want zeer onbehoorlijck ende harde

bidden van tgheene dat van haer quame.

¶ Hoe dat die here bi faulte van rentē nyet comen oft rueren en mach aen die doarie

¶ Item of vrouwe oft iōcfrouwe doarie he uet ofgaue vā huwelic eñ het gebuerde dz bi faulte vā renten of ander maniere/die heere aen wien des gehoudē is aen hē betrect dat erue daer op die doarie of bewisinge geordi neert sal zijn Weet dat de here niet en mach rueren aen dat recht vanden doarie noch be wisinghe na dattet ghedaen sal zijn metten recht. Eñ daer om isset seer expedient oft vā node vrouwe oft iōcfrouwe vā hem te laten setten in haer doarie ofte bewisinge metten recht/ghelijc als voorscreuen is.

¶ Hoe die vrouwe doarie heeft in allē dē lee nen die haer man heeft.

¶ Item oft gebuert dat die mā die alliuich wort houdēde is sommighe leenen vā eenē here of vā sommige herē. Daer ō en ist nyet die vrouwe oft ioncfrouwe en heeft op allē die vorscreuen leenen vrij haer doarie.

¶ Te settē bi de vrouwe haer doarie op eē vā dē leenē. ¶ Eñ of die vrouwe oft iōcfrouwe die recht vā haer doarie behoort te hebbē eñ die erfname te vreeden ware dat dye doarie ghesetsi op een vanden leenē op hē seluē het mach ghescien eñ ghedaē wesen bij haren goetdūcken eñ cōsent sonđ dat die heerē van wien die ander leenen ghehoudē zijn daer of mogē eyschē noch hebbē rechten noch anđ sa ken. Want gelijc voorscreuē staet doarye en is niet gehoudē vā dē quint noch delinghe te doen vloec ingāc noch wtganc te betalen

¶ Hoe dat doarie nyet en cesseert om dat dē man tweewerf huwelict.

¶ Item ghi moecht wetē dat recht vā doa rie niet en cesseert daer om dat die man ofte wijf tanderen tiden ghehuwelict ghe weest hebbē eē werf of meer daer ō dat si geen leuē de kinderen en hebben of dat dye leengoeden die si houden nyet bestoruen of opghecomen geweest en hebben aen eenige van harē kin deren die doot zijn. Want in sulcke poynten zijn de mā en wijf/die allo weder huwelikē sonđ kinder te hebbē leuendich, ten dage dat si hu weliken als damoiseaulx oft ionghelin ghe. eñ in condycie van ioncfrouscap.

¶ Bij wat maniere vrouwe of ioncfrouwe geen doarie en heeft/noch recht die te eyschē

Capittel. C C.xxviij.

Weet dat vrouwe oft iōcfrouwe geē doarie en heeft noch oec recht die te eyscen bij veel manierē ende redenen bi cas tume vā waerliken houe. ghelijc als so wan neer vrouwe oft ioncfrouwe eenē man neēt dye voortijts een wijf ghehadt heuet daer kinder af zijn ghebleuen.

¶ Castume van vermendoys

¶ Eñ na die castume vā vmendoys hoe wel dat die man ghehuwelict is geweest eñ kin der hadde. soe soude dat wijf hebben doarie op die leengoeden comende vander sijde vā haren man eñ niet vanden leenen de hi noch houdende waer van zijn eerste wijf.

¶ Castume vā artoys. van ampens. vā rijsele. ende van tourneses.

¶ Eñ naden voorscreuē castumen indien de man gehuwelict is geweest eñ leuende kide rē hadde. Dat anderde wijf en soude gheen doarie hebben. ¶ Castume locale.

¶ Itē is noch te wetē dat na die castume lo cale dat wel mach zijn eñ gebueren. Dat op een leen zijn twee doarien/geliker wijs als die eerste wijf vanden mā wechdraecht ha re doarie costumier vander helfte van alsoe veel lenen als haer man ten dagen van harē ouerliden houdēde was Die selue wij fdoot in dien hi een ander neemt daer dye moeder noch doarie hout vanđ helfte ghelijc voors. is Die sone weder ghehuwelickt nae zijnre doot dat wijf heeft doarie Dats te wetē dat vierendeel vanđ ander hefte vanden leen.

¶ Vanden leen ghegeuen aenden man.

¶ Itē weet dz vrouwe noch iōcfrouwe geē recht en hebbē in doarie in leē dat haren mā gegeuen geweest is. bi coninghen. bi grauen ende bi ander heren om de goede dienste die dē mā dē here of zijn voorvaders gedaē sou de hebben. ghelijc als heren somtijts gegeuē hebben hoe wel dat dye man kynt heeft van hem gecomen Eñ die reden is Dat hoe wel

dat die ghifte weder quame nader doot vā dē man oft vande ghene diet ghegeuē waer aen zijn kint van hē gecomē/ dat soude weđ keerē aendē ghifter/ eñ daer ō en heeft daer ioncfrouwe noch vrouwe recht van doarie. Mer die erfghename van hem gecomen behoortet vrij te houden ter stont na des vađs doot voorscreuen.

¶ Vandē leen vercreghen.

¶ Item en heeft vrouwe noch ioncfrouwe recht van doarie/ in leen dat haer man vercregen heeft duerēde dat huwelic/ eñ daer nae weđ vercocht heeft/ hoe wel datse in die vercoopinge gheē cōsent gegeuē en hadde. Ende de reden is dat een man van zijn verregē goedē doen mach sinen wille/ sonderlinge int vercopen/ dat oec als van penningē daer die vrouwe deelachtich in was ghecocht wordt dat leen/ eñ daer om soudet schijnen dattet haer aenghinck Also wel wordē de penningē weder gemaect alst vercocht wort/ eñ de vrouwe reintegree.

¶ Te hebbē bewijs biden vrouwen.

¶ Item moechdi weten dat de vrouwe oft ioncfrouwe gheē recht en heeft vā doarie in dien haer man indē huwelikē voorwaerde/ haer geuordert hadde vā eenigē sakē oft bewijs op sijn erue/ wāt .ij. doariē en mogē sij niet vergadert hebbē/ mer si moet haer houdē aen een van beydē die haer best ghelieuē sal/ oft aen dat bewijs oft aen die doarie gewoōlic/ eñ also is daer af geuseert.

¶ Exempel daer op.

¶ Het gebuerde dat mijn vrouwe vā helly weduwe als van minen here vā helly. Indē huweliken voorwaerdē tusschē hē beydē geloefte of voorwaerdē warē vā eenige vorderinge/ dat hoe wel die voorscreuē here in leē houdende was sommige eruen/ nochtās dede hi daer ander vorderinge/ eñ op die voorscreuē vorderinge hadde die voorscreuē heere borghe gestelt. Als die voorscreuen heere doot was/ die weduwe woude hebben haer recht van doarie eñ bewijs op alle/ Dats te te weten dat recht vā doarie costumelic/ dat recht vandē voorderinge oft gaue eñ voorwaerdē des huwelics die Sclaert wortine tracteren vandē seluē huwelick.

¶ Die erfghenamē daer teghens seidē Die questie quam int parlement. Alle gesiē het wort geseyt dat die voorscreuē vrouwe niet en mochte hebbē trecht vā doariē twesins/ dats te wetē trecht vā doarie costumelic/ eñ die huwelicse bewijsinghe te samen. Maer si moeste haer houden aen welcke vā beyden dat haer beliefde.

¶ Vandē recht van viuelotte.

¶ Capit. CC.xxix.

Viuelotte is dat recht die de vrouwē hebbē inden eyghē landē oft eruē coemende vander side van harē man. So weet dat in den lande oft erue gehouden/ in cotterie dat die somige heetē in eygendom oft eygē lant Inden plecken oft landē daer die castume locale sulc is/ dat viuelotte stat heeft Dat wijf de weduwe blijft heeft daer aen sulck recht dat nader doot van harē man si gebruyct vā allē dē landē eñ eruē gecomē vanderside vā harē man/ die gehoudē zijn in cotterie of eygendom haer leuē lanck. Hoe wel dat sij kinderen heeft oft niet/ mer indiē si kinderē hadde eñ sij weder huwelicte/ sij soude de helfte daer of verliesen. Eñ oft haer kinderē huwelictē/ so en soudē si daer af niet hebbē/ duerēde des moeders leuen lanck.

¶ Vandē montcostē die een dochter ongehuwelict eyschē mach harē broeder.

¶ Cap. CC.xxx.

Men mach wetē dat bijde costume locale vā sommigen landen De dochters ongehuwelict die sonder vader bliuen mogen eyschen haer leuen oft costen oft onderhoudenisse tegens haren oudtsten broeder/ die dat gros heeft vāder successie vā harē vader. In den lande aldaer die dochteren gheen landt oft erue en nemen.

¶ Welcke sake de broeder haer sculdich is te geuen na die grootheit oft waerde vandē leen eñ vāder successiē/ maer warent dochteren vanden anderen huwelick teghens den brueđ vandē eerstē huwelic si en soudē daer aen niet hebbē/ ten waer bi alsoe dat die va-

der so verregē hadde eenige erue/ duerēde dz anderde huwelick. Want daer op soudet dye dochter hebbē eñ si behoort daer in geset te sijn met recht indiē zijt begeert ter stont also wij als vrouwe oft ioncfrouwe behoort geset te zijn int recht vā haer duwarie/ ter tijt toe dat de erfname partiē gehoort gethoont sal hebbē i rechte sakē/ waer ōsi daer in ꝫ en behoort te wesen noch oec te bliuen.

¶ Exempel daer op.

¶ Ic sach een dochter vā mijn vrouwe van scelles/ de welcke getrout hadde tot eenē mā boudijn vā atrecht/ die welcke daer te voren gehadt hadde een ander wijf. Nae der doot vandē voorscreuē boudijn geschil gheuiel tusschē de voors. dochter eñ dē soon vādē voorscreuē boudijn gebleuē vandē eerstē houwelic. Eñ dede de selue dochter dachuaerden die sone tot beauquesue voor dē prouest ropale aldaer. De voorscreuē dochter begherende oft epschende te hebbē haer leuē oft costen opten lande. die haeren vader toebehoorde ende daer af hij possesseerde ten dage van sinen ouerlidē. Die voorschreuē broeder daer tegens sepde so veel als hem moghelijc was Niet tegen staende sake die hi ter cōtrarien sepde. Die voors. dochter wort ter stont ghesedt int recht van harē costē eñ onderhoudenisse vandē lande ghebleuē vā haren vader/ naden vermogen eñ grootheit der seluer eñ naden ghetale vandē erfghenamen. Eñ also bewijsent die redenen/ want tleuē en heuet ghenen tijt/ ende daer omme behoort die dochter ter stont daer inne gheset te zijn als zijt met recht begheert. Eñ ghelijc als vrou oft ioncfrouwe behoort geset te zijn ter stōt in haer doarie als zijt begeert eñ daer op gehoort zijn in recht/ eñ dat daer op dach betee kent si aendē partiē. Maer indiē die erfghename begheert daer op in recht ghehoort te zijn/ eñ daer op aenden partien dach beteykent sy/ de rechter ist sculdich te doē om daer op recht te doē/ partien daer op gehoort. Ende behoort die hant vā iusticie daer af te heffen indient op hem vanden erfghename begheert si om eñ ten profite vandē erfname.

Eñ die dochter begeert te hebbē aen deel opten erfgename om haer leuē eñ costē eñ om den proces te onderhoudē/ si isset sculdich te hebbē vandē derdē deel van haer costen dye si schuldich waer te hebbē alst haer volcomeliken toe gewesen waer. Eñ also behoort oec mede te hebben die vrouwe oft ioncfrouwe int fapte van haer douarie indien aldaer geschil of gheuiel. Also wort et gesept int iugement bi acquesue inder sake bouen ghescreuen om die voorscreuen dochter. Eñ oeck inden houē tot maire in tournesis in cas vā doarie om mijn vrouwe van rupme weduwe ghebleuen van mijn here van rupme tegens mijn here mathieu van lannaps/ erfghename vanden voorscreuen van rume. Daer of hi appelleerde int parlemēt tot welcke ghesept wort wel ghewesen eñ qualiken gheappelleert.

¶ Trecht vanden weduwen

¶ Capittel. C.C.xxxi.

TRecht vandē weduwen dz alle weduwen hebbē mogen. ende behoren te hebbē bider vsancie eñ costume vander weduwen is metten douarie die si hebben in alle die leenen van haren man gelijc als indē capittel precedent gheseit is So hebbēsi oec indē eygen landen sulc recht alst inden capittel van den viuelotte is verclaert.

¶ Itē hebben si ooc die helfte van allen dye vercreghen goedeneñ landen die si te samē vercreghen hebben. ten si in een leē daer haren man in gheerft ghe weest is.

¶ Itē hebben si biden rechte vanden weduwescap dat beste cleet tot haren rugge toebehorende Den trourinc den hecsel ende die ornamenten vanden hoofde ende ooc mede hare bedde ghestoffeert /ende die gordinen indien daer eenich zijn. eñ ooc een bedde voor haer dyenst ioncfrouwe indyen sij een edel vrouwe oft ioncfrouwe is vā allē hostieulxeen/ ende die beste diese kiesen sal wtghesept siluer of verguldencoppen vaten ende leuēde beesten.

¶ Hoe dat een vrouwe of ioncfrouwe mach doen datse gheen recht en heeft van doarye.

Capittel. C.C.xxxij.

Hoe wel dat bi faulte cōstumier oft gewoonlic vrouwe eñ ioncfrouwe rechte vā doarie / heeft in alle die leenē daer haer mans ten dage vā harē ouerlidē oft zijn possesserende wtgeseit die sakē bouē gescreuen. Ende nochtās moech di wetē dat bescreuen recht eñ costume laboreert eñ werct seer vore hem liedē alst redelic is / so mach die vrouwe oft ioncfrouwe wel doē bi harē wille dz si gheē recht van doarie en heuet bi veel manierē Daer dat eerste af is wāneer die man vercoopt dat leē daer die vrouwe oft ioncfrouwe bewesen is / welkē coop si toelaet eñ consenteert ouermidts dat sij daer of gerecōpēseert is vā anderē lande die also veel waerdich is eñ die vā haers mans side comet dat recht vā doarie gheē stat en heeft. Indē wel welkē si gheerft is haer leuē lanc bidē heere eñ bidē mannē des gedaē. Als si also gerecōpenseert is nēmermeer aēdē doarie en mach si weđ kerē noch oec eyscē / hoe wel dat si vercochte oft vereemde haer recompensacie.

A
c. quāuis de pac. li. vi.
B
C. si nup. secū mul. z ru. de dot. ꝓmissi. et ru. de iure dot et ru. de rei vx oři actio z rub. de pac. cōnē. z ru. de dote cauta. z ad h̄ fcti sūt ꝟsus. ij. tit. Casib9 in seu; mulier sponsā do tenet ꝑ li bertate ꝑ dote renūciet. Et si decipiat ꝑmū capiat caueat ꝗ secundo.

¶ Die ander maniere wanneer si daer van renuncieren mach is / wanneer si ouermits seker somme van ghelde daer van renuncieert in presencie vandē geestelikē rechte / eñ dat si sweert bi haer trouwe dat si nemmermeer tegens die renunciatie coemē en sal op peyne vāder excōmunicacie / wāt daer na en is si niet sculdich ontfangē te wesen daer tegens te comen. A

Eñ niet tegenstaēde dat bi haer daer af ghe renuncieert geweest hadde als voorscreuen is Eñ nađ doot vā harē man si haer beclaechde aen dē ouerstē eñ begeerde gesedt te zijne int recht vā haer doarie vandē leen die harē man toebehoorede / eñ dattet haer ghedeylt ware eñ bepaelt eñ dat mē haer daer af dede gebrukē eñ vserē / geliker wijs als vā doarie behoorlic is te doen / eñ indiē yemāt is die opposeert seggende dat sij daer af gedaē heuet vet quijtsceldinge als voorscreuē / eñ dat zij daer aen gerenuncieert heeft / si mach seggē eñ antwoordē / dat so wes sij dede dat heeft si gedaē wt vreese vā haren man / eñ dat zijt oec niet latē en dorste mer sij soudet nochtās gaerne gelatē hebbē eñ als bedwōgē eñ oec wt vreese heeft zijt ghedaē. Waer omme sij des niet houdē en wil. ꝛc. Die waerlike rechter en behoort niet te vertoeuē op die quijtsceldinge op die renunciacie die si daer of gedaē heeft voor dē geesteliken rechter. Mer of die opposant haer wilt daer toe bedwingē. Hij behoort haer te dagen eñ te betreckē om dye trouwe / eñ settē haer indē ban bi een iaer eñ dach. Eñ die alsdan metter waerliker hant sal hi haer mogen bedwingen bidē waerlijcken here.

¶ Die. iij. maniere is indiē si gerenoncieert heeft den rechte / diemē hiet velliaen / dat is trecht die dē keyser velliaen dede oft maecte om dat recht vandē vrouwē oft ioncfrouwē die hē relieueret in cas eñ in haer saeckē / eñ doet hēliedē hebbē trecht vā doarie Eñ daer voerē bi trecht vādē anderē keyserē was geordineert dat die vrouwē also wel doe erden die mannen / als dye mannē hem nv ter tijt doen.

¶ Eñ daer om isset differencie tusschen dos eñ doarie. Want dos is tghene dat die vrouwe in huwelic brenct / daer op die man naeđ doot vāder vrouwe of ioncfrouwe neemt eenigen lijftocht allser ghē kinđ of en bleuē Eñ doarie is tgene dz de mā tē huwelick brengt waer op die vrouwe oft ioncfrouwe bewesen is vā doarie. ¶ Eñ also moech di wetē eñ vstaē vādē doariē de costume wt wijst wāt bi bescreuē recht en is niet veel daer af geseyt eñ meer is daer af geseyt om dē man dā ō dat wijf. ¶ Mer de castuyme locale geuet daer of gehelic onđwijs daer op / eñ ghy sullet vindē. B ¶ Vā doarie eñ vā ꝑuisie.

¶ Soe moech di wetē dat vrouwe oft ioncfrouwe eysch dede gesedt te zijn in haer doarie / ende oft daer op geschil gesedt wort / wetet dat si sculdich is te heēvē op dat leen ꝓuisie te leuen van haer recht te begherē van dat derdendeel dat waerdich is ende wesen mach die douarie geeyschet alle die proches geduer ende sonder dat die ioncfrouwe sculdich is te doene noch te gheuen ander caucie dan iuratorie.

¶ Exempel daer op

¶ Het gebuerde dat mijn vrou catrijn constans weduwe gebleuen van mijn here van rume in tournesis/dede eysch in des conincs hone tot maire in tornesis/om geseidt te zijn in trecht vā haer doarie vandē voorscreuē heerlicheit vā rupme. Die erfgenamē vander voorscreuē heerlicheit geheetē mijn here mathieu vā lannays daer tegen seyde eñ opposeerde seggeñ veel redenē/bijdē welckē zijt niet en was sculdich te hebbē/eñ si seide ter cōtrarie. Het wort geiept bidē bailiu vā ämendoys die op de tijt banc of gedinge houdende was dat si sculdich was te hebbē prouisie die proces geduerēde. Dat is te weten van tderdendeel vander helfte vanō waerdē van allen voorscr. leen/ van welker sententien geappelleert wert biden voorscr. here vā lannays int parlement. De sake van appeel geuentileert int voorscr. perlement van elckē vanden voorscr. partien. Het wort geseyt by arrest vandē parlement tot parijs dattet so wel ghe wesen was biden voorscreuen bailiu eñ qualiken geappelleert biden voorscreuen here van lannays. Eñ so wort gecōdemneert die voorscreuē here van lannays indē costen eñ boeten. ꝛc. A

¶ Vandē bewijsingen eñ vorderinge vā huwelic die ghedaen worden op onedel oft eyghen lant.

Capittel. cc. xxxiiij.

Na dat ic gheseit hebbe vandē doarien toebehorende den vrouwē oft ioncfrouwen ter cause vandē leenē eñ edele houdinge So volcht daer na te seggē eñ te thonē vandē bewijsingen of vuorderinge vandē huwelikē opten lande onedele/oft eygen lant ghehouden in eygendom/ eñ wat recht die vrouwē oft ioncfrouwē daer aen sculdich zijn te hebben/so welbijdē costume locale als bijden bescreuen recht. So weet dz de vrouwe of iōcfrouwe nader doot van haren man inden eygen landē die van hē comē/na dat hi daer af geē kinderē en heeft/mach eñ behoort te hebben trecht viuelotte/eñ is also geheetē bijdē waerliken/om dattet is te seggen. Om dat leeuen ende nootroeft vanden vrouwen oft ioncfrouwen. Costume vā ämendoys

Soe heeft die vrouwe oft ioncfrouwe. om trecht vā weduwescap in landē gehoudē bi scependō. die helfte so langhe als si leeft Eñ indien si van haren man kinderen ghehadt heeft leuendich/hoe wel datse gestoruē waren voorden vader. si heeft in eruē eē welic. Eñ inden landen ghehouden in pachte ende cotterie en heeft si nyet.

Costume van sinte amand.

Item inden lande van sinte amand. die gewoēte is Dat die huwelijc doeert dat wijf eñ daer om behout si alle die erue of lant/so lange als si leeft. Eñ of si kinderen ghehadt heeft indien si leuen gehadt hebben hoe wel datse voorden vader afliuich zijn/ sy behout al tot eewighen daghen.

Costume van rijssele eñ van tournesis.

Item in de castelerie vā rijssele eñ van tourneses Die weduwe die sondē kindō blijft en heuet niet āē die erue. die comē vā haers mās wegē maer indien si daer af kinderen heeft sy gebruict daer af so lange datse iarich sijn Eñ alsdan behoort sy te deylen tegens harē kinderen/eñ haer leuen lanc heeft si die helfte vanden voorscreuen eruen. Eñ indien sy weder huwelicte si is sculdich te deylen tegens die kinderen vander helft so lange als sy leeft eñ die kinderen die ander helfte. Eñ indien haer kinderen storuen sij blyeft haer lijftochte ende dat gaet vrij aenden erfghenamen van daert coemt Eñ inden huysraet neemt si voor wt van die cleederen dienende tot haren liue die alder beste byden recht vā weduwescap/eñ voert alle andere huysraet zijn te deylen half eñ half so gheringe als sy sonder kinder weduwe blijft

A Hec etiā similr decimre scrip. ꝛc. q̄ viduades a li p⁹ enim luc. ... ta et vō rel ... tituatur de h vide āg. ... in l. d. mortis l principio. ff. la incomaci ... nis

Costume van mortaigne.

¶ Item na die costume van mortaigne op die schel. Die leste leuende vanden man oft wijf ghebruict tvierendeel vanden lant oft erue gebleuē vanden dode. ende nae der lester doot het keert weder aenden erfghename van daert gecomē is ende den huysraet deelt men half ende half.

¶ Vandē ghiftē die man eñ wijf malcande ren geuē die vergadert zijn inder echte.

Capittel CC.xxxiiij.

Hier na volcht vandē ghiftē dye man eñ wijf malcāderen daer af doē willē vergadert wesende inder echte/so weet dz de ghifte die de man zijn wijf doet duerēde dat huwelic niet en hout noch en is waerdich nae den wijsen Eñ die redene is/dat indiē de mā zijn wijf gaue/ het soude schijnē te geschien bi barnēde luxurie/eñ of dat wijf harē man gaue/het soude schijnē dz tet geschiede meer wt vreese eñ ontsich vā bi anō redē/ eñ daer om sulcke ghiftē en zijn nz te onōhoudē noch oec tontfangē/wāt si en hebbē gheē verwe redelike noch tollerabile. A

Mer bi anō redene mogē geschiē eñ gedaen zijn ghiften eñ verbeteringe tusschen man eñ wijf diemē waerlikē of gemeynlic hiet raue stissement/eñ oec ist also geheetē/ daer ō dat daer in die een also wel verbetert wordet als vander/eñ moet geschiē eñ ghedaē zijn met recht/oft anders het en sonde niet houdē gelijc als voorś.is eñ gethoōt indē rubrike vāden rauestissementē geteekēt bidē getale vā C.lxxxvi. B

¶ Vā eē vrouwe haer dingē te wech brēgē.

¶ Item oft gebuerde dat een wijf wesende met haer man bi quadē rade wech brochte enige sake vandē harē/eñ dat hemelde oft vercochte/weet dz de mā daer ō twijf niet vuolgen en mochte vā diefte noch vā anō sake vā om weō te hebbē zijn goet oft zijn scade daer hi die soude mogē vindē oft weten Noch en soude daer ō zijn wijf niet mogē belastē noch doē vangē/dan om te weten waer zijn goet waer/oft die haer dien raet ghegeuē hadde Eñ die reden is dattet wijf also wel daer af vrouwe is als die man heere Ende het en is inden man niet zijn wijf te moeghē belasten noch criminelic noch anders/tē waer dat si getracteert oft eenige sake gedaē hadde om zijn leuen te corten. C

¶ Die forme te stellē vrouwe of iōcfrouwe in haer doarie.

¶ Capittel CC.xxxv.

Die forme om te settē vrouwe of ioncfrouwe in haer doarie/ mach gedaē zijn eñ geschien in drie manierē/dats te weten bij brieuē eñ mādement vanden conuick die allen weduwen te bewarē heeft/die anderde maniere bij beclachte ghedaen / met recht aendē gerecht vanō plecke/daer af dat leen gehoudē is. Die derde maniere is bi cōmissie vā mise de fayt/ eñ dese leste maniere is de gewoōlicste eñ sommiere/eñ mach gegeuē zijn bidē rechter vandē resort vanden leen oft biden rechter royale ouerste vander plecke Eñ bi dier cōmissien is de vrouwe oft ioncfrou bi fayte geset int recht vā haer doarie. Eñ oft daer tegens geopposeert wort sō hout la mise de fayt tot indesice/om de redene dat doarie is dat leuē vā de vrouwe ofte ioncfrouwe /eñ int leuē en is gheen tijt Eñ daer ō behoort si geset te zijn int recht vā hare doarie so geringe als zijt eyschē/niet tegē staende enige opposicie Eñ daer op en behoret gheē renuoy/die souueraen en sal daer of hebbē die kennis sonō renuoy Eñ daer ō wil ic v thonē de forme vā eenre cōmissie vā mise de fayt in cas van doarie

¶ Commissie van mise de fayt

¶ Vtristan vandē bossche ridder here vā famechon eñ vā rincheual raet des conincs eñ baeiliu vā vermēdoys/aendē eerstē sergēt vāden conincs inden voorscreuē baeiliuscap die daer op versocht sal wordē saluyt. Vāder side van desen weduwe gebleuen vā wilen dese N. is ons gethoōt geweest in beclachte /hoe dat biden gemeynē recht vrouwe weduwe gebleuen van eenē man die ten dage van sinen ouerlijdē gebruyckende eñ possesserēde was leenen een oft meer/eñ hi hadde ten daghe dat si trouweden oft daer na verctegen toebehoort die helft vanden incomingen profiten ende emolumenten vanden seluen leenen/alsoe wel in rechte van heerlichipt/ als anders metten hooft hofstadt of woon stadt vanden voorschreuen leene ofte leenen/ om dye woonstede vander voorschreuen vrouwe/dat naeder waerde van des voorschreuen leen oft leenen behoort toe te horen ende

C.de dōa.int vir.ꝛ vx.i glo. ix. melius .ff. eo.l.i.

C.ix.d.l.sma eit9 m9 ꝛ l.seq. Iuc.glo.

¶ Quod raue stissemētū a iure cōi cōcedit q̄ re oportz ꝙ ꝟ dōato q̄ demū morte ꝑfirma r idig et vt fiet auctoritate iu dicis nā certū ē ꝙ lz dōare in t virū ꝛ vx. cā mortis ita vt do natio morte ꝯfirmet.l.si ma eit9 quōdā.C. de dōa.int vi. et vxo.

C.rerū amotarū l. diuortij gr̄a reb9 vxo.

toebehoort ter cause eñ recht van haer voorscreuē duarie haer leuē lanc geduerēde. Eñ also si dat die voorscreuē beclager si vā nieus eñ noch binnē siaers wedu we ghebleuē van wijlen. N. die in zijn leuē de liue eñ ten dage van sinen ouerliden houdende was sommige leenen eñ specialikē een leen ghelegen in alsulcke plecke. N. vandē welckē oft welcke die helfte vandē incomingē profiten eñ emolumenten iusticie eñ heerlicheit aengaet eñ toebehoort die voorscreuē weduwe / bijden recht van doarie gewoonliken mettē hooft huys / het si casteel oft ander slot oft huys cōpetente voelēde of sorgēde daer inne te wesen geperturbeert / gehindert eñ oec mede belettet als si seyt. Eñ daer omme begheerde daer inne voorsien te wesen eñ in recht gehouden. Daer omme ist dat wij / die aenden vrouwen oft ioncfrouwen / weduwen indē saken bouē gescreuen willen in rechte voorsien. U ontbieden / eñ om dat des in cas van preuencien daer af aendē coninc behoort de die kennisse. Beuelē dat ghi v transporteert optē leen oft leenen / alsdan vanden voorscreuen ouerleden gebleuen inden termene op begrip vanden voorscreuen bailiuscap / eñ op die selue daer toe geroepen die here oft herē haer volck eñ officiers van wien die gehouden is / oft zijn stadthouder stelt met fayte de voorscreuen beclager of haer procuroer om haer / in die helfte van alle die leenen explopten eñ emolumentē rechtē eñ heerlicheden. aenden voorscreuen leen oft leenen toebehorende mettē hofhuyse vandē seluen leen oft leenē / in dien daer enich zijn om vā alle tgene dat voorscreuē is bidē voorscreuē weduwe gebruken eñ possesserē vredelick haer leuen lanck / ghelijc als een recht doarie mach eñ behoort toe te hooren te doen. Eñ dat gedaen ghi v transporteert totten erfgenamē vanden voorscreuen ouerledē hem leidē significerende / int hinderende dse voorscreuen mise de fayt / ten eynde dat of te sij opposeren willen / so geeft hem dach eñ assigneert daer op tot sekeren eñ behoorliken dage inden hove vandē coninc tot sinte quintijn voor ons of onsen stadthoudē. Eñ niet te min opposerē de of niet ghi sult hē hiedēdagen ten voorscreuē dage eñ plecke tot sekeren dage of indien si niet geopposeert en sijn om te sien houden eñ bewarē die voorscreuē beclagher of haer procuroer ō haer / al daer ghi haer ghesett hebt met faite ō hē hiedē daer af te opposeren ofte gēs seggē indient hē goet dūct. Eñ ō dye voorscreuen wedu we doē eñ leuerē huyse indien daer eenyge sijn sulcke eñ souffissant als ten ōmogē vandē leen met redenē sal mogen eñ behoren toe te horen procederē daer op ende voort circūstātes eñ dependātes alst behorē sal ouerscriuēde daer of. etc. Uan wes te doē geuē wi v. etc. Welcke mise de sayt haer ap preert bescreuen rechte. A Eñ dese mise de fait en neemt geē stat dā op twe saken. Dats te weté in cas van doarie eñ op ghiften legatarie eñ dat sijn saken vā preuencien ō die fauoer vā hē seluē. So dz wie ierst betrect andē souueraē oft ouerste bidē recht subiect / en behoert daer afgheeyscht te sijn. noch gedaē geen renuoy dye kēnisseen blijft aē hē als aen dye ouerste eñ oec als van saken van preuenientien. B

C. de edicto diui adria. tol. le n. l. quis. le gis fal. iii. v. i. e. dicto diui adri ani.

¶ Uanden kinderen te emansiperē of wtē brode te doen.

Capittel. CC.xxxvi.

Ende na dat geseyt is vanden weesen vandē weduwē eñ vanden ghenē dye ghehuwelijct sijn ende hoe dat si hem hebbē mogen na tgheent dat ic daer afgesien hebbe biden ouden wijsen. Hoe wil ic v segghen hoe dat ic gesien hebbe emanciperen drt dye ruralen hieten sinen kinde te setten wt sijnē broede of costen. Dats te seggen dat na dyer tijt den kinde is buyten den regiment vandē vader eñ moeder eñ is sijns selfs regierrer. ende beleyder. Ende dat is waerdich eñ vast tgeen dat hi doet. tracteert coopt of vercoopt hoe wel dat hi onghehuwelijckt sij. Noch om zijn saecken en behoort niet ghecomen of ghekeert te sijn aenden vader noch aen sijne goeden soe sal ic v thoonen hoe dat ic des hebbe sien doen.

A C. qū. sung atur inter pupillas et viduas. l. vnica. et adde q2 h in fine nō būt qz h; locū indna b? solū casib? vbi hes ede in stitutio in :po erecutore hau. in. l. fi. C. de e. dict. diui. adri a. tol. §. fi ante aliquis.

¶ Exempel daerop.

¶ Het ghebuerde dat mijn vrouwe vā rayse wilde setten butē haren brode oft costē eñ regiment mijn ioncfrouwe van wixte haer dochter/die si gehadt hadde van wijlē mijn here van raysse haren man. Want hoe wel dat die voorscreuen ioncfrouwe wel hadde xvi. iarē oft daer ontrent/so haddet die voor screuē vrouwe op die tijt in haer bewint eñ regiment/eñ si vraechde raet hoe si des wel eñ behenlijc doen soude mogen Ende hadde daer op dē raet vā alle de wijste costumiers vander castelrie van rijssele eñ van tournesis/aldaer de voorscreuen vrouwe haer goeden geleghē warē. Haer wort de geradē dattet haer van noode was te doē met recht vore den here/van wien si houdende was dye meeste possessien van haren goeden/ende al daer zij was meeste ghewoonlijck residencie oft stadt te houden ende voor dye ouerste Waer om zij tooch voor den baeilliu vā vermendoys/daer sij ligghēde hadde een groot deel van harē goedē. Ende die rechter was souuerayn oft ouerste in Tournesis/ende dede de clachte voor dē rechte dat hof ghespannē van leenmannen so veel dat met rechte ghenoech was om deste doen tot diē eynde dat haer ghesept soude worden bijden vonnisse vandē rechte/hoe dat behoorlick ende bider costume vāder plecke sij hebbē soude de dochter ghemanciperrt ende ghesedt buten haer costen ende bewint. Dese clachte hem ghedaē wesende/Die baeilliou vermaende zijn mannē van recht te segghē Waer omme bi den mannen gheseit wort aendē baeilliou/so dat hi segghē soude der voorscreuen vrouwe dat zij bi harē eedt soude segghē eñ swe ren waer omme si des dede. Die welcke seyde dat zijt meer dede om die profijt vā haer dochter dan om ander sake negheene/eñ oec mede dat si dede sonder fraude sonder enighe quade/sonder deceptie eñ sonder arghelist voor haer dochter eñ voor nyemant anders. Eñ daer toe dat si bi harē eede seggen soude oft haer dochter .xi. iaer oudt was oft meer. Daer toe oft si sensibile oft wijs ghenoech was haer seluē eñ haer goet te beware-

ren/welcke vrouwe in teghenwoordicheyt vā recht seyde bi haren eede/dat sij des dede sonder fraude/sonder deceptie eñ sonder arghelist om haer dochter/eñ om anders ghee persone/eñ dat si affirmeerde dat haer dochter out was ouer .xi. iarē of daer ontrent eñ oec nut eñ wijs vā haer seluē eñ haer goedē te bewarē. Daer na wort gesept bijdē mannen aenden voorscreuē baeilliu dat hi des gelijcs vragen soude der voorscreuē ioncfrouwe dat oft tghene dat die voorscreuen vrouwe haer moeder begeerde eñ geaffirmeert hadde in haer presencie si des woude toelaten eñ cōsenterē bij harē goedē wille sonder vreese oft duchte die ye haer daer om gedaē oft gethoont is/eñ oft zijt allso begheerde bij haer seluē eñ bi harē wille/welcke ioncfrouwe seyde dat zijt allso begeerde/eñ dattet haren wille eñ haer cōsente was/sonder dat sy ye daer af was geoppresseert noch bedwongen by yemant. Ende dat alsoe ghedaen/die voorscreuen baeilliu vermaende sijnen mannen/dat ghesien dat de voorscreuen vrouwe moeder ende der voorscreuē ioncfrouwe eñ oec pepijn van rayse/oom vā des vaders sijde affirmeerden/dat der voorscreuen vrouwe out was elf iaer oft meer eñ datse wijs ghenoech was haer seluē te regieren/eñ dattet was sonder fraude als voorscreuē is Si wildē segghē wat hi daer af doē soude/ende schuldich was te doen bijden vsancie eñ costume vanden houe ende vander plecke. De welcke ghehoort die begheerte vander voorscreuē vrouwe ende tgheent dat voorscreuē is/ende dat zij gheaffirmeert hadden die begheerte toe laten/ende oec die consente vander voorscreuen ioncfrouwe metten consente vandē oom vā des vaders sijde/eñ voort ghewetē van wat hulpe sij haer woude vorderen om haer huwelic te beghinnē/welcke vrouwe haer gaf in vordernisse ende hulpe/daer van een gulden cop bedect ende daer inne een seker somme vā goude/so veel dat der ioncfrouwē wel ghenoechde ende ghenoech was/eñ dat sij wel te vreden was. Eñ daer na wort ghesept metten recht/dat die man

cipacie dat der voorf. iocfrouwe woude dos wech /mochte geschiē eñ gedaen wesen nae den vsancie eñ costume vandē lande/ende dz si wel genoech eñ behoorlikē hadde de voorschreuen Johanne haer dochter ghemancipeert ende ghesedt buten haren brode oft bewint oft regiment/ghelijc als nadē vsancie ende costume vanden lande toebehoorde en de dienende was/om der voorscreuen ionck frouwe iohanne van dier tijt voort te wezē eñ te blijuen regierer van haer seluē eñ van haer goeden. Van welcke sake die voorscreuen vrouwe eyschede te hebben brieuen die haer geaccordeert worden Eñ worde voort geseit eñ geradē/dat oft de voorscreuē vrouwe woude van dier tijt voort /hebben haer dochter met haer dattet wesen soude bij contract vā voorwaerden gedaen tusscen haer eñ haer dochter/eñ om seker prijs of anders het soude schijnen dat die emācipacie die gedaen is/soude ghedaen wesen onbehoorlick ende men soudet daer bij moghen reprochieren. A

¶ Hoemē hē emancipeert van selfs.

¶ Item vā hē seluē so zijn somige gemancipeert/het si sone oft dochter bi huwelijcken Want bi costume vandē waerliken houe sij zijn ghemancipeert hoe wel sij bi bescreuen recht niet en zijn abele noch nutte harē erue te vcopē/ten si dat si haer iarē hebbē/dats te wetē den man tot. xv. iarē eñ de vrouwe tot xi. iaren. B

¶ Itē noch is geemācipeert vā hē selue wāneer hi priester wort of clerc vā officie die in hē maect eñ draecht teeken. C

¶ Itē noch emancipeert hē seluen die sone/ als hi ridder wort/ hoe wel dat hi niet gehuwelict en waer. Item noch emancipeert hē seluē de sone wāneer hi aenneemt officie vā recht oft ander digniteit vā poorterie.

¶ Het is te weten dat oft de ghene die geemancipeert behoort te zijn die vader eñ moeder heeft/het moet geschiē tot hare begheerten met haer dochter oft sone. Eñ indien hij gheē vād en heeft/het moet geschiē bid moeder eñ bidē naestē vā des vaders sijde .ende also biden vader indien den moeder doot is eñ bi die naeste van des moeders zijde. D

¶ Van stipulacie te geuen eñ hem tegēs yemant te obligeren ofte verbinden.

Capit. CC. xxxvij.

Wat stipulacie is heb ic ghethoent inden capittel vanden differencien vandē actien inden rubrike daer toe dienende ghetekent biden ghetale van. lvij. eñ. lviij. eñ daer ōlaet ic des te settē alhier. Mer wel wil ick seggē wat ic gesien hebbe houden van stipulacie die also veel is te seggen als hem te obligeren enige sake te gheuen eñ te betalen.

¶ Te ghelouen eenen kinde.

¶ So moechdi weten dat oft yemāt geloeft hadde tot eenen kinde bi stipulacie eenige sake hē te geuen. weet dat so lange als de kide is indē regiment ende bewint van den vaō. Die vader heeft dese actie teghens den ghenen diet gelooft/eñ macht te doen dachuaerden om des te volcomen. E

¶ Te leenen yemant eenighe ghelde

¶ Ende oft gebuerde dat enige leende gelt enē anderen/ gelijc of yemāt ian leende sulcke somme. N. eñ dede ian obligeren dat hij t weō geuen soude iacob die daer niet teghenwoordich en waer/ weet dat de obligacie nz en is waerdich dattet iacop eyscen of vuolghen mach/want tot persone absent en is stipulacie niet waerdich Ende daer omme oft iacop bi eeniger manieren eyschede ian sulcke penningen om dat hi ghehoort soude hebben dat ian teghens hem ghebonden waer. eñ hi hem des gaue. ghi hebt actie tegens iacop die dit gelt ontfanghen heeft bi actie vā ghedaen saken want met redenē iā behoort daer af vri te wesen nā dat hijt iacop also gedaen soude hebben bi sulker ordinācie. mer iacop isset v sculdich weder te geuen. ende of ian des niet en hadde iacop willen geuen eñ hi hem daer teghens hadde willen verwerē iacop en hadde bi dier obligacie niet ōtfankelijck ghe weest F

¶ Vander cracht der stipulacie.

¶ Item ghi moecht weten dat so wes eē ander gheloeft is te doen stipulacie Dat crach-

A Hic ponit nouā formā emancipationis nā dr quod [illegible] filiam emācipauit quod [illegible] cōtra dīa [illegible] eū mē filiū [illegible] filiaz in ptāte nō hēat et sic [illegible] casē nō ē op' emācipatiōe. § femie isti. de adop. v. l. mulierē. C. eo v iō mlr adoptare nō pt. itē et dr [illegible] obseruandū ut emācipāda l' emancipandz sit. xi: ānoz quod ē p̄ sp'cerca insti. quib' mo. ius pat. potes. soluit et certū ē quod ē bñficiū emācipare al- quod vt. l. ij. auz. c de emācip. lib' v dr expsse cōtra. l. iube' C. de emāci. lib E B Hic extra immo p' ius scrīptū p̄dia minorū xv. ānū nō pñt alienari si credito. lz dr quod mīor etiam post. xiiij. ānū. vñ pt vēdere. sed restituetur l. ij. v seq. C. de p̄re nō alie. C Vide de h baldūm. l apō hostes in vlt. colup. vsi. extra q co. C. de suis v leg a. D Nota lz quod ēm ius scriptū sūt xij. dignitates q libe rāt aliquē curialē a curiali condiciōe. C.

e curia. l. si. li. x. v ille eedē liberant a p̄ria ptāte vt in auct. cōstitutio dignitātib'. § i. v. § quāliter mic. stipula. l. si filie me. F C. l. dic. l. si cū tuā pecuniā. insti. de inuti. stip. § alteri stipulari. E C. de contra. v co-

te vand stipulacie is sulke eñ so stercke datse
A
draecht eñ gaet optẽ erfghename naẽ doot
C.l.veteri iu
vandẽ ghenẽ diet also heeft gestipuleert Eñ
ris alteratõis
men mach vuolgẽ dẽ erfghename te doẽ eñ
C.de 3 et cõ
te voldoẽ de gelofte vã sijnẽ voorsater daer
mit. stipu.
hi sake af heeft eñ die successie. A
B
C.de iuut. sti
pu.l.i.

¶ Hoe stipulacie gheẽ stadt en heeft.

¶ Cap.CC.xxxviij.

C
C.xu.dic.l.li
bera matrio
nia.

OHi moecht wetẽ dat so wes eenighe weesen obligeerẽ oft gelouẽ/het si dattet ge daẽ si bi forme vã stipulaci/so en ist nz waer dich tgheẽ dat si daer af doen. B

D
C.xu.dic.l.ut
inter absẽtes

¶ Itẽ stipulacie oft huwelic die vider helli ger kerckẽ niet gecõfirmeert en worden /en is niet te honden. C

E
C.xu.dic.l.ex
eo istrumẽto.
Nisi eẽt intra
mẽto talis sti
pulatio vela
ta.c.quis pac
tum extra de
pact.

¶ Itẽ en is stipulacie niet waerdich die in generere mach friuolle obligacie/ten sij dat die stipulantẽ daer tegẽ woordich zijn noch de twee tegẽ woordich en mogẽ nz verbinden die .iij. absent/ten si verbindende zijn erue om sonderlinge saeke. D Itẽ en is sti pulacie niet waerdich vã toecomẽde succes sie/wãt het is teghẽs goede sedẽ/eñ wes te gẽs goede sedẽ gedaẽ wort en is niet te hou den. E Item en is stipulacie die gedaẽ is bi vreese cõstant niet waerdich eñ wat vreese cõstant is heb ic hier voor ghe seyt indẽ rubrike geteekent biden getale vã c.xliiij. Noch bi loosheit fraude noch decep tie/men macht al wel weder roepen.

F
C.xu.di.l.do
lo vl metu ad
hibito

G
C.de duo re
is stipula.et p
mit.l.creditor
phiberi non
potest.

F ¶ Vã somige die te samẽ doẽ eenighe stipulacie. ¶ Cap.CC.xxxix.

H
C.xu. di.au
tentica si ita
pactum fuerit
speciale.

WEet dat twee of meer doẽ stipulacie te samẽ. Eñ het gebuert dat die een vervolcht wort eñ bedwongẽ te betalẽ / weet dat hi sculdich is te doẽ dachuaerdẽ zijn me degeselle die met hẽ verbondẽ is. Eñ oft hi hẽ daer inne gheẽ gheselscap houdẽ en wil/als hi daer af rechtelic gesommeert eñ beteekẽt wort/eñ dat hi des betalẽ moet/daer õ en ist niet dat de ghene die also betaelt heeft bi sti pulacie die hi daer of gedaẽ heeft hi en mach wel daer na vuolgẽ sinẽ medegeselle die mz hẽ verbondẽ is/so dat hi hẽ geselscap doẽ sal te betalen eñ weder te gheuen zijn aendeel vandẽ schulden die hi daer of betaelt heeft/

I
C.xu.di.l.ex
primere debu
eras.

K
l.fideiusso.C.
de fideiusso.

om die stipulacie daer inne si verbondẽ wa rẽ Eñ die rechter behoort hẽ alsdan daer toe te bedwinghen. G

¶ Mer op dit recht volcht hier na een auctẽ tijc/dz seyt dattet warachtich is dattet rech te voor gescreuẽ seit eñ bewijst indiẽt alsoe si dat allẽ dẽ ghenẽ die also geobligeert sijn niet en zijn indẽ lande/ eñ oft dat die een soe arm si dz hi niet en heeft /waer mede dat hy betalẽ mach/alsdã machmẽ die een alleẽ aẽ sprekẽ/mer indiẽ si al int lant zijn machtich genoech te betalẽ alsdã behoortmẽ aẽ te spre kẽ alle tsamẽ/eñ de rechter behoort hẽ liedẽ te dwingẽ te voldoen die stipulacie.

H Item hier na volcht een ander recht die cõfirmeert dat recht voors.in cas vã sti pulaciẽ eñ seyt. Na dat somige gheobligeert zijn om een sculde/op dattet si een voor al zõ der andẽ exceptie. Weet dat de ghene diemẽt sculdich is in hẽ heeft die hare aen te sprekẽ/ wie dat hẽ belieuẽ sal vandẽ verbondẽ/eñ die sal moetẽ antwoordẽ eñ satisfactie doẽ van alle die sculde indiẽ hijt heeft te voldoẽ/mer hi sal hebbẽ zijn wederkeer optẽ genẽ waer om oft voor wiẽ hi geobligeert wort Indiẽ hi eer hi litiscõtesteert indẽ sakẽ hẽ sommeert eñ vermaẽt met recht hẽ te quitẽ/wãt in dien hi hẽ na litiscõtestacie sõmeerde hij soude te latẽ comẽ eñ en soude hebbẽ geẽ verhael eñ oft elc geobligeert waer voor zijn aẽdeel/ andẽs en soudẽ si niet mogẽ vuolcht wesen I

¶ Vanden borghe eñ borchte.

Capittel.CC.xl.

DJe borgẽ die de clerckẽ hietẽ fideius sores/dat de ruralẽ hietẽ borctochte Wil ic seggẽ eñ thoonẽ tgheẽt dat ic daer of gesiẽ hebbe. So moechdi wetẽ dat na die o pinie vã somigẽ/ men vint .iij. manierẽ van borgẽ/ dats te wetẽ borchtochte stipularie/ borchtochte accidẽtale eñ simpele borctoch te. Die borchtochte stipularie is wãneer ye mãt obligeert bi stipulacie eñ gelofte sculde te betalẽ voor een andẽ eñ daer af maect sine sculde hem obligerẽde bi trou eñ bi peyne tot sekerẽ dage te betalen. K

Dat de erfname behoudẽ is vãd borchtocht

¶ Die ghehē die is accidentale sprupt eñ vo let vādē stipulatie. gelijc als die erfgename vandē ghenē die alsoe sijn sculden ghemaect heeft voor een andere als voorscreuē is. als hi oslinich wort / is gehoudē dye selue sculde te betalē bi tgheent dat hoer voeruader sijn propere sculde dair of gemaect heeft of na so migē / wāneer successie toemt op sommigen bid doot van eene die met sculde belast was van sinē voorvad Eñ die gaet vā erfgename op erfgename so lange dattet betaelt sy. A

¶ Dat die erfgenamen niet ghehouden en is vander borchtochte.

Die derde borchte die simple is / is wāneer yemāt borge is dat die anđ betalē sal dē derden psone sulke sculde. ꝛc. Eñ dese borchtochte is gehietē simple daer ō dat de borge daer of alleene sijn sculden ꝫ en maect / eñ voor al eñ voor desen borge en is die erfname vandē borge niet sculdich Want als die borge doot is die borchtochte sterft mede. Soe weet dat van die twee manieren vā borchtochte bouen gescreuen Datste wetē die stipulatie eñ die accidentale moetmen op hē seluē antwoorden die verdachuaert wort voor recht noch waringe noch gheselscap en heeft dair stadt / daer ō datmen daer of gemaect heuet sijn propre sculde sonđ eenige modificatien die hi tot sekeren saken eñ beschreuen recht daer set ghelijc als hier na geseyt sal wordē inden rubrike geteikent opten getale. cc. rli.

Nochtoet vanđ accidentali en heeft hi geen exceptie. om dat die successoer oft erfghename represēteert dye stede vādē predecessoer oft voorsater die alsō geobligeert was.

Mer indē simple is exceptie eñ mach begerē te roepē dē genē om wien hi borge is. eñ dat hi hē daer af vrijt eñ ontslaet / die welke des sculdich is te doē indien hi so veel heeft. wāt so lange als die pricipael yet heeft aēte halen men en mach noch en behoort den borge aente spreken. Maer of die principael arm waer eñ dat hi niet en hadde mede te betalē alsdā soudet die borge moetē betalē Of dat die pricipael wtlādich waer. so dꝫ hi wt wate so lāge tijt als die expatriacie of wtlādicheit begheert ghelijc voorscreuen is inder rubrike daer toe dienēde / geteykent metten getale van. C. rrir. So moetmen antwoordē eñ voldoen. B

¶ Te nemen pande om borchtochte.

¶ Somtijts gebuertet dꝫ die borge pāde nemet vādē ghenē voor wien hi borghe is. Eñ oec geboertet somtijs dat die crediteur pāde neemt eñ borge voor sijn sculde So weet dꝫ die borge die de pande heeft tot hē indiē hi ꝟuolcht wort. behoort hi te sommerē sijn pricipael eer hij dye panden vcopen mach noch aensprekē Want het en is niet dā sekerhede dat die principale niet en verarmt Mer den crediteur die voor sijn sculde neēt borghe eñ pande weet dat indiē hi die borge aēsprekē wilt hi is sculdich hē liedē in handen te settē die pādē of pant / oft anđs en soude hi niet ōtfanclic wesen / wāt indiē hi die pandē voert vset hadde so soudet genoech sijn dat hi dye wedbrochte in sijn wesen / goet eñ geheele. eñ set tē in hādē vandē borgen / of si en soudē niet ghehouden sijn te antwoorden / wāt na dē sommigen / het schijnt dat hij hē gedragē eñ gehoudē is aē die pandē eñ dye borgē ghelaten als hi hem behelpt in ander manieren C

¶ Te vanderen sijn sculde tot ander.

Eñ of eenige die borghe hadde om sijn sculde die vanderde vandē eenē op dāder / weet dat die borgen die van eerste borghe waren sijn ontslagen van deser borchtochte tē si by also dat si hē anđ werf vā niens bekennē borge te wesen aenden anderdē crediteur. D

¶ Item bi borghen te eyschen sijn garandt oft acquijdt.

¶ Item biden recht in codice bescreuē is geseyt dat dye crediteur macht heeft te latē dē principale eñ aensprekē die borge ten waer bi also datter anđ voorwaerdē warē Maer bi eē autentique die volcht dit recht eñ modificeert bi dat nieuwe recht te eyscen sijn garandt of acquijt bi dē borge / dat is die principale Eñ sett die auctentique dat als si beyde tegenwoordich sijn / dats te wetē die principale eñ die borge De crediteur en mach noch en is sculdich yet te eyschē den borge ter tijt

A Ut insti. de fideiuss. §. fide iussio.

B C. de fideiuss & māda auct. plenius cū vtrōq. & .l. fi. fideiussor

C C. ex. dic. & .l. creditori q̄ p eodem.

D C. ex dic. [illegible] nationum.

toe dat die sculdenaer geuondē si so arm dat hi niet voldoen en mach of dat hi hem geabsenteert eñ wech gegaen si. Wāt alsdan soude die borge bedwonghē zijn te betalē Nochtās moet die borge indyen hijt begeert dach hebbē cōpetent te appelleren zijn garand eñ dat hi hē cōtumaceert. Want alsdā indien hi niet en comt die borge sal bedwonghen zijn. Mer dye eyscer sal sculdich zijn te geuē alle zijn errementē den borghe also bedwongen op dat hi in tide eñ in wijlē mach ōhalē zijn principael Dats te seggē den gene voer wiē hi also betaelt sal hebben. A

A C.xii.vi.l.iure nro. z auctēti ca pñte tamē utroqz nō per mittitur

B C.ru dicta .l. blādit? tibi ē.

C C.ru.d.l.libe rū fuit.et.l.re os pricipales.

D Ca.ā senatus vs'leyā.l.i. Is tud nō ē verū ūno in casib? ā.allegatis pz

E ff.q satisda.co gan.l.ij.l.sau cimus C.de fi. iu.singuli.

F Insti.de fide iussorib?. §. si plures sunt fi deiussores. et qlqs tenetur i solidū sed hz būficiū diuisionis excepta diui adriani

¶ Te verborghen bi teyken of anders

¶ Die bescreuē recht en maect geen twijfel le Indiēt also si dat eenige hem ōmet vā borge te hebbē/eñ hi des eyscet te hebben/eñ die borge gecomen/daer op antwoort in anđ tale dā int gemeyne dat hijt gaerne doen salof dat hijdt doet met teiken Want also veel es die een tale als dandere/na dattet blijct dat ter die consente toe is. B

¶ Vanden creditoer aente spreken een vāden borgen/eñ die ander laten wesen

¶ Oft gebuerde dat sommige te samen borge waren om een sculde. eñ die creditoer a ē sy zake met rechte deen voorden anderē/ eñ die gene die also aengesproken ware niet en hadde al te betalē/ eñ die creditoer daer nae woude weđ kerē op die anđ borgen/ eñ sy hē verwerē woudē bi exceptie dat hi eerst hadde geset inden proces eē anđ/ eñ gedaen den eysch vā alle den sculde/ eñ daer bij en mach hi hem niet/noch en is sculdych te betrecken tot anderē/ weet dat daer ō niet en blijft /hy en sal vā die reste daer hi nz afbetaelt en ware/ dē anderē anspreken ter tijt toe dat hij betaelt sal sijn na dz hi rechuerdigē eysch heeft Mer indien hi tegens den eersten ōuiel van onrechtnaerdigē eysch/ bi cōsequent/ so soude hi oic mede vandē anderē/indien si alle waren van eenre condicie eñ borchtochte

C ¶ Dat vrouwe oft wijf niet en moghen borghen worden.

¶ Ghi moecht wetē bi bescreuen rechte dat vrouwen gheen borghen en moghen wesen voor andere/ want vrouwen om haer/ selue noch om een ander en moghen hem niet obligeren dat die obligacie vā waerdē sy. D

¶ Teghenen borghē souffissant.

Soe wie geloeft eē anđ seker borge te stellē oft cautie. Weet dz hi niet en stelt sekere borge hoe rijc dat si sijn die niet en stelt borge onder den gerechte ghesetē aldaer die questie geschiet ten sy in ghemunteghelde Want erue teghenen/ is te doen eñ ingenereren sakē dat die rechten niet en gehengē. Wāt andere souden moghen seggen dat si soudē wesen daer op bewesen eñ gheypotequiert of dz hy daer aen eerst hebben soude des rechters hāt doen settē. zc. Waer omme des wesen soude nieuwe sake. eñ ander proces indien dz dair tegens worde verweert. E

¶ Hoe dat die creditoer mach betreckē ofte aenspreken welcke borge dat hi wille

¶ Itē na dat gheseit is inden rubrike precedente vā stipulacie geteykent biden ghetale vā.cc.xxix. of sommyge zijn borge voor een andere Hoe wel dz inđ borchtochte nz begrepen en sy elc een voor al/ daer om en ist nz die creditoer en mach wel aenspreke wye vādē borgē dat hem gelieft. eñ die borge sal moeten antwoordē Mer die borge so veruolget met rechte/ mach eyschen zijn garant. op dat hi des doet eer hi gelitiscōtesteert heeft inde sake. Want indien hi daer na dede. de ander borge. noch die principael dyemen roepē soude moghen/ soude wesen ongehouden te procederen. F

¶ Van ander manieren van borghen
¶ Capittel. CC.xli.

In der borchtochten wordē gedaē tusschen partiē. ghelijc yemāt verborcht eenen anderē/ hem weđ te brenghente houe oft in rechte te staē of vonnisse te betalen Want bi dese drie manieren valt dicke borchtochte ī suclker sake.

¶ So moechdi wetē daer op dat indien yemant sy dye eē ander verborcht hem weder te brengē te houe of te rechte te staen/ eñ het is gebuert dat dye borghe afliuich wort eer den dach beteikent te houe Weet dat die erf

namē vandē borge daer af vrij eñ quijt zijn Mer of die borge nz en quame tot sinē dage te houe. eñ daer na worde assiuich daer ō en soude de erfnamē nz vrij zijn Eñ also moechdi weten eñ verstaen of die gene die vborcht is assiuich wort voor den dach A

Item of yemāt in dyer sake borghe wesen wil voor een andꝰ. Js hi niet ondꝰ sate geseten ondꝰ den here voor wyen mē dye borchte doē sal of ten minstē hebbende enige goedē gelegen ind iusticie vanden voorschreuen here. Weet dat zijn borchtochte niet en is souffisant eñ en is niet ontfāclic Hoe wel dat hi in ander plecke rijck eñ machtich waer. B

Eñ die redē is dattet wesen soude eñ ingenererē vā sake te saken nyeuwe sake eñ actie Want bi andꝰ herē soudemē moetē doē executie vandꝰ borchtochte daer in vallen soude euocatie eñ oppōeñ ādꝰ nieu pces die nz en is cōsonāt tot sulcken saken Eñ nochtans redenē willē dat de of geuangē geē andꝰ borge en mochte hebben. dan wtheems vandꝰ iusticie daer hi geuangen soude wesen. op dat si sijn vandꝰ puincie/eñ indien si hē obligeren eñ vbinden willen daer toe als tot vleden sake tot hare begheerte in crachte van gewesen saken. ghelouende dat te houden bij trou eñ bi peynen. eñ dat si hem obligeren des aen te nemē eñ te recht te staen dat sij daer toe ontfangen wordē. of anders en ist nz waer dich Eñ of noch die sculdenaer niet en mochte gecrighen sulcke borchtochte. of sulcke borghe die voor hem borge bleue. eñ de sake nz en begeerde tot detencie vanden liue. weet dz eer die partie bliuen soude sondꝰ te hebbē iusticie men behoort hē te ontfangen tot caucie iuratorie of van sweren hem vbindende. Eñ by trouwe eñ bi peyne te wesen tē rechte in dat selue hof. daer bi dat hi daer geuonden eñ geropen is te cōparerē tot alle zijn daghen/op die peine vā te veruallen inden profite vādē deffault vanden dage. na dattet dyenen sal. te betalen tghewijsde eñ die costen ter taxacie vanden houe Ja indient si in houe souueraen vandꝰ plecke die allē anderen begrijpt. ende specialiken dattet sy houe royale want in anderen houen niet. C

Van borge in cas van delict.

Itē of yemant borge wort in cas vā delict te rechte te staē. weet dat i alsulke state als hi is/is de borge hē sculdich weꝺ te brengen eñ te leuerē/ wāt indien hi hem settede in āderē habite eñ worde clerc/ hi soude hem ōt souffissantelic weꝺ brengē. of dat hi ter wijlē eer den dach quame impetreerde eenyge preuilegie van eenighe vrithede alsdan soude die borge vuallen in die sake in die peine daer toe ghe set. D

Van borghe dat ghewijsde te betalē/

Item ghi moecht wetē dat so wie wien hy si. die borge wort die vōnisse of gewijsde te betalē. is geobligeert tot in decisie/eñ en henet geen exceptien. want dat vonnisse moet hi betalē. Dats te weten tprincipael eñ costen eñ oec die boeten indien se ingenereren. E

Vanden vborchde nyet te comen eñ den borghe te comen.

Itē oft gebuerde dz dē gene die vborcht is weꝺ te rechte te brengen te houe nz en quame. eñ die borge quame. eñ die eyscher eysce de deffault tegēs den vborchde/eñ eysch geraect/of andꝰ pfite naden daghe eñ der sake Weet dat die borge niet en soude mogē dyenen noch occuperen dien dage ō dē genē dye hi vborcht soude hebbē ten waer dat hi zijn procuroer ware Mer soude de eyscer hebbē deffault tot sulcken pfite als regule vā rechte soude geuen. eñ die borge en mach de sake vandē genen die hi vborcht heeft nz argerē noch beteren/want hi en dient nyet dan vā sijnre borchtochte als tē principale/mer na die opinie van sommighen/die borge ō zijnre borchtochte te ōderhoudē/mach wel hebben seker exceptyen. ende executien om dye sake tonderhouden in cas dilatorie ende anderegheen.

Van scade vanden bortochte.

Item oft den borge schade hadde om dye borchtochte bi die scult de vanden genē dien hi vercocht heeft Ghi moecht weten dat die verborchde hem is sculdich weder te ghevē eñ restitueren alle die scade dye hij daer om

A l. si decesserit tū. l. seq. l. sancim⁹. C. de fideiusso.

B l. fideiussor cū §. seq. ff. de satis dat. cog.

C De hac cautione iuratoria loqt bal. i auc. gñaliter C. de episc. & clerici meli⁹ tū diris set h bz casu. l. iudicatū solui. ff. de i ud. soluen. i ıcatū ei tenetur iuxta cū index estimauerit.

D Vt. ff. si quis cautiōi. l. si qs quem qp cu. l. seq. dñs rn cardinal i cle. de casibus dr qñ qs pmittit reū laycū sistere corā iudice layco si reus interi. fiat cleric⁹ fideiussor nō tenetur eū sistere corā iudice layco.

E ff. iud. solu. l. iudicatum solui stipulatio. ff.

ghehadt eñ ghedraghen sal hebben A

¶ In recht te staen op peyne.

¶ Item te recht te staē op peyne daer op ge
M daē eñ bi borchtochte op te ꝟuallen in peine
Decretali de in een somme van ghelde die ten dage geas-
fideiuss. c. per- signeert soude ꝟuallē. wil ic v seggē eñ toe-
uenit. r. consti- nen tghene dat biden keyser iustiniaen geor
tutus Insti. dineert worti de leste ordinācie die hi maec
eo. ti. §. si quis te bi sinen rade. daer op ꝟgadert eñ ghehou
den ¶ Soe weet dat of yemant is die eē an
der borchtochte te recht te comē te houe tot
sekere dage genaēt. op te ꝟuallē in seker pei
ne tegens den here eñ den ꝟborchde niet en
G coemt te houe tot dien dage Ghi moecht we
C. de fideiuss. ten dat indien hi niet en heeft seker ōnleden
l. sancimus hi is ghehouden inder peyne eñ is vercregē
aenden here biden deffault vanden dage by
der manieren hyer na volgende. Want dye
borghe heeft relieuement Dats te wetē dat
hi schuldich is te hebben also veel tijts te be
talē die somme verboert alsser tijt geweest
is vandē dage vanđ borcht ochte. totten da-
ge geassigneert wort dē ꝟborchde te houe te
comen. al daer hi gebreckelijc geuallen is te
cōpareren Eñ of binnen dien dage de borge
so veel doen mach dat hi den gheene daer hy
borge voor is brenghen mach te houe. hi be-
hoort ontslaghen te wesen vander seluer sō
me also verbuert bi deffault Eñ of den dach
te cort waer so behoort die borge te hebben
eenen redelikē dach des te doē. dat is te min
sten van. xv. dagen Dye rechten segghen
meer nadoē ter tijt die dingdagē warē veel
langer Eñ na sommigen opinie behoort al-
daer te wesen drie weken. oft. vi. weken eñ
niet meer. want die ouden rechtē in dit stuc
C ke gheuen. vi. maenden te hoochstē. mer het
Contraria ac is wel te dencken dat die dingdagen niet en
tione mādati dienen van. xv. tot. xv. daghen alst nv is Eñ
indien hi ꝟweren oft verantwoorden wou
de den gene daer hi borge voor is nadē rech
te is hi daer toe ontfanclic op dat hi des be-
ghint te doen binnen den dage dat hi ander
weruen den genen daer hi borge voor is we
der ghebrocht sal hebbē. Mer daer na moet
hi die pleyte beleyen. eñ brengen ten eynde.
eñ en soude nyet ontslagen wesen daer nađ
weder te brengen die ꝟborchde hi en soude
betalen die peyne op hē gheuallen biden def
faulte vanđ cōtumacie bouē gescreuen. Eñ
noch en sal hi nz mogē weđ brengē noch nz
fayte aennemē den ꝟborchden. ten ware dz
hi daer af enige laste gehadt hadde it begint
sel vanđ borchtochte doende Eñ of hi den an
derdē termine dat hij sculdich is te betalen
ꝟleide. Dats te weten die anđde. xv. dagen
of die maende. of die ses wekē indyē daer so
veel tijts ware nēmermeer en soude hi als
dan doen moghen noch aennemē dye pleyte
voor zijn borge. noch vrij wesen hi en soude
betalen die peyne daer op verbuert. B

¶ Eenen anderen te ontbieden dat hy bor-
ghe wort voor hem.

Item oft gebuerde dat yemant een anđ ōt-
bode. dat hi voor hē borge wesen soude van
enigen geloften / coop / of contract. eñ die ge
ne diet also ontboden soude wesen / voort ōt
bode eē anđ dat hi borge soude willen wezē
voor dese đ hy of gebedē was đ borge te we
sen. eñ die gene diet also weđ of lest werf ōt-
boden sal zijn / des doet / eñ borghe wordt hē
mach hem daer af weđ betrecken aendē ghe
ne die hē ontbodē heeft / eñ die gene die ierst
ontboden was. eñ daer ō gebedē / mach we-
der ō hē betrecken aendē iersten ōtbieder / of
diet eerst ontboden eñ geboden heeft. d welc
ke na dattet blikē sal vandē gebodē also ghe
daen / gehouden sal zijn indiē daer geschil af
valt al goet te doene eñ te ontscadigen of sca
deloes te houdē deen eñ dander / mer dat sal
wesen sonder reconuēcie Wāt elc heeft een
sonđlinge actie deen tegēs den anderē bi ac-
tie vā gebode / eñ elc sal gehoudē wesē te āt-
woorden voor hem seluen. mer is warach-
tich dat die eerste gebieder sal vrij eñ scade-
loes houden den ghenen die hi eerst gebeden
of beuolen heeft. eñ dander sal vryē tderde.

C ¶ Vanden borghe onleden te hebben.

¶ Nochtans seit de bescreuē recht dz of ye-
māt eē anđ ꝟborcht te recht te brengē Dats
te seggē te houe. eñ dē genē die also ꝟborget
is niet weder comen en mach ouermidts se

ker noot onledē die hi heeft. dat de borge diē dach gehoudē si/ voor geexcuseert of ontscul dich. Nu mach zijn geuraecht of de borge hē niet gelooft en hadde te brengē dā tot diē da ge. Eñ hi tot diē dage heeft die onledē voors. te weten of daer ōme die borge vrij eñ ōtsla gen sal wesen vā sijnre borchtochte. Weet dat na opinie vā somige hi nz ontslaghen en wort. Wāt hi en brēget hē nz wedr tot behoor like dage. Want al hadde hi ten ierstē daghe sekere onledē daer ōme en is hi nz wedr geco mē ten dage/ ō te recht te staen nae dat die ū werer toebehoort/ eñ schuldich is te cōpare ren/ eñ dienē ten ierstē dage of niet. Eñ noch tans salmē weten dat in sulcke sake is seker noot onledē presupponeert of behoorlic stat te hebben/ eñ dattet si weder te comen tē da ge vanden hoove eens ten minsten in sulcke state dat de ūbonden was ten daghe dat hy des geloofde/ eñ ten daghe dat bij regule vā proces behoorde te dienen. ierst vandē dage vander borchtochte. A

Vandē borge wt der borchtochte te gaē.

Itē oft gebuerde dat jemāt borge si voor eē andr. Eñ daer na dat hi also borge gebleuē waer eenē sekerē tijt woude wt deser borch te wesen. Het en si ō dies wille dz hi siet dat dē gene dair hi borge voor is bederft of wech brenct sijn goet. of andrs dat hi hē qualijc re giert. so dat hi daer bi vreest dz hi hē nz vriē oft ontlastē en sal mogē/ ten waer bi alsodz hi daer in getreden waer bi sulcker condicie dz hi dair wt mochte tredē te tide of tot cōdi cie. Weet dz hi daer andrs niet cōmē en mach wt der borchtochte. Eñ van borchtochtē en mach niemant wt treden sonder consent vā partiē. Dats te wetē vandē genē diemē dye sculde sculdich is. eñ vanden borge dye met hem daer voor borghe sijn/ B

Vanden actie die den borge heeft tegens den ghene daer hi borghe voor is.

Als bouen geseit is in dese selue rubrike meen recht gefundeert opten decretale. So wie gheeft eñ betaelt gelt voor borchtochte. Weet dat hi heeft actie vā wedrhael optēge nē daer hi borge voor is. op dat hi die borch tochte gedaē heeft tot zijnre begeertē eñ dz den borge sinē meester doet dachuaerdē vo re dē rechte ō hē te vriē eer hi betaelt. Want anders en soude hi geen verhael mogen heb ben. Eñ daer ō die sekerlic wil procederē. nie mant en behoort hem te vorderen borghe te wesen voor een andr sondr bede of begheerte. Want anders en is daer geē ūhael. Eñ is het gedaē ten gebede vā een andr. Dats te seggē ten begeerte vā andere. Weet dat dye borge indien hi bescadicht wort. hi mach des we der halen aendē genē. door wiens begeerte hi dat gedaen heeft. Hoe wel dat ō sekerlic te procederen in sulcke sake men mach eñ be hoort te begheeren. dat den ghene waer om men borge wort hē gelooft te vrien. Wāt als dan is daer gelofte vā stipulacie dye welc is die sekerste wech. Mer na bescreuē recht. in dien daer of geen ander gescil en waer. dā ō die generale maniere te begheren borgē te wesen. so is daer actie van veruolge vā ghe bode van hem te vrien eñ te quitēn. C

Te ontbieden bijden verborchde dat zijn borge voor hem procederen soude.

Noch seit die bescreuē recht dz of die bor ge ūuolcht worde met recht voor zijn borch tochte. eñ hi des liet wetē aēde gene daer hi borge voor is eñ hi dē borge voors. ontbode te ꝑcederē eñ ū werēn tegēs den eiscer dair hi borge tegēs is. eñ die borge hē daer op ū weert met recht. hoe wel die borge bi enige negligencie bi hē ghedaen veruyel vā die ac cessore of principale. oft in boeten oft in cos ten. Weet dat die gene daer hi borge voer is die hem also ghebodē heeft te ver weeren. hem is gehouden weder te gheeuen ende te restitueren die schulde die in deser veruolch doende die borghe ghehadt sal hebben. Niet teghenstaende dat bij faulte vanden voors. borghe ghehoort si die sentencie aendē voor screuen borghe. Ten waer by alsoe dat den verborchde mochte den borghe alsoe gebrec kelijck oft neglighent arguieren de dolo en de dat hy qualiken ende bedriechlijckē ghe daen heeft die negligencie of gebreke bij hē daer om gedaē. In welcke sake alsdā die bor

A ff. si ꝗs cautio in iudi. sisten. c cau. fac. l ij. §. si ꝗs iudicio.

B C. m ādat. l. si p ea contrax l. uinct. ff. eo.

C C. mandat. l. cu ex cā fide. iussionis insti de fide. §. si ꝗs aūt fideiussor

ghe ghehoudē soude wesen vandē voorscre-
uen costen ende boeten. A

Vanden panden ghestelt in nampt oft te
pande.om sculde diemen sculdich is

Capittel.CC.xlij.

Nu dat ic gesien eñ ghetoent hebbe vā-
den borge eñ fideiussoers. So volcht
daer na te thoenen eñ te seggen vādē pandē
dye in nampt of te pande geset zijn ō sculden
diemen sculdich is Eñ daer af seit dat bescre-
uen recht Die sculdenaer en is daer om niet
ontslaghen vanđ scult dat hi pande in nāpte
of te pande geeft.ter tijt toe dat die pande ꝟ
cocht is. ō te wetē oft also veel waerdich is
als die schulde bedraecht. Want indient min
waerdich waer.die schuldenaer is sculdich
dat surplus. Eñ indyent meer waerdich is.
hi ist sculdich weder te hebben B

Te obligeren panden intspeciale ende
int generale

Sōtijts geboertet dat sculdenaer geobli
geert eñ ꝟbint eenige sake int speciale.of bi
sonđ met alle sine goeden int generael of int
gemeyn.eñ die creditoer of de ghene diemen
sculdich is daer op houden wil dattet al ver
bondē is eñ dat hi vandē sijnē of zijn goeden
hē niet en mach behelpen/ biden ꝟbande die
hi seit daer op bi hem gedaē te wesen. Weet
bi bescreuen recht dat indient also si dat die
goeden dye ꝟbonden sijn int speciale mogen
goet genoech wesen eñ volbrengen tgheene
daer datse ō ꝟbonden zijn.soe en is van genē
node dattet meer ꝟbonden of becōmert zijn
Want pande te geuen en is anders niet dan
den genen diemen sculdich is te setten seker-
hede van wel betaelt te zijn.

C Te vercopen die pandē sonđ recht
Item wāneer yemāt pande geeft het sy er-
ue of roerēde goedē op voorwaerdē eñ op cō-
dicie.dz indiē binnē sekerē dagen nz gelost en
wort/dat die gene in wiens handē dattet ge
set is hē daer in mach stellē in besit oft te doē
ꝟcopen/ Weet dat hi hē nyet en mach behoor
lic setten in possessie vanđ sake/noch doen ꝟ
copen/ten si dz hi bi auctoriteit van recht des
doet Eñ nochtās henget de bescreuē recht dz
indien hi des dede sonđ auctoriteit vā recht
so en waer daer a en niet misdaen D

Van vsucaptie oft pande.

Den gene die te pande geeft eenige sakē eñ
de gene wiē des gegeuē is te pande dz voert
set tot eē anđ/hoe wel nochtans dattet si tot
iuste titele.eñ de gene diet also lest wert i hā
dē geset is dz hout.iij.iarē.die welcke is tijt
vā vsucaptie.eñ daer bi gemaect si als here
vāđ sake/nz te mi die gene die des ierst gege
uē heeft te pāde en heft daer of nz verlorē zijn
recht.hi en mach des wel recouuererē oft ꝟ
halen Eñ die gene diet lest in handē geset is
mach zijn wederkeer oft ꝟhael soecken aendē
ghenen diet hem in handen heeft geset. E

Vanden prescriptie in pande

Itē weet dat of yemāt te pāde settede eenī
ge possessie vā erue.eñ de gene in wiens han
de dattet geset is. dz hout bi lāgē tijt en heft
daer ō nz ꝟcreghē possessie.noch prescriptie
De geē die also heeft des te pāde geset of sijn
eruē/sullē eñ behorē dat wedt te hebbē so ge-
ringe als sijt eyscen.mits rekende die vruch
tē.dat op die possessie waerdich geweest is.
die costē dier aē geleit zijn.ō te laborerē of te
bouwen af ghetogen eñ mits betalende dye
achterstal vādē sculdē.indiē ꝟ enich achter-
stal si. F Vādē pādē geset i eēs āđs hant.
Itē indien eenigen pande bi yemant gheset
wort in eens anders hant ō een anđ te beta-
len tot sekerhede. eñ inder betalinge gebrec
si. Weet dat eer die creditoer of de gene die-
ment sculdich is aenspreken mach den pan-
de.hi moet sommeren of eyschen zijn sculdē
aenden sculdenaer. Eñ alsdan indien hē ghe
brec waer soude hi moghen aenspreken den
pande met recht ende anders niet

G Of dat dye pande dye verset
is.gheset eñ ghetransporteert of ꝟureemdt
si biden geene diet be waerde.of behoorde te
bewaren.het si bi testamēt oft anders weet
dz alsdan de genē diet soe te pāde geset heeft
sinē eruē.dz mach wedroepē eñ oec ꝟuolgē
tot allē pleckē eñ plaetsen waer hi die weet
mits betalende die sculdē/daer ō dattet ꝟset
was.eñ dese actie hietmē actie inđ sake H

A C.de mā da. l. si fideiussor.l. si.p ea iūc. glo fi.
B C.de pig. nol debitor qui pi gnoribus.
C C.eu.dict a q̄ uis constet.
D C.eu.di.l.cre ditores q̄ non
E C.eu.di.l.vsu captio pigno ris.
F C.eu.d.l.sido miniū ei9 pos sessiōis. sō h9 est q creditor nō possidet et sn possessiōe v sucaptio non procedit.c.sn possessione de reg.iur. li.vi. ergo nō pscri bit sm qsdam g.tñ tz strari um in.l.cū no tissimis§p ver bo cōstituta.c. de prescrip. xxx.anno.
G C.eu.di.l.aue tētica.si ita si.
H C.eu.di.l.de bitorē neqz vē ditorē.l.pigō ris l'ypothece Nota qnō vñ pōit h casuz .l. debitorē nar loquitur qqñ ipe debitor ali enat rē obli gatā ipse cre ditor sp hz vre tinetius pig noris.

❡ Van pande verloren biden bewarer.

Item weet dat de gene die in bewaernisse heeft die pande van een and'. indiē datse v'loren worden bi zijnre scult eñ v'sumenisse/of bi quade bewaernisse/hi is gehoudē die weder te geuen/eñ daer en is anders geen excusacie/dā indien datse hem gestolen warē/of genomē met crachten/met and' saken van sinē goedē/eñ ooc dattet blekē clairlikē dattet waer sond' zijn sculde. alsdan soude daer wesen excusacie of onsculde. A

❡ Van saken te samen geobligeert oft v'bōden. sonder geobligeert te wesen bi sondere.

❡ Capittel. C C.xliij.

O Hi moecht wetē dz dye sake somtijts geobligeert is tessens eñ te samē/sond' datse belast oft v'bondē si bi sonder Eñ weet hij dese rubrike biden bescreuen recht Dat alle de goeden vandē genen dye sculdich zijn inden gemeyne sake/of vādē here/bij dese selue nature eñ cōdicie zijnse gheobligeert eñ v'bonden/eñ zijn als panden waer datse zijn.

B. Om die sculde vanden here.

Itē des ghelijcx alle dye goeden vādē genē die sculdich zijn aendē boerse vādē here of pcuroer fiscael Dats te seggē die goedē vādē genē die den here sculdich sijn daer si ond' gesetē sijn. zijn geobligeert of v'bondē als pādē eñ worden betaelt voor allē and' sculden. Eñ mē geraect eñ v'haelt dye selue sculdē op die goeden eñ pandē vādē sculdenaers wair datse zijn iud' iusticie eñ onderdanicheit vā den heere/eñ bi nature van recht zijnse daer toe v'bonden eñ geobligeert. Mer sommige willen seggen dat in dit stuc niet en behoort begrepen noch v'staen te wesen/ dan om dye sculde vādē here souueraen/ende recht heeft fiscale. C

❡ Van een vrouwe die weduwe is niet te veruolgen voechden te hebben voer haer kinderen.

❡ Oft gebuerde dz enige vrouwe kinderen hadde ond' haer iarē. wed' huwelict Eñ si dā daer op nā en v'uolchde/ō haer kinderē voechden of regierers te hebbē. of nyet haer deele en gaue als si wed' huwelict/of nz en betaelt tgene dat si haer sculdich soude wesen. weet dat die goeden vandē anderē mā dye sy ghenomen soude hebben soudē v'bondē wesen te refonderē of te restitueren die scade vanden kinderen/hoe wel dat den man vandē kinderen geen onderwint en hadde D

❡ Item dat die goedē wesende in eenē huyse. zijn pande voor die huyshuere.

❡ Het is eē seker sake dat alle dye goeden in eē huys gebrocht zijn diemē in huyr waer heuet pādē zijn voor die huyshuer/bid' naturen vandē bescreuē recht. eñ en behorē nyet ghetrāsporteert noch ghepooret te wesen wten huise. na dat die huysheer des v'bodē sal hebbē/wāt daer en behoeft anders geen iusticie noch sergēt dā de here vandē huise Also wordet gehoudē eñ bewaert bidē castumierē al lesins. E

❡ Hoe dye sake van andere niet en mach v'set worden. Ca.cc.xliiij.

Eñ nochtans willē dye bescreuē rechtē dat of de pcuroer vā yemāt ō die sake van sijnen meester/eñ om zijn sake te onderhoudē v'set eenigen huisraet om zijn voors. meester/eñ die meester dz wed'sept weder te gheuen eñ te betalen Dat die ghene die hem des geleent sal hebbē mach ontfangē wesen den pande te v'copē. naer dat des bekeert sal zijn. in zijn profite. biden fayte vā sinen pcuroer. F

❡ Te versetten eens anders goet bi loosheit.

Itē bi desen recht blijct claerlic dz niemant en mach v'settē eens and's goet. eñ als in die precedēte rubrike is geroert Noch seit recht dat of enige hengende bi fantisie. zijn goedē te v'setten om andere te bedriegen/ende dat voor de hant wel wiste/of dat yemāt verset te eens anders goet wetens dat zijn nyet en ware/mer des dede om een ander te bedriegen weet dat in sulcker sake die pande scul e staat houden/eñ soude waerdich wesen ende men en soudt nyet mogen v'halen gelijc and' sakē/wāt die tricherie of bedroch dier wesē soude. en soude niet ghehengen dye pande en soude houden eñ waerdich wesen ō den ghene aen wient v'bondē eñ veset is. G

❡ Dat tutoers oft voechden ende curatoers moghen versetten.

A C.ru.di.l. sicut vim maiorē. v.l.q fortuitis C.de pig.act.

B C.in gñ caus. pig.ta.ptra l. vniuša bona.

C C.ru.di.l.certū est eius.

D C.ru.di.ct.l.si mē legittima v ē cas? specialis ī h̄ vir fecit di matrimonij tūnc p debito sue vroris

E C.ru.di.l.sancim? de inuectis Et nō solū in ytalia sz etiam in pvicia v vbiq locorū inuecta v illata sc iuris presūptiōe tacite obligata locatori.

F C.ru.si alte a res pignorida ta sit.l.i.

G C.ru.di.l.si p bauerit pretiē di. Nota q hic male pōit ca. sū.l. si pbauerit nā et si ego sciens rē alienā dem pignori q pignus h̄ q ē manifeste p.ro.ti.lea bū ōt in principio. Fin ca.l.y.

Oft de tutoer oft curatoer vā eenige versette
den eenighe saken vande ghenen die si in be
waernisse hebbē om haer recht eñ querelle
te ondhoudē Weet dat des wel te houden is

A
C. xii. dicta. l. curato. adicti

A ¶ Vanden saken die niet en moghen noch en behorē verset te wesen. Ca. CC. xlv.

B
C. q res pig. oblig. pos. vl non. l. i

C
C. xii. di. l. exe cutores a quo cūqz iudice.

Die bescreuen rechtē seggen datter saken zijn die niet en moghen noch ooc en behorē te sijn verset noch ooc verbondē. gelijcker wijs hoe wel nochtās dat dye sommighe verbinden alle haer goeden generalijc. hi en mach daer om niet versetten sijn wijf indien hi eenich heeft/noch sijn kinderen indiē hi eenige heeft/noch nae die opinie van sommigen. die gemeine oft dagelicxse cleederen. van sinen liue. want hi niet naect ghaen en sal. . welcke reden niet en gehenget. Eñ dat meer is sijn behoeftelike noottorft. want re- denen des niet en soude mogen gehengen/eñ ooc en waer niet behoorlic dz hijd sculde gaē soude tot perdicie of verlies. B ¶ Vanden paerden eñ ploegen eñ haer toebehoren

D
C. xii. di. l. pig nor. gracia.

E
C. x. ii. di. . sic in quibuscunqz contractus.

Item is verbondē den executorē als doer waerders te executerē ō sculde. die paerdē. die wagen. die ploigē. eñ andr dier gelike dingē dair toe behorē eñ daer of dye laboer vande lande soude mogen cesserē. Wāt dat soude wesen tegens die gemeyne sake Eñ sulcke goedē en mogen niet verset worden noch vercocht. so lange als mē ander kan vinden. Eñ die bescreuē recht wil. dz dē rechter die des verbiet te vercopē gecondēneert si dat te beterē. noch sulcke goede en behorē niet verstaen te wesen in obligacie. wanneer eē man alle sijn goedē gene- ralic obligeert. C Noch seyt den recht hier na volgende. datter niet behoorlic en is noch vā node in pande te settē. noch tot vercopinge enige goedē. die de bouwerie vādē lande of lantwinninge toebehoort eñ aengaet.

F
C. q potior. i pig. h abe. l. si. decreto preto ris. v. c. q porē que de re iu. li vi.

G
C. xii. dict. l. si sequū pignorē

H
C. xii. di. l. por q dē creditor

Eñ die redē is. ō dat tz gebesicht wort indē gemeynen oerbaer. noch sulcke goedē en be- horen niet te vallen in executie so lange als- men andr vindē mach Hoe wel nochtans dat men dē man most in geuāgenisse setten diet sculdich is. Indiē dat hi selue die ploech niet en voerde of bouwerien en dede. D

¶ Te obliegeren toecomende goeden.

Eñ of gebuerde dat enige obligeert alle sijne goede bi generale woordē/na dz die stipulaci of belofte behoorlic eñ rechtuardich wesen sal/eñ dz bij dese generale obligacie also gedaē/weet dattet behoort verstaen te wesen dat also wel verbōdē zijn alle sijn goedē toecomēde/als of hi dz bi woordē expres seide/eñ die goedē noēde/wāt obligacie nae datse ter goed trouwē eñ rechtuerdich is. is te houdē in allē sakē eñ cōtractē eñ daer tegens eñ behoort nz gecomē te wesen noch lichte excep- cie en behoort et alsdā daer inne nz ontfangē te wordē. E ¶ Vandē genen die meest recht heeft aendē pandē. Ca. cc. xlvi.

Die meest recht heeft aēdē pādē blijct bi tgene dz hier na volcht Te wetē is dz de gene die hē ierst te recht trect of te recht spreect of dē gene i wiēs hādē die pādē eerst geset zijn of dē gene aē wiē die pādē eerst verbondē is Die heeft dmeeste recht optē pāde. F Eñ eerst gatet optē pande Hoe wel dz eenige gehoudē sijn totten gemeine sake die welcke sake is gepreuilegeert Nochtans of optē genen. dye also aēdē gemeynte verbondē is/ofō dijn scult eerst recht gesproken wort. of die rechters hant daer op ghe set. of eerste aendē pandē genoēt. eñ met recht gecōsigneret/weet dat niet tegenstaende die sake ghe preuilegeert. of die gemeyne sake als voors. is. Is sijn pant also signeret eñ geroepē met recht salt passeren eñ voortgaē tot executie. eñ tot dijn recht so verre als ghi dair of doet blijcken G Of den anderden creditoer sijn sculdē wil verhalē Het is behoorlijc dat hi den eersten creditoer sijn moede heeft van sijnre scult. eñ alsdan so sal die pande hē gheheeliken toebehorē. H Dyt bescreuen recht seit. dat die obligacie generale be- grijpt in haer seluen oec mede dye speciale.

¶ Een exempel daer op.

Jan heeft verbonden alle sijn goeden generalijc tegheus N. om sekeren ghelde dye hy haer sculdich was. Ende daer nae die voorschreuen Jan om me sekere andere saecke obligeerde teghens Thomas na mentlijck.

seker saeke vā sinẽ goedẽ/ weet dat thomas aen wiẽ de sake of aẽdeel geobligeert is niet en mach obligerẽ oft belettẽ de obligacie die de voorl. N. heeft/ de welcke is generale sal stadt houdẽ op de obligasie genaẽt intspeciale/ ende dye generale sal ten eersten worden voldaen. A

¶ Die goedẽ te ꝟcopẽ bidẽ eersten creditoer aendẽ anderdẽ. Cap. CC. xlvii.

Ende of dẽ eerstẽ creditoer ꝟcoopt den pant die voort tegẽ andere ꝟbondẽ is anđ werue vā hẽ/ weet dat hij des wel doen mach sonđ datmẽ hẽ daer af mochte begripẽ Eñ of de sculdenaer vrij ꝟcocht of gaef dẽ pāde aendẽ eerstẽ creditoer/ wel mach hijt doẽ Eñ daer ō en sult ghi niet ꝟliesen dinẽ sculdẽ niet meer dan of hijt ꝟcochte oft gaue eenen anderẽ daer hi nz toe ꝟbōdẽ en waer. Eñ oft ghi liet dẽ eerstẽ creditoer aen wiẽ dẽ pande ꝟbōdẽ is tghene datmẽ hẽ sculdich is opten pande/ weet dat die pāde v behoort te bliuen in onderpande van dinẽ sculde. B

¶ Te ꝟcopen pande om schulde.

¶ Hoe wel dat bi veel vsanciẽ vā landẽ zijn geordineert eñ gehoudẽ/ dat wāneer eenige pandẽ ꝟcocht wordẽ ō sculdẽ tẽ begeertẽ vā dẽ creditoer/ mẽ sedt hẽ eñ beteekẽt dach nae somige pleckẽ vā .iij. dagẽ/ eñ na anđ pleckẽ vā .vij. dagẽ eñ .vij. nachtẽ/ weet dat nae bescreuẽ recht na dat de pande ꝟcocht is eñ de sculdenaer des woude weder hebbẽ ō dẽ prisij hi en waer daer toe nz ontfanclic/ wāt de cōtrarie eẽs gedaẽ vā een houdelike sake en behoort niet ꝟscheyden te zijn. C

Eñ de anđ de creditoer en mach niet belettẽ dẽ eerstẽ en sal wel mogẽ de pāde ꝟcopẽ so gerin ge alst hẽ believẽ sal/ ten sij dz den anderdẽ die eerste betaelt eñ opleyt tghene datmẽ hẽ sculdich is/ eñ also soude hi here wesen vanden panden. D

¶ Pande te vercopen voor sculde.

¶ Men en sal niet alleẽ nemen die roerende goedẽ/ gelijc als saken paerdẽ eñ anđ goedẽ aẽndẽ genen op wien den rechter gebiet datmen pāde nemen eñ heffen sal/ mer so mach men oec de sculden die andere hem sculdich souden wesen nemen eñ veruolghen. Daer op geordineert bidẽ teggen woordigen. dat mẽ wel comẽ mach opten sculde vādẽ sculde naer alsmen anders geen goeden en vint te executeren. mer eer niet. Eñ is behoorlic dat die rescriptie vādẽ executoer daer af mẽcye maect eñ dat die sculde bekent si E

¶ Den pande te copen biden creditoer.

¶ Item weet dat of biden rechter geordineret is te ꝟcopẽ enighen panden om den crediᵗoer te voldoen. ende den pande gheexposeret eñ geset tot vercopige. niemāt en is diet copen wyl. om dye vrese vandẽ ghenen dyet toebehoert of om zijn loosheit/ weet dat die creditoer dat wel mach copen om den prijse eñ is daer toe ontfanclick. F

¶ Te ꝟsetten den pande teghens een ander bi ghebreke van betalinghe.

¶ Item het is te wetẽ dat of ic geobligeert ende verbonden hebbe. weghen/ oft lant. oft ander saken of panden wel mach die ghene aẽ wiẽ dat ic ꝟset sal hebbẽ des voert aẽ een anđ ꝟsettẽ bij gebreke vā mijnre betalinghe eñ dẽ anđ dẽ creditoer sal aẽdẽ pande rechte hebbẽ als tot rechte vā pādẽ toebehoort mer indiẽt lant waer eñ ic niet ꝟset en hadde dā die vruchten Die ghene in wiens handen ic des geset soude hebbẽ en soude niet moghen ꝟsettẽ dat lant eñ indien hijt ꝟsette eñ ic dẽ eersten creditoer betaelde Die ꝟsettinge de hi daer af gedaẽ soude hebbẽ en soude nyet houdẽ eñ ic soude weđ hebbẽ mijn lant sulck als ic dye vinden scude sonđ cost noch interest te restituerẽ aẽdẽ anđ dẽ dairt ꝟset wair

¶ Te ꝟcopen den pande om die reste. G

¶ Eñ of die creditoer die in pāde hout enige houdige of anđ goedẽ betaelt wair vāđ helft of vā die meeste deel vanđ scult Daer ō en ist niet die reste vanđ sculde en soude moetẽ betaelt worden Eñ ō dat des te doen men wel mach vercopen den pande eñ die vercopinge sal houden. H

¶ Te cōsigneren eñ te sommeren die betalinghe.

Of die creditoer an wiẽ de pāde ꝟset is nz ōtfāgen en wille tgheẽ datmẽ hẽ sculdich is eñ dye schuldenaer hem biet te betalen. Nyet

M C. ex. l. si quis liter.

S C. si ātiq. cre. pig. vendi. l. si vēdidiss; q; aũ pignus.

C C. eu. di. l. obligata pignoris iure.

D C. eu. dict. l. q. uim? creditor

E C. de pro. pig no. l. si precoriũ pignus.

F C. si in causa iudica pig. ca sit. l. cũ in causa iudi catis. l. in causa iudicati.

G C. si pig. pigno. dat. sit. l. i.

H C. de distrat. pignor. l. quã dm non est integra.

te min die sculdenaer behoort te consignerẽ/ eñ te ỽmanẽ die betalinge voor goede mannen. Eñ dat gedaen oft de creditoer die pande daer op ỽcochte/men soudt mogẽ weder roepẽ eñ de cõsignacie soude stadt houdẽ die v aer op gedaen waer. A

A
C.rn.vi.l.'ſi p nſq̃z diſtrahentur.

¶ Van vrouwen pande te versettẽ voor een ander.

B
C.rn.vi.l.mulier ʒ res ſpecialiter. Errat ħ in eo q̄ vr ſi ꝓ ſe pign? dat uā rñc nõ licz creditori illā vẽdere nec ꝓ alio dans pign? ꝓpt' vellia nũ.l.ij.§.ſi. ff. ae vel.

¶ Oft een vrouwe obligeert of ỽbint enigẽ pande voor een anď of voor haer seluẽ tegẽs yemãt. Eñ de ghene in wiens handẽ dẽ pande ỽsedt is die woude voort ỽbindẽ voor hẽ tegens yemãt oft vercoopẽ/ weet dat hi des niet en soude mogẽ doẽ sonder dat wijf voor recht te roepen. Eñ dat dat ghedaẽ wort bij auctoriteyt van recht. B

Die pandẽ te ỽcopen ten begheerte vã een vanden creditoren.

C
C.rn.v.l.ſi in ħ q̄ͦ iure tibi debetur.

¶ Eñ oft gebuerde dat eenige saken geobligeert oft ỽbonden worden in maniere van pande tot veel creditorẽ/ eñ een vã hẽ lieden de pande bewaerde aen wiẽ des mede ỽbonden waer/ weet dat in dien een vandẽ creditoren begeerde aendẽ rechter/dat die saken vercocht wordẽ voor hẽ eñ voor de ander te betalen/ weet datse schuldich zijn ỽcocht te wesen ten begheerte van een vandẽ crediteren wie hi si. Mer op die penninghẽ vander vercoopinge/die eerste creditorẽ soudẽ eerst betaelt zijn/ hoe wel dat die ỽcopinghe niet en waer tot hoer begheertẽ/ so verre als dat gelt duerde/ eñ nochtans die vercoopinge is ontfanclick. C

D
C.de teſtamẽ l.teſtandi.

E
C.li.vi.rn. de his q̄ teſta.fa. poſ.le ſeniũ q̄ͦ ẽ etatis.ʒ.l ultimo.

¶ Vanden testamenten.

¶ Cap. CC.xlviij.

F
C.rn.vict.l.ſi frat patruelis

G
C.rn.vi.l.ſi ſo quiter

Bi castume eñ vsancie van waerliken houẽ. Testament eñ ordinantie vandẽ wter sten wille vandẽ ghene die des makede ende ordineert is te houdẽ eñ te conserũerẽ bij allen rechters/ so verre alst daer of behoorlick is te doen bliken. D

¶ Wie testament maken mach.

¶ Eñ daer om wil ic vthoonẽ wie testamẽt mach makẽ eñ wie niet. So weet dat de sone die onder zijn iarẽ eñ inder onderdanicheit van vader ende moeder is/ en mach geẽ testamente maecken die waerdich ende behoorlick si.

¶ Itẽ outheit vã iaren noch siecte en beledt niet testament te mogẽ makẽ/ op dat si haer natuerlike sinnẽ hebben. E

¶ Nochtans willẽ die bescreuen rechtẽ dat na dat een ionge .xiiij. iaren out is/ sal mogẽ maken testamẽt die met recht waerdich wesen sal. So is soe expresselic geseit int recht die seit/ dat die iongẽ ouer .xiiij. iarẽ mogen makẽ testament. ꝛc. eñ is wel verclaert/ dat indiẽ daer niet meer ouer .xiiij. iarẽ en waere dan een vre/ so soudẽ die .xiiij. iarẽ volcoemen wesen/ want het is van node datse volcomen zijn Ende noch ist te verstaen dat opten sone behooren die .xiiij. iaren volcomen te wesen ende die dochter .xij. iaren.

F ¶ Vanden testament ghedaen voor desperacie.

¶ Eñ of gebuerde dat yemant die testamẽt gemaect hadde hẽ despereerde/ of hẽ seluen doode bi raserie vã hoofde/ bi siecte oft bi andere accidẽtale/ weet dat die testamẽt daer om niet gebrokẽ noch ỽscheydẽ soude wesẽ ten soude houdẽ eñ met recht waerdich wesen. Maer in diẽ hi hẽ ỽdede midts vreese vã pine ofte vonnisse die hij meynde te hebben midts zijnre misdaet/ weet dat zijn testament niet houden noch waerdich wesen en soude/ hoe wel dat hij des gedaẽ hadde daer te vorẽ in goeder memorie. G

¶ Vandẽ testament vanden furiosen.

¶ Item biden bescreuen recht moechdi weten/ dat die ghene die in cranchede van sinnen is niet en mach testamẽt makẽ die waerdich si so lange als zijn siecte geduert. Mer so gheringe als hi wt zijnre siecte is eñ weder gecomẽ tot zijnre goeder memorie weet dat ter wilen dat hi in sulcker staet is hi wel makẽ mach zijn testament/ eñ alsoe hoe wel dat hij dickent in goeder memoriẽ is eñ dickent weder valt in zijnre furioesheit of siecte/ nochtãs is hi in goeder memorie den tijt dat hi zijn testament maect in presencie van goeder mannen diet in goeder memorie betuygen mogen/ dat testament sal waerdich

wesen. Eñ indien hi indē tide vā sijnre siectē eenighe sake dede dat en soude niet houden noch waerdich wesen. A

¶ Item vandē testamente vanden stommē

¶ Itē so moechdi noch wetē of eenigē stomme geboren is bi sulcke redenē is hi doof. Eñ daer omme sulcke en mogē gheen testament maken noch ordinancie vandē wtersté wille die waerdich wesen soude. Mer indiē enige tot anderē tiden gesprokē hadde eñ stomme gewordē ware bi eenigen accidēt sulckē mogen wel maken testament eñ ordinancie vandē wtersten wille. Het si bi teykenē oft bi ghescriften na dattet bliken moechte dat hi dat bi sinē wtersten wille also hebbē wil.

B ¶ Vanden testament vandē illegitimen oft bastaerden.

¶ Item biden costume locale willen die costumē seggen eñ houden/ dat illegitismes nz en moghen maken testamēt vā haer goeden die waerdich si/ tē si bi also dat alle die ghiften die hi bi sinē testamente gheeft doet dan wech draghē elck die hi se gegeuen heeft ter stont voor sijn doot. Wāt na dat die illegitisme doot wesen sonde. De here ond' wyen die goeden alsdan geuonden souden wesen soude segghen eñ bi die voorscreuē costume houden die goeden voor hem nae dat illegitisme alsdan daerinne gheuondē soude wesen ond' possissien ten daghe vā sinen ouerliden/ niet tegenstaende testament die de voorscreuē illegitisme daer of ghedaen soude hebben. Eñ also sietment doen eñ hantiren daghelicx in landen costumier/ mer weet dat bidē bescreuen recht dese costume niet en is geapprobeert. Wāt bi bescreuē rechte/ alle mogen si testament maken diet beschreuē recht niet en verbyet ghelijc voorscreuen is. C

¶ Vanden prelaten eñ religiosen.

¶ Item een prelaet en mach gheē testamēt maken vanden kerckelike goeden/ mer vanden goeden die hi hebbē soude vā sijn proprē erue daer of so mach hi testament maken tot sijnre beliefte. D Item ghy moecht wetē dat religiosen gheprofessijt geē testament en mogen makē die waerdich sy.

E Noch moechdi weten. Dat clerkē gebeneficeert van goedē vercregen vander kercke gheen testament en mogen makē dye waerdich sy. F

A
C. eū. dic. l. furiosuz in suis indicijs.

B
C. eū. dcā. l. si secretis muto et surdo.

¶ Hoe dat testamēt goet ende waerdich is.

¶ Hoewel dat van outs bi bescreuen rechte van node was/ dat testamēt ombehoorlic beteykēt eñ geapprobeert te wesen gedaē moste wesen voor seuen tuygen eñ besegelt van een van hē liedē oft meer of and's het en was van geenre waerden. Weet dat des is gemodificeert eñ geordineert in sulcker maniren dat nu tegenwoordich is eñ gecōcedeert eñ toegelaten testamēt te maken aen alle dē genen die met redene des mogen doen eñ dienz begrepen en sijn vandē saken bouen gescreuen in deser rubrike die des niet doen en mogen. Eñ dat nyeuwe recht seyt oft testamēt gemaect is voor die testamētoers. Dats te seggen voor synen pastoor eñ ander twee tuygē daer mede. Is waerdich ende te houdē als cracht van testament behoorlic gedaē/ noch costume ter cōtrarie en behoort gheē stadt te hebben den testamēt also gedaē/ en sal stadt hebben eñ waerdich wesen. G

C
C. q̄ testa. fac. pos. l' nō p̄ testi. q' oēs p̄nt testari q̄ p̄ leges expressenō phibētur vel saltē ōnio absolutū q illegitimi' non possit testari.

D
Decre. de test. c. vl. vol. c. 4 no iuri: dam

Noch troest een and' decretale dit stuc eñ seit. Dat of den testamēt gedaē is bi redelike aelmissen sond' onredelike fauoer eñ sond' ontamelike ghiften/ eñ sond' te fraudere sinē rechten eruen/ weet dat sulcke testamēt ghedaē voor twee tuygen witachtighe is te houden te conserueren. H

E
Eu. dcā. c. qui ā ingredienti bus.

F
Eu. dcā. c. cū officijs.

¶ Te condigen den testamēt voor den recht

¶ Oft gebuerde daer na dat die testamēt voor recht gecōdicht waer eñ die copie ond' recht ghebleuen. Dat testamēt verlorē wort bi eenighe auenture. Daer ōme en soudet niet bliuen ten soude stadt houden eñ waerdich wesen/ eñ dat die copie die ond' recht ware/ soude worden vernyen wet bidē tuygē die daer ouer geweest souden hebbē tegenwoordich.

I ¶ Vanden testamēt te wederroepē oft te approberen.

¶ So wie den testamēt wil approberē het en is van ghenen node te redargueren/ of de tuyghen vrij sijn oft niet noch wie sij sijn op

G
Eu. dcā. c. cū esses in nostra

H
c. relatū est ā cū ad vēm eo ti. Istud capl'z est directe cōtra consuetudinē mechliniensem

I
c. de testa. l. publicati semel.

dattet gheen valsche tuyghen en sijn Want anders en is daer tegēs geen wedroepē Institue verclaert daer of meer in sijn boeck ghelijc alst bliken sal int eynde van deser rubrike. A

A C.ru.di.l. testes seruiau liberi est prima

B C.ru.di.l. errore scribētis z.l. ābiguitates q̄ per ignorant am

C C.ru.di.l. dictantib⁹ testamenta.

D C.ru.di.l san cim⁹ si quis

E C. de legat⁹.l q̄ p⁹ testamētum.

F C.ru.di.l. ex responso viri prudētissimi. Nota q̄ d.l.h nō de l; sit bona s; de cū q̄s ē heres institut⁹ et legata ei⁹ si nō adeat nō pdit legatū sec⁹ ecōtra

G C.ru.dict.l.si vniuerse facultates.

H C.ru.di.l.creditori si.

¶ Van testamēt in vreēde talen

Item noch moecht di wetē/dat of een clerck die testamēt bescrijft en hi dat bescreuē vā eē andē maniere dā hi sculdich waer na den verstant vandē testamentoer/eñ vandē tuygen aldaer teghen woordich wesende Het waer dattet de clerc dede m; weten; oft inon wetē hept Daer om en soudet niet bliuen de voorscreuen testament en seude waerdich wesen eñ bliuen so verre als de tuygen daer op ghehoort warē Oft noch in dient gebuerde dat de voorscreuen clerck ghescreuen hadde een woort in vreemdē talen/ geliker wijs als of die clerck sculdich waer te scriuen dat dē testatoer gegeuē heeft een scale weghende een merc eñ die clerc alsdā vergate te scriuē een scale Weet dat dat gebreckelike woort also gescreuē of vā een andē dier gelijc en sal nyet hinderen den testamēt en sal goet eñ oec van waerden bliuen eñ soude wordē gheuesticht biden rechter dattet een siluerē scale wesen soude Eñ also behoortet verstaē te wesē vā anderen woordē indient geboert. B

¶ Te geuen aendē clercke of aendē tuyghen

Die bescreuen rechten henghē wel dat die testatoer mach latē eñ geuen in sijn testamē te eenighe sake aenden ghenen die den testamēt bescrijft eñ den tuygen die daer toe ghe roepen sijn. Ende en sullen daer omme nyet ghewraecht worden. C

¶ Testament ghemaect ouer langhen tijt.

¶ Soe weet dat den testamēt die gemaect waer ouer thien iaren geleden of meer daer om niet en is verscheydē noch oec te nyete tē sij bi also dattet getoēt sy dat de testatoer daer na ander wille ghehadt heeft. Eñ gemaect ander testament voor behoorlike tuyghen. D

Vanden ghiften te verropen.

Eñ oft gebuerde d; de gifter na d; hi enige sake gegeuē hadde Het waer erue of andē roerende goedē eñ hi die vercochte of cōsigneerde eñ daer op asliuich woort soudē te wedroepen sijn testamēt Weet d; de gene diet gegeuē of bespzokē is heeft sake sijn gifte te eischē bi actie legatarie eñ die testamētoers oft erfgenamē sullē moetē volcomē eñ volbrenghen die ghifte aendē ghenen diet gegeuen of besprokē is n; tegenstaēde dattet alsdā vercoft oft verset ware biden ghifter. E

¶ Te makē bi testamēt aumousnier eñ parchonie.

¶ Het en is niet verbondē bijden bescreuē rechte men mach wesen aumosnier eñ parchonier vā eenige saken dats te seggen hebbē legaet voor wt eñ sijn erfgename vā enigē persone hoe wel dat veel costumen contrarie sijn van desen. F

¶ Dat testament nyet waerdich en is sonder die sculden te betalen.

¶ Itē dat testamēt niet waerdich eñ is sonder die scult te betalen eñ en mach niet gesciē bi wat persone datiet sy/ ten sij dat eerst eñ voor alle werc die sculdē betaelt sijn eñ dye betuycht die bescreuen recht. G

¶ Te geuen den pande die verset is.

¶ Oft geboerde dat de testatoer oft ghifter verset hadde enige vā sijn iuwelē tegens eenige vā sijn vriendē ō sculde van gelde die hi hē geleent soude hebbē/ of dat hi hē sculdich ware bi wat maniere dattet si eñ hi hē in sijnen testamēt die pāde gaue sondē te betalē dat gene daer omme verset waer eñ daer op asliuich worde sondē die sculden te betalen Weet dat die erfnamē sijn gehoudē die sculde te betalē niet tegenstaende dat die ghifte oft pande hē ghegheuen is. H

¶ Vanden man sijn wijfte gheuen.

¶ Itē weet dat hoe wel dat costume cōtrarie sy/ dat de man niet en mach sijn wijf verbeteren of geuen. Nochtans willē die bescreuē rechten dat die mā in sijn dootbedde mach sinen wijf geuen eñ bespreken seker behoorlike giftē eñ dat wijf des gelijcx horē mā wat alsdā is die onbehoorlike of ōbetamelike fauoer ouer geledē in d; stuc/ waer ōme dattet geordineert is dat mā eñ wijf malcāderē n; verbeteren en mogē in andē rechtē Dats te seggen wāneer si te samē sijn in gesondicheyt ā die saken bouen geallegeert Want gifte tus

schen leuendige en mogē si malcanderē niet moeyen A

Te legateren of te gheuen van erfname tot erfname

Hoe wel dat sommighe houdē dat mē nz en mach legateren noch makē condicie dat dye derde erfname sculdich is te houdē ten sij dz tet hē belieft Weet dat bi bescreuē recht dye testatoer of ghifter vri heer is vā zijnre sake Eñ mach daer af legaterē eñ ordinerē i zijn testamēt tgeent dat hem belieft hoe wel dat tet op erue of lant si. eñ die ordinācie dye hy aldaer op maect. sal houdē eñ waerdich sijn van erfgename tot erfgename Of si en latē die sake niet gheordineert. B

Te legaterē een persone eens deels vand sake/eñ een ander een ander deel daer inne.

Of yemāt waer die in zijn testamēt ordineerde vā eenige sake oft vā enigen erue tot eē persone allene Eñ dan daer na opte selue sake oft opten seluen erue oec mede ordineerde tot eenē anderē eens deels daer af Weet dat daer ōme zijn testament nyet wesen en soude gecorrupeert noch weder gheroepen. Want met redene eñ recht ist gheordineert dat een yegelic so lange als hi is in goede natuerlike sinnē Hi mach ōmerē eñ wedroepē zijn ghifte/eñ daer ōme of hij te vorē gegeuē heeft die geheele sake. Hi mach oec wel daer afgeuen eñ betrecken die ghifte eñ gheeuen een deel tot een ander So soude hi oec mede die geheele sake Indient hē beliefde. C

Testament te heelen ofte verswighen

Dat voorscreuē recht begeert eñ ordineret Om of te nemē eñ te scuwen alle fraudē eñ bedroch int fayte vā testamēt. eñ dz de wterste wille vandē doodē volcomē mochte worden sond lanc ōtrec/dat indien enich sijn die missaket/of niet te vorē en brenct dat testament vā yemāt na zijnre doot eñ dz retardeert dattet tot kennisse eñ effect niet comē en mach Weet dat so wāneer als dat testamēt tot kennisse gecomē sal wesen Die gene diet also achter gehoudē eñ bedect heeft behoort te ōuliesen allē die profite eñ beneficie die hē bi dē testamēt soude mogen comē eñ behoorde te hebbē Eñ en soude hē daer af niet gegeuen worde/eñ of hijt bi enige subtile wegen oft anders genomē hadde gecregen eñ gegeuē so is hi sculdich des weder te geuē/ eñ behoort daer toe bedwōgen te wesen eñ noch tot discrecie vandē rechter ō dies wille dat hij met loosheit ōswegen eñ achter ghehoudē heeft die ghiften eñ aelmissen vanden armē eñ vā der siele vanden testatoer D

Te testateren ō te bespreken dat zijn wijf niet weder huweliken en sal.

Die bescreuē rechtē ōbiedē dz in testamēte oft anders die mā nz en mach sijn wijf ōbiedē weder te huwelikē na zijnre doot/noch dattet wijf gehoudē si daer op te sweren/eñ indien si daer op sweren/ō haren man te gelieuē/ of wt vreese. Soe en soude des niet waerdich noch te houden wesen/eñ hoe wel dat de mā dat also ordineerde in zijn testamēt dat of dz wijf weder huwelicte si ōuliesen soude. ₰c. Of dat si soude wesen ōsteken vā sulker sake. ₰c. Of dat indien si niet weder en huwelicte sy soude gebruycken sulcke sake Of indiē si weder huwelict si salt ōuliesen/weet dz alle des niet en is waerdich/want indient der vrouwe belieft si mach weder huwelikē eñ daer ōme en salse niet ōuliesen haer recht die si by den testament mach eñ is sculdich te hebben bi die generale costume vandē lande/aengesien tgeent dat haer man haer gelatē hadde indien si ongehuwelict blijft E

Te willen segghen teghens een testamēt

Het is eñ behoort te wezē ind discretie vā dē rechter te estimerē eñ te begrijpē/welcke of hoedanige die wille vādē dodē was bij alle behoorlike wegē eñ ondsoec. eñ bi alle tgene dz hi daer af ondvindē eñ ōnemen sal mogen eñ daer na ordinerē eñ maken dz de wille vanden doden volbracht mach wordē soe na alsmen dat raken eñ doen kan/hoe wel dz enige om zijn singulaer profijt daer tegens is bi lose eñ onbehoorlike wegen of bi barat seggende is F

Van testament niet volbracht binnen siaers.

Het is wel genoech gestilleert gē woōlic eñ geuseert Dat so wāneer die testamētoers of executoers aengenomē hebbē eenighe testa

Marginal notes:

A C. ru. d. l. non tantū duorū.

B C. ru. dic. l. in annalibus legatis.

C C. ru. di. l. cuz q̄stio talis.

D C. ru. di. l. si legatarius celauerit.

E C. ru. de idic. viduit. et le. iul. misella. tollen. l. ij.

F C. ru. de. fidei cōmis. l. volun tatis questio.

mēt indient binnen s iaers niet volbrocht en wort si mogē begrepē wesen bi dē erfnamē vandē testatoir of bi dē rechter rekeninge te doē vanden voors. testament eñ ordinantie.

A

C.xii.di aut. tentica hoc ā plius.

Eñ dat si daer af niet meer en hebben dye bewaernisse noch administracie/eñ si zijn sculdich tē vliesen de ghifte eñ profite/die si i dz testament sculdich zijn te hebben. eñ dat testament sal biden rechter geset worden indē handē vanden erfnamē mits borgestellende dat si dz testamēt behoorlic volcomē sullē eñ indiēt die erfnamē nz en dedē/so is indē rechter dat hi dat selue wel doen mach ter cause vā zijnre officie/eñ van die wylle des dodes te stellen tot behoorlike executie/ eñ oec bidē gheestelike rechter behoort des bat te gesciē dā biden waerliken rechter Hoe wel dat die waerlike rechters. eñ sondlinge dē conincin sinē conincrijc des ghewoonlic is te doen.

B

C.de fal. caus adiec. lega. l e tiā si veritas. et. ij.

C Vā hē te betreckē aē die camer vanđ rekeninge tot parijs om ghifte van testament

Noch so machmē wetē dz of de costumiers niet en hebbē dat testamēt volcomē noch rekeninge daer af gegeuen binnē des iaers/eñ daer yemant si. die ter cause v ā ghiftē of bespruoc legatarie of ter cause vā successie hem wil betrecken aen die camer vanđ rekenigē tot parijs Hi mach wel doē bidē cōmissie vā dē here vandē voors. camer/ eñ aldaer doen dachuaerdē die voors. executoers/ō ald aer i der camere rekeninge te doē vā alle dz testament/eñ achter latē alle andere rechters royalē/eñ vā daē en salmē geen renuoy makē. Wāt die voors. camere is daer of de ouerste. eñ also isset gedaē geweest tusscen somigen Eñ onlācx bi meester peter vā soyssōs tegēs die executorē vā ian bonenfāt poerter vādoornic bi ghifte legatarie Wāt in die camer vā dē rekeninge vādē coninc tot parijs is die ouerste hof al daermē vā allē rekeningē mach eñ ooc sculdick is eintelic eñ totale rekenige te doē. Wāt al daer behorē rekeninge gedaē te wesen. eñ nergers anđs ō eē eyntelijke decisie Eñ die voors. camer en dient van genen anderē sakē. Eñ daer ō machmē aldaer trecken ō sake vā rekeninge eñ vā testament. als

C

C. de vsuris & fruc. legat. l. in legatis & si dei cōmissis Nota q hi nō vñ dt i distincte uā certū est q ab adita hereditate diui nū legate spectat ad legatariū. l. a ticeo. ff de fur. ergo & fruct⁹ sed ista. l. si. hi callega ta intelligitur qñ res aliena legata est.

daer of enige ghescil is Maer wel mach ghescien dat indien men een ghifte legatarie betoge voor een anđ rechter royale dat hi daer af sculdich waer te kennen. legate. of niet legate Mer ō deficie oft ō rekeninghe vā testament te hebbē mē en macht nz sekerliker betreckē dan indē voors. camer. Het gebuerde bi exēple inđ sake voors. dat bijden testamēt vāden voors. ian bonenfant poorter vā doornic gegeuen worde meester peeter vā sosson wonende tot sinte quintijn in vimendoys eē bibele in walsce tale de de voors. bonenfant hadde. Questie eñ gescil daer op ghe uiel tusscen die voors. meester peeter eñ die testamētoers. die hem niet geuen en woudē die voorscreuen bibele. Die voorscreuen meester peeter dede hem lieden dachuaerden bi een mādement vander camer vanden rekeninghē. die welcke begeerdē gerenuoyeert te zijn voredē scepenē vā doornic/als voer hoer rechters Si worden aldaer gerenuoyeert/ō dat die questie niet en roerde dan vā ghifte Mer indient geweest hadde ō rekeninge te hebbē die saecke soude aldaer ghebleuen hebbē A

C Te legateren sculde diemen niet sculdich en ware.

C Item of ic legatere in mijn testament .xl groot die ic iā sculdich bē. eñ na mijnre doot geuonden wort dat ic hem niet sculdic en bē Weet dat daer ō niet bliuē en soude dye voorscreuen ian en soude hebben die .xl. groot bi actie legatarie B

Vādē vruchtē vādē erue die besproken zijn.

Itē wāneer in testamēt enighe erue besprokē wort tot yemāt die enige vruhctē iaerlicx draecht/eñ die gene wien gegeuē is des eē seker tijt niet en eischet na đ doot vandē testatoer/eñ daer na daer af eysch doet Weet dat hi nz hebbē en sal enighe vruchtē dye daer of ontfang en sij of geweest is na đ doot vandē legataer Eñ en sal die vruchtē niet hebbē vā vanđ tijt dat hi die geeyscht sal hebben C

C Sinen kint te onteruen biden testamēte.

Daer is eē recht dyemē hiet vādē testamēt vā deernisse of medeli dē Dats wanneer die vađ eñ die moeđ outeruē haer kinder sonder

sake of redē. Eñ die bescreuen recht seyt. dat of die vader onterft sinē kinde sonder dat de kinde des v'dient heeft tegens den vad'. Oft dat hi hem seer v'stoort heeft gelijc als hē ge raect oft gelegen te hebbē bi violencie of ge tracteert te hebbē vā sijnre doot of vā zijn ō' eere of verraderie tegēs hem v'volcht Weet dat de sone sake heeft te comen teghens dat voorscreuen testamēt biden welken hi alsoe onterft is/ eñ is daer toe ontfanckelic Eñ soe geringe als hi daer of recht spreect eñ dat tz blijct dz hi daer af rechte erfgename is Hi behoort geset te zijn in possessie vand' sake v'balic of bi woorden Dats te segghē die sake behoort geset te zijn in sinen handen bidē rechter eñ dach beteikent aendē partiē ō daer op te procederen alst behoren sal. A

¶ Te ordineren sinē kinderē in tastamēt

Oft gebuerde dz mā of wijf maectē haer testament eñ ordineerdē vā horē v'kregen goeden die si te samē in huer huwelic v'kreghen hadden/ aen elcken sijn porcie oft aēdeel/ eñ vā die moed' beurucht waer van eenē kinde. eñ alsdan dat kint die also in zijns moeds lie haem waer niet toe gheuoecht en waer/ eñ daer op enighe van hē beiden afliuich woort/ die dz testamēt gemaect haddē. So weet dz die testamēt also gemaect nz en is waerdich noch te houdē Eñ dz kint die also nae des vaders doot geboren sal wesen sal dz testamēt v'scheyden eñ doden/ daer ō dat hi inden testament v'geten is dat welcke met redene nz geschien en mach. Mer indien den kinde die nae geboren wesen sal als voorscreuen is bewesen woort van zijn aendeel indē testamēt dat voorscreuen testament soude houden eñ waerdich weseu Eñ sulcke kinderen zijn ghehieten postmis ō dat sij geboren zijn naeden doot van haren vader. B

¶ Vā testamēt tegēs medelidē of deernisse

¶ Om dz inde penultime recht geseyt is dz dz testamēt niet en is te houdē die so hart is sond' medelidē dat de vad' onterft sinen sone Weet dat bieē auctentijc daer na volgende geseit is Dattet waerdich is dz of de vad' tē minsten niet en laet sinen kinde/ dat derdendeel vā sinē goeden In deser manieren Dat indien daer vier kinderen zijn of min. sij sijn sculdich te hebbē dat derdendeel vanden erue vandē vader ten minsten dat hi hem lyedē laten mach Eñ indien daer v. kinderē sijn of meer so behoort hi hē liedē te laten tē minsten dat hi hē laten mach na bescreuen recht die helfte Welcke aendeel/ te weten dat derdendeel aenden vier kinderen oft daer beneden/ aen elckē zijn aendeel na aduenāt/ eñ aē den vijf kinderē/ eñ daer en bouen/ die helfte aen elcken zijn aendeel/ eñ dat en mach hi hē lieden niet onthouden noch en is sculdich hē te ontreckē of te ontnemē/ noch ooc de vruchten vanden voorscreuen eruen C

¶ Te geuen dye een van sinē kynderē meer dan den anderen.

Noch wil die bescreuē recht dat of die vad' een van sinen kinderen meer gheeft vā sijnē eruen ouermatē dan den anderē. Dat die gene die also onterft is of zijn dat mogen v'balen tegens den ghenen die ouermatē bi ordinanciē begaeft zijn na den redene quātiteit vandē recht voorscreuen. Eñ hoe wel dat in veel castumē localē mē hanteert die contratie eñ dat die vad' sal mogen geuē dē eenē vā sine kind' meer eñ den anderē min tot sijnre beliestē Nochtās ist warachtich eñ opēbaer dat den rechte al daer af spreect/ tē eyndē dz indien men des van noode heeft. datmen hē daer mede behelpen mach eñ het schijnt een harde sake te wesen also te gheeuen den een meer eñ dander min. ten si aēndē outstē. D

¶ Te legateren of te besprekē yemant eenigē saken dye een ander toebehoorden.

Of die legatoer geeft in sijn testamēt enige sake die een and' toebehoorde eñ dat wel wilte Gheliker wijs als of ic ghefie in mijn testāment sulcke huysinge staēde tot deser plecke of and' sake die ic wel weet dat mijn nz en is Weet dat die erfgenamē vādē legatoer zijn gehoudē te volcomē die ghifte eñ so veel doē andē genē diet ghegeuē is dz hij te vreden sy voor die waerdē Eñ of die gifter gaue enige sake die hi meende dattet sijn ware/ eñ hē nz toe en behoorde/ weet dz die ghifte nyet hou

A C. de in o ff. testa. l. ... n officio...

B C. vii. dict... me filiis ... b ... tuate extra... os nō fcā me... tione de po... humo. nō ... pit testame... tū mēis ... retā in officio ... testame... ut hic.

C C. vii. di. auctē tica. non ... male ge re ... re ad docto tores.

D C. vii di. ... tica. vū ... rens ... atur dicere ... de iure ... pē nō poss... dōare plus ... terifilio ... dt z extra ... pmittitur d... mō non dom... tm ... cēlinqt legi... ma auct. ... male hic alle... gat dt ... pē f... cit vni filio ... immensam do nationem.

A den en soude in desen stucke. A

C. de leg. l. cũ alienã rẽ. B C. ru. dic. l. si legatari⁹. C C. de codicil. l siue in inicio. Hic errat pri⁹ cõpilator dicens codicil los eẽ solũ ad ditãentũ ad testamẽtũ nã ẽ spẽs a testaẽ to distincta et pt fieri p eũ q nũq̃ cogitauit facer testaẽtũ vide diãm in sti. de codicil. p tot. nã est diã rõe solẽpnita tis itelligitur testaẽtũ p rõe institutoris he redũ. &c. vñ ab h̃ cõ hũc articu lũ vbi ipsus er rat dicẽs q codicilli deñt se q̃testaẽtũ ẽ eti ar. ti in. §. sed diui. frẽs insti de codicil. D C. ru. dic. l. fi. E Hic errat spẽ copilator dicẽs q donã tẽ obligat dõa tio cã mortis i mo dõatio cã mortis fiunt le gatũ pt reuo cari. l. mortis cã dõatõ. ff. de do na cã mortis q̃ h3 instar vltie volũtatis. &c. eo. F Inst. de lega. §. Sed aũt cõ stitutio. G Insti. ru. di. §. Nõ solũ ãt te statoris.

Weet dat so wie achterhout oft bedect testa ment bi enige gedaen so dattet tot kennissen niet comen en mach. Bi bescreuen recht is hy sculdich te verliesen alle die ghiften of profi ten die hi biden testament mocht eñ behoor de te hebben / so gheringe alst bi autentique totter kennisse coemt. B

Vanden codicillen
Capittel. CC. xlix.

Daer nae volcht vã dẽ codicillen gelijc hoewel dat also si dat een yegelic die in state is vã goede sinnẽ eñ redelike eñ vrie wille, mach makẽ testamẽt. So moechdi ooc wetẽ dat des gelijcx na dat testament gedaẽ is / mẽ mach dat selue testamẽt v̄merẽ eñ dy minuerẽ oft v̄minderen eñ nieuwe ghiften machmẽ makẽ naden testamẽt eerst gedaen bi forme vã codicille. Eñ is codicille geheitẽ eẽ addicie die de testatoer doet tot de ordinã cie vã sinẽ testamẽt die hi eerst gedaen heeft sonð dat testamẽt yet gecorrũpeert oft v̄ar gert si in zijn principale effect. Eñ daer õme so moechdi weten dat codicille niet en is dã addicie tot testamẽt. Mer nochtãs isset van sulcker auctoriteit dat biden codicille mach een gifte indẽ testamẽt sijn geaugmenteert oft gediminueert sonð daer õme te corrũpe rẽ dat testamẽt / eñ bi den codicille en behoo ret dat testamẽt n3 gecorrũpeert noch te nie te gedaẽ te wesen / wãt codicille is eñ behoo ret te wesen naedẽ testamẽt. Eñ daer õme in alle codicillẽ behoort te sijn begrepẽ datt3 is sonð wedð te roepẽ die crachte eñ machte vã dẽ principael testamẽt in allen anderen sakẽ dat in die selue die bi dese tegẽwordige co dicille sijn gemodificeert eñ v̄claert. Eñ dye codicille behoort te cõfirmerẽ eñ vestigẽ dat testament in alle sijn andere termen. C

Hoe den eyscher vander ghifte behoort te verclaren bi wat manieren dat hi eyscet het sy een oft. &c.

Itẽ oft ghebuerde dat yemãt waer die erf scede erfnisse oft andð gifte bi gifte legatarie of vã testament / weet dat hi gehoudẽ ware te verclaren of hi dẽs bi ghifte van testamẽt eyschet of bij ander ghifte als van codicille. Want sommighe machmen maken op datse niet en zijn contradictoren / deen teghens den anderen. Eñ oft hijt bij testament eyschte eñ die codicille des wedð roepen hadde. Die ghif te soude frustre eñ te niet wesen. D

Vanden lay of ghiften vãder manierẽ te legateren of te gheuen in zijn testament.

Daer na volcht vandẽ delay of giftẽ / eñ vã der manierẽ te legateren of te geuen in zijn testament. So is te wetẽ dat lay is die ghif te die enige een ander maect in zijn testamẽt. Eñ daer om dat veel manieren eñ differen cien zijn in ghifte van testament. Is van no de int cort te verclaren tgeẽt d3 ic daer afge sien hebbe. So seggẽ die wairlikẽ datter. iij. manierẽ zijn van gifte in deser sake. Dats te weten / ghiften tusschen den leuendẽ / ghyfte om sake vander doot / eñ ghifte van lay of te stament. Eñ om die twee eerste ghiften obli geert eñ v̄bint hem die ghifter dat is bij dye ghifte tusscen den leuenden / eñ bij dye ghifte om sake vander doot E Maer bij ghifte van lay of testamẽt en v̄bint die ghif ter hem niet hi en mach wel al zijn leuen ge duerende wederroepen die ghifte indiẽt hẽ belieft. Eñ indien hi oñuuich wort / sonð dye ghifte te weder roepen zijn erfgenamen sijn gehouden te betalen eñ te volcomen die ghif te van des dodes goedẽ ierst die scult betaelt wesende. So ist te weten dat lay waerdich is als bescreuen recht / eñ is te houden eñ te bewaren bi alle goede rechters. Want geen sake en is so fauorable oft behoorlijck als te volcomen die uterste wille vanden dooden F Eñ soe mach een mã die in sta te is testament te maken sijn goeden legate ren of bespreken bi sijn testamẽt tot sijn pro pre beliefte die behoorlijc gedaẽ eñ geappro beert is / eñ zijn erfgename sal ghehoudẽ we sen dat te volbringen so verre als dye goedẽ vandẽ testamentoer waerdich zijn G

Dat een man een ander legateren of be spreken mach tot zijnre beliefsten.

Eñ dat meer is die bescrenẽ recht wil dat een mã niet alleẽ besprekẽ of legaterẽ mach

van sijn goeden tot zijnre conscientie Maer mach ooc meer legateren of bespreken van eens anders goet Want een huys dat zijn nz en ware nae dat hijt bij testament verclaren soude mach hi legateren of geuen wie dat hem belieft Ghelikerwijs als of ian wechgeeft dat huys dz nycolaes toebehoort/ die welcke hi iacop bespreken mach Ende alsdan die erfnamen van den legatoer souden so veele moeten doen tot iacop/dat huys van claes gepresen eñ gewerdeert worde bi gesworen prisers. Want dat huys en soude iacop niet mogen gecrigen om dattet niet toe en behoort den ghenen diet besproken heeft Mer dat recht verstaet also Dat ian dye also dz huys van claes besproken heeft twelke hi wiste dattet hem nz toe en behoorde/die selue ian woude iacop verbeteren van sinen goeden van also veel als dz huis van claes gepresen oft ghewaerdeert soude wesen A

Te legateren of te geuen dat zijn nyet en is.

Ende oft gebuerde dat ian legateerde een sake tot iacop die ian meinde sekerliken dattet hem toe behoorde/eñ hem nz toe en behoort. Weet dat sulcke ghifte nz waerdich wesen en soude. want hi meende te legateren of te bespreken. tgheent dat hem toebehoorde eñ het en is zijn niet Ende daer om sulcke ghiften en zijn nz waerdich B Noch indien ian legateerde of geeft eenige sake die hi wel weet dattz hem niet toe en behoorde gelijc als voorscreuen is Ende tgeent dat hi also legateren soude sulck waer dat men niet copen oft vercopen en mochte biden gemeynen rechte Weet dat sulke ghifte niet en is waerdich: noch en is te houden. gelijker wijs als of men legateerde een stuck lants die de gemeente vanden stede toe behoorde/oft dat velt dat gheordineert is tot campen van batalien te doen oft enige sake die der kercken toebehoorde of der gemeente vanden stede of sake die geuoecht eñ geamortificeert ware/of capelle of godshuis sulcke giften en zijn niet waerdic. noch si en zijn ooc nit te houden want hoe wel dat die legatoer oft die geene diet besprooken heeft wel weet dattet hem nz toe en behoorde noch aen en ghinc eñ dat hy den genen die hi also ghegeuen heeft, soe veel woude verbeteren nochtans sulcke ghiften en zijn nz te houden/ want die sake diemen nz copen of vercopen en mach / en machmen ooc mede nz legateren of bespreken C

Te copen eenighe sake die legateert ende besproken is

Item of enige sake besproken is eñ die ghene wient besproken is coopt die selue sake na dat bespreec gedaen/eñ daer bi daer of heer gemaket si duerende noch dat den legatoer leuendich is/eñ daer na die legatoer afliuich woort Waer om en is nz die erfgename vanden legatoer/en zijn gehouden aenden ghene diet besproken is also veel als die sake die besproken is waerdich was ten dage dattet besproken woort/ want tgheent dat also gecoft is biden ghene diet besproken is en tz voor hem geen winsel mer eerlike acqueste. Mer indient bi anden gegeuen geweest hadde/eñ daer bi heer daer of waer of behoorde te wesen alsdan en soude die ghifte bi deser manieren niet waerdich wesen want twee winselen en mach noch en behoort men te hebben op een sake/noch twee ghiften en mogen niet gedaen wesen met recht op een sake Ende of een sake ware eenen persone ghegeuen bi twee testamenten/ weet dz daer inne valt differencie/ want of bi een vanden testamenten die ian gemaect sal hebben/die selue sake hem ghegheuen waer so dat hi daer of here gemaect si bider ghifte/ weet dz biden anderden testament die iacop maken soude men niet eyschen en soude mogen/noch hebben dye selue sake/ want als voorscreuen is/een sake en machmen niet hebben bi twee manieren Maer oft biden eersten testament dye ghene diet besproken is. di e selue sacke niet ghehadt en hadde dan die waerde vander saken. ouermits dat die ghene diet behoorde des nz en woude ouergeuen/ Alsdan soude die ghene diet besproken is/biden anderden testamente moghen eyschen die sake of den preseof waerde daer van/ ende de erfgenamen vanden legatoer souden des moeten voldoen

D Van een saecke ghegeuen bi twee testatoers.

A l. cū alienā C. de lega.

B Nisi sit fcm cõ iũcte psõe seu vxori vel aliis cui ē verisile testatorē volu isse legarē si sci uisset. l. cū rē alienā. C. de lega.

C Insti. eo. ti. §. nõ solũ. C. eo. ti. l. cū rem alienam

D Insti. eo. ti. §. si aliena res

Item oft ee sake besprokon oft gelaten tot twee persone te same/of dat de selue sake ge late si twee persone elc bi sond. Weet dat in dien daer af gescil valt/die sake behoort ghe deelt te zijn in twee Indie de sake de testato re of de gene diet besproke heeft toebehoor de En of ee vade gene die de sake besproke is ofliuic worde eer die gene diet besproken he uet Alsdan soude die geheele sake toebehore d gene dyet mede besproken was/ of dat ee va he beide die ghifte nz accepteren en wou de. A Ite of de sake die mi toebeho et besproken worde bi een ander

A Iusti.ru.di.§. si eadem res duobus

B Iusti.ru.di.§. sed si res legatarij.

C Iusti.ru.di.§. ex contrario

Weet dat sulcke ghifte nz waerdich en zijn want de sake die mi toebehoort en mach mi bi een ander niet ghegeue worden en bespro ken. B Vanden sculdenaer te laten tghene dat hij hem sculdich is.

D Iusti.ru.di.§. posthumo q q hodie etiā posthumo ali. eno q non ē su eur? su?. pt legatari.

Die sculdenaer die laet en bespreect zi cre ditoer tghene dat hij he sculdich is/dat en is niet waerdich/ wat hi en soude niet doe dan betale/te waer dat hi he gelate hadde meer da die sculde bedraecht Mer indien hi meer liet als voorscreue is/en daer na den tijt qua me dz hi hem sculdich is oft ondcodicie. Dye ghifte en is niet waerdich daer o dat de scul de alreede betaelt is. C

E C. de legat. l. qui post est a mentu t

C Te legatere den kinde die noch is in sijns moeders lichaem

F C. de legat. l. filia legatoru

Den kinde die noch is in zijns moeds lich aem/mach wel gemaect zijn erfgename/ bi legacie va enige Mer die wisen twisele dat me niet legatere en mach kinder dye noch te winne zijn. Die dese of die va dese hebbe sal gelijc als of yemat bi testamet seide Ick late of bespreke de eerste kynde dz dese oft die va dese hebbe sal sulke ghifte/welcke kint noch te winne waer daer af dat die moeder nyet en schijnde grofte wesen/of kint te draghen D C Te versetten die sake besproken due rende tleuen vanden legatoer.

G C. ru. dic. l. cu ruffio viri pru dentissimi.

H C. ru. d. l. prop as ru s re sle gari.

I C. ru. dic. l. in animalibus le gatis.

Noch moech di weten. dat of yemat enige sake woort besproken/ en duerede dat leue va den legatoer. die selue sake vset oft vbint te gens yemant anders. Indien dye voorschre uen legatoer binnen sijnen leuenden lijue, die ghifte niet wed en roept/ bi he weder ge daen Die ghifte soude houden en waerdich wesen. en die erfname soude des goet doen E C Te legatere zijn dochter en daer na die ghifte gaue in huer huwelijc.

Ite of die legatoer ee dochter heeft de wele ke hi bi zijn testamet maecte enige ghifte en daer na zijn dochter huwelijcte en haer ga ue in huwelijc tgheet dat hij haer voortijts besproken soude hebbe En die vader ofliuich worde/en die dochter haer ghifte woude ey schen/ weet dat sijt niet eysce en mach/ wat si en mach niet hebbe dubbelde actie in dese sake Dats te wete actie van gifte legatarie en actie van huwelike gaue F

C Te wesen erfgename en aumousnier

Item ghi moecht wete dat hoe wel dz some ge costumiere segghen dat me niet wesen en mach erfname en aumousnier So weet dat bescreue recht wel henget dat die geene dye erfgename is/selue wel wesen mach amous nier/ want sijn propre sake dye met recht he bi successie aengaet/en mach he niet gegeue worden Noch die twee actien en machmen niet te samen hebben. Mer of testatoer veel erfnamen heeft wie hi zi jn goede laten wyl wel mach hijt doen en bespreke dee meer da dan do na dat hijt he voor wt make wil/en dz hi he so veel voor wt vorderē wil met woor den expres En daer af en sal niet die gene die also besproke is wesen erfname met simpel aumousnier. G En hoe wel dat geseit si dat een allee niet en mach wesen aumous nier en erfname. Daer o dat zijns selfs sake he niet gegeue en mach zijn/ dit woort ghe ap probeert biden bescreuen recht. H

Te legateren enige sake va erfname tot erf name. Ite bide bescreue recht moechdi we te dat die legatoer die vrij here vand sake is mach legateren va erfname tot erfname en ordineren dat die een niet en mach vercopen noch versetten dat ghene dat he also bespro ken sal wesen ten en sal wed come opten an deren En also va erfname tot erfname I

C Te legateren of te bespreken yemant ee nige sake en een ander eens deels daer af.

Itē of die legatoer bij zijn testamētgaef ye māt enige sake/het waer reele of roerēde eñ daer na bi codicille of bi gifte vā wterste wille gaue een anđ eens deels daer af sonđ menc iete makē vandēeerstē ghifte Weet dat de selue sake behoort na die opinie vāden legatoer verscheiden eñ gedeylt te wesen. A

¶ Hoe veel tuygen behoren ghehoort te zijn op recreancie van nieuwichede.

Item beclachte van nyeuwichede fayte op recreancie en neemt geen stadt eñ daer op cōmissarisen gegeuen si Weet dat op die recreantie het sij vanđ eenre syde oft vā dan ō mēnz meer en behoort ō elcke ptie te horen/ dan twee tuygen op alle die fayten vā elc vandē partien. Ten waer bi alsoe dat die materie so groot waer dat partie gehoort ō de grootheit eñ differencie vander sake mē behoefde meer te horen Eñ alsdā en behoort die rechter noch niet meer te ordineren dā .xvi. tugē om een partie

¶ Hoe veel tugen op een article.

Item op elcke artijcle van fayte contrarye mach ghehoort zijn .x. tuyghen eñ niet meer Eñ indien daer meer betogen worden. so en soudet niet waerdich wesen noch haer deposicie en soude den produisant gheen profijte draghen. ¶ Die maniere te doen settē enige persone bij mise de fayte in zijn ghifte legatarie of besproc van testament.

¶ Capittel. CC.l.

Weet dat also als vrouwe oft ioncfrouwe haer mach doen setten in haer doarie by mise de fait Also mach hē doen setten eenige persone bi mise de fait in ghifte legatarie of in ghifte van testament Eñ bi alsulke crachte eñ bi alsulcke cōmissie/eñ daer ō wil ick v toenen die maniere te maken eñ te formerē die selue cōmissie/bi maniere vā formulare

B ¶ Cōmissie of ghifte legatarie.

¶ Tristan vandē bossche ridder. here vā famechon eñ van rincheual/raedt vanden coninc eñ zijn baeliu vā ōmendoys. Aendē eersten sergant vanden coninc/ende voorschreuen baeliuscap. die daer op versocht sal worden saluit/wi hebben ghehoort die groclike clachte vā dese N. inhoudēde hoe dat hy willen dese N. i sijn leuēde liue bi zijn testamēt eñ ordinancie vanden wtersten wille. Hem ghegeuē zij ende besproken te hebben/eñ toe te behorē terstont nađ doot vandē voorscreuen defunct een seker huysinge eñ erue staēde in sulcker plecke. N. met die profiten eñ emolumenten. dye daer af spruiten eñ comen souden mogen. &c. Of die vruchtē vā sulken lant eñ woonstede. &c. te nemē eñ te heffē terstōt nađ doot vandē voorscreuen ghiftere of sulke ghifte roerende/eñ also sy dat om de selue ghifte eñ besproc te hebbē alst hem ghegeuen eñ achter gelaten is bijden voorscreuen ghifter/nađ doot vandē voorscreuē legatoir of ghifter den voorscreuen clager getogen si tot die ghene al daert behoorde eñ van node was om die voorscreuen ghifte te ghecrigē. binnen tide betamelic/eñ daer toe behoorlic Eñ bi veel reysen hem dat ōmaent eñ begeeret heeft Niet te min zijn si daer of delayerēde vā des te doen/ dat welcke is in zijn grote preiudicie eñ scade als hij seit. Ten waer dz bi ons daer inne voorsien wort met behoorlike prouisie Daer ō ist dat wi v ontbiedē eñ ō des wille dz aendē coninc eñ aen zijn rechters toebehoort de kēnis eñ bi pūencie vādē ghiften eñ testamentē/al sinē eerst tot hē betrect Ghebiedē eñ cōmitterē dat indien v bliket vanđ voors. ghifte eñ lay of besproc/also gedaen eñ gelaten aenden voors. clager als voorseit is biden testament vandē voors. afliuige of anđs behoorlic Ghi v transpoteert opte voorscreuē erue/ghyfte eñ besproc/also besproken als voorscreuen is. eñ den seluen clager daer toe roepēde den here vāđ plecke of zijn baeliu of stadhouđ. Stelt met fayte eñ hout met rechte in zijn ghifte vā aelmissē eñ hem vander voors. ghifte ende aelmissen doet eñ laet gebruicken eñ vseren vredelijck Verbiedende allen ende een yegelijc wyent behoort/ende daer of ghi versocht sult worden Dat vande voorscreuen ghifte. sij laten ghebruycken eñ vserē vredelic/ die voorscreuen clager al bider forme eñ maniere alst hē ghegheuen eñ besprooken is op alle tgheene

A C. ex. di. l. cu questio talis.

B ut C. coia de leg. l. prima.

datsi sulker sake misdoē mogē Significerē
de eñ beteikēde eē yegelic wient behoꝛē sal/
eñ daer afghij vād side vandē vooꝛs. clager
v̄socht sult woꝛden/op dat indien sij oppose
ren willen dat bi hē dach dair op gegeuen eñ
beteykēt sij/vooꝛ ons of onsen stadhouders i
des conincs houe tot sinte quintijn tegēs dē
vooꝛs. clager Om te seggen eñ te allegieren
die sake van haer vooꝛs. oppositiē/oft ō daer
op te pꝛocederen alst na redene behooꝛen sal
Eñ niet te min of si daer teghens niet en op-
poseren eñ dat si negligent warē oft delaye-
rēde So v̄dachuaert hē tot seker behooꝛlike
dage inden houe vanden coninc tot sinte qui
tijn vooꝛscreuen tegens den vooꝛscreuē cla-
gher Om te sien met recht houden daer inne
ghij hē met fayte geset sult hebbē of daer op
te oppeseren of tegens seggen indient hē be-
lieft. Eñ of des niet. Om hem daer in te sien
decreteren/alst met redene behoꝛē sal te doē
Van des te doen. geuen wi v. ꝛc. Des te ghe
tuge ꝛc.

¶ Hoe dat testament eñ codicille behoꝛē betucht te wesen ¶ Ca. CC. li

OVesien vandē testamentē eñ codicillē
eñ hoe in wat manyerē datse behoꝛē
gemaect te zijn So volcht hoe eñ bi wat tui
ghen datse mogen geappꝛobeert eñ betuget
sijn Weet dat tet onwijsheit is aenden testa
mentoers aen te nemen executye van testa-
ment si en doen terstont als dye testatoꝛ ofli-
uichis. dat testament settē tot pꝛobacie vooꝛ
den rechter aldaer die sake gebuert. tē wair
dattet ghedaen ghe weest hadde inden tijde
vanden legatoer Eñ dat gedaen dat sij doen
setten bi beneficie van recht eñ inuētoꝛie. al
le die goeden daer op die testament hem be-
spꝛeect eñ daer sij excutie af schuldich sijn te
doen biden seluen testamēt Daer af dat dat
gerecht sal hebbēdie een. eñ si lieden dander
Eñ daer na mogen si sekerlic treden inv̄ exe-
ecutie vanden vooꝛs. testamēt Anders in de
rekeninge doende/indiense si also daer in ny
getreden en waren Het mochte hē liedē ghe
impetreert of v̄ weten woꝛden dat die gene
die doot waer in sinen tijde veel meer goets
gehadt soude hebben dan si rekenen. Eñ dat
ten dage van sinen ouerliden daer af maere
was/ eñ daer toe souden die daer tegēs seg-
gende sijn ontfangen woꝛden. eñ daer om so
en behoꝛet ooc nyemant daer inne te treden
sonder beneficie van recht.

¶ Die manier vā te appꝛoberen testament

¶ So weet dat die appꝛobacie vāden testa
mēt behooꝛt sulc te wesen. dat terstont naev̄
doot vanden legatoer als vooꝛs. is. Het is vā
node dat dye testamentoers bꝛenghen vooꝛ
recht eñ begeren dye geappꝛobeert te hebbē
met recht So isset behooꝛlic dattet besloten
eñ besegelt si mettē segel vā een vanden tuy
gen/eñ dat die tuygen daer tegen wooꝛdich
zijn/die vooꝛ rechte betuighen dat si daer by
warē/daer de selue testamēt gemaket woꝛt
ghelesen van wooꝛde tot wooꝛde vooꝛ dese
N. Die welcke leuendich was in goede sin-
nen eñ memoꝛie alst schijnde. eñ diet also be
geerde/eñ woude gedaen hebbē sonv̄ dat hy
daer af yet wev̄ riep of teghens seide Eñ be
geerde op hem lieden dat si daer bi als tugē
soude willen wesen. Dat ghedaen dat testa
ment behooꝛt met rechte ontfangen te wezē
eñ gecopieert Daer of die behooꝛt ghesettte
wesen onder recht eñ die āder onder die tes-
tamentoers/ō dye executye daer af te doē eñ
te voldoē. Eñ in tegenwooꝛdicheit vā recht
behoꝛen si aen te nemen dat testamēt te doe
ne ende te volcomen ten naesten eñ ten bestē
dat hem moghelijc sal wesen nae haer beste
wetenschap eñ vermoghen nader foꝛme eñ
inhout der seluer Ende dat sijt binnē siaers
volcomen sullen hebben/indient hem moge-
lijc is Ende van alle tgheene dat sy daer af
ghedaen sullen hebben/goede ende ghetrou
we rekeninghe te doen binnē den seluē iare.
Daer toe gheroepen den genen dye sculdich
zijn daer toe gheroepen te zijn Ende of van
sulcker solemniteit niet en bliket gedaen bij
den vooꝛscreuē testamentoers. Nae die opi
nie van sommigen. Het schijnt dat si sijn on
souffissantelic ghefondeert om te doen eñ in
tempteren actie van testamentoers.

¶ By wat tuygen testament mach gheap
pꝛobeert eñ betuycht zijn.

¶ Ub ist te weten bi wat tuyghē testament mach eñ behoort geapprobeert te sijn Nader opinie vā sommigē moecht ghi wetē dat als ic bouē geseit hebbe inð rubrike vandē testamentē die geteykent is bidē getale van. CC xlviij. Die bescreuen recht begheert daer op vij. tuygē eñ dat die voorscreuē testamēt geslotē si eñ gesegelt mettē segel vā een vāden tuygē of vā die sommigē / eñ nadē rechten canon Die decretale henget / dat des ghedaē si voor sinen pastoor eñ .ij. tugē. Eñ dē pastoor daer aen hanget sinē segel Eñ noch henghet dē decretale dat desgedaē mach wesen voor twee tuyghen daer toe nut. Eñ si mogē in testamēt tuygen wesen. Allen die ghene die bi bescreuē recht maken mogē testamēt eñ anders gene Geliker wijs als stōmen doofuē eygē furiosen weesen onnut eñ de gene die sijn in voechdie / of in anððanichz vā ādere bi iōcheit vā iarē / of bi cleyne sinnē / of bi quadē regimēt aē wien dat bescreuē recht bviet tuygen te wesen / noch de gene die indē poeste is vādē genē die dē testamēt maect Mer indiēt waer die sone die indē poeste waer vādē vader eñ hi sijn testamēte maecte vā dat ghene dat hi vercregē hadde in riddschappe / daer of so soude hi mogē makē testamēt Mer sijn vader noch de gene dien hi in sijn poeste hebben soude / en soude geen tuyge mogē wesen noch generalic niemāt die eenige gifte heeft indē testamēt. A Wāt het is te wetē dat alle testamentē sijn tegens den erfgenamē ende tegens niemāt anðs Eñ de gene die begauet sijn indē testamēt sijn verstaē voor erfgenamē als vā dat gene dat hē nāder doot ghelaten of besprokē is Ende daer omme / si souden deposeren van harē ghiften ende erfnisse / wanneer sy deposeerden dat die testamēt waerdich waer int generael Mer het soude ander sake wesen / als te deposerē oft eē ghifte eenen anderen ghedaen oft gheheuen ware / oft tot andere dat soude waerdich wesen Ende daer om isset ghenoech gehenghet dat in getuyghenisse wel ghebrocht sijn in testamente te genē die ghiften hebbē om die te be tuygen Mer ten discrecie vanden rechters is eñ behoort seer scerpelic aen te siē eñ te examineeren haer dispositie Want het en is nz warachtige getugenisse Dat een man die nz en is mendicāt oft logenachtich / eñ dye oeck niet wrakelic eu waer in anderen saken / eñ die inden testament niet en hadde dan eē clene ghifte gelijc als van vijf scellinge of dier ghleijcke / om sulcke ghifte te hebben / souden willen liegen Mer so veel profiten mochte hi daer in hebben. dat sijn dispositie te wegē waer eñ dat wrake dair op stadt hebben soude / B

¶ Van testament onbescreuen.

¶ Noch willen die bescreuē rechtē dat indiē yemant sy die testament maect / eñ hi ghenen tijt en heeft, te scriuen of in gescrifte doen setten indien hi wil / dat houdt eñ waerdich sy. Dat hi dat doet voor seuen tuygē eñ passeerde, eñ adders en isset niet waerdich noch tō derhouden Mer die custumieren passerē die drie tugen oft meer C

¶ Vanden approbacie of getuyginisse vanden tuyghen.

¶ Capittel. CC.lij.

Vanden tuygen mach ic seggen. dz tuigen is te segghen Die approbacie of getugenisse vander sacke eñ twifele te doen warachtige notificatie eñ claer betoen Het sy bi tuygen of bi instrumenten / oft onder tsegel auctentique / oft cedulen geapprobeeret soe dat die sake die in twifel is eñ onbekent comen mach tot clare eñ volmaecte kennisse van warachticheden nae. D

¶ Soe moecht ghi wetē datter sijn negen manieren van probacie naden wijsen stichters des rechts.

¶ Die eerste maniere van manifeste presumptie vā fayte gheliker wijs alsoft ghevonden wort dat eē man naect gelegen waer mz eē wijf vredelike. dattet wijf geen gheluyt en gaue. ende als dan daer af hueslie of ghesceil gheuiele Het behoort claerlic verstaen te wesen ende gepresupponeert dat die fayte vleescheliken alsoe hier ghescheit is / ende dat is waerdich volcomen approbacie oft ghetuyghenisse in dit stuck.

A Nota q̄ iam? cōpilator vo erraui ī casu. ꝯ. le gatarijs uisti de testa. nam legatarij ꝛ fideicōmissarij pūt esse testes in testamēto.

B Insti. de testa ꝯ. Sz p̄dcā q̄ de nōia ꝯ. pūt āt ꝯ. pr. ꝯ. in testib? ꝛ. ꝯ. Sed neq̄ heres.

C Insti. eo. de cā Si hō āt sine scriptis.

D Io. ādr. c. in sum. sup. ij. de creta. ti. de iuramento vbi fere oīa seq̄uētia hētr. probatio ē rei dubie p testes vl instrumenta aut alias verat et iustas causas notificatio Et tuta ill'ð Testes debēt eē luce clariores

¶ Die andere maniere is / bi ghemeyne mare die teghẽ eenige werck / ghelikerwijs als eenige vermaert sijn ghemeynlic te doẽ qua de werckẽ eñ oec ghemeynlic te doen eenige saken. Eñ in ghemeyne weghe of contree aldaer hi keert gebuert enige sake die in twijfel is nae datmẽ ghecrẽgẽ mach eenige presumptie of vermoedẽ op hem Het is te wetẽ dat hi des meer gedaen heeft dan yemant anders Ofanders indiẽ een mã woonachtich is in die vreemde pleckẽ of landẽ mz een wijue / ende hebben alsdan langen tijt eñ veel iaren beleyt eebaer leuen / eñ gecontinueert de een metten anderen / als of sy gewe est haddẽ getrouwede man eñ wijf / ende dat sy alsoe als minich geworden sijn sonder dattet aldaer teghens eenich bethoen ter cõtrarie gecomẽ sy. Ende alsdan naerder doot vanden eenen of vanden beyden men wilde seggen dattet een vanden kinderen oft alle die kinderẽ bastaerden sijn / al waert datmẽt niet en seyde dan bi auontuere / eñ oec sonder af te doen eenighe fayten die ontfanclick sijn.

¶ Weet dat sulcken waer als van ghetrouwde echtscappe waerdich is in dit stuck approbatie / eñ in alle ghelike stucken. A

¶ Die derde maniere is bi supposicie vã fayte of van woorden ghelikerwijs als of ic gedreycht hebbe yemãt te dragen scade in liue of in sijnen goedẽ / ende het gebuerde dat binnen sekeren tijt daer na eñ sonder dattet bliket dat ic oec met hem vrientschap of ghesel schap ghehadt hebbe / hi mesdaen of gheiniurieert sy oft doot gheslagẽ oft bescadicht vãden sijnen / bi so bedecte fayte datmẽ nz claerlic vernemen en mach wie des gedaen heeft noch anders gheen presumptie vernomẽ en mach worden dan die dreygemẽt die ic daer af ghedaen hebbe voor eenige personen heymelic oft openbaer / na dat sulcke dreygemẽt betuycht sal worden. Het is te weetẽ dattet waerdich is approbacie of betuygenisse optẽ ghenen die alsoe die dreygemẽt gedaẽ heeft dat hi des heeft ghedaen oft doen doen.

¶ Die vierde maniere is bi clare experiẽcie oft ghelikenisse van saken / dienende ten saken ghelijker wijs als of ghestil waer vãden oütheyt vã een persone / die alreede waer gebaert / het en waer gheẽ twifele / hi en soude wel out wesen .xv. iaer volcomeliken.

¶ Die vijfste maniere is bi eedt ghedaen gelikerwijs als eenighe hem / bedraghet tẽ eede van een andere / daer of dat tusschẽ hẽ lieden questie is. Dats te weten eñ te verstaen dattet die wil gheboert dat de eyscher hẽ bedraecht ten eede vandẽ verwerer Eñ oft de verwerer dat niet en woude sweerẽ dat hy des weder wil setten aenden eede vandẽ eyscher / alsdã so moet ende behoort de eyscher te sweeren / oft anders hi soude moeten verliesen sijn saken naden recht die seyt. B

¶ Ende of de verwerer niet en wil sweerẽ ende des oec niet en wil settẽ aendẽ eede vã den eyscher / ende dat hy niet doen en wil deẽ noch dandere. Alsdan de rechter die behoort aenden verwerer te amonesteren eñ te beuelen / na dat hi hem niet en wil bedragen ghe heeliken aenden eede vanden voorscreuẽ eyscher / dat hi ghehcudẽ is te sweren / eñ daer op te ondersoecken bi den eede vandẽ verweer. Ende nader opinie vanden sommighen / behoort hi oec te doen sweren dẽ eyscher dat hi sinẽ eysch doet met rechtuaerdige eñ goede sake / ende dat hi noch niet daer of voldaẽ ghewe est en is / noch niemant van sijnẽt weghen Ende daer op bedwinghen den verwerer bi ghebreken van niet te willen sweeren inder sake / noch affirmeren sinen verwerer bi sinẽ eede ghelikerwijs alst in recht vã proces ghewoenliken is te doen / dat welcke die clercken hieten Iuramentum. C

¶ Die seste maniere is bi brieuen eñ instrumentẽ openbare of ondersegel auctentijc of onder segel van eenen man dye seghel heeft eñ behoort te hebben bi costume vanden lande / ghelijc als die leenmannen ende edel mãnen ende de ghene die heerlijcheden hebben ende iusticie datmen oec hieten mach seghel brieuen / oft ghemeyne. In welcke sake men behoort voor allen wercken sinen seghel kennen oft ontkennen. &c. Ghelikerwijs als inder rubrike vanden brieuen ende instrumẽ-

A Certũ est in telligat q fama plene probat errat sz se mplẽ tm probat g. ẽ i. l. ad monẽdi. ff. de iureiurã. & l. bone fidei. C. eo Oẽs eni si ce sũt psũptio nes q̃ qs admittit pbatõ in cõtrariũ cetera vide per specu. in ti. de pbatio. §. i. v. u. vltio q̃ritur

B Passet h dici quõ actores qñ tñtur iur are certũ est q cũ plex est iuramẽtũ iudiciale necessariũ vertra iudiciale vide de h g. in. l. i. & l. generaliter. c. de reb? credi. & c

C Itẽs decisõ tnz. l. in bõe fidei otractib? C. q̃. eo.

ten ende te nyeuten oft onderhoudē volcomelij kergeseit eñ gethoōt sal wordē/ die geteikēt sal wesen biden getale. C C lvi. Eñ dese ghetuygenisse is waerdich eñ oec te houden. A

C Die seuende maniere is bi brieuē ghemaket eñ gescreuē met zijnre proprē hant/ wāt dat is volcomē tuygen/ gheliker wijs als ghe seit is vandē segel/ datmen moet kennen/ oft ontkennen/ in dien hi kent dat ghescrifte van zijn hant. Het is volcomē tuyghen/ eñ in dien hijt ontkent eñ seit dattet zijn niet en is ende dattet betuycht sy dattet vā sijn hant gescreuen is/ Hi is gereputeert voor valsche/ eñ die getuygenisse is tegens hem waerdich. B

C Die. viij. maniere is bi getuygenisse van tugen singulierē niet wrakelic vā eenigē saken souffisant met recht oft anders. Ende bi so veel tuyghen dattet mach eñ behoort met recht genoech te wesen/ dat is bi twee tuygē ten minsten in cleyne sakē/ Want bi beschreuen recht een tuyge en is niet waerdich. C

C Die. ix. maniere is bi cāpe vā batalie mortele/ wāneer yemāt een andʼ opseyt eenige sake/ die begheert cāpe vā bataylie/ eñ dē anderen dat ontkent eñ als dā die eyscher seit dat hijt anders oec niet en soude mogē betuygen dan met sinen liue tegēs sijn lijf/ bi pande vā bataelgie/ in beslotē cāpe/ eñ binnē die sonne schijn/ eñ in dese sake in dien hijt verwint Hi betuycht sinen eysch ghelijcker wijs alst voorscreuen is inden rubriken vādē cāpen vā bataylien/ die geteykent is biden getale ende in den capittel van. lxxv. D

C Vanden tuygen particuleren ende die welcke niet en mogen noch en zijn schuldich te draghen oorconde.

C Item nv ic hebbe geseit eñ gethoont vādē negen manieren vā probacien int generale/ biden welcken alle forme vā ghetuygenisse mach wesen verstaen/ ghesēt eñ gearguëert in waerliken houen. So volcht nv daer nae tesien int speciale vādē getuygen particuleren/ die ghescien eñ moghen gedaen wesen bi depositie vā tuygen/ betoghen op die selue sake/ die welcke int ontkennē ghesēt is.

C So weet dattet verbodē is dat niemant in sijns selfs sake tuygen mach. ten si bi also/ dz die partie aduerse hē bedraecht aē sinē eedt eñ aen sijn depositie/ gelijcker wijs als voorscreuen is inde rubrike precedēte/ op die vijfste maniere vāder probacie vādē tugē E

C Item gheen aduocaten noch gheen procuroers inder sakē die si tracterē oft beleien/ en mogen si gheen tuyghen wesen. F

C Item gheen executoers noch gheē tutoers oft voechden/ noch cura toors indʼ sake die sij tracteren oft beleien/ en mogen si gheen tuyghen wesen C Item gheen kinderē onder haer. xv. iaren en mogē tuygē noch tot ghetuyghe gheroepen wesen/ Wtghesēit in dien ghesēit waer eñ questie vādē faiten ghebuert in sijnre kintsheit daer hi geweest hadde Daer of soude hi mogen gehoort sijn inge tuygenisse om die redene dat vandē sakē ghebuert/ men gheē kennisse en mach hebbē dan biden ghenen die aldaer geweest zijn Met te doen eenige tractate oft gelofte/ aldaer eenige tugē behoeuē te wesen/ daer en behoorē geē kiderē geroepē te zijn ondʼ hear. xv. iare. G

C Item gheē iodē noch gheen ongheloughe-en moghen ghetuyge draghē teghens dē kersten H C Item die vaderē en mogē geē getuge draghē inder sake vā harē kinderen/ ten si in drie sakē. Dats te weten van den saken die welcke spruyten soudē vā tyhene dat hueren sone gewonnē soude hebben in ridderscapie oft inden studie/ dat welckē die clercken hieten de castrensi peculio/ Die andʼde sake is int betuyghē affiniteit vā maechscap/ in dien daer af ghesēit oft questie waer Die derde sake is te betuygen ghelofte ende tractacie van huwelike saken gedaē tusschē zijn kinderē ende ander personen. I

Item eyghen en mach teghens zijnen Heere gheē ghetuge dragē Eñ na opinie vā somigē so en doet hi mede tegēs andere K

C Item wtsinnighe oft dolle personē en moghen gheen ghetughe draghen. Dats te weten so langhe als die sieete huer gheduert.

C Item verwonnen van crisme. Ghelijc soe wanneer een man ghebannen is van zijnre contree voor sulcke crisme/ dat in diē hi ghe

A C. si fide ... instru. p to...
B Vt auc. ... ppā. v. ... ter de ... mera. pec.
C C. de testi. iurisiuran... infi.
D De his sp... ebus pba... nē bñcrat... pecu. ti. de. ... bati. v. vid... restat et p... xiij. spēs pb... tionum.
E l. oib. ire. ... de testi. ... lus. ff. eo.
F Extra de te... ti. c. ro ... li. vi.
G Hic errat ... fm ... tū hoc asser... nā sufficiūt... ut. xiiij. op... tinet. xv. re... rūt. l. testiū... v. lege. ... ff. de testi.
H Vt p spec. ... de testi. vij. ... itē ... inde...
I l. parentes. C. eo.
K l. seru. C. eo

houden ware/hi soude zijn lijf verliesen.

A — ...ot extra de te... ti. c. testimo... ...nium.

¶ Weet dat in dien dat blijct bi brieuē of dz tet openbaer si/of dat hijt bekent/oft dat hijt bekent heeft. Hi en behoort in ghetuygenisse niet ghehoort te wesen. Want hy en is nyet waerdich te leuene/want hy is vander doot ver wonnen eñ gediffameert/ten si dat hi re missie oft vghiffenisse heeft vandē prince ge uerificeert/die hē stelt in goede fame. A

B — ...l. etiā iure ci... ...uili C. eo.

¶ Item die ghene die vāder familie zijn vā sommighen eñ na sommigē familiē oft huys ghesinne/en mogen noch en zijn sculdich ghe tuyge te dragē voor hueren here oft meester.

C — ...pert ubi ī u... ...etiā q excōi... ...catus.

B Item die inden ban zijn der heyli gher kercken in dient blijct datter bider hey liger kerckē verbodē si/ dat met hē gheē con uersatie of participacie gedaen en si/ eñ dat tet inder heyliger kerckē int openbaer gecon dicht geweest hadde. Sulcke en moghē noch en behoorē te zijn gheen tuygen/eer dat si ge absolueert sijn/ mer tē si dattet blijct proper lic met brieuē eñ bi bsancie vandē houe daer en behoort niet tegēs gedifferecert te sijn wāt om des te willen betuygen/ en soudemē hem niet latē te hooren in waerliken houen. C

D — C. de testi. l. ij.

E — C. eu dicta l. solam testati... ...onem.

¶ Item ghemeyne vrouwē en behoorē gheē getuyghe te wesen/dan vanden sakē bi auen tuere gebuert die sij gesien souden hebben eñ aldaer si tegēwoordich geweest haddē/wāt als voorscreuē is inden rubrike vandē kinde ren onder .xv. iarē. Men behoort ondersoeck te doē vādē faitē gebuert die waerhz bidē ge nen die daer bi of tegē woordich geweest heb ben/wāt ō qnaet te doē en roeptmē niet gaer ne tuygē/eñ daer ō moetmē die waerheit on dersoeckē bi alle den ghenē die ghesien eñ ge hoort hebbē. So geuen die wijse dese versen oft articule.

F — C. eu dicta l. parētes et li... ...beri.

G — C. eu dicta. l. ...millū penitē.

H — C. eu. di. auc. ...sen. rogati

¶ Condicio sexus etas discretio fama. Fortuna fides in testibus ista requires.

I — L. si ips C. eo.

¶ Nu wil ic v daer af thoonē nadē bescreuē rechte Weet dz na dē bescreuē recht als voir screuē is tusschen dye waerlike tuyghen do mestiques sijn wrakelick D

K — C. eu. di. l. si.

¶ Noch seyt die bescreuen recht/ dat die tuy ghe die gheen redene en geeft vā tgene dz hy tuyghet/ten deposicie oft getuygenisse. Van sulcke tuygen en salmen gheē geloue ghedra ghen E De vaders tegēs die kinderē of die kinders tegēs dē vader en sijn niet ont fanckelic in getugenisse F Eñ oft ge buerde dat yemāt voor recht quame/oft dat hi geuondē wort in zijnre iurisdictie/ eñ mē te doen hadde vā sijnre deposicie oft getuyge nisse/eñ die selue wt een anđ iurisdictie wa re eñ heerlicheit eñ dat hi woude differerē te deposeren/ en begheert gerenuoyeert te sijn aen sijn rechter/oft datmen hem seynt halen bi gracie/Weet dat na dat hi geuondē ware inđ iurisdictie vandē ghenē die sijnre deposi cie begheert oft hebben woude. Hi soude moe ten tuygen eñ deposeren eñ gheē exceptie en soude daer tegēs waerdich wesen. Hi en sou de bedwongen worden daer toe bi alle beho relike wegen. Maer in diē hi niet also geuon den en waer tegenwoordich/eñ dat hi waer in een anđ iurisdictie/men soudet moeten ge crigen bi cōmissie requisitore/ eñ anders nz eñ dattet sinē here consenteerde. G

Het is behoorlic dat soe wie hē behelpen wil van tuygē vā betalingē op obligacie vā schul den oft vā testament te sien doen/dat die tuy gen specialic versocht wordē des te sien doē eñ dat die tuygen daer op gehoort wordē in dient noot si eñ daer op vsocht wordē/ want tugen tot getuigenisse te doē oft te wesen/en behoort hem niet vā hē seluē te ingerē oft te porren. Ende in dien hy dat doet/ hy te wraken is H Want na dē recht si behoo rē daer toe vsocht eñ geroepē te sijn Itē noch seit dat recht/dat tuyghen die om een sake be togen geweest sijn voor den rechter. Oft ge buerde dat questie oft geschil gheuiel vā sulc ker sake voor een ander rechter/ moghē wel tuygen wesen ooc voor die selue ander rech ter. I Eñ desgelijcs oft tuygen gheroe pen geweest sijn ende gehoort voor arbiters ende die sake wedercoemt voor den rechter. Daer ō en ist niet die tuygen en mogē wel ge hoort sijn voor den rechter. K

¶ Item noch so seyt dat recht/dat tverswoo ren dat die deposeert/by supposicie/ noch ooc

by twifele en is niet waerdich oft te houden noch daer en is gheen geloue aen te draghen

A Item noch soe seit die decretale dat tegens die depositie van sommighē/een tuyghe alleene en is niet waerdich noch ontfanclijc/noch hi en is oeck niet te horen voor den rechter. B Item in fayte vā getuge behoort vertoeft te wesen nae datter twifel is opten minsten betuycht om dat soe wie betuycht op die meeste/ hi betuycht oeck mede dat minste want so wie dat meeste betuycht met redene hi betuycht dat minste.

C ¶ Waer die ghetuyghenisse mach ende behoort te arresteren.

¶ Item ghi moecht weten dat tuygen geropen als tuyghē in testamēt te maken biden bescreuen rechte sulcke tuygen mogen eñ behoren te dragen getuyghenisse totter probacie vandē testament daer si toe geroepen geweest hebben als tuygen niet teghenstaende dat in de selue testamēt hem gegeuen sy eenighe ghifte eñ en sijn niet wrakelic bi eenige wrake die wrakelijck sij. D

¶ Op sake accidentale.

¶ Ja soe seyt die expositoer indien die voorseyde tuygen gehoort waren op sake accidētale/ten voorseydē testamēt/wāt indiē si op die adnichilacie vanden voorscreuen testament gehoort waren allsdā soude die wrake waerdich wesen want de voorscreuen testamēt geadnichileert of te nyeute gedaē huer gifte soude te nyeute wesen/waer omme. ꝛc Mer in sake particulier/ mogen si wel deposeren niet tegenstaende dat si daer in haddē ghifte legatarie.

¶ Vande erfgenamē vādē testamentoers.

¶ Item behoort verstaē te sijn dat die erfgenamen vandē testamētoers/oec sijn te wraken in saken van testament te nyeute te doen Want die testamēt te nyete ghedaen/die testamentoers souden hebbē te restituerē tegene dat si biden seluen testament behoorlic gedaen haddē. Ende also exposerent die expositoers vanden recht bouen ghealligeert. E

¶ Van tuyghen ghedaecht.

¶ Item is te weten dat of eenige tuygē verdachuaert zijn om te deponerē in saeke voor rechters of cōmissarisen/eñ die sergāt die de verdachuaerdinge ghedaen sal hebben relateert dat hi die verdachuaert heeft an sijn persone oft tot haren huyse/eñ die tuygen alsoe verdachuaert niet en comen of en seynt onleden cōpetent/waer om sij ten seluen dage nz en hebben mogen comen Die rechter of de cōmissaris mogen gaen oft seynden tot hem al daer hi woent/om hem te horē/eñ dat sal gedaē wesen tot sijn costen. Eñ noch sal hi sculdich sijn te beteren de ongehoorsaemheit dz hi gedaen sal hebben. indient in houe subiect sij Eñ isset in houe van parlamente of royale die boete sal wesen arbitrale.

¶ Vanden probacien vanden brieuen/ende dat daer bij ghedaen mach sijn.

Capittel ¶ C.liiij.

O Hi moecht weten dat de scrifte die genaemt is bi yemant met sijn selfs hāt waerdich is tegens hem/ maer voor hē en isset nz waerdich eñ menen sal daer aen geē geloue dragen Ghelijc als of ic ghelooue yemēt te betalen eenighe sculde/eñ ic hē daer af gescrifte gheue met mijn selfs hant/weet dz des hē waerdich is tuygenisse Mer of ic scriue mit mijn hant mijn sculden eñ dat dese mi so veele sculdich is. ꝛc. weet dat die gescrifte geen ghetuyghe en draecht. tegens den geneu op wien ic dit gescrifte gescreuen hebbe indiēt zijt wraken. F

¶ Vanden valschen brieuen hē te vermetē.

¶ In dien hē yemāt vermet in recht vā brieuen die valsche geuonden worden/weet dat hi behoort ghereputeert te wesen valsche eñ maker van valsche brieuen. G

¶ Van brieuen verloren.

¶ Eñ oft yemāt tegens eenige obligeert eñ verbonden waer met brieuen/eñ daer na de brieuen werden verloren bi auōtuere. Daer om en eest nyet dat bij tuyghen en mach wel betuycht wesen dat inhouden vandē brieuē

H ¶ Ghecōdemneert te wesen bij qualijc te vseren van eenighe brieuen.

¶ Ende oft yemant ghecondemneert wort bij qualic te vseren van eenighe brieuen als

A c. testiō; de testi. extra

B c. veniēs in fi eo. ti. extra.

C De reg. iuris li. vi. c. pl? sy.

D C. de testa. l. dictāib? iusti eo. §. legatari is.

E Insti de testa §. sed neq; he

F C. de pba. l. exēplo peruiciosum est.

G C. ru dicta. l. Iubemus

H C. de fide. in stru. l. debitores tuos. et. l. sicut iniquu;

balsche. Ende een ander vseren wil vanden seluen brieuē / daer om en is dē anderdē niet ghehouden noch ghereputeert voor valsche, ten si dat die brieuen eñ hueren inhout gecō-demneert sij voor valsche / want om dye een soudet wel moghen valsche gheseit sijn ende om den anderen niet. A

A
C. col. si vetere ris instrumē to.

¶ Vanden brieuen contrarie deen den anderen.

¶ So wie hē behelpt in rechte vā twe brieuen contrarien deen den anderen op een probarie Weet dat die eē vnielt of te niete doet die andere ende gheen tuygenisse en is waerdich om den produisant. B

B
C. xn. d. l. scripture diuerse

¶ Vanden een die hē behelpt van brieuē bij getuygenisse eñ den anderen bi tuyghen.

¶ Eñ oft gebuerde dat in rechte die een partie hem behelpen wil van brieuen in ghetuyghenisse / eñ dander partie hem behelpē wil met tuighē singuleren weet dat leuēde stemme te bouen gaet / vigoer of cracht vā brieuē indien die tuigen cōtrarie sijn den brieuē / eñ die rechter behoort meer te arresterē of te bedragen aen die depositie of ghetuigenisse vā tuyghen die met goede memorie deposerē of betuygen ende geuen redene vā huer ghetuighenisse dā aen den inhouden vandē brieuē, die gheen sake oft redene en gheeft. C

C
C. xn. di. l. In exercēdo liti- b9 iunc. glo. Ille lex nō dt h9 qp auctor iste vult immo dicit qp eēdē vim hūt testes & istrumētah em sūt vbatext9 i exercendelitib9 eādē vim obtinēt tā fides instrumētorū qȝ depositiōes testiū ex qua l. trahitur qp istrumētū alr qñ p testes reprobatur.

¶ Van brieuen gheapprobeert of niet

De brieuen die niet gedaē en sijn voor rechters oft voor anď herē die machtich sijn oft auctoriteyt hebbē des te doē ofte bi notarijs oft bi baeliu openbaer met tuyghen daer op gheropen of die niet en sijn onď tseghel vādē gheobligeert indient een mā sij die bekēde seghel heeft. Als herē vassalen die iustitie hebbē oft heerlichept feodael en sijn niet ontfāclic in forme vā ghetuyghe volcomen die ghetuyghenisse waerdich sij ten sij datter ander tuygen mede sijn Ende en soude niet meer gerekent sijn dan om memorie van tuigē daer op te recorderen Ende die tuygen soudē moeten tuyghen op tinhoudē der seluer. D

D
C. xn. di. l. cōparationes Ex qñ etiā de e sententia publica instrumenti. tractatoñs felinus extra de fide instru. c. i ibi ad longū.

¶ Vanden brieuen gheleden daer eenige begheerde die te sien.

¶ Oft ghebuerde dat yemant die brieuē of hantuesten hadde van sinen erue. of tandseker sake hem toebehoorde die eens ghepasseret ghe weest hebbē voor goet eñ vā waerdē Eñ langhē tijt daer na yemant sij die segghē wil recht ende sake te hebben aen dye brieuē oft hantuestē te sien ende dat hi daer toe redene of sake heeft Die partie wiē die brieuē aengaē segghēde dat hi niet ghehoudē en is die te thoenen eñ dat sijn brieuen die hē ouer lange iarē gegeuē eñ verleent sijn op sinē erue en is hi niet gehouden te thoenen tē si dat tet hem believe. Die anď partie segghēde ter contrarie eñ dat hi die sculdich is te sien wāt de ghene diese heeft eñ diese tot sijnre profijte hout heeft die tot ongelike. Wāt die voorscreuen brieuen sijn quaet eñ valsch / eñ sulcke datse niet waerdich en behoren te wesene tot profite vandē ghenē die hē daer mede behelpt eñ sulke wil ic die bewesen te wisen In dien hi begheert daer op dach tegens hem te hebben eñ dat hi daer op vdachuaert sij met sinen brieuē Hi behoort verdachuaert te wesen tot seker daghe / eñ die brieuen mede. Ende ten daghe die partien comparanten / so geringhe als de eysscher gheopent heeft sijnē eysche Hi behoort te sweren eñ te affirmerē op die heilige euangelien van god / waer ō dz hi eyschet te besien die brieuē of hantuesten en is gheen loosheit noch om gheen argelist bedect noch om dies wille int speciale dat hi gehoort mach hebben of presumeren mach dat se eenichsins verloren sijn noch datse, dē verwerer tot hem heeft maer is om die waerhede te segghene om seker saecke hem daer toe prorende Maer wil oft meynt die voorghescreuen brieuen oft hantuesten te betuyghē ende te thoenē quade ende valsche te wesen ende sulcke datse niet waerdich en behoren te wesen om den gene die hem daer mede behelpen wille. Ende dat ghedaen dat hi maken sal oft god wil protestacie te begeerē op die goeden ende possessien daer of die voorscreuen brieuen ofthantuesten mencie make Dz hi hout eñ lāgē tijt gehoudē heeft mz ongelijc sulck recht die hē behoort toe te behorē

eñ om die seluẽ te recouwererẽ eñ te verhalẽ
Die verweerer behoort te ōhalẽ dat die voor
screuen brieuen oft hantuestẽ om hem eens
gepasseert eñ gheiugiert ghe weest sijn voor
goet ende dat hi niet gehoudẽ en is die te be-
thonen ten si dattet hẽ belieft. Mer of de ey-
scher yet wil thonẽ bi wat redene eñ bi wat
brieuen hi hẽ verweren sal in tide alst hẽ vã
node wesen sal. Hi sal hẽ behelpen met sijne
brieuen indient hẽ goet dũct eñ van allẽ tge
ne dat hẽ na sijn aduijs waerdich sal mogẽ
wesen Weet dat de rechter bedwingẽ sal dẽ
voorscreuen verweerẽ sijn brieuẽ ende hant-
uesten te thoenẽ Hoe wel nochtans datse de
eyscher tanderen tide gesien hadde Eñ alsoe
willent die rechten wãt alsdã allẽ suspectie
van fraude eñ van argelist behoort af geno-
mẽ te sijn na dattet tot kennisse comẽ mach.
Eñ of de verweerer die niet en woude thonẽ
Die brieuen oft hantuesten soudẽ gheheelic
ghereputeert wesen voor niet.

¶ Item of de verweerer hẽ woude behelpen
te seggen dat hi die voorscreuẽ briuẽ of hãt-
uesten bi hem niet en hadde ende dat hijse nz
en soude mogen thoenẽ ouermits dat hi niet
en weet waer datse sijn oft wie datse bewa-
ret/oft in wiẽs handẽ datse sijn eñ dz in sijn
vermacht niet en is te gecrigen Weet dat als
dan hi behoort bedwongen te wesen te swe
ren eñ te affirmeren op die heilige euãgeliẽ
van god dat hi vã die voorscreuẽ brieuen of
hantuesten/die de eyscher verclaert ende ey
schet te sien/niet en weet/ ende dat hi geẽs en
heeft eñ dz hi niet en weet wie datse heeft eñ
dat hijse niet en weet te gecrigen biden eedt
die hi gedaẽ heeft Ende dat hi des seyt inder
waerheyt om te affirmerẽ sonđ loosheyt ca
uillacie/exceptie/fraude/noch argelist neghe
ne Mer indiẽ hi wiste waer datse sijn hi sou
de tgherne segghen. &c. Weet dat bidẽ eedt so
ghedaen hi behoort daer af ghehoudẽ te sijn
voor geexcuseert Eñ indiẽ hi nz sweerẽ en wil
die voorscreuen brieuẽ oft hantuesten beho
ren ghehoudẽ te sijn voor doot eñ te nyete eñ
als quade eñ valsche Eñ vã dier tijt of voer
sulckke gehouden eñ gereputeert te sijn. A

¶ Dat tuyghen bij leuende stemmen brieuẽ
te nyeute doen.

¶ Nu is te weten dat in dien hem yemandt
vermet te betuygen zijn sake met brieue/we
ten dat indien die ōweerer seggẽ wil dat hi al
le di e brieuẽ geprochieert met leuende tuigẽ
hi is ontfanelic Eñ die reproche vandẽ leuen
de tuigen sal waerdich wesan tegẽs die brie
uen/eñ indien daer reproche sij souffisant.
die brieuen sullen wesen te nyeute ende niet
waerdich. B

A
C. de fide in
stru. l. cũ qdaz
instru mentũ

¶ Oft gebuerde dat hẽ yemant ōmiet dat ic
hẽ ghegeuen hebbe eenege sake/eñ dat hi mi
daer af in rechte betrect/eñ die niet te betuy
gen eñ te thonẽ met brieuen. Weet dat of ic
segge wil/eñ exposeren bi leuende tuygen te
gen die brieuẽ. dat ic hẽ Geofte/ic waer daer
teghens ontfanclic. C Of ymant seide
enige sake te wesen openbaer eñ manifeste.
Weet dat daer op meer actye is stemme vã
tuygen dan brieuen D

B
C. de pba. l.
cũ pcib'. visita
tur instrumẽ
to donec pbe
tur cõriũ vide
innoc. iu. c. cũ
hoies extra.
de .id. instru.

¶ Waer inne brieuen meer waerdich zijn
dan tuyghen.

¶ Hoe wel dz hier vollẽ geseit is eñ getoent
Hoe dz leuẽde stẽme te nieute doet tinhoudẽ
vandẽ brieuen/weet dattet behoort te leggẽ
inden discrecie vaden rechter/eñ sijn exami
nacie. Nochtans moechdi weten. dat tegẽs
iaerlicxse renten/noch pachten die van iare
te iare behoren betaelt te weesen. In sulcke
sijn die brieuen meer te geloue dan leuende
tuygen Noch bi deposicien en behoren die ou
de brieuen daer op gemaect niet te nieutege
daen te wesen/ten waer dat conuenient enđ
vandẽ lerst en terminen van betalinghe mẽ
daer tegẽs proposerẽ woude valschede op de
brieuen. E Vrouwẽ en is niet ontfanc
lic tegens tgene dat si gesworen eñ gheloofe
heeft te doen bi brieuen. F

C
C. ru. dic. l. cũ
pcibus.

D
ff. eo. ti. l. si ar
bit. spe. tit. de
notorio cmie
§. tã de notor

E
ff. eo. l. census.

¶ De alibi

Alibi ghi moecht weten dat alibi is een fai
te dat soe wie betuycht Hy antwoort ende be
tuycht tot negacie gelijc als vã een faite da-
re of men waer geimposeert of belet Te seg-
gen innocent te wesen bij alibi/eñ men moet
betuygẽ die alibi vã sulcker distãcie/datmen

F
C. ad senat'
velleĩ. l. anti
q iurisdictiõis

in gheensins gewweest en mach hebbẽ tẽ plet-
te/ aldaer des geschiet mach wesen of anđs
het en is niet waerdich. A

¶ Van vrouwe tegens hueren man.

C. de contra he n. stipu. l. optimam.

¶ Noch moechdi weten dattet wijf vã eeni
ge/ hoewel datse met hẽ woenachtich waer
eñ dat sijn getroude wijf is mach eñ behoort
te wesen gehoort in sake tegens huerẽ mãnꝫ
tegenstaẽde dattet scijnt te wesen sijns selfs
saeke Soe soude oeck die verwerer indient
de eischer begeerde na sommigẽ eñ na de opi
nie van anderen niet/ wãt het is huers selfs

B / L. i. §. edẽda. ff. de eden.

sake Eñ het schijnt dat alsmẽt op huerẽ eede
niet en set dat sij niet en mogen tuyghen.

¶ Copie te hebben vanden brieuen geset
in ghetuyghenisse.

¶ Na dat die brieuẽ geset sijn in getuigenis
se in wat sake dattet si. Voor waerlike rech
ter of waerlike cõmissarisen indiẽ die partie
daer of begheert te hebbẽ die copie õme te re-

C / C. in uoie de te stib⁹ Testes ãt dñt iurare q amore grã vel odio nec alio mõ ꝑhibent te stimoniũ vitat nec ꝑ cõmodo qð habeãt nũc vel habituri sint ad iurãdũ nõ sunt cõpulsi.

prochieren indiẽt hẽ goet dũct weet dat dã in
presencie vandẽ rechter of vandẽ cõmissariẽ
hi daer af behoort te hebbẽ gesichte eñ int lã
ghe hooren lesen in tegẽ woordichett vã sinẽ
rade / eñ sien of daer inne gheen rasure noch
vicie en sijn te wraken Mer hi behoort daer
af anđs geen copie te hebbẽ dan tbeginsel dꝫ
middel/ eñ dat eynde Dats te weten die sakẽ
dat die brieuen inhoudẽ. Eñ den datũ dat sij
gemaect wordẽ eñ die redenẽ waer om dꝫ hi
daer af geẽ copie en heeft Om dat mẽ i waer
like houe niet gehoudẽ en is te doen publica
cie van tuygẽ/ so en behoortmẽ oec vã brieuẽ
ten waer bi also datter openbaer brieuẽ wa
ren gegeuen te houe om die sake daer af ghe-
scil soude wesen of cõmissie of rescriptie daer
op daer of mẽ bi waerlike casturnẽ copie be-
hoort te hebbẽ so wie des eyschet Eñ vã brie
uen iudiciare en is men gheẽ copie schuldih
Mer men mach daer of aso veel te houe ne-
men sculdih te hebbẽ bi rigoer. Mer in houẽ
daer mẽ vseert vãdẽ bescreuen recht. Gheli-
ker wijs als in geestelike houẽ weet dattet al
daer vã allen tuygẽ eñ vã huerẽ getuygenis-
se eñ oec vã allen brieuẽ geset wesende in for
me vãgetuygenisse/ men is sculdich publica
cie aẽ partie aduerse Eñ hi behoort vã als te
hebben copie op sijn costẽ indiẽ hi dat eyschet
eñ begeert. Om sulcke reproces op te doẽ alst
hem goet dũcken sal. B Item soe
moechdi noch weten dat in fayte vã produc
tie het si voor cõmissarisen of andere. Maer
mach wel behelpen met brieuen in getuyge
nisse. Eñ oft gebuerde dat voor cõmissarisse
oft andere productie begõnẽ is Bi ierste/ anđ
re/ eñ derde productie eñ bidẽ vierdẽ indient
vã node waer reproces eñ so luciẽ gegeuẽ eñ
tot die proces te cõcluderẽ om te sien arremẽ
ten eñ stuckẽ wed kennẽ of tot recht te eischẽ
Eñ welcke vãdẽ partie dattet waer die daer
op geuẽ woude redenẽ vã rechte in forme vã
getuige of brieuen perẽtorien in huer seluen
al daer geen fayte vã getuigẽ en wielẽ dã die
perẽtorie vãdẽ selnẽ brieue weet dꝫ die voor
screuen brieuen behoren outfangẽ te wesene
om waerdich te sijn het gene dat redene ghe
uen sal Recht daer op gedaẽ in spiciale decla
ratie eñ sonđ twifele so doẽ ridene vã rechts
tot die sentencie te geuen.

¶ Te doen sweren die tuygen ende die te
examineren. ¶ Capittel. CC.liiij.

Die tuygẽ te doẽ sweren eñ hẽ liedẽ te
interrogeren eñ examinerẽ Het is be
hoorlic dat die tuigẽ eedẽ doen biden rechter
voor partie aduerse tẽ eynde of dat hi dꝫ seit
eer hi tuyget Wãt na dat hi getuycht soude
hebbẽ en soude hi nꝫ te tide comẽ Xengesien
dat hi hẽ hadde sien swerẽ sonđ te wrakẽ Tẽ
waer bi also dat die partien eens warẽ indẽ
en dattet si in audicie/ bi enqueste te doen dat
die tuighẽ gehoort wordẽ also wel in absen-
cie als in presencie ꝟdachuaert eñ nꝫ ꝟdach
uaert op dat namẽ eñ toenamẽ gegeuẽ wor
den ten eynde vanđ audicie. Eñ dat als dan
waerdich sijn die reproce/ indiẽ men eenige
doen wil. C Ende also behoren sij
te sweren ende te setten die hant op die mis-
sale seggende bi woorden expres. Ghi swee-
ret op die heilighe euangelien van goode die
hier in bescreuen sijn biden trouwe dat ker-

sten mensche sijn sculdich te houdē van god/ die heilige die ghi ontfangē hebt eñ op v aen deel hemelrijcs te vliesen/dat ghi seggē sult die waerheit na uwen besten wetenscap vā dat ghene dat wi v vragen sullen op die saec ke daer ghi op betogē sijt. Eñ dat en sult ghy niet laten om lief om leet noch om profijte ō scade noch om ghifte of gelofte/die v daer af gedaen sijn of gedaen sal wordē oft dat ghij daer af hoopt te gecrigē noch ō vrese om las te die v daer om gedaē sy of gedaē sal wordē Also moet v god helpen eñ alle sijn heiligen

Eñ dat gedaen de rechter behoort te wesen in heymelike stede/seker eñ betamelike eñ be hoort bi hem te hebbē een vandē houe Het si mannen of scepenē/om te sien of te horen die deposicie of betuigenisse vanđ sake Eñ doen scriuen die geheele deposicie van woorde te woorde gelijc als hi dat getuycht so verre dz het ghene daer op die deposicie stadt neēt dz behoort te begripen/want butē die articulē en behoort niet te wesen geuraecht noch ge- screuen Eñ of die tuyge voerđ deposerē wou de so en behoort hi niet ontfanghen te wesen Want het is quade presumpcie/wāneer de tuige hem vordert te deposeren/ouer die ter men van die articule of vanđ interrogacie.

¶ Item behoort die tuyge redene te geuē eñ sake waer om hi tuyghet het gene dat hi tui ghet Oft anđs sijn getuigenis behoort te we sen in suspexie oft twifele.

¶ Item en behorē niet gehoort te wezē me- re dan .x. tuygen op een artikel of op een pro proest/eñ sondlinge wāneer die sake is in tij tule/eñ behoort naersteliken ondvraecht en de geexamineert te wesen in die deposicie vā den tide vandē daghe/vandē prijse/van dat sien ende horen of dat hi tuyget bi dz hij daer tegenwoordich was/af bi horen seggen/oft bi daghe oft bi nachte was.

¶ Item behoort te wesen bi dē rechter geaui seert eñ doorsien of hi tuyget bi warachtige wetenheyt of sciencie/oft hi niet cōtrarie en is in hem seluen ende in sijnre deposicie bijđ maniere vā sijnre getuigenisse oft dat si sijn yet twifelende of discoert in hoer getuigenis se Ghelijc als die wisen dz betuigē biden be- screuen rechte/bi dese woorden A

¶ Vanden diuersiteit aenden tuighen

¶ So is te weten dat in deposicie of getuge nisse vā tuige wel valt veel diuersiteit Dat is te weten/diuersitz vā sakē/diuersitz van personē/eñ diuersiteit van graden. Daer af volget dat diuersiteit van saken/wāneer dz eē tuige getuiget van een sake of vā een sap te eñ vā een plecke Eñ een anđ daer op beto- gen/tuiget ongelijc of contrarie eñ alsdan is op sulcke ghetuigenisse presumptie/

Ar tes persona gradus locus sunt h consonā tes De his per spe. de test. §. i

¶ Item diuersiteit vā personen is wāneer eē tuige getuiget/dat ian gheslaghen heeft. Eñ een anđ tuige daer op betogē/tuiget dat iacop geslagen heeft/eñ also van ander sakē. Wāt als daer is sulcke diuersiteit inne sulc- ker ghetuigenisse is presumptie/Dattet niet en is souffisandt.

¶ Itē die anderde diuersiteit van grade is. Wāneer ian seit in sijnre deposicie dz robert aēgaet iacop indē derden grade Eñ eē ander tuige daer op betogen/tuyget dattet is indē vierdē grade/sulcke ongelijcke getuigenisse en is niet te houden bij presumptie dye daer is. Eñ die tuighen behoortmen seer scarpelī ken te examineren. op die waerheit vanđ sa ke. Eñ die variacie of twifelinge vādē tuige tot welcken einde dat gedaen is so dat de ar gelist die daer op gheuonden soude worden. mach wesen gecorrigiert Itē die tuige beho ret te wesen meer gheexamineert in groote saken dan in cleyne. Inden grooten ghelijck als van crimen inden cleynen gelijc als van saken porsonelen. Want die deposicie of ghe- tuigenisse die vonnisse mach ende behoret te draghen behoort te wesen alsoe claer als die sonne schinende opten middach.

Luce meridiana. et aliter testes debent eē lu ce clariores. l. sciant cuncti. C. de proba.

¶ Die maniere om te examinerē die tuygen

¶ Eñ daer om sijn gheordineert vier manie ren vā examinatiē vā tuigen. Die eerste ma niere bi horen bi sien bi geloue of bi introduc cie. Die anderde is vandē iare vander maēt vāden dach vander vre Die derde is oft beter

is hoe/waer omme eñ tot wat sake De. iiij. de is bi daghe/bi nachte/ bi name bi clederē eñ andˀ examinacien als naedˀ sake dinēde ende behoorlic sullen wesen te doen eñ te ondersoecken Eñ de rechter behoort te consideren of de tuyge tuyget bi claer eñ behoorlike maniere sondˀ twifelinge sondˀ blosierē sonder beuen eñ sondˀ verwe te veranderē Wāt het sijn alle quade presumptien teghens sijn tuyghe eñ sijn tuyghenisse. Item behoort ghetoent te wesen aenden tuyghe soe geringe alsmē hem siet twifelē die peyne eñ die pericule dattet is valscelic te tuigen Eñ indiē hij warachtighe proposest niet en hout hi behoret vercocht te wesen/op dat die waerh vā sijnre gedachte mach wordē geraect bi examinacie eñ anders ter meester naersticheyt dat gheschien mach nader sake.

A Hec etiā sunt iuri scripto ꝯ forma qꝫ sꝫ dolꝫ reqrit in criminalibꝫ cau
sis. ff. ad. l. cor. de fal. l. i. ꝟ. §. i ꝟ. ij.

G Actore non pbāte nō absoluitur reus. C de eden. l. qui accusare.

Van valsche tuyghen.

Ende of hi geuondē waer valsche tuighe bi wetēscap ō ghelt Hi soude wesen te corrigerē als valsch eñ anders nꝫ Wāt hi en is nꝫ gehoudē noch gereputeert als valsche getuyghe de gene die tuiget andˀs dan die waerhede Op dattet si bi onwetenscap. Eñ sondlinghe na sommige wisen so wie niet en tuiget valscelikenmet wetenscap eñ om ghelt. Anders en behoort hi niet gecorrigeert te wesē noch oec hoe wel dat eenighe tuyget in sijns selfs sake/die nochtans op sinen ghetugenis bedragē waer/hoe wel dat hi tuycht andˀ saken dā die rechte waerheyt. Daer ō en sal hi nꝫ begrepē wordē als valsch noch sulcke eede eñ getuigenis en sijn niet dā eedē calumpniensen daer valscheit gheen stadt en heuet. Oft gebuerde dat yemāt deposeerde of tuichde valscelic Eñ bi sinē eede meynde de waerheyt te tuigen. Te weten is of hi ghehoudē soude wesen voor valsche tuighe. Weet dꝫ nꝫ

Exempel daer op.

Het gebuerde dat een mā die andˀwerf gehuwelijc geweest hadde in die stede van parijs/sijn wijf sloech so veel dat si haer vā hē absenteerde eñ men en wist niet waer dat si beuoer Nieu maer ghinc hoe dat hi sijn wijf ghesmetē hadde so dat iusticie haer porrede bi informacie daer op gedaē Die mā wordē geuangē bi tuigen/die welcke tuychdē dꝫ sij dat wijf haddē horen slaen of criten of roepē Eñ na dier tijt en haddē sij haer niet gesyen noch ghe weten waer si be varen waer/bi deser deposicie die voorscreuē mā gecondempnert woorde ter doot Doē hi cōdēpnert was hi bekēde dat hi daer ō niet en behoorde tesseruen Mer wel hadde hi die doot vˀdient ō andˀ saken wāt sijn eerste wijf hadde hi vˀmoordt eñ be doluē inder aerden. Alle gesien hij worde geexecuteert ter doot Daer na worde questie op die tuigen die getuycht haddē dat hij dat andˀde wijf gedoot hadde gelijc als si seiden/bi dat gene dat si daer af gesien ende gehoort hadden gehouden souden wesen voor valsche getuigen/ weet dat niet wāt si hadden getuycht na hoer wetenscap die waerh als si warachtichlic meyndē Eñ daer ō in al sulcke sake en is gheen valschen eede Gedaē eñ gewesen int castelet van parijs eñ geconfirmeert bi arrest. A

Te stellen die getuighenisse tottē eede vanden verweer.

Dic wil geboertet dattet vā node is getuigenisse te doē vā saken biden eyscher of bidē vˀwerer gelijc als so wāneer de eyscher sijn getuigenisse wedˀstelt idē eede vādē vˀwerer wāt so was hi daer of seggē wil bi sinē eede is waerdich eñ heeft vigoer of crachte vā vol maecten getuige indien hi dat swerē wille Eñ oft gebuerde dꝫ die voorscreuē verwerer nꝫ swerē en woude mer dat wedˀstelde indē eede vādē voorscreuē eischer Alsdā so is die getuigenis opten eischer. Eñ dese getuighenis is gehieten naedē clercken referre iuramentū. Dats wedˀ te stellen die ghetuigenis vādē verwerer optē eischer Daer of dat indien de eischer in deser sake niet en wil swerē/ hi behoort te vˀuallē van sinen eische wāt na bescreuen recht. B Ende oft ghebuerd dat die getuigenisse weder gestelt aenden verwerer. Eñ die verwerer dat niet en soudet swerē noch oec weder stellen indē eeden vanden eischer Die rechter behoort den verwerer te cōdēpneren als cōtuma vander

sake/eñ behoort die eyscher toe te wisen sinẽ eysch bidẽ deffault daer die verweerer niet vol comen en wil de regule van rechte. A

C Vanden reprochen oft wrakinghe.
C Capittel. CC.lv.

Vanden reproches die ghedaen mogẽ worden optẽ tuigen betogen nae der ordinancie vanden waerliken houe. Wil ick v seggen eñ thoonen tghene dat ic daer af ghe sien eñ gehoort hebbe bi de wijse mijn meesters eñ andere Weet dattet sijnt twee manieren van reproches. Dats te weten reproces van recht. Ende reproces van fayte. Reproches van recht geliker wijs/ dat so wye hem vordert te deposerẽ of te tuygen meer dã tot ten sake behoort te dienẽ eñ dã hi ondervraghet oft ondsocht soude wesen die bi malefi cie of loosheyt sijn deposicie oft betuigenisse te vorẽ openbaert Die buten die termẽ vãden articule tuycht Soe wie geen redene en geeft vã sijnre deposicien/meer dan .x. tuigẽ te horen op een artikel. So wie coemt deposeren of tuygẽ sonder daer op verdachuaert te wesen oft ontboden van sinẽ heerẽ waert dat die partien ouerdraghen hadden Dat al so wel gehoort soude wesen tuygen niet ver dachuaert als vdachuaert. Welcke reproce van recht vallen indiẽ discretie vanden rechter hoe wel dat die partien wederseggẽ Die reproche vandẽ fayten sijn ghereputeert ghe weest te hebbẽ als valsch/ als versworẽ als openbaer infame/ als gebannẽ voor crimen van sinen lande bi contumacie ten waer bij also dat biden coninc of den keyser int keyserijc hem die sake verset of vergeuen geweest hadde/ eñ wedẽ ghestelt in sijn goede fame en de mare Als ghebannẽ vander heiliger kerken indien daer of openbaer blijcke ware bij brieuen eñ anders niet Dese reproche vã excõmunicatie/en is niet gheuseert in waerlike houen. Mer de gebannẽ als voorscreuen is bider kercken/ soude gehoort wesen wãttet seer õbehoorlic waer dat om die excõmunicatie die produisant gemissen soude tot ghe tuyghenisse die anders gheen tuyghe en hadde daer tegen woordich, Als te wesen vandẽ rade vanden produysant als te hebben aen deel inder sake/ als te wesen vanden geslachte vanden produisant so na dat hi sijn erfname soude wesen Als te wesen viãt tẽgẽs dẽ gene daer die productie tegens gedaen woort eñ anders niet Als gheseit te hebben bi dreyghemente/ datmen scade doen soude in lijue oft in goede denghene daer die productie tegens ghedaen woort, Als te wesen van sijnre familien ten tide van de deposicie daer te voren oft daer na Eñ sonderlinghe ten tijde van die deposicie Welcke reproche vallen in faite vandẽ sake indien datse missaect wordẽ ende men moet dye betuygen/ oft anders en es die reproche daer op gedaen niet waerdich B

C Vanden productie op produces of wrakynghe.

C Item moechdij wetẽ dat op productie vã reproches niet en valt dan eẽ productie alleẽ die de rechter sculdich is te bekennen binnen behoorliken tijt nae dat partien gehoort behooren sal ghedaen te wesen Eñ dat indient binnẽ sulcker tijt also beteykent men niet en doet productie op de reproches mẽ en coemt daer na niet te tijde Maer men behoort dair af te veruallen eñ versteken te wesen.

C Vanden faite op saluacien.

C Item noch moechdi wetẽ dat op saluaciẽ ghedaen op reproches niet en vallen eenige fayten/noch en behoort daer eenighe tuigen maer valt inder discrecie vander rechter

C Van ghelijke saken.

C Item noch moechdi weten dat dye ghene wrakelic is/ die ghelijke sake heeft te tracteren/ ende te belyen voor hem seluen nae den decretael die seyt. C

C Vanden tuyghe op testament

C Item sijn te wraken tuighen die in saken van testamente tuyghen souden/ dye daer in haddẽ ghifte legatarie/ oft ander profijte na dat si ghehoort waren op die destructie van den testamente oft anders niet/ in tas accidẽtale moghen sij ghehoort wesen.

C Vanden erfgenamen vanden testamente

A C. de iure iu. ppt calũniam dãdo l.eum et iudices. q̃ lex loqtur d iuramẽto calũpie & i iuramẽto necessario q̃ iudex defert pti & eũ non põt recusari aut rferri sed iuramẽtũ iudiciale sic nã uer actor in & iuramento in rar tenetur & alias ꝓbare pc. l. gñalit. § finaũt. C. de rebus credi.

B Vet oia tractantur in spe. de testi. § .i

C A testĩbñomi datõe repelli tur similimor bo laborãs. d testib'. c. plo nas ecclesiap ertia.

¶ Itē sijn oec te wraken die erfnamen van den testament in sake vādē testament te nyete te doen eñ in particularen saken niet wāt die testament te nyete ghedaen die testamētoer soude moeten restitueren/ tghene dat bi den testamente alsoe te nyete gedaē/ betaelt eñ ghedaen soude wesen Eñ alsoe exposerēt die stichters des rechts. A

A ff. de testa. §. s; neq; heres script? isti eo.

¶ Vandē brieuē gestelt in fayte vā getuyge

¶ Itē brieuen ghestelt in ghetughenisse mogen gewraect wordē bi rasure als in name/ in summe/ in plecke/ in datum/ in seghel/ ende in hanteyken eñ in brieuen niet auctētijc. Ghelijc als de ghene die niet en sijn ondˀ segele auctentijc/ als hier na gesept sal wordē in den rubrike daer of sprekende die welcke geteykent is biden ghetale van. CC. lvj. Of als die brieuen inhoudē sake datmen bij leuende tuygen ter cōtrarie betuygen mach. Want leuende tuyge corrūpeert brieuē. B

B C. li. iiij. rub. de fide instru. l. i nex erce nō iūc. gl. spe eo ri. §. restat vi dere.

¶ Te horen sinen broeder tot tuyghe.

¶ Ic sach een sake daer de eischer hadde doē horē sinen broedˀ in deposicie of ghetugenis De ve werer hē wōleet, seggende Dz de broeder niet en behoor gehoort te wesen voor dē broeder wāt bi seker tijt soude hij mogē wesen sijn successoer eñ erfname. &c. De produisant solueerde/ dat sijn broedˀ niet en was sijnen erfnaem/ want hi hadde witachtige kinderen Eñ hoe wel dat hi gheē kindere en hadde so hadde hi oudˀ broedˀ die sijn erfnaē wezē soude waer ōme. &c. Het wort gedelibereert daer op die clercken inden rechtē eñ/ wijsen costumieren/ dat die reproces oft wrakinge gheen stadt en soude hebben eñ die deposicie of getuygenis vandē broedˀ soude waerdich wesen. C

C Per. g. x. doc in. l. parētes C. de testi. & i ciuili cāsā pōt pfrē testifica ri s; nou cogit ter? in crimia li vide bar. in l. q testamēto §. qui cūq; ff. de testamēto.

¶ Sinen borge te horen tot ghetuyghenisse.

¶ Ick sach een andˀ sake daer de eyscher hadde doen horen sinen borge in getuygenis De verwerer hē wraecte/ seggēde Dat de borghe niet en behoorde gehoort te wesen ō den ghenen daer voor hi borge was wāt die borghe hadde daer af sijns selfs sake gemaect eñ borge geworden Ende niemāt en behoorde in sijns selfs sake gehoort te wesē De produisant solueerde daer tegens eñ seide Dat die principael rijck ghenoch was/ eñ dattet geē noot en was daer om den borghe te wraken want gheē schade en moechte stadt nemē op ten principale. &c. Het wort geseit bi clerckē inden rechte dat na dat die principael soluēt ghenoech was/ wel moechte de borge tuygē en de wrakinge en soude gheē stadt hebben

¶ Vanden brieuen hantuesten instrumēten/ of ander munimenten in ghetuyghe.

¶ Capittel. CC. lvj.

Na dat gheseit is vanden tuygen vādē leuende stemmen/ eñ vā die selue te examineren ende die forme vandē reproces oft wrakinghe op die selue tuigen. So wil ic segghē vandē brieuen hantuesten/ eñ instrumentē/ eñ ander munimentē/ daer of men mach behelpen in forme vā getuige So weet datter sijn veel formē eñ manieren van brieuē. Eñ bi veel namē genaēt sijn nae gemein vlancie vā sprake in waerlikē houe Ghelijc als brieuen gegeuen in hantuesten ondˀ tsegel vāden prince/ of vā andˀ heren eñ sulcke brieuē worden gemaect ondˀ een segel alleē Daer sijn ander die gehietē sijn hantuestē eñ daer aē sijn veel segelen/ als vā heren eñ leēmannē. Ander brieuen sijn die gehieten sijn hantuesten als die brieuen sijn die onder gheestelijcke seghel sijn/ van bisscop/ vā capittele/ oft ander cloester. Generalijck behoortmen die brieuē te hieten hantuesten. Het sij datse eenē zegel hebben oft meer/ nae datse brieuē alleen bliuen op die saeke daer om datse gemaect sijn ende gheordineert te gheduerē eewelijc/ oft tot lijftochte indiē dat die sake begheert Itē ander forme ende maniere sijn brieuē te maken ende te ordineren tusschen partien. Om die voorwaerden eñ gheloeften/ die daer af ghesckien/ ende op dat daer af sekere ghetuighe mach volghen in toecomende tiden/ indient van noode sij Ende dese brieuē sijn gehieten openbaer brienen die welcke ghemaket worden na bescreuen recht in drie manieren vā brieuē Eñ die sijn gehietē bi bescreuē recht opēbaer istrumētē Dierste maniere is als brieue die gemaect sijn vledē eñ geaccordert

is tusschen die partien eñ bi huer cōsente In houdende die cōtract tusschē die selue partie eñ dat is gedaē eñ v̄ledē voor singulare tuygē/die daer toe specialic geroepē zijn eñ dye brieuē gescreuē bi simpel hant. Dats te seggen bidē clercke die niet en is notarius noch tabelion. Eñ dese brieuē dragen ghetuge eñ macht so lange als die tuygē leuē/mer als sij doot zijn die macht vā sulckē instrumēt ende brieuen zijn geexpireert Die anddē manier van gemeyn brieuē eñ instrumentē te makē is/als brieuē die gemaeckt wordē tusschē partien voor notarisen tot tabellioen openbaer Dat geheeten is openbaer oft gemeyn hant/ eñ geteekēt vā sijn hātteekē in presencie van tugen daer toe geroepen. Eñ hoe wel dat die tugen indē brieuē eñ instrumentē v̄claert aflivich wordē/daer ō en ist niet die brieuen eñ instrumentē en zijn wel waerdich eñ houdē stadt/na dattet bi gemeyne oft opēbaer hant geteykent sal zijn. Eñ die tugē en zijn daer nz geroepē dā in adiutorijs of hulpe vā getughe wāt hoe wel dat daer gheē getuge ghewees en hadde/dā die opēbaer teekene so ist schuldich waerdich te wesen. Die iij maniere is/ wāneer de brieue of instrumēt ghemaeckt is eñ v̄ledē ondē segel auctētijt/gelijc als ondē tsegel royale/ondē tsegel vā stede die iusticie heuet ondē tsegel vā plate hebbēde iuredictie ende sulcke brieue of instrumēt gedurē tot eewigen dagen. Indē termen daert eewelijck mach eñ behoort te streckē. Gelijc als oft ware in eewige rentē oft in sakē vā erue oft vā andere voorwarde a ppetuite/ghelijc als in sekerhede vā paise eñ sekerhede vā huwelic etc. Wāt in sekerhede vā sculde om eens te betalē is seker tijt vā iarē Gelijc hier na geseyt sal worden naden. A Itē eñ hoe wel dat bidē voorscreuē decretale nz en sijn genaēt noch geseyt dā drie manierē vā brieuen oft opēbaer instrumentē als voorseit is Nochtās by vsancie van waerlike houe dye costumieren seggē datter vier manieren sijn eñ niet meer. Dats te weten. Hantuestē ondē tsegel vādē prince oft heere oft heren die des macht hebbē te doen eñ te beseghelen.

¶ Item brieuē eñ instrumētē ondē hanteykē vā notarisen of notabilioen openbaer.

A Decreta. de fide. in stru. c scripta vero auctentica

¶ Itē brieuē of instrumēt gedaē eñ verledē bi scepenē die gemaeckt wort in twee oft drie partien daer dē rechter die eē bewaert eñ die ander partien diet aengaet elck een. Eñ sulcke brieuen zijn gheheeten nae den rechten cyuijl apocha. B

Item daer zijn brieuen die gheheeten zijn gemeyne daer bi datse gemaeckt zijn bi gemeyn of simpel hant Ghelijker wijs als brieuen die gemaeckt wordē op sommige contractē of geloftē/gedaē voor singulierē tugē eñ ghescreuē vā simple hāt/bi eenē die gheen notarius noch tabelioen en is. ¶ Itē die anddē forme eñ maniere vā simpele brieuē is.

B C. de fi. istru l. plures, apochis.

Als eenige scrift vā zijns selfs hant die tractaet oft voorwaerdē die hi tegens dē anderē heeft daer hi hē in v̄bit te betalē/die hāt eerst bekēt wesende int recht etc. ¶ Itē dye anddē forme eñ maniere is. Gelijcker wijs als wāneer eenige edel mā leēgoedē houdēde is/die behorlic is een seghel te hebbē/maecte enige cōtract of belofte ondē sinē seghel/wāt dat sal houdē eñ is weerdich eñ op sijn segel/. Maer eerst behoort v̄dachuaert te wesen de ghene die dat bezegelt heeft te bekennē sinē seghel/ eñ die selue bekēt is executoer Eñ in diē hi zijnē seghel ontkende/ so soudemen dat moeten betugen. Ende oft tegens hē betuycht wordē sinen seghel. Hi soude grotelic beteren tegēs den here na zijnre faculteyt. Eñ soude wesen ghecondemneert in beteringhe eñ inden costen van partien.

¶ Vanden preuilegie van stede

¶ Noch zijn daer ander brieuē gheheetē preuilegien/ Die ghegeuen zijn vandē Coninck vanden prince oft vā ander heeren/ aen haer stede ende ondersaten. Eñ zijn gheheetē preuilegien/daer om datse priuerē oft afbreken t recht. Dat is te weten dat sy geuen aenden ondersaten ende steden/dat zij hebben meer ende ander recht dan dat ghemeyn recht gheuet ende onder wijst te hebbē. Ende meerder vrijhede ende liberteydt/ dan dat ghemeyne recht ende vsancie gheuet ende beteykendt

C De his specibus instrumitōr̄ tracta spe. de. instr edi. §. nūc dicidum restat.

te hebben: Eñ daer ō zijn die ghehieten preuilegien/ eñ zijn van bescreuen rechte/ Ende daer om zijnse meer te restringerē dan te amplierē oft ōbreydē/ daer ō dat si breeder zijn/ dan dat ghemeyn recht. Ende soe wie vseert van trecht vā preuilegiē/ hy en behoort noch en mach meer noch voorder gaē/ dan die preuilegie wtwijste doen. Ende in diē men vā den preuilegie opposeert/ men behoort te thonen/ Ende in dien men hem in ghetuyghenis daer of behelpen wil/ men en is niet ghehouden dat in ghescrifte te geuen/ dan die articule dye mencie maken soude van tgheen/ daer af gheschil soude wesen Waer vā preuilegie en behoort mē anders niet te geeū. Eñ die reden is dat in preuilegie is ghemeynlic begrepen veel saken/ aengaende die statē vādē stedē oft collegie die preuilegie hebbē/ dat vā genen noode en is te thoonē/ dan wāneer daer afgheschil is/ vā elcker sake op hem seluen

A Cōtingit.rn. ie fide. istru.

B C. de legib. l. i impial. v. fi. i em bñ alle/ racet deberē illegare lesi. C. fi ō ius vel iti. pub cuz fi milibus.

¶ Eñ dit betuycht hē seluē biden decretale.

A Ende en is van ghenē noode te beleydē eenighe tughe op die termen van preuilegie noch op sake daer in begrepē/ wāt aēdē prince die de preuilegie geeft is te impetrerē alle tghene dat twifelachtich waer oft difficultz wesen soude inden preuilegie eñ niemāt anders en behoort daer of die interpretacie/ dā aendē ghifter vanden preuilegien/ noc hoock ghetuyghenisse en is daer tegē niet ontfāclic bi argument cōtrarie. Wāt die prince in zijn edelre discretie/ dat heeft te distingueren ende nyemant anders. B

Ende en zijn noch en behoren preuilegien gegeuen te wesen om sake te geuē en ander onghelike te doen noch vnn andere te hinderen

C C. li. rij. rub. de preuilegi. cholariuz. lij

C Soe moechdi weten dat in diē yemāt zij/ die hem voor rechters oft arbiters oft cōmissarisen/ oft in iugement hem behelpē wil van brieue in forme vā ghetuyghenisse. Het sy dat hi zijn partie heeft doē dachuaerdē oft niet om die te sien ouerstellē in forme van getuygenisse/ oft die partijen tegens wiemē dz woude doen/ hem helpen wil van dye selue brieuen in forme van ghetuyghenisse/ het zij van alle oft een deel/ wel mach hi dat doē ende is daer toe ontfāclic/ hoe wel dat die partie die de brieuē amministrerē ver werer oft eysscher waer. Eñ van wat partie die brieue gheamministreert zijn in ghetuygenis. Die ander partie mach hē oec daer mede behelpē in zijnre ghetuygenis/ op dat hē helpen ende waerdich wesen mach Also isset gehoudē ende ghedaen bi minen here vandē parlement telckendat die sake ghebuert.

¶ Vandē ghescriften ghegheuen bijden/ prince committimus oft andere.

¶ Capittel. CC. lvij.

Nae dat ic ghethoont hebbe vandē brieue hantuesten ende instrumenten ofte ander munimenten Ende des ghelijcs vā preuilegien So volcht daer na te sien eñ te thoonē vā den rescriptie gegeuen biden prince/ Het si bi commi ttimus oft adders/ so weet dat oft die prince ontbiet eenighe van sinē rechters oft prince vā eenighe plecke van een sake te kennen bi cōmittimus. Welcke sake si in die iuredictie vādē rechter/ wie dattet beuolen is bi scriuen vandē prince. Daer om en ist niet dat dē rechter daer om verliest sijn ordinarie noch dat zijn iuredictie daer of gemindert of gediminueert sy/ Mer ghi moecht wetē dat met die iuredictie ordinarie die hi te vorē al daer hadde/ dat vermeert is by dē committimus aen hem ghecomen/ Ende moghen aen hem begheert wesen alle sulcke solemniteyt induces eñ exceptie/ dat niet tegēstaēde/ die voorscrenē rescripcien moghen gedaen gheweest hebben/ in dient die voorscrenē rescriptie eñ committimus niet en ware.

¶ Item of die rescriptie ende committimus geimpetreert waren bi persouen/ daer of vā die selue kennisse toe behoorde aēdē rechter die ordinarie daer af behoort te kennē/ weet dat sulcke rescriptie of anders genoemt man demēt bi cōmittimus niet en behoort of te nemen, die iuredictie ordinarie vandē rechter Ten waer bi also/ dat inden rechter ordinarie gebreck gheuonden waer/ in remissie vā rechte/ oft weygheringhe van redene oft dat aē hem waer fauoer of aende el onbehoorlic Of dat die partie impetrant niet en mochte.

hebben rade voor die ordinarie/om die ont-
sich of macht vā sijn weder partie of dattet
waer sake die begeerde resort of refoirmacie
of ander ghelike accidenten eñ saken. Waer
ō a ender ouersten rechter of gecōmitteerdē
daer of behoorde eñ mochte toebehorē de kē
nisse eñ of genomen te wesen vanden ordina
rie bi iuste sake eñ redelike Eñ dat de rescrip
tie of cōmittimus daer op expresselic ware.
ghecausee rt oft mentie makende/wāt ands
en soudet niet waerdich wesen/eñ noch sou-
det moeten gescien dat partie gheappelleert
waer. Ende die rechter ordinarie die op die
cōmittimus ghehoort soude wesen/wāt in
dient niet rechtuaerdich gemaect en waer.
eñ datmē den prince daer of qualic gheinfor
meert hadde Eñ sulke sake binnē de waer
heit te kennē gegeuen geweest hadde/sulcke
cōmittimus niet ghegeuen gheweest en soude
hebben/weet dat die sake is te reputerē bidē
rechter ordinarie Eñ ven hem behoort de kē
nisse weder gegeuen te wesen/wāt bi bescre
uen recht nyemāt en behoort te vmeeren dz
recht vandē anderē/ mer behoort te gheuen
bimate eñ bewarent recht bi partie nae be-
screuen rechte.

C Vanden brieuen eñ obligacien die gema
ket worden onder tsegel royale.

C Capittel. CC.lviii.

Vanden brieuen obligatorien die ghe
maect wordē onder tseghel royale/moet hoi
weten dat si behorē te wesen goedē geheele
van seghel eñ ghescrifte. Ende ten minsten
in plecke defect Ghelijcker wijs als in name
in summe/in daghe oft daghen/in datū eñ in
seghel/eñ behoort in te houden de sake waer
om datse ghemaect eñ verleden zijn tusscen
dye partien datse inhouden/eñ oec behorē in
te houden dye somme vanden contracten/of
vanden vercopinghen behoren oec te begrij-
pen dattet sy bijden liberalen wille ende cō-
sent vanden vercoper oft den ghenē die welc
ke hem verbint ende scriuen dat dye partien
zijn bekent te ontfanghen ende oec te verlij-
den/eñ of dat al daer zijn tuyghen die welke
hem lieden kennen Ende welcke tuyghe den
notarisen sculdich is te kennen Behoort oec
in te houden moghelike sake/ eñ niet onmo-
ghelick Wāt tot onmoghelike sakē en mach
hem nyemant verbinden na bescreuē rechte

A C Item behorē oec in te houden dat-
tet is om eē edelike eñ eerlike sake. Eñ of een
man hem verbōde tot inlicite of oneerlike sa
ke/ghelijc als hem te verbinnē/ yemāt te smi
ten/of doot te slaen/ oft tegens sinē vader of
moeder te doen of te machineren of ander sa
ke Dat en soude niet werdich wesen noch en
is niet te houden. B

C Item behoren noch te houden dattet sakē
sijn die teghen die heylige kercke niet en sijn
noch tegens den prince eñ vsancie eñ gemey
ne obseruancie oft ghemeinte vanden lande
openbaerlic ghesticht/noch tegens dat heyli
ghe gheloue/want bij eenighe van desen sa-
ken/en soudet niet waerdich wesen/ tghene
dat daer of gheloeft eñ gescreuen waer noch
tegens bescreuen recht sonderlinghe in sake
teghens goede seden. C Eñ dit moechdi we
ten eñ verstaen also te wesen in alle brieuen
eñ cōtracten hoedanich die sijn.

C Item isset brieuen ghesegehelt met conine
liken zeghel/die obligacie maect/eñ die obli
geert of verbondē teghen die beloften die hy
daer inne ghedaen heeft comen wille/ weet
dat die crediteur daer op begheren mach exe
cutie Ende of daer op geopposeert wort die
opposant behoort te namptiseren in hāde vā
iusticie/also veel als die somme vanden bre
vande waerdich is aenden executoer/ oft an
ders hi en sal gheen dach hebbē vā sijn oppo
sicie Ende als ghenamptizeert is/ hē behoort
eenen behoorliken dach beteikent te wesene
op sijn opposicie/ alst behorē sal met reeē om
daer op te procederē Eñ die namptisacie be-
hoort ghedaen te wesen met ghelt van alsoe
veel als die somme cōtenciose bedraecht/ en
de niet met andere pande/ wāt indient met
andere pande ghedaē waer dat soude wezē
ghedaen ende in genereert saecke van saeke
Welcke niet en behoort te gheschyen in ter-
men van iusticie Ende die reden is/dz so wie
namptiseert van ander pande dan vāde ge

A l. pacta q̄ cōtra leges. C. de pac.

B l. impossibilium. ff. de re. iuris

minnte penningen het waer in saken/siluer-werc/paerden/erue/of ander goeden indien datmē die vercopē moeste / dat soude wesen tot coste eñ nyeuwe actie die lichtelick soude mogen opcomen eñ sprupten int vercopē dē seluen pāde/daer bij dat yemant andē seggē mochte recht daer aen te hebbē of dat yemēt andēs daer of bestellinghe ghedaen hadde oft datse tegens hē verbondē waer/of datse ōbe hoorlic vercocht waer oft minre waerde oft bi veel ander manierē die vertreckinge wesen soudē aen die executie royale dat redene niet ghehengen en mach. ¶ Item of de gheobligeert oft verbondē gestoruen waer voor die executie/weet dat die obligacie alsdā nz vallen en soude in executie/mer in euocatie/ eñ sonder namptisacie vā iustitie in cas van opposicien/noch anders als vā simpele obligacie gewoenlic is te doen/ want de gheobligeert oft verbōdē doot wesende de erfname en is daer om niet gheobligeert tot executye Ende daer om en valtet nyet dan in euocacie ende kennisse van sake. Hoe wel nochtās dattet niet en waer dā van bestellinge te doē so en valt daer inne nyet na dat die gheobligeert doot is/dā euocatie wāt die hant vā iustitie te stellen of bestellinge te doen/tot wat sake dattet si bi crachte van brieuen obligatoire en is niet dan tot cōseruacie vāder obligacie. Eñ daer om het en mach geen stadt nemen/dan op die goedē vandē geobligeert eñ duerēde sijn leuende lyue. Wāt het is als ge loften of voorwaerde van executie.

A l.i. C. execu. rer. indica.

B l. cū notissimi C. de prescrip xxx. vel xl. ān.

¶ Eñ bi bescreuen recht niemant en is te executeren voor vonnisse/ ten si dat hi daer toe verbonden is. A ¶ Item indiē een vrouwe gheobligeert is bi brieuē executoirē ende si weder huwelic/weet dat bidē huwelic/die man is ghehouden voor heere van alle huer goeden Ende bi cōsequent nae dat de goedē hē toebehoorē eñ hi niet geobligeert en is De brief en is daer na niet executoer maer euocatoer ende die man behoort daer op verdachuaert te wesen bi auocatie.

¶ Vanden brieuen verleden/ende gemaket bi simpel contract.

¶ Capittel. CC.lix.

Alle brieuen gemaect eñ vēleden voor mannen by forme van kennisse oft anders. Het si cedullen instrumenten oft slechte segele/en vallen niet dan in euocatie sonđ namptisacie/in cas vā oppositie/noch sonđ bestellinghe te doen voor de kennisse van der sake ende vonnisse daer op gegeuen. Mer blijft dye possessoer in sijnre possessie duerende dēt wijt eñ proces Ter tijt toe dat recht bi vōnisse eñ kennisse van sake hē daer of versteken sal na den bescreuen rechte.

¶ In wat tide brieue expireert.

¶ Eñ ghi moecht weeten dat brieue obligatoire in actie personele nadē wijsen eñ raetsheren/so wel vandē parlemente/ als van andere houen localen ende subiecten haer experiert biden tiden van dertich iaren/naer dat binnē dier tijt daer af eenige gedinge/of proces begonnen en waer voor rechter competent eñ die daer of behoort te kennen.

¶ Ende in actie in ypoteque den brieue sonder experieren bider tide omtrent van.xl.iaren alst voorscreuen is na e dattet gescil noch proces of begonnen waer. B

¶ Vandē reprooches oft wedersegge diemē op die voorscreuen brieuen heeft.

¶ Capittel.CC.lx.

Na dat geseit is eñ gethoent vādē brieuen eñ instrumente. So volcht daer na te sien vandē wederseggen eñ reprochies die daer op gheseit eñ gedaen mogen wordē Eñ die selue brieuē eñ instrumentē te nyete te doen/eñ vernielen So moecht di weten gelijc als voorscreuē is. Oft gebuerde dat brieuen gemaect waren tegens die termen bouē gescreuen Eñ die brieuen behooren te hebben die bibehoorlike forme behoren ghemaect te wesen sijn te wrakē. ¶ Itē sijn noch te wraken de geene die gemaect sijn sonđ tijt oft andere met toecomēde of tot tide ouer.xxx.iarē in actien personelen / eñ in sculde dye effens eñ tot een reyse betaelt wort of wāneer de sake niet en is geexpireert binē dz gene dz voorscreuē is Of wāneer die somme vādē cōtract oft vercopinge daer in niet en is verclaert of dat

die somme verclaert niet enis voldaen ende betaelt. Eñ dat die crediteur hẽ hout vooꝛ ꝟnoecht bidẽ bꝛieue/of dat de bꝛiefghecancileert is/oft viciose van rasure in behooꝛlijke stede/als in name oft namẽ/in somme in datum/in pꝛouincie/in stede /oft in teykene oft segel/oft bi narraciẽ vã vooꝛwaerdẽ/ gelijc als vã respijt van quitancie van ander boꝛghe/van ander pande/vã ander termẽ. Oft die gheobligeert doot wesende oft weduwe wesende gehuwelict/of bidẽ vꝛouwe die beneficie de duuariẽ et de velliaen/ die niet en gehenghẽ dat de vꝛouwe haer verbint voor andere noch datse vã yet ontfangẽ woꝛdom haer gemeyn fragilietyt/ of van persone die hem niet en mach obligerẽ oft ꝟbindẽ. Ghelijc als weesen/eygen kindereñ in voochdie furiosen/duerẽde dẽ tijt vã haer furiositeyt oft na sommige opinie stommẽ bij nature/of hem te ꝟbindẽ bi onmoghelike sake/oft sake die zijn niet en is/oft gemeyn sake/oft heylige of gemoꝛtificeert of tegẽs dat heylige gelove oft tegẽs dẽ pꝛince oft tegẽs dat heylige canon oft tegẽ recht eñ de ghebodẽ vã rechte of om sake onbehooꝛlike/ghelijc als te sweeren/in valschede te leuẽ tot woeckerie vã ander te bedꝛiegẽ met wetenscap/ te gelonẽ yemant te smitẽ of doot te slaẽ/oft hẽ te ꝟspien om des te doẽ. ꝛc. Te ontghinnẽ pleyte of gedinge sonder te cõdigẽ sinẽ waringe of waer boꝛge of vsufractuares te ꝟbindẽ vã ꝑpꝛietept of vã bꝛieuẽ cõtrariẽ hẽ seluẽ/ want die een doot dẽ anderẽ/oft om copie vã bꝛieuẽ tẽ si dat de oꝛiginale gesiẽ gewe est hadde goede eñ geheele of collacie gedaẽ op seghel auctentijc of bi leuẽde stemme/ wtgeseyt in cas vã pachtẽ eñ rentẽ. Wãt allsdã soudẽ de bꝛieuẽ ꝟwinnẽ die tugen. In speciael obligacie/ die de generael simpele doot eñ te niete doet Eñ bidẽ brieue ghemaect eñ ꝟledẽ vooꝛden rechte oft cracht van recht. Ghelijcker wijs als tabellioen openbaer/de welke doot simpele brieuẽ/dats te seggen brieuẽ ghemaect eñ verledẽ voor simpele befidt.

¶ Vanden brenghev des briefs.

¶ Capittel. CC. lxi.

Daer na volcht vanden bꝛenghev des bꝛiefs Dat de clerckẽ hietẽ De poꝛtitoꝛe literarũ So weet dat houđ des bꝛiefs is degene aẽ wien biden here pꝛincipale vãdẽ bꝛieue dẽ bꝛyef is gelast eñ beuolen ꝟuolch daer af te doẽ Op dat die vooꝛscreuen bꝛieuen inhoudẽ/ dattet ooc also wel ꝟbondẽ is aendẽ houders des bꝛiefs biden inhoudẽ der seluer als aendẽ pꝛincipael crediteur So moech di weten /dat naden vooꝛschreuen houder des bꝛiefs aẽgeleit heeft eñ begonnen die saecke eñ peticie vandẽ seluen bꝛieue te houe hij is gemaect here vãdẽ ꝟuolge eñ actye ꝺ seluer gelijc Eñ mach daer af makẽ allst hẽ belyieft verliesen of winnen in rechte Ghelijc pꝛopere eñ pꝛincipael partie Daer af te makẽ quitancie oft ghifte/gelijc allst hẽ goetdũckẽ sal geliker wijs als of de here pꝛincipale genaẽt indẽ vooꝛscreuẽ bꝛieue seluer quame eñ comparcerde te houe õ gehooꝛt te wyllen wesen tegẽs dẽ houđ des bꝛiefs hi en soude daer toe niet ontfanlijc wesen Ten waer bi also dat hi woude ꝑposeren/dz dẽ bꝛief hem gestolen gewe est hadde bidẽ houđ des bꝛiefs eñ noch indiẽ hi so lãge ꝟbeide dat de vonnisse op die proces gedaẽ bidẽ houđ des bꝛiefs ghegeuen ware hi en soude niet te tijde comẽ te seggẽ tegens dat gheene dat die houder des bꝛiefs daer af ghedaen hadde.

¶ Wie houder des bꝛiefs mach wesen.

¶ So moghẽ houder des bꝛiefs wesen, alle personen die ontfanclic sijn te houe/ghelijck vooꝛscreuẽ eñ geseit is indẽ rubꝛike vanden houđ des bꝛiefs die welcke geteikẽt is biden getale vã. xxij. Het si dat die pꝛincipale aen wien men inden seluen bꝛieue verbonden is doot si of niet Want men en mach geen houder des bꝛiefs wꝛaken ten si datmen pꝛoposeert voor die kennisse daer op gegeuẽ dat de houder des bꝛiefs /die bꝛieuen gestolẽ heuet oft dat hise qualiken gecregen heeft gheliker wijs als voorscreuen is.

¶ Welcke houder des bꝛiefs veruolgen moghen bi pꝛocurroers.

¶ Mer so wes bidẽ houđ des bꝛiefs begõnẽ

is dat moet di hẽ volcomẽ volbrocht eñ gede sidereert wesen/ oft bi sinẽ procuroer die hy inder zake geinstitueert soude hebbẽ/ na dat hi die sake begõnẽ eñ aengeleyt hadde op dz hi brieue van gracie hadde.

¶ Noch yemãt anders dan zijn pcurorẽ en soude die sake mogẽ vuolgẽ Wãt daer en behoort niet dã eẽ houder des breefs te wesen/ oft anđs de verweerer en soude niet helpẽ partie giformeert/noch sulke als eẽ recht behoret te hebbẽ/want so wie sake vuolcht alsoe wel mach hi vliesen als winnẽ/ eñ als voorscreuẽ is de houder des briefs is gemaect here vander sake.

Eñ daer õ behoort de rechter die brieuẽ onđte houdẽ so geringe als die geexhibeert zijn tot indiffinitiue. Eñ is vbodẽ in waerliken houe dz niemãt hẽ en machmakẽ noch clamerẽ houđ des briefs vã andere/eñ pcurodr in de selue sake eñ voor dẽ ghenẽ in wiẽs name de brieuẽ sprekẽ/wãt houđ des briefs eñ pcuroer te samẽ en is nz ontfanclic/ daer õ dat die houđ des briefs here is vãđ sake/eñ de pcuroer niet/eñ dat die meester eñ pcuroer te samẽ pcpderẽ en is niet mogelic. Wãt daer moet wesen partie directe eñ so geformeert dat aldaer niet en zijn twee partiẽ/mer een alleẽ die waerdich si/wantet absurde saeke ende ongewoõlijc wesen soude dat een man zijns selfs pcuroer waer. Eñ de houder des briefs is here vander sake daer hij procuoer selue af wesen soude.

A
Ca. manda.l. mãdatũ re integra v.lã. tibi

¶ Capittel. CC.lxij.

D Je sake gedaẽ ten ghebode van andere/dat de clerkẽ heetẽ de mãdato So moech di wetẽ/dat in dien yemant si die een ander geordineert heeft te doẽ exercitẽrẽ eñ regieren zijn sakẽ ende negoces/eñ die gene wien des also geordineert is gedaẽ heeft eñ vleit vã zijns selfs goedẽ/in des doẽde /oft eenich gelt leende õ des te doẽ/weet dat hoe wel dz tet also si dz de gene die also gedaẽ heeft sijn negoces/ghẽ brieuẽ en heeft vã acquijt/op tghene dz hi daer af doẽ sal Daer õ en ist niet dat al dz gene dat in des doende vleypt eñ geleent is ende si behoort weder gegeuẽ te sijn bidẽ ghenẽ voor wiẽ de sakẽ also gedaẽ ghe weest zijn/op dat de sakẽ eñ negoces behoorlikẽ gedaen ende beleyt geweest hebbẽ/dats te seggẽ dz de ghene wiẽt beuolẽ was gedaẽ heft na dz in sulke sake behoort gedaẽ te wesẽ/dats te seggẽ dat de sakẽ daer toe dienẽde naerstelic gedaẽ zijn Geliker wijs als vã hofsteden ende huysen te onderhouden/van lande te bouwẽ oft winnẽ ende te besaeyẽ/ waterẽ eñ geboomtẽ te houdẽ ende te vollẽ van recht van sakẽ ende querelẽ obserueren vrijheden ende libertepten.zc. Maer te maken nyeuwe edificiẽ/nyeuwe reparaciẽ/nyewe proces te nemẽ ende nyeuwe querele/nyeuwe ghelchil en behoort hem niet toe te doẽ/ sonder sonderlinge beuele van sinẽ meester/ ende bi brieuẽ oft bi speciale/oft sonderlinge beueel van des te doen. Ende also heb ic dat sien wijsen ende sien doẽ tusschẽ veel groote herẽ ende met recht wijsen So moech di weten dat ten gebode gheeynt is/so geringe als die ontfanger vandẽ gebode affliuich gewordẽ is/eñ de erfnamẽ vandẽ doodẽ en zijn nz gehoudẽ te volcomẽ die gebodẽ. Mer van rekeninge te doẽ vandẽ tide vã hare predecessoer zijn si gehouden. A

¶ Itẽ hier af suldi vindẽ breeder gesproken inde rubrike vandẽ coopliedẽ hier na volgẽde inde anderdẽ boeck/geteekent bidẽ getale van. CCC.xxv.

¶ Vã castume cõtrarie tot sijn hofstedẽ dat de subiecte houẽ te rade gaen.

¶ Capit. CC.lxiij.

W Eet dat bi somige pleckẽ eñ subiecte houẽ sijn somtijts cõtrarie/ tẽ hofstede daer de subiecte houẽ te rade gaẽ/gelijc als somige rechters van subiecte houen.

¶ Wanneer si niet veenigẽ en mogẽ van somige sakẽ/si eyschẽ te gaẽ ten hofstedẽ te rade Ende als dã de here moet hẽ liedẽ aldaer brengẽ ten costẽ vandẽ ghenẽ op wiẽ de sake begeert des gedaen te wesen. Ende oft ghebuerde dat in somigen houen also waer dat tet daer castume die cõtrarie waer vã desen So behoort die houe souueraine dat weder te brengen tot een vlancie eñ castume/ wãt

hoe souden die lieden mogen hebben contra
rie vsancie huere hoefstede. Ende also istge
daen geweest eñ weđ gebrocht tot een vsan
cie bijder sake tot rijssele/eñ van sommighe
houen subiect. Nochtans oft sulcke saken ge
brocht worden tot int parlement ¶ Weedt
dat die heeren vanden parlement bewaren
die custume locale/nae dat si is consonāte dē
bescreuen rechte ende anders niet/want ca
stume contrarie den recht heeftmen ghesien
dat si dat te nyete gedaen hebben Ghelikerwijs
als si dat deden tot douay de ca longue
daer si of plegen te vseren. Ende oock inder
stede van doornic die kayne daer of si plegen
die gheuanghen van criminele fayten te be
sluyten Ende noch meer van ander plecken
daer si alsc doen.

¶ Explicit.

¶ Hyer eyndet dat eerste boeck.

¶ Vanden rechten royalen eñ vandē resorten
ende regalen.

¶ Capittel. CC. xliiij.

NA dat ick gheseit eñ ghethoent hebbe
vanden rechten eñ constitucien imperialen
ende hoe die castumen localen daer op accor
deren ¶ Soe wil thoenen vanden coninclij
ken rechten So weet dat die coninc vā vrāc
rijc keiser is in sijn conincrijc ende mach ma
ken ordinanciē die houden eñ waerdich sijn
Recht ordinerē eñ constituerē/alle constitu
cien bescreuen/mach hi weđ stellē/ quijtscel
len/eñ vgeuen alle crimen criminele/crimē
ciuisle/te geuen gracie eñ respijt van sculdē
te .v. iaren. te drie iaren. eñ tot een iaer. Le
gittimeren. vrien. eñ edelen Beliueren van
negligencie. gheuen state in sake of saken eñ
generalic te doē alle eñ also veel als tot rech
ten royalen behoort toe te horen.

¶ Van cas van preuencie.

Item heeft die coninc eñ aen hē behoort. eñ
sijn rechters dye kennisse vā allē saken van
preuencien Dats te weten vā beclachte van
niewichede. na datmē aen hē of aē sijn rech
ters eerst betrect. Eñ daer en wort geen ren
uoy of gedaē. ten waer dattet waer tusscen
subiect die hē beclaechdē vā harē here. Wāt
daer behoort renuoy/indient de here begeer
de. eñ also heb ic sien wijsen bi arrest vā par
lemēt tusscen die scippers vāđ riuiere vanđ
scelt in doornic/eñ dye prouoest eñ geswore
vanđ seluer stede. eñ tusscen den heere vā lig
ne eñ den here vā mortange op dye scelt. Eñ
tusscen den vleyschouđs vā doornic. eñ die p
uoest eñ gesworen voorseit. Eñ tusscen som
mige andere. eñ anđs en behoort gheen ren
voy in sulcken saken.

¶ Vanden testamenten.

Item heeft die coninc die preuencien eñ kenis
sen vanden testamentē Alsmen eerst betrect
aen zijn rechters eñ officiers/of dz testamēt
gheleden waer een iaer. eñ men betrect aen
zijn rechters of officiers. Eñ dit heb ick sien
wisen in veel houen Als tot amiens tot sin.
te quintin eñ tot laon. eñ dat meer is int per
lement bi arrest bij veel saken eñ ooc tusscen
veel partien ¶ Vanden douarien

¶ Capittel. C. C. xlv.

ITem heeft dye coninc die preuencien
eñ kennissen vandē douariē vandē vrouwē
eñ ioncfrouwen eñ weduwen toebehorēde
Hem lieden daer inne te houden/te bewarē.
eñ te doen insetten so wel met fayte als met
rechte eñ daer af geen rennoy te doen Indiē
men an hē eerst betrect/eñ also heb ic des siē
wijsen/om mijn vrouwe van ruyme/ inden
waerliken hooue tot doornick/ende om veel
ander douwa rien in veel coninckliken houen

¶ Van port van wapenen oft vichtelijck.

Item heeft die coninc dye preuencien ende
kennisse vanden vichtelic te geschien eñ ge
daen worden bi inuasie of vreraedt/ eñ met
faite oft laghe gemaect/ende van dese sacke
en behoort niemāt die kennis van dē coninc.
sijn rechters enđ officiers So weet dat hoe
wel dat sommige wise seggen eñ houdē dat
port vā wapene of vichtelic nz en behoren to
staen te wesen ten si bi also dattet gesciet eñ
gedaē si bi vgaderinge eñ twist van ghewa

pende mannē int openbaer/ die malcanderē
beuichtē/eñ datter sijn.x.of meer Niet te mi
so is te weten dat alle officieren royalen/eñ
oec mede dat hof vanden plemente zijn allso
vereenicht dat indien daer meer sijn dā drie
gewapent/die met voeraet eñ fayte yemāt
beuichten of bespringē Na dattet wesen sal
met voorraet eñ voirdachticheit/dz behoirt
sijn ghehoudē voor port vā wapenē/daer of
dye kennisse dē conin ctoebehoort van allen
delict/eñ niemāt anders Hoe wel dat de mis
daet ghescieet si inde heerlicheit van een ho
ghe iusticier of niet. Eñ sondlinge hadde die
hoghe iusticier begonnen daer af te doen eni
ge exployt van iusticie/so soude hi des moetē
aflatē eñ cesseren gheheelic eñ dat de coninc
daer af kennisse draecht Wāt aē hē behoort
die kennisse eñ aē niemāt anders Eñ redene
en mach nyet ghehenghen /dat een misdaet
ghecorrigeert wort bij twee rechters/ten sy
dat die zijn per iudiciis.

Mer oft gebuerde dat tot een mesdaet met
heetē bloede eñ wt haesticheit waer thien of
twintich of dertich of meer of min/of allsove
le allser waren gewapent Na dattet nyet en
waer met voorraet eñ voordachtige fayte
Weet dat des niet en soude gehoudē wesen
voor port vā wapenē/eñ de hoge iusticier en
waer niet sculdich te vilesen die kēnisse/on-
der wien dattet gesciet waer Eñ allsoe heb
be ic des sien wijsen eñ raden biden rade vā
parijs/omme den ghescil dye daer op settede
den raet eñ stede vā doornic teghens die offi
cieren vandē coninc in tournesis. ende allsoe
wortet sonder twifel geraden So weet dat
nadē decretael/indien vichtelick of inuasyē
ghesciet bi sommigē/hoe wel dat si niet ghe
wapent en sijn op dat si mit steenē oft mz an
der stocken inuasibile ghesorteert oft versyē
zijn/daer of si doē haren aēsprōc op eenige
dat is gehouden voor port vā wapenē/ Wāt
port vā wapenē gesciet bi heete vgaderinge
dat die clercken hieten Turbā coadunatam
Die welcke vergaderinge is vanden gheta-
le van.x. eñ niet meer. noch min

N
Ut institu. de
pub li. iudi. §.
itē lex corneli
a.v.ff. vi. bono
rap.l. raptor.
aut.l ij. §. pmo

¶ Vanden gheboden van augusto.

Itē heeft die conic de preuēcie eñ kēnisse vā
den gebode vā augusto die eerst bi sinē sergē
ten of dienders gheuonden worde eñ bestelt
indē mesdaet sond daer of te doen enich ren-
uoy/hoe wel dz des si sonder heerlichz vā ho
ge iusticier of and Dats te wetē te ladē of te
varen voor d sonne eñ nad sonne Vā beesten
te vinden op nieu we stoppelen/voor den der
den dach duerēde die maent vā augustus.

Vanden bewisingen eñ huwelijken gauen

Item heeft die coninc die preuēciē eñ kēnis
sen vandē bewisingē eñ huwelike gauē Na
dat mē eerst trect aen sijn officiers sond daer
af te doen enich renuoy tot enigen rechter of
heere wie hi si noch waer de bewisinge geri
tueert zijn circonstantem eñ dependentem.

¶ Vanden rechten vanden weesen

Item heeft die coninc die preuēcie eñ kēnis
se vanden rechtē des weeses Indien sy bi ge
breke vanden rechter subiect of bi macht vā
eenige gehindt. bescadicht oft belet waren.
want ands en behoort dye kennisse dē hogē
iusticier oft rechter niet genomē te wesen.

¶ Vanden weduwen.

Item heeft die coninck die kennisse vanden
weduwē indiē hē recht gebrake of dz macht
vā gebuerē hē opp reseerde/ wāt aen dē conic
behoort die bewaernis eñ bescermenis van
dē weesen eñ vādē weduwē/indiē dat tegēs
redene si souden wesen geperturbeert of be
last/of bi violencie gemolesteert vā yemant.

Vā payse. bestande. eñ van sekerhede.

Item heeft die coninc die kennisse vā payse
bestande. eñ sondlinge van sekerhede ghege
uen bi zijn rechters eñ officierē Indient ghe
buert dz enige infractie of ingebreec daer op
gedaen si/hoe wel dattet si in lāde ofte heer
licheit van hoge iusticie oft andere/eñ vā an
deren subiect/ende en doē zijn rechters daer
of gheen renuoy noch niemant anders en be
hoort die pugnicie te doen/noch boeten daer
af te nemē noch te heffē Te geuē sekerhede

Item heeft die coninc die kēnisse zijn hoste
doen eñ te ordinerē aen wat persone die des
begheert sekerhede. Het sy dat hi daer tegen
woordich si of niet. te doen dachuaerdē par

le si om die voorscreuē sekerhede te gheuen eñ in cas vā wedseggen te appellerē oft roepen aendē rechter vandē coninc ter cause vā der voorscreuen sekerhede te geuē. eñ daer ō en blijft niet. tē si gepronūcieert met rechte.

Vanden gebannē vanden conincrijc

Item heeft die coninc dye kennisse vanden ghebannen vanden conincrijcke bi rechters ende officiers. Ende hoe wel dat si geuondē worden in lande of heerlicheit van hoge iusticier. so moeten si biden hogē iusticier wed gegeuē zijn aenden volcken vanden coninck Want aen gheen ander rechter en behoordt die kennisse noch punicie. ten waer bij alsoe dat hi bidenhogen iusticier daer te voren ge bannen geweest hadde vā sijnre heerlicheit criminelic/ eñ daer nae gheuangen ware op die selue heerlichede. Alsdan soude die hoge iusticier hem moghen corrigeren criminelic om dat hi hem eerst gebannen ende gheuanghen soude hebben Alsoe wortet geseit bi arrest vanden plemente in den iaer CCC.xxv. inder maent van iulio om een gebannē. dye gedaē eñ geperpetreert hadde eē dootslach Ghebannen biden baeiliu vāden bisscop vā Dornic. in sijn der heerlicheit eñ stede vā helchin daer die sake gebuerde Eñ daer na worde gebānē die voorscreuē dootslager bidē coninc wt dē conincrijc Het ghebuerde dat die voorscreuen gebānen worde geuangē inder heerlijcheit vāden bisscop tot helchin eñ i geuanghenisse gheset So geringhe als dz volc vanden coninc wisten dat si woudē hē hebben als ballinc vanden conincrijc. eñ seiden dat aen hē liedē behoorde die kennisse ō des wille. dat hi ballinc was vanden voorschreuen conincrijc Die baeiliu vandē bisscop segghēde ter cōtrarie/ eñ dz hij eerst gebānē was wt huer heerlicheit/ eñ daer op bij hē gheuāgen Waerom die kennisse sculdich was an hem te bliuen ꝛc. Die questie wort gheseint int parlement Het wort gheseit dat die voorseiden gheuanghen sculdich was te blijuen aenden voorscreuen baeiliu vandē bisschop. ¶ Item in ghelike saken wordet gheseit Om een die ghebannen was van waurlo voor eē dootslach Eñ daer na worde gebānen om die selue sake wten conincrijc bijden voorscreuen volcke vanden coninc tot rijssele. Hi worde daer nae gheuangen opte voorscreuen heerlicheit van waurin bijden officiers vanden heere der seluer plecke Het ghebuerde dattet volc vanden coninc des willē eñ wouden hem weder hebben. Daer tegen worde geseit. Alle ghesyen/ het wort geseyt bi vonnisse inder sale tot rijssele. dat aenden voorscreuen baeiliu behoorde te blijuen.

Vanden gheroepen aendes conincs rechten.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vandē genen die tot sijn recht gheroepen zijn criminelic ende van allen delinquanten. Hoe wel dat die misdaet ghesciet si inder heerlicheit van hoghe iusticier ende dat die hoghe iusticier daer oprecht vordert den delinqnant te roepen/ daer om en blijft niet dye coninck en doet hem oock roepen. Want die hoge iusticier en mach niet bannen/ dan wt zijn heerlicheit Eñ die coninc bannet wt al den conicrijcke Ende daer om en sal die hoge iusticier niet aflaten om die wederroepinge vanden coninck/ ende ooc en sal die coninck nyet aflaten. om dye wederroepinghe vanden hoghe iusticier/ ten si bi allso dat den mesdader hem geuangen gaue van dier sake aenden hogen iusticier/ ende dat des gecondicht sij aenden coninc/ begherende dat hi doet cesseren van sinen voertroepinghe Want die delinquant of de ghene daermen op vermoede is ghecomen hē geuangen geuen om te recht te staen tegens eenē yegelijcken Ende alsdan is dye coninc schuldich af te laten eñ anders nyet.

Vanden gardes oft bewaernissen royalen.

Item heeft die coninc die kennisse van allen ghenē die enfrangieren/ of breken die bewaernissen bi hē gegeuē optē ghenē die prelables sijn te bewaren. Ghelijc alle officieren sijn/ alle mūtenaers van sijnre munten. ende werclieden daer op. Alle persoonen die geestelic zijn die bi natuere zijn i bewaernissen Dats te weten kercken cathedrale. ende

kercken die zijn vā fundacie royale wāt andꝰ kerckē en sijn bi nature niet in bewaernisse/ noch ander volc dan die officiers/ eñ muntenaers vandē coninc alst voorſ. is. Mer huer saken eñ familiē sijn daer in natuerlic Noch zijn in die bewaernisse eñ mogen wesen an der personen daer dye brieuen vandē coninc gegeuen eñ geset zijn/ eñ bi sinē officierē ghe interineert eñ gecondicht want andꝰs en sijn se niet waerdich/ eñ hoe dattet si tussen personen subiect puerlic vandē coninc eñ sonder middelen/ want tussen ondsaten van hoge iusticierē en mach noch en is sculdich te houden noch waerdich te wesen/ ten waer bi al so dat die bewaernis waer gheinterineert eñ gecondicht aendē hogen iusticier/ eñ aen zijn ondsaet/ sond datter tegen geopposeert si biden hogen iusticier/ wāt dā soude de significacie eñ internacie geseit zijn als ghelē sake in crachte vā bōnis/ noch vā alle infractiē eñ bewaringe en is niemāt sculdich. noch en mach bekennē bi and rechters dā royalen boeten genomen noch gegeuē hoe dattet sij/ want na bescreuē recht eē mesdaet is genoech aē eēs te corrigieren eñ niet meer.

A ¶ Vanden officieren ende dienerſ royalen.

28 ff. de penis. l. sanctio legū. Item heeft die coninc die kennisse vā al zijn dienaers eñ officieren in allen saken in harē dienste doende Eñ van alle den genen die hē in hueren dienste misdede/ het si dat si sijn ōdersaet vā hoge iusticier of niet/ noch ander rechter en behoordt daer of eenich kennisse. noch boeten te nemen noch te heffen.

¶ Vanden valschen muntenaers.

Itē heeft diec cninci te kennisse vā alle valschen mūtenaren op sijn munte eñ alleē eñ āders geen rechter. hoe wel si ōder hoge iusticier geuangen worden/ mē moet dye weder seinden eñ weder geuē aendē volcke eñ rechters vandē coninc Eñ hoe wel nochtans dat de voorscreuē valsche muntenaers des nyet en hadden doē slaen noch muntē/ na dat sijt wetentlijc gecoft soudē hebben vanden ghenen diet geslagen eñ gemunt hadden.

¶ Te contrefayten den coninclikē segel.

Item heeft die coninc die kēnisse optē genē die valschen eñ cōtrefayten souden sijnen segelē Eñ geen ander rechter en mach noch en is sculdich te kennen noch aen hem dair of enighe kennisse te betrecken

¶ Te valscen brieuen of teykenen royalen.

Item heeft die coninc die kēnisse optē genē die valscen oft cōtrefaiten soudē enige coninclike brieuen/ oft enighen teykenen van sinen notarisen Waer dat die misdaders woenachtich oft ondersaten zijn/ noch aen gheen andꝰ rechter behoort die kennisse oft correctie.

¶ Vanden eruen vanden coninc.

Item heeft die coninc die kēnisse vā al zijn plecken eñ eruē hoe wel dat die zakē dē rechte oft heerlicheit van and/ hebbēde hoge iusticie/ wāt van sinē eruen en bekent niemant dā hij alleen/ eñ en heeft gheen ouerste/ eñ en mach noch en is sculdich ghedaen te sijn dat waerdich si/ sonder te roepē sinen procuroer

¶ Vanden visscherien.

Itē heeft die coninc die kenisse vandē visscerien in allen riuierē royalen eñ aen sinē officiers eñ rechters vādē waterē/ behoort dair af kēnisse eñ aē geē and Dats te wetē dat de se zijn gehoudē riuierē royalen die coninclijke wegen zijn/ dragende grote scepen vāder eender plecke ten anderen/ eñ van enē lande it and. Ghelijc die riuiere vā die teyne/ die riuiere doyse/ die riuiere vand sōme/ die riuiere vander scelt eñ ander gelijke riuieren.

Vandē bosscen eñ wildernissen royalen.

Itē heeft die coninc die kēnisse van sinē bosscagyen eñ foreesten/ eñ vandē saken aldaer geboert Eñ aenden meester vanden bosscagien eñ foreesten behoort dye kennisse/ eñ aē niemant anders.

¶ Van crisme de lese maieste.

¶ Itē heeft die coninc die kennisse vandē sakē vā crisme de lese maieste. wāt aē hē eñ aē sijn rechters behoort die geheele kennisse eñ aē geen and Eñ na opinie somige wisen/ aēdē coninc selue/ ten si bi alsoe/ dat hi daer toe cōmitteert/ eñ mach daer af sijn gedaen executie Wair dat die misdader geuondē wort hoe wel dat het si inder heerlicheit vā hoo

ghẽ iusticier. Eñ also wort et gheseit bi ar-
rest vandẽ houe vandẽ parlemẽt tusschẽ die
ꝓuoest eñ gesworẽ vand' stede eñ stadt van
doꝛnic / eñ dẽ goueernoer vãdẽ conic / de wel
ke haddẽ somige blamigẽ vã ghẽt die ond'sa
te warẽ vãdẽ conic harẽ ouerstẽ here / daer õ
dz si rebel geuãlẽ warẽ haren here eñ coninc
Eñ daer õ warẽ si ỽuallẽ i crisme de lese ma
ieste / die welke hi hadde õ die misdaet moe-
ten doẽ onthoofdẽ binnẽ d' stede vã doornic
Die vooꝛscreuẽ ꝓuoest eñ geswoꝛẽ seggẽde
dz si warẽ hoge iusticiers in lichame eñ i ge
meyne / eñ dat hi in lãde oft heerlichz vã ho-
ge iusticier en behooꝛde te doẽ eenige execu-
tie vã iusticie / mer ist sculdich te doẽ in lãdẽ
vandẽ coninc. ꝛc. De voorseide gouuerneur
segghẽde ter cõtratie / eñ dz vã crisme de le-
se maieste in allẽ pleckẽ vandẽ coninc rijc hij
des doẽ mach / so dat hi mede vã allẽ crimen
daer af die hoge iusticiez niet en soude mogẽ
kennẽ / gelijc als vã eẽ gebãnẽ vandẽ coninc
rijc / hi soude die mogẽ slepẽ doer die heerlic-
heit vã een hoge iusticier / eñ hangẽ aen zijn
galge oft vã een sekerhede royale in gebꝛekẽ
of vã een dootslager inbꝛekẽde die bewaer-
nissen vandẽ coninc / eñ vã alle sakẽ daer die
hoge iusticier nz en soude mogen kennen als
vooꝛs. is. Op dese geschil ende twist is de sa-
ke gecomẽ int ꝑlement indẽ iare. M. CCC.
lxxiiij. Alle gesiẽ het woꝛt geseit bidẽ houe
dattẽ officier royale / als de ouerste hant die
sulke executie gedaen hadde inden lande oft
heerlichz vandẽ hoge iusticier niet en preiu-
diceerde oft en hinderde aendẽ iusticier.

¶ Van scriften ende mandementen.

Itẽ heeft de conic kẽnis vã al sijn gescriften
mãdemẽtẽ eñ cõmittim⁹ geinpetreert vã ꝑ-
tiẽ tegẽs and' / hoe wel dz de ꝑtie impetrãt of
tegẽs wien des gheimpetreert is / ond'sate si
vã hoge iusticier / eñ dz nochtãs die sake sulc
ke si dz die hoge iusticier daer af mach eñ be
hoort te kennẽ / mer in diẽ de iusticier eñ de ꝑ
tie te samẽ begeerẽ dz renuoy vand' sake / dat
en mach hi nz doẽ / de coninc aen wiẽ die sake
is gecõmitteert oft geset / en sal eerst kennen
oft dat mandement is subreptijf of niet als
ten cõmittim⁹ / wãt in diẽ i wed' geset woꝛt
sond' subrectie alsdã blijft dye kẽnisse vãder
sake andẽ rechter royale. Niet tegẽstaẽde dz
de rechter eñ de partie dz wed' begheren als
vooꝛseit is. Wãt vooꝛ niet soude de pꝛince ghe
uẽ zijn gescrifte eñ cõmittimus gaẽde andẽ
rechter tẽ begeerte vã partie / ten waer dat
tet soꝛteerde zijn effect na dattet gecauseert
soude wesẽ met waerhede eñ die gebodẽ vã
dẽ pꝛince en soude niet volcomẽ wesen alst be
hooꝛt ten si / want zijn gebode is waerdich
als dat bescreuẽ recht seyt. A Eñ in
dien subrectie geuonden woꝛt dz vooꝛs. mã
dement / daer af eerst bekent alst vooꝛseit is.
alsdan mach zijn begeert biden rechter eñ ꝑ
tien subiecten. die saken eñ kennisse daer af
Op dattet sake waer. dattẽ rechter die des
behooꝛt / daer of soude mogen kennen eñ dat
die partie ondersate en subiect waer. Ende
als dan eest die rechter sculdich te renuoyerẽ
want biden subreptie geuondẽ aen cõmitti
mus die mandemẽt vandẽ rechter is aboly
eñ te niete. eñ de cõmittimus daer op ghege
uẽ gebodẽ oec / eñ also isset gerekẽt eñ gehou-
den als niet / waer õme dat die rechter roya-
le behooꝛt die sake te renuoyeren / gelijc als
oft sond' cõmittimus gedaẽ waer eñ anders A Quod pricipi placuit legis habet vigorẽ
en valt daer op gheen renuoy.

¶ Bꝛieuen onder segel royael.

¶ Item heeft die coninc dye kennisse vandẽ
bꝛieuen ghesseghelt vanden coninclike sege
le circunstantes eñ dependentes / sond' daer
af te doẽ enige renuoy ende alle exployt dye
daer of volcht te doen het si op erue of op roe
rende goeden / of op sculdeu dyemen sculdich
is / of op een persoen daer toe verbonden

¶ So wil ic v daer af thoenen een exempe
le die op die sake quam int parlement inden
iare. M. CCC / lxxxv.

¶ Exempel daerop.

¶ Een ioncfrouwe dye weduwe ghebleuẽ
was vã rassẽ bꝛũtbot poꝛter vã dooꝛnic / de
welcke ỽbondẽ was tegens een and' ond' tse
gel royale De geẽ daer mẽ tegẽs ỽbõdẽ was
bij ghebꝛeeke van betalynghe haer betoech
aenden rechtez royale in touꝛnesis / die rech

ter gaf cōmissie exequitore. Die partie daer tegens opposeerde. Ten daghe vand opposicie partie opposant quam te houe mettē pcuroer vand stede vā doornic begerēde weder te hebbē die saeke eñ dat renuoy daer af/ als vā harē poorter eñ in wonende. ⁊c. Eñ die pcuroer vandē coninc seggende daer teghens eñ dat van allē segelē/ eñ sonderlinge vandē seghel royale/ aendē coninc behoorde de kennisse. Partie seggēde ter cōtrarie/ eñ datter niet en zijn dan drie seghelē/ daer af die kennisse alleē dē coninck toebehoorde/ ghelikerwijs als vandē seghel vandē castelet vā parijs van montepelier eñ vandē marctē van champangne. Alle gesien het woort geseit bi dē rechter royale/ dat de kennisse daer af dē coninck toebehoorde. Daer af wordet geappelleert indē parlement. Het wordt gheseit biden seluen houe wel gewesen eñ qualic geappelleert. Eñ worde die voorseyde stede gecondemneert inden boeten.

¶ Vandē brieuen eñ ghemeyn seghelen.

¶ Item heeft de coninc de castume te kennē van allē brieuē besegelt onder wat segel dat tet si/ na dat bi preuencie/ eñ eerst mē betrecket aē zijn rechters eñ officiers sond daer af te doen eenigen renuoy.

¶ Vandē fortune van goede.

¶ Itē heeft de coninc die kēnisse aē hē te betreckē die fortune eñ vindinge vandē goedē in sinen conincrijck.

¶ Vādē sakē gehoort voordē rechter roiale

¶ Itē heeft die coninc eñ zijn officierē alleē die kennisse vā allē sakē ghebuert voor zijn rechters/ na dat des ruert eñ aengaet sijnen procuroer alleē sonder and partie te maken

¶ Exempel daer op.

In een bailiuscap royale gelijc als in vermēdoys of and bailiuscappē/ aldaermē gewoōlic is te wijsen bi leenmannē/ ten vermaninge vandē bailiu. Wanneer als gebuert dat eenige perpetreren een misdaet daer nyemāt hē partie af en maect/ dan die procuroer vāden coninck bi informacie precedente/ want anders en is niemāt te houe betogen/ dan bi verdachuaerdinge/ ten begheerte vandē pcuroer vandē coninc/ dat ghedaē so wilt sijt den ghene die verdachuaert is/ wil hē declineren seggēde dat hi wil getracteert eñ ghe wesen zijn bi mannē of met beclachte of bi cōmissie precedēte. Itē in plecke aldaermen vseert bi cōmissie/ de pcuroer vādē coninc behoort te seggē ter cōtrarie/ eñ dat de bailiu vā hē seluē dat behoort te wijsen eñ te kēnē vād sake Aengesiē datter ands geē partie en is dā de coninc/ eñ dattet geschiet bi informacie precedente. Alle gesiē het woort geseit bij arrest vā parlemēt indē iare. M. CCC. lxxvi. dat de bailiu bi hē seluē alleē eñ bi sulkē rade alst hē goet docht daer af mochte eñ behoorde te kennē/ aengesiē dat des nz en roerde dan dē coninc/ eñ dat informatie precedēte daer af gedaē was. Eñ also wordet gewesen ō een sake hāgēde tot perrōne in vermēdoys tusschē mijn here andrye vā roy tegē dē pcuruer vā dē coninc ter seker plecke/ daer af gheappelleert wort it plemēt bidē welkē geseit wort wel gewesen bidē voorscreuē bailiu vā vermēdoys eñ qualic geappelleert bidē partien.

¶ Vādē rechters eñ officierē vandē coninc.

¶ Itē heeft de coninc die kennisse van zijnē rechters eñ officierē in zijnre puincie te geuē remedie op alle rechters subiect/ die in gebreke zijn eñ in omissien van recht te doē/ bedwingēde dē rechter subiect/ dz hi pcedeert recht te doē tusscē de partiē op die sake/ eñ of des nz/ hi sal als ouerste daer toe siē vā remedie. Eñ in diē daer op gebreck si eñ dz weder om daer of beclachte coemt aēdē rechter royale/ hi mach geuē cōmissie iteratiue/ dat binē seker behoorliker tijt de rechter subiect gedetermineert heeft dz recht/ oft des nz/ hi sal daer in voorsiē met behoorlijcker puisie Eñ na somigē tē eersē clachte mach hi geuē deser cōmissiē. Itē eñ in diē daer in gebreck si vandē rechter subiect/ eñ dat hi nz geprocedeert en heeft na der sakē voor hē hanghēde wāt na der state vādē seluē behoort de rechter royale te geuē prouisie eñ cōmissien iteratiue/ inhoudēde dat alle die proces in sulcke state met partiē daer op voor hē verdachuaert wordt/ tot behoorlike dagē te coemen

ð daer op te oꝛdineren bi die ouerste hant als
vā redene behoꝛen sal te doen/in ghebꝛeecke
vādē rechter wie des aēginc eñ toebehooꝛde
te doen/ Eñ bi and̃ foꝛme noch gebꝛeke en be
hooꝛt dye coninc niet te tredē o pꝛijn subiect
souder hinderen. ¶ Van cas van apeil

¶ Itē heeft die coninc die kēnisse bi sijn rech
ters eñ officierē elc in haer pꝛouincie vandē
sakē van appeil/na dat partie gehindt daer
afgeappelleert vādē rechter subiect eñ vā al
le die sake oft sakē vanden vooꝛscreuē appel
lant in wat manieren dattet sij dye ð werer
eñ die selue verweringen houden eñ ð warē
datter gheen faute inne en sij. In welcke sa
ke indien si die contrarie vindē/si appꝛehē
deren eñ aen hē betrecken souden dē aē vanc
eñ boeten biden ouersten hant/

¶ Vanden woekeriē eñ vā saeckē van woe
keren.

Item heeft die coninc de kennisse van woe
kerien eñ vandē saken van woekere/eñ van
een cōtract vandē woekenaers/ Ende mach
daer stellē eñ cōmitteren cōmissarisen eñ in
quisitoers eñ de cōdemneeren tot boete ōfai
ten vandē woekere. Eñ also is hi gewoēlijc
eñ mach dat doē Het si indē heerlicheit oft lā
de vā hoge iusticier of andere. Het si in stede
gepꝛeuiligeert oft in lande vanden genoetē
van vꝛancrijc oft vanden banroetsen. Want
aen hem behooꝛt die kennisse eñ aenden bis
scopen eñ gheen andere wie si sijn A

¶ Vanden aquesten vanden onleden.

¶ Item heeft die coninc die kēnisse vā aque
sten gedaē vandē landen eñ possessien gehou
den in leen vercregen bi onleden te ð nieuwē
van.xl.iaren tot.xl.iaren cōmissarie daer op
te weten wes binnen dier tijt tghene dat bij
onlede gecregen is eñ daer op te nemen finā
cie vanden waerden vander aqueste oft ver
cregen goet van.vi.iaren/of na dat die aque
ste waerdich is ende wtwijst te doen Eñ die
rede is, dat hem niemant en mach edelen zō
der die auctoꝛiteit vanden coninck in sijnen
conincrijck/die niet en coemt van edele ghe
buerte ende bi vercreghen edele houdinghe.
Het schijnt dat si hē bi langē tijt dat te houdē
soudē edelē die in huerē handē houdē souds.

¶ Vanden eruen of landen te amoꝛtificerē.

¶ Item heeft de coninc die kennisse eñ die
heerlicheyt te amoꝛtificerē erue of lant in si
nen conincrijc eñ niemant anders. Want in
dient bi andere ghedaē waer eñ daer eenige
confiscatie toebehooꝛde. Hi en soude daer af
niet houden/tē waer dattet hē beliefde noch
anders dan bi sijnre gracie/en is niet waer
dich noch te houden tgene dat bi and̃ daer of
ghedaen ware. ¶ Vandē regalen.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vandē
regalen die in sijn conincrijc veruallē eñ ver
uallen ende verschinen So geringe als eeni
ghe bisscop afliuich woꝛt/wāt alsdā mach hi
eñ behooꝛt al in sinen handē te nemen tot si
der pꝛofite sond̃ daer af rekeninge te doē vā
alle den tempoꝛalen goeden vanden bisscop/
ende van alle die waerlike iusticie makē en
de stellen nyeuwe baeiliuwē ende officieren
indient hem belieft Of de oudē weder te stel
len ende doen die rechters sweeren tot hem
Inden name vanden coninck/ maken nyeu
we ontfanghers/doen of houden/ eñ visscen
viueren ende ander visscerien. Dat is te we
ten die bosschen indien, datse sijn in behoerli
ke wasdom ende die viueren eñ visscherien
indien dattet si inden tide van visschen /mo
gen nemen ende wechdꝛaghen grote houten
wten bossche of wegen. Te verhuerē lant of
pachte ten tidē behooꝛlic eñ niet eer te appli
kerē eñ aen hē te betreckē al dat gene dat tot
grōde eñ realiteyt toebehooꝛt/eñ alle die hos
tilen daer toe behoꝛēde/ hi behooꝛt oec te heb
ben die bewaernissen vandē huysen / sloten.
eñ castelen indien daer enige sijn / daer inne
stellen nyeuwe casteleynē eñ officierē indiēt
hem belieft Ende indien daer eenighe landē
ten daghe vandē ouerlijden vandē bisschop
besaeyt eñ beurucht sijn. op dat die niet wt
gegeuē en sijn weet dattet al aen eē gaet eñ
toebehooꝛt dē conic Tē waer bi alsoe dat die
vꝛuchtē ten daghe vandē ouerliden of gesne
den waren/ want alsdan soudet toebehoꝛen
den testamētoꝛē of testamētoers/of der kerc
ken indien hi gheen testament ghemaect en

A
Nota nō ē ve
rū quex h: cō
noscere de cō
tractu usu a
rio salrē de iu
re & est catra
cel. dispcudio
sam de iudi p
docibus max
ime lē franc q
cognatio spe
ctat ad iudicē
ecclesiasticū h
in tine

hadde / wāt de coninc en heeft gheen toe seg ghen aenden huysraet / noch roerende goedē noch aen die gheestelike iusticie / mer behoort aen die capittele daer ofte doē dat behoorlic is / te maken nyeuwe officieren / als nyeuwe officialē nyeuwe seghelaer / nyeuwe promotuer. ꝛc. Ende geue die beneficien die dē bisschop gegeuen soude hebben indyen hy noch leefde. Ende de coninc gheeft die prebenden oft prouen vacerende binnen dat iaer vāder doot vandē voorscreuen bisscop / inden kercken cathedralen vanden bisdom / ende alsoe wordet ghesept gheradē ende gheordineert biden volcke ende heren vander rekeninghē tot parijs / om dē bisdom van doornic nader doot van mijn here philips van erbeys / bisschop vander seluer plecke van doornic. Jnden iare. M. CCC. lxxvij. Ende brieuē daer op ghecōmitteert aenden baeliu vā vermēdoys alsaenden rechter royale op die tijt dienaeste aldaer ghesetē Eñ van welcke brieuen dat inhout hier nae volcht.

¶ Brieuen van regalen in latijn.

¶ Capittel. CC. lxvj.



Arolus dei gratia francorum rex balliuis / ac receptori aut eorū locū tenen̄ salutem Cum tēporalitas episcopatus tornacensis ad nostram regaliam ratione obitus Philippi derboes nup defūcti / vltimi episcopi pridē a die obitus sui de nouo deuenerit vobis et vestrum quilibet prout ad eum pertinuerit cōmittimus et mādamus quatenus temporalitatē ac iurisdictionē secularē episcopatus predicti ad manū nostram ponētes omneqꝫ fructus redditus prouentus iura et emolumenta quecūqꝫ ipsius episcopatus dicta durāte regalia / per vos et a vobis seu vestrū alterū deputatos / leuetis recipiatis expectetis ac etiā gubernetis prout est hactenus fieri consuetū Quadecā si aliqui fructus redditus prouētus iura / ꝛ emolumenta ad dictā tpalitatem pertinentia a die obit⁹ huiusmōi vsqꝫ ad diem receptionis pñtiū literarum alienati fuerit vel distracti vobis et vestris deputatis vestro nomine ꝛ pro nobis faciatis restitui sine mora / distractores ꝛ alienatores adhuc si necesse fuerit / viriliter et debite cōpellēdo Sic sup premissis vos taliter habituri / quod de negligencia nō possitis aliqualiter reprehēdi. Datum parisius.

¶ Ende nae dese brieuen volcht den brieue vanden heren vander camere vander rekeninghe die welcke behoort ghehecht tē wezē aen den mergine vanden voorscreuē brieue bi een signet van een vanden voorscreuē heren eñ geteykent int witte van sommighen haer hanteyken / daer of dat inhoudē hier na volcht Den volcke vanē camer vander rekeninghe vanden coninc te parijs. Andē baeliu eñ ontfangher vā vermendoys of aen huren stadthouder saluyt. Wij v ontbiden ende elck van v di. sondere als dat behoren sal / eñ cōmitteren dat die brieuē ghehecht aē desen teghenwoerdigen onder tsignet een vā ons / ghi volbrengt en intimeert biden forme ende manier als den coninc begheert ende ontbiet Ghescreuen te parijs. ꝛc. Ende is te weten dat bidē graue van vlaenderē wordet gheobedieert aenden brieuen vanden coninc / van alle tghene dat waerlike was / die voorscreuen bisdomen toebehoorende wesende in vlaenderen sondē eenige difficulteyt

¶ Vanden sculden vanden coninc.

¶ Jtem heeft de coninc puere executie vā alle sinen sculden ende van alle dat ghene dat men hem sculdich is / waer dat sijn schuldenaren / oft huer goeden gheuonden worden. Hoe wel dat si gheuondē wordē inder heerlicheyt van hoghe iusticier of in steden gepreuilegiert oft dat yemāt anders met rechte ō op hadde des rechters hant doen stellē / of bestellinghe ghedaen / of bi andere schulden / of dat vercopinghe bi andere daer of ghedaē si of begonnen te doen / so soude de coninc daer of eerst eñ voor allen wrecke betalinghe hebben voor ander sculden. Ende alsoe wordet gheseit bi arrest vanden parlemente indē iare. M. vier hondt eñ. lxxv. tusschen den dekē

eñ capittele vā doznic / eñ den collectoz van den coninck/op die goeden van ian bosschet/ Welcke bosschet ghewest hadde fermier van den voozscreuen capittel eñ daer om was hi teghens hem lieden gehouden in een groote somme vā penningē om welcke somme van pēningē hi geobligeert was tegens die voozscreu vandē capittele met bzieuen ondē tsegele royale. Ende wt crahte van dien. van des coninex weghen was die hant ghesetop sijn goeden/ eñ begonnen te executeren/ die voozscreuen bosschet van een boete daer die voozscreuen bosschet in veruallen was vē .lx. ponden bi een quade appeel die de voozschreuen bosschet ghedaen hadde vā eē sake die bi souuerainiteyt behoozde te gaē int parlemente. Welcke sergent vandē castelet/ niet en heuet gheuonden ander goeden vanden voozschzenen bosschet/ dan die goedē daer op die voozscreuen capittel die hant haddē doen stellen als voozscreuen is. Die voozscreuen serget arresteerde eñ bestelde die voozscreuē goedē eñ heeft die ghestelt tot vercopinge om dē coninc te betalen. Die voozscreuē vandē capittel opposeerden daer teghens seggē de bijdē saken bouen gescreuen eñ hoe dat hi gheobligeert ende tegens hem liedē verbondē is als inde hant vanden coninck. Hoe iusticie daer op bestellinghe hadde eñ executie van huerē wegen gedaen hadde. Die voozscreuen sergent seyde/ dat niet tegēstaende eenige sakē die sculde vandē coninck soude eerst betaelt worden ende hi en soude sijn exployt niet cesseren Die voozscrenen vanden capittel daer op appelleerden in parlement Die sake doozsien Het woztghesejt dattet qualic was ghe appelleert eñ dat die sculde vanden coninck waren voozgaende alle andere sculden Ende die voozscreuen vanden capittels veruielen inde boeten.

Uanden edelen eñ van hueren misdaden

Item heeft de coninc die kennisse nade castume van sinen conincrijc wtghesejt in picardien/ van allen edelen eñ van huerē misdaden ende bzoeken/ bi hem en bi sinen officieren / souder daer af te doen eenigē renuoy aen enigen here subiect / wtghesejt in saeken reelen/ wāt daer af behoozt die kennisse aen den heren vā wien die eruen gehouden sijn. Eñ si sijn ghehouden vooz edele / die ghene die ghecomē sijn van edele ghesłachte indien si vercregen hebbē eenige leen in enige plecke Dies ghelijcx de ghene diese vercregē hebben onedel/en sijn niet gehonden vooz edele/ ten si dat si woonachtich sijn opten leen.

Item sijn gehoudē vooz edele / die bijden coninc ghedeelt sijn eñ daer af bzieuen hebbē ghepasseert bider camer vander rekeninghe

Uanden appeelen.

Item heeft de coninc die kennisse van allen saken/ van resozt/ van ressus/ of weygheringhe van recht/ van allen rechten subiectē vanden appellacien spzuitende van hueren vonnissen sentencien ghewijsde eñ appointement Eñ oft ghebuerde dat tusschen twee rechters twijst gheuiel vā hoer iuredictie so mach de coninc daer op sijn hant setten ende tot hem treckē. Duerende den twijst oft ghescil als ouerste hāt/ ter tijt toe dz daer of myt redene geozdineert sal wozdē/ wāt mz recht de coninc en onstelt of en veraftert niemāt vā eenighē arrest die hi doet inder heerlichz vā sinen subiect die hi heeft Ende hi en doet van gheen betreckinghe die hi doet gheen restitucien oft restabelissemēt. Want et hē niet toe en behoozt ter cause van sijnre hoocheyt/ eñ om dier sake en mach hi niet ontrecken noch verafteren / ende hi en doet nyet dan dat int rechte te houden. Ende oft ghebuerde dat by sinen sergenten ghedaen wozden eenige vāghinghe inder heerlicheyt van iusticier/ subiect daer af de kennisse dē subiect toebehoozt op dat tet bidē subiect versocht wozt/ dē rechter royale behoozt hem weder te geuen/ sondē ander restabelissemēt te doen dan den geuāghen weder te geuen mettē sakē daer of questie soude wesen Ende geuen bzieuen dat so wes daer af ghedaē is. Js ghedaen sondē preiudicie vander iuredictie vanden subiect/ eñ daer mede soe behoozde die subiect te vzeedē te wesen Want het es grote sake vooz de subiect ende seer waerdich/ Wanneer die connic

hem weder bekent sijn iusticie by brieuen. Eñ alsoo isset gedaen gehoudē eñ bewaert by allen rechten royalen inden conincrijc van vrancrijck. ¶ Van eenen man te edelen.

¶ Itē heeft die coninc dye kennisse vā eenē man te edelē eñ van hem gracie te geuē ver gulden harnas te dragen/alsoo wel te paerde als te voete/in allen staten ghelijker wijs als oft hi ridder waer eñ sond dat hē daer om vā node sy/ridder te worden/ten si dattet hē be lieft. Eñ alsoo wordet gedaē van een poorter van doornic/ghehieten iacop moutton/ dwelc ke gheedelt worde biden coninck eñ daer toe gheoorloft te dragen verguldē harnasch in allen sinen staten ende sinen habiten. Ende niemāt en behoort dat te dragen hi en is rid der sonder oorlof vādē coninc alst voorschre uen is. ¶ Te legittimeren bastaerden.

¶ Item heeft de coninc die kennisse te legit timeren enen bastert op dattet si na sommi ge opinen als van liberale vader eñ moeder/ dat die clercken hieten De soluto z de soluta Dats te seggen dat die vad eñ die moed van den bastaerde niet gehuwelict en sijn/oft ee nich van hem beidē/ eñ die ghene dye alsoo is gelegittimeert mach hebbē eñ apprehēde rē alle eeren alle officiē ghiften eñ poorterscap sond dat mē hē mach of behoort daer ō te ver steken of te wraken. Eñ na sommighe mach hi hem abiliterē te possesseren in erfnisse te ontfangen van vader ende moeder.

¶ Vanden ghebannen criminelick.

¶ Itē heeft die coninc die kennisse te vāgen eñ te arresteren inder heerlicheit vā sinē sub iect een die gebannē waer criminelic. Mer na sommigen gebannen alsoe geuangen eñ ghearresteert indē heerlicheit vā sijn subiect hi niet en behoort te voerē of te brengē vter seluer heerlicheit sonder die wetē vandē he re subiect/in wiēs iusticie des gedaē is/ mer de subiect en mach noch en behoort met rede ne daer teghens te differeren noch bestellē e nich belet De officier royale en sal daer of doē sijn volcomen executie van iustitie. Hoe wel dat des waer te doen indē heerlicheit van ho ghe iusticier indient node waer Eñ alsoo wor det ghesei t bi minen here den baeliu vā ver mendoys/doen ter tijt ghehieten mijne here tristan vandē bossche ridder indē stede vā dor nic/die aldaer geuangē hadde iacop van ro ye die gebannen was vandē couincrije. En de dede hem executeren ter doot niet teghen staende dat de prouoest eñ gesworen vander voorscreuen stede dye daer in gheschil stellen wouden ter cause van huer iusticie ende ghe meyne lichaem. ¶ Item wortet alsoo gedaē biden seluen minen heere tristan als gouuer nuer van rijssele vā donay eñ vā orchies/ in der stede van sinte amant dye gebannē was vanden conincrije Niet tegenstaēde/dat die van sinte amant die gheuanghen haddē &c. Itē ghi moecht weten dat indien de coninc oftlijuich werde/ weet dat of hi gracie vandē nyeuwen coninc niet en coemt Het is van no de alle officieren te vernieuwen hueren brie uen van machte.

¶ Item eñ of de sommige brieuen hebbē vā den coninc die niet en sijn begonnen te stelle tot executie Weet dattet vā node is die te v nyeuwen vanden nyeuwen coninc Eñ van den bewaernissen royalē. weet dat indiē dat se gheintetineert waren inden tide vādē co ninc/daerse af geimpetreert soudē wesē als dan soudense houdē eñ waerdich wesē mer indiē datse niet gheinterineert en warē bin nen der seluer tijt men soudēse moetē vnieu wen vandē lesten coninc Ende alsoo wordēse verneut na der doot vanden coninck kareel wiens siele god ghenadich sy Indē iare. M. CCC. lxx. ¶ Vandē dieners vādē coninc

¶ Item heeft die coninc die kenniesse bi sijn hofmeesters waer dat hi is vā alle sime dye ners van sinen houe/eñ in wat iuredictie dz hi coemt in sinen conincrijc/ op. xj. milē ront om van hē/eñ sijn die selue hofmeesters mee sters vandē requesten/reformators/ eñ rech ters vā allen saken eñ vā allen beclachtē na datmen aen hē betrect Ende moghē daer af gheuen commissie in cas vā reformacie/als nader saecken dienen sal.

¶ Vanden financien op uwe aquesten oft vercreghen erven.

¶ Item heeft die coninck financie op nwe
acquesten/die gheschieden biden onedelē aē
den edelē op allē leenen alleux eñ landen die
in pachte gehouden sijn vandē coninc Dats
te wetē op leenē gehoudē puerlic vanden co
ninc/die financie van ses iaren/also als dat
leen waerdich is vooꝛ een iaer Eñ also veel
als dat leē waerdich is bi .iiij.iaren.vandē
leenen die ghehoude zijn bi middelen.Ende
van leenē die gehoudē woꝛdē bi middele vā
dē derdē,Also veel als dat leen waerdich is
van.iij.iaren.Eñ vanden leē ghehouden in
dē vierden grade gheen financie en behooꝛt
daer stadt op te nemē bi zijn lange deffautē.
Eñ indyēt dattet waer in alleux of in landē
gehoudē in pachte vandē coninc/gelike finā
cie soude daer op stadt nemen.Eñ alsoe isset
ghesien wisen/houden eñ vseren bi allen cō
missarisen dair op gecōmitteert bidē coninc.
eñ bi huer instructie besegelt.Op dattet ac-
queste sy sedert den tijt van.xl.iaren Want
vā lāger tijt gheen financie daer op stadt en
neemt Eñ op dye leenen of alleux of pachten
vooꝛscreuē lijfrenten die vercregen sijn bin
nen die.xl.iarē van onedelē.daer of volcht fi
nancie van vier iaren.

¶ Van rechten toebehoꝛende den conesta
belen van vrancrijck.

¶ Capittel.C C.lxvij.

HJer na volcht dat recht vandē cōnesta
bele vā vrācrijc.die welke is die hoochste of
ficier vandē conic Eñ die repꝛesenteert dye
edele persone vandē conic So weet dat aen
dē cōnestabele ter cause van sijnre edele offi-
cie toebehoort eñ aengaet die kennisse vā al
lē den sergantē vā wapene vādē coninc.Eñ
in hē of aen sijnen stadthouder/behooꝛtmen
daer af te keren eñ bi hem geuentileer eñ be
leyt te sijn in allen saken die verwerē te doē
souden hebben/eñ daer af sy veruolcht/ende
belast souden wesen van eenyghen anderen
rechter of partien inden conincrijc Eñ vooꝛ
ander rechter en sijn si niet sculdich noch ge
houdē te pꝛocederen/tē si dattet hem belieft
Wāt bi dē natuere vā huer officiē sijn si daer
af exemt eñ vꝛije.Eñ ic en hebbe niet gesien
dat oft eē sergent belast geweest is vooꝛ an-
der rechter het si dꝫ des geweest is in cas vā
delict oft andꝫ die sake en heeft moetē wedꝫ
kerē vooꝛ dē vooꝛscreuē cōnestabele oft sinē
stedehouder.ter tafel vā marbꝛe tot parijs.
Wtgeseit die saken eñ actien reelen.want
daer af moet beleyt eñ gedetermineert sijn
vooꝛ dē rechters daer of dat erue contēciose
gehoudē is.Eñ also isset gedaen geweest by
so veel saken eñ exempelē als sonder ghetal.
Ende so veel dat gheen twifel en is noch dif
feculteit negheen nae dattet aenget haer of
fi cie van sergenterie.

¶ Item heeft noch die connestabele kennis-
se van allen officieren van sijn domicilie en-
de van sijnen huyse.

¶ Item ter cause vā zijn officie doet hi eenē
eedt aen dē coninc eñ hulde.eñ repꝛesenteert
dē coninc.eñ is des conincx stadthoudꝫ als de
coninc niet tegenwooꝛdich en waer/of dꝫ hy
gecōmitteert of ghesent waer in heerwaer
de van wapeninghe/of in frontieren eñ ghe-
uen bꝛieuē.staten eñ respijten.als stadthou
der vanden coninc.

¶ Item of de coninc afliuich woꝛde/ soe sou
de hi regierē dꝫ conincrijc ter tijt toe dꝫ daer
eenen conic of sergent waer ter cause vā sij-
ne officie. ¶ Item biden recht vā sinen
officierē is hi ouerste opten volke van wape
ne vanden coninc/opten volke gheoꝛdineert
opdie frontierē Eñ heeft den eerstē dach vā
weddē of soldye/vā alle den ghenen die ont-
fangen sijn in fayte van wapene tot wapen
scouwinghe.Die tresoꝛies ten anderden en
de die clerckē vanden tresoꝛieren der derdē
vooꝛ huerē arbeit eñ salarisē/eñ tē faite vā
der winnige vandꝫ buytinge vā heerwairdē
Die cōnestabele ter cause van sijn officie he-
uet/het si in stede ghe wonnen bi ooꝛloge oft
anders al tgout eñ siluer eñ ander goedē/eñ
oꝛnamentē/wtgeseyt tinne werc eñ paerdē
die welcke toebehoꝛē aē dē maerscalcken vā
vꝛancrijc ¶ Item heeft hi dat regiment vā
der bataylgē vandꝫ wapinge vandē coninck
hoe wel dat die coninc selue aldaer is.

¶ Itē heeft die laste te comē alle audꝫs vꝛa

gen de coninc den roep oft seyn vanđ nacht/ eñ dat te doẽ wetẽ aendẽ maerscalckẽ/eñ de marscalckẽ sullent doen wetẽ aendẽ capitei nẽ vandẽ volcke vandẽ wapenẽ. Jtẽ is sculdich te dienẽ deerste gherechte van des Conincks tafele in allen tide een hoedeken van bloemen op zijn hooft/een witte roede in sijne hant eñ vseltscapt vã sijnẽ ridderscappe Eñ oft de coninc is te rade so is hi schuldich te vraghẽ vander questie totten persone toe vanden coninck.

Vãdẽ recht vãdẽ marscalkẽ vã vrãcrijc.

Capittel. CC. lxxviij.

Thesien vandẽ recht vã connestabele so volcht daer na te sien dat recht vãdẽ marscalckẽ vã vrãcrijc. Eñ daer of dat si mogen eñ sculdich zijn te kennẽ bij haer recht ende edele officie So moechdi wetẽ dat indẽ eerde te doẽ vãdẽ marscalck si doẽ hulde ter cause vander voorscreuẽ officie. Eñ hebbẽ haer recht telcken dat de coninc in heeruaerde oft wapeninge trecket/te logierẽ alle geselscap of vuolch vandẽ coninc. Eñ niemãt en heeft noch en behoort te hebbẽ recht te logierẽ ten si dat hi gelogiert si bidẽ marscalckẽ/eñ dat haer teekẽ daer aen gesedt sy.

Jtem ter cause vã haer officie hebbẽ si de kennisse vã faytẽ/crimen eñ malefìcien ofte misdaet/hoedanich die zijn die gebuerẽ inđ wapeninge oft heyr vandẽ coninc/ het sij in stede oft daer butẽ/ Eñ vã alle dẽ ghenen die dat heyr volgẽ/na dat si wt harẽ huse getredẽ zijn om te comẽ in dat heer ofte wapeninge/ter tijt toe dat si weder om ghekeert zijn Jtem hebbẽ si de kennisse vã alle de winninge eñ buytinge gedaẽ in dat heer of wapeninge/na dat daer af twist wesen soude. Jtem hebbẽ si te stellẽ dat heer of wapeninge rechte plaetsen eñ stratẽ te geuẽ/eñ en mach niemãt daer vcopẽ eenige goedẽ/sonder haer licentie oft oorlof/ Eñ nyemãt en mach wijn vcopẽ/ hi en moet hẽ liedẽ daer af geuẽ. iiij. stopen wijns vã excijse/ van elcke craem. ij. stellinge/ vã elckẽ wagẽ. ij. scel. vã eenẽ paerde. vi. penninc/ vã eenẽ crowagẽ. ij. penninc vandẽ vleeshouders die voet eñ schouwere vandẽ ver ckẽ. ij. scel. vandẽ stal. Jtẽ sij zijn sculdich sauftcõduyt of geleyde aen allẽ dẽ ghenen die lijftocht of vietalie int heer brengen eñ si zijn sculdich ten coste vanden coninc te hebbẽ seker ghetal vã volcke vã wapenẽ om de vitaliers te geleydẽ eñ te beschermẽ. Jtem hebbẽ si de wapenscouwinge eñ onthoudinge vandẽ volcke vã wapene/eñ behoorẽ die in gescrifte te hebbẽ/eñ hebbẽ vã elcke mõstre oft wapenscouwinge. vi. scel. eñ in elcke mõstre en behoort niet meer dan. x. mannen te wesen. Eñ in diẽ daer meer in warẽ/dat soude wesen tot haren profite/altijt voor. x. mãnen een monstre Jtem si zijn sculdich vã brieuen/straten eñ vã ghelede/eñ vã elckẽ zijn sẽ sculdich te hebbẽ. vij. scel. Eñ so wie daer tegens doet of daer tegẽs coemt/ hi veruallt in lx. ponden van boeten.

Jtẽ alsmẽ rijdt in heeruaerden die geprezen zijn om wedđ te hebbẽ/in dien de voorscreuen paerdẽ wedđ gegeuẽ wordẽ aẽdẽ coninck om dẽ prise dat geprezen gewees zijn/die coninc behoort de penningẽ wedđ te geuẽ/eñ de paerdẽ behoorẽ toe die maerscalcken.

Jtẽ hebbẽ si vã haer recht als de coninc is in viandẽ landẽ daer yet vcregẽ wort vã butinge/alle die beestẽ/het si paerden oft ossen kopen oft dier gelike. Ende die ander behooren toe/den ghenẽ diese vcrigen oft winnẽ ende hebbẽ oec coper werck/eer werck/tinne werc gemaect mettẽ hamer ende niet meer eñ tanđ behoort tottẽ ghenẽ diese vcrigẽ oft winnẽ. Jtem si hebbẽ vã harẽ eygẽ ter cause vã haer officie/elc. xxx. muddẽ hauerẽ/dye xv. te nemẽ optẽ back oft verre vãder poorte tot neullij bi parijs/welcke marscalckẽ maken eñ constitueren mogen een prouoeste/de welcke mach eñ behooret te hebben machte vã hem beyden/aldaer die wapenen vanden voorscreuen marscalcken geset zijn/eñ eerst vãdẽ eerstẽ marscalckẽ/voor welckẽ prouoest behoren alle die sakẽ die voorseyde marscalken/aengaende haer recht ghedecideret eñ bekent te wesen/eñ behoort te hebben vã elcke cõmissie. ij. schel. Van elcke boete van. lx. scellingen daer inne hi condẽneert/ behoort

hi te hebben.xviij.scellinghen eñ desgelijcx of
die boeten waren van.lx.pont/daer inne een
yegelijc vualt/die tegens die statuytē coemt
of doet vandē voorschreuen marscalcken.he
uet hi oec/xvij.pont ¶ Itē heeft die voorscre
uen prouost die vōnissen vā allen saken die ghe
bueren int heyr of wapeninge vandē coninc.
Eñ die coninc vandē rybauten/ heeft daer af
die executie. Eñ oft gebuerde dat yemant ver
buerde zijn lijf/eñ gheexcuseert wort die pro
uoest heeft van zijn recht. alle tgoet eñ siluer
vandē ryeme vandē misdad. eñ die marscalc
ken hebbē paerde harnas eñ alle andgoeden
die daer zijn Wtgeseit die clederē hoedanich
sy zijn daer of si ghecleet zijn. twelcke toebe
hoort dē conic vādē rybauts die daer af doet
die executie. Die coninc vāden rybautē wort
gehieten telcken dat de coninc in heeruaerdē
trect/die executoer vandē sententiē. eñ gebo
dē des maerscalcken. eñ van haren prouoest.
De coninc vandē rybautē heeft van recht eñ
van zijn dienst wegen kennissen vā allen spe
len. dobbelspel. keghelspel. eñ and die it heyr
oft wapinghe gheschien vanden coninc.

¶ Item op alle logisen vā bordeelen oft ghe
meyn huysen van vrouwen. behoort hi te heb
ben van elc. ij. scellinghen ter weke.

¶ Item ter executie van crimen heeft hi vā
zijn recht die clederen vandē genen die geexe
cuteert worden bij iusticie criminelic.

¶ Vanden rechten des meesters vanden
voetboghen scutters.

¶ Cap. CC. lxix.

DAer nae volcht vandē recht des meest
ters vādē voetboge scutters. dwelc heeft vā
zijn recht die bewaernisse vā amministrace.
met kennis vādē voetgāgers wesende in sco
nincs heyr oft wapeninghe Van allen voet
boochscutters. vāden busmeesters. Van alle
grauers. oft poynieren eñ van alle die artele
rie vā dz heyr/tot die monstre ter ordinancie
der of heeft dierste betaelge. Hi stelt de nacht
cruipers. eñ hi seint ō dē roep vād nacht. Eñ
indiē enige stedē sloten oft casteleñ ghewon
nen worden. alle die angiennē. bussen artelle
rien sal hi hebbē eñ sullē hē toebehooren. Eñ
of van die artellerie vā dat heyr beghonnē is
te schieten op die viandē dat ierst vand artil
lerie behoort hem toe Itē hebben sy van haer
recht die open eñ die gheytē die geroeft of ge
pilliert wordē op die vianden vandē coninc.

¶ Vanden recht vandē officierē generalē vā
den coninc ¶ Capittel. CC. lxx.

ALso geseit is vandē officierē vanden
conic int speciael. So volcht daer na
te segghē vandē seluen officiereu int genera
le Soe is te weten dat alle officieren genera
le vandē coninc/gelijc baeiliu. stadhoud. pro
curuer vandē coninck of substituyt aduocaet
vandē coninc. sergēt vādē conic te voete ofte
paerde. clerc vā houe roiale bewarers vā vā
genisse royalen of enige ander officier royale
wonēde ond enich hoge iusticier/zijn ghehou
dē te antwoordē eñ te sorterē aēdē selue iusti
cier in alle actie reele eñ personele/wtgeseit
vādē genē alleen die rueren of aengaē haren
officie royale/want daer af sijnse gehoudē eñ
sculdich te sorteren voordē rechter royale in
cas criminele. ¶ Vanden recht vanden
doorwaerders of sergant en van wapene.

¶ Capittel. CC. lxxi.

DJe sergenten vā wapene zijn die ghe
ne die de conic heeft in zijnre officie de welke
draghē die septer voordē conic Dese zijn ghe
hieten serganten vā wapene ō dat si zijn dye
serganten voordē lichaē vādē coninc Eñ mo
gen eñ zijn sculdich alsdā te dragē haer wape
nen totter camer toe vandē rekenynge vādē
coninc/eñ si mogen haer officie doen vā sergē
terie alle dē conincrijc door. eñ zijn schuldich
te hebbē weddē vādē connic Item si zijn scul
dich vrij te wesen vā allē bedē ongeldē lopen
de indē lāde. eñ si en zijn nz sculdich te hebbē
and rechter dā dē coninc eñ zijnē conestabele.
sonderlinge in d werēde. noch and rechter. dan
die cōnestabile. en behoort vā hē kēnis te heb
ben/noch voor and rechter en zijn si niet scul
dich d dachuaert te wezē eñ indiē hē belieft
si mogē aldaer and doē dachuaerdē ō haer sa
ken eñ querellē na datse wesen soudē psonelē
eñ haren officien is tot haren lijftocht ofte le
uen lanc. wāt hoe wel dat die coninc alniuich

woꝛt eñ hoe wel dat alle anđ officierē ꝟset
woꝛdē vā harē officiē biđ doot vandē coninc
nochtans en woꝛdē niet ꝟset die sergentē vā
wapene. mer si bliuē haer leuen lanc. tē sy dz
sijt verbueren. so weet hoe wel dat geseyt sy
dat si vooꝛ anđ rechter dā vooꝛ die cōnestabe
le nz seuldich en zijn te soꝛteren niet te min so
ghesciede dat iacop vooꝛ die welcke was ser
gant vā wapen gequetst woꝛt vā eenen pooꝛ
ter vā dooꝛnic die vooꝛscreuen iacop dede hē
ꝟdachuaerdē ter tafel vā marbꝛe tot parijs.
vooꝛ de cōnestabel vā vꝛancrijc in cas van de
lict eñ sauuegaerde enfrainte. Dye pꝛouoest
eñ geswoꝛen der vooꝛscreuē stede begheerdē
dat die sake gherenuoyeert soude woꝛden in
den parlemēte also si daer schuldich zijn te re
soꝛteren bi pꝛeuilegie/eñ woꝛt die sake beger
ret bi eenē dooꝛwaerder vāden parlemēt/eñ
aldaer dach gestelt tē dage dienende. Mijn
here dye cōnestabele quā selue in persone int
parlement eñ begeerde die kennis te hebben.
vā sinē sergāt van wapene. etc. Die vooꝛscre
uen pꝛouoest eñ geswoꝛen seiden ter cōtrarje
eñ dat die faite vađ iniuriē niet gesciet noch
geweest en hadde in sinen dienst doēde. eñ dz
daer bij dē conincstabele geen recht daer aē en
hadde Alle gesien het woꝛt geseit dz die vooꝛ
screuen sake bliuen soude int parlemēt. Mer
wel mochte wesen dat indyen des ghe weest
hadde vooꝛ dē rechter subiect dat die saeke al
daer gerenuoyeert geweest soude hebben aen
dē vooꝛs. conincstabele. Eñ also woꝛdet ghe-
seit in de sake vā een anđ sergāt van wapene
gehieten iacop vā endiue/ die welke gequest
geweest hadde vā eenē pooꝛter van dooꝛnic.
eñ geuangē bidē gerechte đ seluer stat ō dz hy
een mā gequest hadde. eñ geset in vꝛese van-
der doot Hi dede hē weđ begeren biden coninc
stabele/die welcke hē woꝛt geseint geuangē
wesende/eñ woꝛt weđ begeert te hebbē aē ge-
sien dat des nz gesciet en was zijn officie doē
de/eñ dat dye stat hē geuangē hadde/eñ daer
afgedaē dat gene dat behooꝛlic was. eñ daer
en was geē faute in geuōdē waer ō si ꝟliesen
mochten die kennis Alle gesien het woꝛt ghe
seit biden stathouder vandē conincstabele ter
tafel van marbꝛe. dat die vooꝛschꝛeuen stede
daer af geen renuoy en soude hebbē. maer de
kennisse soude bliuē aenden conincstabele eñ
den raet dat die vooꝛscreuen stede vā dooꝛnic
heeft te parijs/en doꝛsten niet radē van dyer
sententie te appelleren.

Van trecht van baroenen.

Capittel. CC. lxxij.

Hier na volcht trecht van baroenen So
weet dat baroenen hebben alle iusticie. hoge
middele eñ laghe in haer lant eñ heeꝛlicheyt.
eñ dese heerlicheit en mach niet ꝟsceidē woꝛ
den bi bꝛoeđscap noch anđs/ten sij bi alse dat
bidē vađ hē liedē gemaect si eenigen aendeel
eñ diuisie in zijnē leuēde liue Mer die outste
bꝛoeder is sculdich te doen deelinge redelijke
tot zijn ioncste bꝛoederen vāden sakē die deel
achtich zijn Eñ indien daer eenighe dochterē
zijn. die outste bꝛoeder isse sculdich wt te ghe
uen/eñ te huwelijken bidē aduijs eñ goetdūc-
ken vanden vꝛienden.

Item heeft die baroen in zijn lant oft heer
licheit soe hoghe iusticie dat hi kennen mach
vā mooꝛt. vā rapt. eñ van alle andere iusticie
daer an volgende eñ heeft dat gedinge eñ kē
nisse vā zijn mannē ondsatē. eñ of bi ander he
re in tegen wooꝛdicheit des mesdaets. oft an
ders enige geuanger woꝛden. oft bi sakē dye
begheerde confiscacie so behooꝛt hem die kē-
nis daer af so verre alst onđ hem gheuonden
woꝛt Item mach die baroen om sulcken sake
vooꝛt roepen eñ om alle ander saken crimine
len indien hi den delinquant niet en heeft ge
uangen tot zijn rechten van dꝛie dagē tot. iij.
dagen of ander sulcke dagen als die castume
locale begheert/ten eynde van banninghe eñ
van confiscatie Eñ weet dat niemāt en hout
in baronie tē si bi dat alse hi hout bi ꝟsceidin
ge vā baronie oft bꝛoeđscap/oft dat hi des he
uet biden ghifte vādē coninc sonder yet te be-
houden van dier resooꝛt die hi in zijn lant oft
heerlicheit heeft openbaer marct tē dage ex-
pꝛesse Eñ na sommige opinie eñ parage. Eñ
ter cause vā haer baronie. sy behoꝛen ꝟdach
uaert te wesen vooꝛden coninc die welcke is
haer ouerste alleen eñ dit behooꝛt te ghescien

als barõ eñ eñ bider forme dz die baronye toe behoort Eñ hi en is niet gehouden te dinghen van zijnre baronie/ dan in scuferyne hoeue. Wãt voor enige prouoest die hi heeft en is hi niet gehouden te ant woorden/ tẽ si dattet hẽ belieft ¶ Item heeft die baroẽ in zijnre heerlicheit die kennisse van allen claims/ ghiften/ peynen/ diensten/ vijfstẽ penninc daermen hẽ mach obligerẽ of õbinden bi brieuen oft cedu le/ oft beseghel de brieue/ eñ vã alle saken dis tot iusticie eñ heerlijcheit van baroene mach toebehoren Ghelijc als te barnen om sakẽ die dat vier begheeren/ te sleepen eñ vanghẽ om moort. eñ om rapt/ ende nae opinie van som mighe te sieden vã valsche munte/ anðs dan des conincs mũte. Wãt õ des conincs munte be hoort die kennis aendẽ coninc eñ aẽ niemant anders. te vanghen om diefte. om valsche co manscap vã mũte/ te slastrier of te teikenẽ vã saken die des begheren/ te stellen op die kake met openbaer teken om die saken die des be gheren/ oren af te snijden aenden ghenen dye se õbuert. bannen criminelic of ciuilic na dat die castume ende sake dat wt wijsen.

¶ Vandẽ beclachtẽ ciuilen personelen eñ re elen/ vãden testamente van beclachte vã nieu wicheyde vã proprietept eñ vã simpel besidt. eñ generalic vã allen saken die tot iustici mo gen eñ sculdich zijn toe te hoſen Wtgeseit vã den saken vã resoert eñ de lesẽ maieste twelc ke aendẽ conic toebehoorde eñ aen niemãt an ders. Item si hebben die apprehendacie of aẽ treckinghe vanden bastaerden goedẽ die onð hem ghevonden zijn als gheuonden sake.

¶ Item heeft hi die fortune vanden siluer.

¶ Itẽ heeft hi die vanginge van sinẽ bacilin inð heerlicheit van sinen subiect. eñ hy mach hẽ vangen sonder sinẽ subiect yet te quetsen.

¶ Item hi heeft die resoert vã zijnen subiect eñ mach daer inne voorsien in cas van wey geringe van recht. recht te doen in cas van ap pellacie. in cas vã wedd keere aendẽ souuerey ne oft ouerste eñ van chieflieu. Eñ vã te diui deren oft verscheiden leene oft edele houdin ghe/ dat sonder de cõsent eñ oorlof vãdẽ ouer sten niet en mach noch en is sculdich ghedaen te zijn. ¶ Item heeft hi ooc dat iagen. veruol gen eñ vanginge vã wyl de beesten waer dat se gaen/ na dat hi die op gheheuen heeft.

¶ Item hi mach hebbẽ galghe met vier voe ten indient hem belieft Eñ oft gebuerde dz hi bande yemant om cas vã crimen eñ daer nae om die selue sake gebannen wort vanden co nincrijc. eñ daer worde die gebãnen geuangẽ biden hogen iusticier/ het behoort hẽ te blijuẽ niet tegenstaende dẽ ban vanden conincrijcke Eñ also wortet geseit bi arrest van parlemẽt om een die gheuangẽ was tot helchin inð he licheit vãdẽ bisscop vã doornic daer of dat eẽ ghebannen was. hoe wel dat die voorschre uen bisscop niet en is baroen anðs dan hoghe iusticier. xc. ¶ Vanden recht vanden vã nasseur oft vassallen.

¶ Capittel. CC. lxxvi.

VAnden rechten vanden vannasseur.

Na vsancie van waerlike hof moechdi wetẽ dat den edel man die heerlicheit/ hout van ho ghe iusticier alleen is ghehyeten vãnnasseur want hi eñ heeft geen marcte/ eñ hi en heeft ã ders geen recht dan zijn voorscreuen hoge iu sticie eñ rgeent dat daer af coemt eñ niet dz ghene dat hogher is/ want dat toebehoort dẽ baroenen/ gelijc als voorscreuen is inden ru brike precedente So weet dat den van nasseur niet en mach brien vanden lijue. son der die consent vanden baroenen. van wien hi houdende is. ¶ Item en mach hi niet noch en is niet sculdich te kennẽ vã sakẽ van resort die aẽdẽ baroẽ van wien hi hout toebehoort. Itẽ heeft hi die kẽnisse vandẽ moort eñ doot slager eñ ooc vandẽ diefte gedaẽ in zijnre he relicheyt/ eñ mach sleypen/ hangen/ barnẽ/ eñ bãdẽ in zijnre heerlicheit/ eñ hebbẽ galge met drie voeten indient hem belieft. ¶ Itẽ mach hi kennẽ vanden sakẽ reelẽ eñ psoneelen te õt fangee dẽ vijfstẽ pẽninc eñ peynẽ tusscen sinẽ ondsatẽ bi beclachte op brieuẽ. mer op breẽde segel niet/ tẽ waer bij also dattet waer onder tsegel vã eenẽ leemã die vã hẽ houdẽde waer om dat hi hem soude mogen bedwinghen zij nen seghel te kennen. oft te ontkennen. Mer dat en soude hij nyet mogen doen van een dye vã hẽ niet houdẽde en waer. en van seghel ro

pale en is hi hē niet sculdich te ondˀwinnē Itē hi en heeft geen iacht noch vuolge van wilde beesten butyen sijnen heerlicheit/noch sijnen baeiliu en mach hi niet vangen noch eyscen. Item en behoort hi geen leenē vā hē gheh ouden te vureemden noch te vminderē hoe wel dat sommige custumieren seggen ter contrarie.om dies wille dat des doēde daer meer ꝑfijt is ō den ouersten here vā scade biden rede dat hoe daer meer mānē zijn/so sijn daer oec meer houdinghen auentuere eñ profijte voor den here Item nae sommighe opinie en behoren sy niet te hebben ouen noch molen.eñ dye sommighe seggen ter cōtrarie Eñ daer moet men hem daer af bedragen aendē castumē vā den plecken Item en behoort hi niet te cōsenterē.noch te maken enige amortificatie wāt des niet waerdich wesen en soude tot preiudicie vā sinē ouerstē here Waer om ic ghesiē hebbe inder graueliceit vanden landen vā artois biden baroenen Dats te weten bijden officieren vā artois seker eē questie eñ ondersoec ghedaen wort alle dat lant door.op alle die ghene die ghedaē eñ verledē haddē amortificatien sonder haren ouersten here.Eñ op alle die gene dye des gedaē haddē.het waren gheestelijcke mannen oft waerlike Weet dat si gecōdemneert worden totten waerde van den houdinghe.oft leenen alsoe ghe amortificeert ende vermindert bi drye iarē. Itē heeft hi die confiscatie vandē goeden ouer hem ghe uonden Die sacke espaue.die treuf eñ die bastaert.dat is te segghen die erfnisse vandē bastaerden Item en behoorde van aseur te hebben in hoghe iusticie niet meer dan twee sergganten.een baeiliu.endˀ een stedehouder van den baeiliu.noch en behoort nz te hebbē meer der boeten dā van.lx.scellingen ten hoochstē opten onedele Item heeft hi die kennisse van sinen baeiliu ghebannen om crimen.indyen hi hem daer na mochte vanghen op zijn heerlicheit/niet tegenstaende dat de voorseide ge bannē dair na gebānē geweest hadde ō de selue sake wtē conincrijc/ten waer dat hi ꝑperlic bidē volcke vādē coninc geuangē waer op die voorscreuen heerlicheit vādē hogen iusticier Want alsdan soudet bliuen aendē volcke vanden coninc.

¶ Vanden vicontiers oft borchgrauen
¶ Capittel.C C.lxxiiij.

Vanden borchgrauen dat die custumieren hieten in sommige plecken middele iustitiers Dats te seggē te houdē ondˀ hoge iusticier eñ en heuet geen iusticie vā te kennē vādē bloede in.lx.scel.vā boetē.ten hoochsten dat hij nemē eñ heffen mach.eñ dē diefmach hi doē hangē aē eē galge vā.ij.voetē.of.ij.staken sondˀ meer. ¶ Itē en behoort hi nz te kennē vandē vijfsten pēninc vā ghifte noch van peyne/vā van clachtē gedaen tusscē zijn ondˀsaten. ¶ Itē mach hij kennē vā simpel delict of misdaet ondˀ hē gedaen tottē verbuerte toe vā.lx.scel.eñ daer benedē/eñ nz daer en bouē. ¶ Itē makē eñ houdē wairhede ō zijn rechtē of boeten te ghecrigen eñ tegerakē en ō andˀs niet Want indien daer hoger saken gheuiele of gebuerde dat soude toebehoren dē ouerstē. ¶ Item gheuonden goeden.die espaue.ende dye erfnisse vanden bastaerdē in zijnre heerlicheit Eñ also wordet gheiugiert inder sale tot rijssele indē iaer.M.CCC.lxxix.tusscen den heren van lingē.op die tilt heere vā mortangne op die scelt Eñ die here vā foreest ghehoudē vādē casteel vā mortangnen in borchgraefscappe Het gebuerde dat eē gourdel vā siluer geuondē wort indˀ heerlichz vā foreest/ Die here vā foreest die nz en hadde dan borchgraefscap.heeft die geheuē als here Die here vā lingen woude dat hebben als ouerste seggēde dattet hē als ouerste iusticier toebehoirde.eñ dat een here vā foreest niet en hadde dā borchgraefscap eñ dattet hē daer ō niet schuldich en waer toe te horen Die here vā foreest segghende ter contrarie/eñ datter cause van zijn iusticie vā borchgraefscap.hem sculdich was toe te horē ꝛc. Die sake gecomē inder sale van rijssele.eñ wel gearguеert vandˀ eenre side/ende van dandere Het wordt gheseit by sentencie dat de voorscreuen van foreest toebehorende Ghedaen inden iare eñ optē dach voorscreuen Ende alsoe eest ghe weest gheiugiert in veel houē so wel tot rijssele als elders

¶ Item na opinie vā somigen borchgrauē / en mogen niet noch en zijn schuldich te hebben galge van iusticie / ten si dat die saeke hē gebuert / eñ dat vā diefte ghevalt of geschiet in zijnre heerlicheit geiugeert tegē woordelic / eñ behoort die galghe gheuest te zijn inō aerdē sonder stilē besiden / ende in dien dat se ter neder viele bi eenige auenture / so en soude hi die niet mogen weder op heffen / tē ware dat hi eenē nyeuwē dief hadde te doē hangen / maer na die castuyme van Vermēdoys hi mach doen so stercke iusticie eñ so dic wil / alst hem beliest.

¶ Itē en mach hij oec noch en is sculdich te vrijen eenē man die vā eyghē condicie is / tot preiudicie vā sinē ouersten here.

¶ Itē en mach hi niet weder stellē noch relaxeren sake van diesten / maer hij moet den dief bi vonnisse wijsen absols vrij oft gecondemneert. ¶ Item en mach hy niet ontfangē fournir / bedwinghē tot fournir noch doē eenige banninghē vā crimē / hy en bedriecht zijn iusticie.

¶ Item en mach hi niet amortificerē leē ꝟscheydē noch ꝟminderē sonder cōsent van sinen ouerstē here. Noch oec te nemē dat leen om te arrenteren sonder cōsent van sinen here. Hi en mach oec niet ꝟcrigē eenighe vsancie tegen sinen here / ten si dattet coemt van den consent vā sinē here / eñ dat hij des heeft bi preuilegien oft hantuesten Item en mach oeck hebben in zijn heerlicheit ende iusticie / niet dan een sergant eñ een meyere van schepenen / in dien daer schepenen zijn of mannē cottiers.

¶ Itē mach de borchgraue in zijnō heerlicheit makē gebodē vā oest eñ vā gewoōlijke wapen te ꝟbiedē. &c. eñ daer af houdē waerhedē of ondersoec eēs siaers eñ niet meer.

¶ Vanden recht van lagen

¶ Capittel. CC.lxxv.

WAntet is te houden in laghe iusticie wil ick v seggen. Na dat ic geseit hebbe van den baroenen die houdende zijn in baroenie vanden hooghe iusticiers vanden borchgrauen diemen in somighe plecken hiet middele iusticiers.

¶ Nv wil ic seggen vanden laghen iusticie

¶ So weet dat die iusticieren die houdēde sijn in lage iusticie. is te hebbē alleen rechte ende iusticie van hem te doē betalē. eñ daer op beclachte te doē inden bedriue van sinen hostes of tenants. te hebbē boetē vā. iij. scel. of daer benedē. te hebben een sergēt de welcke is messier of bewarer vandē lāden op die boetē van drie scellinghe ende anderen boeten noch vanghinghen en mach hi eyschene noch hebbē. Ende dese iusticie is ghehieten son serie bi castumieren.

¶ Vanden recht vanden baenroetsen.

Capittel. CC.lxxvi.

VAnden recht vandē baenroetsen wil ick v segghen ende thoonen tgheene dat ick daer af ghesien ende gehoort hebbe bidē wisen castumierē. Want dit valt meer in fayte castumier. dā in bescreuen rechten. Weet dat naer die vsancie. vā waerlike houen ende van die custimieren. het si in iusticie middele of laghe wel mach ende behoort te hebben recht van baroētscap. dats te seggē dat ter inō seluer heerlichz eñ iusticie recht seignonral dat niemant vanden ondersaten en mach noch en behoort te gaen backen broot oft anders dan aendē ouen vanden heer onder wien dat recht van baroenscap is eñ behoort Noch ooc en machmē noch en is sculdic͛z te doē malen sijn koeren / of anders dan aendē molen vādē seluen here So weet dat de here subiect die recht heeft vā bānerie nz en mach noch en is sculdych te gaen backen noch malen aen ander ouen oft molene dan van sijn proper heere / daer of hy banroedts is Ende of bi eenighe auentuere dye subiect ghingen malen tot ander molen dan aen dye molen van sijnen heere Weet dat die voorseyde heere oft zijn ghecommitterde. sullen moghen nemen ende aen hem betrecken dat meele indiē dat si dat vinden mogen als verbuert Ende oft de vreemde molenaer die tot dier molē is scade gedaē hadde dē genen die also tot sijnē molen ghecomen soude wesen hi en soude daer af gheē restoer oft restitucie

hebbẽ ter tijt toe dat hi dat ghebetert soude
hebbẽ aen sinen here Ende desghelijcx of de
subiect sinẽ broot ghinc backen tot andr ouen
A ende dat volcke van sinen heere dat vinden
mochte Die voorseide subiect soude verliesen
dat broot eñ soude wesen geappliquiert aẽ
dẽ here die trech vã bannerie hadde. Noch
als voorscreuẽ is vãden malẽ indien hẽ bidẽ
backer scade gedaen waer De gheene die al
daer waer comẽ backẽ en soude daer af niet
wedgecrigẽ ter tijt toe dz hi gebetert soude
hebbẽ aẽ sinẽ here Eñ weet datter andrs geẽ
verlies of verboerte toe en staet/vã dz broot dye
pasteyẽ of dat meele also geuonden te verliesẽ

Cũ vice simũ ãũ peger da re potuisti in etate hmõi delegat⁹. c. cũ vicesimũ de of fi. iud. delega De h etiã. ff de iud. l. cũ p̃ tor non aũt

B Eñ na sommige opinien dattet geuonden sy
iint wedr brengen vander molen oft vanden
ouen ¶ Itẽ of die subiect oft andr ondrsatẽ die
backen gaen totten rechten ouẽ van hueren
here Eñ het ghebuerde dat die backer oft mo
lennaer hẽ enige scade doet vã huere koeren
oft huer broot Weet dz die subiect oft ondrsa
tẽ vã dier tijt niet en is gehoudẽ te gaẽ bac
ken noch malen aendẽ molen eñ ouen van si
nẽ here. ter tijt toe dz de here hẽ dz heeft doẽ
beterẽ bi sinen backer of bi sinen molennaer
die scade die geuondẽ sal wordẽ bi huerẽ ver
sumenisse gecomen. Item na der opynie vã
ander castumieren/niemãt recht hebbende

Vigiti annos nõ habens cõ pletos nõ po test eẽ iuder. nisi in duob⁹ casib⁹ vz cp p̃ tes ad h̃ seciãt vel si delega tus fuerit a principe.

C vã bãnerie en sijn sculdich te hebbẽ ouen mo
len noch in baẽnerie ten si bi also datter si bor
ge of een deels de bourg oft anchyserie.

C. de. of rect. proui. ⁊ ut ul li prie sue ad ministratio si ne speciali p missi pncipis gm. tractur.

¶ Wat personẽ sculdich sijn of behorẽ rech
ters te wesen/eñ dye welcke personen niet.

¶ Capit. CC.lxxvij.

Noe wel dattet also si datter geseit is
vãdr heerlicheit eñ iuredictie vãdẽ iusticierẽ
D bouẽ gescreuen So volcht dair na te sien eñ
te wetẽ wat personẽ mogẽ eñ behorẽ te we
sen rechters eñ iuredictie in bewaernisse te
E hebbẽ eñ de welcke nz. So weet datter sijn
ses cõdicien vã personẽ aẽ wiẽ dye bescreuẽ
recht verbiet dat si niet en sullẽ wesen institu
eert rechters noch bewarers van iusticie.
Dats te wetẽ doeuen. stommen. blindẽ. dol
len/vrouwen eñ weesen. Dats te seggẽ on
der/xv iaren Die doeuẽ daer bi dattet onbe-

spe. de sentẽ. §. octauo.

C ut om. iud. tã ciuiles. q̃ milita. l. i.

hoorlic waer/dat eẽ mã die nz enhoort rech
ter soude wesen. Desgelijcx vandẽ stommẽ
eñ vandẽ blindẽ die niet wetẽ en soude wie
noch wat saken mẽ voor hẽ lyedẽ proposerẽ
soude De dolle en mach noch en behoort geẽ
rechter te wezẽ/wãt sijn dullichz of raserie
hẽ soude mogẽ opcomẽ tot alsulcker vre dat
tet wesen soude tot grote preiudicie vandẽ
welvarẽ vander iusticie Dat wijf en mach
noch en behoort te wesen geen rechter/wãt
aendẽ rechter toebehoort seer grote cõscẽcie
eñ discrecie. dat wijf is oeck van huer pper
natuere daer af onuersien gelijc alst blijckẽ
mochte aen vrouwe calcisurne den rechter
op liep De weese en mach oec geẽ rechter we
sen. om die redene dat sijn iõcheit niet en ge
henct of en beuoelt die grote rijpheit die in
den rechter behoort te sijn naden decretale
die seyt. A Mer nadẽ decretale die
daer af mencie maect/den wesen longer dã
xx. iaren mach wel wesen delegaet/nae dat
partien dat consenteren eñ dat hij daer toe
wort vercorẽ biden prince. B
¶ Item willen noch die rechten in deser sa
ke scriuen ander prohibicien Dats te weten
Dat niemãt en mach wesẽ rechter indr heer
licheit eñ iuredictie. daer hi in gheboren is
ten si bi speciael gracie vanden prince. ende
dat die prinche daer op sijn brieue gheconce
deert ende ghethoent heeft. C
¶ Item noch en behoort niemant in die iu
redictie vã daer hi ghevorẽ is rechter te we
sen. noch so lange als hij daer heeft teghens
ander partie gelike sake. Noch na opinie vã
sommigẽ eu behoort hij gheen rechter te we
sen van partie die sijn maghẽ sijn. of dye vã
oorloghe oft viantscappe teghens hem sijn.
D ¶ Item is geordineert biden bescreuẽ
rechte. dat so wanneer enige rechter of ghe
set wort van sijnre officie van recht. hi beho
ret daer na te blijuen in die selue heerlicheit
ende iuredictie in sekerhede eerlike plaetsẽ.
den tijdt van. l. dagẽ. Ten eynde dat in dien
nyemant si die hem weet oft wil beclaghen
dat daer af rechte ghedaen. ende volcomen
mach sijn. E

¶ Item is verboden biden recht dat geē rechter eenighe goedē en vercriget in zijn prouincien/eñ sonderlynge erue oft lant. Noch bij ghiftē/noch anders/eñ dat hij oec aldaer nyet en hu welict noch zijn kinderen op die peyne van te veruallen inder dignacie vandē prince eñ vercregen goeden te verliesen. A

¶ Item oft gebuerde dat eenige rechter hē liet corrumperen met gelde. eñ daer bij mijde eñ laet recht te doē/isset in cas ciuile weet dat hi ghehoudē is eñ behoort te wesen ghecondēneert in vier werf alsoe veel als daer hy gebreckelic of ghecorrumpeert is Ende daer toe gheprijueert eñ verstaten van allen officiē van iusticie Ende isset sake crimenele dat hy om ghelt yemant hadde doen steruen/ hij behoort ghecorrigiert te wesen capitalic eñ of hi bloet hadde oft ontslegen om gelt den ghenē die met recht die doot verdient heeft Weet dz hi desghelijcx veruallen soude in peyne capitale met confiscacie van goeden.

¶ Item na opinie vanden wijsen. die punycie oft correctie in dit stuc behoort te wesen arbitrale aenden rechter Na dattet niet en waren van ciuile saken/eñ dat de rechter al soe ghecorrumpeert/niet en hadde bi zijnre corruptie ghecōdemneert ter doot den onnoselen ende ontslagen den sculdighen. Want alsdan soude daer vallen peyne capitale Eñ aenden ciuilen boeten nae dye nae die faculteit eñ moghenheit vanden delinquant.

¶ Vanden rechters delegniers.

¶ Capittel. CC. lxxviij.

Vandē rechters delegniers moechdi weten dat delegnie nyet en mach subdelegnieren Mer ist van noode. dat die ouerste delegniert Mer de delegnier en mach niet subdelegnier gelijc als de prince/oft heren hebbende alle iusticien mach delegnierē eñ maken baeiliu Eñ die selue baeiliu mach makē eē stadthoudr bide gemenne stijle Mer oft ee nich is delegnier/hi en mach nz subdelegnieren/noch geē stadthoudr en mach gheen anders stadthoudr maken Mer de here of baeiliu soudet seluer moeten maken/wāt anders en waret vangheenre waerden Eñ daer om moechdi wetē dat rechter delegnie is de gene wyē enige sake gecōmitteert ende beuolen is van den here te kennen int speciale/eñ is behoorlic/dat hi daer af brieuen heeft vanden ouersten die hem alsoo delegniert Want dē tijt vā der delegnacie expireert/ die macht vādē delegnie expireert hoe wel dat die saecke begōnē biden ghedelegniert of gheeynt duerende den tijt vander macht vandē delegnie. B

¶ Vanden delegatoer doot.

¶ Noch moechdi weten dat indien die here die gedelegniert heeft afliuich wort eer dat die delegacie eñ macht geexpireert si/dat de delegne of ghecōmitteert vā alsulcken effect eñ vigoer is dat na dat een sake is ghedelegniert oft gecōmitteert ende beuolē is te kennen alle tghene dat der sakē aengaet of aencleeft/eñ souder welcke dependentē de principael niet en soude moghen gheraect wesen ghetekent/ noch ghewetē nae die bescreuē rechten. C

¶ Vanden tide vander delegacie.

¶ Itē eñ of de rechter gedelegueert/ gebyet sijn te sentencie te settē tot executie/ weet dz sijn macht vander delegacie gheexpieert is. Want hi en mach niet voerder dā sijn commissie van delegacien hē macht gheeft. D

¶ Van sommighen ghedelegieert ende die een daer af doot.

¶ Item oft sommighe sijn ghedelegieert in eenre commissie ende die een daer of afliuich wordt/ Weet dat die macht daer af gegeuē gheexperieert is. E Ende bi stercker redene/indien daer niet en ware dan een gedelegieert/ eñ hi afliuich wort. Weet dat de ghene dye nae hem comen soude nyet en soude moghen voldoen/ het ghene dat bidē iersten ghedelegieert beghonnē soude wesen. Ten waer bi alsoe dat dye delegacie die hij hebbē soude inhoudēde waer dat soe wes dese ghedelegieert in sijnen leuēde lijue/in sulcke sake begonnen hadde/ende alsoo gebuerde dat hangende dies eñ eer dat tet volcomen sijn afliuich wort dat dese ghedelegieert dat mach voldoen eñ brenghē ter

B C. de cōtract. iudi. vl. cō q li. cir. cōs l i

C c. in cāis. c. cū in iure de offi delega. vc. cū causam de appella Et delegatus ab alio q̄ a pncipe delegar nō pōt. l. a iudice. C. de iud.

C c. preterea de offi. delega. p bar. in l. ij. ff. de iurisdic. oīum iudi.

D c. in lr̄is eo. ff l. a diuo pio ff de re iudicata

E Extra de off. delega. c. duo delegatorum

behoorlike volcomiughe.ꝛc.naden beschreuen rechten. A

¶ Vanden delegatoer te weder roepẽ die delegacie.

A c.uno delega tor.eo ti.ã al. ¶ Item ghi moecht weten dat of legatoer gedelegiert hadde eñ gecõmitteert enige eñ daer op die legatoer woude weder roepẽ de delegacien/ eñ resumerẽ die sake in hẽ/ weet dattet wel gheschiẽ mach/ eñ als dã cesseert die delegacie na bescreuen rechten. B

B ff de ĩte gra als nõ.l. iudiciũ so lui. tur.ff.de iud. Ende oec scude die delegacie geexperiert sijn indien de ghedelegiert weder seynt die sakẽ aendẽ delegatoer Itẽ is oec gheexperieet soe gheringhe als den dach gheleden is vander delegacie. ¶ Item is oeck gheexperieert die delegacie/ so geringe als dẽ ghedelegiert ghepronuncieert heeft sijn sentencie. C

C c.in lris extra de off.dele gr spc.de leg.§. sexto. Item is oec gheexperiert wanneer als dẽ de legatoer een ander delegateert optẽ eersten want als dan cesseert die macht vanden delegaet ierften ghedelegiert. Itẽ cesseert oec wanneer van hem geappelleert wort/ wãt biden bescreuen rechten alsdan cesseert de iu redictie/ ende dye appelant maect hem daer af exempt na den decretale. D

D Ut debit⁹ de appella. Item experieert oec die delegacie bi sake vã suspectie tegẽs die delegateert/ na dattet betuycht is nadẽ decretael Mer is te wetẽ dat die sake vander suspectie behoort eerst bekẽt te wesen. E

¶ Itẽ ghi moecht wetẽ dat die gedelegeert niet en mach subdelegerẽ/ ten si dz die macht vander delegacie hem gheeft die auctoriteit

E Et omnesiffi mõi habẽtur in g.c. in lris de.of.dele ga. spe.ti.de dele §.vij. des te doen Mer ist van node dattet coẽt properlic vanden delegatoer die subdelegiert de se in sijnre absencie. F

¶ Vanden baeilin wen/ prouoesten ende ander officieren in iusticie van dat gene dat si sculdich sijn te doen/ na die constitucie van den coninc sinte lodewijck.

F d.l.a.in dice. ¶ Capittel.CC.lxxix.

Ghesien vanden ghedelegiert eñ subdelegiert. So volcht daer na te thoenẽ eñ te seggen vanden baeiliu wen prouoisten sene scalen eñ andꝰ officieren vã iusticie/ weet dat na die cõstitucie van sinte lodewijck/ eñ daer na van coninc philips van vrancrijc eñ van nauarre ghedaen inder iare.CCC.xv. Van den welcken oft in substancie so veel / als tot dier propoest dient/ dat inhoudẽ hier na volghet Eerst willen wi eñ ordinerẽ dat gheen van onsen officieren en mach eenigen persone onthoudẽ gheuangen noch op hem doen executie/ ten si dat hi daer toe gecõdemneert si. Mer dat hem recht ghedaen si naden stile vander plecken/ na dat hi dat begerẽ sal. Itẽ dat onse baeiliu wẽ ende officierẽ niet en moghen noch en behoren aen te trecken of te bestellen/ die leenen van onsen mannen sonder de wete van sijn ghenoeten eñ kennisse van saken noch oec andere goeden ten waer in saken eminent pericule/ eñ dat die goedẽ moch ten wech ghedraghen sijn.

¶ Item dat nyemant van onsen officieren en mach noch en is sculdich eenighe personẽ te roepen tot onsen rechten crimineliic/ ten si om sake die der doot begheert bi iusticie. In dien die misdadꝰ die gheroepen is nz en moch te gheuanghẽ wesen/ ten waer bi alsoe dat eenighe weygherende waer te geuẽ sekerheden tusscen vrienden/ om saken daer doot af spruyten mochte.ghelijc als van oorloge/ vyantscappe Dat is te seggen daer doot at ghe schiet waer/ ende datmen hem daer af soude willen wreeken/ want als dan soude hy mogen gebannẽ wesen criminelic. Mer oft wa re begheert om sake van twifel of vreese/ en de dei gheroepen niet en woude comen/ eñ geuen sekerhede/ alsdan machmen hẽ bedwinghen bi correxie van iusticien/ eñ setterꝰ eters diemen hiet welleboen op sijn goeden eñ die vermeerderen van daghe tot daghe/ also lãghe als hi ghecomẽ sal wesen tot obediencie die sekerhedẽ te sweren/ ende alle sijn goedẽ te sel ten inden handen/ van iusticie Eñ daer om en isset niet dat den tijt hanghende vã sekerheit te doẽ die sekerheit behoort te wesen ghepronuncieert tusschen die partiẽ/ eñ dat sal houdẽ ende waerdich wesen op peine capitale so wie des breect of ouertredẽ sal daer na dattet also met rechte gecõdicht sal worden/ eñ nocthans so moechdi wetẽ/ dz of dye

here vandē partie die sake weder begheret hi ist sculdich weder te hebbē/na dat hi sulcke iusticie heeft vā sekerheit te geuen.

¶ Itē dat onse officiers vmaēde onse mannen nae dat sij vermaent ghe weest zijn van recht te seggen/dat sij niet en bliuē bij onse mannen tot occasie van rechten/maer dz sij vertreckē so langhe als onse mannē eens eñ vereenicht sijn van recht te segghen Eñ als dan mogen zij wederroepē onse baeliuwen om recht te doen eñ te segghen tot hare vermaninghen.

¶ Item dat onse officierē ontfanghen onse mandementē bi grote diligencie/eñ die stellen tot behoorlike executie/ten waer bij also dat si daer inne vondē sake waer ō sij des nz en behoorē te doē. Welke sake wi willē dat si scriuē optē rugge vandē brieue vandē mādement/of bi anderē brieuē waer ō si des niet en mogē doē/bidē seluē brēgher vandē mandement/oft indient dat zijt also dedē of dat in hem sake waer bi faute oft ander manieren dat by weghe oblique oft onbehoorlijck des niet en deden.

¶ Wi willē dat sij daer of ghecorrigeert eñ ghecondemneert worde indē coste eñ interest van partie.

¶ Itē dat onse officieren van iusticie gheen stadthouder eñ hebbē dan in nootlike saken mer dat si selue officiē exercerē/eñ dat si geē salarisen oft loon en nemē vā eenige sake hare officie doēde/het sij geestelic oft waerlick Eñ dat si gheē vooz waerdē noch coopen maken tegens eenige officierē ter pleckē aldaer dat zij gheboren zijn.

¶ Itē dz si niet en nemē op de subiectē of onderlatē vā onsen hoghen iusticierē middele/ oft lage eenige kennisse vā sakē dz niet en is sake vā resort tē waer in cas vā appellacien of in cas vā gebreke weygeringhe vā rechte

¶ Itē dat onse ouerste baeliuwē houdē hare excijse ter pleckē aldaer dat vā oudts ghewoonlic is in haer baeliuscap eñ anders nz wā.iij.maēdē in.iij.maendē/ eñ dat int eynde vā haer excijse/si doē wetē wanneer dat ander wesen sal/op dat hē een yegelick daer nae versien eñ regeleren mach Item dat sy niet en moghen maken notarius noch tabellioen royalē Want aē ons hebben wi behouden die auctoriteit van des te doen ende nyemant anderē Ende wi willen dat des sy sonder preiudicie van onsen baroenē eñ subiectē/die ghewoonlic sijn notarius te makē in hare heerlicheit So weet dat alle alsulcke macht heeft de stadthouder als zijn meester Wtgeseit dat hi niet makē en mach andsubstituyt oft stadthouder Eñ is die stadhoudē ghecōmitteert vā sinen meester representerende die macht van sijnen meester in sijnre absencie. dat die clerckē hieten vicegerentes

¶ Van wat saken die officieren moghen eñ behoren te kennen.

¶ Capittel.CC.lxx.

Daer na volcht te segghen van wat saken die officierē mogē ende schuldich sijn te kennen in haren prouincien. na dat ic gesept hebbe vanden officieren royalen. soe weet dat inder heerlicheit aldaer dz rechters sijn apart ende sonder middele Die rechters moghen kennen van alle saken sonder exceptie negeen Maer ind heerlicheit oft pleckē, als daer middele is. eñ daer sij niet en hebbē vā resort. aldaer en mogen si niet noch en behooren te kennen dā van saken resort. ende van souereinteyt/die sulc sijn. dat is te weten te kennen ende te gheuē sekerheden royalen na datmen an hem begheert ende daer sake si. ende die partien aldaer teghen woordich sijn gheuonden te houe. Anders valt aldaer renuoy indient vanden herē subiect eñ van sinen subiect begheert worden. ende indien dat se gegeuē sijn wat daer af gebuert daer na behoort daer af die kennisse aenden rechter royale ende anders ghenen rechter Ooc wel dat die hantdadighe waren onderseatē vandē ander hoghe iusticier ende dat sij die faiten gedaen hadden onder hem Ende dye hoghe iusticier en behoort hē noch en is sculdich daer om te porren Eñ na dat te coninc bekent sijn resort oft bihoorheyt. waer inne dattet si die hoge iusticier verliest dat af sijn kennisse wat redene en mach niet ges

hengẽ dat eẽ misdaet in twee plaetsẽ gecor
rigeert wort/Ende dan na dat tet dẽ ouerstẽ
wech draecht/aen hem behoort te bliuen eñ
aen niemãt anders. Itẽ hi bekent vã allẽ de
lict bij cas van resort/ghedaẽ in sauigaerde
enfraude/eñ aen hẽ alleẽ behoort die kennis
se eñ aen niemant anders/hoe wel dat de de
linquant geestelic persoon ware oft simpel
clerck/na dat hi misdaen hadde. Maer wel
mach zijn dat de bisscop hebbẽ soude die detẽ
cie vandẽ lichaem vandẽ clerck. Mer hi sou
de hem moetẽ brengẽ tot zijn dagen indẽ ho
ue royale/ eñ aldaer op die sauogaerde ant-
woorden/eñ die boetẽ soudẽ wordẽ ghewe-
sen op zijn temporale oft warelike goedẽ/in
dien hi eenich hadde/eñ anders niet. Eñ die
hoge iusticier oft ander rechters/onder wiẽ
des ghedaẽ waer oft woonachtich waer en
soudẽ daer af gheẽ kennisse hebben.

¶ Item bekent die coninc bi cas vã re-
sort/van alle delict oft misdaet die ghedaen
zijn in pors vã wapenige/die also mach we
sen verstaẽ. Dats te wetẽ dat in dien vichte
lic oft aen vechtige gebuert met opsedt ende
voorraedt bidẽ getal vã .x. oft meer gewapẽ
der mannẽ/dats sekerlick geheetẽ pors van
wapene/daer af die kennisse toebehoort den
coninck eñ niemant anders/Hoe wel dattet
in zijnre heerlicheit gedaẽ eñ geschiet waer
Eñ die somige segghẽ dattet niet en behoort
te wesen geseit pors vã wapene/ten sij dat-
tet thien is aen vechtende/gelijc voorscreuẽ
is/daer af die kennis toebehoort den coninc
Maer na opinie vandẽ officierẽ royalẽ/ als
in vichtelic is aen vichtende/ende met voor
waert somige conplices/ Hoe wel datter nz
van vijf en warẽ/so makẽ sij daer af pors vã
wapene/eñ inder waerheit so doet mede dz
parlement/ wãneer die questie aldaer comt
Eñ daer om na die opinie vandẽ teghẽwoor
digẽ/also heb ic dat gesien bi also veel exem
pelen als sonder getal. Eñ die boetẽ vanden
pors vã wapene soudẽ ghewesen wordẽ op
die waerlike goedẽ vandẽ clercken/ghelijck
alst voorscreuen is.

¶ Itẽ is oec sake vã resort eñ vã souuereni
teit/alle beclachtẽ vã nieuwicheden/na dat-
men hem betrect aendẽ officierẽ vanden co
ninc. Eñ daer af en begheert hi gheẽ renuoy
te doẽ/ten waer dat die beclachte ware van
dẽ subiect of ondersatẽ tegẽ sinẽ heere. Wãt
als dã behoort daer af rennoy ghedaẽ te we-
sen/ten waer gelijc alst voorscreuẽ is inden
rubrike vandẽ rechtẽ vandẽ coninge bouen
begrepen.

¶ Itẽ is sake vã resort die gebodẽ eñ koeren
vãdẽ oeste/na dat de officierẽ roialẽ daer af
hebbẽ deerste aenuanck/eñ aẽ hẽ liedẽ beho-
ret daer af de kẽnis sond renuoy/ hoe wel dz
geuondẽ ware indẽ heerlichz vandẽ hooge iu
sticier oft andere diet begeerden.

¶ Itẽ is sake vã resort alle erfscheydinghe
die roerẽ eñ aengaẽ aendẽ wegẽ royalẽ/ die
procuroer vãdẽ coninc inde prouincie behoort
daer toe geroepẽ te wesen/wãt somige voor
screuẽ procuroerẽ en behorẽ hẽ niet te vorde-
rẽ des te doẽ bi wat wegẽ dattet si/ende soe
wes daer af anders gedaẽ is niet te houden

¶ Itẽ is oec sake vã resort vã alle die ballin
gẽ vandẽ conincrijc. Wãt waer dat si sijn ge
uangẽ/het si in landẽ vã hoge iusticier of an
derẽ/aendẽ coninc daer af puerlick behoort
die kennisse eñ aen niemãt anders. Eñ de sel
ue ballinge behoren weder gegeuẽ te zijn aẽ
dẽ officierẽ royalẽ eñ gherenuoyeert te zijn.
Het si dattet begeert si oft niet/ ten waer by
also dat die hoge iusticier hẽ eerst gebannen
hadde wt zijnre heerlicheit/ gelijc voorscre
uẽ is inder rubrike vandẽ rechtẽ vanden co-
ninck. Itẽ is sake vã resort van beclachte vã
mise de fayt/noch vãder kennisse/daer af en
geschiet gheen renuoy/aen wat rechter dat
tet si/noch daer af so en behoret nyemant by
ordinancie/na dat vã die beclachte van mi-
se de fayt men hẽ eerst betrect aendẽ coninck
Eñ waer op mise de fayt behoort stadt te ne
men is ghenoech geseyt tot anderẽ plaetsen
aldaer daer af getracteert is hier vorẽ indẽ
boeck inde rubrike geteykent bij den ghetale
vã .CC. eñ .l. Eñ daer om sette ic dat int eer
ste ouer.

¶ Item is sake van resort die
kennisse vandẽ testament/na datmẽ hem be

treet ierst aendẽ coninc sonderlinge als dat iaer geleden is Eñ daer af en gesciet geẽ renuoy. ten waer bi also dat vand̄ sake daer aff gescil eñ questie waer begonnẽ. waer om te kennẽ biden hoghe iusticier ond̄ wien die sa ke leyt eñ and̄s niet. Wãt aendẽ coninck toe behoort te volcomẽ die werste wille vandẽ afliuigen. Eñ nadẽ bescreuẽ recht. soe beho- ret die kennisse daer af aendẽ bisschoppen

¶ Itẽ is sake vã resort vã doariẽ. allẽ vrou wen eñ ioncfrouwẽ toebehorende. eñ men mach hẽ daer af betreckẽ aẽdẽ conic Eñ wã neer men daer betogẽ is. die kẽnisse daer aff behoort aldaer te bliuẽ sond̄ enige renuoy te doen Wãt aendẽ coninc behoort die kẽnisse eñ bewaernisse daer af bi preuẽcie. Itẽ des gelijcs vandẽ heerlikẽ gauen eñ huwelicke bewisinge. gelijc als geseit is vandẽ doariẽ Item is sake vã resort alle appellacie ende weygeringe vã recht. wãt aẽdẽ rechter roy ale vand̄ prouinciẽ mach mẽ hẽ betreckẽ als tot resort ¶ Item is sake vã resort die ken- nisse vã allẽ brieuẽ ond̄ tseghel royale. sond̄ renuoy daer af te doẽ. na opiniẽ vandẽ offi- cierẽ royalẽ. die regierẽ die houen royalen. geliker wijs als laon. vmẽdoys. ampẽs. be- auquesne eñ tournesis. Mer ind̄ waerheyt daer en zijn niet meer dã drie segelen royalẽ daer die officierẽ royalen die kennisse af toe behoren sond̄ renuoy. Dats te wetẽ die brie uen ond̄ tsegel vã castelet vã parijs. daer off die kennis toebehoort aendẽ prouoest vã pa rijs eñ aen geen andere. Brieuẽ ond̄ den se- gel vandẽ marctẽ vã chãpaigne. eñ oec me- de briellen onder tseghel royale

¶ Item is sake vã resort die kennis vandẽ tabellions royalẽ. eñ vã huerẽ brieuẽ indiẽ daer gebreckelicheit in waer eñ vã hueren hanteykẽ. eñ aẽ geen and̄ en behoort die ken nisse daer af. noch oec die interpretacie

¶ Item is sake vã resort vã allen sergantẽ eñ officieren royalẽ. huer officie doende. eñ aendẽ conic behoort daer af die kennisse. eñ aen geen and̄. Eñ indiẽ si woõachtich warẽ ond̄ and̄ iusticierẽ. eñ si te doen haddẽ in an- deren saken. aendẽ rechter ond̄ wiẽ sy woon achtich zijn behoort die kẽnis daer af indiẽ hi sulske iuredictie haddedes te kennen.

¶ Item bi sake vã resort heeft de conic dye executie ind̄ heerlicheit vã hoge iusticieren vã allẽ sakẽ. daer af die hoge iusticier bi zijn re iusticie niet kennẽ en mach Eñ die hoghe iusticier en is daer af niet gehind̄t. het sy dz de sake criminele of ciuile is. na dzt et ruert of aẽ gaet crimẽ de lese maieste. of õ sake vã souuereyniteit Want sonder rechter en be- hoort geen sake vã delict te bliuẽ. waer õme na dat die hoge iusticier bi zijnre iuredictie daer af niet kennẽ en mach. so eest behoorlic dat die ouersten daer af kent.

¶ Van crimen de lese maieste
Capittel. CC. lxxxi

Crimen de lese maieste is te doẽ. te wer kẽ te twiselẽ te vuolgẽ te exployteren eñ te tracterẽ bi wat wege eñ maniere dat tet si of mach wesen. tegẽs die edele maiestz eñ crone vãdẽ conic. eñ vã alle sijn conicrijc Gelijc als te comẽ of te doen tegens zijn ede le heerlicheit. tegẽs sinẽ edelẽ state. of tegẽs sijn domeyne. tegens sijne macht. daer alle macht wt sprutẽ. te doen murmurerẽ eñ cõ siderẽ tegẽs hẽ. tegens zijn laudẽ. ende te- gẽs zijn heerlicheit te makẽ alliancie met si ne viandẽ. die selue sijn vianden te troesten in vitalien in wapenẽ. eñ hẽ administreren sustentacie oft bistãdicheit Te makẽ conspi racie oft mouopole tusscẽ zijn ondersaten te- gens hẽ te stellen of te bekeren zijn ond̄saten tegẽs hẽ in wat maniere dattet si. te coutre fayten eñ slaen zijn mũte. het si vã goude of vã siluer oft sinen segel oft teyken A

Hic põst multa crimia. l. iu lie maiestatis q̄ certa oia nõ sũt crimia le se maiestatis maxime vlti mũ et primũ sacrilegio crimẽ ẽ q maie stat [illegible] de hijs vid e. l. i. v. ij. ff ad. l. iuli. ma iest.

¶ Vanden accessoers die inden rade van rechte zijn. Capittel. CC. lxxxij.

Vanden accessoren die inden rade zijn vandẽ rechter eñ vãdẽ houẽ moechdi weten. dattet zijn die gene die gemeynlic ge roepẽ zijn te rade vãdẽ rechter eñ die aldaer bliuen eñ geuẽ vnonisse. Eñ weet dat sulcke sijn gehoudẽ voor officierẽ. also wel als dye rechters eñ behoren. wãneer si sceydẽ of ver trecken vã diẽ rade. te bliuẽ dẽ tijt va. xl. da gen al daer ter pleckẽ, om te wetẽ oft yemãt

van hẽ beclagẽ sal willẽ in eniger manierẽ Wãt si soudẽ daer af moetẽ ãtwoordẽ. als officier en eñ daer õ mogẽ si daer af nemẽ be hoorlike eñ redelike salarisen eñ indiẽ si an der doen. si zijn gehoudẽ te beterẽ vierwerf also veel alst gehoudẽ soude wordẽ dz si mis daen haddẽ. eñ dz geẽ salarisen genomẽ eñ ontfaugẽ en soudẽ hebbẽ. vã deser beterige soude die here onð wiẽ des ghescheit waer die helfte hebbẽ. eñ die ptie die ander helfte Itẽ is õbodẽ bidẽ keyser. eñ bi alle zistoriẽ vãdẽ stichters des rechts. dat geen woroe gher en si rade vã rechte in sinen houe ouer vier maendẽ. comẽde tegen die oude statuten eñ stichtinge õ keyserẽ. Eñ indiẽ si daer tegens doen. die keyser seyt. Wi willẽ dz sy õtiesen alle huer goedẽ sonð remedie tẽ wa re bi also dat hi daer af hadde ordinãcie oft gebodẽ speciale van des te doẽ. wãt indient also gedaen mochte wordẽ. die opinie vã so mige soude dick te nyete doen die cõstitucẽ van onse vooruaderen. dat seer hart wesen soude dattet ghene dat gedaen is bi cõsisto rie generale. eñ bi õmissie vandẽ keyser. sou de worden te niete gedaen biden opiniẽ van den particuleren ende bi hueren dwase ghe dachten oft ghenuechte A

C. de assessori l. in cõsiliarijs et. l. fi. in fi.

¶ Vanden sergenten

Capittel. CC. lxxxiij.

S Erganten bidẽ ordinarisen vandẽ bescreuen redenen. eñ bi die cõstitucie vanden stichters des rechts. zijn gecõmitteert bidẽ rechter te executerẽ die exploytẽ eñ geboden vandẽ voorscreuẽ rechter Eñ si representerẽ die fayte vandẽ here huer officie vã sergẽterie exercerẽde So moecht di wetẽ dat sergãt niet en behoort noch en is sculdich ouer die gebodẽ aẽ hẽ gedaẽ. te doẽ noch te exploiterẽ ouer zijn cõmissie. Eñ eest sonð cõmissi ouer die gebodẽ aẽ hẽ gedaẽ bi monden. Eñ daer õ behoort hi te seggẽ. also verre als hijt bi cõmissie doen mach eñ sculdich is te doẽ bi monde. eñ also ouerscriuẽ of relaterẽ Eñ indien hijt anders dede. men heeft alsdã sa ke van hẽ te appellerẽ Eñ die pericule waer op hem. eñ niet op sinen meester. Eñ indien

S l. aindice. C. de iudi.

hijt also doet. eñ alsdã daer af geappelleert si. dat is ten pericule vanden meester die hẽ die cõmissie of gebodẽ gegeuẽ heeft hoe wel dat daer af geappelleert waer ¶ Itẽ en henet sergant cõmissie van enighe saken. noch en behoort hẽ daer af te onð winden Itẽ en mach hi noch en is sculdichte tredẽ inð heerlicheit van hoge iusticier. õ te doẽ enige van genisse. of õ dachuaerdinge. ten si dat hy cõ missie heeft inhoudẽde de sake. waer õ hi al daer gaet. so en doet hij mede inð heerlichz vanð vicõtier. of borchgraue. õ sake daer af de borchgraue kennẽ mach. ten si dat hi oec heeft cõmissie inhoudẽde die sake. ten waer bi also dz hi sakẽ võde of misdaet i tegẽwoordicheit. eñ daer in mach hẽ die sergãt vorderen tot vanginghe. eñ tot detencie vã lichaẽ onder wat iuredictie dattet si. op dz tet si in dẽ bedriue vãder baeliuscap daer hi sergãt af waer eñ anðs niet ¶ Itẽ en mach noch en behoert eẽ sergant vã ander baeliuscap te doen noch te executeren officiẽ in anð baeliuschap. ten si dat hi daer af heeft cõmittimus vandẽ conic van des te doen. die welcke die sake inhout. Eñ die sergent en die des souden willen doen. soudẽ moetẽ toenẽ aen dẽ baeliu. op wien hi comen wil executeren sijn mandamẽt. eñ oec die executore dye hij heeft vã sinen baeliu sergant te wesen. Eñ indiẽ hi des nz en heeft. hi en sal niet wesen te obedieren. noch hi en behoort nz te exploy terẽ. Eñ indien dz hi dz heeft. alsdan is dye baeliu op wiẽ hi coemt õ te exploytierẽ sculdich te leenen tot sinen costen. een vã sinen sergenten om met hem te gaen eñ sien doen sijn exploypt. Eñ indient anders gedaen wa re. eñ aẽ hem niet geobediert en waer daer en souden geen boeten toe vallen. eñ die execucie oft exploypt die hi gedaen soude hebben en waer van gheenre waerden

¶ Item en mach die sergant geen ander cõmitteren oft gebieden die exploypt te doẽ die hem beuolen is. wãt delegue en mach geen ander delegierẽ. ten si de gene die delegiert is vãden prince. of ouerste. die hẽ macht ghe uet te delegieren B

oft ghebuerde dat een sergant nyet en mach
sijn officie excerceren/hi mach wel impetreren
gracie vanden prince/sijn officie te verpach
ten/so veel iaren als die prince hem geuē sal
eñ niet meer. Mer die gene diet wtgeuet is
wel vā node te sien aē wien hi dat verpacht
want indien die ghene dien verpacht is eeni
ge sake dede/die begeerde preuencie vā offi-
cie/het soude al vlozen wesen/alsō wel voer
den genen dyet wtgeeft/als voor den genen
diet aen neemt
Item en heeft geen sergant hoe dattet si ee
nige kennisse van saken/vā wat sakē dattet
si/noch hi en behoort geē procuroer te wesen
noch houders sbriefs/want hi is sake vā of-
ficie/altijt om den coninc/oft om sinen heere
Item so behoort hi te scriuen vā alle sinē ex
ploitē oft relateren bi monde/indien dattet
in plecke sy al daermen gewoonlijc is te rela
teren bi monde Eñ hi en mach niet exploitie
ren ouer die termē van sijnre cōmissie of ge
boden Eñ indien hi dat dede hi is dz sculdich
te beteren/eñ so wes hi daer bouen ghedaen
hadde/en waer van geenre waerdē Eñ in-
diē daer af geappelleert worde/die appella
cie. waer rechtuaerdich Eñ daer ō en beho
ret geen sergant geen exploy t te doē sonder
cōmissie/ten waer vanden saken die hi vint
in sijnre tegenwoordicheit mesdaen Want
alsdan en behoeftmen gheen commissie.
Item en mach ooc geen sergant makē geen
vrijeedinge noch recreancie van geuangen
wāneer hi die gearresteert oft geuangen he
uet/mer hi is hē sculdich te brengen gheuan
ghen al inden vanghenissen vanden hooue.
Eñ seggen den bewarer vanden geuange
nisse/die sake waer om hi hem gheuanghen
heeft/oft dattet is om crimen. oft om sculdē
ende welc of hoe groot die is/op dat hij we-
ten mach hoe dat hij hem gheuangen setten
sal. eñ bewaren/want indien hi die gheuan
genisse brake/eñ de bewarer hem geset had
de in lichte gheuangenisse eñ dye sake groot
waer/eñ de sergant hem daer af niet geseyt
en hadde die bewarer soude hē excuseren eñ
ontsculdighen biden sergant/eñ dye schulde
eñ pericule soude wesen opten sergant.
¶ Item is de sergant sculdich te thoenē aē
dē bewarer dē habijt of dye clederē daer in
ne hi dē geuangen brengt eñ of hi in cleercken
habijte is. of dz hi tonsure heeft oft niet wāt
of dz habijt oft tonsuer veranderde oft vnyeut
waer indē genangenisse/dz soude wesen tot
preiudicie vandē bewarer/eñ niet vanden
sergant ende men soude den gheuangen we-
der stellen inden eerstē behoorlikē staet Ser
ganten sijn die executoren vanden geboden
sentencien/eñ ordinancien vanden rechterē
het sy bi cōmissie daer op gegeuē of bi gebo-
de vandē monde/eñ te doen van ginge ende
bestellinge van iusticien Eñ si behoren daer
op gestelt eñ geordineert te wesen vandē he
re/wien die heerlichz eñ iusticie toebehoort
Bi brieuē dair op gegeuē/eñ bi eede daer op
gedaen anden voor s. here of bi sijnen baeliu.
oft anders en behoort aen hē liedē niet gheo
bedieert te sijn/ten minstē al en worde hem
gheen obediencie gedaen/daer en waer niet
aen mesdaen Eñ die sergāt en mach noch en
is sculdich te doen exployt sonder cōmissie in
houdende die sake/indiē t in lande si oft heer
licheit bi middelen gehouden Eñ isset in lan
de gehouden apur/die commissie en behoeft
niet in te houden die sake expresselijc/mer is
genoech dat die heere doet dachuaerden sijn
ondersaten bij sijnen serganten apur. om te
antwoorden op tghene datmen hem eyscen
sal willen Item isset in lande locale al daer
men nyet en vseert dā commissie om simpel
beclachte van partie/is ghenoech te vdach-
den bi sergant. Mer isset om actie reele/het
soude moeten ghescien bi serganten eñ mā
nen/soe mach ende behoort den sergant ghe
looft te wesen vā sijnre relacie/naer dattet
hem anders niet aen en gaet dan vanden ex
ployt hē beuolē Mer nochtans behoort hi te
hebben tuygen van sijn exployt vanden ghe-
bueren die hi daer toe geroepē heeft wāt an
ders en is hi geen exployt sculdich te doen/so
weet dattē sergāt mach wordē vdachuaert
om sijn officie voor sijn ouerste eñ voor geen
andē, eñ ō sijns selfs sake en mach hi geen ser

gant wesen.
¶ Item mach eē sergãt vangē eñ arresterē
alle de geē die hi vindē sal in tegen woordic
heyt des mesdaets. sond' ād' cōmissie noch ge
boden eñ die is hi sculdich geuangē te brengē
Wāt sergant en is niet sculdich te doen eni
ghe recrancien noch verbredinghe
¶ Itē en is hi niet schuldich te wonē in heer
licheit vā and' heren noch iusticieren dan on
der den here daer hi sergant af is. eñ indiē hi
ond' and' woēachtich waer so en is hi aldaer
niet sculdich te doen eenige exployt vā sergā
terie/ eñ behoren niet gecorrigeert te wesen
in sake van hueren dienste. dan bij den heere
daer si sergant af sijn Eñ oft si in and' heerlic
heit woonachtich waren/ si souden aldaer
ghecorrigeert worden vā allen sakē wtg he
seit vā hueren officiē bidē rechter daer si on
der woonachtich souden wesen. eñ sijn te ā
dachuaerdē voordē seluen rechter alsoe wel
als de burgers of inwonēde eñ sijn sculdich
te participeren ghelijc die ander.
¶ Item so en behoren geen serganten te we
sen ouer die ghetallē vā out geordineert eñ
indiē datter meer waren bi enige suelch i
portuns indien yemāt wair diet begheerde
de here behoortse af te setten
¶ Item sy en behooren niet te nemē dā sala
risen geordineert dats te weten Die sergan
ten vandē coninc te paerde salarisen vā .iij.
scellinghen parisijs eñ die sergantē te voete
achthien penningen parisijs hoe wel dat si
buyten ghinghen ende dat si veel exploytē
deden in eenen dach ende om veel persone n
Maer dese regel wort dicke gebrokē daer ō
haddē die stichters des rechts goede redē dz
si gheen ordinanci daer af en maecten op dē
serganten want mē en vint geen diese hou-
den Ende sy en sijn niet schuldich exployt te
doen in heerlicheyt gehoudē bi middele son
der te roepen den here vander plecke oft sijn
baeliu oft sijn stadthouder alst voorscreuen
is Eñ sond' commissie inhoudēdē die sake
¶ Castume vand' casteleri van rijssele
¶ Mer na die castume vander castelerie vā
rijssele het is ghenoech dat die sergant die sa

ȝ C. de resti. l. omnibus

ke exposeert aendē heere oft aen baeliu endē
si behoorē geloeft te wesen/ bi huer relaciē al
daermen vseert bi geboden/ na dat si niet en
wouden segghen dat in huere officie doende
men hem ghedaen of gheseit hadde enige in
iurie daer af si enige faite soude willen doē
alsdan souden si tuygen moetē hebbē/ want
niemāt in sijns selfs sake en is gelooft na be
screuen rechten. ȝ Itē en mo
gen si noch en behoren te excederē die termē
vā huer cōmissie/ oft gebodē/ eñ indien si t des
deden/ so mogen si daer af betogen wesen in
rechte/ wāt and's en machmē noch en is scul
dich te appellerē van eē executoer eñ die ser
gant soude in die sake sculdich wesen te bete
ren eñ weder te geuen die costen van partie
gehindert opt gene dz hi also geexcedeert of
ouergetredē hadde/ ende oft die executie vā
dē sergant geen mencie en maecte vā enige
te stellē in houdinge eñ besit vā enighe erue
aldaer vruchten te heffen warē/ weet dz de
vruchten geset souden wordē in des rechters
hant tot indiffinitiue/ mer in cas vā appeel
die gene die appelleren soude die geuonden
ware in die houdinge vanden erue soude bli
uen in sijn possessie/ ter tijt toe dat bekēt wa
re vanden voorscreuen appeel.
¶ Item weet dat dye serganten sculdich sijn
cancie of borghen te stellen vā hueren officie
vā sergāterie in handē vanden ontfangers
vandē coninck Eñ die serganten van ander
heren in handen vā haren here Wāt aldaer
soudemē hem in alsulcke sake betrecken Itē
behoren sy te doē eede dat sij behoorlic eñ ge
trouwelic sullen doē die officie vā sergante
rie bewarende dat recht van haren here en
de van haren ondersaten eñ en sullen niet ne
mē dan salarisen geordineert eñ behoorlijc
ende en sullen niet reporteren of aenbrengē
dan rechtuaerdyghe eñ getrouwe exploytē
eñ rapportē na harē wetēscappe eñ macht.
¶ Itē en behoort geen hoge iusticier te heb
ben in iuredictie van twee sergantē Eñ een
borchgraue ende baroen hebbende baronye
ende also vanden steden
¶ Dat in houden vander macht van een

sergant bi formulaire.

¶ Allen den ghen die dese teghen woordighe brieuen sullen siẽ saluyt Weet een yegelic dat wi betrouwẽde eñ seker wesende vã den goeden sinnẽ eñ getrouwichedẽ mz goeder diligẽcie vã desen .N. die selue hebbẽ gemaect gecõmitteert eñ gestelt. eñ bi desen inhoudẽ vã desen tegenwoordigẽ brieue/maken cõmitteren eñ stellen onse serganten in onser iusticie eñ heerlicheit vã .N. eñ vandẽ toebehoren tot sulcke recht profite eñ emolumentẽ daer toe ghe woonlicst/welcke officie nv tegenwoordelic vacerende is bider doot vã de se .N. Eñ vã welcke officie eñ sergãterie die voorscreuen .N. gedaen heeft den eet daer toe gewoẽlic/vã getrouwelic te doẽ te bewaren eñ te executeren die selue officie so langhe alst ons belieft So gheuen wi in gebode onsen baeliu vander voorscreuen plecke/oft sijn stadthoud/ eñ allen onsen ander officieren iusticierẽ eñ ondsaten/ bydden eñ begheren dat si onsen voorscreuen serghant obedierẽ/ eñ bistaen diligentelic doende sijn voorscreuen officie vã sergánterie Hem ghevende eñ leenende hulpe eñ vanghenisse/indient noot si eñ begheert wordt Welcke sergant wi verbieden bij desen tegenwoordigen brieue. alle kennisse van sakẽ gheghenen.ꝛc.

So weet dat dẽ sergant doot wesende Dye actie van sijnre mesdaet int faite sergẽterie niet en daelt op sijn erfgenamẽ/ van int ghene dat hi ontfangen soude hebbẽ inder executie ter causen van sijnre officien. A

¶ Vander macht vanden baeliu der graeflicheit van henegouwe

¶ Capittel. CC.lxxxiiij.

Die baeliu der graeflicheit van henegouwe die welke is vã des grauen wegẽ heeft dese iuredictie bij brieuẽ besegelt vandẽ graue vã henegouwe in voorledẽ tiden dat hi mach maken alle saken gelijc als die graue selue indien hi tegenwoordich waer. Wtgheseit vandẽ erue vãdẽ graue eñ wtgeseit dat hi die mannẽ vanden graue/ noch en mach noch is sculdich te betrecken in saken ouerscreuen/ dan in presencie vandẽ graue. Maer vandẽ huysraet eñ catelen mach hij wel doẽ sonder dye tegenwoordigen vãdẽ graue. item so wie perpetreert dootslach inde voorscreuẽ graeflicheit vã henegouwe/ hi verbeert dat lãt eñ die graflicheit so lãge als hij versoent sal hebbẽ tegens dye partie /eñ tegens den here vanden dootslach. Eñ weet dat alle purgien gheschien van crime inden hoghen houe tot berghen ende nerghens anders Item mach de weten dat alle iusticien inde iusticierẽ in den voorscrenẽ graflicheit alleens sijn. want allo hoghe eñ sulcke iusticie heeft aldaer die alder minste iusticier als hẽ alder meeste eñ hoochste die daer sijn. Maer die graue heeft die ouerste van allen.

¶ Vanden castumen ende handuesten vander voorscreuen graeflicheit van henegouwe.

Item sijn die oude vsanciẽ eñ dye puntẽ vã die hantuesten te bewaren in alle sakẽ. Ende oft aldaer ghebuerde sake die in die voorscreuen castume noch claer oft opẽbaer en waren inde voorschreuen hantuesten van henegouwe/so isgeordineert datmẽ der af recht ende vonnysse doen sal ten naesten datmen mach na bescreuen recht Maer nochtãs die castume ende hantuesten salmen houden so langhe alsmen mach Eñ oft eenighe ter contrarie dede ende dat hi niet en bewaerde die castume ende hantuesten ende sijn ghewijsde. weet dat de graue daer wel die hãt settẽ mach als ouerstẽ ende remedieren totten saken. Eñ oft ghebuerde dat in die graflichept van henegouwe yemant perpetreerde eenighen dootslach/oft dat daer sijn enige leden afghehoeden/welcke dattet sij/ende die ghene die des ghedaen sal hebben/gheuangen st ende in vanghenisse ghehouden/ende op die saeck begeert wort datmen hem recht doet/ Degene in wiẽs iusticie dat hi geuangẽ sal wesen is gehouden hem te brengẽ indẽ ouersten houe tot bergen voor den baeliu met eenen man vanden graue/ ende aldaer indien hi verwesen wort ter doot ouer die sake men salt wed geuẽ aendẽ iusticier dye hem gebrocht

N Hoc etiã l. cõ sonã iuri scripto q̃ heredes nõ tenentur. ex delictis defũc totũ q̃ntum ad eos nõ puenerit ẽ lis nõ fuit cõtestata cũ defũcto al's tenetur. l. vnica C. ex delic. defũc. in q̃ntũ he re. cõuen.

sal hebbē om hem te setten tot executie i sijn
re heelicheit eñ indiē hi daer af ontsleghen
wort so is hi daer afgheurijet tot ewigē da
ghen toe eñ geabsolueert eñ mach gaen vre
delic ouer alle die graeflicheit tegēs die vriē
den vāden doodē eñ oec tegens allen anderē
Eū noch in deser sāke de here dye hem geuā
gen heeft en mach hē daer afgeen partie for
meren mer die geuangen moet hē metten
recht beclagen dat die vrien dē vāden dodē.
eñ die alre naeste maghen verdachuaert sul
len worden om te weten oft sy hem ptie ma-
ken willen vanden dooden oft niet wāt an
dere en sijn niet ontfanclic. Eñ oc also geboet
de dat die maghen vanden doden in die sel-
ue graeflichede vonden den ghenen die haer
magen doot geslagen hadde daer af ghéen
rechte gedaen en ware si hem sloegē. Weet
dat si niet verbueren en souden daer om dat
si geslagē haddē dē genē die viāt des lāts is
¶ Item en mach niemant doe exploy tierē
in andō iusticie dan dye sergāten vāden gra-
ue die bij hoocheyt al omme mogen doen ex
ployt. Ende men en doet geē betalinge doen
van sculden indō voorscreuē graeflicheyt dā
biden serganten vāden graue die al ōme ex-
ploytieren mogē bi drie wegen Dats te we
ten bi obligacie ghedaen voor den man van
dē graue Die andōde wege is hulpe vā vrie
steden Die derde is bi brieuē daer inne de n
vijftichstē pēnic of peine is. Daer of de here
ghedient wort Ende bi een vā dese drie we
ghen mogen om sculden die serganten van-
den graue al om executerē. indien mē aē hē
eerst betrect Ende so wie daer af wil veruol
ghen voor enige iusticieren vāndō graeflichz
wel mach hijt doen Mer de geē die vuolcht
wort en sal niet antwoordē. tē sy dattet hē
belieft / ter tijt toe dat hi ghesien eñ gehoert
sal hebben die brieuen voor alle clerkē. noch
gheen prescriptie tegēs brieuen. noch gheen
personen en sijn ontfanclick bi procurueren
in eysche noch de graue en heeft daer af geē
gracie / noch en mach / noch nz gesiē en wort.
Item gheen iusticier in sijn heerlicheyt en
vanget / noch en mach arresteren yemāt vā
vrien stedē om wat sake dat tet si ten si bi al
so dat hi geuangē wort inde tegenwoordic
heit des misdaets / ten si om dootslach / oft ō
afgehouden leden of om wonden / oft om an
der saken daer die doot af spruyten mochte.
Itē oft yemant gegeuē heeft pays bestande
of sekerheden / diemē hiet gedoegēeñ dat ge
daen / hi of ander zijn vrienden iaechden den
ghenen wie des ghegeuen waer / oft andere
sijn vrienden Hoe wel nochtās dattet waer
met getogen swaerden / of ander scarpe wa-
penen Weet dat die payse / bestande of seker-
heden / daer om niet en souden wesen gebro-
ken / hoe wel nochtans dat den ghenen die ge
taecht wort viele ende hem queste.
Item niemant in die graeflicheit en mach
brantstekē paneren / noch cōter paneren dan
die graue. Item ghi moecht wetē
dat alle officierē vandō graeflicheit vā hene-
gouwe sijn hoge iusticieren. Maer als voor
screuē is niemant en mach kennen van doot
slach dan die graue / ten waer bi alsoe dattet
waer ō moort / wāt alsdā soude hi hē mogen
wisen ter doot / biden rade van sijn mannen
sonder hem lieden te vermanen Eñ hi en be-
hoort daer af niet te doen dan bi huerē rade
Eñ desen raet en behoort hi niet te nemē aē
andō dan aen sijn mannen Wāt niemant die
graflicheit vā henegouwen en vmaēt noch
en cbiurcert dā de graue Eñ de here behoort
also te begeren op sijn leenmannē / of sij sulke
iusticie haddē te doē eñ te bewaren als hi he
uet wat si daer af doē soudē naedō sake eñ tot
huer getrouwe cōsciēcie Eñ alsdā die mānē
behorē hē te antwoordē eñ te seggē. Heer of
wi haddē te bewarē eñ te houdē sulcke iusti-
cie als ghi doet eñ sulke faite aldair gebuert
ware / oft sulcke sake vuolcht als wij siē dat
voor v is Eñ ghi daer af also wel de waerh-
wiste als wi doē / ghi sout hē wisen ter doot
Eñ weet dat die here die hē also geuāgē ge
houdē heeft hē wel mach latē gaē eñ ontslaē
sijnre cōsciēcie in diē dz hē belieft / op dattet
sy gedaē sondō ghelt daer af te nemen oft andō
corruptie Eñ indien dattet gewetē worde
dattet waer bi eenighe corruptie hi soude dā

liesen zijne heerlicheit. eñ zijn lichaem sonde wesen inder ghenaden vanden grave
¶ Item weest om diefte alsdan soude de herë diehem genangen eñ iusticie hadde hë moeten doen sterven. na dat die diefte op hë betuycht waer. Want daer in en is die here nz machtich gracie te doë. noch en mach daer op differeren ¶ Item van sculde bi obligacie vandë vijfsten penninc. ghifte of pepne mogen die iusticieren kennen bi hem hueren baeilin oft stadthouð tot huere pure discretie sonð mannë of scepenë daer toe geroepen Eñ indien daer genen vijfsten penninc. ghifte of peyne en is. daer inne die sculdenaer ðbondë si. so macht de crediteor gheuë op zijn costen twelcke also wel waerdich is nae der usancie vanden lande
¶ Mer of die here niet gedient en is vandë vijfsten pëninc vä gifte of vä peyne. eñ men clachte doet om die sculde met recht. dat behoort gedaen te wesen voor die scepenë van den here eñ bi ðdachuaerdinge Itë vandë verswozen suldi vinden eñ sien inden rubrike vanden verswozen daerinne dat daer breeder ghetracteert sal worden
¶ Itë desgelijcx vandë huysraet eñ cateelë suldi vindë in die rubrike daer af mëcie makende geteykent in dat ierste boec bidë getale van. ¶ Vandë state vä aduocaten
Capit. CC. lxxxv

Weet dat die fayten vä tduocatië na die oude stichters des rechts is gehoudë eñ gerekent als riddðscap wät also als die ridderen gehoudë zijn te vichten mettë swaerde voor dat recht. also zijn gehoudë die aduocaten te vichten eñ onðhouden dat rechte van huere practike eñ sciëcie. eñ daer ō zijn si gehieten in bescreuen recht riddðs vä reht. Eñ mogen eñ sculdich zijn te dragë gout als die ridderen eñ die aduocaet behoort te wesen reuerent int habijt int wesen in cöuersacie in luttel sprekë eñ moderelic dats te seggen elders dan int gedinge A Itë behorë si te onðhouden sakë na huer anijs rechtuerdelic eñ te raden eñ andðs geen te nemë salarisen redelikë na die saken. eñ so wie ter contrarie doet of so wie teghës die partye voer waert zijn saken te helpen ō te hebbë de helfte of dat derdendeel vä die sake weet dattz is faussonnerie eñ sake die ðboden is biden bescreuë rechte op peine vä gheprivueert te wesen väden state vä aduocatie tot groote scäde eñ cöfusie. mer behorë te nemë huer salarisen in redelike zöme vä pëningë eñ nyet vanð seluer sake. Wät te veel valschedë souden daer af mogë volgen bi die subtijlheit vä den aduocaten die welcke vol practikë zijn
B ¶ Dat aduocatë geen rechteren en moghen zijn
¶ Itë so wye is aduocaet in een hof hij en mach noch en behoert aldaer geë rechter te wesen. Wät daer is differëcie tussë rechter eñ aduocaet Eñ die aduocaet behoort hë te wachtë enige iniurie te seggë aendë ptie aduerse. Wät het is seer scarpelic beuolë in faite van aduocatie bidë bescreuë rechtë të ware dattet seer nootelic diende totter sake Eñ nochtans behoort hij daer af protestacie te doë dz hi seggë moet noetlic. ō dat recht van sijnre sakë te allegerë eñ te onðhoudë want hi des niet gaerne en seyt noch seggë en soude willen. indien dat hijt laten mochte. sonder saken te minderen Eñ hi en is niet sculdich enige coep te doen aenden genen daer hi die sake af beleyt also langhe als die sake geduert C ¶ Te doen eenighe valschede biden aduocaten
¶ Eñ oft gebuerde dat een aduocaet die aë genomen hadde die sake van enige valschede dede tegens sinë meester dat die clercken hieten bi castume peuaricatio. ende dat de aduocaet hem adiungeerde metter andere partye. bi wat manierë datter waer tot preiudicie der ander saken van sijnen meestere Weet dat die aduocaet des is sculdich te beteren tot discretie vanden rechter na zijnre faculteyt. ende aen dye partye weder gevë schade ende interrest. ende is sculdich te wesen tot eewighen daghen gheprivueert. vander euocatie tot scande eñ tot grote confuse
D ¶ Te segghen aenden aduocaet eenighe iniurie.

A C. de aduo. diuer. iudicio. l. aduocati.

B C. de postul. l. si qui aduocatorum

C C. eo. l.

D C. de aduoca diuer. iudicio l. i. iunct. glo. l. i. ff. de puarica.

Eñ so wie des dē aduocaet op seide sonder saken.hi soude grotelic beteren aendē rechter eñ aendē aduocaet vā eerlike eñ ꝓfitelike beteringe na die discretie vandē rechter na die sake ende naden persone

A l.forl tui eusi nis.l.cū aduo catio.C.sup eo.v.l.vl.r.de inoffi.testa.

A ¶ Vanden winsele die de aduocaet doet.

¶ Item weet dz die winsel die de aduocaet doen mach in fayte van aduocatie Oft ghe buerde dz zijn vadꝰ of moedꝰ afliuich wert eñ aldaer andꝰ kinderē zijn.die aendeel hebben willē.die een tegēs dē anderē.hoe wel dz de aduocaet zijn aendeel daer hebbē wille endꝰ dat hi tot anderē tijdē gehadt heeft gifte of bewisinge vā vadꝰ eñ moedꝰ. bi huwelike oft anders. dat winsel ghedaē in aduocatie en valt nie t in deelinge. mer blijft bij anden aduocaet.so edel is dz winsel.so en doet oec dat wintsel gedaen in riddꝰscap. Wāt nadē recht gelijc voorseit is si zijn alle gerekēt vā eendꝰ cōdicie in riddꝰscap.eñ in aduocatie

B C.vn.di.l.sād m? vt aduoca tis.l.nemi.et l.post duos

A ¶ Hoe die aduocaet niet en is sculdich te doen dan zijn officie

C C.de aduoc. fisci.l.i.

¶ Noch houden die bescreuē rechtē die fayte vā aduocatie.soe edel dattet verbodē is in allē stedē eñ stadt. dz aendē aduocatē nz en si beuolē noch gebodē te doē andꝰ dienstē dā die aduocatie noch andꝰ lastē.noch in officiē noch in wake bi dage oft bi nachte.daer aff huer aduocatie soude af mogē wesen eenich sins geperturbeert oft verstoert.tē waer bi al so dz somtijts die rechter ō hoere geode sinnē hē mach cōmitterē rechter te wesen indꝰ stede inde sakē diese nz geuoert en hebbē oft beleit Die bescreuē recht verbiet allē rechters dz si nz en ōtfangē enigē aduocaet totꝰ tēeede vā aduocatiē tē si bi also dat hij eerst geexamineert si behoorlic,of hi daer toe nut is voer alle werckē op dz die gemeynte niet bedrogē en zijn te settē huer sakē indē hādē vā aduocatē.die vandꝰ sakē nz en wistē ondꝰ decsel vandē eede vādē aduocatie die hi gedaē heeft te houe eñ daer bi scijnt dz hi suffisant of soluēt is ¶ Itē seit de bescreuē recht dz of die aduocaet de ōthondē is op iaerlixse pēsie afliuich wort.of dz hi andꝰ statē neemt daer ō en ist nz dz de gene vā wiē hi die pēsie hadde en si gehoudē te betaelē die geheele iare vandꝰ pēsie aedē erfnamē vādē aduocaet

D C.li.ij.rub.de erro.aduo.l.ij et.iij. Jmo qz pl?ē aduocat? imperitus tenetur ad resti tutionē fiēdi qz habuit pro pricinio si pro pter suā impi ciā clietul? su? cām perdidit bar ẓ alex. in l.cū qd in fi.ff. si cer.peta.

B ¶ Vanden aduocaet van officie.

Itē weet dz de aduocaet vā officie behoert te wezē dierste aduocaet indē houe vādē here.de welke hi repsenteert gelijc die aduocate vādē conic indē houe royale na dz hi aduocaet vā officie geweest is ō enigē here.de aduocaet heeft ter cause vā officie.weet dz hy nēmermeer en mach wezē tegēs de selue here in fait vā aduocatiē hoe wel nochtās dat hi geē weddē of pēsie gehadt en hadde vādē voorscreuē here.eñ nochtās willē de rechtē dz die aduocatē vā officiē bidē cōsent eñ licētie vādē here.daer af hi is of ghe weest heeft aduocaet mach wezē indē rade vā enigē here.na dz tet nz en waer teghēs dē here. noch tegēs de sakē die hi ō dē here tādꝰ tidē ghe houdē hadde Eñ also machmē dz siē int plemēt vādē aduocaet vandē conic.die welcke wel sustineert of ondꝰhout andꝰ sakē.dā vādē conic.so doet hi des gelijcx in eē sake vā appeel.de geappelleert waer vā eē officier royale.so sustieert hi tegēs de officier aēdē rechter royale.te seggē eñ te ōdꝰhoudē.dz tet iniqualic ge wesen eñ wel geappelleert is hoe wel dz int qualic appellerē de conic hebbē soude lx.pōt vā boetē waer ō het wōdꝰlic mach schinē te wezē.hoe de aduocaet vādē conic daer tegēs mach wesen.eñ dat doē die aduocatē vandē coninc die wil int plement. C

¶ Vandē aduocatē te gemissen int scriuen

¶ Itē weet dz of die aduocaet int dingē oft int scriuē bi ongeual gemisse de enighe sake te seggē of te scriuē.daer af de ptie voor wiē hi aduocaet is scade hadde of pⁿiudicie i zijn sake.eñ so veel dz sentēcie gegeuē worde tegēs dē genē die sulc aduocaet hebben soude. eñ bi desen ōgeual.die ptie voor wiē des gedaē geweest hadt.daer af woude doē enich vuolge ō gerecōuereert te wesen bidē faute vā sinē aduocaet.na die sentēcie gegeuē. hy soude des te late doen.wāt nae dat die sake gelatē soude wesen eñ gepasseert sonder appellacie.noch sondꝰ weder roepē hi en soude te tijde niet comen D

¶ Vanden aduocaten niet te seggen bi vergetentheit eenighe sake.

¶ Eñ oft gebuerde dat dē aduocaet int dingen vergeet te seggē eenighe sake die ten sake dienende is/ waer ō hi dinget bi ignorancie of vghetelhz/ eñ daer af de sake meer soude wesen bewaert/ weet dattē rechter sond grief of hindr te doē aē dē partie/ dat hi mach arresterē eñ vtoeuē op de sake/ eñ properlic seggē vmanen eñ suppliceren ten fayte ofte gebreke vādē aduocaet na dat sake is dat regule vā recht begeert indr sake eñ nz in fayte.

A ¶ Vandē ghenē die aduocatē te houe mogē wezē eñ de gene die nz en mogē wesen

¶ Capittel. CC.lxxxvi.

THesien vā fayte vandr aduocatie/ soe volcht daer na te thonē wat personē mogē wesen aduocatē eñ wat personē niet.

¶ Eerst weesen.

¶ So weet dat vandē faytē vā aduocatien bidē bescreuē recht zijn ghepriueert weesen vā .xvi. iarē/ om die redene dat in hē is grote ioncheit eñ cleyn cōstancie eñ beuoelen.

¶ Doouen

¶ Itē zijn af gepriueert doouē/ om de reden vā haer inpotencie eñ ghebreke.

¶ Blinden.

¶ Item zijn daer af ghepriueert blindē/ om sake vā haer impotencie/ eñ oec so wel soudē si proposerē achter dē rechter als voor/ ghelijc als dede de aduocaet publius cecus voor dē rechter brutus/ die dic wil pposeerde eer dē rechter gesetē was oft achter dē rechter dwelck is sake onbehoorlic. B

¶ Vrouwen

¶ Item zijn daer af gepriueert vrouwē by redē vā haer haesticheit/ gelijc als calphiernia die niet en mochte hengē dat in gheenre manierē haer partie haer antweerde/ noch dz die rechter eenige appointement gaf sonder te seggē haesticheit oft haestige woordē aen den rechter oft aen die partie. C

¶ Furiosen.

¶ Item sijn daer af gepriueert de ghene die somtijts vallē in furiositeit oft raserie/ om die redenē dat si int dinghē daer in mochten keeren. D

¶ Sergeanten.

¶ Item zijn daer af gepriueert sergantē/ tē plecke eñ heerlicheit. aldaer si te exploitierē hebbē. ō die reden vā haer officie/ de welcke begheert relacien eñ ooc dickent gebuert te seggen eñ oec te exposeren ter contrarie. A C. ut q̄ de ... aduo. ...l.i.

¶ Infamen/

Item sijn daer af gepriueert Infamen. ō de redene/ dat tot so edele industrie eñ sciencie. de welcke ghelikent is aen die edel riddrscap niet en behoort dat eē man wrakelic hē daer af onderwindē sal/ want aen aduocaten toe behoort te blamerē eñ te verwiten blaētē. vices/ daer om behoort dat die aduocaet wesen sal sonder vices eñ sonder blaemte. B l.i. §. casum. ff de postu.

¶ Clercken

¶ Itē sijn daer af gepriueert clercken in saken vanden bloede. ō die redene vander irregularitet.

¶ Religiosen

¶ Item sijn daer af ghepriueert religiosen wtgedaē ter cause vā haer monasterie. wāt de gene die in clooster is en behoort niet dan hem in sijn clooster eñ regule te houden noch ondrwinden en behorē sy hē niet van waerlike saken/ wāt si behoren daer af te wesen exempt C l.i. §. sexum. ff. eo.

¶ Clerckē vā houen eñ notarisen.

¶ Itē sijn daer af gepriueert die clercken eñ notarisen vanden houe om dye redē vanden eede secrete die si te onderhoudē eñ te bewaren hebben inden houe. D ...ue § habēt ff. de postulan. l.i.

¶ Rechter eñ accessoers.

¶ Item sijn daer af gepriueert de rechters eñ accessoren inden houe/ ō dat sij hebben te onderhouden eñ te bewaren dye iusticie.

Eñ oft ghebuerde dat die aduocaet seide eenige sake hinderlic tot sinen meester. dat en roert dē meester niet. ten sy dat hijt bestichte ende aduoyeert. Ende daer om en behoordt die aduocaet niet laten te segghene in sinen eynde/ het is voor mijnen meester/ behoudelijck sijnen onthouden in als Ende oft ghebuerde dat die aduocaet niet en woorde vā sinen meester gheuesticht daer inne hi den here misdede/ hi behoort gecondemneert te wesen inden boeten van .xx. scellinghen. eñ allso wordet gheiugiert indē houe vandē conyncte rijssele teghens ian vander maerch aduocaet/ ō die redene dat hi niet en woort gheuest- E l.i. §. iii. singu... ... ff. ... eo.

ticht vā sinē meester eñ hi sprac tegēs dē ho-
ue. ¶ Van aduocaet te dinghen
voor een ander sonder daer af versocht te we-
sen. ¶ Itē oft hi hē aduo-
caet maect in rechte voor te spreken/ sonder
daer af begeert of ontderhoudē te wesen vā
dē ghenē voor wien hi spreect. Weet dat hy
behoort gecōdemneert te wesen in .x. scellin
gē vā boetē tegēs dē here. Eñ ist in houē vā
mannē cottiers/ hij behoort te vuallē vā .ij.
schellinge. Item oft ghebreck is inder saeke
die de aduocaet onderhoudt vā sinē meester
het si bi vice of bidē sculde oft gebreke vandē
aduocaet/ weet dat dye aduocaet dat schul-
dich is te beterē vāder scade eñ interest.

¶ Van commissarisen.

¶ Commissarisen sijn de ghene die geordi-
neert/ gegeuē eñ ghecōmitteert zijn bidē ho
ue te ondersoekē die waerheit vāder saeke/
vandē ghedingē eñ proces die indē seluē ho-
ue is/ op dat si partiē geroepē voor hē lieden
op die faytē vandē partiē die geslotē eñ ghe
segelt hem ghesent zijn/ hooren mogen tuy
gen vander eenre sijde/ eñ van de ander ont
fangē brieuen in forme van ghetuygē namē
eñ toenamē vandē getuygen ghehoort/ te ge
uen ontfangē reproces eñ saluacien/ indiet
dye brieuen van haer macht dat inhouden/
eñ anders niet/ want si niet voorder en zijn
sculdich te doen/ dan haer macht hem kennis
se eñ auctoriteit geeft te doen/ noch oec voor
der houden ondersoeck/ dan haer machte ge
duert. Want anders noch meer en moghen
noch en behorē noch en zijn sculdich te doen
noch oec aen te nemē/ dan haer macht onder
wijst hē te doē. Eñ alle dat ghene dat si daer
afgedaen sullē hebbē oft mogē doen dueren
dedē tijt vā haer macht/ het si dat sij voldaē
A hebbē oft niet in sulcker staet als haer onder
Ut in aut. de soeck is/ ten tide oft dage dat haer macht wt
referend. sāc. gaet/ so is schuldich eñ behoort partien daer
pala. toe geroepē/ allē geset te zijn in eenē sack ge
slotē eñ toe ghesegelt vandē seghelen vande
voorscreuē partien/ so wel vande side des ey
schers als vander siden des verweerers. Eñ
al dat ghene dat si daer afgedaen hebben in
sulcker staet weder seynden te houe/ aldaer
si gecōmitteert zijn. Partien daer op verdach
uaert eñ geintimeert daer op te cōparerē in
den voorscreuen houe tot sekere eñ behoorli
ke daghen om te sien weder aen te nemē/ eñ
ontfangen die proces/ eñ daer toe dat onder
soeck die si gedaen hebben in alsulcker staet
alst is/ om daer op te procederen eñ voort te
gaen/ gheliker wijs alst behoren eñ redelijc
wesen sal. Eñ al dat ghene dat bouē ghescre
uen is/ behoort eñ is sculdich te blikē bij pro
ces verbael/ die biden voorscreuē cōmissari
sen behoort eñ is sculdich gedaē te wesen in
drie partien/ van welckē die eerste eñ princi
paelste behoort besloten te wesen inden sack
vanden voorscreuen proces.

¶ De andre partie behoort te hebbē de par
tie eyschende eñ beclagende.

¶ Eñ die derde behoort te hebben die
partie verwerende/ ende alle dese selue par-
tien behooren besloten eñ besegelt te wesen
metten segel vanden voorschreuen commis
sarisen ende van gheen ander. Eñ daer en be
hoeft anders gheen verdachuaerdinghe om
die partie te houe weder te senden met huer
proces/ gelijc voorscreuē is/ dan t voorscreuē
proces verbael mettē Euangelie/ die welke
gehecht is op dē sack daer die scriturē alsoe
beslotē zijn. Eñ om dese sakē sijn die cōmissa
risen geheeten ende ghenaemt referendares.
Want si en mogen in der materie niet voor
der doen/ dan haer macht hem geeft/ eñ dan
haer mandement eñ commissie inhout noch
doen/ noch geuē sentencie of vonnisse tegens
noch tot profite vā eenige vandē partiē/ mer
al horē tghene dat die partiē sullē willē seg
gen eñ proposerē/ het si bi allē protestacie of
anders/ eñ si zijn sculdich alle in ghescrifte
te doē settē eñ te sluytē indē sack/ ende alsoe
gesloten eñ besegelt mettē segel vandē voor
seyden partien weder brenghen te houe. Eñ
daer om ghelijc als bouen ghescreuen is/ en
zijn si properlic anders niet geheeten dan re
ferendares. B

¶ Hier na volcht de maniere hoe dat die
commissarisen behoren ende sculdich zijn te

procederen eñ voort te gaen in huer enquest teoft ondersoeck.

Capittel. CC.lxxxvij.

Nu moechdij wetẽ na dz commissarisen ghegheuen zijn in sake bi macht hẽ liedẽ dair op ghegeuen eñ gecommitteert bijden houe Die selue cõmissarisen om te treden in harẽ voorscreuẽ enqueste oft ondersoec/soe hebbẽ si alre ierst te doen dachuaerden die partien voor hem lieden/bi verdachuaerdinge ende cõmissie vã hẽ ghegeuen/in welcke cõmissie haer macht behoort int langhe ghenarreert te zijn/eñ bi seker door waerder of sergãt vã ð iuredictie/daer si mede ỽdachuaert wordẽ tot seker eñ behoorlike daghe Welcke cõ missie eñ mandement behoort int langhe te begripẽ.hoe dat bið auctoriteit eñ cracht vã der macht hem lieden gecommitteert eñ gegeuen/si verdachuaerden tot seker daghe al daer ghenoemt eñ gheassigneert biden doer waerder oft sergãt dese eñ dese.ten begeerte vã desẽ. N. epscer in deser sake Of bi cõtra rie ten begeerte vã dese. N. ỽwerer. Eñ oft also waer datten epscher niet en dede die dyligencie/eñ behoorlicheit tegẽs desen oft desen also genoemt/om te sien ofte ỽstaen dye redenen vãden articelen eñ scrifturen beslo ten/eñ besegelt vandẽ houe open te doen ant woorden eñ affirmeren die selue alsñ van reden.ꝛc. Item die voorscreuen cõmissarisen behoren toe te sien eñ te horen tuygẽ sweren inder sake of saken.voor de welke sy voor hem lieden betoghen zijn. Itẽ moghen noch die cõmissarisen zijn brieuen eñ ander munimenten.die in forme van getuygenge produceert eñ geamministreert sullen zijn. eñ hebben die namen eñ toenamen vandẽ ꝑsonen.indien die macht vander commissari sen dat inhoudt eñ daer op gheuen reproces ende saluacien indient goet dunct die partie Ende daer toe om te verdachuaerden tuygẽ ten daghe gheassigneert biden voorscreuen cõmissarisen/eñ dagen op die selue enqueste oft ondersoec/te houden eñ te ỽuolgen mits intimacie dat of si comen of niet/ partie ver dachuaert.daer om niet bliuẽ en sal.dat tot der waerheit vanden voorscreuen enqueste te ondsoecken en si geprocedeert/alsñ met re dene behoren sal. Eñ weet dat vanden datũ vander commissie tottẽ dage ghenoẽt in die selue cõmissie.die partien te cõpareren voor den cõmissarisen.behoort te wesen.xv.dagẽ tijts.eñ tusschen den dach van exployt.en dẽ dach geassigneert behoort te wesen thien dagen.of anders den dach soude wesen onsouf fisant/oft onbehoorlic/ende daer soude inne vallen oppositie redelike nae den stijle vanden perlement ende sonderlinghe dye eerste commissie. Item welcke sergãt also beuolen oft belast vanden voorscreuen cõmissie behoort daer op te scriuen tgene dz hi ghedaen eñ gheuonden sal hebben dat gedaen ten dage gheassigneert.partie die dese exployt heeft doen doen.partie aduerse cõparant/behoort te presenteren zijn articulẽ gesloten eñ besegelt/begerende die selue opẽ gedaen te hebben/eñ die open gedaen wesende hi is sculdich die te affirmeren bi sijnen eede op die heilige euangelie vã god warachtych te wesen eñ rechuerdelic gecauseert ten naesten dat hij mach oft weet/eñ na der waerheyt vander sake eñ vanð materie subiect na sijn beste wetenschap eñ macht. eñ dat van dye selue articulen indien hi eenige sake daer in wiste niet warachtich oft niet gedinget/hy soude doẽ royeren.eñ wt doẽ op dat de waerheit volcomeliker gheraect soude wesen/eñ geweten/eñ dat indier sake hi niet amministreren en sal/dan rechuaerdighe eñ getrouwe tuyge/na zijn wetẽscap eñ machte/noch en sal ooc beletten tuygen vã partie aduerse bi breesen oft anders/te comen deposeren getugenisse der waerheit/bi wat wege dattet si/eñ aenden particulẽ van partye aduerse. ant woorden.ghelouen.oft messaken die selue/ten naesten vander waerheit/dat hi best te sal connen eñ moghen weten. eñ also sult ghijt verstaen vanden eenen als vanden anderen Dat gedaen.so behoort die partie ghe lesen te wesen/inde presencie vãdẽ voorscre uen commissarisen/alle dye articulen. ende elck artikel affirmeren indient noot si teas

firmeren indiē noot si te affirmerē āt woor
den int einde vā elcke artikel. tghene dat hy
geaffirmeert heeft eñ geantwoort / vā welc
ke affirmacie eñ antwoorde / gedaen eñ vol
comen partie behoort te hebben copye by ex
tract / indien dat hijt begeert. Dat gedaen dē
cōmissarisen zijn sculdich eñ mogen procede
rē in audicien / eñ examinacie vā tuige op dz
die partien eens zijn ofte vreeden / in teghen
woordicheit vādē cōmissarisen dattet sij al
so wel in presentie eñ in absencie als āders.
¶ Tuygē verdachuaert of niet verdachuaert /
ten dage genoēt in die cōmissie / oft niet ghe
noemt / op dz int einde vanđ audicie / namen
eñ toenamē gegeuen zijn / ōreproces te doen
eñ saluacien indient noot sy / eñ dat also ghe
accordeert mogen de selue cōmissarien horē
eñ examineren tuigen so wel vander eender
partie als vander anđ / assignerende elcken
vandē partien dach van ꝓductie die een na
den anderen / dyen tijt duerende vā haerder
macht. ¶ Van partien niet te vre-
den te wesen dat dye tuygen haren eedt doē
in haer absencie.

¶ Item oft ghebuerde dat partiē nz en wou
den cōsenteren dat tuygen gehoort eñ geexa
mineert worden / also wel in absencie als in
presencie. als dā si soudē moetē sweerē voor
partie aduerse. teghens wyen datse betogē
soude wesen / eñ dat si ghereprocert oft ghe
wraect worden / diese reprocéren oft wrakē
souden willē oft andersmē en soude daer nē
mermeer te tide comen reproces te doen Eñ
dair om ist also wel gecōsenteert in absencie
als in presencie. ꝛc. op datmen int einde re ꝓ
tieren mach tot allē tiden indient goet dūct.

¶ Te horen meer dan .x. tuyghen bij dē
commissarisen / op een artikel.

¶ Itē en behoren die cōmissarisen nz meer
te horen op een artikel dan .x. tuyghen / eñ in
dien si daer op meer hoorden. dat surplus en
soude wesen van gheenre waerden. eñ daer
bi soude si verliesen hare tijt eñ harē arbeit.

¶ Tuyghen daer op ghehoort ende ge-
examineert so wel vander eender partie als
vander ander.

¶ Eñ of die selue partien willen voortsettē
brieuē in forme eñ maniere vā getuige wel
mogent si doen indient hē believt Mer eerst
eñ voor al ist vā node dat partye daer toe ge
roepen si / niet tegenstaende dat de selue par
tie geconsenteert hadde tuyghen te horen al
so wel in absencie als in presēcie Eñ die par
tie sal die brieue horē lesen in presencie van
den cōmissarisen eñ daer af hebben copie vā
dē beginsel / vādē middel. ende vā dat eynde
indien dat sijt begeren / eñ si mogen daer af
geuen reproces indient hem goet dunct. Eñ
die macht vanden cōmissarisen dat inhoudt
Dat gedaen eñ die tuigen gehoort. also wel
vanđ eenre sijde als vanđ ander sijden brye-
uē oec produites / eñ voort gebrocht alle dat
ghene dat in forme van getuige is te belyen
eñ voort te setten reproces eñ saluacien ont
fangen / so wel vander eenre side als vander
ander / indient dat die partien dat ouergeuē
oft bedwonghen worden ouer te gheuen / eñ
die macht vanđ cōmissarisen dat inhout oft
des niet. die voorscreuē cōmissarisen eñ par
tien sullen hem bedragen van des te doen eñ
ouer te geuen. Dye cōmissarisen moghen eñ
behoren te doen dochuaerden die partyen so
wel eyscer als verwerer voor hem lyedē tot
seker eñ behoorlike dagen / om te sien sluiten
dat proces / alsoe eñ bið maniere alst voor hē
lieden beleyt geweest is Eñ alle scripturē eñ
munimentē daer toe dienende / beslupten in
eenen sack. In welcken sack behoort allē ge
set te zijn in presenciē vandē voorscreuē par
tien / so wel den eyscer / als den verwerer / met
ten iersten partie vādē voorscreuen proches
verbale gelijc als hier bouen geseit is. Eñ al
le dese saken beslotē eñ bewaert mettē sege
le vā elc vanden voorscreuen partien eñ dye
voerseide sake also ghesloten eñ besegelt. eñ
daer toe gheeuangelyseert te wesen bijden
voorscreuen cōmissarisen aenden voorseide
partien indē houe vanđ heerlicheit. daer dz
die proces ende questie daelt aenden eersten
ende naesten dingedaghe. nae die voorschre
uen sluytinghe ende signature vanden voor
screuē sack / om die selue te sien ontfanghen

oft sien wijsen eñ determinerẽ tot behoorli-ke eñ redelike sentencie/geliker wijs alst vã redenẽ eñ vã recht wegẽ behoorẽ sal.

¶ Hier na volcht een exceptie te wetẽ of die een vandẽ partiẽ oft alle beyde niet en moch ten gedaẽ hebbẽ haer enqueste/duerende de macht vandẽ cõmissarisen.

¶ Capit. CC. lxxxviij.

Item eñ of bi eenige auõture of inconueniencie gebuerde/dz dẽ tide eñ macht van dẽ voors. cõmissarisen/duerẽde eenich vãdẽ partiẽ/of alle beyde niet en mochten hebben gedaẽ haer enqueste/daer bi dat si die tugen daer of si hẽ behelpẽ willen niet gecrigen en mochtẽ tot harẽ wille. Eñ dat alsdã de voir screuẽ herẽ cõmissarisen om meer nootsake daer toe niet vstaẽ en mochten Weet dz om deser sake niet en behoort te bliuẽ de selue cõ missarisen en behorẽ eñ mogen sluten eñ be-segelen dẽ sack/gelijc alst voors. is int eynde van haren tijt gespecificeert in haer brieuẽ van haer commissarisen/eñ die voors. pces in sulcker staet alst was oft wesen soude sen den ten houe aenden ouerstẽ rechters. Mer beyde die partien cõparantẽ inden voors. ho ue/in diẽ eenige van die selue warẽ eysschen de eñ begherende aenden rechters/hebbẽde tijt porogatie of vtstellinge/om bat eñ volco meliker te informeren dat hof/eñ den rech-ter/hi ist met recht sculdich te hebbẽ/na dat-tet bider relacie vandẽ cõmissarisen/oft an-ders behoorlic bliken soude/vanden onleden vandẽ partie die des begeerde/oft oec soude des gheschiẽ moghen in dien dat dye partie des cõsenteerde/eñ allso machmẽ maken tot ij. prorogatiẽ/mer de rechter mach daer ge-uen preuixie van tide/gelijc als hi sien mach dat de sake begeert/ouer welcke prexien nẽ-mermeer behoort te wesen macht van com missarisen vtgestelt noch vnpeut/eñ die en queste weder te houe gebrocht/võnille beho ret daer af gedaen te wesen.

¶ Uandẽ redenẽ dat de partien moghẽ alle gieren voor den cõmissarisen.

¶ Nv macht gebuerẽ dat in deser partie vã den cõmissarisen difficulteit daer op comen mach so weet dz somtijts gebuert dat de par tiẽ allegerẽ voor die cõmissarisen so veel re-denẽ/dat si mogen cesseren haer audicie eñ alsdã indiẽ datter redenẽ zijn al dairmen op behoort te stoenen/eñ indiẽ si cõmissarisen sijn ter plecke/sij mogen weder stellẽ eñ we der seinden aendẽ houe om dat si bi malcãde ren gelegẽ sijn. op dat lichtelic dair op mach gheordineert worden. eñ die sake wed seyn den aenden cõmissarisen/õ voort te procede-ren. Mer indien de sake sulck waer datmen daer op niet en behoren te stoenẽ dye cõmis sarisen en behouen niet te cesseren/si en mo gen procederen. haer voorscreuẽ audicie eñ enquestie Mer wel mogen si maken in haer proces verbale mencie vanõ allegatie vãdẽ partie. op dat int wijsen dye proches reden daer af gebuert. Eñ of die cõmissarisen ghe geuẽ sijn vandẽ houe vãdẽ plemẽt. eñ dz si in verre lande sijn. alsdã en behorẽ si niet te ces seren haer enquestie Mer altijt pcederen in de selue/eñ in die difficulteit vã ptie doẽ scri uen eñ settẽ inden sac vãden pces. eñ dz ha-re pces verbale daer af mencie maket/eñ al le te houe weder brenget op dattet hof op al mach recht doen alst behooren sal. want sere harde sake soudet wesen. dat õ friuole cautẽ le of enige redene van enige partie/die com missarisen vã verre landẽ cesseerdẽ haer en queste wãneer alsop al ouer te brengẽ recht mach gedaẽ wesen bi regule. Eñ nochtãs be-hoort te wesen bi die cõmissarisen gedelibe-reert of si õ eenige reden geallegiert behorẽ te cesserẽ of nz op dz die pces die daer en bo-uẽ soude gemaect zijn nz en mach wesẽ frus tre of defectijf Itẽ behoort elc vandẽ partien te cõparerẽ in psone/in diẽ de sake psonele is oft dat si bi pcuroer niet ontfangen en woz dẽ vandẽ houe/wãt die cõmissarisen en mo gẽ daer af nemẽ of toe doẽ Eñ ist om sake die begeert datmẽ bi pcuroer mach cõpareren/ so behooren die partien daer niet tegẽ woor dich en willen wesen. hẽ presenteren bi pro curoer/Ende het en is niet ghenoech gehadt te hebbẽ procuracie. te houe. mẽ moet voer de cõmissarisen hebben ẽ houer geuen. wãt

aldaer sal mogē sulcke sake geseit eñ ghear-
gueert sijn dattet noot is dat daer ꝓcuracie
si/of anđs daer soude wesen defectie/ want
recht sal gegeuē woꝛdē op tghene dat inden
sack gheuondē sal woꝛdē sonder elders te cō
uererē/eñ daer ō ist vā noode eñ behooꝛlic dꝫ
pꝛocuracie aldaer gegeuē si/indient bi ande
re dan bi die pꝛopere partiē daer gheꝓoce-
deert ende veruolcht is.

¶ Vandē pꝛocuroer vandē coninc hē te ma
ken partien tegens anderen.

¶ Item somtijts gebuert dat de pꝛocuroer
vādē coninc of de ꝓcuroer vā officie vanden
houe daer af die cōmissarisen ghegeuē zijn
inde sake/hē maect partie tegēs andere/als-
dan om reuerencie vā officie/hoe wel dat de
pꝛocuroer niet en quame vooꝛ de cōmissari-
sen tē dage geassigneert/so behoꝛē si hē te ō-
wachtē/noch deffault en begrijpt hem niet/
vooꝛ dat die ꝓcuroer inde sake yemāt anđs
heeft gesubstitueert/ wāt de ꝓcuroer vā of-
ficie en mach niet wesen ghecontumasseert
daerō datmē niet en weet wat nootsake dꝫ
hi heeft ter cause van zijnre officie.

¶ Dat deffaulte niet en mach gegeuē woꝛ-
dē tegens den pꝛocuroer vandē coninc

¶ Itē is te wetē dat tegēs dē ꝓcuroer van-
dē coninc niet gegeuē en woꝛt so lichtelic de
ffault als tegēs anđ partiē om de onledē die
hi mach hebbē om fayte vandē coninc/maer
nochtās of de ꝓcuroer gebꝛekelic valt tot si
uen dagē default mach gegeuē zijn eñ mach
stadt hebbē om partie aduerse/ten si bi also
datten ꝓcuroer heeft seker noot onledē om
tfayte vandē coninc/eñ nochtās is hi gehou
dē dat te ontbiedē eñ te doē wetē ten daghe
dienende behooꝛlic/of anđs hi ōualt in difa
ulte also wel als partie aduerse soude doen

¶ Eñ also woꝛdet ghedaē bidē rade vandē co-
ninc tot parijs/ dats te wetē mijn here van
marez meester Jan kannaert aduocaet van
dē coninc in parlement om die stede vā dooꝛ
nic tegens den pꝛocuroer vādē coninc in toꝛ
nesis. Eñ daer op so yeringe als eenige sake
geset in audicie vooꝛ cōmissarisen /noch die
cōmissarisen noch die partie tegens wiē de-
sake is om dē pꝛocuroer niet en behooꝛen te
scheydē vandē houe/dē ꝓcuroer van officie
en heeft in die selue sake gesubstitueert eeni
ge voor hē om te pꝛocederē inder vooꝛscreuē
sake als van redē behooꝛen sal/eñ alsdan te-
gens de vooꝛs. substituyt genomē mach we-
sen default eñ pꝛofijt vā default / om waer-
dich te wesen also veel alst sculdich is waer
dich te wesen/wāt oft den pꝛocuroer na dat
tet is in sauegaerde enfrainte of van delict/
sulck dat hi bidē houe is adiunct/eñ de sake
is per indiuis alsdan mach de pꝛocuroer seg
gen al dat ghene dat bi mijnre partie adiūc
te gedaen sal zijn/ick aduoyeert oft vesticht
bi mijnre officie eñ ic begheere recht so ver-
re alst mi aengaen mach.

¶ Die een partie te wesen diligēte eñ de an
der niet.

¶ Itē ist in sake van
partie dieeen tegēs den anderē/ eñ die een ꝑ
tie diligente is eñ de anđ nꝫ/ weet dat alsdā
mach gepꝛocedeert wesen om die partie di-
ligentē eñ tot zijn sake gelijc als die sake be-
geert/eñ teghens den defailant /om dat die
macht vandē cōmissarisen niet en is dan tot
weder bꝛengē/gelijc als vooꝛs. is/eñ haer cō
missie is daer toe te pꝛocederē met intima-
cie somēde oft niet/alsdan sal gepꝛocedeert
wesen ten begheerde vandē diligēte. Maer
tot al le die dagen iudiciarē/ dats te wetē al
le die dagē geassigneert vooꝛ die cōmissari-
sen/de defailant behoort te wesen behooꝛlic
ōdachuaert eñ geroepē vooꝛ die duere van-
den huse oft aldaermen die cōmissarisen ha-
re audicien doē. Eñ in diē oft hi coemt of nꝫ
die cōmissarisen behoꝛen altijt te ꝓcederen
in haer pꝛoductie/ ende vā alle dies mencie
te makē in haer pꝛoces ōbale/ wāt weet dꝫ
men also wel behooꝛt te dachuaerdē tot elc-
ken dage als tottē eerstē/wāt si alle dienen
ter sake vander audicie/ eñ also wel die een
als die ander. Ende oft anders gedaē waer
dat hof soude dat pꝛoces te nieute doē eñ sou
den die houden vooꝛ inutile.

¶ Datmē niet appellerē en mach vandē cō-
missarisen vandē parlement.

¶ Item moechdi weten/dat vandē cōmis-

sarisen geordineert vandẽ parlemẽt niet en behoort geappelleert te wesen. Eñ soe wie appelleert vã hẽ/ zij en soudẽ daer õ niet cesseren noch af latẽ in haer audicie/ want mẽ niet meer en mach vã hẽ appellerẽ/ dan van den parlement diese cõmitteert Eñ also wer det geseit bi arrest vandẽ parlemẽte/ om die cõmissarisen die geordineert werdẽ vanden parlemnet om die stadt vã doornic/ eñ om de vrouwe vã rachye indẽ iare. M.ccc.xci. mer vã andˀ cõmissarisen gegeuẽ vã houe subiect mach wel wesen gheappelleert. Eñ alsdan moetmẽ differerẽ de cõmissarisen eñ weder seyndẽ die sakẽ te houe van daer si gecõmitteert zijn om twifel te attemterẽ ende dz is die alder sekerste. Itẽ ghi moecht wetẽ/ dat oft die cõmissarisen gegeuen zijn biden parlement/ zij en mogẽ niet procederẽ/ so lange alst parlemẽt sittende is/ ten waer bi alsoe/ dat haer macht inhoudẽde waer/ parlemẽt sittende oft niet/ so weet dat somtijts mach geappelleert wesen tot een vandẽ commissarisen/ oft tot alle beyde. Eñ oft die cõmissarisen dat sien oft merckẽ/ si behorẽ te cesserẽ eñ weder te keerẽ te houe/ eñ het is haer eere dat sij des doẽ. Eñ nochtãs oft die redene zijn frivoles/ eñ de opposant niet en woude procederẽ of ꝓtestacie te onderhoudẽ zijn opposici/ eñ of de opposicie gevondẽ worde frivole/ so weet dat hi verliesen soude zijn ꝓductie/ eñ soude bliuẽ in perikel van die sake/ eñ daer om ist groot perikel te allegierẽ tegens die cõmissarisen oft haer cõmissie sondˀ zeer grote saeke/ ende datmẽ seker is zijn opposicie eñ sake waer te makẽ Eñ daer õ behoort aldaer geprocedeert te wesen bij ꝓtestacie. Want het is alte grote perikel te doẽ cesserẽ de audiciẽ/ om dẽ twijfel oft vreese die daer af valt/ te verliesen tijt aldaer geordineert eñ oec gecõmitteert/ wãt soe wie frivolic opposeerde/ hi soude hẽ seluẽ alsdan settẽ in groot perikel vã zijnre audiciẽ te verliesen. ꝛc.

¶ Daer af ick sach dat in een sake hanghende int parlemente/ werde ghegheuen twee partẽ vã commissarisen/ de een vandẽ parlemente/ ende dye ander vanden lande. Dats te wetẽ die een om een vandẽ partiẽ eñ dander om die ander partiẽ Ghebuerdet dat eẽ vandẽ partiẽ wraecte een vanden cõmissari sen seggende dat hi ghe weest hadde vanden rade van die ander partie. ꝛc. Die cõmissaris gheuoelende sekerlijc dat tet alsoe niet en was/ om sijn eere te bewaren. hy en woude niet vorder in die audicie gaẽ. eer hi beradẽ was mettẽ houe/ so werde hem geraden dat of die partie nyet en woude segghen vã sommierlic dat hy mochte wesen vandẽ rade ende collacie vã partie aduerse/ dat hy daer om niet laten en soude te procederen in der audicie daer op/ wãneer dat hijt mer faitenz en soude willen allegieren/ eñ die ander partie woude dz hi alsdã ꝓcedeerde. Eñ of die ꝓposant op die suspectie nz en woude ꝓcederen. dat soude wesen tot zijn perikel. eñ tot perikel vã zijn audicie eñ daer õ machblikẽ dat in een sake wel mach wesen. ij. partiẽ van cõmissarisen. alle gegeuẽ vanden houe aldaert die sake eñ materie begeert Eñ dye sake hanghende dats te weten. die cõmissaris om die een partie eñ die ander õ die andˀ partie ¶ Item mogen noch wel gegeuẽ wesen twee partien van commissaresen in een sake eñ diuerse cõmissarisen gelijc als. ij. vã eenre sijde. eñ. ij. van dander sijde. Eñ alsoe wordet gedaen indẽ houe vandẽ plemẽte in een sake hangende tusschen eedele gherijt vã den steens eñ willẽ byhollaert in saeke van delict welcke partien waren van tournesis/ eñ werden geset int fayten vã cõmissarisen gegeuen biden houe/ dats te weten vandˀ zijde vanden voorscreuen bihollaer eyscer werden gegeuen commissarisen meester ian vã punaghe/ endˀ meester ian van artoys/ beyde heren vanden parlement/ ende om der zijde vanden voorschreuen vanden steen verweerer werden gegeuen commissarisen tot zijnre begeerte te plecke in tornesis Dats te weten meester iacop van labbe/ ende vint botelgiers/ op die tijt baeliu van tournesis/ ende bi elck vanden commissarisen werden gedaen die enquesten tot zijnre partie begeerende/ eñ weder ghesent te houe, eñ dair op ge

genen daert met recht toebehoorde.

¶ Hoe dat cōmissarisē sculdich zijn te bewaren de stijle vanden houe.

¶ Item ghi moecht wetē dat cōmissarisen behorē alsdā te bewarē die stile vandē houe daer af si gegeuē ziin/eñ om die redene datmē aldaer die descise vanđ sake soeckē moet teynde eñ vōnisse/eñ oft voor hēliedē gepꝛoposeert waer sake die belettede voort te gaē in audicie/si en behorē haer audicie daer op niet te cesserē. Mer zijn sculdich alsdan te ꝓcederē/mencie makēde vandē allegarie van partie in haer proces ꝟbale/ op dat so wanneer al gebracht is te houe recht mach daer op gedaē zijn. Eñ oft de partiē dat niet cōsentierē en woudē/so mogē die cōmissarisen hē ordinerē te scriuē haer redenē die si daer op willen maintenerē voort te brengē tot sekere dagen/eñ die selue settē indē sack/op dat rechte daer af mach gedaē zijn bidē houe/eñ dat die audicie daer ō niet en cesseert noch ō simpel accessore/ eñ dat dye waerheit en zij geweten na dat eet gheē saeke en waer van sulck effect inder saecke/dat de cōmissarisen sien soudē dat geē dat si daer af dedē int vol doē vanđ audicie/en werde te niente geseit bidē houe/want alsdā soudē de cōmissarisen sculdich wesen de sake weđ te stellē te houe/ ende partien daer op ꝟdachuaert wesende tot seker dagen/om daer af te determineren bidē houe als bijden rechter Eñ alsdā hangēde dies/so behoren de cōmissarisen te cesserē in haer audicie ter tijt toe dat biden houe al daer gheordineert sal werden/ende anders en zijn die voorscreuen commissarisen niet sculdich te cesseren. Ende daer ō ist seer van node in een sake te geuen wijse eñ expres cōmissarisen eñ dat si sien mogen waer ōme si sculdich zijn te cesseren eñ waer ō niet/ wāt anđs een loose of subtile soude doē arresterē oft verthoonen die audicie bi loosheyt of subtijle weghen.

¶ Itē somtijts gebuert dat die een partie bi cautele niet en wil dat die articulē open ghedaen werdē/eñ alsdan ten begeerte vander ander partie so behoren si opē gedaen te wesen/eñ voort geprocedeert/ tē waer bi alsoe dat de partiē cōtrariant allegierdē saken so euident of duechdelic dat de discretie vandē cōmissarisen geuoelde dat de sake aldaer stede hadde/geliker wijs alst voors. is eñ om sake die met redenē niet ontfanclic en is en behoort niet ꝟstoeft te wesen/mer in diē hij allegeerde dat die sake onbeseghelt waer/hoe wel dattet gebōdē waer of de articulē onbesegelt oft besegelt vā onbekendē seghele/oft also geafficieert of vertuyssert datmē daer niet en kende prince noch oec forme oft anđ gelike sakē die ontfanclic zijn. Alsdan hebbē die cōmissarisen redē te cesserē soe lange dat daer inne voorsien wert biden houe.

¶ Te affirmeren articulen.

¶ Item oft die een vandē partiē nz en wou de swerē te affirmerē eñ te antwoordē aen den articulen/ ten waer dat hi zeer euidēte sake toende/ waer ō de cōmissarisen behorē te cesserē/wāt daer af valt luttel excusacie/ die ontfanclic zijn/ maer behoort daer af te wesen geprocedeert ten dage dienēde ō dē diligent Het si te affirmerē of te antwoorden Eñ of de ander partie ten dage daer toe ghe set eñ geordineert niet en doet zijn behorlicheit te affirmerē oft te antwoordē/eñ de ꝑtie diligent begeert dat hi bi zijnre negligencie eñ deffaulte daer af ꝟstekē si eñ wtgesloten na dattē dage geassigneert hij des nz en doet/eñ dat zijn redenē alleē bliuē ongewraket eñ nz tegēs geseit/eñ daer af behoort hij te scriuē/eñ de ander partie daer tegēs seyt eñ wil redenē thoonē ter cōtrarie/ weet dat op dese gescil de cōmissarisen behorē weder te stellē die sake te houe eñ partie daer op seker eñ behoorlikē dach beteeckenē om te hebben determinacie vanđ sake wāt het is wel een sake om te cesserē die audicie so veel alst wesen mach alle dat gene dat daer op soude gedaē wesen/soude mogē wesen te voldoen die audicie om de negligēt die geseit mocht wesen eñ gerekent voor niet. Eñ daer om ist wel behoorlic dat sulc twifel weđ geseit bij te houe Eñ of hi affirmerē wil/weet dattet nz en behoort gehēget te wesen die ꝑtie tant

woꝛdē dā op de sake vādē ꝓpoest gedaē vā dē artikel in gelouē of te wꝛakē sondꝰ valscē noch gloserē zijn antwoordē. Eñ andꝰs en is de cōmissaris nꝫ sculdich te latē doē oft andꝰs het waer twifel te latē geuē inder saeke/ eñ makē als nyeuwe artikel dꝰ welke nꝫ en behoret gehenget te wesen.

¶ Vandē partiē te eyschē respijt om te antwoꝛdē tot eenen articule.

¶ Jtē oft gebuerde dat eenige partie nꝫ en woude antwoꝛdē tot eē artikel/ eñ daer af eyschte respijt ō hē te beradē/ mē ist hē schuldich te geuē tot des anderē daechs toe eñ oft hi alsdā noch nꝫ en woude ātwoꝛdē die cōmissarisen behoꝛē hē te sommerē bi eerste anderde eñ derde reyse/ dꝫ hi ātwoꝛt eñ voꝛtgaet alst behooꝛt of andꝰs si sullē daer in procederē alst redelic wesen sal. Alsdan en zijn de cōmissarisen nꝫ meer sculdich te cesseren mer behooꝛt geteekent te wesen tegēs de articule indē mergine vādē rolle vādē articulen die sōmanie die daer af gedaē geweest is eñ hoe dꝫ hi daer op nꝫ en heeft willē ātwoꝛdē/ eñ nꝫ te min de cōmissarisen sijn vooꝛt gegaē eñ de discretie vādē rechter mach dat in vooꝛsiē/ eñ dats gedaē ten eynde dꝫ int visiterē vādē ꝓces daer in geoꝛdineert si alst behoꝛē sal. ⁊c. Jtē so behoꝛē de cōmissarisen te te hebbē eē clerck in haer audicie die de partien belieft/ de welke si sullē doē sweerē op die. H. euāgeliē/ in pꝛesencie vādē partiē/ dꝫ hi getrouwelic doē sal tfayte vādē vooꝛs. enquestē oft ondersoec fauoer noch hate vandꝰ eenre side of vā dandꝰ Eñ dat hi heelē sal dat secreet vandꝰ sake/ eñ dat hi aldaer wesē sal tot alle die daghē gheassigneert behoudelic noot onleden/ die welke hi soude doē wetē in tijde/ op dat die partien daer in niet en werdē bescadicht noch geperturbeert in eeniger manier. Jtē de foꝛme te antwooꝛdē is gelouen oft wꝛakē negatiue oft suppositijf of inpartinente/ oft in dient die artikel vā rechte waer/ dat valt indꝰ discretie vādē ghenē die tantwooꝛt eñ indē ꝟdachuaert vādē articule. Wāt andꝰs en mach gheē goet ondꝰwijs gegeuē zijn/ ende nochtās is daer af getraitteret in de sentegē wooꝛdygē volumē al daer dat getoent is te ꝓcederē in deser sake. indē xv. gheteykent biden ghetale/ xlviij.

¶ Jtem in dit stuc is ghenoech behooꝛlijc te doē Dats te wetē ic make pꝛotestatiē dat ic antwooꝛde tot articule negatiue/ of tot articule suppositiue of tot articule vā rechte ātwooꝛt inpertinēte oft ōbehooꝛlic/ dat des nꝫ en si gerekēt vooꝛ ātwooꝛde die hinderē oft scadigen mach dꝫ recht vā mijnre sakē/ noch pꝛeiudicie dꝛagen begerende copie vandē diffamatoꝛen eñ antwooꝛde vā partie aduerse/ welcke sake hem behooꝛt gegeuen te wesen biden commissarisen.

¶ Vanden dagen gheassigneert aendē partien. biden commissarisen.

¶ Jtē de commissarisē behoꝛē te assignerē aendē partiē seker dagē vā ꝓductiē eñ ierst aendē eyscer indꝰ sake/ eñ te sien sweeren de getuigen deen vandē anderē of intimacie dꝫ oft si comē of niet/ partie die dat hebben sal men doet sweren eñ sal gehooꝛt wesen indꝰ sake Eñ indien partie al daer coemt mē behooꝛt die getuge oft getugē te doē sweerē in zijndꝰ pꝛesēcie eñ alsdā behooꝛt hē geuꝛaecht te wesen bidē cōmissarisen of hi tegēs die getugē yet weet te seggē waer ō si nꝫ gehooꝛt en mochtē wesen om die partie die teghens hē beleyt Ende of hi daer eenige repꝛoche of wꝛaecke weet te seggen dat waerdich si sulke dat hi woude of mochte wesen. ten waer dattet waer repꝛoche of wꝛaecke die getuyghen begheerden men behooꝛt te doen bꝛinghen bi ghescrifte ende settent int pꝛoces eñ die saluacyen van partie op dat bijden houe ghesien mach wesen ende daer om en soudet niet bliuen die ghetuyghen en soude ghehooret wesen om zijn depositie waerdich te wesen het ghene dat waerdich behooꝛde te wesen met redene Maer of die ghetuyghe bekende den repꝛoche in pꝛesencie vanden commissarisen sulcke dat hi met recht niet en behooꝛde ghehooꝛt te wesen/ alsdan die cōmissarisen en behoꝛē hē niet te hoꝛen ende behoren daer af te makē mencye in haer pꝛoches

verbale. Maer dese materie en behoort niet
dickent Want bi generale refugie van deser
materie ist geaccustu meert/dat de partiē ac
corderē/dat de getugē mogē gehoort wesen
also wel in absencie als in p̄sencie/eñ nz ghe
dachuaert/bi also dat int eynde van audicie
elck heeft name eñ toename vādē getuge be
leyt eñ gehoort/vāder eenre sijde eñ vander
ander/eñ dat si mogē geuen reproces eñ sal-
uacie/eñ alle dz ghene dat tot forme vā pro
ces behoort/het si tegēs personē gehoort oft
brieuē/eñ deser forme behoort hemlieden te
wesen geaccordeert bidē cōmissarisen ende
behoort die ꝓces ꝟbale daer af expresse mē-
cie te makē. So weet dat die forme die ghe-
tughe te doē swerē eñ die te examinerē sul-
di vindē indē rubrike daer af mencie makē-
de/die spreect vandē getuge eñ vā haer exa-
minerē. ꝛc. Mer de cōmissarisen behoren
hē wel te wachten/ dat op een artikel si niet
meer en horē dan .x. tugen/ wāt de regule vā
recht des ꝟbiet/eñ en souden nz waerdich we
sen de deposiciē daer ouer gedaen.

¶ Item die cōmissarisen behorē te wachtē
dat die deposicie vandē getugē geseedt wert
in gescrifte in schone forme/eñ dat elc bi son
der/eñ dat die getugē seggē die saeke hoe sij
wetē tgene dat si getugē eñ oft si des weten
bi dat si daer tegē woordich ge weest zijn/of
bi horē seggē/in wat tide/in wat plecke/tot
wat dage/waer ō eñ waer in/oft si gebeden
zijn des te seggē/of dat si daer af gehadt heb
bē ghifte oft gelofte. Wāt getuge die gheen
sake en geeft vā zijnre deposicie/op sulke de-
posicie en salmē niet ꝟtoenē.

Itē of enige brieuē gehoort zijn in forme vā
getuge/alsdan moetmē partiē roepē om die
te sien ouersettē/eñ behoort daer af te hebbē
copie vandē beghinsel eñ vā teynde alleē op
dat indiē hi daer tegēs enige reproce geuen
eñ makē wil/dat hi die makē mach/eñ is ge
noech te stellē in getuge die copie op dz de ori
genalen gebracht zijn voor die cōmissarisen
eñ partiē tegēs wiē dattet is te doē/eñ dat
collacie daer af gedaē si in presencie vā ꝑtiē
oft sakē diemē in getuge sedt eñ tgetuych eñ
hoe dat die originalē gehoudē eñ geliē zijn
tot sulkē dage goet gans eñ gaue.

¶ Vandē slutinge vanden sack.

¶ Item hier na volcht die slutinge vanden
sack. Weet dat de cōmissarisen als haer en-
queste gedaē is/behorē te doē dachuaerden
die partiē voor hēliedē tot sekere dagen/eñ
aldaer behorē si te hebbē alle tproces eñ al-
le sakē op hē seluē/eñ behoort op elckē vandē
saken optē rugge geteekent te wesen bijden
getale van. N. Op welcke stuck behoort eē
brief te wesen cōtre rolle/aendē proces ver-
bale/vā stuck tot stuck/ende oec alle te thoo-
nē aendē partiē/eñ in haer presencie behoo
ret alle geseedt te zijn indē sack/eñ de sac ge-
slotē eñ gesegelt mettē segel vandē cōmissa
risen/in die presencie vandē partiē/eñ dz ge
daē die cōmissaresen behorē die partiē te as-
signerē eñ dach beteekenē te houe om te sien
outfangē die enqueste eñ die selue rechtelijc
ken te wijsen/eñ ꝓces ꝟbale behoort daer af
vā als mencie te makē eñ behoort te conclu-
derē. Eñ vā dier tijt af behoort de macht vā
dē cōmissarisen eñ die ꝓces ꝟbael geeynt te
wesen/hoe wel dat haer tijt vā macht noch
niet en waer geexpireert/wāt si om geē an
der sakē macht en hebbē/dā om de onqueste
te doē eñ te voldoē/eñ na dat si dē sluytinghe
vandē sack/eñ die ꝟdachuaerdinge de welc
ke si doē den partiē te houe om te sien wijsen
den seluē enqueste/alsdā so is haer cōmissie
gheeynt/want si alsdan weder te houe ghe-
seint hebbē. ꝛc. Eñ oft gebuerde dat eenighe
vandē partiē niet en woudē also cōcluderen
den sack te sluyten/ende weder kennen haer
stucken/weet dat die cōmissarisen daer om
niet laten en souden totter sluytinge te pro-
cederen/Maer het waer van node dat si mē
cie maecten in haer proces verbale/eñ dz sij
screuen/hoe dat sij hem daer toe behoorlijkē
verdachuaert hebben/ende die redenen dye
partien allegeeren souden van nyet te sluy-
ten/ende alle te setten ende te sluyten inden
sack vanden proches/so dat biden houe daer
in voorsien wert. Ende desghelijcs behoort
dan te wesen in default vā nz te cōparerē/ tē

dage vander sluytinghe.

¶ Dat inhoudē vanō macht vanō cōmissarisen. ¶ Cap. CC.lxxxix.

Die macht vādē cōmissarisen behoort in te houdē dese forme. Tristan vandē bossche ridder/here vañ famechon eñ rincheual/raet vādē conic eñ regierō vādē bailiuscap vā Mmēdoys eñ vā tornesis/ eñ haer toebehorē. aen onsē wel gemindē dese eñ dese. N. N. ꝛc. mannē vādē rade vādē houe des conics inō stat vā doornic Wij bidē accoort eñ cōsent vandē partiē/dats te wetē/ vā desen. N. eyscher tegēs dese. N. vweerer/dye welck indē geschil eñ ꝓces die sij hebben in dē voors. houe zijn geordineert in fayte contrarie eñ in enqueste daer op te doē/ghelijck als bi die scriturē va nō eenre partie/eñ vā die anō v blikē sal/ de welke wi v seyndē sullen beslotē eñ besegelt onder tsegel vādē houe. So ontbiedē wi v eñ gebiedē dat partiē geroepē voor v liedē/die selue scriturē ende redene geopent. ghi die doet affirmerē ende antwoordē/gelijc als regule vā recht dz begeert gedaē te hebbē/doende roepē eñ dachuaerdē voor v liedē alle die getughē/die die voorseyde partiē v sullē doē geuē eñ beghceren/om getugenisse der waerheit te dragen inder voorscreuen sake.

¶ Itē te doēswweerē de waerheit te deposeren oft te seggē/hemliedē te examinerē ende te horē met allē brieuē eñ munimentē die si beleyen sullē willē Ontfangē die ꝓces ende saluacie indiē dat die partiē eenighe geuen willē eñ cōcluderē in enqueste sluytē die enqueste eñ proces daer op gedaē/eñ aendē ytien dach beteekent/eñ weō keeren te houe/om die voors. enquestē te siē ontfangē eñ wisen tot behoorlikē eynde eñ redelike. Eñ alle des gedaē te hebbē binnē den tijt vā. iij. maēden inclu ys/gelijc als de stijle vanden parlement dat wt wijst/dats te wetē die eerste ꝓductie/binnen welkē tijt geaffirmeert ende geantwoort si ten voors. articulē vāder eenre sijde ende vander anderde. Dye anderde maent om die anderde productie. Ende dye derde maent om de laetste ende derde ꝓductie/indiē de partiē gehoort van beyde siden bidē voorseidē houe. bi prorogatie oft delayment daer in niet voorsiē en wert/ wāt des te doē geuē wi v macht ontbiedē ende beuelen allen iusticierē ende officierē vandē voirscreuen baeiliuscap. bidden ende begheeren allen anderen dat si v des doende neerstelijc obedieren.

¶ Dat inhoudē eer commissien vandē voirscreuen commissarisen.

¶ Die commissie vandē commissarisen behoort te wesen also gecauseert eñ gheintituleert sulcke. ꝛc. Commissarisen ghecommitteert eñ gedeputeert bi eedele eñ moghende herē. mijn heer de regierder vanden baeiliuscap van doornic eñ tornachis. Aenden eersten sergant daer op vsocht saluyt. Wij hebben ontfangen de brieuen van minē here die regierder ons geuēde macht van commissarisen in dit stuck. daer af dat inhouden hier na volcht. Tristan vandē bossche ridder. ꝛc. bi cracht vandē welcken brieuē wi v ontbieden eñ gebiedē dat ghi tē vsoeck vā dese. ꝛc. vdachuaert tot sulcken dage. ꝛc. dese ꝛc. voir ons ten dage volgende die wi vacerē sullen inder audicie vander enqueste sien ende horen de articulē ōs op haer geschil eñ proches geseit gesloten ende besegelt/ die selue sien affirmeren ende daer op antwoorden als regule van recht des begeert sien sweeren die getugen diemen beleyen sal willen/brieuen oft munimenten sien beleyen oft hooren. in dient van noode si. Concluderen in enqueste ende audicie/sien sluyten dye voorseyde enqueste ende audicie ten dage gheassigneert/ wederkeeren ten houe als tijt ende behoorlic wesen sal inō forme eñ maniere alst is gewoonlic. Ende bider macht ons gegeuen ende ghecommitteert moghen wij ende behooren des te doē midts intimacie dat indien si comen oft niet/ wij sullen procederin in die voorscreuen enqueste ende audicie alst behoren sal met redene te doen eñ daer mede ver dachuaert ten voorscreuen dage ende dagē/ volgende van onser voorscreuen enqueste alle die getuygen die op v geeyscht eñ begeert

sullen werdē te bdachuaerdē om getuge te
dragē der waerheit inder saeke so verre als
zijt weten. Eñ van des te doē so geuen wi v
macht. ꝛc. ¶ Dat in
houdē vandē rescriptie oft ouerscreuē van-
den voorscreuen sergant.

¶ Die rescriptie vandē sergant behoort sul
ke te wesen. Aen eerbarē eñ wisen minē lie-
uen here mijn meesters dese. ꝛc.

¶ Eere dienste eñ reuerencie met alle obedi
encie/mijn lieue herē/v belieft te wetē dz ic
ontfangē hebbe een cōmissie/doer de welke
dese mijn rescriptie gehecht is/vā welcke cō
missie ic om die te interinerē/ten bsoeck vā
desen. ꝛc. genoemt inđ voors. cōmissie dē der
den dage in mey ic mi transpoorteerde inđ
stede vā S. amant/aldaer mi gheseyt wert
dat dese. ꝛc. woonachtich was/die welcke in
der presencie vā desen. ꝛc. sergant mij bleēt
om te sien doē mijn exployt bidē puoest đ sel
uer stede/ic bdachuaerde dese. ꝛc. te cōpare-
rē ten dage beteekēt in mijn voorseyde com
missie/voor v liedē tot doornic indē huse vā
desen. ꝛc. aldaer ghi bcorē hebt te houdē/ eñ
te doē uwer audicie te sien doē eñ volcomen
dat inhoudē vander seluer cōmissie eñ al bi-
der forme eñ maniere als bidē seluē behoret
gedaē te wesen/de welke mi antwoorde dz
hi wel gehoort hadde tghene dat ic gheseyt
hadde eñ begeerde aen mi te hebbē copie vā
mijnre cōmissie eñ rescriptie/ dat welcke ic
hē cōsenteerde/so verre als ic dat met rede-
ne mochte of sculdich was te doen.

¶ Itē ten versoecke vandē voors. dese ghe-
noemt alst voors. is in minre cōmissie/ ic ver
dachuaerde oec dese. ꝛc. ten voors. daghe eñ
plecke/om te deposeren eñ getuge der waer
heit te geuē inder voorscreuen sake De wel-
ke mi antwoordē dat si hem wachtē soudē
van misdoen/eñ hoe wel dat mi meer ander
tuyghen ghenaemt warē te bdachuaerden
om die voorscreuē dese. ꝛc. Nochtans om se-
kere nootsakē die ic hadde/aengaende mijn
officie van sergánterie eñ om den coninc Ic
en mochte op dese tijt niet mede te verdach
uaerden. Maer si begheerden wel op mij dz
icse tot anderē dagen soude bdachuaerden/
welcke sakē ic hem cōsenteerde. Alle des cer
tificere ic v bi deser rescriptie/gesegelt van
minē seghel/die welke ic gehecht hebbe aen
dese teghenwoordighe brieuē. In kennisse
der waerheit. ꝛc.

¶ De maniere om te makē ziin pces bbale

¶ Capittel. CC. xx.

DIe forme vandē pces bbale behoort
sulck te wesen. Indē iare. M. CCC
lxxxij. op sulckē dage. Wij cōmissarisen ge
cōmitteert eñ gedeputeert in dit stuck. Ont
fangē hebbende die brieuē van edelē eñ mo-
gende here mijn here die regierder van tor-
nachis ons geuende eñ attribuerēde macht
van cōmissarisen/daer af dat inhoudē hier
na volcht.

¶ Tristan vandē bossche. ꝛc. Welke macht
ghevondē sal werden inden sack vā desen te
genwoordigē pces geteekēt optē rugghe by
A Wt crachte vādē welkē macht. ꝛc. wij
ten bsoeke vā desen ghenaemt inden voors.
macht cōmissie gegeuē hebbē/gaende tot se
kere sergantē vādē coninc om te dachuaerdē
de ghene die te bdachuaerdē ziin. Welke cō
missie eñ rescriptie daer af gedaē/gevōden
sal werdē indē sac geteekēt optē rugge bi B.
Eñ des gelijcs om ptie aduerse machl vā cō
missarisen cōmissie eñ rescriptie die genōdē
sal werdē indē voors. sac geteekent optē rug
ghe bi sulcke teekenē. ꝛc. Eñ also vā stucke te
stucke/so veel vander eender side als vā die
ander side/alle settē teekenē/eñ scriuen alle
dagen gehoudē bidē voors. cōmissarisen tot
int sluyten toe vanden sack.

¶ Hoe datmē behoort te euāgeliserē dat p-
ces wāneer alst geconcludeert is.

¶ Capittel. CC. xxi.

DIe forme te euāgelizerē dz pces is de
euāgelie gehieten een cedulle die be-
hoort te wesen gecōsigneert butē dē sac/die
also behoort in te houdē/aen edele eñ mogē-
de herē mijn here de regeerder vandē bailiu
scapen. ꝛc. dese eñ dese. ꝛc. cōmissarisen ghe-
committeert eñ gedeputeert bi v inder sakē/
hangende inden houe vandē coninc te door

ninc In welcke sake wi v doen te weten dat
wi hebbẽ geprocedeert eñ voort gegaen õ te
ondsoeckẽ die waerheit vanđ sake also naer
stelic alst ons mogelic is geweest. Eñ dat by
der macht ons daer opghegeuen dat wi des
mochtẽ eñ sculdych warẽ te doẽ gelijc/eñ dz
bi proces die wi daer op gedaẽ hebbẽ de wel
ke wij v weder senden beslotẽ eñ besegelt vã
onsen segelen sal mogen bliken met die voor
seide partiẽ daer op verdachuaert tot sulckẽ
daghen.ꝛc. voor v oft uwen stadthouđ/ indẽ
voorscreuen houe/om te sien dye selue ꝓces
ontfangẽ eñ daer inne voort procederen alst
behoorẽ sal.gegeuen te doornic op sulkẽ dach

¶ Vanden arbiters.

¶ Capittel.CC.xcij.

Arbiters zijn gheseit na opini vã som
mige arbiters eñ na opinie van andere arbi
tratoers .eñ na opinie vã anđ minlike pays-
makers.eñ na io.an. zijn sy gheseit die gene
die bi dencõsente van partien zijn gecorẽ eñ
op peine õbõdẽ eñ gestipuleert te houdẽ het
gene dat si doẽ sullen oft willen doen vandẽ
gescil tusscen hẽ liedẽ. Oft anđs arbitrages
is een wille oft machte gegeuẽ enige diet aẽ
nemen wyl determineren/eñ pronuncieren
opt gescille vandẽ partie/hét geene dat redẽ
daer af wt wijst So weet dat so wel als dye
rechter determineert tot sentencie so behorẽ
arbiters horẽ eñ gheuẽ trecht aldaer dattet
behoort/so moechdij wetẽ wat differẽcie dz
ter is tusschen arbiters eñ arbitratoers /eñ
minlike cõpositoers. Arbitres en mogen inđ
sake hem gecõmitteert eñ gesubmitteert an
ders niet procederen dã bi regule van rechte
bewarẽde na dattet ghealligeert of voor hẽ
betuycht is Wãt geẽ tractaet en mach noch
en behoort hi dair inne te doẽ/niet meer dan
dẽ rechte. Eñ en behoort niet te hebben meer
fauoer oft gunste totter eẽre partie dã totter
andere Mer alle te laten gaen na regule vã
rechte Arbitratoers is de gene die vanđ sakẽ
is belast tot zijnre cõsciencie regule vã recht
bewarende oft niet/eñ mach die partye ap-
pointieren na dattet hem goet dúct. Minlij
ke cõpositoers oft paysmakers zijn die gene
die bi dẽ cõsent vandẽ partien hẽ liedẽ accor
deren eñ vereenigẽ bi haer cõsent eñ eenpa
heit. Dats te seggẽ dat elc vã desen partyen
wel weet wat hij daer af behoort te hebben
voor die wtsprake vanđ minlike cõposicie. A
Nv moechdi wetẽ dat arbitragen is ãᵹ ghe
nomen oft compromis oft gheset/want bi al
le dese namen machmense noemen/ eñ en is
niet waerdich/ten si dat hi gefundeert si op
iij. fundaciẽ Dats te wetẽ dz daer si trouwe
peyne eñ dach Daer behoert te wesen trou-
we om dat tot warachtich compromis moe
ten die partiẽ hẽ õbinden bi trouwe te hou-
den tghene dat die arbiteren sentencierẽ sul
lẽ/noch moet al daer wesen dach prefixie eñ
genoemt/binnen welcken si behoren gesept
gesentẽcieert eñ gedetermineert te hebben
en ouer welcken dach/ die arbitragẽ niet ge
dueren en sal/mer sal tot dien dage wtgaen
Noch moet aldaer peine wesen geordineert
want so wie gebreckelic waer te onđhoudẽ
die arbitragen/hi soude moetẽ vuallen in de
peine daer inne begrepen. Eñ oft een van de
sen drien saken gebrake in cõpromis. het wa
re onsouffisant eñ en is niet te houden noch
te cõseruerẽ Die arbitragen aengenomen bi
dẽ arbiters si behoren te doen scrijuen die cõ
promis eñ behoren daer af te heffen breuen
vandẽ rechter oft van tabelioen. Wãt anđs
darbiters souden procederẽ onbehoorlic Dz
gedaẽ si behorẽ voor hẽ te assigneren partiẽ
sekerẽ dach eñ behoorlic i eerlike plecke daer
si bri comẽ mogẽ sonđ vrese noch twijfel. eñ
dat bi dẽ cõsent vãdẽ partiẽ Wãt indient an
ders gesciede die partie die ten dage niet en
cõpareerde/soude hebbẽ rechuaerdige onle-
den Want ten dage geassigneert in arbitra
gen/daer inne zijn begeert drye solemnitey-
ten Dats te wetẽ den dach. die plecke. eñ die
vre/of anđs indiẽ daer gebreec in waer eñ dz
die eẽ ptie nz en cõpareerde/hi soude daer af
wesen geexcuseert. eñ die redẽ is/dat indien
si nz en verclaren de sakẽ voorscreuen/die par
tien mogent qualic weten.õ dies willen dat
darbiteren nyet en hebben ghedinghẽ noch
ghewoonlijcke daghen als die rechters doẽ

A Vel facit differentiam inter arbitratorẽ et amicabilẽ cõpositorẽ. sed i ueniente ve sunt. l. societatẽ. §. arbitratorũ. ff. pro socio. et. c. quãtanallis de iure iu. extra et ibi per doc

in haren houe So weet datmen niemant en mach bedwingē te wesen arbiters. ten si dz hē belieft Maer als hijt aenghenomen heeft die rechter mach eñ behoort hem te bedwinghen voort te gaen inden arbytrage en ende voort te procederen duerende den tijt vā hare macht Eñ die macht geexpireert. die arbitrage is geheel eñ al te nyeute eñ en hebben niet meer macht Eñ mē en mach noch en behoort hem vorder te dwingen Eñ indien dz sy binnen haren tijt niet gedetermineert en hebben tot sentēcie diffinitiue / oft tot appoitement tusscen die partien Weet dat alle dz ghene dat voor hem lyeden gedaen geweest is / is gheexpireert eñ niet waerdich / nēmer meer weder daer op te keren / hoe wel dat si ghehoort eñ geexamineert hadden / eē groot deel vanden getugen eñ noch gehoort reprochen eñ saluacen / oft datse vorder gheprocedeert hadden tot recht te seggē / so en waert niet waerdich. na dat binnen haren tijt endē macht de sake niet en waer gedetermineert

A ¶ Ende daer om so wie wijslijc doen wil / hi behoort te doen bi sulcker voorwaerde of forme ende maniere dat indyent ghebuerde. dat die arbiters niet eens warē van recht gedetermineert te hebben den tijt van haer macht / of dat sijt niet doē en mochten om wat sake dattet waer / dat dye pces voor hem lyeden ghedaen. inden state daert in wesen soude tē dage dat haer macht expireert. alsdan ghehoudē soude wesen goet eñ waerdich voorden ghenē wient toebehoorde weder te brengen voor den rechte / eñ oec also voort te gaen al daer inne alst redelijck wesen sal.

B ¶ Eñ soe wie anders maect zijn compromis / hi maectet ōbehoorlick ten si bi also dattet si partie / die als dan wil dyffereren ende wech gaen alsmen die sake decideert. ⁊c Item weet dattet indē rechter locael oft souuereyn is te bedwingē die arbiteren / van wat state oft condictē dz si zijn / na dat si aengenomen hebben die saeke ende arbitrage Eñ dat die sake sulck si ende van sulcker conditie / dat die rechter daer af bekent mochte hebben. indien men aen hē versocht hadde / ende dattet si van zijnre iuredictie Ende of die arbiter niet gedecideert en heeft binnen sinen tijt die arbitrage ende die proces gheda en sij / ende ghefundeert by sulcker maniere / dat soe wes daer af waerdich bliuen sal ō te pcederen tot recht Weet dat die rechter mach nader macht vandē arbiters gheexpireert alle euoceren eñ weder roepen voor hem om te procederen eñ determineren tot rechte. ⁊c. Noch moch di weten dat / hoe wel dat die partiē hē zijn gesubmitteert / ten segghen vanden arbiters bi condicie van haer seggen te houdē / eñ dat daer inne zijn die drie condicien bouen ghescreuen. Dats te weten trouwe. peyne. eñ dach. Eñ belouen dat sy daer af nemmermeer appelleren en sullen / niet te min mogen die partyen daer af appelleren / noch eenigen verbanden die si gedaen hebben van niet te appelleren. dat en is nyet waerdich / si en mogen wel appelleren / soe gheringe als si hem daer af ghevoelen ghehindert / het si in accessore oft e in principael. ⁊c.

C ¶ Eñ ghi moecht weten dat dye appellacie gedaen voor arbiterē oft van sentencie van arbiters / die appellant mach releuerē voer wat rechter dattet hē belieuē sal / het si voor waerlic rechter of gheestelic. Want aē welke dz hijt releueert en behoort daer af gedaē te wesen eenige renuoy. biden redenen vanden submissie eñ cōpromis daer in die partē en hem zijn gesubmitteert Want met meer redē en ist te eyschen dat renuoy vādē rechter / aen wien datmē dye appellacie ghereleueert heeft vanden arbiters / dan men saeke heeft te eyschen dat renuoy vanden arbiters aē wie partie hem gesubmitteert zijn eñ na bescreuen recht vā appellacie ghedaen van sentencie of appointemente vā arbyters en valt gheen prescriptie. van tide te appellerē noch te volgen dat appeel van hē ghedaen.

D ¶ Wat personē mogen zijn arbiters.

¶ Item en behoren nyet begrepen te wesen in compromisse vā arbitrage / eygen oft cuermurigē / noch op hem en behoort enighe ghe blijf gedaen te wesen. so en doet oec op vrou

Ut C. de arbi. l. i §. i. nec a sententia arbitri appellatur quia ex ea actio nō oritur sed metu pene paret dūmō ꝯ. pmissum; sit de iure pfcm̄s snia lata sit intra terminū cō pmissi.

B vide. c. pñsenta ta de testi. et l. ul. C. de testi. ubi istud ulti. satis pbatur.

C Hoc q dr h̄ de appel. nō ē verū in arbitro appellari nō pt' l. i. C. eo. s; i arbitratiōe ē dubiu; an ptiū ꝯuentiōe possit renūciari reductioni ad arbitriū boni viri.

D C. de tpo appella. aut ē ti. si cū in medio Ista auctētica nō loqtur de appellatiōe inter posita a sentēcia arbitris s; d' cōpromisso in medio cāe appellatiōis interiecto tps i stantie illius appellationis nō labitur qn cūqz auius dictanerit cōpromissum.

wen noch op wesen oft iongẽ die inder onð danicheit oft regimẽt zijn vandẽ vad om sa ke die dẽ vader aengaet. A Wãt sentencie die bi sulke arbiters gegeuẽ waer en is niet waerdich/noch en behoort ghehouden te wesen. Eñ hoe wel dat in eenige arbitrage twee personẽ warẽ/eñ dr de eẽ vã sulker cõdicie waer/so en waer die sentẽcie nz waerdich/ten waer bi also dat na de sentencie gegeuẽ enige vandẽ voor ſ. cõdicie alsdã quame tot kennis. eñ dat daer vorẽ de selue man gehoudẽ geweest hadde/eñ gereputeert voor vrij/wãt alsdã soude de sentẽcie houdẽ eñ alle anð vã wat cõdicie dat si mogen wesen arbiters/nae datmen aen hem liedẽ bliuen wil. B

Hoe datmẽ hẽ ontslaecht van arbitragen.

Eñ hoe wel dat yemãt aengenomẽ heeft te wesen arbiter vã enige sake so mach hi hẽ daer af ontdragẽ bi veel manierẽ/dats te weten dat soe wanneer dat een vandẽ partien daer aen hi arbiter is hem seit of imposeert infamie oft lelicheden. Want alsdan machmen hem verdragen vandẽ arbitragẽ noch gheen rechter na dat des geuonden sal werdẽ inder waerheit en mach hẽ niet bedwingen daer in meer te doen. Item ofte die een vandẽ partien viant wert teghens die arbiters/na dat die arbitrage aengenomẽ is/de arbiter mach hẽ daer af ontdragẽ/eñ de rechteren mach hẽ daer toe niet bedwingẽ. Itẽ na dattẽ arbitrage aengenomẽ is bi enighe arbiters/die partie latẽde de selue arbiters ghingẽ tot ander arbiters Eñ daer na woudẽ weder kerẽ aen die eerste/die selue mogẽ hẽ daer af ontdragẽ eñ ontlastẽ/noch daer na die rechter en mach niet bedwingẽ hoe wel dat die partien voor den rechter ghingẽ/om die selue sake daer af si ghesubmitteert souden wesen/ende dan weder dye sake woude setten aen die arbiters/soe en soude die rechter hem daer toe niet moghen bedwinghen Want het is den rechter te bespottẽ dat met redene niet gehenget en mach wesen/eñ de arbiters zijn rechters in haer arbitrage/ergo ꝛc. Item mach hẽ de arbiter daer af verdraghen. bi siecte dye hem op coemt. Item mach hẽ daer af verdragen wanneer hi belast wert vã sinen here vã officie daer ô des niet doen en mach. Item wãneer dat hy aengenomen heeft te doen bedeuaerden die hẽ van node zijn. of die hem geboden werdẽ van sinen here. of bi bedeuaerden die hi ghelooft heeft te doen. Item mach hem daer af verdragen. wãneer hi te doen heeft voor hẽ seluen so grote nootsake euident. dat hẽ dye meer aengaet dan eens anders sake. eñ dat hi in gheensins en soude moghen doen die wẽ eñ die anð sond daer inne gebrekelic te wezẽ C

Item weet hoe wel dattet ghebleef daer alsi aẽgenomẽ bi enighe arbiters noch tãs macht zijn te nyuete hoe wel dat aldaer inne warẽ die drie principale redenen voerscreuen dats trouwe peyne eñ dach Noch so ist te nyeute bi ander manieren. gelijc als of tgheblif gedaen waer bi sulker manieren of condiciẽ. dat indẽ cõpromis begrepen waer D Wi ons cõpromitterẽ op sulcke peyne bi sulcker manieren dat soe wes dese. ꝛc. seggen eñ sentencieren sal die niet tegen woordich en is int aen nemẽ dye cõpromis en sal niet waerdich wesen noch sulcke ghebliue en is niet waerdich noch te houden wãt alle gebliue eñ arbitrage behoort te wesen vã vrye liberaliteyt als een rechter oft anders. het en waer niet waerdich.

Item en is niet waerdich geblijf die gebleuen is twee personen bi sulcker condicie. dat indien si niet en mogen veenigen. si mogen nemen den derden man ten waer bi also dat int ghebliue doende/dye selue derde mã aldaer in ghenoemt si eñ verclaert Eñ die reden is. dat de arbitrage wesen moste seker eñ claer ghelijc alst voorscreuen is Eñ of die arbiters niet eens en waren te nemẽ die derde man te noemen/eñ te kiesen. dat ghebliue en soude niet seker wesen. mer onseker. Waer omme. ꝛc. E

Item en is ghebliue niet waerdich wanneer vanden drie arbiters genomen dye derde aldaer nyet en is indyen dat hij aldaer sy datse niet vereenighen en connen. want het

A Quod nõ ẽ vẽrũ nã filiusfa. pt eẽ etiã arbiter in. cã pris. l. sed et filiusfa. cũ. l. seq. ff. de arb.

B ff. de arb. l. pẽdius cũ. iij. lẽ. & C. eo. l. vlti.

C ff habẽr. ff. de arbi. l. sz et si seruũ. §. sũt et aliij cũ. ij. ll. se. & l. hãt eñ le.

D A principio hꝰ capĩi vsqꝫ huc concordant leges. ff. de rep arb. l. sz & si in seruũ. §. sũt e talijs cũ duabꝰ l. sequẽ. vsqꝫ ad §. quod aut p tot et. §. itẽ iulianꝰ et l. p. ponꝰ ait & l. lz cet pror l. nõ distinguemꝰ. §. non cogitur vsqꝫ ad. §. iuliannus.

E l. itẽ si vnꝰ. §. si in diel. ff. eo.

is vā node dat alle de arbiters eens zijn/ oft anders het en is niet waerdich. A

Ten waer bi also dat die cōpromissie inhoudende waer dat vandē drie die twee vereenicht sondē mogen sentencieren eñ determineren dat geblive/ eñ de redē is dat indiē de derde aldaer tegē voor dich gewees hadde het mach wesen dat hi so veel goed redenen voort gebracht soude hebbē/ dz die voorscreven sentencie anders mocht geweest hebbē in dien si verenicht haddē/ eñ of si nz verenicht en haddē/ so en soude aldaer gheē sentencie geweest mogen hebben. B

Item oft dat geblijf is vā veel querelen/ malcanderen geliken eñ dye sentencie vādē arbitrerē niet en verclaert alle de querelē die sentencie is vā haer seluē te niete/ mer ist vā somige querelē die malcandn nz en gelikē eñ die sentencie die niet en verclaert noch alle determineert/ daer ō en sal daer in de sentēcie niet te nyeute wesen/ mer men salt voort procederen op die ander querele C

Itē na bescreuē recht oft die arbitrage ghedaē is bi loos hz eñ forme de dol/ weet dattet vā hē seluē is te nyeute. D

Itē oft die cōpromis gedaē is eñ gebleuē in een stede/ weet dat die arbiters nz en mogen gaen in een andr noch oec assignerē dach aendē partiē/ ten si bi alsoe dattet hē belieft want bi bescreuē recht daer die proches zijn begonnē aldaer behoort mense te eyndē Eñ bi die selue redē moechdi des wetē eñ verstaē indē geblive eñ arbitrage/ wāt aldaert aengenomē eñ begonnē is/ behoort te wesen gedecideert. E

Item vanden saeken daermen niet op en mach cōpromitterē/ weet datter zijn saken die welcke niet en vallē in arbitrage vā yemant/ maer behoort daer af te wesen gedecideert bidē rechter die aldaer af behoort ende mach kennen/ ghelijc als die sake vā adultere oft ouerspel/ sakē van seruagen van personen/ saken vā huwelic/ eñ alle gheestelike saken. F

Item gheē sake criminele en valt in arbitrage Eñ sonderlinge vā rapt/ vā moort/ vā verraderie/ vā rouerie want hoe wel dat die partiē daer af vereenicht warē/ so en soudet niet genoech wesen aenden heere. Eñ daer ō verbietet seer scarpelic die iusticie/ eñ en mach niet ghecōpromitteert wesen van sakē die begherē souereyniteit vandē here als in crimē/ want die actie niet aen en gaet partien/ maer aendē heere.

Itē en mach niet wesen gecōpromitteert vā sakē die dat vier begheerē.

Itē eñ hoe wel dat somige hē cōpromitteren van dieste/ op dat si die gestolē saken weder mogen crijgen. Eñ oec vā dootslage dat met schone fayte geschiet is/ om die boetē eñ beteringe eñ satisfactie vā partien. Daer ō en is niet/ dat iusticie daer op behoort te verstoeuen/ si en neemt daer af pugnicie naeder sake Mer partie en mach niet verbodē warē dat vā dese twee saekē/ te weten van dieste eñ van dootslach/ die partien en mogen wel accorderen eñ vereenighen indient hem belieft/ maer vander sakē bouen gescreuen en machmē noch en behoortmen hem niet te cōpromitteren/ eñ indient gedaē waer de rechter soudet ontdoen ende verbiedē/ ende daer in valt peyne.

Itē noch en behoort te wesen gecōpromitteert van sake die hangēde is inet parlemēt noch in houe royale sondr die licētie eñ oorlof vādē houe/ eñ in diē dattet gedaē waer/ dat en soude niet houdē noch waerdich wesen/ eñ de gene die dat dedē soudē beteren.

Item en mach noch en behoort te wesen gecōpromitteert van sake die begheert infame oft scandenisse/ maer de waerheit moet geweten zijn bidē rechter/ wāt so wes daer afgedaen si bi arbiters daer ō en soudt niet bliuē/ ten soude moetē comē tot kennis vanden rechter. zc. G

Vander macht vandē arbiters.

Gesien vandē geblive eñ submissie vā cōpromissie/ nae dat die wise castumierē daer af vserē in waerlike houē So wil ick seggē tghene dat ick vandē clercken daer af heb horen segghen ende houdē na bescreuen rechte Soe wetet dat den arbiter gheen macht en heeft yet te doen noch te sentencieren inder

A Errat h manifeste v dr cōtra l. si itres ff. de arbi. nā si pūs sit terti9 lz nō cōsentiat valz v tz laudz duob9 cōcordan vt d. l. si itres/ sed si terti9 sit arbitramētū nō valz duob9 cōsentiētibus.

B ip ē fallū vt s deductū est.

C l. sp tū ff. eo.

D l. ita demū ff. eodem.

E Ce h s dic. ex tāt leges in l. i tē si vn9 §. itē pōponi9 vsqz i qlc. ff. s. eo.

F si eū auctorit9 intelligāt h q de spūalib9 cō pmitti non possit i clericū errat. c. ex parte extra eo. sz si intelligat q nō ps cō pmitti de spūalib9 i laicū bn dr. c. cōtin. extra eo

G l. nō distingue mus. §. iulianus ff. eo.

sake of geblive/na dat dẽ tijt vã haer macht is geexpireert/gelijc voorz.is.

¶ Itẽ seyt dat recht oft eenige partie gecõpromitteer/eñ hi gebreclic valt tẽ dage geassigneert bijden arbitrage/hi vualt in peyne gecõpromitteert.ꝛc. Mer na opinie vanden wijsen castumierẽ die niet en zijn vanõ meyningen/datmẽ om een deffault die peyne vercrigẽ mach tegẽs die deffault/mer behoren daer te wesen drie deffaulten/eñ dye vierde om te sien iugeierẽ die profite van drie defaulten tegens hẽ geobtineert/alsoe als dat in regule vã rechte eñ in waerlike houẽ mach eñ behoort gedaẽ te wesen/wãt hoe soude arbiter gecõpromitteert tegẽs hẽ hebbẽ meerder macht eñ auctoriteit dã rechter ordinarie en heeft/mer bi defaulte mach de partie diligente vercrighẽ die sake eñ die peyne ofte sulcke profite als alsulcke dage bewijst naeden state vander sake.

Item na bescreuẽ recht moechdi wetẽ/dat de arbiters behorẽ genomẽ eñ gecorẽ te wesen indiẽ geblive bi getale ongelijc als.iij.v.ꝛc. A Item behoort ghi te wetẽ dat in sake geblevẽ oft gecõpromitteert en is noch en mach wesen recõpẽsatie/wãt daer te voren en heeft gheẽ stadt noch en is ontfanclic ten si bi allo dat spetialic daer af si gecõpromitteert ¶ Item moechdi weten dat of ij.psonẽ zijn gecõpromitteert in een geblive eñ die een afliuich wort/weet dat die arbitrage is te nyeute/noch die erfname vandẽ doodẽ en zijn daer aen met gehoudẽ te procederen ten si dat hẽ belieft. Eñ indien si daer in wonden procederẽ/so soudet moetẽ wesẽ bi auctoriteyt vã rechter oft anõs en soudẽ si daer in niet moghẽ procederẽ noch en zijn daer toe niet ontfanclic B

¶ Itẽ dat geestelike sake niet en valt in arbitrage daer af gedaẽ eñ geordineert waer dat en soude niet wesen van waerden. Dit moechdi wetẽ biden bescreuen recht/inden nyeuwen decretale. C

Dat inhoudẽ vãdẽ brieuẽ vã cõpromis.
Capittel.CC.xciij.

Die forme eñ manier te makẽ eñ causeren dẽ brief vã cõpromis vandẽ geblive is dese Alle den genen.ꝛc. Condt si allẽ lyeden dat voor ons.ꝛc.ghecomen zijn in propere personen dese en dese.ꝛc.die welcke bi hare propere eñ liberale wille/õ weluaren vã payse vã eewicheit eñ van vrientscap te voeden, eñ te onõhouden onõ hẽ liedẽ/eñ õ te scoudẽ den cost eñ moeynisse dye daer af soude mogen spruiten/van alle twist/gescil/pees/cõtract/comãschap eñ anõs.ꝛc.die si hebbẽ eñ gehadt mogen hebbẽ te samen voortijs tot desen tegenwoordigẽ dage toe. eñ sonõlige sulke.ꝛc.hem zijn gesubmitteert eñ submitteren allinge ghelijc eñ al.inõ sentencie eñ arbitrage biõ forme eñ maniere/getrouwe eñ rechtuardich vã cõpromis vã eerbaer eñ wijsen desen.ꝛc.Dats te wetẽ.dese vanõ syde vã desen eyscer in deser sake ter eẽre sijde eñ dese õ die anõ partie verweerer ter anõ side die welke willen eñ consenterẽ dat onõsoecken die waerheit op dat gescil eñ twist van den voorscreuen partien eñ daer in procederen in behoorlike forme tot indiffinitiue toe de voorseide arbiters daer in mogẽ doen eñ procederen als arbiters/arbitratoers. ofte minlike cõpositoers hẽ liedẽ macht geuẽde/eñ auctoriteit vã elcke vãdẽ voorz. partien vã des te doẽ eñ te arbitrerẽ Eñ geloefdẽ bi haer trouwen/daer op geswoorẽ in onsen hãden eñ op.xx.scellingen van peyne te houdẽ voor vast eñ ghestade/alle dat ghene dat by den voorscreuen arbiters arbitratoers oft minlike cõpositoers geseit gheordineert gepronuncieert ende ghesentencieert sal worden bi dien vereenicht.ꝛc.inden voorscreuẽ geblive/eñ te cõparerẽ tot alle die dagen by hem geassigneert/op te vuallen in alsulcke defaulte als regule vã recht behoort eñ dye castume locale/vandẽ houe souuereyne vãõ plecke Welcke arbiters daer tegẽ woordich wesende ter liefte eñ cõtẽplacie vandẽ voorscreuẽ partien/dat aenghenomen hebben te doen/binnẽ sulcken tijt bij maniere eñ coddicie/dat oft sij binnen den seluen dach nyet en hadden gedetermineert sententie diffitiue dat si mogen prorogieren eñ verlangen den

A l.itẽ si vn?. §.i impari.ff.eo.

B l.ex qte tua nris e aurib? de arbi.et.c.vlti.eo.ti.

C Decretali cõtingit interdictum eo ti. Vide hic ea q̃ supra fi quõ et q̃lr in spñali b? cõpromitti debeat

dach tot desē dage toe.ɀc. Des te getuge.ɀc.
¶ Item na opinie vā somighen/ het is zeer
vā node te cōpꝛomitteren bi sulker foꝛme eñ
manier/ dat oft de vooꝛseyde arbiters nz en
haddē gedetermineert binnē den seluē dage
geassigneert/ op dat alle dat ghene dat bi hē
gedaē sal wesen indē vooꝛseydē arbitragie/
niet ꝟloꝛē noch te nieute en si/ alst wesen sou
de indien dattet sonō dese cōdicien ghedaen
waer dattet gespecificeert si/ dat indien die
arbiters niet ꝟenicht en warē wt te spꝛekē
die sentencie oft gedaen en haddē binnē den
tijt vandē cōpꝛomissie/ bi wat weghe dattet
ware dat alle dat ghene dat bi hē ghedaē is
gelaboꝛeert eñ ondersocht inder audicie vā
der vooꝛs. cōpꝛomis/ het waer in tuge te ho-
ren of op repꝛoces of saluacie dattet al waer
dich wesen eñ houdē soude ten ꝓfijte vandē
rechte om wedō te bꝛengē vooꝛ dē rechter vā
der plecke/ indien dat de vooꝛs. arbiters bin-
nē haer tijt daer af niet gedetermineert en
haddē/ om die selue vooꝛt te wijsen/ decide-
ren eñ determinerē om den ghenē wien dat
recht toe wijst. Wāt andōs alle dat ghene dat
vooꝛ de arbiters gedaē waer soude wesen ꝟ
loꝛē eñ te niete mettē costē/ ten waer dat by
dese wege ghereliëueert waer/ eñ also wor-
der geseit bi arrest vā plemēt indē iare. M.
CCC.lxxx. om een saeke die welcke meester
ian cannaert dingede om sekere personē vā-
der baeiliuscap vā ꝟmendoys/ pꝛesident op
die tijt/ mijn heer arent vā coꝛbie.ɀc. dat oec
geset si indē vooꝛs. cōpꝛomis dat indien dat
vandō sentencie vandē vooꝛs. arbiters geap-
pelleert woꝛt/ dat die appellant des sal ghe-
relieueert hebbē binnē .iij. maendē vanden
rechter vandē plecke aldaer hi ꝟstekē soude
wesen als vā appellatie/ eñ die sentencie ge
set tot executie ten pꝛofitē vandē partien nō
appellant/ want andōs soudet frustre wesen/
daer ō dat daer gheen tijt en is te relieueren
appeel van arbiters.

¶ Vandē tabellions eñ notarisen.

¶ Capittel. CC.xciiij.

Thesien vandē cōmissarisen eñ arbi-
ters/ die alle iugierē eñ determinerē mogen
vā sake/ so volcht daer na te siē vandē tabel-
lioens. So weet dat bidē oꝛdinātie eñ castu
me royalē/ het is ꝟbodē alle senescalē/ bailiu
wen/ ꝓuoestē/ rechters eñ officierē vandē co
ninc/ te cōstituerē noch te makē tabellions of
notarisen bi wat wege dattet si/ want dese
macht en is noch en behooꝛt niemāt toe dan
den coninc/ wtgeseyt dat oft eenige baēroet
sen zijn ge woonlic te makē baeilil of officier
in sinē houe/ die vseert vā hātepkē dat hi des
sal mogē doē om sakē dienēde in sinē houe al
leen. Eñ is ꝟbodē bidē oꝛdinariē royalē dat
gheē tabellion oft notarisen rayalē anders
niet en maect in sinē bꝛieuē oft instrumentē
aldaer in wesen sal ghifte/ diensten bijsten
penninc oft peyne dattet eerste si gegeuē eñ
gediēt aendē coninc specialic/ maer genera-
lic aen allē iusticierē eñ aendē eerstē aldaer-
mē hē sal willen betreckē. Eñ bi die selue oꝛ-
dinantie royale is expꝛesselijc ꝟbodē aenden
bewarers des segelē royalē dat si anders de
bꝛieuē niet en segelē die daer op dienē/ indiē
dat si de besegeldē so en sout vā gheēre waer-
den wesen/ daer ō dat die partiē die sulke ob-
ligatie hebbē/ hē niet betreckē en souden mo
gen aen wat rechter dattet hē belieft/ sonō
misdoē/ eñ datmē hem mach betreckē al tot
wat heere datmē sal willen nae dat hi hoge
insticie hebbē soude/ eñ alsdan die goeden al-
daer geuondē warē/ hi soude de executie mo
gen doen. Noch oec bidē officierē of dienaers
vandē coninc en mach hi daer af niet wesen
geperturbeert/ ten waer bi alsoe dat in hem
gebꝛeck ware of weygeringe vandē rechte.
Eñ oftmē hē eerst betrect aendē officierē vā
dē coninc/ aldaer so sal die kennisse blijuē son
der daer af rennoy te doen.
¶ Item wi verbiedē dat alle tabellions eñ
notarisen oft clerckē vā officien vā onser iu-
sticien seyt die vooꝛs. oꝛdinancie eñ castume
royale/ niet en nemē dan redelike salarisen.
Dats te wetē eñ te ꝟstaē vā dꝛie leguien ee-
nen penninc eñ vā dꝛie tot ses .ij. penningen
Eñ eē spāne lanc sal elcke ligne wesen eñ in-
houdē tseuētich letterē. Eñ indient meer in-
houdēde waer si meer nemē/ eñ vā min min

na die quātiteyt alſt voorſ. is. Eñ alſo ſuldi oec wetē eñ ōſtaē vādē inſtrumētē vandē tabellions of notariſen eñ clerkē of ander ſcriuers dat deſe forme eñ taxacie aldaer in gehoudē ſi / indiē daer geſchil af ware.

¶ Item ſo is v̄bodē bid voorſ. ordināciē tot ale dat gheē tabellion en ontfanget enige cōtractē voor hē / ten ſi dat de partie kent of dz met hemliedē zijn enige pſonē geeſtelic dieſe kent. In dien datſe die tabelliō niet en kennet / eñ dat dye inſtrumente daer af mencie maect. ¶ Item dat die tabellions niet en ontfangē inſtrumēt te makē teghen goede zeden oft goede werckē noch tegēs de kercke noch tegēs dat heylige geloue noch tegens dē prince tot onmogelic noch tegēs die warachtige termē vāder iuſticie. ꝛc.

¶ Vandē eedē calumnien die een yegelic ſculdich is te doē in zijn ſakē.

¶ Capittel. CC. xcv.

TE wetē is vandē eedē calumniē / dat is den eedt die elck ſculdich is te doen in zijnre ſake die hi voor dē rechter heuet na dat hi daer af v̄ſocht is / dats te wetē dat hy houdt te hebbē goede eñ rechtuerdige ſaeke den eyſch te doē die hi doet / eñ dz hi inō waerheit alſo gelooft. Eñ de v̄werer dat hij hout goede rechtuerdige ſake vā hē te verweren eñ dat hi dat in goede getrouwe gheloeft op dat heylige euangelie.

¶ Item iſt te antwoordē tot articulē / ſo behoort te weſen dē eedt dat hi houdt gelooft eñ affirmeert die articule bi hē ouergegeuē in zijnre ſake / rechtuerdich eñ redelic te weſen ten beſtē eñ rechtuerdichſtē dat hij weet eñ of hi daer in enige ſake wiſte die nz waerdich en waer / hi ſoudet doē wtdoē eñ roperē na zijn beſte wetēſcap. Eñ vanō ſide vādē v̄werer behoort gheſworen te zijn dat hi antwoordē ſal ten articule vandē eyſcher / alſo warachtelic alſt hem mogelic ſal weſen na zijnre macht eñ beſte wetenſcap / gelouende alle tghene dat zijnre cōſciencie hē wroegen ſal waerdich te weſen niet te wrakē / eñ en ſal gheē ſake ſeggē / die hi niet en houdt waerachtich eñ rechtuaerdich te weſen / ende en ſal enighen belet moeyniſſe noch wedſeggē doē aendē tugē / die partie aduerſe ſal wyllē belyen ende ouergheuē / eñ om hem en ſal hy gheen tuyghen amminiſtreren. ſi en zijn warachtich eñ rechtuerdich na zijnre wetēſcap Ende alſo behoortet geſworen te weſen vāder ſake vanden eyſcher dat hi gheen tuigen amminiſtrerē noch beleyen en ſal. ſij en zijn warachtich eñ rechtuaerdich na zijnre wetenſcap ſonder ſaluacien ne gheē ende en ſal ſetten enige delay noch belet aē trecht vanō ſake bi friuole cautele of cauillacie negheen Ende alſdā behoren die tē partie eñ die anō te ſweren / eñ daer op gheuen die wiſe rechters ſekere articulen die alſo inhouden.

Illud iuretur quod lis ſibi iuſta videtur.
Sic inquiritur quod verum teſtificetur.
Nec procurabil vt falſa probatio detur.
Ut lis terdetur dilatio nulla petetur.

¶ Item alle dz ghene dat voorſeyt is. mach weſen geſworē bi procureuren nader regule / eñ fayte van procuratie. eñ en is niet ghehouden die procuroer te affirmeren ende die voorſcreuē eedē is doen dan inō ſiele van ſijnē meeſter. Maer weet dz hi wel behoort te weten. eñ te ondſoecken ſinen meeſter alſoe wel eñ alſo nae die waerheit alſt hē mogelic weſen ſal. op dat hijt ſekerlijcker doen mach want na die inſtructie van ſijnen meeſter ſoe is hi des ſculdich te doē. eñ tot zijn pericule. Eñ of hi anōsdede hi doet des tot zijns ſelfs perikel eñ auentuere vā lijf eñ vā ſiele.

In ¶ vt. C. de iuramen. col. ſup. l. i. ꝑ. ij. & iuramētū qualiter p̄ſitū videtur i ſilibet articulis repetitum.

¶ Itē te ſweren inder ſake eñ te dragen dē eedt vāden v̄werer optē eyſcer dz die clerckē hieten inden latijn Deferre iuramentum. Noch moechdi wetē dz alle rechter ſculdich is te doen ſweren inder ſake biden eyſcer eñ oec bidē v̄werer inder forme eñ maniere gelijc als voorſcreuen is Nochtans dickent gebuert dat die ptien cōpar ātē voordē rechter die eyſcher ſtelt ſinen eiſſe inden eede vandē v̄werer. eñ ſeit dat hi hē daer af ſal gelouen So weet dat alſdan die verwerer ſchuldich is daer af te ſwerē eñ vā alle dat gene dat hy ſinē eede daer af affirmerē wille. ſo behoort aldaer afgeloeft te weſen. ſonō nemermeer

ander tugē noch repꝛoces of wederseggē te
doē/ eñ recht so behoꝛt daer op stadt te nemē
pꝛo et cōtra. Maer indiē de ǒ werer daer op
A
niet zwerē en woude/ eñ dat hijt alsoe wedō
de actō reē ā / nota.l.idem / ibea.
wilde settē indē eedt vandē eyscher. Weet
dat alsdā de eysceer sculdich is daer af te swe
ren/ende en mach noch en behoozet des niet
te weygherē. Eñ in dien dat hi niet en dede/
hi behoozt te vuallē in sijnen eysche eñ wedō
geuen de costē/ eñ in dien hi dat swerē wille
na dattet aen sinē eedt geseedt is/ hi behoozt
gelooft te wesen vā alle tgene dat hi daer af
B
swerē sal sonder tegēs te doē. Eñ oft gebuer
C.de iure in / ā.l.delata iñc / lo.meliꝰ facit / .de bo.auc. in / n aliēa possi / ere.l.fi.§.vl.
de dat de ǒ werer niet en woude swerē noch
des niet en woude weder setten totten eede
vandē eyscher/ alsdan behoozt hi ǒ wonnen
te wesen vandē eyscher bi cōtumacie van ee
de om die waerheit. Eñ behoozt also daer in
gecōdemneert te wesen eñ indē costē/te we=
ten is dat aldaer zijn seker sakē indē welckē
den eede te swerē inder sake niet en mach/
C
noch en behoozt alsdan weder gesedt oft ge
Decre.de iure / in c.ex admini / stra.et c.dibito
stelt te zijn/ gelijcker wijs oft de man maect
querele tegens sinen wijue/om dat sij hē vā
sinē goedē ghenomē heeft inder sake dē eedt
en is niet weder te stellē op dē man. A
D
Want tgetugen behoozt den man toe.
Decre.dict.c.p / reniit ij.
¶ Item noch in ander saecken/ oft die credi
toer enige pande te pande heeft/ eñ hi dat ǒ=
coopt bi gebꝛeke van betalinge sonder te roe
pen den schuldenaer/ eñ de schuldenaer we=
E
ten wil/ waer om oft om wat pꝛijse zijn pā=
Decr di.c.pue / nit.iū.c.si vero
de vercocht is. Weet dat de creditoer gehou
dē is te zweren om wat pꝛijse dat hijt gege=
uen heeft/sonder des weder te stellē tottē ee=
F
de vanden eyscher. B
Decre.dic.c. / quanto.
¶ Itē ghi moecht wetē dat also wel alsmē
swerē moet in sakē also wel behoozt geswo=
G
ren te zijn bi beschreuen recht in eysche van
Decre.dic.c. / veniens.
coste. ¶ Item of de clerck dach
heuet int pꝛoces vooꝛ waerlike rechter in ey
sche/hi moet eñ is gehoudē den eet te doē ca=
lumnieux/ alst recht dat onder wijst/ des ghe
lijcs moet hi oec doē int ǒ werē/na dat hi soꝛ
teren wil iuredictie/ niet tegēstaēde eenige
saken oft costumē ter contrarie/oft anders
de fault soude gegeuē woꝛdē tegēs hē/gelijc
als een waerlike. Oft ghebuerde dat yemāt
geswoꝛē hadde te betalē woecker Weet dat
vā sulckē eede mach gedaē zijn dispensacie/
nochtās of gebuerde dat sonder dispensacie
eenige met recht veruolcht wert/ weet dat
om dies wille dat so scerpe sake is vandē ee
de/datmē houdē eñ betalē moet den pꝛesta=
cie te repeterē dē eedt ghequijt/ wāneer als
hi betaelt heeft het gene dat hi geswoꝛē he=
net/mer de sake betaelt eñ dē eet geuꝛiet het
ghene dat also betaelt is mach mē met reden
repeterē met recht/ eñ daer is recht tuerdige
sake vā des te doē na bescreuē recht.
C ¶ Item ghij moecht wetē dz so wie
enigē eet doet vā eenige sake te doē/ eñ daer
na hē te voꝛē coemt dat dese sake also geswo
ren noch beter waer in anď maniere ghedaē
Weet dat om die sake te verantwooꝛdē/ eñ
in duechdē te ǒbeterē/men hem niet en ver=
swert/ maer is verbeteringhe van eede op
die saecke. D ¶ Item oft ge
buert dat yemāt met crachte oft bedwange
oft wt vꝛeese constant eedt doet vā enige sa=
ke of gelooft te doē/ weet dat sulckē eedt niet
en is te houdē/na dattet is tegens reden eñ
goede sedē eñ op sulckē eedt valt lichtelic dis
pensacie. E ¶ Item noch
sept die vooꝛs. recht/dat een ridder behoozet
wel te wesen gedispenseert vā valsche tuge
die onwetelic coemt tegēs sinē eedt gedaen
sonder dat hi redē heeft te comē tegēs ande=
re dan bi sinen pꝛoperen wille. F
¶ Item of ic geswoꝛē hebbe te doē tghe
ne dat eē anď mi gebiedē sal/ eñ hij mi gebiet
te doē tgene dat ic bi anderē tijdē geswoꝛen
hebbe niet te doē/op dat hi mi gebiet sake on
behooꝛlic/gelijc als tegēs die kercke oft tegē
iusticie oft tegens goede zedē. ic en ben daer
aen niet gehoudē te obedierē/noch daer ǒ en
come ic niet tegēs minē eede met reden.
G ¶ Noch seit die bescreuen rech=
te/oft ghebuerde dat ymant eenen eedt dede
tot andere van hem te doen sulcke ghelofte.
op dat hy sulcke sake doet dat in dien de ghe
ne wien den eedt ghedaen sal woꝛden/ ghe=

breclic valt te doẽ/ tghene dat dẽ ghenẽ dier
sweert meynt dat hijt doẽ soude eñ die ghe-
ne dier sweert gebreclikẽ valt vandẽ eet die
hi hẽ gelooft heeft. Weet dat hi niet en beho
ret gehoudẽ te wesen voor bsworẽ noch vã
valschen eedt. A

Item noch onder wisen die bescreuẽ rech
ten/dat clercken die in clercscappẽ leuen/die
niet en houdẽ enige temporaliteit/niet ghe-
houdẽ en zijn te swerẽ noch enigẽ eedt te doẽ
met die waerlike personẽ/noch daer toe en
mogẽ die waerlike hẽ niet bedwingẽ in eni-
gher manieren.

Oft gebuerde dat yemant ghesworẽ had
de eñ eedt gehdaẽ/dat hi teghens iemant an
ders int speciael nemmermeer weesen coe-
men noch procederẽ en sal. Weet dat daer õ
niet en bliuet/oft gebuerde dat de ghene die
also gesworẽ heeft te doẽ heeft in zijnre per-
sone tegẽs de gene daer hi also toe gesworen
heeft/wel mach hijt doẽ sonõ te comẽ tegẽs
sinẽ eet/mer des en soude nz mogẽ doẽ indiẽ
dattet gebuerde te doẽ õ kerke of om geesteli
ke personẽ/als vã monasteriẽ of vã collegien
noch oec tegẽs zijn eygẽ lants here.

B Item of de man op seide sinẽ wiue
dat si hẽ enige goedẽ wech gestekẽ hadde bu
ten zijn kennis/weet dat die man tegẽs zijn
wijf nz en behoort ontfangẽ te wesen ten ee
de noch de rechter en behoort hẽ daer af nz te
gelouen. Item oft yemãt enich vuolch doet/
om brieuen te sien of weder te hebbẽ/welke
brieuẽ in bewaernisse zijn/ofte in depost vã
yemãt anders/eñ dẽ ghenẽ so wiemẽ eyscht
als dan seyt dat hi gheẽ en heeft. Weet dz hi
gehoudẽ is te swerẽ eñ te affirmeren dat hij
gheẽ en heeft noch dat hy niet en weet waer
datse zijn/eñ indiẽt dat hijt wiste hij soudet
gaerne seggẽ eñ doẽ wetẽ/noch dat hi bij ar-
ghelist die niet gegeuen oft getransporteert
en heeft om te benemen. datse den eyscher nz
hebben en soude/hoe dattet si/noch dat hijse
niet wech ghesteken en heeft/ende met so ve
le machmen ende is schuldich haer mede te
passeren. &c.

Itẽ moechdi weten dat gheẽ rechter met
redene geordinert/en mach noch en behoort
te bedwingẽ enige partie te swerẽ inõ sake
wtgeseyt die sakẽ bi bescreuẽ rechte te ordi-
nerẽ/geliker wijs als te bedwingẽ te swerẽ
in cas vã deposiciẽ/eñ in deser saekẽ is te be-
dwingẽ dẽ tuge gebracht om te tugẽ bi detẽ
cie vã vangenis/indiẽ dat hi niet tuygen en
woude bi alle andere behoorlike wegen.

Item mach ende behoort te bedwindẽ te D
sweren in cas van eede calumnieux het si dẽ D.c. pneuit. §.
eyscher ofte den verweerer. Den eyscher in
dien dat die verweerer hem bedroeghe op si
nen eedt/alsdan behoort hy te zweeren ofte
zijnen eysch te verliesen. Eñ anders en beho
ret hy niet bedwongẽ te wesen om te swerẽ

Item en behoort nyemant bedwongẽ te E
wesen te sweren van eens anders saeke ten ex.d.c.pericia.
si in deposicie van getuyghenisse/Item so en
behoort oec nyemãt bedwõgẽ wesen te swe
ren/van saken die openbaerlikẽ aendẽ rech-
ter ter contrarie/noch tegens brieuen betuy
ghet/hoe wel dat den eyscher hem bedroghe
inden eede vanden verweerer. Itẽ en mach
nyemant obligeren sinen erfghenaem of suc
cessoer te sweren na zijnre doot. Ende alsoe
wordet ghesept bi arrest van parlemẽt/om
die capittele van doornick teghens den pro-
uoestende gesworen der seluer stede. Wel
ke prouoest ende ghesworẽ seyden/dat dye
voorschreuen vanden capittele geobligeert
waren teghens hem. by huere predecessoers
te sweeren vanden wijue/die si in harẽ pro-
uisien hadden/dat si nyemant daer af eeni-
ghe waerlijcke persone en vercochten/sij en
waren daer af ghehouden te zwerẽ hoe wel
dat zijs vercocht hadden oft moghen hebbẽ.
om die stede die excijse van elcken stoop also
ghewoonliken is in die stede te betalẽ. Die
voorscreuen vanden capittel segghende dat
si niet ghehouden en waren te swerẽ om de
fayte vander composicie. vanden canonikẽ
voortijts. oft si hem daer toe verbonden en-
de gheordineert hadden. het en behoort niet
te begrijpen noch te verbinden. den teghen-
woordighẽ te sweren. twijfelike sake is vã
gheestelicheit. Het wort geseyt datmẽ nz en

sullen werdẽ te ỽdachuaerdẽ om getuge te dragẽ der waerheit inder saeke so verre als zijt weten. Eñ van des te doẽ so geuen wi v macht. ₰c. ¶ Dat inhoudẽ vandẽ rescriptie oft ouerscreuẽ vanden voorscreuen sergant.

¶ Die rescriptie vandẽ sergant behoort sulke te wesen. Aen eerbarẽ eñ wisen minẽ lieuen here mijn meesters dese. ₰c.

¶ Eere dienste eñ reuerencie met alle obediencie/ mijn lieue herẽ/ v belieft te wetẽ dz ic ontfangẽ hebbe een cõmissie/ doer de welke dese mijn rescriptie gehecht is/ vã welcke cõmissie ic om die te interinerẽ/ ten ỽsoeck vã desen. ₰c. genoemt inđ voors. cõmissie dẽ derden dage in mey ic mi transpoorteerde inđ stede vã S. amant/ aldaer mi ghesept wert dat dese. ₰c. wõachtich was/ die welcke in der presencie vã desen. ₰c. sergant mij ỽleet om te sien doẽ mijn exploot bidẽ puoest đ seluer stede/ ic ỽdachuaerde dese. ₰c. te cõpare rẽ ten dage beteekẽt in mijn voorseyde commissie/ voor v liedẽ tot doornic indẽ huse vã desen. ₰c. aldaer ghi ỽcorẽ hebt te houdẽ/ eñ te doẽ uwer audicie te sien doẽ eñ volcomen dat inhoudẽ vander seluer cõmissie eñ al bider forme eñ maniere als bidẽ seluẽ behoret gedaẽ te wesen/ de welke mi antwoorde dz hi wel gehoort hadde tghene dat ic ghesept hadde eñ begeerde aen mi te hebbẽ copie vã mijnre cõmissie eñ rescriptie/ dat welcke ic hẽ cõsenteerde/ so verre als ic dat met redene mochte of sculdich was te doen.

¶ Itẽ ten versoecke vandẽ voors. dese ghenoemt alst voors. is in minre cõmissie/ ic verdachuaerde oec dese. ₰c. ten voors. daghe eñ plecke/ om te deposeren eñ getuge der waerheit te geuẽ inder voorscreuen sake De welke mi antwoordẽ dat si hem wachtẽ soudẽ van misdoen/ eñ hoe wel dat mi meer ander tuyghen ghenaemt warẽ te ỽdachuaerden om die voorscreuẽ dese. ₰c. Nochtans om sekere nootsakẽ die ic hadde/ aengaende mijn officie van serganterie eñ om den coninc Ic en mochte op dese tijt niet mede te verdachuaerden. Maer si begheerden wel op mij dz icse tot anderẽ dagen soude ỽdachuaerden/ welcke sakẽ ic hem cõsenteerde. Alle des certificere ic v bi deser rescriptie/ gesegelt van minẽ seghel/ die welke ic gehecht hebbe aen dese teghenwoordighe brieuẽ. In kennisse der waerheit. ₰c.

¶ De maniere om te makẽ zijn pces ỽbale

¶ Capittel. CC. ₰c.

Die forme vandẽ pces ỽbale behoort sulck te wesen. Indẽ iare. M. CCC lxxxiij. op sulckẽ dage. Wij cõmissarisen gecõmitteert eñ gedeputeert in dit stuck. Ontfangẽ hebbende die brieuẽ van edelẽ eñ mogende here mijn here die regierder van tornachis ons geuende eñ attribuerẽde macht van cõmissarisen/ daer af dat inhoudẽ hier na volcht.

¶ Tristan vandẽ bossche. ₰c. Welke macht gheuondẽ sal werden inden sack vã desen tegenwoordigẽ pces geteekẽt optẽ rugghe by A Wt crachte vãdẽ welkẽ macht. ₰c. wij ten ỽsoeke vã desen ghenaemt inden voors. macht cõmissie gegeuẽ hebbẽ/ gaende tot sekere sergantẽ vãdẽ coninc om tedachuaerdẽ de ghene die te ỽdachuaerdẽ zijn. Welke cõmissie eñ rescriptie daer af gedaẽ/ geuõden sal werdẽ indẽ sac geteekẽt optẽ rugge bi B. Eñ des gelijcs om ptie aduerse macht vã cõmissarisen cõmissie eñ rescriptie die genõdẽ sal werdẽ indẽ voors. sac geteekent optẽ rugghe bi sulcke teekenẽ. ₰c. Eñ also vã stucke te stucke/ so veel vander eender side als vã die ander side/ alle settẽ teekenẽ/ eñ scriuen alle dagen gehoudẽ bidẽ voors. cõmissarisen tot int sluyten toe vanden sack.

¶ Hoe datmẽ behoort te euãgeliserẽ dat pces wãneer altgeconcludeert is.

¶ Capittel. CC. xci.

Die forme te euãgelizerẽ dz pces is de euãgelie gehieten een cedulle die behoort te wesen gecõsigneert butẽ dẽ sac/ die also behoort in te houdẽ/ aen edele eñ mogẽde herẽ mijn here de regeerder vandẽ bailiuscapen. ₰c. dese eñ dese. ₰c. cõmissarisen ghecommitteert eñ gedeputeert bi v inder sakẽ/ hangende inden houe vandẽ coninc te door

nine In welcke sake wi v doen te weten dat wi hebbē geprocedeert eñ voort gegaen ō te ondsoeckē die waerheit vanđ sake also naer stelic alst ons mogelic is geweest. Eñ dat by der macht ons daer op ghegeuen dat wi des mochtē eñ sculdych warē te doē gelijc/eñ dz bi proces die wi daer op gedaē hebbē de wel ke wij v weder senden beslotē eñ besegelt vā onsen segelen sal mogen bliken met die voor seide partiē daer op verdachuaert tot sulckē daghen.rc. voor v oft uwen stadthoud/ indē voorscreuen houe/om te sien dye selue pces ontfangē eñ daer inne voort procederen alst behorē sal.gegeuen te doornic op sulkē dach

¶ Vanden arbiters.

¶ Capittel.CC.xcij

Arbiters zijn gheseit na opini vā som mige arbiters eñ na opinie van andere arbi tratoers.eñ na opinie vā anđ minlike pays makers.eñ na io.an.zijn sy gheseit die gene die bidencōsente van partien zijn gecorē eñ op peine vbōdē eñ gestipuleert te houdē het gene dat si doē sullen oft willen doen vandē gescil tusscen hē liedē. Oft anđs arbitrages is een wille oft machte gegeuē enige diet aē nemen wyl determineren/eñ pronuncieren opt gescille vandē partie/hét geene dat redē daer af wt wijst So weet dat so wel als dye rechter determineert tot sentencie so behorē arbiters horē eñ gheuē trecht aldaer dattet behoort/so moechdij wetē wat differēcie dz ter is tusschen arbiters eñ arbitratoers /eñ minlike cōpositoers. Arbitres en mogen inđ sake hem gecōmitteert eñ gesubmitteert an ders niet procederen dā bi regule van rechte bewarēde na dattet ghealligeert of voor hē betuycht is Wāt geē tractaet en mach noch en behoort hi dair inne te doē/niet meer dan dē rechte. Eñ en behoort niet te hebben meer fauoer oft gunste totter eēre partie dā totter andere Mer alle te laten gaen na regule vā rechte Arbitratoers is de gene die vāđ sakē is belast tot zijnre cōsciencie regule vā recht bewarende oft niet/eñ mach die partye ap pointieren na dattet hem goet dūct. Minlij ke cōpositoers oft paysmakers zijn die gene die bidē cōsent vandē partien hē liedē accor deren eñ vereenigē bi haer cōsent eñ veenyc heit. Dats te seggē dat elc vā desen partyen wel weet wat hij daer af behoort te hebben voor die wtsprake vāđ minlike cōposicie. Ac b moechdi wetē dat arbitragen is aē ghe nomen oft compromis oft gheset/want bi al le dese namen machmense noemen/ eñ en is niet waerdich/ten si dat hi gefundeert si op iij.fundaciē Dats te wetē dz daer si trouwe peyne eñ dach Daer behoert te wesen trou we om dat tot warachtich compromis moe ten die partiē hē vbinden bi trouwe te hou den tghene dat die arbiteren sentencierē sul lē/noch moet al daer wesen dach prefixie eñ genoemt/binnen welcken si behoren gesept gesentēcieert eñ gedetermineert te hebben en ouer welcken dach/ die arbitragē niet ge dueren en sal/mer sal tot dien dage wtgaen Noch moet aldaer peine wesen geordineert want so wie gebreckelic waer te onđhoudē die arbitragen/hi soude moetē vuallen in de peine daer inne begrepen. Eñ oft een van de sen drien saken gebrake in cōpromis. het wa re onsouffisant eñ en is niet te houden noch te cōseruerē Die arbitragen aengenomen bi dē arbiters si behoren te doen scrijuen die cō promis eñ behoren daer af te heffen breuen vandē rechter oft van tabelioen. Wāt anđs darbiters souden procederē onbehoorlic Dz gedaē si behorē voor hē te assigneren partiē sekerē dach eñ behoorlic i eerlike plecke daer si vri comē mogē sonđ brese noch twijfel. eñ dat bidē cōsent vādē partiē Wāt indient an ders gesciede die partie die ten dage niet en cōpareerde/soude hebbē rechuaerdige onle den Want ten dage geassigneert in arbitra gen/daer inne zijn begeert drye solemnitey ten Dats te wetē den dach. die plecke. eñ die vre/of anđs indiē daer gebrer in waer eñ dz die eē ptie nz en cōpareerde/hi soude daer af wesen geexcuseert. eñ die redē is/dat indien si nz en vclaren de sakē voorscreuen/die par tien mogent qualic weten. ō dies willen dat darbiteren nyet en hebben ghedinghē noch ghewoonlijcke daghen als die rechters doē

N Nota differentiam inter arbitratorē et amicabilē cō positorē. Sed i veniente dē sunt. l. societa tē. §. arbitra/ torū.ff. pro so cio. et. c. quita nallis de iure iu. extra et ibi per doc

Vt C. de arbi. l. i §. i. nec a sen tentia arbitri appellatur q̄r ex ea actio nō oritur sed me tu pene paret dūmō ɔ. pmis sui; fit de iure pscrīs snia la ta fit intra ter minū cō pmis si. B

vide. c. psenta ta de testi. et. l. vl. C. de testi. vbi istud vlti. satis pbatur. C

Hoc q̄ dr h̄ de appel. nō ē vez in ar bitro appella ri nō pt; l. i. C. eo. s; ī arbitra tiōe ē dubiū an ptiū puen tiōe possit re nūciari reduc tioni ad arbi tiū boni viri. D

C. de tpo appella. aut ē ti. sed tñ in me dio Jsta auctē tica nō loq̄tur de appellatiōe inter posita a sentēcia arbi tris s; dt q̄ dū. cō. pmisso in medio cāe appellatiōis i teriecto tps i stantie illius appellationis nō labitur q̄t cūq̄autus die tanerit cōpro missum.

ēn haren houe So weet datmen niemant en
mach bedwingē te wesen arbiters. ten si dz
hē belieft Maer als hijt aenghenomen heeft
die rechter mach eñ behoort hem te bedwin
ghen voort te gaen inden arbytrageen ende
voort te procederen duerende den tijt vā ha
re macht Eñ die macht geexpireert. die arbi
trage is geheel eñ al te nyeute eñ en hebben
niet meer macht Eñ mē en mach noch en be
hoort hem vorder te dwingen Eñ indien dz
sy binnen haren tijt niet gedetermineert en
hebben tot sentēcie diffinitiue/ oft tot appoi
tement tusscen die partien Weet dat alle dz
ghene dat voor hem lyeden gedaen gewee st
is/is gheexpireert eñ niet waerdich/nēmer
meer weder daer op te keren/ hoe wel dat si
ghehoort eñ geexamineert hadden/eē groot
deel vandengetugen eñ noch gehoort repro
chen eñ saluacen/oft datse vorder ghe proce
deert hadden tot recht te seggē/ so en waert
niet waerdich. na dat binnen haren tijt enō
macht de sake niet en waer gedetermineert
A ¶ Ende daer om so wie wijslijc
doen wil/hi behoort te doen bi sulcker voor=
waerde of forme ende maniere dat indyent
ghebuerde. dat die arbiters niet eens warē
van recht gedetermineert te hebben den tijt
van haer macht/of dat sijt niet doē en moch
ten om wat sake dattet waer /dat dye pces
voor hem lyeden ghedaen. inden state daert
in wesen soude tē dage dat haer. macht expi
reert. alsdan ghehoudē soude wesen goet eñ
waerdich voorden ghenē wient toebehoor
de weder te brengen voor den rechte /eñ oec
also voort te gaen al daer inne alst redelijck
wesen sal. B ¶ Eñ soe wie an
ders maect zijn compromis/hi maectet ōbe
hoorlick ten si bi also dattet si partie/die als
dan wil dyffereren ende wech gaen alsmen
die sake decideert. ꝛc Item weet dattet indē
rechter locael oft souuereyn is te bedwingē
die arbiteren/ van wat state oft condiciē dz
si zijn/na dat si aengenomen hebben die sae
ke ende arbitrage Eñ dat die sake sulck si en
de van sulcker conditie/ dat die rechter daer
af bekent mochte hebben. indien men aen hē
versocht hadde /ende dattet si van zijnre iu
redictie Ende of die arbiter niet gedecideert
en heeft binnen sinen tijt die arbitrage ende
die proces gheda en sij/ende ghefundeert by
sulcker maniere/dat soe wes daer af waer=
dich bliuen sal ō te pcederen tot recht Weet
dat die rechter mach nader macht vandē ar
biters gheexpireert alle euoceren eñ weder
roepen voor hem om te procederen eñ deter
mineren tot rechte. ꝛc. Noch mochdi weten
dat/ hoe wel dat die partiē hē zijn gesubmit
teert/ten segghen vanden arbiters bi condi
cie van haer seggen te houdē/eñ dat daer in=
ne zijn die drie condicien bouen ghescreuen.
Dats te weten trouwe. peyne. eñ dach. Eñ
belouen dat sy daer af nemmermeer appelle
ren en sullen/niet te min mogen die partyen
daer af appelleren/noch eenigen verbanden
die si gedaen bebben van niet te appelleren.
dat en is nyet waerdich/ si en mogen wel ap
pelleren/soe gheringe als si hem daer af ghe
uoelen ghehindert/het si in accessore ofte in
principael. ꝛc. C
¶ Eñ ghi moecht weten dat dye appellacie
gedaen voor arbiterē oft van sentencie van
arbiters/die appellant mach releuerē voer
wat rechter dattet hē belieuē sal/het si voor
waerlic rechter of gheestelic. Want aē wel
ke dz hijt releueert en behoort daer af gedaē
te wesen eenige renuoy. biden redenen van
den submissie eñ cōpromis daer in die partē
en hem zijn gesubmitteert Want met meer
redē en ist te eyschen dat renuoy vāden rech
ter/aen wien datmē dye appellacie ghereleu
ueert heeft vanden arbiters/dan men sacke
heeft te eyschen dat renuoy vanden arbiters
aē wie partie hem gesubmitteert zijn eñ na
bescreuen recht vā appellacie ghedaen van
sentencie of appointemente vā arbyters en
valt gheen prescriptie. van tide te appellerē
noch te volgen dat appeel van hē ghedaen.
D ¶ Wat personē mogen zijn arbiters.
¶ Item en behoren nyet begrepen te wesen
in coumpromisse vā arbitrage/eygen oft euer
murigē/noch op hem en behoort enighe ghe
blijf gedaen te wesen. so en doet oec op. vrou

wen noch op weesen oft iongē die inder onō danicheit oft regimēt zijn vandē vad om sake die dē vader aengaet. A Wāt sentencie die bi sulke arbiters gegeuē waer en is niet waerdich/noch en behoort ghehouden te wesen. Eñ hoe wel dat in eenige arbitrage twee personē warē/eñ oz de eē vā sulker cōdicie waer/ so en waer die sentēcie nz waerdich/ten waer bi also dat na de sentencie gegeuē enige vandē voorz. cōdicië alsdā quame tot kennis. eñ dat daer vorē de selue man gehoudē geweest hadde/eñ gereputeert voor vrij/ wāt alsdā soude de sentēcie houdē eñ alle anō vā wat cōdiciē dat si mogen wesen arbiters/nae datmen aen hem liedē bliuen wil. B

¶ Hoe datmē hē verdraecht van arbitragen.

¶ Eñ hoe wel dat yemāt aengenomē heeft te wesen arbiter vā enige sake so mach hi hē daer af vdragē bi veel manierē/dats te weten dat soe wanneer dat een vandē partien da er a en hi arbiter is hem seit of imposeert infamie oft lelicheden. Want alsdan machmen hem verdragen vandē arbitragē noch gheen rechter na dat des geuonden sal werdē inder waerheit en mach hē niet bedwingen daer in meer te doen. Item ofte die een vandē partien viant wert teghens die arbiters/na dat die arbitrage aengenomē is/de arbiter mach hē daer af vdragē/ eñ de rechteren mach hē daer toe niet bedwingē. Itē na dattē arbitrage aengenomē is bi enighe arbiters/die partie latēde de selue arbiters ghingē tot ander arbiters Eñ daer na woudē weder kerē aen die eerste/ die selue mogē hē daer af vdragē eñ ontlastē/ noch daer na die rechter en mach niet bedwingē hoe wel dat die partien voorden rechter ghingē/om die selue sake daer af si ghesubmitteert souden wesen/ende dan weder dye sake woude setten aen die arbiters/soe en soude die rechter hem daer toe niet moghen bedwinghen Want het is den rechter te bespottē dat met redene niet gehenget en mach wesen/ eñ de arbiters zijn rechters in haer arbitrage/ergo zc. Item mach hē de arbiter daer af verdragen. bi siecte dye hem op coemt. Item mach hē daer af verdragen wanneer hi belast wert vā sinen here vā officie daer ō des niet doen en mach. Item wāneer dat hy aengenomen heeft te doen bedeuaerden die hē van node zijn. of die hem geboden werdē van sinen here. of bi bedeuaerden die hi ghelooft heeft te doen. Item mach hem daer af verdragen. wāneer hi te doen heeft voor hē seluen so grote nootsake euident. dat hē dye meer aengaet dan eens anders sake. eñ dat hi in gheensins en soude moghen doen die vē eñ die anō sonō daer inne gebrekelic te wezē C

¶ Item weet hoe wel dattet gheblijf daer alsi aēgenomē bi enighe arbiters noch tās macht zijn te nyuete hoe wel dat aldaer inne warē die drie principale redenen voerscreuen dats trouwe peyne eñ dach Noch so ist te nyeute bi ander manieren. gelijc als of tgheblif gedaen waer bi sulker manieren of condiciē. dat indē cōpromis begrepen waer D Wi ons cōpromitterē op sulcke peyne bi sulcker manieren dat soe wes dese. zc. seggen eñ sentencieren sal die niet tegen woordich en is int aen nemē dye cōpromis en sal niet waerdich wesen noch sulcke gheblijue en is niet waerdich noch te houden wāt alle gebliue eñ arbitrage behoort te wesen vā vrye liberaliteyt als een rechter oft anders. het en waer niet waerdich.

¶ Item en is niet waerdich geblijf die gebleuen is twee personen bi sulcker condicie. dat indien si niet en mogen veenigen. si mogen nemen den derden man ten waer bi also dat int gheblijue doende /dye selue derde mā aldaer in ghenoemt si eñ verclaert Eñ die redē is. dat de arbitrage wesen moetē seker eñ claer ghelijc alst voorscreuen is Eñ of die arbiters niet eens en waren te nemē die derde man te noemen/eñ te kiesen. dat gheblijue en soude niet seker wesen. mer onseker. Waer omme. zc. E

¶ Item en is gheblijue niet waerdich wanneer vanden drie arbiters genomen dye derde aldaer nyet en is indyen dat hij aldaer sy datse niet vereenighen en connen. want het

A Quod nō ē ve. cū nā filiusfa. pe eē etiā arbiter in cā pris. l. sed et filiusfa. cū l. seq. ff. d arb.

B ff. de arb. l. pedius cū. iij. lē. z C. eo. l. vlti

C ff. habēt. ff. de arbi. l. ff. et si in seruū. §. sūt et aliij cū. ij. ll. se. z. l. hāt cū se.

D A pncipio hꝰ capīt vsq; huc concordant leges. ff. de rep arb. l. s z z si in seruū. §. sunt z aliij. cū duabꝰ l. sequen. vsq; ad §. quod aut p tor et. §. ite; iulianꝰ et. l. p. ponꝰ dit z. l. si cer pcor l. nō distinguemꝰ. §. non cogitur vsq; ad. §. finali minis.

E l. itē si vnꝰ. §. si in dies. ff. eo.

A
Errat h manifeste ꝫ ōt cōtra l si itres ff. de arbi. nā si pūs sit terti? lꝫ nō cōsentiat valꝫ ꝫ tꝫ laudꝫ duobꝫ cōcordan vꝫ d. l. si itres s/ sed si terti? sit arbitramētū nō valꝫ duobꝫ cōsentiētibus.
B
qꝫ ē fallū vt s deductū est.
C
l. qd tū ff. eo.
D
l. ita demū ff. eodem.
E
Ce hꝫ s dic. extāt leges in l. i. te si vn? §. itē pōponi? vsqꝫ i qlē. ff. s. eo.
F
Item auctoris te itelligāt qꝫ de spūalibꝫ cō pmitti non possit i clericū errat. c. ex parte extra eo. sꝫ si intelligat qꝫ nō ps cōpmitti de spūalibꝫ i laicū bñ dr. c. cōtiu. extra eo
G
l. nō distingue mus. §. iulia nus ff. eo.

es vā node dat alle de arbiters eens zijn/ oft anders het en is niet waerdich. A

¶ Ten waer bi also dat die cōpromissie inhoudende waer dat vandē drie die twee vereenicht souden mogen sentencieren eñ determineren dat gebliue/ eñ de redē is dat indiē de derde aldaer tegē woordich geweest hadde het mach wesen dat hi so veel goeder redenen voort gebracht soude hebbē/ dz die voorscreuen sentencie anders mocht geweest hebbē indien si gehoort haddē/ eñ of si nz gehoort en haddē/ so en soude aldaer gheē sentencie geweest mogen hebben. B

¶ Item oft dat geblijkt is vā veel querelen/ malcanderen geliken eñ dye sentencie vādē arbitrerē niet en verclaert alle de querelē die sentencie is vā haer seluē te niete/ mer ist vā somige querelē die malcandn nz en gelikē eñ die sentencie die niet en verclaert noch alle determineert/ daer ōen sal daer in de sentēcie niet te nyeute wesen/ mer men salt voort pcederen op die ander querele C

¶ Itē na bescreuē recht oft die arbitrage ghedaē is bi loosheit eñ forme de dol/ weet dattet vā hē seluē is te nyeute. D

¶ Itē oft die cōpromis gedaē is eñ gebleuē in een stede/ weet dat die arbiters nz en mogen gaen in een andr noch oec assignerē dach aendē partiē/ ten si bi alsoe dattet hē belieft want bi bescreuē recht daer die proches zijn begonnē aldaer behoort mense te eyndē Eñ bi die selue redē moechdi des wetē eñ verstaē indē gebliue eñ arbitrage/ wāt aldaert aengenomē eñ begonnē is/ behoort te wesen gedecideert. E

¶ Item vanden saken daermen niet op en mach cōpromitterē/ weet datter zijn saken die welcke niet en vallē in arbitrage vā yemant/ maer behoort daer af te wesen gedecideert bidē rechter die aldaer af behoort ende mach kennen/ ghelijc als die sake vā adultere oft ouerspel/ sakē van seruagen van personen/ saken vā hnwelic/ eñ alle gheestelike saken. F

¶ Item gheē sake criminele en valt in arbitrage Eñ sonderlinge vā rapt/ vā moort/ vā verraderie/ vā rouerie Want hoe wel dat die partie daer af vereenicht wäre/ so en soudet niet genoech wesen aenden heere. Eñ daer ō verbietet seer scarpelic die iusticie/ eñ en mach niet ghecōpromitteert wesen van sakē die begherē souereyniteit vandē here als in crimē/ want die actie niet aen en gaet partien/ maer aendē heere.

¶ Itē en mach niet wesen gecōpromitteert vā sake die dat vier begheerē.

¶ Itē eñ hoe wel dat somige hē cōpromitteren van diefte/ op dat si die gestolē saken weder mogen crijgen. Eñ oec vā dootslage dat met schone fayte geschiet is/ om die boetē eñ beteringe eñ satisfactie vā partien. Daer ō en is niet/ dat iusticie daer op behoort te vertoeuen/ si en neemt daer af pugnicie nae der sake Mer partie en mach niet verbodē wordē dat vā dese twee sakē/ te weten van diefte eñ van dootslach/ die partien en mogen wel accorderen eñ vereenighen indient hem belieft/ maer vander sakē bouen gescreuen en machmē noch en behoortmen hem niet te cōpromitteren/ eñ indient gedaē waer de rechter soudet ontdoen ende verbiedē/ ende daer in valt peyne.

¶ Itē noch en behoort te wesen gecōpromitteert van sake die hangēde is int parlemēt noch in houe royale sonder die licētie eñ oorlof vādē houe/ eñ in diē dattet gedaē waer/ dat en soude niet houdē noch waerdich wesen/ eñ de gene die dat dedē soudē beteren.

¶ Item en mach noch en behoort te wesen gecōpromitteert van sake die begheert infame oft scandelisse/ maer de waerheit moet geweten zijn bidē rechter/ wāt so wes daer afgedaen si bi arbiters daer ō en soudt niet bliuē/ ten soude moetē comē tot kennis vanden rechter. zc. G

¶ Vander macht vandē arbiters.

¶ Gesien vandē gebliue eñ submissie vā cōpromissie/ nae dat die wise castumierē daer af vserē in waerlike houē So wil ick seggē tghene dat ick vandē clercken daer af heb horen segghen ende houdē na bescreuen rechte Soe wetet dat den arbiter gheen macht en heeft yet te doen noch te sentencieren inder

sake of geblíue/na dat dē tijt vā haer macht is geexpireert/gelijc voorſ.is.

C Itē seyt dat recht oft eenige partie gecō-promitteer/eñ hi gebrekelic valt tē dage geassigneert bijden arbitrage/hi vualt in peyne gecōpromitteert.rc. Mer na opinie vanden wijsen castumierē die niet en zijn vanō meyningen/datmē om een deffault die peyne ōcrigē mach tegēs die deffault/ mer behoren daer te wesen drie deffaulten/eñ dye vierde om te sien iugeierē die profite van drie defaulten tegens hē geobtineert/alsoe als dat in regule vā rechte eñ in waerlike houē mach eñ behoort gedaē te wesen/wāt hoe soude arbiter gecōpromitteert tegēs hē hebbē meerder macht eñ auctoriteit dā rechter ordinarie en heeft/mer bi defaulte mach de partie diligente ōcrighē die sake eñ die peyne ofte sulcke profite als alsulcke dage bewijst naeden state vander sake.

Item na bescreuē recht moechdi wetē/ dat de arbiters behorē genomē eñ gecorē te wesen indiē geblíue bi getale ongelijc als.iij.v. rc. A Item behoort ghi te wetē dat in sake geblenē oft gecōpromitteert en is noch eñ mach wesen recōpēsatie/ wāt daer te voren en heeft gheē stadt noch en is ontfanclic ten si bi also dat specialic daer af si gecōpromitteert C Item moechdi weten dat of ij.psonē zijn gecōpromitteert in een geblíue eñ die een afliuich wort/ weet dat die arbitrage is te nyeute/ noch die erfname vandē doodē en zijn daer aen niet gehoudē te procederen ten si dat hē belieft. Eñ indien si daer en wonden procederē/ so sonder moetē wesē bi auctoriteyt vā rechter oft anōs en soudē si daer in niet moghē procederē noch en zijn daer toe niet ontfanclic B

C Itē dat geestelike sake niet en valt in arbitrage daer af gedaē eñ geordineert waer dat en soude niet wesen van waerden. Dit moechdi wetē biden bescreuen recht/ inden nyeuwen decretale. C

Dat inhoudt vādē brieuē vā cōpromis.

Capittel.CC.xciij.

Die forme eñ manier te makē eñ causeren dē brief vā cōpromis vandē geblíue is dese Alle den genen.rc. Condt si allē lyeden dat voor ons.rc.ghecomen zijn in propere psonen dese en dese.rc.die welcke bi hare propere eñ liberale wille/ō weluaren vā payse vā eewicheit eñ van vrientscap te voeden, eñ te onōhouden onō hē liedē/eñ ō te scoudē den cost eñ moeynisse dye daer af soude mogen spruiten/ van alle twist/gescil/ pces/ cōtract/comāschap eñ anōs.rc.die si hebbē eñ gehadt mogen hebbē te samen voortijs tot desen tegenwoordigē dage toe. eñ sonōlinge sulke.rc.hem zijn gesubmitteert eñ submitteren allinge ghelijc eñ al.inō sentencie eñ arbitrage viō forme eñ maniere/getrouwe eñ rechtuardich vā cōpromis vā eerbaer eñ wisen desen.rc.Dats te wetē.dese vanō syde vā desen eyscer in deser sake ter eēre sijde eñ dese ō die anō partie ōwerer ter anō side die welke willen eñ consenterē dat onōsoecken die waerheit op dat gescil eñ twist van den voorscreuen partien eñ daer in procederen in behoorlike forme tot indiffinitiue toe de voorseide arbiters daer in mogē doen eñ procederen als arbiters/arbitratoers. ofte minlike cōpositoers hē liedē macht geuēde/ eñ auctoriteit vā elcke vādē voorſ. partien vā des te doē eñ te arbitrerē Eñ geloefdē bi haer trouwen/daer op geswōrē in onsen hāden eñ op.xx. scellingen van peyne te houdē voor vast eñ ghestade/alle dat ghene dat by den voorscreuen arbiters arbitratoers oft minlike cōpositoers geseit gheordineert gepronuncieert ende ghesentencieert sal worden bi dien vereenicht.rc. inden voorscreuē geblíue/eñ te cōparerē tot alle die dagen by hem geassigneert/ op te vuallen in alsulcke defaulte als regule vā recht behoort eñ dye castume locale/vandē houe souuereyne vāō plecke Welcke arbiters daer tegēwoordich wesende ter liefte eñ cōtēplacie vandē voorscreuē partien/ dat aenghenomen hebben te doen/binnē sulcken tijt bij maniere eñ conditie/dat oft sij binnen den seluen dach nyet en hadden gedetermineert sententie diffitiue dat si mogen prorogieren eñ verlangen den

A
L.itē si vn?. §.1 impari.ff.eo.

B
c.er pte tua nřis ē aurib? de arbi.et.c.vl ti.eo.ti.

C
Decretali cōtingit interdictum eo ti.
Vide hic ea q̄ supradixi quō et q̄lr in p̄nali/ b? cōpromitti debeat

dach tot desē dage toe. &c. Des te getuge. &c.

¶ Item na opinie vā somighen / het is zeer vā node te cōpromitteren bi sulker forme ēn manier / dat oft de voorseyde arbiters nz en haddē gedetermineert binnē den seluē dage geassigneert / op dat alle dat ghene dat bi hē gedaē sal wesen indē voorseydē arbitragie / niet verlorē noch te niente en si / alst wesen soude indien dattet sonder dese cōdicien ghedaen waer dattet gespecificeert si / dat indien die arbiters niet veenicht en warē wt te sprekē die sentencie oft gedaen en haddē binnē den tijt vandē cōpromissie / bi wat weghe dattet ware dat alle dat ghene dat bi hē ghedaē is gelaboreert ēn ondersocht inder audicie vā der voors. cōpromis / het waer in tuge te horen of op reproces of salvacie dattet al waer dich wesen ēn houdē soude ten profijte vandē rechte om weder te brengē voor dē rechter vā der plecke / indien dat de voors. arbiters binnē haer tijt daer af niet gedetermineert en haddē / om die selue voort te wijsen / decideren ēn determinerē om den ghenē wien dat recht toewijst. Wāt anders alle dat ghene dat voor de arbiters gedaē waer soude wesen verlorē ēn te niete mettē costē / ten waer dat by dese wege gherelieueert waer / ēn also wordet geseit bi arrest vā plemēt indē iare. M. CCC. lxxx. om een saeke die welcke meester ian cannaert dingede om sekere personē vā der baeliuscap vā vermendoys / president op die tijt / mijn heer arent vā corbie. &c. dat oec geset si indē voors. cōpromis dat indien dat vander sentencie vandē voors. arbiters geappelleert wort / dat die appellant des sal ghereliceueert hebbē binnē .iij. maendē vanden rechter vandē plecke aldaer hi vertrekē soude wesen als vā appellatie / ēn die sentencie geset tot executie ten profitē vandē partien nō appellant / want anders soudet frustre wesen / daer om dat daer gheen tijt en is te relieueren appeel van arbiters.

¶ Vandē tabellions ēn notarisen.

¶ Capittel. CC. xxiiij.

Te sien vandē cōmissarisen ēn arbiters / die alle iugierē ēn determinerē mogen vā sake / so volcht daer na te siē vandē tabellioens. So weet dat bidē ordināntie ēn castume royalē / het is verbodē alle senescalē / bailiuwen / prouestē / rechters ēn officierē vandē coninc / te cōstituerē noch te makē tabellions of notarisen bi wat wege dattet si / want dese macht en is noch en behoort niemāt toe dan den coninc / wtgeseyt dat oft eenige baēroetsen zijn gewoonlic te makē baeilii of officier in sinē houe / die vseert vā hātepkē dat hi des sal mogē doē om sakē dienēde in sinē houe alleen. Ēn is verbodē bidē ordinariē royalē dat gheē tabellion oft notarisen rayalē anders niet en maect in sinē brieuē oft instrumentē aldaer in wesen sal ghifte / diensten vijfsten penninc oft peyne dattet eerste si gegeuē ēn gediēt aendē coninc specialic / maer generalic aen allē iusticierē ēn aendē eerstē aldaer mē hē sal willen betreckē. Ēn bi die selue ordinantie royale is expresselijc verbodē aenden de warers des segelē royalē dat si anders de brieuē niet en segelē die daer op dienē / indiē dat si de besegeldē so en sout vā gheēre waerden wesen / daer om dat die partiē die sulke obligatie hebbē / hē niet betreckē en souden mogen aen wat rechter dattet hē belieft / sonder misdoē / ēn datmē hem mach betreckē al tot wat heere datmē sal willen nae dat hi hoge insticie hebbē soude / ēn alsdan die goeden aldaer geuondē warē / hi soude de executie mogen doen. Noch oec bidē officierē of dienaers vandē coninc en mach hi daer af niet wesen geperturbeert / ten waer bi alsoe dat in hem gebreck ware of weygeringe vandē rechte. Ēn oftmē hē eerst betrect aendē officierē vā dē coninc / aldaer so sal die kennisse blijuē sonder daer af rennoy te doen.

¶ Item wi verbiedē dat alle tabellions ēn notarisen oft clerckē vā officien vā onser iusticien seyt die voors. ordinancie ēn castume royale / niet en nemē dan redelike salarisen. Dats te wetē ēn te verstaē vā drie legnien eenen penninc ēn vā drie tot ses .ij. penningen Ēn eē spāne lanc sal elcke ligne wesen ēn inhoudē tseuētich letterē. Ēn indient meer inhoudēde waer si meer nemē / ēn vā min min

na die quātiteyt alst voorſ. is. Eñ alſo ſuldi oec wetē eñ v̄ſtaē vādē inſtrumētē vandē tabellions of notariſen eñ clerkē of ander ſcriuers dat deſe forme eñ taxacie aldaer ingehoudē ſi/indiē daer geſchil af ware.

¶ Item ſo is v̄bodē bid voorſ. ordinācie tot ale dat gheē tabellion en ontfanget enige cōtractē voor hē/ten ſi dat de partie kent of dz met hemliedē zijn enige p̄ſonē geeſtelic dieſe kent. In dien datſe die tabelliō niet en kennet/ eñ dat dye inſtrumente daer af mencie maect. ¶ Item dat die tabellions niet en ontfangē inſtrumēt te makē teghen goede zeden oft goede werckē noch tegēs dē kercke noch tegēs dat heylige geloue noch tegens dē prince tot onmogelic noch tegēs die warachtige termē vāder iuſticie.ꝛc.

¶ Vandē eedē calumnien die een yegelic ſculdich is te doē in zijn ſakē.

¶ Capittel. CC.xcv.

Te wetē is vandē eedē calumniē/dat is den eedt die elck ſculdich is te doen in zijnre ſake die hi voor dē rechter heuet na dat hi daer af v̄ſocht is/dats te wetē dat hy houdt te hebbē goede eñ rechtuerdige ſaeke den eyſch te doē die hi doet/eñ dz hi inn̄ waerheit alſo gelooft. Eñ de v̄weerer dat hij hout goede rechtuerdige ſake vā hē te verweren eñ dat hi dat in goede getrouwe gheloeft op dat heylige euangelie.

¶ Item iſt te antwoordē tot articulē/ſo behoort te weſen dē eedt dat hi houdt gelooft eñ affirmeert die articule bi hē ouergegeuē in zijnre ſake/rechtuerdich eñ redelic te weſen ten beſtē eñ rechtuerdichſtē dat hij weet eñ of hi daer in enige ſake wiſte die nz waerdich en waer/hi ſoudet doē wtdoē eñ toyerē na zijn beſte wetēſcap. Eñ vand̄ ſide vādē v̄werer behoort gheſworen te zijn dat hi antwoordē ſal ten articule vandē eyſcher/ alſo warachtelic alſt hem mogelic ſal weſen na zijnre macht eñ beſte wetenſcap/ gelouende alle tghene dat zijnre cōſciencie hē wroegen ſal waerdich te weſen niet te wrakē/ eñ en ſal gheē ſake ſeggē/die hi niet en houdt waerachtich eñ rechtuaerdich te weſen/ende en ſal enighen belet moeyniſſe noch wedſeggē doē aendē tugē/die partie aduerſe ſal wyllē belyen ende ouergheuē/ eñ om hem en ſal hy gheen tuyghen amminiſtreren. ſi en zijn warachtich eñ rechtuerdich na zijnre wetēſcap Ende alſo behoortet geſworen te weſen vāder ſake vanden eyſcher dat hi gheen tuigen amminiſtrerē noch beleyen en ſal. ſij en zijn warachtich eñ rechtuaerdich na zijnre wetenſcap ſonder ſaluacien neghē ende en ſal ſetten enige delay noch belet aē trecht vand̄ ſake bi friuole cautele of canillacie negheen Ende alſoā behoren die tē partie eñ die and̄ te ſweren/ eñ daer op gheuen die wiſe rechters ſekere articulen die alſo inhouden.

Illud iuretur quod lis ſibi iuſta videtur.
Sic inquiritur quod verum teſtificetur.
Nec procurabit vt falſa probatio detur.
Ut lis terdetur dilatio nulla petetur.

¶ Item alle dz ghene dat voorſeyt is. mach weſen geſworē bi procureuren nader regule/eñ fayte van procuratie. eñ en is niet ghehouden die procuroer te affirmeren ende die voorſcreuē eedē te doen dan ind̄ ſiele van ſijnē meeſter. Maer weet dz hi wel behoort te weten. eñ te ondſoecken ſinen meeſter alſoe wel eñ alſo nae die waerheit alſt hē mogelic weſen ſal. op dat hijt ſekerlijcker doen mach want na die inſtructie van ſijnen meeſter ſoe is hi des ſculdich te doē. eñ tot zijn pericule. Eñ of hi and̄s dede hi doet des tot zijns ſelfs perikel eñ auentuere vā lijf eñ vā ſiele.

ff Ut C. de iura mēn. col. ſup. l. i. ꝫ. ſ. v. iuramē tū qualiter p̄. ſitū videtur i ſi habet articula repetitum.

¶ Itē te ſweren inder ſake eñ te dragen dē eedt vāden v̄weerer optē eyſcer dz die clerckē hieten inden latijn Deferre iuramentum. Noch moetsdi wetē dz alle rechter ſculdich is te doen ſweren inder ſake biden eyſcer eñ oec bidē v̄weerer inder forme eñ maniere gelijc als voorſcreuen is Nochtans dickent gebuert dat die p̄tien cōpar ātē voor dē rechter die eyſcher ſtelt ſinen eiſce inden eede vandē v̄weerer. eñ ſeit dat hi hē daer af ſal glouen So weet dat alſdan die verweerer ſchuldich is daer af te ſwerē eñ vā alle dat gene dat hy ſinē eede daer af affirmerē wille. ſo behoort aldaer af gelooft te weſen. ſond̄ nēmermeer

ander tugē noch reprocces of wederseggē te
doē/eñ recht so behoort daer op stadt te nemē
pro et cōtra. Maer indiē de v̄weerer daer op
A
niet zwerē en woude/ eñ dat hijt alsoe weđ
de actō rer ā nota. l. idem abeo.
wilde settē indē eedt vandē eyscher. Weet
dat allsdā de eyscer sculdich is daer af te swe
ren/ende en mach noch en behoort des niet
te weygherē. Eñ in dien dat hi niet en dede/
hi behoort te v̄uallē in sijnen eysche eñ weđ
geuen de costē/eñ in dien hi dat swerē wille
na dattet aen sinē eedt geseđt is/ hi behoort
gelooft te wesen vā alle tgene dat hi daer af
B
swerē sal sonder tegēs te doē. Eñ oft gebuer
C. de iure in cā. l. delata iñc glo. me li? facit t. de bo. auc. in di aliēa possi dere. l. fi. §. vl.
de dat de v̄weerer niet en woude swerē noch
des niet en woude weder setten totten eede
vandē eyscher/ alsdan behoort hi v̄wonnen
te wesen vandē eyscher bi cōtumacie van ee
de om die waerheit. Eñ behoort also daer in
gecōdemneert te wesen eñ indē costē/te we=
ten is dat aldaer zijn seker saké indē welckē
den eede te sweerē inder sake niet en mach/
C
noch en behoort alsdan weder geseđt oft ge
Decre. de iure in c. ex admini stra. et c. dibito
stelt te zijn/gelijcker wijs oft de man maect
querele tegens sinen wijue/om dat sij hē vā
sinē goedē ghenomē heeft inder sake dē eedt
en is niet weder te stellē op dē man. A
D
Want tgetugen behoort den man toe.
Decre. dict. c. p̄ uenit ij.
¶ Item noch in ander saecken/oft die credi
toer enige pande te pande heeft/eñ hi dat v̄=
coopt bi gebreke van betalinge sonder te roe
pen den schuldenaer/eñ de schuldenaer we=
E
ten wil/waer om oft om wat prijse zijn pā=
Decr. di. c. pue nit. iij. c. si vero
de vercocht is. Weet dat de crediteur gehou
dē is te zweren om wat prijse dat hijt gege=
uen heeft/sonder des weder te stellē tottē ee=
F
de vanden eyscher. B
Decre. dic. c. quanto.
¶ Itē ghi moecht wetē dat also wel alsmē
swerē moet in sakē also wel behoort gesworen te zijn bi beschreuen recht in eysche van
G
coste. ¶ Item of de clerck dach
Decre. dic. c. ueniens.
heuet int proces voor waerlike rechter in ey
sche/hi moet eñ is gehoudē den eet te doē ca=
lumnieux/alst recht dat onder wijst/ des ghe
lijcs moet hi oec doē int v̄werē/na dat hi so
teren wil iuredictie/ niet tegēstaēde eenige
saken oft castumē ter contrarie/oft anders
de fault soude gegeuē wordē tegēs hē/gelijc
als een waerlike. Oft ghebuerde dat yemāt
gesworē hadde te betalē woecker Weet dat
vā sulckē eede mach gedaē zijn dispensacie/
nochtās of gebuerde dat sonder dispensacie
eenige met recht veruolcht wert/ weet dat
om dies wille dat so scerpe sake is vandē ee
de/datmē houdē eñ betalē moet den prestacie te repeterē dē eedt ghequijt/wāneer als
hi betaelt heeft het gene dat hi geswore he=
net/mer de sake betaelt eñ dē eet geuriet het
ghene dat also betaelt is machmē met reden
repeterē met recht/eñ daer is rechtuerdige
sake vā des te doē na bescreuē recht.
C ¶ Item ghij moecht wetē dz so wie
enigē eet doet vā eenige sake te doē/ eñ daer
na hē te vorē coemt dat dese sake also gesworen noch beter waer in anđ maniere ghedaē
Weet dat om die sake te verantwoordē/ eñ
in duechdē te v̄beterē/men hem niet en ver=
sweert/ maer is verbeteringhe van eede op
die saecke. D ¶ Item oft ge
buert dat yemāt met crachte oft bedwange
oft wt vreese constant eedt doet vā enige sa=
ke of gelooft te doē/weet dat sulckē eedt niet
en is te houdē/na dattet is tegens reden eñ
goede sedē eñ op sulckē eedt valt lichtelic dis
pensacie. E ¶ Item noch
seyt die voors. recht/dat een ridder behooret
wel te wesen gedispenseert vā valsche tuge
die onwetelic coemt tegēs sinē eedt gedaen
sonder dat hi redē heeft te comē tegēs andere dan bi sinen properen wille. F
¶ Item of ic geswore hebbe te doē tghe
ne dat eē anđ mi gebiedē sal/eñ hij mi gebiet
te doē tgene dat ic bi anderē tijdē gesworen
hebbe niet te doē/op dat hi mi gebiet sake on
behoorlic/gelijc als tegēs die kercke oft tegē
iusticie oft tegens goede zedē. ic en ben daer
aen niet gehoudē te obedierē/noch daer v̄ en
come ic niet tegēs minē eede met reden.
G ¶ Noch seit die bescreuen rech=
te/oft ghebuerde dat ymant eenen eedt dede
tot andere van hem te doen sulcke ghelofte.
op dat hy sulcke sake doet dat in dien de ghe
ne wien den eedt ghedaen sal worden/ ghe=

brēclic valt te doē/ tghene dat dē ghenē dier
ſweert meynt dat hijt doē ſoude eñ die ghe=
ne dier ſweert gebreclikē valt vandē eet die
hi hē gelooft heeft. Weet dat hi niet en beho
ret gehoudē te weſen voor ſ ſwoorē noch vā
valſchen eedt. A

Item noch onderwiſen die beſcreuē rech
ten/dat clercken die in clercſcappē leuen/die
niet en houdē enige temporaliteit/niet ghe=
houdē en zijn te ſwerē noch enigē eedt te doē
met die waerlike perſonē/noch daer toe en
mogē die waerlike hē niet bedwingē in eni=
gher manieren.

Oft gebuerde dat yemant gheſworē had
de eñ eedt gehdaē/dat hi teghens iemant an
ders int ſpeciael nemmermeer weeſen coe=
men noch procederē en ſal. Weet dat daer ō
niet en bliuet/oft gebuerde dat de ghene die
alſo geſworē heeft te doē heeft in zijnre per=
ſone tegēs de gene daer hi alſo toe geſworen
heeft/wel mach hijt doē ſonđ te comē tegēs
ſinē eet/mer des en ſoude nz mogē doē indiē
dattet gebuerde te doē ō kerke of om geeſteli
ke perſonē/als vā monaſteriē of vā collegien
noch oec tegēs zijn eygē lants here.

B Item of de man op ſeide ſinē wiue
dat ſi hē enige goedē wech geſtekē hadde bu
ten zijn kennis/weet dat die man tegēs zijn
wijf nz en behoort ontfangē te weſen ten ee
de noch de rechter en behoort hē daer af nz te
gelouen. Item oft yemāt enich ſuolch doet/
om brieuen te ſien of weder te hebbē/welke
brieuē in bewaerniſſe zijn/ofte in depoſt vā
yemāt anders/eñ dē ghenē ſo wiemē eyſcht
als dan ſeyt dat hi gheē en heeft. Weet dz hi
gehoudē is te ſwerē eñ te affirmeren dat hij
gheē en heeft noch dat hy niet en weet waer
datſe zijn/eñ indiēt dat hijt wiſte hij ſoudet
gaerne ſeggē eñ doē wetē/noch dat hi bij ar=
ghelist die niet gegeuen oft getranſporteert
en heeft om te benemen.datſe den eyſcher nz
hebben en ſoude/hoe dattet ſi/noch dat hijſe
niet wech gheſteken en heeft/ende met ſo ve
le machmen ende is ſchuldich haer mede te
paſſeren.zc.

Itē moechdi weten dat gheē rechter met
redene geordinert/en mach noch en behoort
te bedwingē enige partie te ſwerē indē ſake
wtgeſeyt die ſakē bi beſcreuē rechte te ordi=
nerē/geliker wijs als te bedwingē te ſwerē
in cas vā depoſiciē/eñ in deſer ſackē is te be=
dwingē dē tuge gebracht om te tugē bi detē
cie vā vangenis/indiē dat hi niet tuygen en
woude bi alle andere behoorlike wegen.

Item mach ende behoort te bedwindē te D
ſweren in cas van eede calumnieux het ſi dē D.c. quemit. §.
eyſcher ofte den verweerer. Den eyſcher in
dien dat die verweerer hem bedroeghe op ſi
nen eedt/alſdan behoort hy te zweeren ofte
zijnen eyſch te verlieſen. Eñ anders en beho
ret hy niet bedwongē te weſen om te ſwerē

Item en behoort nyemant bedwongē te G
weſen te ſweren van eens anders ſaeke ten rii.d.c.peticio.
ſi in depoſicie van getuyghenisſe/Item ſo en
behoort oec nyemāt bedwōgē weſen te ſwe
ren/van ſaken die openbaerlikē aendē rech=
ter ter contrarie/noch tegens brieuen betuy
ghet/hoe wel dat den eyſcher hem bedroghe
inden eede vanden verweerer. Itē en mach
nyemant obligeren ſinen erfghenaem of ſuc
ceſſoer te ſweren na zijnre doot. Ende alſoe
wordet gheſeyt bi arreſt van parlemēt/om
die capittele van Doornick teghens den pro=
uoeſtende geſwooren der ſeluer ſtede. Wel
ke prouoeſt ende gheſwoorē ſeyden/dat dye
voorſchreuen vanden capittele geobligeert
waren teghens hem.by huere predeceſſoers
te ſweeren vanden wijue/die ſi in harē pro=
uiſien hadden/dat ſi nyemant daer af eeni=
ghe waerlijcke perſone en vercochten/ſij en
waren daer afghehouden te zwerē hoe wel
dat zijs vercocht hadden oft moghen hebbē.
om die ſtede die exciſſe van elcken ſtoop alſo
ghewoonliken is in die ſtede te betalē. Die
voorſcreuen vanden capittel ſegghende dat
ſi niet ghehouden en waren te ſwerē om de
fayte vander compoſicie. vanden canonikē
voortijts.oft ſi hem daer toe verbonden en=
de gheordineert hadden. het en behoort niet
te begrijpen noch te verbinden .den teghen=
woordighē te ſweren. twife like ſake is vā
gheeſtelicheit. Het wort geſeyt datmē nz en

behoordꝭ te dwinghē te sweerē om de obliga
cie vā haer voorsaters ten waer dattet hem
beliefde nadē rechte. Men vint.iij.manierē
vā eedē naeden decreet diemen doē mach in
eenige sakē. ¶ De eerste maniere is/ ge-
lijc als yemāt sweert vā eeniger saeckē wa
rachtich te wesen eñ nochtans niet warach
tich en is. ¶ De.ij.sake is wāneer yemant
sweert vā eenige sake warachtich te wesen
eñ hi wel weet dattet niet warachtich is.
¶ De.iij.is wāneer yemāt sweert in een sa
ke dz hi wel weet dat valsch is/so weet dat-
se alle drie saelgierē te dragē getuigenisse ge
liker wijs vandē eerstē die sweert warach-
tich te wesen tgene dz niet warechtich en is
wāt hoe wel dat hi meynt wel gesworen te
hebbē/nochtās so is de cōtrarie warachtich
Eñ daer ō en behoort nyemāt te swerē op on
sekere sake noch op die fayte vā andere.
De.ij.is puerlic valsche tuge/eñ is te cōdēp-
nerē. ¶ De.iij.is des gelijcs valsche tuy-
ge eñ is te corrigerē. ¶ Item noch hou
dē somige wijse dz edē geobligeert te doē in
toecomēde tijt tot successoers waerdich be-
hoort te houdē/na dattet is gemeyne sake of
de weluare vā iusticie te houdē eñ te confir-
meren/op dattet si bijdē ouerstē heeren ghe-
confirmeert. Ghelijck so wie wesen sal pro-
uoest ofte baeiliu/ hi sal sweren vā nv voort
aen sulcke sake.ꝛc.

¶ Vandē ede die sculdich zijn te doē de rech
ters/officierē/aduocatē/procurorē/sergan-
ten eñ ander dienarē.ꝛc.

¶ Capit.CC.xcvi.

DIe rechters eñ officierē vā iusticie be
horē te swerē op die heylige euāgelie vā god
dz si na haer beste wetēscap eñ macht bewa
ren eñ houdē sullē iusticie/also wel aēdē cley
nē als aendē groten sonđ eenich bedrach/fa-
uoer noch dissimulacie negheen/eñ en sullen
des niet latē te doē om lief/om leet/om vree
se/om winsel/om verlies noch om saeke dye
hem daer op coemē mach/eñ sullē bewaren
dat recht vādē conic indiē datse aēdē coninc
zijn of trecht vā harē here/trecht vādē wee-
sen/trecht vandē weduwē/trecht vādē wt-
landigē/eñ dat recht vanđ kerckē. Eñ en sul
len nemē noch procuroerē te nemen/ noch te
hebbē ghiften noch goedē ter cause van iustī
cie te doē vā eenige persoonen wie si zijn. Eñ
dat si vā harē here niet nemē en sullē vā rech
uaerdich eñ ghetrouwe salarisen geordine
ret te nemē/noch oec hueshꝫ in stedē vā dien.

¶ Vandē eedt vandē aduocaten.

¶ Die aduocatē behorē te swerē op de heili
ge euangeliē vā gode dat si getrouwelic ex-
ercerē sullē die fayte vā aduocatie/eñ en sul
len niet onderhoudē dan goede rechtuaerdi
ge sakē na haer beste wetēscap eñ macht eñ
en sullē nemē noch eyschē dan behoorlike eñ
redelike salarisen. Eñ en behoort een aduo-
caet vā plemēt niet meer te nemē vā salari-
sen/hoe groot dat die sake si dan.xxx.pont aē
ghelde eñ anders ghee warde oft goet/mer
noch behoorē daer af te nemē/na dat de sake
wesen sal/eñ en sullē niet makē dā goede eñ
rechtuaerdige scrifturen eñ sullē expedierē
die sakē also gheringhe alst hem mogelic we
sen sal/eñ en sullen niet soeckē declinatoren/
dilatoren noch exceptie ter cōtrarie vanden
rechte/noch si en sullen niet belettē die audi
encie vāder partie aduerse bi loosheyt noch
subtile weghen.

¶ Item sullen bewaren ende helpen be-
waren die rechten vandē Coninc/ trecht vā
haren here/eñ die stijle vanden houe. die ca-
stuymen vanden landen nae haer beste we-
tenschap.

¶ Item dat si niet proposerē en sullē na ha-
re wetenscap fayten impertinente oft onbe-
hoorlic. Mer rechtuerdige ontfanclijcke eñ
warachtige dienende tot haer sake sonđ die
welcke si hē niet en soudē mogē passerē oft li
den om dat recht van haer meester te bewa-
rē ende anders niet.

¶ Vandē eedē vandē procuroers.

¶ Item die procuroers behorē te zwerē op
die heylige euāgelie vā god dat si getrouwe
lic bewaren sullē die officie vā pcuracie. eñ
sullent exercerē na haer goede wetēscap en-
de macht ende alle dat ghene dat vanden ad
uocaten voorscreuē geseyt is/wtghenomen

die fayte vā ꝓcuratie teghēs die aduocatie. Eñ nadē stile vandē perlemēt en moghen si niet meer nemē hoe groot dat die sake si dan x. pōt/mer si mogē wel min nemē/eñ si en sullē niet radē dan rechtuaerdighe sakē/eñ en sullen ghenē arbeyt doē te impetrerē vā goede eñ rechtuaerdige cōmissie eñ interpretatie/eñ en sullen harē meester niet onderwisen tot corruptie/eñ sullē frequenterē eñ bewarē die dagen geassigneert.

¶ Vandē eedē vanden clerckē notarisen eñ secretarisen vanden houe.

¶ Capittel. CC. xcvij.

2 Die clerckē notarisen eñ secretarijsen vandē houe behorē te swerē op die heylighe euāgelie vā god dat sij die officie vā clerscap bedienē eñ bewarē sullē na haer beste wetēscap eñ macht/eñ dz si dē raet eñ tsecreet vā dē houe helē eñ bewarē sullē/ eñ dz si niet nemē noch exigerē en sullē salarisen dā redelic eñ behoorlic/eñ dz si sullē bewarē dat recht vandē ꝑtiē so verre alst tot hair offitie toebehorē eñ aengaē sal/eñ sonderlinge trecht vandē conic vā harē here vādē weesen vādē weduwē vādē wtlandigē eñ vanŏ kercken.

¶ Vandē eedt vanden serganten.

3 Die sergantē behorē te swerē op die heylige euāgelie vā god/dz si die officie vā sergāteri na haer beste wetēscap eñ macht bewarē doē eñ exercerē sullē als tot goede ende getrouwe sergāt toebehoort te doē/eñ dat si bewarē sullē trecht vādē conīc/ vā harē here trecht vāŏ gemeēte/eñ dz si nz en doē noch aēbrengē en sullē dā goede rechtuaerdige vangenisse rapportē eñ exploytē/dz si getrouwelic so si eerst mogē exercerē sullē haer cōmissie aē hē comēde/ dz si doē sullē goede eñ ghetrouwe rescriptiē/eñ dat si nz nemē en sullē dā behoorlike eñ geordineerde salarisen eñ dat si aē hē nz nemē en sullē eenighe kennisse vā sakē dz si niet geuē noch doē en sullē hindŏ noch belet aendē ondŏsatē vandē lande noch aen harē goedē sonder rechtuerdige eñ redelike sake na haer wetenscap/dat si heelen ende int secrete houdē sullen alle dat ghene dat hē geseit eñ beuolē sal wordē te doē eñ dat si getrouwelijken dienen sullen haren here eñ dat hof.

¶ Vanden ŏboden eeden.

Item weet dattet ŏboden is bij bescreuen recht te swerē ō sake onbehoorlic. eñ wie dz sweert het en is diet te houdē. Noch so wie sweert ō onmogelike sakē. noch so wie sweret eē andŏ doot te slaē. noch mutilyerē. noch so wie sweert geen payse te doē eñ indiēt gedaē waer dz hi sweert dat te brekē. noch soe wie sweert mz crachte noch met vrese. Alle alsulcke eedē en zijn niet te houdē. eñ mē en vualt in geen peine so wie sinē eedt vandŏ ī beterscap. Noch nadē recht indē decreet. so wie midet te swerē die waerheit ō eē mans lijf te houdē die de doot niet ŏdient en heeft. A C. ne qs arbitrer. xxij. q. ij.

A ¶ Vandē bewaerders vāŏ vāghenis.

¶ Capittel. CC. xcviij.

Die bewaerdŏs ŏ geuāngenissen zijn ghemeynlic ghehieten chepiers. Soe wil ic vā hē sprekē eñ vādē geuangē. alle tgheene dat ic daer af gesiēē eñ gehoort hebbe vandē wisen. wes trecht daer af seyt. So weet dz bi tbescreuē rechte ŏboden is allen personē wtgeseit herē iusticie hebbēde. te houden of te hebbē vanghenisse in haren huysen. noch in haer lant. eñ dit verbot behoort gehoudē te wesen op peyne capitale. B C. de pu a. carceri. iubiben lai.

So moechdi wetē dz de here die iusticie heuet/heeft recht te hebbē vāgenisse ī zijnreherelicheit in deser maniere. Te wetē beslotē vangenisse. een of meer nadē saken. Want die grote mesdaet begeert swaerder vangenisse dā die cleyne. mer niet so swaer dattet tranckē mach den lichaem des gheuanghen want tet seer onbehoorlijkē wesen soude dz dat lichaē van yemāt ŏdoruen waer bij vāghenis. eñ als die sake wel ondersocht ware. ende onnosele gheuondē ware. Eñ daer om moechdy weten dat vangenisse anders niet en is te verstaen dan bewaringhe van mesdaders. ofte dye van mesdaders beruft zijn. ¶ Item dye vangenisse behoort eē bewaerder te hebbē van der heeren wegen die de administracie heeft vādē geuāgē wel ke bewaerdŏs behorē te wesē eñ te hebbē sulke ordinācie. dats te wetē dat si niet en mo

gen noch en behorē ghelt te nemē noch eeni ge duecht vandē ghenē die de geuangē inder vanghenisse doē houdē. Want tet seer ontamelick eñ hart waer dat die geuanghen belast waren bi die corruptie vandē bewaerd maer behoren hem te administreren redelike lijftochte na haren state oft na die ordinātie vandē houe sonder hate eñ sonder ontamelike fauoer Itē en behoort nyemant gheleyt te zijn in een put oft in een kercker sonder gewijsde vā recht/eñ dat de misdaet dz begheert. Wāt aen gheē bewaerders en behoort geuangē in kercker te leggē sonder dē gebode vandē rechter noch die rechter sond dē gebode vandē gerecht/noch dz gerecht zōder dat die sake des eyschet/daer af men behoort volcomelic gheinformeert te zijn. Eñ ghi moget wetē dat bi bescreuē recht geseyt zijn kerckers/puttē eñ alle vangenisse sond licht of doncker pleckē/ wāt het is seer hart voor kerstē menschē in sulker vangenisse te wesen/ten si dat die misdaet zeer groot ware eñ onbetamelic is. A

A — De his. C. de custo. reo. l. i.

B — C. li. ix de custo. reo. l. quiā cū aūt. seq. q̄ s̄ criū disponit.

C — C. ru. dcā. l. apud commentariensem.

Van vrouwē in geuangenisse te setten

Itē so is ꝟbodē bij dē bescreuē rechte dat een vrouwe niet gesedt en sij in een kercker in yseren noch met mā persone/ mer behoort gesedt te zijn in redelike vāgenisse als beslotē camere eñ seker/eñ met haer een ander wijf/wāt het is seer crācke sake vā vrouwē eñ daer ō willē die rechtē datse niet en si getormenteert vā vāgenisse om sake ciuile eñ is die sake criminele/so behoort sij geleyt te zijn in huessche eñ seker vangeniste sond eenich torment vā harē lichaē/eñ ist om ciuijle sake eñ si borge mach gecrigē oft sekerhede daer bi behoort si te wesen ꝟbreet so gheringe als de rechter des doē mach. B

D — C. ru. dic. l. de his quos

Hoe die bewaerder vāder vangenisse behoort borge te stellen.

E — C. Si reus vel accusa. mor. fuerit. l. si is quē. vl. de fuct.

Item ghi sult wetē dz de bewaerder vāder vāgenisse sculdich is borghe te stellē soluent na de bewaernisse vandē houe/op dz indiē enige geuāgē ontghingē ō ciuile sakē, dz hi antwoordē mach tot partie/ wāt ō crimē na bescreuē recht soude hi behorē te dragen gelike peyne. Mer de wise hebbē gemodificeer tottē discretie vādē rechter die interrest vandē partie bewaert/wāt alle die interrest vandē partiē behoort mē te recouererē op die bewarer na dz de geuangē bi sinē simpelheit ontgaen is. Maer bi cracht vander vangenesse te breken oft bi andr violētie niet C

Wat die bewaerders sculdich sijn te doen.

Item die bewaerders vand vāgenisse behorē te cōdigē dē rechter vā maēde te maende oft eer na de ordinātie vandē houe alle de geuangē eñ de sake waer ō sij geuāgē zijn op dz expeditie op hē liedē mach gedaē wordē/ dz si niet getrauileert en werdē vand vangenisse ouermate bi ꝟgetenthz/si en hebbē ontslach tegens oft mede/ eñ oft die bewaerds des niet en doē si behorē te ꝟuallē indē boeten vā. xx. pont. Eñ op dat daer in gheē ghebreck en si/indiē de rechters den bewarers niet en gebiedē eñ dattet hē also ꝟmaēt si de selue rechters behoren te ꝟuallē inder voorscreuen boeten. D

Vandē geuangen te steruen.

Item oft die geuangen die in geuangenisse leyt aflijuich wert/ weet dat indiē t voor crime is dat hi geuanghē leyt/dat de ghene die hē geaccuseert heeft is ontslagē vand accusatie/eñ nz en behoort hē daer af geeyscht te wesen noch vā partie noch vandē rechter want het is al te niete eñ ꝟduystert met der doot vandē geaccuseert Eñ indiē dattet ware om ciuijl/eñ hi niet gheobligeert en waer met brieuē/de actie ꝟduystert eñ gaet te niete/die daer af begonnē was. Noch willē die rechtē seggen/dat oft die gheuangē van crime inder geuanckenisse aflijuich wert eer hy geraect eñ gecōdēneert wert vā crime daer om zijn niet sine goedē te nemē cōfisquieren noch te arresteren/ten waer bi also dat hi hē seluen doode/ om vreese van iusticie eñ van zijnre misdaet E

Vā vangenisse te breken om ciuijl.

Itē noch na de vsantiē eñ nae dē custumiers indiē enige geuāgē si ō cas vā ciuijl eñ hi ontgaet eñ breect de vangenisse, hij bekēt hē in

den eysch ꝟwonnē daer hi om geuāgē was
Eñ indient om cruyne waer hi soude die sa-
ke sculdich wesen/eñ tot dien eynde mach ge
bannen zijn vandē lande/ als van crime sac
ke/eñ daer op cōtumasserē bi vangenisse ge-
broken. Maer na de opinie vā sommigē wi
sen/indient gebuert dat yemāt geuanghē si
eñ die geuangenisse breect eer hē eysch ghe-
daē si noch gheimposeert vander sake waer
om hi geuangen was/ weet dat hij daer om
niet en behoort te wesen ꝟwonnen/ noch in
ciuijl noch in crime/eñ die redē is/daer ō dat
hi niet en wiste watmē hem eyschen soude.
eñ daer ō die alder sekerste is/wanneer men
sedt een geuangen inder vangenisse/ datmē
hem belast met sulckē eysche diemē hē doen
wil/eñ dattet voor hē verclaert si/ op dat in
diē hi die vangenisse breect/ dattet sij opten
laste eñ pericule vandē eysche tegens hē ghe
daen/eñ dat hi daer bi mach wesen gecontu
masseert bi deffaultē/eñ indiē in crime is dz
hi gebannē is vandē lande criminelic Noch
tans in dien hi quame te appeaux oft voort-
roepinge/ so behoort ꝟsteken te wesen decli
natorien/dilatorien eñ alle ander exceptien
vytghesevt peremtoren.

¶ Vandē clerckē eñ vā haren staten.

¶ Cap. CC. xcix.

Thesien vandē rechtē ciuilē na die cō-
stitucie vandē keyser eñ vā zijn recht eñ oec
vandē costumē. Daer na so volcht vādē cler
ken/eñ hoe dat si behorē ghetracteert te we
sen. Ghi moecht wetē dat die clercken die be
screuen rechtē willē/ dat sij anders ghetrac
teert sullen wesen/dan die waerlike zijn/bi
der preuilegie van haer tonsure/ die betrect
eñ exempteert vādē waerlikē rechter/ ende
willē datse niet getracteert en sullē zijn dan
bi harē bisscop daer si onder woōachtich sijn
die daer af de kennis alleē toebehoort/het si
om cas ciuijl of ō cas criminele. Eñ behoren
getracteert te wesen eñ beleyt biden regule
vandē rechtē canō. Dats bidē regulē vandē
decretalen die gemaect zijn bij dē pausen eñ
heylige cōsiliē die niet en dienē vā criminele
tot pine vāder doot dā tot pine de dolor Dat
is te wetē kercker perpetuele eñ ewige. Eñ
trecht wair ō de warlike geregelt eñ getrac
teert zijn bidē keyserē eñ hair cōsiliē oft rade
is die differencie diet is. tusschē dat recht ca
non eñ ciuijl So moechdi weten wat differē
cie trecht sedt tusscen die clerckē eñ de waer
likē. Weet dat die regule eñ die faite vandē
clercken behoort te wesen god te dienen/ eer
lic leuen eñ ꝟkeren in werckē en in woordē/
eñ in habijten oft clederen te wesen buytē de
regule eñ forme vandē waerliken/ maer be-
hoort clerckelic te leuē eñ te regierē wāt sul
ke eñ geen andꝰ behorē gehietē te wesen clerc
ken Eñ tis een edel name clerc gehietē te we
sen. dattet te segghen is coninc. om dat die co
ningen hem so eerliken behoren te regieren
ende te beleyen/eñ so doē oec mede die eersa-
me clercken Eñ daer om draghen sy tonsure
oft corone opt hooft indꝰ stede vander croone
eñ die crone significeeet oft beteykent goede
regiment/ die welcke hij sculdich is te hebbē
eñ te beleyen op zijn ondersaten ende opten
lande onder hem ghelegen. ¶ Item dye
waerlike behoren te hebben ander officie eñ
regule/ want aen hem toebehoort ander regi
ment eñ regule/ als vā tfayte vā bouwerye.
lantswinninge vā comāschape te wesen in
die oerdene vandē huwweliken state/ vanden
landen te bouwen eñ te laboreren Eñ sulcke
zijn ghehieten waerlike/daerom dat si hem
waerliken behoren te regieren eñ te regule-
ren ¶ Conforterende
dat recht precedente soe is ghesevt in een an
der recht dat niet alleē die prelaten. die prie
steren ende ander gheestelike persoonen nyet
en behoren alleen te wesen die ouerste in ede
len schoonen ende rellerent regiment Maer
oeck mede alle clercken van wat state dat sy
zijn na dat sy van tonsure hem behelpen wil
Oft anders so en behoren si niet gereputeert
noch oec ghehouden te wesen voor clercken.
noch sy en mogē n3gebruykē vādē preuilegien
vandꝰ clergie/eñ indiē zijt andꝰs doē si en zijn
n3 indifferēt oft ongelijc den waerlikē maer
zijn dyer ghelijck. Ende aen den clercken soe
behoort die kercke /dye regule ende regimēt

te vandē saken oft dingē der selver/noch anders niemāt en behoort hē daer af te onderwinnē. Die waerlike en behorē niet te sittē noch te comē bi den outaer noch int choor te wesen so lange alsmen doet die heylige dienste. Wantet aenden clerckē toebehoort eñ aē nyemant anders. A

A Decr. de. vi. et honest. cler. c. i.
B c. ij. ti. eo. extra

¶ Noch seyt de decretale dat de clerckē niet en behooren te dragē wapenē/wantet hem niet toe en behoort noch aen haerē officiē eñ indien si dat doē si behoorē daer af ghecorrigeert te wesen. B

C c. clerici. arma ru. 9 dic. E. rat hu h q dt q clerici arma defe rētes corrigū: r a iudice laico uer hōt c. alle.

¶ Item si en behorē oec gheē woeckenaers te wesen/ noch geē kerstē mēsche en behoort woeckenaer te wesen/ want het is dē dienst vandē iodē/die welc vserē vandē oudē rechte/indē welkē woekerie gepermitteert ende toegelatē was. Eñ indiē de clerckē doē ouertgene dat voors. is/dats te wetē dz si wapenen dragē oft si doē woekerie sij zijn indē bā eñ behorē daer af te wesen gecorrigeert bijden waerliken rechter. C

D c. ii. qs cū seq. ru. dic.

¶ Item tis dē clerckē vbodē te dragē onbetamelike cleederē/het en si in forme eñ ordinancie vā clerck/eñ si en zijn oeck niet schuldich te latē haer haer op haer scouderē hangen/noch sinē baert te latē ten si gescorē ghelijc als een clerck. Wāt aendē clercken en behoort sulcke ordinancie niet/mer aendē waerlikē die waerlikē behorē te levē/eñ indien si des doē si zijn indē ban eñ behoorē te vliesen de beneficien van clergie. D

E ru. di. c. monā.
F ca. clerici ā eo.
G c. i. eo. ti. li. vi.

¶ Item ghi behoort te wetē/dat indiē clercken zijn frequenterende nonnē/eñ hē des vbodē zij van harē prelate dat si daer af cesseren oft ophoudē/zijn si ghebeneficieert/si behoren te vliesen die vruchtē van haer beneficie/also lange alst tot discretie vādē rechter geordineert si/eñ indiē si nz en zijn dā simpele clerkē/si behoorē te vliesen die preuilegie vā tonsure. Eñ indiē si waerlic zijn/si behoren te wesen inden ban. E

H ru. di. i. de. offi cia z pocta lat cōcordāt cū iure cano. p totū titu. de vita et honest. cle.

¶ Itē of de clerc leeft als eē goliard rabaut oft putier/cokiin oft bordeelboef/dobbellaer oft speelman mettē mōde of ander instrumēten in tavernen eñ camberettē/ hi en is niet waerdich te gebruken vandē preuilegie vā tonsure/eñ sonderlinge in dien sij daer af vmaent hebben geweest eñ si des niet en latē F Maer zijn hem schuldich te houdē eñ te regieren in state vander clergie/ghelickerwijs als ghesept is ende oeck in habite of clederen ende conuersacie/oft anders en behoren zij niet gereputeert of gerekent te wesen voor clerck. G

¶ Item indiē een clerck hē onderwint van den waerlikē sakē/gelijc als pcuroer te wesen voor dē waerlikē rechter oft waerlikē officirē. Weet dat indiē si vā haer prelaet zijn bi. iij. reysen geamoneert/ eñ bi. iij. moniciē eñ si daer af niet en cesserē/si behorē te vliesen die preuilegie vā tonsure. Eñ generalic moechdi wetē dat bidē recht canon vbodē is alle clercken te wesen/goeckelaer/dobbellare/droncker/putier/tauernier/makelaer oft coppellaer/vleeshouder/volre/barbier/rabbant/touenaer/stiluager/openbaer diffamatoren/alle sulke personē en behorē niet te gebruycken vander preuilegie vā tonsure/sonderlinghe tauernieren oft tappers/na dat si daer af zijn vermaent/indien si dat min dan een iaer ghedaen hadden/mer indien sij dat meer dan een iaer geweest haddē/ als dā en breect daer gheen introductien anders dan die citatie sommiere oft hē te ontslaen in tegenwoordicheit. H

¶ Vandē clercken gehuwelijct.
Capittel. CCC.

2 Die clerckē gehuwelict moechdi verstaen dat nadē decretale indiē een clerck gehuwelict gebrukē wil dat preuilegie vā tonsure of clergie/het is vā node dat hi si in sijn habite oft cleederē eñ in tonsure te samē oft anders indien hi geuangen waer om eenige misdaet/sonder beyde die voorscreuen sakē hi en behoort niet te ghebruyken dat preuilegie/maer als waerlike is hi te corrigerē/ eñ also is daer af gewesen so wel int perlemēt als elders in ander houen royalen/ dat is te weten van eenen clerck eens ghehuwelict/ aen een ongecorrumpeert oft maechē/ eñ in dit stuck eñ anders gheē en behoort hē niet te

gebruycken dat preuilegie. Itē voort seit die decretale dat gehuwelicte clerckē hoe wel dz si hebbē cleederē eñ tonsure / in dien hi hē onder wint van waerlike saeken als vā coman scap van waerlike diensten / so en sijn si niet sculdich te ghebruycken daer in noch int ver volge van dien te gebruiken dat preuilegien vander clergie / maer behoren biden waerliken rechter te wesen bedwonghen eñ belept als waerlic eñ gesedt tot bede tot executie eñ allen subsidien. Ende also ist geuondē inden raet van Parijs eñ andere nae dat een clerck gehuwelict is / waerlikē leuēde dat om wat contract of comāscap die hy doet / hi behoort daer af te vant woorden voor den waerliken rechter ende niet aenden prelaet. Eñ oft dye prelaet amonesteert den rechter royale optē ban om des te doen / die rechter royale oft onder nader copie genomē vāder admonicie behoort te geuē cōmissio gehecht aēdē voorscreuē copie / eñ dat te seyndē aendē bisscop of sijn officier eñ hē gebieden dat hi reuociert of wederroept sijn monicie eñ hem laten begaē vā sijnre edelre iuredictie sonder die te beletten oft des niet daer inne so sal voorsien werden van remedie / eñ dat ghedaen oft den bisscop oft sinen dienre niet en obedieert de rescriptie van sergant / daer opghehadt ten versoeke vanden procuroer vanden coninck Iteratiue cōmissie sal gegeuen werdē dat de voorscreuen bisscop cesseert. zc. Ende oft des niet die waerlike goeden vanden voorscreuē bisscop behoorenghesedt te zijn inden handē vā den coninck ende bi sinen handen gheregeert ter tijt toe dat hi gheobedieert sal hebben ende oft daer af sprupt eenighen twifel ter contrarie / eñ oft hi clerck is gehuwelict in cledèren eñ in tonsure eñ anders niet / hi behoort ter stont wed gegeuē te zijn / mer oft gebuerde dz hi sonder cleederē eñ tonsure waer of sonderlinge sonder tonsure / hoe wel dat hi ongehuwelict waer / so behoorde hi weder gegeuē te wesen ende daer af behoort aenden waerlijckē rechter die possessore eñ die detēcie ter tijt toe dat hi bi sijn propere prelate bekēt si den waerliken rechter geroepen eñ die ghene die te roepē zijn oft hi schuldich is te gebruycken van clergie oft niet / eñ oft hy daer af niet en behoort te gebruycken hy behoort te bliuē aē den waerliken rechter eñ aen hē behoort die kennisse eñ detentie. Maer oft gebuerde dat die geuangen geuaen waer in cleederen ende tonsure / maer sonderlinge in tonsure ende hi ongehuwelict waer / oft in cleederē eñ in tonsure te samē / eñ hi ghehuwelict waer / eñ hi begheert wert van sinen prelaet na dat hi geuondē waer in cleederen eñ possessore vā een clerck / hi behoort weder gegeuē te zijn aēdē prelaet ter stont bi protestacie vā hē te repeterē eñ weder te hebbē in diē hi niet en behoorde te gebruycken vanden preuilegien. Welcke sake bekent biden geesteliken rechter hi behoort weder gegeuen te wesen aendē waerliken rechter eñ tot zijnre iuredictie. Eñ also is daer af gewееst eñ is inden parlement ende elders / eñ sonderlinge inder stede vā Doornic tegens den bisscop vā Doornic om een geheetē Wouter mettē platijn / eñ een geheetē Hannekē gordin / eñ oec mede somige andere So moechdi wetē dat daer op onse herē van den parlement doē eenige audicie eñ seggen dat of een clerck geuangē is bijden waerlijcken rechter / eñ alsdan die clerck hē seit ongehuwelict te wesen eñ hi gheē tonsure en heeft sonderlinge ende hi leeft als een waerlijc vā ambacht eñ dat hi niet lesen en cā als hi daer af ondersocht sal werden / noch dat hi niet en doet blikē vā zijn preuilegie eñ dz hy hē nz en heeft gedragē te voren als een clerc si behoort te bliuen aenden waerliken rechter gheheelick Want biden decreet niemant eñ behoort te gebruycken vanden preuilegie van clergie hi en leeft als clerck schuldich is te doen / ende als zijn tonsure dat als een crone is vandē coninck die hem coninclick regeert schuldich is toe te behooren / want gheē clerck en behoort noch en is sculdich hē te onderwindē vā clergie eñ vanden faiten der seluer die van benefïcie ende preuilegie van clergie ghebruken wil. Ende alsoe wertet gheseyt ende gheraden biden heeren vanden parlement tot veel saken dat die stede van Doornic te doē hadde

tegens dē bisscop indē Jare. M.CCC.xc.

¶ Vanden clerken die ridders sijn.

¶ Item hoe wel dat geseit si hier voorē dat gehuwelicte clerckē behoozen te hebben habi st oft cleederen ende tonsure/in dien dat hi clercscap gebzukē wil.etc.nochtās is te weten dat ridders daer om niet en behoeuen te hebben cleederē noch tonsure/hoe wel dat sij gehuwelict sijn. wāt hi mach met eenē vanden ridderscap dzaghen sulcke cleederen alst hem belieft eñ sonder tonsure te wesen/sonder daer om te vliesen die pzeuilegie vā clergie. Nochtās alst is om cas criminele. somige raden om alle twifelingē dattet seker sae ke is te hebbē clederē eñ tonsure. Hoe wel dz die decretale seit expzessélic dattet vā ghenē noode en is. A ¶ Item ghi moecht weten dat hoe wel dat een gehuwelict si hebbende clederē eñ tonsure. Nochtans in dient begeert wert aendē waerlikē rechter te hebben pays oft sekerhede/die waerlike rechter mach hē daer toe bedwingē des te doē om dz weluarē vā der pays. Eñ oft gebuerde dat de clerck ghehuwelict die also bedwonghē ghewe est had pays oft sekerheit te geuē/ dat eufroingeerde/daer om en soude dat niet vallē te bedwingen van sinē lichaē aendē waerliken rechter/na dat die saeke wesen soude criminele.maer soude wesen te bedwingen aen den gheesteliken rechter van sijn lichaē. Eñ sijn huysraet eñ waerlike goedē souden wesen te bedwingē aenden waerliken rechtere Eñ de redene waer omme dattet toebehoozt aenden gheesteliken rechter te cozrigerē van den delict vandē payse ofte sekerhede ghebzoken is daer om dat die sake van pays is alsulke dattet neemt pzetencie aenden eerstē rechter aen wiē dattet begeert is om seker te wesen/dat als dan daer af gheen quaet en gheschie. Ende also wertet gheseit bi arrest van parlement/om Jan hocquet poozter van valenchijn teghens mijn heere engrant dondin president van mijn here arent van cozbie.

¶ Vandē clerck die geuanghen waer eñ zijn habite oft cleederē te vermangelen oft te veranderen inder gheuangenisse.

¶ Item ghi moghet weten dat oft ghebuerde dat eenighe clerck gheuanghen sij bij een waerlic rechter sonder habijt ende tonsure. ende ghesedt in een waerlike geuanghenisse ende duerende die selue vanghinge bi loosheit hi verandert zijn cleederen oft tonsure. eñ hi hē daer mede woude behelpē so ghevanghe als die waerlike rechter die hem gheuangen heeft verneemt sulcke loosheit/ mach hi hem weder doē sitten sonder habite in sulke oft gelike habite als hi hē geuanghē heeft/eñ daer op ozdinerē eñ vserē van hem als gheē clerck eñ als onabel te ghebzuken pzeuilegie van tonsure. Eñ also wertet geseit bi arrest van parlement tegens ian van rouair die geuangen geweest hadde sonder habijt eñ had de sijn habite verandert inder vanghenisse vanden pzouoest eñ geswozē vander stat vā dooznic. ¶ Item ghi moecht wetē dat oft eenige clerc geuangē waer om eenich delict eñ geuangen wesende hi wert gheheezt vā sinē pzelaet als clerck/in diē hi gehonden waer ongehuwelict habite hebbēde oft tonsure oft alleē tonsure/hi behoozt wedzegegeuen te wesen aē sijn pzelaet ter stont als hi begeert wert. ¶ Vanden bigamen.

Capittel CCC.i.

Weet dat bigame is eē irregulariteit die coemt eñ daelt bi faulte vā sacrament oft anders/bigame is een ghebzeck die comt van diuisie van vleesch Eñ dat is te seggen die ghene die bi diuerse tijden ghehadt heeft twee wijuen in wittachtighe echtscap ende na die gramariē. Bigame is geseit quasi bis gamus Dats te seggē van twee huwelijken. So weet dat die ghene ghehouden eñ geseit is bigame die eē wijf trouwet die tot anderen tijdē gehuwelict geweest is oft die seluer eens ghehuwelict ghewe est is/eñ de se verliesen alle pzeuilegien van clergie in alle manieren eñ neimmermeer en moeghen sij hem daer af helpen noch tonsure dzaeghen. noch habite clericale op die peyne vandē banmer sijn alheel waerlic/eñ aē die kēnesse vā den waerliken/niet tegenstaende eenighe costume ter contrarie. B

¶ Item ghi moecht weten dat oft enige hebben somige concubinē een oft meer in somige plecken/ daer om en is hi niet ghehouden voir bigame noch hi en behoort niet te vliesen die preuilegie van clergie wāt bigame geschiet bi hu welic tot .ij. wituen oft tot een wijf die weduwe is/ of dat een man getrout ghehadt heeft .ij. wijuen deen voor dander nae. A

¶ Noch moecht ghi wetē dat of gebuerde dz yemāt troude eē weuwe eñ het geuondē waer biden wijsen noch maecht wesende niet ghe corrumpeert eñ dat also gheuondē werde biden vroede vrouwē/ daer ō en soude niet wesen bigame de ghene die haer getrouwet soude hebben/ maer soude gehouden sijn als simpel gehuwelict. B

¶ Vanden clerck weduenaer.

¶ Capittel. CCC. ij.

Weet dat een man weduwenaer /dye clerck is so geringe als hi is weduwenaer hy keert weder tot zijnder vrijheit vā clercscap eñ soude mogē priester werdē na dat hi eens aen eē maget gehuwelict geweest soude hebben/ op dat hi habite hout. Eñ ist vrouwe oft ionckfrouwe die gehoudē waer in weduscap. si behoort gehoudē eñ bewaert te weesen in haren weduwen state biden prince eñ bi alle rechters geestelic ende waerlic. eñ si behoorē gehoort te wesen sommierlic in hare querelē oft clachtē. Ende oft daer inne gebreck waer aenden waerlijcken rechter/ si mach haer betreckē aenden geesteliken rechter die in sulcker sake huer lieden behoort te onderhouden eñ horē in harē rechter eñ anders en behoort si aldaer niet te treckē als si te doen heuet/ tē si dattet aenden waerlijken rechter gebreck si/ maer in diē si bonghelijct waer vā eenich rechte/ al waert nochtans waerlike goeden. Weet noch dat in diē si haer eerst betrect aēden geesteliken rechter/ aldaer is de sake sculdich te bliuē/ wāt het is cas vā preuencie/ eñ si behoort geremedieert te sijn aldaer si haer eerst betrect/ bi die beneficie van haer weduscap/ eñ ander saken ordinarien als in eysche oft verwerē/ si behoort te sorteren onder den rechter daer si oft hi woonachtich is/ ende is aldaer te bedwingen. C

¶ Vandē preuilegien vandē clercken.

¶ Capittel. CCC. iij.

Ghi moecht weten dat clercken die preuilegie van clergie vserē willen/ en behoren niet verdachuaert te wesen om eenige saeke dan voor haren rechter eñ prelaet/ het sij criminele of ciuile sakē dan alleē om sacke reele of in beclachte vā niewichede/ in sauegaerde eñ frainte in port vā wapenē. Wāt van dese vier saken moetē si antwoordē aendē waerliken rechter Hoe wel dat si priester waren. bisscop oft vā ander digniteit. Item oft ghebuerde dat een waerlic rechter bedwonghen een clerck te antwoordē tegēs hē/ nae dat hy wiste dat hi clerck waer/ hi is indē ban biden seluen rechte dat die clerckē hietē ipso facto. Maer het is te wetē dat oft die clerck indē kerke scoopt oft comāscapt vā eenige sake tegen een waerlic eñ daer af geschil valt/ daer ō en bliuet niet die kennisse aendē rechter vandē clerck. Mer behoort te bliuē aendē waerlikē rechter Wāt bi bescreuē recht behoort elck ge houdē eñ getracteert te wesen voor sijn rechter eñ niet elders daer af die sake litigiose onderdanich eñ gehouden is. Eñ in diet anders gedaē is/ so behoort die kennis daer af gerenvoyeert te wesen aendē rechter vā wien dye verweerder ondsate is oft die sake contentiose Noch seit dat bescreuē recht dat een waerlic man niet sculdich en is eenē waerlikeñ man te doen dagen voor tgeestelike gherecht dan bi gebreke vandē waerlikē rechter Eñ in diē hi des doet so behoort die sake ghereuoyeert te sijn aendē waerlikē rechter/ wāt die rechten en ghehenget niet dat yemant si gedachuaert dā door zijn rechter ordinarie/ tē waer bi gebreke van rechter. D Weet dat oft die clerck bi sinē wille woude submitteeren aendē waerlikē rechter eñ dat hi nochtans swoer eñ geloefde sijn gewijsde te houden. So en mach hi niet submitterē dat houden mach oft waerdich sij. Hoe wel nochtās dat die partie aduerse dat cōsenteerde/ want dat rechte en mach niet gehengē dat yemant betoghen si voor ander rechter dan voor sijn

A Decretal quia circa

B Decreta c. debitum

C Hoc capi ber itelli iudex la cēt uegli in iustici mistraui duis tun der eccle c? pt cau ad se tra petēte p extra de cōpetē.c. nore fra ptectio arū ptin ecclīam ti.c.ex pt papacon causam l violeuti regiue a rū viduo

D in dic.c. nore.

rechter ordinarie. A Eñ noch is dat rechte also nau wē oft scarp om dē clerck dat in diē gebreck waer indē geestelikē rechter om de clerck oft dat suspectie aendē gheesteliken rechter waer soe behoort die rechter voorscr enē te cōmitterēeē anō rechte om dē clerck eñ rechter geestelic/ want die clerck en mach niet sijn ōdachuaert voor waerlijcke rechters/ dan om die vier sakē bouen ghescreuen/ ten si dat si clercken sijn wonēde eñ residerēde onder eenige geprevilegiert als capelanen moniken oft ander prelatē die kercken hebben daer inne gheprevilegieert te kennen vā harē volcke eñ vā harē ondsatē Itē so wie slaet een clerck bi quade wille tottē bloede hi is indē ban bidē seluē rechter dat die clerckē hieten ipso iure. B Eñ oft een clerck slaet eenē waerlikē tottē bloede/ hi behooret te beteren aen sijn prelaet eñ ordinarie/ oft hy behoort te wesen gedeposeert van beneficie. Eñ oft die waerlike slaet den clerc hoe wel dat hi waerlic si/ hi behoort daer om gecorrigeert te sijn bidē prelaet daer ō dat hi indē ban is/ wāt niemāt dan die prelaet en behoort daer af te kennē. Maer in diēt gebuert dat die waerlike eenigē clerck slaet niet wetende dat hi clerck is/ weet dat hi daer ō niet en is indē bā noch bi geestelikē rechter en soude hi daer niet gecōdēpneert werden. Nochtans soude die geestelike rechter die kennisse hebbē of hi wiste dat hi clerc was oft nz. C Eñ daer af behoort die waerlike vrij te gaen bi sinē eedt die hi daer af schuldich is te doen voorden prelate/ eñ anōs en is hi hē niet sculdich te ontsculdigē. Eñ in diē hi daer of nyet sweren en wil hi is gehoudē voor inden ban wesende biden decretale voorscreuē.

¶ Itē oft gebuerde dat in spele yemant sloege een clerck hi en is niet inden ban/ maer in dient anōs gedaen waer die absolutie soude moeten comē vandē paus. D

Itē hoe wel dat vandē clerc ghequenst fatisfactie gedaē si totter partie daer ō en ist niet/ mē en moet daer af hebbē absolucie vādē pause/ wāt de ōlaet en mach daer aē niet rueren dā vā seker sakē ōclaert indē rechtē E

A ... rtro eo titu .li diligenti
B ... vij. q. iiij. c. li ... s suadente.
C Decre. de sen ... xco. c. li vo ij.
D Decreta sup. ... ic. c. i.
E Decre. supe. ... icā. c. quis.
F Decre. xn. de ipsōa. c. i.
G Quia qs de? cōsurit hō nū separet.
H Decre. die. c. ... inneuis
I Decre. decā. c. de illis
K Decreta decā c. ex parte.
L c. de muliere co. c. i.
M c. ex literis eo ti. pmo

Vanden huwelick
Capittel. CCC. iiij.

Huwelic is een vbāde properlic te spreken die geschiet bidē cōsente vādē man ende vanō vrouwe na dat haerō beyder hertē consenteren malcanderē te hebben in huwelick Hoe wel dat ander solemniteytē vā geboden eñ vā trouwen daer af niet gedaen en waren Maer het is eerlic die te doen inder heiliger kercken. F Itē weet dat also als huwelic geschiet biden consente alleene also wertet eñ macht af gedaē woordē bi redelike diuerse of ōscheidinge eñ anders niet ghelijc als hier na geseit sal werden. G Nadē bescreuē rechte weet dat bidē tijt van seuen iarē eñ daer en bouē machmē tracterē kinderē in huwelic/ nae dat si vā sulcker verstant wesen sullen dat si quaet eñ goet wetē H ¶ Oft gebuerde dat die man na de ondertrouwe de futuro ōtoge eñ hē absenteerde wten lande eer hi sijn wijf vleeschelick bekent hadde/ bi langhē tijt dat wijf mach wel een ander trouwē. I

¶ Item oft een man eñ wijf belouē deē dē anderen te nemē in huwelic met woordē tot sekere tijt verclaert tusschē hē beydē zij zijn gehuwelict/ eñ nemmermeer en mogen sij daer tegens comen eñ behoren bedwongen te wesen biden prelate te volcomen dat huwelijck oft si sijn beyde indē ban oft die ghene bi wiē dat gebrec is bidē decretale voorscreuē.

K ¶ Te huwelken tegens den danck vander vrouwe.

¶ Item oft een vrouwe gegeuen is te huwelic tegen haren danck eñ biden man onthouden tegens haren danck/ daer en is gheē antwoorde anders dan sulck huwelic niet waerdich en is. L Oft huwelic gesciet bi woorden obscure oft duystere/ oft vā diuerse talen/ ende daer na daer bi eenich gescil oft tegenseggen sy. ende dye een seggen wil dat hi den anderen niet verstaē en heeft Die rechter behoort te cons100ereren die outheit eñ die forme van procederen. wat si deden/ eñ daer na ordineren. M

¶ Te wederseggben huwelic met crachte.

¶ Item oft gebuerde dat enighe vrouwe be dwongen waer tot huwelic met yemãt mit crachte eñ bedwãge/ eñ si daer na weď huwelicte/ op dat si uyt cõsent gedragẽ en had de aendẽ seluẽ met crachte/ dat anderde huwelic is waerdich eñ niet dat eerste. A
Ghi moecht wetẽ dat oft enighen huwelic geschiet met cracht als voorscreuẽ is/ noch tans daer na gheschiet dat vleyschelike bekennis daer af volcht bidẽ consente vander vrouwen/ sulcx huwelic is waerdich eñ behoort geconfirmeert te wesen. B

¶ Van vrouwen weder te huwelıken.

¶ Itẽ ghi sijt sculdich te wetẽ dattet wijf die gehuwelict is eñ die harẽ man vten lãde is hoe wel dat hi langhe iarẽ wt blijft son der daer af tidinge te horen/ si en mach niet weder huwelıken/ voor dz si sekerlick tidinge gehadt sal hebbẽ vã sijnre doot/ eñ dat hi ouerleden is. Itẽ vandẽ seluẽ nae den recht ciuijl moechdi wetẽ/ dat oft een mã wtreyst eñ so lange wt blijft als dẽ tijt vã seuẽ iarẽ oft hi so langẽ tijt dattet wijf haer mogelic weď huwelickẽ mach si macht doen/ op dat tidinghe oft mare si dat haren man doot is eñ dat daer af souffissant getuygen sijn die getuygẽ. Dats te seggẽ/ dattet selue wijf he net tẽ minsten een die getuyget dz hi hẽ sach in sulcker pleckẽ eñ andere die affirmerẽ dz si ghe weest hebbẽ opt graf al daer hi begrauẽ was/ eñ andere die seit dz hi was tot sijne exequie oft wtuaert. Want sulcke getugẽ in dien men geen anď en mocht gecrigẽ/ het soude genoech wesen tot mare vanď doot/ eñ anďs en mach si niet weď huwelikẽ/ niet te genstaende enigen langen wtbliuen. C

¶ Vanden trouwen de futur.

¶ Ghi sijt sculdich te wetẽ/ dat die trouwẽ tegẽ woordich/ vnielẽ die trouwẽ de futur. Hoe wel dat die futur gesworẽ geweest hebbẽ. ⁊c. Mer in dien nae die trouwe de futur gehadt hadde vleyschelike bekenne. U weet dz des soude doen waerdich wesen trouwe tegenwoordich. D U weet dat so geringhe dat kinderen comen tot sulcker outheit dz si abel sijn te genererẽ/ si sijn abel te huwelikẽ. Nochtãs seit die decretael dz kinderẽ niet en behoorẽ gehuwelict te sijn/ ten si om weluaren van payse te mogen setten tusschen die heren die lantscapen hebben te regieren. E De vaď mach wel sijnen kinde sonď sijn consent huweliken/ noch wesende in minoriteyt/ mer ander kinderẽ en soude hi daer toe niet mogen brenghen/ ten waer dat sijt consenteerden. F

¶ Vã trouwe clãdestine oft heymelick

¶ Item trouwẽ clandestine sijn betuycht bi die heilige kercke/ in diẽ de partyen daer toe consenteren. G ¶ Vã een man ghetrouwet te hebben twee wiuen.

¶ Oft gebuerde/ dat yemãt getrout hadde twee wiuen daer af die eerste waer teghenwoordich eñ danď die futur dz huwelic soude houdẽ aen die eerste. Mer in dien die anď de waer vã tegenwoordicheit eñ deerste de futur/ dz huwelic soude houdẽ aẽ danderde H ¶ Te interditerẽ oft verbiedẽ huwelic.

¶ So geringe als litige geschiet vã huwelic/ het behoort te wesen interdict of verbodẽ aen deen eñ aen danď/ dat si anďs gheen huwelick en maken duerende die litigie/ eñ in dien hi dat dede so soudet werdẽ ontmaect ende ghereparеert. I

¶ Vanden huwelikergauen.

¶ Die giften die ghedaen sijn ter cause vã huwelic (hoe wel dattet huwelic cesseert) en sijn niet te wederroepẽ/ tẽ si datter af si expresse condicie van huwelick. K

¶ Vanden condicien vanden huweliken

¶ Itẽ oft gebuerde dat in condicie van huwelic waer enighe sake oft cõdicie de turpitude. U weet dat die selue sake eñ turpitude gerekent soude wordẽ voor niet/ eñ als niet gedaen noch ghecõdicioneert. Eñ alsoe sult ghijt verstaẽ/ in dyen daer enige condicien sijn onmoghelic/ noch sake tegens die substãcie vanden huwelick sijn. L

¶ Van twee wiuen te trouwen.

¶ Itẽ oft gebuerde dat yemãt dat anderde huwelic dede onderẽde die eerste huwelic hopende oft meynẽde dat sijn eerste wijf doot was. U weet dat hi wederkeerẽ mach aẽ die

A
Decre. die. c. venies
B
ex. die. c. ad id qd melius fa cit q mat. ac cusa. pol. c. in super
C
Decre. su. dic c. In presen cia ⁊. C. lib v ex. de repud aũcte. hodie sic. l. v xores ff. de diuor
D
c. is q fidẽ de dit de sponsa
E
Decre. de de sponta. impu be. c. vbi nõ ẽ consẽsus.
F
ex. dict a. c. l.
G
Item nõ ẽ vt ꝑ vna clã de stine. de spõsa tiões se ꝑhibi te vt extra de clãdes. de spõ c. vlt.
H
Si nce ꝯ tra de spõ. extra.
I
l. extra de mat. ꝯtrac. ec clesie.
K
Qñ hoc ẽ expresse ꝑ leges C. de dõa. an nup. l. si ꝑpõl ꝯ. l. si a spõso ꝑ qs hec dõa tio ꝯtra de donãtẽ si ma trimoniũ nõ seruatur.
L
c. i. extra. de condi. appo

A Decre. li. iiij. ex. de eo qui dux. in matri quā pol. p adulterium. c. significauit Mud q hi i it nediē ita ib ē i distice bp qc h scda ignorauit. consentientes ples legitti. c. pen. extra q filij sūt legitti ta ē q ve filij dicāt legitti. sufficit bōna fides alteri parēt p. g. supra eo.

B de cōniug. le p ls. c. i. cū seq. duobus.

C c. ij. extra de cōniuga. Kno.

D Decretal. de sāg. et affinita. c. i.

E ex. di. c. quod super his et. c tua nos.

F c. nōeū nobis de sponsa.

G c. preterea extra.

H c. iij. extra de diuor.

I Decre. de eo q cogno. con sāg. v ro. sue. c i. et. ij.

ierste sonder misdaet Ende oft hi vanden an deren kinderen hadde. soe souden die kinde ren gehouden wesen voor legitisme hoe wel dat hi wedi gekeert waer totter erster. Mer indien hi dat gedaen hadde wetende. dz die eerst noch leuende waer. dat en soude hi niet mogen doen. dat ander huwelyc en soude ge seit wesē illegitisme. eñ die kinderē die daer af ghesproten waren. en souden de adultere oft ouerspel syn. A

¶ Vanden huwelikē vanden lazeren.

¶ So moechdi weten dattet niet ōbodē en is vanden lazeren. dat sy nyet huwelikē en souden te samen: oft aen ander dye des doen willen Ende dat recht en henget niet: dz oft ghebuerde. dat de mā oft dz wyf welcke dat tet van beiden waer. die gehuwelict syn. vie len in mezelerie oft lazarie datse daer om ō scheyden souden worden van huwelick van malcanderen. Maer soude dye gesonde den siecken beuaren. ten waer dat hy wouderey nichept louen. Nochtās seit dat recht. dat of daer onbtrou waer de futur eñ die eē lazar worde: die trouwe waer te nyte eñ en soude niet gehouden wesen te procederen indē hu welick. B ¶ Vanden huwelic vanden eyghen oft cuyrmurighen.

¶ Oft gebuerde dat een man vrij huwelic te aen een eyghen wijf ignorerende oft niet wetende dat si eighen waer. wet dat tethuwelic nijet waerdich wesen noch houden en soude. ten waer bi alsoe dattē man na dat hi geweten soude hebben. dat sy eygen was by haer ghesiapen hadde. eñ vleyscelic bekēt. C Weet dattet huwelic genomē tusscen dē eer sten eñ den vierden graet van affiniteit niet en is waerdich. D

¶ Van huwelic tusschen maeschap

Item ghi mocht weten die neuen vādē man wel huwelikē mogen aendē nichten vanō vrouwe oft wijf wtghesept in gradē ōbodē gelijc als ghi beuindē sult inō tafele hierbo uen ghesēt die daer af mencie maect Eñ mē behoort beghinen te rekenē vandē buick vā den boem. E ¶ De vader dye sijn dochter onthout die ōbōden is tot huwelick behoort bedwongen te wesen bider heyligē kercke. te restitueren de sin dochter tot de vol comminghe vanden huwelick. F

Huwelic ōscheit hem wel oft een neue vādē man maintenert in dat secret dat hi bekēt he net vleyschelic dat wyf. mer hi en derf nyet seggen om vreese van iusticie. oft vā huere vrienden Ende daer ō behoort hi daer op be dwonghen te wesen die waerheit te segghē bi sinen eede Eñ indien hi affirmert. dat hu welick verscheit hemseluen. G

¶ Vanden diuorses oft scheydinge eñ se peratien van huwelick.

¶ Capitiel. CCC. v.

Nae dat ghesēit is. vanden huwelikē Daer na volcht vandē separacien diuorses oft scheydinghe. die daer op gescien mogen So weet dat diuorsce mach ghescien in hu welic wāneer tusscē mā eñ wijf is affiniteit van maechschap so na dat si in huwelic niet bliuen en mogen. ten waer dat sy daer af ge dispenseert waren vandē aertschē vader dē paeus H ¶ Van swagerscap.

¶ Itē wāneer als gheuonden wort. dat die man ghehadt heft vleischelike kennis. aē ee nichte van zijnen wijue. voor dat huwelick oft dat gebuerde daer om en soude mēse niet ōscheyden. ¶ Item oft tusschē den man eñ dat wyf geuondē wort affiniteit vā swagherscap weet dat die trouwe nemmer meer en soude moghen volgen. Mer indyen des gebuerde naer die trouwe. daer ō en sou demen hem niet moeten sceiden. Wāt bi dis pensacie. mach daer af weel gecouereert of verhaelt wesen. Eñ nochtans ter tyt toe dat daer af sy ghedispenseert. en behoren sy niet met malcanderen te leggen Eñ oft ghebuer de welke dattet van beyden waer. het sy die man oft dat wyf. nyet en woude hebben oft nemē dispensacie. die eene soude den anderē mogē bedwinghen biden prelaet I

¶ Te wesen vercout van natuere.

¶ Item oft de mā sulcke worde of waer: dz hi vercout waer vā nature eñ finalic gedispo seert dat hi met sinē wiue nz en mochte heb bē geselscap vleischelic. als tobehoort tedoē

tusschen mā ende wijf. dat die clerckē hietē sculde vā huwelick Weet. dat daer toe valt ewige ōscepdig: bidē prelate. eñ dat wif sal weō mogen huweliken aen eenē ādern mā indient haer goet dunct A

¶ Van een cort lede oft debilite

¶ Noch seit den decretale dat oft gebuerde dat die lede oft bede vādē mā sy alte zere by siecte oft anōs. dattet clein is. oft sulke dz hi niet doen noch betalē en mach de schulde vā huwelic bi synre debiliteit Weet dz descheydige daer gesciē mah bi dē prelaet eñ bekēt vādē debiliteit oft hebreke des lede. indiē dz bi medicine vā remedien dz niet weō gestelt of gebetert en mochte worden B

Item moech di weten als vādē mā debilite oft gebuerde dattet wyf sulc sy eñ sobe slotn dat sy niet abele en si tot alle tgene dz tot natuerlike vrouwē toebehoort te hebbē als mē vint sonō auenture. noch ordinācie natuerlic vā vrouwelichept. weet dz de mā ghehuwelict aen sulken wyf: mach eyschē scheydige. eñ daer afbekēt. Hi isset sculdich te hebbē: ten waer bi also dat bi miracule eñ artificile oft cōstelike sakē daer to mochtē voersien worden C ¶ Vādē onghelovigē

¶ Item daer valt sceidige wāneer die man of dat wijf hē bekeren tot ongelouichz eñ indien si weō keren to: dat heilige geloue. als dā behoort die schydighe weō geset te wesē eñ reiuncte tot huwelic als toevoren. D

Te wesen in adultre of ouerspel.

Itē mach diuorse oft scheidige gesciē bi cās vā adultre. gelic oft de mā wiste dz sin wijf dede ouerspel. eñ dat inō waerheit geuondē waer. Weet dz daer valt diuorse oft scheidige vā bedde. eñ vā scuttele: eñ nz perpetuele Wāt die rechten hopen. dat si allsdā weō keren sullen vā sōdē wāt hē liedē weō gekeert in gracie: deē vandē āderen. allsdā weder gekeert die cōiunctie vā huwelic te samē. Wāt indien sulke sceidige valt infaihte weet dat als dā dat wif behoort te hebbē portie ō huer leuen na huerē staet Maer indiē dz wif van hueren mā ginc bi huerē wille. sonō daer af bedwōgē te wesen vā huerē mā. oft dat hue-

ren mā huer bonde in tegēwordige fornicatie eñ hi haer daer ō wech iacht vā hē. weet dat allsdā dat wijf nz hebbē en soude voer hare levē Eñ indien dat wijf ōdeuarijt waer sy soude huer douarie vliesen Nochtās willen sōmige rechtē. dat die vrouwē in dit stuc hebbē enige aēdeel vā shuer goedē bi sustentacie. op dat sy mits armoede niet en comt tot meerō bederfnisse wāt indiē dat wif diē tijt geduerende. haer wtlelic regerde. ende die mā viel in ouerspel: so dattet wif dat thoenē mochte. Allsdā so mochte dat wif begerē aen dē prelaet. dz si weō geset wort in couinctie vā huwelic met huerē mā. eñ het behoort hare also to ge wesen te syn. Ende anōs en is sy niet te horen tee eyschē restitucie vā cōiunctie vā huwelic: ten si dat syt betuigen mach Eñ oft gy vrachte: hoe dat betuicht soude mogen wesen. wāt het schynt sterke sake te wesene te betuigē. weet dat of dat wyf betugē mach dat huer mā heft enige concubine mz hē wonende binen sinē huyse secretelic daer hi verkeert. eñ dat al daer mare sy het is allsdā ghenoch betuycht ō te geraken die cōclusie voerscreuen. E ¶ Vandē vaō eñ moeder geuader te wesen vanden man oft vādē wyue. ¶ Item ghescyet diuorse oft scheydinghe. wāner allt geuonden wort dat de mā oft wyf wtgespeoten sijn vā twee vaderen eñ moederen dye geueest hebben gheuaders deen vanden anderen vāden seluen kinderen die ghehuwelict sijn.

¶ Item oft ghebuerde dat huweliisck gemaect wort tusschē den kinderen wtgesproten van gheuaderscap. Op dattet niet en si van kinderen. van wien die gheuaederscap waer. aldaer inne soe en valt gheen diuorse noch verscheydinghe. F

¶ Van kinderen te samen te heffen.

¶ Item oft ghebuerde dat yemant heffede kinderen dye een van dein anderen. ende daer nae gebuerde dat dye welcke vant beyden dattet waer weduwe worde. weō dat daer nae sulcke personen nemmermeer en mogen malcanderen hebbē tot huweliik

A ex. de frigi et maleficiis. c.

B c. ex litteris eo ti. et preceden.

C c. fraternitatis extra eo

D ex. de diuor. c. gaudemus.

E c. ex litteris eo ti.

F ex. de cogna. spiri. c. i.

M

Martin⁹. co. ci. 3. c. veniēs.

Ende in dient geschiet/waer sos souden men dat moeten scheyden. A

¶ Van man sinen wijf te quetsen oft te smijten.

B De iure scrip to si marit⁹ ipsiat male. dñi substātia sua uxor pōt reperere do tē suā etiā cō. staū matrimo nio vt. ff. solu mat. l. si cōstā te.

¶ Itē seggen sommige dat scheydinge mach geschiē/wāneer als die mā keert tot sulcke wille/als ghewoonlic te smitē oft te quetsen sijn wijf/wāt dat wijf niet en derf ōdragē noch liden/ten si dat haer belieft. Mer dese sceydinge en is niet dā vā bedde/wāt si weder te samē comē mogen Eñ also wordet ghedaen eñ gewesen indē hove vādē bisscop vā Doornick/tusschē Peteren vandē cruyce eñ Margrieten van Puches sijn wijf.

C ver. Stupru autem et.

¶ Vandē man te dissiperē of qualic weghe te brenghen sijn goeden.

D xxxvi. q. i. 2. lex illa. §. cū ergo. 4. fornicatio āt et. 6. adulteriū vo

¶ Itē oft gebuerde dz die mā hē keerde tot quade beleyd haer goedē qualic wech te brēghen/weet dattet wijf na opinie van somigen/sake heeft te eyschē scheydinghe vā bedde/oft sake te eyschē distributie/of deylinge vandē goeden/eñ dat portie haer daer af gedaen si/alsdan weet dat si tot deser portie si ontfanclic/eñ behoort haer gedaē te wesen vā alle die goeden die si te samē hadden Eñ in dese portie behoort dz wijf gehoudē eñ bewaert te wesen/hoe dese portie eñ sceydige vā goeden gedaen is met recht Eñ van dien dage voort/om enige sculde die de man maket totter portie geordineert ō dat wijf/niemant en sal mogē comen Eñ desgelijcx anď portie vandē man/om die sculdē vandē wijue/ten waer bi also dat si weď te samē stelden te wonen Eñ also wordet geseyt eñ ghewesen/om tōc frou Marie vā cleremere/ teghens Enlart vā poncres haren man. B

E xxxvi. q. i. §. cū ergo. 6. Incest⁹. ē. c. culle

¶ Vanden desfloratien vanden maechden.

¶ Capittel. CCC. vi.

Ouergesien vādē diuorses oft ōsceydighe Soe volcht daer na vandē desfloratien/diemē doet aen de maechdē/ van fornicatie/inceste/eñ adulte Dats te wetē dat in alle dese saken is differētie. Wāt desfloracie (dat die clerken heeten de stupro) is/wāneer een man mits liefte so veel ōcriget aē een maecht dat hi haer onteert Eñ dit heet men desfloratie/eñ vanden latijne stupro. Eñ de daer volcht van deser manieren vā stupro In dien dat wijf haer belieft te beclagē aen dē rechter/eñ het gevondē waer dat hy haer deflozeert oft onteert hadde/ die man die des gedaen heeft/behoort dat wijf te begauē na sijnre faculteyt/oft hi behoort haer in huwelic te nemē. Eñ is indē man te kiesen/het welcke van beydē dat hem believet ende daer mede so sal den twist cesseren/ ende is een van beyden gehuwelict eer dattet gheschiet wort/die vrheit eñ koere is daer af geleden/want si en mogen alsdan malcāderen te huwelic niet hebben. ende daer by soude dat recht sijn crachte daer af verliesen ende die deflozee haer interrest/bi so langhe ghedeyt te hebben. ¶ Fornicatie is te doen gehadt te hebben bi man of wijf gehuwelict/tot andere die niet en is gehuwelijct/als tot weduwe/oft tot vrouwe vā religie/ende daer inne valt groote boeten/ in dient betuycht wort. C

¶ Adultere is mā oft wijf gehuwelict bleyschelick te bekennen aen andere die oec ghehuwelict sijn. Eñ daer inne vallen oec boetē/in dient betuycht si/na haer faculteyt D

¶ Noch isser een dat die clercken heeten incestus/dat is sijnre nichtē tot eenen wiue te hebben. Eñ oeck in desen stucke vallen boeten/in dient betuycht wort/na die faculteyt E

¶ Vanden kinderen die blinen in eē huwelick gesepareert oft verscheyden.

¶ Capittel. CCC. vij.

ENde kinderē die vandē man eñ wiue bliuē/die verscheydē worden bi dē geesteliken houen/moechdi weten. Dat oft gebuerde datter scheydinge gheschiet tusschē den man ende den wiue. Weet/dat in dyē daer kinderen sijn/ende die verscheydinge coemt biden schulden vanden man/sijn kinderen behoren te wesen inder bewaernisse oft regiment vandē wiue tottē coste vande man/tē waer bi also dz de ōsceydīge perpetuele of ewich waer/alf ist et bijsaken weder huwelicte Eñ in dien dz si dā weď huelict

die kinderen souden dan bliuē inde bewaer-
nisse eñ regiment vanden vrienden aen bey-
den siden ten coste vanden vader eñ moeder
Eñ of die scheidinge quame bider sculde van
der vrouwe/ alsdan soudē die kinderē bliuen
inden bewint vanden vader tot coste vāder
moeder in dien si so rijck ware dat sijt moch
ten doen. Eñ of des niet/ dat behoort te bliuē
tottē discrecie vanden rechter bidē raede vā
den vrienden te nemen so veel op die een als
opten anderen/ eñ dat meeste opten rijcsten.
Nochtans so is te cōsidererē bi wien dat die
sculde coemt/ wāt die is schuldich dat meeste
laste te dragen A

¶ Vanden kercken ende vanden saecken die selue toebehorende.

¶ Capit. CCC. viij.

Nu volcht te sien vander kercken ende
vanden saken daer toe behorende/ weet dat
die kercke is gheheetē oft geseit gods huys ste
de vā gebet eñ behoort te wesen gesepareert
eñ ōscheiden van allen anderen husen/ ende
van allen beden onghelden eñ schulden/ dats
te weten die kercke eñ tghene datter kerken
gegeuē is/ wāt die kerke is geheetē des gods
huys. Eñ zijn geweest vā outs twee kercken
Die een van goeden ghelooue eñ dander van
quaden geloue. Daer ōme geordineert wort
dat die kerke van goedē geloue wesen eñ toe
behorē soude aenden kersten/ ende dander as
den ongelouigen. Ende worde alsdan verbo
den datmen niet laten noch besprekē en sou-
de int testament noch anders aender kercke
vanden ongelouigen/ maer dattet gelatē sou
de wordē aendē kersten kercke. Eñ daer om
sijn die kersten kerkē so seer gemultipliceert
eñ wordē vā dage te dage. B
Dat gedaē eñ geordineert vandē kerckē als
voorscreuē is/ het was dat elc na zijnre doot
woude begrauē wesen inder kerckē/ die een
met macht eñ die ander bi ghifte vā goedē so
weet dat nae beschreuē recht niemant en be
hoort begrauē te wesen inder kerckē tē si dat
hi clerc is/ wāt aen ghenē waerliken personē
toe en behoort begrauē te wesen inder kerkē
maer behorē te wesen indē kerchof buytē die
kercke. C Het schijnt biden derdē
recht vā codex dat gheē clerckē behorē begra
uen te wesen inder kerken dan proper de cler
ken vanger seluer kercke eñ die daer verkee-
rende eñ dienende sijn eñ die rechter sedt tot
een exempel. Die kerck vā sinte sophie vā cō
stantinopole daer inne sijn seker ghetale van
clerckē sond meer te mogē wesen. Eñ al
so schijntet dattet alsoe behoort te wesen in
allē kerckē op dat elcke kercke sijn getale heb
ben sal/ eñ dat gheē onder clerc wesen en sou
de dan die gecorē indē getale vāder kercken.
D Itē in kercke en behoort gheē man be
grauen te wesen hi en si vā heilighe leuen eñ
clerck als voorscreuē is. Ende nae bescreuen
recht so wie hē inder kercke laet begrauē en
de hi in doot sonde si. Weet dat die eer is tot
dampnacie of verdoemenisse dan tot behoude-
nisse vander sielē. Eñ so wie nochtans sulke
inder kerckē begrauē wort alsmē die heylige
dienste singet/ dat is hē vernieuwinge vā pine
¶ Item sepulture en behoort niet vercocht
te wesen/ eñ die waerlike behoren begrauen
te weesen inden kerchof buyten der kercken.
Ende die clercken binnen der kerkē sonder si
monie ende souder tgewijde te vercopē wāt
men daer aen grootelick misdoen soude. Eñ
de daer om suldi weten dat chimiterie oft ge
wijde stede is te verstaen in .iiij. manieren.
Dats te verstaen dat aerde dat niet en is ge
wijt/ aldaer mach vercocht worden ende ge
ordineert sepulture. Als van outs die mach-
tige plagen te kiesen huer sepulturen daert
huer beliefden. Maer die sepulture ghewijst
en mochte niet vercocht wesen sonder simo-
nie. E Ende inder aerde dats te
wetē vā kercke eñ dat lant dat geordineert
is tot sepulture aldaer so en behoort gheē se-
pulture vercocht te wesen mer sijn sculdich toe
te horē dē ghenē diet sculdich is toe te hooren
Dats te weten die clercken vander plecke en
de aendē waerliken dat kerchof.
¶ Item des gelijcs als die reliquien vanden
heylighen lichaem der heyligher kercken by
simonien niet en behoret vercocht te worden/
noch de ornamētē so en behorē oec de lādē eñ

A
ſ. binortio
apō quē l
mora. vl
ca. de be. l
ſūc. auc. ſe

B
C. sacrosa
eccle. l. i.

C
C. l. eo nē
postolor
l. nemo n
vj q̄ nemo
cor pe sep
ri in ecc
ōt q̄ hūan
corpa non
bēt sepel
eū corpor
sanctorum

D
C. ru. di. l.
plures. ſo
est hodiei
is ecclesie
p facultat
ecclie consi
tuantur.

E
vtik. de rel
o. v sumpt
me.

possessien der kercke niet te geuen eenighe beden om wat beden oft lastē die inden landen geschien/maer behoren daer af vrij te wesen eñ exempt/wtgeseit dat in diē gemaect moeten worden eenige brugghen oft ghemeyne wercken oft eenige wege te vmakē die profitelijken ghedaen waren/weet dat daer inne moeten die kerckelike goedē cōtribueren eñ gheldē/eñ daer af so en moghen si hē niet ontsculdigen noch exemteren. So en mogen die oec niet ontschuldich zijn/wāneer die prince door de lande rijdet eñ afsittē wil in huise vā eenige kerken/wel so mach hijt doē met recht eñ nemen die goeden vander kerken voor hē ende voor sijn volcke/wantet al vanden heeren coemt. A

A
…xn. dicta. l.
…ac t. v. l. ad
…structiones
…trade imm
…raeccle. c. i.
…vi.

B
…li. i. cu. dcā
…l. igressi et
…c. h. q̄ muli

¶ Van hē te begeuen totter kercke.

¶ Itē weet also geringe als een mā oft wijf hem seluen begeeft in religie/zijn goedē zijn eñ toebehoren der kerke/ eñ daer bi en mogē si niet maken noch ordinerē testamēte in preiudicie vanđ kerke. Maer in diē sij kinderen witachtige hebbē eer si daer inne gaē/weet dat hi hē daer op geē preiudicie doē en mach huer recht en si bewaert/ eñ si en moghē wel hemliedē daer af ordineren. B

C
…ij. q. ij. c. q̄ō
…inc. glo. ad
…cad aue pu
…torū. l. i. & ij.

¶ Te geuen prochie kerke tot monasterie.

¶ Item is te wetē of die prochie kerke gegeuen eñ bekeert mach worden in monasterie of clooster/weet dat wel geschiē mach bidē consente vandē bisscop vander plecke en vā zijn capitteel/eñ dattet niet en si tot preiudicie vā der kerke cathedrale.

D
…de sepult.
…ola. l. qui se…
…ulcra.

¶ Vanden ghenen die gehangen zijn aender galghe.

¶ Item ghi moecht weten dat de ghene die aender galge gehangen zijn bi iusticie In diē dat hi gebiecht ghewees heeft voor die doot ende dat si gestoruē zijn in goeder memorien weet dat niet tegenstaende dat si also leelick eñ oneerlic dat en belettet niet in dien die here wil van wien die iusticie is ghehouden eñ die hem doet steruen/hi en mach wel ontfangen worden eñ begrauen in ghewijde stede.

E
…de vita et
…clericorum

C ¶ Te berooueu die sepulturen van den dooden.

¶ Itē is expressselic vbodē bidē bescrēuē rechte dat niemāt en berooft die sepulturē vāden doodē bi wat wege dattet si. Eñ so wie in deser manierē geuondē waer misdadich dat hi gecōdēmneert si seer griefuelic. Dats te weten nadē oudē recht in boetē ciuile na de faculteit vādē delinquant/eñ dat de rechter daer af doet seer griefuelike pugnicie/eñ in diē hi dat niet en dede dat hi selue ghecōdempneert si in grote boetē. Mer nadē tegēwoordigē so wie dat doet hi is sculdich ghecorrigeert te wesen seer criminelic/wāttet groot quaet is te stelē aendē dodē die niet sprekē en moghen eñ inder kerken wiens recht dattet behoort te wesen dan te stelē aē leuēdige personen.

D ¶ Dat die waerlike niet en behorē te sittē inden choer vander kercken ter wijlen datmen den dienst doet.

¶ Item seit die bescreuen recht dat de waerlike duerende datmen die heilighe dienst doet niet en behoren te sitten inden choer vander kercke noch bi dat outaer comē Eñ nyemant en behoort al daer te sitten dan die clerckē de clerclick leuen. E

¶ Hoe dat die kercke een refugie oft vrijhz is om den delinquant oft misdader.

¶ Item moechdi weten dat die kerck die geordineert is te wesen vrijheit aendē delinquāten oft misdaders. die daer nemen willen vrijheit/eñ weđ kerē ō te nemē eñ te hebben die emunite oft vrijheit vāder kerke/wāt indē ouden testament so was gheordineert een seker plecke voor die delinquātē of misdaders van delict oft misdaet daer remissie af gheschien mach eñ gracie met recht eñ redene weđ keeren mogē tot refugie of vrijhz eer si geuangē worđē eñ dz partie te vredē geset eñ voldaen waer eñ daer de prince mach vlenē sijn gracie wāt beter is dz de zōdige leeft dā de strēge dānacie sonđ te beterē aē partie. Eñ also wiltet dē text vādē bibel/ mer bidē nieuwē recht eñ daer na dz de kerc geordineert was het wort geordineert dattet wezē soude refugie of vrijhz vādē delinquāt of vādē misdađs als in sakē remissibele. ¶ Vādē genē die nz en behorē te gebrukē vāder refugie of vrijheit đ kercke

¶ Maer in saken niet remissibile/ghelijc als straetrovers. Dat die clercken hieten depredatores populorum. Sulcke en behoorē niet te hebbē refugie oft vrijheit noch nemē emunite/so en behooren oec moordenaers die om moort bi hem gedaen gheen refugie behoort te hebbē na dat die moort openbaer eñ kenlic waer/ want sulke en behorē gheē refugie oft vrijheit te hebbē noch gebruicken eminiteit.

¶ Item en behoort hi oec niet te gebruicken van eminite de ghenē die hē vorderen om te scandaliseren die kercke oft die kercke bilipē deert daer si bekeert zijn tot refugien oft tot vrijheit/gheliker wijs als die ghene die vechten oft twist maken inder kercken aldaer zij refugieren/daer si openbaer crachte doen of fornicacie ofte die casteel maken vander kerken. Geliker wijs als si gecomen zijn tot refugie eñ aldaer nae wtgegaē makende ee wigē twist oft kijf eñ dan weder keeren tot die selue kercke om vrijheit. A

Eñ na die opinie van somigen die noch ghinge op een ander kercke/ want na der scriftuerē daer en is niet meer dan een kercke allenē voor al. B Wāt sulcke als is inden saken bouen gescreuen en behoort niet te ghebruycken vā refugie noch vā emunite vāder kercke.

¶ Item en sijn oec niet schuldich te gebruycken de ghene onder tdexel van refugie vāder kercken verspien ende verwachten sijn viandē also nader kercken eñ aldaer hem doen iniurie groot ende cleyn ende dan om vreese vander iusticien ter stont lopen inder kerckē. Weet dat sulcke niet en behooren te gebruken refugie. Eñ is te wetene dat des behoort geseit eñ verstaen te wesen dattet gedaen is onder decsel vander vrijheit eñ refugien vāder kerckē/daer na dat die faite ghedaē sal sijn bider kercke met voorrade eñ opsettē wille sonder gedaē te wesen met heete vergaderinge eñ faite. Wāt nadē scriturē.

¶ Eñ also wordet geseit bi arrest vā parlement in cas vā faite bi inuasie/eñ oploop by eender kercke om meester claes de bonsolaes procurner int parlement tegens een geheetē ian die scriuer de welke indē iare. M. CCC. lxxxij. of daer ontrent/hadde verspiet die voorre gescreuē bonsolaes die quam wt der kerkē van onser vrou wen vā parijs/ eñ heeft hem aen ghenochten bider voorstreuē kercke/eñ gequetst seer onbetamelic. Eñ als hi dat gedaē hadde hi liep tot refugie inder voorscreuen kerke de prouest vā parijs geinformeert vander sake quam hem halen inder voorscreuen kerke eñ brocht hē geuangē indē castelet

¶ Item wort also gheseit bi arrest van parlement/om een gheheeten blasot die welcke bider kercke van sinte benoet tot parijs doot sloech meester steuen baeiliu/ende ter stont hi tooch tot refugie inder voorscreuen kercke. Dat ghedaen die heeren vanden parlemente gheinformeert vander sake deden hē van ghen inder kercke ende deden hem rechtē criminelic.

¶ Item het worde ghe seit bi arrest van parlemente in cas vā casteel te maken vander kerckē eñ die selue condempnerē als voorscreuē es tegens die co nlenbiaux vā der stede van abeuille/die welcke ghingē wt een kercke aldaer si waren om seker saecken eñ questien eenen man aldaer inder stede eñ dat ghedaen om vreese van iusticie eñ durchteden dat die kercke daer si wtgegaen waeren hem lieden gheē refugie oft vrijheit wesen en soude/ghingē in een ander kerck. Die waerlike iusticier geinformeert vander sake eñ hoe dat si wtgegaē warē vāder eenre kerckē in dander/dat behoort verstaē te wesen al een kercke na bescreuē recht. Die rechter heeftse gehaelt wt de anderde kerke eñ si daer af dedē pces int plemet Alle ghesiē het wort geseit dat de kerke hē niet schuldich en was te helpē/eñ wordē gecorrigeert naeder sakē.

¶ Eenē man doot te slaē om ghelt.

¶ Itē ghi moecht noch wetē dat so wie bi pdicie oft om ghelt slaet oft doē slaē yemāt/hy en behoort niet te gebruyckē vā municie vā der kerke. Eñ in diē hi hē aldaer betrect de sake beuonden warachtich wesen die rechter mach hē daer af betreckē die de kēnis daer af sculdich is te hebbē/mer wel moet hi voor hē sien dat hi daer af heeft iuste teeken bi goede informacie pcedente/ eñ dat hi den geeste

¶ Ecclia debet ad eccle... l. de iuiic... me iius... iuc. glo... niu. ecc... alia

B Nō eñ nisi la ecclesia ... cta dei.

¶ Ecclia ... debet alle sp... iuca.

lijken rechter daer af vermaent heeft eñ als dan mach hi hem van daer vertrecken/ want die geestelike rechter nẽmermeer ghenen oꝛlof geuen en soude om irregulariteit daer inne hi mochte veruallen. A

A bri.de ho. volunta. s p indust.

¶ Item woꝛdet gheseit bi arrest in cas te cõtemptere die kercke tusschẽ die kinderen van peeter autompet boꝛger van dooꝛnic die hem om seker delict oft misdaet bi hem gedaẽ hielden tot refugie oft vꝛijheit inder kerckẽ van sinte peeter/ eñ ghingen seer gewapent staen vooꝛ die doꝛe blinckẽde eñ thoonde huer fait.

¶ Die rechter royale dede hem lieden ontnemen haer wapene/ eñ dede die wechdꝛagen. daer op viel geschil. Alle gesien hec woꝛde geseit dat die rechter royale dat wel mochte eñ behooꝛde te doen/ in sulcken saeke eñ anders niet/ want so wie hem behelpen wil vãder refugie oft vꝛijheit der kercke hi isset schuldich te nemẽ oetmoedelic/ eñ hẽ wachtẽ hopende satisfactie te doen aen partien ende aen iustitie/ eñ anders en isset oeck niet te houdẽ noch waerdich.

B cõcord at ler. ũi lege der. mus. c. de s q ad ecde. fug.

¶ Van sinen goedẽ te settẽ in de kercke.

C t. s. d. l. pũti.

¶ Item ghi moecht weten dat oft yemãt om vꝛeese vã iusticie settede zijn goedẽ in eenige kercke/meynende dattet aldaer vꝛij weesen soude/ weet dat daer omme de rechter niet en behooꝛt te laten in diẽ dattet si om bekẽde sake hi en mach wel die goedẽ betreckẽ wt der kerckẽ om te doẽ satisfactie aen partiẽ. ende sonder die kercke pꝛeiudicie te doen.

D sicut ãtiquis ?. xvij. q. iiij. c. diffinimus

¶ Maer men behooꝛt eñ ist sculdich te doen in tegen wooꝛdicheit vandẽ volcke vãdẽ bisscop. Eñ na tghene dat vooꝛscreuen is die kercke en is niet ghemaect om anderen ongelijck te doen/ maer om redene te doen eñ te helpen doen. ¶ Ende en is die kercke niet geoꝛdineert refugie oft vꝛijheit dan om dẽ lichame vanden mannen. om te schou wen die rigoer van iusticie so lange als satisfactie ghedaen si aenden partien/ eñ daer na die gracie vanden pꝛince mach daer op strecken/ in dien die saeke begheert eñ anders niet. Eñ andere en sijn niet sculdich in andere sake te gebꝛuiken eminiteit. Ende also woꝛdet geseit bi arrest van parlement tigens Jan bꝛule vã Parijs. die welke gegaẽ was inñ kerkẽ eñ sijn goedẽ

B Ghesett te wesen inñ kerkẽ om saecken daer af men niet en denct ỽdachuaert te wesen. ¶ Item oft ghebuerde dat yemant die indẽ refugie vãder kercke hẽgeleſt ware om eenigen twifel in dien hi verbolcht woꝛt biden waerliken rechter/ eñ de sake begheert dat hi ỽdachuaert si om die saeke. Weet dat daer omme dz hi inder kerckẽ is niet en blijft men mach hem inder kercken wel ỽdachuaerden oft intimeren sonder der kercke pꝛeiudicie doẽ. eñ verdachuaerdinghe oft intimacie die aldaer ghedaen soude wesen. soude waerdich wesen/ want alst geseit is die kerke en is niet refugie in sulcken sake/ maer om den lichaem vanden man te beschermen. Ende alsoe woꝛdet geseit bi arrest vooꝛscreuen/ want bi stercker redene machmen aldaer ỽdachuaerden alsmen dan daer een man betreckẽ mach die vanden emuniteit niet en behooꝛt te ghebꝛuycken. C

¶ Hoe veel dat die refugie oft vꝛijhz sculdich is waerdich te wesen.

¶ Item in ander sake so willen die bescreuẽ rechtẽ dat soe wie hem betrect totter eminiteit vãder kercken op dat hijt deuotelic eñ oetmoedelic eyschet die refugie is sculdich waerdich te wesen tegens den rechter. Eñ also eedel is die eminiteit vãder kercke oft vanden kerckhof/ dattet sculdich is waerdich te wesen dertich voet van daen/ in diẽ dattet waer om zijn nootgeuoech te doen/ wantet seer onbetamelike sake wesen soude/ dat inder kercken oft kerchof dat gewijde aerde is gedaen soude wesen sulcke leelicheit als zijn natuerlic gheuoech aldaer te doen/ eñ daer õ behoort daer te wesen dertich voeten. D

¶ Te doẽ eenigen delict oft misdaet op dertich voeten na der kercke.

¶ Eñ ter cõtrarie in diẽ op. xxx. voetẽ na der kercke oft kerchof yemãt dede eenigẽ delict of misdaet eñ dan ghinge inder kercke. Die kercke en behooꝛt hem gheẽ refugie te wesen/ ghelijck vooꝛscreuen is.

¶ Te doẽ eenige sake cõtrarie der kerckẽ

oft den ghenē die aldaer is tot refugie.

¶ Item is expresselic verbodē bi bescreuen recht dat nyemāt en doet eenige sake tegens die eminiteyt vāder kercke noch aendē ghenē die daer zijn tot refugie anders dan indē saken voorscreuē. Eñ soe wie dat doē sal hy sal vervallē in alsulcke peyne dat hi doen soude verraderie tegens sinen here. Wāt gheē grooter noch rechtuerdiger here en mogē wi hebben dan die kerck gods die welck zijn huys is vā gebede. Eñ is verboden bidē recht dat nyemant en maect twist/geschil/vergaderinge noch muyt op te vervallen in peyne capitale die nu tegēwoordelic modificeert tot peyne arbitraire totter discretie vāden rechter na die personen eñ na der sake. A

¶ Wanhē te settē inder kerckē om vreese van schulde oft van borchtochte.

¶ Die hē tot refugie vāder kerckē stelt om zijn sculden. Weet dat hi daer toe niet schuldich en is beschermenisse te hebbē inder kercken. Maer behoort daer af betoghē te wesen mettē rechte/ wāt die kercke en is niet geordineert om yemant onrecht te doen.

¶ Item oft borgen om vreese vā huer borchtochte hem setten tot refugie vāder kercke dz hi gheē refugie hebbē en sal/ ghelijc voorscreuen is. maer dat behoort gedaen te wesen bi den rade vanden prelaet. B

¶ Wan hē te doē begrauē inder kerckē.

¶ Oft ghebuerde dat yemāt bi presumptuose wille oft houerdie hē doet begrauē na zijnre doot inder kerckē. Eñ sonderlinge als dye sommige doen bi grootheit eñ inder notabelste plecke vander kercke/ weet dat so wie dat doen dat zij verzwarē haer pijne vā hueren dampnacie/ want telckē dat mē celebreret in der kerckē is huer pijne inder hellē vernyeuwet. ¶ Item weet dat die afliuige vā deser werelt na dat si vā hier verscheidē zijn weten tghene dat voor hem in deser werelt ghedaen worde/ van tghene dat zij gheordineert hebbē te doen dye hem aengaet eñ dat niet gedaen en is. Eñ dat weten sij biden goeden enghelen die zijn eñ habiterē tusschen dē leuendigen inder lucht/ die welcke weten eñ sien alle tghene dat gedaen wort.

¶ ¶ Item vandē anderē rechtē der heyliger kerckē toebehoorēde.

¶ Item weet datter noch is een ander recht toebehoorēde der kercke/ want dye sommige zijn indē behout eñ speciale bewaernisse vā den coninc vā recht speciale. Die anderē van recht generale / eñ dye ander en zijn daer in niet dan alleene dat de coninc als huerē ouersten here hem behoort te helpen bewaren eñ verweeren vā violencie/ van ongelike eñ vā machte onbehoorlike als van recht generale

¶ So weet dat alle kercken die welcke vā fundacie royale zijn/ dat is datse gesticht zijn biden coninghē zijn van fundacie royale eñ sulcke zijn van huer natuer vāden ghemeynen recht eñ generale inden behoede eñ speciale bewaernisse vandē coninc. Eñ zij en behoeuē daer af gheen brieuē ten si dattet hem belieft/ het si kercke oft clooster/ eñ mettē personen der seluer kercke huer goeden saken en familien.

¶ Item eñ van recht speciale zijn mede die kercke eñ die cloosterē die en zijn vā fundacie royale ghelijc als voorscreuē is. Maer si hebbē geimpetreert vandē conincs brieuē vā sauegaerde eñ speciale eñ van seker sake Daer af sy segghen sake te hebbē vā des te doen/ ende moet dese sauegarde gecondicht eñ wtgeroepen wesen inden steden eñ plecken daer si hem van behelpē willen/ eñ aenden personē aldaer si vreesen van last van onghelijcke of vā violencie. Wāt anders en soudet niet waerdich wesen.

¶ Item sijn oec van gemeyn recht eñ generale inde voorscreuē sauegaerde/ alle kerckē cathedralen/ die personen vandē kerkē huer lijf huer goet eñ familie sonder dat si daer brieuen behoeuē. Eñ niemant en behoortet noch en macht ignoreren met redene noch si en behoren anders gheē publicacie noch brieuē vā die mare vāder kercke. Eñ mogē eñ sijn sculdich te hebbē huer gardien vā sergant royale om die conseruacie van huer bewaringe/ vā huere lijue/ saken eñ goeden.

¶ Itē ghi moecht wetē dat gheē ander kerc

20 C. de his ad eccle confugiū deli v. l. ... ciamu.

G De eccl'ia ... debet e ... hi sine pē ... miuali ... rili sed ... ordo. l. ... ge decim ... C. supra ...

C Aut p ipso ... ad nos ... re credunt ... cut paulin ... eē rapt? ... radisū. ... h. c. fatēdū ...

ken en sijn inden sauegaerde van den coninc. Dats te verstaen dat so wie misdede tegens hem/haren volcke oft goedē dat si daer ō niet veruallen en souden infractie vander sauue gaerde tegens dē conic. noch delyct doē daer af die iusticie of rechter onō wyen dat gedaē waer verliesen mochte die kennisse. als van der sauegaerde enfraynte. ¶ Eñ aen den rechter royale en behoort daer af niet te ken-nisse/noch bij preuencie. noch anōs ō daer af te benemen die kennisse aendē rechter locale dat en mach noch en behoort also verstaen te wesen. Maer sijn si inder bewaernissen vanō goeō iusticie vanden coninc in dienmen hem woude doen enige last of ongelijc. oft eenige molestacie. eñ ist tegens alte machtighen he re. de coninc behoort hē dair af te bewaren te helpen eñ te troosten in hair recht/eñ so doen mede alle goede rechters. Mer noch en is dz niet sake vā preuēcie waer ō die rechter loca le daer af ōsliesen mochte die kēnisse/tē waer bi also datter in hē gebrec waer of dat die de linquant so machtich waer/ of sulcke dat die rechter locale daer af niet en mach of en derf of en weet te doē Eñ also wordet geseit eñ ge radē bidē rade vā parijs ō sommige kercken die tot doornic sijn eñ bi doornic al daer som-mige delict gedaē geweest hadde bi enige de linquanten/daer af dat die procuroer vandē coninc in tournesis woude doē comē die ken-nisse voordē rechter royale ter seluer plecke die procuroer vanō stat seggēde ter cōtrarie. eñ dat die voorscreuen kercken niet en warē inder sauegaerde vanden coninc. &c. ¶ Het wort geseit dat die voorscreuen kercken niet en waren vanō fundaciē royale/noch cathe-dralen/oft dat si niet en waren in sauuegaer de openbaer gecondycht daer ō en behorense nyet gehouden te wesen noch gereputeert in sauuegaerde Waer ō die rechter locale daer af niet en behoort te ōsliesen de iurisdictie or dinarie/noch kennis/na dat in hē gheen ghe brec geuondē en is Eñ also wordet gheseit bi arrest vā parlemēt Int iaer. M. CCC. lxxxij om een kercke dye gelegē is inō heerlichz vā mijn vrouwe vā bayr In welke kercke was een delinqnant die al dair gegaen was tot re fugie/om dat hi enē mā doot geslegen hadde inō seluer heerlicheit/tgebuerde dat hi geuā gen wort eñ geset wt die voorscreuen kerke biden waerliken rechter/eñ ghevangen ghe brocht biden magen eñ vrienden vādē voor-screuen doden Eñ dat volc vandē prelaet be-geerde hez weō gebrocht te hebbē inō kerckē De rechter seggēde ter cōtrarie eñ dat de fai te gedaē geweest hadde so na ō kerckē/eñ mz opsettē wille ō den doodē te slaen op hope ter stont weder te moghen keren tot refugie inō kercke/eñ daer ō gheē refugie en was hē scul dich waerdich te wesen Voort seiden de ma gen eñ vriendē dat sij behoordē te hebbē met hē lieden die pcuroer vandē coninc daer ō dz de kercke die indē sauuegaerde vandē coninc is eñ behoort te wesen gelijc als andere kerc ken die indē coninc rijc zijn geweest/was gro telic gequetst eñ geiniurieert bi die extractie vāden voorscreuē geuangen. &c. Die waerli ke rechter segghende ter contrarien dat dese kercke niet en is kercke prochiale vā hem sel uē en behoorde te wesen in sauegaerde/ wāt het en is vā fundacie royale gheen kercke ca-thedrale noch oock in sauuegaerde speciale. Noch hi en ōmetes hē niet oec soude hi cōtra rie doē/ Waer ōme. &c. Alle ghesien het wort geseit dat die kercke in dit stuc niet wesen en soude/als in sauegaerde royale/die mach oft behoort te eufraingieren ofte breken. Maer wel mochte eñ behoorde dē conincte bewarē dat recht vander kercke int ghene datse ghe quetst oft gelast ware bi violencie ōbehoorlic

¶ Vanden prophanen plaetsen.

¶ Capittel. CCC. ix

PRophanen is geseit eñ gehieten ō dat tet is een plecke bider kercke eñ nochtans en eest gheen ghewijde stede/noch men en mach aldaer niemant begrauen Noch ten en is ge ne plecke van emuniteit/daer een mesdader mach vrij wesen Mer is een plecke toebeho-rende eñ gegeuen der kercke. eñ geamortifi-ceert biden prinche/die nēmermeer en mach vercocht noch vandert zijn Eñ daer ō of de ker ke wien des ghegeuen is eñ geamortificeert

iusticie en interdictie heeft vanō plecke de ge amortificeert si oec biden prince. en cōsent vandē here. ondⁱ wiē des is. aē die voorscre-uen kercke behoort die benisse en niet aendē rechter locale. mer of aldaer enich mes daet gebuerde aenden rechter locale soude de bē nisse toebehoren ¶ Vanden thienden Capittel. CCC.x.

Ghi moecht weten dat biden ghebodē gods vandē beginsel des werelts soe wel indē ouden testamēt als biden nyeuwē gemaect en geordineert vā god onsen schepper. het wert geordineert en ghebodē seer scarpelic. dat van allē sadē wassende vter aerdē. so wel bi laboer als anders en vā allen granē oft corē betaelt en gegeuē werdē tot gode die thiende deel vanden pfite daer af comēde. En bid vsancie vādē oudē testamēt was geordineert dz daer ō dz die tiēde is dz deel gods. en dz hē dat behoort gegeuē en betaelt te wesen. daer ō dz si niet bat en wistē te geuene ñ te seyndē tot god. si branden die thiendē. op dat dē rooc en die vlāme indē hemel gaen soude aldⁱ naest god. en si seidē dat dit was zijn betalinge En seidē dz sijt alsoe rechtuaerdelic dedē als si best condē. en betaeldē hē aldus sonō gebrec. En hoe die vlāme en rooock hoger climmēde was. hoe god dat bat in dācke nām. So weet dat in somi gē tijde daer na geordineert wert. dz aendē priesters des wets soudē de thiendē gegeuē werdē. en betaelt inden naē gods. en daer ō dat si zijn die ministerē gods. en dat si daer af leuē souden. en soudē een outaer hebben daer toe gemaect. daer inne wesen soude eē gat ghemaeckt int middel vandē outaer. aldaer mē indē naē gods sacrificie doet vandē beestē die si god sculdich warē. en dat bloet van dīē beestē liep in dz gat. en voort int aerde. Die eē deel gauē si dē priester als tot god en dand deel worpen sij opt velt op dat alle tghene dat god gemaect en geschapen heeft daer aendeel hebben souden A

Mer sedert dē nieuwē testamēt die heilige keyseren. biden discretiē vandē heiligen cōsilien en gracie vā god. so is geordineert gewest dz de thiēde en fructificatie soude wesen en toebehorē den pastoren en vicarijsen vā gode. die hebbē dye cure en bewaernisse der sielen vandē kersten menschē en godlike personē. so dat aen hē gegeuē en betaelt soude werden die thiendē vanden voorscreuen goeden inden naem gods. en als zijn rechte aendeel en porcie vanden goeden die hi ons bleent B ¶ Nv ist te wetē dat van alle goedē die opter aerden wassen bi. wat maniere of labore dattet si thiende betaelt moet wesen aen gode Dats te wetē in gras in vruchten van bomen. in corē en alle andere granen. hennen gansen en van andere beesten opgeuoet. aldaer profite en vruchtē afcomen mogen. Het si vissen en garences in profite van molē. van oeuen. het si in mijnen van yser. van gonde oft siluer. of vā metale. van steenen. En sonderlinghe van alle dat ghene dat god doet wasschen en multipliceren opter aerdē. wil god die thiēde hebben om aendeel en lof. Desghelijcs vanden lichaem vandē man so wil god datmē thiende geuen en betalen sal. Gelijker wijs als te vasten die heilighe. xl. dagen die hi gheordineert heeft te vasten. dat welcke is die thiēde vanden iare. ende daer af is dat lichaem sculdich tot gode thiende te geuen. C

¶ So is te weten datter twee manierē oft formen van thienden zijn. Dats te wetē personalen ende predialen

¶ Thiende personale. is thiēde de behoert voldaen ende betaelt te zijn. vandē werckē oft arbeyt dat een man doet met zijn lichaē ende met zijn werck ende costen af getogen zijn costen teynden tsiaers. Vandē reste behoort hij te betalen thiende tot god tot sijn rechtuaerdige cōsciencie. en dat is thiende personale. daer om dattet coemt bidē werck ende industrie vanden man.

¶ Item thiende prediale. is die gene die comet en behoort te comen vanden profite en emolumenten. comende vandē vruchtē der beesten voegelen ende visschen Want daer af ismen god thiende sculdich. sonō dz die costen daer af behorē gelleghen te wesen als

Extra de ... c.i.
B Extra de ... c.i.c. cū cōi...
C c. nuncios ... paeo

van dien thiende personale Ende eer dat de
vruchten gedragē oft veurucht zijn vander
placke. aldaer datse gewassē zijn. Wāt eerst
enđ voor allen anderen behoort god betaelt
te wesen. eñ dat recht en maect geen differē
A tie, waer op dattet gewassen is. het si op ey-
Vt extra đ de gen lāt. op gepacht lant. op leen. ofaloes.
ri. c. ad ap̄lice ¶ So ist te weten dat de tiendē diemē scul
sedis et. c. nō dich is als voorscreuē is behoren gegenē eñ
est et. c. pasto- betaelt te wesen aendē pastorē eñ priesterē
ralis daermen ontfanct dye sacramenten Sonđ-
linghe die thiende personale. eñ die predia-
B le behoort ooc betaelt te wesen aendē pasto
Extra de de- ren. Ten waer bi also dat die landē daer op
ri. c. ex trans dat die predialen wassen zijn gelegē in đ pro
missa. cū sua chyen al daermē woōachtich is Oft des nz
mē behoortse te betalen aenden pastoren on
der wien prochie die landē gelegē zijn. Wāt
aldaer behoort die kennisse vanden thiendē
te betalen. A So behoort oock na
tbescreuen recht te betaelt te wesen die thyē
de vanden vruchten vanden beesten aldaer
datse haer voetsel nemē. Wāt van daen coēt
C sustentacie eñ alimētacie daer si af leuē eñ
Extra de de- fructificerē. hoe wel datmēse tsauōts weđ
uo nū gcuus. bringt in een anđ ꝓchye Noch makē die wij
se op sulcke sake difficulteyt eñ seggē Oft ge
buerde dat eē boem heeft zijn strupck onđ eē
ꝓchie. oft een wijngaerde. eñ die wortelen
daer af onđ die aerde zijn onđ eē anđ ꝓchie
also alst die wil gebueren mach wāneer dat
se so na die eyndē zijn van twee ꝓchiē weet
dat die thiende van alsulcken boem oft van
alsulcken wijngaerden mach ende behoort
toe te horen aenden pastoer vander prochie
daer die wortel wt sprupt. Want daer is die
bome of wijngaert geuoet eñ gealimēteert
ende also macht đstaen wesen van anđ ghe
lijke saken Eñ het mach gheuraecht wesen
na dat geseit biden recht dat van allen sakē
thiende behoort betaelt te wesen als voor-
screuen is Oftmen van saken qualijck ver-
cregen thiende sculdich oft behoort betaelt
te wesen als van wekerē van rapinē van
dieften van excijsen ꝛc.
Weet dat niet, Wāt ten is geen sake vā god
toe gelaten, mer is đboden sake die behoort
te wesen gerestitueert oft weđ gekeert. Eñ
daer bi en behoort daer af gheen thiende be
taelt te wesen B So moechdi wetē dz
thiēde is vā sulcker effect dattet nz en mach
noch en behoort đcocht te wesen. noch đlet.
hoe dattet sy. aē waerlike persoñē. noch bu-
ten der kercke Eñ indient enichsins gedaen
waer so en ist niet te houdē. Wāt vanđ kerc-
kē en machmēt niet đhureēdē noch enige sa
ke die đ kercke gegeuē oft gelatē is Item en
waer preuilegie ter cōtrarie niet werdich.
Eñ oft yemāt waer de ꝑuilegiē hadde daer
af vā ōsen aertschē vađ. Wāttet niemant an
ders geuē en mach dat waer dich sy. dat hy
vā zijn laboer oft arbeyt geen thiende geuē
en sal Daer ō en soudet niet bliuen dat van
alle tgene daer af die preuilegie geen mētie
makē en soude hi en soude thiende geuē enđ
betalē. Want priuilegie van gheen thiende
te betalen en machmē niet hebbē noch onđ-
houdē met recht Mer mē heeft wer bi ꝑuile
gie oft bi possessie datmēt niet en betaelt op
eenigē lant of plecke dā halue thiēde. oft die
xv. oft die. xvi. Wāt vā geen thiēde te betalē
mach geschien geen remissie noch possessie
ter cōtrarie en machmē đcrigen. Want hoe
wel dat yemant afslaet thiende te betalē op
enich lant of plecke bidē tijt vā. x. xx oft. xxx
iarē of meer. daer ōme en watrt niet waer-
dich dz so gerings als die kercke dz gewaer
werde. hi soude bedwongē wesen de thiēde
te betalē. mer mē mach đcrigen possessie vā
niet meer te betalē dā halue thiēde of vādē
xv. mer vā geen thiēde te betalē en machmē
niet đcrigē Eñ die redē is dubbelde Wāt te-
gēs geestelike sake is geen possessie bi waer
likē Die anđ redene is dz geē vruchbaer sa-
ke niet en behoort te wesen sonđ thiende te
betalē tot god bi zijn ꝓper ghebode. dat nye-
mant en behoort noch en mach transgresse-
ren Eñ oft bi eenige wege gedaen waer oft
bi subtile argelist. soe en ist nz werdich noch
en is te houdē niet meer dan teghēs dat hei-
ghe geloue te comen oft te doen C
¶ Item noch mochdi weten dat vanden vo

narie oft ghifte daer op dat een kercke is ge-
doneert oft gefundeert daer af so en behoort
gheen thiende betaelt te wesen Maer dair õ
en ist nyet dat vanden anderen landen ende
possessiē die de kercke hebben soude. dat niet
en waer vā haer propere eerste fundacie. eñ
die hē gegeuen ghe weest hadde om te funde
ren die kercke Dats te wetē dat sy geen thiē
de betalē en sullē aender kercke parochiale.
eñ aendē pastoer vanđ seluer kercke. Ghelijc
als die landē eñ possessiē die hē gegeuen ghe
weest soudē hebbē na dye eerste fundacie oft
dat si v̄cregen haddē. niet tegenstaende dat-
se gheamortificeert waren aen die kercke.

¶ Nv moechdi eñ zijt sculdich te wetē dz of
yemāt waer gebreckelic te betalen die thien
de die hij sculdich is vādē goedē die hi fructi
ficeert eñ dz daer af gescil waer. hij en mach
noch en behoort bedwongen te wesen te be-
talē. dā bi censure ecclesiastique Want aēdē
waerliken rechter en behoort daer af de ken
nisse nyet. hoe wel dattet sy in possessore oft
in petitore. noch õ langhe iaren onbetaelt en
wert v̄cregē possessie. vā niet te betalē. noch
prescriptie. na dattet bidē pastoer vanđ plec
ke die thiende gheeyscht sal werden men sal
moeten betalen dat iaer daer inne dattet ge
eyschet wert. Mer vandē voerleden iarē na
dat se geleden zijn sonđ te eyscen die thiende
daer af en is niet gehoudē te betalen die pos-
sessant. ten si dat cõsciencie hem daer toe ge
neycht. ꝛc. A ¶ Item so volcht te toe
nen hoe dat sommige nyet gehouden en zijn
thiende te betalen. eñ of si daer aen gehoudē
zijn. ende waer inne eñ hoe wel.

¶ So weet dat witte monikē templerē eñ
na die opinie van sommighen die religiosen
vā chilliaulx oft cistercie vandē landen die si
doen bouwen eñ die van harē demayne zijn
vandē beestē die si opuoedē op haer costē eñ
vā alle tgeent dat voorscreuen is. en zijn zy
geen thiende sculdich. noch vādē boemgaer
den die si houdē in harē handē. Mer indien
zijt setten in anđ handē bi transactie oft an
đs bi rente oft ghelt in lijftochte oft anđs tē
waer in rechte pachte hem toebehorēde tot
seker tijt van iaren van alle des zijn si thien
de sculdich. B Mer anders ist van cano
niken gheregghelt oft ongheregelt. Want vā
alle haer possessien zijn sy thienden sculdich
wtgeseit vanden nouallles dye hem lyedē op bar. in l. ...
comen soude. eñ vanden boemgaerdē die sy tit. C. de p...
houdē in haren handen vā haer beestē. die sy scriptiõe. ...
doen op voeden om haer dispencie oft costen. anno.

¶ Item tis ooc geordineert dz hem nyemāt
en mach excuseren thiende te betalē bi excep
tie van lange tijde. niet betaelet te hebben.
eñ datmen van alle vruchtē dier wassen tiē
de sculdich is Eñ alsowerdet geseit eñ gera
den biden alð meesten raede diemen vinden G rex pre et...
mochte binnen der stede vā parijs. van loon. queus sup...
van amyens. eñ elders. om tcapittel vā door eo.
nic Tegens die stede van doornic om die beta
linge vanden thienden. vandē boemgaerdē.
binnen der seluer stede aldaer sommige boē-
gaerden sijn met gheboemte met wijngaer-
de eñ ander saet waer af die vander stede sei
den gheen thiende schuldich te wesen. daer õ C
dattet hem lieden niet gheeyscht geweest en l. cõpetit ...
hadde van yemant ende dattet was bynnen
der sterckenisse vander stede. niet te min mo
sten sijt betalen. C

¶ Vanden nouallen.

¶ Nouallen zijn die plecken eñ plaetsen. die
vā outs nz en sijn geweest gebouwet noch ge
sayt daer bi dat saet oft vruchtē comen moch
ten daermen thyende af mochte betalen oft
sculdich was te betalen. ghelijc als oude bos
schagien ende plaetsen in bosscagien al daer
hout wasset sonder te planten. oft in lāde oft
plecke die nye en was besayt noch gebouwet
ende men dat van nyeus bouwede eerde enđ
besayde Oft gelijc van eenen viuere diemen
om droechte van water eerde ende besayde.
Want so lange als sulcke plecken bliuen in ha
re state eñ natuere. sy en zijn gheen thyende
sculdich Mer so ghe ringe alsmense keert en-
de sedt tot bouwen oft tot eeren. sy zijn schul
dich thiende Ende dits gheheeten nouallles.
Want sulcke plecken vā haer nature en zijn
gheen thiende sculdich nae dat si voortbren-
ghen huer vruchten sonder labore oft arbeit

mer ist datmen se/ sedt tot eeren het waer en bi uere daer af nie geen thiende betaelt geweest en hadde/ Oft een plaetse daer een huys ghe- staen hadde/ daer of gheen thiende betaelt ghe- weest en hadde. Alle alsulcke plaetsen sijn tien de sculdich na datmen die set tot eeren en sa- pen/ en dat hietmen noualles. En oft eenige plaetse oft lant die beeert oft besayt geweest heeft daermen thiende af schuldich waer/ ge maect werden totter bosscagien tot viuer oft tot weylanden/ hoe wel dat sulcke plaetsen nu gewoonlic en sijn thiende te betalen/ nochtans so gheringhe alsmen sedt sulcke plaetsen tot viueren/ tot weylanden oft tot bosschagien/ men sal daer af thiende geuen en betalen/ ge liker wijs alsmen te voren gewoenliken was te doen. En generalic weet dat alle landen dyt van outs niet en zijn gewoonlic besaeyt te we sen en men die bouwet oft besaeyet. Dese sijn gemeynlic gheheeten noualles/ en daer af is men thiende sculdich. Wt ghesejt die broeders dragende tcruyce vanden tempel/ want vanden nouallen en betalen si gheen thienden.

Noch moochdi weten dat so geringe als een lant geweest hadde inden state bi drie iaren oft meer sonder thiende daer af betaelt te hebben Weet so gheringe alsmen dat set tot eeren en tot vruchten te draghen/ thiende soudemen daer af sculdich wesen alst te voren was. Nochtans soudent alsdan van dier tijt voort geheeten wesen noualles. A

Margin notes: A ex materia ... ualium trac. ... y c.cum con ... igat extra ... deci. ubi p ... et doc. B decr. de usu. absoluit et c. nuit ate sua. C decre. su cui ... ate co. ti. D decre. dca. ti ... s. ij. et c. con ... quest. v l. i. C ... e distrac p. g E ... tuas dudum ... o. ti

Van vsurie oft woekerije

Capittel. CCC. xi.

Om twee redenen naden bescreuen recht is woeckerije verboden. Die eerste redene is/ dat woeckerie was verboden om die ghemeynte dye ghenegen sijn van haer natuere tot ledicheit en en souden anders gheen wercken willen doen Die ander redene is/ dattet is expresselic verbo den bider kerke/ en daer toe behooren te obedieren alle goede kerstenen/ en soe wiet nu en doet/ hy en behoort niet gehouden te wesen kint van on ser moeder der heiliger kercke/ so weet dat vsu re is geseit en gemaect bi drie manieren. Die eerste is/ wanneer iemant int copen hem obligeert ter cause vanden recreancie of op borge in meer dan redelic wesen soude/ in dien hi betaelde sijn gereet gelt. Die ander maniere is te leenen een sake om weder te hebben in seker tijt beter bi ex- pres gelofte. Gelijc als gherste te leenen oft te vercopen om weder te hebben tarwe bi expresse woor den. Die derde maniere is bi forme en manie ren van doode panden die gheschiet by voorwaer den tusschen ander volck dan van suster en broeder bi ordinancie van haren vader. Die vierde maniere is gelt te leenen op panden bi winsen doende/ want sulcke is manifeste woeckerije die by bescre- uen recht blijct/ dat woeckerie is te borgen om hoger te vercopen/ dies betuycht biden decretael.

B Iten dat bi bescreuen recht is betuict dattet woecker is te leenen eenige sake om be- ter weder te hebben by expresse voorwaerden blijct biden decretael C Item te leenen op doode panden/ het blijct dattet is woeker ge- formeert tusschen andere dan tusschen susters en broeders/ en dat blijct by ghescreuen recht Iten het blijct dattet is woeker te vercopen te borge/ en daer om meer vercopen dant met ge- reden gelde waerdich mach wesen en dit is be tuycht bi bescreuen recht. En also mach wel schijnen/ hoe dat die vier manieren woecker is van saken wrakelick met recht/ van welcke manieren die principalen sijn/ dalen en spru ten veel ander manieren van woekerije/ ende die laterale sijn. Dats te weten/ te wederset- ten die vruchten van een pant die men hout in pan de in somme principale/ gelijc als te setten ee- nige possessie te pande/ en die vruchten daer af comende men niet en rekent noch af en slaet het is woekerije. D So moech di weten dat die woekenaer te eyschen dat win sel vanden woecker en is niet ontfanckelic &c. En oft yemant waer die ghesworen hadde dye woeker niet te repeteren/ soe mach hi repete- ren als hi gedispenseert is vanden eedt/ of als die woeker betaelt is so mach hijt repeteren En daer af en is hi nu noch en behoort te we- sen versteken. Want in deser sake so is alsdan re stitucie interineren E Item en hoe wel dat een ander woekenaer dan den ghenen die eyschet betaelt te wesen vanden vsure ey- schede en hem woude excuseren/ daer by dat

tet waer die sayte van andere/hoe wel dz hi waer die erfgenaē vandē woekenaer/ weet dat die erfgenamē vādē woekenar zijn te bedwinghen te voldoen vanden vsuren ghenomē eñ getregē vā haer voorvaders/ hoe wel dat sijt bi harē tijt nyet gedaē en hebben.

A Soe weet dattet recht maect een questie oft die coninck oft prince die iusticie heeft eñ heerlicheit in zijnre prouincie so hoge dat hi mach ordineren rechtē eñ edict die te houden zijn als rechten.etc. Oft hi maken mach recht edict eñ ordinācie die houdēde is woekerie te betuygen eñ die woekenaren orlouē te leenē in haer lande etc. weet dat zijt nz doē en mogen. Maerin diē zijt doē eñ clerck zijn/ si zijn inden ban biden seluen rechte eñ sake Eñ of si waer leken sijn si zijn indē ban bydē aertschē vader oft aertschē bisschop oft bydē bisscop der seluer plecke B Item dat bescreuen recht seit voort/dat gheē lants here en behoort te gehengen woeckerie wonende in zijn lant/noch hē lieden en behoort niet geleent te wesen huys noch cōuersacie negeē Mer oft bi eenige auenture si daer inne ghewonde warē wonende/ so behoortmē hem lieden van daer te stekē eñ vtsetten binnen.iij. maendē na datment wetē sal. Eñ dat behooren si te doen op peyne vanden ban eñ op peyne vā hōdert marck siluers te appliquierē aē den prelaet/na dat sy daer af wesende ghea monesteert binnen den voorscreuen tijde dat zijt niet gedaen en hadden. C

Noch so seit dat bescreuen recht inden decretale int seste boec/dat die woekenaers zijn te verstekē vā allen anderen cōmunicacien van den kerstenē eñ vādē gewijde stedē/eñ en behoren aldaer niet te hebbē sepulture noch eenich sacamēt/noch makē eenich testamenten die waerdich zijn. Ten waer bi also/dat si in harē leuēde lijue weō ghegeuē haddē eñ voldaē vādē woekere die si genomē hebbē of dz si gheē restitucie en dedē oft en ordineerdē te doē. Eñ om des te doē opdroegē alle haer goedē in handē vanō kerckē/so verre alst geduerent eñ streckē soude mogē op restitucie interne/ anōs en behorē si nz te hebbē biecht noch absolucie neghee. Item weet dat hoe wel dz also si/dat yemāt lene eenighe sake sonder te seggen dat hi soe veel daer af hebben sal van winsel bi vsure/ mer hi nochtās wel neēt hoe scheyt eñ ghifte Alle sulke hoeschedē.. zijn woekerie eñ generalic so wesmen daer af neemt nadē dach vāder leeringhe ghedaē etc. Daer en is gheē decsel diese excuserē mach D.

C Item ghi moecht weten dattet gheē woekerie en is van lijfrenten noch losrenten/ hoe wel dattet si te betalen nae belopen des tijts dat die clercken hietē pro rata temporis. Eñ die redē waer om dattet gheē woeker en is/is daer om dat so gheringhe als die cooper afliuich wert/die rente is geexpireert/ eñ dz ghelt blijft aenden vercooper/eñ daer om dz ter fortuyne ende auontuere is/ten is gheen woeker. Mer in diēt het waer by vāstichz dz soude woeker wesen/ na datmense niet wedercopen en soude moghen. Ende alsoe werdet ghesept by arrest van parlemente om symon vā auuainge tegēs ian godefrou. Indē iare dusent.CCC.lxxvi.

C Vandē ghenē die inden ban zijn.

C Copittel.CCC.xij.

Vanden ghenē die indē ban zijn dat de clercken seggen anathematisiez is vā hem te latē vervallē indē ban bi sentēcie vandē prelaet/dat alle kerstenē sculdich zijn te ontsien Want so wie inden ban is/hy behoort te verliesen die verkeeringhe oft dye communicacie vanden sonnen ende dochteren der heyligher kercken Noch gheen geselscap noch participacie en behoort hem ghedaen te wesen/ noch en behooren gheē administracie te hebbē vandē heiligē sacramenten vander heyliger kercke/maer hē is verbodē te wesen eñ te blijuen inder kercke so lange alsmen doet die heylige dienste. C Item en behorē niet te hebbē geselscap in comenscap met anderē noch en behoort hē verhuert te wesen eenich huys noch habitacie negheē E Item na opinie vā somige wijsen verliesen si antwoorde te houe. Dats te wetē dat si geē ander en mogen doen dachnaer den voor rechte noch tot haren eysche en salmē niet antwoor

A c.ma nos e ti.

B Cle.pma.e ti.

C ci.ex di. li.v

D c. consuluit i eo.

E c.uuli se pos sunt extra de senten. excō.

den.noch tegens hem en behoort niet geprocedeert te wesen.noch geantwoort. so lange alsbi in dien state is Maer wel machmense doen dachuaerden op hem te eysschen indyēt noot sy.eñ si moetē antwoordē na tbeseruē recbte. A

Nv so is te weten wie inden ban is eñ wie niet. So weet.dat wie eē clerc slaet tottē bloede hi is inden ban Eñ en mach daer af gheen absolucie hebben dan by den paus oft sijn ghecommitteert. B

¶ Itē noch seit die decretale dat oft clerckē bi genoechte vergadden eñ tgebuerde dat si eē ander queste totten bloede.daer om en sijnse niet inden ban.mer of daer enige hate waer si souden inden ban wesen.eñ alsdā souden sy moeten absolucie hebben biden paus oft bi sinen ghecommitteerden C

Item of monikken in een clooster malcander sloeghen.sij moghen geabsolueert wesen by haren abt.eñ oft die saecke te groot waer bi haren bisschop. D

Item oft gebuerde dat yemāt sloege een clerc die nz en ware in habite van clercke.eñ dat hi iuste sake hadde te ignoreren weet dz hi indē ban niet wesen en soude.ter cause vā die ignorantie of onwetenscap diē hē daer af ontsculdicht eñ die slager behoort daer af gelooft te wesen bi synen eedt.eñ in dien den eedt recuseert of wederleet sal gehouden wesen voor inden ban.

E ¶ Item oft gebuerde dat een vrouwe of weese een clerc slaet.si mach biden bisscop geabsolueert zijn Eñ des gelijc ooc oft ghebuerde dat een bewaerdē vā eenige vergaderinghe oft feeste eenen clerc sloege bi in aduertentie

F ¶ Item ghij moecht weten dz dye clerc die bi drie reisen is gewéest vā sinen prelaet vermaent.af te laten van eenyge wapenen te dragen.eñ dat hise niet en laet.hi is indē bā eñ daer toe ipso fcō/ verliest hi die preuilegiē van zijnre clercscap.Eñ oock een clerc die by drie reisen is gheamonesteert bi sinen prelate weder aen te nemen clercs habite.eñ dat hijs niet weder aen en neemt.eñ is teghens eenige die hem setten eñ habitueren van soe diuersche habiten dat in alsulcke habiten nz en behooren te ghebruycken van den preuilegien der clergie. G

¶ Itē die ghene die clerckē geuangen houdē sijn inden ban.eñ hi consequent die in tegenwoordicheit daer af neemdt indutatiue.oft correctie op hem.anders dan harē plaet. H

¶ Itē of die gene die indē ban is hem seit geabsolueert.hi en is daer af niet te gelouen tē sy dat hi dat thoent bij brieuen eñ oock en ist niet te ghelouen.die segghen woude dat een and indē ban is.ten si dat hij dat thoent met brieuē Wāt bi nature so en is niemāt inden ban.ten bi si also dat hijt si bi accident

¶ Itē si sijn inden ban de ghene die teghens die clercke doen.eñ die statuten makē tegēs die kercke.eñ die gene die trecht vanđ kercken onthouden. I

¶ Itē dye clerc is inden ban.sonderlinge de waerlike die wetēs gheselscapt oft frequenteert metten genen die inden ban sijn.eñ en is niet te absoluerē dan biden paus oft sijn gecommitteerde.

K ¶ Itē oft die ghene die inden ban is. in die uterste pine des doots is.eñ heeft contricie eñ berouwe.eñ begeert aen god genade/ eñ absolucie ende dat hi voldoet van tghene daer omme dat hi inden ban is eñ hi aflinich wert.na zijnder doot mach hi ijgeabsolueert wesen bidē ghenen die hem in sinen leuende line gheabsolueert mochte hebben. L

¶ Vanden bras seculier
¶ Capittel.CCC.xiij.

DJe clercken hieten bras seculier. Wāneer hē yemant laet inden ban iaer eñ dach oft meer Ende daer om eest ghehouden bras seculier/dat die biscop gheen excusatie seculier en heuet begheert daer op bij sijn brieuē requisitoren aenden waerliken rechter. Dat is aen dye waerlike hant bij middele vā een sijn priester of aparitoer die in hulpe vā rechte begheert die weder te brengen dese.rc. totten kersten gheloue die iaer ende dach oft meer hem is als een hout slapen inden ban Dat hij bedwonghen sy by detencie van lychaem te voldoen.Ende hem weder te stellen tot obediencie eñ onderdanicheit vanđ heileger kercke.daer af hi gepriueert is bi sinē gebreke.eñ die waerlike rechter is sculdich te

M
ntellerim?
ra de noīs
s. B
ij. q.iiij.c.ſi
ſnadēte di
olo. C
ecre de ſen
tē.c.i
D
.eo.ti.
E
i vo aliqs
.ti.
F
mulieres
.ti.
G
tū nō ab ho
ie.xx.c. inan
ēta eo. ti.
H
ſeclares de
ro cōpetere
si.non tū q
dices tales
ī ercōmuni
ati ipſo fcō ſʒ
ebēt per in=
ices eccleſi=
ticos cōpelli
cenſurā ec=
cleſiaſticaʒ vt
eſiſtāt ʒ hoc
iuilib? in=
ptiōe cleri=
ʒ ʒ detētōe
ū ūc h̄ ʒ.c.vt
me ʒ.c. nūq
nob' ʒ eo.
I
nonerit eo.
K
ſignificauit
o ti.cū ſimili
us.
L
Decre. ſupi?
ā. cā nos is
ſepe ōſitum.

doen ten begeerte vandē prelaet bider maniere hier na volgende Die geestelike rechter behoort tseyndē een libelle diemē in hoeuen hiet cōparamini. die behoort in te houdē hoe dat die gene die indē ban is hē vmaēt eñ cōdempneert. daer inne hē is latē setten indē ban eñ daer inne vslapen als een hout sonð breesē van god in sentēcie vanden ban bi een iaer oft meer eñ also soude hi bliuē eñ wil bliuen. gelijc als hi thoent in achterdele van partie eñ vanð kercke. tē waer dz daer ingeordineert wert dat aenden waerliken rechter belieuē wil onð wien dz hi woōachtich is dat hi geuangē sy eñ in vangenisse ghouden eñ geseynt aenden geesteliken rechter so langhe dat hi weð gecomen si ter obediencie der heiliger kercke. ende aen partie daer hi aen gehouden is Eñ oft die gene die inden bā is wech loopt. so mach die rechter so veel bedwingen van zijn goeden. indiē dz hise vindē mach als om te voldoen dye partien vander schult Eñ oft hi daer tegēs woude opposeren die waerlike rechter dye daer af gebeden of versocht is behoort die gebannen geuangē te seynden aenden geesteliken rechter daer af die requisitore coemt om te seggen die saken van zijnre oppositie weðseggen oft weygeringe. Ende hi en behoort daer niet weð gesent te wesen dan op de selne sake Want die bisscop en behoort niet te tracteren van andere saken Eñ of die voorscreuē geuangen hem opposeerde eñ begeerde dach te hebbē daer op. so behoort hi geuāgen gebracht te wesen totten geestelikē heue. so lange alst geweten sy. of hi sake heeft van oppositie. of weðseggen oft niet Eñ oft hi rechtuaerdighe sake heeft vā oppositie. die partie eyschēde behoortet te beterē. So weet die waerlike rechter indiēt hē belieft niet en executeert dese requisitore. wāt die bisscop en mach hē daer toe niet bedwingē. noch amonesteren dā bi requisitore. mer na conscientie is hi daer aen gehondē Eñ daer om somige rechters en willēs niet doen ten si dat si daer af pfijt hebben Eñ indiēt ierst betogen is aenden coninck zijn officers mogent doen. sonð daer af te doen eenighe renvoy. eñ die redene is dat inder voorscreuen sakē niet en is dan executie vā sake. Wāt bi den prelaet is daer af bekent. ende oeck behoortet dē coninc toe. daer bi dz die bewaerder is der kercke. eñ dits begheert in hulpe van rechte. Eñ weet dat in deser sakē voor detencie vanden lichaem bidē waerlijcken rechter. die voorscreuen geuangen is schuldich bedwongē te wesen biden exployte vā zijnre roerende goedē. indien hi enige heeft Eñ indien hi geen en heeft. zijnē erue indiē hi eenige heeft. Eñ en heeft hi geen bi detencie van sinen lichaem. Ende indien hi opposeren woude. aen cōparamini. die hant vanden waerliken rechter genamptiseert. bi hē sobehoort die oppositie gerenuoyeert te wesen voor den prelaet. daer af die cōparamini coemt. Want aen hem behoort die kēnis Eñ also werdet ghe seit ende gheraden biden alder meesten raet vā parijs om die stede van doornick

¶ Vandē ioden eñ sarazinen
Capittel. CCC. xiiij

Vanden ioden ende vanden sarazinen moecht di weten. dattet genen kersten toe behoort te doen met hē liedē eenige participacie noch geselschap noch sustenterē tegens die kersten. eñ so wie des doet hi vualt inden ban eñ in cōfiscatie van goeden. ende is gereputeert als verrader tot god ende totten kersten menschen A

¶ Item si en behoren niet bedwonghen te wesen met crachte te beteren tot onser wette. oft tot kerstendom. noch geen kerstē rechters en behoren hem daer toe te bedwingen Mer men behorense daer toe te bringē met schone woorden eñ anders niet B

¶ Item ghi moecht weten. dat gheen mensche en behoort hem te stellen tot dienste vā eenighe ioden noch sarazenen. ende so wye des doet. hi is grotelic te corrigeren C

¶ Item oft gebuerde dat eenige iode quetste ende sloeghe eenighen kersten clercke. hi behoort gecorrigeert te wesen bij zijne temporale. ende behoort ghepriueert te wesen vanden ghesel schap vanden kerstenen. so

A ex. de iude. et saraze. c. q... lim

B ex. de c. sic iudei.

C ad. hec eo

lange als hi die kapte ghebeteert sal hebben eñ in dien hi een ander van een clerck slogghe so soude hijt beterē bi hner cōseruancie A
¶ Item weet dat die ioden en behoren niet te habiteren oft te verkeren tusschen den kerstenen sonder teyken daer toe geordineert. op dat si tusschē dē kerstenē bekēt mogē werdē Eñ si en behoorē opten goedē vridach niet wt haren huyse te gaē noch doer noch veynster open te doen. noch doen noch seggen enighe saken dat comē mach tot oneere oft schande vandē heiligen dach op seker boeten B
¶ Oft gebuerde dat eē iode serfs kerstē wert mids betalēde .xij. scellinc vanden redēptie van zijn seruaige hi is af genomē van dien dienste, C ¶ Vanden apostas

Capittel. CCC. xv.

Vandē apostas. Weet dattet zijn de gene die wech lopen van harē clooster. eñ hem stellen in waerlijcke cleederen. eñ hē geuē tot waerlike state. Eñ daer af seit dat bescrenē recht dat die gene die apostas zijn verliesen de preuilegie van clergie. noch die kercke en behoort hem lieden geen bescermenisse te wesen in wat sake daer si afgeuangen zijn. eñ so wie niet en obediert ten gebode vā sinen prelaet men behoort hē te houdē voor apostas. eñ ist eenē waerlikē man hi behoort inde bā te wesen. eñ ist een mā die clerck is. hi verliest de bñficie vā clergie Eñ behoort seer strangelic gecorregiert te wezē Eñ generalic sijt ghi sculdich te wetē. dat apostas die hē seluen anders niet onthouden noch castien en wil. dan bider vāgenisse. behoort ghe set eñ besloten te wesen in een kercker. so geringe als hi geuangē eñ geuonden mach werden. D ¶ Vanden hereses

Capittel. CCC. xvi.

Hereses zijn die ghene dye nemē ende houdē twifel in onsen gheloue. eñ behorē gecorrigeert te wesen eñ vsterkē vandē geselscap vandē kerstenē. ende zijn te reprochierē in cas van getugenisse E

¶ Te vergeselschappen hereses.

¶ Itē so wie vergeselscapt eñ participeert met herese wetēs. weet dat hi is indē ban van des te doen. ¶ Vanden goeden toebehorende die hereses.

¶ Item ghi moecht weten dat dye goeden vandē hereses behorē geconfisquiert te wesene hoe wel dat si kinderē hebbē. noch nēmermeer en salt wederkeren aen hē liedē. noch aē niemant van haren weghen F ¶ Dat herese niet en behoort te wesen aduocaet.

¶ Item die herese en mach in eenigē state aduocaet noch notarius wesen. noch geenrehande officie exercerē. noch doen eenighe kapte van procuracie noch anders. mer zijn gheheelijcken te reprochieren. G

¶ Die forme eñ maniere vandē processen sentenciē. ende executien vandē iusticiē. &c.

Capittel. CCC. xvij

Thesien vandē actiē soe wel van recht canon als van recht ciuijl ende castumier. gelijc als voorscrenē is. so volcht daer na te sien vander forme van proces sentencien ende appeelen. Ende eerst vandē reproces die te houē zijn. Hoe ende binnē wat tijde dat te mogen gheordineert ende ghewesen zijn Weet dat alleen rechters toebehoort te decideren die saken voor hem begōnen. Ten eersten dat hem mogelijcken is eñ ten minsten coste dat hi sal mogen. Ende en behoort niet te gehenghen partien te seggē noch oeck te eyschen eenighen saken friuole noch proposeren saken impertinente ten sake noch delai noch refugie imperiment. om te betrecken die sake. noch oeck dye decisie vander sake &c.

¶ Item die rechter en behoort niet te ghehengen te relieueren actie van saken tot anderen tijde gelegen. in crachte vanden saecken gewesen. noch oeck daer af dat ander werven actie gedaen geweest sal hebben. eñ opten eysche inder tegenwoordicheit vanden partien. hoe wel dat bi deffaulte dye eyscer geobtinueert heuet zijn querelle Wāt actie eens geraect behoort ghenoech te wesen. eñ het mach niet weder verhaelt wesen.

¶ Item die rechter en behoort niet te laten hi en doet die partien brenghen haer redenen bi gescrifte, ende die te doen affirme

A
ostulati
ti.

B
dic.c.q2 sit
: hys

C
.suy dcā. c.
lli in deo.

D
b. de apos.
c.l.&c.a no
s

E
b. de here.

F
b. de.c. ver
cutis

G
ubrica supe
ius dicta.c.si
duersus

ten/eñ antwoordē op elke articule op dat op
die articule onbekent getuygen gehoort mo-
gen wesen. Wāt anders die proces soude mo
gen wesen defectijf/eñ oft vā dien here geap
pelleert waer ten eynde dat die rechter voor
wiē dattet wederroepē wert mach siē die di
ligencie eñ naersticheit vandē proces/eñ dat
ter gheē faulte en si. Want in dien daer ghe-
breck in ware het soude al gerekent zijn voor
niet/eñ dat behoort in allen proces dat de ey-
scher heffet actie vā elckē dage dat hi dinget
mencie makēde vā tghene datter ghedaē eñ
geexployeert sal zijn/ ō daer af te doē bewijs
ten anderē dage of in diēt also niet ghedaē en
is die v̄weerer soude begeerē te siē waer op
dat hi dach of wtstel hebbē soude/eñ of die ey
scher daer af niet en doet blijcke die v̄weerer
soude oorlof hebbē vandē houe eñ costen/uas
dattet in houe waer daer mē dinghet by ghe-
scriften. Mer in diē dattet waer in ander ho
uen/het soude ghenoech wesen te doen blikē
bidē register vādē houe Eñ daer om moet de
eyscher doē grote diligencie aendē clerc van-
dē houe/dat die gescrifte vādē dage sekerlijc
geregistreert si/eñ dic wil ghebueret oec dat
die v̄weerer behoort te doē bewijs vādē dage
dier dient nadē state vāder sake/eñ oft die v̄-
weerder meynt aldaer profite te hebbē ꝛc. en
de dit betuycht een anď recht die welcke wil
dat de scriturē actē eñ segelē op die state vā
proces geloeflic eñ waerdich si. A

¶ Vandē partien geordineert te scriuē
in fayten contrarien.

¶ Itē eñ oft gebuerde dat die partien warē
in faytē contrariē/eñ dat si zijn geordineert
te scriuē die redenen geaccordeert om te din-
gen biden partien/dz behoort gheregistreert
te wesen opten rugghe vanden redenē eñ dat
ghedaen behooren geaccordeert te wesene of
debatues als gedinget oft niet gedinghet eñ
dan die cōmissarisen te geuē/om te ondersoe
ken die waerheit vander sake vāder eenre si
de eñ vā die andere Die welcke sculdich zijn
macht te hebbē vā des te doē als voorscreuē
is indē rubrijcke vander commissie. Welcke
macht behoort te gedurē drie maendē of al
so veel als die vsancie vandē houe begheert/
eñ dē tijt geledē die partien keeren weder te
houe na die cōtumacie/eñ behoorē te accordē
ren reproces vandē getugen in dient hē goet
dunct/eñ op die selue reproces saluacien te bē
leyden in dient noot si/eñ concluderē in recht
eñ dan behoort dē rechter te visenteren eñ te
wetē die waerheit Eñ te thonē aēdē partien
daer op geroepē oft ghepresenteert haer pro-
ces om te wetē oft daer alheel is/eñ daer nae
dat te doē sluytē eñ doē besegelē bidē raetslie
den vādē partiē of anders na die vsancie vā-
den houe eñ daer na wijsen. ¶ Item oft dat
voorscreuē proces niet voldaē en ware so be
horent die cōmissarisen weder te seindē te ho
ue in sulcker state alst is mettē partiē v̄dach
vaert om te sien die selue proces ontfangē in
den stade daert is/ eñ daer na ordineren met
recht. Eñ oft dat proces niet en wair voldaē
vāder eenre sidē eñ vā dander/eñ gecōclude-
ret eñ de rechter v̄socht waer te prorogieren
oft v̄langhen die macht vandē cōmissarisen/
het behoort gedaen te wesene eens tot sekerē
dage prefix/binnē welcke alle dinck behoort
gedaen eñ gecōcludeert te wesen. Want den
dach die na die .iij. maendē is alsoe verlanct
behoort te wesen bi prefixie. Eñ oft deen vā-
den partien begeerde te hebbē prorogacie oft
wtstelle ende dander niet De commissarisen
behorē gehoort te wesen bidē rechter op harē
eedt/ te wetē wat diligēcie ghedaē gewest
hadde bidē genen die de prorogacie begeert/
wāt in diē hi negligēt geweest hadde/dat sou
de hē wesen geimputeert voor rigoe/mer fay
te vā proxime is altijt fauorable eñ die pces
soude ontfāgē werdē ō te wizē indē state dat
geuōdē waer die pces eñ saluaciē mits pduc
tie doēde optē getugē gehoort/mer of die ptie
nz en hadde mogē crigē de getugē bi warach
tige onledē of anďs die hē opgecomē warē eñ
oec daer toe dede eñ bewesegoede rechtuerdi
ge onledē dat soude hē behorē werdich te we
sen eñ soude hebbē zijn pcuracie gepurgeert
tē discrecie vādē reckter alle rechters behorē
te v̄staē tot goede eñ cortomslach vā sakē als
voorscreuē is eñ en behoort een proces crimi B
c. qñ ptra
la, de prob
extra.

nele langer te duerē dan twee iaer noch een
proces ciuijl ouer drie iarē. Eñ of hi ijt langer
gehenget te geduerē / de ouerste rechter daer
op versocht mach euocierē voor hē tot confu-
sie eñ oneere vandē rechter die also geweest
is negligent die sakē eñ proces. Eñ oftmē by
dē eyscher niet voortgaen noch procederē en
mach bijdē verweerder / behoort die rechter
op. vi. maendē bi dat eynde vandē tijde voor
screuē doē verdachuaerdē die gene daert om
achter blijft tot. x. dagē tusschē beydē ten eyn
de om te voldoē die voorscreuē proces Eñ of
die partie geeuocieert daer is gebrekelick bi
drie dagen eñ biden vierdē toecomende / aen
gesien dat hi dat gehadt heeft. x. dagen van-
den eenen dach toten anderen. In diē hi niet
en coemt ten derden daghe oft vierden / hi be
hoort versteken te wesen van sinen eysche eñ
die ander partie geabsolueert eñ gecondem-
neert inden costen vandē voorscreuē verwer
der ¶ Item ghi sult weten dat zijn pro-
ces ordinarie eñ proces extraordinarie. Die
ordinarie is / de ghene die den rechter maect
in cas criminele die geschiet / wāneer yemāt
om vermoede van crime hem coemt stellē eñ
selue coemt te recht bi sinen wille oft anders
als innocent vander sakē te kennen / maer in
dien hi coemt eñ thonē wil lijf verweeringe
Dat die clercken heetē vim pro vi / oft dat hy
coemt met gracie remissie / vanden prince oft
dat de hantdadige noch geuangen bi iusticie
eñ hem woude setten in allen enquestē in al-
len saken behoort te wesen ontfanghē in pro
ces ordinarie eñ en behoort niet betoghen te
wesen dan bi accusacie van partie oft vā of-
ficie / eñ bi tuygen sonder questie van pine ne
geen noch sonder daer af te doen eenige drey
ghement eñ behoort altijt te hebben redelike
geuangenisse eñ competent in allen sinen sa-
ken. ¶ Item die proces extraordina
rie behoort te wesen getracteert eñ gemaect
in alle ander termen / sonderlinghe in groote
crimē eñ misdaet die onbekent zijn / eñ die ge
daen geweest hebbē heymelic. Eñ en behoort
dye rechter daer op nyet te sparen / proces te
doen extraordinarie om die waerheit te we
ten van dage te daghe sonder ander interual
le bi informacie oft anders. Eñ oft hi eenich-
sins bevint die tegenwoordige suspect bi ve-
hemente presumptie. Hi mach eñ behoort hē
te stellen in questie na die persone vanden ge
uangen / want stercker questie begheert deen
lichaem dan dander / want allen eynden dye
rechter behoort waer te nemē dat hi dē man
niet en tormenteert oft en pinighet / so dat hi
verliest lijf oft leden noch bi torment noch by
pijnen / wāt het soude wesen tot pericule vā-
den rechter eñ vanden ghenen diet doen sou-
den / eñ dat hi wacht van questie mettē vuer-
Want het is verboden biden coninck ende bi
questie van pijnen nyet en wil segghen noch
bekennen tottē eerstē reyse / die rechter mach
hem wel stellen ten anderen dach eñ daer na
ten derden eñ vierden in dien dat hy siet dat-
tet die sake begheert / ende dat daer so groote
presumtie / eñ die geuangen van stercker her-
ten si. Nochtans in dien hi in questie niet seg
gen en wil noch bekennen / ende hi bi tuyghen
niet verwonnen en worde / soe behooret wel
dat hi hem om vermoede bi langen tijde ghe-
uangen si / eñ bi exclamacie op te moghen we
ten oft nyemāt te clachte comen en sal. Ende
oft in langen tijt nyemant quame die penitē
cie van gheuanghenisse dye hy gheleden sal
hebben / sal hē ghebetert wesen vā zijnre qua
der presumptie eñ dan behoort te zijn ōbreet
vāder vangenisse tot wedersegghē vanden
rechter op peyne geraect eñ verwonnē te we
sen vāder sake hē aengheseyt of ghepresum-
meert. Eñ anders gheē ontslach en behoort
de rechter te doen. Eñ in dien hi hē absolute-
ment eñ haestelic ontsloech / het soude schinē
dat hi hē met quade cause geuangē gehoudē
hadde. ¶ Itē soe behoort ghi te we
ten dat oft proces is hangende tusschen twee
partien / na dat die verdachuaerdinge gedaē
is / die partien en mogen hem niet daer na cō
promitteren noch te samen pacificerē op pey
ne van boeten / op dattet si tot litiscontestacie
eñ daeromme en soudet niet bliuen / dat soe
wes te samē getractert waer en waer waer
dich. Mer soude wesen geheelic te niete gere

ken sijn / alle welcke geloefte ende obligacie daer op gedaē vādē eenē totten anderen Eñ also isset geiugiert bi arrest van parlemēt bi veel reysen Eñ desgelijcx tusschē ian vā vendereste eñ den heer de fay.int iaer. M.

Vanden sentencien. Ca.CCC.xviij.

Daer na volcht vādē sentencien. Soe weet dat die proces weder gebrocht ten houe men behoort aē die partien te thoonen die proces / wtgeseit die secreet vandē tugen eñ dat gesien so woort dat alle weder geset inden sack geslote n eñ besegelt metten seghel vanden partien eñ daer op recht eyschē bi die brieuen eñ dat daer af gheeyscht eñ gemaect sij een acte die geset eñ besteet si indē proces eñ dan euangelizeren Eñ dat gedaen dat die sentēcie gemaect eñ geformeert si bi ghescrifte / eñ dat tot seker dagen partien geappelleert oft gheroepen / recht te horen / die sentencie gegeuen si bi ghescrifte. Want anders en behoortet niet gegeuē te sijn diet sekerlic weō geuen wil. Eñ sonderlinge wanneer als dat proces gemaect ge weest hadde bi ghescrifte. Eñ oft die een vanden partien niet en quame alsmen die sentencie geuē soude so en soudet niet bliuen na dat hi daer toe geroepen eñ vermaent ge weest soude hebbē men en sal die sentencie geuen Ende behoert de rechter alsmē die sentencie geeft settē die proces besloten eñ beseghelt in handē vā een die vandē houe niet en is op dat in dien daer af geappelleert waer hi sekerlic sendē mochte aendē ouerstē rechter aen wien die appellacie ghereleueert waer / eñ oft niet geappeleert en waer die proches sal bliuen te houe. Ende ghij moecht weten dat sentencie haer diuideert in twe manieren. Dats te weten sentencie interlocutore eñ sentencie diffinitiue Die interlocutore is de ghene die geghe uen wordt op seker accessore die hē neemt op die proces begonnen tusschen partien Ende daer om isset ghehietē interlocutore dattet niet en is op die principale eñ en begripet absolutie noch cōdemnacie niet / dan appointement vādē accessore interine Eñ en behoort in deser sentēcie interlocutore te hebbē eenighe cōdēnacie van costē / mer behoort daer te wesen ghereserueert tot indiffinitiue. Item die sentencie diffinitiue is die sentēcie die decideert die sake eñ materie eñ behoort deser sentencie gegeuē wesen op seker saken want sētēcie op ōseker en is nz te houdē eñ behoort in te houdē absolucie vanō eenre syde / eñ condēnacie vā dandere mits cōdēnacie vā costē / die taxacie ghereserueert totten houe / eñ ghi zijt sculdich te weten dat alle de woordē die de rechter seit / niet en behoren ōstaē noch ge houdē te wesen nz ō sentēcie. hoe wel dat hi die seit sittēde indē rechte / of daer en buytē / het is vā node dat die partien hebben ghealligeert haer sake vanō eēre side / eñ vanō / eñ dat si ō op begheert hebbē aendē rechter / recht / eñ dz die partiē gepreprefenteert zijn des te geuē eñ dat si geappelleert ge weest hebbē tot sekere dage als voorscreuē is of anders het en is niet gehouden noch ghereputeert. A

Bi hoe veel manierē is de sētēcie te niete

Item bi vier manierē is geset sentēcie te niete wesende hoe wel dz nz geappelleert en ware

Dierste is wānneer de rechter cōdēneert die procuruer die die sake beleyt heeft eñ den meester niet en cōdēneert Wāt op dē procuruer en behoort geē sentēcie stat te nemē. B

Die andere is wāneer erroer is inō sentencie sulcke / dat die selue bekēt die sentencie is te reuocquieren oft dat die sentencie gegeuē sy in absencie van partiē eñ sonō hē daer toe te roepen.

Die derde is / wāneer alst ghegheuen is tegens bescreuē recht eñ oude vsancie vandē lande. C

Die vierde is wanneer alst gegeuen is bi dē genē die geen rechter en is eñ na bescreuen recht sulcke sentencie en is niet te houden. D

Hoe dat men niet veranderen en mach sentencie ghegheuen.

Item moecht ghi weten dat wāneer als die rechter gegeuē heeft sentēcie hi en mach daer aen niet roeren ten si dat daer toe weder geroepen si / eñ in dien hi dat dede / so en isset niet waerdich hoe wel dat hijt vandē bi mandement vandē prince so en soudet nz waerdich wesen sonder consent vanden partien.

A Ma supra dñ coto dauttu[illegible] fore scripto

B l.if.ff. q senten vel interlocu. o nium iudi.

C l.i.ff. q senten sine appell. re. indi.

D l.vl. C. si a non competen. iu.

¶ Item wilt dat recht dat de wesen sonder voechdē dis wtlandige/die niet bewaert en sijn vā curatoers oft regierers mogē wesen biden prinsce gereliueert opte restitucie van der sentencie die tegen hem gegeuen is.

A
C. l. vij. rubri. sen. rescin. nō pos l. i. et fi. l. cū et minores C. si adu. rem. ius.

¶ Tegeuen redenen van recht.

¶ Eñ dat recht wilt dattet totten wtsprekē vander sentencie men mach geuē saken van recht redenē peremtorien tot vroderinge en de bekeringhe van sijnre saken. B

B
l. ij. C. senten. tiā rescin. non pos.

¶ Van ghepasseerde saken in crachte vā ghewesen saecken. ¶ Item moechdi weten dat die sake gepasseert in crachte vā gewesen sake bi sentencie behoorlic geprofereert en mach nēmermeer wesen restrigeert mer behoort te sorterē vol effect na dat daer af niet gheappelleert waer. C

C
l. i. & ij. C. de re. iudica.

¶ Van sommigē gecōdēpneert bi een sentēcie

D
C. si plu. vna senten. cōdēp. sunt l. i.

¶ Oft sommige gecōdēpneert sijn bi een sentencie/sond̃ declaracie vā elckeen voor al/bi den bescreuen recht ist geseyt/elck voor alsoe veel als hem aengaet eñ voor sijn porcie ende aendeel. D ¶ Item oft ghebuerde dat sommige tutoers oft voechden ghesett warē tot een voechdie eñ dat elck procuruer maectē op hem seluen eñ dat dan elck procuruer vervolchde sentencie op hem seluen/oft sentencie gegeuen woort tegens eenighe van den voorscreuen procuruers of tegēs eenich van hē. Het sal wesen daer om dattet elc aengaet/eñ niet op allen tsamen/eñ die eens op te ander niet te executeren in enige manierē

E
l. ij. C. de re. indi.

F
C. si ex falsis instru. l. i. cum sij. q.

G
l. i. C. de exe. cu. rei. iudi. et ab executione C. q̄ nō appel. nō recipiunt.

E ¶ Item of sentencie gepronunceert ware/gelijc als yemāt gecōdemneert waer bi valsche arrementen dat sijn partie voort ghesett soude hebbē/sonder dat hi voort ghehoort ghewees hadde als die arrementē eñ sentencie daer op gegeuen sij/sulcke sentēcie behoort te wesen restrainte sond̃ appeel mer al eer moetmen betuygen die arremētē valsche te wesē eñ oft gebuerde dat se valsch sijn die executie vand̃ sentēcie behoort af te latē eñ of daer af enige sake betaelt waer so mach ment betrecken eñ eyschen weder te hebben na dattet betuycht sal woordē dat de rechter bedrogen is/bi valsche brieuē eñ dē gene die des gedaē sal hebbē geaccuseert vā valscede.

H
C. de. exe. rei. iudi. l. si cām

I
l. adiuo pio. § vēditione. ff. de re iudi.

F ¶ Vander executie van sentencie.

¶ Capittel. CCC. xix.

Die executie vand̃ sentencie gegeuen behoort te wesen gedaen bi forme executore totter volle volcominghe vander sentencie/eñ daer en valt geen opposicie noch and̃ vertrec/waer ō de executoer hē sculdich is te vertrecken vā sijn executie te doen Noch die executoer en behoort niet te excederē die sentēcie eñ cōmissie Oft de gecōdepneert voelt dz mē hē hindert in die executie doē de hi mach weder keren aenden rechter die die sentēcie gegeuen heeft eñ exposiren sinē hinder eñ de rechter die handē wel te bouē vander executie/behoort daer inne te voorsiē om te wetē oft dat hind̃ sulc is dat die executoer daer om sculdich is te cesseren and̃s geen reden en es daer tegenstēn si dat die persone appelleert Want alsdā behoort te cesseren hoe wel datter gheen appellacie en valt die waerdich si

G ¶ Vand̃ geloefte gedaē nader sentēcie.

Daer en bouen siet dat recht dat oft nae der sentencie ander geloftē sijn oft supulacie die sculdich is te vanderē die sentencie bi ander contract/alsdan is te weten dat die executie vander sentēcie is inoue eñ en valt niet dan in euocatie. H ¶ Op wat goeden die executie sculdich is gedaen te wesen.

¶ Item eñ desgelijcx of na die sentencie gegeuē verbeyt woort meer/dā een iaer / die sententie te stellen tot executie. Weet dat daer niet en valt in executie mer in euocatie. &c.

¶ Item om te stellē sentēcie tot executie/ilser om pecune mē behoort hē ierst te betreckē aendē huysraet/daer na aenden eruen/ende daer na aendē lichaem vanden geobligeert/indiē hi niet en hadde. I

¶ Wie te executeren is bi sentencie.

¶ Item moechdi weten dat executie vā sentencie niemāt en is te executerē dan de gene die inder sentēcie begrepē eñ ghecōdēpneert sijn. Eñ oft daer geen roerende goeden noch erue geuonden en sijn noch den lichaē te executerē alsdan mach mē procederē aendē sculdē vādē gecōdempneert eñ mē behoort daer

op die hant te stellē/eñ de sculdenaers doē ꝟ dachuaerdē tot betalinge/om de gecondemneert eñ anđs so en behoortet niet gheprocedeert te wesen aen die sculdē. A

¶ Vandē sentenciē inhoudēde mettē costen weder gegeuen.

¶ Somtijts ghebuert dat die sentencie gegeuē begrijpt dat die gecōdemneert is metten principale gecōdēneert indē costē/scadē eñ interrestē taxarie ghereserueert tottē houe. Eñ dic wijl gebuert dat die sentencie alleen inhout die costen sonder te roerē die scade eñ interrest. Eñ om alle te gerakē alst die sake begeert/doē alsdan die aduocatē cōclusie vā schadē eñ interrestē. Wāt die cōclusiē vandē scadē eñ interrestē/oft die sake onghe eyscht in recht en mach niet toegewesē worden/dat die clerckē heetē/ Non petita nō cōcedentur. Want hoe wel dat die sentencien inhoudt cōdempnacie vandē costen scadē eñ interresten/eñ daer gheē costen en warē dā die costē inder sake/dat en belet niet die sentencie na dattet in dingē gheeyscht geweest soude hebbē/want alsdan ist te verstaen dat tet is so verre alse gheuonden worden bijdē redene dat die sentencie inhoudt/eñ behoort altijt in te houden die taxatie ghereserueert aenden houe.

¶ Vā niet te wisen toecomende costen.

¶ Mer wel is hē de rechter sculdich te wachten dat hi niet en wijset toecomēde costē/op dat ghene dat die aduocatē eyschē die costen gedaen eñ noch te doen. So moechdi weten datter is differencie tusschen costē/scadē ende interresten.

¶ Costē sijn de costē vādē procuroer/vādē aduocatē/vādē sergant/vādē tugē/brieuē scrifturē cōmissarisen eñ ander dier gelike.

¶ Scaden siju gebreke van betalinghē een daghe geassigneert/of niet te volbrengē geloften daer eenige scade af volcht. Gelijc so wie gelooft hadde te ackerē eñ te sayen in tide/eñ men dat niet en dede/eñ daer bij scade geschiede aendē ghenē aen wiē des gedaen waer. ꝛc. ¶ Interrest schijnt te wesen/ vā een gelike propoest/eñ nochtās soe mach men oec hebbē interresten aenden saken. Eñ nochtans daer en is geen scade geformeert. Gelijc als ic sculdich bē te hebbē die taelle of snede vā bosscage. eñ ic des late af te houdē langer dā dē behoorlijkē tijt ō te hebben grote eñ grouer hout. de fructuarie die desnede eñ hout ꝟcocht soude hebbē/ō dz ic achter bliuē oft ꝟtrec vander seluer tijt en soude daer af geē scade hebbē/noch die coopmā. mer die fonsier. of de ghene die dat gronde toebehoret soude daer af hebben interrest. want den gronde eñ twassen soude targer wesen. C. en. bitta. lc. etiam uementi

¶ Exempel in sulcken sake

¶ Het ghebuerde int parlement Indē iare. M. CCC. lxxx. dat een mā sentencie gehadt hadde voor hē eñ op eenē brief obligatore vā eē sōme vā pennigē daer inne een ander ghehoudē was tegens hē Eñ die sentencie was inhoudēde. costē. scaden. eñ interrest. Wāt die sentencie dat inhout/moet bi crachte van der sentencie gegeuen wordē cōmissie te siē rapporterē scaden. eñ interrest dyese hebbē wil bouen die costen. dat gedaen. die partyē cōparanten te houe op zijn costen te moghen crigen ten taxacien vandē houe Partien gehoort seggende dat dye scade eñ interrest nz ontfanclic en was gehoort sijnen eysche eñ dat niemāt dair af gehadt en hadde inđ sake daer af die sentēcie mencie maecte. nz te mī dat daer inne was begrepē schade eñ interrest/die anđ seide dat hi scade hadde. Wāt hi vā verre quā zijn recht te halen/eñ hadde sijnē bode beroeft geweest optē wech eñ hadde totten costen gelt gheleent om zijn sake tonderhoudē Alle ghesien het woort geseit bi arrest vā parlement dat in faite executore van obligacie noch van sentencye en was gheen scade noch interrest dan die costen alleen.

¶ Vā sentēcie inhoudēde costen compensez.

¶ Item dic wil ghebuertet dat sentencie in hout condēpnacie vā costen. eñ somtijts zijn die costen gherōpenseert om dies wil dat ele vandē partien obtinueert in sijnen eysche in eeniger manierē. Eñ alsdā zijn die costen te compenseren /Eñ indiē dese sake daer nz en waer/weet dz die gene die in ōgelijc geuōdē

waer behoort gecōdēneert te wesen indē co sten oft die sentēcie en waer niet goet. A

¶ Itē vanđ executie vandē costen.

So weet dz costē die getaxert sijn / zijn te ex ecuterē als sētēcie principale sonđ anđ diffe rencie / eñ also is daer af gewesen eñ is gheu seert opēbaerlic eñ sondlinge inden houe vā tournesis biden coninc voor iacop vanđ plāc ke tegens ian de suete inden iaer. M. CCC. ende. lxxxviij.

20 bi vict? victori debet in expēn sādemnari sa cramēto victorum taxād als iudex de suo ꝫ resarcire de bet. l. pperād §. sine aūt.

¶ Itē wil de bescreuē recht / dat hoe wel dz alsosi / dat de somige preuilegie heeft daer bi dat hi niet en behoort te sorterē voor dē rech ter / niet te min ist dz hi eyscher is voor dē sel uen rechter daer af hi bi crachte vā zijnre p̄ uilegien wel voor anđ betugē mocht hebbē indient hē belieft hadde Eñ het alsdā gebue ret dz hi inđ sake gecondempneert sij eñ inde selue costē bidē seluē rechter / aldaer so moet hi recht sorterē eñ doen volcominge / niet te genstaēde dat hi hē vā zijnre preuilegien na der sentencien behelpen wil. ɫc.

¶ Itē noch seit dat bescreuen recht dat hoe wel dā hi v̄ werer si eñ hi nz en declineert vā den rechter bij zijnre p̄uilegien / mer aldaer antwoort eñ litiscōtesteert Eñ also veel pce deert dat hi alsdā gecōdemneert wort indē principale / eñ oec mede indē costē hi behoort eñ moet aldaer te vollē sorterē recht eñ sentē cie / eñ daer toe so behoort hi bedwōgē te we sen bidē seluē rechter vā zijnre p̄uilegiē die hi af ghegaen eñ versaect heeft / eñ behoort hē dat te beterē. Eñ also wel datmē sculdich is te sweerē int beghinsel vanđ sake / vā zijn recht te doē eñ te v̄uolgen sinen eysche / dz de clerken hieten iuramentū calumnie. Deeso behoort ghesworen te wesen bijden eyscher die costen / de welke te wijsen sijn inđ saeke als om die te eyschen rechte sake. Eñ alsulc ke als die gedaen ende betaelt geweest zijn inder waerheden.

¶ Mer indē waerlikē houē so en is daer af nz gemeynlikē geuseert vā desen laetstē cap pittel / gelijc als te zweerē indē costē / so en is gheē vsancie inden waerliken houe.

¶ De maniere vanden costē te v̄uolgen.

¶ Capittel. CCC. xx.

Na dat wi geseit hebbē vandē costē te gens yemāt diese hebbē wilt / so moet men hē daer af helpē bi cōmissie daer op ge geuē / eñ vandē rechter gegeuē die de senten cie gegeuē heeft / om te doē appellacie / eñ te roepen den gecōdemneerden te sien taxeren die voors. costen die opten proces zijn verlo pen eñ ten dage in gescrifte ghebrocht / daer af partie copie hebben sal / indien dat hē be liefde / eñ dach te diminuerē indient hē goet dūct / eñ indien hi hē laet cōtumasserē om de eerste default / de costen behoren te wesen ge taxeert alst behorē sal eñ behorē gestelt eñ ge ordineert te wesen bi gescrifte vā stucke tot stucke bi cōmissarisen acten eñ dagen be wa ret te houe voor cōmissarisen bi gescrifte / sa larissen vanden procurorē / vanden aduoca ten / vanden sergenten / vāden tuige gehoort eñ alle bi articulen gesigneert eñ geteekent bi een twee drie vier. Wāt de rechter en sal daer af niet taxerē meer dan hem bi gescrif te bliken sal na die stile vādē houe / eñ behoo ten geexecuteert te zijn biden gecōdemneer den als gedaen bi principale sentencie. Ēn de oft daer scriturē te taxeren zijn bi brieuē oft rollen / de taxacie na die sentencie eñ goe de vsancie vāden parlement behoort daer af ghedaen te wesen bijder manieren hier na volghende.

¶ So ist mede vā allē scriturē die in taxa cie vādē waerlikē rechter vallē eñ de gedaē wordē bi ordinācie vādē waerlijcken houe. Het si bi tabelkons oft notarisen / clerkē ad uocaten / als totten arbeyt van gescrifte en de niet vā saken / wāt aldaer so valt de taxa cie nae die sake ende arbeyt vandē voorscre uen scrituren grosseren eñ minuteren / so is geordineert dat elcke regule vanden gescrif te / het si in rolle ofte brieuen behoort te heb ben een spanne lanck.

¶ Dats te wetē in rolle / eñ ist in brieuē dat tet langer si / so ist te metē bi spannē int lāge als voorscreuen is / oft ten nastē rekenen. lxx letterē voor de spanne / daer de regel af is ge taxeert / die drie voor een paralijs ende van

vier regulē tot ses regulē toe paralisen. Eñ also vā meer tot meer / na dat de ghescriften wesen sal. Eñ behoort de rolle breet te wezē als een gemeyn blat papiers / hoe wel dztet in franchijn ware. Soe behoortet te wesen een gemeyn lettere van dier lancte / tē si dat tet hantuestē si oft grote brieuē die begrijpē grote materiē. Nochtans behorense weder gebrocht te wesen tottē taxe bouē gescreuen Eñ also wordet geordineert bidē coninck lo de wijck coninc vā vrancrijck eñ vā nauerne eñ bij sinē rade indē iare M.ccc.eñ.xv. inder maent van meye.

¶ Vādē appellaciē vandē sentenciē. &c.

¶ Cap. CCC.xxi

Weet datter zijn vier manierē vā appellaciē / die geschiē mogē inder sake hangen de voor den rechter.

¶ Die eerste is geheetē appeel volage / ende vā diē so is ghemeynlic geuseert in lannoys meer dā elders / eñ dat ghescihet so gheringe als yemāt voor dē rechter v'dachuaert is tot seker dagē hi mach comē aendē rechter ten seluē dage of daer te vorē / het si dat die sake begonnē is of niet en seggē Heer rechter ghi hebt mi doē dachuaerdē voor v ten v'soecke van desen / so mi geseyt is / eñ ic heb sake van v te appellerē eñ vā uwer iuredictiē eñ daer om ist dat ic daer af appellere van appeel volage / eñ hi ist sculdich oec te noemē als hi de appellacie doet / eñ om ter stont te onderhoudē mijn appeel volage. Ic verdachuaerde v voor mijn here dē baeliu van vermendoys / oft sinen stedehouder / ten eersten sitdach tot laon / ten dage van sinen eersten gedinge teghens mij om te sien onderhouden mijn appeel volage / ende in dien ghij meynt dattet goet sij / so coemt aldaer Ende ter stont intimeert mijn partie aduerse / dat si aldaer coemet indiēnt haer goetdunct / om te sien bi mi onderhoudende mijn voorscreuē appeel volage. Ende en is gheen doen eenige verdachuaerdinge / noch de rechter geappelleert en soude daer na niet dorren voort procederen op peyne te attempteren / ende oft de rechter niet en compareert ten daghe / die appellant soude hebbē comparuit eñ commissie om te doen weder verdachuaerden / ende partye inthimeren Eñ indien die appellant alsdan betuycht hadde / dat hi dē rechter also hadde doen verdachuaerden / alsdan soude de appellāt ghegheuen worden den deffault int cas vā appeel. Ende is dese castume seer gheobserueert indē voorscreuē lande van lannois ende daer omtrent Ende dye ander appeel is ghehieten appeel v an grief oft hinder toecomende / dat die clercken hieten A futuro gramine. Ende dit appeel gheschyet eñ mach gheschien bi allen castumen ende tegens alle rechters op datmen sake heeft des te doen Ende men moet die appeel doen bynnen. iij. maenden indien dattet int parlement geappelleert si Ende indie gheappelleert si in houe royale / binnen die eerste assise vandē appeel ghedaen. ende mē moet tet verheffen by commissie geobtinueert vanden rechter souueraen Eñ verdachuaerden den rechter vā wyen men appelleert / ende inthimeren zijn partie aduerse ¶ Item den derden appeel / is te appelleren vander sentencie gegeuen bij den rechter. Wanneer men hem voelt ghehindert. oft van weygheringhe vā rechte oft van hinderlijc appoyntement Eñ deser forme is die rechte maniere te appellerē ende is te onderhouden wanneer alst wel geappelleert / ende die appeel wel ghefundeert is ende men moetet also weder heffen eñ relieueren gelijc als voorscreuen is of anders daer soude ghebreck in vallen.

¶ Ende oft ghebuerde te relieueren int parlement ende die drie maenden nyet gheheel en soude moghen wesen. daer bij dat des altegheringe gh eappelleert soude wesen na sinte martijns dage. die welcke die eerste dagē zijn vanden ordinācien vanden parlemente soe moet men des in behoorlicke tijt ghereliueert zijn. ten eersten naeden appeel ghedaen / ende dach gheuen inden parlement extra ordinarie / ende t at is so goet ende waerdich Ende suldi verstaen dat sijse in houe ropale ende onderdanich aenden parlemente Ende deser forme. so is die propers ordinan

tie vandẽ parlemẽt. Eñ alsoo wordet gesept bi arrest vandẽ parlement. om der ioncfrouwẽ Woutiere vã doornic/ tegẽs iacop gaubo nat/ int cas vãder appellacië indẽ iaere. M. CCC. eñ. vij.

A
C. de appella aũc. hodie

Wanneer mẽ sculdich is te appellerẽ.

Item moechdi wetẽ dat so wie appelleren wil van eniger sentenciẽ/ hi ist sculdich ter stont te doẽ/ soe geringe als die sentencie gegeuẽ is/ dat de clerckẽ heetẽ illico. Oft anders die appellacie en soude niet waerdich wesen/ na dat die ghene die appellerẽ soude willen aldaer tegen woordich sonde wesen oft harẽ procuroer. Maer oft de voorscreuẽ procuroer oft die ghene die appellerẽ soude willen/ aldaer niet tegen woordich en warẽ int geuẽ vand sentenciẽ/ hoe wel dat hi daer toe geroepẽ waer/ eñ nochtãs niet gecomen en waer/ daer om dat nyemãt en derf comẽ recht horẽ/ ten si dattet hẽ belieft/ so behoort hi alsdan te appellerẽ so geringe als hi tot sine kennis comen mach. Eñ is sculdich tẽ eersten daer na dattet hẽ mogeliken is te comẽ voor den rechter ende doen zijn appeel/ Ende dit soe mach hi doen soe waer dat de rechter sy/ het si dat de rechter sittet te rechte oft niet/ op dat hij niet langher en vertoeft/ dan acht daghen. Eñ naden bescreuen rechte. x. daghen. A

Item ghi moecht weten dattet naden appeel ghedaen is/ het si dattet rechteliken ghedaen si oft niet/ het behoort alheel gehouden te wesen biden seluen puncte/ ghelijker wijs alst was ten daghe ende tijt vanden appeel sonder daer af yet te veranderen noch innoueren biden rechter noch oeck biden partien geappelleert oft appellant. Ende alsoe wie des dede/ dat soude wesen attemptas eñ die ghene diet gedaen hadde soudet moetẽ beteren aendẽ ouersten rechter van. lx. pont. In dien dattet is te reliuieren indẽ parlement. Eñ in dien dattet waer te reliuierẽ indẽ houe royale van tsestich schellingẽ Eñ so soude hi node doẽ grote preiudicie tot zijnre saken van appeel. Ende in diẽ hi attemtas aldaer ghedaen hadde/ so soudt moetẽ gebetert wesen/ eñ oec mede ghereпareert/ al eer dat al daer in geprocedeert wesen sal. B

B
ut. ff. nichil inno. appel. l. i.

Item dat appeel ghereliuieert wesende voorden rechter/ ist bi alsoo dat die proches daer af dattet gheappelleert is in ghescrifte sy/ ende alsoo weder ghesept aenden rechter/ die appeel ghesloten eñ ghezeghelt wesende vanden seghelen vanden partien/ ende gheeuangelizeert om recht te hooren. Bekennende dattet is dat proches/ daer op die partien weder gekent sullen hebbẽ haer stucken van proches/ wesende beslotẽ inden sack. So weet dat mẽ alsdã gheẽ ander proces en behoeft te doẽ noch te seggẽ/ dan qualick ge wesen eñ wel geappelleert/ Eñ oec cõdempnacie vandẽ costen/ om de partie vãdẽ appellant. Eñ vanden partien vandẽ gheappelleert/ wel ghe wesen ende qualicken gheappelleert/ ende condempnacie vandẽ voorscreuen costen sy dye saecke gherenuoyeert wesende aenden voorschreuen rechter/ van wien dattet gheappelleert sal wesen/ ende dat alsdan dye sentencie ghesedt sy ter executie/ ende dat hi is gheuonden te beteren van quaden appeel.

Item so moechdi weten dat oft dat proces vanden voorscreuẽ appeel/ dats te wetẽ inder saken daer of dattet geappelleert ware/ niet en waer in gescrifte geteekent eñ dat die sake waer in dẽ monde vandẽ aduocaet alsdan so en moetmen anders niet coemen/ voorden rechter/ vanden voorschreuen appeel/ dan te brenghen met hem zijn commissie ende rescriptie in cas vanden voorschreuẽ appeel. Ende alsdan al van nieus beghinnen te pleyten/ alle die gheheele saecken vãden beghinsel totten eynde toe metten voorschreuen appeel/ daer omme daer af gheappelleert is. Want so weet dat en cas vanden appeel/ na dat die proces niet en is in gescrifte gheteekent/ men moet al dinghen tessens die principael eñ appeel/ oft anders daer en soude wesen defectie. Eñ als dan so mach de aduocaet verschoonen eñ confortẽrẽ zijn sake/ want alsoo veel als hi sal connen/ eñ mogẽ doen toe behooren tot sinen saecke/ Hoe wel

nochtās dat inō sake eerst gedinget/niet en
is noch en waer gemaect eenige mencie Eñ
daer ō so ist alten grotē perikel aēdē rechter
subiecte die welke niet en doet scriuē de par
tiē diemē voor hē pcedeert Eñ dat hi niet en
doet setten die processen bi gescrifte. Want
die wijl die aduocatē setten die in allē ande-
re nieuwe faytē eñ proces voordē rechter vā
den appellacien die niet geseit noch oeck ge-
weest en hebben ghedinghet voorden eerstē
sten rechter/daer omme die wijl geseit is eñ
daer bi wel gheapplleert is ende qualikē ge
wesen.ꝛc.

¶ Item so is noch te wetē/oft de cōmissari-
sen zijn gegeuē vā onsen herē.vādē parlemēt
op eenigē sakē tusschē partiē eñ die voorscre
uen cōmissarisen gecomē ter plecke ofte ste-
de/om aldaer te doē haer enqueste/oft vā ee
nigē partiē is geappelleert vā hēliedē waer
inne dattet si/de voorscreuē cōmissarisen en
sullen niet cesseren te doē eñ te voldoē haere
voorscreuē enquestē eñ audicie/om dier par-
tie die niet geappelleert en heuet. Eñ daer ō
en valt daer aē gheē attemtas om dat te doē
op die voorscreuen cōmissarisen noch op die
partie die zijn enqueste voldoet. Wāt vā on
sen heren vandē parlement men en mach ap
pelleren/so en machmē oec vandē cōmissari-
sen bi hem gecōmitteert. Maer indiē dattet
geuondē waer dat die voors. appellant ghe
daen heeft indē appeel/hij soudet moetē be-
teren van.lx.pont parasijs/ende oec vanden
costen vander instancie Ende daer omme so
bliuet niet/men en sal precederē ende voort-
gaen inder saken. Ende die voorscreuen en-
queste ghedaen ende voldaen/om die diligē-
te/so soudet wesen om die partie/dye welc-
ke partie gheappelleert sal hebben/ in dien
hijt begheert ende geeft vander voorsreuen
appellacie.

¶ Eñ also wordet ghesept eñ ghedaen in se-
kere sake/die welcke die religiosen van sin-
te nicolaes vande mersch bij doornick/ende
mijn vrouwe van roysse.ende mijn ioncfrou
we van rupme hadden teghens der voorscre
uen stede vā doornic ter cause vā een erfscep
dinghe dat si eyscheden Die welcke sculdich
was ghedaen te wesen tusscen die voorscre
uen partien Eñ daer af ghegeuen wort com
missarisen vanden parlemente/eñ dye selue
ghecomen tot doornic/die prouoest ende ghe
sworen vander voorscreuē stede woudē ad
ministreren tusschen singuliers Die procu-
ruer seggende dattet sculdich was ghedaen
te wesen bi erfscheidinghe Ende dat tot an
deren tijden inde voorscreuen sake begonnē
was Die voorscreuen commissarisen appoī
tierden dat si horen souden alle die tuyghen
vander eender sijde/ende vander ander sidē
die voorscreuen van sinte nicolaes van rays
se Eñ van rupme daer af appelleerde Niet
te min die voorscreuen commissarisen altijt
procedeerden/om die partie van doornick.
Haer appel gherilieueert .commissarisen ā
dachu aert in cas van attemptas Het wort
geseit bi arrest dat tot qualic te appellerē en
is gheen attemptas ende die appellāt beter
de elcken van.lx. pont parisijs.ꝛc.

¶ Item oft gebuerde dat dye procuroer vā
yemant gheappelleert hadde als procuroer
Eñ daer die meester vandē seluē procuroer
woude wulgā die appeel die zijn procuroer
ghedaē soude hebbē. So weet dat hijt doen
mach eñ is daer toe ontfanclick. Hoe wel dz
die procuroer nyet en waer aldaer teghen-
woordich/aendē ghenē die appelleert en be-
hoort niet te doē noch te seggē eenige hardic
heit noch hē onthoudē geuangē indiē dattet
si in cas penuniele.

¶ Maer indiē dattet waer in cas criminele
die appellant behoort te wesen seer naerste-
liken bewaert/so lange als hi gesepnt mach
wordē aendē ouerstē op die appel. de rechter
behoort te wesen seer grieflikē geblameert
eñ bescaemt van wien dattet gheappelleert
is. Ten si dat hi sept die saeke vandē appeel
geteekent bi gescrifte sekerlick/vandē rech-
ter vander appellacie/op dat alle allegacien
vāder eenre partie eñ vā dander daer op ge-
appelleert is/mogē gesien wesen biden rech
ter vā appeel/om te besiē oft wel oft qualick
geappelleert is.ꝛc.

¶ Itē eñ na bescreuen recht/ het is be-
hoorlic datmen zijn appeel ghereliueert sal
hebbē voor dē rechter die daer af sculdich is
te kennē binnē dertich dagen/ eñ of die rech-
ter daer af geappelleert is niet gedaen en he
uet binnen dier tijt/ eñ gesepnt aenden rech-
ter vandē voorscreuen appiel allē die acten
eñ andere bewijsinge vander voorscreuē sa
ke/ alsdan so behoort hijt eñ ist schuldich te be
teren tegens den ouersten rechter/ eñ na die
castumierē so zijn .xl. daghē van die appeel te
reliuieren. A

A C. de appel. l. iudicibus.

¶ Itē vā te renuncierē tot zijn appeel.

B C. eu. dicta l. si qs libellos

¶ Eñ nochtās die beschreuen recht wil dat
wel dat die appeel gereliuieert si eñ gesepnt
bi gescrifte aēdē rechter souuieraen/ die wel
ke vandē appeel sculdich is te kennē/ ende de
appellant hē wil weder keerē tot rechte eñ
in verdragē vā sinē appeel/ wel so mach hijt
doē. Want het en behoort niet ghewepgert
te wesen van eenen pegeliken te laten/ hem
weder keeren tot recht eñ reden. Eñ is tghe
ne daer toe alle rechters sculdich zijn te con-
tenderē te appoynterē partiē/ eñ gheē scoon
der en mach wesen geappointeert dan bi ha
ren consente/ noch men en behoort nyemant
te bedwinghen noch oeck te beleyen/ te play
deren. B

C In casu tñ de iure añ sentēciā pt appel'a ri p innocen c. romana de appelli. li. vi. et c. directe extra eo.

¶ Te appellerē voor die sentencie gegeuen
¶ Item ghi moecht eñ zijt sculdich te wetē
dat gheē appellacie ghedaen wesende voor
die sentencie ghegeuē in grief hinder oft re-
fuys van recht niet en is te houdē. Wāt dat
appeel gedaē wesende om vreese vandē toe
comende saken/ en is niet waerdich noch oec
te houden.rc. C
¶ Mer so wie geappelleert heeft vā sake eñ
hi alsdā vā appeel renuncierē wil/ so weet dz
binnē den tijt vā .viij. dagē na dē dage vā der
sentenciē gegeuē/ hi alsdan renuncierē moet
Eñ na stile van somigen houen royalē/ ende
veel ander houen/ men moet renuncierē bin-
nen .x. dagen. Eñ daer ōme so moetmē bedra
gen aenden stijlen vanden houen/ oft anders
de sentencie soude houden als ghedaen sake
in cracht e van ghewesen saeke/ ende de ap-
pellacie soude alsdan wesen desert eñ te nie
te/ eñ die appellant soude wesen vuallē indē
boetē van quade appeel.rc.
¶ Item eñ oft int geuen vander sentencien
die ghenen diet teghens hem heuet/ alsdan
niet en is tegen woordich noch oec procuroer
voor hem. Ende hi verdachuaert eñ gheroe-
pen geweest is recht te hooren. Weet dat de
sentencie wel mach ghegeuen wesen in zijn
re absenciē/ na dat hi daer op verdachuaert
ghe weest soude hebben/ ghelijcker wijs alst
voorscreuen is.
¶ Eñ oft hi daer na daer af wil appelleren
bi hem seluē of bi sinē procuroer hi moet doē
so geringhe alst tot zijnder kennissen coemt/
dat hi so daer af appelleert/ eñ comē appelle
ren aenden rechter in dient in stede is/ eñ in
dien dat hi so verre waer/ dat hi so gheringe
biden rechter niet comen en mach/ So beho
ret hi daer af te appelleren waer dat hij zij/
Eñ dat te doē voor notarisen oft tabellions
de welcke hē daer af brieuē geuē mach ofte
voor dē rechter vanđ plecke aldaer hi wesen
soude/ op dat bi brieuē blikē mochte vanden
voorscreuē dage dat hij gheappelleert soude
hebbē. Eñ dat ghedaē/ is hi schuldich te latē
wetē aendē rechter van wiē de sentencie ge
geuen eñ gedaē geweest is.
¶ Ende dabondant vanden seluen te appel-
leren/ oft anders in sulcke saecke so en is niet
rechteliken geprocedeert. Ende daer omme
so seggen sommighe wijsen/ dat den ghene/
die niet en is aldaer zijn sentencie ghegeuen
woort/ noch oec procuroer voor hem in sijn ste
de/ is schuldich te hebben acht daghen om te
appelleren/ om dat hy ignorācie heeft. Wāt
hy dat niet eer en wiste die sentencie en was
ghegeuen. Ende daer omme so setten de wij
se een prouisie in deser manieren/ dat so ghe-
ringhe als die sentencie ghegeuen is teghēs
yemanden. Ende de ghene teghens wien de
sentencie ghegeuen is niet en is tegen woor
dich/ noch oec procuroer voor hem. Hoe wel
dat zij ghe weest hebben verdachuaert/ so be
hoort die ghene die met hem gaet die senten
cie begheert aenden rechter. Seggende he-

te rechter ic en weet tot wat eynde dese. N.
niet gecomē en is recht te horē/ eñ daer ō ick
bidde v dat die sentencie die ic voor mi ghe-
hadt hebbe/ eñ die tegens dē voors. N. is/ op
dat hijs niet ignorerē en mach dat ic hebben
mach sergant die hē bi uwen ghebode mach
beteekenē/ wāt indien hi dat dede/ eñ hi als
dan des nyet en appelleerde/ nēmermeer en
soude hi te tide comē/ na dat vanď sommaciē
soude bliken eñ dat hi daer af niet geappelle
ret en had so geringe als hijt gewetē hadde
¶ Noch so is oec cautele die de somige doen
niet waerdich dat tot sentencie te geuē daer
na dat si recht begeert hebbē om die sentēcie
te hebben/ eñ daer na strecken also geringe
als die sentencie behoort te geuen te wesen/
om occasie te hebben te seggen/ dat si totten
sentencien te geuen niet present noch tegen
woordich gewest en hebben/ eñ alsdan nae
die sentencie gegeuē weder comē te houe/ eñ
willen dat bi dissimulerē dat si daer na. viij
dagen sculdich zijn te hebben om te appelle-
ren. &c. ¶ So weet dat dese cautele nz
en is werdich/ wāt mē moet te stont appelle
ren wannneer men weet dz de sentēcie ghe-
pronūcieert is als voors. is/ noch en behoort
eenige vāden partien noch procuroer alsmen
die sentēcie geeft wech te gaē/ ten si tot peri
kel vanď sakē. Eñ also woordet geseyt by ar-
rest vā parlemēt indē iare. M. ccc. lxxxviij.
om ian vandē velde borger vā doornic/ tegē
ian caufayn oec borger der seluer stede ō ten
appeel die de voors. caufayn ghedaen hadde
vā minen heere de gouuernoer vander voor
seyder stede. Daer die procuroer vandē voir
screuen caufayn wech gegaen was/ als mē
die sentencie geuen soude/ eñ daer na quam
hi teyndē. viij. daghen/ eñ woude daer af ap
pelleren. Het woort geseyt dat die appellacie
daer af deserte waer/ eñ hij beterde van. lx.
pont/ eñ de sake worde gerenuoyeert aendē
voorscreuen gouuernoer. &c. Maer wel is te
weten dat so wie ter stont appelleert vandē
dach dat hi also gheappelleert heeft bi custu
me locale/ hi behoort te hebbē acht dagē/ om
te renuncieren vandē voorscreuē appeel eñ
anders niet ¶ Item ghi moecht wetē dat of
twee sentenciē gegeuen sijn op een sake dye
anďde en is niet waerdich eñ dair ō en ist vā
ghenen noode te appelleren. Item en is van
ghenen node te appelleren van sentencie ge
geuen tegens recht noch tegēs castume opē
baer. Maer na de castumen. men moet daer
af appelleren of dye sentencie soude houden.
Itē oft twee scoren zijn een sentencie te ge-
uen. eñ die een die geeft sonď vanď die sentē-
cie en is niet waerdich. eñ daer ō en ist geen
doen te appelleren. &c. Itē ghij moecht wetē
dat die appeel vanden ghenē dye vermaent
is recht te horen eñ sentēcie met hē of tegēs
hem. indien hi niet en coemt. eñ na dat hi he
uet horen seggen dat hi sentencie tegens hē
gehadt heeft coemt appelleren attempteren
de den rechter. sulc appeel en is niet ontsanc
lic. Ten waer dat hij iuste onleden hadde. te
seggen waer ō dat hi niet en coemt recht ho-
ren. &c. Item ghi moecht wetē dat in cas cri
minele vā crisme openbaer ghenomen inte-
ghenwoordicheit des mesdaets/ of betuigēt
indient messaect is. of moort. of rauissemēt
of rouen. na dat die saken claerlic bleken In
sulcke en zijn sommighe niet te ontfanghen
tot appellacien/ noch om eenigen appeel die
de mesdader doet of doen mach. Men en be-
hoort niet te procederen in die executie van
goeder iusticie/ maer mēn behoort seer naer-
stelic te doen setten int ghescrifte alle die sa
ke eñ bekennen vanden mesdader/ indiē dat
hijt bekent/ of die deposicie vanden getuigē
indien betuycht woordt. die ghemeine mare
die teghens hem werct/ indien dair eenighe
zijn. Op dat indien yemant waer dye vandē
appeel woude maken eenighe nieu mare of
mencie voorden ouerste. dat die proces ende
sake mach ghethoent wesen. Ende dat ghe-
sien het en is gheen twijfel ten soude al ghe
houden wesen wel ende behoorlijck ghedaē
Ende dat dye appeel gheen stadt hebben en
soude/ want indien sulcke appellacyen ont-
fanclick waren. alsdan soude die criminels
willen appelleren/ om te differeren zijn pei
ne. Mer eē ander sake ist van crisme die niet

seker en waer/dã om presumptie/eñ daer af gheē getugē en warē/eñ of die getugē twijfeldē/oft sulcke state dat sentencie sekerlijck daer op niet en mach stadt nemē als voorscreuen is.

Sentencie op onseker en is niet waerdich/ eñ daer ō oft die geaccuseert appellerde/ soe soude die de rechter moetē differerē ter tijt toe dz die vãdē appeel soude geordineert wesen bidē rechter de welck die daer af behoorde de kennis te hebbē/ wãt hoe wel dat somige seggē dat in crisme en is gheē appeel bi orloue vãdē pposant/daer en is gheē crisme dz seker is of vã sentencie /die op sekere crisme stadt nemē ofte waerdich zijn mach/geliker wijs als voorgescreuē is/mer op de sake vã crisme onseker oft daer de sentencie onseker zijn soude/in diē daer appeel afcoemt/ men moet daer op differerē/noch mach de appeel wesen op de accesserē vãdē crisme/eñ daer ō alle distrete rechters behorē hē wel te wachtē eñ zeer neerstelijc/dz in cas vã crime si pcederē also seer peremtorie als si mogē te rechter waerheit vãdē sakē sondē te latē settē de sake in accessore oft in dilatore/ hi en sal vlus kennē of ontkennē die sake hē op geseit/ wãt anders eenighe subtijl aduocaet soude daer vlus geuōdē hebbē declinator of dilator/ eñ dan so soude hi daer op recht willē hebbē eñ vlus daer na formerē appeel ō te differeren de vōnissen vandē peremtoire.ꝛc.

¶ Item noch wil die secreet vãdē bescreuē rechte dat oft yemãt geaccuseert hadde van crisme/eñ anders niet bekent en hadde zijn sake/noch dattet andēs niet betuycht en ware tegēs hē dã bi torment vã pine eñ naeden torment wãneer als hi vrcout eñ ongebondē geweest is/niet en bekēt bi sinē properē wille die sake gedaē te hebbē/dat indiē hij daer op appellerēde is/ dat daer na gedifferceert si. Eñ dz op hē niet en vordert geprocedeert en si totter tijt toe dat vandē appeel bekent sal wesen/ wãt hijse niet en hout voor waerachtige getugē zijn bekenne ghedaē bi torment/indiē hi daer na als hi vrcout eñ ongebondē is zijn misdaet niet en bekent voor getugen andere dan de rechter. Eñ dat des in gescrifte gesedt si bi forme vã getugē/ende hoe dz hi bi sinē properē wille sondē bedwãc noch bande zijn misdaet bekent heeft/ allsdã die proces is seker daer die sentencie stat op nemē mach. Eñ het en is niet te differe rēte appellerē noch te twijfelē/ mer oft de gheaccuseerde vrcout wesende voor getugē niet en woude also voorsz. is zijn sakē bekennen/als dan soude daer vallē appeel/ende men soude moetē differerē. Eñ het is te wetē dattet vã ghenen node en is den geaccuseerdē voor te leggen dat hi bekent heeft bi torment/ wanneer dat hi coemt voordē getugē dat hi ghesedt geweest is tot pinē. Noch die ghetugen en zijn des niet seuldich te wetē / wãt het is ghenoech dat si hem siē sonder bandē eñ sonder torment/eñ in sulke sake hē hebbē gehooret wedē bekennēde zijn sakē eñ faytē eñ dattet also gescreuē si/eñ het is vã ghenē noode daer af mencie te makē voordē gheaccuseerden/ wãt zeer geringe soe soudē si vrnemē eñ gewaer mogen werdē dat mē daer af twifel hadde/eñ also en soudēse niet willē bekennē noch lijden voordē getugen tghene dat zij te vorē bekent eñ geleden haddē/ Item daer is een wet of lope die seyt eñ die niet en henget dat of yemant si die proces heeft vandē sakē die den keiser toebehorē/als de coninc in sijn conincrijc voordē ouersten rechter vãdē here/datmen van zijne sentencie niet ontfanlic wesen en sal tot appellacie noch oeck appeel daer op gedaen en sal niet te houdē zijn noch waerdich wesen nae dat die sentencie soude zijn op sekere noch ō appeel daer op gedaē en behoort niet te wesen gedifferert de sentēcie allsdã en si geset tot executie na sijnre forme eñ inhoudē/eñ dit sietmē eñ merctmen wel bi exemple warachtich/ist dz vãdē iugemēt sentēcie of arrest gegeuē vã plemēt de welc is de ouerste vãdē conicrijc daer en valt geē appeel/so en doet oec mede noch en behoort vã enigē ãderē rechter indiē hi hē delegierde in enigē sakē i zijn conicrijc geliker wijs als hi somtijts maect eñ ordinert reformatorē aēdē welkē hi geeft macht te kennē

te procederen eñ te sentencieren sonder datmen daer af appelleren mach Eñ oft daer af geappellert waer so en wilt niet dat daer op si gedilfereert sonderlinge in sinen saken/eñ die aẽgaẽ sijn demaine heerlicheit of camer fiscal. Dat is een sake diemen hẽ sculdich is vã sijn demaine/eñ na sõmige wijsen in geẽ and' saken Item die wil gebuert tet dat die sõmige õ te differerẽ tot satisfactie te doẽ daer sy in gecondempneert sijn si appelleren van den executoer/eñ nochtans en hebbẽ si nz geappelleert vãder sentenciẽ eñ sij willẽ alleẽ doen surseoir/oft stille staen mids der appellacie die executie vand' sentẽcie So weet dz daer toe vsien is bidẽ beserevẽ recht de welke also seit Jster yemãt die hẽ pijnet oft vordert te appelleren vanden executoer vander sentenciẽ tegens hem gadaẽ Weet dat hi nz ontfancliken daer toe en is ten waer bi also dat die executoer excedeerde die termẽ vander sentencien/eñ daer õ so en behoorde hi nz te differeren totter executiẽ te doen wãt nẽmermeer sentẽcie en soude sorterẽ sijn effect Eñ oft die appellãt vheeft oft relieueert sinẽ appeel eñ dat also geuonden si/dat die executoer heeft geexcedeert die termẽ vand' sentẽciẽ het sal geseit eñ gewesen sijn ist inder sake mobile dat die sake ghegheuen si restabli totter volcominge vander sentencien. Mer geduerẽde dat proces vandẽ appeel ter stont behoort die appellãt te sijn stabili in also bele als naden appeel geuonden sal werdẽ dat tet gedaen si eñ and's. ic. Eñ indiẽ dat hi geuonden waer quade eñ valsch appellant/hy soudet altemael wederkeren eñ de costen eñ quade appeel soude hi betalen mits die boeten Eñ oft die executie geschiede op sake reele oft yemãt weder te settẽ in possessie eñ appellacie daer af geschiede/alsdã weet dz die appellacie is ghereliueuert duerẽde die saecke vã appeel/die appellant possesseert alsdã vand' realitept daer bi dat hi gheuondẽ was in dat besit Eñ dat recht sept. A Ende daer om blijft hi daer af possessoer. Mer de vruchtẽ daer af sullen geset werdẽ inden handen vand' iusticie eñ sal biden seluen outfanghen werdẽ ter tijt toe dat vand' appellacie geordineert sal werdẽ/om die te beseren aldaer dattet behoren sal met redenen Wãt et seer onbehoorliken eñ onredeliken waer dat die appellant bi quade appeel ende bi sijne subtijlheit ghebruycte vandẽ vruchtẽ/eñ dingede tegens die sentencie tegens hem gegeuen vandẽ welcken dat hi niet en heeft geappelleert noch ghereclameert/eñ daer nae soude noch willen differerẽ bi frustre appeel

B ¶ Eñ oft gebuerde dat die executore die vdachuaerdinge doẽde/excedeerde dẽ termen van sijnre cõmissien/Dat is te vstaẽ dat hi gaue al te cort oft al te langhe dach eñ dat sijn cõmissie inhoudẽde waer dach cõpetent beteykent eñ geassigneert indien dat dẽ dach te cort of te lanc waer/het en soude niet wesen dach cõpetent na die gedingen eñ die distancie vandẽ houe daer des te kerẽ waer. Eñ den dach beteykent ende gheassigneert alsdã mach geseit sijn aendẽ sergant. Gheexcedeert in al te corten oft in al te langen dach te assigneren eñ te beteikenen. So begheer ic aen v dat ghi mi gheuet assigneert eñ betekent dach competent/oft indien des nyet ick protestere te keren tot u wan meester die v dese commissie ghegeuen heeft/ende begheren dach competent/ende indien ic van hem appellerẽ moste eñ niet en accepteert dach/dat ghi mi daer op geuen moecht eer dat ic vã eenẽ dach cõpetent vsien sal werden/mẽ behoret ten iersten datmẽ sal mogẽ eñ cõnẽ te kerẽ aenden here of hi niet appellerẽ en soude mogen vã hẽ vã sijnd' cõmissiẽ/eñ vandẽ exploit vandẽ sergant het is genoech. Maer die als beste eñ sekerste is vanden rechter/op datmẽ dach hebben mach voordẽ dach die de sergãt ghegeuen soude hebben. ic ¶ Item die bescreuen rechten willen dat oft yemant sij die appelleren wil daer op/dat de testament vã eenighe niet en sy opghedaen/oft daer om dz die ghene die in dat selue testament ghelegateert sijn niet gheset en werden in haer ghifte vã aelmissen hoe wel nochtãs dattz ware in ghiften vã erue/weet dat sulcke appellacie niet en sijn ontfanclick Eñ die rechter die

A Meliorẽ con dicio possideu tis.

B C. quẽ appel. & nõ recipi. l. ab executoue.

desontsanct eñ die appellant behoort dat te beteren. A Oft ghebuerde dat yemant ghecondemneert sij te verliesen lijf eñ goet te wesen geconfisquieert aendē here eñ van dier sentencien geappelleert si biden gecondemneerden. Eñ hangende die sake van apppeel/die appellāt afliuich wert eer dz die appeel ghedecideert is weet dat in soe verre als dat aengaende is die fayte vand crisme/ daer af die appellant gecōdemneert was die sake is doot eñ te niete bi sinen doot. Mer in so veel als dat sinen goeden aengaet daer hi in gecondemneert was oft sijn erfghenamē dat hebben wilden bi successie het is van node dat si dat appeel veruolgē van haren predecessoor so lange dat daer af sij gheseit wel oft qualic gheappelleert want indien dattet waer gheseit qualiken gheappelleert/so souden die goedē bliuē aendē here bider sentenci en die welcke gecōfirmeert soude wesen Eñ indien dattet geseit waer wel geappelleert die goeden souden wesen eñ bliuē aendē erfghenamen Ende also soudet wesen indien de erfgenamē niet en releueerdē dat proces eñ sy niet en resumeerden dye sake vanden appeel/want alsdan soudēse bliuen aenden here/als bi proces gheraect eñ niet weder aengenomen. B ¶ Item meer oft dye sentencie niet en waer geset op die goedē geconfisquiert/mer allen opten lichaē tot pene vander doot. eñ daer af gheappelleert waer eñ hanghende den appeel die appellant afliuich wert/weet dat die sake vanden appeel soude ghehelick doot wesen ende die goeden vanden appellant souden bliuen aen sijnen erfghenamē sonder belet/die de here daer af soude mogehn doen. Want daer in hadde hy niet ghecōdemneert geweest/ eñ daer om en mach die sake vandē appeel die niet begripē Mer opten seluen rechte naden stijle vandē parlement van waerlijcke houen. Soe wie sijn lijf verliest hi verliest sijn goet. C ¶ Item eñ oft die sentencie vanden welken dat gheappelleert is in ciuile sake nae doot vanden appellant die erfghenamen moeten releuieren eñ resommeren die sake vandē appeel/oft anders die sentenci soude executeert op die goeden vanden dooden die welck van hem ghebleuen souden wesen. D

A C.xii. dicta.l. quisquis.

B C.eu. si pēdē. appel.mors in terue.l. si is q

C C.xii. di.l. e is qui.

D C.xii. di.l. si

E C.xii. dicta.l. si pater

Item ende oft dye appeel niet en was op cas/die niet en is criminele noch om perune gheeyschet om den appellant noch op eenige erue mer dattet waer op fayte van officie aē te nemen oft niet aen te nemen oft op andē sake / vandē welcken dat geen interrest noch scaden en volchden noch om den erfghenamen noch teghens weet dat biden doot van dē appellāt expireert eñ sterft die sake /noch ten is vā ghenē node te releuerē dat appeel E ¶ Item het is te weten dat die verdachuaerdinge die gedaen waer bi eenigen sergant/het waer bi cōmissie oft sondcōmissie/indiē hi gaue alte cortē dach daer om en behoort hi niet te appelleren mer cōpareren ten daghe/eñ begeren remedie vā alte cortē dach Eñ die rechter behoort daer toe te vsiē van dach cōpetent. Eñ oft de rechter niet en gheeft dach cōpetent alsdan machmen daer af appelleren met redenē. ende nochtās willen die bescreuen rechtē/ende die oude costumen van sommighe plecken ende in sommighe houen dat hy mach appelleren daer af. Want na dat die cōmissie inhout dach cōpetent als dat sculdich is te doen/alsdā de voerscreuen sergant en behoort geen ander dach te gheuen/daer om. &c.

¶ Dat inhouden van eenre cōmissie in cas van appeel. ¶ Capittel. CCC.xxii.

Den brieft eñ dat inhoudē vā eenre cōmissie en cas vā appeel behoort sulc te wesen. Tristan vanden bossche ridder/here vā samechon eñ vā rincheual raet des conincx eñ baeiliu vān Amendoys aenden eersten sergant vādē conînck inder voorscreuen baeiliuscap die daer op versocht sal wordē saluyt. Aen ons is hem betogen dese. N. seggende geappelleert te hebbē vā een sentēcie gegeuē eñ gepronūcieert bi desen baeiliu. N. van deser plecken. N. in sijn vierschaer. N. om dese. N. eñ tegens den voorscreuē appellant van welcke sentencie als quade eñ valsche / dye voorscreuen appellant wil maken

sayte. So heeft hi ons ghebeden daer op moegen vsien te wesen vā iusticie. Daer ō ist dat wi ontbiedē eñ cōmitterē in dien t node si dat ghi dē voorschreuē. N. vdachuaert te wesen eñ te cōpararē voor ons oft onsen stathouder ten ligie royale tot sinte quintijn tegens den voorscreuē appellant om te onderhouden die sentencie oft pronunciacie bi hē ghedaen ten profite vandē voorseydē dese. N. teghens die voorseide appellant antwoordē in cas vā appel circunstances eñ dependantes alst van redene behoren sal intihmerende dē voorseydē dese. N. voor wien die voorseyde sentēcie gepronuncieert wert/dat si ten seluē dage ende plecke tegens den voorscreuē dese. N. appellāt cōparere om te sien procederē indē voorscreuē sake in dien hi meynt dat die voorscreuen sake hem aengaet. Eñ om voort te procederē daer op alst vā redene behorē sal. Eñ oft ghi eenige sake na dē voorscreuen appeel ghedaen vint/geattempteert of geinnoueert tot preiudicie vāder voorseyder sacke vā appeel so brengt oft doet weder brēgē eñ weder stellē indē eerstē eñ behoorlikē state plus eñ sonder delay Seruiēde behoorlic ten voorscreuē dage eñ plecke vā alle tgheent dat ghi geuondē eñ ghedaē hebt. Van des te doen geuen wi v macht/ontbiedē eñ beuelen allen ondersaten vandē voorscreuen bailiuscap dat si v des doē de obedieren ende verstaen zeer neerstelic gegeuen. &c.

¶ Van fisc na bescreuen recht.

¶ Capittel. CCC.xxiij.

FIsc na bescreuē recht is properlic tseggen tghene dat tottē pure eñ proper demaine vandē prince vander prouincien toebehoort geliker wijs als die demeynē vandē herē sijn als tollē/veren/passagien haer boetē segnouralen/als vā harē rechtē in copē eñ vercopē/in vsoeck van leen/in doode panden/in eenighe diensten in ouden onghelde/in rentē/eñ generalic alle tgheent dat tottē demayne vanden here grondelic eñ proprietaire mach ende behoort toe te horen/dat hi niet vercoopen noch quijtschelde en mach sonder zijn erue oft demeyne te verminderen/eñ te conseruerē eñ te bewarē. Behoort die here te hebbē eenē procuroer die des doet eñ mach cōseruerē/ diemen hiet procuroer vandē fisc/dat is te bewarē dat erue eñ demayne vādē here/gelijc als de coninc een procuroer heeft inder camer vander rekeninge te parijs/die om properlic te sprekē geheetē is die camer vādē fisc/ wāt aldaer werdet gerekent eñ aengebracht alle die demayne vandē coninc. Eñ die demayne en mach nz geroert wesen sonder dē voorscreuē procuroer. Hoe wel datmen tegē woordelijkē lijdet met eenen procuroer/so wel om den fisc als om dē querelē/want twee procuroers behoorē daer te wesen/die een vandē fisc/ende de ander vā den saken. A

¶ Vandē recht vā cōfiscatie

¶ Capittel. CCC.xxiiij.

GHi moecht weten dat aendē heren die iusticie houdē bi harē rechte seignourale/aengaet eñ toebehoort trecht vā cōfiscacie op die goedē vandē ghenē die welcke die haer leuen verliesen om haer quade werckē eñ misdadē eñ daer af iustici in dien si die lichamē haddē punicie doen soude capitale/oft anders hebbē si noch trecht van confiscatie op die goedē die si vinden oft die geuonden werden in haer iusticie sonder wedersegghen van yemant die daer aen gheeyscht mach werdē met redene Oft op die goeden die in haer iusticie ghebleyuen zijn sonder successie van maechscap naturele ende legitisme/Gheliker wijs als de goeden van een bastaert ofte van een bastaertinne die afliuich wert sonder witachtighe ghebuerte. So moecht ghi weten dat so wie vliest ofte verbuert dat lichaem bij sijnen misdaeden bi iusticie/weet dat hi sijn goedē behoort te verliesen/ende sij bliuen aenden heere ghe confisquiert. Eñ ist dat saecke dat hi den lichaem niet en verliest bi iusticie/ daer bi dat hij niet ghehouden en waer/maer bij deffaulten ende contumasses ghebannen waer vanden landen oft heerlicheit vanden here op de galghe/weet dattet daer om niet en bliuet/ hi en behoort te verliesen zijn goeden/ende aenden heere daer onder dat die gheleghen zijn gecōfisquiert/alsoe wel als oft hij zijn lijf verloren

B
C. de bonis fisci. l. i. & l. et C. qū fisc vel pr. ma. p totum ti.

hadde bi iugement oft iusticie. Ende dese con fiscatie valt aen alle dẽ heren daer onder dat die goeden geuonden zijn ten dage vãder sen tencie. Het si dat die faiten onder hem niet ge daen en si/noch condempnacie vandẽ crisme bi hem gegeuẽ/op dat die here onder wiẽ die goeden geuonden sullen werden heuet sulcke heerlicheit dat hi recht van confiscatie heeft want in somige plecken bi oude costumen/die heren en confisqueren niet/ghelijc als inden lande van Henegouwe/inden lande van sin-te amant/als inden lande van mortaigne op die schelt/als na somige inder castelrie vã rijssele eñ van tornesis/eñ in soemmighe ander plecken oft plaetsen/totten welcken ic mi ge-draghe Eñ dit zijn costumen openbaer inden landen die daer af vseren/also en is van ghe-nen noode daer af te maken grote mentie oft memorie. So is behoorlic aen eenen peghelijken here/dat so geringe als die sacke van con fiscatie gebuert eñ geeyscht is/het is behoor-liken dat hi ter stont doet setten zijn handt op die goeden onder hem gheuonden met rechte eñ met beclachte totten einde van confiscacie indiẽ dattet sy in plecke oft daermen met be-clachte dingt. Eñ ist in plecke aldaermen v-seert bi gewoonte/men moet dat doen bi com missie/eñ als dan behoort die here die goeden te houden in senen handen bi inuentorie. Eñ dan doẽ blikẽ behoorlic vãder doot vandẽ ghe nen wie die goedẽ toebehoordẽ/eñ hoe dat hi geexecuteert is bi iusticie. Eñ allsdan die rech ters vandẽ here mogẽ eñ behorẽ dẽ heere toe te wijsen die goedẽ als geconfisquiert. Eñ al so moech di vstaẽ in diẽ hi ghebannẽ waer cri minelic/doen bliken vandẽ ban. Also behoor-tet gedaen te wesen bi gewijsden vonnissen/daer om dattet die wil gebuert dat die coninc vgeeft eñ geeft remissie vander crisme eñ die goedẽ niet geconfisquiert Eñ of tgheent niet gedaen en waer als voorscreuen is/die remissie vanden coninc gheimpetreert op die sake so gheringhe dat die remissie gebracht soude wesen aenden rechter royale õ die te interineren/eñ dat die rechter royale dat hadde daer toe ontfanghen/nemmermeer daer na en souдemẽ moghen confisquieren/noch de goeden also gheuondẽ als voorseit is aen hem betrecken/wãt die coninc ghemeynlick hem weder geeft dat lant ende haer goedẽ niet gheconfisquier. Eñ daer om in dien datse daer te voren gheconfisquiert waren/nemmermeer en soude die remissie ti tijde comen/na dat si geconfisquiert souden wesen/eñ daer af dienen/ dese woordẽ inder remissie/eñ in haren goeden niet geconfisquiert. Wãt in diẽ datse gheconfisquiert warẽ/dit woort soude wesen geexpireert eñ geledẽ. Eñ dit wert betuycht bidẽ bescreuen rechte. A

A C de bo. pro trip. seu dã[illegible] iator. l. si qs [illegible]ira puniã. [illegible] sta iex alle [illegible]o cer vlic bo a. de portari cbẽt delcri [illegible] ꝙlier de[illegible] [illegible]t ad princi [illegible]ẽ reterre et unit uegli [illegible] euci.

¶ Item daer is noch een ander cõfiscatie die den here toebehoort/daer de goedẽ onder wesen soudẽ als espaue/sonder datter yemãt sij die daer aen c[illegible]neert eenich recht/ gelijc als die goedẽ geuondẽ bi auontuere die nyemant aen en spreect noch en derf aẽsprekẽ met rechte. Alle alsulcke goedẽ toebehorẽ dẽ heere onder wiẽ datse geuondẽ sijn. eñ die here mach die nemen eñ aen hẽ appliquierẽ bi zijn recht seygnourale.

¶ Een exempel.

¶ Het gebuerde dat eẽ bastaert eñ eẽ bastaerdinne malcanderen hadden in huwelijck/ende haddẽ een witachtige dochter. Die vader eñ moeder vã deser dochter werden afliuich die successie quam op haer voorscreuen dochter met rechter successien. Het gebuert dat lãge tijt daer na dese dochter afliuich wert/ende van haer bleef groot goet dat haer opgecomen was van harẽ vader eñ moeder. De maghen vander dochter van des vaders eñ moeders side wouden deelen ende hebbẽ dese successie seggende hem toebehoorende. ende dat die dochter was van witachtighen houwelic/eñ daer om woudẽ si hebben haer successie Die here onder wien des was/ seyde recht te hebben van haren goedẽ ende die te hebbẽ als espaue/ende daer nyemãt en was bij die successie noch met recht die selue goedẽ te eyschẽ oft hebben mochte/die dochter daer af dz dye goeden quamen was ge wonnen ende ghebo-ren van vader ende moeder die bastaert waren/ende hoe wel dat si was legittime. noch

tans si die doot was eñ mocht niet ghedaen hebben eñ sloc noch maechscap begonnē na dat si sonder witachtige kinder gestoruē was eñ na dattet gheē maechscap en was so en waeren daer oec gheē erfgenamē de welck die eyschē noch hebbē eñ mochten die successie van haer/ want niemāt en mocht hem seggē haer aengaende vā witachtiger maechscap waer om haer goedē die van haer achter gebleuen waren/ behoordē te wesen als espaue eñ den here toebehoorden. Die magen vander dochter seggēde ter contarie eñ dat na dat de dochter witachtich was si mochte wel maken representacie van maechscap/ noch die here en eyschede des niet als bastaerden goedē/ maer als espaue/ eñ als espaue so en mochtē si niet wesen na dat die dochter was legitisme ende witachtich. Alle gesien/ het werde geseyt bidē wisen costumierē vandē lande dat de here die hebbē soude als espaue/ aenghesien dat de dochter gheen kinderen eñ oft erfghenamen en hadde legitisme.

¶ Item isser noch een ander cōfiscatie toebehorende aendē here bi sinē rechte seignourale. Dats te wetē eñ te verstaen/ wanneer eenich bastaert of bastaerdē afliuich werdē/ sonder witachtige kinderē te hebbē eñ vā hē gecomē/ wāt so gheringe als hi doot is/ alle zijn goeden toebehorē dē heere onder wien dat se geuonden waren/ het si roerēde oft erue/ wāt aendē here bliuen se onder wien die goedē geuondē zijn als verregē sakē eñ gecōfisqueert. Noch en mach die bastaert daer af niet makē testament of ordināćie legatare vā meer dan v. scellingē die de here houdē sal nae sine doot ten si dattet hē belieft. Eñ die wert betuycht biden bescreuen rechte. A

¶ Het is te weten dat eēe clerc perpetreert enige sake daer hi om indē kerker gecōdēneert is bi sinen prelaet oft ouerste/ alle zijn temporele of waerlike goedē behorē te wesen gecōfisquiert aendē waerliken here hoge iusticier van wien datter gehoudē is. Eñ in diē hi ghecōdempneert si om diefte eñ om sake daer een borchgraue die kennisse af behoorde te hebbē als van soudet die borchgraue hebben/ eñ die roerēde goedē soudē toehorē dē bisscop/ want die roerēde goedē volghē den lichame. Noch zijn somige vā opiniē dat oft een clerc gebannē waer vandē bisscop optē kercker dat daer cōfiscacie vallē soude/ want het is waerdich als gecōdempneert. Eñ alsso werdet geraden bidē rade vandē coninc tot parijs om Jan de bruile die gecōdēpneert wert indē kercker/ bi dē bisscop vā doornic of bi sinē officiael/ om de doot van ian dorques.

¶ Itē daer is noch enige ander cōfiscatie toebehorēde dē here om sijn recht seignourale dat is te wetē die goedē vandē ghenē die welcke die hē seluē dodē oft hē seluē doodē/ wāt naeden custumiers haer goedē bi diē misdaet behoren gecōfisquiert te zijn aendē heere onder wien die geuondē zijn. Eñ na die somige die lichamē behorē gerecht te zijn ō iusticie haer recht te genē/ dats alle dootslagers zijn waerdich geset te wesen tot executie vā iusticie dā de ghene die dootslager is vā hem seluē/ zijn lichaem behoort te wesen tot executie van iusticien/ mer nadē bescreuē rechte het behoort anders te wesen/ want daer is differencie vā dootslach vā hē seluen/ want die een is bi forme vā wanhope bi sake criminele. Die ander is bi sake vā siecte van furioesheit. Die wanhope bi sake criminele is/ wanneer als iemāt veruolcht is van cas criminele tot iusticie/ ofte wanneer dat hi daer af veriaecht is of wāneer dat hi daer voor geuangen is. Want in dien hi alse dootslager wert van hem seluē/ alsdan behoren sine goedē te bliuen gecōfisquiert aenden here onder wien dat die geuondē zijn/ eñ dat lichaem behoort ghesedt te wesen tot executie van iusticie.

ge
C. de bo
si quis.

¶ Die ander maniere vā dootslach is wanneer die man bi siecte vā furioesheit vā dollicheit vā hoofde wert rasende/ eñ hi hē daer inne maect dootslagher vā hē seluen die niet en waer vermoordt van gheen crime/ noch dat daer af si eenigen blijcke noch schijn/ dat hi het daer om also ghedaē heeft dan bi zijnre siecte die welcke die hi te vorē ghehadt hadde ofte die hem haestelic eñ onuerhoedelic op ghecomen waer daer hem niemant voor en wach-

te gelijcker wijs als eenige die bij quadē ende
rasende siecte ofte ghedachte op een vre hem
maect dootslager vā hem seluen. Weet dat al
sulcke dootslagers en sijn niet te setten tot ex
ecutie vā iusticie/noch op haer goedē en valt
gheen confiscatie/mer behoort te gaen aē ha
ren erfghenamen. ¶ Item daer is noch
een ander maniere vā confiscatie toebehorē-
de den coninck alleen. Ghelijc als te vallen in
crisme de lese maieste/want als dan zijn die
goeden vāndē ghenē die des doet aēdē coninc
gecōfisquiert waer dat die goedē gheuonden
zijn noch onder wat heren datse sijn/want in
dier saken niemāt en cōfisquiert dan die Co-
ninc alleē. Nv ist te wetē dat of die delinquā
ten daer af dat cōfiscatie stadt neemt op haer
goedē gehuwelict sijn/weet als dat si niet ō
uerē en moghē dan die helft van harē goedē
eñ dander helft blijft aenden wijue vrij. Itē
noch so blijft huer haer huwelike bewisinge
eñ tgheent dat si heeft voor die misdaet van
harē man die haer gegeuē is/eñ alle dat ghe
ne dat si behoort te hebben bi die huwelijcke
voorwaerdē eñ geloftē/wāt die mā en mach
niet misdoē noch belastē tgheēt dat sijn wijf
behoort toe te horen. Itē noch moechdi wetē
eñ verstaē dat desgelijcs oft die man de wel
ke gecondempneert is bi sinē misdadē eenige
kinderen heeft/weet dat die helft vā sinē goe
den bliuen sal aen sinen kinderē/eñ die ander
helft sal wesen gecōfisquiert aēdē here/ noch
seit dat recht dat hoe wel dat hi gheē leuen-
de kinderē en hadde ten daghe vāder cōfisca-
tie oft cōdempnaciē/so soudē die kinderē van
sinē kinderē daer af hebbē die helfte/in dien
daer eenige warē/mer of die gecōdempneert
is vandē huysgesinne vandē prince eñ hi geē
leuēde kinderē en hadde/alle sijn goedē soudē
wesen geconfisquiert.
Item ghi moecht noch wetē dat als die here
confisquiert hi neemtet so vrielic hoe wel dat
die gecōdempneert sculdich ware eenige scul
den in sinen leuendē liue/waer om dattet wa
re/so en soude die heere daer vā niet betalen/
mer soude wech dragē sijn cōfiscatie gehelic
vrij sond sculde of andghift te geuē of te beta
lē die de gecōdeneert sculdich waer oft gema
ket hadde in sinē leuendē liue. Eñ also moech-
di wetē eñ verstaē vādē goedē die aendē here
comē vādē doot vand bastaerdē oft bastaert-
dinnen. ¶ Hoe dat inde graeflicheit
van henegouwen gheē confiscatie en is noch
en valt.
¶ Ghi moecht wetē dat ind graeflichz vā he
negouwe en is noch en valt gheē cōfiscacie ō
eenige misdaet/hoe wel dat waer tegens dē
here selue/wtgeseit den meyers inder voor-
screuen graeflicheit/de welcke in diē si verlie
sen haer lijf/si vliesen haer goedē. Eñ die re
dene is dat aen hē ghedaē werdē alle somma
cien. ¶ Hoe dat inder graeflicheyt
van vlaenderē en os gheē confiscacie.
¶ Itē ghi moecht wetē dat inder graeflichz
van vlaenderē en is gheē cōfiscatie wtgeseit
in. v. sakē/dats te wetē om sinē heere liege te
verradē/om wech te lopē vāder bataelie tegē
den ongelouigē/om commocie of meut te ma
ken in enigē stedē/om te wrakē tgelone gods
eñ om dootslach vā hē seluen. In welcke sakē
confiscacie stadt neemt/maer daer om en sou
det niet bliuē/dat wijf eñ die kinderē indien
daer eenige sijn en haddē onderhoudinge op
die goedē haer leuē lanck so soudē die sculden
betaelt sijn/mer daer na soudense al geset sijn
aendē here. Noch moechdi wetē dat hoe wel
dat int lant vā mortaigne opter schelt gehou
den si vandie oude costumen datter gheē con
fiscatie en is. Het is te weten dat oeck niet en
is/wanneer die man geexecuteert wert bi iu
sticie van wat misdaet dattet si. Wāt bij dier
seluer costume so wie sijn lijf verliest hi en v-
liest niet sijn goedē/want het is genoech sijn
lijf te verliesen/ende dat die goeden gaen aen
dē erfgenamē. Eñ oft die misdader sijn lijf nz
en verliest/dats te weten dat he ghebannē sē
wten lande/weet dat hij alsdan verliest sijn
goedē/eñ dat in die saecke valt confiscatie in
dien dattet si onder hoge iusticier/ eñ dat die
misdaet sulc si dat hi daer af bekēnē mach. eñ
ist ond borcgraue hi en mach noch en behoort
niet te confisqueren. ten si dattet si van saeke
daer af dat hij bekennen mach. want alsdan

mach hi cõfisquierẽ/mer of die misdaet so hoge waer dz hi daer af niet kennẽ en mach/alsdan en is hi niet sculdich te apprehenderẽ confiscatie. ¶ Wand cõfiscatie die de bail vã yemãt mach cõprehenderen.

¶ Eñ oft gebuerde dat yemãt houdẽde ware in bail of in vsufructuarie lant of heerlicheit die vã rechte hadde cõfiscacie/eñ duerẽde zijnẽ tijt eenige cõfiscacie geuiele/hoe wel dattet waer vã erue/weet dat die bail dat soude moghen apprehenderẽ oft die vsufructuarie tot sinẽ profite nemẽ/eñ dz vcopẽ/op dz hi binnẽ siaers dattet gecõfisquiert soude wesen vcocht/eñ oft hi dz bi iaer eñ dach houdẽde ware sonder te vcopẽ/het soude wesen recõsolide totter tafel eñ de mayne vã tgros vand heerlicheit. daer af de baile vsufructuarie gehouden soude wesen. Ende in dien dattet vcocht waer binnen siaers als voorseit is. het soude wesen alsdan gehoudẽ van tgros vandẽ leen ende heerlicheit. daer af die voorseide bail of vsufructuarie ghehouden soude wesen/ ende niet vanden bail oft vsufructuarie diet vercopen soude.

¶ Wandẽ cooplïedẽ eñ vãder comescap.

¶ Capittel. CCC. xxv.

Wanden coopliedẽ ende comanscappen wil ic seggen eñ thoonen tghene dat icker af gesien hebbe/hoe wel dat biden rubrike geteekent bijden ghetale van. C. xlix. inden eersten boeck gethoont si vand geselscap van comanscap. Daer om wil ic seggen vandẽ coopliedẽ eñ comescap. Soe moechdi wetẽ dat comanscap is liberale wille van coop ghemaect tusschẽ deen coopman aen dander. Eñ die comãscap behoort rechtuerdich te wesen oft anđs het en soude niet recht sorteren/eñ soude wesen te wraken eñ die profiten die daer van comen eñ volgen soude. Eñ men behoort aen eenen yegeliken te comanscappen met rechtuerdiger comanscap/ ende winninge nemen ten besten datmen mach ende weet/dats te wetẽ ende te verstaen/betalende die oude costume ende vsancie geordineert op de landẽ ende op die passagiẽ biden prince om die rechte eñ cõseruacie vanden gemeynen sakẽ vandẽ prince/wtgeseit indẽ sakẽ vbodẽ bidẽ rechte van dẽ prince. Geliker wijs als dat nyemãt en dragen gout noch vreemde munte buytens lants/ op die goedẽ te vliesen/eñ dat lijf indẽ wille vandẽ prince. Eñ oft eenige rechters vanden lande dat wistẽ/eñ daer af gheẽ punicie en deden/si soudẽ dragẽ alsulcke punicie als voorscreuẽ is. Eñ noch verbiet dat recht dat gheẽ rike borgerẽ van eenigẽ stedẽ hẽ niet en vooorderen te copen eenighe comanscap die nederdaelt inder stadt/mer laten dẽ gemeynẽ volcke eerst hebbẽ haer begheerẽ/eñ daer behoort geset te wesen een ordinãcie dat binnẽ sulcken daghe ꝛc. niemant en coopt int gros op seker peyne/op dattet cleyne volc daer af vsien si redelic. Eñ ghi moecht wetẽ dattet so vrije eñ edele sake is eñ behoort te wesen vand comanscap eñ van haer fayte. Dat daer op gheẽ nieuwe tollẽ noch ongelden geset noch geacostumieert en sullen zijn sonder den danck eñ wete eñ consente vandẽ prince/ eñ daer af te doen supplicacie aendẽ prince/om sijnẽ wille eñ gracie te hebbẽ eñ te vcrigen vã hem brieuen/want anders so en macht noch en behoortet te geschiẽ sonder te misdoen grotelic/ende op te vuallẽ in grote peyne/ende in den wille vanden prince.

¶ Item het en is gheẽ costume ter contrarie waerdich noch te houdẽ/hoe wel dattet ouer gheleden waer. v. iaer ofte meer/hoe wel dat daer af gheen pleyte begonnẽ en si daer te voren. Want dit behoort gehouden te zijn ende bewaert sonder inbreck/wtgeseit dẽ ridderẽ om haren costẽ daer om dat si coopliedẽ soudẽ werdẽ/eñ dat en is aendẽ edelẽ noch ridders niet behoorlic/ want alsdan die edel ridders eñ edele mannẽ om haer costẽ en sullẽ geẽ tollen betalẽ/eñ si mogẽ wel door eñ voorbi vaerẽ eñ treckẽ sonder vbuerẽ. Dat recht wil dat nyemãt na dat hi coopmã is en mach noch en behoort te wesẽ vrij vãdẽ gemenẽ tollẽ/eñ vã outs/hoe wel dat hi hadde brieuẽ ter contrarie/maer sal daer toe ghehouden zijn/wãt de tollen zijn inghesedt eñ gheordineert om die profite ende weluare vandẽ gemeynẽ saken. Eñ daer om exceptie eñ heeft daer tegẽs geẽ 20 C. vectiga. lli. nõ pol. l

stadt na dat sij cooplieden sijn eñ comanscap
hantieren. A ¶ Eñ ghi zijt schul-
A dich te weten als dat die tollen oft tributē be
.de vectiga hoꝛen gehoudē eñ bewaert te wesen tegēs ee
cōmis.l. oīz nen yegeliken om cōseruacie vandē gemeyne
saken wtgheseit als vooꝛscreuē is aendē rid
ders oft edelē/ eñ aendē bodē die aen den pꝛin
ce zijn. Noch ist geoꝛdineert bidē rechte/ dat
aendē pꝛince betaelt si vādē soute dat vercocht
B wert in zijnder pꝛouincie/ so dat niemant en
.ru.d.l.fi.qs en si die vercoopt oft coope sout dan biden mee
sters die sout solderē/ op te vuallē in die indig
nacie vanden pꝛince. B
¶ Eñ om dat alle die rechtē vandē tollē geac
custumieert eñ geoꝛdineert op die comāscap
gehoudē te wesen eñ bewaert sonder weder
C seggē. Wij willē eñ oꝛdinerē seyt die keyser
ru. superi? makende zijn recht/ dat om eenige mandemē
.l.q̄cq̄d cō tē oft bꝛieuē die wi doē ter bede vā enigē/ dat
vectiga wi niet en doē bi impoꝛtuniteit van bede dat
s. niemāt en obedieert/ maer behoort tot onsen
rechte ghehoudē eñ bewaert te wesen/ ten si
bi also dattet waer bi speciale gebode gedaen
eñ geledē bi onsen heiligē rade. C
¶ Vandē wercken die gedaen zijn inden ge
meynen saken.
D ¶ Capittel. CCC. xxvi.
de operi. Daer na volcht vandē wercke die ghe-
b.l.ítra vr daen zijn indē gemeynē sakē/ daer die keyser
m. af seit in zijn recht. Wij verbiedē eenē yegheli
E kē te makē nyeu werck in onsen stedē eñ stadt
ru.di.l.ad sondē onse wete eñ licētie/ maer ons gelieft eñ
ctus et .l.ōs willen dat oude werckē te niete gaē/ dat die
s. zijn vermaect eñ onthoudē. D
¶ Vrijhede vercregen te hebben.
F ¶ Itē eñ oft yemāt waer die vā outs verregē
ru.dicta.l. hadde vrijhede vā niet te cōtribuerē aenden
scriptio. gemeynē werckē/ die keyser seit in zijn bescre
G uē recht. So willē wij dat vā nv vooꝛt aē hē
ru. dic.l.ō niemāt en mach excuserē hi en si daer aen ge
s quibus houdē na zijn quātiteit ꝛc. ergo volcht/ wan-
neer datse al schuldich zijn te contribuerē dat
niemāt vā wat pꝛeuilegie dat hi vseert/ hem
en mach ontsculdigē te cōtribuerē aendē on
gheldē oft settinge vandē stadt daer hi woon-
achtich is/ eñ die zijn ô nootsakē eñ reparatie

vā ô seluer stedē ondôhoudinge eñ refectiē. Eñ
oft si hē daer af woudē excuserē so zijn si noch
tans daer toe te bedwingen. E
Geedificeert te hebbē tot p̄iudicie vā ô stede.
¶ Itē oft gebuerde dat in eenre stede of stadt
oude werckē gedaē eñ ghemaect zijn bijder
macht eñ hulpe vā yemāt. Welcke werkē zijn
affacierende dē tooch schoōheyt eñ ghesichte
vandē seluer stede oft stadt/ of dattet waer tot
pꝛeiudicie eñ scade ô seluer/ weet dz des is te
vernielē eñ af te werpē sondē verdꝛach noch daer
tegēs en is werdich eenige possessie vā langē
tijde/ noch bꝛieuē vā pꝛince noch gracie die in
vooꝛledē tidē daer af gedaē eñ gegeuē ware.
F ¶ Van rekeninge te geuen vanden ge
meynen wercke.
¶ Ghi moechtē eñ zijt sculdich te wetē dattet
so edel sake is vādē gemeene sake dat in dien
yemāt is aē wiē dat gemeyn werc beuolē is
te doē te distribuerē eñ oꝛdinerē/ van welcke
fayte eñ werck het behooꝛlic is rekeninge te
geuē weet dattet bescreuē recht seit dz so wie
des hebbē sal ondôhoudē eñ geregeert/ oft sijn
erfgenamē/ in diē dz hi doot waer soudē daer
af gehoudē sijn rekeninge te doē tot vijfthien
iaren na dē werck gedaē/ hoe wel datter eer
rekeninge afghedaen waer soe blijfter af die
selue oft sinen erfgenamen belast. xv. iarē na
den werck gedaen eñ volmaect. Eñ die reden
is dattet gemeyn werck sculdich is so edelic
ende vromelic gedaen te wesen dat ghedüer
lic zij tot eewigē daghen. Eñ daer om so zijn
daer geseet. xv. iarē om datmen weten ende
sien ende mercken mach dattet selue ghemey
ne werck niet en was ghemaect/ ghesticht
noch ghefundeert onbehooꝛlick/ want binnē
xv. iaren soudet hem thoonen. sonderlinghe
metserie. G
¶ Te settē sinē name indē gemeenē werckē.
¶ Item het is expꝛesselic verbodē inden ghe
meenen wercke tbeschreuen rechte. dat nye-
mant op peyne van onghetrouwichede. en-
de alle peynen daermen in veruallen mach.
teghens den pꝛince te setten noch te doen set-
ten sijnen naem sijn figuere noch zijn teeken
inden ghemeynen wercke vander stede ofte

stadt noch gheen ander dan van god / vanden prince ende here oft vandē heilighen vander stede. A ¶ Van een stede oft stat te keerē tot verderfenisse oft te niete.

¶ Die keyser seit eñ gebiet in sinē rechte dat oft gebuerde dat eenighe stede oft stadt keert tot verderffenisse eñ te niete / wi willē dat die inwoonēde bedwongē zijn die te repareren / want het is haer vertreck eñ woonstede / eñ dz dat derdē deel vandē rentē eñ possessiē vāder gemeynte daer aen si ghekeert eñ besteet / soe lange al dat dese reparacie gedaē si / ende dat niemāt ter cōtrarie gehoort en si. B

¶ Eñ sonderlinge aē die fortificatie of sterckenisse behoort elc te geuē na zijnre faculteit sonder excusacie oft onsculde neghēē eñ daer toe mogē bedwongē wordē die lichamen eñ goedē bidē rechter sonder delay. C

¶ Te belettē die sterckenisse vāder stede.

Itē seyt noch dat recht dat oft die sterckheyt vanď stedē waer eenige huysen of andē beledt dwelck mochte makē oft geuē occasie vā scāden / van brande oft anders tot die fortificacie / oft dat die breede oft wegē vanď poorten daer af waren beledt. Wij willen eñ beuelen dat al des afghedaē eñ wech gedaē si om die weluare eñ vorderscap vander selver sterckheit oft forterersse. D

¶ Te settē zijn merck oft teekē inder kerckē.

¶ Noch seit dat bescreuē recht dat die kerckē sullen vrij blijuē eñ bewaert / eñ onderhoudē bidē ondersatē / eñ dat nyemant daer inne en doet settē scilderē zijn figuere sonď oorlof op te vuallē in peyne daer toe introduit / eñ dat niemāt daer in en set beestē noch paerdē noch eenige vergaderinge vā feestē oft bruyloftē op die boetē daer toe gesedt. E

¶ Vandē wercke die gedaē wordē om die sake bisonder oft om yemant bisonder.

¶ Capittel. CCC. xxviij.

DAerna volcht die gemaect zijn inder sake priuee / dats te wetē dat elc doet oft mach doē in zijnsselfs sake / indē stede oft stadt. Daer of spreect dat bescreuē recht. Het is verbodē seer scarpelic / dat niemāt so cloec sy dat hi afbreect oft ontmaect zijn huys om die steenē te vercopē noch om wech te dragē oft tè voerē wter stede. Eñ de redene is / dat de stede of stat nz en sal wesen vuielt of gescreynt / mer datse wesen sullē gehoudē eñ gerepareert in state tē bestē datmē mach / maer in dinē huyse moechdi wel doē werkē op dattet niet en arget die reparacie of schoonh: vanď stede. F

¶ Te makē van sinē huyse ydele plaetse.

¶ Noch is verbodē dat niemāt en maect boemgaerdē noch ydel plaetse vā sinē huse / sonder die auctoriteit vādē rechter / eñ wie des doet hi vualt in peyne daer toe geordineert / eñ sal bedwōgē wordē dat te reparerē tot sinē costē G ¶ Husen te makē vanď muerē ď stedē

EN oft yemāt waer die hē vorderde te makē eñ ordinerē zijn huys vandē gemeyne saeken vanď stede of anď saekē niet volmaect sonder die auctoriteit vandē rechter / weet dat hi behoort te verliesen die possessie eñ erue dye hy daer af geedificeert heeft. H

¶ Hoe de rechter behoort te bedwingen vervallen husen te vermaken.

Die rechter behoort te bedwingē te vermakē husen die vervallē zijn dē ghenē diet erue toebehoort / eñ daer toe is hi sculdich te bedwingen bidē exploit vā huerē goedē / eñ in diē hi gheē goedē en heeft / so salmē bedwinghē dat erue na sijn quātiteit bi alle behoorlike wegē wāt die chieringe eñ reparacie vāď stede behoort te wesen bouē al bewaert gecōserueert eñ onderhoudē. I ¶ Dat niemāt en behoort te edificerē op. xv. voetē nader kerckē.

¶ Itē is verbodē bidē rechte dat niemāt en edificeert naď kerckē enige husen om die perikele eñ vreese die daer af comē mochte / eñ indient gedaē waer dz si bedwōgē zijn dz weď te stellē tot behoorlike state op huere costē. K

¶ Te makē boemgaerdē deen bidē anderen.

¶ Noch dat nyemāt en maect boēgaerdē soe na deē dē anderē daer en si. x. voetē tusscē beyde / so dz deē dē āderē geē belet en doet aē dē bomē noch aenď lucht. L ¶ Te makē solď of eenige hoochte bider lochtinge oft tuninge noch dz niemāt so koē en si dat hi maect enige husinge of hoochte so naď luchtinge noch vāď gewecht vādē prince daer en si tē minstē vā

A C. eu. dic. l. qui indices

B C. eu. dic. l. splēdidissi

C C. eu. dicta oēs puicis

D C. eu. dicta edificia

E C. eu. di. l. basilicā iaura

F C. de edifi. na. l. ñ.

G C. eu. dicta. aur in totu

H l. ñ qs possi supra eo.

I C. eu. dicta. singularū v bium.

K C. eu. dicta. ñ cui loci

L l. meniana supra eo.

spacie.xv.boetē op peyne dat werc te vliesen eñ dat erue daert op gemaect waer. A

¶ Vander vrijhede vande poorters eñ poorterssen vander steden.

¶ Capittel.CCC.xxviij.

Ohesien vandē werckē die geschien inden steden eñ op die gemeyne saekē/ eñ bi sonder So volcht daer na te siē vandē poorters

A .xu.dicta.l. ...enianau. eñ poorterssen vanden stedē. So weet dat so wie tredē wil in vrijhede van poorterie van eenigē stede/ hi ist sculdich te begeerē indiē dz zijn vader noch hi gheē poorters gheweest en haddē. Eñ dat begeerē aendē rechter oft here vand pleckē in diēt allso si/ dat hi is ontfanclic tot vrijhede vā poorterie/ dats te wetē dat hi niet en si bastaert noch ghebannē vā sijnre iurisdictie om sake vā crisme daer of hi sculdich

G .C.deinceps. r. waer sijn lijf te vliesen/ oft dat hij in fame vā sekerhede oft trouwe ghebrokē van teghens tgeloue geweest hadde/ eñ dat hi daer af gheraect si eñ verwonnen met rechtr oft contrarie sijn rechte here/ oft meutmaker ghe weest van gemeynte/ eñ daer af gebannē waer van zijnre iurisdictie/ oft dat hi gebānē waer om diefte eñ ander sakē die te wrakē oft te v wijtē zijn in rechte eñ in vsancie eñ in vrijheden vā stedē/ sulke mogē poorters zijn eñ gheē ander en mogē sulke personē poorterie vcrigen eñ hoe wel dat bi inuertēcie yemāt vā sulker cōdiciē als voorscreuē is dat vcregē hadde so en behoort hi daer af niet te gebrukē indiē hē yemāt daer af begrijpt eñ vuolcht ꝛc. Itē dit presupponeert/ de borger behoort te sweeren getrouwelic te bewaren trechte vandē prince/ trecht vā sinē here/ eñ hēliedē wesen ghetrouwe eñ rechtuerdige ondersate trechte vā der poorterie eñ die vrijheden vāder stede eñ poorterie/ noch dat hi aen ander recht dan aē huer recht hē niet betreckē en sal ten waer bi gebreke vā trechte die hi vint in hē eñ te contribuerē ten lastē eñ ongeldē gheordineert in der stedē eñ poorterscap/ eñ dat hi houden sal die state vā poorterie/ dat hi hebbē eñ vcrigē sal huse eñ erue/ ten si dat hi aldaer een heeft hē toebehorende binnē iaer eñ dach. Eñ sal al daer maken zijn woonstadt/ eñ die selue continueren op te vliesen dat recht vander vrijhede der poorteriē. Eñ dat na cōstituciē royalen dat huys eñ erue is iaerlicx schuldich die somme vā.lx.schellingen parisijs. Eñ behoort de poorterie te wesen gecontinueert in deser forme/ dats te wetē dat of hi gehuwelict is hi behoort te makē sijn woōstede bi domicille dat meesten deel vā tiaer. eñ is geheetē domicille/ om dat dat wijf aldaer woonachtich zijn moet/ eñ sonderlinge tot sint ian babtist ende tot alre heiligen eñ aldus dat meeste deel van dat iaer/ tē waer bi allso dat hi goede eñ rechtuerdige onledē hadde. Eñ die man die gheen wijf en heeft/ oft dat wijf die ghenen man en heeft die houdē willē poorterie/ behorē te hebbē huse aldaer si knecht of huysvrouwe hebbē diet huys bewarē. Eñ behorē te cōtribueren aendē gemeynē lastē vander stedē eñ sonderlinge te wesen aldaer optē auont/ ten waer dat hi hadde fester onleden. B

¶ Item te treden wt eenige vrijhede van poorterie.

¶ Eñ oft gebuerde dz eenige poorter wtginc eenige poorterie om in een ander te treden hi soude gehoudē wesen te betalē nae portie oft aendeel die lastē toebehorēde poorterie daer hi wtgegaē waer ter tijt toe dat hi soude doē weten die selue poorterie daer hi wtgegaen waer bidē rechter daer hi ingegaē sal wesen hoe dat hi tot poorter ontfangē is vā allsulker stedē. N. eñ heeft daer af ghedaen dē eedt tot sulckē dage in presencie vā desen/ ende dat hi vā andere poorterie hem niet en wil clamerē noch behelpē/ eñ vā dier tijt af en soude hi nz noch en behoort te wesen onder die iusticie bi die eerste poorterscap mer bi d nieuwe/ maer vandē sakē vā te vorē die sullen blijuē aen die iurisdictie vande eerste poorterie.

¶ Vandē tijt daer de here te kennē heeft opten poorter vā hem gegaen.

¶ Item wil die constitucie royale daer op gemaect dat de heere/ onder wien sulke poorter verscheydē sal wesen om te tredē in and poorterie heeft de kēnisse vādē sake geperpetreert bidē poorters onder hē.iij.maendē voir sinen wtganck/ hoe wel dat hi in ander porterie ge-

treden si/eñ die eerste here sal hē mogē vuolgen drie maenden na dat hi in ander porterie sal getreden wesen/niet tegenstaende de nieuwe poorterscap Eñ daer bi schijntet eñ is opēbaer dat lost binnē .iij. maendē na dat dē nieuwen eedt gedaen waer van poorterie/nyeuwe querele of beclachte daer af niet ghedaen noch geschiet en waer/als dzmē daer na daer toe niet te tijde comē en soude.

¶ Vandē lande oft erue in somighe plecken.

¶ Itē het is te wetē als dat niet teghēstaēde poorterie oft eenige poorter lant oft possessie heeft butē die iuredictie vandē poorterscap/ daeg hi in getredē is dat hi in so veel als sijn lāt eñ possessie aēgaet gehoudē is te ātwoordē daer op voor dē rechter daer af die erue of lant gehoudē is/eñ oec in diē hi genāgē waer inō tegē woordichz des misdaets of vbonden vā antwoorde/eñ in ander sakē so zijn de porterien hē sculdich weder te hebbē.

¶ Van poorterie gepreuilegieert

¶ Itē het zijn somige poorterē die gepreuilegieert zijn wedō te hebbē huer poorters vā allē sakē/maer dat moet wesen bi preuilegie daer af makēde expres mēcie gegeuē vanden prince die des macht heeft.

¶ Dat om cas criminele mē niet en mach noch en behoort te doē houdē enqueste oft ondersoeck of waerhede op poorters.

¶ Item nae die constitucie royale mē niet en behoort te doen enqueste oft ondersoeke noch waerhede op poorters in cas vā porterie om sake crimineele/ soe lange alsmē hē geuangen houdt om die selue sake/mer behoort vuolget te wesen bi partie geformeert eñ anders niet na dat hi in tegenwoordicheit des misdaets niet geuonden en waer.

¶ Vandē inwonende inder stedē.

¶ Capittel. CCC. xxix.

Vandē inwonēde indē steden dat de clerken hieten de municipibus/wil ic segghen eñ thonē tghene dat ic daer ghesien eñ ghehoort hebbe. So weet dat de inwonēde sijn de ghene die woonachtich zijn inden stedē/ die niet genomē en hebbē die vrihede vander poorterie/vandē welkē/ hoe wel dat si daer af gheē poorter en zijn/so zijn si gehoudē te contribueren eñ te perticiperen ten costē eñ onghelden vander stede daer si woonachtich zijn na dat huer faculteit mach/eñ behoort te verdragen Eñ hoe wel dat si huer goeden eñ huysen hebben in somige plecken inden welcken men hē wil doē contribueren inden ongeldē opcomēde in elcke plecke/ eñ si hem daer af willē verweerē/segghēde dat si niet woonachtich en zijn dan in een plecke/eñ daer bij niet en zijn gehoudē elders te contribuerē/weet dat nae bescreuen recht sulcke zijn ghehouden te contribueren in elcke plecke na dat sij daer hebbē faculteit eñ rijcheit eñ sonderlinge ter plechē aldaer si woonstede hebbē Dats te wetē dat woonstede is te verstaē ter plecken daer dye man in diē hi gehuwelict is sijn wijf eñ huisvrouwe woonachtich heeft/eñ in diē hij niet gehuwelict en is/ghelikerwijs als dat recht eñ die sake tegenwoordeliken dat verclaren eñ thonen ꝛc.

Want na bescreuen recht een alleē woonachtich te wesen eñ sijn goedē elders te hebbē en maect gheē inwonende. Ghelijckerwijs als een man heuet eē stede aldaer hi woōachtich is een huys alleen/ dat welcke dat hi huert tegens yemāt/ende hi aldaer anders gheē goeden en heeft noch en is residerende/dat en is niet ghehouden als inwoonende na dē recht dat seit. A

Maer het is noch ander saecke wanneer dat een man heeft in sommighe plecken oft steden huysinghē incoeminghē oft eenighe wooninghen/ende in elcke stede maect residencie ende houdet domecille. Weet dat in elcke plecke hi ghehouden ende gereputeert sal wesen voor inwoonende/ende daer bij so sal hy ghehouden wesen aldaer ter pleckē te contribueren na die faculteit van elcker vanden voorscreuen domicille/naeden rechte/die welcke die seit. B

¶ Vanden borghers ende inwoonende.

¶ Capittel. CCC. xxx.

Na dz geseit is vādē borgers eñ inwonēde so volcht te wetē hoe dz gehoudē is de meeste eñ beste deel vā der gemeynte vā der stede

A Sola cōpar tio dom⁹ i... eua cuita... nō facit ... riā. ff. ad ... nic ipa. l. li... tus. §. so la ... mus

B Si aliqs ... bz duo dom... ci/ia su diuis... ciuitatib⁹ ... qlit in eis ... bitet. in mu... cepsutriusq ff. ad muni... pa. l. labeo ... seq.

oft stadt eñ hoe datse v̄gaderē. So weet dat v̄gaderingen vā gemeynte vandē steden is te cōuocierē bi dē orloue vandē heere tot sekere dagē eñ tijdē eñ om seker sake/aengaēde der gemeynte eñ gemeyne sake alle die in wooneñ de vanđ steden/ eñ om andere sakē noch andš en behoortet niet te geschien. Eñ hoe wel dat tot die v̄gaderinghe niet en coemē alle gader na dattet openbaer gecōdicht sal wesen. Daer om en ist niet dat oft die twee deelen passerē eñ accorderē die sake si goet eñ waerdich/ eñ sal houden naden bescreuē recht die seit. A

¶ Eñ daer en valt gheē excusatie om te seggē ic en wiste vander saken niet/ want nadē recht te die seyt dat hy ghenoech teghen woordich is ter plaetse/ dats te segghen/ dat nyemant na dat hi ter plecke is en mach ignoreren tgene dat in tghemeyne ghescihiet/ dats int opēbaer. B

¶ Om te makē eñ te hebben twist.

Item bi stercker redē moechdi wetē dat om te hebbē twist vā gemeyntē/ men en behoeft niet meer v̄gaderinge te hebbē dan .xxvi. mānen oft meer/ want om dē getale vā .xxvi. mānen geschiet tourble eñ multitude. Eñ om te hebbē foncq. men en behoeft niet meer dan .x. mannē/ wāt biden getale vā .x. mannē mach foncq geschien. Eñ om te hebbē collegie mē en behoeft niet meer dan drie mannē van vergaderinge eñ niet min. Want naden rechte/ hoe wel dat dickent bi een alleen mach wesen/ ende is die eere van een collegie/ bi een ist te niet eñ aboly nae bescreuen recht. C

¶ Nv volcht te seggen wat getale is te begripen die grootste eñ bestē deel vander gemeynten. So weet dat daer vergadert is den meesten hoop vā persone/ aldaer is blikende dmestē deel/ maer daer op en sal men niet v̄stoenen ten/ waer datter mede waren die notabelste vander steden. Eñ oft aen deen side v̄gaedert ware een partie vandē cleynē eñ ghemeynen volcke eñ armē eñ dat den meestē hoop waer. Eñ anderlins waer v̄gadert een ander deel. vandē alder notabelstē vander stede/ de welcke die minste hoofdē warē/ weet dat daer om niet bliuē en soude die rade vandē notabelstē eñ rijcsten soude te bouē gaen/ hoe wel datse min hoofdē warē/ eñ dat soude wesen dat beste deel vander gemeynte/ wāt in faite vāder gemeynte behoort meer te arresterē op dat beste deel/ daer om dat die notale eñ rijcke meer die sake wegē dan die gemeynte/ de welke nz en begherē dan huer prompte wille te doē/ eñ oft vāder eenre side eñ vanđ andš so veel in getale warē aen deen side als aē dander/ so dat men niet en wiste aē wat sidē daer meer waren/ so wel vādē cleinē als vādē rijcstē eñ notabelstē/ eñ dat si gelijc warē vā getale/ weet dat alsdā wesen eñ gehoudē waer voor de beste eñ sekerste ptie de gene die dat beste seggē eñ redē wegē soude eñ die behoorlicste. Eñ also behoortet te wesen in v̄gaderinge vā ghemeynte indiē si niet bi eenē wege en connē v̄eenigē eñ vā eenē rade wesen. D

A
od duo p
uniuersitat
it tota vi
itas tecis
detur. l.
i pmitiē
equēt. ff.
uius qz v
eñ uōie.

B
s habet
uo in o
est. ff. de p

C
nt muni
j. §. iden
ib? ff. qd
alqz uniu
.

D
z bonis te
e possint.
num solito
re.

¶ Vandē bien die wech vliegē vā huer stede oft plecke. ¶ Cap. CCC. xxxi.

Somtijts gebuertet dat de bien die enige hebbē wech vliegē wt huer plecke in een ander plecke eñ bliuē op ander erue/ so dat bi vsancie eñ castume locale eñ oec biden rechte des volcs/ indiē dat sij niet v̄uolcht en worden vandē ghenē vā wiens plecke dat sij vliegen/ sij souden toebehoren eñ blijuen aen den ghenen wien si toecomen. Eñ daer ō hebbē daer op die somige gheordineert forme eñ maniere die te veruolgē. So weet dat oft die ghene wien die bien toebehorē woort ghewa re huer scheidinge ende dat si wech vliegen/ eñ dat hi die veruolcht so langhe datse neder geseten sijn buten sijn erue. eñ dat hij die siet nedersitten. ende daer bi so coemt hi ter plecke daer dat sij ghesetenn sijn. In dien men begeert die weder te hebben aenden ghenen op wiens erue dat die gheseten sijn/ oft aendē gene die segghen wil/ dat hi die eerste gheuonden heeft/ ende datse gheseten sijn op sijne erue/ ende dat si hem daer by toebehoorden. ende die heere vanden byen seyt datse hem toebehoren ende datse van sinen erue ontvlogen sijn tot daer toe/ ende dat hi die veruolcht heeft met gesichte eñ sonđ v̄scheiden/ eñ dat hi daer om sculdich is sijn byen weder tē hebben

sonder wedersegge/ weet dat hi die sculdich
is weder te hebbē/ ten si bi also dat die ghene
in wiens huse oft erue dat si geulodē eñ ghe-
comen zijn leit. Daer bi dat si hier ghecomen
zijn/ eñ dat ghi dit vuolcht hebt sonđ die ghe-
sichte daer af te verliesen/ ick en wil daer aff
niet gelouen/ ten si dat ghi daer af doet ander
bewijs daer bi datse sculdich sijn v toe te hoo
ren. Also dā die vuolger is sculdich hē te betrec
ken voor iusticie/ eñ als hi aldaer gecomen is
het behoort gewesen te zijn met recht dat oft
de vuolger affirmerē wil bi sijnē eedt in des
rechters hant dat die bien die hi eyschet hem
toebehoren/ eñ dat si van sinē erue gheulogen
zijn tot inder plecke daer hi die gheuōdē heeft
eñ dat hi die vuolget met gesichte eñ met ge-
luyt tot aldaer datse zijn. Desen eedt allo ge-
daen voor trecht/ het behoort geseyt te wesen
dat hi die bien sculdich is weđ te hebbē/ mits
betalende den korue daer si in zijn ontfangen
oft ander oncostē in diē daer om eenighe ghe-
daen warē met redene om die te behoudē/ eñ
oft gebuerde dat de ghene / in wiens stede oft
plecke dat die bien geuonden souden worden
die ingenomē haddē/ eer de ghene vā wiē dat
sij geulogen warē daer te tijde quame/ weet
dat so wie die eerst vint/ soudese behoudē als
hem toebehorende biden rechte vandē volck
Maer in dien datse een ander eerst vindt/ hoe
wel dattet waer op eens anders erue/ oft dat
hi die van verre veruolcht heuet/ so lange dat
si stadt genomen hebbē op eens anders erue.
geliker wijs als voorscreuē is. die ghene die-
se also eerst vint die soude daer aen hebbē die
een helft. eñ de ghene op wies erue dat si stat
ghenomē haddē soude die ander helft hebben
biden castumen daer toe gesticht eñ gheordi-
neert. Hoe wel dat die bescreuen rechten wil
len. dat so wie eerst vint dat hijse sculdich is
te hebben biden rechte des volcs. Eñ daer af
is meer getracteert eñ ghesept inder rubrike
vandē diuisiē/ vandē saken inden eerstē boec
den welcken gheteekent is biden ghetale van
C.ij. A

Hoe datmē doet cessiō aē sinē goedē eñ hoe
mē renuncierē mach en den huysraet aenden
catheelen eñ schulden.

Capittel. CCC. xxxij.

Te doē cession aen sinē goedē eñ renun
cieren aen zijn roerende goeden ende sculden
moech di weten dat die bescreuē rechte so vol
comelic spreect/ als hier na geseyt sal wordē
So doet mede die castume eñ vsancie vā wa
relike eñ geestelike houē Eñ dat gemeyn rech
te daer in/ dats den bescreuen rechn eñ die ca-
stume als voorscreuē is seyt/ dat hoe wel dat
yemant geobligeert si teghens yemant andđs
in seker somme vā penningen/ hoe wel dat dē
brief si pure executore eñ scarp als verbande
mettē segel royale/ eñ dat dē geobligeerdē ge
renuncieert heeft aen alle respiten graciē eñ
aen allen exceptien ꝛc. Eñ dat hi geuangē ge
houden si om die sculde bi wegē van execu tie
begomē/ oft dat hi geant woort hadde inđ sa
ke of litiscōteste Oft gebuerde dat hi hē behel
pen woude vāder beneficie van cession/ hi be-
hoort eñ moet daer toe ontfangen zijn op dat
hi weđ bekent die sculde oft schuldē hē gheey-
schet/ eñ daer af dat hi vuolcht waer in diē dz
se waarachtich warē/ daer toe mach hi hē ver
weren/ ter tijt toe dat die sculdē bewaert sijn
Eñ die sculde bekent eñ betuycht/ hi is gehou
den te golouē ten eerstē dat hi sal mogē eñ tot
prosperiteit vā goedē comē sal/ wtgeseit zijn
nootelike behoefte dēs te doē eñ te volbrengē
eñ heeft ghehabandonneert alle zijn goeden
waer datse geuondē mogē wordē om te beta
len/ so verre als die geduerē sullē mogē/ ende
midts desen cession hi behoort wt der geuan-
genisse te gaē in diēt hē believt/ eñ crigen zijn
nootlike leuē/ ten bestē dat hi mach eñ dat sur
plus bekeerē in betalinge aē sinē creanchiers
ten marck/ dat welcke dat die clercken hieten
prorata ꝛc. B

Vā dē sculdenaer eenē mantel om te hebbē
Item na de vsancie ge woonlic in des te doē. in
diē hi enē mātel of huyc ōme hadde hi behoret
te settē met alle zijn anđ goedē indē hādē vā
iusticie. eñ die te latē in ordinācie vā sijn creā
chiers. eñ sonđ huer cōsent en soude hijs niet we
der hebbē. eñ de redē dat hi sonder mantel oft
huycke wel mach leuē sonđ noot. Eñ hi heeft

A
De his habe l. naturali apū v. §. e mē. ff. de a re. do.

B
De hac. l. t. q bonis ced poss. cū. lisc

geloeft dat hi ouer zijn nootlike leuen niet be houden en sal ten si al bekeert eñ gestelt in be talingen van sinē sculden al totten eynde toe Eñ ghi moecht weten dat in dien dattet ghe-weten eñ vernomē worde/ dat hi daer bouen yet behielde oft messaecte eenige saeke /men soudet houdē voor diefte. Eñ also vseertmen daer af in waerlike houen/ datmē hiet cessiō/

A so behoort ontfangen te wesen een yeghelick

bo. cede. van wat state oft cōdicie dan hi si nae dat hij

l.1.& l. leg des begeerende is/ eñ dat hij te houe betogen is om sinen sculdē. Maer in dien dat hij daer niet betogen noch vervachuaert en ware. ende dat hi doē oft makē woude cession om vreese of anxte van sinē schuldenaren/ hi en behoort noch en is schuldich des te doē indē houe van souuerayne of ouerste vander plecke. Eñ tge-

B ne dat in souuerayne houē gedaē is/ spreydet

l. dicta. l. alle die prouincie door/ wes die ouerste hof be

ter houd grijpt op dat daer toe geroepē zijn die sculde-

cum seq. naers/ oft ten minstē dat meeste deel van zijn creanchiers. Eñ also ist gehouden indē waer liken houen.

¶ Nv wil ic seggen tghene dat ic vandē wij sen daer af heb horen segghen/ eñ vandē clerc ken vā rechte. die also thonen eñ verclarē de ca

C stume voor screuē. Die ghene die geuē eñ hae

v. dicta. l. bandōneren huer goedē bi beneficie van cessi

filius fa- on en zijn niet quijt van scult/ maer zij zijn al

as. leen quijt eñ ontslagen vā pine vander geuā-genisse/ want na die cession op dat des gedaē si tot sulker solemniteit/ geliker wijs als voir screuen is/ si en behoren niet geuangen te we sen om die sculden. Eñ men en mach niet ont-houdē die goeden vanden ghenen die welcke de zijn goedē te voren gegeuen heeft bi cessiō hoe wel dat hi sculdich waer den ghenē diese onthoudt/ maer men behoortse te vercopē bi ver hoghenisse /eñ dat ghelt behoort te wesen ge distribueert aendē ghenē die hi sculdich is na aduenant/ int ontslach vanden schuldenaer Eñ oft yemant onthielde sonder dē gerechte des te kennen te geuē/ eñ dat ghe weten wor-de/ het soude vercocht worden eñ die pennin-gen bekeert aendē anderen creanchiers/ ende niet aenden ghene diet onthouden soude heb ben/ ende daer toe soude hijt beteren/ ten wa re bi also/ dat voor die cession die schuldenaer hem des gegeuen hadde in betalinge van zijn re schulde. A

¶ Te habandoneren om te scouwen eenighē dienste.

¶ Itē weet dat hi niet ontfanclic en is te ha bandonneren om sijn goeden te voren te ghe uen om te scouwē eenigen dienst diemē hem wil doen aennemen inder steden of stadt daer hi residerende is/ want van dies en mach hē niemant ontsculdigen met recht in allen sae ken noch om querelen/ dat hi doen wil cession van sinen goeden na dat hi eyscht eñ begeert aenden rechter. Weet dat men en daer om niet en behooret te eyschen ander saecke noch an-der ondersoeck doē dan zijn woordē/ noch an der proces en is te makē hi en sij daer toe ont-fangen sonder te doē ander delay/ niet tegen-staende wat redene die partie aduerse ter cō trarie seit/ noch daer nae en is hi niet sculdich geuangē te wesen om sine sculdē die welcke hi sculdich is. B

¶ Van eenē ridder of clerck cession te doen.

¶ Die recht set een ander alteracie/ te wetē oft yemāt is die kinderē heeft/ die welke clerc ken oft ridders zijn / die vercregen eñ gheimpe treert hebbē bi huer clercscap eenige goeden dat die geleerde heetē peculiū/ of vā diē schat daer om dattet niet en comet vā huerē vader noch van besterffenisse/ si behoren ontfangen te wesen daer af alleen/ sonder te begripē tge ne dat van huerē vader oft moeder oft ander besterffenisse hē liedē toebehoort. Weet dat si tot desen cession ontfanclic zijn om te euiterē die miserabile eñ vreeselike pine der gheuan-genisse. C

¶ Hoe dat in mesdaet gheē cessiō en valt.

¶ Itē ghi moecht wetē dat in cas vā delict. oft misdaet gheē cession en valt te doen/ wāt hoe wel dat yemant om misdaet bi hem ghe-daen. ghecondempneert waer te beteren met penninghen. ende hij om die beteringhe wil maken cession/ om dye vanghenisse te schou-wen/ weet dat hi daer toe niet en behoort ont fangē te wesen, mer hi ist sculdich eñ behoort

te beteren bi penitentie vandẽ lichaẽ eñ derdẽ cie vanđ ghevangenisse/naden rechte die seit A Want te veel sake so soudemen gheuẽ om quaet te doẽ oft den armen bri waer vã sijn mesdaet eñ quade wercken om zijnre armoi den Ende also wordet gheseit eñ ghewesen ŏ een sake van appeel vãden prouoest vã parijs die welcke ghewesen ende gheiugiert hadde cession stadt te hebben in cas van delict. Dye sake van appeel gecomen int parlement/het wordegeseit qualic gewesen eñ wel geappel leert. eñ dat in sake van delict en valt gheene cession. gedaen int iaer M.ccc.lxxiiij. doẽ ter tijt president wesende mijn here vã corbie.

Hoe dat een vrouwe oft ioncfrouwe mach renũcieren aendẽ goeden eñ schulden van haren man. Capittel. CCC.xxxiij.

Vanđ renunciacie dat vrouwe of ionc frouwe doen mach aenden huysraet. eñ aenden sculdẽ van haren mã. So moecht ghi weten dat bi castume van waerlike houẽ oft ghebuert dat een vrouwe oft ioncvrouwe wort weduwe eñ si twifelt te nemen enighe goeden achter gelaten vã haren man eñ men haer daer voer woude doen betalen die schul den die haer mã gemaect hadde Weet dat sy renuncieren mach opten graue dats te seggẽ totten wtuaert aen alle die roerende goeden ghebleuen van haren man. eñ alle tghene dz van zijnder siden coemt oft comen mach endẽ dit mach si comen doen inder misse aẽdẽ rech ter/daer af die saken zijn te berechtẽ dat is te verstaen/dat oft die goeden onder eenen rech ter alleen gelegen sijn/het is ghenoech dat te doen voor den seluẽ here. Mer ist te doẽ voor veel heeren. het is van node wie des wel doẽ wil dattet behoorlic ghedaen si daer toe ghe roepen den here souueraẽ vandẽ baeiliuscap daer des ghedaen is op datter al omme wair dich si/ eñ int speciale voorden rechter royale vander plecke /eñ ooc voorden gheestelijcken rechter/daer om dat alle citacien die daer af gescien/mogen wesen solpis Eñ si en behoort niet te hebben dan ghemeyne cleederen. eñ die tot haren properen lijue toebehoren. dat zijn die cleederen van een weduwe, die sy sculdich i ste hebben ten dage vanden wtuaert na ha ren state Eñ mits dese renunciacie die gesciẽ mach in waerlijcke houen ende oeck mede in gheestelike houen Si behoort vredelic te sit ten ende te wesen van allen den sculden. dye welcke die haer man ghemaect mochte heb- ben daer si nyet in geobligeert eñ verbonden en was bi auctoriteyt van haren man. Ende daer om en bliuet niet. si en is sculdich eñ be- hoort te hebben dat recht van haer douarie. oft dat recht van haer huwelike voor waerdẽ eñ ooc mede van acquesten die welcke si te sa men ghedaen eñ ghemaect souden hebben ge duerende dat voorscreuẽ huwelic Wãt haer toebehoort ende aengaet dye helfte vanden voorschreuen acquesten. Ende sij en behoort daer om niet verureemt noch verstekẽ te we- sen vander helft vanden voorschreuen erue. Mer oft daer op waren eenighe onruerende sa ken als bomen wassende schuyeren oft eni ghe ander saken dyer ghelijck dat soude men al vercopen. om die sculdenaers te voldoẽ eñ betalen Ende die ioncfrou soude dat wel mo gen behouden. op dattet haer belyefde. voor al so veel alst ghepresen eñ gewaerdeert sou de wesen, Ende waert dat saeke dattet waer opten erue comende van haerder side dat sou de haer bliuen ende toebehoren. ende men en soude dat niet moghen rueren noch oock aen ta sten Ten waer dat si daer toe gheobligeert waer met haren man. ende dattet ghewees hadde bi haren wille. B

Die manier te renuncieren.

Dye maniere te renuncieren is dese. Dye vrouwe oft ioncfrouwe behoort te wesen ter missen vanden wtuaert in haer cleederen als weduwe. eñ na die selue misse int eynde van dien. soe behoort si selue te comen eñ behoort geseyt te zijn voor haer tot harẽ voecht Siet aldusdanige vrouwe oft ioncfrouwe. N also ghehieten. weduwe ghebleuen van dese. N. also ghehieten. die welcke comende ende ghe uoelende die laste vanden sculden ghemaect biden voorscreuen wilen eer haren man. om te wesen ontslagen vanden lasten der seluer sculden, renuncieert eñ haer ondraecht van al

[Margin notes: A. Qui nõ h ere huit in ye.ff. de in vocã.l.ul.

vel. ad sstitu C.q potio. i pig.habe.de cũ q se mulie re renũci a f erit obligar cũ marito di ligẽdẽ ẽ fm aũc.si q mlr. c ad senatulcõ velli]

le die roerende goeden gebleuen van hueren voorscreuen mā. eñ si en eyschet daer aen nē mermeer geen recht/ makende vanden seluē goeden expres generale eñ speciale renūciacie. biedēde te doen alle dye solempniteitē in sulcker saken gewoonlijc/ eñ te doen den eedt daer toe ghewoonlic Dat gedaen tot begeer te eñ wille vanð voorscreuē vrouwe of ionc frouwe weduwe/ die officiale oft die dekēru rale indē bisdom behoort te wesē tegēwoordich/ eñ ooc eē notarius vandē geestelijkē houe aendē welckē brieuē daer af behoren ghe eyscht eñ gegeuen te wesen Item eñ des gelijcx behoort al daer te wesen den waerlijkē rechter eñ sondlinge den ouerstē rechter van der plecke Eñ behoort die weduwe te swerē opten missale datse dese renunciatie doet zonder fraude/ eñ datse geen roerende goedē en heeft/ mer biet die tot kennis te brengen nae huer macht aendē erfgenamē oft creditores vandē voorscreuē afliuigen. behouden hare rechte douarie. Eñ daer af behoren brieuen ghemaect te zijn/ eñ die condigen bi cōmissie vanden rechter al omme eñ daert behoort.

¶ Vanden brieuen vanden respiten oft wtstelle van sculde. ¶ Capittel. CCC. xxxiiij.

Vanden brieuē vanden respijsten ofte wtstellen van. v. iaren oft drie iaren oft een iaer moechdi weten dat aen den prince toebehoort desegracie te doē ō drie reden. Ē Die een is ō dye sake vā oerloge vandē seluē prince/ om sake van tempeeste/ om onweder vā donre. blixem. zc. eñ om brande van ongeual. eñ om sake vā diefte of beroeuinge/ Wāt om die voorscreuen saken eñ redenen de prince mach des doē vā zijn edel heerlicheit/ mer tot die interminent vandē mandement daer op vcregen moeten alle creditoers vandē impetrant geroepen zijn/ eñ dat dat meeste enð beste deel daer toe consenteren/ Dat is te vstaen dat meeste deel inden getale van personen/ eñ vanden sculden/ of anðs dat mandement daer op vcregen eñ geimpetreert van den voorscreuen rechter/ en is sculdich noch en behoort niet te wesen gheinterineert. zc.

¶ Soe sal ic v thoenen eñ vclaren die castumen eñ vsancien van sommighen plecken eñ van waerlike houen/ eñ vā gheestelike houē Eñ iersi hoe dat ic heb horen seggē vā wijsen mannen eñ clerckē vā recht/ hoe dat die meeste deel vādē creditoers behoort gehoudē te wesen Soe weet datmen kyesen moet oft na den ghetale vandē creditoers/ oft na die quātiteit vanden sculden. Eñ oft gheboerde dat eenige vanden creditoers hadde dat meeste deel vanden sculden so dat sijn sculden warē meerder in somme dā alle dye ander sculden vanden creditoers te samen Weet dat die gene die sulcke sculden heeft is te rekenē dz meeste deel eñ hout eñ sal houdē sentencie/ dat is te segghen die koere die hi nemen sal. oft den brief te interineren/ eñ toe te laten die gracie vā vijf iaer van. iij. iaer van een iaer of nyet Wāt hoe wel dat alle dye creditoers wcudē cōsenteren die gracie. eñ hijs nyet en woude consenteren/ so en soudet nochtans nz waerdich wesen/ noch ooc niet houden Mer oft gebuerde dat de andere creditoers te samē hadden also veel sculden als die ghene die alleen waer/ so soude alsdan die koere wesen aendē meesten hoop. Ende die redene is dat sy zijn so veel scults ende si sijn dat meeste deel indē getale vā personen/ waer om men aen huere koere verthoeuen moet. het si vander graciē te consenteren eñ te geuen of niet. zc. A

¶ Te hebben also veel personen als sculden ¶ Item ende oft ghebuerde dat van allen syden alleens waer. dats te weten oft daer waren so veel personen als schulden vander eenre syde ende vander ander. Ende dye een sijde woude die gracie geinterineert wesen ende die ander niet/ ende dat sy soe ghelijck waren/ datmen niet en wiste aen wat syde te bliuen oft te verthoeuen. Als dan weet datmen schuldich is te bliuen aender syde die de sentencie kyesen. dat is te seggē die gracie Wāt naden rechte alle sentencien behoren te wesen op die minste scade van partien. B

¶ Dat die gracie behoort te gheschien op sculden die gemaect sijn voor de impetracie. ¶ Ende dese gracie behoort ghedaen te wesen opten schulden ghebocht. voor dye gra-

A ulti. C. q. bo. t. po.

B C. q. bo. rede ios. et consoli o more ult.

tie eñ impetracie daer op ghedaē. Eñ dattet si sonder fraude eñ sonder surreptie eñ dattet meeste deel cōsenteert/ als voorseit is oft anders en ist niet waerdich.

¶ Wat solemniteit behoort totter gracie van eenen iare.

¶ Item als daer is de gracie vā een iaer / die de prince doen mach bi zijnre edelhz/ aldaer en is gheē behoeue sulke solemniteit/ wāt de gracie vādē prince mach dat wel puerlic doē na dattet niet en waer dan een iaer. Eñ also wordet gheseit indē parlement om collart le bostelier vā doornic. indē iare. M.CCC.lxxxv tegens sinen crediteuers. A

¶ Vander faitē vandē dootslage in vranckrijck hedaen/ eñ van fouriuers.

Capittel. CCC.xxxv.

Te weten is vanden dootslaghen ghedaen eñ geperpetreert inden coninckrijck van vrancrijc/ so wie daer af doen wilt fourieur dat is te seggen te swerē dē misdader gheen bistant noch hulpe noch troost te doen dat behoort gedaen te wesen aenden coninck/ ende oec mede sō behoort gedaen te sijn aen sijnen officiers eñ aen ghenē anderen rechter oft here. Ende vanden ghenen die in vlaenderē geschien/ soude moeten gedaen zijn aendē graue van vlaenderen ende aen sijnen rechters. eñ anders niemanden/ eñ vanden gheuē dye welcke gheschien in henegouwe/ souden ghedaen sijn aenden graeue van henegouwe/ eñ aen sinen rechters eñ aen niemāt anders dat is te weten aen sinen ouersten baeiliu. Maer als voorscreuen is/ soe volcht dat oft yemant treet te houe vandē baeiliu oft heere die sulcke heerlicheit heeft/ eñ niemant een oft meer willen verswerē hueren maghe/ die dē dootslach gedaen heeft in sulcke heerlicheit/ weet datmen behoort doen dachuaerden die naste maghen vanden doode ten. xiiij. dagen/ om te ontfangen die fouriur ofte tseggen waer om dat hi des niet sculdich en waer te ontfangen Ende die magē ghecomen te houe/ in dien hi segghen wille dat hi niet sculdich en is te ontfangen die fouriur/ hi is ontfanckelick. Die reuene van niet te ontfangen is dese. Dat in diē de ghene die de fourier eyschen mede waren totten dootslach oft dat si daer toe bistandich oft behulpich ge weest hebben ende indiē dat des warachtich is/ die voorschreuen fouriur en behoort niet gedaen noch ontfangen te wesen. Eñ oft die verdachuaerdē niet en quame ende hemlieden contumasseren/ weet dat die fouriur behoort toeghewesen te zijn den ghenen diet eyschen/ eñ de here ist sculdich te doē ter cause van officie. Ende so wordet ghewesen inder saecke tot Rijssele/ om Thomas die meyer int iaer duysent vier hondert/ ende soe gehouden in waerlike houen eñ sonderlinge aldaer dese ge woonte stat heeft. Itē heuet de se castume sonderlinge stadt in henegouwe. Item weet dat oft ghebuerde dat yemant al daer perpetreerde dootslach/ alle de magē vā den hantdadigē die hem daer om absenteert/ behooren te comen ten houe tot bergen fouriureren/ oft hazen mage den hantdadighen te verswèeren hulp noch bistant te doen ⁊c. Eñ dat te doen binnen tsiaers/ ist in henegouwe oft des niet/ si sijn gereputeert voor hantdadige/ eñ wie dat coemt doen/ hi is gehouden in vrede/ eñ soe wie hem daer en bouen misdede dat soude ghereputeert zijn voor moort. Ende soe wie binnen tsiaers niet en coemt/ hi en coemt nemmermeer te tijde/ niet meer dan de misdader selue. Ende die here in wiens iusticie dat die woonachtich sal wesen sal hebben alle die roerende goeden/ waer dat die ghelegen zijn binnen der graeflicheit van Henegouwe. Ende tghene dat voorscreuen is van so groter waerden ende cracht dat of de vrienden vanden dooden niet en wilden verseker eñ den ghenen die des soude willen doen. Weet dat si ghehouden ende gereputeert sullen wesen als saeckweldeghe/ behouden dat si schuldich zijn dach te hebben tot des anderen daeghes om wten lande van Henegouwe te trecken. Maer huer roerende goeden souden blijuen aenden here onder wien si woonachtich waren als voorscreuen is. Eñ in dien sij des anderen daechs wtet lande niet en warē als voorscreuen is/ ende hi gheuangen waer/ het waer een oft meer/ men soude daer af sulcks

B l. quotiens moratoria depreci- in offeren.

recht doen als vanden miſdader oft dootſlaeger. Mer binnen tſiaers dat ſi alſo wtghetoghen weſen ſouden / mochten ſi wederkeeren om die voorſcreuen ſekerhede te doen.

A
aritus C
nocura.q
t qꝫ mari
fine iura
nto admit
x.

¶ Wat een man te doen heeft vanden ſakē zijn wijf toebehoorende.

¶ Capittel. CCC.xxxvi.

TE weten is dat de man inden ſaeken zijn wijf aengaende eñ vā tghene dat vā huerent wegen coemt behoort hi te hebbē procuracie van ſijnē wiue eñ brieuen van gracie iſt in eyſch. Jc mach v ſeggen eñ thoonē tghene dat ic daer af ghesiē eñ gehoort hebbe van den wijſen / ſo wel int parlement als buyten So weet dat de mā na dat hi vuolcht ſakē of querelen die van zijns wijfs weghē comē dat en mach hi niet doē dat waerdich ſi ſonđ brieuen te hebbe vā procuratie eñ brieuē vā gracie iſt in eyſche / hi en ſij te impugnerē eñ niet te ontfangen. A So ſal ic v thoonen tgheē dat bi exempel daer af gebuert is.

¶ Exempel.

¶ Het ghebuerde inden iare. M.ccc.lxxx. int hof vanden parlement op ſeker pces diet ſelue hof daer af hadde / alſdañ ian vā venderesſe baeiliu van ſentliz tegens mijn heere roche du fay / daer op dat die voorſcreuē du fay was geoppoſeert tet ſeker executie die de voreſcreuē ian dede doen op ſomige goedē van dē voorſcreuē du fay ter cauſe vā zijnre huysvrouwe op die ſelue oppoſitie tē dage dienēde indē voorſcreuē perlemēt vā ſomige redenē tuſſchē welcken daer om dat eruen alſe geexecuteert quamē vā des wijfs weghen van dē voorſcreuē du fay. So en was hi daer toe niet ontfanckelic dan bij procuracie van zijn wijf ꝛc. waer om ꝛc. Die voorſcreuen du fay ſeggende ter cōtrarie / eñ dattet vā ghenē noode en was des te hebbē / wāt hi here was van ſinen wiue eñ vā haer goedē wāt hi haer mā was / eñ daer om en behoefde hi gheen procuracie / wāt hi diē wel vercopen eñ verureēdē mochte. Die voorſcreuen van venderesſe ſeyde eñ repliceerde dat bidē orloue vanden proposaut / hoe wel dat hi haer getrouwet hadde ende daer af here is als haer man daer om en mach hi niet tracterē van haren erue ſonder haer procuratie. Noch niet vcoopē en mach buten cōſent vā haer etc. Alle geſiē / het wert geſeit bi arreſt vā parlemēt dat die voorſcreuen du fay ſonder procuracie vā zijn wijf nz en was ontfanckelic. eñ in ſulke ſake behoort genomen te weſen ſulkē deffault eñ exploeyt al dē dach begeert mits coſtē. Eñ alſo heb ict ſien wiſen in veel houē eñ genē defeault tegēs dat wijf die vdachuaert was.

¶ Te eyſchen yemāt twe werue een ſchulde Capittel. CCC.xxxvii.

EEn ſcult twee werue te eyſchē nae die coſtume eñ vſancie vandē houe royale die welck is dat ouerſte hof in lāde coſtumier Eñ ſondlinge dat hof vandē parlemēt / eñ oec na tbeſcreuē recht moechdi wetē dat ſoe wie in recht hē vordert een ſculde twee weruē te eyſchē / hi valt in peine quadruple vā boeten. Eñ alſo heb ict ſien wiſen int parlemēt eñ in veel ander houē. ſo mach ic daer af thonē een exempel.

Exempel.

¶ Jndē houe vandē coninc vā vrancrijck tot ſinte quintijn / ghebuerde dat gillis courtoys dede vdachuaerdē ian vā carlier om eē ſeker ſomme vā penningen / die welcke hi ſeyde hē geleent te hebbē. Die voorſcreuē carlier ſeggende ter contrarie bi veel redenē ſoe dat enqueſte daer op ghedaē eñ voldaē ſi. Het wert geſeit dat die voorſcreuē carlier betaelt hadde tanderen tijden die voorſcreuen ſchult nv geeyſcht / eñ daer bi ſoude hi daer af quijte blijuen eñ ontſlagē. Dat gedaē die procuroer vā den coninc ſiende den eyſch gedaen vander ſide vanden eyſcheer / dat hi tanderen tiden betaelt geweeſt hadde. Die voorſcreuē procuruer begherende tegens die voorſcreuē courtoys dach / om te beteren den quaden eiſch die hi ghedaen heeft vā twee weruen te eyſchen. Dwelck is twijfel van diefte / ende dat hi des niet gedaen en mach hebben ſonder te vuallē in peyne daer toe geſtelt biden rehcte dats te wetten de quadruple vander ſomme bi hē gheeyſchet. Met hem is opgereſen partie / dat is te weten / die voorſcreuen carlies om die ſcade hi hem ghedaen hadde ſonder ſake van hē

te doen vangē bescadigē eñ bescamē eñ dattet hem gebetert waer/ de partiē ten daghe cōpareerdē elck cōtenderēde tot sinē eynde. Alle gesien het wert gewesen bijdē baeliu van Ommendoys die doen ter tijt was dat de voors. cortoys dat beterē soude aēdē coninc/ vandē quadruple vander somme bi hem geeyscht. Eñ dat hi beterē soude tegens partie in. xx. pont van beteringe/ om dat hi hē hadde doen vangē sonder sakē eñ inden costē vā den partie tot deser instancie/ Vā welke sentencie die voorscreuen courtoys appelleerde van al te grote boetē. Ende de voorscreuē procurier appelleerde vā al te cleyne boeten/ die sake vandē appeel geuentileert inden voorscreuen parlement vander eenre side eñ vander andersīde. Het wert geseyt wel ghewesen eñ qualic geappelleert biden voorscreuē courtoys/ ende werde gecondempneert indē costen ende inden boeten van quade appeel/ dats te weten. lx. pont/ eñ voort so wort geseit dat die procuroer vandē coninck qualijc gheappelleert hadde/ ende dat die voorscreuen baeliu hadde wel gewesen ghetaxeert eñ gheordineert. &c.

¶ Item desgelijcs gebuerdet bij arrest van parlement tegens een geheetē alemant vā caruin wonende inder castelrie vā rijssele ouer dachuaert ter cause vā een scult twee werf geeyscht te hebbē/ gelijc alst geblekē was bij vonnisse. Die voors. alemant wert ghecondemneert ten versoeke vandē procuroer vandē quadruple vāder somme bi hem geeyscht biden gouuerneur vandē baeliu vā rijssele. Die voors. alemant appelleerde int parlemēt die sake wert geuentileert vander eenre side eñ van dander. Eñ alle ghesien het wert geseyt bi arrest wel gewesen biden voorscreuen gouuerneur/ eñ qualic geappelleert bijden voorscreuē appellant/ eñ werde gecondemneert indē boetē vā quadē appeel/ dats te wetē in. lx. pont van boetē. &c. Eñ also heb ic dat sien wijsen tusschē veel personē/ so dat daer aen gheen twijfel en is.

¶ Te messakē penningē dye hē betaelt zijn.

¶ Dat bescreuen recht wil eñ bewijst dz de gene die missaect tgelt dat hē eēs gegeuē geweest sal hebbē eñ dair na bi partie aduerse verwuicht wesē dattet hē gegeuē geweest is/ dz hi gecōdēpneert si tgelt weđ te geuē alsoe betuycht dat hē gegeuē geweest is Eñ daertoe dat hij gecōdēneert tegens iusticie dubbelt. Eñ dit is die differencie vanden quadruple daer hi in behoort ghecondēneert te wesen. Die eē scult anderwerf eysct dye eēs betaelt geweest is. wāt alsdā behoort hi te vuallen in quadruple. &c. A

Auc. ꝗ ... ex scriptura C. de nō nu... ria pe.

¶ Van penninghen ghestelt in eens anders handen.

¶ Mer so wye eyscht weder te hebbē ghelt gestelt in eēs anđs hādē. het si bi bewaernis of assignacie het si bi depost oft bileeninghe. eñ die selue dat ontkent. hi vualt in quadruple.

¶ Van sculde te ontkennen dye met zijnre hant ghescreuen is.

¶ So doet hi mede die de scult missaect die mē hē eyscht daer af hi gescreuē soude hebbē cedule met zijn hant. ten eynde van des weder te geuen van kennisse. B

¶ Te executeren om schulde eens betaelt

¶ Item so wie pandē nemt vā yemāt voor andere. dz is so wie met faite executeert om sculde daer hi tāders tide af betaelt geweest is. hi vualt in boete van quadruple. Nochtans wil dat bescreuen recht dat so wye eer die liticontestacie oft noch woorder tuygē gedaen hi bekent betaelt geweest te hebben/ hi verualt inden boeten de quadruple

Auc. supra co...

¶ Van yemāt te bedwingen te vercopen zijn houdinge oft erue met cracht oft met vreese

¶ Dat bescreuē recht seit/ dat indiē daer yemāt sij die bij cracht oft vreese vanđ doot bedwinghet eenē anderen te vercopē zijn houdinge erue oft goet Ende die vercoper binnē deniare hem daer af beclaecht aēdē rechter die daer af bekennen mach. Oft dye rechter beueelt den coper/ dat hi dye sake weđ geuet also ghecocht. Endē indien die voorschreuen coper des nyet en doet ten ghebode vanden rechter. eñ dz die voorscreuen vercoper van node is aendē rechter weder te keeren Dye voorscreuen coper valt inden boeten de quadruple vā so veel als de sake waerdich is. C

C l. si per vi C. de his q̄ vi metus cā. fi.

¶ Te messaken eenich misdaet.

¶ Noch wil dat bescreuen recht / dat so wie messaect eenige misdaet bi hē geperpetreeet eñ de ꝓcuroer vā officie dat betuicht tegens denghenē diet messaect / dat die messaker dz betert dubbelt. A

Oft so wie besluyt de beestē vā anderē / so dz hi die laet steruē vā hōger of dorst / dat de gene die des doet dat beterē sal tegēs dē ghenē die de beestē toebehoorēde zijn met de helfte meer dā de beestē weerdich warē. B

M l. cōtra negau tē. C. de. l. ac.

¶ Hoe dat niemāt hē behoort te settē in succcessie van yemāt sonder beneficie vā inuentorie metten recht gedaen.

¶ Capittel. CCC. xxxviij.

Het gebuerde eē sulke sake voor dē bailiu vā Ommendoys op dat rechte van te tredē in die successie vā anderen sond benificie vā inuentorie gedaē met recht / indē welken nyemāt hē en is sculdich te settē noch te steken bi crachte vā testamēt / noch and lastē daermē sculdich is rekeninge te doē in eeniger tijt / ten si in pericule vā boeten int eynde weder te geuē alsulke waerde vandē goedē alst volmaect was dat die doode hadde in sinen leuēdē liue. Eñ daer af sonde die gemeyne mare geloeft mogē wesen. Hoe wil ick v daer af thonē een exempel / dat ick hebbe sien wijsen inden houe royale / eñ cōfirmeren bij arrest van parlemente.

B l. de petitionibus supra eo.

¶ Een exempel op sulcke sake.

¶ Een ioncfrouwe weduwe gebleuē eysce de rekeninge te hebbē vandē goedē gebleuē vā harē man die doot was in engelant. Eñ si dede clachte voor dē bailiu vā Ommendoys tegens de executoers die haer voors. man in engelant gemaect hadde / die herwaerts ouer gecomē warē als coopliedē. Want haer man was coopman inden geselscap vandē executoers die met hem gereyst warē. ꝛc. de voors. executoers cōpareerdē ten houe tegēs die voors. weduwe naden eysch gedaen vāden goeden vandē voors. ouerleden die si estimeerden eñ presen tot groote somme / seggēde dat die comanscap so veel waerdich was dat haer man wech ghedraghen hadde / ten daghe dat hy ghereyst was. Ende bijden testamente daer zij af hadde copie. Hij hadde hem lieden ghesedt alle haer goeden in handen. ꝛc. Die voorscreuē executoers bekendē te wesen testamentoers / ten versoecke ende begheerte vandē aflijuighē / ende haddē ghedaen nae haer beste wetenscap die testamēt om liefsten van tgheent dat si in hem geuonden haddē / maer aender rekeninge en wistē zij daer af niet te geuen / wāt si en warē niet in plecke aldaer si de vsancie wistē / eñ en bekendē nyemāt aldaer indē lande om te doen sulcke solemniteyt.

¶ Die voorscreuen weduwe seyde / na dat zij testamentoors bekendē te wesen / eñ hadden die selue aenghenomē. Ende desgelijcs ghenomen ende gheapprehendeert die goeden vanden seluē voorscreuē defunct of aflijuighē / si warē schuldich rekeninghe te doen tot die estimacie vandē voorschreuē goeden daer de ghemeyne mare af was datse waerdich warē / die harē man wech gedragē hadde ten daghe dat hi zijn goedē geladē hadde om daer mede in engelant te reysen / daer zij afgebodē heuet informacie te doē bidē tegēwoordighē die daer bighewecst hadde welke comanscappē tot dien daghe sij estimeerde totter waerde van drie hondert pont oft daer omtrent / segghende dat si daer toe ontfanclikē was / eñ dat si vā also veel wel soude doen bewijsinghe. ꝛc. Alle gesien het werde gesept bider sentenciē vandē voors. baeliu / dat die voorscreuē weduwe vandē voorscreuē defunct ontfanclijck was tot haeren propoest / eñ haer was dach beteekent te thonen de waerde vandē voorscreuē goedē / soe wel bi mare als anders / eñ tgheent dz haer man mochte hebbē ten dage vā sinen ouerliden. Van welcke sentencie gheappelleert wert vanden seluen executoers inden hoone vanden parlement. Die saecke behoorlijc gerelinieert / eñ die proches ghesien bij dē seluē houe / eñ gehoort alle tghene dat die partien woudē seggē eñ preposeren. Het wert geseit bi arrest dattet wel gewesen was bidē voorscreuē baeiliu / eñ qualic geappelleert biden

voorsz. executoers / ende si werdē ghecōdēneert indē boetē vā quade appeel ende indē costē die taxacie gereserueert.

¶ Item desgelijcs heb ic sien seggē ende wijsen indē houe vandē plemēt om dē bisscop vā chartres tegens een vā sinē ouerstē die ghetredē was indē goedē vā een ander oec zijn subiect / daer af de successie toebehoorde den voorsz. bisscop ter cause vā zijn waerlike herelicheit. Ende daer om so seyde hi ende manthineerde die sonder beneficie vā inuentore ende vā rechte aldaer inne ghetredē was ende hadde gheapprehendeert oft aenghenomen dye voorsz. goedē vandē voorsz. desunct oft afliuighē / ende dat hi sculdich was ontfangē te wesen te thonē die mare vā dē goedē die de voirscreuē doode hadde, ten dage vā zijn ouerlijdē / ende dat hi hē oec vā also veel sculdich was goede rekeninge te geuē / die selue die dat also hadde aenghenomē / Diet aenghenomen hadde segghēde ter cōtrarie / ende dat hijt als erfghenaē ende successoer gedaē hadde sonder dat hē daer af vā node was te makē inuentorie / ten waer dat hem beliefde. Die reden is daer ō dat hi gerechte erfghenaem is / ende bij den redenē daer die doode erft dē leuendigē hē toebehoort dat erfe ende successie vandē dooden. Waer ō vā zijns selfs sakē vā ghenē node en was inuentorie te doē. Die voorschreuen bisscop seggēde ter cōtrarie / ende hoe wel dat aen witachtige erfgenamē als kint ofte kinderen suster oft broeder / daer af gheē ghescil en soude mogē noch behorē te sprutē ende die sonder twijfel behorē erfgenaem te wesen niet en behoorde te doē inuētorie rc. nochtans aen erfghenaē laterale ende die ineoēt in twijfel / is sculdich te doē inuētorie. Wāt in dient zijt anders dedē dz soude hē keerē tot preiudicie / ende behoort te wesen onsouffisant inge tredē in successie / ende na dat aē hē niet toe en behoort de rechte erfnisse noch successie ofte successoer oft sake hebbēde / is ontfanclick in formerē vādē goedē vādē doodē. Alle gesiē het wert geseyt bi arrest vādē plemēt dz die voorsz. bisscop ontfangen soude werdē te thonen die waerde vandē goedē vandē dooden die hi hadde tē dage vā sinē ouerlidē / ende dat beneficie vā inuentorie daer behoorde te ge scien ende ghedaen te wesen. Ende also moechdi des weten ende verstaen in allen successiē Wāt nae dattet wederseggen wesen soude / het soude groote perikel wesen daer inne te treden het si bi erfnisse oft bi crachte van testament sonder beneficie vā recht ende inuentorie. geliker wijs als hier bouen geseit is. rc.

¶ Vanden iniurien die ghescien ende geseit werden deen aen dander.

¶ Capittel. CCC. xxxix.

Nu wil ick seggen ende thoenen tgheent dz ic gesiē hebbe vādē iniuriē die gescien ende geseit werdē deē aē dand. So weet dz iniurie is te seggē ende te proposerē infame oft leelicheit ende in mare of woordē tot enige psonē ende daer af hi in liue of goedē vermidert mach werden wāt na tbescreuē recht niemant en behoort te wesen / als daermē doet of doē sal of seggen enige iniurie. ten si tot sinen eigē persone. rc. So moechdi wetē dat of u wen dierre oft uwē eigē oft uwe kinderē of uwē wiue gedaē oft geseit eenige iniurie / ghij hebt dubbelde actie vā iiurie / dats te wetē aē v ō dattet is eē vandē voorsz. ende v toebehorēde indē sakē bouē gescreuē ende aē v / daer ō dz dat is dijn dienaer / dijn eygen / dijn kint / oft dijn wijf. rc. Ende also wel voor v als voor eē vanden voorscreuē so moechdi doē ende intēpterē eysch nad sakē ende die personen.

Itē ende oft gebuert dz yemāt hiete de eenē āderē goeckelaer / logenaer of rabaut / ende dier gelike woorden die welc een man waer vā goedē eerbaer leuē ende nz en waer vermaert van sulcker state So weet dz hi sake ende actie hebbē soude vā iniurye / ende mach begerē gebetert te wese / ende reintegre vā eerlike ende behoorlike beteringhe. Ende dat dye ghene die dat geseyt heeft ende nz betuygē en mach dat wedseit ende wed inhaelt voor mannē vā den houe / ende int openbaer / ende indyen hy des hiet te betuygen ende waer te maken. ende hy alsdan daer af veruiele so veel vallen daer inne meer beteringhen ende costē Ende oft hi dat betuichde ende hi geen sake en hauer

C. de iniuri. l. ij.

des te seggē / so is hi te blameren eñ te besca
men / wāt nyemāt en is gebōdē een ander te
scādalizerē sonď sake oft interrest / eñ oft hy
sake heeft hi sal daer af ontslagē wesen nae
dat hijt betugen can. A

A ... iij. eo. ti.

¶ Iniurie te seggē aendē rechter.

¶ Die bescreuen recht en gehenget niet dat
men seit den rechter of sinen officiers enige
iniurie eñ sondlinge in harē dienste doende /
oft dat meer is so lange als si aen hē die clee
derē vanď officie vā harē herē gegeuē / wāt
dat en machmē noch en behoortmē niet te ig
noreren oft die rechters oft de teekenen van
officien. B

B C. eu. dicta. le. atrocem.

¶ Van iniurie bi haestichept.

C l. si nō cōuitij eo. ti.

¶ Noch wil dat bescreuē recht / dat iniurie
bi haesticheit eñ heeten moede of gramscap
sonderlige na dattet iaer geledē. waer daer
des gesept ghewesst hadde / nyet en sou de ve
keert werdē tot preiudicie vandē voorscre-
uen segger indien hi alsdan seggen wil dat-
tet hem leet is / eñ dat hijt met heeten moede
gesept heeft. Wāt vā des te doen die excusa-
cie behoort te cesseren ter cōtrarie / eñ daer ō
seggen de somige dat na dat iaer geledē / nae
die iniurie geseit behooret die actie te cesse-
ren / ten si datment onderhouden wil. Dats
te segghen die iniurie ghesept / want alsdan
soude die iniurie vernyeuwen / ende des ghe
lijcs die actie. C

D Het sat iuris s/bba sui natu ra iniuriosa ꝑ sumitur aio i- iuriādē ꝑplata niſi cōtrariū ꝑ bet'z h actio ā uo tollit. l. si nō cōuicij s alleg. cū ii. iniarū actio aio tꝑe ꝑ scripta sit.

¶ Dat actie van iniurie is arbitrale.

¶ Item ghi moecht wetē dat de actie vā in
iurie is arbitrarie eñ niet ordinarie. Want
na die personē zijn si edel oft onedel / so moet
men hem regulerē eñ na die sakē eñ daer na
ordineren. Eñ dese actie mach belept wezē
so wel in persone als bi procuroer / dat alsde
gedaē si gehoudē indē waerliken houē. So
mach ic daer af thonē een exempel.

E Iust de iniuri ꝭ. artor.

F C. eu. sup di. l. dāmpro atroci

¶ Exempel.

Het gebuerde dat indē iaer. m. ccc. eñ. lxxiiij
was gedinge intplemēt bi meester ian dialt
os aduocaet vādē conic op somige borghers
vā doornic aēdē welkē de ꝑcuroer vandē co
ninc imposeerde eñ aensiēde geseit te hebbē
enige woordē iniuriose vā eenigen heerē vā
dē rade vandē coninc / eñ daer ō maecte seer
grote cōclusie. ¶ De voors. borgers seg
gēde ter cōtrarie / eñ dat hoe wel sonď ꝑiudi
cie yet daer af gewesst hadde dat nz en was
so haddē si daer na gegetē eñ gedroncke te sa-
mē sonď reproetse of ōmanigē daer af noch
sonď enige mēcie / gelijc als nz geschiet / eñ of
yet daer af gewesst had dz nz en is / het is eñ
soude wesen als geledē eñ gheexpireert. Eñ
dat meer was so was dat iaer ꝑscript eñ ge
ledē / dat hi seyde dz geseit gewesst te hebbē
bi hē liedē sonď dz oyt daer af gewesst hadde
geseil noch nieumare. Waer ō bi dat bescre-
uen recht dat sculdich was te bliuē sonď sae
ke eñ sonď actie te hebbē / noch daer op te doē
dat ontfanclic was. ꝛc. sonderlinghe dat oft
yet daer af gewesst hadde dz en is nz / so had
de des gewesst bi haestichz oft bi heetē moe-
de eñ bi gramscap / twelc nz en willē onďhou
dē de voors. borgers iniurie gedaē noch ghe-
seit / waer ō. ꝛc. Die partie seggēde ter cōtra
rie. ꝛc. Alle gesien het wert ghesept bi arrest
dat die voors. borgers bliuē soudē quijt ende
geabsolueert vāder impeticie eñ eysche van
den voorscreuen procuroer. D

¶ Van atrothe iniurie.

¶ Daer ō dat ic int capittel ꝑcedēt nz ge-
roert noch ghesept eñ heb vā atroche iniurie
so wil ic v thonē eñ seggē wattet is / so weet
dat atroche iniurie is / wāneer men seit scā-
de oft iniurie tot sinē vaď of tot sinē moeder
of sinē here of sinē volcke eñ officiers / eñ die
zijn cleedinge gecleet hebbē / eñ die vandē ge
recht oft vāder stede daer mē woonachtich is /
aen zijn prelaet oft aen zijn pastoer. Eñ na o
pinie vā somigē aen zijn meesters. Eñ in de-
ser forme is atroche iniurie gheheetē / eñ is
meerer eñ swaerliker te corrigerē dā aen an
der personē. E Noch wil dat bescre
uen recht dat of iniurie diffamatorie gesept
is oft gedaē aen sinē sergant na somige opi-
nien dat is atroche iniurie. F

¶ Een exempel van iniurie.

¶ Item bij exempel wil ick v thoonen
waer beteringhe stadt neemt op iniurie ghe
sept tot andere.

¶ Het gheburde indē iare M.ccc.lxxvi. dat een ridder nam des nachts herberge in eē herberge ter capepelle bi sinte danijs in vranckrijck/ eñ int scheydē des anders daechs/ so seide hi datmē hē inder seluer herberge yet had de gestolē eñ maecte daer af groot gheuaert. Die waert vander seluer herberge om hē te ōweerē vā deser scande/ settede hē te recht tot sinte dyonijs. Eñ dede ōdachuaerdē dē voorscreuē ridder/ die welke hē liet cōtumasseren bi vier diffaultē eñ so dat gesien die voorscreuen deffaulien ende die goede gracie eñ fame vandē seluen eerbarē waert eñ herberge/ de voorscreuen ridder was geconde mpneert tegens den voorscrenē waert in tachtentich ponden van boetē/ eñ inden costē Die ridder hoorde daer af tijdinge eñ heeft geseint te appelleren bi een procuroer van deser sentenciē int parlement. Die sake gedinget/ het werde geseyt wel gewesen eñ qualic geappelleert. Eñ die voorscreuen ridder wert gecōdemneert inden boeten vā quadruple/ dat is te wetē in den boeten van.lx.pont.

¶ Hoe dat de herē behorē te tracterē haer ondersatē bi gebreke vā rentē onbetaelt.

¶ Capittel.CCC.xl.

HEt gebuert dic wil dat somighe sijn in gebreke die renten te betalen/ die de eruē sculdich zijn die si houden/ daer af si dic wil blijuē in veel achterstallen tegēs haer creanchiers. Eñ oft ghebuert dat questie daer af spruytet So weet dattet behoort getracteert tē wezē eñ het blijft als actie reele/ eñ gelijc de propere rentē na dat aldaer af gheen ghelōftē noch rekeningen gemaect geweest en haddē. Ende dat betuycht so wel dat bescreuē recht als de regule van tbescreuē recht die seit. A

Als bidē stile vandē waerlikē houē/ betuycht biden houe vandē parlement.

¶ Een exempel daer af.

¶ Het gebuerde inden parlement Indē iar M.ccc.eñ.xcvij. dat mijn here dorgemont op die tijt ridder vā vrācrijc dede verdachuaerden int parlement den prior van priotet ende seide dat die selue priotet ghecocht hadde seker renten die gillis van cocheel voortijts gehouden hadde/ van welcke renten men hem was in ghebreke van sommigen terminē en de iaren van betalinge totter sommē vā drie hondert pondt oft daer ontrent/ waer om hi maecte conclusie/ dat gesien die brieuen van den coop eñ die tijtels vanden seluē ridder/ hy wert bedwongen te betalen die voorscreuen achterstallen doende eysch vanden costen etc. Eñ vāder sidē vandē voorscreuē prioer wert ghedinghet ten eynde van declinatorie ende dede doen inibitio bi zijn ordinarie als cleck/ seggende dat die sake ende eysche die de voorscreuen ridder dede was puer personele/ ende sonderlinge pecuniare/ eñ een somme gheappreciëert tot seker somme van ghelde. dye hi in sinen eysch gheappresieert hadde tot eē somme van ghelde/ eñ daer ō en was hy nyet aldaer schuldich te sorterē noch te bliuē/ mer was sculdich weder gestelt ende gesent te wesen voor zijn ordinarie. Die voorscreuen ridder seggende ter contrarie/ eñ dat aldaer blijuen soude die sake eñ kennisse vāder saken aēgisiē dat oft hi eysch gedaē hadde geappreciëert vā pecune/ daer om en soudet niet bliuen die sake soude zijn puer reele/ wāt die somme quam ende daelde weder vanden grondelike ende erslike renten/ sonder dat die voorschreuen achterstallen nye gheatermineert noch wtghestelt ghe weest zijn/ bi contract noch bi rekeninghe noch anders. Anders dan datse also van terminen tot terminen verschenen zijn ende ghebreckelijck ghe weest te betalen Waer omme met redene behoorense getracteert ende beleit te wesen als die propere termijne vanden renten onbetaelt telcke reyse. Noch die ghehenghenisse die ghedaen ghe weest is vanden terminen die een op dandere en mach hem niet preiudicieren. Want om die voorleden terminen soe en mach noch en behoort vervolcht te wesen realijcken. ende met fayt. Daer om is behoorlick dat die sake behoort te blijuen inden waerliken houe/ ende niet inden gheestelijcken houe. Die voorscreuen prioer seggende ter contrarie als bouen/ ende dat na dattet was termine eñ iaer ghe leden/ ende sonderlinghe dat behoore te

A
Merce...
naturā ...
tur sui p...
palis.

wesen pure actie personele en niet reele/want die terminē appreciez maectē rekeninge vā hem seluen. Ende ten was van ghenē node rekeninge oft ander cōtract. Alle gesiē het wert geseit bi arrest vā parlement/dat die sake als reele bliju ē soude int parlement en die voorscreuē prioer soude procederē inder saeke op peremptore als tot realiteit toebehorēde/en werdē die costen gereseruee rt.

Custume vāder castelerie vā rijssele.

Item na die custume vāder castelrije van rijssele/weet dat oft eenige here vuolcht zijn rentier bi gebreke vā onbetaelde rentē/en hy hē setten wil in boeten om sake van rentē onbetaelt/weet dat die rentier sal mogen en behoort te wesen gelooft in zijnen leuende lijue van een rente alleene en niet meer die hi affirmeren sal bi sinen eedt betaelt te hebbē. Ende vandē anderen renten moetmē thonen betaelinge in dien daer geschil oft questie af ware en hi mach hē vuolge van zijn rentē te hebbē bi beclachte en bi dagen te bewaren/ ghelijc alst geseit is en gethoont is in ander gelijcke rubriken geteekent in eerste boeck bidē getale van. C. xl. Daert also seit/dat die heere mach betrecken tot zijnce tafel en demayne/ dat erue van sinē ondersatē/en daer ōme sal ic mi lidē in desen tegēwoordigē capittel mettē cortsten en mettē costumē localē die daer inne behoren bewaert te wesen.

Want bi veel costumē localē/of die rentenier vorcht oft verbeit zijn rentē meer dan. iij. iaren/oft die rente is tot een termine/oft ist tot meer terminē en daer meer sijn dā. iij. termijnen te betalē so en mach hi daer af niet intēpteren noch eysche doen dan van drie iarē. Ende niet meer rechts en valt daer op/ gheliker wijs als die costumierē seggen dat die schuldenaer is quijt om die drie renten te betalen/ ende niet meer en behoort daer af recht ghedaen te wesen/En daer om so ist dwaerheyt van langer te beyden. Ende noch nae opinie van somigen vandē drien rentē soude de sculdenaer vanden eenen gelooft wesen bi sinen eedt eens binnē sine leuē en niet meer/en sonderlinge bider costume van rijssele.

Vandē ghenē die yemāt quetsen oft iniurierē na datter payse precedēte gemaect waer

Capittel. CCC. xli.

De quetsen of te iniurierē yemāt na dat die pays gemaect geweest hadde wil ic v thoonen een exempel.

Het ghebuerde dattet in vermēdois oorloge was tusschē een ridder en iōcker/en so dat de ridder wert bidē ioncker geiniurieert/en daer na wachtede hē die ioncker dat die ridder hē niet en mochte op hē wreken/en daer ō bedachte dat hi pays makē soude aendē ioncker/hopende dat na die pays gemaect de ioncker hem niet meer wachtē en soude/en dat hi aennemen soude nyeuwe gheschil op hē en bi hem wreken soude/ en also wert die pays gemaect/en die ridder dranck mettē iōcker. Een tijt daer na die ridder gemoetde dē iōcker/en liep op hem soe dat hi hem ouer doot liet. Die ioncker wed gekeert in gesontheit hi vuolchde tegens dē voorscreuē ridder en dede hē vdachuaerdē int parlement/soe wel tegens dē procuroer vādē coninc als teghēs hē/en bi informacie precedēte ten dage dienēde int parlement/daer op de iōcker pposeerde zijn fayte/en hoe dat om te wrekē sinē toorne. die ridder pays gemaect hadde gegetē en gedrōckē met hē als valsche/gelijc alst daer na ghebleken is/wāt vlus daer na die ridder hadde hē sonō sakē vspiet en opgelopē en gequetst dat hi hē voor doot liet. En dat biden quetsinghe die iōcker gebleuē was inutile vandē. ij. ogē Welcke sake arger was dan optē payse ingebrokē en meer dan ingebrokē Begeerēde dat gecōsidereert of gemerct die sake sulck en soe leelic alst was/die waerhz daer af ghewetē soude wezē bi pces extraordinarie/en als de materie begeert mz recht en redene. de waerheit gewetē het si bi ordinarie oft extraordinarie dz hi geco rrigeert en g ecōdēpneert als vā paise gebrokē of also 7c. En om partie ten eynde ciuile in diē daer gheē crisme geuondē en waer/dat hi gecōdēpneert soude wesen in boetē profitelic en eerlic na goetdunchen van den hone 7c. Die voorscreuen ridder segghende ter contrarie/ende dat oft daer pays ghe-

weest had/so ist warachtich dattet was õ oorloge van vrienden als edel mã. tWelc is sake gedaẽ eñ geledẽ/eñ sonð te wesen õ eenige saken aengaẽde tgeent daer die pays om gemaket was Mer wel mochtet we sen õ seker gescil die de ridð hadde tegens dẽ ioncker bi heeten moede. als een edel mã. hi hadde hẽ ghein iurieert sonð dattet was in payse oft bestant noch sekerhede brekende Maer in simpel delicteñ in cas ciuijl Waer õ gesien dat zijn here hẽ begeerde. die sculdih was vãder sake kẽnisse te hebbẽ. hij wast sculdich weð te hebbẽ eñ of des niet en waer. soe en was die procuruer niet ontfanclic criminelic/eñ en mochte daer niet vallen in boeten dan beteringe ciuile eñ gewoonlic. Alle ghesien het wort gheordineert/dat die proches zijn soude extra ordinarie. eñ dat als die waerheit gewetẽ waer thof soude recht doen/waer op als die waerheit gewetẽ was. het wort geseit bi arrest dz die procuruer vandẽ coninc ontfanclic was. eñ dat daer af geweten eñ geuonden was. dz tet hof hadde ghecõdẽpneert eñ cõdẽpneerde dẽ voorscreuen ridð ter doot. als geslepet ge hangẽ eñ gewrocht te wesen Eñ daer toe geconfisquiert alle zijn goedẽ indẽ conicrijc wesende aẽdẽ coninc. wtgeseit. cc. pont parisijs. van beteringe. dat aendẽ voorscreuẽ ioncker gheordineert soude wesen om zijn beteringe A

¶ Van vrouwen gheordineert.

¶ Capittel. CCC. xlij.

Ghi moecht weten dat dat wijf dye bij simpelheit haer obligeert voor andere. dat die bescrenen recht wil dat si daer in ne mach versien werden by veel manieren. Ghelic als oft gebuerde dat eẽ vrouwe geobligeert voor een anð bi simpelheit dat is dattet haer niet aenen gaet dã bi sondlinge lyefte oft geburtscap. weet dat des gedaẽ indiẽt haer berouwet/eñ begeert ghestelt te wesen wt die borchtochte voordẽ rechter/voor wiẽ des is te doen. sij behoort daer toe ontfangen te wesen eñ ontslagen vanð voorscreuẽ borchtochte na bescreuen recht B Mer oft geweten waer dattet waer voor haer seluẽ oft dattet haer aenghinc. Ghelic als of een wijf coste enige sake/eñ haer oblygeerde of õbõde des te betalen/alsdan soude die obligacie houden eñ waerdich weesen. ende oock indien sy haer seluen verbonde om den ghenen dyen sy sculdich waer sonderlinge om sake dye haer aenghinc alsdan soudet houden eñ waerdich wesen/want anðs soudet schijnen dat zijt dede in fraude welcke sake nz en waer te onder houden C

¶ Vanden man te versetten die goeden oft saken van sijnen wiue.

¶ Eñ oft gebuerde dat die mã versettede de goeden sinen wijue toebehorende eñ dienẽde tot harẽ lichaẽ sonð haer consent/eñ dair nae dat wijf dat woude weð betrecken. weet dz si daer toe ontfanclijck is ten waer dat daer fraude geuonden waer. ende dat des gedaen waer bi loosheit. want dat recht coemt te baten die debiliteit vandẽ vrouwen eñ niet aen haer loosheit. Eñ daer om eest van noode om die sekerheit vanden leeners. dat die vrouwe consenteert. D ¶ Het is te weten dat hoe wel dat die bescreuẽ recht in hout desake begrepen indẽ selue. nochtãs sijn costumiers van waerlike houen ter contrarie. eñ die mã mach alle roerende goeden van sinen wijue vercopen eñ versetten E

¶ Te õsetten dat erue van sinen wiue

¶ Ende oft ghebuerde dat die man õsettede dat erue van sijnen wiue eñ die van haerder syde coemt. Hoe wel nochtans dattet sy van haren consente/ende dat meer is die gene aẽ wien dat erue gheobligeert is dat een ander vercocht heeft. weet dat nader doot vanden man/indien dat wijf weder betreckẽ wil hare erue/sij is daer toe ontfanclijck ende sy behooret weder te hebben/want al eest dat sijt gheconsenteert heeft duerende tleuen van haren man/daerom en blijft niet om dye vreese die hi van hem mochtẽ hebben. ende om haren vrede te bewaren. Ende of dat wijf doot waer. soe soudent haer erfghenameu weder hebben. Ende sy soudent weder vrij moghen betrecken. Ende hij mach wel voor hem syen die pande neempt. ya nae tbeschreuen rechte Oft die ghene aen wien des verbondẽ waer niet en wiste dattet erue dat wijf toebehoor-

A De hĩ habetur x. colla. tu. de pace iuramen to seruanda. C. extra.

B C. ad senatus cõ. velleia. l. i.

C C. eu. dict. l. ij.

D C. eu. di. c. l. si sine volunta te.

E Et sc nota q̃ de consuetud i ne mariti põt oĩa bona mobilia sine consensu vxoris alienari.

de.ende dattet van haerder side ghecoomen waer.alsdan valt daer remedie den prijse te recouuereren. Maer indien hijt wiste dattet wijf toebehoorde.alsdã en valt daergheẽ remedye. A Maer in sommighe plecken costumieret ter contrarie.

A C.ru.dicã.l.si ieus.

Uã borchtochte die eẽ wijf doet bi simpelheit

Itẽ noch wil dat bescreuen recht.om tẽ baten te comen die debiliteit vanden vrouwen dat gedaen si inder maniere hier na volgẽde want ghelijc als geseit is dattet wijf mach betrecken die borchtochte die si ghedan soude hebben tot andere.weet dat bij borchtochte om andere sonder sake als voorscreuẽ is niet wet ende hoe dat recht hem te bate mach comen/daer inne si mochten repenteren tgheẽt dat si alsoe betaelt soude hebben bi haer simpelhede,ende daer af soude si werden gerelieneert eñ te baten ghecomen.etc. B

B Ad hẽ eñ text in.l.q̃ exceptionẽ.ff.de condi.indeb.vbi inse repetit q̃ potuit ĩuerri velliano illud qđ soluit.

Dat gheen vrouwen hem niet en moghen obliegeren om andere dat waerdich sy.

Generalic moechdi weten dat eẽ vrouwe haer niet verbinden en mach õ een anđ dattet houdẽ mach/indien si haer õweeren wil.ten waer dat tegens haer ghevonden waer dat sy daer aen profijt hadde of dattet gedaẽ ware bi coop oft subtijle argelist om een ander te bedrieghen.oft dat si ghelt name õ des te doẽ want indien dat betuycht waer alsdã en soude si niet gheholpen wesen.noch en soude dz recht de vellien die hem lieden te betalẽ coẽt en soude hem niet waerdich wesen. C

C C.ru.di.l.autiq. et.l.feminis.

D C.ru.dicta.l.q̃uis.

Een wijf voor een ander te betalen sonder borchtochte.

Noch so seit dz recht dat of een wijf betaelde voor yemant anders een somme van penningen bi haren properen willẽ sonder borchtochte.weet dat si daer inne nyet gheholpen en soude wesen. D

E C.ru.dict.l.si vxo: p marito.vl.muliere

F C.ne vxor p marit.vel marit.p vxore.l.frustra dubita.

Uan hem te obligeren of verbinden ter bede van eenighen vrouwe.

Item bij stercker redene wil dz recht noch behulpich zijn ende de vrouwe te bate comen in haer saken.want oft gebuerde dattet wijf yemant bidt dat hi hem voor haer verbindet ende hi des doet,niet wetende hoe dye vrouwe beholpen is in haer borchtochte.eñ daer na hem wil betrecken van dier borchtochte. biden rechte vander vrouwe voor wië hi des ghedaen heeft.weet dat alsoals die vrouwe daer inne mach voorsien eñ te baten gecomẽ wesen.eñ gheurijet van borchtochte.so behoret oeck te wesen den gheenen diet voor haer doet vanđ borchtochte die hi voer haer ghedaen hevet/ E

G C.ru.dicta.l.ob maritorũ.

Hoe dat die vrouwen niet eñ behooren te wesen bedwonghen om haren man.

Capittel.CCC.xliij.

THesien hoe dat wijf bescermt is bijdẽ rechte de vellien. Hoe volcht daer na te sien ende te thoenen.hoe dat si niet en behoren te wesen bedwinget õ haren man.noch ooc die mannen voor die vrouwen.noch dye vaders voor haren kinderen. Daer af seyt dat bescreuen recht dattet wijf niet gehouden en is vãden coop die haer man ghedaen sal hebben in sinen tijden.ten sij bij alsoe dattet wijf daer toe gheobligeert ende gheaccordeer sy in teghenwoordicheit. Noch daer toe te antwooden en behoort si bedwongen te wesen bi ghenen rethters. F

Dat die man niet en mach verbueren enighe saken comende van sinen wiue.

Item bi veel stercker reden seit dat bescreuẽ recht.dat hoe wel dat dye man bi zijn mesdaet ghecõdempneert wert in boetẽ in confiscatien van goeden.niet te min en soude hy nz moghen verbueren tgheent dat hem van zijn wijfe weghen coemt.oft ten minsten na opinie van sommighe duerende dat leuen vã hẽ Ende nae opinie van sommighe hij en mach niet verbueren.ende oft ghedurende tleuen van haren man verbuerdt mach werden soe soude dat wijf daer op moeten hebben haer leuen ende onderhoudenisse nae haren state. ende na vermoghen vanden goeden vã haer side comẽde.Ende hoe wel dat die procurner vanden heere ghegheuen ende aen hem betoghen hadde die selue goeden bi confiscatie ende anders.oft dat wijf begheert daer af gheremedieert te wesen.so behoort sy des wedere te hebben. G

¶ Dat die goedē vanden man niet en zijn.
begrepen om die mesdaet vander vrouwen
¶ Ende noch moechdi wetē dat die goedē vā-
den man niet en mogen zijn begrepen om de
mesdaet vander vrouwe.
¶ Dat die vader om dye fayte van sijnen so
ne niet en behoort te wesen bedinghet.
¶ Item bi dit recht moechdi weten dat die
vader om dis fayte van sijnen sone en mach
noch en behoort te wesen bedinget/ hoe wel
dat hi noch si inder voechdie van sijnen vad
ten si bi also dat die vader hem heeft gerati
ficeert. Want om ander delict en is niemant
daer aen gehouden Ende by stercker redenē
moechdi weten. dat dye vad noch min daer
aen gehouden is wanneer zijn sone wt sijnē
banden is/ ende wt zijnre macht/ ten waer bij
also dat die vad bij hē houdende waer enige
penningen den sone toebehorende. A
¶ Van sone te mesdoen hebbende digniteit
Item oft gebuerde dat de sone hadde enige
digniteit bi zijn veruolge/ ende daer inne dede
eenige sake die leelic of verdoemelic ware.
Weet dat de vad daer aen niet gehouden en
is. B ¶ Die vad te mesdoen hebbende
digniteit. ¶ Item bi gelike redenen die
sone en mach noch en behoort te wesen be-
dinget om de officie oft digniteiten vanden
vader. C

¶ Hoe datmen hem mach betrecken aen
den schulden van sinen sculdenaer.

¶ Capittel. CCC.xliiij.

Daer nae so volcht te siē hoe datmē hē
mach betreckē aendē sculden van sijnen scul
denaer So weet dat oft yemāt voecht is of
administratoer van yemant/ na dat hij nyet
en ontfanget van sinen meester. Weet dat aē
hem noch specialic aen sinen sculdenaer soe
en mach hem niemant betrecken om die scul
de vanden weese oft van zijn ander meester
diese in bewaernisse heeft. D
¶ Ghebligeert oft vbonden te wesen aen
den ghenen die daer ghecondempneert is.
¶ Ghi moecht wetē dat oft ghebuert dat ye
māt een and sculdich is/ bi obligacie oft bi cō
dempnacie op hem ghegheuen/ ende hi niet en
heeft om aen te vhalen mer, men is hē schul
dich eenige schulden. Weet dat dye maniere
van hem te betrecken aen zijn sculdenaers is
dese. also wel bi bescreuen recht als bij redē
ende custume redelike Jerst is te weten dat of
de sculdenaer heeft eenighe roerende goeden
daermen hem aen betrecken mach ¶ Ten eer-
sten so moetmen betrecken aen dye roerende
goedē/ indien hi daer enige heeft/ ende indiē hi
gheen en heeft aen sijnē erue indien hi enige
heeft/ ende die vcopen ende exploytierē Ende of des
niet/ aenden sculden diemen hem sculdich is
ende die schuldenaer doen vdachuaerden te ho
ue/ ende die bedwinghen te betalen/ dye welc-
ke bedwanghe dat moet ende behorē te betalē
Ende daer af brieuē nemē/ mitds haren credi-
toer betale nde Ende oft dye principael schul
denaer gheen roerende goedē en heeft/ noch
erue noch schulden diemen hem schuldich is
alsdan machmen spreeken ende verhalen aē
zijn lijf bi detencie van gheuanghenisse en-
de anders niet. ten waer dat hi daer toe ver
bonden waer tot detencie vanden lychaem.
Want alsdan valter detencie van lichaem.
E
¶ Omme sculden de fisc/ dat is vandē he
re daermen onder woonachtich is.
¶ Item bi dit recht moechdi weten/ als dat
om die sculde vanden heren daermen onder
woonachtich is/ mogen genomen wesen ende
gheexcuteert die sculde diemen den schulde-
naer sculdich is/ ten waer bi also dz de schul
denaer vanden sculdenaer dye selue schulde
messaect oft lochent/ of ontkent Want als dā
soudemen die moeten betuyghen Ende dye
reden waer om is dese/ dat de sculdenaer vā
den schuldenaer aenden fisc/ niet gheoblige-
ret. noch verbonden en is. Noch isser een an
der recht die seit dat eermē bedwingē mach
den sculdenaer vanden sculdenaer/ dat moet
wesen indien dat die sculdenaer gheen goe-
den en hadde diemen wiste te vinden. F
¶ Hoe die erfghenamen zijn ghehouden oft
niet ghehouden vander mesdaet van haren
predecessoers oft voorvaerders.
¶ Capittel. CCC.xlv.

A
C. ne filius p pa. spē pro fi lio. l. neq; ex eius filij.

B
C. xn. de tā. l. si falis familias

C
C. xn. dic. l. ne q̄ uxris v l. patris nomine

D
C. quā fiscus v priuat. debito. debitoris sui omnem. po. l propter es alienum.

E
C. li. iiij. tit. xn. d. l. si in causa.

F
C. xn. dict. l. si debitū nō inficiantur. v l. nō ꝑus ad eos.

Ohi mocht weten dat die erfghename en is gehoudē vā sinē voorvader/ ten si bi also dz zijn voorvad daer ō in houe be to genge weest hadde eñ dz litiscōtestacie daer af gedaen waer voor zijn doot. Noch die erf genamē noch die nacomelingē nae dye doot en zijn daer aen nz gehoudē noch aē hē en be hoormen te betreckē noch te eyscen Mer oft gedinge oft pleite daer af begonnē ware/ eñ litiscontestacie ghedaen binnen den leuendē liue vanden delinquant Weet dat die erfna men eñ naecomelingen gehoudē zijn te ant woorden eñ te ꝓcederen inder sake als harē voorvader/ eñ dat ghe wijsde te betalen nae dat die erfnamen hē erfnamen gemaect had den/ hem daer op te roepen te apprehenderē of te laten die erre menten. A

M C. ex delict. defuncto. inqu cuz et in quib here. conueni an. l. i.

¶ Van crime de lese maieste.

¶ Nochtans willen die wijse eñ bescreuen recht dat so wie misdoet eñ sondicht tegens crime de lese maieste/ hoe wel dz de deliquā te doot si/ aen zijn goeden is daer om te kerē eñ aē zijn erfnamen Hoe wel dat binnen den leuēde liue vanden delinquant geen proces daer af begonnen en waer B

B Itē se ad hoc al. i casus in q b? tenetur hs vide in. g. d. l i l. fi. ff. ad. l. in li. maieste.

¶ Van denonciacie van nieu wen wercke eñ vanden interdit oft twist die daer af ghe schien mach. ¶ Capittel. CCC. xlvi

Van denonciacie vā nieu wen werke/ eñ vanden interdit of twist die daer af gesciet/ mach ic v thoenē bi tgene dat hier na volcht So weet dat denonciacie vā nieu wen werc heeft stadt so gheringe als yemāt maect oft doet maken nyeu werc in preiudi cie van ander Die gene die voelt dattet is in zijn preiudicie/ machet ōbieden eñ denoncie ren dat niet te doen makē vā hem seluē eñ en behoeft gheen gracie vandē rechter/ noch cō missie noch sergant ō des te doē So weet dz denonciecie van nieu wen wercke mach ghe daen worden bi drye weghen eñ manieren. Dats te wetē die eerste maniere bi cause eñ redene naturele/ gelijc als yemant maect eñ begint nyeu werc daer ic op segghen wyl te wesen op mijn erue/ ic mach hē dz denoncie ren eñ latē wetē/ af te laten bi cause ende re dē vā rechte grondelic. &c. Item dander ma nier is bi cause eñ redē opēbaer/ gelijc als bi den here vā een plecke oft vā een stede ōbon dē is te maken enige saken opten erue vans stede Eñ yemāt daer bouē maect enich nieu werc op die selue die mi hindlic is Ic mach hem ōbyeden eñ denoncierē te cesserē desen nieu wen werc bi sake eñ reden vander ghe meente Item die derde maniere is bij cause eñ redē de interposite/ gelijc als yemāt ōcre gen heeft seruage op eens anđs erue. eñ dye gene die t sculdich is maecken wil nieu werc tot preiudicie vanden seluen Ick salt v thoe nen ende wisen bi exempel.

¶ Een exempel daer af.

¶ Ic hebbe huysinge leggēde naest een anđ welcke is van sulker cōdiciē datse nz op ghe timmert en mach worden hogher/ om my te benemen mijn licht/ eñ oft mē die op timme ren wil/ ic mach dat verbieden bi denōciacie vā nyeu wen werc bi sake eñ redene vā inter posité. So weet dat dese denonciacie is van sulcker condicie eñ van sulcker effecte. so ghe ringhe als de ghene die hē voelt ghelijck als voorscreuen is gehindert/ eñ dz woort ge wa re soe mach hi comen op die plecke daermen maect eñ beghint dit nieu we werc eñ seggē hē liedē die hi aldaer vinden sal/ het si dat sy vandē volcke sijn vanden genen die des doet maken oft niet. Eñ behoort also te seggen aē den wercliedeu eñ assistens/ die daer geuon den sullen worden/ ghij maeckt al hier nyeu werc in mijn preiudicie. Ic laet v weten dz ghi aflaet te maken ende desisteren ghehee lick ende van tgene dat ghy daer af gemaect sult hebben/ Ick maeke protestacie. dattet si ontmaect ende gherepareert. eñ dattet ghe betert si so verre als trechte goet dunckē dat behooren sal. Ende behoort die gheene diet de noncieert te hebben eenen steen in zijn hant. ende werpen die inden nyeu wen wercke/ in ghetuyghe van alsulcke denonciacie also ge daen tot sulcken daghe ende dattet ghedaen sy in ghedenckenisse van assistens. Ende ten is gheen doen anders te denuncieren aen dē ghene dye dat nyeu werck laet maecken ten

hy dat hi daer tegen woordich en si Eñ wel
mogent die wercliedē hem seggen. indyēt
hē belieft. Wāt indient daer na daer aen yet
ghewrocht waer. dat waer gheattempteert
ende soude wesen in peine ende boetē de at-
temptas eñ vā mesdaet Mer moet dit werc
gheheelic ghecesseert wesen ter tijt toe dz de
ghene die dat werc doet maken. doet sdach
vaerdē dē ghenen diet belet voor den rechte
te wetene waeromme hi gedaē heuet sul-
ke nyeuwe denunciacie. ¶ Eñ sal dye gene
die dat werck doet maken in deser saken ey-
scher wesen. eñ de ghene diet verbiet posses-
soer van zijnre denunciacie twelcke is groo
te digniteit int proces Eñ alsdan die ghene
diet verbiet als verweerer eñ possessoer sal susti
neren eñ onderhouden van denunciacie. eñ
wat saken die hi heeft van des te doē. Mer
na sommige. het is vā node dat dese denūci
acie gedaē sij binnens tsiaers. dat dit voor-
screuē werc begonnen is Eñ die sake gestelt
te houe den proces daer af behoort ghedaen
te zijn binnen dz ie maenden. ten eynde dat-
tet ghemaect eñ volmaect si. indiēt behoort
gemaect te wesen. of des niet. eñ dat die pro
ces niet en mach gemaect eñ voleint wesen
binnen dese drie maenden. of die ghene die
dat nieuwe werc maect begheert seggēde
dat die proces is scijnēde lange te duerē. eñ
also dat werc dz vā node eñ pfitelic is/ sou-
de moghen te nieute gaen/ eñ alle tghene dz
begonnen is dat hi dat mits seker borge vol
maken mach Weet dz de rechter mach daer
toe voersien. dattet werck volmaect mach
worden. mits geuende souffisante cantie. in
dien dat hi ongelijc hadde van alle af te doē
dat hi ghemaect soude hebben. eñ weder settē
inden eersten behoorliken state/ eñ weder ghe
uen eñ restitueren den gheenen diet verbiet
die costē scaden eñ interresten/ mettē boetē
van nieuwen wercke/ bi hem begonnen ende
ghemaect/ eñ oec anders en machet noch en
behoortet ghedaen te wesen. So weet dat
dese denunciatie is van sulcker crachte dat-
se in allen nyeuwen wercke mach stadt ne-
men. Vtghesleit in seruage van wegen ende
paden die daer bi comē/ want alsdan moet-
men hem betrecken aenden rechten vanden
wegen oft bi beclachte vā nyeuwicheden die
welcke daelt vāden rechte van denunciacie
van nyeuwen wercke. eñ en ghebreect noch
en cesseert hoe wel dat dat nyeuwe werc dz
also gemaect wort toebehoorde weese. furi
ose of wtlandige. eñ dattet van ghene node
en waer dattet werc cesseerde/ eñ dz dē wee
se/ furiose oft wtlandyge hem geen eyscher
en maect. eñ datmen dede/ dat si gefundeert
waren/ om die eyschers te wesen tegens dē
genen diet verbiet. Want ghelijc als voor-
seit is/ die gene diet verbiet es verweerer eñ
possessoer inder sake na bescreuē recht.

¶ Die manier eē iacht te makē die welcke
sake geeft te vuolgē. ¶ Ca. CCC. xlvij.

Het is ghenoech gheaccustumiert nae
obsancie van waerliken houen/ te ma
ken een forme eñ iacht tot gesichte. die sake
heeft te veruolgen een gheuanghen oft mes
dader. nae dat hi gheuonden eñ aengheleyt
soude wesen onder die iusticie vā daer dz hy
veruolcht soude wesen/ hoe wel dat hij liep
onder ander here eñ iusticie Weet dat oft hi
alsdā geiaecht eñ veruolcht wort prompte-
ment biden officieren vanden heere daer af
eñ onder wien dat hi op gehenen eñ aenghe
leyt soude hebben gheweest. Die selue officie
ren mogent veruolgen met goede exploit so
dat sijt gheuonden sullen hebben. ende van-
ghen ende arresterē onder ander iusticie oft
heerlicheit/ ende dat weder hebben bi oerlo
ue eñ consent vanden here of rechter/ onder
wien dattet gheuonden soude wesen Eñ oft
ghebuerde dat bij den sergant ende officyer
vanden heren onder wien dattet gheuondē
worde. eerst ghearresteert wort nae dattet
int veruolch waer sulck als voorschreuē is.
dat die custumieren hietē. hete veruolch. so
zijn die veruolghers sculdich weder te heb-
ben/ ende die gheuanghen behoort hem lyc-
den weder gegeuē te wesen/ indien dat sijt
begheren. hoe wel dat die veruolghers ver-
loren hadden die ghesichte of niet. oft dat si
die hant daer an niet geset en haddē/ want

C. l. vij. mili. de. oper. no. denuncia. l. a.

het is wel te verstaẽ dat die hant is daer op geset als om teghen woordicheit des mesda des.men hem vuolcht met heete veruolghe. Itẽ alsoo moecht ghij wetẽ vã een geuanghẽ die die ontgaẽ is vanđ vãgenisse dye veruolghet soude wesen vandẽ officiers ondẽ wien hi ontgaẽ is. Item also suldi noch wetẽ van eẽ gebannen dye nadẽ ban ghesyen waer op die heerlicheit vã sinẽ here daer hi of gebannen is.indiẽ hi veruolcht waer bidẽ officiers vander heerlicheit daer hi af gebannẽ waer want alle die saken voorscreuen zijn te verstaen.saken van tegen woordighen mesdaet inden saecken voorscreuen.

¶ Exempel daer af

¶ Het gebuerde dat een gehyeten lodewijc de muyseur int iaer.M.ccc.lxxx. ghebannen was vander stede van doornic Also ghebannen wesende.hi quã opter vrihede vãđ voorscreuẽ stede eñ wort gesien vanden sergãtẽ. die welcke liepen om hem te vangen soe langhe dat si hẽ volchden inder heerlicheit des conincs apur.eñ daer vinghẽ si hẽ eñ hebben gebrocht inder stede van doornic Daer na ge buerde dat die baeiliu vã tournesis die baeiliu royale is.õ die vanginge die op zijn baeiliuscap gedaen geweest hadde.begeerde aen den prouoost eñ geswoorẽ vanđ seluer stede gerepareert te wesen õ den coninc vãder vãghinge dye ghedaen ghe weest hadde in zijn baeiliuscap. eñ daer af hij beroeft ghe weest hadde sonđ redẽ Die voors.prouoost eñ geswo ren seggeñ ter cõtrarie.eñ dz hij niet beroeft geweest en hadde bi eniger manierẽ. Want bi haren sergant die voorscreuen lopset ghe iaecht eñ veruolcht geweest hadde met ghe sichte eñ met heetẽ veruolghe van haer vrij hede tot daer toe al daer hi geuãgẽ geweest hadde bi haer serganten.eñ al in tegẽ woordicheit des mesdaets.geiaecht vã haer iure dictie dair af hi was eñ is gebãnẽ bi ziñ mes daet Waer omme aengesien dattet was bi heete iachte of vuolge.daer en behoirde ghe ne reparacie Die voorscreuẽ baeiliu seggeñ ter contrarie.eñ dat hoe wel dat si hem veruolcht eñ gheiaecht hadden vander vrijheit na dat si hem gheuangẽ eñ gearresteert hadden vanđ vrijheyt.eñ in anđ iuredictie van daer so en waren si hem niet schuldich te betreckẽ.sonđ die wete eñ licẽcie vãdẽ rechter onđ wiẽ si hẽ geuondẽ haddẽ.eñ sonder te begeren also te moghen doen Die voors.prouoost eñ geswozen repliceerden.eñ seggẽde ter cõtrarie.eñ dat bi oerloue vanden propo sant.want hoe wel dat biden properen volcke eñ sergantẽ der seluer baeliuscap geuãgẽ eñ geuonden geweest hadde.nae dattet des geweest soude hebbben bi heete iachte oft vuolge vandẽ sergantẽ vanđ stadt eñ met gesichte.so soudemẽt met redẽ hem wedgeuẽ. waer om.ꝛc.Op die ghescil en so wort geaccordeert tusschen den partien voors.dat die materye soude worden begeert opten rade van parijs Die sake geexposeert aendẽ rade dat is te wetẽ mijn here des marez meester peter die goutsmit meester iã ponpaincourt eñ meester eustasse vandẽ steene.worde geraden dat hoe wel dat dye serganten vãder stedẽ vuolchden den misdađ met heete iacht oft vuolge.het was behoorlic na dat si hẽ geuonden haddẽ onđ anđ iuridictie.dat si hem ghehoudẽ eñ bewaert haddẽ ter tijt toe dat bidẽ here onđ wyen des gedaen eñ geuondẽ was.eñ dat zijt bi zijn wete wedđ ghebrocht haddẽ wãt also sondemẽ berouẽ alle herẽ.õ te seggẽ.wi hebbẽt gedaẽ met hete iacht.ergo.ꝛc.Eñ soude tẽ ierstẽ de here also beroeft wordẽ sonđ kẽnis van sake dat seer hardẽ sake waer aendẽ iusticier Eñ daer worde ghe delibereert bidẽ rade dat dye serganten wel mochtẽ hem geuangen hebbẽ op die heerlicheit vandẽ coninc.mer si en behoordẽt nz vã daer te bereckẽ.sonđ die licentie vandẽ baeiliu royale.dye dat hẽ sculdich was weder te geuen.

¶ Een ander gelike exempel

Item ic sach eẽ anđ exẽpel indẽ houe vandẽ coninc tot mare in tournesis/op dye tijt gouerneur mijn here tristã vãdẽ bossce. Het gebuerde dat een coopmã quã dingẽ sijde lakẽ eñ mercierie vã eẽ mercenier van doornic.eñ in des dingẽde heeft gestolẽ een sijde lakẽ eñ heeftet gesteken onder sinen mantel eñ dair

mede is die dief weth gegaen eñ quā tot orchies een stede gelegen .iiij. milē vā doornic. So geringe als de mercenier wort ge ware vander diefte/hi dede hē vuolgē bidē sergan ten vandē coninc die altijt in heete vuolghe hē vuolchdē. Eñ de dief gaēde noch zijn weghe hē vondē ind voorl. stede vā orchies. Eñ aldaer ō dattet was ond vlaenderē/deden si hem vangē eñ arresterē metter diefte op hē wesende/ begerēde dat gecōsidereert dz sijt met heete iachte vuolcht hebbē/datte them weō gegeuē eñ in handē geset soude wesen/ om weō te brengē ter plaetse daer hi de dief tegedaē heeft/ daer hij af vuolcht was met heete iacht. Die officiers vā orchies waren refuserende oft weygerēde hē weō te geuen seggeñ dat si eerst die hant daer aen gheseet haddē/eñ hoe wel dat die sergantē royalē dz seydē/so en haddē si niet die handen daer op geset/eñ wel macht zijn dat sij dickent daer af vlorē hadden die gesichte op die wech vā doornic tot orchies/ waer ō dattet nz en was so heete iacht met gesichte gecōtinueert veruolgēde met roep/so en zijnse des niet schuldich weō te hebbē. Die pcuroer vanden Coninc seggeñ ter cōtrarie eñ dat des genoech was eñ was waerdich bestellinge/ mits dz dat vuolcht was met heete iachte eñ vuolge/eñ dat oft die gesichte daer af vlozen geweest hadde/so was des geweest bi hagē eñ bosragē/eñ niet vā vtoeuē oft af te laten te vuolgen/eñ die fayte was gedaen onder dē coninc inde iuredictie vā tournesis/ daer af dat hi vuolcht was waer ō dat hi schuldich was weder gegeuen te zijn. Die sake ghenomen in den rade tot rijssele/die welcke is refort vanō voorl. plecke vā orchies. Het worde geseyt dat de voorscreuē geuangē behoorde weder ghegeuen te zijn/eñ hi worde weder ghebrocht inder gheuanghenisse vandē Coninck tot doornic/eñ bijden baeiliu royale worde ge wesen ghehangen te zijn om die voorscreuē diefte eñ geexcuteert aenden gerecht oft galghe tot mare.

¶ Een ander exempel in sulcken sake

¶ Een dief worde geiaecht vā tolsaing met heete veruolghe eñ met ghesichte. hi spranc inder schelt. eñ heeft ouer geswommen tot inder heerlicheit vā blangue de welcke toe behoort dē here vā ligne die hi hout in hoge iusticie van mortagne/eñ bi zijn sergantē worde hi ghevangen ende getoeft. Hoe wel dat die sergantē vandē coninc hem vuolchde met heeten iacht eñ vuolghe/eñ met ghesichte roepende eñ seggende int luyde hout den dief. Ende als den dief also getoeft was die serganten eñ die ghene die volchdense quamen terstont setten die hant aenden geuāgē Dat volcke eñ officiers van ligne ter cause vander voorscreuē plecke vā blangue seggēde ter contrarie. eñ dat si hē ierst gesien hadden Het wort geseit bi deliberacie tot paris dat na dattet volc vandē coninc oft vanden here/ond wien ghegeuē geweest soude hebbē met heete iachte eñ met ghesichte/eñ altijt vuolcht met roepē/ond houdende dat hē sculdich was te bliuē die gheuangen eñ dye kennis vanden voorscreuen sake.

¶ Vanden ghenen die leenen hulpe ende bi stant in cas van delict aē eē mesdader doen.

¶ Capittel. CCC. xlviij.

O Hi moecht eñ sijt sculdich te wetē dat in cas van delict doē oft leenen eenighen bi stant aenden mesdader ende de lynquant es also veel waerdich als hantdadighe.

ha agentes & cōsentientes pari pena puniuntur.

So sach ic daer af comen op deser maniere.

¶ Het gebuerde dat een poorter van doornic ghescil hadde eñ questie tegens een and persone vand stede vā sinte amāt. t welc is vier milen van doornic Eñ so dat die voorscreuen burger vā doornic hē opsette bi hē eñ zijn vriēdē cōplices in deser sake te gaen halen inder voorscreuen stede van sinte amant den burger aldaer/d welc was zijn viāt. Daer af gebuerde dat om al daer te gaē/dye voorscreuē vā doornic/ō te sterker te wesen/hi leende an sommighe vā sinē vrindē aen deen knechten eñ aen dand paerden Eñ als hi gecomē was ind stede vā sinte amāt/hi dede inuasie eñ assault op zijn viant/eñ bespranc zijn huys eyschende dat vuer/ eñ daer waren sommighe gequetst vander eē re sijde eñ vander ander-

Dat gedaē die pcuroer vādē coninc hē daer
af infoꝛmeerde op de partiē vand eenre side
eñ vāder ander/eñ soe veel dat daer ō dat hi
geuondē heeft/dat hi somige aendē vooꝛsey
den vā dooꝛnic gedaē geweest hadde cōmu-
tacie int ghene dat sij hē gelent haddē paer
den eñ knechtē. Die knechtē woꝛden ōdach
uaert so woꝛdē oec die meesters die des ghe-
lent haddē tegēs dē pꝛocuroer vandē coninc
eñ tegēs die partie/hoe wel dat de meesters
daer niet ghe weest en haddē dan om die hul
pe eñ bistant die si daer toe ghedaē hadden.
Die verdachuaerde daer oppꝛoposeerdē ali
bi/eñ dz si knechtē noch paerdē gheleent en
haddē bi gheenre manieren/noch dat si wi-
sten wat hi in meyninge hadde te doē de ge-
ne die sijt geleent haddē/eñ daer toe woꝛdē
si ontfangē. Eñ daer ō dattet geuondē woꝛt
dat si niet geleent en haddē paerdē noch oec
knechtē/si woꝛdē geabsoluert vander impe
ticie eñ eysch vandē pcuroer vandē coninck
eñ vā partie/mer indiē dat die wijse seyden
dat si niet betuycht en hadden haer alibi/sij
haddē geweest te cōdepnerē als hantdadige
bider leeninge diemē hē aenseyde gedaen te
hebbē aendē vooꝛscreuen delinquant. ꝛc

¶ Watmen behoeft te doen om renuoy te eyschen.

Capittel. CCC. xlix.

Tot renuoy vanden hooue te eyschen
moechdi wetē datmē behoeft. iij. sakē/dats
te seggē rechter aē wiē dat renuoy geeyscht
woꝛt eñ diet doē mach/rechter oft heere oft
persone vooꝛ hē/die sijn subiect eyschet we-
der te hebbē/de welcke sulcke iusticie heeft/
als ō te kennē vand sake daer die subiecte af
is geoccupeert/indient si vandē ouerstē van
den ghene die dat renuoy eyschet. eñ ist vooꝛ
rechter oft here gebuert/alsdan mach hijt ey
schē tot allē eyndē. Eñ dat derde poynt is dz
de here subiect begeert aen sinē here dat ren
uoy/wāt nadē custumierē die gemiste in een
vā desen dꝛie poyntē/daer en soude gheē ren
uoy toebehoꝛē/wāt oft de subiect die geoccu
peert is/niet en hadde sinē here diet begeer-
de/nēmermeer ten begeerte vāden ondsate
en soude dat renuoy geschien/wāt hij soude
wesen sond rechter/dat de redē nz en gehen-
get dat querele sond rechter si noch oec de he
re en heeft gheē sake te renuoyerē ten sij dat
hi daer af ōsocht woꝛt. Daer af schijntet dz
alle die dꝛie poynten daer af behoeftich sijn
oft ands ten soude niet behooꝛlic gedaē sijn
Nochtās willen eenige seggē dz de here wel
eyschē mach renuoy sond dz sijn ondsate des
begeert/wāttet zeer hart waer of de subiect
nz begeerē en woude als dat hij soude mogē
doē pꝛiudicie aen sinē here/als hē te benemē
sijn kennis sond scult/noch hē also te benemē
sijn iuredictie. So sal ic v daer af thonen een
exempel. ¶ Een exempel daer op.

¶ Het gebuerde intē iare. M. ccc. lxxxv. dat
de pcuroer vā onse vꝛouwe gasthuys te doꝛ
nic eyschede seker ghiftē ghemaect dē vooꝛs.
gasthuys bi wilen philips wpart in sijn leuē
de liue geguē. Eñ dede daer ō ōdachuaerdē
vooꝛdē gouuernoer ō vooꝛs. stede vā doꝛnick
die weduwe vandē sone vanden vooꝛs. phi-
lips ten eynde die ghifte te gecrijgen. De pꝛo
curoer vander stede om dat die vooꝛs. wedu-
we ondersate was vandē pꝛoest eñ geswo-
ren der seluer stede begeerde te hebbē dat rē
uoy vooꝛdē pꝛoest eñ geswoꝛen. Die pꝛocu-
roer vandē vooꝛs. gasthuse seggeñ ter cōtra-
rie/eñ dattet was casgepꝛeuilegieert daer
af aendē coninc/die welcke heeft die pꝛeuen
cie vandē testamēt behooꝛt de kennis toe te
hoꝛē. Eñ ten anderen die vooꝛs. weduwe be
geerde des nz dat nootlic eñ behooꝛlic was
te doē eñ te hebben. Die pcuroer vand stede
seggeñ dat vand kennisse vandē testamēten
die pꝛoest eñ geswoꝛē sijn in possessie/eñ tē
anderē ten is nz bekent vā een testament te
kennē vā een lay of ghifte/wāt het en is niet
datter geschil si vandē crachtē vandē testa-
mēt/oft houdē sal of niet/dat die clercke hie
ten de viribus testamēti/daer af mogelic is
dat die coninc de kennisse hebbē soude in diē
men eerst daer aen betrect/mer dese querele
en is niet dā om ghifte vā lay diemen betuy-
gen wil bidē testament/waer ō. ꝛc. Eñ of de
vooꝛscreuen weduwe/die welcke is subiect

ondˀ dē voorſ. ꝓuoeſt eñ geſworē bi haer ſim
pelhede nz en begeert gerenuoyeert te wezē
dat en behoort niet te ꝑiudicerē aen dē voor
ſcreuē ꝓuoeſt eñ geſworē/dat daer ō haer iu
ſticie gehindert ſal weſen/indē welckē gheē
gebrec vā recht gehoudē en is.⁊c. Alle geſiē
het worde geſeyt bi dē gouuerneur dat daer
af gheē renuoy gedaē en ſoude zijn vandē ꝓ
curoer vanď ſtede/ſo wort daer op gheappel
leert int parlemēt Die ſake aldaer gecomen
het wort geſeyt bi arreſt dattet qualic geap
pelleert geweeſt hadt bi dē ꝓuoeſt eñ geſwo
ren vanď ſtede.eñ wel geweſen bi dē voorſ.
gouuerneur/het worde geſeyt qualic gheap
pelleert/daer om dat mē van dē teſtamenten
mē hē eerſt betreckē mach aen dē coninc Itē
dz de here ſouuerāē eyſcē mach dat rēuoy vā
zijn ſubiect ſonď dz de here vā wiē de onďſa-
te hout bi middel des eiſchet/ſo ſal ic daer af
thonē eē exēpel. ❡ Exempel daer op.

❡ Het gebuerde indē iare. M.ccc.lxxix.dat
eē burger vā doornic dede eē anď ꝟdachuaer-
dē voor dē bailiu vā ꝟmēdoys ter cauſe vā ſe
ker rentē vā coren daer af de ypotequie daert
op ꝟſekert was lach in ꝟmēdoys onď dē biſ
ſcop vā doornic tot wez/de burger ꝟdachuar-
det/hi was houdēde deſe ypoteque vā een he
re ſubiect bi middel/eñ in ſouueraniteyt vā
dē biſſcop als ouerſte/eñ oec begeerde hi aen
den voorſ.biſſcop dat hijt hē begerē ſoude dz
renuoy gheeyſcht in recht/de eerſte eyſcher
daer toe ꝟweerde ſeggeñ dat de ſolemniteit
die tottē renuoy behoorde en was nz bewa-
ret in deſer partie/wāt de here vā wiē de ſa
ke cōtencioſe gehoudē was nz en eyſchte ren
uoy/waer ō.⁊c.Die partie ſeggeñ ter cōtra
rie/eñ dat hi eē here hadde als zijn ſouuerāē
of ouerſte here/eñ dat oft de here middele hē
niet en woude porrē/daer ō en ſoudet nz blij
uen/dat na datter eē here eñ onderſate was
die dat renuoy eyſcte daer dat wel bewaert
was die ellon vā renuoy te eyſchē. Alle geſiē
het wort geweſen biden voorſ.bailiu/dat de
voorſ.biſſcop behoorde te hebbē trenuoy vā-
der ſake vander ſiden vanden eyſcher. Wor
de daer af geappelleert int parlement die ſa
ke vanden appeel ghehoort int voorſcreuen
parlement.Het worde geſeyt qualic gheap-
pelleert eñ wel geweſen/eñ worde de voor-
ſcreuen eyſcher gecōdemneert inde coſtē eñ
boeten van quaden appeel.

❡ Datter gheen renuoy toe en behoort
in drie ſaken.

❡ Het is te weten dat bi drie manierē nyet
en behoort renuoy in ſake/hoe wel dat de he-
re eñ ſubiect dat begeerdē/dats te weten dz
oft den ſubiect geuangē waer in tegē woor-
dicheit des miſdaets daer af gheē renuoi en
behoort oft dat de ſubiect ꝟbōdē waer bi āt-
woorde in kennē of onkennē/of gelouende te
antwoordē oft accepterēde trecht bi perem-
torie/mer op declinatorie nz eñ daer af gheē
renuoy toe en behoort/of dz ſake ſulke ware/
als dattet begeerde cas vā reſort/oft ſaecke
daer af dat die rechter diet begheerde nz en
mochte die kennis hebben/ alſdan ſoe en be-
hoort daer gheen renuoy.

❡ Wan hē te ꝟbindē bi antwoordē in waer
liken houen heb ick geſien een ſulcken exem-
pel in toecomende ſaken.

Exempel.

❡ Het gebuerde dat een geheetē dardōpert
dede dachuaerdē voor dē gouuerneur vā dor
nic een burger gehietē nicole vā hornut om
ſekerē eyſche pecuniele die hi hem eyſchede.
Die partie cōparanten in houe vander ſijde
vanden eyſcher/worde den eyſch open ghe-
daen voor rechte eñ gecōcludeert ten eynde
vā betalinge. Wander ſijde vanden ꝟweerer
worde begeert dat hoe wel dat hi niet en wi
ſte wat eyſche hi hē doen woude oft meende
te doē/dat hi dach hebbē mochte daer op we
der keeren eñ raet vander ſide vanden voor
ſcreuen eyſcer. Worde geaccordeert dē dach
tot.xxiiij.dagen om te antwoordē eñ voort
te gaen alſt redene weſen ſoude. Die voorſ.
de hornut accordeerdet ſimpelick ende lich-
telick den.xiiij.daghen. Ende die voorſchre
uen de hornut quam vergheſelſcapt metten
procuroer vā voorſ. ſtede van doornic/daer
of dat hi ſubiect was/eñ begheerde dat ren-
uoy.⁊c. Die voorſ. dardonpert daer tegens

seyde/segghen dat daer gheen renuoy en be-
hoorde/ want alrede was die voorscreuē de
hornut verbondē bi antwoorde wāt hi dach
voor hem geaccepteert hadde.&c. Die voor-
screuē procuroer seggēde dat oft hi dach ge-
accepteert hadde/dat en was gheen bande/
noch litiscōtestatie inð sake/ maer ten was
niet dan om te antwoordē dā alst redelic we
sen soude/ eñ het was redene weð de hebben
dat renuoy eñ die kennis vanð saeke /eñ dat
sulcke antwoorde niet en was ꝟbande /die
hē ꝟstekē sonde vā zijn declinatorie diemen
vā rechts wegē hē sculdich was. Eñ dattet
zeer scarp eñ vreēde sake ware also gheuan
gen te wesen eñ gebondē met lichte woordē
Waer ō.&c. Op die register so worde geseyt
eñ gewesen dat daer of gheē renuoy gedaen
en soude wesn/mer soude die sake aen hē bli-
uen eñ aen zijn kennis/aengesiē dat de voor
screuē de hornut dach hadde te antwoordē/
bi zijn cōsent/ vander sijde vandē voors.pro-
curoer vanð stede worde daer af gheappelle
A ret int parlement/de sake geuētileert vāder
¶ manda.l. cū ex causa eenre siden eñ vander andere/het wort ghe-
seyt bi arrest vandē parlemēt dattet wel ge
wesen was bidē voors.gouuerneur eñ qua-
lic geappelleert bijden voors.procuroer. Eñ
worde de voorscreuen stede gecondemneert
inde boeten eñ inden costen/ende die taxatie
ghereserueert. Eñ dese querelle nemet sonð
twijfel inder saken/ aldaer den eysche open
gedaen is ghe weest biden eyscher /eñ de ver-
werer daer op dach geaccepteert eñ genomē
heeft te antwoordē op ander dagē cōsequēt

¶ Vander restitutie interine.

¶ Capittel.CCC.lx.

Van restitucie interine moeghet ghy
wetē dattet geschiet bi vier manierē van sa
kē/dat is te verstaē dattet is in sakē vā wee
sen/geliker wijs als dat custumierē betugen
als daer geuondē waer dat si bedroghē zijn
eñ ghelijck als die rubrike seyt eñ declareert
vandē weesen indē eerstē boeck geteekent bi
den getale van.CC.xviij.

¶ Die tweede maniere is in allē saken van
vtlandigen/oft vanden ghenen die in eeni
ghen anderen landen ziin/ anders dan daer
si woonachtich zijn daer dat geuondē wort
dat si bi haer vtlandicheit bedrogen souden
wesen/geliker wijs als daer af geseyt eñ ver
claert is inder rubrike eñ inden capittel van
den vtlandigen/twelck is indē eerstē boeck
ende is geteekent bidē getale van twee hon
dert sesthien.

¶ Die derde maniere is in allen saken eñ ꝟ
copingen/tusschen wat persone dattet si/na
dat daer in deceptie oft bedroch beuondē is
geliker wijs als in die rubrike van die verco
pinge breeder mencie eñ declaratie daer af
gemaect is inden eerstē boeck geteekent bij-
den getale van.C.xli.

¶ Eñ mits desen ouermidts cortheit sal ick
mi liden. Want inden voorscreuen rubrike
is daer ghenoech ghetracteert ende mencie
ghemaect/ nae datmen in waerliken houen
dat behoeft.

¶ Itē vā sakē gedaē ten gebode vā anð/ vā
dē welkē getracteert is indē capittel getee-
kent bidē getale van.CC.lxij.

¶ So wil ick breeder spreken dan ic gedaē
hebbe. Eñ weder om weet dz oft ghi betaelt
hebt eenighe penningē bi castume vā borch
tochte/daer in ghi verbonden zijt ten ghebo
de van andere oft begeerte van andere voor
wien ghi borge zijn Weet dat ghi actie hebt
te recouuereren tghene dat ghi daer af beta-
let sult hebben opten ghenen voor wien ghi
des betaelt hebt bi actie van ghebode/twelc
ke ghedaen is daer bi dat hi op v begeerde de
borchtochte te doen. A

¶ Vanden procuroer van yemant te doē
eenighe costen.

¶ Ghi moecht wetē dat of de procuroer vā
yemant doet eenige costē oft dat hij vanden
sinen leent exercerende die fait van procura-
tie voor sinē meester/hi heeft actie vā ghebo
de te recouuererē de costē/de welcke hij daer
om gedaē sal hebbē optē genē vā wiē hi ꝓcu
roer is/hoe wel nochtās dz hi de querelen ꝟ
hielt ō sinē meester/tē si bi also dzt et claerlijc
blijct dat die ꝓcuroer gecōmitteert heeft al-
sulcke vice oft negligētie of sulke quaetheyt

oft sulke corruptie dz bi alte grote simpelhe
de of ignorãcie de pcureur gelatẽ hadde vlie
sen dat goede recht vã sinẽ meester. Wãt als
dan en soude die voorś. procuruer daer geen
vhalen hebben Mer hi soude dat moeten be
keren tegens sinen meester. eñ soude gehou-
den wesen vandẽ costẽ. scaden eñ interrestẽ
A ¶ Borghe te stellen voor ander son
der begeerte vanden ghenen daer hi borghe
voor wort.
Item eñ noch van ghebode vã borchtochtẽ
mochdi wetẽ eñ vstaen/ dat oft gebuerde dz
yemãt tegen woordich waer/ daer mẽ eysch-
te een and sinen vrient een somme vã gelde.
eñ dat die ghene wien men des eyschte niet
wel rede en waer deste geuen/ eñ te betalẽ
terstont/ eñ die gene die daer also tegẽ woer
dich waer dat gheloefde te gheuen eñ te be-
talen voor dẽ sculdenaer. eñ bleue daer voor
borghe wt vrientscap eñ hoescheit/ om dyen
te houden wt schade eñ schande/ eñ daer na
den ghene die also dat ghelt ghegeuen eñ be
taelt sal hebben bi graciose borhtochte wou
de weder hebben vanden ghene voor wyen
dat hi des betaelt eñ gegeuen hadde. tghene
twelcke hi also voor hem betaelt sal hebben
ende hi seide dat hijt bi sijnen wille betaelt
hadde/ sonder dat hi hem des gebeden/ eñ be
geert oft geloeft heeft weder teghenen. ꝛc.
Den anderen soude seggen eñ antwoorden.
Ic hebbe des ghedaen wt vryentscap ende
hoeschept/ ende om v van scade eñ scande te
beschutten. Eñ of ghij des niet ghelooft en
hebt weder te betalen of te gheuen/ nochtãs
so hebbe ic des voor v betaelt eñ ghegheuen
om dat ghi daer voor geen schade of scande
en soudt hebben ende also ben ic daer om bor
ge voor v ghewordẽ. in u wer tegenwoor-
dichept/ eñ voor v. ende in u wen name sond
dat ghi daer tegens geseyt hebt/ maer v des
was al swighende behagelijc/ ende het ghe
noechde v wel/ weet dat die borge die welc-
ke die des also ghedaen heeft/ actie heuet vã
ghebode te recouuereren tghene dat hi daer-
af betaelt eñ ghegheuen heeft opten ghenen
voor wien hi des ghedaen heeft. niet tegen-
staẽde dat hi hem des niet versocht en heuet
B ¶ Te leenen oft te betalen voor
een ander bi brieuen aen hem ghesonden eñ
ghecomen.
En oft gebuerde dat yemant ghelt leent of
betaelt biden ghebode die een ander hẽ doet.
bi brieuen die hi hem seint heeft. seggẽde
Ick bidde v dat ghi mi leenen wilt dese. N.
hondert ponden/ dye welcke ic hem sculdich
ben. Weet dat die ghene die also leent eñ be
taelt dat ghelt biden brieue die hem gheson
den is/ heeft dubbelde actie van ghebode te-
gẽs den ghene die hem dẽ brief gesent heeft.
om weder te hebben tgeen dat hij hẽ geloeft
heeft tot sinen gebode/ eñ tegens den ghene
dien hi dat ghelt betaelt eñ ghegeuen heeft.
heeft hi actie van leeninge/ welcke ghehietẽ
is ghebode van leeninghe. C
¶ Van leeninghe ghedaen om weesen.
Item bi actie van gebode moechdi wetẽ dz
so wie is doende die saken vã eenigẽ weesẽ.
ende vanden sinen duechdelijken leent/ of dz
hi dat van yemant anders ontleeẽt/ hi ist scul
dich ende behoortet weder te hebben op dye
goeden vanden weesen. D
¶ Van een procuroer te laten ende te gehẽ
ghen eenighe saeke van sinen me esterbesca
dighen.
Item biden bescreuen recht moechdi wetẽ
eñ vstaen/ dat oft den procuroer gelaten he
uet dijn saken bescadigen oft argheren bi sij
nen sculde oft bi sijnre simpelhede ende we-
tens. Weet dat ghi actie hebt van gebode te
ghens hem te recouuererẽ die scade die wel
ke ghi daer af ghe leden hebt E
¶ Wt ghebodẽ van borchtochte te treden
oft te gaen.
Item ghi moecht wetẽ dz die borge die bor
ge is voor een ander/ niet en mach wt tredẽ
vanden ghebode des borchtochts noch hem
daer af verdraghen/ so langhe dat dye credi
toer betaelt is. Ten waer bi also dat hij ind
borchtochte also tredet/ dat hi daer af vdra-
ghen soude wesen in sekerheit oft tot condi-
cie aenden creditoer. Ende also willet
die rechten. F

A C. eo. l. etiã & contrariam

B C. eo. dezã. l. si fideiussor.

C C. eo. dict. l. si litteras eius

D C. eo. dict. l. si tibi pupillorũ

E C. eo. dict. l. cũ y procuratorez

F C. eo. dict. l. si p eã ꝗ qnam

¶ Vanden ghebode in fay te vander comenschap.

¶ Eñ oft yemant waer die een ander ghelt gheeft om seker goedē ende comanscap te copen Eñ het ghebuerde dat die des ontfangē heeft. niet en volbrenct die geboden hem gedaen Weet dat hi ghehoudē is te reintegreren die scade die den genen gehadt heeft dye tghelt gaf/ bi gebreke vā nz vol brocht te hebbē die selue gebode/ tē si dat hi sake heeft vā
excusatie seer rechtuaerdich eñ redelike.
A ¶ Vandē pericule dier is ten gebode vā anderen enige sake te doen. ꝛc.

¶ Ghij moecht weten dat in geboden saken zijn twee periculen. Dats te wetē. pericule die penningē te vliesen/ in eens anders sake Tandˀ is vanˀ scade eñ oneere dye men daer af hebben mach die welc keert tot grote preiudicie nader sake. Wāt eēs anˀs sake an te nemē te doen. eñ niet te doen. oft qualijck te doē. valt in preiudicie vādē genē die dat gebot dair af heeft Maer zijns selfs sake mach mē doen tot zijns selfs pericule. daer omme datmē aē niemāt en heeft rekeninge te doē.
B ¶ Item nyet te min dat stipulacie dye gheteikent is inden eersten boec. so wel bi dē ghetale van C. xxiij. als biden getale vā. C. xxiiij. aldaer ic getracteert hebben vandē stipulacien Mer noch wil ic daer af breeˀ spreken/ dan ic gedaen hebbe Eñ is te weten dattet also verstaen wesen wil dye sake van dit recht Dat is. dat die obligacie sonder stipulacie is naecte partie. eñ daer af gheen actie en spruit. die draghen mach executie interine. Maer als in obligacie. die een totten anderē doet stipulacie is. dats te weten dat de gene diet verlidet. ende diet ontfanget daer beide tegen woordich zijn voor den rechter. tabellioen oft notarisen oft ander ghecōmitteert. te ontfanghē cōtracten. ghelooften. eñ voorwaerden daer af men hem wil obligeren. eñ brieuen daer op hebben Weet dat na bescreuē recht men moet. diet behoorlic wil doē. dat partien daer toe tegē woordich zijn voordē genen diet ontfanghen mach. eñ dat de ghene diet hem obligiert. geloeft tgheent daer hi hē voor vbint te betalen inden wille vanden genen aē wien hij hē verbint. oft tot seker daghe. eñ dat die sake waer om dattet ghedaen woert verclaert eñ begrepen sy ende dattet ghelooft sij te volden eñ te betalen by trou. bidē vijften penninc. oft bi peyne. eñ dy die ghenen aen wien mē hē verbint. daer tegen woordich sij. oft procuroer gemachticht voor hem. die dese obligacie ontfanct segghē de also Dat int ghene daer hi also gescreuen is. ghi v obligeert tegens mi. eñ gelooft des te houden. Eñ die tabellioen oft notarius of de gene di e de obligacie ōtfanct behoort des te doen ghelouen aenden ghenen dye hē obligeert eñ bragen den ghene aen wyen mē hē obligeert. oft dat hē also belieft eñ behaecht die welc behoort tant woorden ya. Eñ daer af behoort hi brieuen te eyschen eñ te begheren. of anders en is hi die niet sculdich te hebben Wāt bi rechte van stipulacie dye eē moet seggen. ghi gheloeft mi des te betalen. ende dander behoort te segghen ya. oft ander stipulacie is onsoufficiant. C

¶ Van obligacie sonder stipulacie ¶ Capittel. CCC. li.

Naden vstant vanden recht obligacye sonder stipulacie is een naecte sake. ende en valt niet in sekere actie Ende daer om of die stipulacie is also vast datter geen stipulacie e nis/ ende dat de ghene die hē oblgeert daer ghelooft bi trou we ende op peyne dye sculde te betalen metten costen diemen daer op doē soude bij ghebreke van betalinghe. ende dat daer forme sy van stipulacie/ ghelijck als ghesept is inden capittel precedēt Weet dat als dan cesseert stipulacie ende seker obligacie. Ende ist dattet nyet inne en houdet alle dye punten. die obligacie is te nyete / eñ vā geen re waerden. ende en valt niet in executie. Want die gheoblighеert mach hem des betrouwen ende zijn wille daer af weder kerē Mer als daer stipulacie is het is eē seker sake/ ende dat ingenereert seker actie. Die ander simpele obligacie/ en is nyet dan naecte obligacie ende simpel woorden/ dat die ghene die hem obligeert mach wederroepē. D

A ¶ C. xu. dic. l. ad compar andas merces.

B ¶ C. li. iiij. xu. d. l. in re manda ta.

C ¶ C. li. viij. xub. de contrahen dax mittenda stipulatione. l. si cū tuā pecuniam.

D ¶ C. li. viij. xub. dicta. l. inda pollicatione.

¶ Oec moecht di wetē dat alle stipulacien bi wat woordē datse zijn gedaē/na datse ghedaen zijn bi consent interinee vanden ptien dair tegen woordich sonder decepcie/sonder vreese constant/eñ tusschen partien die hē obligeren mogen zijn te houden. Eñ en is geen differencie vanden talē Wāt hoe wel dz die een vlaēsch spreect. eñ dandr walschi/na dat die cōsentē daer zijn/dat is waerdich eñ sal houden sonder wederroepen. A

¶ Hier na volgen die regulen vandē rechte eerst inden latijne eñ dan in duytsche.

Capittel CCC.lij.

Na dat ic geseit hebbe mijn cōme ruerale So wil ic seggen tgeent dat ic heb horē seggen onsen heren eñ meesters vāden regulen vā recht. dat die clerckē hietē de regulis iuris/ Eñ zijn in corte die wele ic seggen sal/ also als de doctoer de settede i latijn eñ daer na in duytsche/tgeen dat andwer f den leser daer op gesyen eñ getoent heeft/eñ daer ō so gheringe als hij die sake horen sal/zijn wijsheit bevoelt die exposicie daer op.

Beneficiū ecclesiasticū nō potest sine institutiōe canonica obtineri Dese regule seit dat beneficie ecclesiastique niet en mach obtineren sonder institucie canonicque.

Possessor male fidei nullo vnqz tpe pscribit. Die regule seyt. dat die possessoer vā quade trouwe. bi genē tijt en vcriget prescriptie

Sine possessore prescriptio non procedit. Sonder possessie en mach pscripcie nz vcreghē zijn

Peccatū non dimittit nisi restituatur ablatū: Dese regule seit. dat die sonde nz en behoort vgevē te werdē ter tijt toe dattz voldaē is aē die ptie vāð sake genomē

Nemo ad impossibile obligatur. Niemāt en mach hem vbinden tot onmogelijke sakē dat die obligacie waerdich sy.

Preuilegiū personale sequitur personā z extinguitur cum persona Dese regule seit/dat die preuilegien vercreghen bi persone. volcht die persone eñ verduystert eñ expireert die selue persone gheexpireert

Semel malus/semp presumitur malus Die regule seit. eēs quaet geuondē te wesen hi is gepresumeert altijt sule te wesen

Ratū quis habere nō pōt quod ipsius noie non est gestū Die regule seit. dat niemant en behoort te hebbē die geloste voor behaech die niet gedaē of getracteert en is in sinē name

Rati habitationē retro trahi/z mā dato non est dubium cōparari Dese regule seit. dat tgheent dat in mijnen name ghedaen is in mijnre absencie/ is sculdich waerdich te wesen/wanneer als iet daer na geratificeert hebbe A C. li. iiij. r nb. decā. l. omnes stipulationes

Cū iura partiū sunt obscura reo potius fauendū est quā actori Dese regule seit dz wāneer die rechten vāden partien litigiās zijn obscure oft duyster/het behoort te wesen mere fauorable aēdē vweerder dā aēdē eyscer.

In iudicijs non est personarum acceptio habenda. Dese regule seyt da ttet die rechter niet toe en hoort te hebben eenige fauoer vanden personen

Ignorancia facti non iuris excusat.
Dese regule seit. dat ignorātie der sondē niet en excuseert

Cū quis in ius alterius succedit/iustā ignorantie causam censetur habere.
Die regule seit. dat so wanneer yeman ttreedt in successien/eñ recht van eenigen andere/het is geseit rechtuaerdige sake te hebbē van ignorancie.

Odio restringi fauores cōuenit ampliari Dese regule seyt. het is dē rechter behoorlic te restringerē alle hatē eñ āplieren fauoren.

Decet cōcessum a principe bñficiū eē mānsurū Dese regule seit/ dattet behoort vast te bliuē die beneficie bidē prince yemāt ghecōstroeert

Indulðū a iure bñficiū non est alicui afferendū. Dese regule seit. dattet tgheent dat met recht eens ghedaen is/en behoort bi niemant ontdaen te wesen

Non confirmatur tractu tēporis qð de iure ab inicio non subsistit Die regule seit/ dat bi lange tijde so en behoort recht vercreghen te wesen. die vanden beginsel int recht niet wel en is ghefundeert.

Non est sine culpa. qui rei que ad se nō pertinet se immiscet.

Dese regule seit dz hi nz en is sondē scult die hē ondēwint vā sakē die hē nz toe en behoren

Nullus pluribus defentiōibus uti prohibetur. Dese regule seit. Het en behoort nyet v̄boden te wesen yemant om hem te helpen van veel verweringen eñ exceptien pertinē ten inder sake.

Quod semel placuit amplius displicere nō debet. Dese regule seit. dattet tgheent dat yemant eēs belieft heeft/het en sal hem daer na nz mogē ongelieuē oft wedroepen

Non debet aliquis alterius odio p̄grauari Dese regule seit/dat niemāt en behoort te wesen ō yemants anders hate gehindert oft verachtert.

Sine culpa nisi subsit causa nō ē aliquis puniēdis Dese regule seit/ dat sonder scult eñ sonder schinende saken niemant en behoret ghecorrigeert te wesen.

Quod quis mādato iudicis facit/dolo facere nō videtur/cū habeat parere necesse Dese regule seit/dz die gene die enige sake doet ten gebode vandē rechter. het en scijnet nyet dat hijt doet bi fraude/aengesiē dat hi heeft te verschijnen voor den rechter/ eñ daer om en is hi niet sculdich daer af scade te lijden.

Mora sua cuilibet est nociua.
Dese regule seit/dat verthoeuen dye eenige doen in haer saecken van des in tijde niet te doen keert hem tot preiudicie.

Quod oēs tangit ab omnibus debet approbari. Dese regule seit/dattet tgheent dat een yeghelic aengaet/behoort bi eenen yegelijcken betuycht te wesen.

In obscuris minimū est subsequendum. Die regule seit/dat in duysteren saken behoret ghenomen te wesen die minste.

Cū quis certus ē/vlterius cerciorari non debet Dese regule seit/ dat soe wie in eē sake eens verseker is/het is geen noot van hē meer te verseckeren.

Ea que fiunt a iudice si ad eius officiū nō spectant/viribus non subsistunt.

Die regule seyt. dat die saken die ghedaē werden bi een rechter nyet aengaēde sijnre officie en zijn vā geenre crachte eñ en zijn nz te houden. Scienti et conscienti non ē iniuria neqz dolus. Dese regule sei| dat dye sake niet gehouden en is voor iniurie die gescheit bi consent van beyde partien.

Que a iure cōi exorbitant. nequaqz ad consequētiā sunt trahenda. Dese regule wil seggen dat indien dattet den prince gelyeft yemant te doen enige gracie dz hijt wel doē mach bi zijnre eedelheit eñ hoocheyt. daer ō en mogent ādere nz betrecken in cōsequēcie.

Peccati venia non datur nisi correcto. Dese regule seit. dat die sonde niet en mach vergeuen werden dan ghebetert

Nō licet actori qd reo licitū non existit Die regule seit. of die eysscher eyscet enige delay. also wel toebehoort aen dē verweerer of

Mutare cōsiliū. quis non potest (meer in alterius detrimentū. Dese regule seyt tgheent dat ghepasseert is bi sententie tē gesichte eñ wete van partie. en behoort niet v̄andert te zijn sonder consent.

Generi per speciem derogatur. Die regule seit. dattet ghemeen recht eñ generale, dat een yegelic bidē recht des volcs/eñ bijdē recht van natuerlike vrihede of v̄cregen vrihede/haer deroguert dicken bidē bande oft obligacie daer inne eenige hem verbint bi sinen wille oft bi zijnre mesdaet,

Dolus ꝛ fraus nimini debēt patrocinari. Dese regule seit dz bi dol noch bij barat ofte loosheit. en behoort niemāt pfitē te v̄crigē

Plus semper in se continet qd est minus. Die regule seit/dat die maiore partien begrijpt dye minste deel.

Pro possessore habetur qui dolo desijt possidere. Dese regule seit dat die gene behoret ghehoudē te wesen voor possessore vand geeysche sake/die tād tidē gehadt heft/ hoe wel dz hijt bi dol wt sinē handē ghe set heeft

Utile pro inutile non debet viciari. Dese regule seit/dat profijt bidē onprofijtē nyet en behoren te wesen vicie oft ghehindert

Ex eo non debet quis fructum consequi quod nisus existit impugnare.

Dese regule wil seggē. dat die gene nyet en behoort te hebben dat profijt vāder sake

welcke verwijt en wederseit die selue.

Cū quid prohibetur oīa prohibētur que se quuntur ex illo. Dese regule sept.dz so wie ōbiet enige sake te doē.hi ōbiet alle tgene dz daer af mach volgen en ooc aencleuen.

Pluralis locutio numero duorū ē contenta Dese regule seit.dat pluraliteyt vā woorden behoort te wesen ghecontenteert in ghetale van twee.

Imputari non debet ei per quem nō stat.si non faciat qd per eum fuerat faciendum Die regule seit.dat aenden ghenen niet en behoort gheimputeert te wesen.dye welcke doet tgheent dat hi wel soude doen moghen indien hi woude na hijt niet sculdich en was te doen ten waer dat hem beliefde.

Accessorium sequitur principale. Dese regule seit.dat die accessore schuldich is te volghen die principale.

Qui tacet cōsentire videtur. Dese regule sept.die gene die swijcht het schijnt dat hij consenteert.

Is qui tacet nō cōfitetur.sed nec vtique negare videtur. Dese regule seit.dat die gene die swighet dat hi nz en lidet. Mer het scijnt nochtās ooc dz hi niet geheelijkē en ontkent

Inspicimus in obscuris qd verissimilius vel quod plerumqz fieri consueuit. Dese regule seit/dat oft wij belien in sakē obscuren oft duister sakē.eñ twijfelachtige saken.mer behoort te nemen die meeste waerachtighe ghelikenisse eñ dat ghewoonlick is ghesweest ghedaen te sijn.

Si quis succedit in ius alterius.eo iure quo ille vti debebit Dese regule sept.dat de gene die welc succedeert int recht vā enē anderē/hij en mach nz meer of vordē dan dye gene en mochte doe hi noch in sijnē leuēde li

Presumitur ignorātia vbi sci (ue was entia non probatur Dese regule seit.dz die ghene ghehoudē is voor simpel eñ ignorant die welc niet en is van sinen versien.

Locupletari nō debet quis cū alterius iactura. Dese regule seit.dat niemāt en behoort te riken van eens anders schade.

In penis benignior ē interptatio faciēda

Inden pijnen te wisen die alder beste oft heilichste wech is al daer te kiesen.

Actus legittimi non recipiunt conditionem neqz diem Dit recht wil seggen.dat tet ghene dat bi ghemeyn oft bescreuē recht rechtuerdelic behoort ghedaen te wesen/en mach nyet wesen particulier accident ghestelt in condicie ipertinēte.oft in delay van daghe oft van frustre exceptie.

Semel deo dedicatum non est ad vsus humanos transferendum. Dese regule seit dattet tgheent dat eens is gheuoecht totter kercken en behoort nemmermeer te wesen betoghen inden ghemeynen vsancien.

Non prestat impedimentum quod de iure non sortuitur effectum Dit recht seit.dat dye sake geen letsel oft hinder en heeft.die welck met recht niet en mach sorteren effect

Cui licet qd est plus.licet qd est minus Dese regule sept.dat de gene die hē mach ende behoort/te helpen vanden meestē.Dat is te segghen vanden maior.mach hē eñ behoort te behelpen vanden minsten.

Qui prior est tpe.potior est in iure Dese regule seit.dz die gene die de outste is indē tide/hi heeft die meeste recht indē ac

Qui sentit onus/sentire debz cōmo (tiē dū et contra Dese regule seit.die ghene die deelachtich is aendē faiten.behoort te deylen aenden profiten eñ ooc die contrarie

In re cōi melior est conditio prohibentis Dese regule seit/dat inder saecke die ghemeyn is tusschen sommigen die condicie vā den bewaerder is beter dan die condice van den possessoer.

Contra illū qui legem dicere potuit/apertus est interpretatio facienda Dese regule seit/aenden genen is dye interpretatie te doen.die welc segghen mach trecht

Non est obligatorium contra bonos mores prestitum iuramentum Die regule seit dat die obligatie ghedaen tegens trecht eñ tegens goede seden/hoe wel datter af ge sworen sy en is niet te houden.

Dolo facit qui petit quod restituere oportz

eundem. Dese regule sept.te vergeefs ar-
beyt bi de ghene die begeert yet twelc dat hi
weder geuen moet.

Non est in mora qui exceptione legittima potest se tueri Dese regule seit/dat die ge ne niet en behoort te wesen ingebreke noch contumas.die hem v weeren mach by recht uaerdighe excc ptie.

Quod ob gratiā alicuius cōceditur non ē in eius dispendium retorquendum.

Dese regule seit.dat die beneficiē of preui legie die enig eheeft en behoort hem niet te keeren in preiudicie.

Nullus ex cōsilio tenetur.dū tñ fraudulentum nō fuerit Dese regule sept.om ander te raden en isniet gehoudē ten-sidat hijt wetens bedriechlijck doet.

Exceptionē obiciens non videtur de intentione aduersarij confiteri.

Dese regule sept.dat hem te verweeren bi exceptie en is niet te bekēnen petici e

Que contra iusticā sūt debēt pro infect(ha beri Dese regule seit.dat die sake teghens trecht gedaē behoort gereputeert te wesen

In pari cā vel delicto me (als onge daē lior est cōditio possidētis. Dese regule seit dat in gelijke sake oft delict.dye cōdicie van den possessoer is te vermoeden tbeste te zijn

Cū nō stāt p eū ad quē pertinet.quo minꝰ cōditio impleatur haberi debet perinde ac se impleta fuisset Dese regule sept.dat de ghedaen sake oft ghegeuen op condicie. be waerdich eñ gehoudē te wesen tot condicie nae dattet bi hem niet achter en blijft.

Quod alicui suo noīe nō licet.nec alieno licebit. Dese regule seit.tgeent dat ic bi my seluen van rechts wegen niet en mach noch en behoort te doē noch oocbi ādere en mach ic.noch en behoor te doen doen.

In malis promissis fidē non expedit obseruari. Dese regule seit.dat in quade belof ten en ismen nz sculdich trouwe te houden.

In alternatiuis debitoris ē electio.⁊ sufficit alterū adimplere Dese regule seit.dat oft bi enige zijn.ij.sakē alternatiuemēt gelooft.het is genoech deē te volbringē tē profite vādē sculdenaer.

Qui ad agēdū admittitur ad excipiēdū multo magis est admittendus. Dese regule seit dat de gene die tot eysch ontfanclic is billeker redenen behoort hi te wesen in v weeren

Qui p aliū facit per seipm facere videtur

De gene die bi een and eenighe sake doet doen het schijnt bi hē seluen ghedaen te sijn.

Factū legittime retractare nō debet licet preterea casus eueneret a quo nō poterat inchoari Dese regule seit.dat eē sake eēs behoorlic gedaē of daer na gebuerde sake daer bi dat oft te doē waer dat nz ghescyē en sonde daer om niet en blijft ten sihondelic oft te (houdē.

Quod alicui graciose cōcedtiur trahi non debet ab aliis in exemplum.

Dese regule sept dat oft dep in ce ghelieft een persoen gracie te doē daer ō so en ist niet dat een ander dat kerē mach in consequētie

Frustra quis sibi fidē seruari querit qui fidē a se prestitā seruare recusat. Dese regule seit.die gene eyscet onbehoorlic/dat hē trou bewaert si die de sijn nz bewarē en wil

Delictū persone nō debet in ecclesie detrimentū redundare. Dese regule seit.dz die delict of mesdaet vā een persoen en behoort niet te wesen noch te redūderē tot detrimente oft achter deel der kercken.

Rati ōi cōgruit vt succedat ī onere qui substituitur in honore. Dese regule sept.het is sake cōsonāt tot redene dat die gene die ghe onstitueert is tot eere draecht de last deser

In argumentū trahi ne (eere aēgaēde quiūt que ppt necessitatē aliqn sunt cōcessa

Dese regule seit.tgeent dat by castume vā gebreke gesciet/en behoort nz weē bracht te wesen in exēple noch in argemēt vā gelike (nisse

Nemo pōt plus iuris transferre in aliū quā sibi cōpetere dignoscitur.

Dese regule sept.dat niemāt en mach eē ander transporteren oft op dragen meerder recht dan hi heeft

In toto non est dubium partem contineri

Dese regule seit.dattet geen twifel en is die maioer en begrijpt die minoer.

In gñali cōcessiōe veniūt ea que quis nō

esset verisimiliter in specie consensurus Dese regule seit. tgheent dat bi eenige gegeuē oft is ghecōcedeert int generael / en behoret nz te begripē tgeēt dat specialic dye ghifter niet en meende oft en mochte gheuen

Qui cōtra iura mercatur / bonā fidē p̄sumitur nō habere / Dese regule seit. dat die gene die tegens trecht maect eenich cōtract geeft p̄sūptie vā al daer inne nyet te hebbē goede

Bona fides nō patitur vt semel extractū iterū exagātur (trouwe Dese regule seit dat goede trouwe oft reden niet en henghet dat die sake eēs gedaē eñ volbracht / daer na gheeyscht oft betoghen sy.

Quī vna via prohibetur alicui / ad id alia non debet admitti Dese regule seyt. oft yemant enighe sake verboden is / alle die saken die vanden seluen spruyten oft aencleuē sijn hem oec mede verboden.

Cōtractus ex cōuentione legē accipere dignoscatur. Dese regule seit. alle contractē gemaect ter goeder trouwen behoren te dragen vigoer van recht Eñ die voorwaerden die inden contracten zijn bewaert. zijn warachtich als bescreuen recht.

Dampnū qd̄ quis sua culpa sentit / sibi debet nō alijs iputari. Die scadē die yemāt bi sijnre sculde voelt oft draget dattet alleene toebehoort sond̄ yemāt andēs dair af te wesē

Infamib⁹ porte nō pateāt dig (geiputeert nitatū. Dese regule seit. dat aenden infamen oft onteer niet open gedaē en worde de portē der eere / mer sullē gewraect worden.

Certū est qd̄ is cōmittit in legē qui v̄ba legis cōplecteris cōtra legis nititur volūtatē Dese regule seit. dattet is seker sake dat soe wes gedaē is bi enige middele tegens dz bescreuē recht niet waerdich en is Wāt by yemant and̄s en mach ic nyet doen doen. tgeē dat ic van mi seluen niet doen en mach

Hier eynden die regulen van recht.

Dit is die materie eñ cōditie vandē herē vandē parlemēt / eñ hoe dat si hē behoren te ordineren. Capittel. CCC.liij.

Na dat dye edel stijle vandē parlemēt dats te wetē dat oft cōmissarisen gegeuē sijn bidē p̄lemēt. d'se cōmissie gegeuen. Onse herē behorē te gaē op die plecke terstōt met eē clerck die si sculdich sijn te nemē eñ te hebbē mz suspect aēdē p̄tyē eñ dat hi gedaen heeft eedt solēnele ind̄ presentie vād̄ partyē eñ ghetrouwelic vaccierē ind̄ audicie eñ dz secreet te heelen Itē die cōmissarisen behorē te nemē solarisen behoorlic dats te wetē soe en behoren die .ij. cōmissarisen vā p̄lemēt nz te rijdē met haer familie eñ haer clerc dā mz vi. paerdē eñ elc paert mettē rijd̄ ō x. scellinc parasijs dats .lx. scellīc des daechs Eñ gecomē i d̄ herberge mits dē clerc voorscreuē. behoren te vacieren ind̄ audiciē. wtgheseit die clerc voor sinē arbeit vā sijn scriuē te leuerē franchijn behoort te hebbē bouen tgheēt dat voorscreuen is sdaechs. vi. scellīc. dz sijnder audicie vacieren sullē. eñ butē die vacacien. gelijc als heilige dagē eñ ād̄ dagē dat si nz en besongnierē. en behoren si nz te hebbē dā .lx. scellic voorscreuē Itē daer ō en blijft nz dz de clerc vand̄ enqueste vā te grosseren die p̄ces en sal hebbē sijn salarisen bi die taxacie vādē cōmissarisen Itē vand̄ ordinācie vāden houen subiecten. moet mē hē bedragē tot die ordinācie vād̄ plecke. eñ sond̄linge nae dē houe vādē parlemēt. Wāt daer na dat die cōmissarisen te paerde ridē eñ ō te blijuē lāger dā eenē dach alleē Het schijnt dz si behorē te hebben ō tpaert eñ meester. x. scellic parasijs des daechs als voorscreuē is vanden parlemēte mer met so veel paerdē en sijn sy nz schuldich te rijdē Wāt het is genoech in subiecte houē vā een paert tot eē cōmissarijs. eñ ō de clerc vā subiecte houe. als vādē clerc vandē cōmissarisen. Want min en mach hi niet hebben.

Dit is dat getal vanden heren vanden parlement. ende ooc vanden enquesten.

Capittel. CCC.liiij

Die getale vādē herē vādē parlemēte behoort te wesen nadē oudē vsancie vā .xxx. dats te weten. xv. clerckē eñ. xv. leeken. sond̄ die vier precidētē: daer af die een geheten is die eerste presidēt, Eñ heeft bi castume dusent pōt te wedde des iaers Eñ die and̄ drie elc viifhond̄t pōt des iaers. Eñ alle die and̄

herē vanden parlement hebben elc.v.scel linc parisijs(daechs.dat is te weten dye da gen die sy setten.eñ vanď daghen niet Item daer is een camer die ghehyetē is die camer vanden enquesten Inder welcke sijn.xl.hee ren bidē getale der seluer camer dats te we ten.xxiij.clerken eñ.xvi.waerliken.bi wel ke herē sijn geuisiteert die processen.die int recht vallen inden voorscreuen parlemente eñ die vandē subiect aldaer ghebracht wer den ō recht te hebben Ende dese camer is vā den enquesten in een camer dye ouer dat par lemēt is.Eñ sitten dese heren vandē enques ten alle dagen.datmen vacieert indē radē ō te visiterē die processen eñ die arresten dair op maken.Eñ dat gedaen seynden sy weder dat proces eñ dye arrest daer op gemaect in dan der camer vanden parlement.eñ vorde re en onď winden sy hem niet.noch en we tē. om wyen dat sy wijsen noch en behorē te ar resteren Eñ of ghi wetē wilt bi eē arrest ge geuen vanden parlement bi wien dattet ge daē is oft bi die camer vandē enquesten .of bi de camer vandē parlement Weet dz ghi dat sult weten daer bi als die arest sept Per arrestū curie dat die proces gheuisiteert is ghe weest bider camer vāden enquesten en de dat inden arrest sept.per iudiciū curie dā heeft dat proces geuisiteert ge weest bij ď ca mer vanden parlement sonď ghedraghen te wesen inder camer vanden enquesten eñ bij tgheent dat voorscreuen is moech di die ma niere weten Somtijts gebuertet dat een ar rest coemt per ordinationē curie Alsdan eest te wetē dattet is wā neer enige arrest of ap pointement vanden houe vanden parlemēt coemt bi ordinancie vanden heren vanden seluen parlement die ghisciet op staēde voet dats te weten vlus dat de sake gedinghet es eñ die heren ter stont daer afordinerē tegē woordelic Item is te weten dat noch is een ander camer die gehetē is die camer vāden requesten vandē palaisen eñ houdē lyege eñ auditore vāden saken vandē officieren van den conīc eñ sitten aen die een sijde vādē pa laise eñ behoren te wesen viij. inden getale dat is te we ten.v.clercken eñ drie leeken.en de van haer vōnisse mach gheappelleert we sen int parlemente.

¶ Vanden boeten sulcke alsmen nae dye vsancie vādē houe royale gewoenlick is tou fangen te nemē eñ te heffen voor den coninc.

¶ Capittel.CCC.lv.

Daer nae volcht vanden boeten sulck als eenighe na die vsance vanden houe roya le ghewoenlic sijn te nemē eñ te heffen voor den coninc.eñ eerst soe wie vualt in deffault van verdachuaerdige gedaē bi cōmissie eñ re lacie vandē sergant het sy teghens dē procu ruer vandē conic.oft het sy tegen ś partie ge cōfirmeert mettē exployt vā partie als tot ten state vāden dage soe valt hi oec in boetē tegēs den conic van ses scellinghen parasijs Eñ hoe wel dat yemant hē laet so veel contu masseren dat hi bi deffault gecōdēpneert sy. indē eisch daer om en blijft niet hi en betaelt voor elcke deffaulte.x.schelling parasii. als voorscreuē is ¶ De mayn mise ¶ Item oft die verdachuaerdinge is demain mise alsdan is die deffault van.lx scellīc pa rasijs van boeten Eñ also moech dij verstaen. wtgeseit vanden saken hier na volgende.

¶ Dats te weten dat inder verdachuaer dinge te syen interineren een cōm issie vādē conic die daer gebreckelijc valt en valt daer ī gheen boetē. Item so wie verdachuaert is tot cession en valt bi deffault in geē gebre ke Itē so wie verdachuaert is te sien yemāt setten in erue bi decrete.en valt bij deffault in gheen boeten. Item so wie verdach uaert is in cas vā sekerhede en valt in genē boeten bi deffaulte Ten waer bi also dat die verdachuaerdinge verbonden waer bi eenī ghe contracten oft in enige gelofte eñ dz de voorscreuen mādement aldaer mēcie maec te alsdā so soudet vallen inden boetē vāden deffault ꝛc. ¶ Vā opposicie op executie

¶ Item soe wie opposeert tot eenighe execu cie inden hi daer af veruallt hi veruallt indē boeten van lx. scellinc parasijs indien dz ob ligacie oft ghelofte sy op tgheent daer mē hē om executerē wil op dat die executie gesciet.

bi commissie.

Te proposeren van fayten contrarie.

Item so wie proposeert in houe royale fayte contrarie in sake principale. Weet dat de gene die va sijnre fayte vualt. vualt inde boete van .xx. scellinc parisijs. Eñ of die sake contrarie waer bi faiten contrarien va partie aduerse dat is oec .xx. scellinc parisijs o de fayten cotrarye va partie aduerse/ eñ nz in a der sake dan ino sake principale Want in de elinatoze noch in dilatoze en valt geen boete ten waer dat bi die selue die principael sake vander materie eyndende. Want alsdan o te veruallë vande faiten contrarie daer op ghe proposeert soude boete vallë als voorseyt is

Van beclachte van nieuwichede.

Item so wie vualt va beclachte va nyeuwichede Weet dat hi vualt in .lx. scellinc parisijs van boeten. eñ indien dair faiten cotrarie sijn ge proposeert noch vualt dye gene dier vualt inden boete va .xx. scellingen Eñ o dye opposicie indien die opposant verualt vand opposicien .x. scellingen parisijs. Eñ of die partien vereenicht worden na die sake geproposeert. hoe wel dattet si bi die licencie vanden houe so ismen die voorscreuen boete sculdich mer het is elc vanden partien die helfte van den boeten. indient so verde is dat litiscontestacie gedae si in beclachte va nieuwichede. hoe wel datter geen opposicie is. so en vallet daer gheen boete. mer na litiscontestacie die boeten voorscreuen zijn veruallen.

Van myse de fayt.

Of yemat geset is bi myse de fayt. in gifte van afsmissen/ Oft dat vrouwe of ioncfrouwe gheset si in haer douarie bi mise de fayt. Weet dat so wie daer teges coemt na dat de misse is decreet bide rechter royale. hi vualt inden boeten van .lx. scellinc parisijs. eñ i op posicie indien aldaer enige is. eñ in faite cotrarien indien men daer inne verualt Of de rechter die de sentencie geeft niet en wils va den costen. oft dat hi die vergheedt/ Weet dat hi schuldich is van zijn propere die op te legghen tot iuste tax. aenden gheenen die de sentencie voor hem ghehadt heeft.

Vanden paysen oft bestanden te breken

Ite so wie proposeert i houe royale teges enigen paisenfrainte oft ghebroke oft na zo mige bestant oft sekerhede dye daer af vualt hi valt inden boeten va .lx. scellingen parisijs.

Vande appeaeulx vanden coninck.

Item so wie vualt inden appeaeulx oft v coepinge vanden coninc. o elcke .xiiij. dagen .x. scellinc dats om den derden dach eñ .xiiij. dach .lx. scellingen parisijs. Mer die tierchame en spruit niet voor dz die drie gelede sijn eñ also suldi vstaen vanden .xiiij. dagen. Eñ soe wie eer te recht coemt hi en vualt niet in eenige vanden voorscr eue boete/ da va tget datter af gedaen si eer hi te recht quame gelijc so wie quame eer die tierchames gelede waren hi en soude nyet veruallen in eenige boeten/ eñ diese alle drie liet ouergaen eñ hy daer na quame/ hi soude betalen/ .x. scellinck voor elcke/ eñ also vanden .xiiij. dagen Ende aenden sargant die de appeulx gedaen heeft soude hebben voor elc .xiiij. dagen .v. scellinc dat is om die drie .xx. scellinghen Eñ aende clerc vanden houe om sijn register .x. scellic. dats te weten aende baeilliu vijf scellinc eñ aenden clerc vijf scellinc.

Te caligieren of ae te trecke ee s anders erue

Ite soe wie calengiert eens anders erue in houe royale. / eñ hi daer af vualt teges de gene dier af geu oude is in possessie/ hi vualt in .lx. scellinghen parisijs/ ende eest leengoet in thien pont parisijs.

Te veruallen van appeel.

Ite so wie vualt va appeel bi he gedae hi veruaalt in/ .lx. scellinc va boete. het si dat hijt renuncieert oft onderhout. eñ voort daer af v ualt. of dat hi niet en verheft oft en relivueert in behoorliken tijt.

Te comen teghens die sentencie.

Ite so wie tegens die sentencie coept/ appointemet oft ordinancie vander rechter hi verualt in .lx. scellinc parisijs van boeten. eñ daer toe is hij dat sculdich te betere a gayge plope teghens den rechter.

Te dingen sonder adueu oft bestícheit

Item oft een aduocaet dinget sonder ge uesticht te wesen vande ghenen daer hi voer

spreect/hij is sculdich te beteren teghēs den rechter/eñ daer toe valt hij inden boetē van twee capoenen teghens den rechter.

Uan brieuen te gheuen sonder datum

Itē oft die clerc vanden houe brieuen pas seert sonder dē datũ/hi valt inden boetē van twee caponen Oft een sergant scrijft te hoo ue/eñ in zijnre scriptie hi niet en set den datũ vanden dage. hi vualt tegens den rechter in den boeten van twee capoenen.

Te messaken sculden die hem ghegheuen eñ betaelt zijn.

Itē so wie messaect voor recht eenige pē ningen die hē tanderen tijden ghegeuen enñ betaelt geweest souden hebbē. hi si bi depost bi nampt/of anðs/indien dat betuycht wert teghens hem/weet dat hi vualt inden boetē vā twee werf also veel te weten van thiē pōt twintich scellinc. Item so vrē tēt mes saect verualt inden boeten van .xl. pont.

Uan te messaken gescrifte vā zijnre hant.

Itē soe wie messaect eenige sake sculdich te wesen dz blikē mochte by gescrifte vā zijn re hant eñ dat tegens hē betuycht waer dat tet zijn gescrifte is/indien hi geen betalinge en thoende oft thoenē en mochte hi soude ver uallē in dubbelde boete tēte wetē vā .x. pont.

A Een sculde twee werf te eyschen.

A Isud. c. et superius concordantcum iure scripto ʒ C. de nõ nũera auctra q̃ ppiaʒ.

Itē of yemāt hē voordert te eyscen voor recht teghens andere eenighe somme geldes. dair hi hem af wil doen executeren eñ bedwingē eñ dattet betuycht mach wesen tegens den eyscher. dat hi selue tanderen tidē betaelt ge weest hadde/weet dat hi daer om veruallet indē boeten de quadruple/dat is voor .x. pōt xl. pont Te vercopen eens anders saeke.

Item so wie vercoopt eens anders saecke sonder die wille vanden genen wyen dattet behoort toe te horen eñ daer af gescil is. we tet dz hijt sculdich is te beteren van also vee le als die sake waerdich is/eñ die saeke resti tueren. Item oft zijns selfs sake ware na datter af ghescil wesen soude. hi verliest zijn possessie ende heerlicheit/

Te onthouden sake espaue.

Itē so wie verliest sake espaue eñ dat ont hout tot sijn profite/sonder dat te latē wetē aenden here onder wien des gevonden is eñ aen wien die sake exspaue behoort toe te horē bi zijn rechte seignourale. Weet dat hij ver valt in dobbelte boeten van also veel als die sake waerdich is. eñ alsdan die sake restitue ren. Uanden houe te sceyden sonder licencie.

Item so wie wten houe sceidet sonder licencie na litisegtestacie ō pacificatie te doē oft ghedaen valt indē boeten van .lx. scellinc parisijs eñ en hout noch niet en is waerdich eenige pacificatie die daer af ghedaen sy.

Beesten te binden in zijn schade.

Item van beesten ghevonden in eē anðs scade moet hi weten dat boeten sulcke sijn ō beesten met hoornen ghevondē in eens anðs scade inden verboden tijde .iij. scel/ende een cat calf die der moeder volcht/vi. penningē

Item om den vole paert oft merie twee scellinc. Item om een verchen ses penninc. Item om een weer oft scape vij. penninc. Item om een hoop gansen al ser nyet meer en is .xvi. penninc. ende ofter meer waren drie scelling. Ende is te wetē datter al van sulcker prijse is/als die boeten vanden houe daer des ghebuert/ende indien datse bi nachte ghevonden waren in eens ā ders scade/si souden gheappliquiert wesen aenden here ende tot sinen wille. Maer dye here soude ghehouden wesen die schade. Eñ indien dattet beesten waren die in de waer nisse zijn den geheelen hoop en wair niet meer sculdich van een boete.

Te mennen voor of na die sonne.

Item so wie ghevonden wert voor of na der sonnen opganc ende onderganck. wt sij nen velde duerende die oostmaent. hi vualt inden boeten van sestich scellinghen. eñ die sergant is daer af gheloeft bi zijn eedt.

Uanden garwen te draghen.

Item soe wie ghevonden wert draghen de eenighe garwen het si coren. hauer. garst oft anðs wten campe daer dat gewassen is. voor oft na die sonne. hi verualt inden boetē van .lx. scellingen. eñ tgheent dat hi draecht

verlozē eñ geappliquiert aen den sargāt die hem vanghet/eñ waert bi nachte/dat soude wesen op peyne van diefte.

Van vruchten oft oeft te nemen.

¶ Item so wie eenich oeft in boemgaerdē neemt.hi vualt inden boeten van viif scellingen parisiis/eñ die scade weder gheuen

¶ Te visscen in eens andꝰs grafte oft viuere

¶ Itē so wie geuondē woꝛt visscēde indē viuer oft grafte van een andꝰ/hi vualt indē boeten van tsestich scellinghen eñ die scade wedꝰ ghegeuen Eñ in scependō.xiiij.scelling Eñ ist bi nacht dat soude vooꝛ diefte ghehouden wesen.

¶ Van quade herberghen eñ van dobbelspel.

¶ Itē so wie ondꝰhout quade herberge vā geechte volc/vualt inden boeten van.lx.scellingen. ¶ Itē so wye hout dobbelspeel veruālt inden boeten vā.lx.scel. vooꝛscreuen.

Vanden beesten gāēde in nieuwe stoppellē.

¶ Itē oft eenyge beest en geuondē woꝛdē in nieuwe stoppelē van cozen vooꝛ dē derden dage nā dattet cozen gesneden is.weet dat die gene die den beesten toebehozen vuallē indē boeten vā.lx.scellinge eñ die sargant is daer afgeloeft bi sinen eede.

¶ Te vogelen.

¶ Item dat niemant en vogelē na entuogelen vooꝛ alreheyligen dach op die boeten vā lx.scellinc eñ die netten verlozen.

¶ Item so wie vogelt na patrisē hij vbuert thien pont.eñ die netten verloozen.dat is te weten dat in allen saken vooꝛscreuen geuonden daer netten zijn verboden.die netten behozen den heere toe.

¶ Van verboden wapen te dꝛaghen.

¶ Itē so wie geuonden woꝛt dꝛagende verboden wapenen.gelijc als yseren eñ andꝰ verboden wapenē.valt inden boeten vā.lx.scellingen. Item so wie geuonden wert dꝛagen de verboden stocken ghelijc als yseren glauien of loot of dagghe.oft scarpe messen hi verualt inden boeten van sestich scellinghen

¶ Item soe wie geuonden wert dꝛaghende hantboghen oft stalen voetbogen gespannē metten pijle daer op.hij verualt inden boetē van thien pont. Eñ wanneer men schyet om yemant te bescadighen.dat is peine arbitrale.als van poꝛt darmes.

¶ Een ander te slaen wt toernē.

¶ Itē so wie yemāt slaet met scarpe wapē oft andꝰ wapē tottē bloede.hi vualt inden boeten van.lx.scellingen om die wapen.eñ in ander boeten om den bloede. Item so wie yemāt met eenighen wapen slaet sondꝰ bloet valt inden boeten.van.lx.scellinc.om die wapen ende in een ander boete van viif.scellinc om den dach Item so wie een ander slaet sonder wapen.als metter vuyst oft met een stoc sonder yser veruālt inden boeten vā viif scellinc.indient niet en bloit.of dattet vel nz gescoert en sy/maer indient vel gescoert is.oft dattet bloit daer wt spꝛinget. het valt indē boeten van.lx.scellinck.

¶ Item oft yemant een ander sloege in wegē ropalen.hoe wel dattet sonder bloetstoꝛtinge oft sonder wapen waer/hij soude veruallen inden boeten van sestich scellinghen Ende in alle sakē vooꝛscreuen behooꝛt verstaen te weesen dat die iniurie behooꝛt ghebetert te wesen ende gerestitueert aendē ghenē wient gedaen is.

¶ Van der iniurie ghedaen met poꝛt darmes oft vergaderinghe.

¶ Item iniurie ghedaen met poꝛt darmes met oploop van huyse.ende commocye vanden lande met clocke slach met onbehoꝛelijke vergaderinghe/met sauuegaerde en fraynte.met bꝛakinghe/met verspiedinge/ende verraet/alle sulcke mesdaden vallen in der kennissen vanden rechter souuerain/die dat ressoꝛt van iusticie heeft vandē lande/eñ die boeten zijn te taxeren ende te oꝛdineren.tot arbitrale vanden rechter nae die mesdaden ende faculteyten vanden delinquanten eñ daer ōen valt daer op geen tax expꝛes.

¶ Boeten op visscherien.

¶ Daer na volcht vanden visscherien So weet dat so wie gheuonden wert visscēde in viueren royalen oft ryuieren oft ander verboden waterē van paesschen te bamisse toe.met netten ghehieten rez.valt indē boeten van sestich scellinck.ende in anderen tijden machmen visschen.

Item so wie gheuonden wert visscende met een traumel in wat tide dattet is/ valt indẽ boe ten van sestich scellinghen/

¶ Itẽ so wie gheuondẽ wort visschende bij nachte/ veruallt inden boeten van .lx. scellingen. van paesschen tot bamisse

¶ Item so wie gheuonden wort visschende van sinte iansmisse met netten diemẽ hietet muche. hi veruallt inden boeten vã .lx. scellinghe. ¶ Item so wie geuonden wort visscende op ses voeten naden worpe/ valt indẽ boete van .lx. scellinghe.

¶ Itẽ so wie gheuonden wort stekende nae palinghe in wat tide dattet si/ valt indẽ boeten van .lx. scellinghen.

¶ Item of een visscher geuonden wort in eẽ riuiere/ hebbende meer dan twee sceepkens die valt inden boeten van .lx. scellinghen eñ die sceepkens verloren ende geconfisquiert.

¶ Item soe wie gheuonden wort hebbende aen elc sceepken meer dan ses netten diemen hiet bars netten/ hi veruallt inden boeten vã sestich scellinghen ende hi vliest dat surplus met cleene netten mach hi wel meer hebbẽ.

¶ Item so wye gheuonden wort hebbende aen elck sceepken meer dan acht varsen ende .l. vie buins hi veruallt inden boeten van sestich scellinghen eñ hij verliest dat surplus.

¶ Item soe wie gheuonden wort in wat tide dattet sij/ visschende met anderen netten dan hier na ghescreuen sijn ¶ Te weten dye alder cleinste datter een oude tournoys doer liden mach Ende die alder grootste eenẽ groten tournoys. valt inden boeten van sestich scellingen Ende het is te weten dat alle netten daermen mede visschende geuondẽ wort teghens den verboden die zijn verbuert/ ende alle die sceepkens mede/ dats te verstaen dattet zijn eenighe netten die welcke die anders wesen souden dan als voorschreuen is Want die selue netten zijn schuldich ende verboren verbrant te wesen bi vonnisse op dat niemant en werc in riuieren.

¶ Vanden loop des waters.

¶ Item soe wie beuonden wort benomen te hebben die oude loop vanden wateren/ hi veruallt inden boeten van .lx. scellinc.

¶ Van weghen te maken.

¶ Item so wie gheuonden wort nyet vermaect noch verheuen te hebben weghẽ holẽ ende plancken binnen den tijde die daer toe staet hi veruallt inden boeten van sestich scellinghen/ ende inden lande al daermẽ dyngt bi scepenen .xiiij. scellinghen.

¶ Item soe wie niet besloten heeft die plecken die sculdich zijn besloten te wesen binnẽ dẽ tide die daer toe staet/ hi veruallt indẽ boeten van sestich scellinghen.

¶ Te ackeren op heerweghen.

¶ Item soe wie gheuonden wort op gemeyne weghen/ ende hi vanden weghe aen hem betrect of dat hi heere vander aerden vandẽ wech op zijn landt/ hi veruallt inden boeten van sestich schellinghen.

Vat dat hout vander bosschaghen af te houwen oft wech te draghen.

Item soe wie geuonden wort indẽ bossce af houwende eenighe hout valt inden boetẽ van .xiiij. scellinghen/ in allen lande daermẽ wijst bi scepenen/ ende eest hout grof van eens mans leẽten, of ses voeten lencten hi veruallt inden boeten van sestich scellinghe.

Item so wie gheuonden wort in eens heren lant oft bossche draghende eenighe hout afgesnedẽ dat dẽ heer toebehoorde weet dat hi veruallt inden boeten van sestich scellingẽ Ten waer bi also dat die ghene die alsoe geuonden waer draghende dat voorschreuen hout segghen woude/ dat hij dat hout in een ander bosch ghehaelt hadde/ als dan soudet van node wesen te brenghen den gheene dye dat hout draghen soude mettẽ houte ter plaetse/ al daer dat hi segghen soude dat hijt ghehaelt heeft/ ende sien of dat hout dat hi afgesneden heeft te passe coemt op dat hout/ daer hi seit dattet af ghesneden oft afghehouden is/ ende oft niet te passe en coemt/ hi veruallt inden boeten voorscreuen/ ende dye sake weder ghegheuen.

Item ende oft ghescade hout waer dat ses

diemẽ houden voor diefte Item so wie hẽ vordert gars te sniden in eẽs anďs lant hi v̄ valt inden boeten van vijf scellingen eñ dye scade weder ghegeuen.

Te sweren quade eede.

Item so wie sweert enigen quaden eedt dz die clerckẽ hieten den leeliken eedt/ hi v̄valt inden boeten van.lx.scellinge.

Vā leelike brieuẽ te seindẽ tot sijnre moeder. Item so wie seindet sijnre moeď eenighe brieuen bi leelike oft quade propoest. valt inden boeten van.x. scellingen nae dye oude castume Mer om dat die coninc keyser is in zijn lāt/daer ō mach hi daer af makẽ eñ ordinerẽ tot sijnre believte/ eñ heeft daer op geordineert geset te wesen drie dagẽ op dye caeck/ eñ daer na gebannẽ vā zijnre prouincien/ weet dat na sijnre edit ons regulẽ moeten/ oft van hem remissie te hebbẽ/ wāt geẽ ander rechter en mach daer tegẽs differẽ noch setten minre boeten.

Eẽ anď reprochе oft leelicheit op te seggen
Itẽ so wie anď opseit enige reproche oft leelichiet diffamatore/ gelijc als hẽ dief te hietẽ/ moordenaer valsch eñ onghetrouwe/ oft sijn trouwe gebroken te hebbẽ/ cōtrarie sinẽ here. herese buggers/ eñ ander sakẽ daermẽ afgediffameert oft onteert souďẽ worďẽ in rechte/ v̄valt inden boetẽ van.lx.scellingen. eñ is sculdich met rechte in allen pleckẽ daer hi hẽ gediffameert heeft/ te ontseggen eñ dz in sijn hals halen/ eñ dat hi hẽ hout voor een man vā goede eñ vrie cōdicie/ eñ dat so wes hi daer af geseit heeft contrarie zijn eere/ dz hi dat sonder sake ghesiet heeft van hem ende valschelijcke ghelogen.

Van eens anders beeste doot te slaen.

Item soe wie een beeste doot slaet/ eest ōwetens hi is sculdich weder te geuen den prise vanď beeste mits interrest eñ schade/ des is die beeste schuldich hẽ toe horen eñ dan so en vallen daer geen boeten aen den heere. Mer eest gedaẽ wetẽs eñ met voorraet allsdā vallen daer af.x.scellingen vā boeten/ eñ die prise van dẽ beeste/ dats te wetẽ hi sal gehoudẽ wesen weď te gheuen also veel als die beeste waerdich is/ mits die interrest eñ boeten vā partie nader saecke. A

Vanden beeste vanden ghebuere eens anders ghebuers beeste doot te slaen.

Item oft dye beeste vandẽ eenen ghebuere doot slaet eẽ beeste vā huer gebuere/ eest ghevondẽ dz die beeste dier doot is dẽ āderẽ ierst aengeuochtẽ heeft. Weet dat alsdan vandẽ beeste dier doot is geẽ restitucie en valt noch en behoort. Mer oft die beeste eẽ āder beeste dootslaet sonď eerst aengeuochten te wesen de gene die de beeste voor sijn hout oft toebehoort die de ander beeste doot geslagen heeft nae dat die faite gedaen is. is sculdich eñ behoort weď te gheuẽ den prijse vanden doden beeste met dye interrest/ eñ na en vallẽ anďs gheen boeten. Item of die beeste so quaet is/ dat si wt slaet gelijc als die voelen oft stieren. Eñ die gebueren vreesden dat si daer af scade mochten liden aẽ hueren beestẽ Weet dattet behoort gheseit te wesen den ghenen diet toebehoort/ dat hi zijn beeste soe welbewaert dattet niemāt gheen schade en doet. Wāt indien dattet na dye denōciacie yemāt enige scade doet. dz soude wesen op zijn perticule eñ soude weď moeten gheuen die scade. het si dattet aengeuochten is of niet/ oft dat hijse voor sijn hout oft niet. B

Te copen enige sake litigiose. Itẽ soe wie coop enige sake litigiose dats te seggen enige sake hāgẽde in gedige deẽ tegẽs danď of de gene diet coopt weet dattet ī gedige is Weet dz hi in sulke boetẽ valt als te v̄liesen dẽ prise die dẽ coop bedragẽ soude hebbẽ/ eñ die v̄coper v̄liest die sake also v̄coft/ eñ dz bliuet tẽ pfite vādẽ here indiẽt int eynde vanď pleyte hẽ toe gewesen woort/ eñ indiẽ hi v̄lieser is. hi is sculdich te verliesen also veel als die cope bedragẽ heeft. C

Vā eẽs anders sake te nemen bi maniere van fayte.

Itẽ so wie hẽ vordt te nemẽ eẽs anďs sake bi maniere vā faite/ seggẽde redẽ te hebbẽ van des te doẽ/ eñ nochtans dat hi des doet sonď rechte. Hoe wel dat hi seggen woude dat die saecken aen hem verbonden zijn die hi alsoe nemen wil/ nochtans nae dat hij daer innе

A
Des habetur in l. de pecoris b? C. de l. acq

G
l. pma. §. si a rietes. ff. si q̄ dem. paup. feci sse.

C
l. q̄cūq3. & l. cū fimus. C. de litigio.

met faite procedeert sonder beneficie vā recht hi vervalt inden boetē van quadruple. van al so veel als de sake waerdich is. die hi also he uet willen nemen. A

¶ Te vercopen een sake tot veel personen

A
De f. ff. quod met' cā. l. sed ⁊ pe'. § queri poterit ⁊ leḡ.

¶ Item die aen veel personen een sake vercopet die hi wel weet dat hi mer eēs leuerē en mach eñ tot een persone hi veruallt inde boeten de quadruple vā also veel als de coop bedraecht tot eenen persone. B

B
De iure scripto tenetur cri mē falsi. l. qui duob'. ff. ad. l. cornel. de fal.

¶ Sijnen sculdenaer te vangen met fayte.

¶ Item so wie hem vorderd te vanghen eñ te arresteren mz fayte sijnē sculdenaer sonder auctoriteit van recht / eñ hē seluē recht weet dat hi die sculde vliest eñ die sculdenaer blijuet daer af ontslagen eñ quijt / ende daer toe moet hi beterē tegēs dē rechter vā also veel twee werf als die sculde bedragē mach. C

C
De h. ff. quod met' causa. l. extat edictum.

¶ Item van eens anders erue te eyschē voor den gherechte.

D
De h. l. cōtra negārē ⁊. l. de peccatibus. C. de. l. acq.

Item wie dat hē vordert te eyscen voor rechte eens anders erue / eñ hi daer af veruallt hi vervalt inden boetē vā. x. ponden / eest leēgoet eñ eest eygen lant. lx. scellinc. Eñ oft die ghene dye dat erue ghehouden heeft. vervalt eñ dā beuondē wort dat hijt met onrecht beseten heeft / eñ dat weygert te geuen. hi vervalt inden boeten van. lx. scellinghen.

E
l. § negantez supra eo.

¶ Van eens anders beeste te besluyten

F
De h habetur l. fi. C. de pēa iudici q̄ male iud.

Item so wie besluyt eēs anđs beeste in wat plecke dattet si / so lange datse doot is bi ghebreke van hongher. of die ghene die dat ghedaen heeft. voor rechte daer ō betogen wort eñ hi dat ontkent eñ tegens hē betuycht wordet. weet dat bidē ontkennen dat hi daer af doet mits die interrest eñ scade vā partie hi valt inden boetē vā twee werf also vele als die beeste waerdich is tegens dē rechter. Eñ indiē hi dat kent ghedaen te hebbē. hi is vrij ō die scade weder te gheuē aen partie D

G
ff. de preuari. ca per totum

¶ Vā yemant scade te doē met wetenscap.

¶ Item so wie wetens eē ander scade doet eñ de ghene wien die schade ghedaen is. hē beclacht om restitucie te hebbē. Oft de ghene diet ghedaē heeft. tfayte ontkent. hi valt in dubbelde boeten van also veel als die scade bedraecht eñ die scade weder gegeuē. Ende indien hijt bekent. hi sal quijt gaen midts die schade weder gheuende.

¶ Vanden baeliu in sijn iurediclitie te copen eenich lant om crisme

¶ Item oft eenige baeiliu in sijn lant oft iurediclie coopt eenich lant of possessie om crisme. die hi ter cause vā sijn officie den vercoper aē doet weet dat die coop behoort te nyete te wesen ende die vercoper behoort sijn goet weder te hebben. ende den prijse vandē coop behoort genomen te wesen voor den boeten opten coper dat is opten baeiliu. diet also mz macht ghecocht heeft. eñ daer toe behoort hi gepriueert te sijn van sijn offic ie. inden wille vā sinen ouersten. daer hi subiect af is

¶ Vanden rechter gecorrumpeert.

¶ Item of die rechter of dat geerecht geuonden wordt gecorrumpeert ende dat hi delay doet inder sake bi langer tijt dan redelijc is met recht / weet dz hijt sculdich is te beteren in boeten arbitraire eñ daer toe gepriueert te sijn van sinen dienste. Item oft gheuondē wort dz die rechter gewesen heeft bi corrupcie tegens dat warachtige vonnisse vandē sake / weet dat hij in boeten valt / dat is te wetē tgene dat hi verliesen of verboeren mach bij den custumen eñ gewoenten vanden lande / eñ daer toe gepriueert te wesen van allē diensten perpetuelic / eñ dye scade weder te geuē aenden bescadicht bi sijn sculde.

F

¶ Van aduocaet corrumpeert sonder adueu oft bestichent.

¶ Item oft eenighe aduocaet gheuonden wort ghecorrumpeert tegens die partie vore wien dat hi dinghet / weet dat hi veruallt inden boetē arbitrale ende daer toe behoert hi te wesen gepriueert van allen aduocatiē ende die schade weder te gheuen aen die partie ghehindert. G

¶ Item oft die aduocaet int dinghen niet geuestic ht en wort hy veruallt inden boeten vā. sestich schellinge oft dat hi seit iniurie tegens partie aduerse buyten zijn termen. hij eest schuldich te beterē promptemēt aendē rechter eñ daer toe so vervalt hi indē boetē vā. xx. scelling

en tot elcken man vandē houe.x.scellinghe. eñ eest indē houe vāden here cottier daer en valt niet dan.xx.scellinghe aenden here.

¶ Iemant te doen dachuaerden voor een ander here dan voor sijns selfs.

¶ Item soe wie een anderē doet dachuaerden voor eenē anderen rechter vādē ō were ten si bi preuilegē diemē heeft vā des tedoē oft bi cōmittimus daer op gegeuē bidē prince eest in eysch die eyscher ōliest sinen eysch.ende nēmermeer en mach hi daer toecomē.ende hi ōualt indē boeten vā also veel als hi eyschet Eñ oft de ō werer hē der op laet ōdachuaerdē eñ hi forteert iuredictie.hi sal verliesen also veel als den eisch bedraecht Ende of de rechter die des doet aēneemt sulke iuredictie sonō cōmittimus vādē ouersten.hi valt indē boeten tegens dē ouersten daer om dat tet is in eedel materie ¶ Den aduocaet oft procuruer te dadingē metterptiē

¶ Item of de dauocaet oft procuroer dadinget metter partie oft aendeel te hebbē aendē querellen die belept Weet dat hi ōualt indē boeten arbitraire ten discretie vādē rechter na die sake eñ faculteit vāden aduocaet ofte procuruer eñ daer toe behoort hi geprinueert te sien van officie eñ die cōposeur daer in behoort deste beterē tot discretiē vādē rechter

¶ Vandē officier sijn goedē te ōcopē

Item of yemāt officier is van enighe stedē oft heerlicheit om vreese dat hij ter cause vā sijn officie gehouden is aenō stedē daer hi officier af is ōcoopt sijn goedē of set se yemāt in handen bedectelic Weet dat oft de ghene diet ōcoopt wel weet dat de ghene diet vercoopt dat doet om te schouwē eñ te ōachterē trecht vander stede oft vanden here daer hy officier af is/dē coop sal te nieute wesen.eñ hi valt indē boetē vā also veel als de coop bedraecht die hi daer af ghedaen heeft.

¶ Te ontkennē brieuē gescreuē vā sijn hāt.

Item weet als dat so wie brieuē die vā sijn hant gescreuen sijn messaect biden welcken hi yemāt geloeft heeft enige somme gelts te geuē oft ander sake Wortet betuycht dattet hant ghescriften is vanden ghenen diet missaect hi ōualt in boeten vā dubbelde gelofte

¶ Te herbeleren int corē in verbodē tide.

¶ Item so wie gheuonden wort indē groene coren herbelerende in verboden tide hi ōualt inden boeten vā drij scellinghe.

¶ Van mis inden weghe te voeren

Item oft int voeren enige misse yemāt dat misse indē wege storte Weet dz sonō gracie des heern men dat niet en mach opheffen op boeten van sestich scellinghen parisijs

¶ Van een edel man te mesdoen.

Item oft een edel man misbruyct boeten ciuile die niet en is noch en behoort te wezē arbitraire bi port vā wapene oft sauuegairde enfrainte of bi onbehoorlijke vergaderinge daer af die coninc eñ sinen officierē behoort die kennis eñ aen geen ander/hi en verbuert niet meer dan.xl.schellinc. Eñ waert dat hi mesdede ter cause vā sijn edel houdinge/ als van sijn leen/eñ vā sijnre iusticie/indien hij eenich heeft/eñ vā alle tgene dat daer af an cleeft of spruyt/eñ die tot zijnre iusticie aengaet.alsdā mesbruyct hi.lx.pont Ten sij dat hi hē te houe seggen eñ houdē wil voor kaerle oft onedel.wāt alsdan en soude hi ōbuerē lx. scellinghe/hoe wel dat hi tot dier tijt toe gehouden waer voor edel Eñ alsoe eest geuseert in waerlike houen.

¶ Vanden ongelden diemen hiet vyages ende pontenages/dat is ghelijc straetgelt. ende brugghe ghelt.

¶ Item is te weten dat dat recht vandē ghecommitteerden vanden ouden vyages. eñ pontenages behoort ghehouden ende bewaert te zijn op alle comanschap/ende en behoort yemāt daer af vrij te wesen/ten si dat hi daer af thoent speciale preuilegie/ende so wie die trāsgresseert metter betalinghe valt inden boeten van .lx. scellinc.

De ꝑ.l. litem te redimisse. C. de peẽra. b.l.ꝑ.q aduocatorū. C. de. postulan.

¶ Vanden soudt solder

¶ Het is te weten dat inden lande daer dye tribuyt vandē soudt solder stadt heeft Nyemant en mach soudt coopen/dan aenden solder vanden here/eñ so wie ter cōtrarie doet hi ōualt inden boeten/die zijn daer toe geordineert/ende verliest daer toe dat soudt.

¶ Van billoen te draghen.

¶ Item so wie gheuonden wordt draghen de eenich billoen in anderen weghen dan in den naesten weech vander munte vanden here onder wien dat hi geuonden wort. Weet dat allen billoen alsoe gheuonden is gheappliquiert aenden here ende daer toe dat lich aem vanden dragher. oft vanden ghene onder wien dat gheuonden toebehorende. end sijn goeden sijn inden wille vanden here. en de aenden ghenen die hem houden eñ exploytierē behoort toe dat vierendeel vādē billoē.

¶ Van sijn lant te vercopen.

¶ Item behoort lichtelijkē ge weten sijn dz soe wie sijn lant vercoopt oft beswaert de here behoort dat recht seignourale oft heerlijc heyt. dat is inden thienden penninc vanden prijse vander vercopinghe eest erflijck ende eest tot lijftocht. die helft vanden thiendē pē ninck Ende ghi moecht weten dat escanges oft manghelinghe van erue equipolle tot vercopinghe. Alsoe doen mede huwelike gauen ten waer bi alsoe dat die vader liet sijnē oudtsten soen in vorderschap sijns huwelijcs sijn leen. dat hem bi successie na sijnre doot comē soude. Ende dat die vader hem daer af doot maect terstont voer recht. want alsdā en soude daer af niet vallen dan ver soeck aendē here. die de sone schuldich waer te betalē. Ende oft geboerde dat yemant obligeerde of beswaerde. sijn lant oft erue met lijftocht of los renten. oft inden wille vanden vercooper te lossen binnen drie iarē Weet dat alsdā daer geen recht en valt vandē thyenden penninc aenden heere te eyschen binnen die voorscreuen drie iaren. bider redene. dat biden custume locale men mach dat lant oft erue welbeswaren den tijt van drie iaren sonder consent vanden heere ende niet meer Ende daer om teynden die drie iaren wordet nz weder gecoft biden vercoper die here heeft recht te eyschen sijn recht welc recht behoort ghenomē te wesen int gelt vanden coop in afslach vā den vercoper ¶ Item die coper behoert te betalen trecht vanden gherechte voor wiē den coop ghemaect ende gheleden is nae die custume vander pleckē metten recht vandē baeilin oft meyer die de rechters vermanen.

¶ Vander boeten crimineelen eñ nyet capitalen. ¶ Capittel CCC lvi.

Thesien vandē boeten ciuijlen. so volget te sien vanden boeten criminelē die perpetueren bi valschen eedt te doen tot preiudicie van ander. Soe moecht ghi weten dat soe wie sweert ende tuyghet bij valsche tuyghen. bij bede oft om gheldt / ofte anderen te hinderen / weet dat hi gehoudē is van boetē als van valsche. dat is te weten ghesette wesen op die caeck drie daghen ende ten derden daghe hem teikenen inder wanghe met ten teiken der iusticie oft vanden heere hoe wel dat die rechten canon verbieden dat niemant gheteikent en si int aensichte die ghescapen is naden ghelijkenis ende beelde ons liefs herē ihesu cristi. maer nae dye custume locale wordt dit ghedaen

¶ Te sweeren onbetamelick god eñ sijn li eue moeder maria.

Item soe wie sweert oft spreect onbetamelic van gode ende vander heyligher maghet maria. valt inden boeten van gheset te wesen drie daghen op die caeck. ende aen sinen hals ghehanghen grote letteren so dat eē yegelijck sien mach en lesen dict lesen kan / dye sake waer omme hi allso geset is op die caeck ende daer na ghebannen vanden prouinciē. oft heerlicheit.

¶ Vanden conynck oft van sijnen heere onbetamelic te spreken.

¶ Item soe wie vanden coninck oft van sijnen here oft prince spreect onbetamelic bi forme vae iniurie Weet dat hi verualt in peyne vanden boeten als ghesett te wesen. iij. daghen opdie caeck ende ten laetsten dach gheteykent te wesen met ten teykenen vand iusticie ende ghebannen vander prouincie. ende daer toe in boeten ciuijle arbitralick

¶ Van toeuenaers eñ waersegghers

¶ Item ende oft yemant gheuonden worde gokelaer. toeuenaer oft waersegger wesende. die ander lieden scade of preiudicie gedaē heeft / bi sijn touerie. oft gokelie. hi valt indē

boeten van ghesetteWesen op dye caeck.be hangen met groote letteren/soe dattet eē ye ghelic sien mach ende lesen die saecke Waer om hi alsoaldaer geset is/ende int einde behoort hi gheteikent te wesen oft gebrant na dat die saecke begheert.

¶ Te wesen suspect van diefte.

¶ Item so wie gheuonden wort van diefte suspect valt inden boeten van ghehangen te zijn drie iaer. eñ behoort daer ō gheprinueert te wesen van allen officien eñ van allē poorterien/van allen digniteitē/eñ gereputeert te wesen als in fame/eñ hebben verloren de antwoorde te houe.

Item so wie gheuonden wordt ghestolen te hebbē die waerde van vijf schellinghe/ende daer en bouen totter waerde van.x.scellinc ij.penninc valt inden boeten van dat ore af te sniden/ende gebannen om die eerste diefte/mer om die anderde is hi waerdich te hāghen. ¶ Item soe wye steelt paert oft merrie/of dat yser van een ploech. oft kerckelijcke goeden/oft yet wt zijns meesters huyse/van sinen waert daer hi gheherberghet is om die eerste diefte in deser saeke het si groot of cleine hi is waerdich te hangē

¶ Item soe wie eens anders kint steelt/hij valt naeden rechte in dye boeten arbitraire tot discrecie vanden rechter/Ende eest met crachte/daer toe is pepne capitale. ¶ Item so wie eens anders saecke neemt met crachte hi valt in peyne de quadruple vanō waerde vander saecke.

¶ Ander boeten die criminele zijn eñ capitalen. Capittel.CCClvij.

Daer na volcht vanden boeten die criminelen ende capitale zijn So ist te weten dat soe wie gheuonden is gestolen te hebben die waerde van.x.scellinc of daer en bouen bi diefte of furte/hi veruallt inden boeten criminele ende peyne capitale/als gehāgen te wesen so dat hi doot eñ verworghet sij. ¶ Ende oft die diefte mach gherestitueert zijn aen partye dat ismen sculdich te doen oft des niet men moet dye scade lijden. Want die rechter en isniet ghehouden te restitueren die furte oft diefte/tē si dat hijt aē den dief bindet of dat hijt bewijst in zijn bedrijue. ¶ Een ander doot te slaen met heeten moede.

¶ Item soe wie doot slaet een ander bi heten moede na castume locale na dattet bi dat ghe is/hi veruallt inden boeten criminele en de capitale/sulc als ghehangen te wesen so dat hi doot ende ghe worcht si. Eñ na sommighe plecken op een rat eñ nae sommige plecken al leuende ghedolnen Ende ist bi nachte hi behoort ghesleept ende ghehangen te wesen totter doot.

¶ Iemant zijn goet opten wege te nemen.

¶ Item so wie eens goet indē wege nemet hoe wel dattet metten liue niet mes daen en is eñ dat hi in deser manieren niet meer ghenomen en hadde dan ses penningē so valt hi in peine capitale sulc als gehangē te wesen eñ geworget/eñ die diefte weder ghegeuen aenden beschadicht/indien dattet geuondē wort metten gheuangen of dat hijt bewijst inder heerlicheit vanden here daer hi geuāghen is.

¶ Van moort te doene

¶ Item so wie dat gheuonden wort moort ghedaē te hebben het si bi dage oft bi nachte behoort gesleept te wesen/eñ ghehangē tot ter doot. ¶ Van yemant te doden met couden moede.

¶ Item so wie een ander dootslaet met couden moede/gelijc als met verraet/of met bespijdinge/hi behoort ghehanghen te zijn eñ ghesleept totter doot.

Een vrouwe te smijten die welcke die kint draghet.

¶ Item soe wie een vrouwe slaet die kint draecht so dat die vrucht van harē lichame gedoot si dat die wijse hieten Crimen de anchis/sulcke behoren ghehangen eñ gesleept te wesen totter doot.

¶ Van een vrouwe te ontscaken die onghehuwelijct is.

¶ Item soe wie ontscaet onghehuwelijcte vrouwe sonder den danck van vader endē moeder oft sonder den danck vanden vrien-

den in dien si gheen vader of moeder en had
den/ende in dien hij haer inder ontscakinge
beslaept/behoort ghesleept te wesen ende ge
hanghẽ totter doot Ende in dien hi haer niet
en beslaept/ende brenct se in behouden stede
ende eerbaer sonder haer te beslapẽ oft mes
doen. Wet edat hi behoort ghebannen te zij
ne wten lande ende zijn goeden ghesedt in=
den handẽ vandẽ here/eñ bijden seluen gere
geert te wesen/ter tijt toe dat hi weder ghe
comen sal wesen tot obediencie van iusticie
die vrouwe weder gebrocht sonder misdoẽ
eñ beteren die rapt bi hem also ghedaen Eñ
in dien hi des niet en doet hi verliest zijn goet
eñ en mach noch en behoort nẽmermeer ee-
nighe sake te hebben die vãder vrouwẽ coẽt
Ende bi bescreuen redenen en mach hi haer
niet hebben tot eenen wiue bi jeenighe trou
we die waerdich sij.

A
De iur. tũ canonico teneret matrimoniũ si eã duceret in vxorẽ c. vl. de raptoer tra cui est stãdũ si eui loquitur de iure ciuili.

¶ Vandẽ magẽ te getuygẽ die ontscakinge

Oft die maghen vander vrouwe dye
ontscaet is inder ontscakinghe consenteren
de zijn/ende des te thoonen/dat sij vaer om
recht niet en veruolghen/ende en doen gheẽ
diligencie weder te hebbẽ de vrouwe/weet
dat si vallen in boetẽ arbitrale voordẽ rech
ter ende priueren hem seluen daer bi vãder
successie die hem van haer soude moghen co
men.

B
Heteni consona sunt muri scripto p. l. vt vi. ff. de iusti. et iu. l. isq. C. ad l. corne. de sica.

¶ Iemant te beuechten op sijn goet

¶ Item oft ghebuerde dat yemãt bi hẽ of
bi zijn hulpers eẽ ander beuechte op zijn plec
ke eñ misdoet/ende die ghene die aengeuoch
ten zijn quetsen of slaen den ghenen die hem
beuichten/weet dat bi bescreuen redenen si
dat niet en zijn sculdich te beteren aendẽ he
re/Maer die aenuechters vanden doden of
ghequetst van haer gheselscap/ende vander
doot oft quetsure also ghedaen/behoren dye
aengheuochtẽ vri eñ quijt te wesen/ eñ men
is hẽ noch sculdich te beterẽ datmẽ hẽ alsoe
aengeuochtẽ heeft eñ bescadicht oft op gelo-
pen op haer plecke/op haer besit oft huys. B

C
l. ad cõmentariensem. C. de custo. reo.

D
l. ij. C. li. qb. ab ijs testa. phi.

E
l. pma. C. de hisq mortem sibi ꝯsciuerũt

¶ Vandẽ bewarer die geuangẽ te latẽ gaẽ

¶ Item ghi moecht weten dat oft de bewa
rer der gheuangenissen bi sijnre scult iemãt
laet ontgaen wter gheuangenisse. hij sualt
in sulcke pine eñ boeten als die gheuanghen
die ontgaen is sculdich was te draghen. eest
in ciuile/ende eest in criminele inden boeten
arbitrare vanden heere wien die gheuange
nisse toebehoort. hoe wel dz hi bi scerphz des
bescreuẽ rechts behoort te sijn peine detaliõ.
C

¶ Van verraderie te veruolgen
teghens sijnen here.

¶ Item soe wie veruolcht eenich verraet te
gens sinen heere oft tegens sinen edelen sta-
te Weet dat hoe wel dattet verraet niet vol
brocht en si Noch tãs willẽ die bescreuẽ rech
ten dat die verrader veruallt in alsulcke pey
ne als die verrader selue sculdich waer te doẽ
in dien hi gehouden waer biden rechter

¶ Die siecken te beletten inder doot.

¶ Item soe wie yemant eenich belet gheeft
dat werct inden wee vander doot/oft dat hi
belet ymant testament te maken/bij weghe
van fayte/valt inder boeten arbitrale ende
behoort gepriueert te wesen van alle die suc
cessie vanden doden oft vandẽ ghifte die hij
hẽ gemaect soude hebben in testament. D

Vanden genen die hẽ verdoen oft dooden

Item ghi moecht weten dat die goedẽ van
den genen die hem verdoẽ oft dooden bij des
peracie sijn gheconfisquiert aenden here on
der wien datse sijn/op dat die heere alsulcke
iurisdictie heeft dat hi vander sake kennen
mach daer om dat hi also geuangen ghehou
den was die ghene die hem also verdaen oft
gedoot heeft bi desperacie. Mer of yemãt by
siecte van hoofde oft van raserie die hem op
coemt hem despereert Weet dat daer õ niet
en behoort dat lichaem genoert te sijn aẽ die
iusticie/noch sijn goedẽ en sijn niet verbaert
oft gheconfisquiert/hoe wel dz die custumie
ren daer af vseren ter contrarie ende voeren
dat lichaem tot executie van iusticie eñ con-
fisquieren haer goeden. E

¶ Iemant te accuseren oft wroegen van
crime tegens den heere oft rechter.

¶ Nae bescreuen recht so wie voor recht ac
cuseert yemant in saken vã crime in diẽ dat
hi gheuonden wert valsce wroeger int epre.

de vanden querelen/ hy verualt in peyne de talion/ dat is dat hi behoort te dragen alsulcke peynen/ als die geaccuseerde schuldich soude ghe weest hebben te draeghen/ in dien hij verwonnen ghe weest hadde. Ende alsoe behoordet ghehouden te wesen met recht/ ten waer die moderacie die gheschiedet vanden procureers van officie/ die de conclusien criminelen doen ende partie ciuile. Maer nae sommighe custumiers/ soe wie verualt van accusacie in cas van crime van simpele partien deen teghens dandere/ het si bij ghebreke van ghetuyghen/ het sij dat bij zijnre believe die veruolger hem verdraghet van sinen veruolghinghe bi sinē eygen wille. Die veruolger in deser sake behoort gebannen te wesen vandē lande oft vander stede/ ende behoort te geuen die boeten aenden here ende aen partie die costen. A

Sijn vader oft moeder te dooden.

Item so wie dootslaet zijn vader oft moeder/ behoort ghecondempneert te wesen/ te verliesen die erffenisse/ soe onbetamelijck is die sonde. Ende bij beschreuen recht/ hy behoort ghesedt te zijn in eenen leeren sack/ ende met hem behoordt te wesen een ghe vuert ofte ghelibbet hane/ eenē hondt/ een schiminckel ende een Serpent/ ende alsoe ghe worpen inder zeede. ofte in dye alder meeste riuiere vanden lande/ ten eynde dat die deelinquant ofte misdader verliesen mach hemel aerde ende lucht/ Want hy en is nyet waerdich te blijuen opter aerden ofte inder lucht. B

Sijn kint te dooden.

Item soe wie zijn kint dootschuldelijck/ is van alsulcker pijne als voorscreuen is vanden ghenen die zijn vader oft moeder doot slaet.

Jemant leden oft lidt af te houden.

Item soe wie yemant af houdt oft af neemt eenighe leden ofte lidt. ghelijck als af te houden een handt ofte voet. hij behooret te verliesen ghelijcke leden/ ende daer toe verliest hij zijn huysraet gheappelleert aenden heere.

Item soe wie ander verminct van zijn leden/ behoort te verliesen alle zijn huysraedt teghens den heere/ wtghesept dye prouisie die de ghequetste daer af schuldich is te hebben nae die faculteit ende moghentheit van den goeden.

Vanden misdaet vanden weese.

Item oft ghebuerde dat een weese is van alsulker outheit dat hi weten mach dat hi doet ende perpetreert saecke waer om pijne capitale daer af volghen soude/ in dien hi gheen weese en waere/ Weet dat om zijnre ioncheit niet blijuen en sal/ hij en sal dragen pine capitale om die redene/ dat malicie oft subtijlheit daer suppleert/ maer in dien hi so ionck ende innocent waer/ dat hi niet en kende oft hi quaet of goet dede. alsdan leyt daer inne remedie van slaghen oft ander punicie nader outheit. C

Exempel.

Het ghebuerde dat een knechtken van. xi. iaren speelde met een meysken van. iiij. iarē of daer ontrent. Dat meyskē spelende tooch hem zijn caproen af. ende hi was scurft ende was bescaemt ende toornich. ende suppleerde daer in malicie. Daer na heeft hi gheuonden dat meysken buyten den volcke int velt ende heeft haer ghestaghen met eenen steen int hooft so dat zij doot bleue. So gheringe als hi haer doot sach. heeft hi haer wech ghesteken ten bestē dat hi conde/ Niet te min het wert vernomen dattet also geschiet was. hi wert gheuanghen. Ende daer om dat die sake groot was ende twijfelachtich van sommigen om zijnre ioncheit. Hi wert gebracht int parlement. Alle ghesien ende dat hij dye malicie daer in ghesuppleert hadde. het werde ghe wesen dat hij ghesleept ende ghehanghen soude wesen. ende dit accordeert dat bescreuen recht. D

Itē het is te wetē dat of eē ionckman die so out is dat hi sculdich is te wetē of hi quaet of goet doet bi redene vā zijn outheyt gelijc als vā. xij. iarē ende daer en bouē perpetreert sake oft crime capitale/ bij beschreuen recht is te corrigeren nae der saeke ende tot discretie van

A De hoc habetur l. vl. C. de accusa.

B C. li. ix. ru. de his q parē. vel filios l. i. Sed hec pēa nō est in vsu sz bal. ibi.

C C. si aduisus delict. l. i.

D C. li. ij. ru. si aduisus delictū. l. in criminalibus.

den rechter Ende als vander outhede weet dat oft hij van sulcker tijt is. dat hi mach bij der cracht van sijn lichaem ghedaen hebben crime capitale/om zijn outheit en behoort et niet te bliuen/hi en sal capitalijck ghecorrigeert zijn. want die outheit en ontsculdicht die sonde niet/nae dat hij inder macht is vã des te doen.

A De his habetur. l. cum vir nubit in femină. C. ad. l. iu li. de aduk.

¶ Te zweren zodomite.

¶ Item soe wie betuycht wert zodomite. voor deerste reise so behoordt hi te verliesen die cullen/om die anderds reyse behoort hi te verliesen zijn lede oft bede. ende om die derde reyse behoort hi ōbrant te wesen. A

B vt habetur ff. determino mō.

¶ Wech te nemen eenighe palen die ghestelt zijn met rechte.

C C. li. ix. rubri ad l. come. de sica l. i. v l. eũ. qui.

¶ Item soe wie wech doet oft walschet eenighe palen die met recht ghesel zijn / verliest alle zijn goeden eñ sijn gheconfisquiert a enden coninck oft aenden here hoghe iusticier/ende behoort ghebannen te wesen op de galghe ende in sommighe plecken verliest hi zijn lijf. B

D C. li. ix. en. vi. l. si vt allegat.

¶ Iemant doot te slaen bi auentuere

E C. li. ix. en de pe. l. si qs i metallum.

¶ Item soe wie een ander dootslaet bi cas van auentuere bij bescreuen redenen en behoort hi idaer om nyet te vallen in peyne. op dat des also ghe weten sij sekerlijck. Hoe wel dat die custumiers seggen dat in cryme gheen auontuer en valt/ten vallet in peyne vander doot/oft inder remissie vanden prince/Ende dat dye voorscreuen recht daer toe gheen pine en set blijct bi.

F C. li. ix. ru. de custo. reo aũc uouoiure.

C ¶ Vanden dief te slaen stelende

¶ Item soe wie een dief slaet doot stelende. oft dat hi bi nacht coemt om te stelen. oft soe wie bij nacht coemt om den man doot te slaen na bescreuen recht. hi en verualt in ghene pijne. D

¶ Die saken die beghe ren ghetey kent te wesen.

¶ Item na bescreuen recht soe wie myssdoet in saeken waer om dat hij behoort ghe teykent te wesen int aensicht als ghewoenlijc is bi custume locale Weet dat na tbescreuen recht niet en is gheconcedeert de deffacieren ofte mesmaken de facie ghemaect na den beelde ons lyefs heeren/met behoort te hebben correctie equipolle. Ende naden custumiers. ende inden lande al daer mē vseert bi custume locale/die in sulcker saken gebruiket/hy behoort ghesel te wesen drie daghen op die kake/ende ghe teykent te wesen metter stede, teeken al heete in sijn wanghe En de alsoe vseertmen daer af nae custume van waerliken houen.

E ¶ Van een vrou we die haer mesbruyct. ¶ Ghi moecht ende zijt schuldicht te weten. dat of een wijf mesdoet, soe dattet valt in pine capitale si ist sculdich te dragen gelijc als eē man nader sake/mer in boeten ciuile/si en verualt niet dan in halue boeten/daer dye man heele boeten geuen sonde. ghelijck als oft dye man mes bruycte boe ten van. lx. scellingen dat wijf en soude niet meer mes bruycken dan. xxx. scellinck eñ van ander boeten des ghelijcs/ ¶ Item dat wijf en behoort niet gheuangen te wesen in yser noch in hout noch in eenighe gheuangenisse dat haer lichaem hinderen mach ofte memorie verlyesen/want sij weeck ende cranck zijn van natueren. Mer si mogē wel ghesel zijn in breede vangheniſſe nader sake/ende met haer gheselscap diese bewaeren Want bi bescreuen recht/eē wijf en behoort gheen gheuanghenisse te hebben dan dat sij soe me wel bewaert te wesen bi iusticie. F

¶ Die constitutien royalen ende ordinancien op die fayten vanden iachten vandē bosscagien e ñ forestien int conincrijc/ende dū riuieren royalen

¶ Capittel. CCC. lviij.

Hier nae volghen die constitutien van den coninck ende ordinancien op dye fayten vanden iachten ende visscherien soe wel inden basschagyen ende forestien vandē coninc als inden riuieren die inden termen sijn vanden conincrijck daer af die kennisse af toe behoort/opt ē faytē vandē bosscagiē vā den wateren/vanden voghelen als reygers faysanen ende oock meer ander voghelen en

de alle ander/daer af die copie hier nae volghet/Ghegeuen onder tseghel van iacop de keyse meester ende enquestoer vandē coninc rijck van vrancrijck anno dusent.CCC.ende.lxxvij.ghemaect bi instructie ende gebiet te houden op die boeten tgheen dat hier nae volghet.Eeerst eest verboden/als datter niemant en sy/die welcke die hem voordert te visschen inden riuieren voorschreuen/blieckken/snoecken/baersen/carperen ofte ander visschen/ten sy bi alsoe dat dye voorscreuen visschen zijn vander lancte vanden lancsten vingher van eens mans handt/opten boeten van tsestich schellinghen.Item dat nyemandt en visschet inden voorscreuen riuieren/palinghen/die niet waerdich en is achte penningē stercke munte/hi en werde weder inne ghewoorpē op die boetē van tsestich schellinghen.

Item dat nyemant en vanghet indē voorscreuen riuieren eenighe vendopses oft gardons/van wat groote oft quantiteyt dat zij zijn/duerende den tijt van mid maerte/tot mid meye/om dattet is inden rechtē tijt dat zij worpen.

Item zijn verboden alle enginen oft netten met gaerne ghemaect/die soe cleyne zijn/datter eenē penninc tournoys ghemunte daer doer niet en mochte int platte op die boetē van tsestich schellingē/van mid meye tot bamisse toe.Item sijn verboden alle enginen oft netten ghemaect met stercken garen/om te visschen inden voorscreuen riuieren/die so dicht zijn datter een parasijs niet doorliden en mach van bamisse tot paesschē toe/op die boeten van tsestich schellinghen. Item zijn verbodden alle instrumenten van houdt/het si corue oft ander/die so dicht sijn datmē daer doer niet stekē en mach die hant op de boetē van.lx.schellinge.

Itē zijn vbodē die bouceus ofte corfkens eñ ander instrumentē die aendē voorscrenē coruē veenicht zijn/datmē daer doer nz steken en mach den cleynē vingher/op die boeten vā.xl.schellingē/Item generalic zijn verboden alle netten eñ enginē/hoedanich datse zijn van gaerne oft vā hout indē voorscreuen riuieren/ende des nachts da er latē van midmaerte tot mid meye.Item die werckslieden ende makers der seluer nettē/ende de vercoopers vandē visschē/teghens eñ ouer die voorscreuen ordinancien vallē indē boeten van.lx.schellinghē/ende dye visch ende netten alsoo gheuondē ter contrarie geappliquieert te wesen aendē coninck.Item si sijn sculdich te lesen die verbodē visschē/indien zij eenighe gheuanghē hebben eer si wt dat water zijn Ende indien si wt dat water waren beuonden met verboden visschen/de ghene die daer mede beuonden sullē wesen/vallen inden boeten van tsestich schellinghen. ende die netten verbarnt in openbaer plecke.Item is verboden/dat nyemant vā wat staete dat hy sy/en mach maecken noch hebben grachten chanteplure/noch anders/dye mach oft schuldich is te wateren wt die selue riuieren.

Die forme eñ maniere vandē iachten inden bosscagien ende foreesten vanden conincrijck ende elders.

Capittel.CCC.lix.

Nae dat ghesept is vanden visscherien ende vanden netten daer toebehoorende.Daer nae volcht te sien eñ te thoonē dye forme ende maniere vander iachte vanden bosschagien eñ foreesten vanden conincrijck ende elders.

So is te weten dat onedele mogē iagen/met honden om hasen oft coninen/op dattet niet si met netten ofte ander engynen eñ buten gaerden oft warandē/eñ groote beesten als harten ende ander.Maer een edel man mach des doē met sulcke engynen oft netten alst hem belieft butē gaerdē.Ende in diē hij gaerde hadde/daer soe mochte hi iaghen tot zijnre beliefte.Itē is vbodē aendē onedelen dat si niet en voghelē na faysanē oft partrijsen/met wat netten dattet si/op dye boeten van.lx.schellinge/eñ die nettē verlorē.Wtghesept die edele mannē ende heren in haer heerlicheit ende lant/aldaer sij hooghe iusticie hebben ende warandē/ten si dattet si by

licentie ende orlove vā hem in haer heerlicheden ende lant.

¶ Item alle edele mannen moghen iaghen in haer lant ende heerlicheit/om groote beestē/ende in haer ghebuers heerlicheyt/ indien sij daer af macht hebben ende possessien/bij hem ofte bij haren voorsaters/ ende anders niet.

¶ Item baroenen heeren ofte andere iusticieren noch andere eedel mannen ende/ bij stercker redene/ oneedele en moghē noch en behooren te iaeghen buyten haeren waeranden/om wat beesten dattet sij nader sonnen nederganck tot haeren opganck/ op dye boeten. Item dat nyemant en mach vanghē noch iaeghen/wie hy zij/hij sy eedel ofte oneedel met netten om reygheren/anders dan met voghelen daer toe dienende/ Maer een baeroen mach dat wel doen/ ende dye boete daer af is tsestich pont parasijs Item oec en mach eedel noch oneedel vanghē eenige duiuen/met wat enginē dattet sy/sonder te veruallen in boeten arbitrale/eñ die schade weder te geuen.

¶ Item nyemant en mach noch en behooret te vanghen noch te soeckē gibier met wat voghel dattet sy/inden waranden van den Coninck/op die boeten van neghē schellinghen/ noch oeck draeghen eenich gaeren inden voorschreuen waeranden/ om te vanghen eenighe conijnen/ hasen/ noch andere voghelen/op te veruallen in die boeten arbitrale.

¶ Item is verboden dat gheen oneedele soe coen en sy in zijn huys te hebben enginen noch gaern om groote beestē noch cleyne te vanghē/faysanē noch partrisen op dye peyne de nettē te vliesen/ eñ geconfisqueert te wesen aendē volcke vandē coninck/ diese eerst vinden sal.

¶ Item is verboden dat nyemāt van Princen ende baroenen in haere heerlicheit vanghen en mach /noch doen vanghen met ghemeyn engynen noch netten/valcken/hastoers/laniers/tircelet/ laneret/ ostoer noch geerfaulx/ten sy by consente vanden seluen Heeren/wien des toebehoort ende aengaet Ende die voorschreuen voghelen soe gheringhe als zij gheuanghen zijn /behooren ghebracht te wesen aenden voorschreuen Prince ende baeroenen. Ende zij behooren te hebben sekeren prijs/ om elcken voghel .Dats te weten/om den valcke ofte vanden geerfaulx thien pont tournoys/ vanden eedelen tiercilet ofte ostoer van elck vijf pondt tournoys/vandē lanier vijftich schellinghe van den laneret eñ tiercelet eñ van ostoer voor elck vijftich schellinge.

¶ Item nyemant en mach noch en behooret inden bosschagien ende foreesten vanden Coninck te vanghen eenighē sperwaer inden nesten/ noch daer nae te voghelen in eenigher manieren/ op die boetē vā tsestich schellinghen van elcken voghel also gheuanghen.

¶ Item ofte die eedel man al vliegende den voghel verliest/soe dat hy daer af verliest dat ghesichte/ende dat hijs niet vinden en mach ende een ander die vint die daer mede weet ofte wil vlieghen ende die bewarē/ hy macht wel doen sonder misdaet Ende oft hy die verlore al vlieghende/ doende dat hy schuldich waere /ende als toe behoorde tot vlieghen des valcken/ hy en soude daer aen niet misdoen noch in boeten vallen/hoe wel dat die heere wien die valck aldaer eerst toe behoorde/ dien quame weder halē/ende dat hy wiste dat die ghene diese alsoe gheuangē hadde/heuet ghehouden ende bewaert alsmen eenen valcke schuldich is/ende daer mede vlieghen/ende dat hi hem int vlieghē verloren heuet/nae dattet inder waerheyt alsoe gheuonden waere/hoe wel noch dat dye valcke gheteekent waer vanden Heerē teeken. Maer ofte die ghene dye dē valcke gheuonden hebben/als voorschreuen is/die verlooren hadde ofte vercochte /ofte dede hem wt den lande draeghen/so dat hy niet en wiste waer dat hy veruaren waere noch wien hebben soude/hy waer die schuldich te beteren aen den gheenen dien eerst toebehoorde by die arbitrage vanden prince vanden lan

de/ende daer en behoort anders gheen rechter/ten waere dat zijs eens werden. Ende ofte de ghene die den valck gheuonden hebben soude als voorschreuen is den valck ghe gheuen hadde een ander eedel man dye voghelen houden ende vlieghen mach/soe soude hi moeten noemen den ghenen wien hijt ghegheuen soude hebben/ ende brenghen den eyscher vanden valck aldaer/nae dat hi die teeken/segghen soude/ ofte dat hij sekerlijck bewijsen ende bethoonen soude dattet hem toebehoort/ende dat hijt int vlieghen verloren heuet/hij isset schuldich weder te hebben vanden ghenen diet ghegheuen is biden rechte van faucouerie. Ende ofte die valcke storue inder bewaernisse van den ghenen diet alsoe gheuonden heuet als voorschreuen is/ eer dat hij die ontslaghen werdet bijden rechte van faucouerie/ende behoorlijck daer af ontlast/hij moet daer af rekeninghe gheuen nae dattet in zijnre bewaernisse ende handen ghe weest sal hebben/ende dat des sekerlijck ghe weten sal zijn. Wetet dat daer om niet en blijft/die ghene diet alsoe gheuonden ofte ghehadt heuet in bewaernisse en moet segghen dat die valcke hem af ghestoruen is niet teghenstaende eenighe goede bewaernisse die hij daer af heuet moghen doen. Ende daer af in exemple te doen blijcken dattet alsoe sij/thoonende die voeten vanden valcke/van zijnen vloghelen/ende vander staert ende midts dien is hi daer af schuldich ghevrijet te wesene. Ende die reden is datmen bijden teekenen schuldich is te bekennen den valcke. Want in dient eenich teeken hadde/het moeste in een vanden voorscreuen leden wesen/ ende daer bij mach daer af dye gherechte waerheyt blijcken. Ende in dyen dat hij des alsoe nyet en doet/ hij isset schuldich dat te beteren totten arbitrage vanden Prince.

¶ Copie vanden testament vanden copuleerder van desen tegen woordighen boeck ¶ Capittel. CCC. lx.

In nomine domini Amen. Weet een yeghelijck dat Jan Bottelgier raedt des Conincs versekert/dat alle leuende creatueren eynden moeten ende termineeren/ van lijf ter doot/niet wetende hoe noch wanneer/om te obuieren ofte te schouwen/dat ick niet begrepen en werde in t estat noch in confez der seluer doot/ende niet voorsien van testamente ende ordinantie vanden wtersten wille. Soe isset dat ick in mijn volle memorie/sinnen ende verstant make ende ordinere mijn testament/ ghiften ende ordinantien van wterste wille bij der manieren hier nae volghende.

¶ Eerst ick loue ende dancke gode mijnen heere/mijnen schepper van mijnre gheboerte/leuen/lichaeme ende leeden. daer hy mi af versien heeft/ vanden vijf sinnen dye hy mi verleent heuet. ende van alle die goeden daer hi mi af gheuoedt ende ghehouden heuet in mijn leuen. Daer nae biecht ick mi tot Gode. zijn lieue moeder die maghet Maria. ende alle heylighen/van alle die sonden ende misdaden daer ick duerende mijn leuen inne gheuallen ben/ende vanden welcken ick gheen biechte tot anderen tijden ghesproken en hadde/ende by penitencie remiz ende geabsolueert. Biddende Gode zeer deuotelick dat die sonden mi verghenen werden/bekennende ende gheuende daer omme bij warachtighe berouwe mi schuldich een werf ander werf ende derde werf. Ende om satisfactie te doen/wil ick dat oft ghe weten is/dat ick van yemants goet hebbe/ dattet weder ghegheuen si/ vanden voorschreuen goeden die van mi achter blijuen sullen/ ende oft ick yemant misdaen hebbe/ic bidde deuotelic dattet mi vergeuen si/ende oft mi yemant misdaen heuet/ic vergeeft hem om gods wille/biddende gode dat hi zijnre barmherticheit belieft so te doen ende mij houden in zijnder gracien ende visitacie ter doot toe. Soe dat int wterste vander doot die viant gheen macht en heeft mi te tempteren noch te doen twijfelen van uwer ghenade ende misericordie.

te hebbē eñ te begherē/ eñ int geloue mijn le uen eynden/eñ de siele in zijnre heyliger glorien ontfangē. Item als ick doot ben eñ ghe expireert/ic bidde dat vā mi ter aerdē te doē verbeit si biden tijde vā.xij.vren oft daer ontrent/op datmen sien mach dat ic al geexpireert ben/eñ alsdan gesedt in een plat block bedect alleen met een slapelaken/opt welcke ter stont ghemaect ende ghesedt si een cruyce van groene zooden van aerde lancks dat voors. block/in memorie dat ick van aerde ghemaect ben ende weder aerde wordē sal/ ende also ghedraghen totten graue toe met achte armen menschen bar voets/ in een teeken dat ick naect quam/ende naect so gae ick weder wech. Ende alsmen coemt halen mijne lichaem om ter aerden te doene/ dat dye pastoor daer sy met twee capellanen die grote ende cleyne coster ghecleedt met koorcleederen ofte met cappen naeden tijt/die welcke eer mijne lichaeme ghegheuen sy om ter aerden te draghen singhen sullen int ludesit tende omtrent den lichame die seuen psalmē penitencialen metten anthiffenen ende collecte daer toe dienende/ende daer nae die letanien segghende inder stede vā ora pro nobis/ora pro eo.

¶ Ende dat ghedaen dat voorscreuen lichaem dan ghedraghen sij ter aerden metten voorschreuen arme menschen/ De voorschreuen pastoor capellanen ende clercken oeck mede gaende /singhende die officie die ghewoonlijck is ouer den dooden te singhē. Ende achter den voorschreuen lichaem sullen gaen die arme borghers/ om dē lichaem te gheleyden ten graeue toe. Want anders nyemant en wil ick moeyen dan mijn executoers die des altemael sullen doen doen.

¶ Ende alsoe ghedraghen totter kerckhof gods ende sinte Brixe/daer ick ter aerden alsoe ghedaen sal worden/ inden hoeck buten der kercken thooren/daer mijn dochter begrauen was/daer ick ghecoren hebbe mijn sepulture/biddende ende begheerende aenden administratoers vander seluer kercken/ dat sij mij dat alsoe gunnen willen/ op welcken graue ende sepulture den lichame also gebracht. Die voorscreuē pastoor capellanen eñ costeren sullen lesen dese psalmē vā den soutere.

Quemadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarū/ita desiderat anima.ꝛc.

¶ Eñ de anthiffenen ende collecte daer toe dienende voor den dooden metten officij engheacostumeert te doen totten begrauen vanden dooden. Ende de voorschreuen lichaem begrauen/ Soe bidde ick den voorscreuen pastoer capellanen ende costeren/eñ den armen borgheren/ende den anderen /die die voorscreuen lichaem draghen sullen/ dat sij treden inder voorscreuen kercke mettē tortsen/ ende voor den crucifixe/ende bidden gode van hemelrijc voor mijn ziele/ dat hij sijn der heyliger gracien ende ghenaden mi vergiffenisse verleent werde/ende aldaer oorlof te nemen/ sonder wedere totten huyse te keeren.

¶ Tot welcken lichaem te dragen/gelijck als voorscreuen is/ niet meer en sij dan twee tortsen ter eeren eñ waerdicheit van den heylighen cruyce/ die daer mede ghedraghe sal worden/niet dat mijn stinckende ende vuyle lichaem des waerdich si. So bidde ick dat die voorscreuē begrauinghe geschiet onder die vespere singende /inder memorie dat onse lieue heere Jhesus christus die om onsen wille ende om onse redemptie steruē woude/ tot dier vren werde ghesedt in zijn heylighe sepulture.

¶ Item als ic begrauē ben ghelijc als voorscreuē is/ick wil eñ ordinere dat mine obsequie of wtuaert gedaē si optē octaue vā mijnen ouerlidē bidē voirscreuē pastoer capellanē diake eñ subdiake/beyde die clerckē.ij.obseruātē.ij.augustinē/ die de voors. wtuaert helpen singhen.

¶ Ende dat op die selue morgenstont gesongen zijn vigeliē/eñ daer na ter stont de misse beghinnen.

Eñ dat inder kerkē gemaect sij voordē cruci

fitie een coedtse oft een bestede van stroode. Ende op dye selue ghemaeckt een hoochte/ vā borden ghelijc een breet ende plat block. ghedeckt met een wit slaeplaken alleen, ende aen dat hoochste eynde vander seluer hoochste ghemaeckt een cruyce van houdt. breedt ende hooch/ op welcken cruyce ghesedt sijn drie kaersen. op elcken arm een Ende elcke voorscreuen kaerse weghende drye pont. Ende op welcker hoochste ghelegdt sal wesen een beeldt van wasse inder formen van eenen dooden naecten man. vanden ghewichte van twintich pont/ ende omtrent de selue voorschreuen coedtse oft bedstede sullen wesen. xxxij. armer menschen sittende ende biddende goode voor mijne siele inder memorie dat wij inder outheden van. xxxij. iaren comen sullen ten oerdeel goods. Ende dat hy als dan my by zijnre heyligher gracie setten wilt aen sijn dextere oft rechter sijde metten be houden ende salighe menschen Welcke arme menschen sullen weesen/ dye haer aelmissen nemen inder memorien. dat wy gheen eyghen en hebben. ende dat wi in pinen onsen leuen eynden sullen moetē Welke arme menschen gaen sullen offeren elcke mensche draghende een kaerse van twalef inden ponde. ende een broot ende eenen penninck

¶ Ende oock sullen al daer wesen vijf arme baghinen/ die inden voorscreuē obsequie gheordineert sullen zijn in memorie vander suyuer reyne maghet Maria byddende dat si wesen wil intercessererse oft ɔ̄ weerster voor gode voor mijne siele. Ende dat ghedaen sal ghegheuen werden aenden ghemenen armen drie raisieren coorens in broode int eynde vander misse. Eñ dat niet gheluyt en sijn die begrauinghe ende vtuaerdt dan mett wee die alder minste clocken vanđ kerken gheconsidereert mijn cleyne fragiliteyt tot welcken begrauinghe ick niet en wil bidden noch roepen meer volcx dan voorschreuen is. die welcke ghelonet sullen wesen. so wel vander begrauinge. als vāder vtuaert tot discretie van mijn executoers

¶ Ick wil dat nae mijnre doot soe gheringhe alst moghelijck is begonnen zijn missen te doen celebreeren voor mijn syele/ bij eenen priester dye alder deuotichste vā cōsciencie dieme vindē mach. die welcke lesen ende celebreeren sal alsoe veel missen van requiem elcken dach een als ick iaren gheleeft hebbe ick in memorie. ende danckende gode vandē iaren die hi mi ghegheuen ende verleent sal hebben te leuen. Tot welcken missen bi eenē armen mensche gheoffert sij een broodt. een penninck. ende ooc mede een kaerse als voorscreuen is. Welcke missen gedaen sullē werden inder kercken dair mijne lichaem begrauen sal wesen ¶ Item te ordineren delay testamentale. Ick gheue den pastoer van sinte brite twintich scellinghē tournoys teynden tsiaers dat ic aflijuich wesen sal. Ende daer mede sal hi ghehoudē wesen mijnen name alle sonnendaghe een iaer lanck als hij ghebodeu doet inder hoechmisse metten doden te vermanen. Ende oft dye pastoer wech ghinck binnens tiaers dat hij betaelt sij na aduenant

¶ Item aenden groten coster. x. schellinc op condicie voorscreuē dese onder coster. iij. scellinc tournoys. die graefmaker. viij. schellinc tournoys. Ende voort vanden ghiften ende aelmissen dye ick wyl ghedaen hebben int particulaer oft vniuersael. Ick heb daer af mijn meyninghe vclaert mijn executoers om daer af te doen tgheent dat ic hem geseit hebbe. Item om voort te disposeren en te ordineren vanden goeden die van mi bliuē sullen. Alle dat gheen dat van mi bliuen sal. sal bliuen aen mijn lieue geselscap. eñ echtscap al haer leuē. so wel huysraet als erue. behouden dat sijt niet vercoopen noch belasten en sal moghen Mer sal daer mede ghehouden wesen te beware. ende te onderhouden. te leren ende behoorlick te regieren dye kinderen die van ons beyden bliuen sullen ghelijc als een goede enđ ghetrouwe moeder toebe

hoort/ende dat die kinderen bij haren raede
leuen willen/Ende ter tijt toe dat sij bijder
moeder/bijden vrienden ende maghen ende
bijden executoers ghehuwelict souden we=
sen. Ende oft ghebuerde dat mijn voorschre
uen echtscap weder huwelicite/ick wil dat
eer sij haer bruyloft hout dat mijn voorscre
uen kinderen die als dan leuen sullen mogē
hebben ende eyschen deelinghe teghens ha=
re moeder in allen goeden/ bijder manieren
hier nae volghende/dat is te weten Dat ia-
cop mijn sone voor wt nemen sal al mijn har
nasche/ende twintich pont parasijs om een
paert/als tot een eedel man toebehoort. Itē
hi sal noch voor wt hebben alle de artillerie
harnasch ende weere die nv is in mijn poor
te te ploych/eñ die selue poorte mettē paert-
stalle/om aldaer te houden zijn ghaen ende
coemen tot zijnre gheliefte. Ende van dat o
uerschodt soe wel erue als huysraedt sullen
ghemaect werden drie hoopen bi rechtuaer
dighe inuentorie/ende bijden eede vanden
voorschreuen moeder/Van welcke drie hoe
pen mijn voorschreuen kinderen hebben sul
len dye twee/ende haer voorschreuen moe=
dere dye derde/tot goetduncken vandē voor
schreuen vrienden ende maghen/ Wel ver=
staende/dat ofte daer als dan niet meer dan
een kindt en waer leuende ten tijde vanden
voorschreuen houwelijck/ dat hi hebben sal
die twee deelen. Ende eest bi alsoe dat mijn
voorschreuen ghesellinne niet weder en hu
welijct/ Sij sal ghebruycken haer leuē lanc
alle die goeden als voorschreuen is. Ic wil
ende ordinere dat alle die eruen van mijnre
zijde ende haer zijde nae haer doot blijuen=
de/coemen ende eruen sullen aen Jacop mij
nen eenighen sone/in dien hy als dan leuen=
dich is. Ende oft hy alsdan ghehuwelict wa
re oft ghe weest hadde ende hi eenen witach
tighen sone hadde/so wil ick dattet erft aen
den soone van mijnen voorsereuen sone/ op
die tijt ghestoruen/ende dat andere derden-
deel aenden dochteren vanden voorscreuen
Jacop bij condicie dat die voorschreuen Ja
cop dese eruen alsoe op hem ghecoemen als
voorschreuen is/niet vercoopen noch bela-
sten en sal. Ende in dien hi des woude doen
dat belotte zijn suster actie mach hebben en
de saecke alle die voorschreuen eruen te resu
meren/ende aen haer als rechte erfghename=
me/alleene ende voor al van haer moedere/-
ende van mi gheheelijck te nemen. Item en-
de om den aendeel/dye ick meene dye voor-
schreuen belotte mijn dochte te doen. Ick or-
dinere/dat ter stont dat haer voorseide moe
der afliuich is/Jacop haer broeder/haer ge
houden ende schuldich sal wesen te gheuen
alle iaers hondert ende thiene rasieren coo
rens/sulcke als mijn moolen van Froymont
wint ende wtgeeft. Item ick ordinere noch
dat zij hebben sal alle iaers ses ende tsestich
pont tournoys/te neemen ende te heffen op
tgheene datmen mi schuldich is/ so wel van
pachte als van renten in dye voorschreuen
steede van Froymondt. Ende om dit te vol-
coemen/te voldoen ende te betalen alle iae-
res/die voorschreuen Belotte mijn dochter
ick obligeere die voorschreuen moolen ende
pachten mede. Ende in dien dat de voorscre
uen Jacop niet en woude noch en weyghe-
de te betalen alle iaers tgheent dat voor ge
screuen is.

Ick prieuiere hem ende verdraghe van al-
le die voorschreuen ghiften. Alle welcke sae
ken voorschreuen ick wil testarere ende or-
dinere ale bi vigoer ende crachte van testa-
mente ende oordinancie van wtersten wil-
le/dattet waerdich zij ende equipolle bescre
uen rechten propoest vanden fayseur of ma
ker obsorbeest vsancie ende custuyme locale
Die selue oordinancie te houden/ te bewae-
re ende te obserueren bijden ghenen die sake
van mi hebben/op die peyne te verliesen al-
le dat ghene dat hem van mi soude moghen
coemen ende eruen Bidde ende begheer aen
allen rechters/dat si in hulpe van rechte en
de volcoeminghe van wterste wille aē mijn
lieue echtschap/aen eedelen oomen/ dye oo-
men ende maeghen van mijn voorschreuen
kinderē dat zijt also willen eñ doē bewarē
eñ obseruerē teghens een yeghelic wient be

hoort behoudende aen mi volle macht van desen mijn teghenwoordige testament/ het sij in heel of in deel/ te wederroepen/ te verā-deren/ te meerderen/ ende te minderen het si bi codicile oft cedule van mi ghemaect of bij ander in desen teghenwoordigen testamēt geannexeert Welcke saken indien ic die ver andert ghemeerdt of gemindert hadde daer eenich bliken af waer/ ic wil dattet hout en de waerdich si als die bigoer voorsept. Om welke voorscreuen mijn teghenwoordighe testament ende ordinancie vanden wterstē wille voorscreuen te interineren ende te set ten tot executie behoorlic. Ick neme verkla-re ende kiese mijn executoers/ mijn lieue ge-sellen ende echtschap/ ende mijn grote eñ ge trouwe vrienden iā de spij/ ende allaerdt ti begos/ den welcken ic consenteere eñ gheue volle macht ende auctoriteyt te doen endē te volcomen dese mijn teghenwoordighe testa ment/ ten eersten dat sij mogen ende connen vanden goeden die ic achter laten sal Ende welcke goeden om des te doen ick hem sette in handen ende op draghe sonder dat yemāt anders op mijn voorscreuen goedē doet eni-ghe prisinge oft inuentorie van scependom oft anders Ick wil oock dat mijn voorschre uen executoers zijn ende bliuen sonder coste oft schade in mijn voorscreuen testamēte te interineren eñ totter executien te settē of te stellen/ op dat vanden drien voorscreuē die twee daer in present zijn/ ende dat mijn lie ue gheselschap ende echtschap altijt daer af die een si Ic wederroepe eñ sette te nyete al le ander ordinancien ende testamenten dye ic hier voortijts ghemaect ghetestateert eñ gheordineert soude moghen hebben Welck mijn voorscreuen testament ende ordinācie vā wterste wille ic wil dattet hout eñ wair dich si. Ende in ghetuyghe van desen soe heb ic dit betuycht eñ ghecuesticht/ betuyghe endē vestighe inder presencie eñ teghenwoordic heit vanden ghetuyghen die welck die hyer na volgen. Dats te weten Jan vilain alias becket clerck vanden coninc of vicaert. Jan agnechyn. Jacop du hamael sergant vandē coninck ende Jan creueceur substitut van-den procuroer vanden coninck. Ghedaen eñ gheordineert den .xvi. dach in september. Inden iare. M. CCCC. ende. ij.

Laus deo.

¶ Ende hier mede soe eyndet dit teghen
woordighe boeck ghehieten Som
me ruyrael. Dat welcke gheprēt
is Thantwerpen. Inden iare
M. CCCCC. eñ. xxix. den
iij. dach van April.
By my Claes de Graue.
In onser lieuer vrou
wen pant

¶ Dits ghetal vanden
a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.ꝛ.ſ.s.t.v.u
x.y.ꝫ.z.ꝯ. A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.
M. Eñ zijn alle triiternen.

Eerste druk in't vlaamsch
V. Hulthem no. 24650
D'abord paru Brugges, in f° 1479
à Paris in f° 's et en 1621 in 4°

